xxx. 3. 2.
Q. 1.

Epiſtole et varii tractatus Pii ſecūdi pōtificis maximi: ad diuerſos in quadruplici vite eius ſtatu trāſmiſſe: nouiter impreſſe feliciter incipiunt.

[illegible]

Venundantur Lugduni ab Stephano Gueynard. eiuſdem ciuitatis bibliopola et ciue in vico mercuriali: vulgariter en la rue merchiere. Prope ſanctum Anthonium.

Il nest que estre Vaillant

O glorieuse [illegible]

[illegible]

Numerus ⁊ ordo epiſtolarum in hoc opere contentarum.

Reconizatio Enee ſiluij poete laureati in prologo.
Congratulatur amico de proſperitate ſucceſſus. i
Cilie comes imperatori reconciliatur. ij
Imperator prelatos ſuos reuocauit ex concilio Baſilienſi propter fedus Eugenij pape cum rege aragonum ⁊ duce Mediolanenſi. iij.
Litteras ſuadere ſuadet: quia maxime decorant tum principes ꝙ minores. iiij.
Agricultura laudatur v.
Conuerſationem ſuam notam facit. vi.
Repreſſalia diſſuadet. vij.
Amicitiam ⁊ dilectionem notificat ⁊ ſe excuſat ꝙ tam raro ſcripſit. viij.
Excuſatoria cur non viſitauerit amicum. ix.
Quales magiſtratus eſſe debeant. x.
De ſuperbia gallicorum. xi.
De cicilia an ſit duplex. xij.
De rege Ladislao. xiij.
Reprehenditur fingens ſe ſcripſiſſe de mendacio. xiiij.
De filio ſuo. xv.
Pena patienter ferenda eſt pro culpa. xvi.
[illegible]
Exhortatoria ad vnionem eccleſie. xviij.
Accuſat locorum munitionem ⁊ amicitie officium aperit. xix.
Que ſit homini patria ⁊ petit promotionis auxilium. xx.
Regem aragonum laudat. xxi.
Commendat ſalutem anime. xxij
Quales ſcribere cancellarie. xxiij.
Hortatur vt ſententia imperatoris equo animo feratur. xxiiij.
Diſſoluit argumenta pro parte eugenij facta xxv.
De noua ciuitate ⁊ aliquid de amicitia. xxvi.
Regratiatoria ⁊ aliquid de ſtudio humanitatis. xxvij.
Hortatur ad reſcribendum. xxviij.
Redit in beniuolentiam. xxix.
Commendat cauſam ſuam. xxx.
Gratulatur beniuolentiam magni viri ſe nactum eſſe. xxxi.
Vocat cum deſiderio amicum. xxxij.
Dolet de amici ⁊ patrie abſentia. xxxiij.
Magnificat beniuolentiam. xxxiiij.
[illegible] libellum ſe [illegible] ſignificat. xxxv.
Excuſat yronice non ſcribentem. xxxvi.
Preceptum bene viuendi. xxxvij.
Significatio huius dictionis turpis per antiphraſim. xxxviij.
Dānat verboſa volumina. xxxix.
Promouet commendatum in officium. xl.
Dat fidem ſcriptis. xli.
De incerto curialium ſtatu. xlij.
Rex aragonum ſe cingit in auxilium rhodis contra thurcos. xliij
Nouitates de thurcis. xliiij
Quomodo vxor ducenda in principibus ſeruiendum ſit. xlv.
De monte veneris. xlvi
Refert grates quia commendatum habetur negocium ſuum. xlvij
De rebus tridentinis. xlviij
Reges dicit eſſe variabiles. xlix.
Relegat commentariam ad philoſophos. l.
Laudat conſtantiam amicorum ⁊ aretinum defunctum. li.

Bello thurcorum et hungarorum rex polonie ⁊ cardinalis ſancti Ange-
li ceciderunt. lij.
Lamentatur eccliam ſuam alteri collatã ꝓpter fictam ſui mortem. liij.
Pacem eccleſie conſilium ⁊ nouitates exponit. liiij.
Remedium ad reſartiendam eccleſie pacem. lv.
Prohibet ne de epiſcopatu friſingenſis ſine conſenſu imperatoris
cuiqꝫ prouideatur. lvi.
Laudat legatum ꝙ pecuniam rẽnuit. lvij.
Laudat amicum quia diligenter rem cõmiſſam curauit. lviij
Diuitibus non expedit condicere bellum. lix.
Cõmendat pugnantem pro ſanguine claro ⁊ pro iuſticia. lx.
Secretarius appellatur ideo multa ſcribenda obiicet lxi.
Suadet moribus coaptare non iuris ſubtilitate vtendum eſſe. lxij.
Nouitates hungarie ⁊ de cõuentu nurembergenſis lxiij
Laudat eloquentiam: eamqꝫ ad britanos vſqꝫ prouectam. lxiiij.
Taciturnitatem excuſat ⁊ neutralitatem difficulter tollendam dicit. lxv.
Suadet ſeruari aurum ⁊ priuata negocia commendat. lxvi.
Dolet de amici captura ⁊ morte cardinalis acquilegienſis. lxvij.
De morte cardinalis acquilegienſis ⁊ de rebus concilij. lxviij.
Promotoriales littere. lxix.
Fama non eſt contẽnenda. lxx.
Promotoriales littere lxxi.
De dictis germanicis. lxxij.
Promotoriales littere. lxxiij.
Aduocatum nouũ denunciat. lxxiiij.
Promotoriales litttere. lxxv.
Promotoriales littere. lxxvi
Probat veram ſcientiam diſcere mori. lxxvij.
Hortatur legatos regni hungarie vt Ladiſlaum abſqꝫ conditione
regem recipiant. lxxviij.
Congratulatur iohanni de aych promoto in epiſcopum cyſtenſis ⁊ qua-
liter viuat admonet. lxxix.
Petit inſigne regis anglie pro amico. lxxx.
Hungari ſpreto Ladiſlao regni herede vero regis polonie fi-
lium intruſerunt. lxxxi.
Fortune qualitas cur non omnibus eſt equalis. lxxxij.
Conſolatur amicum ſuper fuga amaſie. lxxxiij.
Et ſi ſe indignũ laudis dicat profitetur tñ ſe et laude iocundari. lxxxiiij.
Refert grates de biblia comparata. lxxxv.
Suadet pacem particularem vbi vniuerſalis haberi non poteſt ⁊ prohi-
bet mendaciis vti. lxxxvi.
Delphini regis francie filius allatiam obſedit ⁊ ſuitenſes apud baſileam mi-
ſerabili clade proſtrauit. lxxxvij.
Mori etſi formidabile ſit omnibus tamen neceſſe eſt. lxxxviij.
Spondet promouere cauſam quoad ſue vires extendunt. lxxxix.
Refert grates de muneribus oblatis. xc.
Commendat vitam aggreſtam ⁊ cõmoda ruris. xci.
Increpat eum qui non bono propoſito amicam nuptui de-
dit ⁊ ſuadet caſtitatem. xcij.
De rebus hungarie ⁊ eccleſie auiſamentum. xciij.
Suitenſes ſuperbi non ſe iuſticie coaptant ſed ipſam iuſti-
ciam ſibi famulari volunt. xciiij.
Hungari quanto rẽnuunt Ladiſlaum: tanto inter ſe diſcordant
vt eligant alium. xcv.
Perſuadet legationis fungi officio. xcvi.
Amicitie d[illegible]te cauſam exponit. xcvij.
Grates refert de plurimis beneficijs ſuſceptis. xcviij
Uxorem proſtitutam viro ſuo conciliare conatur per me-

diam perſonam modo congruo. xcix.
Grates refert defendendi honores ſuos. c.
Concordiam inter polonos ⁊ auſtrales perſuadet tali medio. ci.
Homines varijs vſibus delectantur differenti modo. cij.
Inundatio danubij ⁊ grando in modum oui ciij.
Triplicis problemmatis reſolutio: videlicet vtrum prudentia ſit idem habitus cum ſcientia morali ⁊c. Secundum cur poete noſtris temporibus ſint adeo pauci cum videantur multum vtiles ⁊ neceſſarij. Tertium cur vtiles attes cadauerum antique cāmiſie ⁊ cera in cancellarijs venduntur pro optimis muneribus. ciiij.
Tibizando ſcribunt poete ex ratione etiam principibus. cv.
Amoris illiciti medela ⁊ remedium. cvi.
Friſingeñ. eccleſia deſponſatur domino Henrico ſchlick. cvij.
Somnium de fortuna deſcribit. cviij.
Proſperitatem ſui ſtatus denunciat cum deſiderio eiuſmodi ſucceſſus. cix.
Conſolatur amicum merentem ex morte ſue coniugis. cx.
Poeſim laudat ⁊ iuris ſcientie prefert. cxi.
Sozini rogatu tractatum de duobus ſe amantibus compoſuit. cxij.
Prologus in eundem tractatum cxiij.
Hyſtoria de Eurialo ⁊ Lucretia ſe amantibus cxiiij.
Epitaphium mittit epō patauienſi ſuper mire laudis lapide tumbali. cxv.
Promotoriales littere. cxvi.
Promotoriales littere. cxvij.
Ladiſlaus commendatur ſummo pontifici ne emulis ſuis regnum hungarie confirmet. cxviij.
Conſolatur merens ſuper morte amici. cxix.
Oratoria res ex grecis in italos ⁊ modo ex italis in theutunos venit. cxx.
Grates refert de innumerabilibus beneficijs preſertim de equo veloci propinato. cxxi.
Aſſentit precibus ⁊ ſpondet efficere rogatum. cxxij.
Epl'a pl'audet viue vocis oraculo referre mētis ꝯceptū d pulchra puella. cxxiij.
Redarguit conſanguineum auxilium a ſe petentem cxxiiij.
Captat beniuolentiam ⁊ petit libros aliquos ſibi accommodari cxxv.
Heraldorum nomen aut officium vnde ortum habet cxxvi.
Paſſagium ꝙ difficile coduci poſſit in effectum arguitur pluribus ex rationibus. cxxvij.
Excuſatio regis datie quare ad dietam non venit cxxviij.
Rex aragonum ſpondet ire contra thurcos cxxix.
Dyalo. cōtra bohemos thaboritas de ſacra cōione ſub vna ſpecie cxxx.
Oratio de conſtantinopo. clade ⁊ bello contra thurcos congregando cxxxi.
Gaudet bene valere amicum ⁊ ſe incolumem ſcribit cxxxij.
Hortatur genitricem ſuā fouere ⁊ amicum ſtudio litteraꝝ conducere cxxxiij.
Hortatur vices ſuas paulolong. cōplere aduentū ſuū citius ſpondens. cxxxiiij.
Nouitates ſcribit ⁊ alijs ſignificare iubet. cxxxv.
Ladiſlaum bohemiam intrare ſuſcepturus coronam ſignificat. cxxxvi.
Expedit ſibi ſtatum ytalie ſcriptis notificari. cxxxvij.
Iterum hoc expetit: ⁊ quid papa ⁊ cardinales de clade conſtantinopolitana ſentiant. cxxxviij.
Congratulatur proſperitati ſucceſſus ⁊ petit certior fieri de clade conſtantinopolitona cxxxix.
Hortatur papam vt chriſtianos defendat contra thurcos ⁊ innoteſcat que pre manibus ſunt inter hungaros ⁊ auſtrales. cxl.
Conſtantinopolitana clades veridice refertur cxli.
Auctoritatem abſoluendi impetrat vicario cxlij.
Excuſat ſe cur patriam vt dixit non reuiſat cxliij.
Promouet pirkamer contra knorren de eccleſia ſancti Laurentij cxliiij.
Impetrat cuidam ceſario gratiam cxlv.
Significat amico infirmitates ſuas cxlvi.

Sperat Ladiſlaũ regem hungarie: cum ceſare pacem ꝯfirmare. cxlvij.
Patauieñ. epõs electus prepeditur ꝯfirmari ꝓpter ceſarꝫ indignationẽ. cxlviij
Gratulatur de promotione amici in epiſcopum. cxlix.
Promouit quẽdam in conciliarium ceſaris. cl.
Baro de buchaym ceſari conciliatur cli.
Spondet ad patriam ſuam redire etiam multis periculis obiectis. clij.
Nouitates alamanie notificat. cliij.
Offert ſe patronum in gerendis voluntarium. cliiij.
Paſſagium perſuadet contra thurcos ex clade conſtañ. clv.
Promotoriales littere clvi.
Conſiliatur populo pragenſis eccleſie quomodo ſe habeant. clvij.
Hortatur fortiter aduerſa eccleſie tolerare. clviij.
Dux venetum reddit certum imperatorem romanum de clade conſtantinopolitana. clix.
Super intendens yconomo inſtruitur quid agendum. clx.
Rata habet facta ab amico nomine ſuo. clxi
Ad nicolaum quintum pontificem maximum de clade vniuerſalis eccleſie: de ſitu ꝛ fertilitate hungarie: ꝛ aduerſus prutenis ꝛ de crucifireris ordinis theutonicorum. clxij.
Imperator ſommo pontifici ſpondet auxilio eſſe contra thurcos clxiij.
Spondet ſe citius patriam viſurum. clxiiij.
Viennam ciuitatem ſcribit clxv.
De miſerijs curialium tractatus. clxvi.
Gaudet de reditu amici. clxvij.
Reprehendit cardinalẽ ꝛ ad vnionẽ eccl'ie ceſarem tractaturũ ſcribit. clxviij.
Laudat treugas in regno hungarie fieri ꝛ aliqua de vnione ꝛ paſſagio ꝯtra thurcos inſerit. clxix.
Exponit quõ epiſcopus patauienſis ceſarem honorauit. clxx.
Conſuluit que ſunt agenda in cauſa friſingenſis eccleſie. clxxi.
De coemendis pollicitis ꝛ aliquid de petro noxetano. clxxij.
Dubitat an vxorem ducat cum ſit inops. clxxiij.
Pollicetur diligentiam ſuam apud ſenatum venetiarum clxxiiij.
De morte leonardi aretini. clxxv.
Fedus inter venetos ꝛ ducem Mediolani. clxxvi.
Epiſtola iocoſa. clxxvij.
Petijt confirmari priuilegia heremi camaldulenſis. clxxviij.
Littere promotoriales ꝛ commendatiue. clxxix.
Dolet de amici abſentia. clxxx
Grates refert de promotione ꝛ reddit certiorem de munere ꝛ litteris non preſentatis. clxxxi.
Gratulatur de ſcripto ſermone etruſco ꝛ pollicetur promouere ipſum. clxxxij:
Nouitates ꝛ iocos ſcribit clxxxiij
Acceptat antoniũ luſcum dono mittendum. clxxxiiij.
De tranſitu imperatoris in italiam. clxxxv.
Excuſat ducem Mediolanum non vocatum ad congregationem pro concilio decernendo. clxxxvi.
Suadet regni hungarie pacem. clxxxvij.
Conſolatur principem infirmum. clxxxviij.
Hortatur ad pacem hungarie. clxxxix.
Hortatur ad reſcribendum. cxc.
De vtilitate litterarum. cxci.
Laudat fredericum ceſarem. cxcij.
Petit reſcribere litteras cxciij.
Excuſat ſe ꝙ non ſcribit. cxciiij
Excuſatoria taciturnitatis cxcv.
Commendat cauſam friſingeñ. eccleſie. cxcvi.
Offert operas ſuas in cauſa friſingeñ. eccleſie. cxcvij.
Commemorat operas ꝛ ytalas nouitates. cxcviij.

Exhortatur ad reſponſum reſcribendum	cclix.
Agit gratias pro conſiliariatu.	cc.
Refert quomodo ab imis ad altiora conſcendit.	cci.
Enee Senen. tituli ſancte Sabine cardinalis epiſtole. Refert grates de promotione cardinalatum.	ccij.
De eodem.	cciij.
Ec eodem	cciiij.
Promotionem ſuam amico notificat.	ccv.
De eodem: ⁊ ſe totū offert gratitudinis loco	ccvi.
De eodem formale exemplum.	ccvij.
Auxilio amici ſperat onus impoſitum ferre congruius.	ccviij.
Promotionem ſuam notificat amico ſingulari.	ccix.
De eodem ⁊ reuocat amicum ad curiam ſibi ſedem congruam.	ccx.
Promotionem ſuam notificat amico.	ccxi.
Nouitates.	ccxij.
Refert grates ⁊ agere ſpondet ſe indignum	ccxiij.
Indignum officij ſe agnoſcens exorat deum ꝓ vita que tante dignitati pariſit.	ccxiiij.
Amicitiam non abſtulit dignitas adepta ſed aucta conſtans eſt	ccxv.
De eodem: ⁊ ſeruatum locum pro aduentu ſuo pollicetur	ccxvi.
Offert ſe ꝓmotorem q̄tum poſſit	ccxvij.
Confidit in deo qui dignitatem dedit in ſufficientia vires tribuat	ccxviij.
Cohibet vlteriorē ꝓmotionē quia mauult pauper amari q̄ diues odiri	ccxix.
Nouitates de terremotu cometa ⁊ thurcis	ccxx.
Pollicetur ſe promotorem in requiſitis	ccxxi.
Promotionem ſuam notificat.	ccxxij.
Congratulatur promotioni.	ccxxiij.
De eodem notabiliter optat ſalutem plurimam.	ccxxiiij.
Promotionem ſuam notificat.	ccxxv.
Se offert vſui tanq̄ frater.	ccxxvi.
Refert grates congratulatori ſuo.	ccxxvij.
De conſolatione ſuper morte amici.	ccxxviij.
Congratulatio ſuper ꝓmotione amici.	ccxxix.
Suadet fedus inire cum ſummo pontifice	ccxxx.
De eodem ⁊ debita repoſcit exolui.	ccxxxi.
De eodem ⁊ credita repoſcit	ccxxxij.
De eodem ⁊ petit reſponſum	ccxxxiij.
Congratulatur promoto optans ſalutem plurimā confiſus de patrimonio ⁊ ſe ſuaq; offert vſui pro arbitrio.	ccxxxiiij.
Denunciatur ꝓmotio vtrorumq; amici	ccxxxv.
Pollicetur diligentiam ſuper cōmendatis	ccxxxvi.
Grates refert de congratulatione ꝓmotionis ſue.	ccxxxvij.
Petit clauſtrales pro ſe deum exorare vt collato honori digne pre eſſe poſſit	ccxxxviij.
Expedire dicit oratorem habere apud ſanctiſſimū: ⁊ in carceratum emancipare	ccxxxix.
Notificat ſuam ꝓmotionē ⁊ ſe offert ad bñplacita obſeqoſum.	ccxl.
Conſolatur amico quomodo conſequatur notabile commendatum monaſterij.	ccxli.
Refert grates clero per ꝓcuratorem ſuum de charitatiuo ſubſidio ⁊ precipit ſatagere vt detentus emancipetur.	ccxlij.
Grataner ſuſcipit carmen de eius preconijs compoſitū.	ccxliij.
Amicitiam ſuam notificat ⁊ ſe comendari exorat principi.	ccxliiij.
Congratulatur promoto ex virtutibus enarratis e merito.	ccxlv.
De eodem.	ccxlvi.
Iniuste damnatum excuſat.	ccxlvij.
Demandat ꝓcuratori vt legatum ſummi pontificis ꝓuiſum recipiat ⁊ audacter illi aſſiſtat.	ccxlviij.

Scribit ne taciturnitas aſſertionem diminuat ccxlix.
Nouitates refert ꝛ dixe egiſſe cum captiuo reprehendit. ccl.
Commendatoria cum clauſula credentie. ccli.
Decima ꝛ indulgentia predicatur contra thurcos. cclij.
Se offert promotorem. ccliij.
Se gratum refert obſequia preſtare. ccliiij.
Hortatur bono chriſtianitatis conſulere ꝛ imperatorem ad id inducere. cclv.
Cupit ſcire quomodo valeat. cclvi.
Promotionem ſuam notificat ꝛ ſe commendatum haberi exorat. cclvij.
Pollicetur gratitudinem promotionis ſue. cclviij.
Hortaẜ vt rex bohemie grates referat pape ꝛ cardinalib⁹ de ſua ꝑmotiõe. cclix.
Poſtulatur pragenſis eccleſie ſponſus. cclx.
Spondet facile obtinere quod preſtare poteſt. cclxi.
Littere credentiarum. cclxij.
Congratulatur promotioni ſue in cardinalem. cclxiij.
Conſtantiam ſue amicitie refert. cclxiiij.
Gratiſſimus eſt de amicitia regie adepta. cclxv.
De morte comitis cilie ꝛ preſagio cometes. cclxvi.
Petit regi neapolitano commendari. cclxvij.
Reprehendit conſolari nolentem ſuper morte filij. cclxviij.
Refert grates cõgratulatori promotioni ſue. cclxix.
Laudat induſtriam viri ꝛ nouitates reſcribit. cclxx.
Refert ſummum pontificem bene valere. cclxxi.
Suadet regem bohemie poſtulare vt cancellarius ſuus eccleſie pragenſis pre-
ficiatur. cclxxij.
Admonet commiſſa diligenter exequi. cclxxiij.
Offert operam ſuam quoad poteſt. cclxxiiij.
Petit ceſarem induci ad bellum contra thurcos. cclxxv.
Nouitates ytalie ſcribit. cclxxvi.
Informat amicum de geſtis in rebus ſuis. cclxxvij.
Preconia regis aragonum enumerat cclxxviij.
Refert metum de thurcorum feritate. cclxxix.
Refert noua regi ſcripſiſſe. cclxxx.
Equo animo fert fortune ludum. cclxxxi.
Nouitates ytalie. cclxxxij.
Pollicetur rogato operam dare. cclxxxiij.
Refert bella italie. cclxxxiiij.
Commendatur nuncius pape captiuos redimendus. cclxxxv.
De eodem. cclxxxvi.
De eodem: ꝛ conſolatur ſuper morte amici. cclxxxvij.
Petit ad poſſeſſionem epiſcopatus varmien̄. per procuratores ſuos induci ple-
riſqꝫ captans beniuolentiam regis. cclxxxviij.
Recomẽdat illis eccleſie ratiſpanen̄. ꝓuentus: ꝛ eū q̇ electus ſuccubuit. cclxxxix.
De eodem. ccxc.
Grates refert de promotione ꝛ efflagitat iterum promoueri: annectit etiam no-
uitates vrbis. ccxci.
De eodem. ccxcij.
Hortatur vice ſua ꝑmotiones principum ad regem polonie impetrare. ccxciij.
Petit patrocinari vt promotio regis impetretur. ccxciiij.
Hortatur concordie imperatoris ꝛ regis hungarie intendere. ccxcv.
Petit auxilio eſſe vt promotiones impetrentur. ccxcvi.
Pollicetur pecunias concedere pro redimendis litteris. ccxcvij.
Significat concordiam factam: ꝛ exorat auxilio eſſe pro poſſeſſione eccleſie
aſſequenda. ccxcviij.
Credentiarum littere. ccxcix.
Commendatorie littere. ccc.
Contra negantes auctoritatem ſummi pontificis a xp̄o inſtitutam eſſe. ccci.
Preconizat ſcripta alterius. cccij.

Ex humilitate ſe indignum cardinalatu confert cccliij.
Spondet cõmendato proficere ⁊ ſibi prodeſſe ccciiij.
Prologus in epiſtolam Johannis Chriſoſtomi ∴ cccv.
Epiſtola Johannis chriſoſtomi in exilio conſtituti cccvi.
Preconizat ſcripture ornatum cccvij
Refert nouitates ytalie cccviij.
Refert grates de reſcriptis materiam ſcribendi querens cccix.
Conqueritur de odio imperialis cancellarij ⁊ petit ꝓmotiones per
cancellariũ auſtrie committi cccx.
Excuſatoria ꝙ prepoſiturã non impetrauerit cccxi.
Arguitur de negligentia cccxij.
Hortatur in rebus ſuis non ita negligenter agere cccxiij.
Conqueritur ꝓmotiones ſuas a cancellario neglectas cccxiiij.
Etſi ſe tanta laude indignum ſciat mauult laude ꝙ̃ vituperio trãſgredi cccxv.
Conqueritur litteras ꝓmotoriales per cancellariũ neglectas cccxvi.
Prepoſituram amico impetrauit cccxvij.
Excuſat quare non ſcripſerat cccxviij.
Conſolatur cõquerẽtibus grauamina vrbis contra alamanos cccxix
Petit ſe ceſari cõmendatũ fieri ob neglectas litteras ꝓmotoriales cccxx.
Denegatam diſpenſationẽ vt in ſacris cõſtitutus nubat ſignificat. cccxxi.
Committit diligentiã [illegible] effectus ⁊ indulgẽtias imp[illegible]trauit cccxxij
Notificat animum de [illegible] cccxxiij.
Excitat ad ſatagendum tempore congruo ⁊ [illegible]ſtanti cccxxiiij.
Hortatur vt rex fidens conuerſetur [illegible] longa ⁊ experientia nouit cccxxv.
De eodem ⁊ petit regis nuptias eſſe fau[illegible]as cccxxvi.
Commendat ſe foueri in cauſa varinieñ. epiſcopatus cccxxvij
Petit creditum ſibi reſtitui cccxxviij.
Creditum repetit vt fideiuſſoria liberetur cccxxix.
Congaudet redempto ex vinculis ⁊ ſe totum pollicetur cccxxx.
Pollicetur ꝓmotionem cccxxxi.
Excuſat ſe de geſtis contra varidieñ. ∴ cccxxxij.
Compatitur merenti ſuper morte amici cccxxxiij.
Diſpenſationẽ ſuper bigamia obtinere nõ potuit cccxxxiiij.
Pollicetur germanice nationi proficere nõ nocere
Magnifacit xenia ex amore mittentis ⁊ mallet facto ꝙ̃ verbis
gratum eſſe cccxxxv.
Excuſat ſe: ꝙ cõmendatam ſententiã ꝓtulit iuſticia exigente cccxxxvi.
De morte diui Ladiſlai regis cccxxxvij.
Hortatur circa plura de diligentia ⁊ cura cccxxxviij.
Admonet ꝓmotionem regis ſponſi exigere ad regem polonie cccxxxix.
epiſcopatum varinieñ. conſequatur cccxl.
Indignatur papa epiſcopo herbipoleñ. ꝓpter pecuniam ſubla-
tam ⁊ heſerler iniuriatum cccxli.
Littere credentiarum cccxlij
Laudat diligentiam legati ⁊ mandat concordiã inter imperatorem
⁊ regem hungarie coronati cccxliij.
Deliberatione habita pollicetur reſpondere cccxliiij.
Hortatur notabilibus rationibus ad concordiã cum imperatore
⁊ excuſat ſe de rumoribus aggrauationis germanice nationis cccxlv.
Conſolatur meliorẽ eſſe pacem certam ꝙ̃ deſperatã victoriã. cccxlvi.
Petit adiuuari ad cõſecutionẽ epiſcopatus varinieñ. cccxlvij.
Emittũtur plura apoſtolica ſcripta cõtra murmurãtes de grauitate
nationis germanice cccxlviij.
Hortatur ad excuſationem germanice nationis cccxlix.
Hortatur audire ſuo noie loquentem cccl.
Excuſatoria grauaminis germanice nationis cccli.
Murmur grauaminis germanice nationis reſeruatur ⁊ rationibus
notabilibus eneruatur. ccclij.

Deſtinatur legatus apoſtolicus ad nuptias Ladiſlai regis cccliij.
Hortatur legatum q̄celeriter nuptias regis adire. cccliiij.
Scribit ſi bene valere nec ſuperfluis curis angi velle ccclv.
Negat ſe altiorem gradum ambire ⁊ collaudat poete metrificantē. ccclvi.
Meſtus ex morte amici conſolatur his medijs. ccclvij.
Mortem amici denunciat ccclviij.
Pollicetur operas ſuas amico ⁊ concordatis eccleſie minime derogare. ccclix.
Denunciat deſiderijs amicis ſatiſfactum ccclx.
Pollicetur amice ſexingētos florenos p̄ dote aut ingreſſu religionis ccclxi.
Refert mortem amici ⁊ ſe cōmendari orat. ccclxij.
Concordatis eccleſie p̄mittit operam dare ne violentur ccclxiij.
Excuſat ſe contra concordata eccleſie feciſſe ccclxiiij.
Captata beniuolentia petit amicum ſuo nomine audire ccclxv.
Inſtruit de mente ſua apud principeꝫ exequenda ccclxvi.
De pallatio budeñ. ⁊ aliquid contra baſilieñ. conſilium. ccclxvij.
Commendat cauſam ſuam ⁊ ſpondet operas ſuas in reciprocum ccclxviij.
Excuſatio precum non exauditarum ccclxix.
Annuit precibus ⁊ petit ſe excuſare de grauamine germanice nationis. ccclxx.
Fruſtra conatur impetrare vt clerus cōmunitatis ſeneñ. pro confirmatione ſtudij vniuerſalis contribuat: ⁊ auiſat de exercitu congregato. ccclxxi.
Petit p̄ captiuo vt beneficia cum malefactis penſatis liberū emittāt ccclxxij.
Captat beniuolentiā: ⁊ offert cōmendatū nepotem ſuum. ccclxxiij.
Refert noua ytalie ⁊ vrbis romane ccclxxiiij.
Commendatoria ſingularium amicorum ccclxxv.
Gratulatur de liberatione epiſcopi varidieñ. cuius nomine regi ſcripſit ⁊ ab apoſtolico ſcribi impetrauit ccclxxvi.
Familiaris vt bene valeat. ccclxxvij.
Conſolatoria ſuper morte filij. ccclxxviij.
Poſt regiam maieſtatē recōmendatum refert grates de ep̄i varadienſis emancipatione. ccclxxix.
Captat beniuolentiā ⁊ capellanum ſuum cōmendatū facit ccclxxx.
Mere familiaris ccclxxxi.
Refert noua ytalie ⁊ ſe q̄tulus ſit in toto pollicetur. ccclxxxij.
Excuſatio contra murmur grauaminis germanice nationis ccclxxxiij.
Congratulatur ep̄o varadieñ. e vinculis emancipato ccclxxxiiij.
Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate ⁊ precatur pacem cum ladiſlao inire ⁊ contra thurcos gladius vibrare ccclxxxv.
Excuſat ratione ſe preces non poſſe exaudire. ccclxxxvi.
Certiorem reddit amicum ex honoribus collatis ſi largum complacendi eſſe animum ccclxxxvij.
Reſpondet francorum regi ſuper materia eꝑatus tornaceñ. ccclxxxviij
Ad eundem in eadeꝫ cauſa. ccclxxxix.
Hortatur burgundie ducem oratoribus principū Aſie votiuū prebere auditum de paſſagio contra thurcos conantes. cccxc.
Hortatur contra thurcū agere bellum: ⁊ refert q̄to auxilio potentiſſime hieruſalem obtinere ⁊ eum regem terre ſancte conſtituere cccxci.
Aſſertio premiſſorum: ⁊ declarat ligam orientalium principum contra thurcum. cccxcij.
Aſſertio predictorum. cccxciij.
Oratio legatorum principum ad ducem burgundie ad bellum contra thurcum congregandum. cccxciiij.
Conatur ducem burgundie inſtigare contra palatinū rheni ⁊ ep̄m maguntinū p̄pter trium principum captiuitatem cccxcv.
Hortatur ducem burgundie vt voto ⁊ p̄miſſis ſatiſfaciat ⁊ ſecum bello interſit contra thurcos. cccxcvi.
Reſpondet excuſationi ⁊ minis palatini. cccxcvij.

Notificat pariſienſibus ſe papam electum ⁊ pꝛecatur pro ſe oꝛare vt digne ſub-
miniſtret. ccccviii.
Uocat perſonaliter congregationi mantuane intereſſe aut legitimo impedimen-
to oꝛatoꝛes cum pleno mandato illac mittere. ccccix.
Reſponſio regis francie. cccc.
Collaudat de colliſione pꝛagmatice conſtitutionis ⁊ hoꝛta-
tur contra thurcum bellum inire. ccccí.
Reſponſio Ludouici regis francie. ccccij
Dat pꝛiuilegia tranſeuntibus per terras ⁊ dominia pꝛincipum
vt ſint liberi a germanibus. cccciij
Copia cuiuſdam bꝛeuis ad eundem. cccciiij.
Bꝛeue ad epiſcopum vintemilieñ. gubernatoꝛem Peruſij queadmodū
dum erigat tributa ab illis. ccccv.
Reſponſio ducis mediolani ⁊ pollicet in ꝓpꝛia pſona contra thurcū ire. ccccvi.
Hoꝛtatur rationibus ne pꝛohibeat virum ire contra thurcos. ccccvij.
Mandat electum ep̄m aſſumere: ⁊ nullis aduerſus contraire. ccccviij.
Penitet olim compoſuiſſe tractatum de duobus amantibus. ccccix.
Oꝛatio pij pape in conuentu mantuano edita. ccccx.
Bulla de pꝛofeſſione in thurcos: ⁊ de pꝛerogatiuis eiuſdem paſſagij. ccccxi.
Oꝛatio Enee ad Calixtum papam offerendo imperatoꝛis obedientiā. ccccxij.
Oꝛatio Enee coꝛam ſanctiſſimo ⁊ ſenatu cardinalium imperatoꝛe
coꝛonato pꝛeſente ⁊ eius nomine paſſagium indicendum. ccccxiij.
Excommunicatus denunciatur Gregoꝛius heymburg. ccccxiiij.
Abſoluit Uratiſlauieñ. a iuramēto homagij Georgio bodyebꝛat
regni bohemie nomine pꝛeſtito. ccccxv.
Refert grates de munere oblato ⁊ poeſim pꝛeconizat. ccccxvi.
Confert de Uladiſlao quo iure regnum hungarie occupauit
contra Ladiſlaum verum regni heredem. ccccxvij.
Mittit litteras ſummo pontifici pꝛeſentandas.
Significat bohemos rochezanam petere in archiep̄m ccccxviij.
Determinat congruum tempus veniendi ad dietam in noua
ciuitate celebꝛandam atq̧ refert poſt nouitates italie obſtacula
ne contra thurcum congregati concludant. ccccxix.
Coꝛrigit dyalogum confectum in quibuſdam punctis. ccccxx.
Excuſat ſe q̄ Paulum vergerium aliter miſit q̄ pꝛius ſtatuiſſet. ccccxxi.
Non vult in oꝛthographia ſe quēquam ſequi. ccccxxij.
Cur captus ſit pedagogus Ladiſlai regis ccccxxiij.
De balneo naturali dn̄oꝛum de baden quo voluptuoſum ſit. ccccxxiiij.
De condemnatiōe Hieronymi heretici in concilio conſtantieñ. ccccxxv.
De crudeli amoꝛis exitu Guiſcardi ⁊ Sigiſmunde Tancredi
salernitanoꝛum pꝛincipis filie. ccccxxvi.
Uindicta illate violentie quam de ſe extoꝛſit Lucretia romana
ſpeculum pudicitie. ccccxxvij.
Commendat fratres minoꝛes de obſeruantia. ccccxxviij.
Repꝛehendit ſcribentem inſolito latino. ccccxxix.
Tractatulus de educatione liberoꝛum per Eneam ſiluium editus ad
Ladiſlaum nobiliſſimum hungarie ⁊ bohemie regem. ccccxxx.
Refert grates pꝛomotoꝛi ſingularis amici. ccccxxxi.
Concluſio epiſtolarum metrico carmine de laudibus beate Marie
virginis Jeſu Chꝛiſti gerule. ccccxxxij.

Ambroſius archintus patricius Mediolanenſis lectori. Salutem. Peru-
nerunt nuper ad manus meas Enee ſiluij picolominij Senenſis viri cla
riſſimi epiſtole: quas dum in minoribus ageret: aut nondum cardinalatus
dignitatem exceſſiſſet ad principes: ad amicos: ⁊ fautores ſuos ex tempo-
re dictabat. Eas cum legiſſem indolui tanti ingenij vicem. Quod vir lati-
nus ⁊ eruditiſſim⁹ qui nemini patrum noſtrorum memoria in omni ſcientia
rum genere cedit ab horrida Germania corrupte imprimeret ⁊ nõ ab re
inter lr̃atos ſepe diſceptatū eſt ꝓfuerit ne humane ſocietati impreſſoria
hec ars vel potius obfuerit. Comperi enim ex earum lectione infinitos er
rores vt diuinandum potius eſſe ꝙ legendum. Cogitanti igitur mihi ⁊ ipſius Enee elegantiam ⁊
miram epiſtolarum ipſarum vtilitatem concinnãq; breuitatem. Viſum eſt quicquid temporis ſub
furari potui: redigere epiſtolas ad aliquem ordinem: vt omnes intelligant ꝓ virili mea tanto vi-
ro me affici: q̃ ꝓpria virtute ⁊ nõ fauore nec fortuna ex humili loco ad faſtigiũ ſummi pontificatus
euectus eſt. Is enim a teneris annis litteris deditus. Iuriſq; poſtea ceſareo operam dedit: mox
vt inteſtinas factiones euaderet Mediolanum ſe conferens ꝑpoſitura ſancti Laurẽtij maioris
Mediolani donatus eſt. Deinde in germaniã ꝓfectus in concilio baſilieñ quo tota virorum docto
rum ſumma cõuenerat oim̃ iudicio: ⁊ doctiſſimus: ⁊ modeſtiſſimus iudicatus eſt: ⁊ non immerito
diuus Fredericus tertius romanorum rex in ſecretarium delegit. Laureatũq; poetam reddidit:
⁊ poſt multos erhãclatos labores: tergeſtinenſem epiſcopatum nactus. Vacãtiq; deinde eccleſie
Senenſi patrie ſue ſufficitur. Demũ poſt longas pactas vigilias ꝓ republica xp̄iana ad cardina-
latus dignitatem a Calixto pontifice maximo ꝓmotus: eidemq; morienti ſummo oim̃ fauore ad
ſupremũ illud dignitatis culmen Eneas ipſe immediate ſucceſſit. Non enĩ pſtitia eius res precla
re geſtas enarraturus accedo: q: a viris ꝓbatiſſimis tractata ſunt: ne forte dũ illius laudes refer
re vellem ob ingenij mei exiguitatẽ eas potius labefactarẽ. Tanta eſt enĩ maximi huius põtificis
gloria: vt nullius laude creſcat nulliuſue vituperatione minuatur: vtinã is ſemp̃ vixiſſet: quia iacẽ
tes litteras ſubleuabat ⁊ doctos in om̃i ſciaꝝ genere premijs ⁊ dignitatibus decorabat: vtq; ad
virtutes oẽs alliceret nõ quorũdã more qui facti voti ſui cõpotes virtutes ꝓſternũt. Is pontifex
digniſſimus Pius noiatus lȝ aſſiduus obrueret occupationibus: ſemp̃ aliquid legebat: ſcribebat
q; manu ſua. Extat ⁊ alterum volumen egregiũ quod in pontificatu ipſo maximo ad Reges ⁊ prin-
cipes exarauit. Tandem dũ bellum contra fediſſimã thurcoꝝ gentẽ pararet: ⁊ in anchonis ſtaret
claſſis in anchone portu diuinã aiam eſſlauit. Relicto apud oẽs xp̄ianos ſui deſiderio. Quod reli
quũ eſt has lecturos epiſtolas: ⁊ oro ⁊ obſecro: vt ſi quid minus accurate impreſſum extiterit: im-
preſſoribus vicio dent: qui datum ſibi ordinẽ perſepe nõ ſeruant. mihi vero ignoſcant: q: impreſſo
ribus adeſſe nõ poſſum: hoc tñ elaboraui vt epiſtole que apud Barbaros impreſſe ſunt: ⁊ vix quat
tuor volumina ad italos peruenerunt omnibus eſſet: cum paruo ere copia ⁊ meliori artificio im-
preſſe: correctioreſq; ⁊ emendatiores haberent: q: germania illa latinoꝝ noim vocabula ignorat
ordineq; confundit. Teneat itaq; Barbara germania codices ſuos: q: Ambroſij Archinti: ⁊ Johã-
nis vinzalij viri docti qui totũ opus reuiſit beneficio ſtudioſis ⁊ litteratis multa epiſtolarũ ipſarũ
volumina in mediũ allata ſunt. Sis felix candidiſſime lector ⁊ pij bonaꝝ litteraꝝ patris indulgẽ
tiſſimi memor. Cuius vmbre dent ſuperi tenuem ⁊ ſine pondere terrã. Spirãteſq; crocos et in
vrna perpetuũ ver. M̃i quinto kal'. Decembris. Anno partu virginis. M.cccc.xcvi.

¶ Epiſtole Doctiſſimi Enee Siluij Senēſis quas ad amicos duꝫ in minoꝛibꝰ ageret extempoꝛe exarabat: quibus etiā annexe ſunt Epiſtole grauioꝛi ſtilo cōſcripte dū eſſet in pōtificatu maximo cōſtitutus: Pius poſtea noīatus: legat ꝛ plegat eas q̄ſquis auidiſſime: q꞉ plurimū ſucci cōtinent.

¶ Congratulatur amico de pꝛoſperitate ſucceſſus. ¶ Epiſtola pꝛima.

Ulianus Cardinalis ſcti angeli apoſtolice ſedis legatus. Doctiſ ſimo viro domino Enee ſiluio de ſenis amico cariſſimo Regis ro manoꝛum ſecretario. Salutē dicit. Amantiſſime Enea gaudeo te eſſe apud ſereniſſimum dñm regem in loco honoꝛabili ꝛ te digno. Licet (vt animi mei affectū fatear) mallem te eſſe in italia in loco ꝛ tua virtute digno. Congratuloꝛ cancellarie imperiali que talem virum ſoꝛtita eſt: cuius imperio nō parum floꝛebit. Jam locus ille latinam redolebit facundiam. Ego te pꝛopediē videbo ꝛ amplexa boꝛ: ſimulq̄ꝫ redarguā q̄ iuſſiſti me ſub cōditiōe ſalutari. Si ſcires quantū te ſemper dilexi ꝛ diligo: quantūq̄ꝫ tuis afficioꝛ virtutibus pꝛofecto omiſiſſes conditionē illam. Et cum per officiū cui preces ad me cōmode venire nō poteras: ſcripſiſſes ſaltim moꝛe tuo litte ras ſuauiſſimas. Sed ignoſco modeſtie tue: ꝛ q̄cquid facis ipſe mecū in melioꝛē accipio partem. Sed deinceps velim te mecū cōfidentius agere: ꝛ nō obliuiſci eius: que inter nos ſemp̄ fuit beni uolentie atq̄ꝫ amicitie. Familiarē hunc meū vt celeriter expediat̄ adiuua. Cupio permaxie moꝛ eſſe apud ceſarem vt aliq̄d pꝛo quiete huius regni poſſim efficere quo melius faciliuſq̄ꝫ expeditio militaris cōtra thurcos fidei catholice ſeuiſſimos hoſtes inſtituta parari poſſit. Ad hec em̄ duo ſanctiſſima opera iuxta legationis apoſtolice mihi iniuncte officiū: totus anhelo ac ferueo: quē admodum in rebus boemicis olim me feruere cōſpexiſti. Uale.

¶ Cilie comes imperatoꝛi reconciliatus eſt. ¶ Epiſtola ſcda.

Neas ſiluius. S. p. d. Reuerendiſſimo in chꝛiſto patri dño Julia no cardinali ſancti angeli ap̄lice ſedis legato. Non cogit me neceſ ſitas: ſed amoꝛ ſcribere. Litteris iamq̄ꝫ veſtris quas ex buda ad me deſignaſtis per magnificū cācellariū ſatis factū eſt. Nihil em̄ ex me ille petebat niſi vt creationē cuiuſdā palatini comitis pꝛomo uerem. In hoc quid factū ſit: ꝛ quid nō: ex cācellario cognoſcetis. Ego illud adijcio feciſſe mihi verba ſuper hac re nicolaum caſtel lanum cum hac trāſiret: meq̄ꝫ id reſpōdiſſe quod nunc ſecutū eſt. Sic pꝛincipes ſunt fere oēs: cum opinionem aliquā induerūt: ma gna opus eſt arte vt ſententiā mutent. Perſuaſum eſt regi inutile eſſe hanc comitum creationē. Nec omnino errat. Quis enim non vituperaret vſq̄ꝫ ad mercatoꝛes ſoꝛdidaſq̄ꝫ artes: hoc decus egre gium deſcēdiſſe. Rex tamen dum pꝛohibere vult quod fieri nō debet: id etiam vetat quod fuerat fa ciendum. Seruādus eſt in oībus rebus modus: ꝛ quam philoſophi ponunt mediocritas quedam tenenda. Sed hoc magnis autoꝛibus perſuaderi debet. Mihi non plus fidei eſt q̄ pecunie. Idq̄ꝫ tollero pacienter quādo ꝛ me maioꝛes eodem haberi modo tractariq̄ꝫ video. Sed de his fineꝫ fa cio: nedum loqui pꝛopono videar oblocutus. Nouitates quoq̄ꝫ vix vlle ſunt q̄ per me ſcribi debeāt ſiquid erat cācellarius pꝛeoccupauit: vnum tamen quod ille preteriſt ex me notum habebitis. Co mes enim cilie qui diu ꝛ vienne ꝛ hic fuit petita erratoꝝ venia: gratiā regis meruit: omninoq̄ꝫ in concoꝛdiā rediſt. Nec aliq̄d regia maieſtas ex eo voluit: quod nō ex integro repoꝛtauerit. Senioꝛ comes nunc in greciā venire debet regiq̄ꝫ ſe pꝛoſternere: ꝛ oīa filij facta compꝛobare. Debebat rex citius illuc pꝛoficiſci: ſed plures eum occupatōes detinuere. Nunc ſcio (ſi vera ſunt que ipſius ab oꝛe cadunt) iturum ipſum ante ſeptendiū: q꞉ reuerti eum viēnam ad res bohemicas infra mēſem opoꝛtet. De cathelanis mutatis gallicisq̄ꝫ variatis nihil ſcribam: q꞉ ex aliis cōfluere ad vos noua non ambigo. Deus nobis vnionē concedat qualiſcūq̄ꝫ ea fuerit tandem: q̄m ſi adeo erit mala eſſe non poterit. Ex italia miroꝛ nullā inſignem per hos dies nouitatē miſſaꝫ. Friſingeñ. epiſcopus q̄ veſter amicus nō vulgaris fuit: pꝛeter opinatū oīm vita exceſſit. Rex ſucceſſoꝛē optat germanū eſſe dñi cancellarij. Res ꝛ in capitulo ꝛ apud Eugenium ꝛ apud cōſilium per diuerſos ventilat̄. nec certum adhuc nec veriſimile habeo quis debeat voto potiri. Ego deſiderijs meis oībus ger mano cancellarij maxime faueo. Det deus illi vt ſecūda ſint vniuerſa. Ualere optime diuq̄ꝫ com mendatum habere.

¶ Imperatoꝛ ꝑlatos ſuos reuocauit ex cōſilio baſilieñ. propter fedus Eugenij pape cum rege aragonum ꝛ duce Mediolañ. Epiſtola.iij.

ENeas ſiluius poeta.S.p.d. Reuerēdiſſimo in xp̄o p̄ri dño Juliano cardinali ſcti angeli. Nō opꝰ eſt reuerēdiſſime p̄r ꝛ dñe mi colēdiſſime multꝭ in p̄ntiaꝝ agere:qꝛ qd̓ alijs litteris eutruſco ſmone:ꝛ mihi iā ob litterato ſcriptꝭ optauerā:diligenti opa ꝑ veſtrā reuerendā paternitatē curatū eſt:ſicut ꝛ maieſtati regie ꝛ dño cācellario.Cum ꝑ noſtrum ꝑ ſereniſſimū dñm regē polonie ſcriptū vidi. Soluꝫ aliq̄ ſcitu digna v̄re reuerēdiſſime paternitati mō referā.Scio nāqꝫ ꝙ apud hūgaros nō quē admodū apud vos italice nouitates ſciunt:ꝛ tñ naturale eſt de p̄ria velle per crebro ſentire. nec eñ aut alpes iulie:aut danubiꝰ ſicut arbitroꝛ amoꝛē p̄rie ex veſtro pectoꝛe ademerūt.Sꝫ pu to idē ꝯtingere veſtre reuerēdiſſime patñitati qd̓ mihi:qꝛ q̄to lōgius a paternis recedo laribus q̄toqꝫ diutiꝰ ſuauiſſimo auſonie celo puoꝛ:tanto magꝭ deſidero naturale ſolū videre:ibiqꝫ viuere ꝛ moꝛi.Scribā igitur pauca de p̄ria noſtria ꝛ magna ꝛ vera:ſi vera ſunt q̄ magni viri ad ceſaris noſtri deducūt noticiā.Primū eſt bononiā moꝛe ſuo q̄ ſub mercurio fundata eſt motū feciſſe.Frāciſcūqꝫ picininū in vinculis cōieciſſe.Antea ꝗꝫ ſoꝛoꝛ illius ianua ꝛ ſub codē aſtro conſtructa:thomam fregoſiū ducē ſuū d̓ tribunali in carcerē traxerat eiqꝫ raphaelē adurnū ſuffecerat. Sꝫ hec paululū antiq̄oꝛa ſunt.Credo recētioꝛa cupitꝭ noſſe:nec iſta deſinit vberē ſemꝑ materiā nouitatꝭ hꝫ italia.Eugeniū ſenis eſſe nō ignoꝛatis.Is cū rege aragonū ꝛ duce mediolani:ac nicolao piccinino:ꝛ cū tota factione illa fedus ꝑcuſſit.Cuius rei vigoꝛe reuocaturꝰ eſt rex ſuos ex baſilienſi cōſilio ꝑlatos.Ea lege vt in eugeniana curia ſuis dignitatibꝰ potiant:q̄uis antea gallici minati fuerūt:vlterius ſe nō ꝑſtaturos obedientiā eugenio:niſi is apto bello regē illum impetret.Veneti ꝗꝫ floꝛentini ianuēſes ꝛ bononiēſes nouā inter ſe ꝯfederationē fecerūt.Jamqꝫ floꝛentinoꝝ ꝛ venetoꝛum copie bononiā ingreſſe ſunt:nec ſpes eſt illā poſſe ꝑ piccininū recuꝑari:tametſi adhuc eius noie arx defendat.Marchio ferrarienſis:qm̄ filiā regis aragonū deſponſatā hꝫ:armigeros venetoꝝ ꝑ ſuū territoꝛiū tranſire ꝓhibuit q̄ res eū ſuſpectū valde reddit.Illi aūt nauigio rauēnam applicuerūt atqꝫ illinc in emiliā ꝓfecti ſunt bononiāqꝫ ingreſſi. Circa quas ſoli aloyſius de verme ꝛ dñs fauētie caſtrametabant.Sꝫ fauētinus iam ad ſua tuēda reuerſus eſt:ne ſe abſente ꝑ floꝛētinos qui agros fauētinos populant expugnari vrbs poſſet. Nicolaus piccininus circa caſtenellā ꝛ comes frāciſcus circa ſcm̄ ſeuerinū caſtra tenēt:quaſi ſoꝛtiti ꝓuincias deuaſtādas:eaqꝫ lex ſit vt iſte vnā ille aliā exhauriat ꝓuinciā.Et ſic miſera funditus italia lacerat:que vnica ſolū cauſa facit vt exiliū qd̓ mihi ad tp̄s delegerā breue diutius ꝓtrahā:qm̄ minus grauia ſunt aliquātulum q̄ audiunt ꝙ que vident mala.Hec ſcripſi ne ſcriberē nihil veſtris humaniſſimis litteris ꝓuocatus.Non vt exinde mentē veſtrā ꝑturbem:que in viro ſapiēte quietiſſima eſt:ſed vt mihi potius leuamē aucupari narrādo poſſem.Valeat optime veſtra reuerenda paternitas meqꝫ vt facit ſeruoꝛum ſuoꝛum in numero ſemper habeat.

¶ Litteras ſtudere ſuadet:qꝛ maxime decoꝛant. Epiſtola.iiij.

ENeas ſiluius poeta.Nepoti ſuo Antonino ſalutē.Retulit mihi Nānes p̄r tuus te dū puer adhuc foꝛes miro lr̄aꝝ amoꝛe fuiſſe incēſum:poſtq̄ vo ex ephebis exceſſiſti neminē eſſe q̄ tibi ampliꝰ vt ſtudeas queat ꝑſuadere:q̄ res nō mira mihi ſꝫ ſtupēda fuit.Ceteri eñ puericiā ſimul ꝛ ſtulticiā deponūt:virilē togā ꝛ prudentiam induētes.Tu ꝯ̄ ſapiēs puer:ſtultꝰ vir cupis videri:ꝛ barbā q̄ſi vmbraculum virtutꝭ recipis.Doleo certe tui cā:nec q̄d de te facturꝰ ſit ſcio.Jubet cicero vt q̄ liber in adoleſcētia viā eligat ꝛ genꝰ vite honeſtū quo vti debeat. Idē hercules factitauit.Nā cū ꝑ quietē due ſibi mulieres ſupra humanā foꝛmā venuſte apparerēt:ꝛ altera ſibi voluptatē:laboꝛē altera ꝓmitteret:hāc ſecutꝰ eſt ſciēs ꝙ poſt laboꝛē ꝑmiū certaminis dat:nec coꝛona(vt inq̄t ap̄ls)niſi q̄ legitie certauerit.Tu vo vt audio vagari vis ſp̄:nec aliq̄d genꝰ vite ſaltē honeſtū amplecti ſtudes.lr̄as quas puer amaſti iā vir odio hēs:pudet me tui cā. Neſcio eñ q̄d eē poſſis abſqꝫ lr̄is:niſi aſinꝰ bipes.Quid eñ hō eſt abſqꝫ doctrina q̄tūuis diues q̄tūuis potens.Quid īter hoiem illitteratū ꝛ marmoꝛeā ſtatuā intereſt.Nō dux:nō rex:nō imꝑatoꝛ alicuiꝰ ꝑcij eſt lr̄aꝝ ignarus.Videmꝰ noſtri ſcli p̄ncipes qm̄ rudes ſunt:ꝛ nedū latinū.ſꝫ maternū quodā modo ignoꝛātes ſmonē q̄to deſpectui ſunt:q̄uo negligūt:cū vituperant ꝙ ſi q̄s coꝝ obedientiā in ſubditis hꝫ:nō amoꝛ:ſꝫ metꝰ id facit.Qui(vt Cicero ait).Nō eſt diuturnꝰ magr̄ officij. At vbi metꝰ abeſt mox deſerunt.Interdū ēt neci dant.Quid ꝗ̄ tu miſer ſtudia deſpicis lr̄arum pauꝑes qui niſi ꝑ magnā virtutē euadere in virū clarū nō potes.Quid facis obſecro:quid ſperas.Reris ne ſemꝑ iuuētutis floꝛē tibi durare:an neſcis:qꝛ tanq̄ flos agri iuuētus eſt:qui mane nitet:veſpe re vo areſcit.Nihil eſt velocius tpe:nihil qd̓ magis fugiat:volat ſemꝑ irremeabile tp̄us. Tu tibi

pulcher videris: dũ etas robuſta: dum iuuẽtus flexida viret. Non cogitas inſtare ſenectutẽ: nõ vides q̄ dies q̄libet aliq̄d detrahit forme tue. Aliq̃ forſitã formoſa puella tuo capta nitore te cepit teq̃ q̄ſi cathenis ligatũ retinet. Tu, ei⁹ delicias ſequeris: beatũq̃ te putas dũ in amplexꝰ venis illius: ſʒ longe deceptus es. Nam dum formã iſtius miraris formoſiorẽ deſeris adoleſcentẽ. Nõ enim lucifer aut heſperus tam pulcher eſt q̄ ſapientia que ſtudijs acquirit̃ litterarũ. Unde ⁊ dicere Plato ſolebat q̄ ſi videri eius forma poſſet: mirabiles ſui amores excitaret. Tu tamen hec omnia deſeruiſti (vt tuus genitor dixit) vicit (vt opinor) impetus iuuentutis. Sed cogita mi anthoni: q̄ nõ ſemꝑ iuuenes ſumus. Redi obſecro in viã ⁊ teipm̃ vindica. Linque ineptias iuuẽtutis: ⁊ vir te eſſe memẽto. Oĩa hec p̄tereunt q̄bus modo letaris: etas: valitudo: forma: delicie: voluptates. Sola nos ſi ſemel recepta fuerit vſq̃ ad mortẽ ſapiẽtia comitat̃: ⁊ poſt morte vitã aliã beatiſſimã p̄bet. Hanc igit̃ rogo mi anthoni vt oĩbus reb⁹ alijs poſt tergũ poſitis adipiſci ſtudeas q̄ tũc demũ facies: ſi p̄hic dederis operã: ⁊ q̄ aſſidua lectione didiceris in op⁹ deduxeris. Ad quã rem iam tp̃s eſt vt te accingas: ne cũ hodie poſſis bene viuere: cras dicas incipiã. Uale.

¶ Agricultura laudatur. Epiſtola. v.

Eneas ſiluius. S. p. d. Johanni ptholomeo patruo ſuo. Elegiſti vt audio ſenectuti tue conuenientiſſimam vitam. Ortulis quidã rigandis ⁊ rei ruſtice ſtudens. Res eſt te digna ⁊ ſenio tuo dulce hoc ociũ eſt honeſtũ negocium moleſta voluptas. Jam nõ armis aptus es: grauis galea eſt: moleſta lorica. Intolerabileq̃ ſcutum. Rurſus quoq̃ in rerum ciuiliũ verſari fluctibus. Carere ſomno: cibum nõ ſumere in tꝑe: mortifera res eſt ſenibus. At ruſticatio vitam quietã: liberã honeſtã ⁊ frugalitati conuenientẽm prebet: nec tu primus ex ſapiẽtibus viris. In hoc viuendi genere ex rebus publicis conuolaſti, nulla voluptas maior fuit Horatio q̄ rure ſeſe recipe: quo cum veniſſet: q̄ vix illinc poterat Octauiani ceſaris ⁊ totius mundi dñi iuſſibus euocari. Cum vero in vrbe foret: miro deſiderio ruris aſſidue tenebatur. hinc ad Mecenatẽ ſcribẽs. O rus inquit quãdo te aſpiciã. Perlege epiſtolas Senece. quid illic magis q̄ agrorũ cultus collaudat̃. Plantauit ille platanos ſua manu: piſcinas fodit: aquas duxit: nullibi libẽtius q̄ in agris erat. Quid in cathone maiore Cicero ſcribit quas vtilitates ex agricultura percipi oſtendit: q̄ vberrimos queſt⁹ quantam illic voluptatẽ cõſiſtere: quantam mentis quietam: quãtam curarum remiſſionẽ: quã tam naturalem oblectationem. Hoc genus vite ſolum nature hoĩm viuiq̃ precipue eſt acommodatum: q̄ omnia ad victum cultumq̃ noſtrum ſpectantia nobis ſuppeditat. Sapis equidem qui hanc vitam delegeris a tempeſtatibus ciuilis inſanie remotiſſimam: hinc potes tanq̄ ex altiſſimo ſpeculo nos curialibus negocijs implicitos quaſi naufragantes deſpicere: hic potes tibi ſoli vacare: te colere: te frui. Diocletianus cui orbis parebat: depoſitis imperij faſtibus in villa ſalome agriculture ſtudijs ſeſe tradidit. Feciſſet idem Auguſtinus vt quidam ſcribit: niſi timuiſſet inſidias. Cirus perſarum rex gloriari plurimum ſolebat: cum venientibus ad ſe ortum oſtenderet ſuis manibus conſertũ ⁊ arbores in ordinẽ poſitas. Sed ne mortaliũ tm̃ exempla ſequamur Deus ipſe cum hominẽ primo creaſſet: vbi nam illum poſuit: niſi in ortis deliciarum. Et illũ cum illinc expulit: quo nam obſecro niſi, in agros miſit. Facis ergo mi Johannes quod te decet: quod ⁊ ego ſi potero aliquando faciam. Nam degentẽ rure hominem commendo. Curam laudo rerũ ruſticarum conſerendi plantandiq̃ ſolertiam p̄be. Moneo tamẽ vt labor leuis ſit: qui corpus nõ atterat: ſed exercitio quodam corroboret. Ibi modeſte viues: integritatem vite ſeruabis: non ibi curioſitas ſuperuacua ⁊ anxia te tenebit ſolicitudo: vt quicquid vbiq̃ generat̃ pernoſcas: non tibi ſomnum adimere poterunt cure inuidie: peſtilentia: ⁊ edaci carebis liuore: nulli fraudi locus erit. nulli ſcelerũ officine patebit acceſſus. Sed dulcis ſecuritas: quies: tranquilla: ocium frugi: vita officio plena vrbanis honoribus: atq̃ diuitijs oĩbus anteferenda te habebit. Sequere enim vt cepiſti: ⁊ agrum ſimul ⁊ teipſum ita ex cultuz redde: vt cum egredi e vita oporteat ad ortos illos ꝑuenias: quibus nec pluuia nocet: nec eſtus. Uale.

¶ Conuerſationem ſuam notificat. Epiſtola. vi.

Gaſpar nouarienſis. S. p. d. Enee ſiluio poete preceptori ſuo. nihil litteris meis preterq̄ ſingularem quandã dilectionẽ quam in te habeo ſignificare ſtudeo. Intellexiſti tñ ꝑfecto vt opinor iãdudum me tibi illã habere: tametſi nullo effectu indicarim. ſʒ quid res mea atq̃ conditio vſq̃ hãc in diẽ effici paſſa fuit: vt effectu ipo voluntatẽ meã patefacere: ſolũ h̄ mihi de te ꝓmiſſum fuit: vt ad te nunq̄ irẽ quin doctior abirem. Idcirco te accedere ſepius ſummopere conabar: ⁊ id mihi opere precium fuit: tuoq̃ frui conſilio vſq̃ oblectatus ſum: et me (vt ita dixerim) te, magiſtro verſificarem puto. Nec q̄dem receſſum tuum videre, facile fuit: qui tam ⁊ conſi

lio ⁊ re ipſa ꝓderas. nempe vt preſens mentis mee ſuauiū eras abſens triſticia ipſius factus es: atqꝫ vt comici noſtri ꝟbis fruar haud verū eſt quid vulgo dici ſolet: diē adimere egritudinē hoim. Nam mihi quotidie nō de filio vt ipſe ait: ſed de te magiſtro ⁊ patre integreſcit dolor. Unū tamē eſt quod mentē meam lenit: tui vincet ſtatus augmentū: quid incōmodo meo interdū equiparo: ⁊ ipſe mee mētis archano tibi ſtationē facio mecūqꝫ taliter māducas ⁊ bibis. Et q̄ñ de tuis verſibus quos iudices ſuauiores facis nullus ad me venit. Expedit me q̄nqꝫ quos feceris fingere ⁊ inde tanq̄ tu ipſe eos feceris illis gaudere. Nouiſſime aūt vnam (⁊ ego illam eglogā voco) feci. In qua martinū gallium felcianū cōſecretariū tuum tecū altricantē merito q̄dem introduxi. Illū q̄ppe poſt te in magiſtrū meū decreuerā me habiturū: illoqꝫ pauculos dies potius ſum: ſed cōfeſtim cū felice noſtro ab hac vrbe deceſſit. Stephanū deinde auūculū meū altricatōis noſtre iudicē ſtatui. Et id duas ob cauſas factū eſt. Primū eq̄dē vt nec ipſe arbitrareť memoriā eius apud me ꝑſus periiſſe ſiue vilē effectā eſſe. Altera vero vt illos ꝟſiculos nō tanq̄ a vobis ſed a diſcipulo veſtro editos ipſe corrigeret: priuſq̄ in alienas partes diuulgāť. Habes nūc omnē vſqꝫ a ꝑncipio cauſaz quare hec cōdita ſit egloga in hūc modū. Uale ⁊ opto ⁊ me ama: vt ſoles: atqꝫ age vt nō diu r̄nſum ex pectē. Si q̄d tibi q̄d rei mee ꝯuenire iudices euenerit: mei memineris queſo itidē: ⁊ ceſario medico coitalico noſtro quē ꝟbo meo ſaluere iubeas: velim ſupplico. Cupio q̄dē tecū eſſe. Iterū vale.

¶ Repreſalia diſſuadet. Epiſtola. vij.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. Iohāni orlando viro magnifico. Reddidit mihi familiar; tuus tum ex te: tum ex petro iuliani litteras in eum finē tendētes vt apud magnificū cancellariū rem tuam curarem: feci id libenter. Sed minime opus erat currēti equo calcar admouere. ſua eñ ſponte tñ ipſe cancellarius inclinatus erat: vt oēs apud eum preces ſuꝑflue viderentur ⁊ eſſent. Diligit eñ te ſummo corde: libēterqꝫ ſe in his exercet q̄ tuū reſpiciūt cōmodum. Itaqꝫ adhibita eſt in tuo negocio ſumma diligētia. Factus eſt cū rege ⁊ cū cācellariis de eo ſermo ꝓlixus. Quid aūt inde haberi potuerit: ex litteris cācellarij ꝑcipies: puto bonū cōſiliū eſſe q̄d de ꝑlūbino daſ ⁊ tu al's aperuiſti. Nā ex illo recuperares debitū tuū: ⁊ maieſtatis regie gratiā ad maiora nāſciſcereris: quāq̄ putē regū ⁊ ꝑcipū gratias tibi iam eſſe faſtidio: qui poſt martinū nullū es niſi onerosum expertus dñm. Intelligo ex litteris tuis te ad ius repſaliaꝝ velle recurrere. Id eſt incertū ⁊ ꝑiculoſuꝫ remediū multūqꝫ iniuſticie ſecū deferť: cū hi ſepiſſime luāt penā q̄ ſunt expres peti. Cuꝫ ꝟo id incitamētū eſt belloꝝ: q̄ñ qui ledunť rurſus ſe vlciſci volūt: totqꝫ vndiqꝫ repſalie fiunt donec apertū exardeſcit bellū. Tu tñ q̄d tibi cōueniat magis ſcis. Ego dicā ſicut ad curionē ſcribit cicero. Aut te in meā ſentētiā ducā: aut certe teſtatū apud animū tuū relinquā q̄d ſenſerim: vt ſi q̄ñ diſplicere tibi tuū cōſiliū ceperit poſſis meū imo verſus cācellarij recordari. Atqꝫ de his ſatis. R̄ndiſſeꝫ petro iuliani: niſi nūcius tuus iteꝝ illū ad regē aragonū ex ꝑeciducis mediolanēſis ſignificaſſet. Ubicūqꝫ tñ ſit: gratias ſibi refero ꝓſuis humaniſſimis litteris: eiuſqꝫ filiū tibi efficio cōmēdatū. Uale optime mei memor.

¶ Amicitiā ⁊ dilectionem notificat ⁊ ſe excuſat q̄ raro ſcripſit. Ep̄la. viij.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. Nicolao amidano iuriſcōſulto. Si numerū epiſtolarum vltro citroqꝫ miſſaꝝ penſamus: nihil eſt q̄d tibi debeā. Quippe cū litteris vnis dūtaxat viſitati fuerimus inuicem. Rurſus vero ſi verba cōputemus teneor tibi multa reſcribere ſicut multa ſignificaſti. Accedit huc q̄ amicitia nō eſt cōputatrix beneficioꝝ: vt que nō ad numerū vel qualitatē: ſed ad effectū retribuit. Scribam igiť ſiue obligatus ſim ſiue ſolutus. R̄ndeboqꝫ tuis litteris qua potero breuiter ⁊ ſuccincte: ne vel tibi lecturo: vel mihi ſcribēti ſim moleſtus. Congaudeo primū q̄ domū grauiſſimi ⁊ oīm doctiſſimi iuriſcōſulti reuerēdiſſimi dñi cardinalis panormitanēſis intraueris ibiqꝫ magiſtratū ſuſceperis. Nam id tibi ad modū proderit: qui ex illius vberātiſſimo ſcientiaꝝ fonte dietim potans doctior euades ⁊ mihi vtilis erit gratiā quā in ſua. R. p. reperi cōfirmans cōtinuanſqꝫ. Taceoqꝫ q̄ ſub eius vmbra ad magnas tibi dignitates patebit acceſſus. Reliquū eſt vt horter ad perſeuerātiā q̄ demū adipiſceris: ſi multe paciētie te tradideris: quod vnicū eſt remediū contra inuidiā valētiſſimaꝫ. Uterer maiori cohortatiōe ſi tua virtus mihi perſpicua non eſſet. Sꝫ noui q̄ ſis aduerſus quoſlibet fortune impetus tuis doctribus ⁊ philoſophie inſtitutis armatus. Quod vero ad archipreſbyteratū electus fueris: id ita demum laudo ſi abſqꝫ deſertione noſtraꝝ partium potes eo peruenire: quod niſi poſſis: melius eſt officio q̄ fide carere. Arbitror te ſentire de auctoritate eccleſie nō quod mihi ſed q̄d boni doctiqꝫ ſentiūt. Ita mihi dum baſilee fui de te cōcepta opinio eſt: ⁊ tum propter multas virtutes: tum ꝓpter conſortium fidei: maxime te dilexi: ita q̄ non puto epiſcopatū: ne dicam preſbiteratuꝫ poſſe te nobis

auferre. Placet tñ qđ ſcripſiſti te viam inueniſſe p̄ quam ⁊ fidē poſſis ⁊ dignitatē tenere. De tuo in me amore: nihil eſt qđ te ſcribere oporteat. Illum enī nō ſolum vidi oculis: ſʒ palpaui ⁊ manibus atq̄ hinc factū eſt vt te germani diligā loco: qđ mihi q̄ tibi eſt longe facilius. Ego enī fratribus careo: tu fulcitus es: ſed ſpero tuos meos fore: nihil plus de amicitia dicā: ea enī nō verba: ſʒ facta cupit. Aliud eſt in tuis litteris qđ ad me ſcriptū de glicerio magne voluptati fuit duʒ amoris pſeuerantiam exprimis miráq̄ fidem. Et enim hmōi ſunt vt etiā ſi vera nō ſint: titilationeʒ tñ quondā prese ferant ⁊ pacdos excitant. Et tu quidē meo iudicio ſapiens qui tibi talia facile pſuades libentiuſq̄ in bonā q̄ in malam interp̄taris partē. nam qđ pdeſtſcidiſſum affligere. Mea ſemp opinio fuit his in reb' que multū fellis: parūq̄ mellis habēt ſapietiſſimi hoīs eſſe: qđ dulce eſt excerpere: ⁊ qđ malū foret lippis oculis preterire. Atq̄ idcirco nunq̄ queſitum ire placuit qđ inuentum moleſtiā afferret. Teq̄ crocatū volo vt ſerues hanc cōſuetudinē: placita duntarat queras. Acerba vero pretermittas: quibus obuiare nequirem ⁊ triſtari poſſem. De glicerio iſta quā tibi tueq̄ fidei: quin animulā ⁊ corculum meū cōmendatum ſcio. ſi quando ſtephani aut franciſci iuriſconſultorū ſeuus ingreſſa fuerit: finge te id neſcire: ⁊ totum mihi claude. Nam etſi ſcio nihil ab iguine illorum eſſe tutū decipi tñ meipſum volo ⁊ ignorantia potius delectabili q̄ ſcientia moleſta frui. Ultimuʒ eſt quid de nouitatibus tetigiſti. Ille ⁊ ſi auditu grate fuerint: nō tamē faciant vt tibi gratias agam: quod eſt inter amicos abſonum. nihil enī amicus amico facere pōt quod nō ſit debitum: atq̄ idcirco expers gratie. Rogo tamen vt ſepe ſic facias. Tu nunc audi ex nobis quid noui ſit. Ladiſlaus rex polonie q̄uis adoleſcens hungariam habet: manūq̄ conatum belli aduerſus thurcos xp̄iani nominis perpetuos hoſtes fieri procurat inde fauorem ſuarū partium querens. Nam cum ſciat ſe regnum iniuſte poſſidere: fauores hominum ſub colore bonoruʒ operum querit: ſortituſq̄ eſt hanc ad rem optimum inſtrumētum cardinalem ſancti angeli: virū ⁊ fama ⁊ eloquentia potentem: qui ſub colore paſſagij partes ſuas tueri ſtudet: ſed nō conſueuit hic homo fortunatus eſſe in bellis: ſicut bohemia oſtendit. Deus tamē opus nō finem ſpectet et chriſtianitati potius q̄ cupiditati hominū. Reliqua ex perigallo noſtro quere Reuerendiſſimo domino cōmuni me dedi: ⁊ amicorū quicquid habeo meo nomine ſaluū dicito. Tu vale ⁊ amicitie noſtre tanto tenatior eſto q̄to ſumus remotiores.

¶ Excuſatoria cur non viſitauerit amicum Epiſtola. ix.

ENeas ſiliu' poeta. Reuerēdiſſimo in xp̄o patri dn̄o Leonardo patauieñ ep̄o S. p. d. Qđ me tuo cōſpectui nō ſepi' offero: qđq̄ tuas edes nō viſito: nec ſupbie nec negligētie: mihi debes aſcribere: quaꝝ alterā abhominor: alterā ſemp fugi. Rurſus q̄ nec occupationib' ipedior meis: cui multū eſt ocij. Quid igit' ē qđ me retrahit: dicā ſi ſcire vis. Nimiū magni dn̄i locū teneo: nō ꝯuenit mihi cū tāta dignitate. Ueniūt p̄ncipes: comites: barones: milites. Illis p̄tʒ ianua tua: nil mea toga iter tot aureas veſtes momēti hʒ. Pudet me illis amiſſis añ oſtiū ſtare ⁊ expectare. Et fateor iuſtū eſſe illos p̄ferri. Quid g' ſupeſt nihil ne tecū cōicabo: nō ſic agā: ſʒ qđ voce dictur' erā ſcriptʒ exprimā. Audio abſuturā eē idq̄ breuit' paternitatē tuā reuerēdam. Unū dūtarat ex illa expecto: vt ſi qđ in abſentia tua: ei' qđ mea cura poſſit abſolui: nec mihi nec meis laborib' ignoſcas: ſʒ vt mācipio tuo me vtaris. Hoc dictur' eraʒ cū hodie ad te venirem Tūq̄ intrantib' alijs retrocederē: ſʒ nō min' eſt ſcriptū q̄ dictuʒ. Tū illud fugiat h' maneat: illud negari: h' ppetuo poſſit pbari. Suſcipe igit' cyrographū h' quaſi me erga te fidei vadeʒ. Et ſicuti ſcribo: ita de mea mēte meoq̄ aio cōſide: q: ⁊ ſum ⁊ eſſe volo ppetuo tuus. Uale.

¶ Quales magiſtratus eſſe debeant. Epiſtola. x.

ENeas ſilui'. S. p. d. dn̄o lupo de portugal legū doctori fratri optimo. Eximie doctor ⁊ amice charissime: lr̄is tuis quas baſilee ſuſcepi iam ann' eſt nō potui: tūc reſpōdere: q: mox ceſarē ſum ſecut': ab eo in ſecretariū recept'. Poſtea p̄ quem ſcriberē nullus affuit tabellari'. ſed reuertit' nunc ad dn̄m ſuū blaſius alfonſi in decretis bacchalari': qui apud regē maieſtatē infantis petri ducis cornubie fuit orator. Is ſi valet hanc meā ep̄l'am tibi reddet: ſibi enī cōmiſſa eſt. Non tñ nunc tangēda ſunt que dudū ſcripſiſti: illa enī oīa imutata ſunt. Tñ volo ſcias me ſolē de tua gaudia gaudere: magnāq̄ mihi leticiā attuliſſe nunciuʒ: quo te p̄ſidem olisbñ. ſignificaſti. Libuit enī id mihi vehemēter. Tū q̄ amico bñ cupio: tū q̄ in te viro et oī parte pbato quelibet dignitas optime ſedet. Scio nāq̄ nō te ꝓpter dignitatē: ſʒ illā abs te illuſtrari: laudoq̄ et hoc regij gubernatoris circūſpectionē qui beneficia ſua bene locare ſcit: ⁊ ad rēpublicā gubernandam viros aduocat ſapientie ſtudioſos. Utinā oībus p̄ncipibus idē animus eſſet: q: nō ſic oēs ignorātie plene forent ꝓuincie: nec ſummi magiſtrat' ꝓpter iuſticiā officialiū deturparent': ſed de hoc ſatʒ

Concilij baſilienſis quis ſtatus ſit iam te arbitror audiſſe. Rex aragonum qui more principum
nō regnū fulci: ſed fidē regno ſeruare vult platos ſuos ex baſilea iuſſit abire. In oībus rebus pre
clarus pnceps in hac mirabilis. Rurſus gallici veneti ꝛ florētini q̄ pontificē ſuū eugeniū q̄ deum
venerant excluſo ex apulia renato rege: fidē aliā induerūt. Mira rerū mutatio qui añ fauebant
cōcilio iam ipugnant. ꝛ qui impugnabāt mō fauent. Luſus iā eccl'a eſt: qualē de pila fieri videmus
dum huc atq̧ illuc impellit luſor ictibus pcuſſa. ſed aſpicit illa ex alto deus: ꝙuis raro in terris
expēdere hoīes digna ſupplicia coget: nullū tñ in ſupremo eius iudicio malū impunitū relinquit
Liberū arbitriū nobis dedit viuere nos vt libet: ſinit: laxas dimiſit mortalibus habenas: rōnem
tñ rerum oīm dñs iudicabit orbē exactur⁹ eſt: tūq̧ videbūt pncipes an ꝓpter eos regna fuerūt in
ſtituta an ipſi ꝓpter regna q̄ ſuis oīa ſeruire libidinib⁹ volunt. Spero tñ in hoc eccl'e negocio per
ceſarē noſtrū ꝛ electores imperij bonos terminos inueniri q̄ ad vnionē ꝛ pacē eccl'iaſtici ordinis
totis virib⁹ opas manant. ꝛ puto in ꝓximo nurēbergenſi cōuentu: q̄ ad feſtū ſancti martini indi
ctus ē: nouū conciliū conuocari noīatq̧ locū: deus faxit vt euētus habeat res eccl'e ſalutares. Tu
ſcis vbi terrarū ſum ꝛ ꝙtum poteſtatis in me habeas nō ignoras: niſi me vſus ꝓ arbitrio fueris:
nō mandatarij: ſed mandantis culpe aſcribendum erit. Uale tam mei magis memor ꝙ̄ a me re
motior. Ego ꝓ veteri familiaritate colo obſeruoq̧.

¶ De ſuperbia gallicorum. Epiſtola. xi.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Gaſpari nouarienſi adoleſcēti pmario. Recipio libē
ter ſemꝑ tuas lrās: ꝛ q: te amo: gaudeo ꝙ indies limatior ſias ꝛ doctior. Expurga
tionem quā de gallo feciſti ꝓno aīo amitto: ꝛ vt ſcribis ita eſſe cōfido. Et ꝙuis il
lum tibi eſſe humaniorē vellem tue vtilitatis cauſa. Letor tñ opinionē de illo me
am apud te reprobatā fore. Cuius ſupbiam nō idcirco admiror: q: paternū viciū
eſt. Mihi enī vt credas velim nullā eſſe gentē que gallorū ſuperet ambitionē: no
ſtri ꝓterea inimici ſunt: nec vnꝙ noſtri ſanguinis hoīem diligunt. Nam cū ſint ipſi pleni faſtu: vi
deriq̧ optimi velint potius ꝙ eſſe: italos oderūt: maxime qui ſe pcellunt. ꝛ q: eos virtute neque
vnt imitari: inuidia ꝓſequunt. Et quibus ipſi potiſſimū abundat vitijs ea generi noſtro aſcribūt
Sed de his ſatis que nō ſcribo vt publices. Naꝫ hec ſcribere (ꝙuis vera ſint) plenū diſcriminis
eſt nobis qui papā habemus gallicū: al's loqueremur liberius: nunc iſta apud te ſepulta ſint: ſuffi
ciatq̧ tibi ſoli ſcripſiſſe: vt ſtephano viro ꝛ optimo ꝛ doctiſſimo tñ cui vt me cōmendes peto. Te
aūt cōfidas mihi eſſe chariſſimū: eāq̧ meam fore intentionē vt eo aīo internos ſimus abſentes
quo pſentes fuimus: quod de te ſemper ſperare de me pſtare poſſum: vt Ciceronis vtar verbis.
Carmina habeo nulla nunc edenda: q: orationi ſolite operā his diebus pſtiti. Uale ꝛ me reueren
diſſimo dño cardinali noſtro effice commendatum.

¶ De ſicilia an ſit duplex. Epiſtola. xij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Alberto malecre papienſi comiti atq̧ doctori. Ma
gniſice comes ac doctor eximie: sereniſſimi regꝭ aragonū: cui⁹ pclaras virtutes
nō ſolū hoīes: ſꝫ ipſa facta loquunt: epl'am quādam ceſari nr̄o. N. Marchionis
tabellari⁹ reddidit: ſicut ꝛ tu mihi futurū ſignificaſti. In ea titul⁹ erat q̄ vtriuſq̧ ſi
cilie mētionē efficiebat quā rē ſatꝭ ſum demirat⁹. Legi naq̧ ſatꝭ multas hiſtorias
Coſmographiā ꝙ pſcrutat⁹ ſum: nec vnꝙ ſiciliā repi niſi vnā q̄ tū ſicania: tū trina
cria dicta ē quā nōnulli ex veterib⁹ ꝯiunctā oliꝫ italie tradūt fuiſſe: ſꝫ ipulſu ꝯtinuo ſupi atq̧ īferi
maris diſiectā eē terrā q̄ regiū plerorūq̧ ꝯiūgebat: morq̧ ſcille atq̧ caribdis int' abrupta mōtiū
ꝛ imania ātra locū mōſtris fabuloſe datū. Qđ vo ea italie portio q̄ quōdā magna grecia dicebat
ſicilie nomē habuerit: nec legi vnꝙ: nec audiui niſi nūc: qđ mihi abſurdū videt: nec ſatꝭ mihi cauſe
pbet ꝙ reges ſicilie q̄ neapoli tenuerūt duo regna fecerūt: alterū vltra farū: alterū citra. Naꝫ hoc
regnum apulie illud ſicilie dicebatur: non vtrumq̧ ſicilie. Hoc quo ad litteras regis. nunc ad tuas
venio. Scribis te velle mihi reſpondere duabus epiſtolis meis: quas diuerſis temporibus ſuſce
piſti. Perlegi omnia que ſcribis mihi: inuenio ꝙ meis petitis reſpōdeas. De rebus naq̧ eccl'e q̄s
tibi commendaui nullum facis verbū: ſed omnis ſermo tuus in marchionis cā verſat. Pl⁹ amas
vt video tuū pncipem ꝙ putarem. Cum enī ſua ingrederis negocia: nihil eſt qđ amplius recorde
ris: vt iuam ille ſciret tuam fidelitatem. Nam cum ſit in omnes bonus: in te optimus eſſet. Sua
des mihi vt rem ſuā cordi habeam: nō loqueris muto: ſum tui ſimilis: non minus ꝙ tu cupio mar
chioni conſultum eſſe. Tum ꝓpter multas ei⁹ virtutes: q̄bus noſtrū ornat ſeculū. Tum quia cum
fauere ingenijs ꝛ ſcio ꝛ gaudeo. Curam meā ſtudiū ꝛ ſollicitudinem vniuerſarum apud cancella
rium ꝛ apud regem adhibui: ſi cauſam egiſſem meā: nec tam ardēs fuiſſem nec tam facundus: can
cellarius non indiguit ſtimulo: ipſe ſibi calcar erat. Qđ noui habitu eſt: hoc eſt vt mille aurei qui

venire quot annis incēſum petebantur in pānos aureos:vt argētea vaſa cōuertātur:ne ſordida
videatur pecuniarum preſtatio. Nihil eſt qđ precibus ſit conceſſum: nūc conſulite quod in rem
veſtram ſit. Ego non tantificarēt qđ mutari pōt. Qđ mea deuotio. N. domino marchioni ſit nota
pcharum eſt ſi modo ⁊ ſua erga me charitas extēdatur. Cupit eñ oīs dilectio redamari qđ tūc
in me fieri ſciam:cum mihi ſcripſeris. Gaudens ſilui:qꝛ ex munificētia mei principis pingue na-
ctus es beneficium. Uale et iocis vt iocis vtere:ſeria vti ſunt recipe. Dominū Danielem ſiquñdo
ad te venit:aut ſi quando ei ſcribis meis verbis ſaluum facito.

¶ De ladiſlao rege. Epiſtola. xiiij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Reuerendiſſimo in xp̄o patri Dionyſio archiepiſco-
po ſtrigonienſi ſctē Romane eccleſie preſbytero cardinali. Res noua pater colē-
diſſime et fortaſſe mira videbit̄ ꝙ ego tue paternitati ſcribā: q̄ nihil habeā tecū
negocij:quiꝗ nec nomine nec corpore apud te ſum notus. Sed poſt facio iſta dū
me complaciturum tue reuerendiſſime paternitati non ambigo. Nāqꝫ cum par-
tes ſereniſſimi dñi regis ladiſlai inter primarios teneas defendaſqꝫ qs dubitat
gratū tibi fore illius audire ſoſpitatē:quem toto conatu defendis. Ego quidem certus ſum. p. t. r.
nihil in terris magis deſiderare ꝙ puerū illū bene optimeqꝫ valere. De qua re cū dubia mēs tua
ex viēna receſſerit:nō ē ab re meis lr̄is ſcribi:quod oculis vidi meis:vt confundantur qui paſſioni
conſultantes ſue non rei verba ſed verbis rem aptare nitūtur. Scribam igitur tue dignationi: q̄
nuper in ſtiria reſpexi. Quod niſi verū fuerit:ſubijcio me cuiuſuis iudicio etiā inimici:meqꝫ aſcri-
bo pene quā falſi teſtes merētur. Jāqꝫ rem proſequor. Stirie fluui⁹ ē qui ex alpibus precipitat⁹
drauum influit amnē:ac exinde per hyſtrum fertur in pontū:quē murā incole vocitāt. Prope hāc
ripā opidū iacet gentile nomine gretz dictum. Hic ex medio camporum equore ingens cumulus
ſurgit:preruptis vndiqꝫ ſcopulis liber. Cuius cacumen arx tenet et natura loci et opis humane
preſidio munita ad regiā quoqꝫ faſtigiata magnificentiā. Hic ſpes auſtrie hungarie deſideriū et
bohemorꝫ cura nutritus rex ladiſlaus puer quē idibus ſeptembris in aula regia corā frederico ce-
ſare patruele ſuo magna baronū ſtipāte caterua ſum cōtemplatus. Adhibe obſecro aures tibiqꝫ
et puerum ⁊ mores deſcribā:nec ſine voluptate (vt opinor) que referā audies. Annos natus tres
erat puellus iāqꝫ attigerat quartū:ſed etatē maturiorē:tū proceritas pueri:tū intellectus menti-
ebatur. Tu eū aliqñ in vlnis habuiſti qñ coronā regio imponēs capiti. Nūc dimittis dñe ſeruū tuū
dixiſti:qꝛ viderūt oculi mei ſalutare tuū. Sed alia nūc pueri facies eſt. Aſpectus ei⁹ oēs q̄ aderāt
incredibili voluptate repleuit. Incedebat nāqꝫ p aulā tanꝗ ſciret ſe regem eſſe:debereqꝫ ſibi ab
omnibus reuerentiam:oculoſqꝫ nunc huc nunc illuc non ſine maieſtate quadam deflectens. Can-
didulā manum porrigebat aſtantibus:tātaqꝫ lucebat in eo puero grauitas:vt ſepe minorem grā-
dem reges pre ſe ferant. Anteꝗ patruelis adeſſet nutricem percontatus eſt ſe vbi nam eſſet.
At vt venientem didicit:in honorantis modum ſuapte caput ſuū inflexit et tanꝗ ſciret ducalis
dignitas ꝗtum ab imperiali diſtaret. Aliter ſigiſmundo duci:aliter ceſari ſeſe obuiā dedit. Dum
hinc atqꝫ hinc in circulo interpelleretur (ethiopem forte vidit) morꝙꝫ i ceſaris fugiēs ſinū:heu ꝗ
inqt deformis. Demirat⁹ eſt ceſar cōfugientis ad ſe pueri confidentā:qui priori tp̄e nunꝗ in eum
dirigere lumina voluiſſet:letuſqꝫ nouitatē circūſtātibus exponebat. Cū magnificus cancellarius
caſpar. Ne mirere inqt imparator. Numen in puero eſt: nec regius ſanguis diuini ſpiritus tutela
caret. Matrem habuit cū te antea ſpreuit. Nūc illa defuncta:preter te habet neminē. Ideoqꝫ ti-
bi tanquā patri alludit. Tu illi pater:tu mater:tu auus es. In te illi ſpes:in te ſubſidiū:in te ſalus
eſt. Scit hoc puellus. Et qꝛ pupilus eſt orphanuſqꝫ:auxiliū tuū implorat. Te ſibi patronū petit:tu-
torē:aduocatū:protectorē. Ego deſertus ſum ait:huic poloni hungariam occupant: huic bohemi
nouas res moliri ſtudent. etas mea cōtēnitur. Et quia annos non habeo nec ius credor habere.
At ſi tu me ceſar iuueris:maxima hec duo regna mihi obediūt. Nec preter te maiorē regem qua
ego ero europa videbit. Sin deſeris. Ex rege coronato paruulus fiā dux. Ex q̄bus rebus altera
domū noſtrā tollet in altū:altera in profundā merget. Sed obſecro vt curā mei habeas ceſar:vt
familie noſtre honori conſulas ⁊ tuā ſerues dignitatē:ne ius meū alieni vſurpēt meaqꝫ abutātur
etate. Hoc vult puer o ceſar. cū ad te venit:hoc ille blanditie poſtulant. Hoc eſt quod ad te confu-
git:non ſine aliqua diuinitatis inſtigatione. Tu pueri:tu pupilli ⁊ orphani ⁊ ſanguinis tui miſere-
re. Nouerūt ceſarē:tū pupilli blandimenta:tū caſparis verba. At poſt morulā. Nō deſerā inquit
caſpar ſanguinē meū:nec ſi romanū imperiū:aut auſtria q̄cquid poterit periclitari iuſticiam pue-
ri ſuſtinebo. Sicqꝫ locutus patruelem brachijs eleuās media fronte ſuauiatus eſt. erat puer vl-
tra ꝙ dici poſſit formoſus:naſus aui matrem ⁊ frontē ſuſceperat:oculus et patre mutuatus fue-
rat:pectus ⁊ humeros ex vtroqꝫ:cetera matris erant ore paruo malis ad gratiā tumeſcētib⁹ ſuc-
ci plenus:⁊ plus lactis habēs ꝙ ſanguinis. Capillis criſpis ⁊ in auri fulgorē nitētib⁹. Riſu cum ve

recūdia mitto. nihil in puero: emēda dignū. Si nudū ſolūqꝫ in nemore quis reperiſſet regiū genus in puero cognouiſſet. Nec aut̄ illi canis aut lupa defuiſſet nutrix: ſicut de cio referunt atqꝫ romulo. O ſi puerū hūc viderent hungari tui: q̄ tecū in fide mãſerunt. O ſi eum tangere aut audire poſſent: quos aīos ſumerēt: quas acies ducerent: q̄ bella gererēt: quas ederēt hoſtiū ſtrages. Stupebā olim ego cum legerē macedonas cū illirićtibus preliantes: q̄ſi p̄ma pugna ſuccubuiſſent: ſequēti die certamen inſtauraſſe: infantēqꝫ ob cuiꝰ regnū certabāt ad bellū iacentē in cunꝰ detuliſſe quo viſo tantus ardor inuaſerit milites ꝙ hinc leones hinc pecudes crediti fuerint preliātes. Accendit nāqꝫ virtutē cōmiſeratio pueri: quē indigne priuari regno cernebant. Verſi ergo in fugam illirij victoriā hoſtibus reddiderūt. Recognoſcentes priori certamine nō vires illis aut aīos: ſꝫ regis auſpicia defuiſſe. Que cū mihi prius fabuloſa viderētur: ladiſlaus puer auitis regnis ſpoliatus credibilia p̄bui. Nā ſi ego alienigena ſub imperio natꝰ romano: cōmoueri viſcera ꝛ oēs mutari affectꝰ ex aſpectu pueri ſenſi. Quid inquā facturi ſunt illi q̄bus hūc natura dn̄m tradidit: quos pater eius ꝛ mater ꝛ auus rexere: q̄ cum inter ſe naſci viderūt: q̄ caput eius adhuc infans dyademate cinxerūt. q̄d iureiurādo ꝓmiſerūt obedientia. nempe ſi verū mea ſententia fert: nō ſolum fideles p̄ſentia pueri cōmoueret: ſed ipſos etiā qui fidem cū fortuna mutarūt ad cōmiſerationem traheret: imo ꝛ ipſos hoſtiū truces aīos frangeret: nec telū eſſet tam aſperū cuiꝰ acies in puerū poſſet adeo generoſum: nec vllius oratio tantū momēti haberet in populos: q̄tum ſeipm̄ puer in medio multitudinis erigēs: ſiue is eēt quē admirabātur athene: ſiue quē vniuerſi ſequebant̄ quirites. Habet enī latentē quādam energiā regis facies. Nec vllus eſt tam durus: tam aſper: taꝫ ferus aut īmanis: qui regibus indigna ferentibus nō cōpatiatur. Sed nūc p̄cipue miſericordia creſcit: cū is qui patitur ſuā calamitatē effari ꝑ etatem neſcit. at vbi flendū eſſet riſu diffunditur: vbi ridendū planctu: qualem cernimꝰ ladiſlaū qui etſi maximā habeat plorandi materiā: ſepulto patre orbatus ꝛ matre: ac regnis nudatus alacritatē tñ oſtendit: equū aſcendit ligneū: totamqꝫ letabundus obequitat aulam. O generoſum puerū: quis eſt q̄ te ſpernit regem: quis eſt qui tibi nolit ſubeſſe. Que illi nobilitas ſatis erit: cui tua minor videref. Nemo eſt orbe toto: qui te generis claritate p̄cellat: nemo par eſt: multūqꝫ diſtet neceſſe eſt: qui tibi ſecūdus ponatur. Fabulant̄ gallici troianā proſapiā: ſed illa iam diu defecit: terqꝫ poſt francoꝝ in galliā trāſitum regiam ſtirpem gallici variarūt. Aiunt anglici brutū quēdam euerſo ilico ad ſe veniſſe vnde reges eoꝝ trahunt originem: quod nullus hyſtoricoꝝ tradit preter anglicū quēdam parū eruditū: qui volens romano generi inſularē equare ſanguinē: qd̄ liuius atqꝫ ſaluſtiꝰ graues autores de enea narrāt ſinxit de bruto: quanq̄ ꝛ poſtea ſaxones britāniā magna vi inuadentes pulſis prioribus incolis nouos cultores induxerunt: ac reges ꝛ linguam mutarūt. At tecum ladiſlae nihil oportet ſingere: vtinam veritati ſatiſfaceret calamus: noſtraqꝫ poſſet oratio fieri vero cōformis. Sꝫ ſuperat oēm ſermonem tua nobilitas. Nāqꝫ vt preteream nobiliſſime auſtralis domus originem ad altum vſqꝫ iulij ſenguinē repetendam: genitorem tuū romani: hungari atqꝫ bohemi regem ſuū venerabantur. Cuius opera totū in orbem vulgata ſunt ꝓ tutela fidei ꝛ augmento noīs xp̄iani geſta. Auus tuus iſdem prefuit regnis: thurcos plurimos: plurimis prelijs laceſſiuit. Sithas plurimos domuit: oībus infidelibus terrori fuit. Sciſſam eccl'iam treſqꝫ colentē pontifices in conſtantienſi concilio traxit ad vnionē. Gallos anglicoſqꝫ infenſiſſimos hoſtes cōpoſuit. Hiſpaniā pacauit Italiā ter intrauit: coronāqꝫ ceſareā ſuſcepit. Cuius fratres reges fuerūt. Pater illi karolus quartus fuit. Et illi auus henricus ſeptimus ceſaruꝫ: q̄ poſt theodoſiū regnauere. Tum ſapientiſſimꝰ: tum glorioſiſſimus. Sub quo germania ꝛ italia: quaſi colūbe ſub aquila tremebūde tulerūt imperiū. Cuius maiores longa ſerie romanā rempublicā gubernaret: quā nūc ꝛ tuus patruelis fredericus adminiſtrat. O ſplendidū genus pueri. O gloriā ꝛ laudē: vbi nā ſanguis illuſtrior: vbi nā ſeries tante nobilitatis. Obſcuritatē querūt qui poſt tantā generoſitatē: aliū petūt regeꝫ. Mira res ſi tantū ſplendorem hungari fugiunt: quē nec macedones: nec babyloni: nec romani contēnerent: ſed vltro ſibi regem depoſcerent. Cuius egregia indoles preſagiū facit paternā in eo fortitudinē: aui tam prudentiaꝫ ꝛ vtriuſqꝫ liberalitatē renatā. Nec tantā de ſe ſpem: vt aſcaniꝰ enee: aut hector priamo: aut alexāder philippo prebuit: q̄tum in hac etate ladiſlaus ſe viſentibus exhibet. Hunc ceſar ꝓpediem in auſtriam ſecū adducet hūgariſqꝫ vicinū prebebit: vt videri ab his poſſit q̄ amant: ꝛ timeri ab his qui odiunt. Fatit deus vita eius: vt illi longior ſit: vt ꝛ neſtoris equet annos: ꝛ auguſti felicitatem ſuperet. Hec habui que de ladiſlao nunc ſcriberē: qui cum ſcirem tibi iocunda: ſilere nolui. Tu ſi viſum fuerit ꝛ amicis ꝛ inimicis hec cōicare poteris: illis ad gaudiū: iſtis ad penā: quoꝝ tandē oculos diuina pietas adaperiat: vt ad cor reuerſi: dn̄m ſuū agnoſcant eiuſqꝫ potius veniā q̄ vltioneꝫ expectent. Tu vale feliciter: bonoqꝫ aīo puelli regis etatē tolera: quo virilem togam ſumente: ꝛ tu ꝛ tui omnes plus inuenietis leticie q̄ ſperare fas fuerit. Ex gretz

¶ Reprehenditur de mendacio: fingens ſe ſcripſiſſe. ¶ Epiſtola. xiiij.

Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. S. p. d. Fräciſco de roma aduocato cõſiſtoriali. Queris mi fräciſce q mihi pluries dederis lr̃as: ⁊ a me nullas ſuſceperis. ſed ſolet eſſe iſta negligentiũ cautela q quotiẽs nihil ſcribũt: totiẽs ſe iactant multum ſcripſiſſe. Ego tuas lr̃as recepi nullas: vide an me vel te decipias. non credo tuis lr̃is magis q aliis clauſum eſſe iter. Ceteroꝝ enĩ litere ad me oẽs deferunt ſed mitte obſecro hanc querelã apud me: qui calleo has verſutias: cum aliis hiſce vtere: ⁊ me ſi vis ſcribere: ſcribe ⁊ nunq̃ impune me viſitabis. De re quã nunc poſtulas hoc habe me velle ⁊ cõmodo ⁊ honori tuo ſemp̲ ꝯſulere. Sed cã nunc occurrit nulla pinguis: hec ꝑ tua quã nunc agit̃: nihil habet p̃ter onus. Ideo te qui aliq̃d lucri queris: nolui facere grauatũ: qñ materia ſe offerret nõ ero: immemor tui: q: te amo ⁊ tibi cupio bene eſſe. Uale.

¶ De filio ſuo. Epiſtola. xv.

Eneas ſiluius poeta genitori ſuo ſiluio ſalutẽ. Litteris an doleas q mihi ſobolẽ dñs dederit: incertũ te ſcribis pater. At ego leticie cauſam video: doloris non video. Quid enĩ dulcius in hũanis eſt: q̃ gignere ſibi ſimilẽ tanq̃ extẽdere ſanguinez ⁊ habere quẽ poſt te relinquas. Quid in terris beati⁹ q̃ natos videre natorum. Mihi eq̃dez ingens voluptas eſt: q ſemẽ meũ fetificauerit: q̃dq; anteq̃ moriar aliq̃d de me ſupſit: gr̃aſq; dño refero: q̃ partũ femine figurauit in maſcolẽ vt apud te patrẽ meãq; matrẽ aliq̃s paruus ludat eneas: ⁊ ſolatia preſtet auis q̃ debebat pater impẽdere. Quod ſi tibi genitor gaudio fuit meus ortus: cur filius me⁹ mihi nõ ſit leticie. An ne te quoq; letificabit infantuli vultus: cũ meã videbis in illo effigiẽ. Nũq̃d tibi iocũdũ erit: cũ paruul⁹ pẽdebit ex collo eneas: puer ileſq; blãdicias agitabit. Sz ais forſitan dolere meũ crimẽ: q et peccato genuerĩz filiũ. Neſcio quã de me finxerĩs tibi opiniõez. Certe nec lapideũ: nec ferreũ genuiſti filiũ: cũ eſſes tu carneus. Scis qualis tu gallus fueris. At nec ego caſtrat⁹ ſum: neq; ex frigidorũ numero. Nec ſum hypocrita vt videri bon⁹: q̃ eſſe velim. Fateor ingenue meũ erratũ: q: nec ſanctior ſum dauid regẽ: nec ſalomone ſapiẽtior. Antiquũ ⁊ vetus eſt hoc delictũ: nec ſcio q̃s hoc careat. Late pz hec peſtis (ſi peſtis eſt naturalib⁹ vti) quãq̃ nõ video cur tantope dãnari coitus debeat: cum natura q̃ nihil perperã operat̃ oĩbus ingenuerit aĩantib⁹ hunc appetitũ: vt genus cõtinueret̃ humanũ. Sed dicis vt arbitror: certos eſſe limites: intra quos hoc liceat: nec extra legitimos matrimonii faces ꝓgredi debet hic appetit⁹. Ita eſt ſane ⁊ ſepe inter ipſa nuptiaꝝ clauſtra ſcelus admittit̃. Et bibẽdi q̃ comedẽdi: ⁊ loquẽdi ceteri ſunt termini: ſed q̃s ſeruat illos q̃s tam iuſtus: vt ſepties in die nõ cadat loquat̃ hypocrita: ſeq; nullius culpe ſcium dicat: ego nullũ meritũ in me ſcio ſolaq; mihi diuina pietas ſpem facit mie que nos labiles ſcit: ⁊ ad laſciuiã procliues. Nec nobis quĩ ptz oĩbus fontẽ venie clauder. Sed de hoc ſatis. Nunc q: cõiecturas petis ne alienũ ꝓ meo nutrias q̃uo res ſe habuerit paucis exponã. Nondum anni duo effluxerũt ex eo tẽpore quo argẽtine gerebã oratorio munus. Quinquageſima tunc currebat que ante ꝓximã preteritã fluxit. Ibi cũ ocioſus eſſez dieb⁹ pluribus: mulier ex britania veniẽs diuerſoriũ meũ petẽs in vnis edibus mecũ fuit: nõ inuenuſta: nec etate cõfecta. Hec q: ſermonẽ italicũ egregie nouerat: me verbis ſalutabat extruſcis: q̃d illa in regione tãtomagis placuit quãto rarius erat: oblectatus ſum facetiis femine: cuius in ore maxim⁹ lepor erat. Moxq; in mẽtẽ venit Cleopatre facundia que nõ ſolũ Antoniũ ſed Iuliũ q̃ Ceſarẽ eloquẽtia ineſcauit. Mecũq; quis reprehẽdet inquã ſi ego homũcio faciã quod maximi viri nõ ſunt aſpnati. Interdũ Moyſen interdũ Ariſtotelez: nõnũq̃ xp̃ianos in exemplũ ſumebã. Quid plura: vicit cupido: in calui: mulierẽ arſi: multiſq; blãdimẽtis aborſus ſum. Sed vt aſperis cãtibus vnda repellit̃ freti: ſic verba mea hec cõtẽpſit: triduoq; ſuſpẽdit. Erat illi filiola annoꝝ q̃nq; quã militib⁹ pater hoſpiti nr̃o cõmẽdauerat: verebatur q mulier neq̃d hoſpes p̃ſentiret: filiãq; poſthac quaſi moris materni abdicaret. Inſtabat nox ſequentiq; die mulier receſſura erat: timeo ne abeat preda. Rogo in noctẽ ne oſtio camere peſſulũ obdz dico me intẽpeſta nocte venturũ: negat nec ſpez vllã facit. Inſto ſemp̲ ꝯdẽ reſpõſũz eſt. Itur dormitũ. Mecũ ego q̃d ſcio: an illa vt iuſſi fecerit. Recordor Zinc florẽtini forſitan ill⁹ amicã hec imitabit̃. Temptãdũ eſt inquã. Poſtq̃ ſilẽtiũ vndiq; ſentio: thalamũ mulieris accedo. Clauſum oſtiũ eſt: ſed nõ obfirmatũ: aperio: ingredio: muliere potior: hinc nat⁹ eſt filius. Mulier elizabet vocat̃. Ex idibus februarii vſq; ad alias idus nouẽbris: menſes currũt q̃ partui dantur. Hec mihi dixerat mulier dũ baſilee poſtea erat. Ego q̃uis ipſam nõ pecunia vlla: ſed maximis emiſſem p̃cibus (vt eſt ars feminaꝝ) credebã hec auri corrodẽdi cauſa dici: nec verbis p̃bui fidez Nunc q: eam hoc aſſerere qñ nihil iperare a me põt qñ nomẽ cõuenit tẽpuſq; puerũ meũ puto: teq; mi pater rogo vt nepotez ſuſcipias aleſq; donec grãdiuſculus factus ad me valeat ꝓficiſci meiſq; imbui diſciplinis: nec puta feminẽ diuitẽ mẽtiri velle in filio. Nũc alia ꝓſequar ſcribis te ſenio cum matre cõfectũ: hoc mi pater tibi ſibiq; iocundũ eſſe debet q eos annos attigiſti: quos

optabas iuuenis:iamq; libere ⁊ expedite potes deo ſeruire oibus ſpoliatus poſſeſſionibus que mētes iuuenū a deo alienāt. Nec mihi dixeris:omnia fert etas animūq;:vt ex hoc animū perire putes q̄ diuin⁹ eſt atq; imortalis:ſed voluit ſignificare etatis curſu vigorem illū animi tepeſcere qui eſt iuuenib⁹ ardēs:ſed ille magis ad vicia ꝙ̄ ad virtutes inclinat. In ſenib⁹ purgat⁹ eſt anim⁹ nihil preter honeſtū cupiēs qualē tibi ⁊ matri mee ſpero eſſe:ꝙ̄uis illa nūꝙ̄ mūdanis deſiderijs inheſerit:ſed heroyca quadā virtute ſolū deo ſeruire bene dixerit:hoc fit vt ſenio veſtro min⁹ triſter. Si eñ iuuenes eſſetis timerē de vobis magis. Quod de filijs ſororis lādomie ſcribis:certū eſt apud me gratūq;:tuū eſt curare vt lr̄as diſcāt:q̄ ſole hoies extollūt ſup̄ alios. Ego cū ſtatu; meū firmiore; videro:alterū mihi aſciſcā. Jacobus ptholome⁹ frater ſi ad me ſcripſerit reſpōſo nō carebit. ꝓuocari lr̄is nō expectet:totiens eñ neceſſario ſcribo vt nihil ad libitū vacet:lectura eius ordinaria ſalarioq; letat⁹ ſum:famāq; ſuā indies creſcere cū leticia ꝑcipio. Bartholomeo cū preſentibus lr̄as do:nec eius obliuiſcor vnꝙ̄ ꝓ ſuis erga te matrēq; meritis. Et q̄ catherinā matris mee ſororē cōiugē ſua; vnice amat:matrēq; tibi cōmendo tueq; fidei deūq; rogo vt patriā petēs ſuꝑſtites oēs inueniā. Cōuentū nāq; cum leticia celebrabim⁹. Et qm̄ id qd̄ reſtat viuam⁹ ſpaciu; ex tuo trāſigemus arbitrio:nec mihi in te vlla erit cōtrouerſia. Johānem ⁊ Landoniā vxorē iube ex me ſaluas eſſe. Filiolū ſuſcipe ⁊ quicq̄d egeris mihi reſcribe. Uale.

¶ Pena patienter ferenda eſt pro culpa. Epiſtola.xvi.

ENeas ſiluius poeta Gaſpari de ſara adoleſcētuli primario ſalutem dicit. Oblectant me ſemp̄ littere tue:quas ⁊ familiariter ⁊ ornate ſcribis. He vero nouiſſime cum ornatu facetias quoq; attulerūt atq; idcirco magis placuere. Unū tñ illis ſum demiratus quod triduanū ieiuniū:idq; interpellarū tantopere exhorrueris:nec ꝑfecto aliam cauſam interp̄tari poſſum niſi cardinalis nimiā facilitatem qui tibi Jacoboq; nimis indulget:voſq; muſcipula; ex more quātomag; demulcimini tāto altius caudā eleuatis. loquor tecū libere:q̄ tute vis:dum me magiſtrū vocitas:quo noie oneratū me ſentio. Sed loquamur obſecro libere:recipiam⁹ ſtaterā delictūq; cum pena trutinātes. An cardinalis magis:an tu erraueris videam⁹. Ducitur mulier clanculū in edes vt amatori coniaceat Jacobo. Neq̄t exire vt introiuit:occulte pandit̄ tibi ſcel⁹. Tu cauſam amici ſuſcipiens emittēdi mulierculā ſtudio vacas remq; perficis. Cardinalē celas. Scio te illius eſſe prudētie ne te cōſulente adduci potuerit mulier. Idq; eñ graue delictū erat ⁊ ꝓditio quedā in dn̄m cuius honori multū poterat detrahi. poſt ſcelus cōmiſſum amico ꝯſulere nō fuit erroris:niſi plus dn̄o ꝙ̄ amico debuiſſes. Amicitia eñ nullius iuri derogat:nec aliq̄d admittit turpe:ſed dic te omnino decuiſſe amici delictū tegere. Sit ita:nempe vt tibi honor amici ſic cardinali ꝓprius cure eſſe debet. Tu cardinali iacobū pretuliſti:cur nō te cardinalis ſibi poſtponat:ſeq; p̄ponat tibi. Tu eius ſeruitor es:eius panē comedis vinūq; bibis. Cur ſi peccas in eū nō puniar;. Sed ais penā duriorē ⁊ iudicē aſperū eſſe. Uide ꝙ̄ iniq̄ agis quāq; ſiniſtre cardinalē incuſas. Sciuit petm̄ e veſtigio cardinalis:nō tñ ſtatim cognoſcere cauſamq; punire voluit. Cur hoc nempe nedū ira ferueret:rationis tramitē iudicādo p̄teriret. Quid hoc. nunq̄d ſororiū eſt illi platonis facto:qui aduerſus dedictum ventri ſeruū ira partitus vocato ſororis filio. Speuſippo: abi inq̄d hunc verberato:nā ego nimia exagitor ira. Architas tarētinus ſumm⁹ phs ex bello rediens cum agrū incultū ſqualentēq; offendiſſet:accito illius villico:niſi iratus forem lugeres ait. timebat quippe vir ſapiēs ne ira animū a cognitione reuocaret:vltionēq; differendā in tempus duxit. Idem cardinalis factitauit:qui comperto ſcelere noluit prius ad punitionē ꝓcedere ꝙ̄ ira triduo ſedaret̄:virum certe quē priſca etas:inter philoſophos numeraſſet vidimus modūq; procedendi ad iudiciū. Sententiā nunc videam⁹ quid durū:quid aſperū:quid acerbū hic mandauit. Alius familiares ſuos huiuſmodi perpetrātes:aut domo expuliſſet:aut virgis cedis mādaſſet. Cardinalis ſancti Euſtachij ſepe ob minores reatus compedes dedit. At hic vir manſuetus qui iuuētutis vicia nouit:⁊ ꝙ̄ difficile ſit aculeos carnis cōprimere nō ignorat. nihil horū. At tibi caſpar triduanū ieiuniū indixit. Tu hoc graue ⁊ inſupportabile iugum reris. Nēpe ſi ita pergis caſpar ſuadeo ne curias ſequaris. Na; ſi hoc tam mite imperiū ferre nō potes:nullū poteris ferre Non ſunt (mihi crede) duriora caſtra ꝙ̄ curie principū:vbi inuidie:ſimultates:detractiones:odia:inimicitie:cōtumelie:iniurie:pene infinite. Que res nullo modo ꝙ̄ per pacientiam vinci poſſunt. Hec res in curijs principū eccleſiaſticoꝝ prelatorū tanto minores ſunt:quāto que in illis verſantur ſunt doctiores:ingeniaq; ſua non in bonum:ſed in malū plerūq; vertunt. ꝙ̄ ſi tu ieiunare non potes:nec illa ſufferre potes. Ego te ſcio tñ virum robuſtū eſſe:qui ⁊ inedia ⁊ ſiti tolerare queas. Sed nihil apud te difficilius eſt ꝙ̄ aīm domare. Nā cu; ſis iuuenis facis vt iuuenis:cuius ꝓpriū eſt ſemper velle vincere. At iuuenes non poſſunt peruenire quo volunt:niſi iuuenes eſſe deſināt:ſeq; aliqn̄ vinci patiant̄. Ideo ⁊ ego tibi ſuadeo mi caſpar vt aīm flectas tuu;:tibiq; tuipſe domi

neris: ⁊ alio aliq̄ñ dn̄ari ſinas: maxime viros p̄ſtantes qualis eſt cardinalis ⁊ auunculus tu⁹: nec velis oia ex tuo capite facere. ſed ex alioꝝ ſenſu aliq̄ñ viuas. nos eñ maxime q̄ñ iuuenes ſum⁹ pa rum nobis videm⁹: nihilqꝫ eſt tutius q̄ꝫ ex iudicio amantis viuere: nec tu mihi famen tuā allegas: qui ſi hoc pſeueraberis agere: te dicā virū nō eſſe: q̄ ex vino paneqꝫ nequeas triduo viuere. Ego ea qua tu nūc etate es: diebus duodecim ex pane aquaqꝫ vixi. ⁊ diutius vixiſſem: niſi voti fuiſſet fi nis. nec deus ille opifex rerum noſtriqꝫ fatoꝛ ⁊ alitoꝛ: aliud ab initio nobis alimenti p̄buit: q̄ꝫ glan des ⁊ aquā: qḋ ſi noſtra poſtmodū luxuria alia inuenit cibaria: nō tñ nature bonitas p̄terijt: quin adhuc illud illis poſſimus viuere cibis q̇ noſtros aluerūt parentes. Tibi illud plus oblatuꝫ eſt qḋ ante vineā noe nō erat: iō rogo vt querelā pones: teqꝫ cardinalis ſubijcias ſnie: quā tanto iuſtio rem fateris: quāto durioꝛ tibi eſt viſa. de alijs q̄ ſcribis alias agem⁹. Tabellarius fugiens ſcribere plura nō ſinit. Cardinali me recōmenda: ⁊ iacobum ſaluū dicito. Uale.

❡ Hoꝛtatur amicū vt ꝑ ſe poſſeſſionē beneficij accipiat. Epiſtola. xvij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Johanni anach canonico tridentino ⁊ confratri ſuo. Quod tibi nō ſcribo ſepius cauſa eſt tua in rebus meis diligētia. Ita eñ res meas curas vt nihil ſit opus ſcribere: niſi velim gratias tibi agere: que pꝛo factis nō eſt digna recōpenſatio. nec nūc aliquid ſcriberē: niſi nouus caſus ſubmerſiſſet: q̄ tuo indiget auxilio. Credo te ſcire plebē ſarantane vallis ꝑ dn̄m decanū noſtruꝫ meo noīe acceptā eſſe. In eius potiūda poſſeſſione vis ſit: nec abſqꝫ timoꝛe ſum q̄ꝫ alius illic ſe intruſerit. Tu ꝓcuratoꝛis mei officiū geris. patronus meus es: aduocatus. ꝓrectoꝛ ſicut in p̄benda feciſti: ita in eccleſia facias rogo. Pater meus dn̄s franciſcus te admonebit: ſi qua in re opus ſit adminiculo tuo: illi obſecro auſculta: ⁊ in omni meo negocio ipſuꝫ quaſi me audias nō ſolum in rebus meis: ſed in coꝛpoꝛe ⁊ aīa ius habet. Ego qꝛ nihil ꝑ te poſſum: nihil facio animus adeſſet ſi facultas pꝛeberetur. Tu ſi feis emolimēto aliquo honoꝛi: voluptati: beneplacito tibi me eſſe poſſe iniuriam feceris amico ni cōmonueris. Uale.

❡ Exhoꝛtatoꝛia ad vnionem eccleſie. Epiſtola. xviij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Dn̄o ade de muli anglico aplīce ſedis ꝓthonotario pr̄i ⁊ amico optimo. Quo in ſtatu ſit reſpublica xp̄ianoꝝ vides: lacerata ecclīa ē: nec in pplō nec in clero pax eſt: dolet ſup his inuictiſſim⁹ impatoꝛ nr̄ ⁊ vt aduoca tum decet ecclīe operā nauare cepit: vt suboꝛtū ſciſma poſſit eradicari. Ad hoc null⁹ aptioꝛ videt̄ mod⁹ q̄ꝫ gn̄ale cogi ꝯciliū: hūc ipſe amplexus eſt ⁊ ſup eo cete ris regib⁹ ⁊ p̄ncipib⁹ ſcribit. Inter alios vero p̄cipuā ſpem hꝫ in sereniſſimo p̄n cipe dn̄o tuo meoqꝫ rege anglie ⁊ frācie: eūqꝫ rogat vt ſecū aduniendā ecclīaꝫ ve lit ꝯcurrere ſicut ex lr̄is ad eū miſſis pſpicies. qḋ ideo ad te ſcribo: vt cū ſis vir bonus ⁊ p̄latus op timus adiuuare dn̄i noſtri impatoꝛis ꝓpoſitū velis: ⁊ pacē ecclīe ꝓmouere: ad quā rē hoꝛtarer te pluri b⁹ verbis niſi zelus tuus ad cōe bonū eēt mihi pſpectus. Scio nāqꝫ voluntatē optimā tibi ne quaq̄ꝫ deeſſe. ſꝫ ne ptās abeſt. intelligo eñ ex oibus q̇ ad nos veniūt ex anglia teqꝫ noſcūt: pꝛimū te virū eē aut p̄mo pꝛoximū ex his q̄ regie ſerenitati ſunt chari: qḋ tñ ꝓpter priuatā qua tibi affi cioꝛ amicitiā: tū ꝓpter cōem vtilitatē: tñ mihi placet q̄ꝫ tuis neceſſarijs dꝫ placere. Minime nā qꝫ dubito q̇n eo loco ſublimat⁹ ſctē matri eccleſie multū ꝓſis: ⁊ nunc p̄ſertim cū via aperta eſt ad ꝯciliū ꝓ pace xp̄iani pplī celebrandū. Qḋ ſi apud maieſtatē regiā ſicut ſpero ꝓmoueris ſummaꝫ laudē ꝯſequeris: nec plura. In hoc tñ hoꝛtoꝛ vt ea pares mediteris. Cogites q̄ eē in eo p̄lato de bent q̇ ſcit afflictā eccleſiā ⁊ oppꝛeſſam miſerijs tꝑibus noſtris ac ꝑditis hoim moꝛibus: et cupit vt in pꝛiſtinā dignitatē ⁊ libertatē vendicari poſſit. Ego apud ceſarē noſtrū ſecretarij locū teneo qḋ tibi ideo ſignificatū facio: vt ſi q̇d ſit qḋ me velis. enea tuo ꝯfidenter vtere: q̄ cū etiam plus cō tenderim q̄ꝫ poſſim: melius tamen faciā q̄ꝫ debeā. Quod te ſingulari numero cōpellauerim ſcio ti bi nō eſſe moleſtū q̇ ⁊ italoꝝ moꝛem ⁊ oim veterū nō ignoꝛas cōſuetudinem. Uale ⁊ nullatenus id omitte vt per latoꝛem pꝛeſentiū de regia intentione mihi nō reſcribas.

❡ Accuſat locoꝛū mutationē ⁊ amicitie officiū aperit. Epiſtola. xix.

Eneas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretari⁹. S. p. d. viro optimo ⁊ fratri ſuo amā tiſſimo richardo de valētia ſcriptoꝛi apoſtolico. ex plurimis lr̄is quas ad te mit to vne ſaltem ita felices erunt vt te cōueniant. Nam q̇d eſt mi richarde vt cum mediolani te quero: baſilee ſis. Cū rurſus te baſilee peto: mediolanū abiſti. Cre do moꝛe hominū te agere: qui ea que aſſunt nihili curant: que abſunt maxime: et nuſſibi minus eſſe volunt q̄ꝫ vbi ſunt: italiam habens germaniam cupis. In ger mania vero italiam optas. Et ſic ſit vt ⁊ tu nunq̄ꝫ quieſcas ⁊ ego te meis litteris

reperiri nullibi poſſim. Sed faciet forſitā deus tui nūc copiā: qm̄ aliena negocia tue cure cōmiſſa. Mediolani te tenēt. Id ſperās hanc epl'am dn̄o Laurētio de rocella vtriuſq; noſtrū amātiſſimo tibi obſignatā cōmiſi: duas ob cāas: alterā vt ſcias nō eſſe me tui oblitū: cui⁹ memoria mihi ſemp eſt iocūdiſſima. Alterā vt in re mea ꝓpoſiture patronū te facerē. Res eſt tibi nota: ideo illā non repeto. Scribit ꝓ me regia maieſtas neruoſeq; rogat vt mihi eccl'ia reſtituat: neſcio q̄tū ꝓderet regie ꝑces illud aūt ſcio: niſi adiute fuerit nihil agerēt. Littere ſemel tn̄ loquūt aliqn̄ etiā nunq̄: marie in ducali curia vbi ep'le vndecūq; valēt ꝑ ſecretarios aperiūt: ꝛ ſi liber illis duci oſtēdūtur fin vera aut cloacas incidūt aut tabernas aromatū piper aut crocū ꝯtēture. Ideo mihi opus eſt auxilio tuo vt litteras iuues: quaꝝ copiā tibi oſtēdet dn̄s laurēti⁹. Noti ſunt tibi vniuerſi ꝛ amici ꝛ inimici mei. Illis vtere his reſiſte. Et fac vt tui laboris ſentiā fructū. Niſi ſcirē q̄tum me ames: efficatius ſcriberē. Sed nolo videri amicitie noſtre diffidere: quā tanti facio vt te mihi horreſtē ꝛ me tibi piladē arbitrer eſſe: nec ſcipiōis aut leliȷ̄ aut ſiculoꝝ amicoꝝ q̄s aliȷ̄ pictagoricos vocāt noſtre beniuolētie ꝑferā amicitias. Satis eſt tibi noſſe q̄d velim. In calce ep'le illud ſubiūgēdū eſt: vt alterū te philippū meū: meis ꝟbis ſaluū dicas. Et nouarieñ. antiſtiti cōi dn̄o me cōmēdes ꝛ cauſaꝫ meā ſtudiū meū in tuis obſequiȷ̄s offerre ius noſtre amicitie nō fert: q; nec oblatōes nec ꝑces amicitie cācellas ingrediūt q̄bus in reb⁹ vtilitati poſſim tibi eſſe. Si ſcis ꝛ me nō vteris tua eſt culpa ꝛ meū eſſet deteſtabile viciū niſi morē tue volūtati gererē mihi note. Vale.

¶ Que ſit homini patria ꝛ petit promotionis auxilium. Ep'la. xx.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. dn̄o hieronymo cōciui ſuo ꝛ amico perc haro. Antique ſunt apō me hieronyme amātiſſime lr̄e tue: q̄bus hacten⁹ nō reſpōdi. Nā iturū te in apuliā ſenſi. Nunc q; potes iam rediſſe: hec pauca ex me habe: nihil dubito mi hieronyme te fortunā oēꝫ meā ꝛ honores ſi quos habeo ſemꝑ oblectare. Scio eñ q; me amas: ꝛ amātis eſt amati ꝓſꝑitatē dicere ſuā. Iridē ego erga te facio q̄cq̄d boni de te audio (ſepe aūt audio) mirūimmodū me letificat qd̄ hortaris ſtudio litteraꝝ vt ſeduli⁹ incūbā: facio quoad poſſum: dū ociū ꝑmittit. Sed diſtrahūt me: tum occupatōes multe: tum cure diuerſe: qd̄ ſupeſt totū lr̄is dedo: ne poete titulū inaniter videar ſuſcepiſſe. De patria qd̄ ais memorie teneo (ſed mihi crede) omie ſolū forti patria eſt. Ego q̄deꝫ malo extra patriā bene viuere: q̄ in patria male: nec nos in terra: ſed in celo patriā oportet inq̄rere. Socrates cum aliqn̄ interrogat⁹ fuiſſet: q̄d ꝛ vn̄ eſſet. Mūdatū ſe dixit. Nos ſi meli⁹ rn̄dere velim⁹ celeſtes nos dicem⁹ eſſe: q; illinc originē ducim⁹: ꝛ illuc ſi bene vixerim⁹ reuertemur. Sed nimiū ꝟba extēdo. Vnū reſtat qd̄ ex te volo. Cā mee ꝓpoſiture tibi notiſſima eſt. in illa ſcribit ꝓ me regia maieſtas Solicitator erit laurēti⁹ de rotella: quē optime noſti. Ei ꝑcor vt aſſis: ꝛ ſi forte idē ꝑpedir⁹ fuerit rē totā i te ſuſcipias: ꝛ ad calcē d̄ducas. Pauca amico ſufficiūt: ſat ē te noſſe deſideriū meū. Vale.

¶ Regem aragonum laudat. Epiſtola. xxi.

ENeas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretari⁹ dn̄o Iohāni cāpiſio philoſopho preſtanti. S. p. d. Reddiderūt me certū littere tue iam ſe ſenas tutū ꝛ ſoſpitē aduenisse. quid voluptati mihi fuit timebā ne viaꝝ diſcrimina incidiſſes. Cupiūt litteręe tue de rebus quas Andree de merano cōmēdaſti ſcire q̄d factū fuit percūctatus ſum ex Mathco piſano ſicut iuſſiſti. Is refert illas iādudū ligatas put reliqueras itineri cōmiſſas. Iāq; ſe reri venetias puenisse ꝛ ſe tibi cōmendat q̄ apō inſubres geſſiſti. oīa facta eſſe cū cōſilio nō ambigo: quāuis illa parte attigeris pollicitoꝝ libros ex aretini traductione cōuerſa inueniſſe te gaudeo: coemereq; inſtitui. Et te minori ꝑcio q̄ ſcripſeris hēri nequeūt: iubet id auri cōferre. Rogaui Mathcū apud figherinū galleranū vel Iohānem hanc pecuniā ꝓſolui vt faceret q̄ mor litteras ſcripſit. Caniteq; vt q̄primū illuc librū miſeris pecunia detur: etiā cū ſolutione vecture. Tuū eſt ergo mi Iohānes. mercatorē aliquē in curia reperire: qui onus mittēdi Mediolanū hos libros ſuſcipiat: ibiq; aurū recipiat. Scio te amicorū tantū habere vt facile hoc ſit tibi. qd̄ ſi Iohānes tolner vir ꝑſtās ꝛ ſumm⁹ amicus magnifici cancellariȷ̄ onus mittēdi librū ſuſcipe vellet: ꝑ venetias mitterē ſibi pecuniā cū omi onere vecturaꝝ per ꝑximū de quo ipſe cōſideret mihiq; ſcriberet. ideo ſi eū noſti e⁹ aīm tēpta: idq; agito vt opa tua pollicitaꝫ aſſequar arcſto. qm̄ id magnope ſuaſiſti: ꝛ ne timor pecunie te afficiat: potes ſi vis anteq̄ librū mittas expectare lr̄as vni⁹ illoꝝ Mediolanenſiū qui te certiorē reddat ſe tuo noīe aurū poſſidere. Scis nunc deſideriū meū ꝛ q̄uo tue indēnitati poſſis cōſulere. cura te vt amicū qui eo oſtēdas. De petro noſtro noxetano nihil te ſcripſiſſe mōſtri ſimile eſt: cum ſcias me auidū eius noſſe fortunā. Rogo me inſtruas qd̄ illi obtigerit: quo aīo heri mortē ferat: quo cū viuat: q̄d officiȷ̄ gerat: qua ſpe ſit: ꝛ quo in me aīo: qm̄ nihil ad me ſcripſit: etiā meis litteris ꝓuocatus Regem Aragonū tn̄ extendiſſe alas ſuas: neſcio an italie conducat quāq̄ illa tranſſeſſa eſt vt reſpi

rare ſub quocūq; deſideret. Videant tñ noſtri ne ſerpentē in gremio nutriāt: alta eſt dñandi cupi
do nec terminis claudit̄ vllis. Hanibali nō ſatis africa fuit: q̄ ps orbis tertia credit̄ Alexandro in
modū carceris anguſti fines mūdi videbant̄. Nemo exiſtimet generoſum animū vni⁹ regni termi
nis ꝯquieſcere. Ego tñ illi faueo q̄ fortune ipetus pſeuerātie clipeo domuit: cōtinuandoq; id fecit
vt aduerſam expertus ſecuriſſimā iam ſit adept⁹ formā. Faxit de⁹ vita vt illi cornicis ſit ⁊ equalem
theofraſt⁹ moriēs ꝯoptauit. Tu vale ⁊ reſcribe: nec ampli⁹ legē taciturnitatis inter nos ſerua.

¶ Commendat ſalutem anime. Epiſtola. xxij.

Eneas ſiluius poeta reuerēdo in xp̄o pr̄i Bartholomeo ep̄o nouariēſi ⁊ comiti. S.
p.d. Magna ⁊ innumerabilia ſunt bñficia q̄ a te recepi: nec ego illi ꝯdignā poſſez
vicē repēdere: etiā ſi mille annoꝝ mihi vita donaret̄: qd̄ tñ poſſum id facere nō ob
mittā. Nihil eſt aīa pſtantius: hāc colere: hāc curare pre ceteris debem⁹: alia cadu
ca ſunt flu[x]a: mortalia: hec inęternuz manet: cui ſi bñ ſtuducrim⁹: eterna gaudia: ſi
mala vacauerim⁹: eternos cruciat⁹ p illā ſentiem⁹: q̄ ꝯſideratione duct⁹ ſtatui tibi
copiā litteraꝝ deſtinare: que nunc ad curiā regiam ex orientalibus partibus miſſe ſunt: quarum
tenorem velis aīaduertere ⁊ monitiones audire vt ea faciens que in illis ſuadentur eterne vite
beatitudinem aſſequaris. Vale.

¶ Quales ſcribe cancellarie. Epiſtola. xxiij.

Eneas ſilui⁹ poeta bertholdo iunēburgēſi. viro liberali ⁊ ſemi ꝓdigo: ſcribe impialis
cācellarie. S.p.d. Accepim⁹ ep̄ſam tuā qua nos cenatū vocas acceptam⁹ onus: ven
treſq; noſtros parem⁹: tu videris ne vacuos eos remittas. Hoſpitē abeſſe nihil cu
re eſt ſi ei⁹ vicē ꝑdices cauponeſq; iplerint: hoſpitē videbim⁹ libēter amplexabimi
niq; ſi q̄d plus licuerit nō erim⁹ inertes q̄ ſemp malū habem⁹: ⁊ q̄ſi muli ⁊equi ferimur in libidinē
Tu ſi q̄d iuris illic hēs caue ne cōmunices. Quicq̄d em̄ in mediū venerit: ꝓpriū eſſe deſinet. Scis
michaelis man⁹ q̄ ſint aduñce: molfrāgi linguā noſti q̄ ꝑſuadere ſciat mēcellai cauda nihil furio
ſius eſt. Jacob⁹ fingit ſe puerꝝ: tu tñ lardū ne cōmiſeris muſcipule etiā ſi quadrageſima fuerit. Lu
douicus nihil dicet: ſʒ muris in modū oīa foramina ꝑemptabit. Si ḡ vis nos habere aut oīa cō
catu fac: aut nihil vnū tum remediū eſt: ſi vini tñ prebueris vt ſomni magis q̄ veneris cupido ſit:
nos tñ venimus etiā ſi deficientibus reliquijs te deuorare debeamus. Vale.

¶ Hortatur vt ſententia imperatoris equo non feratur. Ep̄la. xxiiij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Johi frund indlite ciuitatis colonieñ. ſecretario. Tabel
lari⁹ tue inſignis celebriſq; ciuitatis: nō ſicut optabas: ſʒ vt curie viſuz eſt expedit⁹
ad te redit: meo tñ pſidio nō caruit: q: libēter gero tibi morē ꝑ oib⁹: vt q̄ doct⁹ dñs
Hartūgus auxilio fuit: ſʒ nō licet in republica plus hoīes ꝯtēdere q̄ ꝓbare poſſint
rōnibus. Tuū eſt qd̄ ſemp eſt ita regere: ne qua indignatiōe rubigo: aut hinc: aut il
linc oriat̄: q: nō facile extinguit̄ vt accendit̄ ignis. Ceſaria ptās nulli in tꝑalib⁹ ſub
eſt: quicq̄d ab ea manat: decet cū reuerētia deuotiōeq; ſuſcipi: etiā ſi durū videat̄ q̄ñ calix in ma
nu eius plenus muſto pōtq; illi dare: illi negare: nec oibus phas eſt in paſtorē erigere cornua. Tu
te iſta ſcis: ideo pedē retraho: fac vt defenſurum cauſam in curia te q̄primum viſam: q: ⁊ michael
tuus: ⁊ ego tua ſuaui conuerſatione inuiti caremus: nec te vultus vllius teneat. nam ⁊ auſtria pōt
quid placeat dare. Vale ⁊ veni.

¶ Diſſoluit argumenta pro parte Eugenij facta. Epiſtola. xxv.

Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. S.p.d. reuerendo patri dño Johā
ni caruaia oratori ap̄lico atq; iuriſcōſulto. Erat anim⁹ meus poſtq̄ ex baſilea re
ceſſi ſup rebus eccleſie ꝑpetuo vti ſilentio cū eas nō diuini ſpūs ductu regi: ſʒ ho
minum gubernari paſſionibus viderē. Tu nunc me cogis aliqua dicere qui arma
tum eneā imitari me ſuades: vellē tacere potiuſq̄ loqui: q̄ñ nulli partium ſermo
meus placitur⁹ eſt: ſicut ⁊ nulla pars mihi placet: tu vis vt dicā: parebo: ſed vide
ne audias qd̄ nō vis: tu ptis vni⁹ tueris ius: q̄d ego placitū tibi dicā nullā partē laudās obſequar
tamē: ſilentiūq; rūpam: q̄ñ id optare videris. Longū mihi miſiſti chirographū vt cācellario le
gerem: factur⁹ ſum q̄ñ illi ꝑ ociuz licebit. Mihi tñ iam pſpexi totū: rogas que a te ſcripta laudē
tuearq;: faciā id ſi modo verū te dicere agnouero: vbi aliter videro nō faciā: ꝑ meno ſum pleniſq;
rimaꝝ: nō potero tacere ſi q̄d nō verū audiā: tu mihi amic⁹ es: fateor hoc: ſed veritas pferēda eſt
tu vera oīa putas q̄ ſcribis hoc ego de tua ꝓbitate credo: nō tñ ita eſt vt reris qd̄ tibi pauc[is] oſtē
dam. Dic[is] baſileā cepto cōcilio legatōez pape expoſuiſſe: nō eſſe ſperādū de illi⁹ ſynodi ꝓgreſſu

ꝓpter vicina bella ⁊ alias cauſas: hoc nunq̄ ſynod⁹ pape narrari iuſſit. Dicis plus papā germanie ꝓncipib⁹ cōceſſiſſe ⁊ ſe humiliaſſe: q̄ nūq̄ ſit de romanis pōtificib⁹ auditū. Ruſticoꝝ hẽ ⁊ hiſtoriarū ignaroꝝ narrāda ſunt. Adrian⁹ papa ⁊ Leo romanis īperatorib⁹ ius ordināndi aplicā ſedē ⁊ ep̄os p̄ imperiū noiandi ꝯceſſerūt. Leo ille ſcriūs quē tu ⁊ doctores euāgeliȷ tubā appellarȷ: cū vellet in italia ꝯciliū hr̄e: in quos p̄les poſſent de occidētalib⁹ ptib⁹ cōuenire. Marciano ceſari ꝯciliū in oriēte poſtulāti: annuit tūcq̄ ſynod⁹ calcidoneñ. habita eſt: referēs dñm ſctē crucȷ miſſum eē vt papā purgaret: ꝯciliūq̄ germanis offerret. Nō dicȷ p̄tātē habuiſſe cardinalē illū ſubeūdi ſniam poſtq̄ ꝓbata fuiſſent crimina. Ais romanos pontifices ſolitos eē dicere. Si q̄d aliqua volūt: ad aplicam ſedē veniāt. Petr⁹ p̄im⁹ pōtifex icrepat⁹ q̄ ad gētes introiſſet vltro ſe purgauit. Leo quart⁹ ſcribit Lodouico auguſto. Nos ſi aliq̄d incōpetēter egim⁹ ⁊ in ſubditȷ iuſte legis tramitē nō ſeruam⁹ vr̄o ac miſſoꝝ noſtroꝝ cūcta volum⁹ emēdare iudicio: hiſpanoꝝ legationē hortatu pape baſileam veniſſe ꝯtendis: verius poteras dicere plures ne illuc irent aplicis lr̄is fuiſſe requiſitos. Uniuerſos reges p̄ ꝯſiliariū ſtatutū ꝓhibuiſſe baſileū ne papā deponerēt dū aſſerȷ: vide ne te decipias. Referes tres cāſ eē q̄bus p̄s minor pōt inuita maiori p̄te vniuerſitatȷ aliq̄d agere: ſȝ ſctā capl'oꝝ ⁊ vniuerſitatū q̄ ſupiorē hñt nō ſunt equāda geſtȷ ꝯcilioꝝ vbi ſolū de⁹ eſt ſupior ⁊ a q̄bus nō appellaf. Dicis in ꝯſtan. ꝯcilio plenā p̄tātē datā eē romanis pōtificib⁹ locū eligēdi: in quo aliud ꝯciliū celebrari d3. In caſu nr̄o ſpal'r reſeruata fuit electio loci ꝯcilio: ſicut cōuentōes cū grecȷ habite manifeſtāt. Pretēdis ſancitū eē baſilee: ne ꝓpter locū oriri dīa poſſit: inane argumētū eſt. Narrat decretū nō placere grecȷ baſilcā: velleq̄ aliū locū dicit ſynod⁹ nolle ꝓpter locū. i. ꝓpt baſileā tn̄ bonū omittere: q̄ aliť ſentit a decreto recedit. tu vis me his ꝯſentire nō poſſum. dicis me ex ꝓpoſito errare: mihi aduerſus te magis opitulabiť allegatio. nihil ad me q̄s obtineat. Imparatori ſeruio q̄ vnionē ꝓcurat: illā cupio: illā ꝓmoueo: ꝓ hac magnis laborib⁹ me exponerē: tu q̄ȝ ⁊ ꝓs tua vnionē velles: ſȝ mō tuo: maneat papa tuus pōtifex ⁊ vnio ſit. Itē etiā pars altera cupit. Nemo tn̄ pacē amplectitur q̄ ſibi detrahit: oēs volūt vincere: nemo ſe flectit: dure ceruicis homies. Eſt ne ſubiecta eccl'ia: vt ꝓpter hūc vel illū hoiem tam varie vexari debeat ſi nō potes paſcere: ſine aliū eē paſtorē: ſed nō eſt de paſtu ouiū q̄ſ: ſed de lana: nō tn̄ litis erat dū paup eccl'ia erat: ſcio te mihi iā iraſci: q̄m dicta ſua expello q̄ſi videar aliā tueri ꝑtē. Ne rere hoc dixi tibi vtriq̄ mihi odiū eē: non placet mihi animoſi electio ꝓbhorreo galloꝝ leuitatē minime his ꝯſentio: dū ſedem apoſtolicā volūt auferre romanis: nō ꝓbo cū decreta q̄ faciūt ipſi nō ſeruant. Cardinalis ſcti petri viri ſancti ⁊ grauiſſimi ſnia mihi placet: q̄ neq̄ hos neq̄ illos laudare ſolebat. Uos ꝯciliū rome vultis: ſed illa iā in angulo eſt xp̄iani orbis. Hi baſilee manere volūt. at hic v'bo multȷ odioſa eſt. Tu tn̄ deliberari illic putas: an numeroſius debeat ꝯciliū cōgregari ſperanſq̄ id obtineri cōplacereq̄ ceſari: aliȷ aliud ſentiūt: videriſq̄ putare nō eē abſq̄ ꝯſenſu regū alioꝝ ꝯciliū ꝯcedendū quin ceſarē parē facias ceteris. quid parem: imo ⁊ minorē oñditis: q̄ñ regi frācie offertis conciliū: ceſari nō vultis ꝯcedere. Nolite hic ſecreta putare: oēs hec ſciūt: ſic ⁊ alteri⁹ partis cōcilia nota ſunt: ego oēs cōmendarē ſi viderē pacē his atq̄ illis placere etiā cū incōmodo ſuo: q: nō nobis: ſed reipublice nati ſumus: nec velle debemus q̄ ſenſus cōis nobis permittat: nō q̄ temere dignitatē: ſed qui ponere vult magis laudatur. Priſci viri ſanctiq̄ homines ꝗ difficilius ad pontificatum vocabantur: q̄ nunc ex alio amouetur: bonus anim⁹ ingeniūq̄ benignū nō quō dimitteret ſed q̄ cito dimitteret ſtudiū haberet: hec volui tibi dixiſſe cū venia tua. Quia aut non loquor: aut verū loquor: hec eſt armat⁹ eneas: hūc gerā: ille mihi anchiſes erit: quē vniuerſalis eccleſie ꝯſenſus dederit: dum germania que orbis xp̄iani maior pars eſt heret: dubius ſum parato tn̄ animo ſum cōmuni ſnie auſcultare: nec mihi in rebus fidei ſoli credam. Uale.

De noua ciuitate et aliquid de amicitia. Epiſtola. xxvi.

ENeas ſiluī⁹ poeta. S. p. d. magnifico dño ſuo Gaſpari ſchlick īperiali cancellario. nihil noui poſt tuū receſſum emerſit q̄d in epl'am cadere dignū ſit: niſi q̄ hodie ventur⁹ eſt pāgratius tuus quē aiunt equites ſecū q̄nquaginta ducturū: rex tn̄ minime illum expectare voluit: ſȝ hoc mane anteq̄ dies eluceſceret ad ortos heſperidū deliciarūq̄ ꝑadiſum iter arripuit. ignotis fortaſſis verbis vtor: ortos itaq̄ heſperidū poete vltra atlātē in affrica ſitos finxere: ſȝ hos nr̄a etas hȝ in ciuitate noua ſtirie vrbe: vbi ꝑpetuū ſtatū autūnus eſt: ⁊ oē gen⁹ pomi ſuapte gignūtur: idō rex hūc vnū amat locū. Recte ſane vbi tot aquarū ſcaturigines: tot viridātia prata: q̄ verni tp̄e floꝝ ſplēdore ridere videť: huc ſe nūc rex ꝯtulit: q̄ñ illic abitur⁹ ſit: rā certū ē q̄ antixp̄i aduēt⁹: q̄ p̄ hos dies oēs pp'lo ſuo rumore deterrunt: opa tn̄ tua q̄ ꝓ ceterib⁹ curie: ipſiq̄ regi rex fictā aut ſalti dubia ꝓ certa ei poſuiſti: dū h̄ ſcribo allatū eſt nūciū regē balnea petiſſe: vbi ad dies octo māſur⁹ ſit: nec nos ibi diuerſoriū hr̄e poſſum⁹. I nouā itaq̄ vrbē recta via migrauim⁹: ſi tn̄ pāgratiū ire ad balnea ſenſero: me q̄ȝ illuc ꝯferā vt de re tua poſſim curare: nec omittā ex mādatis

tuis vnā dū vireſ erūt:aiūt regē carniolā petiturū aut ſaltē carinthiā:p⁹ hoc athesim exinde ſpes ſit nurēbergā peti debere:qḋ tū ex magiſtro thoma plenī⁹ itelliges: ꝯſiliarij regij adhuc ſūt hic. ipſos ꝯſulā qd facere nos opoꝛteat:de friſingēſi ecclīa vl'eſt qḋ nō fuerit ꝑus tibi notū: nemo ex curia vēit:magiſtrū Thomā cōmonui vt de pecunijs nurēberge recipiēdis iſtructionē hēret:q̄ me pñte magr̄m curie ꝓcūctus ē:tū ſūmoq3 h3.Scripturas ſibi ꝯſignā oēs q̄s mihi dimiſiſti. Capitula veter3 repꝫ extratiq3.Dñs auditoꝛ ad nos iter facit plen⁹ q̄rimoniarū: q̄ i receſſu tuo te nō reperit. Para aures tuas:vt q̄ hic auditur⁹ fuiſti illic audias.Hō tu⁹ ē ⁊ amic⁹ vtilis: q̄ ſolet pl⁹ honeſto placere.H̄ eñ amicitia hodie viget cui vtilitas ē ānexa.Stoicoꝝ illa:ſola ꝟtute gaudēs: iā dudū exploſa ē.Nō puta has lr̄as cito ad te vēturas:q: nec ad eas feſtinab ipſi. Nurēbergā vſq3 ꝯſiſciſcent:ſ3 tu eo nō veniēs vti opinoꝛ:niſi vxoꝛis ꝑus aut licētia:aut ſacietas itercefferit phiſicus regius.Ego inqt ſi meā ſemel vxoꝛē attigero q̄ȷ illinc abducet neſcio:vide ne itidē tibi cōtingat.reg3 negocia curare hēs. Nō bñ cōueniūt:nec i vna ſede moꝛant rerū publicarū cura ⁊ amoꝛ vxoꝛius.Tu tñ illam ducere potes eo loci vbi ꝓpinque ſit curie ſepeq3 poſſit in amplexus venire tuos.Ego ex hijs ſum q̄ melius ſcio ꝑdicare q̄ facere:ſi loco tuo eſſem aliṫ ſentirē.Uale optime ⁊ diſputatioes dñi auditoꝛis ad magiſtrū thomā remitte vt equū ſit vtrūq3 certamen.

¶ Regratiatoꝛia ⁊ aliquid de ſtudio humanitatis ¶ Epiſtola.xxvij.

Eneas ſiluius poeta.S.p.d.magnifico ⁊ generoſo comiti Balcatio de archo.Aggreſſus ē me duſterti⁹ vir ſuauis ⁊ tui amātiſſim⁹ iacob⁹ de ladrono nnlco:tuaſq3 magnifici germani tui comit3 Frācīſci lr̄as apuit:q̄ mihi magno teſtimonio fuerūt amoꝛis erga me vr̄i. Cū in vtriſq3 multa ſalute iuſſus eēt me Jacob⁹ imptiri:qḋ ⁊ ſi ꝑſuaſum antea mihi foꝛet q: noſco animi vr̄i ꝯſtātiā: iuuit me tñ cerne re qd meditabar.S3 ne pl'ib⁹ imoꝛer:ſcire vos volo nō truncū a vob coli qui nō ſentit:neq3 aſinū q̄ nō itelligit:ſ3 hoiem q̄uis puſillū:bñficioꝝ tñ memoꝛē ⁊ q̄ nūq̄ aio eſt ingrato. Nō eſt q̄ ſcribā nūc ampli⁹:ne pelagus igrediar qḋ nō facile egrediar. Nā cū affeceris me dudū deſiderio tuo nimis multa eſſem ſcriptur⁹ ſi vellē aio ſatiſfacere q̄ oia meli⁹ coꝛā exponā.Spero eñ ceſarē ad vos ꝓpe diē migraturū quē ſequar vt ſoleo.Et ſi de⁹ dabit:te cōueniā:rem tuā bene abſolutam eſſe:tum ex lr̄is iacobi:tum ipſo facto intelliges. Plus eñ gr̄e in oculis regis habes q̄ reris.Comiti frācīſco poſtq̄ me dederis:dicito ei⁹ muſa3 q̄uis ſuaue:ſeruūia regio incolere ibiq3 delitefcere:q: nō ſapit hec ſeges nec ſcit toga barbara ꝟſus. Sepultū eſt qcq̄d hmōi huc poꝛrigit ſtudia.naq3 humanitat3 earū hñt extra italiā domiciliū.ſcis qd appellē ſtudia hūanitat3.Hoc eñ noie volunt noſtri oꝛatoꝛias ⁊ poeticas lr̄as deſignari q̄ latinū late patent apud alios plerūq3 ignote.ſ3 vale iam tandē:q̄uis man⁹ nūc ceſſet ⁊ calam⁹ papiro hereat:vt quē tecū loq̄ delectat: aut mihi nō ſuppetit ociū.Et regi magis q̄ meo ſeruiendū eſt aio:q: nō ſum liber dum alienū cōedo panē.Jterū vale ⁊ tu ceſſa man⁹ vt lingue ſuperſit qd dicat dum tridenti erimus.

¶ Hoꝛtatur ad ſcribendum. ¶ Epiſtola.xxviij.

Eneas ſiluius poeta.S.p.d. Nicolao amidano canonico mantuano ⁊ amādo fratri.Parū tecū negocij habui nicolae amātiſſime dū baſilee fui: ſed nec plus habuiſſe voluerim. Namq3 ſi modice cōſuetudinis cā tñ moleſtie fero te ꝑuatus: qd tandē facerē ſalios vt aiūt modiū tecū ꝯſumpſiſſem.Mirūimmodū grauis eſt mihi abſentia tua:itaq3 ideo longe grauioꝛ: q: inter exteros ſum meos modos meūq3 viuendi moꝛem penitus abhoꝛrentes.Sed ſtatui oia ferre:dum ſperem mihi bene eſſe:vt tamen facilius tolerare poſſim: obſecro ne calamus plūbeus ſit neq3 papirus aurea:quā diſſipare foꝛmideo. Multa ſūt q̄ mihi dietim poſſes ſcribere valitudinē tuā peregaliq3 nouitates paſſim illic defluentes.Et qd in ꝯcilio quidue in curia fiat.Et ſi deſint cetera:gliſceriū ſaltē materiam pōt dare: de qua nunq̄ tñ ſcribis q̄tum audia3 libenter. Effice igitur qḋ cupio:ne aūt affectanṫ ſcripturū tibi extimes:qd intelligere potes ex eo: q: poꝛdo litteras. Nec plura modo,nos vlma3 pergimus:deinde iſburch:⁊ poſtea carinthiam petituri. Incertum eſt an nurembergam venturi ſimus.Jam vel a ventis ſolui:⁊ in intimum mare deuoluoꝛ dietim a te ceteris meis caris remotioꝛ.Uale.

¶ Redit in beniuolentiam. ¶ Epiſtola.xxix.

Reuerendiſſimo in xp̄o patri domino frācīſco de pileopaſſis archipꝛeſuli Mediolaneſi. Eneas ſiluius poeta.S.p.d.ſi cui nunq̄ libenter ſcripſi: amplitudini quidem tue libentiſſime.dum eſſem baſilee: nam te domini ⁊ patris habebam loco: meamineramq3 plurium tuoꝛum in me meritoꝛum: que ſane mente mea nunq̄ excidēt. At cu3 viderim te litteris meis nō reſpondere: arbitratus ſum id quod erat

re ſcꝫ offenſam baſilienſibus rebus:nauſeamqꝫ inde capere.deſtiti igitur diuqꝫ ſilui: tuꝫ ne tibi im
prudens deſplicerē:tum ꝙ graue erat tot litteras reſponſo indignas mittere. Sed q̄uis ſcribere
obmiſerim:tñ amare nō omiſi:cupiens ſemꝑ in eū gradū res reſtitui: ex quo viciſſitudines littera
rū ꝯcurrere poſſent. Idqꝫ nūc arbitror euenisſe qñ me neqꝫ querentem neqꝫ ſomniātem q̇dam ce
ſar noſter federic⁹ auguſtus in ſuū ſecretariū accerſiuit:cū iam ſeruio in ſtatu graduqꝫ minime in
honorato:quo ex loco ſcribenti mihi nō arbitror te reſponſionē negaturū. nāqꝫ ſi recte intelligo:
idē eſt ceſaris qḋ tuū deſideriū nulli ex ꝯtendentibus magis fauens q̄̃ alteri. cupit eñ venire ⁊ re
integrare laceratā eccl̃iam atqꝫ ad id operā dat:⁊ ſpero ꝓfor eu vt voti cōpos exiſtat. ⁊ lꝫ in hiſ dieb
bus baſilie fuerit:⁊ q̄ tuā dignitatē arbitror audiuiſſe fecerit:nihil tñ in hac magis q̄̃ illaꝫ pendet
partē:⁊ idipm̄ florentie feciſſet ſi tam illic fuiſſet ꝓpinqu⁹. Secutuſqꝫ eſt ſigiſmūdi exemplū:⁊ ſeq̄
tur in hac re vnionis vſqꝫ ad calcē.tu ergo pat̄ optime ſcribe mihi aliq̄n cū vir⁹ ex indifferentibus
factus ſim: nec q̇d ai habeā q̄rito:dū verba ⁊ opera mea a voluntate ꝑncipis mei non diſcordent.
Ad cuius intentionē captiuare volo ingeniū meū.repetemus igitur veterem conſuetudinē.eman
cipatūqꝫ filiū iam readoptam ⁊ vt ſolebas vtere pro tuo. ego iterum ad patrē ⁊ dñm redeo quaſi
ex poſt limine.deinde ſi vides me poetam ſubſcriptū nō mirere:qm̄ me talē Ceſar eſſe voluit. Et
ſi archipreſbyter papieñ.ex yſidorus de roſate totaqꝫ illa nebulonū turba iuriſconſulti nomen ſibi
arrogāt auroqꝫ cingūtur. Cur ego poete titulū verebor aſſumere. Libet ⁊ mihi inter alios inſani
re.quāq̄̃ ⁊ hec dignitas maioris ad ſtudiū vigilātie cā erit. Nicolaus tu⁹ frater meus: libellū quē
dam meū nō limatū neqꝫ vt oportebat reuiſuꝫ:ſecū ad tuū examen detulit.neqꝫ remiſit vnq̄̃. opto
illius cuſtos ſit fiduſqꝫ:neqꝫ edat rem imperfectā. Nouū eñ opus vti ſcis:iubet Horatius in nonū
premiamū.vir matur⁹ ⁊ ſenſu ⁊ etate Matheus de vngrano ſi quādo ad te venit meo noie ſaluus
eſto.id quoqꝫ de candido dixerim eloquētie fluuio Guiniforti ducali ſecretario appͦme merito. Cui
ſuper re mee prepoſiture ſcribo.rogo vt me aliquando cōmiſſum facias quā prouinciam nicolao
delegaueris:ſpero libenter faciat. Uale optime mei memor.

¶ Commendat cauſam ſuam. ¶ Epiſtola.xxx.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d.domino Guiniforto vtriuſqꝫ iuris doctori ducaliqꝫ ſe
cretario amico precipuo. Ea ſublimatio ſtatus tui vir ampliſſime quā nuper me
diolaneñ.ꝑncipem feciſſe intellexi:tanto mihi iocūdior fuit:quāto illā video tuis
virtutibus cuiſqꝫ ſtudijs magis cōuenientē. Namqꝫ ſicut mihi videtur:neqꝫ du
calis cancellaria aptiorem rectorem habere poterat:nec tibi paleſtra cōuenien
tior dari. quāq̄̃ nō dubitem plus illam ex te habiturā ornamenti: q̄̃ te ex illa ſuſ
ſcepturum honoris.verū in hac tua exaltatiōe rogo ne idem facias qḋ ex humano ingenio pleriqꝫ
faciūt omnes poſt ſe diſpicientes cum ipſi ſublimati ſunt. ſerua mihi oro aliquē locuꝫ in amicitia
tua vbi me ponas.nō poſtulo in primis aut ſecūdis:ſed ſaltem in vltimis. Nāqꝫ ſi cetera deſint q̄
amicitiam inter nos conflare debeant:illud ſufficere debet officiorꝫ.ſcꝫ profeſſio eadem:q: vt ego
Ceſaris noſtri Frederici ſecretarius ſum:q̄uis longe indignus.hic tñ res facit vt beniuolentiam
tuā obtinere nō deſperē:ſed quaſi iam illam nactus ſim.ſtatui amicoꝝ more abſqꝫ ꝑfationibus qḋ
mihi neceſſariū ſit tibi aperire:tuūqꝫ ꝯſiliū expoſcere.vacauit alias in baſilieñ. cōcilio ꝑpoſitura
ſcti laurētij mediolañ.eāqꝫ mihi ſancta ſynodus quā tūc oēs recognoſcebāt ilico ꝯtulit. Princeps
Mediolañ.aliū ex domo landrianoꝝ elegi fecit ⁊ dari ei poſſeſſionē. Eugeni⁹ cuidā Leonardo ver
celleñ.de illa ꝓuidit.veni ergo mox Mediolanū fauoreqꝫ amicoꝝ ⁊ ex gratia ꝑncipis: excluſoq̇ iā
erat intruſus poſſeſſionē obtinui.ſolutis tñ ita vt fiebat todeſchino q̇nquaginta aureis:moxqꝫ in
ſu ducali baſileam repetij. Ad hinc trienniū peſtis magna ꝯciliū inuaſit. dux ſuos reuocauit. Ego
q: bonū officiū ibi habebā recedere nō potui:morbū incidi:ſubitoqꝫ orta fama ē me mortē obiſſe.
Scitū eſt id mediolani. Leonardus cui Eugenius prouiderat:ſublatū me de medio gaudens:poſ
ſeſſionē prepoſiture poſtulat obtinetqꝫ. Ego poſtmodū cōualeſcens ⁊ audiens me ſpoliatū ſcribo
litteras ad amicos:facio fidē me viuū eē:peto reſtitui:ſed q: baſilee etiā nūq̄̃ obtinere potui. Cre
doqꝫ nunq̄̃ ꝑncipi fuiſſe rem expoſitam.quaſi cū tu eo in loco ſis quo te cupio ⁊ gaudeo: rogo obſe
croqꝫ vt aperire iſta ꝑncipi velis ſupplicareqꝫ:vt eccl̃iam meā mihi reſtitui faciat. ⁊ ſi aduerſarius
dicat ſe ius habere:nō fugio iudicē mediolanū.archiepm̄ ſanctiſſimū.aut nouarieñ.pontificē inte
gerrimū patrem:dūmodo qḋ iuris eſt ante oīa reſtituat in ſtatū priſtinū: iam aūt non pōt dici q:
de obedientia alia ſim:q: regi ſeruio q̇ eſt oīno indifferēs.ep̄la ſcriberē ſi mihi cū hoie min⁹ peri
to res eſſet:tibi aūt oē parū ſufficit.me iam habes. Feciſſem regē ſcribere niſi rē paruā putarē. ſi
tñ ita cōſulis neqꝫ aliter fieri pōt nō vnas ſed centū habeo litteras. Te obſecro mihi q̇d ſperes ⁊
quid facto ſit opus reſcribe ⁊ iuua vt potes. Sciens q: neqꝫ ingratum ꝓmouebis amicū. Uale et
me ſic fruere vt ſtrēuo milite ⁊ doctore eximio dño Jacobo de caſtro romano vteris.tanto tñ mi
nus q̄̃to ⁊ ſcio ⁊ poſſum min⁹.⁊ tanto plus q̄̃to plura mihi q̄̃ illi licent. Iterum vale.

❡ Gratulatur beniuolentiam magni viri ſe nactū eſſe. Epl'a.xxxi.

REuerēdiſſimo in xp̄o pr̄i dn̄o. M. cardinali cracomēſi. Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Epl'az meā reuerēdiſſime pr̄ ⁊ dn̄e colēdiſſime quā ex frācſ:ſordia libēter audio in v:is oculis grām inueniſſe:ſi tn̄ ita eſt vt ſpectat⁹ miles. Jacob⁹ aplı̄c⁹ nuncius mihi retulit:q̄ nō ſolū placuiſſe lr̄as meas:ſz ⁊ me iā int̄ famulares viros admo/ dū charos ee ꝯfirmauit annumeratū:qd̄ magni munere recepi loco:mi̇rūq̄z illic letat⁹ ſum. Mea nāq̄z ſnīa eſt vt mihi ſint mortales felicius ſit q̄ preclaroꝝ hoim familiaritate potiri ab hiſq̄z diligi ⁊ obſuari:qd̄ cū mihi intelligā apud.v.p.r.ꝯtigiſſe gaudeo me cum p̄ſepe:⁊ quaſi theſauꝝ magnū receperim voluptate fruor ingenti:nec abire hac vto: cōpara tione,nam q̄ theſauꝝ inuenit niſi potēs ſit illū cuſtodire ſepe defraudaẗ:⁊ aut principis rapaces manus aut acutos furisvngues ſemp̄ timet. Jtidē mihi accidit:quo nāq̄z pacto veſtrā ſeruare be niuolentiā poſſim:nō plane video. Cōſiliatrix nāq̄z beniuolētie virtus eſt ⁊ cuſtos:neq̄z abſq̄z hac pōt vllum amicitie vinculū p̄petuum eſſe. At hic in me aut nulla eſt aut minima. Quid igiẗ faciā vt veſtra erga me vlūtas maneat:qua via in hac gratia p̄ſeuerabo:quomodo hic charitas alli/ gabitur:peritura eſt breui vt video hic mea voluptas ſi ad me tn̄ reſpicio. At ſi veſtram. R.p.in tuear:ſpes eſt manſuꝝ diu ⁊ ſolidū ac firmum eſſe hmōi gaudiū. Benignitas eni veſtra que ama re(vt audio)accepit manſura eſt q̄diu vixeritis. Faxit ante deus vt longiſſimo ac neſtoris euo fruamini. Ego vo curabo eundē me ſemp̄ exhibere qualis erā dum hic orta beniuolentia eſt:et ſi quid potero ampli⁹ p̄ſtare:nō ſubterfugiā. Aſſeruit aūt idem Jacobus auidā eſſe.v.r.p. vt quas noſſem nouitates ſibi reſcriberē:parebo libēs:⁊ quicunq̄z emerſerint nouiter his in p̄tibus ſcri/ ptu digna:epl'ari claudaz breuitate:ne vel legēti tediū vel ſcribēti laborē nimiū pareat narratio nis caput reditus regis dabit qui ex rheni p̄tibus februario mēſe in auſtriam remeauit:eius ad/ uentum oēs accole admirati ſunt:nec eni arbitrabanẗ fieri poſſe:vt regiū dyadema tam facile conſequeretur:ſed admiratio hic reuerentiā peperit. More eni humano accidit vt illos magis veneremur:quoꝝ opa demiramur:haud aliter nunc actū eſt. Albertus dux auſtrie quāq̄ diu in/ ſenſus fratri ſuo regi fuiſſet:belluq̄z ſecū a parte geſſiſſet:vt eū audiuit adeſſe:ad ſertū(vt roma ni dicebant)lapidē obuiam p̄ceſſit:vnaq̄z ſecū viennā ingreſſus eſt vrbē paucis diebus iteꝝ regē adiens cū in noua ciuitate foret refectis oibus cōtrouerſijs:in fraternā receptus eſt ſocietatem hec ſunt que mihi ſcribēda de nouo occurrūt:omiſſis nugis:⁊ alijs leuibus rebus:de q̄bus in vul go ſemp̄ eſt rumor. Affert dn̄s Jacobus epl'am quādam ex meis quas his diebus edidi:eaz rogo vt videatis indicetiſq̄z:qm̄ cum timore de rebus fidei ſcribo. Librarius qui tranſcripſit nō erat valde peritus:itaq̄z plura vitia pūt in ea eſſe q̄ ego poſuerim. Jdeo velit.v.p.r. rep̄hēſiones mihi p̄ſtandas cum eodē diuidere:meq̄z ſemp̄ habere clarum ⁊ in memoria.

❡ Uocat cum deſiderio amicum. Epiſtola.xxxij.

ENeas ſiluius poeta Johanni campiſio. S.p.d. Ex litteris pluribus reuerēdiſſimi dn̄i cardinalis ſancti angeli ad regiā maieſtatē directis:p̄cepi te fore apud ipſius reuerēdiſſimā paternitatē. Nam ⁊ tua manu ſcripte erāt:⁊ tuā dicēdi ſuauitatem redolebant. Jd q̄z ⁊ poſtmodum vir ſuauis ⁊ tui amātiſſimus Nicolaus de ciuita/ te caſtellis cōfirmauit:que res mihi maxime voluptati fuit:ſperanti te p̄pediem videre deoſculari atq̄z amplecti:qd̄q̄z dulciſſimum inter nos eſſe ſolebat officium inſtaurare ac medicina nō nihil cōferre:cuius te arbitror plures dierim lectiōes audire q̄ cū vtri/ q̄z medicoꝝ ſit copia. Expecto itaq̄z te mi campiſi magna cū animi alacritate ⁊ gaudio:⁊ q̄uis te plurib⁹ annis p̄uatus fuerim ⁊ abſq̄z te viuere didicerim. Nunc tn̄ neſcio q̄d factū ſit:vt poſtq̄ te venturū ſenſi:miſerā mihi exiſtimē vitā dum tu⁹ differt aduētus:q̄propter ſi me amas vt ſoles cu ra vt venias:ego te veteri ex amore obſuo colo:q̄z:nec p̄pter ſilentiū qd̄ int̄ nos diutinū fuit amo ri meo detractū eſt aliq̄d:ſeruaui nāq̄z legē iter nos dictā vt amicitiā nr̄am quā aioꝝ ꝯformitas ⁊ moꝝum ſiſitudo ꝯflauerat:lr̄arum omiſſio nō aboleret:qd̄ ita a me factū eſt:vt putē auctam po tius q̄ diminutā eſſe beniuolentiā meā:nec aliter opinor de tua charitate qui amicitiā non more puerloꝝ variādā exiſtimare ſolebas:ſed p̄boꝝum legibus immutabilē. Qd̄ aūt in his p̄tibus eē me audis:nolo vt admireris:vocat⁹ eni p̄ regiam maieſtatē fui: in ſecretariumq̄z receptus:⁊ qd̄ mihi grauiſſimo eſt oneri Laureati poete titulis adornatus:qd̄ nomē licet mihi ſit longe impar nō tn̄ a rege datum debuit refutari. Apud hunc igitur p̄ncipem me reperies:ad quē cum in hac tēpeſtate eccl'ie accerſirer:tanq̄ in tutiſſimū portuz libēter me cōtuli:vt p̄cul ab hmōi p̄latoꝝ diſſentionibus agam vitam:⁊ meipſo fruar. Uale.

❡ Dolet de amici ⁊ patris abſentia. ❡ Epiſtola.xxxiij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Georio andrẽtio ſeneñ amico ꝓbo ⁊ ꝑſtanti. Lr̃is tuis quas plurimũ accepi vroꝛ iocũdiſſime: q̃s lectitaſſe milies: nec quicq̃ ſat eſt. ſcis eñ cũ pñtes eſſemus nullã potuiſſe diem ꝑterire ſine colloquio noſtro. nãq; aut ego te vl tu meipm̃ queritabas: quo magis tecũ me viuere fiebat q̃ cũ alijs oĩbus. In p̄ſentia vo lr̃e tue illo officio funguñt quo tu olim vtebare cũ eis vitã duco: he mihi georium: he mihi te p̄mum iter oĩs afferunt: his ſruoꝛ: has amplectoꝛ: deoſculoꝛq; ex illis ſolaciũ ſi qd̓ habeo ad me ꝑuenit. Cũ legi (deũ teſtoꝛ) nõ valui lachꝛymas ꝯtinere fleui ſateoꝛ: iterũ atq; iterũ fleui. En inquã vbi amic⁹ ille meus dulciſſim⁹: dimiſiſſe ipm̃ certo ſcio: ſi qñ reuiſã neſcio. Urgebat nãq; ad lachꝛymandũ ꝑcipue q̄ de genitoꝛe meo ſiluio narrabas. Tũc eñ viſum eſt ignaro qd̓ aculei coꝛculũ meum tetigiſſe: meminerã paterni amoꝛis: participabãq; cũ patre amaritudinẽ: ſed de his omittamus. nam cum incido in hanc rem videoꝛ pꝛoꝛſus emoꝛi. te aũt patri meo adoptatũ gratiſſime tuli: vnde intelligo vt illius ſaroꝛẽ diminutum ⁊ te germanũ acquiſiuiſſe: quibus rebus nõ potui reſpondere plurimũ. Alij namq; ilico receptis litteris: nunc mediolani me ſcias cõmoꝛari: ꝑſtoq; germaniã poſtulaboꝛ: itaq; q̄ ſi quas litteras ad me vis dare: iubebis exponi baſilee: cetera nõ habeo que ſcribaz. Andreocio petrucio noſtro lr̃as dedo amplitiſſimas: geniã eiuſq; cunctos moꝛes ꝓ ingenio compꝛhẽdo: quas tibi oſtẽdi meo noĩe eroꝛabis. Uale atq; iterũ vale oĩſq; amicos noſtros iubeto ſaluere: ⁊ ſi quãdo genitoꝛem meum offendam verbis tuis ſolabere quoad potes.

¶ Magnificat beniuolentiam. Epiſtola. xxxiiij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Iohãni auriſpe ſiculo. neſcio q̄d cauſe ſit Iohes mi dulciſſime: quo nequeã etiã paruo tpeꝛimo breuiſſimo momẽto imemoꝛ eſſe tui eiſq; in memoꝛia ſemꝑ mea. ⁊ ipſa recoꝛdatio gratiſſima eſt: q̃ te abſente nihil habeo dulci⁹. Hoc dũ ſepius ꝯſidero vnde ꝓcedat: multa eũ enumerare poſſum humanitatẽ tñ tuã potiſſime rat⁹ ſum dediſſe cãm. nã cũ he parauo redirem ſenas: ſubſiſterẽq; ferrarie nõnullis diebus tñ in te vꝛbanitatis eſſe cognoui: tñ charitatis ac beniuolẽtie in oĩs etiã in ĩfirmos vt opiner te nullũ foꝛe benigniorem: faciliorẽq;. nã ⁊ me voluiſti inter amicos tuos cõnumerare: hac de re tãto amoꝛe tibi afficioꝛ vt ſi quos ad te ꝓfecturos cõperiam ſine lr̃is meis vacuos nõ poſſum dimittere. In pñtia vo cũ reperiſſem nicolaũ illuſtris marchionis nunciũ de te diligẽter interrogaui: ⁊ cũ iocũda oĩa retuliſſet: lõge gauiſus ſum letoꝛq; vehemẽter. Si q̄d eſt tibi coꝛdi ac iocũditati: nihil eſt eñ qd̓ magis efficetẽ q̄ te ſanum hilarẽq; eſſe: ⁊ me tibi charũ foꝛe vt ex cõiectura capio: imo expꝛſſe intelligo. vnũ itaq; oꝛatũ volo: vt oſtẽdas. ſ. tuã erga me beniuolentiã extinctã nõ eſſe: quã rem ſcribẽdo ſepius efficies. Uale ⁊ magr̃o Hugoni ⁊ natis ſuis me cõmendatum facito.

¶ Nymphiplexin libellum ſe effeciſſe ſignificat. Epiſtola. xxxv.

Eneas ſilui⁹ poeta. S. p. d. Sozino medico ꝑſtanti ⁊ amico optimo: q̃ttuoꝛ iam mẽſibus ad te lr̃as dedi: quas nõ habuerĩ: certi nihil hẽo. ſnia tñ eaꝝ fuit vt opuſculũ eſſe ꝑfectũ ſcires: q̄ me d̓ baptiſta ſepi⁹ rogaueras edituꝝ: qd̓ id̓ feci nõ vt idoneũ me foꝛe exiſtimarẽ ꝯdendis opibus autoꝛẽ: ſ; vt intelligeres amoꝛis erga te mei tantã eẽ vim: ne q̄d tibi negare valeã. Abſolui ergo libellũ hunc tuo noĩ dedicatuꝝ verſuũ vltra duo milia que appellaui nymphiplexim de laudibus baptiſte tue: ꝓfuſe loquentẽ: eum vidit nicola⁹ veſtraꝝ lr̃arum latoꝛ: cui videndũ tribui: q̄ teſtis eẽt idoneus qui de viſu referri poſſit vt noſtre leges imperitãt. Libꝛi aũt memet latoꝛẽ ſpero: qm̃ iſtud breui ꝓficiſcar. Habeo eñ multa de baptiſta tua tibi recẽſere q̃ nõ erãt lr̃is inferẽda. Uale ⁊ genitoꝛi tuo, ⁊ Iohãni me cõmendato: verbiſq; meis germanũ tuũ iubeto ſaluere. Iterum vale.

¶ Excuſat pronice non ſcribentem Epiſtola. xxxvi.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Petro de noceto amico optimo ariſio. Mirabar dudum quid rei eſſet q̄ ad me nihil ſcriberes: ſed herentem me iacturis atq; ancipitez vir ſuauis ⁊ vtriuſq; noſtrum amantiſſimus nicolaus ⁊ cetera. Ex dubio mouit qui te diuitem factum retulit: quo audito. At at inquam ſubito: hinc illa interniſſio litterarum: hinc illa mei obliuio longiſſima. Moꝛe enim hominum euenit vt ditioꝛes effecti pauperioꝛes negligant: ſed non eſt mihi moleſta hec taciturnitas tua quando ex cauſa tua vtili pꝛouenit: longe namq; dulcius mihi eſt te locupletez eſſe tacendo q̄ ſcribendo inopem. Oꝛo tamẽ ſi facultates tue ocium aliquid ꝑſtent mei vt memoꝛ ſis. Nam etſi diuitie occupationes dant maximas: tpſq; auferant: pauperi tamen copiã ſubminiſtrant. Cuius ſi quolibet menſe paginam vnam ad me miſeris: magnam gratiam

facies amico tuo: ꝛ duplum recipies. ſcriberem tibi barū partium nouitates: niſi nicolaus inſtru‑ctus veniret omniū: que libentius audias ꝙ meas litteras leges. Accepi te vel patrē factum vel breui facturū eſſe: qḋ mihi voluptati eſt: miroꝗ voluiſſe te huius gaudij me fore participem: qui nihil ſignificaueris tuo enee. Ego tamen cum filiolum in ſcocia ſuſcepi: mox te reddidi certiorem ſed ille iam e vita deceſſit: oro deum vt tuū viuere ſinat: patris ſimilem. Uerum ne oino exiſtimes te meis carpi ſermonibus. Illud etiam te ſcire volo: quia tuarum litterarum vnas ſuſcepi: p ora‑tores regios q̇ florentie fuerunt: quas pro magno munere habui: tametſi plurium amor parum ſit vna epiſtola compenſare ſilentiū. Uale ꝛ me reuerendiſſimo dn̄o cōmuni ꝛ viro ſingularis do‑ctrine magiſtro Tho. ꝛ ceteris amicis effice cōmendatum.

Preceptum bene viuendi. Epiſtola. xxxvij.

Eneas ſiluiꝰ poeta Iohāni perigallo ſcriptori apoſtolico. S. p. d. Rem longe ma‑iorem ꝙ poſſum pſtare quotidiano cōuicio ex me petis: breuē vt tibi bene viuēdi pceptiones conſcribā. Temptatio illa nō conſultatio eſt. quid enī fieri pōt vt meis monitis tu indigeas: qui ſtudioſus philoſophie ſemp fuiſti. Cui ſi aliquid deeſt: pſto aſſunt diuini atꝗ humani iuris doctores: q̇ baſileā quaſi athenas ornatam reddunt: illos ↄſulere ꝛ facilius erat ꝛ vtilius. in auſtria autē dementis eſt quere re romā: aut platonē apud hungariā inueſtigare. Non tn̄ ppterea tibi nō reſpō‑debo. Tanta eſt enī tuoꝛ erga me magnitudo meritoꝛ: vt nō ſolū petitionibus tuis quas ſerio: ſꝫ etiam quas ioco facis temptationibus parere obnoxiū me exiſtimē. ſatiſſaciam igitur breuiter pe‑tiūcule tue: nec philoſophoꝛ more pcepta dabo: ſed vt patresfamilias cum filijs ſolent: agam tecū Norma eſt ſuccincta: quā ſi ſeruaueris recta in celū via tranſibis. neſcio ſi vnꝗ̄ ingreſſus es mare illic ſi vnꝗ̄ fuiſti: ſcio te cum procellis inflari pelagus ꝛ nauigium imperi contrarijs ventis cerne‑bas: multa deo vouiſſe. Si ergo vis fieri ſaluus: recteꝗ viuere: que promiſiſti dum tempeſtas in mari fuit: ea ſeruato. Quod ſi fretam nunꝗ̄ aſcendiſti: carcereꝗ aliquādo pertuliſti: cura vt egreſ‑ſus talis ſis qualem te futurū ſi exireſ ſpondebas in carcere. At ſi neꝗ hoc neꝗ illud expertus es remediū tertiū ſupereſt. Non dubito quin aliquādo egrotus fueris. Quis enī eſt: qui tricesimū annū abſꝗ graui aliqua valitudine attigerit. multe peſtes humano imminent corpori: minimaꝗ res eſt que nos vel tollit e vita vel morbis deterrimis afficit. Memēto igitur mi iohānes cum le‑ctulo reſupinus iaceres: cum renes arderent: cum ilia rūperentur: cū fauces areſcerent: dū te fe‑bris incēderent: dolor pulſaret: facietas cibi offenderet: quid tecū ipſe diceres: quid deo promitte‑res: ſi tibi ſanitas reſtitueretur. Certus ſum qꝛ de modo viuendi ſepius cogitaſti: ꝛ vicia dimitte‑re: virtutes vero amplecti ſpopondiſti. nūc igitur quia diuino munere ſoſpes es: ſtude vt īpleas que promiſiſti egrotus. hec regula eſt bene viuendi breuis ꝛ certa: hanc ſeruato. ſed accipe etiam aliam breuiorem: ſi vis recte agere vitam: nihil facias quod deum videre non putes. nihil ſecreto exoptes quod preſente populo optare non audeas: iuuenaliſꝗ noſtri memineris qui ait. Optan‑dum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano. Cetera ex alijs quere. Ego quid dicere poſſem breuius non habui. Uale ꝛ me quando id reciprocum eſt ama.

Significatio huius dictionis turpis per antifraſim. Epiſtola. xxxviij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. iohāni campiſio philoſopho preſtanti ꝛ ornatiſſimo. Demiratus es iohānes mi amantiſſime: verſus meos cum legeres: mulierē tur‑pem pro deformi poſitam eſſe. Cū vſurpatiſſimū apud omnes autores pereque ſit vt anime viriū potius ꝙ corporis turpitudo demonſtret. ſicut eſt illud iuuena‑lis filiolam turpi vetule producere turpem. ꝛ alibi Breue ſit qḋ turpiter audes. ꝛ iterum. nec fedam alij nec turpe putarent: ꝛ horum exemploꝛꝫ mille. Cicero qꝫ in officioꝛꝫ libris de turpi ſic loquitur vt de re que honeſto opponitur. Honeſta‑tem autem non in corpore ſed in anima locauit. vnde ꝛ eius contrariū quod eſt turpitudo animū intuetur: at ego nec ratione nec auctoritate careo. Dicere nihil videtur vt quemadmodum pro pulcro honeſtum ponitur: ita vt turpe pro deformi nunꝗ̄ recipiatur. Uirgilius enim et cor‑pore honeſto inquid: quod Seruius primo pulcro exponit. Rurſus apud Ciceronem in ijſdem of‑ficioꝛum libris: quid ſignificet decorum ſcio. Iuuenalis tamen id ad corpus retulit: tanti eſt que‑renda cura decoris: ꝙ ſi decorum ad corpus animumꝗ producimus: cur non eſt eadem de tur‑pi licentia: ſed ne te multis morer: auctoritatem ſubijcio inter eximios poetas Ouidius nō in‑feriori eſt loco: quem Lactantius ingenioſum vocat. is in eo qui eſt faſtis libro inſcribitur: hos verſus ponit. Atꝗ fere videt turbes in pelice vultus. Huius in amplexus iupiter inquit eat. lo‑quitur autem de Caliſtone que in vrſam conuerſa eſt: cuius vultus turpes dicens nihil aliud ſigni‑ficare voluit ꝙ deformes. Nec Uirgilij nobis auctoritas abeſt: qui de apibus loquens in georgi‑

cio:⁊ puluere turpes dixit:nec tunc animũ ſed corpuſculum denotauit. Nos ego ſecutus ſum.ꝙ ſi areſto:inimicus culparet imitari potius velle in Naſonis atqꝫ maronis doctam negligentiã:ꝙ illius obſcuram diligentiam.Uale.

¶ Damnat verboſa volumina. Epiſtola.xxxix.

ENeas ſiluius poeta.S.p.d.Mariano ſozino ſenenſi. Attulit mihi vir candidus ⁊ perbenignus Ludouicus tuas litteras:⁊ que ſibi cõmiſiſti ſerioſe retulit.Uidi libẽter ipſũ tui cauſa:⁊ tuas litteras que vnice poſt meũ ex te receſſum apud me ſunt auide legi:quod mihi mãdaſti non potui abſoluere vt forſitan cito voluiſſes:ꝑpter receſſum regis feſtinũ:qui raro vno in loco moraẽ:indies tamẽ ero tui memor:⁊ quid facere oporteat aliĳs litteris tibi ſignificabo.res enim huiuſmodi longũ habent tractũ:ſed poſtꝙ cepte ſunt:non facile admittũtur: nec tantã habent variationẽ vt noſtre.Tu tibi perſuadere debes me tuũ ſemper eſſe cupereqꝫ morem tibi in oĩbus gerere:⁊ vtinam in loco eſſes:quo te ⁊ tui doctrina vti ſepius poſſem.Gaudeo te patremfamilias factum ⁊ rogo diuinam maieſtatẽ vt ſoboles:ex tuis lumbis orta ſimilis ſit tibi.Cõmentarios tuos ſuper decretalibus ⁊ ſi facundos arbitror: miranqꝫ ſcientiã preſe ferentes.Uidere tamen nõ cupio:quia terruit me laborum numerus:cum eos in quattuor et viginti volumina diſtinctos ſcripſeris:mos eſt legiſtarum vt longi ſint hinc.Ouidius verboſas dicit leges.Et Juuenalis de cauſidicis ſcribens libellos inquit eos infaſce ſequi.Tu tamen ⁊ oratoris ⁊ poete ⁊ iuriſcõſulti locum imples.deberes iſta metiri ⁊ modum pagine facere:ne ſcriberes in immenſum:qꝫ ⁊ ſcribendi laborem:⁊ legenti faſtidiũ.tuas fortes ſi quãdo ad me miſeris auide videbo:quia illorum codices non dixiſti admodũ eſſe numeroſos. De rege Aragonum que ſcripſiſti et aliĳs quoqꝫ audiui:deus illi iter faciat ad ſuum deſideriũ:quia vir eſt victoria dignus : nec qui dominetur par eſt in orbe ſibi.Ego illi afficior propter ſuas virtutes:nunꝙ tamen vidi eum.Si poſſet italia ſuo pacari ſub domino:magis ꝓbarem:ꝙ ſubcõmunitatibus:quia cor nobile regium virtutes premiat.Tu vale ⁊ Andreã iuris interpretẽ Hugonis filium:quem apud te eſſe audio meo nomine ſaluum dicito.

¶ Promouet con ducendum in officium Epiſtola.xl.

ENeas ſiluius poeta.S.p.d.domino Johãni mayers cãcellario auſtrie benefactori ſuo honorãdo. Alloqueẽ te vir bonus ⁊ honorãdus Ludouicus lator preſentiũ in re quadam dñi Mariani ſozini ſeneñ.vtriuſqꝫ iuris doctoris excellẽtiſſimi:qui libenter in hac temporis tribulatione ad germanie partes ſe trãſferret:vt ius vienne legeret:quare ſi vides ad eam rem eſſe modum ſupplico vt me inſtructũ facias et ego regi referam.Mihi enim res videẽ vtilis ⁊ vniuerſitati ⁊ patrie ⁊ regi. Nam cum ille ſit ex primis italie doctorib⁹:multi remanebũt vienne:qui nunc Paduam ſtudĳ cauſa vel Papiã pergũt.Et oĩs Bauaria Sueuia Frãconia ⁊ Bohemia ac etiã Hũgaria iuris ediſcẽdi cauſa viennam petent. Rex vero in his que iuris ſunt conſulere ipſum poterit:etſi quando opus fuerit:duc ⁊ eum quocũqꝫ voluerit:ideo ſi vides viã ad hoc patere:fac me certiorẽ:⁊ confide quia hominem perliberalẽ ꝓmouebis:non doctũ in iure ſolũ:ſed oĩs doctrine peritum. Eius virtutes et Ludouico ꝑfato plenius pernoſces.me plura dicere cõis patria vetat ⁊ amicitia qua illi ſum iunctus:ne has res preferre veritati videar:ſed confido multos eſſe in germania:qui virum noſcant qui eius diſcipuli fuerunt qui me ſuccũbere nõ ſinent.Tu cõis boni amator ⁊ regalis honoris promotor ex quod in hac re potes oſtende.Uale.

¶ Dat fidem ſcriptis. Epiſtola.xli.

ENeas ſiluius poeta.Strennuo militi dño Procopio bohemio. S.p.d.ſunt mihi certa q̃ ſcribis:nec vnꝙ aliter ratus ſum. Noſco enĩ mores militũ inter quos magni ſit fides q̃ ex ea eſt dicta vt Cicero vult:qm̃ fiet vt dr̃.Tu vero vltra militiam etiã lr̃as es ſortitus:quarum magna pars fidẽ cõmendat:decipere aũt inter vicia ponit.Scio igiẽ de retẽto eſſe cũ ſperares ꝓficiſci:nec ego aliud ratus ſum:ſed cõmendo te q̃ reſcripſiſti cauſam remiſſionis:⁊ felicẽ te puto:q̃ neqꝫ mõtes neqꝫ lutũ neqꝫ glaciẽ aut niues experiri voluiſti:quãꝙ hec oĩa tolerabilia exiſtimare ſi bachus apd̃ has gẽtes tractabilis eſſet:q̃ rudis eſt aſp:idomit⁹:amar⁹:nihil hñs in ſe ſuauitatis Uetuſtas bachũ ꝙ dulcis eſſet ⁊ hoĩez affabilẽ redderet:in nũero deorum collocauit.Hic vero inter Eumenides cũ Cerbero ⁊ ydra locãd⁹ eſſet.Quid tibi de mulierib⁹ dicã cõprio me ne ſiã odioſus ne aliq̃ ex nr̃is ſociĳs q̃ futiliã credũt.Lucretiã:me moleſtũ arguãt quaſi eorum amori derogauerim ſꝫ amor ceo⁹ eſt:ideo Papius florẽtin⁹ lucernã quãdã adamauit vt pẽdẽtẽ ex cingulo quocũqꝫ iret

ferret ſecū: ⁊ obuiātibus quibuſcūqꝫ oſtentans: nun q̄d pulchra lucerna eſſet percunctabatur. ſic iuuētus veſtra ethiopē quaſi nūc ſit cādidior colit. Facit hoc inopia. nā ⁊ monoculus rex eſt inter cecos ſatis dixi: tu vienne degis vbi veneris chorus late patet: ſꝫ caue ne vincaris verbo aut blādicijs alicuius: qꝛ poſtq̄ ineſcatus eſt homo derelinquitur eſtqꝫ deriſui: nullaꝫ ames priuſq̄ probaueris. De pecuniola mea laudo: illam apud cancellarij fratrē deponas. Regi ero tuus fidelis nūcius: ⁊ hodie vt puto: nec mihi hoc erit pro te facere arduum. Utinā ſeruire tibi amplius poſſem. nam meritus es vt te omnes promoueant. Uale ⁊ intra bohemiā noli tandiu eſſe vt obliuiſcaris noſtri. Quod reſpōſum rex dederit per alias litteras efficiam tibi notum. Iterum vale.

¶ De incerto curialium ſtatu. Epiſtola. xlij.

Eneas ſiluius dn̄o Caſpari ſchlik: cancellario imperiali. S. p. d. In litteris alijs quas cum preſentibus mitto ſignificaui tibi maieſtatem regiam diem ſancti georij delegiſſe: in quo vellet petere nurembergam: ⁊ ſic in conſilio concluſum eſt: ſed non eſt ſibille folium aut immutabile fatum: quod in conſilio decernitur. Uiuimus nos indies quod heri placuit hodie diſplicet: ita geſtuꝫ nunc eſt. Terminus enim qui erat ad ſanctum Georium receptum: nunc in aſcenſionis diem commutatus eſt. Mihi hec mutatio ſuſpecta eſt vereorqꝫ ne deriſui ſit principibus: qui dietas almanorum infinitas aiunt. Puto autem regem idcirco terminum hunc ampleꝛum: quia mox inſtet alius cum bohemis receptus ad natiuitatem beati Iohannis: quaſi per hunc modum intendas rex vnum menſem nurenberge morari: imperij ⁊ eccleſie facta terminare atqꝫ exinde pragam ire: neſcio tamē an bene meriti ſunt terminum: qui hūc excogitarunt. Ego reor neqꝫ regem ad diem venturū: neqꝫ menſem ad tot negocia ſufficere poſſe: vereorqꝫ nedum vno itinere duo negocia volumus abſoluere: negligamus vtrumqꝫ: ſed faciat me deus falſum vatem potius q̄ verum cum tanto damno. Et his video dietā continuationem non habituram locum: ſicut apud vos erat ſtatutum: quia nimis durum eſſet tandiu expectare: exinde intelligo chimenſ. epiſcopum huc vocari: ⁊ te etiam accerſiri: ⁊ qꝛ epiſcopus huc q̄cito venturus eſt: ſuadeo vt ⁊ tu nihil tardes: ſcis quid expediat propter eccleſiam friſingen̄. tu potuiſti ſentire quid ſit animus chimenſis in hac re: puto vtile fore: vt nō ſit tardius tuus q̄ ſuus acceſſus. credo me ſane comprehendis. Comes goricie iam triduo hic eſt: eiuſqꝫ conſors: diſpar cōiugium vna ingreſſi ſunt: vnas edes incolunt: vna per opidum pergunt: ſi ſic ſe amant vt foris ſignificāt beata ſocietas eſt: mirandūqꝫ ſpectaculum: nuper virum vxor captiuum habuit in vinculaqꝫ coniecit: ac horrendi criminis reum dixit. Nunc vnus lectus vtrumqꝫ recipit ⁊ vna paſcit mēſa: mira res ſi tn̄ odium tam cito poni pōt inter alios ſi hoc accidiſſet: nec vir vxori fidem reconciliāte daret: nec vxor viro iniuriarum vltionē veritas: ſed hic fortaſſe nō vt volumus: ſed vt quimus agendum eſt. Exitus qui ſit vtriuſqꝫ mens patefaciet. Albertus regis frater tardius ſperato venit. is tn̄ neſcio quam ob cauſam petrū cottram ſuū cancellarium apprehēdit ⁊ cōiectum in vinculis compedibus ferreis alligauit: ſic vir infelix multorum laborum fert premium: nemo eſt qui ſperet ipſum liberandum. Principes nāqꝫ hmōi fere oēs ſunt vt quos capiūt: nunq̄ dimittant: aut enim reus eſt qui captus eſt ⁊ luere penā debet: aut innocēs ⁊ vt videatur nocens tenetur: ne principis crimen pateat: ne vel ille dimiſſus iniurias queſtuꝫ eat ⁊ vlciſci ſtudeat. Beati qui procul a curiarum tumultibus degunt: ⁊ contenti ſunt q̄ adeſt fortuna: nos aliorum īpulſum cecaqꝫ cupidine ducti: regum atria petimus principū in oculis verſari volumus: quibus ſi milies cum periculo capitis ſerueris. Modicū vo oberraueris mox periſti: nihil enī violentius eſt aure tyranni: ſuſpicioſi oēs ſunt tn̄ curiales inuidi prompti nedū ſi aſſit: ſed ſi abſit quoqꝫ criminari delictū. Pereunt oīa ſeruitia ſi ſemel non receperis: ⁊ ſunt nōnulli qui tunc citius ſeruū perdunt: cū maiora ſunt obſequia. Nam cū videant ſe multa illi debere: potius delictū cupiūt q̄ obſequium premiare. Sunt tn̄ plures qui ducis alberti factum probant: ⁊ mihi quoqꝫ ita perſuaſum eſt. Nam princeps ille: tum ſapiēs eſt: tum mitis: nec abſqꝫ magna cauſa in tantū virum inieciſſet manus: ſꝫ cottre vtilius fuiſſe plebem ſuam curaſſe. Nunc queritur quo pacto ſibi illa auferatur: ⁊ aiunt quidē irregularē eſſe hoiem: prouandumqꝫ eccl̄ia in qua vellet nunc (vt exiſtimo) petrus deo ſeruire: ſed qꝛ dū facultas fuit: voluntas defuit: nunc voluntatē facultas deſerit. nemo contētus viuit ſorte: quo plus habemus: plus volumus. Ille beatus eſt q̄ cupiditati terminū ponit. qui vo nimios optat honores ⁊ nimias poſcit opes: is ſibi excelſe turris tabulatū erigit: vnde altius cadat maioreqꝫ det ruinā q̄ opinionē. Faxit deus vt ſicut nunc nō habeo: ſic perpetuo fugam. Tu vale ⁊ quis hec reditū tuum videantur diſſuadere: quāprimum redi: qꝛ rex noſter nihil tyranni habet. Et tu nō cum eo ſed cū alio creuiſti: nec nunc augere ſed conſeruare ſtatum queris.

¶ Rex aragonum ſe cingit in auxilium rhodis contra thurcum. Epiſtola. xliij.

ENeas ſiluius dño Caſpariſchelc cāpellario imꝑiali. S.p.d. Aduenerūt deniqȝ lit
tere aplice ꝑ Guidonē allate: ſicut et curia ſcriptū erat: has apud me hadeo: no
uem numero: ſunt in forma plena ⁊ ſufficiēti: nunc opus eſt vt q̄totius reuertamī
ni: q: vt ſpero poſſeſſionem aſſequimini concupitam: nuncius qui attulit litteras
refert. Thadeum marchionem heſteñ. per nicolaum piccenium cum mille equiti
bus interceptum miſſumqȝ regi aragonū. Qm rex veneris ſcripſerit pacē: aut bel
li poſcens inducias. nam duas ⁊ quadraginta galeas armauit intēdens ſaracenoꝝ qui ꝯ rhodum
venerant inſultātibus obuiare: nihil adhuc de reſponſo ſcitū eſt. Arheſini legatos habent vene
tijs auxiliū poſtulantes: q̄d ne fiat timor eſt. Libēter nāqȝ veneti aliquid illyrici mōtibus piſcarē
tur: ne venari Ceſar in mari eoꝝ poſſet. Habebitis ⁊ vos litteras de venetijs ꝑ quas cognoſcetꝫ
ſomnum eſſe de pecunijs: niſi alia incedatis via: comes goricie hinc abceſſit: abnegatis ſibi feu
dis. Dicunt em̄ auſtrie duces id ꝑuilegij habere: ne quis in territorijs ſuis princeps degat veril
lo inueſtiendus: vxor eius adhuc eſt hic. Manent vetera pacta que comes cilie ꝑcuſſit: oia vir te
net: vxor vnum caſtrū habet ⁊ ibi libras centum: ⁊ rurſus tricentas annuas ex viri camera ſuſce
ptura eſt: ſed cōiacere illi nō tenetur: hoc virum male habet vxorē: parua ꝓuiſio grauat. Comes
ſicilie ⁊ dux Albertus ambo in cōſilium regis ſunt recepti: ⁊ his diebus iurarunt: itaqȝ non omni
no hic nihil eſt actum. Reliqua ex litteris dñi henrici ſentieris: ego maximopere cupio Titum
Liuium veſtri itineris eſſe comitem: vt meus ſit in curia aliquando ſocius. Valete ⁊ me veſtro ex
amore commiſſum habeatis.

¶ Nouitates de turchis. Epiſtola. xliiij.

ENeas ſiluꝰ poeta. S.p.d. ſommo pbo Iohāni cāpiſio. Alioꝝ litteras q̄ ad me
ſcribunt ſemel dūtaxat lego: ideoqȝ curſim. Tuas cū recipio nunq̄ ſatis legiſſe
videor. Redeo: iterū atqȝ iterum nunc iſtā: nunc illā particulā attingo. Egre il
las a meis manibus abire ſino: facit hoc ornatus ſcribendi ⁊ charitas: tū q̄ cū
illis tanq̄ cum teipſo loquor: quo nemo mihi ſuauior eſt. Nunc cum Guido tabel
larius tuas mihi lr̄as redderet: q̄tum voluptatis acceperim nō poſſum: continu
ctim exprimere: ſed partes epiſtole tue ſingulas referentem me magis intelli
ges: ⁊ q̄tum attuleris gaudij intueberis melius. Preterea res inſubres: nec enim mihi ſuaſum
eſt: te quicquā abſqȝ cōſilio facere: tametſi iocans magiſq̄ arguens de parcitate fecerim verbū
q̄d de politicis ſcribis: admodū placet: nec te mirari oportet ſi tibi librū empturo ꝓſpicere vo
lui: nō em̄ diffidere eſt amicitie ſꝫ conſulere: q̄ſi viam oſtendimus ſeruandi argentū: q̄d vero ad
nūmos me paulopoſt nimis affectū dicis q̄ oporteat: facis amice q̄ me admones ne quid auari
tie in me ſit: te quoqȝ in hoc pbm ꝓbes: cuius eſt animum vitijs purgare: ſed ſcis oēs nos cū ſe
neſcimus (vt terentij ſnīa eſt) ad rem fieri attentiores: q̄uis ab re ſit quo minus reſtat itineris
eo plus (ſicut cicero ait) querꝰ viatici parare. Credo hic accidere: q: multas perpeſſi calamita
tes in iuuētute: illaꝝ meminerimus: timemuſqȝ vt reuertamur in eas: animꝰ iuuenis ſanguie fer
uens: ebulit: furit: inſanit: nil p̄eſi hꝫ: nō pecuniā p̄dit: q̄ſi ſe facile lucraturū ſperat: nunc bella me
titur: nunc mercaturā cogitat: nunc regales curias meditaꝛ: credit amari: credit ſibi ab omnibꝰ
ſubueniri ſi opus fuerit. Vetulus ſpūs ſcit q̄ rare ſunt amicitie: q̄ fallaces amores: q̄ difficilia
lucra: ſcit ypalia bona (ſine q̄bus negat ariſto. plenā felicitatem) in manu eſſe fortune: que ſi ami
ſerit: illa inuita recuperare non p̄ōt. ego mi Iohānes ſatis multa ꝓbaui pecunias quaſi ſimū cō
tempſi: nūc cū illas vellē nuſq̄ apparent. Video verū eſſe q̄d Iuuenalis inq̄t haud facile emergūt
quoꝝ virtutibꝰ obſtat res anguſta domi: ſi mihi puer vt Virgilio tolerabile fuiſſet hoſpicium po
tuiſſem: ⁊ ego cantare ſub antro pierio: q̄d nō poteſt ſane paupertas facere: mihi curandum eſt
vt viuam atqȝ auro nō caream: quo nocte dieqȝ corpus eget. Da igitur veniam ſi emptor q̄ mini
mum dare cupiam. Nam ⁊ qui vendit quā maximum optat vendere: age tā vt vis fiat: nullibi ego
tibi aduerſus: tametſi diſputare interdū placet: tuum eſt curare vt Ariſto. veniat: quouis precio
emptus: nec doleat hic pbs vendi. nam ⁊ Platonem venundatum legimus: quanq̄ venditio hec
quam peto: etiā ciceroni ⁊ virgilio ſit accepta. Nam qui ſcribūt nil aliud volunt niſi vt poſt obi
tum quā ſepiſſime vendanꝰ. tu tā alijs litteris inueniſſe te aiebas: venalē pbm: nunc te nō inuē
turū dicis: ſꝫ ille forſitan ſenis māſit: ideo aliū queris. Q̄d mihi ſcribis te verba ex ſummo pōtifi
ce audiſſe q̄bus ſpem cōcipis fortune melioris magna leticia intellexi: ſcio em̄ honore atqȝ bono
quouis te dignū. Tu tā ſcis diuitias plerumqȝ indignos comitari caſqȝ (vt pbi volunt) qui minus
ſunt digni poſſident: ideo tibi minus ſpero: ſꝫ pōt ſummus pōtifex factū vincere: ⁊ preſertim ſi vt
ſcribis adiutor tibi ſit reuerendiſſimus dominus tuus meuſqȝ: dico meus: q: vetus mihi apud il
lum noticia eſt: ⁊ putaui me aliq̄ñ ab eo diligi: idemqȝ nunc puto: niſi vel ſuus mutatus ſit animꝰ vl
q̄ intercederūt negocia me ſibi alienarūt. Credo te meū ſermonē cape. ego tā quicq̄d ſit illi aſſi

cior virtutēqꝫ ſuam ⁊ miror ⁊ colo:nec ex eo aliud peto:niſi vt tuū bonū querat: qui vno verbo ſtatum tuū poteſt mutare. Ipſe philoſophus eſt:niſi philoſophū amat deſinit eſſe quod eſt: nec ego tanti eū faciam:oportet nonnunꝙ̄ fortunā vincere eiqꝫ reſiſtere ꝓ viris claris. De noretano ſatiſfeciſti deſiderio meo:nō ſolum em̄ quid officioꝝ gereret mihi expoſuiſti:ſed ipſum quoqꝫ ad me ſcribere compuliſti. Ago tibi ꝓpterea gratias ingentes. Video tamen non concordare ꝙ ſcribis:his que ab ipſo accepi. Is ſe inopem ſcribit:tu eum diuitem dicis: ſed credo te ad veritatem loqui: ipſum ad opinionem.nemo em̄ diues eſt cuius cupiditati nō eſt ſatis:tu quod ſufficere homini reris: ad diuitias ait. Is quia nō habet auri montes:pauperem ſe putat. Ego plus tuis litteris de eo:ꝙ ſuis ſum gauiſus. nā ſi te non audiſſem prius:moleſte tuliſſem eius ſcripta. Diligo nāqꝫ ipſum et omnis acerbitatis ſue ſum particeps:ſed tu leuas me magnis anguſtijs: quando bene eſſe illi dicis.nō dicam plura in hoc quia ſibi ſcribo:⁊ puto eum apud te riſurum: quādo expuentes miſeriā deambulatum iris mei memores eſtis:ſiue coliſeum pietatis ſiue pontem emiliū vel cū termas viſitatis. Dioclecianas aut illa ſanctoꝝ templa. Iacobum clauū reſaluto ⁊ bene illi eſſe cupio.nā meus aliquādo amicus fuit:⁊ tūc eſt niſi amicitia poſſit frāgi.multa mihi de comite noſtro ſenēſi venerabili cubiculario apoſtolico ſcripſiſti:que oīa iamdudum mihi Vienne retuleras:⁊ ego vera eſſe ſcribam:ꝗ virū illum nobilem conterraneū meū a teneris annis noui. Puto tamen te illa preſente ipſo ſcripſiſſe qui tam efficax fuiſti:ſed quid dixi puto certa res eſt.nam tu ipſe in duobꝰ corporibus vnā eſſe animā dixiſti.qd̕ igitur ſcribis nedum illo p̄ſente ſcribis:ſed ipſe ſcribit.nō dicaꝫ ergo tibi vt aliud ſignifices.nam qd̕ de te dico:de ipſo dico:ſi tu me habes:⁊ ip̄e habet. Ariſtophanes tuus:regiū mihi ſalutes dicere voluptati eſt:nam ⁊ illius memor ſum ſed optaſſem que fortuna ſit eius ſicut de petro ſcire.timeo nāqꝫ ſibi:nam omnes poete iacent:ſurguntqꝫ theologi: quorum iuſticia ſumma putatur ſcientia. Poeta vero exurit intactam paridem niſi vendat agauem. Arbitror: tū quia prius eſt vir:deum illum reſpicere ⁊ aliquid iam tribuiſſe ꝗ ſit ſibi tuta ſenectus a tegete ⁊ baculo.nihil modo plus eſſet ſcribendum niſi ꝙ te ſcire volo reuerendiſſimū dn̄m cardinalem ſancti angeli cum rege Polonie atqꝫ diſpoto iam intraſſe hungariam: quo in loco baſſa thurcoꝝ cum viginti milibus equitū obuiā venit. Premiſſiſqꝫ leuis armature militibus xp̄ianoꝝ exercitum infeſtabant:tum iohānes trāſiluanoꝝ dux:ꝗ hungarica lingua dicitur vaiuoda receptiſ decē milibus equitum Morauā flumen traicit:relictiſqꝫ impedimentis baſſam petebat preliū initurus. Timuit baſſa receſſitqꝫ. Iohānes vero vrbem miſam ꝓfectus eſt eamqꝫ militibus cinxit nec magno negocio expugnauit. Exinde relatum eſt baſſam cū exercitu reuerſum bellū poſcere: quo accepto:obuiā iohānes perrexit:atqꝫ vt in ꝓpinquo fuit ſtructis aciebus certamen iniit. Mira res:ex thurcis duo milia ceſa dicūtur:capta quattuor milia. Ex xp̄ianis ſolum decem occidere ꝗbus pro xp̄i nomine certantibus bene putandū eſt obueniſſe. Signa militaria nouē intercepta ſunt:multa p̄da aſportata ⁊ ſpolia ditiſſima:reliqui quos fuga morti eripuerat incolarum inſultu periſſe dicūtur. Hec acta ſunt ad diem tertiū nouembris:ſicut regi noſtro per ipſum cardinalē ⁊ regijs litteris ſcriptum eſt. Aiūt hoc magnū eſſe initiū: ⁊ ſpem hinc ſuſcepi qua thurci ex europa appellantur qd̕ faxit deus:tum ꝓpter xp̄iani religionis augumētum:tum ꝓpter nomē ⁊ gl̄iaꝫ cardinalis ipſius:quē dignū honore quouis deputo:cum fidē catholicā defenſurū tantis diſcriminibus obiecta. Vale ⁊ amicorum quicquid habeo ſaluū dicito.

¶ Quomodo vxor ducenda ⁊ principibus ſeruiendum ſit. Epiſtola.xlv.

Eneas ſiluius poeta viro preſtanti fratriqꝫ colendo Petro noretano. S.p.d.magnas habeo gratias Campiſio noſtro:qui te mihi ſcribere cōpulſit: ſed maiores tu illi habere debes:quocius opera ad te reuerſus es. Nāqꝫ cum ſoleres omnium eſſe humaniſſimꝰ:diu extra te fueras nihil mihi ſcribēs. Qua re neſcio ꝗ potuerit immanior eſſe. Sed viuat felix Campiſius qui te humanitati reddēs me vita donauit. Eram em̄ iam exanguis mortiqꝫ ꝓximus: nihil tuarū ſuſcipiens litterarū:ſed iam rediuiuꝰ ſum factus ſcriptis tuis:tametſi nōnulla ſcribas rancida.nā quicqd tibi moleſtū eſt:id mihi quoqꝫ acerbum eſſe debet:ſed credo plus alijs ꝙ tibi de re. Facis em̄ vt ꝗ virū prudendē decet:qui de ſe parce loquit̃ ⁊ oīa ſua imminuit: vt nō miles Traſo auget:vt te pauperem dicis. Campiſius te diuitem aſſerit:nec caſtellanꝰ negat. In hoc tamē duplex ratio eſſe pōt.aut em̄ nimis appetis.aut iactantiā vitas:ne te diuitem ſcribens venari gloriam videaris:ego ſiue pauper:ſiue diues ſis tantūdem te facio.nō em̄ vnꝙ̄ fortunas tuas: ſed te amaui:⁊ illam quā in te ſitam virtutem cognoui. Si diues es petrus.es ⁊ virtus tua eſt eadē: nec iſta imutata ſicut ſi paup eſſes: nulla ex virtute ſpolia caſus ducit. Qd̕ vero patrē tibi eſſe atqꝫ ſobolem dicis:credo vt ſcribis:⁊ pietatis eſt his venire:qui hoc nō facit.is iam nec pius eſt: nec bonus:nec homo:ſed imanis belua. Quod enim imanius dici poteſt ꝙ illi opem negare a quo ſuſceperis vitam. O mi petre nimis eſt arctum patri quo ſumus obnoxij vinculum:quo aliquorꝫ ve

ſania eo procedat:vt nō ſolum negare parētibus victū audeant:ſed eos etiā vinciāt:cedant atq̧ trucident:ſed hoc pretereo. Illud aūt mihi riſum excuſſit:quod de philorcio ſcripſiſti:ſiue hāc volumus antipholā dicere. Viſus ſum cū Terentio loqui:dum tuas perlegi litteras:nunc mihi Pāphilus:nunc Eſchinus:nunc Clinia videbaris ꝯſed accidit tibi credo nō ſiniſtre:qſi bene moratā virginē ſortitus es:q̄ tuis cōuenit moribus:que nō ad ſuam:ſed ad tuā ſit victura cōſuetudinē:nec tu mihi de paupertate dixerunt:vxorem namq̧ ducturus nō aurum:ſed feminā ſibi maritat:vxorē caſtam:formoſam ⁊ fecūdam volo:hec ſi aſſint nihil plus exigo. Sunt (crede mihi) mi Petre:multa cum diuitijs vicia:alie temulēte ſunt:alie ſuperbe:cōtumacēs:adultere:maliloque.nunq̄ viris pacem dant:alie deformes:egrote ſteriles:hec tua non habet mala. Quid nimiū queris vbi ſunt maxima:tute illam ꝓbas:⁊ ſolum accuſas inopiam:ſuperis vt laus q̄tibi ſatis eſt q̄q̧ officijs lucro ſis preces. Marchio ſalutiaꝫ vt nobiliū ⁊ potentū faſtidia fugeret:porcariā puellā:quā in nemoribus venationi dans operā repperit:matrimonio ſibi cōiunxit:cuius vita oēs illuſtres feminas inferiores ſe fore mōſtrauit. quid tu dicas:aut agas:quādo principes non verentur pauperis dom⁹ amplecti cōnubia.ego tibi mi Petre ſi ſic eſt vt dicis:ſi tibi morigera eſt puella ⁊ tuo guſtui cōueniens:non ſuadeo vt nuptias ꝓtrahas:tibi melius q̄ alijs euenit:qui periculū feciſti anteq̄ nuberes. Alij ſepe decepti ſunt:vxores ducunt anteq̄ ꝓbent:⁊ eſto viderint:⁊ faciē laudēt:multi ſunt oculti defectus qui poſt ꝑmos himeneos in lucem veniētes:perpetuis cruciatibus viros affligunt:ego de me facio cōiecturā:plures vidi amauiq̧ feminas:quaꝝ exinde potitus tediuꝫ magnum ſuſcepi:nec ſi maritādus ſiem vxori me iungam cuius cōſuetudinē neſciam. Loquor tecum aperte:ſcio quoq̧ animi tui partē:qui ſepe mihi dixiſti:eam te velle cōiugem ducere:que ſe tibi debere plurima fateref:ecce iam habes totum quod mente petiſti.vide vt tibi ſis cōformis. Ego ſi dulces reuiſam lares ⁊ amenā italiam repetā:quod mihi dubio eſt:nil me feciſſe putabo:niſi et te cōueniam ⁊ vxorē ⁊ liberos ⁊ pueros ⁊ domum ⁊ equos tuamq̧ omnē ſupellectilē videam panisq̧ tui aliquid edam. Nec te terreat meus honorificus aduentus:non enim is ſum qui pompaſ ducere poſſim:non arridet tantuꝫ mihi hera fortuna vt cum faſtu ⁊ gloria ſperem in patriā poſſe remeare:ſatis mihi fuerit niſi mēdicus redeam. Sat erit ſi mea pecunia viaticum coemero:qđ mihi ſperem nihil eſt:⁊ in hoc habeo ſuperis gratiā.ſuaſiſti exinde vt parti tue faueam ſi nō alia et cauſa ſaltē ꝓpter te:hec eſt adiuratio quedā:que nō ſuadet tantū:ſed etiam cogit. Tu tamen noſti me principi.ſeruire:qui nullaꝝ eſt partiū:quiq̧ mediū tenens vnioni ſtudet:nec fas eſt ſeruos aliud velle q̄ domini cupiant.mihi ſanctū videf regis ꝓpoſitum:cui vt faueat deus ſupplex oro:nec ſi meus regia locum habuerit:ſors tua deterior erit: ſed quēadmodū puto longe melior: quia tunc diues eſt curia ⁊ officiales opulenti:quādo eſt vnio quam ſi deus daret:poſſes ⁊ me ⁊ te vocatum facere:ſed neſcio quādo hoc erit:interim me regi inſinuabo:regi parebo:regem ſequar quod is volet ⁊ ego volam:nulla in re aduerſus ero:nec attingam aliquid quod ſtatum meum nō reſpiciat:quia periculoſuꝫ eſt de aliena repu.curam gerere. Ego peregrinus ſum:cōſultum mihi eſt nationis officium ſuſcipere.aiunt aio:negant nego:ipſi ſi fuerint ſapiētes laudeꝫ ferent:ſi ſtulti eorum quoq̧ dedecus erit:nullius inuideo gloriam ⁊ nullius dolere infamia volo:quod mandatum fuerit ſcribam:nō addam quicq̄:nec videre volo prudens neq̧ ſtultus tacebo ⁊ parebo libēs ſi ſecus agere nō eſſet mihi ex vſu:nec te velle ſcio aliqđ me agere quod poſſit obeſſe ſtatui meo ne qui eſt paruus fiat nullus. Non dicam plura niſi q̄ te rogo de magiſtro Thoma aliquid mihi ſcribas ⁊ quid de nuptijs ſequatur. Vale.

¶ De monte veneris. Epiſtola.xlvi.

ENeas ſiluius poeta.S.p.d. Georio iuriſcōſulto fratri ſuo. Venit ad me hac hora lator preſentium ex me queſitum: an veneris montem apud italiam ſcirem: nam ibi magicas artes tradicebat:cui⁹ auidus eſſet herus ſuus qui ſaxo eſt ſummus aſtronom⁹. Dixi me ſcire portum veneris qui eſt prope lunam inter liguſticos montes:quo in loco tres noctes egi dum baſileā peterem. inueni etiā apud ſiculos monte fore:qui herix appellatur veneri ſacer. Sed in his locis nihil cepi magicum tradi. Inter conferēdum autem venit in mētem lacum eſſe in vmbria que prouincia ducatus dicitur: non longe ab vrbe nurſia vbi preruptus mons ingentem ſpeluncam facit per quam aque fluunt. Illic memini audiſſe me ſtriges eſſe ⁊ demones:ac nocturnas vmbras vbi qui audaces animo ſunt:ſpiritus vident allocunturq̧:et artes ediſcunt magicas:hec non vidi nec vidiſſe curaui; nam quod peccato diſcitur melius eſt ignoraſſe:ſed Sauinus iuris ciuilis peritus qui apud camillam inter publica diuerſoria domum habuit:hec mihi vera eſſe aſſeuerauit: locum nominauit ⁊ locum deſcripſit: ſed iſta ex memoria fugerunt que labilior eſt anguillis:ideo te rogo ſi Sauinus viuat:hunc virum vt ad ſe ducas ſibiq̧ eum commendes. Nam ⁊ mihi ipſe ⁊ tu in hoc rem gratiſſimam facietis. Is enim qui nunciuꝫ hunc mittit:medicus eſt du-

cis ſatonie:homo tum diues tũ potens. Poſt hoc opus eſſet me nõ nihil ſcribere patri ceteriſq;
conſanguineis:ſed tempus nõ patitur ⁊ occupationes impediunt. Tu tñ mea eris littera:diceſq;
oibus mihi bene eſſe ⁊ ſoſpitem me ducere vitam. Rogabis etiã ꝑatrem meũ vt filiolum mihi
florentie natũ:de quo mihi ſcripſit toſſat alatq;. Nã multa ↄcurrerunt ex q̃bus meum puto: ſicut
patri ſcripſi:neſcio an litteras meas ſuſceperit:iõ hec tibi ſcripſiſſe volui vt meũ animũ ſentiat
illeq; te. Nouitates quas mihi ſcripſiſti intellexi ad ſummũ. Quod dicis papam fuiſſe ſenio dum
ſcriptum eſt ceſari in rebus eccleſie:ſcio q̃d ſignificet: ſed id nõ ſatiſfacit: q: nihil gerendũ eſt qđ
poſtea ſit excuſandum. Hec puto plane habes:genitrici tue ⁊ patri ſcis quid velim meo noie dici:
tibi arbitrium do:idq; de omnibus:maternus amor ⁊ ſororia dilectio quid petant vti ego noſti: fin
ge te eſſe me:⁊ quid tunc velles id facito. Uale.

Refert grates quia cõmendatum habetur negocium ſuum. Epiſtola. xlvij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. nicolao de arzimboldis doctori pręſtãti ac ducali cõ
ſiliario. Suſcepi (non ſunt multi dies) litteras tuas quibus mihi ſpem facis vel
le te curam ſuſcipere vt prepoſitura mea mihi reſtituatur: q̃ conficta morte ſpo
liatus ſum:id mihi cariſſimũ fuit:nec aliter de tua erga me caritate putabã me
mor noticie noſtre florentie ⁊ alterius conſuetudinis quã habui mediolani tecũ:
proinde cum ſis magnifico cancellario fratris loco:⁊ ego illi non nihil acceptus
ſim:credidi hoc quoq; mihi prodeſſe. Accedit illuſtriſſimi ꝑncipis ducis medio
lani honorem nõ poteſt ad me laudem cedere me ſeruulũ ſuũ qui ſibi nõ vulgariter in multis re
bus officioſus fui tam impie ſpoliari:⁊ nunc ꝑſertim quãdo tanto ꝑncipi ſeruio quãtus eſt impera
tor:apud quẽ poſſum nõnunq̃ eidem duci vtilis eſſe ſi paſſeris eſt aliquod officium apud aquilas:
hoc credidi ⁊ te animaduertere:nec deceptus ſum q̃tum video ⁊ q̃tum mihi ſcribis: qui velle cu
rare rem meã dicis. Ego magnã ſpem habeo in te:vt quid facto opus eſt pro tua ſumma pruden
tia perſequeris vtq; oino ſtudeas vt prepoſitura mea ad me redeat:quod niſi opera tua fiat nul
lius alterius auxilium ſpero. Scribit maieſtas regia in fauorem meũ iuxta copiam quã his inclu
ſã mitto:cum hac poteris audacius meum negocium aggredi. Scriberet tibi mei cauſa ipſe can
cellarius ſi adeſſet:ſed iam menſibus tribus abeſt:miſſus ad dietam nurembergẽ.neq; hic ſuo
loco dimiſit. Is autem infra menſem reuertetur:nam dieta illa prorogata eſt ad diem aſcenſio
nis.at rurſus conuocati ſunt principes promittitq; rex omni remota exceptione in eam diẽ per
ſonalem acceſſum. Noua autem que libenter cupis audire non habeo multa: niſi q̃ reuerendiſſi
mus dominus cardinalis ſancti Angeli qui apud hungaros militat:litteras per hos dies maie
ſtati regie miſit:quarum tibi copiam facio vt illas illuſtri principi cõmunices meq; ſibi commen
des. Si quid vlterius emerſerit non negligam tibi ſignificare: ⁊ maxime vbi ſciuerim vel ipſi prin
cipi vel tibi me complaciturum. Uale.

De rebus tridentinis. Epiſtola. xlviij.

Eneas ſiluiꝰ poeta. d. Franciſco boſſio doctori eximio. S.p.d. Accepi te mediolanũ
petiſſe:q̃m tridenti nõ erat tutũ eſſe. Probo conſiliũ tuũ:lʒ mihi dãno ſit:ſed magꝭ
fuiſſet cõmodum meũ ſi quid illic tibi detrimenti cõtigiſſet. fugiendi rumores ſunt
⁊ maxime ciuitatis illius que tot habet volũtates quot hoies. Nihil iam illic erat
qđ per te geri poſſet:quia nõ exaudiuntur leges inter arma:nec vox aduocati inter
tubarum concentus reſonat:nam ibi claſſicum intonuit. Venerũt athetini ad tria
milia hoim:⁊ agros vaſtare tridentinos ceperunt nõ tñ abſq; cruore iniuriati ſunt. Ceciderũt ex
atheſinis q̃plures:captiq; ⁊ vulnerati nõnulli dicũtur. Rex auxiliũ tridẽtinis mittit: ſpeſq; ha
betur nepharios emulorũ conatꝰ nõ tranſituros abſq; pena:q: nulla temeritas tuta eſt:ꝫ nulla in
iuria ſtabilis. ſed de his ſatis. Ego vellem inſtrui lr̃is tuis quõ res meas dimiſeris:tum de plebe
tum de ꝓbenda:⁊ quõ huius anni redditus ſint expoſiti:vt ſciã vxori dñi Laco: an debitum habue
rit:vellem quoq; certiorari quid ꝑ me vlterius ſit gerendũ dum abes. Exinde ſcribit rex illuſtri
ꝑncipi duci mediolani in fauorẽ meũ:petitq; prepoſiturã mihi reſtitui:peto velis ꝓmotor rei eſſe
ſcribo. d. nicolao de. N. qui ſua gr̃a me adiuturũ ſe ſpopondit:hũc adire velis ⁊ in meã cãm hortari
ſic ⁊. d. Boniforũ ſecretariũ:cui al's ſcripſi:vt vel vna vel alia via finis detur. Ego tñ tibi cõmitto
q̃cq̃d feceris ratũ apud me erit Laurentius de rotella multa ꝓmiſit: ſed nunq̃ reſcripſit. Credo
eum plus verborũ habere q̃ factorũ. Tua eſt alia conſuetudo:plus facis:⁊ minus dicis: ideo mihi eſt
ſatis ſignificaſſe:q̃d velim ꝑſuadere nõ eſt opus perſuaſo. Reuerendum patrẽ. d. nouariẽſem ſpe
ro mihi auxilio futurum. Ipſi vt me cõmendes in ſpe habeo. Uale.

Leges dicit eſſe variabiles. Epiſtola. xlix.

ENeas ſilui⁹ poeta. S.p.d. Johanni cāpiſio philoſopho. Meas litteras ad te iam arbitror veniſſe: quas per venetias (menſis eſt) ad te miſi. In illis te rogatū feci politicū Ariſto. vt mihi coemeres ſicut vienne interlocuti fueramus. Credo id tibi mente eſſe: ideo breuior ſum: tñ expecto cupide vt volumē veniat. Vidi bullas eccle. friſingenſis cācellario miſſas: que illo abſente mihi reddite ſunt. ea res multū ꝓderit parti veſtre. Nam liberalitas inter ceteras virtutes maxie hoīes allicit. non erit immemor cācellarius huius rei. Ita dicito reuerēdiſſimo dño cardinali tarentino: cui etiam me cōmiſſum facito. Habebit pontifex maximas: ⁊ ipſe cardinalis in reditu cācellarij litteras regratiatorias: quāq̄ magis ſint facta q̄ verba ſpectāda: ſed nec facta deerūt. Obligat⁹ eſt cācellarius manibus pedibuſq̄ recognoſcere hoc beneficiū: ⁊ niſi fallor id faciet. Ita velis tu ſuadere cardinalib⁹ ⁊ pape: et inde meis verbis poetā. Vegium ſaluū dicito: et Petrum noxetum qui do litteras: ac litterarū quicq̄d me habere ſcis: tam preſertim cōterraneū meum Cōtem. Et caue ne amplius legem taciturnitatis obſerues: q: ipſe leges ſeruiūt ⁊ iuxta oportunitatē mutātur. Ego nolo legem meā maioris eſſe roboris: q̄ ſynodales ſunt ſanctiones: que dictim infringūt. Nulla ciuitas municipalia iura imperpetuū ſeruat. Et ſpartani: ⁊ athenienſes: ⁊ romani indies cōtrarias ediderunt leges: qḋ inter oēs variatur inter nos nō decet immutabile: vt ſit. Vale ⁊ q̄ꝗ̄d tacendo pretermiſſum eſt ſermonis: tñ ſcribendo reſtitue.

¶ Relegat continētiam ad philoſophos. Epiſtola. l.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Petro de noxeto ſcriptori apoſtolico ⁊ fratri amātiſſimo. Satis ad te ſuperiorib⁹ diebus ſcripſi: tum de mea erga te volūtate: tum vxore quā eras ducturus. Nunc addendū nihil eſt niſi q̄ te rogo: vt reſcribas ſucceſſum rerū: ⁊ an adhuc vir ſies. Nam ſi ſic eſt: dabo tibi operā: vt me quoq̄ virū aliquādo facias: ſi quid inueneris mee opinioni cōueniēs: ego nō intendo vitam omnē extra italiam degere. Et adhuc caui ne me facer ordo inuolueret. Timeo enim cōtinentiā que licet laudanda ſit: verbis tñ q̄ factis ꝓbabilior eſt: ⁊ phis magis q̄ poetis cōueniens. quicq̄d ſit reſcribe petitionib⁹ meis: ⁊ me tui ſtatus ſcium facito. Et cōſidera me nō tñ mei q̄ tui boni cupidum eſſe: ⁊ gaudere omni tua fortuna. Poſtremo inueſtiga oēs vias ſi que inueniri poſſint: vt aliq̄n Theutonicus Eneas fiat italicus. Vale.

¶ Laudat conſtantiā amicoꝝ et Aretinū defunctum. Ep̄la. li.

ENeas ſiluius poeta Johāni campiſio inſigni pho ⁊ amico ſingulari. S.p.d. Vellem tibi per ſingulos dies aliq̄d ſcribere: nec mihi vel ſtilus grauis vel precioſa videtur papirus. Jam eñ penitet me legem taciturnitatis ꝓmulgaſſe vt ſit: q: nihil mūdanū ꝑpetuo placet: ſed coget me vti ſilētio raritas nunciorꝝ. Perpauci ſunt ex his oris ad te veniant: aut ſi veniunt ignoti ſunt mihi. Vix quater in anno qui ad te ꝓficiſcātur inuenio: hac re factū eſt: vt lr̄is tuis inuitus diſtulerim rñdere: nūc iam q: tabellari⁹ certus romā petet: habebis ex me. rñſum: eneāq̄ tuū loqui tecū accipies. Scribis te meis lr̄is recreatū: quas apud baſilicā ſcti Petri noxetanus noſter tibi reſtituit. Placet te cōſolationē recepiſſe: ſed īdiguiſſe cōſolatōis nō placet. Nollē eñ aliq̄d tibi accidere qḋ moleſtū foret: egeretq̄ medico. Quid amicitiā meā cōmēdas ſolidāq̄ dicis nō audio inuitus. Nam ⁊ ſi me nolim aliter laudari: q: nō ſum laude dignus: hoc certe ſine rubore dicere poſſum. me poſtq̄ amare cepi ꝑtinaciter cōtinuare. Nō ſum in capiēdis amicitijs facilis nec quēcūq̄ dignior accipere in amicū. Superbus ſum in capiēdis amicitijs facilis: nec quēcūq̄ dignior accipere in amicū. Sed vt tarde in amicitiā venio: ſic recedo ſero: tenax ſum amicorꝝ. Neminē adhuc amaui quē nunc habeā odio. Sentio itaq̄ tecū dū me ſtabilē dicis amicū: teq̄ certū facio nunq̄ me tuam beniuolētiā exiturū vel noxetani: quos mihi piladis ⁊ horeſtis loco delegi. Scio tñ tecum vēturū eſſe Contem q̄s pars eſt altera tui. Sed neq̄ hūc vito: q: ⁊ cōterrane⁹ meus eſt ⁊ virtute plen⁹ ⁊ alter tu. Qḋ mea ſcripta ꝓbas extollaſq̄ facis amice. Ego oīa dico ⁊ ſcribo que vel in animū vel ī buccā veniūt: nō arrogo mihi tñ. ⁊ q̄ppe ſi alteri ſcriberē nō eſſem adeo verboſus. Tibi cū ſcribo nihil vereor: q: tu lima es ⁊ q̄d erratū eſt: aut emendas aut tegis. Amicis oīa nuda ſunt. Cum de ꝓphetia legerē q̄ ſcribis cepi dolere ⁊ iraſci fortune: q̄ ſemꝑ cecis ambulat oculis ⁊ eos potiſſime facit locupletes: q̄ minus ſunt digni dicebāq̄ in eam. En perfida: cur nō aliquādo aperis oculos: viroſq̄ bonos ꝓuehis. Cāpiſius iam annis q̄ttuordecim curias ſeq̄tur: vir preſtās tum litterarꝝ peritia: tum virtutis operibus: quid tu hunc preteris negligiſq̄. An tibi dignus videtur quem ſemper paupertatē premas: ⁊ vbi oro melius q̄ in hoc viro collocabis diuitias. non hic aurū claudet: ſed vtetur in vſuſq̄: tum neceſſarios: tum vtileſq̄ exponet. Ad hec audiui vocem mihi reſpōdentē. Ne mirere ſiluī: nō fortuna eſt: que viros bonos pecunijs priuat: ſed habent ipſi

nāmi neſcio q̄d ſenſiꝰ. Sunt eñ ambitioſi ⁊ honoꝛis cupidi:nō teneri ſed tenere volunt. Hic tuꝰ Cāpuſiꝰ nō vellet auro ſubeſſe:neq₃ argentū venerareẜ:ſ₃ eſſent apud eū pecunie q̄ſi ancille:nūc huic rei nūc illi ſeruiētes. At iſte ꝗetē amat:liberteq₃ apud auaros ſunt q̄ eos ſcrinio claudentes ſingulis hoꝛis viſitāt ⁊ honoꝛāt:nec alibi coꝛ habent q̄ꝫ cū eis. Diſplicant mihi vox q̄uis vera caneret. Sed vbi epl'am tuā interiꝰ legi melioꝛē ſpē repperi quā impleri nō minꝰ q̄ꝫ tu cupio. Timoꝛ tñ nūq̄ꝫ aberit niſi poſtq̄ꝫ mihi ſcripſeris. Gaude mi Enea:q: iam ſum ex numero beatoꝝ. Arriſtotelē vt habeā q̄ꝫcelerrime cura. Cognoui te librariū cōduxiſſe iāq₃ illū ad mediū ſcriptū eē:q̄ vt in calcē finitus erit ex iudicio iohānis tolner viri boni ⁊ amiciſſimi noſtri ad me mitteẜ. Nō laudabo diligētiā tuā:q̄ ⁊ ſi maxima eſt:nō tñ maioꝛ ē q̄ꝫ poſtulat amicitia:librū auide maneo. Si mitti Uiēnā pōt id erit mihi acceptiꝰ vt ex nurēberga reuerſus hic reperiā qð diu q̄ſitū ē. Quantus ſit noꝛetanus ⁊ nūc cognoſco ⁊ alias audiui. vellē tuam manere prioꝛē ſentētiā:q: nullo bono indignus eſt. iſte me rogauit veſtre vt fauerem parti:ſi non alia ex cauſa ſua ſaltem q̄ te officijs curie viuit. Sed miroꝛ illū iā me oblitū eſſe foꝛtune. Nā q̄ꝫ vobiſcū non ſum veſtri cā facio vt ſecundioꝛ ſit nobis foꝛtuna:dū ꝑtem ſequoꝛ aduerſam nihil aduerſi tuliſtis:ſi ad vos deficiam mox foꝛtune impetū ſentietis:quia nō vult eſſe vbi ego ſum. Suade igitur Petro ne petat qð ſibi nociuū ſit. Ego precijs meis eſſem rogandus inimicitias tenere. Nouit hoc Petrꝰ dū baſilee ſimul eſſemꝰ Uegiū inueniſſe pontificis ſummi gratiā. gaudeo ne cogaẜ agauem paridi vendere: q̄uis ſua dio ſiciat ⁊ mea caliope deſertus agamippe fontibus iam migrarit ī atria. S₃ reſpiciat illū oīo mirioꝛi lumine ſi nō foꝛtuna his q̄ foꝛtune impat deus. Si quis gallus datarius eſſet:neq₃ ꝑuiſſam leuā gereret nec auro gēmiſq₃ careret. Que de cardinali ſcti angeli ſcripſiſti ⁊ andriopoli capta cognoui nō fuiſſe apud vos certa:ſic eñ dicebas:ſed illa apud nos ſomnia reputanẜ. nā ⁊ ſi magna fuerit noſtroꝝ victoꝛia:nunq̄ꝫ tamen andrinopolim ꝑuentū eſt:nec tamen inſignis tunc triūphus fuit q̄ꝫ nunc eſt metus ingens. Aiunt eñ turchos magna vi reuerti:nec modo expectare ſed inferre bellum decreuiſſe. Qua ꝑre factum eſt:vt hungari qui prius ſuperbiſſimi erant:nunc paululum humiliati inducias Uiēnales cum ceſare fecerūt:que ⁊ illis vtiles ſunt:nedū turchis reſiſtunẜ a tergo timeant:⁊ nobis accommode:nedū petimus nurembergam tumultibus patrie reuocemur In nurēberga quid futurū ſit neq₃ dicere neq₃ cōiecturari poſſum:quia quot hoīes tot ſñie. Rex infra decēdiū ituꝛus putaẜ. Albertus ⁊ Sigiſmundus auſtrie duces comes ciliacus ⁊ dñs de valſe preter familiā ſolitā regē ſequenẜ. Oīs germania illuc ꝯueniet:velint ſupīvt bonū ſit qð tāto conatu q̄riẜ. Soroꝛ regia hodie huc venit manſura apud viēnenſes dū rex abeſt. Res athēſis et placito ꝑriūm nurēberge cōponi dꝫ. idē ⁊ ſuitēſes. Leonardū aretinū ex te primū ſenſi obijſſe. debēt eius vmbꝛe tenuē ⁊ ſine pondere terrā ſupꝛ:ſpirātelq₃ crocos ⁊ in vrna ꝑpetuū ver: qui latinū oꝛnauit litteris quo nemo poſt Lactantiū ciceroni ꝓximoꝛ fuit. Gaudeo Pogiū eiꝰ locū apð floꝛētinos tenere. Sed maluiſſe potius locū nō vacaſſe:ne tāto ſplēdoꝛe caruiſſ₃ hetruſia. Oſtros adhuc grecos nobis dare aretinꝰ potiꝰ potuiſſet. S₃ inſtat oībꝰ ſuꝰ dies nec doctū nec indoctū moꝛs ꝓterit felix q̄ ſic viuit vt nihil timeat moꝛi:vētus ē hec vita mi iohānes. Iā me tedet mūdi huius Nec aliud opto niſi vt me mihi vindicē tecū ſim vt philoſophemur iuicē q̄uis te neges philoſophū. Credo ſi ſimul fuerimꝰ aliq̄ſ ſtoicos ꝓceteris imitari ſtuderemꝰ: q̄ ſunt euāgelio ꝓpinq̄oꝛes S₃ timeo ne ꝓ q̄ete laboꝛātes ſꝑ laboꝛi ſubijciamur. Reuerēdiſſimū herū tuū cardinalē tarētinū me amare mihiq₃ bene cupe maximi facio:illiq₃ vt me dedas peto:ſibiq₃ dicito me tūc ab illo diligi cogniturū:cum te ſuis fauoꝛibus:vel ditatū vel extra miſerias poſitū ſenſero:q: qð tibi ꝓſtiterit ⁊ mihi datū putabo. conti ⁊ iacobo caluo ēt ſi tacueros ſalute:vt dicas volo:q: ī medio coꝛdis mei ſedent. Tu vale ⁊ Ariſtotelē cū tp̄s fuerit mittito nulla pecuniaꝝ anxietate ꝑturbatꝰ.

¶ Bello thurcoꝛum et hougaroꝛum rex polonie et cardinalis ſancti Angeli occiderent. Epiſtola.lij.

Illuſtriſſimo pꝛincipi ac excellentiſſimo dño.d. Philippo marie aglo duci Mediolanenſi papie anglerieq₃ comiti ac ianue dño.d.ſuo pꝛecipuo. Eneas ſiluius poeta imperialiſq₃ ſecretarius humillime ſe commēdarū facit. Etſi fauoꝛis mihi nō multum hactenus tua celſitudo impenderit que poſt traditam mihi eccleſie ſancti laurentij maioꝛis Mediolaneñ. poſſeſſionem ſpoliatoꝛem meum pꝛeter ius ⁊ contra litteras regias in meum fauoꝛem ſepius ſcriptas tuetur: intantum tamen illuſtri celſitudini tue ſum deditus:vt pꝛetermittere nullatenus poſſum quin nouitates ad nos delatas eidem ſignificem. Que tametſi non huiuſmodi ſint vt audiri libenter debeant:expedit tamen ſecunda ⁊ aduerſa cognoſcere. Accipe igitur ex ſeruulo tuo:non tamen apud tuā illuſtrē dominationem pꝛo ſeruulo reputato que apud nos noua referuntur. Quindecim aut eo plures ſunt dies q̄bus huc fama delata eſt. Fama malum inq̄ꝫ quo non aliud velocius vllū mobilitate viget:⁊ que vires (vt virgilius ait) acquirit eundo. Hoc igitur Ladiſlaum polonie regem:qui regnum hungaꝛ

rie occupauerat ac ſereniſſimū principē Ladiſlaum hungarie ac bohemie regē paterno ⁊ auito
regno ſpoliauerat: in bello cum toto exercitu ꝓſtratum vulgauit. Quia cum mille venerant litte
re nullusq; certus autor habebatur ficta res credita eſt. Nec multo poſt ep̄le ex hungeria miſſe
ſunt. Regē polonie ſuperatis conflictiſq; thurcis victorē reuerti. Eratq; non praua trepidatio
ne ſicut eſt victoria ſui natura inſolens ⁊ ſupba. Rex idem cū hungaris aduerſus auſtriā ⁊ ſtiriā
caſtra moueret. Iāq; vir magni nominis Dionyſi⁹ archiep̄s ſtrigonen̄. ⁊ alij qui Ladiſlai regis
partibus fauent: auxilia romanorum regis efflagitabant. Studuerant enim qui regem polonie
apud hungaros manutenebant: conflictū eius tegere. Siueq; redimiti ex bello regi: ꝗuis fuga
to conſulere volebant: ſiue ꝙ ſtatum ſuum eo melius interim putabant poſſe dirigere: ſed ni
hil eſt mendacio inſtabilius nihilq; veritate cōſtātius. Aduenerūt eī hodie (mirabile dictu ē) ex
diuerſiſſimis remotiſſimiſq; regionibus vna in hora diuerſi nuncij: non tñ diuerſa ſed eadē noua
portantes. Scripſit illuſtris cilie comes. Scripſerunt ex partibus tranſiluanis alij ⁊ rurſus alij
ex hungaria barones nouitates iſtas regie maieſtati: que licet xp̄iano pp̄lo lugubres ſint et ad
modū nociue: nō tñ taceri debēt. Sed tanto diligentius inter xp̄iſticolas diuulgari quanto catho
lice fidei maius iminet periculum: niſi religioſiſſimi principes in vnū cōuenientes de medio re
ſiſtendi ſancte crucis inimicis ⁊ hoſtibus xp̄i cogitauerit. Noua iſta igitur ſunt. Aiunt omēs nū
cij vno ore regē polonie cum cardinale ſancti angeli multiſq; hungaris ⁊ pluribus Ualachis et
bulgaris atq; ruthenis in romaniam vſq; ꝓfectos tot bellando ſucceſſus habuiſſe vt non longe
ab andrinopoli caſtra poſuerit: qd̄ poſtq̄ thurcoꝝ imperator accepit collecto in aſia exercitu qua
draginta milia pugnatorum mare traiecit. Claſſis nāq; in eleſpontū ad prohibendum ex aſia in
europam tranſitum: hac eſtate preterita miſſa: vt iſti referunt iam retroceſſerat: patronis eius
pecunia ⁊ aſiatica gaza corruptis qd̄ mihi non eſt veriſimile: nec pſuaderit mihi poterit: tanta ꝑ
fidia vſus illos fuiſſe vt xp̄ianū ſanguinem machometiſtis auro vendiderunt. Illud autem credibi
lius eſt deficiente cōmeatu claſſem vlterius non potuiſſe ꝓcedere: ſicut iam ſuis litteris timere
ſe Iulianus cardinalis ſignificauerat: vtcūq; ſi liberū mare thurcis patuit: q̄ trāſeuntes in gre
ciā inīciq; ſuis cis mare manētibus cū magno exercitu xp̄ianos aggreſſi ſunt. Nec noſtri detra
ctauere certamen: ſed ipa ſc̄i Martini feſtiuitate bellū cōmiſſū eſt: qd̄ tam atrox ⁊ aſperū fuit vt
raro inter mortales tale fuiſſe putetur. diu ꝑliū anceps extitit: dumq; virib⁹ vtriq; ꝑtib⁹ eſt pugna
tum. Atq; dum noſtri pro xp̄o ⁊ illi ꝓ machometo cōtēdunt tanti acies vtriuſq; ꝑtis animi fuerāt
vt ceſis inter vtrūq; exercitū circiter. xv. milib⁹ hoim cum pugna par eſſet adhuc ceſſare noluerāt
ſed quo plus ſanguinis fundebatur: eo ferociores vtrinq; acies turmeq; preliabant: defecerunt
tñ vtriſq; vires. feſſiſq; brachijs nec verſari gladios amplius nec arcus tedere valebāt. Que res
q̄ſcere ābas ꝑtes ad magnā coegit: donec reſumptis virib⁹ ac ſpiritib⁹ redeūtibus reſtauratum
ē ꝑliū. In quo vicit ad extremū thurcoꝝ exercitus ſiue virtus fuerit: ſiue fatū: ſiue ꝙ nūero ꝑ̄les
erāt. Affirmātq; qui ex bello fugerūt patrū nr̄oꝝ memoria: nullū tota in europa tā cruentū bellū
eſſe cōmiſſū: Nec pauciores ex thurcis q̄ ex xp̄ianis cecidiſſe. Et rumor eſt. lxxx. milia viroꝝ ī hac
pugna eſſe ceſa. De rege polonie incerta vox eſt. Quidā occubuiſſe eū fuerūt: q̄dā captū putāt. Il
lud tñ inter oēs cōſtāt regē polonie ad hūgaros nō eē reuerſum. Nec deſunt q̄ eū mihi facie vul
nus ſuſcepiſſe inter preliādū aſſerāt q̄ fit vt adoleſcenti tanto nobili tātiq; animi admodū ꝯdolē
dum ſit qui nō ſuo iudicio (Non eī̄ ꝓpter etatē aliena regna cupiebat) ſed ſuoꝝ ſuaſu ex pacifi
co regno in alienū: nō ad pacē ſed ad bellū: nō ad opes poſſidendas: ſed ad mortē vel captiuitatē
eſt tractus. Murmur etiā in hoc prelio virū noſtri temporis tū eloquētiſſimū tū prudētiſſimū Iu
lianū cardinalē ſancti angeli cecidiſſe: ac illū ſuū nobiliſſimū ſpiritum ad oīa quecunq; ageret di
uinitus aptū exalaſſe. Quidā aſtruūt eū cū Iohāne vainoda trāſiluano: ⁊ niſi timiditate vict⁹ au
fugerit animoſiſſimo cū paucis euaſiſſe. q̄d magis optauerim: ſed mors ſua mihi probabilior eſt:
quia nō fuit in bello fortunatus: nā ⁊ aduerſus bohemos cū exercitu ꝓfectus: fugatus eſt: niſi for
ſitan ⁊ idem ſibi nūc acceſſiſſe arbitrari velimus. Sed aſſueuit fortuna quos vno ex bello fugatos
fecit in alio interēptos reddere. Quecūq; ſors eius fuerit: nō puto male actū cum eo: qui pro xp̄i
fide pugnauit pro qua ſi mortuus eſt (vt iſti ferūt) nulli dubiū eſſe dz quin ad eū trāſierit cui⁹ cau
ſam tutabatur. occiſi cū eo ſunt Agrien̄. ⁊ Uaridien̄. ep̄i. Stephan⁹ de vader. Iohānes de laſinec.
nicolaus de peri. Hainricus de thamahl. Multiq; alij barones: quoꝝ nōdū noīa ſunt trāſcripta
Plures in hoc prelio illuſtres anime vel ad celū vel ad inferos tranſierūt. Inſignis eſt hic ani
mus multis cladibus: nam ⁊ ſuitanſes apud baſileam ceſi ſunt. Et delphinus q̄plures alemanie
ciuitates occupauit. Et rex francie nullū verdunūq; cepit. nicolaus picenius victa funct⁹ eſt. Et
alij q̄plures magni viri mortui ſunt. Qui veſtre illuſtri dominationi q̄ mihi ſunt notiores. Hun
gari incipiunt Ladiſlaum regem repetere: res noua eſt ⁊ recēs: nec magis explicanda q̄ tradi
ta ſit. noua certiora iudices mittent q̄ non omittam ſcribere: ſi ſciuero meas litteras in conſpe
ctu celſitudinis tue acceptas eſſe. Et non magis aduerſarium meum q̄ me in eccl̄ia ſancti Lau

rent ĳ: ꝗ mea eſt cõfouere. Ex noua ciuitate die tredecima decembris. Anno dñi. M.cccc.xliiij.

¶ Lamẽtatur eccl'iam ſuã alteri collatã ꝓpter fictã ſui mortẽ. ¶ Ep'la. liij.

Illuſtriſſimo ꝑncipi ⁊ domino dño Philippo marie anglo duci mediolanenſi papie ⁊c. domino ſuo precipuo Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius humillime ſeſe commendatum facit. Si eſſem mortuus ſicut de me aduerſarĳ mei tuam cel ſitudinem inſtruxerunt minime has litteras modo ſcriberem: niſi ⁊ mortui etiam ſcribant. Ego tamen ex diuino munere adhuc aura fruor: ſumq; ſereniſſimi dñi noſtri regis romanorum ſecretarius: quo in loco ſi non cõmodo honori certe magno eſſe poſſim tue claritati: meq; tota fere xpianitas in baſilieñ. concilio laudes tuas cõmemorantẽ audiuit. nunc mortuus fingor: qui etiam mortuus magis viuerem ꝙ ille viuens ⁊ honori eſſem tue ſublimitati. Quo fit vt ſiue iuſticiam ſiue expedientiam ſequamini melior eſſe debeat ꝯditio mea quia ⁊ ius habeo lucidum ⁊ prodeſſe magis poſſum. Quare ſupplico vt tua clementia velit conſiderare: mihiq; eccl'iam meã ſcti Laurentĳ mandare reſtitui: vt obnoxius ſim manibus ⁊ pedibus pro tuo honore ⁊ ſtatu ſicut cor meum deſiderat laborare. Quod faciens non ſolum me emptum habebis: ſed regi etiam noſtro qui pro me ſcribit complacebis. Ego ſiue prepoſituram habeam meam ſiue non: ſemper tuus ero: ſed tanto magis ſi habeam quanto celſitudinem tuam ⁊ iuſtiorẽ ⁊ mihi videro benigniorem. Datum ⁊c.

¶ Pacem eccleſie concilium ⁊ nouitates exponit. ¶ Epiſtola. liiij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Magnifico dño Gaſpari ſchlick: cãcellario imperiali. Sex ⁊ decem dies apud nos eſt Gaſpar: quẽ tu ⁊ collegæ tui ſuper rebus eccleſie ad regium culmen deſtinaſtis. Is regem in oppido gretz conuenit. ⁊ quia illic abſolui negocium ſuũ nequiuerat: vſq; huc ſecutus eſt curiam: neq; adhuc ſinẽ habet vllum. Grauia namq; negocia magnũ habent tractum ⁊ in vltimis reſeruantur. Ego per ipſum gaſparem epiſtolas tuas recepi: quibus nũc reſponſurus breuis eſſe non poſſum. Nã ⁊ referenda ſunt geſta plura ⁊ tu de multis inſtrui cupis que paucis verbis cõplecti nõ queo. nec enim ego ille ſum cuius hodie feſtum colimus qui apocalipſim ſcribens tot verba poſuit quot ſententias. ſed accidit mihi ꝙ oratio qui dum breuis eſſe laboro obſcurus fio: atq; idcirco prolixitatem in me rephendi potius ꝙ obſcuritatẽ cupio. Scribo enim vt intelligat: nec mihi ſolum ſcribo: ſed his qui legunt. Et ꝙ plures ſunt daui ꝙ edippi ſermonem apertum habeo ꝙuis longum: ſed iam veniendum eſt quo volumus binas litteras in re friſingeñ. eccl'ie ſcripſiſti regie maieſtati eaſq; ambas ſibi reddidi: reſponſum exigẽs. In primis quid acceſſerit reſcripſi. Scd'as preſente magiſtro Ulrico in regias manus dedi que mox legens de Ulrico dedite fuerũt: ⁊ vidi regẽ in earꝫ lectione ſatis attentũ ꝗ ⁊ hec verba ſubiunxit. Conſiliarĳ mei dicunt ꝑiculoſum eſſe in hoc negocio quicꝙ agere: ſed oportet nõnunꝙ etiam cum periculo res aggredi: qđ dictũ ſpẽ mihi fecit poſſeſſionis hñde. Ulricus quoq; admodũ letatus eſt ſperans opera ſua rem hanc concludi: Ultimo dixit rex velle ſe ad conciliũ hoc deducere. Sed ꝙ in craſtinũ abiturus erat: nihil illic factũ eſt: ſcis ꝑ hos montes nõ eſſe diuerſoria: vt in vrbibus inſignibus: nec eſcarꝫ hñri copiã cãcellarieq; noſtre malũ iter patere inter milite. Hoc fecit vt nře ꝑ die pꝰ regẽ ꝓficiſci vellent. Ego vo timẽs ne interdũ res friſingeñ. tractaretur: putanſq; bonũ eſſe pñtiam meã: vt ambirem cõſiliarios ⁊ amicitie tue memoriam facerẽ: accerſito Jacobo ⁊ vno familiari: regia caſtra ſecutus ſum: ſed nihil in via geſtum eſt: qm̃ nuſꝙ rex quieſcit. At cum eſſemus in burgo iudeorum: videns: quia conciliũ tenebaẽ: cõmonui regem tui vt memor eſſet: qui poſtꝙ inquit quieti erimus me cõmonefacito. Hoc autẽ infra triduũ erit: ⁊ ſic vſq; huc producti ſumus re infecta. Ego interim auiſamenta nõnulla confeci: que Michael ex latino vertit in theuthonicũ: heriq; regi obtuli: petens vt in concilio legi iuberet: rẽq; friſingeñ. expeditiõi daret Conuenerã antea conſiliarios quouſq; ſingulatim ⁊ verbis que mihi ydonea videbanẽ ſum alloqutus: ſed verum eſt qđ dici ſolet: bonos conſulares malũ collegiũ. Omnes vno ſe ore ⁊ tuos eſſe ⁊ cauſas tuas cordi habere dixeretis. Conſiliarĳ vero poteſtates hi ſunt. Magiſter camere. Johanes de ebeſtroff. Marcheus zebinger. Leupoldus aſpach. Ceteri abſunt. Inter hos res geſta eſt: legitq; magiſter Ulricus inſtructiones quas fecit: ⁊ quarꝫ copiam cum pñtibus magnificentie tue trãſmitto. Relatꝰ fuit etiã litterarũ tuarũ tenor: ſed oĩa inanũ trãſierũt. Hoc.n. mihi demũ reſpõſum eſt. Regem in preſentiarũ certis ex cauſis velle ſupſedere: rogareq; tuam magnificentiam: ne egre ferret: ꝙ boni reſpectus eſſet: mãdatũq; eſt Ulrico: vt litteris regĳs te ad curiã aduocet. Hac in cauſa friſingeñ. perſuadeo mihi tuã abſentiã his in rebus admodũ nocuiſſe: ꝙ pñti datur: abſenti detrahiẽ. Et verũ eſt tritũ ſermone ꝓuerbiũ. Facies hoĩs: facies leonis. Omnes hodie ſimulati ſumus amici: amare fingimus: nõ amamus. Atq; idcirco vbi ades: ſubſeruio tibi:

obſequor: quicquid iubes facio: vt videar te diligere: vbi abſis nihil te pendo: q: vel nō redibis vel
ſi remeaueris: dicam me feciſſe omnē diligentiā ⁊ alios in culpa fuiſſe: q: res ex tua nō ſit expedi
ta ſententia. Ita eſt certe adulatores ſumus nō amatores: nec fictus amor inter abſentes aliquid
habet vigoris. Credo me plane intelligas. Sed fingēdū eſt poſtq̄ oēs fingūt. Nam ⁊ ieſus finxit
ſe longius ire: vt hoies ſunt ita vtamur. Extrahendū eſt ex petra mel ⁊ oleum ex ſaxo duriſſimo.
Exiſtimo in tuo reditu cūcta reſarciri. Cum.n. regius anim⁹ bonus ſit neceſſe eſt: vt reliqui ſubſe
quātur: q: quod illū velle ſciunt: nō audent diſſuadere. Que aūt cauſa ſit ꝓpter cauſam rex dicat
ſe nunc ſupſedere nō ſcio: niſi ꝓpter mutationē arheſis forſitan intēdit bauaros duces aduerſus
plebē illam in ſui fauorē trahere: ⁊ ob eā rem nō vult nunc ipſis diſplicere ſi tibi poſſeſſionē pre
buerit ⁊c. De bullis apoſtolicꝫ quas putabas iam eſſe in auſtria nihil ſubodoro. quod ſi verū eſſet
iam Henricus me cōmonuiſſet. Sed videt̄ mihi rurſus inſtandū apud dūm Iohānem caruaiſ: vt
littere veniant. Ego feci vt rurſus rex ſcripſit cōcilio vt circa cōfirmationē partis aduerſe ſupſe
deret. Idq: ad ꝓpoſitū venit. Obijt enī per hos dies Gregori⁹ hirinēſis eps: ⁊ qui mane ſoſpes
erat in ſero ſepultus eſt. Genus mortis feliciſſimū ſi bene illi cū deo fuerit. Si minus miſerrim⁹
tranſitus. Sed quis tam iuſtus eſt: vt cōfeſſione nō egeat: quis mūdus a peccato eſt. Nihil mihi
cōſcius ſum apl's inquit: nō tñ in hoc iuſtificatus ſum. Quid nos dicamus abſit a nobis mortis ſu
bitanee caſus: deturq: ſpaciū penitētie tanto magis quāto plus delinq̄mus. Ob hanc necē ſcri
ptum eſt ⁊ cōcilio ⁊ pape metropolitanoq: ne circa ꝓuiſionē hirinēn. huius eccleſie quicq̄d agāt
priuſq̄ cognouerint in quē prelatum regius anim⁹ inclinetur. Neue electum aut poſtulatū cōfir
ment aliquē. Ego puto eccleſiaꝫ illam duos habituram ſponſos: nec tertius forſitan aberit. Illi
enim canonici eligent: nec papa carere ſuo iure volet. Et in eius inuidiam conciliū dabit tertiuꝫ
felix vxor: tot maritos habitura. Si modo id non poteſt fieri: vt ſint adulteri. Hoc malum facit ec
cleſiaſtica diuiſio: ad quam tollēdam nimis ſumus torpentes. Uidi quid reges ſcribunt ex copijs
litterarum: nec deſpero rem poſſe bene conduci ſi aggredi velimus negocium. Omnibus enim
vt vides diſplicet ſciſma: omnes abhorrent. Uiam autem ſopiendi hoc malum Karolus rex fran
cie niſi fallor: ⁊ tutam ⁊ breuem oſtendit vt fiat conuentus principuꝫ vel eorum oratorum in com
muni aliquo loco ibiq: vna recipiatur concluſio per omnes. Ad hec autem peragendū opus eſſet
rurſus ſcribere cūctis regibus principibuſq: vt oratores ſuos argentinā vel conſtantiā mitterēt
pleno mādato ſuffultos ad pacem eccl'ie pertractandā. Fienda eſſet rurſus expēſa: que anno pre
terito facta eſt vix tricentoꝝ aureorū. Pauloplus cōſtantinus in cōgregatione niceni concilij ex
poſuit. Hec via nō poſſet impediri: nec papa vel conciliū renti poſſent: tanq̄ hoc abſq: ipſis fieri
nequiret. Licet.n. principib⁹ ſecularib⁹ cōuenire inuito clero: ⁊ tamen illic vnio fieri poſſet. Nam
ille papa indubitatus eſſet cui omnes principes obedirent. Non video clericos qui velint pro
iſta vel illa parte martiriū ferre. Omnes hanc fidem habemus quam noſtri principes: qui ſi cole
rent idola ⁊ nos etiam coleremus. Et nō ſoluꝫ papam ſed xp̄m etiā negarem⁹ ſeculari poteſtate
vrgente. Ita refriguit charitas ⁊ omnis interijt fides: vt cumq: ſit pacē deſiderarem⁹ que ſiue
per aliud concilium vel per conuētum principū detur nihilipendo. Non enī de nomine ſed de re
contendendū eſt. voca panem ſi placet lapidem ⁊ da mihi dum fameſco. Non vocatur concilium
vocetur cōuentus: vocetur conciliabulū: cōgregatio: ſynagoga nihil intereſt dummō ſciſma depellat
Ideo nihil admodū placet q: rex francie ſcribit eiuſq: ſententie inhererem. Nam videtur regi no
ſtro permittere huius cōgregationis vocationē: nobilis ille qui ſecū fuit: cui ⁊ inſtructiōes dediſti
reuerſus eſt: ſed nullas attuliſti litteras. Nunc ad res arheſis reuertor: que turbulētiſſime ſunt:
⁊ neſcio an regem moueāt. Nam ſemꝑ vnius eſt vultus: licet res ſua gerat̄ incerte cuius minimū
intereſt immo nihil: niſi regis maxime cōturbāt. Oratores ex arheſi gretziū venerūt. Eorum pe
titio fuit vt ſigiſmūdus ⁊ theſaurus remitterent̄: q: iam preteijſſet inſcriptionis tempus: poſtq:
arheſim veniſſe Sigiſmundus cōſiliarios dare ſibi patria vellet ⁊ iureiurādo aſtringere. Cuq: ſi
cum coꝝ ꝯſilio. Sigiſmūdus vellet patriā ſuam regi cōmittere: vel duci Alberto: parituri eſſent
hec legatio coꝝ fuit. His reſponſum eſt. Regem nō teneri ad hec: ſeciūq: Sigiſmundū vnanimē
fore: miſſos eſſe oratores in arheſim hac de cauſa: quoꝝ reſpōſum expectaret̄. Cupere tñ regem
vt arheſiꝫ mitteret aliquos cū poteſtate tractādi cōcordiā: ne res in tali diſturbio perſeuerātes
magni alicui⁹ mali forēt origo. Cumq: his remiſſi ſunt oratores: ꝑuenerat eos cōſtan̄. eps qui ſe
mediatorē interponere cupiebat. Huic licet nō magna fides ſit prebita ꝓpter fratrē q̄ nouādis
rebus cauſaꝫ dedit. Multa tñ ſunt cōmiſſa eiq: mādata eſt cōcordie practica. Iamq: in arheſim
ſe recepit: q̄d egerit nō poteſt ſciri. Oratores regni nō ſunt admiſſi: ſed expectāt in rubeoburgo
vbi clauſura eſt. Guilhelm⁹ illic numerat piſces q̄ per flumē trāſeunt. Multū enī ocij hꝫ. Idipſuꝫ
⁊ collegę faciūt q̄q̄ ⁊ aliqñ ludit̄ alea per noctē. Ruſtica illic plebs in armis eſt. Et aditū quaſi
ſepulchrum dñi cuſtodit: nō tñ dormit vt pylati ſatellites: ſed die noctuq: bibit. Receperūt enim
arheſim ducales reddit⁹ ⁊ cum his plebē in armis alunt: nulluſq: aditus caret cuſtode. Sēnia oīs

bus vna eſt: aut ſigiſmundum recuperare: aut in libertatē ſe vendicare: qui ſi non ſatis ſua ſponte
inſaniunt ſuitenſes inſtigatores habent qui ſe adiutores nefandi ꝓpoſiti repromittunt. Tridenti
ni adhuc in fide manent: quis per alios dietim ſtimulentur: dicunt ſe id acturos quod ep̄us eorū
iuſſerit. Et cuius iuſſu adhuc regi vſq; ad menſes quattuor ſunt obnoxij. Rex tñ ad nos nō habꝫ
aditū niſi per dñia venetorū: per viā hāc mittētur nūc oratores illuc. Dicūt aliqui comitē Balea
zeū cū peditibus quadringentis tridenti fore ⁊ partes regis tueri: qḋ tñ mihi non e lucidū. Sunt
q̄ putāt obitū brixinēſis epi accōmodū eſſe: qm̄ is occulte mala hec fuerit exorſus. Me alia ſnīa
tenet. Arbitror eueſtigio ꝑncipes facionis accurriſſe brixinā. Ibiq; opam dediſſe vt eorum ſnīa
fiat ep̄us: interea vero iam arces cuſtodiri per eos. Sed licet cuilibet opinari: vaticinari paucis:
qm̄ futurorꝫ euētū ſolus deus nouit. humane mentes in tenebris degunt: nec videre ſed argumen
tari poſſunt ex p̄teritis ⁊ inſtantibus quid ſit futurum in eo ꝙ ſepe falluntur: vt qui per vitrum vl
tra inſpiciunt: aut in aquis iactant viſum. Hec ſcripſi ad. v. kalendas Januarij putans me ſtatim
miſſurum litteras. Nunc quia ſupereſt ſpociū adijciā reliqua. Junior comes cilie huc heri aduēit
dux albertus horatim expectatur. Similiter ⁊ comes goricie cū eius vxore. Accepi goricie comi
tem feuda ſuſcepturū: qḋ ſi ſic erit: nō nihil ad cancellariam veniet cum his vt coiecto vtq; per
cepi tractabitur de modo intrandi athe ſim. Aiunt enī quidam per terras horicie acceſſum pate
re atheſinoſq; timere comitem cilie. Ageſ quoq; vt ſubodoro ꝙ hic cilienſis in curia perſeueret.
Sed hisin rebus nemo vtilior eſſet tua magnificentia. Nemo hic eſt qui ſciat quales ſint habi
ti tractat⁹ cū comite ipſo ⁊ ad regiſtrū recurritur. Comitis goricie vxor quare hunc adueniat ne
ſcio: niſi queſtura iniurias viri: quem aiunt vltra ꝙ dici poſſit iniuriū. Quod ſi eo nimis licet quia
vir etate confectus ⁊ forma ineptus conſortem pene diuina ſortitus fuerat. Qua ſi bene vſus fuiſ
ſet nemo eſſet beatior eo. Inter humanas nāq; felicitates hec vel maxima eſt vt coniugē q̄s pul
chram ſortiatur ⁊ bonam. Tum quod eſt tritum fecundam ſicut hanc eſſe referunt. Quidam ver
tur eam omnino diuortiū petituram: quia vite ſue timeat: quis coniunx virum imodum ſibi blan
diatur dum ambo hic erunt altius rem inueſtigabo. Hec ſatis ad res carinthianas. Nunc in hun
gariam pergo. Scripſi dudum tibi dietam certam indictam fuiſſe per hungaros vt ambe partes
vnde conuenirent ac de regni cōmodo tranſigerent: quod mihi admodum diſplicebat ꝓpter locuꝫ
quo nil agi poſſe cernebam niſi ex arbitrio regis polonie: tiembāq; noſtrū infantulū iure priuari
ſuo. Sꝫ reſpicit illū deus: ⁊ quia humana deſtitut⁹ ē ope: ex alto reperit auxiliū. nō dū ꝑdita ē ſpes
Nec tā felix ē aduerſarius quē fama ꝑduxit. Cū eſſemus nuper in via huc venientes: obuios ora
tores hungaros apud purgā habuimus qui vſq; in luben regiā ſecuti ſunt maieſtatē. Hi attulerūt
litteras ex parte comitatum quas optime noſti. Ac ex parte ſtrigonienſis archiepiſcopi: Biſte
et ladiſlai bam. Hi fuerunt etiam hoc anno apud Viennā. vnus eſt quē Biſcha tunc miſit. Alter
miſſus fuit per communitates Laſdonie quem nomine Philippū dicunt. Hi retulerunt partem
regni que obedit ladiſlao nullatenus conſentire voluiſſe budenſi. Sed contenti ſunt omnes vt
duo conuentus fiant. Pars quidam polonorꝫ bude conueniat: ⁊ pars ladiſlai apud ſtrigoniū. Idq;
in purificatōis feſto proximo. Petunt quoq; ladiſlai te vt rex ad ſtrigoniū oratores in prefixa die
tranſmittat nec velit res tantas negligere. Poſtularunt etiam regē ſuū ad cōtermia regni dedu
ci ſicut eis promiſſum eſſet. Orator Bilde retulit dominū ſuū eius vxorem alterius haberet ſta
bili mente ladiſlai partē tueri: nec timure aliquē nec debere illā ſic eſſe vxorium vt propter femi
nam regem deſerat. Sed viam ſibi per hoc patere qua ſibi attrahat alienos. Mulierēq; viro ſub
eſſe non virū mulieri. Et hoc coniugiū non parum conducere ladiſlao. Hoc reſponſum eſt regis
ladiſlaum nōdū miſſum: quia egrotus fuiſſet ſed mittendum eſſe ꝙprimum rex in auſtriā reuer
teretur. Oratores futuros in dieta vt petitum eſſet: ⁊ ſuper hoc rectoribus auſtrie ſcriptū eſt vt
oratores ipſi mittant. Gratie acte ſunt ꝙ in budenſi dieta non ſit conſenſus preſtitus. Scriptūq;
eſt caſtellano gretzenſi vt pueū his oratoribus oſtendat ⁊ hoc modo dimiſſi ſunt Hungari in vie
na. Conuentus habetur patrie eoq; iohannes nuper miſſus eſt qui nondum redijt: nec quid ſit ge
ſtum ſcitur. Nunc tempus eſſet res italas ingredi: ſed nihil habeo illinc ſcriptura dignum. Fama
eſt comitem Franciſcum mille quingenos equites amiſiſſe quos picininus bello ſuſceperit. id ta
men dubium eſt. Eugenius rome manet. Partes ille ſic ſe habent vt noſti. Nihil innouatum au
dio. Nemo huc oratores mittit: ⁊ nos illuc neminem deſtinamus. Montes niuoſi ⁊ nimis alti in
terſecāt aditus: nec tu me pendis nec ego te magnifacio vt volunt principes ſic exiſtimant. Vigila
re laborare currere plurima oportet: ſi quis velit haberi magnus: quidam modico ſunt contenti
et recte ſane: ſi ad naturam viuentes deum reſpiciant ⁊ quieti ſunt animi. ille non eſt laudandus
que multa cupit ⁊ aggreditur pauca. Oportet nanq; ⁊ animum ⁊ opera conuenire ſi quis commē
dari debeat. Miror venetos hic propinquos nullum miſiſſe. Aut nos contēnunt: aut maioribus
ſunt occupati negocijs. Ego noſtri cauſa optaſſem maxime illorum aduentum. ſed tranſeo hec vt
ad res eccleſie reuertar que huiuſq; dilate finem hodie ſuſceperunt. Res in cōſilio hec geſta eſt:

littere in primis tue perlecte ſunt:tum oratorū:tum regū. Poſt alia ſcripta ordinē habitum apud
nos referentia nihil aliud diſceptatū eſt niſi an veniendū eēt nurembergā. Sed poſtq̄ diſcrimen
īminere oſtenſum eſt niſi veniret:placuit aduentū polliceri:totaq̄ diſputatio de tpe manſit. Aliis
purificationis diē:aliis mediū q̄dragesime: aliis feſtū martini: aliis ſcti georii placebat eligere:
obtinuitq̄ tandē vltima ſnia. Scribitq̄ rex tibi ꝛ pncipibus q̄bus alias ſcriptum eſt:velle ſe oino
in die ſancti georii apud nurēbergam videri:ſicut ex eis litteris cognoſces. Rogantur q̄ pncipes
vt interim maneant indeclarati de cōtinuatione diete vſq̄ in tpo illud nihil eſt dictū. Sed appa
ret ex taciturnitate totū remitti ad vos q̄ dictā tenetis. Multa viſa ſunt placere tum regi tū con
ſiliariis via quā rex francie aperuit:ꝛ chimenſis epūs illam in quadam ſua cedula plurimū cōmen
dauit. Mihi etiā vt ſupra dixi ſi quid video pluribus eſt ex quo pncipes germanie nō ſunt vnius vo
ti. Tibi aūt ſeorſum ſcribit vt oino reuertaris:qd̄ mihi his rationibus pſuaſum eſt. Primū ꝓpter
eccliam friſingenſem vt interim ꝓuideas poſſeſſionē habere q̄ ſequat poſtea quicqd̄ velit: res
tua in vado erit:quāq̄ non video q̄ hec eccl'ia manus poſſit effugere tuas ſi velis inſtare. nā vt lit
tere regum canūt:ocs Eugenio parent:illūq̄ venerant ꝛ colunt. Et impoſſibile eſt declarationē
aduerſus eū fieri niſi maius ſciſma ſuboriatur. Idcirco pſeuerare in ſententia debes:ꝛ hāc eccle
ſiam ꝓſequi q̄ tua eſt:vel rex vt puto aduerſus erit dictis ſuis. Solet eīn qd̄ ꝓmittit ratū eē: nec
verbū regiū facit irritū. Et ob hanc rem venire oino debes: ne ꝓpter abſentiā tuā aliquid inno
uetur p aliquos q̄ hunc dietim veniūt ex Bauaria. Rex p̄terea multū tui eſt nūc indigens. Et tūc
bonū eſt ſeruire pncipibus cū res p̄ter ſniam eunt. Te res athesis:ciliie:hungarie: bohemieq̄ de
poſcunt. nō dico italas:q̄ illarū non eſt cura. Sunt eīn ꝛ ſueuica negocia ſiue alſacie vnde legatio
huc venit auxiliū aduerſus ſuitenſes poſtulans:alioq̄n tacite interminantur ducem burgundie ſo
re accerſiendum. vides q̄ neceſſarius eſt tuus aduentus:vetere occaſione data:q̄ rebus tuis ad
modum conducit. Exinde cū ſicut ſcribis neceſſariū ſit regem aſcendere nurembergāq̄ petere:
ꝑneceſſariū eſt te penes regem eſſe:vt inſtes:cōmoneas:pericula demonſtres ꝛ pſuadeas. Nāq̄
ſi tu ades: poterit rex illuc trahi:aliter vero timeo:ne qd̄ nūc ſcribitur euaneſcat: ꝛ ſit error nouiſ
ſimus peior priori. Scio nōnullos eſſe q̄ libenter viderent te ſemꝑ abeſſe:ſed tuū eſt deſiderium
potius regiū intueri ꝛ tuū cōmodum q̄ illoꝝ voluntatē. nō ſcripſi adhuc tibi q̄ exaltatus ſit magi
ſter Vlricus q̄ aſſecutus eſt plebē illam q̄ p̄tinebat ad vniuerſitatem viennenſem q̄ q̄ngentos au
reos ānuatim p̄bet:ſed dignus eſt hoc bono:vtinā nulli minꝰ incōuenienter beneficia cōmitteren
tur. Ego q̄uis indignus ſim bono:auidus ſum tn̄ boni ita vt ſit. nā qui pauciora meretur plura ca
pit:q̄ nemo ſe vt ē eſtimat. Hoc facit vt ſcribā quid mihi obtigerit in plebe ſarantane vallis:q̄uā
tuo beneficio rex mihi conceſſit:vt ſi poſſibile ſit ꝛ conſilium offeras ꝛ opem. Vicarius tridentinꝰ
receptis litteris quas a rege obtinuimus mei cauſa(nam me mutuo diligit)in vallem ſarantane
ſe contulit:poſſeſſionē petiit:tantū apud parochianos egit vt poſſeſſio ſibi meo noīe tradita ſit.
ſed oportuit eū promittere conſenſū ducis ſigiſmūdi ſubſecuturū fore:alioq̄n poſſeſſio vim amit
teret. Ita ſcribit mihi vicarius p̄fatus p tres litteras:ſuadetq̄ vt habeam litteras pncipis dn̄i
ducis per quas appareat eum fore contentū de his q̄ rex fecit. Interim vero poſſeſſionē habet.
Mihi res viſa eſt impetratu grauis in hoc rerum turbine. ſed expectabā reditū tuū. Interea ma
giſter vlricus qui ſuam ſaratanā nimis tuetur:neq̄ ſui cauſa ſpreuit:verbum ex parte regis hoc
ad me habuit. Inquit eīn regem cupere me ſaratane fratrē ſuie is nepos eſt quietum dimittere:
mihiq̄ promittere eccleſiam primā q̄ vel in auſtria vel in ſueuia vel in athesi vacaret. ſtiriā:carin
thiam ꝛ carniolā excepit. Mihi res viſa eſt admodū ſuſpecta. Tum ꝓpter hanc exceptionē. Tūq̄
ego poſſeſſor ſum habens ius reſeruationis:ius ordinarii:ꝛ ius patronatꝰ. Alter nullū ius niſi pri
mariarū p̄cum pre ſe fert. Durūq̄ itaq̄ putabā dimittere ꝛ nō parere regi durius. Tandē conſide
rans q̄ per medium tuū ius patronatus habueram indignū putaui aliquid agere:niſi te primo cō
ſulerem. Reſpondi ergo me velle reditum tuū manere:q̄ me prouidiſſes: ꝛ quicqd̄ tu conſuleres
id agerem. ſic res ſe habet. Nūc p̄cor vt velis regi ſuadere ne me deſtituat:ne velit alteri plus q̄
mihi affici:ne iuſticiam meā illius iniuſticie p̄ferat. nam ꝛ ſua intereſt vt ius patronatus in illa ec
cleſia maneat:nec decet beneficiū pncipis mutari. Ego vero etſi parui redditus illa eccleſia ſit:
tamen contentus ſum canonicatūq̄ illic habeo ꝛ vellem aliquādo me ſequeſtrare ab huius mun
di turbinibus deoq̄ ſeruire ꝛ mihi viuere. haberem illic ducatos ducentos cū canonicatu annua
tim poſſemq̄ honeſte viuere. Ego iam ſum veſperum pretergreſſus ꝛ non ſemꝑ potero huc atq̄
illuc diſcurrere:ſi faciam hoc per ſex annos ſatis eſt:poſtea quieſcere me oportet: ꝛ vtinam locū
habeam ꝛ quieſcam honeſtum. ſum animi tui:plus mihi placet hodiernū ouū q̄ gallina craſtina.
Neſcio quid veſper vehat:quod habemus tenendum eſt. Ideo tibi ſupplico in hac re vt me iuues
vel ſcriptis vel verbis ſi redieris quod omnino curare debes. nō mei cauſa hoc dico. Ego eīn par
ui momenti ſum:ſed ꝓpter rationes p̄dictas:ꝛ vt triſtes ſint qui te abeſſe ſunt leti. Non potui ad
huc ſcire per quā viam tibi redeundum ſit:ſed ſciens mox ſcribam. Nam ſi rex rediret in auſtriā

aliud iter eſt:aliud ſi ſe ſuperius transferret. De litteris arelateñ. al's tibi ſcripſi cū illaꝝ videbis copiam. Credo me nō magnopere dices erraſſe:aut ſi error eſt veniā mereꝛ. Tu vale optime cū liberis ⁊ coniuge quibus relictis ad nos reuerti cura.

¶ Remedium ad reſarciendam eccleſie pacem. Epiſtola.lv.

Reuerendo in xp̄o patri dn̄o Siluestro epiſcopo cbimeñ dn̄o ſuo precipuo. Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Nō miror ꝙ ad me nihil ſcribis:q2 nihil me indiges:illud mirandum eſſet ſi ego ad te non ſcriberem:quia ⁊ gratia tua ſemꝑ egeo: ⁊ beneficia plura ex te accepi. Una tamen me reddit excuſatum:quia inaniter ſcribere hominis eſt abutentis ocio ⁊ litteris:hac de cauſa tacui hactenus. Nunc vero res ſe obtulit que mihi ſcribendi materiam prebuit:vidi nuꝑ litterarū copias quas reges imperatori noſtro ſcribunt in rebus eccleſie:perpendiq3 omnes egre ferre ſciſma: quo chriſtianus populus in preſentiarum conturbatur:multumq3 demiratus ſum regis francie iudicium: qđ cum tuo concurrere cognoui. Memini enim cum al's ſimul eſſemus:deq3 hac ipſa re fererem̄ ſermonem:quo nam pacto pacari eccleſia quiret dixiſſe te. Ego ſi ceſaris eſſē loco:vellem cunctos rogare principes:vnū vt in locū mitterent oratores qui plenā poteſtatē haberent rēs ecc̄ſie cōponendi. Nam qđ ꝑncipes facerent ⁊ populus ſequeretur ⁊ clerus. Ecce quia rex francie viam huiuſmodi recipit:quis dubitet reliquos oēs aſſenſuros ſi natio germanica ꝯſentiat. Jam ꝑmittit rex francie ceſari noſtro congregationis huiuſmodi vocationē:vos qui habetis rem in manibus amplecti hoc debetis. Regiq3 noſtro ⁊ electoribus ſuadere ne oblatā negligāt viam:quia ſalus hinc pendet maxima. Nec hic oportet vel papā requirere vel conciliū:nolint velintq3 illi cōueniret ꝑncipes poſſunt:ſeq3 in hanc vel in illā ꝑtem declinare. At non erit hoc concilium ſi:quid ad nos:nō de noīe:ſ3 de re queſtio eſt. Satis eſt ſi ſciſma de medio auferaꝛ:voceꝛ quocunq3 noīe qui aufert ſciſma. Stultus q̄dē ſenis debitorē in iudiciū traxit tanꝙ is negaret debitū qui ſolidū qđ de denariꝫ duodecim. Sic in re noſtra ſtultus erit qui tolli ſciſma ꝑ conuētum ꝑncipum negauerit:q2 concilium nō vocitetur illa cōgregatio:voceꝛ ſynagoga vel cōuenticulū nō curo dū3 pacis exinde ſequatur effectus:ſed tu ⁊ college tui in campo eſtis vbi hoc geritur bellum:⁊ in hac area vbi hec palea teritur:videte vt fabam bene cudatis nedum ſciſma eccleſie tollere curatis diuiſionem in imperio inducatis. Hoc nō dico veſtri cauſa:q2 rectum ſcio ꝓpoſitum veſtrū: ſed vt elaboretis ꝙ germania vnius animi ſit:vnūq3 papam colat:⁊ in vnius fidei ſinceritate gradiatur. Hec volui ſcripſiſſe:q2 gauiſus ſum regis francie ſententia conuenire cum tua: tu tamē ſtude vt illi ſit locus:niſi quid melius interim cogitaſti. Uale optime ⁊ me extra memorie ſinum noli adijcere q2 tuus ſum quantuluſcunq3 ſum.

¶ Prohibet ne de epiſcopatu friſingeñ. ſine conſenſu imperatoris cuiꝗ prouideatur. Epiſtola.lvj.

Eneas ſiluiꝰ poeta Johanni tolner in romana curia ꝓcuratori vtroq3 bono. S.p.d. Ueniet ad curiam veſtrā lator ꝑſētium quē regia maieſtas in facris ecc̄ſie brixieñ. deſtinat. Rogo te ſicut ſoles regio deſiderio vt faueas ne quis ad illam ecc̄liam ꝓmoueaꝛ anteꝙ rex nominauerit que3 voluerit:nec grauaeris quomodo res tranſeat me inſtruere. Scribo tibi cōfidenter ſciens amiciciam que inter dominū cancellarium ⁊ te viget. Et cum ego illius ſeruitor exiſtam:non puto meas preces apud te incaſſum ire. Poſt hec ſcire te volo eundē cancellariū abeſſe:q2 ꝑ regē deſtinatus eſt nurēbergā: ſed mox reuerteꝛ:q2 iam ſibi vt redeat ſcriptum eſt. Js ſi nunc adeſſet ſcriberet tibi quid opus ſit in facto friſingeñ. eccleſie:ſed quoniam ipſe abeſt opus eſt me oīa ſignificare. Nam ille me in ſuo loco dimiſit ⁊ harꝝ rerꝝ cōmiſit curā. Res ergo ſic ſe habet. Aduerſarius q̄ fuit ꝑ capitulum electus iam adeptus eſt poſſeſſionem oīm eorum que apud Bauarios ſunt ⁊ dietim inſtat vt caſtra que rex tenet ſibi dentur:⁊ omnes bauarie duces eius cauſam tuentur:regiq3 moleſtiſſimi ſunt. Rex aūt dediſſet iam caſtra dn̄o Henrico ſi bulle veniſſent apoſtolice. ſed q2 nō venerunt ſuperſedet. Et timendum eſt ne bauaroꝝ ꝑcibus:in alterius partis fauorem mutetur. Jdeo admodum miror has litteras nō eſſe ex curia miſſas:q2 nō minus intereſt pape ⁊ curie veſtre dominū Henricum hanc ſortiri ecc̄liam ꝙ domini cancellariꝫ. Ipſe enim reperit honorificam concordiam et ꝓmittitur ſibi alius epiſcopatus ꝓ fratre:ſed omnia refutat intuitu pape qui ſibi tam benignus fuit. Ego tamen timeo ne cogatur neceſſario ex quo bulle non mittunꝛ:q2 tm̄ impetum ſuſtinere nō poteſt. Rex vo ſibi ꝓmiſerat poſſeſſionem caſtrorum que habet viſis bullis. Nunc oīa ꝓpter bullas depereunt. Jdeo velis ſupplicare cardinalibus (Nam ipſi ſunt impedimento ſicut accepi) ne ꝓpter vnam annatā centum ꝑdam ⁊ illam nō habeant. Et rogo dicas tarentino qui cancella

rium diligit ꝙ prudentis eſt aliquando ſcire perdere: nec dicatur ſpem precio nō eſſe emendam qꝛ ineſcandi ſunt nōnunꝙ hoīes ſicut piſces ⁊ aues ⁊ ferarꝫ genus: nec tm̄ qḋ ante pedes eſt reſpicere debemus: ſꝫ futura etiā intueri. Te etiā hec cauſa tangit qui ꝓpter hanc ꝓmotionē inſignē eccliam pruckeñ. cōſequeris: ideo labora vt bulle mittanť: quas potes ꝑ hunc nuncium mittere qui eſt capellanus regis ⁊ fidus: nō dico plura: tu me plane habes: hic rem amici: rem tuā: ⁊ rem geres cōmunem. Reſcribe mihi quid in re ſit que ſpes habeať: vt cancellarium ⁊ fratreꝫ qui tui ſunt cunctorum certiores efficiam: ac vale optime.

¶ Laudat legatum ꝙ pecunia renuit. Epiſtola. lvij.

ENeas ſiluius poeta dn̄o Thome haſelbach ſacre theologie magr̄o. S. p. d. Lr̄as q̄s ad me nuꝑ miſiſti: regie maieſtati oſtēſas feci: vt que foret erga te mens illius pſentirē. Placuit regi diligētia tua dixitq́ꝫ te meli⁹ feciſſe ꝙ hi q̄ datione pecunie ſuſpenderūt. Is vt noſti pauca loquiť: ſed ex his paucis plura colligi queunt. Naturā ei⁹ noſti ⁊ mores: cogites quid hec verba importēt. Tu tn̄ nullateꝰ heſitare debes: quin bene agēdo gratus ꝑncipi ſis. Feciſti eīm vt virū decet bonū ⁊ cōmunis cōmodi ⁊ zelatorem q̄ rēpublicam ſue pfert. Potuiſſet ſcandalū grande cōtingere ſi remanſiſſes pecuniam expectando. Cuꝫ omnia munimēta apud te forēt: q̄bus in conuentu agendū erat. Nunc res bene directa eſt ⁊ iam pecunie tibi miſſe ſunt: ⁊ ampliores mitteņť. Quo autē in reliquum ſit ꝓcedendum ex apicibus regijs cognoſces. Uale ⁊ me tui amoris pticipem facito: quāꝙ non putem me fore illius expertem.

¶ Laudat amicum qꝛ diligenter rem commiſſam curauit. Ep̄la. lviij.

ENeas ſiluius poeta Frāciſco boſſio iuriſcōſulto. S. p. d. Accepi tres litterarꝫ tuarꝫ vnius ſnie. Exponebant eīm omnes rem geſtam ſaratanos. Deinde ſuadebant vt cōſenſum illuſtris ꝑncipis domini Sigiſmundi circa ius patronatus impetrarem: qꝛ ſic res mea in vado foret. ego tuum erga me animuꝫ qualis eſſet iamdudum habebam pſpectum: ſed tu dietim ſuperas opinionē meā ⁊ nedum querele mihi locū eripis: ſed facultatem quoq́ꝫ referendi gratias aufers. Gaudeo tamē ego me talem amicum eſſe ſortitum cuius plura ſunt erga me beneficia ꝙ nedum ꝑmiare poſſum: ſed etiam numerare. Tu aūt ꝯſciētia tua letari debes quando ſic amici negocium geris vt tuum putetur. Rata ſunt apud me omnia ꝑ te geſta: nec vllus grauat me ſumptus: miror q́ꝫ te nō plura expoſuiſſe. Uolui qḋ ſuadebas a Sigiſmundo impetrare: ſꝫ terruit me nouitas apud atheſinos orta: timuiq́ꝫ ne rex egre ferret tanꝙ qḋ eſſet a ſe geſtum rueret: putauiq́ꝫ differendum donec cancellarius reuertereretur. Interim ex parte regis rogatus ſum hanc plebem vt aduerſario dimitterem: qꝛ melior veller ſua maieſtas mihi ꝓuidere. Hoc rex ad p̄ces aliquorum fecit. Reſpōdi me velle cancellarium expectare qui me ꝓmouerat: ⁊ facturum quod ille iuberet: ſic nunc ſe. res habet. Sed hoc ſepultū eſſe oportet ne quid parrochiani pſentiant: quod ſtude in deuotione ſeruare. Ego aduemente cācellario quid ſucceſſerit tibi ſcribam. Miſeram lr̄as ad te ⁊ ad parrochianos ac alios vt ſuaſiſti: ſꝫ audio nuncios regios qui illos deferebant nō eſſe admiſſos. Arbitror q́ꝫ lr̄is meis tranſitū nō patere. Ideo has cōfeci vt ſcires me tuas ſuſcepiſſe: ⁊ quo in ſtatu apud nos eſſet negociū. Quid vo alterius expediat nihil dicam in ſuis nō eſt mineruam docere: vnū tibi notū volo vt ſcias res capitulares: melius dirigere dietam: ſcꝫ nurembergēſem ad feſtum aſcenſionis ꝓrogatuꝫ eſſe: quo tpe iturum ſe pſonaliter rex ꝑ ſuas lr̄as ſignificat. Ultra nō dicā plus: nec hoc dicerē: niſi iam hic publicatum eſſet. Uale ⁊ me cōcanonicis cōmiſſum effice. Cum deus volet erimus ſimul ⁊ vitaꝫ ducemus beatam extra curie clamores atq́ꝫ miſerias.

¶ Diuitibus non expedit condicere bellum. Epiſtola. lix.

ENeas ſiluius poeta Nicolao veneto canonico tridentino. S. p. d. Scribo domino Franciſco boſſio litteras quas cū his mitto. Sed accepi virum terrore ꝑculſum tridento abijſſe: par animumq́ꝫ petiſſe: qui nō placet ſibi vrbem incolere plenam tumultibus ſicut nunc tua ciuitas eſt. que obſidionem expectat. Laudo ego conſilium ſuum. Nam qui poteſt in pace viuere: is damnādus eſt ſi ſe ingerat bellis. Nemini bellum eſt vtile: niſi cui ſtatus preſens eſt grauis. Franciſcus vir diues eſt: ⁊ ſua fortuna contentus: ſapit certe rumores fugiens ⁊ lites fugit: ex quibus nihil lucrari poteſt. Scit aliud eſſe hoc iudicium ꝙ illud ex quo ditatus eſt rote. Nam hic manibus cauſa defenditur ibidē lingua. Tu ſcis vbi eſt: ideo rogo meas litteras ſibi vt deſtines: ⁊ in eius abſentia me tuearꝫ ne quid innouetur in canonicatu quē illic habeo: ⁊ ſic te in re mea habe ſicut de tua probitate ⁊

amicicia ſpero. Non puto has tribulationes diu manſuras: quia intendit rex nobis auxilio eſſe atq; favori. Vale ⁊ me tuum puta vbicunq; ſim.

¶ Cōmandat pugnantem ꝑ ſanguine claro ⁊ ꝑ iuſticia. Epiſtola.lx.

Eneas ſiluius poeta magnifico Galeazio comiti de archo. S.p.d. Accipio te veniſſe tridentū militariq; manu reg̃ partes tueri. Id quoq; rex accepit ac ꝓpterea te amat colitq; maxime. Rex huiuſmodi tibi ⁊ domui tue honori erit ⁊ vtilitati q̄ntum ſentio. Perge igitur ⁊ dum occaſio adeſt virū qui es te demonſtra. Multorum virtus iacet: q̄ campus deeſt tibi ſe oſtēdent. Tibi facultas eſt qua tum animū tum ingeniū patefacias tuum. Res quā tueris iuſta eſt ⁊ pro ſanguine claro. aduerſus plebem ⁊ incertū vulgus pugnam habes: vide vt periculum facias non tui monſtreſq; ſanguis illuſtris q̄ntum obſecro p̄ſter. Si is qui credideris. Rex de te bene ſperat: opinionem ſuā imple ⁊ omniū qui apud ſe ſunt. Si cum ſis magnus poteris fieri maximus. Hec ſcripſi quia te amo: ⁊ videns bonū tibi nomen eſſe. Cupio vt illud maneat augeaturq; fratri tuo me dede ⁊ mihi vt ſoles amorem tuū cōmunicatum fac. Vale.

¶ Secretarius appellatur: ideo multa ſcribenda obiicet. Ep̄la.lxi.

Eneas ſiluius iohāni peregalo ſcriptori apoſtolico fratriq; amātiſſimo. S.p.d. Veteres ſunt apud me littere tue: quibus nō reſpondi: quoniā nūc in ſtiria: nunc in carinthia: nūc in carniola inter medios barbaros ſeuaſq; nationes conſtitutus. Nunc apud hiſtriā ⁊ ſuper oras ſuperi maris cum tergeſtinis verſatus nullum habui cui committere litteras poſſem ad te perferendas. Nunc quia nūcius datur baſileam petiturus: ſtatui non nihil ad te ſcribere vt de me viuū ſcias ⁊ ſoſpitem ac tui memorem. Nec enim poſſem obliuiſci tui: ſemperq; tua dulcis imago menti heret mee. Habe igitur has ex me litteras: ⁊ illum timorem quē de aduentu familiaris tui indueras abiice. Nihil eſt enī quod amplius illinc verearē: vidiq; eum ⁊ ſanum eſſe cognoui apud quem tui cauſa viſus amicꝰ ſum. Vult eius ſocius q̄ntum intelligo vos reuiſere: ipſe manere decreuit. Ego vtriq; habitum perſuaſi: ac vbi non profeci: liberum dimiſi arbitrium. Quia nihil iuuat calcibus murū tundere aut eos ventis dare: fiat quod eis placet: nihil eſt quod in damnū vergat. Tuus ille frater cautus eſt ſibiq; magis q̄ voluptati viuit: nec breue gaudiū lōge p̄ponit vtilitati. Tu te mirare ſe hominem cerneres. Si quādo combibit nihil periculum eſt. Nemus magnum eſt. Vienne multeq; inter diuerſas quercus ad fontem ſunt vic: obloqui poteſt aliquis: eloqui non poteſt. Nec tuis dictis amicitie ⁊ monitorū plenis dicta eſſe volo q̄ntum famulo cōueniunt. De me autē tibi vt bene perſuadeas cupio. Nec enī aut gratia minor aut ſpes deterior eſt ſolito. Qd̄ mihi ſcripſiſti de abſolutione cuiuſdam homicidij ſicut philippus noſter optabat: non poteſt nunc impleri. Veniat homo nurembergam: illic perfici res poterit. Nec iam hic dubium ſit quin rex vadat. Quo in loco ſpero res vniuerſalis eccleſie ſic dirigi vt ⁊ tu ⁊ oēs qui bonū cōmune cupitis: ex ſententia vos iudicetis exauditos. Idq; mei nomine dici cupio. Reuerendiſſimo domino meo cardinali ſancti calixti viro bono ⁊ veri amantiſſimo: cui vt me cōmendas peto ⁊ vna viris theologie plenis franciſco ⁊ andree minoris ordinis profeſſoribus. Quibus ſi non latius ſcribo: vt veniam dent ora quia officio meo parere me conuenit. Nec enim alia de cauſa ſecretarius vocor: niſi vt q̄ audio queq; video digna ſilentio in abditis meis pectoris claudam. Satis eis eſt q̄ bonam ſpem facio. Scriptorie officium quod illic habeo ſi emptorem reperit: precium mihi reſcribere: vt ſi fieri poteſt vtiliter illo me leuem: quia non ſum eius animi vt ad vos redeam. De tridento arbitror te audiſſe. Non nihil hic fama eſt athesinos obtinuiſſe tridentum. Veritas adhuc nubiloſa eſt. Franciſcus noſter decanus illic abiit: quoniā poſtq̄ vidit ſapienti ſue ſententie locum nō eſſe: recedere potius irriſus voluit q̄ manere dānificatus. Ego non ſpero illam rem mihi vtilem eē nec vſq̄ in rebus eccleſiaſticis ſum fortunatus. Laurentius de rotella nihil mei cauſa mediolani obtinuit: nō ſua culpa. meam enim cauſam exacte promouit. Sed noſti patrie mores: nolo in illum dicere qui poteſt p̄ſcribere: longe ſunt manus principum atq; timende. Sed etiam p̄ncipes p̄uatorum hominū ſunt indigni. Ego nullum faciam pluriſq̄ me putem teneri. Tu vale ⁊ mihi ſcribe meq; ſepe viſita quia nihil eſt quod tuis ſcriptis in oculis meis extet acceptius. Andream de pauigallis ⁊ iacobum de ceruetiis: ac omne bonū noſtrum tam affectuoſe meo nomine iube ſaluere q̄ me ſcis illos amare. Caſparem nouarieñ. arbitror cum auūculo repatriaſſe: ſi tamen iſtic ſit: nec mee ſalutationis expers maneat facito. iterum vale.

¶ Suadet regionibꝰ coaptare nō iuris ſubtilitate ꝟtendū eē. Ep̄la.lxii.

ENeas ſiluius poeta dño ſtephano cacie nouarieñ. iuriſcõſulto. S.p.d. Reuerſus ex vindelicis iueni munera q̄ in veniã barbar⁹ ex te detulerat: tam pcioſa vt mit tente mag̃ q̄ recipiẽte ſint digna. Mos hic alexãdri fuit: q̄ dona ſemp ex ſe me tiebat. Ago itaq̃ tibi grãs: quãq̄ ferre tale ornamentũ vbi mos nõ eſt minime deceat. ſcis q̄ regiones nobis aptãde ſunt: ſʒ noſipſos regionib⁹ cõformare debe mus. Ego tibi ad hoc verſus mediolanũ ſcripſerã: q̄ te reliquiſſe ↄſilium rumor erat. Nũc vero admonit⁹ peregali lrĩs: baſilee te fore percepi: qđ mihi eo grat⁹ eſt: quo te poſſuʒ meis ſcriptis ſepius viſitare: qʒ id tibi ⁊ honorabilius ⁊ vtili⁹ puto: q̄ frugifer illic cãpus eſt ⁊ pau ci meſſores. Et quãq̄ plures eſſent: tibi tñ priores ſemp deberẽt partes. Obtuli me alias curaturũ vt regis aduocatus fieres: ſi res friſingeñ. apud noſtrã dimocraciã bene trãſiret: quã condicio nẽ ſcis nõ eſſe cõpletam te quoq̃ fuiſſe patronũ partis aduerſe. Quo fit vt ſoluto promiſſo ſim ſi iuris apice velim frui. Sed ſcio quia ſummũ ius ſumma eſt iniuria. Ego p̄terea tibi nõ verbis ſed animoſum ligatus. Scio me nunq̄ tantũ conari tui cauſa poſſe q̄n vltra ſim debitor. Quapropter et ſi durum ſit obtinere qđ ſpopondi: ſpero tñ me voti cõpotem fieri vt tibi geratur mos. Sed eſt moderator ⁊ arbiter omniũ tẽpus. Rogo itaq̃ te vt parũper expectes mihiq̃ fidem habeas: q̄ aut eneas eſſe deſinã aut tue cupiditati parebo. Nec me gallico more loqui cenſeas: qui paruam morã quattuor ⁊ decem annos cõputant. Credo pphetas imitari cupiunt: q̄ cito venturũ dicebãt qui annis poſt quingentis venit. Ego non annũ ſed paucos menſes petam vt rem tibi confectam donem. Uale ⁊ amicis ſalutes dicito. dominus vero me cõmenda.

¶ Nouitates vngarie: ⁊ de cõuentu nurenbergñ. Epiſtola. lxiij.

ENeas ſiluı⁹ poeta dño Johãni frund agrippine ciuitatis ſecretario. S.p.d. Non habeo quod tibi ſcribam ⁊ cupio ſcribere: vt inter meas epiſtolas tuũ quoq̃ no men inueniatur. Mẽdicabo ergo materiã ⁊ nouitates que apud nos ſunt tibi ſi gnificabo: quas tamen vti reor: nõ inuitus audies. Conducũt enim ad res nurem berge tractandas. Scis te ſepe veritum eſſe non peſtem aliquã hungaria pare ret q̄ regem in his partibus detineret. Hic iam timor abeſt. Inducias nãq̃ biẽ nales habemus quas quomodo ſumus venati paucis aduerte docebo. Miſerat rex polonie litteras quaſdam ceſari noſtro formãq̃ dederat iuxta quaʒ pacem depoſceret: non li buit ceſari qđ petebatur: formãq̃ aliã dictauit p quã nõ ſolum auſtria ſtiria atq̃ corinthia cũ car niola ſed omnis etiam obedientia regis ladiſlai comprehendebatur: oratoreſq̃ cum eadẽ miſit: quibus regem polonie petentibus poſt expoſitionem legationis certi deputati ſunt viri cum qui bus conferrent. Inter quos iulianus cardinalis: Nicolaus decanus cracomenſis ⁊ Laurentinus palatinus hungarie fuere. Inter hos cum lecta eſſet forma per ceſarem data magnus rumor ex ortus eſt: quomã Ladiſlaus rex hungarie vocitabatur. Ex hoc inquit decanus. Iam ſe ceſar par tialem facit: qui regnũ hungarie attribuit ladiſlao. Nos ergo nihil amplius tractabimus ſecum: quod ceſar in hungarie regno manũ extendit. Ad hec oratores. vos inquiũt nodum in ſirpo queri tis. Quid veſtra intereſt ſi ceſar ſuũ patruelem regalibus ornat titulis. Domin⁹ veſter ſe hunga rie regem ſcribit: nec ceſar ſuas reſpuit litteras: quoniã nec veſtra ſcripta ius auferunt ladiſlao nec apices regij ſi quod haberis vobis ius adimũt. Ad hoc retulit palatinus. At ladiſlaus verus eſt hungarorʒ rex nõ par ratio eſt. Tum oratores haud hic locus eſt de iure diſputandi. Poſtq̄ viri ta fuerit eccleſiaſtius poterit in hac cauſa diſcuti. At ego palatinus inquit ⁊ coram ſummo ponti fice ⁊ coram cardinalibus nihil negocij haberem hanc tueri cauſam: q̄ plana ⁊ perſpicua res eſt. Nec tota inops ſenſus eſt quiſpiam qui regnicolis auferat eligendi regis poteſtatẽ. Non diſpu taturi venim⁹ inquiũt oratores ſed de pace acturi. Si pacem vultis pacem damus: ſi bellum plus placet nõ detractemus certamen. Veſtrum eſt eligere quid horum malitis. Hinc decanus. nõ ſic exhauſti ſumus inquit neq̃ tam vecordes: vt tam ignominioſam pacem velimus amplecti. Vires adhuc ſunt nobis ⁊ animi nec quẽquã timemus. Tum oratores nec nos aiunt aut inopes ſum⁹ aut exangues. Si aliena euadere non poſſumus at tueri noſtra commode valemus. Idq̃ bonis viris ſat eſt. Nobis a tergo tuta ſunt omnia. In fronte nos habemus quibus potentes ſumus reſiſtere ſi malignari volueritis. Vos inter nos ⁊ thurcos eſtis medij: videte ne retro ⁊ ante feriamini. Tum palatinus. Scimus ceſarem veſtrum opulentum eſſe: ſed regnũ etiam hoc plenũ eſt. Nobis nemo territori eſt: pacem veſtram vobiſcum referte. Regerimus inquiũt oratores abinuicẽq̃ di ſcedere volunt. Exinde iuliannus cardinalis per deum oro viri magnifici complectimini pacem: ſi pgredi aduerſus thurcos volum⁹ pax neceſſaria eſt. Sinite in hoc paup regnũ reſpiceret. No lite cãpos xp̄iani ſanguinis vnda cõmaculari. Sed fruſtra vociferatio eius fuit. Abitum eſt re in fecta. In craſtinũ tñ nũciatũ eſt oratorib⁹ ne diſcederent: quia non regis nomine reſpõſum eius fuiſſet. Expectatum eſt iterũq̃ diſputatum. Poſtea res in camera regis trutinata eſt. Landem

venit in publicū vox: ⁊ in hūc modū hungarica lingua locut⁹ eſt. Reuertimini oratores ad Ceſarē ſalutēq; ſibi meo noīe dicite: poſt referte. Nos pacē ꝑ eū miſſam ꝙuis nō indigeam⁹ illa ſui cā vt ſibi cōplaceam⁹ libēter accepiſſe. Et in oībus ei⁹ articulis ſicuti iacēt eē cōpletos: ſup q̄ re lr̄as nr̄as infra octēdiū poſſonij recipietꝫ: vbi ⁊ ceſarios apices eē curabitꝫ vobis eē tradendos: ſic ḡ cōcluſa res eſt. ⁊ agūt hungari iam iter ſe q̄ pacto formidabiliores in thurcos ꝓficiſcant̄. Venetijs quinq; ⁊ viginti triremes armant̄ q̄ ꝑ mēſem iunij in elleſpontū traijci debēt. Ceſari nll'a eſt alia cura: niſi vt ꝙ feſtināter ⁊ ꝙ honorifice nurēbergā petat. Puto abhinc dies .xv. ei⁹ erit receſſus. Albert⁹ ⁊ Sigiſmūdus duces ſequent̄: ⁊ vti ſubmurmurari ſentio Comes cilie iunior ⁊ dn̄s d' malſeyt cūq; ſic bn̄ actū putabo ſi eius tm̄ ꝑſona illuc venerit ꝙ iā mihi nō eſt magni dubij: niſi q: futuri nulla eſt certitudo. In cā tua multū verboꝝ ꝑdidi: nil video qḋ fieri q̄at: niſi poſtꝙ nurēberge fuerim⁹ vbi artib⁹ erit vtendū ⁊ nouis ⁊ maiorib⁹. Aduerſari⁹ tuus ali die obijt filioq; nullā hereditatē p̄ter lites reliq̄t: deus illi miſert⁹ ſit ſiue iuſta fuit ei⁹ cā ſiue iniuſta. Philorciū quaꝫ hic amaſti tumidū ventrem gerit ſiue is vētus eſt ſiue cibus nimius. Iohes ſecretari⁹ nurēbergen̄. vtrū putauit illi⁹ ventrē vino plenū. Aſcenditq; ſup calcauit p̄ſſit ouūq; nitus eſt vt vinū deprimeret: ſꝫ nihil p̄ter ventū exiuit. O ſi lachrymas cerneres ⁊ plāctus audires q̄bus miſera poſt tuuꝫ abitū ſe macerauit. Certe niſi iohes opē tuliſſet aiam exalaſſet miſella: q: neſciūt mulierculę vt viri flāmas amoris ferre. Sꝫ abijt nūc quoq; iohes neſcio quid actura ſit infelix mihi ſi eēt theutonicus ſermo: adirē feminā: ſolarer ⁊ blandis verbis recrearē: ſed nihil mihi cuꝫ viris almanis p̄ter tractū eſt. Ipſe inſipidus eſt mihi ⁊ verba ſint. Subdelegabo igit̄ Michaelē noſtrū q̄ ⁊ de ꝟbis vltrices eſt ⁊ factis achilles. Tu vale ⁊ mei memoriam geſta.

¶ Laudat eloquentiā: cāq; ad britānos vſq; ꝑfectam. Epiſtola .lxiiij.

Eneas ſiluius poeta reuerendo patri domino Adam de molin anglico ⁊ aplice ſedis ꝓthonotario. S.p.d. Regius tabellarius ex anglia dudum reuerſus tuas mihi eplam reddidit: cuius tot ſnie fuerunt quot verba. Legi cupide que ſcripſiſti miratuſq; ſum romanā facundiam in britāniam vſq; ꝑfectam eſſe: ſꝫ fuerunt ⁊ alij apud anglos tulliane cultores eloquentie. inter quos venerabilem Bedaꝫ nemo nō potuit. Petrus blaſenſis longe inferior fuit: cuius epiſtolis hanc tuam ꝑ breuem antepono. Congratulor tibi ⁊ anglie: q: iam verum dicendi ornatū ſuſcepiſtis: ſꝫ magne ob hanc cām referēde ſunt grates clariſſimo illi ⁊ doctiſſimo principi. Gloceſtrie duci q̄ ſtudia humanitatis ſummo ſtudio in regnū veſtrū recepit. Qui ſicuti mihi relatū eſt ⁊ poetas mirifice colit ⁊ oratores magnopere venerat̄. Hoc nimirū fit vt plures angloꝝ eloquētes euadant: q: quales ſunt ꝑncipes tales ⁊ ciues eſſe conſueuerūt: ⁊ mutant̄ ſerui ſtudio dn̄oruꝫ. Perlege igit̄ mi Adam mi here. Eloquētiam quam habes tene atq; amplifica: tibiq; honorētiſſimum: puta in ea re p̄ſtare hoībus in qua ceteros animātes homines ipſi p̄cellunt. Magna res eſt facundia: etſi verum fateri velimus: nihil eſt qḋ tam regat orbem ꝙ eloquentia. Nā quicquid agimus in republica ꝑſuaſis verbis agimus: ⁊ illius in populi ſentētia manet qui melius nouit ꝑſuadere. Tute iſta ſcis ideo miſſa facio. In rebus eccl̄ie qualis ſit animus tuus ⁊ tabellarius idē vt voluiſti mihi retulit: ⁊ ego franck: fordie prius ſenſerā. Laudo te qui pacē p̄ponis bello ⁊ pacatam videre cupis eccl̄iam. Audio te nurēbergam petituruꝫ: ibi latius inuicē colloquemur. Ceſar iam itineri ſe accingit. Infra futurum mēſem illic vt ſpes eſt inueniemus. Dux albertus frater ⁊ Sigiſmūdus patruelis eo quoq; ſe conferent. Utinā pax vt optamus fiat finiſq; tandē neutralitati detur vt ſciamus vbi agnū comedere debeamus. Munus tuū ꝙ mihi gratiſſimuꝫ fuerit: nec ſcribere nec dicere poſſem: q: nec os nec calamus ſatis animi pōt explicare ꝯceptum. Faxit de⁹ vt bene ſit illi virgini nepti tue p̄nobili q̄ talis eſt opis opifex: cui nec Penelope nec Aragne fuerit cōparandū. Eueniat illi vir, dign⁹ tanta virtute ſobolē illa ꝓgeneret matris imitatricē. Oblationibus tuis vterer quotiēs res expoſceret: nec minus in ope ꝙ in verbis apud te inuenire putarem. idem tibi vt de me ꝑſuadeas cupio. Uale, dignitate parens etate frater dilectioneq; ſocie ⁊ me vt facis ama: ſed nō vt facis vtere.

¶ Taciturnitatē excuſat ⁊ neutralitatem difficulter tollendam dicit. Epl'a .lxv.

Iuliano cardinali ſancti angeli patri reuerendiſſimo. Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Nunꝙ veniret ad te nuncius meis litteris nō onuſtus: niſi magnificus cancellarius me preuenireт: qui tam ſerioſe ⁊ accurate tibi oīa refert vt nihil mihi relinq̄t ſcribendū: quo ſit vt tacere potius ꝙ ſcribere malim. Nam res notas iteruꝫ ſignificare obtrūdentis eſt. Inania ꝟo attingere ⁊ nihil niſi verba dare dementis. Hoc oro vt ⁊ tua. R.p. animaduertat mihiq; veniā det tacenti potius ꝙ inutiliter ſcribenti. Satis eſt ſi me tuū eſſe ſcis mancipiū: ſi me habes ad omnia mādata voluntariū ⁊ p̄optū

Scribe mihi q̄n res expoſcit ⁊ iube parato parere. noui nil eſt qḋ ſcriptu arbitrer dignū Noſtra italia parumper reſpirat: ſꝫ neſcio quid ꝑitura ſit illa ↄtentio ſenis habita que nōdum diſſoluta vtinā martini aliq̄n ne dicā ſaturni redirent ſecula: vellē ⁊ ego reuiſere patriā ⁊ oſſa parēti redderē: nihil plus timeo ꝙ̄ in ꝑegrina terra iacere: ꝙuis vndiqꝫ tantūdem eſt ⁊ ad inferos ⁊ ad ſuperos vie. Sed hꝫ minus neſcio q̄uo doloris inł vinas fratruꝫ ſororꝫ filiorꝫ atqꝫ nepotū mori: ⁊ hꝫ ibiqꝫ amici cōparari pn̄t: nulle tn̄ familiaritates tam dulces aut ſtabiles ſunt ꝙ̄ in patria: ſi pacem haberet eccl'ia de pace italie magꝭ ſperarē. Neſcio quid allatura ſit nurēbergen̄. dieta: q: diuiſi animi ſunt: neutralitas difficulter aboleri poterit: q: pluribus vtilis eſt. Pauci ſunt q̄ verꝫ ſequantur: oēs fere qḋ ſuū eſt querūt. Placet hoc nouū neutralitatis aucupiū: q: ſeu iuſte ſeu iniuſte qs teneat repelli nō pōt. Et ordinarij ꝓ ſuo arbitrio ↄferūt bn̄ficia: nō eſt facile (crede mihi) ex ore lupi p̄dam eripere. Sed ꝙ̄tum ſentio tota rp̄ianitas Eugenij ſequił ptes. Germania tn̄ diuiſa eſt quā ego ſe vnitā videre vellē: neqꝫ illi cōformare: q: multū tribuo nationi huic: q̄ nō metu: ſꝫ ſuo libito ſuoqꝫ iudicio ducił: quocūqꝫ rex cū electoribꝰ ſe inflexerit eo ⁊ animula mea ſequetur: nec mihi plꝰ ꝙ̄ alijs credā: hec volui ſcripſiſſe ne oīno nihil ſcriberē: ⁊ vt futurꝫ excuſatiōꝫ ſim taciturnus. Uale feliciter ⁊ me ꝓ tuo placito vtere.

¶ Suadet ſeruari aurum ⁊ priuata negocia commendat. Epiſtola. lxvj.

ENeas ſiluius poeta Johēni peregalo fratri amātiſſimo. S. p. d. Recepi duplices tuas ep̄l'as quas Martinus regie cancellarie notarius attulit: cognouiqꝫ te bene valere: ꝙuis inani marſupio: ſꝫ illud quoqꝫ aliquando implebił ſi ſperata vnio detur. Cupis ſcire Antonius luſcus in meas ne manus venerit: venit ⁊ apud me eſt mihi cariſſimus. Tu rogo gr̄as meo noīe p̄ſtanti ⁊ facūdiſſimo theologo Franciſco de fuſte dicas meqꝫ ſibi offeras: q: nō ero deſes in oibus quibꝰ poſſum morē ſibi gerere: magniqꝫ muneris loco recipiam ſi quid me poſſe conari ſciam eius deſiderio gratuꝫ. Munus quoqꝫ ſtephani mihi redditum eſt: ſicut cideꝫ reſcribo. Aureos illos quattuor quos velle ꝑ barbatum mittere ſcribis: ſuadeo vt apud te habeas: q̄m multa poſſunt occurrere ꝓpter que illis in mea cauſa opꝰ ſit. Scis q: tridentina p̄benda impedił: tuqꝫ defenſor es cauſe: nihil eſt qḋ abſqꝫ argento romana curia dedat. Nameтſi ipſe manus impoſitiones ⁊ ſp̄ūſſancti dona venduntur: nec pctōrum venia niſi nūmatis impēdił. Serua igitur auruꝫ: vt cū opus ſit preſto reperias. De officio ſcriptorie cognoui tuum conſiliū. Mitto ꝓcuratorium tibi vt illud quāti pluris potes vēdas. Tu tn̄ id cautele habeas ⁊ exitum nurēbergenſis diete maneas. Si parti noſtre bene ſuccedit vt ſpero: noli alienare officium qḋ vel mihi vel meis poſſit aliquādo frugiferuꝫ eſſe. Si aliter euenit ⁊ placidum ſuperis ſit ꝑtem aduerſam obtinere: vende vt tibi videł. Circa p̄poſiturā mediolanen̄. quid ſuadeas plane ꝑcepi: laudoqꝫ ſn̄iam tuam: ſꝫ neſcio an fieri poſſit: q: non habeo ꝓmotores. Si obedientia reſtitueręł concilio: vellem te cām inchoare: q: tua res erit ſi poterit obtineri: qḋ reſeruationem expedieris ſuꝑ beneficijs eccleſie tridentin̄. admodum probo. Cupio enim vt illic ſis: vt cum quieſcere velimus vna illic ſenium peragamus cū Franciſco noſtro: ꝙ̄ꝙ̄ illius ꝓpoſitum mutatū vereas: q̄ bellum timens illinc abijt: nec poſtea reuerſus eſt. Et forſitan cum vxore potius ꝙ̄ cum eccleſia viuere cupit. Qḋ ſi ſic ſit: vellē ſuum ꝑſentire animū: vt de ſuo decanatu aliquid inuicē cōſultaremus: ſi quid tibi ⁊ mihi poſſet conducere. Laurētius de rotella noſter p̄poſituram pinguē in adminiſtrationē recepit in patriarchatu aquilegien̄. Intenditqꝫ illic religionē ꝓfiteri ſi poſſeſſionē nāciſci poſſit. Ego q: ſibi fauori ſum ꝑſuaſi ſibi vt ante canonicatum tridētinum tibi reſignet. Mihi ꝟo ipſe ſuapte vult eccl'am parochialeꝫ reſignare. Si res athesis in nurēberga ſicuti credimus cōponanł aliquid boni poterit nobis euenire. Ego nō deſinam ſic te ꝓmouere vt meipſum: q: meritus es. Reuerēdiſſimus dn̄s aquilegien̄. in extremis laborat: parua vite ſue ſpes eſt: minor ſanitas: exanguis eſt: ſp̄ūs iam nō corpus videł. Cogitare patres debēt quem ſibi in patriarchatu ſufficiant: ⁊ in oibus regiū deſiderium exequi ne friſingen̄. iniuriam innouēt. In eccl'ia brixinen̄. q̄d operet rex ſcitis oēs. Rogo cōſulo ſupplico ne plus athesinis ꝙ̄ maieſtati regie auſcultetis: q: in nurēberga nullius vox eſt athesinorꝫ. Regis auteꝫ nutu oīa fient. Hec vt reuerēdiſſimis dn̄is arelaten̄. ⁊ ſancti Caliſti dicas poſco me is facias cōmendatum. Nollem aliquid fieri qḋ mentem regiam ꝑturbaret. Nos in breui aſcendemus: q: iam inducias biennales cum rege polonie et hungar(ſibi obedientibus nacti ſumus: nec aliud in p̄ſentiarum agimus ꝙ̄ nos vie accingere. Mihi Johānes amātiſſime bene eſt: bene habeo: bene ſpero: quod mihi nō tam mei cauſa iocūdum eſt: q: vbi paucis eſſem contētus ꝙ̄ vt mihi ⁊ amicis ac neceſſarijs ceteris poſſim aliquando ꝓdeſſe. Andream de pauigalijs ⁊ ceteros amicos meo nomine ſaluos dicito. Uale optime.

¶ Dolet de amici captura ⁊ morte cardinalis aquilegienſis. Ep̄la. lxvij.

ENeas ſiluius poeta iohāni peregallo. S.p.d. obſignaueram tibi has litteras nūcioq; in craſtinū cōmittere animus erat. Sed accidit inopinatus ⁊ acerbus caſus qui ⁊ epiſtolam retinuit ⁊ mentem affecit dolore. Laurentius nāq; noſter quem velle religionē ingredi ſcripſeram nō clauſtrum ſed carcerem ingreſſus eſt. Poloni enim vt cardinalem moriturū viderunt manus in laurentiū iniecerūt nulla penitus auctoritate freti. Tu inquiūt argentū heri impignoraſti: non exibis niſi luatur ſeptuaginta ⁊ ducentarū mercarū argentū eſt: qd alberti habēt baſilee: hoc voluīt vt laurenti⁹ redimat. obligatū eſt ꝑ ſeptingentis aureis quos cardinalis accepit: indignares eſt vt ſeruus es alienū exoluat. ſic lex barbara iubet. Ego miror hoīem iniuare: q: cōpatior viro in aliena terra capto ⁊ amico. Sed quid tu facias vbi nulla vox auditur niſi auri cum tu ſis inops. Ille adhuc depꝛehenſus eſt neſcio qd futuruz ſit: nulla excōicatio prodeſt: nulla fideiuſſio dum res ſic ſtat. Anima illa q̄ in cardinalis aquilegienſis corpore diu alligata ſilo vel cera detinebat abruptis retinaculis carcerē euaſit. Obijt ille quarto nonas iunij hora poſt meridiē quarta. Nullas extorſiones paſſus eſt: nullos cruciatus: ſed tanq̄ dormiturus aīam exalauit. Uiderat medic⁹ mortem inſtare: ſuaſitq; teſtamētum fieri: ſic ⁊ amici aſtantes. Ille vos me deficere cenſetis inqt at ego robuſtus ſum: nec in me quicq̄ ſentio deficere: nec poſt hec verba: mediā vixit horam. Eius corpus ꝑ alteram diem ſeruatū eſt oſtenſumq; omnibus. Tertia vero luce apud ſanctū ſtephanū ⁊ ad dexteram altaris dextri ſepultum eſt. funus iuxta morē germanie magnū ⁊ honorificū fuit. Apud italos nō fuiſſent tanto viro exequie digne. Pileus rubeus ob neutralitatē non eſt permiſſus mortuo: qui viuo non negabatur. Sermo ante funus habitus eſt: neſcio qui vir fuit. verba hoīs laudo. Eſt hoc anno his in regionibus maxima ſiccitas: neſcio an iterū feton currus phebi ducere ceperit. Frumēta omnia ſunt exuſta: magna cariſtia timetur: nulle pluuie ſunt: calores p̄ter ſolitum admirandi: dicebant plebei nō pluit: q: excōicatus eſt cardinalis. Orator igit̄ qui ante fun⁹ verbum fecit. Uos inquit iudeis ſimiles eſtis: qui cum xp̄m honorificētiſſime recepiſſent aduenientem poſtea perſecuti ſunt: ⁊ crucem ſubire coegerunt. Uos hunc legatum cupide recepiſtis ⁊ mirifice honoraſtis ingredientem: nūc quia peccatis veſtris iratus deus nō pluit: cauſam in ip̄m vertebatis. Ecce iam triduū mortuus eſt cardinalis: cur nobis pluuia nō prebetur: ſceleribus veſtris denegatur humor nō illi: ⁊ in hūc modum epiſtola locutus eſt. Ego cardinali epitaphium feci qd tibi cum preſentibus deſtino. Iterum atq; iterum. Uale.

¶ De morte cardinalis aquilegīēſis ⁊ de rebus concilij. Ep̄la. lxviij.

REuerendiſſimo in xp̄o patri dn̄o Iohāni cardinali ſancti ſixti. Eneas ſiluius. S.p.d. Pauci dies ſunt quibus lr̄e tue mihi fuerunt reddite: que annū in viam ↄſumpſerunt vel minus paulo. Illis ergo nihil reſpondebo q: nil eſt iā in eo ſtatu quo tunc fuit: ſolū atingā nouitates aliq;s ex quibus poſſet ad res conſiliares vigilātius ⁊ vtilius intendere. Regia maieſtas ſedulo operā dat ⁊ q̄celeriter nurēbergaꝫ petat: nec puto his in partibus diu manebit. Res eccleſie aliquē finem nunc ſuſcipient. Deus illum det: nec ſinat amplius tenebrarū p̄ncipem dn̄ari cardinalis aquilegieñ. die ſecunda iunij migrauit ex hac vita. nullum teſtamētum condidit. Uerū eſt q̄ dici ſolet. Sicut viuis ita morieris. Qualis vita talis mors. funus eius nō tam dignitate q̄ vita dignū fuit. Non enī puto magno detrimento eſſe ↄcilio mortem eius: q: nō multum vtilis vita fuit. Sui nāq; legatione abutebatur. Nec papa id agit: quod hic faciebat. omnia enī plana erant. Itaq; murmur erat aduerſus concilium qua leuit queam dicere. Tu ſcis q̄mundas manus habere oporteat qui aduerſari⁹ habet. Si aliqd deerat. Superuenit marc⁹ boni ſilij ꝓuīc⁹ diſpēſator: quē famoſa legatio apd poloniā geſta recōmendat. Is nunc litteras ante obitum cardinalis obtinuerat cū oī p̄tāte quā cardinalis habebat. Itaq; legatus legatū creabat. Ego vidi ⁊ legi has lr̄as rep̄hendiq;: q: nō pōt de iure facultates ſuas ſp̄ūales ſup quibus induſtrie pſona electa eſt alteri delegare. Sed fruſtra clamaui: q: nullum eſt apud fatuos conſilium. Neſcio quid nūc facturus ſit marcus. Aiunt enī adhuc velle poloniā petere: forſitan facultatibus vti vult etiā poſt mortem mādantis. Is laurentiū prodidit captureq; ſue ſtructor fuit. Me nūc ꝑ liberatione ſtudere oportet. Nihil formidabili⁹ eſt q̄ homo bilinguis: nihil terribilius q̄ hoſtis familiaris. At hic bn̄ficia ex laurentio plura ſuſceperat neq; huc veniſſet niſi expenſas ille feciſſet. digne patitur laurentius: q: bn̄facere malis malefacere eſt. Ueſtrum eſt cogitare ne apud polonos marci loquacitas atq; cupiditas fauorem cōcilij obnubilet. Uenerabili ⁊ doctiſſimo viro theologo Franciſco de fuſte refero gr̄as: qui antoniū luſcum ad me miſit. Andream theologum ⁊ confratrem eius ſaluū dicito. Neuter eorum meretur ſi non voco domin⁹. quia nemo dn̄s abſq; dn̄o. Mendicantibus autez nedum dominiū: ſed ois ꝓprietas eſt interdicta. Ualeant igitur ipſi ⁊ me cum paupere ament. Tu quoq; me ⁊ ſoles dilige: ⁊ inter famulos habe fidos. Ex vieñ.

¶ Promotoriales littere. Epiſtola.lxix.

ENeas ſilvius poeta magnifico domino Gaſpari ſchlik cancellario. S.p.d. Cuz recederes heri et Vienna putaui me hodie tuū iter ſecuturum. quia in balneis me velle operiri dixeras. Hoc mihi voluptati erat tum ꝙ in balneis recreor: tuz ꝙ tecum libentius ꝙ͂ viſq̃ gentium ſum. Sed aduenit heri circa meridiem hartungus noſter qui ait te hodie nouam ciuitatem petiturum: ſicut chiēnenſis epiſcopus ſibi dixerat. Nam regia maieſtas omino te viſere cupiebat: deq̃ nōnullis conferre tecum. Quod vt audiui ratus ſum nō expedire me balnea petere: quia ſine te inutiles ſumptus facerem. Reddidit eñ certum idem Hartungus me nō inuenturū tuaz ibi magnificentiam. Deliberaui igitur hic manere aliud donec mihi ſignificares. Interim venit vlcus neſcio quod: in ſiniſtram tibiam quo maxime crucior ⁊ ab heri viſq̃ hodie mirūimmodū creuit. Crus ipſum ſiniſtrum a genu in femur rubeum eſt ⁊ ſanie plenū. Oportet me vti emplaſtris: neſcio an infra triduū poſſim fieri robuſtus equitandiq̃ potens: nūc nullatenus poſſuz niſi ſupra dextrum pedem conſiſtere. Mira res ꝙ͂ celerior egritudo venit quāq̃ tarde recedit. Qui nūc ſanus erat: in hora egrotabit. Nihil ſub celo ſtabile: nihil ſecurū. Spero tñ me non eſſe nūc ex hiis ꝗ diu iacent. Et quippe ſi meū ad te ire tam neceſſarium ꝙ͂ voluntarium putaſſem: mox equū aſcendiſſem: etiam ſi vna priuatus tibia veniendum fuiſſet: quia libentius tecum cū vno pede forem ꝙ͂ cum duobus ſine te. Si ergo mea preſentia vlla in te opus eſt, ſcribere: quia omni dubitatiōe poſthabita curabo ad te proficiſci. Iterū ſicut tibi dixi de ſimone presbytero miſneñ. vicario apud ſanctū michaelem: ſupplico vt cauſam eius recōmiſſam habeas: verbūq̃ regi facias vt is poſſit illic perſeuerare quod eſſet illi eccleſie admodum vtile. Nam edes ruinam minant: vinee inculte ſunt quia cum rector non arbitratur ſe manſurum rapit quod poteſt ⁊ cetera negligit. Hic vult domū reparare iamq̃ ex amicorum ſubſidio in hoc opus pecuniam comparauit. Vult etiam vineas colere ⁊ agros reformare ſicuti iam ceperat. Itaq̃ multum expediret illi eccleſie huiꝰ hominis cōfirmatio. Prepoſitus ſancti ſtephani habet ānuatim ex ſancto michaele libras octo ⁊ quadraginta: dantur aliis quibuſdam pro vicario. Superſunt libre ſexaginta vel circa: ex quibus teneſ quattuor capellanos: vnum corialem: vnū clericuz: vnū procuratorem: ⁊ ſe nutrire. Itaq̃ maiores ſunt expenſe ꝙ͂ redditus. Sed hic homo ſi continuetur intendit vineas ſic meliorare vt fructus maiores ſint. Nec hoc bonū eſt ꝙ aliquis illic nō perpetuetur. Nam rex albertus antecesſorem illius vicarii perpetuū eſſe voluerit. rogo igitur ⁊ ſupplico vt tam ꝓ bono illius eccleſie ꝙ͂ meoꝝ intuitu quia virum illum diligo. velis efficaciter regem orare: vt hunc ꝑpetuet. Quod ſi hoc nequeat obtineri ſalutem trienniū aut bienniū ſibi impetres: ne homo expenſas quas pro vineaꝝ reparatione fecit, omnino perdat: in hoc mihi gratiam ꝙ͂maximā facies. Vale.

¶ Fama non eſt contēnenda. Epiſtola.lxx.

ENeas ſiluius poeta. Iohāni tuſchon ſecretario ciuitatis pragenſis amico primario. Salutem plurimam dicit. Epiſtolam tuam dum legi atq̃ relegi: modeſtiam cum doctrina pugnantem vidi. Namq̃ cum ornatiſſime ſcribas vereri te tamen ais ad me litteras dare minus comptas. Sed obſecro te ne deinceps tali vtaris ꝑncipio: ꝙ nihil ad me potes nō elegāter ſcribere: etiā ſi ornatus qui tuis inſcriptis elucet maximus nullus foret. Amicicia nāq̃ nō eloquentiā ſed rem expetit. Tu vero ⁊ mihi amicus es ⁊ ego te in paucis amo. Itaq̃ ſupplet amor quicq̇d facundia negat. Que excuſatio nō minus mihi ꝙ͂ tibi cōuenit. Tu nāq̃ dum imperitꝰ videri vis: doctiſſimū te oſtēdis. Ego dū aliq̇d ſapere me iacto: imperitiā ꝓdo meā. Quo fit vt in meis lr̄is arrogantia cū iuſticia certet. Non tam honeſte ꝙ͂ in tuis certare dixi cū doctrina modeſtiā: ſed preterea iam hic tuiſq̃ optatis reſpondebo. Ais te cupere ſi quid noui ederim tibi vt cōmunicē. Gererem tuo deſiderio morē ſi tam libēter reſcriberē ꝙ͂ ſcribo. mihi tñ id vicium eſt vt plus ꝙ͂ ſemel nihil ſcribā. Plura poſt tuū abitū cōpilaui. Sigiſmūdo duci patrueliq̃ regꝭ noſtri: non paruā epiſtolā deſtinaui: plima illic bñ viuēdi ꝑcepta tradendo. De paſſiōe dñi hymnū confeci regiq̃ dono dedi lr̄as nūc ad iſtū nūc ad illum miſi. Copias oīm venceſlaus noſter hꝫ. Is te pōt participē facere. Sibi plumeus mihi plūbeus eſt calamꝰ. Manus illi velox: mihi tardior: qđ ex me cupis ex illo pete. Nihil noui ex mea manat officina: qđ ipſe nō antea exemplarim retineat. Si ergo ignorantias meas tantope cupis ſatꝫ habeto ex me doceri quō voto cōpos fias. Notum in bohemia encāno imitꝰ audio: ꝙ meliꝰ eſt nomē bonū ꝙ͂ diuitie multe. Sꝫ vtinā ſtabilis ſit ꝙ͂ de me famam ꝑdicas: qđ ita demū erit: ſi fundamentū bene iactū eſt ſub petra veritatis. Ego mihi cōſcius ſum nō me talem eſſe qualis ꝑdicor: vtrūq̃ eſt: laudari potiꝰ indigne ꝙ͂ vituperari digne cupio. Eſt eñ laus virtutis excitamentū. Quis eñ tā malus eſt q̇ virtutē illaꝫ nō aſſequi ſtudeat de qua ſe per

cipit laudari:mihi ſane magnos ſtimulos ad eloquentiã capeſcendã adhibet:ioquẽ de me dicis inter bohemos eſſe rumor.Et vtinã aliqñ poſſim talis euadere qualis credor.Tu tamen vide ne vanus laudator inueniaris.Siquis me caſus pragam detulerit vbi mea preſentia nomẽ obũbret in armorum tuorum deſcriptõe prebebo quã optas operã.Venceſlaoq; puiciã demãdabo.Cui nihil eſt tui cauſa durũ facere.Frãciſcus regie cãcellarie verꝰ mãcipiũ multa mihi de te cũ laude retulit: que nõ abs volũtate cognoui.Faxit deus vt ſecũdi hora ſint q̃diu vixeris:tua tuorũq; fata:tibiq; nunq̃ Medo ꝛ franciſco nunq̃ deficiat merum.Venceſlaus ꝛ ego Colmũ bibemꝰ vbertim. Uale.

¶ Promotoriales littere Epiſtola. lxxi.

Eneas ſiluius poeta ꝛ Michael de pfuellendorff.S.p.d.ꝛ ſeſe dedunt.Reuerendo in xp̃o patri ꝛ illuſtri principi dño Henrico ep̃o cõſtantienſi. Uiros bonos et litterarum amatores tue dilectiõi dilectos eſſe nequaq̃ ambigimus:q: ſimilis eſt amare ſimilẽ:ꝛ oĩs ꝓbus afficitur ꝓbis.Nec virtus põt nõ placere virtuti.Hoc facit vt Johãnem cilium qui tuo indiget auxilio:non multis tibi verbis recõmẽdemus.Nam cum ſit ille ꝓbitate plenus ꝛ omni ex parte laudãdus.Satis in ſe preſidij habet ad tuum fauorẽ nanſciſcẽdũ:nec recõmẽdatione noſtra magnopere indiget.Ne tamen in ſuis neceſſitatibꝰ verba tibi noſtra defuiſſe arbitretur.Scire te volumus magni beneficij loco nõ ſuſcepturos q̃cquid in eũ te boni cõtuliſſe percepimus.amamꝰ enĩ hunc ꝛ in amicitia noſtra tertium habemꝰ:nec ſibi quiſq̃ prodeſſe põt quin ꝛ is nobis gratificet. Non tam Pilades Horeſtẽ:aut Perithoum Theſeus dilexit quam in alterutrũ ſeruamus amorem. Hinc regia munificẽtia primariarũ precũ ius prebuit.Capitulũq; zouingñ.tue dioceſis pro eo rogatum fecit.Iamq; in canonicũ eſt receptus.Prebendã aũt aſſequi nõ poteſt:qm̃ alius ſibi; impedimento eſt.Habet igitur honorẽ abſq; cõmodo.Alius forſitan libẽtius cõmoduz abſq; honore ſuſcepiſſet:q: vulgus vtilitatẽ ꝓfert honori.Uera tñ phia nil vtile cenſet quod nõ ſit honorificũ. Utrunq; ſit noſter Johãnes optat honori ſuo miſceri cõmodũ:q: caduca res eſt mũdialis honor: niſi pecunia ſuſtẽtetur.Tu ergo qui illic epiſcopus es:in cuius manu calix eſt muſto plenus:quicq; potes ex hoc in hoc miſcere.Iuua hunc amicũ noſtrũ ꝛ fac vt noſtras preces illi ſentiamꝰ fuiſſe ꝓficuas.Quod ſi feceris vt de tua humanitate cõfidimus:nõ ſolum illum ꝛ nos tibi obligabis:ſed imperialis etiam faſtigij erga te grãm efficies promereri.Uale.

¶ De dietis germanicis. Epiſtola.lxxij.

Eneas ſiluius poeta.S.p.d.Reuerẽdo patri dño Johãni caruail iuriſcõſulto et apoſtolici palacij cauſarum auditori.Accepi cupide te germaniã reperiſſe:q: ꝛ te reuiſere ſpero cum quo loquor ꝛ cõuiuo libenter:q̃uis inter nos ſepe de rebus eccleſie cõcertatio ſit.Illa namq; nõ pertinax aut raucida eſt:ſed qualis inter philoſophos eſſe cõſueuit:qui non vt appareãt:ſed vt inueniant verũ diſputant Nec rurſus ego is ſum qui me velim huiuſce diuiſionis participẽ facere:theologorum eſt hec diſputatio:mihi ſatis ſentire fuerit quod plures ſenſerint. Petis et me de curſu diete ꝛ quid ſperem tibi renũciem.Satis facit deſiderio tuo q̃tum põt cãcellariꝰ Me nec ſcire neq; ſignificare plus eo phas eſt.Si me tamẽ diuinare vis:q: poetarũ eſt preſagia ſcribere pauca ſubiungã.Ego ꝛ tibi verũ fatear:non puto dietam hanc aliũs eſſe ſteriliorem:ſcis qd hoc verbo ſentiam.Fecunde ſunt oẽs diete quelibet in ventre alterã habet. Apud arabes auis eſt fenix:carminibꝰ poetarũ illuſtris.Hec dum fatum ſibi inſtare ſentit:quingẽtis enĩ ꝛ.xl.annis viuit.rogos ſuos inſtruit cinnamis.Ex cuius cyneribus mox altera ſurgit:ꝛ ſemp vnica fenix eſt. Tu hoc vt vis accipe:annis iam pluribus dietas habemus nec ſtatim finis:res turbulẽte ſunt:diuiſi animi:quoſdam delectat neutralitatẽ vigere:q: nouum eſt aucupiũ:poſſeſſores vnionis ſunt hoſtes:quia nulli ius reddi vellent.Serpentẽ qui tibi ſuſpectus erat:vidi audiuiq; nec alius ſuit qua rebar:tu ſi moroſus eius perſenties periſti:niſi antidotũ habeas.Uix Mitridates aduerſus hoc attonitũ tutus iret.Habes quod ſperem quodq; poſſum ꝓpter iniuriã mei officij dicere.Tu vale ꝛ ſi quem tibi nõ in oĩbus cõſonantem amas me etiam ama.

¶ Promotoriales littere. Epiſtola.lxxiij.

Eneas ſiluius poeta.Salutẽ plurimã dicit.Magnifico dño Gaſpari ſchilik cancellario imperiali.Attulit tibi ſicut opinor. Hartũgus litteras meas q̃bus magnopere poſtulabã vt amicũ meum Symonẽ miſneñ.regie maieſtati recõmendares peciũculam ſuã ſuper vicariatu ſancti michaelis ꝓmouẽdo. Nihil exinde mihi reſpõdiſti puto:quia nõ ſuppeditabit tempus.Uerum cum amici cauſa nõ ſit deſerenda niſi ad finem vſq; perducatur.Iterum atq; iterum precor vt mei

¶ Promotoriales littere. Epiſtola.lxix.

ENeas ſiluius poeta magnifico domino Gaſpari ſchlick cancellario.S.p.d.Cū recederes heri ex Vienna putaui me hodie tuū iter ſecuturum. quia in balneis me velle operiri dixeras.Hoc mihi voluptati erat tum ꝙ in balneis recreor:tū ꝙ tecum libentius q̄ vſqꝫ gentium ſum.Sed aduenit heri circa meridiem hartungus noſter qui ait te hodie nouam ciuitatem petiturum:ſicut chiēnenſis epiſcopus ſibi dixerat. Nam regia maieſtas oīno te viſere cupiebat: deqꝫ nōnullis conferre tecum.Quod vt audiui ratus ſum nō expedire me balnea petere: quia ſine te inutiles ſumptus facerem. Reddidit enī certum idem Hartungus me nō inuenturū tuā ibi magnificentiam.Deliberaui igitur hic manere aliud donec mihi ſignificares. Interim venit vlcus neſcio quod:in ſiniſtram tibiam quo maxime crucior ⁊ ab heri vſqꝫ hodie mirūmodū creuit.Crus ipſum ſiniſtrum a genu in femur rubeum eſt ⁊ ſanie plenū. Oportet me vti emplaſtris: neſcio an infra triduū poſſum fieri robuſtus equitandiqꝫ potens:nūc nullatenus poſſū niſi ſupra dextrum pedem conſiſtere.Mira res q̄ celerior egritudo venit quāqꝫ tarde recedit. Qui nūc ſanus erat:in hora egrotabit. Nihil ſub celo ſtabile:nihil ſecurū.Spero tñ me non eſſe nūc ex hiis q̄ diu iacent.Et quippe ſi meū ad te ire tam neceſſarium q̄ voluntarium putaſſem:mox equū aſcendiſſem:etiam ſi vna priuatus tibia veniendum fuiſſet:quia libentius tecum cū vno pede forem q̄ cum duobus ſine te.Si ergo mea preſentia vlla in te opus eſt,ſcribere:quia omni dubitatiōe poſt habita curabo ad te proficiſci.Iterū ſicut tibi dixi de ſimone preſbytero miſneñ.vicario apud ſanctū michaelem:ſupplico vt cauſam eius recōmiſſam habeas:verbūqꝫ regi facias vt is poſſit illic perſeuerare quod eſſet illi eccleſie admodum vtile. Nam edes ruinam minanť:vinee inculte ſunt quia cum rector non arbitratur ſe manſurum rapit quod poteſt ⁊ cetera negligit. Hic vult domū reparare iamqꝫ ex amicorum ſubſidio in hoc opus pecuniam comparauit.Vult etiam vineas colere ⁊ agros reformare ſicuti iam ceperat.Itaqꝫ multum expediret illi eccleſie hui9 hominis cōfirmatio.Prepoſitus ſancti ſtephani habet ānuatim ex ſancto michaele libras octo ⁊ quadraginta:dantur aliis quibuſdam pro vicario.Superſunt libre ſexaginta vel circa:ex quibus teneť quattuor capellanos:vnum corialem:vnū clericū:vnū procuratorem:⁊ ſe nutrire.Itaqꝫ maiores ſunt expenſe q̄ redditus.Sed hic homo ſi continuetur intendit vineas ſic meliorare vt fructus maiores ſint. Nec hoc bonū eſt ꝙ aliquis illic nō perpetuetur. Nam rex albertus antecesſorem illius vicarii perpetuū eſſe voluerit.rogo igitur ⁊ ſupplico vt tam ꝓ bono illius eccleſie q̄ meo intuitu quia virum illum diligo.velis efficaciter regem orare:vt hunc ꝑpetuet.Quod ſi hoc nequeat obtineri ſalutem triennii aut biennii ſibi impetres:ne homo expenſas quas pro vinearū reparatione fecit.omnino perdat:in hoc mihi gratiam q̄maximā facies.Vale.

¶ Fama non eſt contēnenda. Epiſtola.lxx.

ENeas ſiluius poeta.Iohāni tuſchon ſecretario ciuitatis pragenſis amico primario.Salutem plurimam dicit.Epiſtolam tuam dum legi atqꝫ relegi: modeſtiam cum doctrina pugnantem vidi. Namqꝫ cum ornatiſſime ſcribas vereri te tamen ais ad me litteras dare minus comptas.Sed obſecro te ne deinceps tali vtaris ꝓncipio:qr nihil ad me potes nō elegāter ſcribere:etiā ſi ornatus qui tuis inſcriptis elucet maximus nullus foret.Amicitia nāqꝫ nō eloquentiā ſed rem expetit. Tu vero ⁊ mihi amicus es ⁊ ego te in paucis amo.Itaqꝫ ſupplet amor quicqd facundia negat.Que excuſatio nō minus mihi q̄ tibi cōuenit.Tu nāqꝫ dum imperit9 videri vis: doctiſſimū te oſtēdis.Ego dū aliqd ſapere me iactito: imperitiā ꝓdo meā.Quo fit vt in meis lr̄is arrogantia cū iuſticia certet. Non tam honeſte q̄ in tuis certare dixi cū doctrina modeſtiā:ſed preterea iam hic tuiſqꝫ optatis reſpondebo.Ais te cupere ſi quid noui ederim tibi vt cōmunicē.Gererem tuo deſiderio morē ſi tam libēter reſcriberē q̄ ſcribo.mihi tñ id vicium eſt vt plus q̄ ſemel nihil ſcribā. Plura poſt tuū abitū cōpilaui.Sigiſmūdo duci patrueliqꝫ regꝫ noſtri:non paruā epiſtolā deſtinaui:plīma illic bñ viuēdi ꝓcepta tradendo.De paſſiōe dñi hymnū confeci regiqꝫ dono dedi lr̄as nūc ad iſtū nūc ad illum miſi.Copias oīm venceſlaus noſter hꝫ. Is tepōt participē facere.Sibi plumeus mihi plūbeus eſt calam9.Manus illi velox:mihi tardior:qđ ex me cupis ex illo pete. Nihil noui ex mea manat officina:qđ ipſe nō antea exemplarim retineat. Si ergo ignorantias meas tantope cupis ſatꝫ habeto ex me doceri quō voto cōpos fias. Notum in bohemia cucā nō inuit9 audio:qr meli9 eſt nomē bonū q̄ diuitie multe.Sꝫ vtinā ſtabilis ſit q̄ de me famam ꝓdicas:qđ ita demū erit:ſi fundamentū bene iactū eſt ſub petra veritatis. Ego mihi cōſcius ſum nō me talem eſſe qualis ꝓdicor:vtrūqꝫ eſt:laudari poti9 indigne q̄ vituperari digne cupio.Eſt enī laus virtutis excitamentū.Quis enī tā malus eſt q̄ virtutē illā nō aſſequi ſtudeat de qua ſe per

cipit laudari: mihi ſane magnos ſtimulos ad eloquentiã capeſcendã adhibet: ſi que de me dicis inter bohemos eſſe rumor. Et vtinã aliqñ poſſim talis euadere qualis credor. Tu tamen vide ne vanus laudator inueniaris. Siquis me caſus pragam detulerit vbi mea preſentia nomẽ obũbret in armor ꝫ tuor ꝫ deſcriptõe prebebo quã optas operã. Uẽceſlaoqꝫ ꝓuiciã demãdabo. Cui nihil eſt tui cauſa durũ facere. Frãciſcus regie cãcellarie vetꝰ mãcipiũ multa mihi de te cũ laude retulit que nõ abs volũtate cognoui. Faxit deus vt ſecũdi hora ſint q̃diu vixeris: tua tuorũqꝫ fata: tibiqꝫ nunq̃ Medo ꝛ franciſco nunq̃ deficiat merum. Uẽceſlaus ꝛ ego Colmũ bibemꝰ vbertim. Uale.

❡ Promotoriales littere   Epiſtola. lxxi.

ENeas ſiluius poeta ꝛ Michael de pfuellendorff. S. p. d. ꝛ ſeſe dedunt. Reuerẽdo in xp̃o patri ꝛ illuſtri principi dño Henrico ep̃o cõſtantienſi. Uiros bonos et litterar ꝫ amatores tue dilectiõi dilectos eſſe nequaq̃ ambigimus: q: ſimilis eſt amare ſimilẽ: ꝛ oĩs ꝓbus afficitur ꝓbis. Nec virtus põt nõ placere virtuti. Hoc facit vt Johãnem cilium qui tuo indiget auxilio: non multis tibi verbis recõmẽdemus. Nam cum ſit ille ꝓbitate plenus ꝛ omni ex parte laudãdus. Satis in ſe preſidij habet ad tuum fauorẽ nanſciſcẽdũ: nec recõmẽdatione noſtra magnope indiget. Ne tamen in ſuis neceſſitatibꝰ verba tibi noſtra defuiſſe arbitretur. Scire te volumus magni beneficij loco nõ ſuſcepturos q̃cquid in eũ te boni cõtuliſſe percepimus. amamꝰ eñ hunc ꝛ in amicitia noſtra tertium habemꝰ: nec ſibi quiſq̃ prodeſſe põt quin ꝛ is nobis gratificet. Non tam Pilades Horeſtẽ: aut Perithoum Theſeus dilexit quam in alterutrũ ſeruamus amorem. Hinc regia munificẽtia primariarũ precũ ius prebuit. Capitulũqꝫ zouingñ. tue dioceſis pro eo rogatum fecit. Jamqꝫ in canonicũ eſt receptus. Prebendã aũt aſſequi nõ proceſſit: qm̃ alius ſibi impedimento eſt. Habet igitur honorẽ abſqꝫ cõmodo. Alius forſitan libẽtius cõmoduꝫ abſqꝫ honore ſuſcepiſſet: q: vulgus vtilitatẽ ꝓfert honori. Uera tñ pħia nil vtile cenſet quod nõ ſit honorificũ. Utcunqꝫ ſit noſter Johãnes optat honori ſuo miſceri cõmodũ: q: caduca res eſt mũdialis honor: niſi pecunia ſuſtẽtetur. Tu ergo qui illic epiſcopus es: in cuius manu calix eſt muſto plenus: quiqꝫ potes ex hoc in hoc miſcere. Juua hunc amicũ noſtrũ ꝛ fac vt noſtras preces illi ſentiamꝰ fuiſſe ꝓficuas. Quod ſi feceris vt de tua humanitate cõfidimus: nõ ſolum illum ꝛ nos tibi obligabis: ſed imperialis etiam faſtigij erga te grãm efficies promereri. Uale.

❡ De dietis germanicis.   Epiſtola. lxxij.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. Reuerẽdo patri dño Johãni caruail iuriſcõſulto et apoſtolici palacij cauſar ꝫ auditori. Accepi cupide te germaniã repeperiſſe: q: ꝛ te reuiſere ſpero cum quo loquor ꝛ cõuiuo libenter: q̃uis inter nos ſepe de rebus eccleſie cõcertatio ſit. Illa namqꝫ nõ pertinax aut rancida eſt: ſed qualis inter philoſophos eſſe cõſueuit: qui non vt appareãt: ſed vt inueniant verũ diſputant. Nec rurſus ego is ſum qui me velim huiuſce diuiſionis participẽ facere: theologorum eſt hec diſputatio: mihi ſatis ſentire fuerit quod plures ſenſerint. Petis et me de curſu diete ꝛ quid ſperem tibi renũciem. Satis facit deſiderio tuo q̃tum põt cãcellariꝰ. Me nec ſcire neqꝫ ſignificare plus eo phas eſt. Si me tamẽ diuinare vis: q: poetarũ eſt preſagia ſcribere pauca ſubiungã. Ego ꝛ tibi verũ fatear: non puto dietam hanc alijs eſſe ſteriliorẽ: ſcis q̃d hoc verbo ſentiam. Fecunde ſunt oẽs diete: quelibet in ventre alterã habet. Apud arabes auis eſt fenix: carminibꝰ poetarũ illuſtris. Hec dum fatum ſibi inſtare ſentit: quingẽtis eñ ꝛ xl. annis viuit. rogos ſuos inſtruit cinamis. Ex cuius cyneribus mox altera ſurgit: ꝛ ſemꝑ vnica fenix eſt. Tu hoc vt vis accipe: annis iam pluribus dietas habemus nec ſtatim finis: res turbulẽte ſunt: diuiſi animi: quoſdam delectat neutralitatẽ vigere: q: nouum eſt aucupiũ: poſſeſſores vnionis ſunt hoſtes: quia nulli ius reddi vellent. Serpentẽ qui tibi ſuſpectus erat: vidi audiuiqꝫ nec alius ſuit qua rebar: tu ſi moroſus eius perſentiſces periſti niſi antidotũ habeas. Uix Mitridates aduerſus hoc attonitũ tutus iret. Habes quod ſperem quodqꝫ poſſum ꝓpter iniuriã mei officij dicere. Tu vale ꝛ ſi quem tibi nõ in oĩbus cõſonantem amas me etiam ama.

❡ Promotoriales littere.   Epiſtola. lxxiij.

ENeas ſiluius poeta. Salutẽ plurimã dicit. Magnifico dño Gaſpari ſchlik cancellario imperiali. Attulit tibi ſicut opinor. Hartũgus litteras meas qbus magnopere poſtulabã vt amicũ meum Symonẽ miſneñ. regie maieſtati recõmendares peciũculam ſuã ſuper vicariatu ſancti michaelis ꝓmouẽdo. Nihil exinde mihi reſpõdiſti puto: quia nõ ſuppeditabit tempus. Uerum cum amici cauſa nõ ſit deſerenda niſi ad finem vſqꝫ perducatur. Jterum atqꝫ iterum precor vt mei

deſiderij memoriā habeas:⁊ hanc vnam mihi gratiā impetres:q: pro magno munere ſuſcipiam. Ego nunc orationem vnam edidi que nouam papiri implet:quam cum videris dices me tum tibi tum tuo germano officioſum eſſe. Itaqꝫ rogo vt ꝑ mercede illius mihi ſymonē ꝓmotum reddas quia digna eſt oratio ſic ꝓmiari. Meqꝫ iudice multomagis. Ideo velis hāc poſtulationē mihi impetratā reddere:meqꝫ ſuper hoc certiorare. De me vero ꝗcqd fieri iuſſeris id fiet. Intelleri tūc apud te oia eſſe precij grauioris:ideo hic manebo ꝙdiu nō vocabor: quia ſemꝑ mea ſentētia fuit noue ciuitati Viennaȝ eſſe preponēdam:quanꝗ apud vos iudeorum ⁊ monachoꝝ plus ſit:nec me nouus benedictinoꝝ habitus ſiue bernardini ſunt oblectaret:ꝗuis fama eſt crucem auream fore adiunctam:que de collo cuiuſqꝫ monachi pendet. Vale optime ⁊ niſi nurembergeñ.cura diete nimium regem teqꝫ grauat nō nihil mihi ſcribe.

❡ Aduocatum nouum denunciat. Epiſtola.lxxiiij.

ENeas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretarius.S.p.d.Stephano de caziſs nouarich.iuris vtriuſqꝫ doctori amico primario. Laurenti⁹ de rotella vir probus ⁊ tibi notus vt fert hera fortuna per familiā patriarche aquilegieñ.dum ille in vltimis ageret apprehēſus incarceratuſqꝫ fuit. Ego tum ꝑpter amicitiā tum ꝑpter patriam:tum quod iniuſte detineri eum vidi pro ſua liberatione laboraui obtinuiqꝫ Cancellario tamē ⁊ me pro ipſo fideiubēte. Hac de cauſa oportuit me ire ad regē qui eſt in noua ciuitate abhinc per dietam ſemotus. Poſtꝙ illic fui:acta re Laurētij: tuaȝ aggreſſus ſum. Iamqꝫ impetraui te regiuȝ aduocatū fieri:nec aliud reſtat niſi litteras cōfici:quod faciā vt primū curia inſimul erit. Nunc nequeo quia ſigillo caremus. Tute tamen ſcias aduocatū eſſe:⁊ per regem libenti animo receptū. Namqꝫ vt is de tuis virtutib⁹ certior factus eſt. Stephanus inquit me rogat qꝺ eum rogari a me par fuerat. Cognoſce ergo regis animū:⁊ q: iam ſuus es:cauſas eius ſuſcipe cōmendatas. Nunc de aquilegieñ.⁊ tridentineñ.agetur eccleſijs:vide ne qꝺ fiat quod preter regis ſit mentē. Reuerēdiſſim⁹ dñs arelateñ.cui rex ſcribit tibi aperiet qꝺ ſit opus. Ego tuas litteras curabo quātotius expeditas ad te mittere. Vale.

❡ Promotoriales littere. Epiſtola.lxxv.

ENeas ſiluius poeta.S.p.d. Magnifico Gaſpari ſchillick imperiali cancellario. Inſignem litterarum militē Procopiū de rabēſtein quāti faciam quāꝗ amem multis ſignis potuiſti intelligere. His nunc eccleſiā budonicēſem germano ſuo cōferri petit. Epiſcopus alius bohemus dicit eam ſibi ꝓmiſſam. Mihi conſtat hunc epiſcopū non vocātē ſed vacaturū impetraſſe. Et q: tunc nō vacauit vana fuit eius impetratio. Poſtꝙ regia maieſtas vt vult diſponere. Mihi conſultius videtur Procopij fratreȝ ꝙ illum epiſcopū ꝓmoueri. Multa ſentio que ſcriptis nolo cōmittere. Tu amas Procopium ⁊ ab eo amaris:ideo nō expedit me multa dicere:ſi quid tibi preces mee valere pro eo poſſunt:ſcito me omni conatu ⁊ integro corde ipſius cōmodum cupere. Hoſpes noſter valet ad te ꝓficiſci tuoqꝫ auxilio preſentiā regis habere ſi ſaltem triduo in noua ciuitate rex ſit manſurus. Quod ſi huc vēturus ſit expectabitur eius aduentus. Tu velis me quid fieri debeat inſtructū facere. Dum tergeſti ꝑterita hyeme forem expoſui poteſtati regie inanes fuiſſe:quas per medium tuum pro meis familiarib⁹ regias preces impetrauerā. Quia nō erant vere collationes:petijqꝫ alias preces ſi locus vacans reperiref. Annuit rex preſenti Guillelmo tatz prothonotario. Nunc dicit mihi Iacobus locuȝ eſſe vacuū quem in cedula tibi ſignifico:peto vt permittas pro Iohāne familiari meo ad conſolationē iſtam preces expediri: quia ex hoc magnum beneficiū recepiſſe putabo: ꝗuis tot ſunt tua erga me merita vt ſilere potius ꝙ amplius petere debeā. Sed facio ſicut ruſtici qui poſtꝙ vident ſe nō poſſe obligatōib⁹ ſatiſfacere; curant vt obligatōes ipſe ꝙmaxime ſint. Domini quoqꝫ id ſolēt iquerere vt ſeruos ſuos ꝙobligatiſſimos habeant. Vale ⁊ me tuum tuiſſimum facito.

❡ Littere promotoriales. Epiſtola.lxxvi.

ENeas ſiluius poeta. Salutem plurimā dicit. Magnifico domino Caſpari ſchlick cācellario imperiali. Guido tabellarius apoſtolicus ad me hodie venit: litteraſqꝫ mihi ex roma reddidit Iohannis campiſij ⁊ Petri noxetani:qui mihi ex tota humani generis ſocietate ſunt amiciſſimi. Hi venerabilem ⁊ ornatiſſimū virum Bartholomeum rauarelli ſecretarium ⁊ cubicularium apoſtolicū magnopere cōmendant vſqꝫ res ſuas iuuem non ſuadent tātum ſed cogunt:quale negociū ſit non ſcio. Sed id magnificentie ſcribitur tum per eundem bartholomeū tum per alios. Audio illū tui germani cauſaȝ toto conatu ꝓmouiſſe.dum res eccl̃ie friſingeñ.rome tractebaf. Aiunt ꝑterea hunc

eſſe apud ſummū pontificem magno loco:viruꝫ fore ⁊ litteris ⁊ virtutibus ornatum:quibus ex re
bus ſi quid apud te roboris meis ineſt precibus peto:ſupplex oro:vt rem huius viri expeditā red
das:ſi modus eſt qui poſſit impetrari. Nam ⁊ grām homini reddes bene merito ⁊ amicis meis
qui tui ſunt ſerui plus cōplacebis ꝙ ſi montes auri tradideris. Sic eos in hanc rē affectos video:
tuū eſt morē ſeruare vetuſtū:qui felicitatē tuā ſoles in acquirēdis amicitijs collocare. Receſſum
regis ſuūꝫ tranſitum ſicut iuſſiſti ⁊ Hauſtumio ⁊ ceteris ſocijs ſignificaui. Sebaldus in balneis
eſt. Hoſpes dubius eſt:venturus ne ad te ſit Ego diſſuaſi:qꝫ ⁊ tu venire intendis. Uale optime.

¶ Probat veram ſcientiam diſcere bene mori. Epiſtola.lxxvij.

Eneas ſiluius poeta imperialis ſecretarius viro ⁊ amico conſtanti Friderico
tergeſtinoꝝ cācellario. S.p.d. Queſt'es me tibi nō ſcribere ꝙuis mihi ſcripſe
ris aliquando:diciſꝫ id eſſe ſigni:nec cōſtātis:nec veri amici me fungi officio.
Sic enim referunt qui ex te huc ꝓficiſcuntur. Facis ſicut mancipia ſolent: que
vbi peccauerūt prius clamare ⁊ vociferari incipiunt:ꝙ dn̄i crimēꝫ aliquod ex
cogitant qḋ heris aſcribentes obliuionē peccatoꝝ ſuoꝝ inducāt:ſed erras: nō
patiar tuā negligētiā inultā:nec ꝓpterea excuſatus eris:qꝫ prius cōquereris.
Scio ego has artes:noui has vſutias: calleo has tegnas. Nihil agis mi Fride
rice dn̄ me accuſas:ꝗ nunꝙ ad me ſcripſiſti poſtꝙ abs te receſſi:niſi paucula vba ꝗbus amici tui
cām cōmēdabas. Ego vero ad te ſepius ſcripſi ⁊ anꝙ irē romā ⁊ poſtꝙ reuerſus ſum. Si ergo me
vincere vis:nō ꝗrendo:ſed ſcribendo:id facies melius. Nūc tn̄ miſſa hec ſi facio veniāꝫ do:ti mō
in futurū aliter agas. Ego nūc qḋ ad te ſcribā nō habeo aliud niſi me tuū dixerim: tibiꝫ velle cō
placere colere te amare ⁊ obſeruare vnice:tuumꝫ bonū ſtatū valitudinē optimā:⁊ tuoꝝ felicē ſuc
ceſſum optare: ſed iſta vetera ſunt ⁊ tibi notiſſima ⁊ inter amicos minime repetenda:qui magis
factis ꝙ verbis cognoſcūtur. cā tuoꝝ ciuiū nondum eſt terminata. Ego libenter viderē haꝝ litiū
finē ꝗ vrbi tergeſtine ac ciuibus oībus ſum affectus. Nec placet mihi videre bonos illos viros
ac ſui reipublice amatores totiens huc trahi:nec rurſus libenter audio poſtponi negociariꝫ no
ſtro principi ꝗ debent. ꝗd ſi eſſent mediatores ꝗ ſtudio pacis interēeſſent:ꝗ ſunt pacis cōſulerēt:
nō tandiu res iſta penderet. Melius ē (crede mihi) de ſuo iure aliquid tradere cū pace:ꝙ totum
litigādo cōſequi. At iſta viderint ꝗ plus ſapiūt. Ego mihi viuere volo nō ſemꝑ alijs:iam regia ma
ieſtas bn̄ficia mihi largita eſt ꝗbus poſſum honeſte viuere. ſequeſtrabo me tandem ab his curiaꝝ
miſerijs. Et qꝫ ſenect' adeſt vrgetꝫ mors:cogitabo quō bene moriar. Id eī eſt deniꝫ recte phi
loſophari. i. ſcire. i. eſſe ſapientem. Nā qui iura nouit ⁊ aſtroꝝ curſus ⁊ pluuiarū ventorūꝫ cās et
argumentandi rōnes ⁊ mēſurā terre:⁊ carminis:⁊ orationis vires:⁊ oēm armoniā:is tn̄ nihil ſcit
niſi mori ſciat. Ultimus humanoꝝ actuū mors eſt. Qui oīa recte fecit:⁊ in fine deficit: is fruſtra
oꝑatus eſt. Inſulſus poeta eſt ꝗ actuꝫ quintū negligit:ſic ꝗ mortē neſcit bene cōcludere demens
eſt. Curandū eſt ergo mihi vt finē bonū faciā:ſatis luſi:ſatis puer ⁊ iuuenis fui:ſatis mūdo ſeruiui
imo nimis. Iā hora me admonet:redeundū ē in viā:faciā niſi fallor. Idē ⁊ ibi cenſeo faciendum ꝙ
mo in eā rem iādudū accinctus fueris:ſed ꝑſeuera. Coniugē tuā ꝓbē mulierē:⁊ honeſtiſſimas fili
as tuas atꝫ filiū tuū adhuc adoleſcentē:⁊ ꝗ iuuentus imperitat facientem iubeo ſaluere:⁊ incolu
mes eſſe cupio. Idē Iacobus facit:qui eſt iam plebanus inſignis eccleſie. N. ſeꝫ ſibi cōmendat.
Uale ⁊ Bononiū veſtrū apiū veſtri ſenatus principem meis verbis ſalutato.

¶ Hortatur legatos regni hungarie vt Ladiſlaum abſꝫ conditione
regem recipiant. Epiſtola.lxxviij.

Dionyſio ſancte romane eccleſie cardinali archiepō ſtrigonieū. ⁊ patri et dn̄o
colendiſſimo Eneas ſiluī' poeta. S.p.d. Si ꝗs me roget pſtātiſſime pater cur
ego natus in hetruria de ſtatu regni hungarie loꝗ pſumē. Rn̄debo me hoīem
eſſe ⁊ vt Terentianus ille cremes dicebat. Humani nihil a me alienū putare.
Dicā me italū ſcire plures mei generis hoīes in regno veſtro: ⁊ opibus ⁊ ho
noribus auctos:ad magnā gloriā euaſiſſe. Dicā me legiſſe hyſtorias vr̄as:inue
niſſeꝫ hungaros multis victorijs claros nomen ad aſtra tuliſſe. Atꝫ idcirco
ſicut natura iubet eoꝝ me virtutibus affici. Quid plura xp̄ianū me dicā. ſollici
tudinēꝫ hr̄e vt xp̄iana religio in tuto collocet:qḋ ſane fieri nō pōt niſi ⁊ murus ei' ꝗ eſt hungaria
ſit incolumis. Sum igit anxius nec aliud hoc tp̄e opto:ꝙ veſtre nationi bonū finē imponi. Uerū
dū hec mecū ſepius animo reuoluo:multū hoc ex tua ⁊ collegaꝝ tuaꝝ volūtate diſpoſitiōeꝫ pen
dere reꝑio. Nā cū vbiꝫ id eueniat:vt tractatus bene cōcludāt:cū nuncij qui eas tractant voluntarij
ꝓniꝫ ſint:quāto hoc magis nūc ſperandū eſt: ſi vos inclinati ⁊ affecti ſitis ꝗ non ſolū legati eſtis
regni:ſꝫ ipm quodāmō regnū in p̄ſēte habetis:qꝫ qḋ per vos fieri contigerit: nemo dubitat apud
alios quoꝝ noīe veniſtis hr̄e ratū. Sunt igit he cauſe ꝗ me tue. R.p. nonnulla ſcribere cōpulerūt:ꝗ

⁊ in bonã partẽ recipi p̄cor: ⁊ aliis collegis tuis cõmunicari: q: ⁊ ſi veſtrũ acre iudiciũ q̄ regno
veſtro conducant optime videat: nõ tñ qđ exteri ſentiunt negligendũ eſt. Loquor aũt cum tua di-
gnatione tanq̄ ceteri ex collegis audiant. in principiorũ meorũ verborũ illud fundamenti loco recci-
piam. Quicquid homines ex ſuo arbitrio faciant: id ſibi vtile iudicare. Nam quod ſibi damno ſit ne-
mo ſciens volenſꝫ facit. Vos igitur hungari viri clariſſimi: qui huc veniſtis in conuentu peſtien-
ſi prius fuiſtis: ac cum ceteris regni baronibus ⁊ accolis ladiſlaum regem expetere decreuiſtis:
nũc legationẽ expletẽs: dari vobis regẽ cũ ſctã corona depoſcitis. Coronari deniꝫ regẽ vultis ho-
magia p̄beri: ⁊ ipm̃ exinde in aliquo regni loco ſub tutela federici ceſaris ſui patruelis conſtitui.
Hec eſt ſi recte teneo ſumma veſtre petitionis: qđ minime cõcluſiſſetis: niſi ⁊ regno ⁊ vobis ſin-
gulis id putaueritis expedire. Quid ad hec reſponſurus ſit ceſar nõ ſcio. illud aũt ſcio ꝙ ⁊ ſuã ꝗ
vtilitatẽ ⁊ patruelis cõmodũ ceſarea maieſtas intuebit. Nec ſcienter aliquid ꝓmittet: qđ ſuo ac
patruelis ſtatui poſſit obeſſe. Si qs ergo vult inter ceſarẽ ⁊ vos plenã fieri cõcordiã: is ea media
offerat que ſint vtriꝫ parti accõmoda. Nemo enim ſermõis ornatu ac verborum lenocinio plus
ſuadet q̄ vtilitas. Cum argo his in rebus que nunc aguntur: ⁊ vos hungari veſtrum cõmodum ſe-
quamini ⁊ auſtrales ſuum: libet mihi pauca de ſtatu conditioneꝫ veſtri regni in mediũ referre.
Sic enĩ que nobis vtilia melius intuebimur. Nam ⁊ apud auſtrales in eandem ſententiam ſepe
rationatus ſum. Vos quod ex pura mente ſinceroꝫ corde promittitur: benigna fronte ⁊ letis ani-
mis audite: ⁊ que vobis ſint vſui (q̄uis lungemelius q̄ ego proſpicitis) me referente notare nõ
pigeat. Status regni hũgarie prothdolor non ſine graui damno totius chriſtianitatis confract⁹
quaſſatus: laceratus: ⁊ omni ſplẽdore nitoreꝫ priſtino denudatus eſt. Tantaꝫ mutatio ĩ regno
veſtro paucis annis citra facta eſt: vt ſi quis procerum antiquorũ iam ab inferis reſurgeret hun-
gariamꝫ intraret: nullatenus ſuam patriam recognoſceret. Apud hyſtoricos veteres repperi
veſtrum regnum florentiſſimum quondã fuiſſe ⁊ hominibus ⁊ opibus beatum. Cui⁹ tãta latitudo
longitudoꝫ fuit: ⁊ a conſtantinopoli mariꝫ pontico vſꝫ ad auſtriam ⁊ a polonia vſꝫ ad ſinum
adriaticum protenderetur. In cuius ventre ſeptem ampliſſima regna claudebantur: que a coro-
na hungarie tanq̄ feuda dependebant: vt merito q̄dam nõ tñ regẽ: ſed archiregẽ hungariã habe-
re dixerint. Nec ſat fuit tot gentibus hungaros imꝑare: ſed ex ſe quoꝫ pp̃los emiſerũt: qui oẽm
illam italie partẽ que olim galia trãſalpina vocata eſt: hodie vero ab ipis hũgaris lõgas barbas
ferentibus lombardia dicitur occupare. Ex vobis inſuꝑ duces exierunt qui ⁊ alamaniã ⁊ galliam
⁊ hyſpaniam inuaſerunt. Nec gens fuit orbe toto: que veſtrũ tũc regnum laceſſere auderet: tã ve-
nerabile ⁊ clarum erat vbiꝫ terrarũ hungarorũ nomen. At nunc q̄ lacertum ſit veſtrum regnum
ipſi ſcitis: circũſpicite totũ. Veneti qui quondã pro fundo ciuitatis ſua tributa pendebãt iam dal-
maciam ex magna parte tenent. thurci qui trans eleſpontũ formidare veſtros arcus ſolebant: in
ipſis hungarie viſceribus craſſantur. Poloni quodãmodo regni veſtri cenſebantur: moldoniam
ſui iuris fecerunt: nec thurci ſine portione veſtrorum dñorũ ſunt: nec bohemi nec theutonici. Quid
ſciſmaticos ⁊ hereticos referam: per hungariã debachantes. quid triſtia bella: per vos cũ thur-
cis geſta. Quid animas pene infinitas ex regno veſtro quottam exportari. Quid abigeri pecora
⁊ omnia in predam duci. Quid monaſteria magniꝫ dei templa vbiꝫ apud vos ruere. O regnum
olim opulentiſſimum. O auream prouinciam. O terrarum decus: quomodo ſic te nitor omnium
acceſſit. quomodo ſic abijt color optimus. Vbi vigor ille tuorũ hominũ. vbi reuerentia: quam tibi
omnes gentes impendebant: vbi maieſtas regis: vbi gloria. Quid tibi tot victorie ꝓferunt ſi tam
cito in triumphum duci decebas. Quid romanorum ducũ reſtitiſſe potentie iuuit. ſi nunc illorum
vicinorum nepotes ineptus ferre potes. Heu fortuna: heu rerũ viciſſitudo: q̄cito imperia varian-
tur q̄cito mutantur regna: q̄repente dilabunt̃ poteſtas. Regnum hungarie cui vix ſimile vidit
ſol: ſic diſſipatũ eſt: vt vix inter ſe partes ville coherẽant. Que aũt ſit tante mutationis ac ruine
cauſa: nõ eſt intueri facile: q: occulta ſunt iudicia dei: non minus hodie q̄ olim fertiles agri ſunt.
non minus fecunda pecora aſſunt: vinearũ prouentus: reddunt vſuram effoſſe auri ⁊ argenti mi-
ne. Senſati homines ſunt induſtrij: magnanimes: multarum rerũ experti: littere tam vigent: q̄
vnquam. Non poſſum ego de ceteris loqui quos non vidi: de vobis qui hic eſtis: illud poſſum dice-
re de quouis hoim genere dici poteſt. video enĩ vos forma proceros: corpore decoros: viribus ro-
buſtos: ſermone gratos: ⁊ in omni opere acceptos. Quid igitur eſt quod regnum veſtrũ tantope-
depreſſit: cũ nec vires veſtris hominibus deſint nec ingenia: ſicut ex omnibus audio q̄ veſtram
regionem peragrarunt. ſunt forſaſſe nonnulla peccata que deus punire vult quẽadmodum in ve-
teri teſtamento factum nonnunq̄ legimus. Ob quã rem conſiderandum eſt diligenter: vt ſi qui er-
ratum ẽ emendet̃: vt per opera pietatis: diuina maieſtas mitigetur: quã ꝓpter iniquitatẽ aliquã
conſtat iratam eſſe. nec miremur ſi dixerim inter vos aliquid iniquitatis eſſe. Nam nulla eſt om-
nino ꝓuincia iniquitatis expers. Ceterum cum his pie ac miſericorditer deus agit quorũ delicta
in hoc mundo punit. Deus enĩ hoies ꝓ filijs habet ⁊ quos diligit arguit: ac caſtigat: vt per multas

aduerſitates ad opera virtutis inducat. quos autē nihil facit: delicate ⁊ delicioſe patitur viuerē quia nō illos videt emēdatiōe ſua dignos. Cū aūt regnū veſtrū deus multꝭ plagis afflixerit ſignū eſt q̄ vos amat: ⁊ ſaluos eſſe deſiderat. Nunc veſtrum eſt vt emēdetis in qbus cogitare poteſtis offenſam eſſe maieſtatē diuinā. inter alias vero que deus egre tulit: forſitā illud eſt: quod eſt regi Ladiſlao infanti orphano ſine crimine non vti par fuerat fauorabiles extitiſtis. Nā q̄uis plerīq₃ veſtrū ex magna cauſa ipſum reliq̄runt: qm̄ ſibi quiſq₃ cōſulere debet: regnū tn̄ totū excuſari nō pōt. quod ſi vnitū ꝓ iuſticia pueri fuiſſet: nunq̄ Polonus ex aduerſo intraſſet: vtcūq₃ ſit: videndū eſt vt deus placeť vbi offenſus eſt: vt inde medela ꝓdeat: vnde vulnus fuit illatum. Nempe quantum ego ymaginari poſſum: ex deo datum eſt vt regnū hungarie qđ ſub Adulterino regi periclitatum eſt: iam ad ſuū verū ⁊ legitimū regem Ladiſlaum reuertať: ſub cuius auſpicijs reintegrari poſſit ⁊ ad priſtinū reduci nitorē. Bona eſt eq̄dem veſtra deliberatio: ꝓbanda recta: ſalutifera. Uerum quia ⁊ ante deſertū Ladiſlaū immo ⁊ diu ante Sigiſmūdi poteſtatē regnū veſtrū declinare cepit: nullā ergo cauſa₃ veſtre ruine maiorē fuiſſe arbitror: q̄ diſcordias veſtras. Nāq₃ ſicut res veſtre per concordiā creuerunt: ſic per diſcordiā ſunt diminute: quoniā nulla durare poteſtas valet: vbi diſſentio regnat. Romani tandiu magni ⁊ rerum dn̄i fuerūt: quādiu in caritate vixerūt vbi vero ciuilia ⁊ inteſtina bella ſuborta ſunt: moꝝ ⁊ maieſtas romana defecit. Sic ⁊ athenas et ſpartam: ⁊ carthaginē domeſtica deleuerūt odia. Ciuiles autem diſſenſiones inuidia et ambitio alunt: que peſtes in regno veſtro craſſantes: omniū intentionū veſtrarū malorum: ⁊ omniū cauſa fuere: ⁊ vtinā etia₃ nō hodie inter vos hi eſſent morbi. namq₃ ſi depoſitis ſimultatibꝰ inteſtinisq₃ odijs cōcordes eſſetis ⁊ vnanimi voto ad cōmune regni bonū intēderetis: nihil eſt quod veſtri vicini contra vos auderēt: nec enim ꝓuincia vlla eſt. que ſi viros habet ⁊ hi ſunt vniti: ſuum nō tueri poſſit ſtatum. Difficile monumētū eſt amor ciuiū: inexpugnabilis eſt ciuitas: quam vnitas populi tuetur. Quod ſi parua regna: ſterilia: paupercula: per concordiā ſeſe tuētur: nec vicinoꝝ impetus timent: quātomagis glorioſum regnū veſtrū ampliſſimū: ditiſſimū: ⁊ omniū rerū copia abundās inſultātibus reſiſteret hoſtibus ſi omnes in vnum barones regnicoleq₃ cōcurrerent. Sed ſunt cōnexe inuicem neſcio quomodo iuſticia atq₃ cōcordia: nec vſq₃ altera ſine altera reperitur: niſi forſan ad modum tēpus etiam in malo q̄dam cōſpirauerit. Sed hi nō poſſunt eſſe diuturni: quia nullius criminis eſt lōgeua ſocietas: qui diu concordiā appetunt: hos neceſſe eſt in virtute iacere fundamentū. Dica₃ plane quod ſentio: nec vos egrelaturos puto: quod in bonū finem eloquor. Liquidum eſt apud me: idcirco regnū veſtrum in magna parte vaſtatum eſſe: quia concordia caruiſtis. Concordia vero ꝓpterea vos deſeruit: quia iuſticiā nō amaſtis. Uoſipſi poteſtis reminīci multis in locis apud maiores veſtros iuſticiam fuiſſe neglectā. Noſtris vero tēporibus magnū illud fuit: quod Ladiſlaum deſeruiſtis infantē ⁊ nullum habentem qui ſuu₃ ius tueretur niſi deum quāuis nōnulli veſtrū neceſſitate magis q̄ voluntate ab eo defecerint: quibus nihil eſt imputandum ſi metu graui perculci vite ſue conſulere voluerūt. Nec enim hi hodie ſumus qui pro iuſticia capita noſtra ponamus. Dixim⁹ iam cauſaru₃ aliquas: regno que veſtro obfuerunt quantū nos inopinari valem⁹. Apud deū forraſſe motorē omniū in cuius manu ſunt oīa regna mūdi: alie ſunt quas ignoramus. Nunc de remedijs tranſigendū eſt: vt eam inueniam⁹ quā querimus vtilitatē. Nempe viri preſtātiſſimi ſi regnū veſtrū vultis inſtaurare (vultis enim nō ambigo) cōtrarijs artibus euitandū eſt: querēda iuſticia eſt: habēda cōcordia: augēdus amor Ladiſlao: qui verus rex eſt repetendus innādus: fouēdus: vt violata in eo iuſticia reſartiatur. Dicitis forſan fruſtra ſic loq̄ris cum iam ob eam cauſam hoc ſimus: ſed hic haud ſatis eſt. Nam ⁊ legatio veſtra cōditiōes quaſda₃ h₃ quas poſſibile eſt Ceſarē nō admittere. Quid tunc facietis. q̄d ſi nō detur puer ad albam regalē: quia nō videtur Ceſari faciendū. Quid ſi negetur coronatio noua: an infecto negotio recedetis. Hic hoc deliberādū eſt: hoc conſulendū: hoc videndū eſt: ne iuſticia deſeratur: ⁊ ne quod expedit regno veſtro negligať. Scitis quia inſgentiū eſt: neq₃ electionē: neq₃ coronatōe₃ regnū dare: ſed ſucceſſionē: quod ſi q̄buſdā in regnis electio regē facit: id certe apud vos nō eſt. Nam ⁊ apoſtolice ſedis ſententia eſt ſucceſſione in regno veſtro locum habere: ſicut ⁊ bonifacius diffiniuit: ⁊ vetus obſeruatio docet. Eſt igitur vobis ad iuſticiā conſeruandā Ladiſlaum in regem habendus: qui ſigiſmūdi nepos. Alberti ⁊ Elizabeth filius: auito paterno ⁊ materno iure regnū vendicat. Ninus patri viuo ſucceſſit apd̄ aſſirios: apud macedones Philippi ſucceſſor Alexāder extitit. Apud hebreos Salomon patris Dauid ſoliū tenuit. Apud romanos cū prole careret Julius: adoptiuū filium Auguſtū ſucceſſorē habuit. Apud troianos Laomedontē patrē ſecutus eſt Priamus. Apud francos Pipini ſedem poſt obitū Karolus magnꝰ accepit. Apud gothos aūt qui ⁊ ipſi veſtri generis fuere Almal patri ſuo Bapt ſucceſſit. Sic ⁊ Alberto regi veſtro par eſt Ladiſlaum ſucceſſorem filium ſuccedere: niſi ⁊ pietatem ⁊ humanitatem omniū populoꝝ gentium nationūq₃ iura velimus peruertere. Uerum ne ꝓpoſiti noſtri metas egrediamur: cum iuſtū ſit Ladiſlaum apud nos regnare: videam⁹ an etiam vtile exiſtat. Stoicoꝝ ſentētia eſt nihil vtile fore quod nō ſit ide₃

honeſtum:nec vt mihi videtur falſe arbitrātur ſtoici:q͛ nihil eſt vtile quod turpe ſit:videri poteſt
vtile:eſſe aūt non pōt. Nam turpia ⁊ vicioſa caduca ſunt:mutabilia:fluxa curas ſemp̄ atq͛ mole-
ſtias afferentia. Que iuſta ſunt ⁊ honeſta ea manent:nec vnq̄ mētem turbant:ſed diſſeram⁹ hec
alio modo. Sunt vt accepi nōnulli qui nec vocandū Ladiſlaum centur:nec cum Ceſare quicquā
practicandū. Quidam vero honeſtum aiunt(vt iam factum eſt)vocari Ladiſlaum:quod ſi non de-
tur per alium moduʒ regno conſulendū cenſent. Apud hoſce homines minima eſt de iuſticia men-
tio:vtilitatem ſolūmodo ſectantur:ſed neſciunt quia nulla eſt ſine virtute vtilitatis poſſeſſio. Di-
ſcutiamus ergo iſtorum opiniones:reſpōdeamusq͛ contrariantibus. Ego quidem tunc vtile pu-
tarem regno veſtro negligi Ladiſlauʒ:ſi ſine ipſo ⁊ concordes eſſe poſſetis ⁊ ab hoſtibus regnū
tueri. Quod ſi hec adſint:quid nobis vtile eſſe queat. Examinemus iſta. Si pacem in regno ⁊ con-
cordiam vultis habere aut populare regimē aut regale habendū eſt. Dimitto q̄ nunc illam. Ari-
ſtotelis quam in politicis de modo regendi conſiderationem q̄ habuit. Nam ad hec duo poſſunt
omnia referri. quid vos obſecro inter hec eligetis:quis veſtruʒ eſt qui populare regimen audeat
ſuadere. Omnes vos qui hic eſtis nobiles eſtis:at in regimine populari omnis nobilitas ſuſpecta.
Surgunt plebei ⁊ equato iure rempublicam odminiſtrant:quicquid excedit amputant. Reſpici-
te ciuitates que in cōmuni gubernātur:nullus in atrio nobilis eſt:mercatorū ſunt omnia. Ego non
puto quenq̄ veſtrum ſub artificibus potius eſſe q̄ ſub regibus. Ad hoc eſt ꝙ veſtrū regimen vſq͛
in hoc cui ſemper ſub auſpicio regum gubernatum eſt. Nec reor nouitatem eos velle nunc agere
que mater erroris eſſe cōſueuit. Exinde cum regnum veſtrum vndiq͛ bellis flageret:neceſſariuʒ
eſt regem habere ad quem omnia referuntur. Ubi pax eſt multitudo regnare poteſt:vbi ſunt bel-
la niſi vnus ſit qui dirigat:omnia corruunt. Cum Cimbri cum tricentis militibus armatorum ita-
liam peterent:vrbes italie que tunc erant libere:ſponte ſua romanū ſibi populum prefecerunt.
Romani autem Marium ducem omniū conſtituere. Nec eniʒ ſine principe frementibus armis
poſſunt prouincie defendi. Uos ergo qui cum thurcis aſſidue bella geritis:neceſſariū eſt regem
habere. Sed hoc q̄ de rege deliberādū eſt. aiunt nōnulli multos eſſe in regno ex ſanguine claros
⁊ virtutibus preditos:quos reges eſſe nequaq̄ dedeceat:quod ego nō negauerim. Nā ⁊ ex vobis
qui hic eſtis non itrem inficias corona dignū aliquem fore:ſiue claritas generis:ſiue forme decus
ſiue animi magnitudo ⁊ probitas requiratur. Uerū cuʒ non poſſit niſi vnus rex fieri. Inter vos aūt
plures ſint dyademate digni:ſitq͛ magna equalitas inter vos:quis non videat magnā inuidiem
naſci:ſiquis veſtrū in rege ſuplimet. Inter pares nunq̄ inuidia deeſt:nec equo animo ſui ſimileʒ
ſibi preferri ſinit. Sunt inter vos diuerſe voluntates. Et vt comicus ait:quot capita tot ſentētie.
Quis vnq̄ ſibi ſuadeat tot prelatos:tot proceres:tot ciuitates:tot incolas in vnuʒ cōſentire:qui
ex hūgaria proficiātur in regem. Addite q̄ inimici veſtri circūſtantes thurci:vires mox veſtras
contēnerent audientes ex vobis eſſe creatū regem. Cum ꝑpterea ſcirent vos ab oībus xp̄icolis
diſtitutos ⁊ a germanis preſertim:quorū ſanguinē iniuriam reliquiſſetis. quid vltra. an putandū
eſt regem Boſſine diſpotūq͛ raſſie ⁊ alios hungarie magnates qui vix Sigiſmūdū Ludouicūq͛
regem ſupra ſe ferebant:iam vnū ex vobis equo animo ſibi dominātē pati. Taceo domū auſtrie ⁊
comitem cilie qui nunq͛ ab obediētia pueri recederent. Quocirca non video quomodo ex vobis
eligi rex poſſit:qui ⁊ hoſtes repellat ⁊ regnicolis pacē prebeat. Uenio extra regnū nec quo pacto
ex aliis gentibus regē habere poſſitis:video. nec eñ adeo deductos vos arbitror:vt ex infidelib⁹
reges accipiatis:qui multis nō dicā annis:ſed ſeculis fidem xp̄i proprio ſanguine cōtra infideliū
imperus defendiſtis. Polonia que vobis regem dare voluit:in eo iam ſtatu eſt:vt vix ſibi regem
inueniat. In alamania quicūq͛ ſunt principes regio digni faſtigio. Ladiſlao regi arctiſſima ſunt
iuncti ꝯſanguinitate:nec quiſquā eſt tam regendi cupidus:vt ꝓpriū ſanguinē ledat. Bohemia La-
diſlaum reſpicit. Cetere nationes remotiſſime ſunt:ex qbus ſi regeʒ velletis vocare:⁊ ſi perſonā
haberetis:auxiliū tamen per tot regiones tot gentes tot terrarū mariſq͛ ſpacia nō poſſetis ha-
bere:ſed cōcedamus eſſe aliquē vel in germania vel alibi qui veſtro vocatu regnū accipiat:vt ſit
verum quod vſurpare Ceſar ſolebat ex Euripide:ſi volendū ius eſt:regnādi cauſa volandū eſt:in
ceteris rebus pietatē colas. An ꝑpterea pacem habebitis:an thurcis reſiſtere poteritis:an vti-
litatem quā vultis cōſequimini. Nunc hinc auſtrales inde thurci regnū veſtrū infeſtabūt. Num
partes in regno erunt que nihil ocioſe fieri ꝑmittēt. Sane viri prudētiſſimi ⁊ alto ſanguine nati
ſi paceʒ in regno vultis habere inimicoſq͛ thurcos ꝓcul arcere:nec populare habēdū eſt regimē
nec ex vobis rex aſſumēdus:nec in alia gente querēdus. Quoniā in auſtria hic eſt:de quo locutus
ſum ⁊ quē vos accerſitis Ladiſlaus alberti filius:in quo ſi nobilitatē queritis:nemo eſt eo in orbe
toto nobilior. Cuius paternū genus ab ipſa Iulii Ceſaris ſtirpe diriuat. Sic eñ domus auſtrie
initiuʒ habet:inqua plurimi romanorū reges fuere:que ⁊ Bohemie ⁊ Polonie ⁊ aliis regnis perſepe
reges dedit. Maternū genus ex regibus veſtris prodit:mater illa regina veſtra Helizabeth fuit
auus Sigiſmūdus imperator:pro auus Karolus quart⁹. Exinde Iohānes rex bohemie ac Han-

ricus ſeptimus ceſar:qui poſt tranſlationē imperij apud germanos excellentiſſimi fuere vbi nā tanta nobilitas tātaqꝫ ſanguis claritudo. Certe hic potiſſime ex oī xpianitate dign⁹ ē:q̄ nobis generis claritate pollentibus eē rex debeat. Hic inter vos natus eſt ꝛ in ipſa infantia coronā veſtrā adept⁹ nemo in regno veſtro ius habet niſi puerulus iſte. Hic nobis theutonicos omnes amicos reddere poteſt:atqꝫ bohemos cōiūgere. hic pacē vobis intrinſecā reddet:hic diſpoſitum ꝛ comitē cilie in vinū nobiſcū cōiunget. hic vobis fredericum ceſarem patruelem ſuuꝫ affectiſſimū faciet. Hic oīa dn̄ia auſtrie:hic ducē burgūdie cōſanguineū ſuū ꝛ francie dn̄m ſibi cōiunctū in veſtrū auxiliū cū opus fuerit aduocabit. In hoc puero regia maieſtas relucet:iā in puerili etate libertatē oñdit ac prudētiā pre ſe fert ſingularē. forma illi egregia ꝛ plus q̄ dici poſſit decora: iā paternam magnanimitatē ꝛ auitā ſagacitatē indicat. breui tēpore grādiuſculus erit ac p ſeipm loqui equitare ꝛ gubernare poterit. Cum hic extirpare ſciſmaticos de regno poteritis:cū hic thurcos repellere dalmaciā vendicare:ꝛ quicq̄d alienatum eſt ad coronā reducere:pacēqꝫ ſancta ꝛ optima frui. Quocirca cū tanta ꝛ tameuidens vtilitas appareat:ſi perſeuerare cum ladiſlao rege volueritis q̄uis nō exputo vos vllo pacto abſqꝫ deſiderata cōcluſiōe receſſuros: vt tn̄ oratūcule mee deſtinatum finē imponā:circūſpectiōes veſtras oro:p̄cor:obſecro ꝛ obteſtor:vt hec tot tātaqꝫ regni cōmoda cōſiderātes cū ceſare noſtro omnino conueniatis: nec in eo vim faciatis:ſi q̄d eſt quod veſtris petitionibus diminuatur:dummodo rex in regni veſtri aliquo loco ſit:maieſtati ceſaris accepto. Nā nec ceſar ipſe quod iuſtū fuerit denegabit:q2 etiam de ſua vtilitate agit: cum regnum veſtruꝫ amicum habet. Nec moueant vos inſtructiones in peſte facte. Nam ꝛ voſipſi potiſſimi autores eaꝝ fuiſtis. Nemo moleſte accipiet ſi quid per vos p regni pace fuerit immutatum. Palatinus aūt ꝛ qui cū eo ſentiunt allegare peſtienſes ordinationes nullo modo poſſunt: qui ab eiſdem multis iam modis receſſerunt. Sumite igitur animū viri preſtantes:cōcludite cū rege quocunqꝫ poteſtis dicite demum:nullius nos regis niſi ladiſlai dominatum paſſuros. Amplectimini inſticiam pueri recipite que vobis vtilia eſſe oſtēdimus. efficite de hungaria tota per veſtrā operā ſe q̄etā et pacificam intelligat redditam:ꝛ puer ipſe ladiſlaus noſter hungarus:ſuum regnū per manus vras veſtroqꝫ ſtudio recuperaſſe cognoſcat:ꝛ cum virilē togam acceperit: te cardinalē qui eū baptizaſti:te veſprinen̄. epiſcopum qui patri ſuo ſeruiuiſti:te Nicolaum vainodam qui militem eum feciſti:te ladiſlaum bonū qui ſanguine ſibi cōiungaris: te griſkona qui eius partes indefeſſo animo ſemper defendiſti: te Emericum qui auo ſuo cariſſimus fuiſti:ꝛ vos omnes legatos preſentes tā q̄ ſuos tutores ſuos defenſores ſuos parentes veneretur:ac honoribus dignitatibus opibus et omnibus officijs ꝛ beneficijs ſuper ceteros regni proceres ſingulari quadam affectione ꝛ animi iocunditate proſequatur.

¶ Congratulatur promoto in epiſcopum et qualiter viuat admonet. Epiſtola. lxxix.

Reuerendo patri ꝛ claro p̄ncipi dn̄o Johāni de aich. electo eyſtetēn̄. dn̄o ſuo p̄cipuo Eneas ſiluius imp̄ialis cācellarius. S. p. d. ſeqꝫ ipm totū ex hiber. Feciſti benigne pater optime q2 i lr̄is tuis q̄s huc ad amicos miſiſti de tuo ſucceſſu mei quoqꝫ memoriā hūiſti. Nec eīn eneā tuū q̄ tibi obuiauerāt bono ignorare noluiſti:quem ſciebas tua gaudia ſolide gauiſurū. Ego igit̄ vir p̄ſtātiſſime gratias in p̄mis optimo ꝛ maxio deo refero:q̄ te dignis honorib⁹ extulit. Poſt hoc laude magnope capitulū tuū ſinglosqꝫ canōicos q̄ ſue puiſuri eccſie:nō vt pleriqꝫ faciūt idoctos ipitos iexptos inerteſqꝫ ſibi aſſumūt:ſed te virū ſciētia iuris:ꝛ oīm litteraꝝ pericia clarū in reb⁹ agēdis diu verſatū apud principes ꝛ ſingulari ſolertia preditū alegerūt:vtinā hoꝝ exemplum ꝛ alij ſequerent̄. Nempe nō ſic laicoꝝ impreſſionibus eccleſie tererētur:ſi eoꝝ gubernacula apud eos eſſent quos ſtudere ſapientie contigiſſet. Poſtremo tibi admodū regratior:qui factus maior nō deſpicis me minorē vt plerūqꝫ fieri ſolet. Mos eīn hoim eſt vt que infra ſe ſunt ſemper contēnant. Hinc vulgo puerbium eſt. Societatem hoim dirimi:quotiens alius aliūm dignitate vel opibus excedere cepit. ſed iſta inter plebeos contingunt:qui non in virtute ſed in vtilitate omnem vite rōnem ponūt viri aūt boni ꝛ virtutis amatores vt magis eleuantur eos magis amicoꝝ meminerūt. Nec enim affricanus iunior lelij vnq̄ oblitus eſt:aut eum puifecit:q̄uis et ipſe duos cōſulatus cum ſummo populi deſiderio ſuſcepiſſet. Ille vero candidatus ex petitione deiectus fuerit. Ned Peritheus Architā neglexit:q̄uis ipſe fortunatus. Ille vero captiu⁹ eſſet ſed libertatē amico impetrauit. Amicitia naqꝫ que inter virtuoſos eſt nec varietate fortune:nec tempe diminuitur. Ita ꝛ inter eſſe video bonitate tua q̄ licet iā inter antiſtites eccleſiaꝝ ꝛ ſeculi principes ſublimatus ſis: q̄ modo priuatus fuiſti nō tn̄ memoriā deponis:ſed inter varias occupationes q̄ in principijs dignitatū adeptarum euenire ſolent:inter magnas curas:interqꝫ diuerſos ſtrepitus de me ſcribere non neglexiſti. indiciū eſt hoc mihi maximū firmā eſſe ſtabilē perpetuā q̄ immortalem beniuolentiam.

tuā. verum preſul amantiſſime q̄uis ego mihi congaudeo ꝙ amicū honoribus auctū ⁊ in ſublimi
poſitum video: tibi tamen an cōgaudere debeam hereo. Nā tuā dignitatem tuaſq; diuitias mul-
te cure multe anxietates multi metus ſequentur. Nec enim augeri opes poſſunt: quin ⁊ labores
creſcant. omnis potentia ſubiecta eſt inuidie. Qui ep̄s eſt in ſpecula ſedet: omniumq; oculos in
ſe cōuerſos habet. Si bene facit feciſſe debitū dicit: ſi male linguis oium capitur. Adde ꝙ nemo
tā ſancte viuere pōt quin aliqui ſe offenſos reputēt. Nihil eſt (mihi crede) in hac vita mortali diffi-
cilius q̄ pontificatū gerere: in quo ſi deo places hoībus diſplices: ſeruare medium arduum eſt. vt-
cunq; ſit nauigandum eſt hoc pelagus pro ſalute communi ſeruiendum eſt reipublice. Nec enim
nobis nati ſumus vt plato dicebat ſed ortus noſtri partē amici: partem patria vēdicat. Ego aūt
addo partē quo deberi eccleſie: ⁊ ſi nos totos obligatos ſibi dixerim: que nos xp̄o regenerauit: nō
errauerim: exinde cum te intus ⁊ in cute norim: moderationemq; tui animi ſciam. Nullum mi-
hi dubium eſt: quin tuus honor perpetuus ſit: cum tua ſit virtus eterna. Et quia magiſtratus virū
oſtendit: vt Bias ait: in hoc beneficio tuo p̄ſtantes animi dotes q̄ latebāt manifeſtabis. Sed oīa
hec cum labore multo diuerſiſq; anxietatibus facies. In omnibus his tamen moneo te: precor: ob
obteſtorq;: ne magis populo q̄ tibi viuire ſtudeas: metire tempus tuū: ⁊ aliud reipublice tribue
aliud retine. Relaxa nonnunq̄ curas animumq; oblecta. Scipio leliuſq; de quibus ſupra me-
mini q̄uis magni eſſent viri: ⁊ rempublicam ſuis ingenijs ac ſtudijs ſuſtinerent: nonnunq̄ tamen
in laurentem agrum exeuntes: ſic ſe ocio quietiq; dabant: vt conchas vmbilicoſq; legentes ad ma-
gnā diei ptē iactu lapillorꝫ oblectarentur. Oportet ſic agere (mihi crede) preſul inſignis. Nam q̄
ſemper ſeria tractat q̄uis non eſt mortuus: tamen viuens moritur. Tu ergo qui iam maximam di-
gnitatem adeptus es: effice ne te magis dignitas: q̄ tu illam in poteſtate habeas. Multi ſunt
modi quibus animus relaxatur. Interdum venatibus ac piſcationibus: multi ſunt mentis ſeceſ-
ſus. Cura vt fideles comites habeas cum quibus non aliter q̄ tecum loqueris. Inter omnia ho-
minum oblectamenta nulla maior voluptas eſt: nulla iocundior: nulla ſecurior: q̄ cum fideles ami-
ci inuicem coeunt: deniq; ita eſt nullius boni (vt Seneca dicit) ſine ſocio iocunda poſſeſſio. Quan-
to quiſq; maior eſt: quanto ditior: quanto potentior: tanto fideli amico magis indiget. Tibi hec plu-
ribus verbis dico q̄ opus ſit. Tu hoc partim legendo partim inter homines viuēdo didiciſti. Fac
ergo vti facto opus ſcis. Ego mihi ipſi congratulor ꝙ te ſic ſublimatum audio. Scripſeram tibi nu-
per de miſerijs curialium longam epiſtolam: ſed tu iam eo in ſtatu es vt his ſcriptis non indige-
as. Curabo tamen vt epiſtolam videas. Nam quanto maiores ſunt illorum anxietates qui prin-
cipibus ſeruientes tedia ſubeunt curiarum: tanto magis letaberis cum te is liberatum videbis.
Apud italos Antonius maſſetanus ex ordine minorum magnus verbi dei predicator fuit: cuius
ſermo tam populo acceptus erat. vt ad magnam diei partem abſq; cibo audiretur. Callebatq; ho-
mo ⁊ in grecis ⁊ in latinis litteris. Hunc ſua virtus generalem ordinis magiſtrum fecit: poſt epi-
ſcopum meſſaranum: non tamen tot dignitatibus auctus: ſermonibus deſeruit. Me preſente ſe-
nis predicare de paupertate cepit: multaq; incommoda pauperum multaſq; miſerias in mediū
adduxit. Exinde quidam inquit: tot ſunt paupertatis tedia vt nihil ſupra. Ego quidā gratias deo
refero q̄ per ep̄atum his liberatus ſum. Sic ergo ⁊ tu dicere potes. Nā epiſcopatus ex miſerijs
curialium te extraxit: quod tam mihi iocundum eſt q̄ tibi vtile. Tu vide vt diues factus non ſis
pauper. Iam tibi facultas eſt: quia potes quāmultos ditare. Cura vt hoīes dignos p̄moueas. Nō
tū ſic te hac lege aſtrinxeris: quin etiam p̄tuo libito aliquibus bn̄facias. Is cui ſcripſiſti de tua p̄-
motione multū in te ſperat: vir bonus eſt ⁊ tui amātiſſimus. Fac vt eiꝰ noticia nō ſit apud te infru-
ctuoſa. Inter alios autem quos dignos ⁊ virtute preſtantes ad bn̄ficia eccleſiaſtica p̄moueris.
Si vnum vel alterum indignū aliquādo aliquo bn̄ficio ſubleuaueris nō erit reprehēdēdū ꝙ non
vituperatur. qui ſemel errat ſed qui magis errat q̄ benefacit. Concedendum eſt aliquid amicitie
atq; cōſuetudini nō tū cū preiudicio veritatis q̄uis Ariſtoteles Platoni veritatē pretulerit: meo
iudicio magis fame q̄ veritatis amore. Vale ⁊ mihi aliqn̄ ſcribe.

¶ Petit inſigne regis anglie pro amico. Epiſtola. lxxx

ENeas ſiluius poeta: reuerendo patri Adam de mulin apoſtolice ſedis p̄thono-
tario ⁊ sereniſſimi Regis anglie ſecretario. S. p. d. Tandum eſt inter nos ter-
rarꝫ maris montium fluminūq;: vt rari inueniam qui vel ad te vel abs te veniāt.
Sic fit vt nec tu meas litteras vt vellem crebras accipias nec ego tuas videre
poſſum eſt mihi hoc graue. Nam ſummopere quid rerum agas: quidue fortuna-
rum habeas ſcire cupio. Nunc cum lator preſentiū vir p̄bus ad te venturum ſe
diceret: ſtatui hanc breuē epiſtolā ad te deſtinare. Et qua ſi nō multa intellige-
res tuā ſaltē eneā bene valere cognoſceres. Verū ꝙ nulla petitio amici cā reſutāda eſt. Cum vir
litteratꝰ magnaq; virtute preditū. N. ſecretariꝰ imperialis mihi amātiſſimus diuiſiā ſereniſſimi

principis regis tui deferre cupiat:ſitq; hoc munere digniſſimus. Te p̄cor hortor obteſtorq;: vt h
tibi apud regiā maieſtatē impetratū reddas: l̄rasq; mihi trāſmittes regias p̄ quas ei tale diuiſi
am ferre liceat: qd̄ ſi feceris mihi ſingularē cōplacentiā gratiāq; cōferes: ⁊ hoiem digniſſimū p̄
mouebis q̄ diuiſie regie nō minus honori p̄ſtabit: q̄ ipſa ſibi diuiſia decus p̄beat. Scis eñ tales
res illis cōmitti deberi q̄ tueari eaꝝ honorificentiā poſſint: ſicut is eſt, p̄ quo tibi ſcribo. Tu fac vt
p̄ces mee ꝯſueuerūt apud te bene recepte efficacesq; ſint. Uale mihiq; oīno reſcribe: in reb' ec
cleſie breui p̄cipies que maieſtatis imperatorie mens exiſtat.

Hungari ſpreto Ladiſlao regni herede vero regis Polonie filium ſuſtu lerunt. Epiſtola. lxxxi.

Reuerendiſſimo in xp̄o patri ⁊ illuſtri p̄ncipi dn̄o Leonardo ep̄o patauien̄. dn̄o ſuo
colnediſſimo. Eneas ſilius ſecretarius imp̄ialis ſeip̄m recommendat ac. S. p. d.
Quāuis res hūgaricas poſt obitū diui Sigiſmūdi p̄rim videris: p̄rim audiueris
vſq; in hanc diē quo pacto ſint geſte. Scripturus tñ ego nunc aliq̄ de hungar;: cui
magis q̄ tue dignationi talia dirigam nō ſcio. Nam etſi vera ſcripſero auctorita
tem ep̄le dabis: ⁊ ſi falſum aliqd̄ intercederit lima tua eradet. Referā g̃ breuiſſi
me qd̄ mēti ſedet: vt ſciāt poſteri: ⁊ a qbus impugnatū ladiſlai regis hūgarie ius fuerit: ⁊ a qbus
defenſum: ac ipſe poſtea cū grādiuſcul' fuerit noſtra legēs ſcripta ſi qñ illa in man' ſuas deuene
rit q̄ d̄ ſe bñ ⁊ q̄ male ſint meriti ſciat: vt illi' p̄mia ⁊ iſtis ſi ſe humiliauerint veniā tribuat: p̄rina
ces aūt in penam rapiat. Eſt eñ principis officiū parcere ſubiectis ⁊ debellare ſup̄bos. Sed ne
modum ꝑpoſite breuitatis excedā: narrationis hic principiū erit. In hūgaria mortuo Sigiſmū
do gener ei' Albertus dux auſtrie regnū ſuſcepit: q̄ dum variis belloꝝ ſtrepitibus fatigat: dum
caloribꝰ inſuetis ſe miſcet: contracto morbo relicta Helizabeth vxore pregnante breui tempore
extinctus eſt. Hungari more hominum qui nouitatibus oblectant reginā adeunt: regnum ampliſ
ſimum multiſq; hoſtibus circumdatū rege carere nō poſſe dicunt. Uiduā quoq; nubere admonēt
Extorquent deniq; vladiſlaum polonie regē adhuc ephebum vocari. Illa etſi partum expecta
re cuperet: vbi tū p̄cibus locū furor negat: oratores mitti annuit q̄ vladiſlaū accerſant: eamq; le
gem adiicit vt ſi marem interea pariat: nulla legatiōis vis inſit. Dum legati viā faciūt p̄uſq̄ Ula
diſlaum conueniant: pariente regina ladiſlaus Alberti filius naſcit̄. Scitulus infans ⁊ in orbe
toto nobiliſſima ꝓgenies. Scribit̄ legatis ne qd̄ vlterius attingāt. Ladiſlaus apud albā reginā
⁊ Dionyſii ſtrigonien̄. archiep̄i manibus corona quā beati Stephani fuiſſe ſacrāq; putāt inun
ctus recepit. Nicolaus aūt vaiuoda tranſiluanus militiam illi cōtulit eūq; gladio cinxit. Legati
in polonia miſſi ſpretis regine ducibus ſiue corrupti auro (Quis eñ nō munere vincit̄) ſiue theu
tonici nominis odio (Nam rara inter vicinos cōcordia eſt) tanq̄ nihil de puero ſcirent. Uladiſla
um accedunt ꝓmiſſoq; regno ſecum in hungariam ducūt: ſibiq; budā in aduentu tradunt: ſcindi
tur eueſtigio regnum: ⁊ hinc regina puerum defendente inde polonis impugnātibus infinite ra
pine cedeſq; fiunt. Nicolaus vaiuoda tranſiluanus ſiue nouaꝝ cupidus rerum ſiue regine laceſ
ſitus iniuriis: quā eñ nō fidem contēptus frangit ad polonū deficit. Et quia vbi fortuna fauet: il
lic ⁊ fauor hoīm ſe inclinat. Interea paucos dies maior ꝓcerum pars vladiſlaū ſequit̄. Erat vla
diſlaus adoleſcens: q̄uis facie ⁊ corpore deformis. Liberalitate tñ ⁊ animi magnitudine dignus
laude. Alloquebat̄ populum abſq; interprete: quos virtute p̄ſtantes viros nouit: muneribus ſibi
conciliauit. Plura donauit q̄ ſibi retinuit. Itaq; diues in modū regis videri tamē paup̄ poterat
Nulli rei difficili atq; p̄iculoſe ſeipſum negauit: quibus artibus ⁊ vulgi ⁊ nobilium animos conci
liauit. Fit ergo conuentus regnicolarū apud budam: vocantur vtriuſq; partis prelati atq; baro
nes tanq̄ de cōmuni totius regni vtilitate ſit tranſigendū. Et ne qs venire formidet: l̄re ſalui cō
ductus quibuſlibet accedentibus exhibent̄: ſub quaꝝ fiducia h Dionyſius archiep̄us ⁊ ladiſlaus
bānus de gara budam ꝓficiſcunt̄: ſed nulla eſt regni ſocietas (vt Ennius inquit) nulla pietas fi
deſq; locum habet vbi dominiū queritur. Capiunt̄ igitur archiep̄s banuſq;: licet centum ⁊ am
plius ſigillis ſeſe tutos arbitrarent̄. Et niſi mortem ſubire velint: alter coronare nouum regem
alter iurare ⁊ felicitatem polono ꝓmittere cogitur. Quod ſi neq; catho feciſſet: neq; regulus qui
vitam ſubmittebāt honori: nō tñ improperandū: hoc eſt noſtro tp̄e ſi ꝓpter vitam facimus q̄ nō
videntur facienda. Nec eñ hi hodie ſumus quin ꝓ iuſticia capita noſtra ponam': q̄uis ⁊ ſtultum
eſt ꝓpter iuſticiam mori ſi nullum iuſticie cōmodum: nullumq; iuuamen mors ipſa contu
lerit. In regine partibus Albertus dux auſtrie. Ulricus cilie comes cōſilio maturus Giſkra bo
hemus inconcuſſe vir fidei cū nōnullis ciuitatibus ⁊ aliquibus baronibus p̄manſerūt. Sed regi
na cū ſe debiliorē vidit imparēq; polono: filium paruulū cū corona ad fridericū ceſareꝫ tranſmi
tit: ſibiq; patruelē cōmendat. Archiep̄s aūt bānuſq; vt p̄mū libertati redditi ſunt ad reginam
redeunt (q: nō pōt eſſe diuturnū qd̄ violentū eſt: nec ſtabile fieri pōt qd̄ animus ꝓmittit̄ inuitis)

Interiectio deinde t̄pe cum regina ad colloquium cum Polono veniſſet:nōnullaqꝫ pacis federa
ꝑcuſſiſſet:ex matricis doloꝛe qui ſibi familiaris erat:vitam ⁊ regnum amiſit.Quidam eam vene
no extinctam putauere(vt ſunt homines in malas ſuſpitiones p̄ꝛompti: ⁊ ad criminandum ma-
gis q̄ͣ laudandum nati)Poſt hoc cum iam Fridericus ex regni partibus (accepto dyademate)
remeaſſet.Julianus ſancti angeli cardinalis vir ⁊ ingenij ⁊ animi dotibus ſingularis: qui tunc
apoſtolice ſedis legatus pacem in regno componere:ac exercitum contra thurcos excitare iuſ-
ſus erat:maieſtatem Ceſarem apud Viennam conuenit:quem ſecuti ſunt variensis epiſcopus ⁊
decanus cracouienſis regis polonie oꝛatoꝛes.Alter humiliate p̄cipua:alter faſtu maximo me-
moꝛabilis.hoꝛtatiqꝫ Ceſarem ſunt ⁊ contra thurcos auxilia mittere: ⁊ vt de pace cum rege po-
lonie conueniret:quem regem hungarie appellabant.Sed quia nec leges pacis offerebantur q̄
Ladiſlao regi conducerent:nec tutum erat id bellum iuuare in quo rex polonie p̄ꝛincipatum te-
neret:qui poſt triumphum ſicut inſolentes homines victoꝛia facit:aduerſus auſtriam ſigna ver-
teret:infectis rebus Julianus atqꝫ college remiſſi ſunt. Facte fuerunt tamen paulopoſt ad bien-
nium inducie:quibus cautum eſt nec partibus Ladiſlai regis per Vladiſlaum ſuoſqꝫ dari nocu-
mentum:nec rurſus turbari debere qui polonum ſequerentur. Si quis violatoꝛ federis eſſent
hunc ambe partes cōpeſcerent. Rex aūt polonie Juliani ſuaſu ⁊ inſtigatione regnicoloꝛum cum
exercitu in thurcos traijcit.Cumqꝫ ad flumen veniſſet qḋ moranā incole vocitant:auditū eſt in ꝓ-
pinquo exercitus hoſtium delitescere.Itum eſt igitur in ꝑlium ac cū baſſo cōflictatū. Quo victo
duo milia hoim ceſa ſunt:quattuoꝛ milia capta:inter quos ductoꝛes tredecim fuere:ſigna milita-
ria nouem.Sic enī Julianus ſuis litteris ceſari qui tunc in carinthia fuit ſignificauit:q̄uis Vla-
diſlaus moꝛe polonoꝝ qui de magnis maioꝛa loquuntur triginta milia hoīum cecidiſſe ſuis epiſto-
lis annotauerit.Cum q̄ȝ ⁊ ſophia vꝛbs bulgaroꝝū nōnulla opida ⁊ caſtella hoſtium in deditionē
recepta ſunt.Exinde cum fame laboꝛaret exercitus:nec anguſtias romanie tranſire liceret. Nā
thurco milite cuſtodiebanꝰ:dimiſſis copijs budam reuentū eſt:quam vladiſlaus cum magna to-
tius ppl̄i leticia quaſi triumphatoꝛ intrauit:ſȝ huius victoꝛie p̄ter auſpicium nihil ad eū ptinuit
Nam ſolus Johānes vainoda tranſiluanus rei militaris expertiſſimus:cum decem milibus expe-
ditoꝛum militū hoc bellū cōfecit.Fracti hac pugna thurci.nā ⁊ in aſia cōfligere cogebanꝰ.Indu-
cias petunt quas traditis quibuſdam artibus iureiurando firmata obtinuerunt.Sȝ audito pau-
lopoſt claſſis aduentu quam pontifex maximus Eugenius ac philippus burgondoꝛum dux in ele-
ſpontum tranſmiſerat:tanq̄ͣ et aſia in europam tranſire thurcos ꝓhibitura foꝛet.Elati poꝛis vi-
ctoꝛie ſucceſſibus hungari:ſuadenteqꝫ Juliano q̇ treugas nullius momenti foꝛe dicebat in iuſſu
ſedis apoſtolice:cum hoſtibus xp̄iani nois factas:pacem ruperunt.Collectoqꝫ grādi exercitu ter-
ras hoſtiū ingrediunꝰ:vaſtanteſqꝫ ferroꝛ ⁊ igne quecunqꝫ obuiam ſunt.Non lōge ab andrinopo-
li caſtra locāt:qbus cognitis ⁊ ipſe magnus thurcus ingentes copias cōgregat.At ſi vera eſt fa-
ma centūmilia viroꝝū exercitū cōflauit:traiectoqꝫ mari vt quidam volunt circa boſſoꝛum tracie
(nō ſine magna ianuēſium infamia)in europā venit.nam ⁊ quedam ianuenſium naues p̄ꝛebuiſſe
tranſitum illis referebanꝰ.cuius tamen veri periculum ad me non recipio:nec mihi perſuaſum
eſt tanta quēq̄ͣ auaricia foꝛe vt xp̄ianum ſanguinem pecunia vendat:niſi quē dyabolus in modū
iude ſibi ſubieccerit.Aduentus thurcoꝛum tā ſubitus fuit:vt p̄ꝛius veniſſe viſi ſint hoſtes q̄ͣ audi-
ti venire.Ubi ergo in conſpectu fuere viſaqꝫ multitudo eſt pugnatoꝝ longe maioꝛ q̄ͣ putareꝰ.In-
gens terroꝛ xp̄ianos inuaſit(vt fit quando ex inopinato pugnandum eſt)nō tamen detrectauere
certamen hungari:nec regio ſanguini deſuit animus:ſed ſtructis oꝛdinibus aciem educunt:com-
mittiturqꝫ durum ⁊ atrox ꝑlium.At dum noſtri ꝓ fide ⁊ illi ꝓ perfidia pugnant tantū ſanguinis
vtrinqꝫ effundiꝰ:vt in modum lacus campi ſtagnarent.Diu certatū eſt equis viribus dum xp̄iani
ſuas acies virtutes ſuſtentāt.thurci vo numero ſupplent.Cūqꝫ p plures hoꝛas nūc illi:nunc iſti
cederēt:ad extremū inclinata xp̄ianoꝝ acie victoꝛes euadūt thurci:iuramētaqꝫ nō ſolū domeſti-
cis fidei:ſȝ etiā hoſtibꝰ ſeruāda demōſtrāt.In h̄ ꝑlio clarꝰ adoleſcēs aut captꝰ eſt aut occiſus rex
polonie:nec enī adhuc eq̄ta eſt noticia veritati.Penas tn̄ certū eſt eū dediſſe vſurpati alieni re-
gni:q̇ dū ſpoliare ꝑͥmo regno ladiſlaū q̄rit ſuū amittit.Ceca eſt nimiꝝ cupiditas hoimq̇ nō ꝯten-
ti ciuitatibꝰ dn̄ari:ꝓuincias querūt poſt regnū:nec ſic expleti etiā regnis:regna cumulare nitun-
tur.Neſciētes q̄ꝫ ꝑua res eſt que vitā eripit hoi ⁊ oibus pompis ac dn̄ijs nudū in momēto reddit
coꝛpuſcula nr̄a vbi ſpūs euolauit modico ſarcofago ꝯtēratur.Et tā leta ſunt inter aurum gēmaſ-
qꝫ recondita q̄ͣ inter feces hoim ferarūqꝫ collocata:qḋ ſi Vladiſlaus aiaduertiſſet quietus in re-
gno ſuo(nam ſatis diuitiaꝝ poſſidebat)nunq̄ͣ hungariam attigiſſet:ſed ſecuti ſunt euȝ varadien̄.
⁊ agrien̄.ep̄i qui regnū in diuiſionē adduxerāt:pluresqꝫ alij ꝓceres dn̄iqꝫ potentes:qui dum incon-
ſultius q̄ͣ audaciter p̄ꝛeliantur hoſtium gladijs occubuerunt.Ceſa ex ambabus partibus circiter
quadraginta milia referuntur.Nam ⁊ cruenta lugubriſqꝫ victoꝛia hoſtibus fuit qui vt erant nu-
mero plures:ſic etiā ex ſuis plures ceciderunt.Julianꝰ cardinalis in bello vulneratꝰ eſt:ac dū fu-

tis amiſſo ſanguine deficiens apud paludem quādam impijs hungarorum manibus nō ex voluntate nobilitatis ſ; ex furore plebis occiſus eſt. Clarūq; illum ſpm̄ emiſit q̄ quōdam ſuā oratione generale ꝯcilium cūctoſq; patres baſilee cōgregatos ex arbitrio ſuo gubernauit. Pauciſſimi ex tanto exercitu ſuperfuerunt: eoſq; non tantū fuga liberauit q̄tum hoſtium timor: qui dum ſe victos arbitrantur ꝑſequi fugientes negligunt. Diu poſt mors ladiſladi ⁊ iuliani incredita fuerat. quidā nāq; vt inuicte virtutis illos ſciebant: ſic ⁊ imortales eē rebant: que res ꝑ plures mēſes abſq; nouitate regnū ſuſpendit. Laurentius preterea palatinus hungarie: acri vir ingenio nouas indies lr̄as ꝯfingebat: q̄bus ppl̄i mentes paſceret. Nūc ladiſlaū in polonia ſoſpitem eſſe: nūc intra dies paucos venturū aſſerens. At vbi demū comperta mendacia auctori obrogarunt fidem (ſic enī pleriſ tur mendax vt dum credi ſibi falſa vult etiā in veris repellat) conuentum regni hr̄e placuit. Et q̄ palatinus budam clauſerat in peſte qui locus ꝓs bude trans danubiū cenſetur cōgregatio facta eſt: qđ vt accepi loci noīe ſum exterritus. Sicut ⁊ pompeiū cū in ciprum veniſſet catho baſilea deterruit qđ mala regina interꝑtatur. Nihil quidem in peſte qđ in malū ſonat: nihil boni videbatur poſſe ꝯcludi: nec adhuc meliorē ſpem habeo. Illic ꝑlati baroneſq; regni cōuenientes vnanimi noto ladiſlaum alberti filiū in regem eligunt: vicarios regni ordinant decreta pro cōi pace faciunt: ⁊ oratores noiant: qui ad ceſarem perituri puerū deſtinentur. Placet tamen in poloniā mitti inueſtigariq; regem ac certo tp̄e noticiam expectari. Nūcius in poloniā miſſus matrē regis allocutus nihil certi reperit. Labitur expectationis terminꝰ. Tum oratores iter arripiunt: ſ; interim ginzenſes hungari q̄ plura latrocinia in dominijs auſtrie cōmiſerant: crudeliores ſeſe dietim oſtēdentes: māſuetudinem ceſaris ad iracūdiam prouocarunt: qui preparato exercitu intra paucos dies eos in muris clauſit: obſidione cinxit: ⁊ ad deditionē compulit. Quo cognito: maturatur oratorum aduētus. Interuenientibuſq; tractatibus ceſar qui budam vſq; cū exercitu ꝓfecturus fuerat: audituros hungaros dimiſſa milia viēnam rediit. Iam giſcra habemꝰ rerum omniū gnarus: tanq̄ ceſar in campo foret: nouā ciuitatem intrauerat ⁊ que facturi eēnt hungari ꝑdixerat. Is ꝑſentiam regis ladiſlai deſiderauit. ad quē cum veniſſet puerulūq; conſpexiſſet collachrymatus eſt. Et heu q̄tos inquit ꝓ te labores ſubij: quot audiui pericula: q̄tum ſanguinis perdidi. Sed tu hoc ꝑ etatē nō intelligis: vtinā tn̄ mihi vite detur q̄ tu ſenſate loqui poſſis ⁊ q̄ tibi cum fide ſeruierunt cognoſcere. Nōnullaq; munera puero cōtulit. Tum iohannes magiſter camere īperialis qui tūc forte aderat: hic inquit. Sereniſſime ꝑnceps diu tuas partes in hungaria tutatus eē: hic tuus dux tuus tutor tuus defenſor: tuuſq; rector eſt. Cur nō ſibi ſtipendiū ꝑbes. Ad hec puellus diuino quodā ſpū ductus apertis loculis qui iuxta filacterias iohānis pendebat ſex nūmos recepit giſcreq; tradidit: quos ille filo aureo ad collum ſuſpendit: ⁊ vſq; in hanc diem ob memoriam puerilis liberalitatis ſecū defert. Sed remeante ab obſidione ceſare: ex his qui regni legati fuerant deputati Dionyſius cardinalis archiepūs ſtrigomeū. vir magne prudētie ⁊ integritatis pater cūeos ⁊ ladiſlaus bānus profectus eſt magni generis vir. Nicolaus autem vainoda palatini vbo retentus quattuor ex amicis ſuis tranſmiſit. Cum iſtis ⁊ giſcra tanq̄ regnicolam ſe cōiunxit. Interea comes georius: comes croaceū. Oſualdus de roſgen: ad ceſarem profecti ſunt ſcituri rex vngarie quē exitum ſortirentur. Petitio legatorum fuit: quia regnū in peſte cōueniens ladiſlaum alberti filium in regem delegit. Oramus te ceſar hunc ad albam regalem cum ſancta corona nobis aſſignes. Nam ⁊ ibi coronare eum volumꝰ ⁊ ſibi vt par eſt homagia ꝑſtare: poſt hec ſatis erit ſi cum in regno coronāq; habuerimus: verba alia fuerunt: ſententia tamen iſta. Reſponſum eſt: qui corona tus ſit: cum non amplius coronandum eſſe ladiſlao ⁊ paterno ⁊ auito ⁊ materno iure regnū deberi hungarie. Bene tamen feciſſe hungaros qui verum ſuum heredem non alium elegerant. Quod ſi regno puer teneatur non eſſe inuitum ceſari: q̄uis ⁊ alia regna eum reſpiciant ⁊ alia dominia. Pluraq; alia dicta ſunt vt eſt in curijs principum mos: ad oſtentationem magis q̄ ad veritatem. Cum pluribus vtrinq; tractibus habitis: nulla concordia inueniri poſſet nicolaum vainodā accerſiri placuit. Ad quem ladiſlaus bānus ⁊ nōnulli alij miſſi ſunt. Sed his neſcio qua diffidentia motus venire noluit niſi ⁊ aliqui ex conſilio ceſaris ad eum mitterentur: ob quam cauſam vlricus comes de ſchauenburgk adoleſcens ſupra etatem prudens: cuius pater ob ſingularem ſapientiam alberto regi acceptiſſimus fuit: ⁊ modo apud fridericū ceſarē percarus eſt. In quouis magno negocio ꝯſultus habetur. Tum ⁊ gaſpar ſchlick cancellariꝰ ingenio celeri: concilio graui: ⁊ in hungaria notiſſimꝰ cū pleriſq; alijs deſtinati ſunt. Hi apud ſoffroniū cōuenientes: nicolaū in quadā villa cōmorantem acceſſerūt multis vbis ꝓmiſſionibꝰ vt viennā peteret inſtruxerūt. Nullꝰ tn̄ verba magis eum mouere q̄ gaſparis quē ipſe cum Sigiſmūdo ⁊ alberto ceſaribus potentem viderat ⁊ in pꝛimis acceptum. Is ergo in celeritate diui hieronymi viennam ingreſſus eſt. Comites illi erant Mathias epiſcopus ꝑruneū. antiquus regni cancellarius vir corpore breuis: ſed honeſta facie atq; canitie venerabilis. Aderat et emericus de marcellis: curie quādā regie magiſter: au

tiquiſq; regibus carus:plures etiam alij venerant domi nobiles equitatus circiter quingentaꝝ
perſonarū. Fuerunt loricati ducenti:quadrige quattuoꝛ atq; viginti. Ceſar illi cum omni militia
Sigiſmūdoq; duci viuaci ⁊ animoſo iuueni extra poꝛtas exiuit. In premiſſis que vainodā moue
rent ne in cōſpectu ſuo equū deſcenderet neſcitur. Sic eni hodie imperij dignitas attenuata eſt:
vt vix illi comites caput inclinent:cui maximi reges ſeſe ſolebant ad terram pꝛoſternere. Sꝫ eſt
omniū poteſtatum finis. Nec romanū imperium vt Virgilius credidit ſine fine datuꝫ eſt:quod ſic
iam videtur egrotum vt de ſepultura magis ꝙ de medico ſit cogitanduꝫ. Pomposus ergo nicolai
aduentus fuit. Cui ⁊ ceſar obuiam pꝛoceſſit ⁊ omnis ciuitas quaſi ad ſpectaculum effuſa eſt. Hun
garoꝝ quoq; intuitu ladiſlaus puer qui tunc in arce ſchad vien. vbi ſtiriam auſtria terminat:tanꝙ
in mūdiſſimo loco tenebatur vſq; in lachſemburg deductus eſt. Poſtꝙ finitiſ ſolēnitatibus ad tra
ctatus reuentum eſt. Nicolaus eadem poſtulauit que cardinalis atq; college pꝛius petierāt. Dū
varie locutiones habentur:hungari qui conſilium regis intrabant cum alijs hungaris vſq; ad pꝛ
bꝛum contenderunt. Giſcra quoq; nicolaū iurgio aggreſſus eſt:ꝙ is noua quadam coꝛonatiōe: ſe
qui fidem mutauerat iuſtum oſtendere vellet ⁊ alios q̇ fidem inconcuſſam tenuerant repꝛobare.
Dolebant eni giſcra ꝙ amplius in conſilio hungaroꝝ non reciperetur ſed clam eo ſingula fierent
Itaq; poſtea in ceſario conſilio receptus eſt. Et ꝙuis induſtria gaſparis cancellarij ⁊ alioꝝ ami
coꝛum reconciliatus nicolao fuerit:hungaroꝝ tamen conſilijs noluit intereſſe. Poſt hec cum iam
hungari in cōuiuio cum ceſare fuiſſent:pluraq; tractata inuanū viderentur. Ultimū reſponſum
poſtulatū eſt:quod in hanc fere ſententiā ceſar dedit. Coꝛonationē nouā ꝙuis neceſſaria nō eſſet
vnctione omiſſa pꝛo pace ⁊ vnione regni permiſſurū ſe foꝛe. Velle tamen publicis regni litteris
caueri:pꝛimā pꝛopterea nullatenus violari coꝛonationem. Securitatēq; dari ⁊ puerū ⁊ coꝛonam
poſt hoc ſibi reſtitui:quos in poſſonio qui eſt regni locus inſignis nutrire vellet: ſi nomine pueri
cuius eſt arx ſibi contraſſignaretur. Obligationem quā hungari petebant: abſq; voluntate vica
rioꝛum regni puerum non abduci fieri non decere. Quia ceſari ſolū tanꝙ pꝛoximo conſanguineo
⁊ per matrem ⁊ alios cōmendatus ille fuiſſet. Pꝛomittebat tamen litteriſq; firmaturum ceſar
dicebat deficiente puero nec coꝛonam nec caſtrum poſonij alienari a regno:videriq; ſibi bonum
dicebat pꝛelatos ac barones regni apud boſonium conuenire vbi de modo celebrande coꝛonatio
nis cum ſecuritate:deq; regno gubernando concluderent. Super quibus rebus ſi poteſtatē hun
gari haberent regni nomine ſtatim ſe cum eis determinationem facturum aiebat. Sin autē hoꝛ
tatus eſt talia ad cōmunitatem regni deduci:reſponſumq; mitti. Nouitates autē fieri magnope
re diſſuaſit:pꝛedicens ei verum hungarie regem eſſe ladiſlaum:nec ſine ipſo pacē inuenire poſ
ſe:cuius fundamentum eſt iuſticia. Quo reſponſo conturbati hungari mox ſe receſſuros aiebant.
Sed ꝙplurimū ad diuerſoꝛia redierunt:vocato vlrico cilie comite:viro coꝛdato atq; ſagaci: qui
pꝛopter huiuſmodi tractatus aduenerat. Gaſparem quoq; cancellarium appellauere(nam et ſi
bi magnam fidem habebant) Cum quia induſtrium virum cognoſcebant:tum ꝙ eum ceſari acce
ptum putabant. Ex reſponſionibus que fere omnes ex ipſius oꝛe pꝛonūciebantur. His aiūt hun
gari reſponſum ceſaris iniuſtum eſſe:futurūq; regno ingratum. Contra caſpar atq; vlricus oīa
equa dicunt que ceſar reſpōderit mirariq; ſe hungaros tam aridos ſterileſq; veniſſe vt neq; vnā
regni arcem aſſignari ladiſlao poſſent:in qua poſt coꝛonationem iuxta decus regium habitaret.
Quid multa. Nolumus inquiūt hungari ſic nudi recedere. Sunt etiam alia ſi vultis in quibꝰ con
ueniri poteſt. Arx poſonij in poteſtate noſtra non eſt. Sed albam regalem ceſari trademus q̇ eā
dum coꝛonatio celebꝛatur ſuo arbitrio muniat:nec plures in xroire permittat ꝙ velit. Nos qui ſu
mus hic ex hungaria ⁊ tu comes cilie cum giſcra fidem ceſari demus puerum celebꝛata coꝛonatio
ne ad hamburgam quod eſt auſtrie oppidum reſtituere. Coꝛonam in manibus vicarioꝛum regni
ſeruari volumus. Aut ſi hoc non placet ſub vna cuſtodia ponetur Ulrice. Tu quoq; ⁊ alba regalis
nicolao vainoda reddenda erit. Referuntur hec ceſari. Quidam laudant:quidam impꝛobāt. Co
mites croacie ⁊ hi quoꝛum longe diuerſa ſententia fuit:aiunt hungaros humiles factos nōnulla
iuſta pꝛomittere:multa tamen plura pꝛomiſſuros ſi pꝛopoſitum teneatur. Exinde quod ſemel re
ſponſum eſt minime placet mutari. Nam quod reges dicant ſixum ⁊ ſolidum eſſe debere conten
ditur inconſtantiam cum in priuatis hominibus vitando ſit:in regibus deteſtabilem eſſe quoꝛum
verba pꝛo regibus recipiuntur. Rurſus hungari que ſupꝛa retulimus offerunt adijciuntq;. Coꝛo
nam quoq; in manus ceſaris ſe reddituros. Caueri tamen volunt ne vel pueri vel Ceſaris moꝛ
te a regno poſſit alienari. Ceſar in conſilio poſtꝙ hunc audiuit. Graue eſt inquit viri conſultares.
Si hungaris non confidimus regnum puero perdere. Sed grauius eſt confidendo regno puerū
amittere. Conſulite in medium mihi iurati fideleſq; eſtis. Nam defuerunt qui dicerent regnum
manifeſte perdendum eſſe in fides habeatur:de puero dubium eſſe nec videri cauſam cum puerū
regnicole perdituri crederentur. Nihil tamen in conſilio plus reperiri potuit ꝙ pꝛius. Sic re in
fecta hungari receſſerunt:quos ceſar extra vꝛbem comitatus eſt. Cuꝫ rogaretur nicolaus regem

vrbem comitatus eſt. Cum rogaretur Nicolaus regem ſuum viſere qui ſuo ꝓximus erat itineri.
Neſcio adhuc inquit quem regem ſim habiturus. Nec puerum hunc venerabor: niſi prius ſciue
ro meum eſſe dominum. Quidam ex hungaris aiebant Ladiſlaum ſe regem habere: nec ſibi quo
ꝙ imputandū qui ꝑ etatē loqui nō poſſet. Ac ꝓpterea cōplures eoꝝ ſuū regem adiuerūt: munera
raꝗ puero tradiderūt ⁊ q̄ſi diuinū aliq̄d numē intuerent: genibꝰ flexis multas lachrymas ante
ipm effunderūt. Veſprinienſi antiſtes. O inq̄t generoſiſſime puer: dabit ne vnq̄ deus vt prius te
in regno videā ꝙ hec ſenectus deficiat. Creſce puer creſce. Nemo te viuo regnū hūgarie tibi ſur
ripiet. Dionyſius aūt cardinalis magnā auri copiā in manus regis dedit. Oſculatuſꝗ pueꝝ: heu
quot inq̄t labores ꝓ te ſubiui: quot dāna ſuſtinui: quot me ꝑiculis ſubieci: ſꝫ oia mihi dulcia forent
ſi te ſemel in regno viderē: manſiꝗ triduo poſt apud ceſarē. Sic res cū hungaris acta eſt. Accepi
exinde ꝯuentū regni apud albā regalē breui habendū eē: vbi reſſum ceſaris ad noticiā regnicolaꝝ
deducat. Faxit deꝰ vt q̄d peſtis reliquit infectū: alba ipſa ꝑficiat: ⁊ ꝓ regni ſalute ⁊ ꝓ iure pueri
de qua re nō deſpero: cū diſpoꝰ reſtic. Comes cilie: giſl: ra. archiepus ſtrigonienſi. comes georius
reſgonienſi. tam firmit pueri ꝑtes teneāt: vt nll'a regnicolaꝝ poſſint ſuaſione nll'aꝗ violētia muta
ri: nec video quē poſſit hungari regē habere niſi ladiſlauꝫ pueꝝ q̇ de auito ⁊ pn̄o atꝗ mr̄no iure
hungarꝫ impare dꝫ. Ex hungaria poſt hec nouitates allate ſunt iohem vainodā trāſiluanū aduer
ſus thurcos ꝯflictaſſe ⁊ ꝓmis felici bello quedā caſtella ꝑus obtinuiſſꝫ ad extremū tn̄ mutata for
tuna q̇ nulli ꝑpetuo bona eſt ingentē gl'iam quā ꝑoribꝰ annis adeptꝰ pugnādo fuerat: victū occiſū
ꝗ maculaſſe. Veritas tn̄ rei adhuc in obſcuro eſt. Claſſis eugeniana quā in ponto fuiſſe diximꝰ: ꝑ
hiſtrum ꝯ fluminis ipetū nauigādo xp̄ianis dū hec fiebāt opitulabat. Nunc q̄d rex agat incertū
eſt. In bohemia ꝑ eos q̇ parum fidei habēt noue res parant: q̇ niſi ꝓpediant in eaꝝ ortu poſtq̄
creuerint difficile poterint emendari. Malū cum naſcit cuiꝗ recēs eſt abſꝗ negocio radit: cuꝫ
adultū eſt difficile extinguit. In italia ꝯ Franciſcū comitē Eugenius armis regis aragonuꝫ pu
gnat eſtꝗ ſuperior: ſꝫ ois euentus belli dubiꝰ eſt. Sepe qui victus videt victor exurgit. Nemo re
re vicit niſi q̇ domū reuerſus ſibi ſuiſꝗ ſubditis pacē fecit. Bononienſi. poſt occiſionē Hānibalis be
tiuolij ⁊ baptiſte ꝑ ducē multi obſidionē cincti ſunt: veneti ⁊ florētini eos iuuāt. Si ceſar cum ali
quo exercitu italiā peteret: oim harū rerū moderator exiſteret: ſꝫ nō ſapiunt hec nobis: nec nos
aliis ſapimus vt hoies impare ſciunt: ſic ſubditos hn̄t obediētes: niſi vos germani ad quos impe
rium tranſlatū eſt maiorē reipublice curā habueritis: timeo ne diues illa ⁊ inſignis italloꝝ tellꝰ
que quondā impij caput fuit: ⁊ adhuc ſub impio ſe fore fatet: in alias deducta manus ⁊ nomē mu
tet ⁊ iugum. Hec fuerunt que nūc tue. R. p. ſcribenda putabā. Cetera q̇ apud nos agunt ex conſi
liariis regijs q̇ nunc in ſueuia mittunt audire poteris. Nam ⁊ ꝑ pataviā vt arbitror viam facient
Ego me tue. R. p. cōmiſſum do: cui ſum aſſidue parere ꝓmus.

¶ Fortune qualitas cur nō omnibus eſt equalis. Epiſtola. lxxxij.

ENeas ſiluius poeta Iohanni campiſio preſtāti philoſopho. S. p. dicit. Attulit mi
hi tandem litteras tuas Guido tabellarius: ſed illas prius ſecum coloniam detu
lit totamꝗ belgidam regionem illis oſtendit. Itaꝗ ſi viarum longitudinem pen
ſes miraberis tancito mihi reſtitutas fuiſſe: ſi pericula itineris cogites monſtriſ
mile eſt: eas me potuiſſe conuenire. In altero igitur Guidonis diligentia. In al
tero ſceleritas cōmendanda eſt. In vtroꝗ fides: ſed credo eloquentiam quoꝗ ho
minis adiumento fuiſſe: qui molire latronum feroces aios potuerit: multū quoꝗ ſue veſtes iuue
rint inopiā pre ſe ferētes. Cantat eni vacuus corā latrone viator: vtcūꝗ ſit gr̄as illi habeo q̇ tua
mihi ſcripta reddidit: quiꝗ oia q̄ in italia gerebant retulit. Idem faciet ad te reuēſes agāt: q̄c
quid bauari: q̄cq̄d auſtrales: boemi: ſaxones: poloni ex eo ſcies: imo ⁊ prutenoꝝ ⁊ lituanoꝝ actus
tibi exponet: q̇ ſi daciā norbegiā ⁊ ipſam barboꝝ gentiū matrē. Scantiā inſulam ex qua Goti di
greſſi vniuerſam terram inuaſere volueris noſcere: ⁊ quid illinc agatur ſcire Guidonē percunta
re. Non maior illi reſpondendi ꝙ tibi querendi labor erit. Quis eni facundus ⁊ ſciens dicendo la
borat. Magna huius eſt eloquētia: ſcientia maior: nihil interrogabis ex eo fruſtra ſic eſt imbutꝰ
perituſꝗ oium. Sunt ꝓterea multe in eo rime. Itaꝗ fluunt ex eo nouitates paſſim ⁊ nō queren
tibus quoꝗ vltro ſe ingerūt. hic de Guidone ſatis quē cū audies vl' amplius ex meis litteris ꝯ
ſiderabis. Video ex tuis litteris meas ep̄l'as in quibus de ſummo ꝑſentiariatus officio reueren
diſſimo cōmuni ero noſtro collato cōgaudebā ad te minime ꝑueniſſe. Nam plura in illis terigi ad
que nō reſpondēs: ſil'r ⁊ tuas aliquas mihi ſcriptas: arbitror que manus meas nō attigerunt: q̇
nō ſunt omnes tabellarij Guidoni ſimiles. Agnoui te ſenas iturum viſurumꝗ philoſophandi do
mum. Vtinam potuiſſem illic eſſe tecum dulcemꝗ patriam viſere ⁊ amicos veteres. O quales
amplexus: ⁊ que verba iter nos fuiſſent dum veteris amicitie mentio incidiſſet: ſed non ſunt hec
facta noſtra vt ſimul poſſimus viuere. Tu rāmſiam arguis ꝙ tibi nō multa largit; tibiꝗ nō attri

det vti pleriſqꝫ indoctis:ignauiſqꝫ viris:ſed vide an bene facias:mihiqꝫ ſepius huius dee quã for
tunã dicimus acta cõſideranti altior quedam cogitatio nata eſt:vt illã nõ cecam ſicut poete fin
xerunt eſſe cenſeam:ſꝫ admodum occultam. Nam ꝙ aiunt eam iniquã rerum huius ſeculi diſpẽſa
tricem:nõ video verꝫ eſſe. Dicunt eñ induſtrios hoies paupertatem grauari:ignaros aũt fortune
beneficio maximas opes poſſidere:ſꝫ mihi nõ ſic videtur ponamqꝫ in te exemplum. Ego te ditio
rem puto:nõ dicam Coſmo medico:ſed pluribus regibus. Diuitie namqꝫ maxime ſunt lege natu
re compoſita pauptas. Ego ſcio mi Johãnes:multo tibi plus videri.xxx. aureos ꝗ̃ aliꝗ̃s quibuſ
dam.xix.milia. Fortuna igitur non ignare cõditionis humane:quos videt aptos modico viuere
nõ curat in eos multa congerere:quia nõ indigent. At ignaui niſi pecunijs abundent:deſpectui
ſunt:abiecti:miſeri:quibus cur vituperet̃:fortuna ſubſidia prebens haud ſcio:ſed cui hec ipſe di
co. Nempe qui ea melius multo me nouit:qui nõ permutaret cum opibus creſi ſcientiam ſuam.
Unum hic addaꝫ tuũqꝫ iudiciũ expectã. Cõis phorum ni fallor opinio eſt:animi bona extra fortu
ne ptãtem exiſtere. Quero ego an hoc elidi quẽpiam rõne queat:ſi tuũ acumẽ admoueris. ſcio di
ces nõ eſſe abſqꝫ fortune benignitate quoſdã magna intellectus luce vigere. Nam niſi talia ſibi
organa fortuna miniſtraſſet:ꝛ niſi bñ alit᷑ fuiſſet illis:ꝗ̃uis poſtea ſepe iuuerit:nunꝗ̃ talis euaſiſ
ſet. Sint ergo contẽti homines docti ſi abſqꝫ magnis opibus magnam ſciam ſunt adepti. Nãqꝫ
ſi eius duobus alterꝫ duntaxat habẽdum ſit:nemo ſapiẽs doctrine diuitias anteponet:locus eſt
hic altior ꝗ̃ epl̃aris breuitas queat amplecti:atqꝫ idcirco taceo ꝗ̃uis tecũ pol pauciſſimis opus
ſit. Nemo contentus eſt mi Johãnes niſi qui deo ſe dedit:ꝛ in illo iactaunt cogitatus ſuos:q̇ mun
do ſeruiunt:ꝗ̃tiſuis diuitijs honoribus potentijſqꝫ fruant̃:ſemper tamen pauperes ſunt anxij:ti
midi:miſerijſqꝫ infinitis expoſiti. Delatorẽ illum ſi fugitas ꝓbo laudoqꝫ. Nam quid detur tibi aut
quid appoatur tibi ad linguam doloſam:venenum aſpidum ſub labijs eorũ:quo poſſunt omnium
beneficiorum merita vno momento extinguere. Inueniet ille tamen aliquando qui vicẽ reddat:
nec ſcio an Mitridatis anthidoto poterit vti:que nõ ſolum priuata negocia:ſed etiam publica
labefactat. De pollicitio Ariſtotelis iam diu tibi ſcripſeraꝫ:ſꝫ quia nõ habuiſti litteras:ſic res ſe
habet. Uolumen eſt vſqꝫ ad octauum. librum completum:itaqꝫ magnum mihi munus erit ſi funcꝫ
mihi trãſmiſeriã. Petrum noretanum laudo qui romanos calores ꝛ vxoris ignes fugiens floren
tiam perrexit:ꝗ̃uis ꝛ vxor ſecuta fuerit. Res enim letifera eſt in auguſto ſi rome ſis vxori operã
dare. At ꝓpterea benefecerunt veteres qui ſacerdotũ curaꝫ illic collocarunt:vxoribus eñ carẽt
Curiam ceſaris quam vxorati ſequunt̃ in ſeptẽtrionem transferri ꝑ fuit. Caluũ tam commendo
ꝗ̃ Juuenalis vꝛſidiũ ſi me chorum notiſſimus olim ſtulta maritali iam porrigit ora capiſtro. Sa
pientius reuerẽdus pater contes noſter qui ſe religioni dedit:vbi ꝛ ſibi ꝛ deo ſeruiat(Nam cete
ra vana ſunt ſluxa caduca)huic me cõmendes volo:ſimulqꝫ Richardo noſtro:cuius ni fallor ma
nu ſua epiſtola ſcripta fuit. De nouitatibus harꝫ ꝑtium nil eſt quod ſcribam:niſi dux Ludouicꝰ ba
uarie ſenior quẽ filius in carcerem cõiecit mortuo crudeli nato ſperauit ſe liberũ eſſe:ſed incidit
in manus marchionis Alberti qui eũ durius tenet. Nunc de ſua deliberatione tractatur docent
nos hec ꝛ armant ad patientiã:qñ tam inſignes principes ruere videmus:ꝛ nunc exilium:nunc
carceres exilio peiores pati. Nullus hoim ſtatus firmus eſt:nemo ſibi craſtinũ repromittere po
teſt. Quid nos mortem accuſamus que nos mille pericula ſubituros liberat. Longa dies:longas
miſerias parit:ago ingentes grates reuerendiſſimo dño meo Adrienſi qui vt ais ob mei memo
riam te conuiuio excepit. Nam ꝗ̃uis ſibi et reipſo chariſſimus ſis:facile tñ tibi do fidem meam
ob cãm quoqꝫ pluſculum te amari. Sic eñ de ſua erga me humanitate ꝑcepi dum rome forem.
Et eo precor ſciſciteris an ſuas litteras perceperit:ꝛ an grate fuerint. Nam ſi aliquid mutandũ
eſt:id ꝓpere fiet:neqꝫ difficultas erit:nec mora in me:ſed in ceſari minor qm libenter tanto patri
morem gerit. Commenda me ſibi ꝛ dede quãtulus ſum. Reuerendiſſimis dñis meis Tarentino
ꝛ cumano. Credo etiam ſi taceam me cõmendabis:ꝛ que noua ſcribo cõmunicabis:ꝗ̃uis paruꝰ
momenti ſint apud vos qui more hominum ſolum que ꝓpe ſunt:ꝛ que vel ꝓdeſſe vel obeſſe poſ
ſunt magnifacitis. Uegio ſalutes dicito quas noſti oportere. Nam vetus amicitia extincta nõ eſt
nec poteſt extingui dum viuimus. Nouarieñ antiſtite puto repatriaſſe:ꝛ eam ob rem non ſibi lit
teras Dorceſterꝰ quem miſit nõ accepi:nec latorem monachũ vſꝗ̃ vidi:ꝗ̃uis in curia ſemꝑ fuerim
Medicũ illũ noſtrũ credo dietim fieri mediciorẽ donec vena incidatur. Mira eſt hec vinea q̃ tot
flores facit ꝛ nunꝗ̃ vuas. Julianum ne ꝑtereas quẽ in calce epiſtole pono:vt magis memorie in
cidat. Uale ꝛ ſcribe vt ſoles.

¶ Conſolatur amicum ſuper fuga amaſie. Epiſtola.lxxxiij.

ENeas ſiluius poeta domino Johanni frund ſecretario inſignis ciuitatis Colonie. Sa
lutem plurimã dicit. Plura tibi ꝑ hos dies ſcripſi ſi litteras meas ſuſcepiſti letꝰ ſum:
ꝙ ſi ſecus accidit egre fero. Multa fuerunt que alienas manus incidere noluiſſem:

vtcunq; ſit pauca modo vt me recipias velim amicorum more qui triſtia dolent: ⁊ leta gaudent q̄ amicis accidunt. Johannes ſecretarius nurembergeñ. vir bonus doctuſq; ⁊ tui amantiſſimus ad nos iam reuerſus eſt: alt q; te meſtum reliquiſſe. Nam ⁊ capitolina clades te quedā affecerat. Neſcio qui ex capitolio fugerit qui animū conturbarit tuū. His retulit tuo in receſſu te adeo dolentē fuiſſe vt ne verbum effari poſſes. Non intellexi ego virum. Dicebat enim in capitolio fuit. Illuc ibat iohānes, ſepe delicias ibi habuit. Aufugerunt: doluit: nō inueniūtur nimis perplexe locutus eſt. Non potui quid rerum eſſet agnoſcere ſolum te meſtum percepi nec conſolationem recipere velle. Mi iohannes ego te virum eſſe noui vbi iam mutatus es: quid eſt quod te queat ſic alienare. Viri eſt ſic ſuas rationes conſtituere vt nihil noui poſſit accidere. Animaduertenda ſunt oīa futura ⁊ preparādus eſt animus ad ea ferenda ſi accidant mala. Nam que preuiſa ſunt minus feriunt iacula. Si amic⁹ mortu⁹ eſt: moriturū ſcire debebas. Si perdite opes ſunt: ſciendū erat hoc fortune bona ad nutuz fortune ponenda fore. Si amica receſſit: conſideranda fuit inſtabilitas mulierum quarum voluntas in hora mutatur. Nihil incertius animo femineo. Nullus amor femine diu durat. Fallax eſt animal mulier: varium: crudele: abſq; fide: plenū dolis. Verum cum omnibus infideles ſunt femine: ſenibus quidem infideliſſime ſunt. Tu mi iohānes in veſperum mecuz pergis: nihil eſt quod vel tibi vel mihi cum feminis cōueniat deriſui ſim⁹ ⁊ fabule. Nulla nos ſequitꝛ niſi queſtus cauſa: abſit hoc maledictum a nobis genus quod ⁊ burſam exhaurit ⁊ animaz occidit. Nempe mihi iohānes ſi abit femia nō te leſit ſed aliū leſura receſſit. Gaude q᷑ fugit. Ego hec dico: q᷑ mihi ſic videtur dictum iohānis nurembergeñ. iudicare: neſcio an verum ſit: ſi ſit aliud teipſum cura. Nihil eſt tam acerbum quod tempus nō minuat. Conſule tibi mi iohānes ⁊ merorē pone. Nam qui triſtatur ob rem perditam ſeipſum cruciat: ⁊ tamen quod perdidit nō recuperat: et vt tuſci dicunt. Centum libre meſticie vnciam debiti non exoluūt. Vale.

¶ Etſi ſe indignū laudis dicat ꝓfitet̄ tñ ex laude iocūdari. Epiſtola. lxxxiiij.

ENeas ſiluius poeta domino Johanni ſcindel ſingulari aſtronomo viroq; probatiſſimo. S.p.d. Reuerſus nūc ad ceſarē inſignis miles procopius de rabenſtein tui meiq; amantiſſimus retulit quod mihi ſumme voluptati fuit: me tibi dilectuz eſſe meaſq; litteras quas ſepe ad amicos ſcribo tuo iudicio admodum cōmendari: vtrūq; apud me mirum eſt. Quid enim in me eſt quod a te viro laudatiſſimo diligi debeat. Quid rurſum epiſtole mee in ſe habent quod laude dignū videatur. Nihil ego vnq̄ erga te boni operatus ſum. Mores mei cōmunes ſunt: viuo vt vulgus hominū facit: nulla ſingularitas in me eſt: nulla preſtantia: nulla virtus que nō alijs cōmunis ſit. Epiſtole mee plane ſunt: apertum ſtilum habent: currenti calamo picte ſunt: nihil his cōmiſſum eſt quod in vulgari ſermone non cadat. Non eſt in illis ornatus: non lepos: nō grauitas. Nude ſunt ⁊ ſolum animi mei indices. Cur ergo vel me colas vel illas magnifacias non ſcio: niſi q᷑ homines ſunt quidam tanta bonitate prediti vt omnia cōmendent. Econtra quoq; malicia tanta quorūdam eſt: vt omnia que vident queq; audiūt vituperent. Tu inter pⁱmos numerari vis ⁊ ſapis certe: qui laudando potiuſq̄ vituperando vis excedere. Verum tua laus quā mihi aſcribis et ſi meritum excedit meū mihi tamen iocunda eſt. Quid eñ non potius indignam laudē q̄ indignū vituperiū ferat. At quia laus ea demū dulcis eſt que a laudato viro procedit: magno me munere donatum arbitror dum tuis me verbis extolli audio. Sumus eñ omnes cupidi laudis: ⁊ vt cicero dicit. optimus quiſq; cupiditate glorie tangitur. Xeniculus ille demoſthenes etiā ſuſurro mulierculę aquam ferentis oblectari ſe dicebat dum audiret ſe tranſeūte: hic eſt ille Demoſthenes qui ⁊ ſenatum ⁊ theatrum ſue orationis vi moderatur. Oblector ergo ⁊ ego dum me tuis verbis commendari percipio: q̄uis non ſum quem tu iudicas. Pleriq; hic vituperarent vellentq; potius contemni q̄ laudari. Verum ego has laudes tuas nō ad iactantiā quia mihi ſum conſcius: ſed ad incitamenta virtutum recipio: daturus operam vt talis ſim qualem me predicas: ne fama quā de me vulgo prebes omnino ſit irrita. Plura in hanc ſententiam dicere poſſem: ſed abſit hoc loco diſputatio: faceſſant argumenta. Agamus inuicem vt amicorꝫ eſt. Nunq̄ ego te vidi neq; tu me vti arbitror vidiſti: ſed tua fama facit vt te vnice obſeruem. Nam ſeculi noſtri precipuū decus cenſeris: q̄ ⁊ ſyderum curſus ⁊ futuras tempeſtates ⁊ peſtes ⁊ ſteriles ⁊ fertiles annos vnicus vere ꝑdicere noris. Hinc te amo: colo: obſeruo: ſumq; tu⁹. Nā virtus hm̄oi eſt vt ⁊ quos nunq̄ vidim⁹ amare nos faciat. Hinc veteres illos fabios ſcipiones fabricios coruncanos ceteroſq; virtute preſtantes q̄ multis ante nos ſeculis vitā exuerunt etiā mortuos diligim⁹. Sicut fundatores noſtre fidei vel apoſtolos vel martyres ſingulari deuotione ⁊ affectu veneramur. Virtus nāq; ſui natura amabilis eſt: viciū vero odibile. Tu ergo vir ꝑſtantiſſime iure a me amaris: q̄ tua ſingulari ac ꝑſtāti virtute noſtrū ornas ſeculū. Me cur diligas non ſcio: vt tñ diligere non ceſſes oro ⁊ obſecro. Magnifacio nāq; tuum amorem ⁊ ornari me tua dilectione nō ambigo. Perſeuera igitur, nam etſi non ſum

quē reris:is tamen ſum qui diligentes me reciproce diligo totiſq₃ viribus amo. Uale.

¶ Refert grates de biblia comparata. Epiſtola. lxxxv.

Eneas ſiluius poeta imperialis ſecretarius dn̄o iohāni tuſ⸗ſoni viro preſtanti. S. p. d. Procopius eques Bohemus cui de rabenſtain cognomen eſt: vir ſingularis modeſtie bibliam quā ex te concupiui ad me detulit. Ego tibi grās ingentes: volumen nāq₃ id eſt qd̄ circumferri cōmode poſſit. Preciū vero minus fuit q̄ tanta ſcripta mererentur. Feciſti vt amicum decet. Rem meā quaſi tuam curaſti. Pecuniam ego ſtatim procopio numeraui qui eam tibi reſtituet. Nihil plus qd̄ in hac re dicere ſit neceſſariū: inter amicos nāq₃ ꝓhibita eſt verboſitas. Tu ſcis q̄ ſim. Si quid eſt qd̄ me velis iubere potes: nunq̄ tuis optatibus me repugnantem inuenies. Uidi quā ſcripſiſti cancellario cedulā in rebus publicis. Is nūc abeſt in ſueuiā miſſus. Sūmaʒ ſcriptorum tuoꝝ quatenus opus fuit regie maieſtati expoſui. Sed nihil ad rem q̄d mihi placeat reſponſum. Ego ſuadeo vt ſibi quiſq₃ conſulat. Neminē tamen pſecutio q̄uis maxima ex recto fidei tramite depellat. Uencellaū noſtrū ſi quādo vides meis verbis ſaluū iubeto: dicitoq₃ nullū ſacerdotium tanti eſſe vt calamū ſumere dedignetur. Uale ⁊ me vt ſoles ama.

¶ Suadet pacē ꝑticularē vbi vl̄is hr̄i nō pōt et ꝓhibet mēdacijs vti. Ep̄la. lxxxvi.

Eneas ſiluiꝰ poeta magnifico ⁊ generoſo viro caſpari ſchilick: imperiali cancellario. S. p. d. Leonhardo equiti nobili: q̄ in ſaxoniā miſſus eſt verboſas litteras cōmendaui: ex itinere vt tue magnificentie trāſmitteret: tunc q₃ ſingula ſcripta digna recenſui: ſiue rēpublicā ſiue priuataʒ tuā ꝯcernerent. Spero illas in manus tuas delatum iri: niſi iam delate fuerint. Nō igitur q̄ tūc ſcripſi hoc loco reperā ne ſim verboſior: ne dicā tediosior. Poſt hec dum eſſem in aula regia caſu cōperi franciſcum ſtraſoldiū inſignē equitē tuiq₃ obſeruantiſſimū. Percontatus ſum ex eo qd̄ cū Pancratio geſtū eſſet. Is ait venturū ſe ad me: relaturūq₃ oīa ex ordine. Sic actum eſt. Cōuenit me hō in cancellaria legationēq₃ ſuā ⁊ pancratij reſponſionē expoſuit: nec contentꝰ his vt eſt vir diligens ⁊ amicus amici: ſuſpecto calamo litterarū oīm rerū indices ad te deferendas dictauit mihiq₃ tradidit: quas cū pſentibus tranſmitto. Nec plura in hoc dico. q2 ex franciſco pleniſſimā inſtructionē recipies. Solū ꝯſulo vt que pacis ſunt amplectaris ⁊ conſideres nequitiam temporis. Non enī vt volumus: ſed vt poſſumꝰ viuendū eſt. Coaptanda eſt tēpori vita nr̄a. Mihi ex integro nō videtur hungaria noſtris tēporibus paceʒ habitura. Quod ſi qua via eſt vt ꝑuatim ſit pax in bonis tuis: id probo cōmendo ſuadeo. Tabellarius q̄ ex hungaria venit ait. In feſto diui nicolai cōuentuʒ regni apud albā regalem eſſe habendū venturūq₃ illuc polonie regē vt eſt hoim̄ iudicia cōfirmauit. Mira res ſi tanto tp̄e: vel mors: vel vita vnius hoīs ignorari pōt. Quibuſdam mentiri vtile eſt dum ſe ſic exaltant. Florentinoꝝ ꝓuerbiū eſt dū bella vigent vtendū eſt mendacijs. Quod palatinus noſter nō negligit. Sed ſunt oēs puſilanimes vicioſi perfidi ſceleſti q̄ mendacio ſe potius q̄ veritate defendunt. Socrates in iudicio reus mori potius voluit q̄ facultat ʒ plena eſchinis oratione liberari. Abiecte cōditionis eſt homo q̄ ne quid dignitatis: vel fortunarum amittat ad mendacia confugit. Uir fortis ⁊ bonus nunq̄ timet dicere fateriq₃ verum. Sed mitto iſta. Uiuiana noſtra in iudicio eſt contra bartholomeū veroneū: cuius cauſa plurimū vacillat. Et ſi refutato imperiali iudicio Auſtrie tribunal nacta ſit: qd̄ forſitan ſibi in damnū verget. Confeſſa iam eſt bona ſe plurima que fuerunt dn̄i. B. obtinuiſſe: q̄uis illa ex mariti ſucceſſione ad ſe veniſſe contēderit. Ego ſibi compatior quā video vndiq₃ ſpoliari. Sed magis bartholomeo faueo quē ſuā amittere pecuniam iniquū eſſet: cuiq₃ nihil oīno eſt: ⁊ ſororem habet annis nubilem: ⁊ forma pulchram. Iudicium craſtina die habendum eſt. Ego multum hortatus ſum ad concordiam: vt femina inclinaretur: ſed durior eſt adamante. Credo ſpem victorie ſibi datum eē: ſed faciat coacta qd̄ voluntarie recuſauit. Alia nūc ſcribenda nō occurrunt. Recōmendo me tue magnificētie tuiſq₃ collegis: iuſſibus tuis obedire paratus. ex Uienna.

¶ Delphin regis francie filius obſedit alſatiam. ſuitēn̄. apud baſileam miſerabili clade proſtrauit. Epiſtola. lxxxvij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. domino Iohanni Bers regio prothonotario viro preſtanti et amici amico. Scio te optare litteras meas: vt quid reruʒ agamus noſcas. Eſt enim humanus animus ſemper nouitatum cupidus. Ego autem ſcripſiſſem tibi iamdiu ſi certos habuiſſem nuncios. Sed cum aliqui a te veniunt: quaſi de induſtria me fugiunt: ne faſciculis litterarum onerentur mearum: vt ſunt hodie homines ad complacenduʒ tardiuſculi. Sed decreui has litteras fortune cōmittere: vt

ſi poſſint te adeant:teqꝫ nouaꝝ que nunc maxime ſunt efficiant certioreꝫ. Credo te volucri fama percepiſſe galloꝝ aduētum. Sed accipe nunc ex me certitudinē ⁊ quid ad te ſcribo tanꝗ euangelium potes referre. Si modo id affirmatū in mea inuenies epiſtola. Uenit per hos dies Ludouicus delphinus. Uienneñ. ac primo genitus regis Francie cum magno exercitu infra limites imperij. Opidūqꝫ obſidiōe cinxit: cui nomē eſt mons belligardi: qḋ ab iperio Comites de virtēberg habēt in feudū. Ibi cum aliquādiu delphinus maneret: cū caſtellanis tandē cōuenit: vt ſibi ad certum tēpus opidū traderetur: quo elapſo id libere reſtitueret. Nam aliter vi decreuerat expugnare vt locum haberet in quo morari poſſet: q2 nō decebat regis filiū in campis degere abſqꝫ tecto. poſtꝗ Delphinus bſligardi potit⁹ eſt: famā vndiqꝫ ſui aduent⁹ publicauit: ſed nō vno modo apud omnes. Apud aliquos namqꝫ ſe in auxiliū nobilitatis veniſſe ꝑdicabat tanꝗ in germania per cōmunitates eſſet oppreſſa. Apud alios vero vocatū ſe dicebat per regē romanoꝝ contra ſuitēſes. Nōnullis autem ſe velle vendicare iura domus francie aſſeuerabat: que vſqꝫ ad rhenum protendi dicebat. Ex hac cauſa vrbem Argentinā obſeſſurū ſe affirmabat. Dicebat enim etiā propter Ducem Sigiſmūdum ſe veniſſe. Et hos rumores vbiqꝫ publicari ſtudebat: nō ꝙ ita eſſet ꝙ fauorem ob eā cauſam ſeſe putabat habiturū. Dum hec fama ſic percurrit. Nobiles alſatie ꝗbus grauior videtur Suitēſium dominatus: oratores ad Delphinū mittunt eumqꝫ rogāt: vt preſidia contra Suitenſes prebeat. De delphini exercitu varia acta ſunt: qui maiora ſequūtur. lx. milia hoim in eius comitatu fantur haberi. Qui minora probant. v. ⁊. xx. milia. Medij vel. xxx. vel. vi. ⁊. xxx. milia cenſent eſſe. Concordatum inter delphinū ⁊ Alſatieñ. ⁊. xx. milia hominū ex ſuo exercitu per hanc hyemē in opidis. Alſatie recipi dedere. Ipſeqꝫ Delphinus ⁊ thuriceñ. ⁊ alijs obſeſſis ferre opem ꝓmittunt. Ueniebant iam Delphini gentes que vulgo vocātur armeniaci in ſubſidiū cuiuſdam caſtelli quod ſuitenſes prope baſileā obſidebant. Suitenſes vt hoc ſenſerunt: nō expectatis hoſtibus ad viam pergunt primaſqꝫ armeniacoꝝ turmas inuadūt: ſtragem dant plurimoſqꝫ neci prebent: armeniaci retro pederētim fugientes ad maiorē exercitū ſe recipiunt: illi ſanguinis cupudi ⁊ auidi victorie: dum gloriā querunt ꝓpriam ſalutē amittūt. Uentum erat ad hoſpitale ſancti Jacobi quod vix quattuor ſtadijs a baſilea diſtat. Ibi vniuerſa multitudo armeniacoꝝ in ſuitēſes irruit: nō nulli ante portas baſilieñ. poſitis: qui exeuntes obſeruarēt cederentqꝫ. Committitur atrox ⁊ miſerabile prelium: cedūturqꝫ ex vtraqꝫ parte ꝗplurimi. Horrendum auditu eſt. Euellebant ſanguinolentas ex corporibus ſuis ſagittas ſuitenſes: ac truncatis manibus in hoſtes irruunt: nec prius animā exalabātꝗ occiſorem ipſi occidiſſent. Quidā hoſtis confoſſi ⁊ onuſti telis inter armeniacos currētes necem ſuam vindicabāt. Erant quattuor armeniaci qui ſuitēſes vnū inſequebātur. Iamqꝫ illi telum confoſſum ſtrauerāt ⁊ ſupra corpus craſſabātur: tum eius comes arrepta bipenni quattuor illos fertur. Ex quibus duos obtruncauit. Alios vero in fugam dedit: ac deinde ſemianimū corpus ſuper humeris recepi ⁊ inuiti hoſtibus portauit ad ſuos. Erat retro ſuitenſes murus ꝗdam orti ſancti Jacobi qui illi ſe tutos ab vna parte rebātur ſolumqꝫ in fronte pugnabant. Sed theutonici qui cum armeniacis erant intrantes ortum: murum perfodiūt: ſuitēſes ꝙ a tergo feriunt que res magna cauſa ruine ſuitenſium fuit. Pugnatur tum ante tum retro. Iam viro vir iminet: nec iam eminus: ſed cominus ferrū ſtringitur. Suitenſes quaſi leones per omnē exercitū inuictores vagantur cedunt ſternuntqꝫ omnia: vt qui iam nō in ſpem victorie: ſed in mortis vltionem ſe pugnare ſciunt: prelium a principio diei vſqꝫ in finē tractū eſt. Ad extremū nō victi ſuitcñ: ſed vincēdo fatigati inter ingentes hoſtium cateruas ceciderunt. Uictoria lugubris atqꝫ cruentiſſima armeniacoꝝ fuit: campuſqꝫ liber eis manſit nō virtute: ſed multitudine ſuperātibus. Ex ſuitenſibus qui plures occidiſſe iurant quattuor milia: qui minus mille ⁊ quingentos viros cecidiſſe aiunt. Ex armeniacis dicunt aliqui plures deſideratos eſſe ꝗ ex ſuitenſibus: magna cedes equoꝝ fuit. Plures theutones dum vlciſci ſuitcñ. volunt vitam amiſerūt. Suitenſes autem nulla res magis extinxit ꝗ magnanimitas ſiue illa temeritas fuit. Nam dum hoſtes paruipendūt eo deducti ſunt vnde exire nō potuere. Qui ſapit nec nimis timet hoſtes nec cōtemnit nimis. Dum hec aguntur rex romanoꝝ oratores ad Delphinum mittit epiſcopū auguſtenſem et Johānem de aich doctorem: nōnulloſqꝫ milites perſcritatū: quid cauſe ſit ꝙ imperiū cum exercitu ſit ingreſſus. Redeunt oratores ⁊ cum his Delphinus ſuos ad regem deſtinat quinqꝫ viros preſtantes. Interim ex parte concilij baſilienſis cardinales duo arelatenſis ⁊ ſancti Calixti pluresqꝫ alij doctores Delphinū adeunt: ⁊ cum his ciues Baſilieñ. deprecāturqꝫ ne vel concilio vel ciuitati noceat. Is rurſus ad baſileam cum his nuncios mittit qui adhuc ibi ſunt habentqꝫ diuerſos cōcordie tractus. Nam ⁊ oratores pape felicis ac Ducis ſabaudie tot iuſqꝫ ſuitcñ. factionis illic cōuenerunt. Rumor eſt periſſe vrbem baſilieñ. tanꝗ regni francie ſibi reſtitui: quod ſi fiat magna priuilegia illi ciuitati pollicef. Oratores autē Delphini qui hic ſunt: aiunt Delphinū vocatu regis cōtra ſuitcñ. veniſſe. dicunt ſe iam ſtrauiſſe magnam inimicoꝝ manū ſuaqꝫ ope remotā ex thurego obſidionē. Petuntqꝫ firmari pacta cum nobilibus Alſatie percuſſa: ſtationeſqꝫ in hanc

hyemē exigunt que ſibi ſi negent:nō poſſe ſe dicunt abſtinere quin noceant. Habet iam lauffrenburg ſecgingen ⁊ alia quedam oppida:ſed illa nō ſufficere predicant. Briſacum ⁊ friburgū volunt adiungi. Exinde Sigiſmundū Auſtrie ducem ad cōſumādum matrimoniū cum filia regis francie Delphiniq̧ ſorore tranſmitti querūt. Nihil adhuc reſponſi eſt datum. Ciuitates ⁊ principes non ꝯſulendi ſunt. Faxit deus vt finis ſit bonus. Nam murē in petra nutrire ꝙ tritum ſit ꝓuerbium docet. Anguis torpentē frigore Hermaciū domi ſuſcepit:qui calefactus extenſis pennis anguem domo pepulit. Uideant noſtri principes vt conſulti faciant:ne poſt factū dicere habeant:nō putabimus. Habes ex me vir ꝓbatiſſime quid in rebus armeniacorū geratur. In factis eccleſie nulla adhuc eſt recepta concluſio. Sunt hic quattuor electores Maguntinus Treuerēſis dux ſaxonie et Marchio brandeburgēſis. Palatinus ꝓpter armeniacos indultū habet ne veniat tueaturq̧ patriam. Colonienſis archiepiſcop⁹ in obſidione ſuitenſium occupatus venire huc uſq̧ nō potuit:ſed nunc per oratores regis factis induciis venturus dicitur. Sunt hic ambarum partium oratores ⁊ quiſq̧ ſuam rem tuetur. Epiſcopus virdun. ex parte ducis burgūdie huc venit:magnopereq̧ ſuadere nititur:vt maieſtas regia cum tota natione pro papa Eugenio ſe declaret:qui hodie coram toto cetu magnā orationē habuit. Hec ſunt que nūc ſcribere poſſum Tu vale cum cōſorte tua magis bona ꝙ fortaſſe prudente: quia inter feminas nō ſolet regnare prudentia. Iterum vale ⁊ me ama. Ex nuremberga anno. M.cccc.xliiij.

¶ Mori ⁊ ſi oībus formidabile ſit oībus tn̄ neceſſe eſt. Epiſtola.lxxviij.

Eneas ſiluius poeta. S.p. d. domino Iohanni gers regio ꝓthonotario. Dedi ad te litteras ex nuremberga ſcripſiq̧ tibi armeniacorū aduētum credens tibi cōplacuiſſe. Nam ⁊ ſic mihi abs te dum deſcendiſti preceperas. Nunc autē rurſus hoc inueni neſcio quare moleſte tuliſti ꝙ in epiſtola calce ſcriptū erat:conthoralem tuam:vt uberes ſaluere:adiunxeris verbis quibus cum probiorē ꝙ ſapientē videbar ſenſiſſe. Hoc vt accepi tu egre tuliſti:neſcio an credam his qui mihi hec inſinuauerūt. Nam hoc non Uienne ſed inter Uiennā ⁊ nouam ciuitatem:at intereqꝫ tandē mihi relatum:quod ſi Uienne id cōtigiſſet:verbis potiuſꝙ litteris apud te purgaſſem. Utrumq̧ eſt mihi nō ſit veriſimile te viruꝫ etate maturū ⁊ moribus comprobatū:verba que nunc attigi nō bono animo tuliſſe. Nam quid ego dixi:laudaui probitatē:diminui ſapiētiaꝫ. Scio quia non ignoras eccleſiaſt. verba. Uirum de mille vnum reperi mulierē ex omnibus non inueni. Sed quid ego de mulieribus cum ⁊ in viris laus ſit probiorē eſſe ꝙ ſapiētem. Namq̧ ſicut ad corinthios inquit Paulus. Stultam facit deus ſapientiam huius mundi. Ac ideo in euāgelio dn̄s. Niſi conuerſi fueritis inquit et efficiamini ſicut⁹ paruuli non intrabitis regnum celorum. Non enim ſapiētiam huius mundi:ſed cor ſimplex ⁊ menteꝫ puram diligit dn̄s. Et is dotibus pollere coniugē tuam ſcripſi. Non enim eam Corneliā graccorum matrem oratricem dixi:aut calphurniā in cauſis patrocinātem:ſed talem predicaui quam deus ipſe nō aſpernaretur:ꝫ qui ſtulta huius mundi delegit:⁊ ſapientiam perdidit ſapiētum. Sed dixerit aliq̄s fortaſſe de vroribus qualeſcūq̧ fuerint tacendum eſſe. Hoc ſi apud vos moris eſt:fateor me veſtre cōſuetudinis inſcium peccaſſe dandamq̧ erranti veniam eſſe. Nam Paulus veniam meruit eccleſiā dei perſequens qui ſe benefacere credidit. Priſci autem quos legi plures ſolent ad amicos ſcribentes multa de coniugibus ſcribere:lege Hieronymū:Ciceronem:Senecam:Ouidium de triſtibus. Multa ibi de alienis vroribus etiam cum gratia maritorum ſcripta reperies. Adducere plurā in hunc effectum. Sed nequeo arbitrari te virum:tum doctū:tum prudentē animū induxiſſe:vt iſta pēſites:ſimulq̧ peſtis q̄ apud nos acerbe graſſatur facit:vt magis de modo moriēdi cogitē ꝙ vt epiſtolas dictare curem. Namq̧ cū audio:nunc illū nunc iſtum efferri traditq̧ ſacerdotibus. Heus tu inq̄ Enea nec tu ſcis qn̄ creator aſſit qui te ad tribunal vocet:vbi nec aduocatio:nec ꝓcuratore tueri te poſſis: ſed tua te opera iudicabūt. Terribilis eſt q̄dem mi Iohānes huiuſce rei recordatio. Debemus tn̄ gratias agere creatori q̄ nos vocatis plurib⁹ aliis ꝓmonet:nec erga nos facit:vt ad teſſalonicēſ. ſcribit Paulus:q̄ venturū dn̄m ſicut fur in nocte affirmat. Sed vtiꝫ nobiſcū illa clemētia de qua in Apocalipſi meminit Iohānes. Ecce ego ſto ante hoſtiū ⁊ pulſo:ſi quis audierit vocem meā et aperuerit ianuas:introibo ad illū ⁊ cenabo cū eo:⁊ ille mecū. vtinā deus adaperiat oculos nr̄os ⁊ det nobis huius ſeculi blandimēta:illecebraſq̧ contēnere:⁊ ad patriā peruenire per quā dicam⁹ cum Paulo. Cupio diſſolui ⁊ eſſe cum xp̄o. Mira res ⁊ homines peius in hac vita habet eo difficilius egrediātur. Durus forſitan hic ſermo videbiꝫ:ſed audi ⁊ cognoſce me vera dixiſſe. Quis eſt obſecro qui miſere viuit:niſi qui peccatis eſt deditus. Hec ſentētia eſt theologoꝝ ⁊ philoſophoꝝ Nam Cicero in paradoxis hoc ait:omnē malū ſeruū. ⁊ apoſtolus quoq̧ peccati ſeruos peccatorū ac ſerui peccati. Hi ſunt qui egerrime moriūtur. Nam ſemꝑ in peccatis vellent ꝓuolui. Et hi non peccata dimittūt:ſed a peccatis dimittūtur quādo mors adeſt. Nos igitur ſi ſaperemus reconci

liarenus nos creatori noſtro qui nobis vitã dedit:illãqꝫ ſibi quandocunqꝫ repoſceret libẽti animo redderemus:ſed tenet nos cecitas peccõrum que obuelauit oculos mentis noſtre. Deus noſtri mi ſereaꝛ ⁊ extendat erga nos pietatẽ ſuã detqꝫ nobis animũ vt quãdocunqꝫ nos vocet ꝓmptiſſimus ⁊ hilares. Nãqꝫ ſiue ſponte ſiue inuite:moriendũ eſt tñ. Nec nos mors preteribit q̃ priſcos reges atqꝫ Ceſares nõ preterijt:q̃ nec ipſi creatori oim deo poſtꝙ̃ humanitatẽ induit pcere voluit. Oia nata occidunt ⁊ orta ſeneſcũt:ſtat ſua cuiqꝫ dies breue ⁊ irrecuperabile tẽpus. Nemo natꝰ eſt cui nõ ſit moriendũ. Nos igiꝛ ad hãc accingamus mortẽ vt cũ venerit tanta minus acerba ſit quãto magis precogitata. Mors quidẽ non mala eſt:ſed finis potius teterrimi carceris his qui bñ moriunꝛ:hinc celeſtis vox audita Johanni. Beati mortui qui i dño moriunꝛ. Utinã deus q̃ quos vult eligit ⁊ quos vult reprobat:his non iungat cum fati dies affuerit. Utinã cor meum ad hec q̃ ſcribo ſeſe diſponat. Utinam nõ alia inueniaꝛ mentis cogitatio quam ſignat harundo. Fateor me multa ſcribere in bonũ q̃ non operor:ſed in omnibus miſereaꝛ mihi dñs qui mundum poteſt de immundo facere. Tu vale mei memor ⁊ amator vt ſolebas.

¶ Spondet ꝓmouere cauſam quoad vires ſue ſe extendunt. Epiſtola. lxxxix.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Johãni frund ſecretario ciuitatis Colonieñſis:ſuit apud me tuꝰ familiaris q̃ Hollandrinoꝝ negociũ nuntis mihi vbis cõmendauit. Ego vt ſum tuus cupiosqꝫ tibi rebus in oibus morẽ gerere cepi curas admouere nitiqꝫ vt ad metã quod optabas deduceretꝛ. Sed inueni primo in limine magnas difficultates:quas cũ vellẽ amouere plurlores offendi. Nõ poſſum ſcribere q̃d impedimẽti fuerit:ſi vnꝙ̃ te videro planꝰ oia dicã. Satis eſt tibi quod in mediatoris locũ vel tractatoris nõ ſum viſus ydoneꝰ. Nũcius ipſe tibi plura dicet. Ego nihil magis cupio ꝙ̃ tuis optatibus ſatiſfacere. Sed tua humanitas nõ exigat pluſꝙ̃ preſtare queã. Rem minimã de cõmiſſione cauſe tuorũ amicoꝝ impetraui facile. Sum eñ homo ad pauca natus ⁊ in minimis rebus benignos pncipes inuenio:ſi q̃d põderis hr̃e videꝛ in alias manus trãſferꝛ. De rebus hungarie puto te iã audiuiſſe Ladiſlaũ regẽ cũ voto totius regni poſtulari. Credo te etiã audiuiſſe me romã ꝓfectũ:mirariqꝫ idcirco. Sed ſcis parendũ eſſe principibus aut cedendũ curie. Nemo vt vult apud pncipes viuit. Mancipia ſumus ⁊ fortaſſe iumenta:qui alienũ panẽ mordemus. Uiuũt oẽs infeliciter q̃ orbẽ incolunt. Nullus tñ vita miſerior eſt:ꝙ̃ coꝝ q̃ ad alienũ comedũt appetitũ:ad alienã ſitim bibunt:⁊ ad alienum ſomnũ dormiunt. Hac de re ſcripſi nuper epiſtolam admodum longam. Jdeo nũc hec pretereo. Meus itus ad vrbem honeſtam ob cauſam fuit:propter vnionem. N. ⁊ ꝓpter illa q̃ nurẽberge concluſa fuerunt. Quid autem reportauerim franckfurdie videbiꝛ:ꝙ̃uis ⁊ ipſa taciturnitas indicat quid allatũ ſit. Nunc in franckfurdia res tranſigenꝛ. Ego nihil magis vereor quinqꝫ annis vnire ſatagebant:in ſe tandem reddi diuiſos. Mea opinio ſert tanti ponderis tãtiqꝫ nois eſſe germaniã:vt in quãcunqꝫ partem reliquam xp̃ianitatis portionẽ ad ſe trahat:dũmõ integra ſit. Non dicã plura. tu me fac cõmendatũ reuerendiſſimo dño meo archiepũli colonieñ. cuiſqꝫ germano dño traiectenſi antiſtiti. Et quia te audiuit vnum ex me dicito:mihi adhuc nihil videri vtilius ad pacem eccleſie reſartiendam ⁊ auctoritatem eccleſie conſeruandam:ꝙ̃ viam illaꝫ tueri q̃ nuremberge apta fuit:ſi modo iterum poſſit haberi:firmarem hoc multis rõnibus ſi coram eſſem ſꝫ abſentem me non decet nec expedit oia cõmittere calamo. Uale.

¶ Refert grates de muneribus oblatis. Epiſtola. xc.

Eneas ſiluius poeta dño Johanni toſchoni ciui prageñ. ⁊ amicoꝫ pbato. S.p.d. Munera tua que nuper ad me tranſmiſiſti:ſuſcepi libenter: tum ꝓpter rem q̃ mihi iocunda fuit:tum ꝓpter mittentẽ cuius memoria ſemꝑ heret menti mee: non ſine licẽtia ſingulari. Tũ deniqꝫ ꝙ̃ illoꝝ portator honeſtus adoleſcẽs maior corpore ꝙ̃ etate pliberabis mihi viſus eſt ⁊ dignus qui regi ſeruiret quẽadmodum poſtea factũ eſt. Nã ⁊ ad regiã cancellariã ſuſceptus eſt. In quo loco ſi perſeuerauerit vti ſpero:clarũ in virũ ſurget. Ego illi q: virtute predictus eſt ⁊ tu cũ mihi cõmendaſti nũꝙ̃ deero vita comite:ſed in me ſi quid eſt artis:ſi q̃d eloquij:ſi quid induſtrie totũ tibi cõmunicabo:q: nõ ſum auarus hmõi reꝝ. Nec vt pecunie ſic ⁊ ſciẽtie cõſeruatrix eſt auaricia:ſed qui litteras ſuas magis abſcondit:is ea magis admibilabit: quo vicio ſtudui ſemper carere. Nec plus in ſecreto teneo ꝙ̃ in publico. Jdqꝫ faciaꝫ quoad ſpiritus hos reget artus. Atqꝫ de hoc ſatis Frãciſcꝰ vir mitis nulliqꝫ notius:ſed oibus quoad poteſt frugi bohemiã reperit. Credo in pr̃ia cõtentari modico:ꝙ̃ mlto inter gẽtes exteras vult: ⁊ fortaſſe plꝰ ſibi prageñ. cereuiſia placet ꝙ̃ vinũ Uiẽnẽſe. Habet eñ magnã vim ad retinẽdos hoies natale ſolũ Uerum cum montium accole lacte tantũ nutriri ⁊ aqua:neſciant alibi viuere ꝙ̃ inter oues et bo

nes cum qͥbus ſunt nati. Franciſcū mirari non debemus: ſi natus in patria nobili bohemoꝝ ſolo
feraci ⁊ oim̄ bonoꝝ copiam ſuppeditanti ad ſuos reuerti vult: ⁊ illi terre que dedit corpus reddere. Quis em̄ nō mollius atq̄ ſuauius iacere hoim corpora poſt mortem arbitret in humo natiua
ꝙ in aliena. Laudo ego Franciſcum: ⁊ mihi ſi par conditio foret: eſſet nō impar volūtas. Jo ad te
venit bonitatē viri tibi cōmendo: humanū eſt hominē homini auxilio eſſe. De biblia emenda hoc
eſt deſideriū meū. Si papiria eſt octo florenos dabo. Si eſt in pergameno duplū: videto tñ vt correcta ſit ⁊ digna precio. De libris aliꝭs alio tp̄e tibi ſcribā. Wenceſlaum noſtrū ſi vnꝗ̄ video meis
verbis ſaluū dicito: cui facilius erat in ocio quattuor mihi verba ſcripſiſſe ꝙ me in negocio verboſas epiſtolas deſtinare. Sed do veniā homini ſi ſcripturā iam odit in qua vitam cōſumpſit. Vellem ipſum me cauſa repetere curiā vt eſſet mihi cū quo nōnunꝗ̄ miſerias ſpuerem: ſibi tamē nō
audeo perſuadere: ſed puto eum viam optimā delegiſſe: que non poſſit ab eo in eternum auferri.
Vale meq̄ vti cōſueuiſti dilige quod mutuū eſt. Ex vienna.

¶ Commendat vitam aggreſtam et cōmoda ruris. Epiſtola. xci.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Johanni luterbach ſacerdoti ⁊ viro probiſſimo amicoq̄ optimo. Credo te quid agā ⁊ vbi ſum ex multis percontari: cū me apud regē nō eſſe cognoſcis. Sed nemo tibi hoc melius exponet ꝙ meus calamꝰ q̄ libēter deſiderio tuo morem geret: ſciēs q: me amas. Audi ergo q̄d acciderit nobis
in noua ciuitate perprius: deinde quid faciā ⁊ vbi ſim breuiter edoceberis. Eramus nuper in curia Ceſaris: apud viduā quandā ſermonis gna rā italici. Nā et
in domo illoꝝ de ſcala ſeruiuerat dū virguncula tibi fuit. Hic primū mango q̄ miniſtrabat equis egrotare cepit: ac ſeptima die deceſſit e vita. Morq̄ alius ex familia vir robuſtus
epedimiā pſeſſus eſt ſe perpeti: cuius morbi tanta vis fuit vt eū triduo interfecerit. Exinde mox
hoſpita dolere caput ⁊ ancilla febricitare cepeꝛt. Bermanus quoq̄ Magnifici domini Baſparis
Cancellariꝭ vertiginem patiebatur. pauere atq̄ de fuga omnes cogitare cepimus. Acceſſit cancellarius regē licētiaq̄ fugiendi mortiferā luē ſuſcepit. Atq̄ ſicut hodie ſunt octo dies huc puenimus: ſumus hic in plebe reuerēdi pr̄is dn̄i electi friſingeñ. oppidū notū tibi arbitror: pꝛug noie: inter duas aquas murā atq̄ murā q̄ hic ante oppidū copulant ⁊ vnū faciētes flumen. in Sauum ferunt. Hic nūdine ſunt q̄ p octauā diui Martini ſolent pdurare. Ego remiſſis oibus curis: nūc merces q̄ vndiq̄ huc afferunt cōtēplor: nunc in agros egredior monteſq̄ apricos ⁊ ſiluaꝝ latibula ac
lucidas fluminis limphas: nō abſq̄ ſingulari mentis oblectatione intueor. Habes nūc ⁊ vbi locorū degā ⁊ q̄d rerū agā. Nūc illud te volo ſcire: beatū mihi videri qui vitā ab negocijs pcul publicꝭ
ſibi delegit: ſicut priſca gens mortaliū cōſueuit. Quis em̄ nō felice illū dicat: q̄ nullo fenore aut ere
alieno obligatus paterna rura ſuis bobus exercet. Audi ꝙ beatus ſit. Nempe non truci excitatur
claſſico quo bellū petere ac pugnā iubeaꝛ inire. Nō horret iratū mare: forum vitat ⁊ litigātiū iurgia. Nō viſitat ſupbia dīuitū atria. Nō faſtidioſis curialibꝰ eſt ſupplex. Sed aut altas ppl'os adultis viciū ppaginibus maritat: aut in ſecreta reductaq̄ valle errātes boues ⁊ armēta paſcētia pſpectat. Interdū ramos inutiles falce reſecat: ac feliciores inſerit. Interdū mella q̄ preſſit: puris
recōdit amphoris: aut oues tondet lanaſq̄ recipit. At cū autūnus decoꝝ caput mitibus pomis p
agros extulit: magno afficitur gaudio: pira et arboribus decerpēs quas manu inſeruit. Interdū
⁊ purpureas vuas colligit ⁊ aut ſuſpendit in vſum hyemis aut muſtum exprimit. Libet illi iacere
modo ſub antiqua illice: modo in tenace gramine. Labunt aque ex altis rupibus. Querunt aues
in ſiluis. Obſtrepunt fontes manantibus limphis: ſomnoſq̄ leues inuitāt. At vero hibernus aduenit annus ⁊ imbres niueſq̄ dnant. Aut apros multo cane inobſtantes detrudit plagas. Aut rara rhetia leui amitte ſeu furca contra edaces turdos ſuſpendit: aut pauidū lepoꝛē ⁊ aduenā gruē
laqueo captāt. Quod ſi pudica mulier illi fuerit quales olim fuerūt ſabine: ſeu de q̄bus ſacra ſcriptura meminit: ſara: rebecca: vel rachel q̄ ſolibus puſta domū fuerit ⁊ dulces nutriat liberos: multo beatior fiat cū illa in aduētū laſſi viri vetuſtis lignis ſacrū extruat focū: claudēſq̄ textis cratibus letū pecus diſtēta ſiccabit vbera ⁊ dulcia vina dolio pmens dapes inepras apparabit. Quis
hanc nō laudet ac deſideret vitā. Nō me amplius lucrina cōſilia aut rambi vel ſtari ex quouis mari vel flumine queſiti piſces iuenerint qualeta de pinguiſſimis ramis arboꝝ oliua decerpta: aut
agna quā paſcalibus feſtis ruſtici mactāt: vel hedus ab ore preruptus lupi. Nā ꝙtum iuuat inter
ruſticales epulas mitia poma ⁊ caſtaneas molles ac puas ⁊ caſeum: paſtas oues videre cum domū pperāt intueriq̄ feſſos boues inuerſum vomerē collo trahentes languido. Multa ſunt ruris
gaudia q̄ nūc ſingula pſequi nō eſt ep̄laris anguſtie. Ideo vale ⁊ hec multa ex paucis notās amorē ruris aliq̄ñ indue. Iterū vale mei vt ſoles memor.

Increpat eū q̄ nō bono pꝓpoſito amicā nuptui dedit: ⁊ ſuadet caſtitatē. Ep̄la. xcij.

ENeas ſiluius poeta imperialiſ⁊ ſecretarius. S. p. d. dño Johanni freund inſi-
gnis ciuitatis aggripine ꝓthonotario ⁊ amico ſuo percaro. Pauci dies ſunt qui-
bus tuas recepi litteras: ornatas quidē ⁊ multa continentes. Quibus te reſpō-
ſurus neſcio quid primū attingam: ſed tuum ſeruabo morē. De puella tua primo
dicam quā viro tradidiſti: laudo in ea re factū tuū. Quid eñ meliꝰ eſt ꝙ nuptias
cōiūgere ex quibus ſoboles ſiunt ⁊ replent liberis ciuitates. Quod aūt poſt factū
doleas cōtra naturā eſt. Nec eñ ſolet alicuius operatio virtutis penitentiā ha-
bere que virtuoſe agit letus eſt: dolet q̄ crimē cōmiſit. Quō ergo fit vt tu doleas q̄ actū feciſti vir-
tutis. Nempe arbitror q: bonū feciſti hic nō bene feciſti. Aduerbia ſunt mi Johānes q̄ nos beant
nō verba noīa vel participia. Non quid homo faciat ſed quō faciat querendū eſt: ⁊ in rebus oībus
finis expectatur. Si ideo puellā manifeſtaſti vt probo leuaueris: bene feciſti. Si etiam ad illam
rem timor acceſſit dei: at ſi ſolum quid hoīes loquerentur cōſideraſti: non ſatis eſt. Non eñ homi-
nibus tm̄: ſed deo placere debemus. Quereris remedia nec poeticū vis anthidotū. Recipe euan-
gelium. Quid eſt fornicatio aliud ꝙ mors. Tu beatus es ſi te cognoſcis qui materiā delinquēdi a
te abieciſti. Quieſce obſecro neq̄ vltra memineris tue iuuētutis delicta. Scio dices ecce ꝙ ſeue-
rus eſt Eneas: nunc mihi caſtitatē predicat: in vienna ⁊ in noua ciuitate aliter mecū loquebatur.
Non nego Johānes mi amātiſſime: ſed labitur tēpus dietim: ſeniores ſumꝰ: appropinquat mor-
tis dies cogitandū eſt iam nō quō viuamus ſed quō moriamur. Miſer hō eſt ⁊ gratie dei expers
qui nō aliqñ ad cor reuertit: qui nō ſe recognoſcit: qui vitam nō emēdet ſuam: qui nō cogitat poſt
hoc ſeculū quid in alio fit. Ego mi Johānes ſatis erraui ⁊ nimiū ſatis. Jam me recognoſco: ⁊ vti-
nam nō ſit tarde. Nunc quadrageſimale adeſt tēpus: nunc dies ſalutis: nunc tēpus miſericordie.
Pone extra mentē tuam puellā. Finge mortuā eſſe: numq̄d velles viuere. Quid eſt quod cum ea
poſſis habere ſolacij: ꝙ breuis eſt voluptas que cū mulieribꝰ hauritur: ꝙ momētaneū gaudium.
An nō ſatis ſtultus eſt qui ꝓpter tēporalia ⁊ momētanea perdit eterna. Hec dico ſm theologos
quia non vis que poete dicunt audire. Hoc eſt remediū quod hic in apothecis inuenit vienne. Tu
obſecro vendica te tibi: nec vna te puella vincat: quem vir imperator ſuperet. Turpe eſt in paruis
ſuccumbere: qui in magnis victor ſuit. Nec tu mihi de ſucceſſore nouo verbum facias: quod fuit
ouidij remediū. Nam q̄d eſt vna muliere relicta amare aliam: niſi ex igne in ignē ſaltare. Fuge
obſecro omne femineū genꝰ: relinque hmōi peſtem: cū feminā vides dyabolū eſſe credito. Sed
quid ego tecū hec ſerio ſcio fruſtra me fari ꝟbis meis abeſſe fidē. Nam tu me pleno ſtomacho te-
ris ieiuniū cōmēdare. Fateor me amātiſſime frater. Plenus ſum: ſtomachatꝰ ſum. Menſam mihi
venus fecit. Tu quoq̄ ⁊ illud verū eſt lāgueſcere vires meas canis aſperſus ſum: aridi nerui ſunt:
oſſa carioſa rugis corpꝰ aratū eſt. Nec vlli ego femine poſſum eſſe voluptati: nec voluptatē mihi
afferre femina pōt. Bacho magiſ⁊ veneri parebo: vinū me aliter iuuat: me oblectat: me beat: hic
liquor ſuauis mihi erit vſq̄ ad mortē: ſed hic ꝗ petm̄ eſt ſi ad iocūditatē magiſ ꝙ ad neceſſitatem
biberim. Tu mi Johānes ſi fortis es ſi ſanguie ſuccoq̄ plenus: ſi neruis vales: nō miror te amare
ꝗuis plurimū te verbor eſſe credam ꝙ operū. ſi vel etates vel occupatiōes vires demunt. Sed
eſto vt ais robuſtus: calidus: promptus: intrepidus: tunc bonū eſt crimen abijcere cum tu iſtud re-
linquis: nō te ipſum fugit. Mihi hercule parū meriti eſt in caſtitate. Nāq̄ vt verū fatear magis
me venus fugitat ꝙ ego illā horreo. Sed ago deo gratias: q: nō eſt maiori appetitꝰ ꝙ poteſtas.
Dicis tñ de te nō eſſe ante preliū deſerendū ꝙ hoſti victoria cedat. Quod verū nō eſt in eis bellis
in quo vincitur victor. Veneris prelia q̄ plura cōfecit is ſeſe pluribus afficit cladibus. Sed quid
ego tam ſeuerꝰ ſum. Nōs q̄dem cū valemꝰ recta ꝯſilia egrotis damꝰ. Sic mihi replicare potes:
⁊ illud terētianū obijcere. Tu ſi hic ſis aliter ſentias. Senſi aliqñ qō nunc ſentis. Sed ⁊ tu aliqñ
ſenties qō ego ſentio qñ huc eris venies. Quod ſi nunc faceres tanto laudabilior eſſes quāto diffi-
cilius niteretis. Ciceroniſq̄ tibi verbū illud cōueniret. Quo difficilius eo clarius. Poſſem plura
in hanc ſentētiā dicere. Sed neq̄ tu iſta vis audire. Nec Johānes nr̄ nurēbergeñ. permittat ſcri-
bere ſeria: qui vulturis in modū cadaueribꝰ nutritus in capitolino cāpo venari vellet: nec iam pi-
per emere formidaret dū feras haberet quas poſſet condire. Is te amat vnice ſuiq̄ ſepe nō ſine
laude mētione habet: cupitq̄ vt huc venias. Quod michael ⁊ ego marie deſideramꝰ vt loquamur
aliquādo ſimul rideamꝰ bibemus canemus. Et q̄d littere nō preſtant ſolamē inuicem recipiamꝰ.
Nimis remote a nobis vitā ducis. Raro etiinde nuncij veniūt q̄bus litteras demus. Neq̄ oīa
cōmitti poſſunt. De cōuētibus q̄ ſuper rebus eccleſie ſiunt tuā ſentētiā probo. Nec enim dieta ſit
que dieta nō pariat. Credo quia femineū eſt nomē libēter impregnari dietas ac parturire. Sed
ne hec cōſuetudo periret conciliū nurēbergeñ. quod erat inditū neutri generis qō nō poterat cō-
cipere: quia forte aſſe finē dediſſet in rebus eccleſie ſublatū eſt. Et ad dietas reuentū ꝓlificantes
vt in eternū ſiant cōuentiones maneatq̄ neutralitas: dulce ac nōnullorū aucupiū. Mirū eſt tam
paruc cure teneri eccleſiā. Forſitan ſic deo placitū eſt cuius cōcilia humano nequeūt ingenio de-

ꝑhendi. Ille hinc aliquã venatur vtilitatẽ nobis incognitã. Res grandes ⁊ totius reipublice
ſtatum cõcernentes: deſurſum ordinatur. Nec quiſquã eſt qui futura ſciat. Cogitant hoĩes: deus
autẽ diſponit. Unũ ſcimus beati petri naviculã quam eccleſiã nũcupamus: etſi fluctibus agitet
quatiatur ventis innumeris: vexet ꝓcellis: ſubmergi tñ nõ poſſe: q: futurã ſecũ eam ſalvator no
ſter ieſus xp̃s vſq ad cõſummationẽ ſeculi repromiſit. Quod de regis coronatione apud te predica
ri dicis: minime verũ eſt neq adhuc verbũ fieri audivi in loco autentico de tali coronatione quod
tamen me nõ fugeret: q̃uis ⁊ hic etiam multi multa loquãtur ex opinione magis q̃ ex ſententia.
Noua hic alia nõ ſunt niſi ꝙ Ulricus ille comes poſt diutinam obſidionẽ caſtri attilie quod eſt in
hũgaria: ac per frãconẽ germanũ marchionis bani tenebat: tandẽ victoria potius eſt: vnoq illi⁹
occiſo filio alium cum vxore ⁊ omni gaza ſecum in captiuitatẽ abduxit. Biſkra in campo eſt cum
magno exercitu cõtra Pãcratium. Itaq tota hũgaria trepidat. Conuentũq haber apud albam
regalem: ſpeſq optima hũgaros oẽs ad obedientiã Ladiſlai reuerſuros. Cum michaele conueni
de modo quo res de qua ſcribis expedire põt. Is ad te latius ſcribit. Meã curã ⁊ diligẽtiã nulla
in re vnq̃ tua denegabo. In me vtere vt tuo. vale optime: ⁊ ſi quãdo facultas datur reuerẽdiſſimo
et I. principi dño meo dño colonienſi eiuſq germani dño traiectenſi cõmendatũ me facito. mihi
ſcribe ſepius: nam tuis litteris iocũdiſſime fruor. iterum vale.

De rebus hungarie ⁊ eccleſie admonitio. Epiſtola. xciij.

Eneas ſiluius dño Johãni campiſio perſpicaci pho. S. p. d. Urgẽt me res hun
garie tibi vt ſepius ſcribam. Nam ⁊ tu illas noſſe deſideras qui ladiſlao regi
bene cupis ⁊ ego libẽter illa ſcribo que ſcio eſſe vt ſciãtur vtilia. In meis autẽ
ſcriptis plurimũ intereſt cum vel affirmo aliq̃d factũ vel refero quod audivi.
In altero nãq veri periculũ ad me recipio. In altero fidẽ req̃ri apud autores
volo. hec autẽ ideo dixi: q: rumorẽ hic fuiſſe tibi ſignificaui regem boſſine per
quoſdã vocatũ eſſe vt hũgarie potiret regno. Que res minime ſecuta eſt. Nec
famã veritas adequauit. Sed nũc quo pacto inter hungaros cõuentum ſit ex
me audi. Nam certũ eſt quod nũc ſcribo. In hec reuerẽdiſſimo dño noſtro cardinali tarẽtino cõi
cata facito: vt per eum nõ ſolũ ſacri collegij aures ſed ipſius q̃ ſctiſſimi ſummiq ſacerdotis adire
pñtiam queat. Nam ⁊ ſacerrimi illius ſenatus intereſt: q̃d in regno geratur hũgarie pernoſcere
cum murus ſit illa regio xp̃iane religionis ⁊ noſtre fidei ſolidus paries. Credo igitur te accepiſſe
ꝓceres illos hũgarie: q̃ eſtate decuria cũ cardinali ſtrigonieñ. hic fuerũt rebus infect recesſiſſe
Nam neq regi eo obligationes ſatiſfecerũt nec eis rurſus regis reſpõſiũ placuit. Significaui
tunc oĩa tibi. Poſt hec cũ in hungariã rediſſet nicolaus vaiuoda trãſiluan⁹ plurima pertẽptavit.
Sed regnicolis nulla via perſuaderi potuit q̃ Ladiſlaũ excluderẽt. Cõuenit igit alterũ vaivodã
Iohannẽ: ladiſlaiq ius tueri inſimul pepigerũt miſiſq clãculũ ad ceſarẽ noſtrũ nũcijs cõfirma
tionẽq ſuo officio obtinuerũt: ac rurſus facultatẽ quandã cuius vigore ceteros regnicolas ad
obediẽtiã Ladiſlai reducẽtes officia dignitateſq poſſent illis ꝯfirmare. Cõuentũq regni apud
albã regalẽ in hoc tp̃s induxerũt. Iamq plures illic ſunt reliquos expectãtes. Sed laurẽti⁹ pa
latinus nõ immemor ſuaꝝ artiũ: vbi iam ſibi figmẽtũ poloni cũ minime ampli⁹ ꝓdeſſe perpẽdit. Nã
mors Uladiſlai polonie regis oĩbus perſuaſa eſt: q: nõ põt diu latere: nouũ deceptionis gen⁹ ex
cogitavit. Rumorẽ nãq in pplõs diuulgat ſe iam cũ duce burgũdie cõueniſſe vt eius filiũ in hun
gariam nauigio trãſmittat: eiuſq rei mediatorẽ quẽdam hiſpanũ fuiſſe aſſerit: qui claſſi põtifice
noie philippi ducis preerat: ⁊ nuper hac trãſiuit romã petiturus. Sed nemo eſt q̃ palatino fidẽ
habeat. Nec enim poſt tot mẽdacia dignus cui credatur eſt. Sciunt inſuper oẽs ducẽ burgũdoꝝ
vnicum dũtaxat habere filiũ quem minime ire perditum vellet: cum ſit diues ac potẽtiſſimus et
regi Ladiſlao ſanguine iunctus. Cui non eſt putãdum nobilem principẽ iniuriari ⁊ maxime cum
eius domina ab hungaria remotiſſima ſint: nulloq poſſint vſui eſſe hũgaris: que res palatinum
nedum mẽdacem ſed delirum reddunt. hinc ipſe cum ſuos conatus incaſſum ire perpẽderet: con
uentumq apud albam teneri. Iamq vaivodam Iohãnem illic pergere ⁊ ad viceſimũ lapidem
eſſe in vicinia: miſſis litteris ac nũcijs Iohãni indicat inſidias ſibi apud albam ſtructas eſſe. Ni
colaũq velle in eum manus inijcere: q̃ ſi velit captiuitatẽ euadere aut mortem: albam ne petat
inſtruit. Iohãnes territus hoc nuncio: minime vlterius pergit. Accipit hoc nicolaus vocatiſq ꝓ
ceribus nimis multis inquit fraudibus vtitur palatinus: ſua eſt hec techna q̃ ad nos Iohãnes ve
nire timet. Sed adibo ego eum nec timebo qui me timet. Expurgabo q̃d mihi ingeritur crimen:
nec de alijs cogitabo quod ipſe in alios nõ cogito: neq ſaluum cõductum nec fidem peto vllam.
Satis tuta innocentia eſt. Si quid tamen preter ſpem euenerit viros vos eſſe cõmoneo: meam
vt vindicetis iniuriam: atq ſic Nicolaus cum paucis Iohãnem acceſſit. Interea Biſcra vir ma
gnificus noſtriq ſeculi nõ paruũ decus: qui partes Ladiſlai apud hũgaros aut ſol⁹ aut certe cum

paucis vſq; in hanc diem tutatus eſt. Cum Pancratius ſtantibus inducijs quoddam ſibi caſtel-
lum per inſidias eripuiſſet: vlturus iniurias exercitū coegit atq; cum octo milibus pugnatorum
ingreſſi Pancratij territorium quoddāq; munitiſſimū eius opidum obſidione cinxit. Acceſſito
comite georio vt ſibi auxilio foret. Nam his quoq; Pancratij vicinus atq; inimicus fuit. Georius
vero mox Viennam venit: auxiliumq; regis romanorū petijt: multiſq; verbis rogauit vt ante cale
rium quod eſt opidum magnifici Gaſparis cancellarij opidum ad nouum caſtrum pertinens ſed
a Pancratio occupatis obſidionū ponerent auſtrales. Que dum ſic aguntur Pancratius ꝗ antea
dudum cum litteris ſecuritatis acceſſitus cōuentum hungarorū accedere recuſauerat nec cētū
ſigillis credere voluerat timore poſtpoſito hungarorū. Nam maior giſcre inſtabat met⁹ cū. vij. cōi
tibus albā petit manuſq; ꝓcerū ſe tradens. Queritur ſi giſcre conatibus opprimi petitq; auxili
um. Nam ſe regi Ladiſlao fidē dare ꝓmittit: nec ſe alium velle habere teſtat̄ ꝙ Ladiſlaum poſtꝙ̄
mortuus eſt rex polonie cui ſeſe aſtrinxerat. Simr oratores ad regē romanoꝝ deſtinat ſe pacē cuꝫ
auſtria perpetuā habiturū nulliq; alteri ꝙ Ladiſlao in hungaria tanꝙ̄ regi paritur ū aſſerit. Ro-
gatq; ſcribe giſcre ne ſe infeſtet. Barōes hūgarie audito Pācratio: ſub tutela ſua cū recipiūt pre
ſertim Nicolaus vainoda ⁊ Dionyſi⁹ cardinalis ſtrigomeñ. ſcribūtq; Ceſari ne deinceps giſcrā
inſultare ꝑmittat Pācratiūq; vexare: quē vigore mādati ſui cum oībus eius bonis ad grām ⁊ obe
dientiam Ladiſlai ſuſcepiſſent. Hic apud Ceſarē rñſum eſt comiti georio auſtrales nō poſſe ante
diē ſancti Georgij caſtrametari: tū propter impedimenta pluuiaꝝ: tū ꝙ incampis nulle ſunt her
be. Sed adueniente vere niſi interim qꝺ debitū eſt Pancratius fecerit: paratos eſſe auſtrie ꝓce
res in campū exire temeritatēq; Pancratij cōpeſcere. Interim vero trecētos equites ſibi ex au
ſtria in ſolatiū venturos. Exinde rogati ſunt oratores Pācratij. Nihil in mādatis haberēt cū can
cellario giſcraq; rē componere: quoꝝ bona Pancratius inuaſiſſet. Cūq; negaſſet dictum eſt eis
ad herum ſuum vt redirent: cui ſi opus eſſet maieſtas regia per ſuos nūcios rñderet. Proceribꝰ
autem hungarie rñſum eſt placere Ceſari quod ad Ladiſlai obedictiam Pancratius veniſſet. qꝺ
q; ſibi venia ſit data. Non tñ ſic ei ignoſci debet vt aliena cum iniuria teneat oppida bona ꝙ plu-
rima: nec eam eſſe vnꝙ̄ facultatem conceſſam: miſſurum tamen Ceſarem oratores ſuos ab eorū
conuentum: ac tam ſuper hoc ꝙ ſuper alijs regni negocijs reſponſurum. Sic res hūgarie vſq; in
hunc diem acte ſunt: quas precor vt ſingulari dño meo epiſcopo adrieñ. quemiam in rauenna aſ-
ſumptum eſſe audio ⁊ gaudeo cōicatas facias: ſibiq; me commendes qui ſum perpetuo ſuus. In
rebus eccleſie hic ſunt chimeñ. eꝑus in rhenum iuit: electoreſq; cōuenit. Jamq; hac die cum eis
habiturus eſt in franck: fordia conuentum: bonamq; fidem facit ad vnionem ⁊ pacem eccleſie. Ne
ſcio quid ſequatur. Hic magna eſt admiratio de tarditate legati veſtri. Nam ſcḋm conuenta iam
pluribus diebus in hac curia ſe debebat oſtendere: de quo nihil hic ſentire monſtrū eſt. Ingerit
q; magna ſuſpicio que poſſit aliquid mali parere vt ſcire poſſunt qui cōuentiones norunt hic ha-
bitas. Ex baſilea fuerunt apud nos oratores quoꝝ petitio fuit: ꝙ Ceſar auctoritatem eccl̃ie iuxta
declarationē conſtātie factā ⁊ baſilee renouatā tueretur ⁊ manuteneret vtq; dictā nurēbergen.
mandaret teneri ad quā ſuos oratores baſilieñ. cōcilio cū plena poteſtate mitteret ſuper oibuſq;
ad pacem eccleſie pertinerent. Petiuerūt ⁊ ſaluum cōductum cui⁹ vigore dictam illam mittendi
oratores tute poſſent accedere: ſibi etiam redeundi ſecuritatē poſtularūt. Ad primam petitionē
data rñſio eſt Ceſari ſemꝑ curam fuiſſe ⁊ adhuc eſſe: vt auctoritas eccleſie cum pace populi xp̄ia
ni ſicut declarata repitur in ſacris litteris per ſctōs doctores ⁊ cōcilia generalia vna cū poteſta
te ſctē ſedis apoſtolice in ſuo vigore permaneat. Ad ſecūdum dictum eſt vrgentibus cauſis dictā
nurēbergeñ. eſſe poſtpoſitā: ſicut principibus electoribus chemeñ. eꝑs intimaturus erat: ac ſi de
ſaluo cōductu illuc eundi non eſſe opus verba facere: ſed eis cum quo recederent nullatenus eſſe
negandū. Sic in effectu reſponſum eſt ꝓuis ⁊ ornatius ⁊ verboſius. Tantum eſt qꝺ ex his ꝓtibus
tibi poſſum ſcribere. Unum addo qꝺ mirabere. Jam ego ſubdiaconus ſum qꝺ olim valde horrebā
Sꝫ receſſit a me illa animi leuitas qua inter laicos creſcere cupiebat. Jāq; nihil magis amo ꝙ̄
ſacerdotiū ſiāq; deo data infra octēdiū diaconus ⁊ ſuo tēpore ſacerdotalem recipiā dignitatem.
Hoc ſi noxetano noſtro ⁊ Jacobo caluo dixeris ſcio tecum mirabunt̄. Sed eligendū eſt aliqñ vi-
uendi gen⁹ qꝺ inter xp̄icolas duplex eſt laicorum et clericoꝝ: ⁊ illa rurſus vt noſti diſtiguntur. Mi
hi in ordine beati petri manere decretum eſt. In quo gratia mihi deus elargiat̄ vtq; tibi placeā
ſolum cupiam faciamq;. Uale.

¶ Suitenſes ſuperbi non ſe iuſticie coaptant ſed ipſam iuſticiam ſibi famu lari volunt. Epiſtola. xxiiij.

E Neas ſiluius poeta domino Johanni de caruaial iuris interpreti ⁊ oratori apoſtolico
viro preſtanti ſalutem plurimam dicit. Scripſiſti mihi bis ex via: ſed quod ſcripſiſti id
tacuiſſe melius fuiſſet. Nam nihil mihi ſignificaſti niſi te vento ſimilem germaniā ſu-

gere .vltime littere tue et teruiſio miſſe fuerũt. De te poſtea nihil accepi: vtinam que t[illegible]
bebant plene abſolueris. Jam enim tempus eſt viam retromittere. Nam te omnes expecte[illegible]
verum q: iruudo receſſiſtis reuerteriſq̈ bene tardior. Scribam tibi aliqua que poſt tuũ receſſum
contigere: nec tam parcus verborum ero tecum q̈ tu ipſe mecum. Audi ergo que ſecuta ſunt. Lhic
menſ. antiſtes iter ſuum abſq̈ mora continuauit. Jãq̈ nuncios habemus qui cũ ex magũtia rece-
dente ire coloniã viderũt. itaq̈ puto cũ iam eſſe in reditu. Cancellarius ſcribit mihi ex conſtañ.
nullã ſpem eſſe cõcordie cum ſuitẽſibus. Nam ſuperbi natura homines nõ ſe iuſticie coaptãt: ſed ipſam
ſibi iuſticiã famulari volunt. iuſtumq̈ id putant quod eorũ fantaſticis eſt cõforme capitib⁹. Vñq̈
inq̈t comicus hoĩe imperito nihil q̈q̈ iniuſtius eſt q̃ nihil rectũ putat niſi qd ipſe facit. Vngari inter
ſe dietã hũerũt: nihil tñ cõtra ladiſlaum cõcludere potuerũt. Diſcordãt iter ſe admodũ: atq̈ vt ma
gis diuiſi ſunt ſic ꝛ pauperiores ꝛ miſeriores ĩ dies redduñ: q̃uis et iudeorũ more meſſiã expectẽt. De
baſilea litteras vidi quarũ hic effectus ẽ. Sperant pr̃es illi trib⁹ ĩ rebus. Nã p̃ ſpm̃ſctm̃ q̃ p̃ſidet in
eccłia nõ reliqui eã cũ ſe futurũ dñs dixit cũ ea vſq̈ ad cõſummationẽ ſecli. Lũ rex romanorũ q̃ p̃-
tector ꝛ aduocat⁹ ẽ eccłie recordat⁹ tandẽ officij ſui accipiet arma ꝛ ſcutũ ꝛ veniet in auxiliũ m̃ri
ſue q̃ ẽ eccłia. Poſt hec in cõuentiõe nurẽbergenſi erũt viri ſi ſancti ꝛ liberati q̃ iuſticiã ꝛ auctori-
tatem eccleſie tanq̃ meridiem elucidabunt: nec amplius ſinẽt caliginibus eſſe locũ. Tu vide ſi q̃d
habes aduerſum. Nam te vocat iſte labor. Hec habui q̃ tibi nũc ſcriberẽ q̃ vt reuerẽdiſſimis do
minis meis camerario ꝛ morieñ. cõiecto: peto ſi eos oblectat qd meũ ſuit legere: q̃uis nihil ſit qd
gallicis atq̈ italicis ex me teutonico poſſit placere. Si poſſem ita vt ſerenos ep̃łas ad vos mit-
tere forſitan res almanicas non dedignaremini. Sz qd mitti nõ poteſt iocũdeitñ retineẽ. Uale
ꝛ hũc virũ egregiũ doctorẽ q̃ has defert lr̃as recipe inter tuos. Juuaq̈ quod ſcis me cupere non
neglexeris: qd actum ſit in eo ſcribe.

¶ Hungari Ladiſlaum quanto rẽnuunt tanto inter ſe diſcordant vt eligant alium. Epiſtola. xcv.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. preſtanti viro dño Johãni cãpiſio amicoq̈ opti-
mo. Accepi ex tuis lr̃is cardinalẽ virũ excellentiſſimũ cumanũ: qui ꝛ tibi ꝛ ni
fallor mihi erat affectus: grauibus febribus extauſtũ eſſe: pluribuſq̈ timorez
mortis iniceciſſe: ſed cõualuiſſe tãdem ſingulos amicos eſſe ſolatum. Mihi
poſtea ex baſilea ſcriptũ ẽ iã eũ obijſſe mortẽ: ſimulq̈ cardinales alios tres
qd mihi ſũme eſſet moleſte. Nã cumanũ q̃ſi patrez dñmq̈ dilexi. Jdeo p̃cor
te vt q̃tocius veritatẽ reſcribas: q̃uis puto magnã magnitudinẽ rumorẽ mor
tis feciſſe ſicut de me quõdam baſilee ſanctum eſt q̃ſi cõicatus atq̈ functus
preter ſpem omnium conualui. Jamq̈ in annos octo vitam duco. vtinam ſaluti mee conducat vt
ſpacium vite ad meliorẽ degendã vitã ſuſceperim. De tuo bñficio ꝛ heri noſtri communis amplio
ri dignitate ſatis gratis gratulatus ſum. Alijs litteris de policitis ſcripſi tibi deſecrũ notauiq̈ lo
cum. ſi non habuiſti litteras iterum ſcribam. Jn rhetorica Ariſtotelis per trapeſondam tranſla-
ta. Jnuenio in exemplis Ciceronem nominari. Neſcio cur id egerit traſpeſonda. Nam cum ad
verbum fieri tranſlationes ſoleant: vt ſi ſententie traſferant danda eſt opera vt ad verbum facte
videantur. Neſcio cur cicero nominetur in Ariſtotelis operibus qui nondum natus erat dum vo
lumen editum eſt: niſi cicerones etiam ante Ariſtotelem fuerunt. Quid rei hic ſit ex te ſcire cu-
pio. Noua apud nos non ſunt: hungari ſicut non concordarunt cum ceſare noſtro ita inter ſe con-
cordes non ſunt: nec aliquid poſſunt concludere quod Ladiſlao preiudicet. Sic enim infantulus
ab hominib⁹ deſert⁹ a deo iuuamen habet. Polnnus adhuc ſpem ſui reditus facit q̃uis eſt mor-
tuus. Forſitan aliquis polonorum in modum orphei immites poterit flectere cantibus vmbrarũ
dominos ꝛ prece ſupplici: vt Uladiſlaum reddant. Sed videant redum reducendum cernere pro
perat illum imperpetuum perdant. Nuncius ad inferos miſſus eſt qui herculem reuocet. Audie-
mus an noctis eterne chaos aperiaẽ receptaſq̈ ſemel vmbras remittat. cum ſuitenſibus Alber-
tus dux auſtrie bella gerit magniſq̈ eos viribus premit: non tamen eorum pertinacia vinci põt:
vt iuſticie viam amplectantur. cum athesinis magna ſpes eſt concordie. Dux ſabaudie in aperto
bello eſt contra domum auſtrie. Juuatq̈ ſuitenſes quod patri nõ proderit qui has litteras defert
Alia noua tibi que ſubticeo referet. ipſum velis noſtro domino communi ꝛ me commendare Ri-
chardum valere iubeo. domino comiti me dede. Julianum ſaluum cupio. Petro de noretano ꝛ Ja
cobo coluo ſalutes ex me dicito. Dicerem vt. R. p. domino adrieñ. me commendares niſi timerẽ
mulctare illum cena cuius non poſſum particeps eſſe: ſed vale cum eo ꝛ dño Franciſco ſuo ꝛ fran
cia librariorum principe. ex Uienna.

¶ Perſuadet legationis fungi officio Epiſtola. xcvi.

REuerendiſſimo in xp̄o patri ac dn̄o dn̄o Johanni ſancti angeli cardinali dn̄o ſuo colēdiſſimo Eneas ſiluius poeta imꝑialiſq; ſecretarius. S.p.d. Grauis mihi calamus eſt: grauior charoꝝ abſentia dn̄orum: grauiſſimū eſt nihil ſcribere ꝓcipuis patribus cū eſt ocium. Cum ꝗ veniſſem in affricā quā vos ſeuā poteſtis interpretari remotꝰ ſum pluſculos dies. Nec eſt ſanctis diebus hoi ꝓſertim rome ſcrificato videbaẜ faciundū iter. Remanſi ꝗ procopio florentiā miſſo duꝫ hic ſum. Quid in quam nihil hero tuo cardinali tuo legato ſcribes: victus ſum ſcribere. Sꝫ quid ſcribam niſi iocer nihil eſt ſcriptu dignū: ⁊ iocari vł grauitas cui ſcribiẜ eius tp̄s vetat. Quid igitur faciaꝫ: data eſt inter equitandū mihi ſcribēdi materia. Obuius fuit nobis apud ſanctū. N. ex familia Bruncualdi quidā. En ecce materiā. Cū nomino grunewaldum magnū aliquid ſuſpicamini: magnū eſt hercle. Is obuoluto capite facieq; more gentis contecta interrogatus eſt ꝑ Johānem meum cuius eſſet ⁊ vnde veniret. Friſingen̄: ſum inquit ⁊ ab ep̄o meo friſingen̄. venio paulopoſt a me reptus ſtridē interrogatus: vbi me nouit ex venetijs inquit venio: ⁊ ſi vlteriꝰ queris ex nurēberga: nec ꝗc ꝙ vlterius reſpōdens verato calcaribꝰ equo feſtino euaſit. Ingeſſit h̄ō ſuſpitione cuꝫ aliud mihi aliud Johi retuliſſet: nec libēter mihi reſpōderet. Audierā in via fratrē cācellarij mortē obijſſe atq; hinc cōiectus ſum venire hoiem ſui heri cām ꝓmoturꝫ. Dicet hic aliquis quid tua intereſt illo mortuo ſuꝑ eccl̄ia friſingen̄. nihil ſed regis intereſt. Ob quā cām rogo ꝓcor obſecro ne quid innouari ꝑmittatiſ ſine lr̄is regijs: nolite ꝑncipeꝫ offendere: nolite ēt hoi inimico veſtro plus credere ꝙ expediat. Veteres amici ſemꝑ nouis ſunt ꝓponendi. Vana eſt amicitia quā metus facit nō amor. Neſcio ſi vera eſt mors friſingen̄. que diciẜ confingi poſſe. Si vera eſt in oculis regē habere oportet: ſin conficta ⁊ regem ⁊ cancellariū. Hoc ego. v.p.r. quoad poſſum facio recōmiſſos: ſi adeſt cardinalis bononien̄. ſibi quoq; rem hanc cōmendarē qui regem venerabaẜ: cancellarium amabat: ⁊ me quoq; charum habebat: ſed neſcio quō in aſſumptione pape illū amiſimus: multuꝫ ſuꝑbi ⁊ inſolentes eramus: cū duos in curia cardinales qui nos diligebant haberemus. Nec eīn quicꝙ erat ꝙ impetrare tantis ꝓmotoribus nō poſſemus. Nam ꝙ veſtra prudētia obmittebat: ſupplebat bonnien̄. diligentia. Nunc ſola eſt. v.r.p. vbi nō ꝓficitis vos: nihil eſt qꝺ amplius ſperare poſſumus. Ob quā rem vexabimus ampliꝰ vos nec quieſcere vnꝙ ſinemus. Si vultis apud nos apud gerſe noſtrāq; viennā bn̄ recipi: curate ne ꝗd rome ꝯ nos fiat: ⁊ oīa que petimus fiant: ac deficiētis bononien̄. vices ſupplete. Sꝫ intelligo vos cauebimus dicitis: nec alemaniā reuidebimus. Nam ⁊ legati fuerimꝰ in germaniā deſignati nō eo tendit vt veniamꝰ illuc: ſꝫ vt paſcamꝰ vos verbis vt ꝙ vos hic expelleremus ꝗ ante ꝓnunciationē legati nolebatis adire. Quis velit in alemaniā venire: dietas innumeras adire: ꝑdones timere: ſemꝑ pacē inter hoies tractare qui ſato duriores ſunt: ⁊ ab alijs iura eccl̄ie romane petere: quos ſatiare ipoſſibile eſt: apud qꝺ nulla honeſtatis: ſꝫ dehoneſtatis maxima rō eſt. Bn̄ atq; optime reuerēdiſſimus ille pater morinen̄. ſe liberauit qui ꝓuinciā rēnuit nec agrū ille ſterilē colere vultis neq; illuc ire. Unde rarus eſt cum honore rediturꝰ: ſꝫ ille ꝓnunciare noluit cautꝰ ⁊ ſapiētiſſimus pater. Nos etſi noiati ſumꝰ: nō ibimꝰ tn̄. Primus ſapie gradus fuerat nolle noiari illū: q; nō tenuimus. ſcꝺo nō excedimus ꝗ eſt nō ire Sic arbitror diceẜ. p.v. reuerendiſſimā: ſꝫ nihil facitis. nā hoc eſt qꝺ volūt alemani. Non eīn daturus ſꝫ recepturꝰ eſt legati aduētus. Idq; etſi nunꝙ fiat nō dolebūt: ipſis ꝓuiſum eſt: tuti ſunt: in ſecuro ſunt. Vos ſi vēdicare iura vultis ap̄lice ſedis vt veniatis oportet: qꝺ ſi labores fugitis nihil eſt qꝺ iuuet nō venire. Nam lr̄is ⁊ petitionibꝰ noſtris plus rome. p.v. obtundemꝰ ꝙ in germania. Nulla die: nulla hora: nullo momento finemꝰ quieſcere. p.v̄ſam. Semꝑ cauſe theutonice nos occupabūt. His accedēt hiſpani qbꝰ vt morē geratis oportebit: atq; hi nō ꝑcibuſ: ſꝫ minis vrgebūt Nec veneti nec florētini: nec genus vlloꝝ italoꝝ impulſatā relinquēt. d. v̄ſam. Abitis papā rogatum ⁊ nihil obtinebitis. Hoc tormentum eſt quo nullum ſicilie tyranni durius inuenerunt. In tenebroſis aulis cubiculiſq; vitam inertem felicem ducetis: ꝙ ſi germaniam cito peteritiſ noſco naturam veſtram: ipſi vos agri: ſaltuſq; ferarum intereundum flāmam lacus montes oblectarent ⁊ ſaluberrimus aer: ſꝫ nolo plura dicere ne cupiditatem nimiam veniendi obiectem qui pro meo commodo neſcio vbi magis. R.p. veſtram eſſe cupiaꝫ rome an in germania. Valete ⁊ me vt ſum recognoſcite veſtrum. Ex ſena.

¶ Amicitie diſſolute cauſam exponit. Epiſtola. xcvij.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Michaeli de phullēdorff regie cancellarie prothonotario. Sequebar magnificum dominum Caſparem cancellarium ex nuremberga recedentem: cum inter equitandum rogaſti me vt tibi patriam tuam reuiſuro aliquid ſcriberem. Nam ſic potiſſime reconciliatum me tibi cenſeres. Ego nunc non reſpondi me ſcripturum: niſi tue ad me littere prius deueniſſent. Nunc enim diu expectarim ſcripta tua iamq; mihi ſatis perſuadeam inuanum me manere;

vt ſcribas. Deliberaui tuo deſiderio morem gerere:prioreſq; meas litteras ad te dare:q; ſi verū
audire vis(debes autem velle) non tantum tui cauſa faciam q̄ꝛtum mea. Ueniunt ad me plures
queruntq; diligenter ex me cum inter te meq; turba fuerit. Nota enim omnibus erat amicitia
noſtra ⁊ quaſi pictagoreos amicos nos omnes arbitrabantur:cum ⁊ libri ⁊ bona omnia inter nos
cōmunia viderent. At cum poſtea ſeorſum inceperimus viuere:ſciſcitantur omnes:cur hoc diſſi-
dium interceſſerit:⁊ aliqui te aliqui me incuſant:nōnulli vtrumq;. At ego cum mihi de re hac ver
bum fit:expurgo meipſum ⁊ cauſam meam ſine aduocato defendo:ſic vt ⁊ te facere non ambigo.
Nam ⁊ Procopius habemus vir preſtans noſtriq; amantiſſimus ita tuis verbis perſuaſus erat:
vt oratione magna opus fuerit: anteq̄ꝫ eius opinionē mutare potuerim:q; tu eū imbueras. Exi-
ſtimabat enī hō me potius q̄ꝫ te peccauiſſe. Sed auditis tandem rōnibus meis ſuiam variauit.
iamq; vt eſt nō me amicitie ius violaſſe:ſed te ſicut eſt putat. Sed eſt mihi ꝑmoleſtum vniciq;
poſcēti reddere rōnem. Nāq; vt diuturnior noſtraq; beniuolentia fuit eo notior oībus fuit:ſed ve
nit in mentē qđ papius florētin⁹ fecit. Is cū palliū olei paruulo maculaſſet:q; ꝑ ſe vrbē euntē ſin-
guli pcūctabant̄ q̄dnā eſſet qđ palliū deturpaſſet. Cū grauit̄ oībus rn̄deret: cedulā ꝑgameni pal
lio coſuit in qua ſcriptū erat oleū:nec poſt hac voce cuiuſq̄ꝫ vexat⁹ eſt. Occurrebāt enī introgatio
ni cuiuſlibet cedula:ita ⁊ mihi faciendū eſt. Scribā ad te cāꝯ vt ex tua me ſubtraxerim amicitie.
Si q̄s deinde ſcrutat⁹ me fuerit ad epl'am hanc remittā:ex qua poterit quiſq; ⁊ cāꝯ diſſolutiōis
amicitie noſſe ⁊ nō me culpādum:ſed te poti⁹ fuiſſe. Et ſatiſfaciā tibi qui meas lr̄as te cupere ſi-
gnificaſti. Fateor enī me priorē fuiſſe in amicitia dirimenda:cū viderē nō elegiſſe me virū, q̄ poſ-
ſet in amicitia mea eē diuturnus. Nec ꝓpterea mirari quiſq; debet q; beniuolentia noſtra bien-
nalis fuerit. Nec enī anni duo veram amicitiam oſtendunt:ſed vix etas hominis ſatis cōprobat
amicitiā. Plures ſunt qui nobis ab initio placidi ⁊ humiles videnť:ſꝫ hi ſucceſſu tp̄is quales ſint
apparēt. Poſſunt enī aliq̄ nature vitia ad tp̄s tegere imꝑpetuū tegere non poſſunt. Neceſſe eſt
enī vt ſeſe aliq̄ſi quales ſint demonſtrēt:qđ cū fit ſoluitur amicitia:q; ꝑditum eſt qđ amabať:iam
te arbitror quo ꝑgam intelligere. Non inſimulo te alicuius vitij:ſꝫ aio te aliū eſſe q̄ꝫ rebar. Puta
ram te meoꝝ eſſe cōformē morum:ideoq; te amaui. Et certe ſimilli te nature mee admodū ſimi
lem. nunc q; nō cōtinuas:nec ille es qui antea fuiſti:nec amor meus erga te ille eſt:ego vt vixi ab
initio tecū ſic pſeueraui ſemꝑ. Itaq; ſi nunc nō ſum amandus:nec in principio diligēdus fui: nec
iſta dico q; me bonū:te malū arguam:aut mores meos ſinceros dicam ⁊ tuos impuros. Poteſt eē
vt tu bonus ſic ego malus:vtcunq; eſt:nō poteſt amicitia ꝑdurare vbi mores diſſimiles ſunt. Sed
ne rem illā faciamus longiuſculam dicam tibi quid eſt qđ me nō ſinit eſſe amicū tuum. Et q̄bus
in rebus iniuriatus ſis mihi exponā morū diuerſitas eſt in hoc q; tu multoꝝ es ego paucorum:tu
pecunijs ſtudes:ego eas pūifacio:tu lr̄is aliq̄ſi ad lucrū vacas:ego ad quietē animi ſequor eas. Tu
rigidus ⁊ atrox:ego lenis ⁊ facilis:tu cibis pluſq̄ꝫ venere oblectarꝫ:ego plus venerē amo q̄ꝫ cibos
Tu nocte aduenīente nunq̄ꝫ dormire ⁊ nunq̄ꝫ mane ſurgere vis. Ego poſt cenam paululum poſtq̄ꝫ
quieui dormire vellem:⁊ ante lucis aduentū ſurgere:tu clarus:ego hūilis. Sūt he inter te meq;
differentie:q; ſi fateri nolis coꝝ iudicio ſtabo:qui te meq; vſu cognoſcūt. At certe cū primū inter
nos ſunt iacta amicitie fundamēta:que certe male iecta fuerūt: tu haud talē te monſtrabas:ſed
eras mihi admodū morigerus:ita vt quicquid mihi placeret:idem ⁊ tibi videreť cordi:taliq; ar-
te me inuaſiſti. Sed mutaſti poſtea modū viuendi ⁊ ad priorē naturam tuā rediſti. Qđ ſi tu vitam
mutas decet:⁊ me amorē mutare. Dicis quid eſt:qđ tibi obfuerit. Multa ſunt Michael ne verea
re laceſſiſti me lingua:dixiſti pluries inter commenſales me leuem multiſq; vitijs me inſinuaſti
Que ſi fortaſſe vera fuerint(Scio enī me miſerijs inuolutū)decebat te nō inter alios:ſꝫ inter te
meq; corripere:⁊ ſi me nō emendaſſem ſicut euāgelij lex iubet:adhibere vnū poteris vl' duos:ac
poſtmodū eccl'ie dicere. At tu me coram ſemꝑ laudaſti blandituſq; mihi magnopere fuiſti: poſt
tergum vero mōſtraſti me digito atq; ſubſanaſti. Sunt noti tui meiq; ex quibus ſepe audiui hec.
nec tu negare potes quin comediam meaꝫ carpſeris quā de criſide feci nuremberge:nō eſt mihi
cura q; mea ſcripta tuo iudicio reprobenť q̄ꝛmus magnum eſt. Nec ego laudari muſam meam ex
te volui:quia non eſt digna laus que ab homine ac rei imperito venit: ſed noto animum tuum.
Preterea ſi quid vitij inerat decebat te me admonere vt limaſſem:at vt nedum carmē ſꝫ autorē
quoq; irridebas:me leuem accuſabas qui comediā ſcripſiſſem tanq̄ꝫ nō laude Terentius ⁊ Plau-
tus habiti ſint qui comedias ſcripſerūt. Sed mitto hec. Alia ſunt que fame mee plus obfuerunt
quinq; ⁊ viginti aureos mutuo mihi dediſti:magnum officium ⁊ amico dignum. Nam cuius tu fi-
dem in pecunia cognoueris tuto illi omnia credas:argentum eſt alter ſanguis. Subueniſti mihi
fateor in re neceſſaria:nec ego vnq̄ꝫ inficias ibo me tibi propterea obligatū fore. Repetiſti ex me
mutuū:nō cōmutaui verbum. Sed cū ipſe pecunia vacuus eſſem ex alio mutuatus ſum:qđ tibi re
ſtituerem. Bene huc uſq; actū eſt poſt dies exinde aliquos cum ex me nō nihil peteres qđ preſta
re nō poteram dixi me tibi ſuccenſere:ac ꝓpterea ſuccenſere qđ tuū eſt repetiſſes. Magna ꝑſe

cto hec iniuria fuit. Nam quis poſt hec mihi nūmos credat: ſi repetenti iraſcar: magno me crimī
ne inſimulaſti tantoq; meū animū offendiſti magis: quāto ab ea intentōe eoq; vicio magis obſue
ram. verius dicere poteras. Ideo erga me alius eſt eneas q: nō nihil ſibi detrati. Aut q: nō affui
ſibi in pſecutione bibaliū. Aut q: ſibi detrahentes nō redargui. Hoc me michael mirūimmodum
turbauit. Quod ſi dicis antea quoq; me tibi fuiſſe ſolito grauiorem nō negabo. Sciebam nāq; me
tuis moribus laceſſitū. Sz erant illa vulnera q̄ non egre curari poterant: ſi alia nō ſupueniſſent.
Et quippe q tu dicebas me ꝓpter petitionē pecunie cōmodatum: facile poteſt refutari. Nam et
ante q̄ pecuniā repeteres cognitis quo de me dixeras clanculū: nō eram tibi et ꝯſuetudine priſca
cōiunctus: paulatimq; ſtudebam me diſiūgere: memorq; ciceronis ſnīe nō rūpere beniuolētie vin
culum ſed ſoluere nitebar. Quod aūt poſtea trūcaui amoris finē tua culpa fuit. Cū me corā aliis
ꝓpter pecuniā tibi moleſtū aſſereres. Feci ergo tūc vt naute faciūt: qui adueniente periculo non
ſoluūt nauē ſz retinacula incidūt. Hec credo ſatis fuiſſe ad amiciciā dirimendā. Nā q ciſtam mihi
cōmodatam vendideris iacobo noſtro: qq; tuos libros reperieris: ⁊ meos retinueris nō vitio vo
ſed indignationi iam ſuborte tribuo. Si quid me hic mentitū putas redarguere potes vtriq; re
ſcribere. Ego alienū poti⁹ q̄ meū iudiciū ſequar. Et hāc ep̄lam honoris mei truticē oībus dabo q̄
de noſtra ſeparatione queſierint. Inter me aūt ⁊ te prius amor parq; charitas remuere non po
terit: nec amicitia eſſe que fuit: niſi ⁊ mores ⁊ cōuictus redeant qui ante fuerūt. Famāq; meam vi
deam reſtitutā. Vale ⁊ ſi durius ſcribo q̄ ferre queas memento ⁊ te de me locutū fuiſſe acerbius
q̄ inter amicos deceat. Ego te potius ſolū ſoluſq; arguere volo q̄ inter alios de te aliquid dicere
qd tuo poſſit honori vel vtilitati detrahere. Nam ⁊ ſi ſoluta eſt amicitia: nō tamen: q̄ inter hoīes
eſſe debet cum honeſtate ſocietas eſt inextincta. Iterum vale. Ex vienna.

¶ Grates refert de pluribus beneficiis ſuſceptis Epiſtola. xcviij.

Reuerendiſſimo patri dn̄o Leonardo epiſcopo patauienſi. Eneas ſiluius ⁊c. Reue
rendiſſime pater poſt humilē recōmendationem ⁊ obſequiorū meorū perpromptā
exhibitionē. Speraui meo in reditu. P. v. r. apud viēnam cōperiſſe quod mihi iu
cūdiſſimū fuiſſet vt de rebus eccleſie nōnulliſq; aliis ꝯtuliſſem. Ac ꝓpterea fami
liari meo iohāni quē ad eccleſiam deſtinaui meā nihil litterarū cōmiſi. v. r. p. conſi
gnandarum. At nunc cum oratores regii patauiam ſint petituri: dignationēq; ve
ſtram allocuturi: ſtatui pauca ſcribere: quibus memoriā veſtri ex me non poſſe deleri ſciatis. Nec
enī is ſum qui beneficiorū acceptorum illo tempore valeam obliuiſci. Scio nāq; nō eſſe viros nec
etiam hoīes: ſed atroces imaneſq; feras q̄ non his ſemp afficiūtur a quibus beneficia receperūt
Stulti quidā fugiunt eos qui de ſe benemeriti ſunt eorūq; ꝯſpectū horrent q̄bus rependere vi
ces nequeūt. Quidam vero plus humanitatis habentes benefactores ſuos aſſidue comitantur
⁊ gratitudinē quā in factis preſtare nequeūt verbis oſtendunt nec abſurde. Nemo eſt enī tā pau
per vt benefactori ſuo gratus eſſe nō poſſit: q: nec auro nec argento ceteriſq; rebus pcioſis grati
tudo preſtatur ſed aīo. Animus aūt tam mendico q̄ opulento bon⁹ eſſe pōt: hunc ex me ſuſcipiat.
v. r. p. ſupplex oro. Scio me plus debere q̄ poſſim pſoluere. Sed hoc me ſcire ſpes eſt quedā ſolu
tionis mee. Facultates corpus meū vita ac poſtremo anim⁹ in veſtra ptāte ſunt. Nihil in his am
plius iuris habeo ſic me veſtris beneficiis deuinctū teneris. Sed de his alīs: nūc pauca dicenda
ſunt de ſtatu romane curie. Caput illius eugeni⁹ fuit dū ad eum veni ſatis ſoſpes ſi poſſunt ſenes
eſſe ſoſpites. In meo receſſu podagra: ciragraq; debilior fact⁹ eſt: petitioni regie nō ānuit. Con
ciliū nāq; in alamaniā nec dedit nec datur⁹ eſt. Si qd aliud regia maieſtas cupiuiſſet optata re
tuliſſet: ſed mihi poſtulatū eſt niſi q pacē eccl̄ie ꝯcernebat: quis ille nō pacē ſed maiorē queri ſe
ditionē diceret. Rex aragonū ſimultates pmo poſt apertū odiū cū eugenio habuit: ⁊ neqd ex re
gno in vrbe veherē ꝓhibuit. At hoc ante meū ex curia receſſum cōpoſita ſunt. Et in grām vtriq;
rurſus ventū eſt. Panormitan⁹ apud eccl̄iam ſuā cū tedio vitā expuit. Cardinales ī curia plures
ſunt: ſed nō vt ſolebāt diuites. Nā ⁊ oīa officia diminuta ſunt ⁊ aduocatorū pſertim. Ac ꝓpterea ex
his q̄dam aliis ſe reb⁹ exercent. Beneſius de la porta iam in legationib⁹ q̄ſtū facit. Nec enī nūc
rome fuit q: tridentū miſſus erat. Forſitan nō ſic ei ſuccedit: mortua cōiuge ſicut antea dum illa
vixit. Multi enī hūc in aduocatū patronūq; hēre vt ipſum domi cōuenirent ⁊ mulierē honeſta fa
cie ac ſermone blando poſſent alloq̄. Fuit nāq; magni ingenii femina que nūc modeſto nūc molli
nūc ꝓcaci vtebatur orōne. In cui⁹ facetiis atq; ſalibus plurim⁹ lepos mercat. Sz hic dū ex noua
ria romā petere feſtinat prius morbo aſſumpta eſt q̄ itineri ſe cōmitteret. Vir ei⁹ ⁊ cōiugē ſimul
⁊ amicitias ⁊ eloquētiam pdidit. Nec ex roma plus eſt qd queā ſcribere. de filio ducis venetiarū
noui ambigo veſtrā. r. p. aliqd audiuiſſe: q̄ venetiis fugiens: tergeſtū venit: fama eſt eū reipublice
ꝯſilia mediolani duci reuelaſſe: ac ꝓpterea leſe maieſtatꝫ crimīe dānatus eſt. Reliq̄ in aduētū. p. v.
reſeruo cui nō mir⁹ auide parerē requiſit⁹ q̄ q̄ eidē. r. p. aſſidue aſtant. Valete.

¶ Uxorem proſtitutam viro ſuo conciliare conatur per mediam perſonam modo congruo. Epiſtola.xcix.

ENeas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretarius dño hainrico ſcoter plebano in plet
temberg. S.p.d. Inter alia pietatis opera maximū eſt vxorem viro ſuo cōiunge
re ne ſeparate viuant: qui duo eſſe debent in carne vna. Qui vero diſiungit matri
monio iūctos is dei aduerſatur ꝓceptis. Scriptū eſt eñ: quos deus cōiunxit hō
nō ſeparet. Uerū mariti quidā adeo duri aſperi crudeles feriqꝫ reperiūtur vt nō
sociā diuine ⁊ humane domus vxorē ſuam putent: ſed etiā tanꝙ ſeruā ⁊ vile quod
dam mācipium teneant: nūc iniuriantes verbis: nūc factis. Cedūt paupculas fe
minas lacerant cruciant mortēqꝫ minātur. Hinc plures ſuos viros deſerūt. Cūqꝫ victu careant:
alioꝝ viroꝝ a qbus alantur cōmercia ſuſcipiūt. Que res nō tantū ipſis mulieribus (Nam leues
ſunt fragiles timide) ꝙtum ipſis viris imputandum eſt: quos oportet eē ꝯſtantiores ⁊ iure quali
bet meliores. Nunc cur hec ſcribam paucis abſoluam. Accepi nuper sociū meū quē habeo in frā
conia. Cūqꝫ in oppido quodā ꝑ aliquos dies fuiſſet occurrit mihi mulier quedam forma egregia
ſtatura tñ breui. Hanc baſilee viderā ſepiuſqꝫ fueram allocutus. Nam ꝯtribulus quidā meus eā
maxime dilexit. Interrogo quid faciat vti valeat: quē habeat amatorem. Ait ſe artificio ſericeo
vitam ducere: bene ſibi eſſe: amatorem nullū habere. Duxit me domū oſtendit veſtes ⁊ opera que
fecit: vnicā habet ancillam. Et ꝙtum ſuſpicari poſſuꝫ vita eſt vtriqꝫ pudica. Cum ego. num tu inꝙ
virum habes. vtinā non haberem respondit. Nam ſic ⁊ ego animam ⁊ ille perdim⁹. Cum interro
gaſſem vbi nam eſſet vir ſuus: dixit in baſilea vocariqꝫ hermānus aſpel: cū quo iam pluribus an
nis nō fuerit. Nam vir ſeuus eſt inquit. qui me die noctuqꝫ hunc pugnis nūc fuſte cedebat. Ad ex
tremū etiam aūt mihi mortem minabatur quā ego fuga euaſi. Tunc ego en bona mulier. Si iam
te ille recipere vellet tecūqꝫ viuere vt virum cum vxore decet: an ad eum reuerti velles: vtinā in
quit mulier: ſed noui hoīem quia nō faciet. Amat enim aliam feminā: eāqꝫ domi concubinam ha
bet: cui ſunt ex illa plures filij. Quid tu ſcis inquā: ego forſitan cum iam peccati penitet: ⁊ ſi te re
periret alacri ſuſciperet animo vtinamqꝫ ſuā emendatā ageret tecū. Uis ne vt ſuſcitem eius ani
mū. Cum illa. Hic ſepe ad me venit poſtꝙ ab eo fugi: nec me quirebat ſed res meas itidem nūc ti
meo. Ueniret eñ vt puto: ⁊ que nunc habeo ſecū aſportaret: mihi autē ſola verbera ⁊ cicatrices
aut liuores relinqueret. Non ſic faciet inquā ego. Nam ꝑ mediam fidēqꝫ ꝑſonaꝫ ſcrutabor: animū
ſuū: ⁊ ſi bonus erit ſuadeo vt ad te veniat vtqꝫ te recipiat ⁊ finem peccatis ponat. Ad hec mulier
precor te inquit experiaris. Nam meo cum viro libenter viuerem ⁊ aīam lucrifacerem ſuā meāqꝫ
Hec partim ꝑ me partim per interꝓtem ſum locutus. Nunc ergo reuerende pater. In hoc opere
pietatis vt partes veſtras interponere velitis precor: vt ſi fieri pōt viro ſuo reſtituatur mulier.
Uelitis ergo informari quis ſit ipſe hermanus: an viuat: an concubinam habeat: an morate viuat
an crimīnoſe: quod ſi adhuc in peccato eſt ⁊ adulterā domi hꝫ. Ingerite ſibi conſcientiam: incuti
te timorem. Exponite ꝙ breuis ſit humana vita ꝙ fallax ꝙ incerta: ꝙ certa mors inſtat: ꝙ incer
ta mortis hora: vt bene viuentibus promiſſa ſit eterna felicitas: male autem operantibus ſuppli
cium ſempiternū. Ignis edax pena ſine fine. Exortamini vt ad ſeipſum reuertatur ⁊ ad creatorē
ſuū deum: qui eum ꝓprio ſanguine redemit: ſuadete ſibi vt dum viuit memor ſit dei vt cum moria
tur memoriā ſui habeat deus. Inducite vt excluſa concubina quā cum peccato tenet legitimā cō
iugem recipiat domiqꝫ teneat quā cum mercede habere poterit ⁊ deus illi benefaciet nec relin
quet eum in tempore oportuno. Humana res eſt peccare: angelica emendare: diabolica perſeue
rare. Recognoſcat ſe tandē: ⁊ ad eum reuerſus dicat. Erraui ſicut ouis que periit: require ſeruū
tuū q: mandata tua nō ſum oblitus. Miſereatur ipſius miſereatur cōiugis exulantis. Parcat cō
iugi peccata ſua vt cōiunx quoqꝫ ibi ignoſcat: ſciat ſe ita obligatū vxori ſicut ⁊ viro eſt vxor. Non ſu
perbiat ⁊ dicat: ego vir ſum. Nam ambo creature ſunt dei tam vir ꝙ femina. Apud deum non eſt
diſtinctio ſexus: tam pro femina ꝙ pro mare natus eſt paſſus crucifixus ⁊ mortuus domin⁹. ſi pru
dentior eſt vxori: dignū eſt eos qui plus ſapiūt imꝑfectum tolerare minus ſapientis. Nam et apo
ſtolus paulus iubet alterū alterius onera portare: ⁊ oēs vnū eē in chriſto. Quia ſi hermanus ipe
acquieſcere vult veſtris monitis vxorēqꝫ ꝓpriam recipere: ac cum ea caſte pie ⁊ ſancte viuere: di
miſſis priſtinis iniurijs atqꝫ odijs: ſcribite mihi ſtatim: ⁊ ego tunc ſignificabo locum in quo eſt mu
lier: cui nomen eſt katherina: ⁊ faciam ꝙ ipſa veniet ad virum ſuū: aut ſi vir voluerit poterit ad eā
venire ⁊ cum ea manere. Nam ipſa multum lucratur arte ſua manuali ⁊ ſericea: ⁊ ſi ambo erunt
ſimul poterunt vitam honeſtam ⁊ hilarem ducere: ⁊ animas cum corporibus ſaluas facere. in om
nem autem euentum ſcribite mihi ꝙprimū quid ſit de ipſo hermano: quid agat et quid intendat
facere: quod ego pro ſingulari munere recipiam: qui libenter vellem hoc apud deum ꝓmereri vt
diſſoluti matrimonij reintegrator forem: vtqꝫ duas perſonas in peccato viuentes ad frugem vite

laudabilis reduxerim. Nec em̄ ambigo rem fore deo acceptam magnūq; ſequi exinde p̄mium: cu
ius ⁊ vos p̄ticipabitis ſi diligēter p̄uide libenter ⁊ accurate rem hāc aggrediamini. Et q: littere
ſemp̄ ſuum nō habent curſum poſtq̄ ſemel mihi ſcripſeritis nō pigeat iterum atq; iter̄ reſcribe
re: vt p̄ſtet diligētie ſedulitas qd̄ viarum inſecuritas auertit. Si em̄ vna tandem ex veſtris ep̄
ſtulis ad me p̄uenerit: exinde poſſum qd̄ volo p̄diſcere. Ualete optime amate me vt ſoletis ⁊ cau
ſam iſtam totis viribus p̄ficiendam ſuſcipite. Cum aūt ad me ſcribitis in curia regia reddi mihi
litteras iubete. nam illud reuertor.

¶ Grates refert defendenti honores ſuos. Epiſtola. c.

Eneas ſiluius poeta ſecretarius regius. Sa. p. d. ornato domitoq; viro Johanni
tuſſzoni. p̄thonotario inclite ciuitatis pragen̄. Uideo ſemper legoq; voluppe tu
as litteras. Nam ⁊ amicitiā confirmāt noſtrā ⁊ prudentiā teſtant̄ tuā. Accepi nu
per que mihi ſcripſiſti de Johanne notario p̄hueñ. qui me monſtris comparauit
vide que ſibi reſpondiſti grauiter: amici cauſam defendiſti: inept[illegible] increpaſti: ve
ritatem iuuiſti: viri boni functus officij es. Nam ⁊ abſenti conſ[illegible]iſti nec amicum
in vltimis terrar̄ agentem indefenſum reliquiſti. Amicitia vera non magis p̄ſenti q̄ abſenti fa
uet q̄ amicus es etiā mortuū diligit: nō corpus amici: nō res: nō famā ledi patit̄. Hoc abs te factū
eſſe amice gaudeo: tantoq; tibi obnoxiorē me ſentio q̄nto id tp̄is abs te eram remotior. Rome vt
opinor tunc fui cum meo nomini detractū eſt. Sed quanq̄ tibi refero gratias: illi tamen non iraſ
ſcor: qui me carpit. Scio imp̄fectum meum ignorantie mee ſum conſcius. Sapientiſſimus ſocraſ
tes ⁊ oraculo probatus delphico: vnum ſe ſcire aiebat: q̄m ſciret nihil: quid ergo inquam. Sentio
cum tuo Johanne: nec ſcio quicquam: nec nomine ſum aliquo dignus. Scribo tamē illi pauca ne
ſcire putet: que tu atq; ego neſcimus: litteras his adiunctas habebis quas ſibi dirigo: ſimul quo
q; interp̄tationem ep̄le quā longo deſideraſti tp̄e paruiſſem antea tue cupidini niſi abſens fuiſ
ſem. Anni iam duo ſunt q̄bus aſſidue obſequitor: nunc rome inuenior: nunc franckfurdie: nunc vien
ne: nulla mihi quies datur. Nunc etiā ad electores imperij delegor: infra trimeſtre minime hic re
periar. Uale ⁊ me vt ſoles ama atq; obſerua.

¶ Perſuadet polonos ⁊ auſtrales concordari tali medio. Epiſtola. cj.

Reuerendiſſimo in chriſto patri ⁊ domino domino Sbigneo epiſcopo Cracōienſi
ſancte romane eccleſie cardinali electo. Eneas ſiluius poeta. Sa. p. d. Quamuis
ego reuerendiſſime pater ⁊ dn̄e preſtantiſſime iam dudum veſtre dignationi affe
ctus fuerim: eiuſq; ſtatim felicem ac ſucceſſus p̄ſperos ſedulo concupiuerim: quia
tamen indices virtutum veſtrarum maiores laudes maioraq; p̄conia in meis auri
bus perſtrepunt. Cogor ⁊ ipſe dietim magis ac magis venerari nomen veſtrum
ac deuotionem: quam veſtram paternitatem reuerendiſſimam p̄ſequor augere. Sic enim virtus
exigit. Cuius ea vis eſt vt quos nunq̄ vidimus homines amare nos vrgeat. Uerum quid ego de
me loquor: qui nō ſum dignus inter homines computari: quando maximi viri: immo ⁊ regia ſub
limitas p̄ſtantiam veſtram ⁊ venerentur ⁊ ament. Et equidem in hac regali curia perceleb̄is
fama veſtrarum dotium: nec vnq̄ ſine ſingulari laude veſtrū nomen auditur: p̄cipue tn̄ inter a
lios magnificus dn̄s cancellarius p̄bitatem veſtram extollit ⁊ predicat: qui nunc conſilium: nunc
liberalitatem: nunc vite mundiciam: nunc magnanimitatem quibus p̄dita eſt. v. r. p. enarrat.
Nuper vero cum in conſpectu regie maieſtatis magnis baronum ac nobiliū ſtipante caterua de
p̄latis ac magnatib⁹ regni veſtri mentio ⁊ alius aliū laudaret: aſſurgens cancellarius. Clari ſunt
inquit viri quor̄ meminiſtis: nec ego eor̄ virtuti detraxerim. Nemo tn̄ adhuc veſtrū qui ſint ocu
li regni polonie monſtrauit: nec omnia illorum attigit qui p̄ſtat omnibus. Nam etſi p̄ſtantes
ſunt hi quos commendatis. Ubi tamen craconieñ. antiſtitem reliquiſtis: cuius tanta eſt probitaſ
tis fama: vt nec laudando creſcere: nec vituperando minui poſſit. Ego p̄latum hunc noui: aliq̄n
allocutus ſum: ⁊ in pluribus tractatib⁹ ſum expertus: nihil tam graue eſt tanq; arduum quod is
non ſtatim intelligat videatq; finem. Animus illi magnus eſt: ſed rectus: nō ſolum que p̄ſentia
ſunt diſponere nouit: ſed futura longe premeditatur. neq; prodigus eſt vt indignus largiendo faſ
cultates eccleſie diſſipet: neq; auarus vt indigentibus non porrigat manum. Sed eſt elemoſyne
diſpenſator: domuſq; ſua claris hoſpitibus ſemper patet. Quicunq; poloniam ingrediuntur oraſ
tores aut viri p̄ſtantes hunc adeunt: hunc patronum habent. Ab hoc honorantur: donanturq;
In quibus rebus vera liberalitas recognoſcitur. Eſt in eo clara: facundia: multe in ore eius faceſ
tie: multuſq; lepos: nō elatus eſt: nō iracundus: nō exactor pecuniarum: nō vindicte cupidus. Sz
benignus manſuetus periculi declinator atq; contemptor: amator patrie ſue ⁊ alieñe nō inimicus
nihil eſt quod illi melius pace communi videatur: omnia eius conſilia quietis ſunt. Non tamen

bellum diſſuadet cum pro tutela regni ſuſcipiendū eſt. Sed arma nō propter victoriam:neq̧ pro
pter iniuriam vendicandam ſumenda dicit:ſed ꝓpter pacem obtinendam Finem bellum nō ra
pinam vel gl'iam:ſʒ quietem eſſe debere. Scit ꝑterea quibus artibus curia regenda eſt quibuſq̧
modis gubernādus exercitus.⁊ ꝙuis ꝓlatus ſit ſacraꝝ religionū gnariſſim⁹ nō minus militie ꝙ
in ſenatu eſt vtilis:nec egre feras Caſpar ſi hunc vnū tantiſacio. Nāq̧ ſi eius ſemꝑ ꝯſilia apud
reges polonie valuiſſent:aut par optima inter auſtriā poloniāq̧ viguiſſet:aut in bellis ꝗ poſtea
fuerūt maior polonoꝝ impetus fuiſſet auditus. Que cū magnificus Caſpar finiuiſſet ſermonis
finē oim circumſtantiū aſſenſus cōprobauit. Caſpar vero his auditis vtinā inquit talis dn̄s in cō-
ſilio meo ꝑſiſteret. Ac ſi vario circumſtantiū ſermone.v.p.r.eas cōmendatiōes accepit quas me
audiuiſſe antea nō memini gauſus ſum talia ꝑcepi:moxq̧ in animū venit:hec vt ſignificarem ve
ſtre dignationi:nō vt ꝓpterea gloriemini. Scio em̄ moderationē animi veſtri:q: nō patefacit au
res adulantibus:ſed vt nomē bonū teneatis cuſtodiatiſq̧ ⁊ ſi poſſibile eſt augeatis. Nunc em̄ cū
diuitijs cōmutanda eſt fama celebris. Diuitie cum corꝑe ſimul ꝑdunt: fama comes anime poſt
obitum durat quā qui negligit crudelis eſt. Et fortaſſe cū has lr̄as audiet:quid eſt dicitis in quo
velit Eneas meū nomē augeri. Dicā breuiter ꝙuis nō ambigo id veſtrā prudentiā ꝑ ſe melius in
tueri. Sed dicendū eſt ne fruſtra videar calamū recepiſſe. Inter Auſtriā ⁊ Poloniā. R.p.multe
hactenus ſimultates:multa odia ⁊ apta bella viguerūt ꝗ reo⁊ Auſtrali dn̄io nocuerunt ⁊ Polonie
nō ꝓfuerunt. Iam tp̄s eſſet his diſcidijs imponi finē:⁊ aliquando in amicitiam gratiāq̧ reuerti
Nam quid peius eſt ꝙ regnū aduerſus regna inſurgere:⁊ regiū ſanguinē inſidiari regio ſangui-
ni. Cūq̧ vſus habeat reges inter ſe frēs vocari. Quid abſurdius eſt ꝙ fratrē inſectari frēm ciui-
le bellum ſtruere ac pericidiū meditari. Facta ſunt hec iādudū:ſed cū dāno ambaꝝ ꝑtium. Itaq̧
iam tp̄s eſſet vt admonite cladium ſuaꝝ ꝑtes inimicitijs modū imponerēt. Sed iſta moueri ne
queunt niſi magni viri manū apponant:⁊ quippe dum ego hoc animo reuoluo:nō poſſuʒ arbitra
ri:quis alius ſit inueniēdus huic rei ydoneus ꝙ.v.r.p. Itaq̧ loquor apte dicāq̧ quid ſentiaʒ. Due
ſunt vl' quibus finiri diſcidia inter auſtriā poloniāq̧ poſſunt. Una eſt vel auſtriā poloni deleant
ferroq̧ ſibi ſubijci:aut vl' econtra poloniā bello ſuperent auſtrales. Altera eſt ſi reuentū fuerit in
gratiā ⁊ vtrimq̧ renouata ſit amicitia. Prior via admodū difficilis eſt. Et licet in ea multis iam
annis elaboratū ſit. Adhuc tn̄ ⁊ auſtrales ſuū ⁊ poloni ſuū imperiū tenēt:⁊ alter alteri⁹ inſidias
conatuſq̧ timet. Nec video quo pacto eius nr̄o altera pars alterā poſſit exterminare:q: vtrimq̧
magne ſunt vires:⁊ multū ſanguinis effundendū eſſet:multaq̧ hominū centena milia neci dan-
da:multe ciuitates delende:multi agri cremādi ⁊ infinita mala facienda eſſent:anteꝙ vna parti
um in poteſtatē alterius veniret. At via cōcordie vt ſalubrior eſt:ſic etiā facilior. Querit ꝗ modi
cōcordie ſint. Nempe facilius beneficio ꝙ gladio vincit inimicus. Non iniurie adijciende ſunt in
iurijs:neq̧ mala malis cumulanda:ſed purganda ꝓmo contumacia eſt:poſt damna reſartienda:
et inde beneficia ſubiungenda. Qui hoc egerit is iam non inimicuʒ ſibi placabit ſolum:ſed recon-
ciliabit incorporabitq̧ ſibi ⁊ ſocium ex aduerſario:amicū ex inimico:fratrem ex hoſte faciet. In
hac igitur re eſt videndum vnde prior iniuria ꝓperit:⁊ illinc medela veniat:vnde vulnus illatum
eſt. Non enim qui fert:ſed qui infert iniuriam emēdare debet. Hic ergo videndum eſt quo pacto
inuicem cōueniamus:nedum ego leſos auſtrales cōtenderim.v.r.p.inficietur. Liber igitur mihi
ſcribere quid ſentiam vt corrigatis ſi falſum fuerit. Loquar ingenue clare aperte:vt inter ami-
cos fieri debet:non vt regno veſtro qđ eſt nobiliſſimū detrahaṁ:ſed vt eo melius inueniri cauſa
poſſit quo vulnera magis detecta fuerint. Ueſtra.r.p.libertati mee veniam dabit:ſi quid eſt quod
offendat:quia in bonuʒ loquor:nolo altius exordiri. Sed rei principiū. Guilhelmus dux Auſtrie
dedit:huic filia regis Ludouici qui hungariam poloniamq̧ poſſidebat in matrimonium coniun-
cta fuit. Regnumq̧ polonie in dotem datum:nec diu poteſt poloni nulla iniuria laceſſiti:niſi ꝙ
imperium theutonicorum ferre nolebant Guilhelmum regno expulerunt:ac nō ſolum regnum:
ſed nuptā quoq̧ ſibi abſtulerent:nec contenti hoc abhominandū aggreſſi facinus memoriaq̧ no-
ſtra inauditum ſcelus ausi:reginam que alteri nupſerat:nouo regi coniungere: ꝙuis illa prioris
mariti memor:nunꝙ volens nouo nupto coniacuerit. In hoc non ſolum leſi ſunt auſtrales regno
priuati quod ex dote veniebat:ſed in honore quoq̧ vexati ſunt:dum nupta eorum in concubinatu
tenetur. Poſt hec tanꝙ parū fuiſſet Guilhlemum abieciſſe:cum Albertus dux Auſtrie bohemie
q̧ ⁊ hungarie rex ⁊ imperator romanorū:Sigiſmundi regnū quod ſibi atq̧ vxori in bohemia ob-
uenerat armis vendicaret:poloni patrocinium taboritarum ⁊ ſequacium ſuſceperunt iunctiq̧ ipſi
Alberto bellū intulerūt. Et ꝙuis ꝓſidium illorū induerint magno tamen ſe crimine polluerunt:
dum aduerſus iuſticiam auxilia talibus prebuerunt. Polonorum ergo opera factū eſt vt regnum
ſuū. Albertus cōſequi totū nō potuerit:neq̧ conſpici taboritarū furor:qui ob tutelam polonorū
vſq̧ in hanc diem in ꝑtinacia manent. Aliquādo vero autem iam reducti eſſent aut exterminati
ꝙuis ⁊ antea Sigiſmundo imperāte cū bohemis nondū eccl'ie vnitis fedus ꝑ veſtros Bohe

mos ꝑuſſum fuerit miſſuſq; cõtra ſigiſmũdum verũ boemie regẽ alter ſigiſmũdus korbuti. In
q̄ re nõ ſolum auſtrie nocumẽta illata ſunt q̄ ſigiſmũdo ſucceſſura noſcebat: ſed auctoritas ẽẽ ec-
cleſie ⁊ ipſa fides catholica leſa eſt totaq; reſpublica xp̄ianoꝝ. ꝑcite ſic loquẽti. Sic exponi em̄ res
ꝺʒ vt geſta eſt:mihiq; ſic relatũ eſt. Poſt hoc cũ iam de medio ſublat⁹ eẽt albert⁹ in cuius filiũ craſ-
ſati ſunt debachatiq; vr̄i poloni. Namq; lʒ elizabet regina filiũ ladiſlaũ ex alberto peperiſſet ac
vt i moris eſt dyademate apud albam regalẽ decoraſſet:poloni vr̄i ꝑ quoſdam hungaros incitati
rurſus noua bella ſuſcitarũt mitteteſq; vladiſlaũ regem ſuũ admodũ iuuenẽ ⁊ innocentẽ:regnũ
hungarie vſurpare conati ſunt:cui⁹ magnã partem inuaſerũt veri regis infantis pupilli ⁊ orpha-
ni iuribus inſultantes. Neſcientes tñ qꝺ dum alienũ regnũ querunt ſuũ negligũt: ac gẽtibus ⁊ pe
cunia exhauriunt. Hinc ſecutũ eſt ꝙ dum regno hungarie volunt diutius potiri. Adoleſcentem re
gem ↄtra thurcos armant q̄ꝫ ius federa eſſent induciarũ iuramento firmate. Itur ad bellum:com
mittitur ꝓlium. Ibi ſeu captus eſt ſeu occiſus vladiſlaus penaſq; nõ ſui criminis (Nam ipſe per
etatem nõ erat accuſandus) ſed ſuoꝝ conſiliarioꝝ delicti dat. Sic nobiliſſimus iuuenis regaliſq;
ſanguis plus mali incidit ex ſuoꝝ ſuaſu ꝙ̄ auſtrales ſibi vnꝙ̄ optauerit. Sic res acte ſunt niſi fal-
lo:quapropter nõ auſtrales ſibi vnꝙ̄ optauerit. Sic res acte ſunt niſi fallo: quapropter nõ auſtra
les ſed poloni potius factum ſuũ emendare debent. Queritur forſitan q̄ poſſit menda reperiri.
Non tot illata ſunt ꝑ polonos auſtralibus dãna:vt nec ipſa polonia recompenſare queat. Ita eſt:
nam ⁊ bohemiã ⁊ hungariã vſq; in hanc diem adipiſci auſtrales nõ poterant ꝓpter impedimẽta
polonioꝝ:immo ⁊ ipſa polonia ꝑuati ſunt iniuria. Quid igit̃ ſiet. nempe ſat erit auſtralib⁹ ſi finis
tandem nocendi fiat:q̄tum ſentio:q̄tum capio:q̄tum viri hui⁹ curie magni me inſtruũt:nõ petũt
auſtrales magnũ aliquid ex polonis:ſed vt nocere deſinant. Sic em̄ reintegrari beniuolentia ſe
poſitis poſſet odijs. At hec.r.p.non minus polonie ↄduceret ꝙ̄ auſtrie. Scio quia ex vetuſtis bel
lis parum lucri polonia ſenſit. Nãq; ex hungaria:nec ex bohemia quicꝙ̄ auri vel argenti in polo-
niam delatum eſt. Sed ipſa po'o ia vltro ⁊ pecunia homines (quo ſunt em̄ theſauro nobiliores)
tranſmiſit:⁊ in hungaria nuper ſuũ regem ꝑdidit. Accepi ꝑterea introitus regni veſtri ꝓ maiore
parte impignoratos eſſe:in tantũq; conſequentie erarium defeciſſe vt vix reperiri poſſit: q̄ regnuʒ
veſtrum ſuſcipere velit. Tantaq; nunc rerum mutatio facta eſt:vt que regno alijs dare reges vo
lebatis:iam nõ facile poſſitis inuenire qui rex inter vos eſſe cupiat. Eſſent igitur iſta conſideran
da quia nõ ſunt abſq; iudicio dei:qui ſuperbis reſiſtit ⁊ humiles extollit. Quod ſi veſtri poloni an
tiquis odijs poſt tergatis:ſalutem ſui regni ſolũmodo quererent:die noctuq; cogitarent:quo pa-
cto in inauſtralũ amicitiam fraternitatẽq; reuerterentur. Eaq; ſibi via nõ minus ꝙ̄ auſtrie con-
ſuleret. Scriberent bohemis vt ſuum regem peterent illiq; ſoli ſeruirent ladiſlao alberti filio.
Scriberent hungaris ne amplius cum auſtralibus diſſentirent:ſed regem ſuũ repeterẽt: qui ius
habet ſucceſſionis:nec deum ladiſlao curarent:qui vel mortuus eſt:vel ſi viuit ſatis habeat in polo
nia vbi regnare poſſit. Exinde ſignificarent regi romanoꝝ ſe hactenus in bohemia ⁊ hungari re-
ſtitiſſe auſtralibus non odij cauſa:ſed vt ſuo regno conſulerent. Nuncvero intueri ſe:q: nõ bene fe
cerũt:velleq; factum corrigere preſtando auxilia ſi opus ſit;quibus ladiſlaus et hungariã poſſit ⁊
bohemiã vendicare. Sic poſſet optima pax inueniri:ſic regnũ veſtrum tutiſſimũ redderetur: q:
his artibus extinguit furor:ira vincitur inimici placantur ⁊ hoſtes redduntur amici. Hec dixi la-
tius forſaſſe ꝙ̄ expediret apud.v.r.p.que omnia melius nouit. Ceterum nõ ambigo quin ꝓ defen
ſione veſtri iuris veſtriq; honoris multa poſſitis dicere. Hec que facta dixi non tanꝙ̄ interfuerim
retuli:ſed tanꝙ̄ audita recenſui. Veſtra inſignis ⁊ reuerenda paternitas ſcit quõ res ſe habeat:
vtrũq; ſit:certũ illud eſt regna melius defendi beniuolentia ⁊ amore ꝙ̄ viribus. Mihi conſultum
videtur:cum poloni aliquando cum auſtralibus amici potius eſſe velint ꝙ̄ inimici:q: vbi eſt odiũ
ibi metus eſt:vbi metus nulla trãquillitas nullaq; pax eſſe põt. Sine pace vero nullius regni ſta-
tus põt eſſe diuturnus. Nunc ergo tempus eſt vt ſup his habeatur cogitatio. Veruʒ niſi veſtra.r.
p.iſta curet:qui alius mentem adhibeat ſcio neminẽ. Veſtrum eſt igitur hoc aggredi: tum ꝓ ſalu-
te cõmuni:quia nõ poſſunt he due domus ſine dãno totius xp̄ianitatis inuicem diſſidere. Cum ꝓ
pter pacẽ ⁊ boni regni veſtri:tum deniq; ꝓpter augmentũ nominis fameq; veſtre: que me prius
ad ſcribendum impulit. Potiſſime aũt:vt ex hoc magis ac magis auctori pacis placeatis:dum pa
cis ſtudio intenditis. Plura poſſem dicere:ſed eſſent incaſſum.oĩa apud veſtram.d.que peritiſſi-
ma eſt. Ego me recõmendatum do illi cupientem ſibi in aliqua re morem gerere Hieronymus ca
nonicus vratiſlaneñ. vir prudens veſtriq; amantiſſim⁹ hic fuit nec veſtram famaʒ neglexit. His ſi
iſtuc reuerteretur:quale ſit apuod nos veſtrum nomẽ multomeli⁹ referret ꝙ̄ ego ſcribere queam.
Noui qꝺ hic ſit nõ eſt ſcribendũ:q: incertũ eſt. multa dicũtur ſine auctoritate veraci. Hungari hic
ſunt ⁊ tractant de regno cũ maieſtate imperiali noĩe ladiſlai regis bohemi quoq; cõuentũ in bre
ui ſunt habituri. Res feliciter dirigũtur. Nec ad ladiſlai ⁊ ceſaris ſtatum ⁊ gloriam. Valeat opti-
me veſtra.r.p.cui me humiliter facio cõmendatum. Ex vienna.

¶ Hõies varijs vſibus delectantur differenti modo. Ep̄la.cij.

Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. S.p.d. magnifico viro domino gaſpari ſchlick: imperialis aule cancellario. Diuerſa hominũ ſtudia ſunt quibus et ſe principibus inſinuant ⁊ vitam agant. Quoſdam iuuat in ſtadio currere ⁊ olimpicum colligere puluerem ac feruidis rotis curruũ palmaꝫ nanciſci nobilẽ. Qui ſemel ⁊ in theatro clamore vulgi ſublatus: qui vel luctando vel haſta feriendo vicit emulum: haud perduci poteſt aliamvt vitam ſumat. Attalus rex pergamenorum qui romanũ populum ſibi fecit heredem: de agricultura diligenter ſcripſit. Si quis eum ſecutus multum frumenti condidit horreo ac ſemel gauiſus eſt findere ſarculo paternos agros: nunꝗ̃ dimoueri poteſt nec perſuaderi vt nauta fiat ⁊ trabe ciprica mirtoũ ſecet pelagus. Uerum cum aduerſi aliquid ſuo in ſtudio quiſꝗ̃ perpeſſus eſt: mox alterius vitam laudat: nec tamen accipit illam. Mercator poſtꝗ̃ luctantes ventos in medio mari expertus eſt ⁊ inſtantem procellam timet: ocium laudat ⁊ oppidi rura ſui venturũq; ſe in patriam nunꝗ̃ ſe exiturũ deiurat. At vbi ceſſauit tempeſtas mox quaſſa reficit naues ⁊ indocilis pauperiaꝫ pati rurſus ſemari credit. Sunt q̇ diem totã bibendo aſſumũt: ⁊ nunc membra ſternũt ſub viri arbuto: nũc ad fluentem leniter aquã caput collocans. Quoſdam caſtra iuuãt ⁊ tube ſonitus permixtus lituo ſiue cornu recurno: ac bella deteſtabilia matribus venator cuius fideles catuli ceruã viderunt. Aut cuius teretes plagas validus aper vt eſt apud marſos rupit nocte tota ſub ioue frigido quẽ nos aerem dicere poſſumus manet imemor domus ⁊ tenere cõiugis. Quid ſingula referam. Me nihil magis delectat ꝙ̃ hedera quod premiũ eſt doctarum frontiũ. Me gelidum nem⁹ oblectat: cũ muſis eſſe nõ cum populo placet mihi. Exhibeat mihi tibias euterpe quã bene delectantẽ interp̄tamur ⁊ organũ ſuũ in modum lire cõpoſitum qd̄ barbiton appellant polimnia mihi tradat que vel multe laudis vel multe memorie dicitur muſa nõ erit in poſteris meũ nomen obſcurum. Et potiſſime ſi tu mihi caſpar fauebis vite preſidium ⁊ dulce decus meum. Uale.

¶ Innũdatio danubij ⁊ grando in ꝯtitate oui. Epiſtola.ciij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Leonardo fileſcher preſtanti militi amicoq; optimo. Annis pluribus inauditum eſt tot aquas inundauiſſe quot his diebus nos ipſi vidimus apud nouã ciuitatem excreuiſſe. Tu res bellicas cõparabas vienne quibus maieſtas regia vſura erit in caſtris: nos tuum redituꝫ operiebamur, vir duarum horarum tempeſtas incubuit: ſed adeo ingens fuit vt intra menia vrbis excurrere danubius crederetur. Nam neq; vicinus domũ accedere vicini audebat. Grando e celo in modum oui cecidit vbiq; chorruſcationes videbantur. Audiebanturq; tonitrua per id tempus paruus torrens que vienna menia preterlabiť intantum excreuit vt pleraſq; domos cum patribus a familijs aſportauerit: in bauariã circã aſtraubing ⁊ armẽta viroſq; tempeſtas occidit. Agri cõplures q̇ fluminibus contermini fuerãt frugibus atq; ſuꝑficie ſnuclati ſunt. Plurimã deus nimis ⁊ dire grandinis e celo miſit. Ac rubente dextera iaculat⁹ ſummas temploꝝ arces populos ⁊ vrbes terruit. Ueriteq; ſunt gentes ne rediret graue ſeculum pirre atq; deucalionis. Siue vt noſtri volunt noe quãdo ſuꝑ omnes montes diluuiũ inũdauit: aquando noua maris monſtra viſa ſunt in terris ⁊ qñ protheus deus pelagi vti gentiles voluere omnes pecus piſcium altos egit montes viſere: quãdo in ſumma vlmo cethe ſtetit vbi nota fuerat colũbarum ſedes: ac quãdo pauide dame in equore natabãt ſuꝑ terras effuſo iperante quõdam auguſto retoꝛtis flãmis tiber nudis ſupra littus etruſcum creuit: atq; vſq; ad monumẽta Nume pompilij regis templaq; veſte ꝓfectus eſt ſicut ⁊ poſtea ſepius fecit. Sicut adhuc inſcripti lapides apud fratres minerue rome oſtendũt. Nunc arbitrabanť romani fluuiũ quaſi numen haberet vlciſci velle iulij montẽ in conſolationem ilie romuli atq; remi matris: ex quoꝝ genere ceſar deſcẽdebat. Nec deerant qui putarent iliam ſiue ream veſtalem virginũ ex cõpreſſu tiberis peperiſſe: ꝗ̃uis de marte vulgatior eſſet fama. Itaq; putabatur amnis vxoris iniuriam vlciſci velle. Quidam vero excrementum ciuilia que poſt fuerunt bella ꝓtendere opinabantur. Inter antoniũ namq; ⁊ auguſtũ apud acciũ pugnatum eſt cum Bruto ⁊ caſſio i grecia: cum ſexto pompeio in ſicilia. Nos autem leonarde futuri ſpeculator quidnam dicemus hec diluuia ſibi velle: nũꝗ̃ res inſolite abſq; magni alicuius mali ſignificatione proueniũt. Sed nunꝗ̃ rurſus malum eſt vniuerſale. Nam qd̄ vni nocet alteri prodeſt. Fredericus ceſar iam ꝓfectus eſt cũ exercitu aduerſus hungaros. Iam territi hoſtes pacem petunt. Iam tranſigitur niſi cõueniat inter partes: ⁊ hoc tecũ arbitror tempeſtas illa deſignaſſe. Uale ⁊ me vt ſoles ama.

¶ Triplicis problematis reſolutio, Epiſtola.ciiij.

Aderat nuper ceſarea maieſtas multoꝝ baronū ac nobiliū ſtipata catbervis dum
mihi hoc in loco vir preſtātiſſime diſputator vehemēs atqꝫ ſubtilis: inter alia tria
ſi recte memini obtuliſtis ꝓbleumata. Fuitqꝫ tunc adiutorijs iſtud tam doctoribus
ꝙ diſcipulis frequētiſſimū. Ex illis primū fuit. Utrum prudentia ſit idem habitus
cum ſciētia morali tradita in libro ethicoꝝ: politicoꝝ ⁊ economicoꝝ: ⁊ in libris ca-
nonum ⁊ legum: Secūm. Cur poete noſtris temporibꝰ ſint adeo pauci cū videātur
multū vtiles ⁊ neceſſarij. Tertiū quod in cācellaria fortaſſe notū excogitatūqꝫ eſt aut riſus cauſa
ꝓpoſitū. Cur viles canes cadauerū ⁊ antique camiſie cū cera in cācellarijs vendūtur ꝓ optimis
muneribꝰ. Heꝛ ſunt niſi fallor: que veſtra ſingularis prudētia magiſter ⁊ diſputator inſignis ex me
percōtata eſt. Queſierūt ⁊ alij duo qui illic acciderit quedā alia vt moris eſt in diſputatione que de
re qualibet habet: illa ergo memorie nō teneo. Neqꝫ enī cineas ſum ille Pirrhi legatus: qui al-
tera die qua romā intrauerat vniuerſum ſenatū ⁊ equeſtrē ordinē ꝓprijs nōibus ſalutauit: tanta
eum fuiſſe memoria tradūt hyſtorie. Rñdebo igitur his tm̄ tribus que retuli ꝓbleumatibꝰ. Nec
verebor me dicere impetratū fuiſſe cum illa quererent. Nam ⁊ Demoſthenes qui omniū grecoꝝ
precipuus orator fuit: interrogatus iuſſuſqꝫ ſententiā in ſenatu dicere non erubuit imperatū ve-
niſſe reſpōdere. Quidam adeo cupidi glorie ſunt: vt ex tempore velint cuilibet interrogatiūcule
ſatiſfacere. Sed his ſepe dum gloria querit ingens ignominia creſcit. Nec enī humanū eſt cuili-
bet interrogāti bene reſpōdere: ſed eſt huius adiutorij tanta modeſtia: vt data ſit vnicuiqꝫ ad co-
gitandum mora qua nunc ipſe vſus paratus adueni veſtris petitionibus magiſter ornatiſſime ac
huius vniuerſitatis clariſſimū iubar nō ſolum reſpondere: ſed etiam vt opinor ſatiſfacere. Nihil
tamen dicam quaſi veſtram doctrinā inſtruēs: ſed tanꝙ meam ignorātiam erudiens: verbum ha-
beo daboqꝫ locum reſponſis veſtris quibus me melius ⁊ rectius admonueritis. Cū igitur queri-
tis vtrum prudentia ſit idem habitus ſicut ante dixi. Negatiuā partē amplector quam ⁊ veſtrū
argumentū tuetur: quod ſecundo loco poſuiſtis. Prudentia namqꝫ viros bonos facit. Scientia ve-
ro illorum libroꝝ etiam malos comitatur: ergo non eſt idem habitus. Aggrediamur tamen hoc
altius: diffiniamuſqꝫ ſcientiā atqꝫ prudentiam. Omnes enī vt Cicero in libris officioꝝ dicit que
ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio: debet a diffinitione proficiſci: vt intelligatur quid ſit id de
quo diſputetur. Scientia igitur vt Iſidorus tradit eſt cum res aliqua percipitur. Prudentia eſt
cum diſcernūtur a bonis mala. Id ſi ſic ſe habet laudabilior eſt ſcientia ꝙ prudentia. Plura enim
cōplectitur. Nec Cicero ob hoc diſſentit dum in rhetoricis ait prudentiam eſſe rerum bonarū et
malarum ac vtrarūqꝫ ſcientiam. Sed alter Auguſtinus in li. de moribus eccleſie diffinit. Sentētia
enim ait. Prudentia eſt amor eorum quibus adiuuatur in deum ab his quibus impeditur ſagaci-
ter eligens. Et alibi ſic diffinitur. Prudentia eſt rerum bonarum malarūqꝫ cum alterarum dile-
ctione ⁊ reliquarum deteſtatione ſcientia ſm̄ has diffinitiones qui prudens eſt. Id eſt quoqꝫ vir
bonus eſt cum bona diligat malaqꝫ deteſtetur. At ſcientia librorum Ariſtoteles ⁊ iuris ꝗuis bo-
na malaqꝫ noſcat: nō tamen hec odire ⁊ illa diligere cogit. Plures enim peritiā illius habent qui
ſunt ⁊ auaritie ⁊ aliorum viciorum ſerui: quia non mutat affectum cognitio ſemper ꝗuis inſtruat
intellectum. Nam ⁊ Salomon qui ſapientiſſimus fuit ac bonum ⁊ malum nouit: tanꝙ viliſſimum
pecus luxurie ſeſe tradidit: inter vxores trecentas cōcubinaſqꝫ ſeptuaginta marceſcēs. Eſt enī
ſcientia cognitio rerum mortuāqꝫ voluntate mutare nō poteſt: vt vel bonum cognitū amplectanſ
vel malum fugiat. At prudentia radius viuus eſt a vero ſole procedēs: que nō illuminat intellectū
ſed etiam caleſacit affectū. Quod ſi quis neget ꝓbari poteſt. Certum eſt enim Ariſtotelē Tullium
Senecāqꝫ ceteroſqꝫ philoſophos inter virtutes numerari prudentiā. Si virtus eſt que ſunt vir-
tutis facit. Uirtus autē virum reddit: ergo ⁊ prudētia virum bonū reddit. Quia autem hoīem bo-
num efficiat ex diffinitione liquet. Sic enim Auguſt. eam in lib. de ꝗtitate anime diffinit. Uirtus
eſt equalitas quedam vite vndiqꝫ conſonans rationi. Senece quoqꝫ ſententia eſt beatos virtute
fieri homines. ꝙ ſi virtus beatos efficit homines: ⁊ prudentiā que virtus eſt idem facere neceſſa-
rium eſt. Scientia vero iuris totiuſqꝫ moralis philoſophie minime operatur: ergo virtus non eſt
Si nō virtus nec prudentia eſt quam conſtat eſſe virtutē. Querit fortaſſis aliquis quomodo fieri
poteſt: vt ſciens bonum nō operetur. Facilis reſponſio eſt. Plurimi ſunt qui in gymnaſijs muſicā
docent: quo cantare vel minimum verſiculū in eccleſijs ignorarent: ſicut apud athenienſes Temi-
ſtocles qui in conuiuio recuſaſſet liram habitus eſt indoctior. Nec oēs medici qui praticam legunt
mederi ſciunt. At vſus cōmunis apud quē vt Flaccus ait arbitriū eſt: ⁊ vis ⁊ norma loquēdi. Pru-
dentes vero non qui bonū a malo diſcernunt: ſed qui bonum operātur appellat. Erit prudens qui
ſcit: vult vt agit que bona ſunt. Scioli autem moralis philoſophie iuriſqꝫ periti cum aliquādo ſce-
leratiſſimi ſint: non poſſunt appellari prudentes. Plus inquam etiam ⁊ ſi operentur que in eorum
libris didicere: nihil vltra querētes: extra tamen prudentiū numerū remanebūt. Prudētes non-
nunꝙ errant: ſemper enī que bona ſunt operātur. Qui vero per omnia ſequitur Ariſtotelē: cum

is ſemper deos nominet in errore manebit. Jn iure ciuili non deſunt ineptie:nam ⁊ eorum libri
aiunt legem quāꝙ eſſe ſeruandā. Jn iure pontifico dietim mutationes fiunt:vt ſepe quod iuſtum
eſt hodie cras fiat iniuſtum. Nec poſſibile eſt vt iura ⁊ Ariſtotelis ſcripta precipiant ſimul viuere
que ſunt inuicem ſepe contraria. Si quis igitur prudenter viuere vult:eum plura ſcire oportet ꝙ
libris huiuſmodi cōtineatur. Ex quo liquet peritiam illorū quos diri librorum nedum prudentem
hominē minime facere:ſed nec omnia docere que ſunt prudentie neceſſaria. Aliud igitur eſt pru-
dentia ⁊ aliud rurſus moralis ſcientia. Nec obſtat argumentū veſtrum loco priori poſitum. Quis
enim prudentia circa ea verſetur que ſunt ad vitam humanā bona:ac circa eadem ſcientia mora-
lis conſiſtat: non tamen idemptitas ſequitur: nam modis inuicem diuerſis ſe habent. Scientia
enim ſolum intelligit quod eſt bonum:prudentia vero poſtꝙ nouit etiam operatur vt ante diri.
Aſtronomia de celi conuerſione ſtellarumqꝫ curſibus noticiam prebet. Jdem facit aſtrologia:
quia hec tamen ſuperſtitioſum habet dum ſyderum curſu neceſſitates hominū ⁊ mores predica-
re conatur:aliud aſtronomiam eſſe ⁊ aliud aſtrologiam dicimus. Et hec ad primam poſitionem.
Tranſeo autem quantum ad interrogationem ſecūdam. Cur tam pauci ſunt noſtris temporibus
poete:cum videantur multum vtiles ⁊ neceſſarij. Jn qua re vir doctiſſime ago veſtre prudentie
ingentes gratias que mihi occaſionem dedit de poeſi publice loqui. Sunt enim pleriqꝫ homines
qui poeticam ignorantes inuidorum more poetas contēnunt:atqꝫ vt ſoli omniū litteratiſſimi re-
putentur ea ſolum probent que ipſi ſciunt. Quod vicium late patet vbiqꝫ terrarū. Jſtorum ergo
iuſticiam atqꝫ impudentiā contundere menti erat mee:ſed nō ingerebat tempus cōmodū quod
nunc mihi datum eſſe admodū letor. Uerum ergo magiſter clariſſime paucos eſſe noſtris tempo-
ribus poetas non miror. Semper enim pauci rariſſimi fuerunt. Quia nō datur paſſim cuilibet
diuina poeſis:ſed eos deſpiciatqꝫ contemni nedum miror ſed indignor ſtimulor turbor et atiqꝫ no-
ſtri cōdoleo ꝙ tam ſplendidū iubar tantumqꝫ decus humane atqꝫ diuine ſcientie tam neceſſariū
munus a deo datū nihili faciat. Nam priſcis tēporibus cum ſapientia virtuſqꝫ viguit:tantus ho-
nor huic doctrine impēdebatur:vt ſicut poſt victoriā imperator:ſic ⁊ poſt cōſummatū ſtudiū poe-
ta laureatus per vrbem triumphali curru ſequētibus ciuibus ac feſtū agentibus duceretur. Hinc
et Julius ceſar romani fundator imperij ⁊ Auguſtus ſucceſſor eius ad magnā ſibi laudē reputa-
runt in collegio recipi poetarū. Nec egre tulit Julius cum ſibi collegium intranti non aſſurgeret
Acius quem poetam norat ſe eſſe preſtantiorē. Scipio affricanus maior poetam Ennium adeo
dilerit vt eum viarum ſuarū omniū comitē habere voluit:ciuſqꝫ ſtatuā in ſuo ſepulchro collocari
mādauit. Liſander lacedomoniorū imperator dum obſideret athenas quia cōperiſt poetam So-
phoclem interiſſe corpuſqꝫ ſuū adhuc inhumatū eſſe inducias dedit vt poete magno congrue fie-
rent exequie. Alexander Aminte filius rex macedonū Pindarū poetam apprime dilexit. Archi-
laus qui ei ſucceſſit. Euripidi tragico conſiliorū ſummā credidit. Alexander magnus cum tran-
ſiſſet in aſiam vidiſſet tumulū Hectoris. O fortunate inquit adoleſcēs quē talis tuba decātauit.
Uoluiſſet nempe ⁊ ipſe Homerū alterū habuiſſe:qui ſuas laudes cecimiſſet:ſed nō fuit adeo felix.
Cherillum tamen poetam multis donauit muneribus ⁊ ſi fuit ineptus vt Flaccus inquit:cum er-
go tales tantiqꝫ viri poetas amarint ⁊ honori habuerint: eoſdē noſtris temporibus contemni
non indigne miror. Uerum quia dicitis in queſtione veſtra magiſter grauiſſime poetas videri vti-
les ⁊ neceſſarios conſtat ex hoc veſtram prudentiam non nihil detrariſſe dignitati poetice. Non
enim vt ſunt poetas vtiles dicitis: ſed videri vtiles. Plura namqꝫ videntur vtilia que non ſunt.
Eſt igitur huic parti obuiendum:monſtrandumqꝫ poetas ⁊ vtiles ⁊ neceſſarios fore. Quod pau-
cis agam. Nempe omnis doctrina que vitam erudit humanā vtilis eſt:huiuſmodi eſt poetica:er-
go vtilis. Dubitabitis fortaſſe queritiſqꝫ quonam pacto erudiat homines poeſis. Sed audite ob-
ſecro patrem ſanctiſſimum ⁊ omni reuerentia dignum Baſilium. Ego inquit ille a quodam viro
qui ad veſtigandas poetarū mentes acutiſſimus habebatur audiui. Cum diceret totam Home-
ri poeſim laudem eſſe virtutis: ⁊ cum potiſſimum loco dum naufragum et nudum Ulirem refert
quandoquidem pro veſtibus virtute illum diri eſſe ornatum. Quid enim tunc aliud clamat Ho-
merus ꝙ o homines ſit nobis cura virtutis que etiā naufragio ſimul natat. Quid ſibi vult aliuius
Uirgilius dum ait Aſcaneo Eneas. Diſce puer virtutem ex me:fortunā ex aliis. Et iterum. Ma-
cte noua virtute puer:ſic itur ad aſtra. Eſt igitur vtilis poetica que laudando virtutes;in earum
amorē allicit homines:hinc illud iuuenalis. Nobilitas ſola eſt atqꝫ vnica virtus. Eſt ⁊ iterū vtilis
quia vicia deteſtātur:arcetqꝫ ab his hoies. Quod tribus verbis Juuenalis pulcerrime facit dum
ait. Nemo malus felix. Eſt ⁊ aliter vtilis poetica. Nam dei noſtri laudes nullo pacto ſuauius aut
melius decantari poſſunt ꝙ verſibus poetarum. Hinc omnes apud hebreos pſalmi vt inquit Jſi-
dorus metrico carmine conſtant:atqꝫ in morē Flacci romani ⁊ greci. Pindari:nunc iambici ſunt
verſus:nunc alcaici: nunc ſaphici:ob quam cauſam ⁊ Dauid regem ſacrum poetam appellamus
Salomon quoqꝫ cuius ſapientiā tam noſtri ꝙ iudei magnopere demirantur in numero poetarū

fuit. Tres enim quos lingua ſua compoſuit libros parabolas eccleſiaſten ⁊ cantica cāticorum: exametris atq; penthametris verſibus currere voluit: ſicut Joſephus Hieronymuſq; teſtant. Iſaias q̄ canticum ſuum eadem metrorum quantitate conſcripſit. Nec Hieremias poete nomen abhorruit: qui ſicut Iſidorus ait: pleraq; et ſuis operibus diuerſo metro compoſuit. Que idcirco retuli: vt videat is etiā domeſticos fidei: poetice nauaſſe operas: quos ⁊ xp̄iani ſecuti ſunt: vti Damaſius Ambroſius: Gregorius: ⁊ alij qui poſtea diuerſis poetarum menſuris hymnos ſcripſere. Nam q̄ de Johanne baptiſta canitur hymnus ſaphicum carmen habet. Ut queant laxis reſonare fibris. Tranſeo Boetiū ſeuerinum qui licet philoſophus ſanctus fuerit: nullum tamen genus carminis neglexit. Duoq; tantūmodo referē exempla quibus vtilē conſtat eſſe poeticam. Inter athenienſes ⁊ megarenſes de proprietate ſalamine inſule prope vſq; interitum armis dimicatum fuerat. Poſt multas clades capitalis eſſe apud athenienſes cepit. Si quis de uidicāda inſula legem tuliſſet: quam rem ſolum cum aliter non poſſet inſuetis ſibi verſibus perturbauit atq; animos ciuium arte poetica ſic cepit: vt exemplo bellum aduerſus megarenſes decerneretur: inſulaq; deuictis hoſtibus athenienſium fieret. Refero aliud. Inter meſſenios atq; lacedemonios bellum erat: dux lacedemoniorum Thirteus poeta athenieñ. claudus fuit. Cumq; multa ſiniſtre perpeſſi eſſent lacedemonij ne contra fortunam pugnando maiora detrimenta ciuitati inferrent reducere exercitum voluerunt: ſed interuenit Thirtheus: qui compoſita carmina exercitu pro contione recitauit. In quibus hortamenta virtutis damnorum ſolatia belli conſilia ſcripſit. Itaq; tātum ardorem militibus iniecit: vt commiſſo prelio mox victoriam obtinuerint. Sic due clariſſime ciuitates ſparta ⁊ athene: que duo totius grecie oculi putabantur: conſilio ⁊ ingenio poetarum releuate ſunt. Nunc an ſint poete neceſſarij videamus. Nempe dici neceſſarium debet illud ſine quo bene non poſſumus viuere: ſed abſq; poetica nulla reſpublica bene viuit: ergo neceſſaria eſt. Dicunt aliqui ⁊ ſine poetica plures bene vixiſſe fuiſſeq; ſanctos. Sed ego non vniuiq; neceſſariam poeſim dico: ſed in communi reipublice: quia non bene viuunt ciuitates: niſi ſint qui bene mores ſuadent ⁊ vicia confutent: quod proprium poetarum eſt: qui mille modis milleq; artibus ſciunt hoc probare ⁊ illud redarguere. Inſtabitur rurſus diceturq; melius hoc oratorem facere cui verborum milia ſuppeditabunt. Non nego. Nam qui ſermones habent ad populum q̄uis theologi ſint: in ea tamen parte oratoris funguntur officio. Et niſi preceptis vtantur oratorijs que quibuſdam vel ſine arte natura miniſtrat: parum proficiunt. Sed oratoris dicta non herent menti. Et quia ſoluta ſunt facile dilabuntur. Poetice ſententie breues ſunt: ligateq; pedibus abſq; negocio retinentur. Hinc eſt quod in omni gente quantūcumq; barbara inhumana fere poete reperiūtur ſi non latini ſaltem vulgares qui verſibus ſententioſis graues materias ſub breuitate concludunt. Qui ſi nomen poetarum illuſtre tantamq; dignitatem ferre non valeant: poetica tamen vtūtur. Adde q; elegantia ſermonis lux expolitio: breuitas: grauitas haberi non poteſt niſi ex poetarum fontibus hauriatur. Hinc Hieronymus Lactantius Ambroſius Cyprianus Leo: ⁊ ceteri qui litteras ſacras ornatiſſime commētati ſunt: ſtudioſi fuerunt poetice: ſicut eorum ſcripta demonſtrant poetarum dictis vbiq; referta. In Ariſtotelis voluminibus omnes ſciris q̄crebra ⁊ inculcata ſint teſtimonia poetarum. Quamuis moderni doctores non ſine graui damno catholice fidei poeticam ſpernant: que proculdubio neceſſaria eſt. Sed tibi ferre gratias deo ſuaſq; laudes pulchre cantare debemus. Nec enim alij ſunt qui pſalmodiam dulceſq; hymnos ac ſuauiſſima de deo ſuiſq; ſanctis carmina recte componere norint: niſi poete quos tam vtiles ⁊ vt monſtratum eſt neceſſarios mirandum eſt dignis honoribus non efferri. Et maxime cum eorum doctrina (ſicut Cicero tradit) ⁊ philoſophiam ⁊ alias ſcientias vetuſtate precedat. Cuius repertores Muſeus atq; Orpheus reputantur: qui vicini fuerunt ſaturni temporibus. Nunc tempus eſt: vt eorum argumēta diſſoluam: qui poetice ſolent detrahere: poetaſq; carpere. Sic enim aiūt. poetarum libri deos eſſe plures affirmant eoſq; diſcordes. Plura quoq; in his adultera: ⁊ nephāda crimina continentur: ac nunc amorem ſuadent illicitum: nunc alia vicia probant. Quod ſi beatus Hieronymus idcirco ſe ceſum ab angelo narrat: quia ciceronianus eſſet: cum tamen Cicero totus moralis exiſtat: quibus tandem verberibus afficiendus erit: qui poetarum lenocinijs oblectant. Plato quoq; in his quos edidit de republica libris poetas cenſuit ex ſua quam ordinauit ciuitate pellendos: ⁊ blandis orationibus viribus animos demolirent: ſicut Cicero in tuſculis refert ⁊ probat. Hec ſunt que aduerſus poeſim communiter dici ſolent. Quibus non erit mihi arduum reſpondere: ſi vobis facile fuerit audire. Nam q̄ in poematibus de dijs mentio fiat nō poetarum culpa: ſed tempore ſuit quibus idola colebātur. Nec enim ſoli poete de dijs loquuntur: ſʒ philoſophi ⁊ omnes ſcriptores illius ſeculi preter iudeos nuncupant ⁊ illos ſe venerari fatentur. Q̄d autem crimina referant non eſt reprehenſibile: quando id agunt: vt homines ab his deterreant. Nam ⁊ theologi idem factitant. Qui vero vicia probant rariſſimi ſunt: nec q̄ quod duo treſue faciunt in commune trahendum eſt. Nec idcirco vituperanda eſt poeſis: quia quidam poetarum

errores tuetur. Nam ſi ſic pergimus nullam doctrinā ſequemur: ſed ipſam ſciētiaꝝ matrem phi
loſophiā cōtēnemus. Nam ⁊ ipos conſtat erraſſe phos. Quid eñ mollius aut lāguidius dici pōt
epicuri ſententia qui omnem felicitatem involuptatibꝫ collocauit ⁊ animas negauit immortales
exiſtere. Pithagoras inferos eſſe negauit: et animas hominum poſt mortem in alia putat animā
tia pertranſire. Auerrois vnam in omnibus corporibꝫ animā eſſe rebatur. Quid theologi quos
hodie pre ceteris veneramur: nūq̄d pl̄es errauere. Quid arrius: q̄d eutides: q̄d neſtorꝫ quicquid
alij pene infiniti vnitatis eccleſie diuiſores. Quid euo noſtro Johannes hus atqꝫ hieronymus q̄
conſtantie crematiſunt. Nec eñ inq̄ tot hereſes ſeminare potuiſſent: niſi theologorum titulis
ſe ornauiſſent. Verū ſicut irreprehenſibilis eſt theologia: q̄uis multi theologoꝝ oberrent: ſic in
corrupta eſt poeſis: licet poete nōnulli vicia tueanꝰ. Nec eñ malum dici pōt quo poſſemus vti be
ne. Alioquin nec liberales artes nec mechanice ꝓbande viderenꝰ: cum his vti male poſſemus.
Quid autē de hieronymi percuſſionibus obijcitur. Si quis hieronymū attente peruoluerit non
propter Ciceronis lectionem accidiſſe comparet: ſed quia ſic hieronymus enim legebat vt ſacris
litteris faſtidiret: quod ego nec laudo nec probo. Sed ita legendos poetas dico vt eorum imbuti
coloribus ſcripturam ſacram ornatiſſime ſciamus proferre. Nec enim ſequēdi ſunt aliqui q̄ ex flo
ribus nihil ſumunt preter odorem atqꝫ colorem: ſed imitande ſunt apes que mel etiam exinde
norunt excerpere. Ad Ciceronem venio qui ſcientiam Platonis de poetarum excluſione commē
dat. Quid hic dicemus: quibuſue armis tuebimur. Magnus eſt teſtis Cicero: ſed is non ex ꝓpoſi
to locutus eſt: ſed q̄ſi per tranſitum irritatus. Nā mox poetas excuſauit dicens ad ipſum philoſo
phos facere de quo fuerat poetas inſimulatus. Is alibi extenſis loquitur multiſqꝫ verbis nititur
vt Archiam poetam ciuitate donent: magnam eos propterea ⁊ laudem ⁊ vtilitatem conſecutu
ros affirmans: vt extat eius oratio pulcherrima. Plato vero cum poetas excludit: etiam ſeipſum
excludendum aſſeruit. Nam ⁊ ipſe inter poetas locum habuit: cuius apud Macrobium verſus ex
tant. Dum ſemibulcoſamo meum puellum ſauior: ⁊ alij plures. Atqꝫ vt dicam quod ſentio poeta
rum maxima laus eſt ex ciuitate platonis excludi. Quis enim vir bonus in ciuitate platonis do
micilium velit vbi ſicut Ariſtoteles in politicis tradit. Omnes femine in communi habentur: pro
miſcui in ore beſtiarum concubitus: incerti filij: ignorati parentes. Atqꝫ iſta platoni ſufficiant re
ſpondiſſe. Verum vt de poetarum lectione in communi aliquid dicatur. Beati hieronymi in epi
ſtola: ad oratorem verbis inſtructio ſeruāda eſt: qui de litteris ſecularibus figuram eſſe in deutro
nomio dicit: dum captiue duci in matrimonium per hebreos prohibētur niſi capite raſo ⁊ vngui
bus amputatis que de diis verba ſunt ⁊ abraſis amatorijs blandimentis vbi laudantur virtutes
ſublimanturqꝫ: vicia ſine ſcrupulo recipianꝰ. Cui ⁊ magnus Baſilius aſtipulatur: q̄ ſimilitudine de
apibus poſita. Nec eñ inquit ille pariter oēs flores adeūt: nec ſi quos adeūt totos aſſumūt: ſꝫ eo
ab alto qd̄ opi ſuo ſit aptū: reliquum omne valere ſinunt. Et nos quoqꝫ ſi ſapimus in poetarum li
bris cum receperimus quod veritati amicum conſentaneuūqꝫ ſit: cetera omnia tranſgrediamur.
Cum igitur ex teſtimonio magni baſilij ſanctiſſimiqꝫ hieronymi etiā veteres gentileſqꝫ poete re
cipiendi ſint. Cum antiquiſſima diſciplinaꝝ ſit poetica. Cum magni ex ea ⁊ neceſſarij fructus re
ſultent. Cum phi ſanctiqꝫ doctores pleni ſint auctoritatibꝫ poetaꝝ. Cum ceſares atqꝫ reges om
neſqꝫ maximi viri poetas ſuis temporibus honorifice ſuſceperūt. Cum diuine laudes a nullis me
lius q̄ poetis decantari. Non immerito ſicut ab initio dixi mirandū eſt noſtro tp̄e villipendi poe
tas: q̄uis in italia iam reſurgere ceperint ⁊ pariter cum theologis honorari. Nunc abſoluenda
eſt q̄ſtiuncula. Cur tam pauci ſint noſtris temporibus poete qd̄ nō ſolū etate noſtra ſed omnibus
priſcis tēporibꝫ contigit: plus tñ hodie q̄ vnq̄. Idqꝫ cur ſit nūc abſoluā. Quattuor mihi huiꝫ rei vi
dentur cauſe: ſi plures ſint nihil eſt cur mouear. Prima cauſa eſt quia multa ⁊ varia ſcire oportet
eum qui ſit poeta. Namqꝫ cum bella geſta ſuum ſit ſcribere: cum tempeſtates: cum tempora: cū lo
coꝝ ſitus: cū ꝑſonaꝝ cōditiones: cū maris ſtractus ante oculos hoim̄ ponere hēat: cum virtutes
laudare: viciaqꝫ reꝓhēdere debeat. Quis nō vꝫ ad hec bñ tractāda multis artibus opꝫ eſſe multas
aūt artes pauci ſciūt q̄ aſſequanꝰ: idcirco ⁊ pauci ſunt poete. Scd̄a cauſa eſt q2 nemo poeta ē niſi
cui hoc ſingulare munus ex alto traditū eſt vt cautis ⁊ ſententioſis verſibus humanos actꝫ cōſcri
bat. Singularia aūt munera excellentia paucis danꝰ: ideo pauci ſunt poete. Poeſis namqꝫ vt Ci
cero ī oratione pro archia dicit. Munus eſt dei nec arte vel imitatione poteſt haberi niſi vera di
cendi regula detur ex alto. Ex quo ſit ſicut idem Cicero aſſerit: vt nō ſolū noſtris ſed omnibus tē
poribus rariſſimi poete fuerunt. Tertia raritatis cauſa eſt: quia ſucceſſu temporis creſcentibus
hominum vicijs virtutibuſqꝫ pereuntibus. ſicut alie diſcipline diminute ſunt: ſic ⁊ poeſis ad nihi
lū videtur redacta. Nam ſicut nemo mihi vel Auguſtinū vel Hieronymū dabit: ſic vel Virgilium
vel Ouidium dabit nemo. Quarta cauſa eſt: ⁊ in hoc vltimo loco: quia non redditur poeſi ſuus ho
nor: ideo pauci ſunt poete. Namqꝫ: vt cicero dicit: honor alit artes omneſqꝫ incendimur ad ſtudia
glorie. Vbi vero deeſt honor: ibi ⁊ ſtudium deficit. Ac ſic ſit vt pauci noſtris temporibus poeticam

aſſequātur:quia non putant homines honorari ex ea:atqꝫ idcirco negligunt illam. Abſolutis dua bus prioribus queſtionibus. Inſtant ridicula,tertia inquiſitio cur viles cutes cadauerum atqꝫ an tique camiſie cum cera in cancellarijs venduntur pro optimis muneribus. Tangit me hercle iſta queſtio qui vnus ſum ex cancellaria:poſtq̄ diuus fredericus ceſar in ſecretarium ſuum me re cepit.Soluam igitur queſtionē ex meo ingeniolo quo in loco vnum dicendum eſt iocoſum. Viam ſolus aſinus ibat:ſuaſqꝫ ſecum miſerias querebatur qui vinum portans aquam bibere:frumētūqꝫ in horreis ponens fenum mādere:ſed hec leuia reputaſſet niſi ꝙ etiam poſt mortē ex eius corio cibri fierent atqꝫ timpana.Quem ſic querulosū audiēs varius pardus animal.Tace inquit aſine opus eſt poſt mortē labore.Nam iſti qui dicūtur hoīes cum aliquē volunt ſapientē facere:corium meū adhuc piloſum recipiūt:frontēqꝫ illius adornant quem volūt eſſe ſapientē.Doctores enim creantes meis eos pellibus veſtiūt:meqꝫ quod eſt rerum omniū difficillimū ex magnis beſtijs vi ros oportet ſapiētes efficere.Sic enim corium meū fata diſpoſuerūt:quod eſt mihi grauiſſimū ⁊ moleſtiſſimū.Audiuerūt hec rectores cācellarie videntesqꝫ in corijs cadauerū magnas eſſe vir tutes:non cenſerūt illa paruo precio danda.Sed ea atqꝫ camiſias cum cera ſicut equū erat ma gno precio ceperūt vendere.Imitatiqꝫ ſacerdotes qui ſonū campanarꝫ ⁊ fumū ⁊ aquam ⁊ verba dantes magnis vtuntur emolumētis:coria ſua non putauerūt gratis dandis:ac vt omiſſis iocis ad ſeria redeamus.Ante charte ⁊ mebranarꝫ vſum:idolatris ex ligno codicillis epiſtolarꝫ alloquia ſcribebāt:ſicut ⁊ Cicero ⁊ Damaſꝯ ⁊ Yſidorꝯ atteſtāt.Exinde taꝫ greci ꝙ tuſci ſupīnducere ceras inceperunt.Illaſqꝫ graphio ferreo inſcripſerunt.Poſt hec cartharum vſus apud egyptum cepit que ex decerpto papiri tegmine conficiebātur:ac poſtmodum ex lineis pannis iam ineptis alijs vſibus.Exinde reges pergami membranarū vſum excogitarunt qui ex membris pecudum detra hantur:⁊ adhuc propter memoriam loci pergamenta dicuntur.Quia igitur in chartis que ex ve tuſtis fiebant camiſijs ⁊ in cutibus pecorum ad vſum ſcribendi paratis res magne maximeqꝫ no tantur nō eſt iniuria hoc ſi magno precio venduntur.Non enim res qui continet ſed que cōtenta eſt que in extimationē venit.Ac ſic tribus queſtionibus veſtris excellentiſſime magiſter hec reſ pondiſſe ſufficiant.Veſtro graui ⁊ optimo iudicio nihilominus ſaluo.

¶ Tibizando poete ſcribūt ex ratione etiam principibus Epiſtola.cv.

Illuſtriſſimo principi ex ſanguine ceſarum ſato domino Sigiſmundo auſtrie ⁊c. duci.Tiroliſqꝫ comiti domino ſuo ſecundario.Eneas ſiluius poeta regaliſqꝫ ſecre tarius.S.p.d.In ceſaris curiam ꝙprimū migraui magna cupido inceſſit tibi vt aliquid ſcriberē.Sed veritus ſum moderni ſeculi more:cui nihil placet niſi quod eſt ſui ſimillimū.Omnes hodie fere qui ſcribunt ꝙuis vnum alloquantur numero vtuntur plurali tanꝙ multiplicando perſonas plus honoris adijciant reuerentio reſqꝫ videantur.Que conſuetudo late in germania patet. Et apud italos aliquā diu viguit.At poſtꝙ Franciſcus petrarcha omiſſo temporis ſui ſqualore priſcam cepit eloquen tiam imitari:pleriſqꝫ ſic loqui placuit vt caſtior etas locuta eſt veterum.Venit ex grecia poſt hec Iohānes criſolaras qui conſtantie ſepultus eſt vir plurimum litterarū:cuius maiores orti rome Conſtantinū magnum poſt tranſlationem imperij bizantium que nunc conſtātinopolis dicitur ſecuti fuerant.Hic italos iam ſcabroſi ⁊ obuoluti ſermonis penitētes:non tamen plus habentes luminis ꝙ franciſcus attulerat:ad veram eloquētiam reduxit:ita vt ſimilis videantur hodie ita lorum facundia illi que Octauiani temporibus viguit.Siquis Leonardū aretinum Guarinū ve ronē.Poggium florentinū Auriſpam ſiculum Anthonium vincentinū ⁊ alios legeret qui nunc viuentes apud italos florent: in quibus et tulliane fluuius eloquentie ⁊ lacteus Titi liuij pa tauini riuus educet.Hi nunc eos ad quos ſcribunt ſingulari compellunt numero : ꝗ tam grecos ꝙ latinos ſic locutos fuiſſe cōmemorāt:ſicut Socratis ⁊ Demoſthenis ac Ciceronis ⁊ Mecena tis epiſtole ad maximos viros ſcripte reſtantur. Nec gentiles ſolum ſed eos quos colimus quos veneramur ſanctos viros imitari ſe dicunt Hieronymū Auguſtinū Ambroſiū Gregoriū:qui non ſolum hoīes ſed ipſam diuinam que omnia nutu ſuo regit maieſtatem adorſi ſermonibus:preſta inquiūt:da:fac:concede:miſerere:largire.Qui tamen multo ornatius pluralitate vti nouiſſent ꝙ nos. Sed viſū eſt illis recte loquendi ducibus ornatum omnē atqꝫ leporem confundi:ſi vt modo ſic locuti fuiſſent.His ego quoqꝫ cōſentio nec meo nomine ſcribens aliter quēpiam compello.At te tamen daturus litteras quid agitam ſubdito:veritus ne tuorum hominū plus cōſuetudine tri buas ꝙ meo iudicio:⁊ arbitraris forſitan regibus atqꝫ principibus nō aliter ſcribendū eſſe.ꝙ ipſi ſcripſerunt.Quibus eſt mos vti pluralitate.Mādamus inquiūt volumus facimꝯ. Sed hoc quod ab humilitate traxit originē nephas eſt ad iactantiā ducere.Reges namqꝫ cum ſcribūt ⁊ ſi domi natum habeāt vt quicqd eis placet legis vigorē habeat. Ea tū moderatione vtūtur cum ſcribāt vt precipiētes aliqd non ſe ſolos videri velint feciſſe ſed cū aliorꝫ conſilio. Nec te moueat ꝙ prin

cipes inferiores ſcribẽtes ſuperioribus pluralẽ numerũ tanꝙ ſuperbie fomitem abijciãt: ſicut ad Ceſarem imperij principẽ miſſe littere manifeſtãt. Scribit enĩ dux Mediolani. Supplico: peto rogo me veſtre maieſtati cõmiſſum facio. Nam ⁊ hoc rationẽ habet aliam ꝙ arbitrere. Et quia inferiores poteſtates a ſuperioribꝰ deriuãtur: nõ ab re eſt pluralitatẽ deponi cum inferior ſcribit tanꝙ dicat inferior ad te loquẽs. O ſuperior aliorũ vice vti non poſſum: qꝛ tu illos mihi cõmiſiſti: quos erga alios repſento: erga te minime: quia tu illos ⁊ me repñtas. Quod vero regibus ac magiſtratibus cõſuetudo ſit pluralitatẽ offerre nihil te vrgeat. Nam id eſt quod ſtomachabar modo Quis enĩ idcirco pluralitatẽ principibus dedat ꝙ ipſi ea ꝓpter moderationẽ vtantur. Non honorare hoc eſt: ſed deprimere atqꝫ contẽnere tanꝙ nil ipſi ſine ſubditis queant. Quibus ſi vellemus reuerentiã impartiri ꝙ ipſi modeſte faciunt nos honorifice fugeremus. Nec enim qꝛ romanus pontifex ſeruorũ dei ſe ſeruũ appellat: idcirco nos ſibi ſcribentes eundem ſibi reddimus titulum ſed pro ſeruo ſeruorũ patrẽ dicimus patrum. Hec fortaſſe nimiũ longe ſunt repetita principio que me a ꝓpoſito remotius abduxerunt. Spero tamẽ his factum eſſe vt vel mecũ ſentias vel ſequẽris magnos autores mihi des veniam te ſingulariter alloquenti. Quod ſi alia ratione nõ facies tua ſaltem ſingularis benignitas ⁊ innata te monebit humanitas. Nunc quid ſit quod maluerim ſcribere abſoluendũ eſt. Namqꝫ cum in hanc patruelis tui Ceſaris curiam veni: multa mihi de tua preſtante virtute ſunt dicta. Alius benignitatẽ precipuã referebat. Alius mirificem honeſtatẽ atqꝫ modeſtiam. Alius prudentẽ vltra ꝙ etas ferret te predicabat. Alius te liberalẽ ⁊ iuſti amãtiſſimum affirmat. Alius quod raro inter huius etatis pricipes reperitur: te latini ſermonis obſeruãtiſſimum cõmemorabat. Quibus ex rebus ⁊ imitari te ſimul ⁊ amare accepi ⁊ tanꝙ monſtrum putabam adoleſcẽtem principẽ tot virtutibus eluceſcere. Non tamẽ ſtatum credulus fui nec omni voci prebui fidem: acceſſi alios percõtatus ſum vniuerſos. Reperi omnes vno ore loquẽtes. Nec iſta apud me ſatis adheſi lateri tuo ⁊ inter coronas nobilium tanꝙ explorator ingreſſus: mores tuos dum adhuc me ignorares ſum ſpeculatus: attendi geſtus: ſermonem: vultum: nihil nõ perluſtraui vidi modeſtũ inceſſum latinũ incorruptũ. Notaui famam: res ipſa vicit: nõ potui mihi non credere: ſed oculos meos ⁊ aures tuarum virtutum teſtes admiſi: ⁊ earum factus ſum predicator quarum antea fueram inquiſitor. Nec me iſta in aſſentatoris modũ referre cenſeas. Ante omnia cum tibi ſuadeo vt omne genus adulatorꝫ quaſi peſtem teterrimã fugias: vt nullos homines magis deteſteris ꝙ eos qui tibi blandiũtur: qui te coram laudant: qui omnia que facis probant: qui vbi negas negant ⁊ vbi affirmas affirmãt. Aiunt aio apud Terẽtium inquit Gnato ⁊ Iuuenalis ſi dixerit eſtuo ſudat. Nam hoc eſt genus hominũ peſſimũ: quod principes maxime deijcit ⁊ precipitat. Timendũ non ſolum adoleſcẽtie ſed etiam ſenectuti. Cur tamen te palam cõmendauerim non tacebo. Elucent ſane in te quas cõmendaui virtutes: ſed illas nõ retuli vt glorieris: nõ vt te iactes ſuperbias vel inflẽris. Solum hec ſcribo vt cuſtodias tantum bonũ: vt ſerues ⁊ amplifices hunc theſaurum: vt ſic te habeas ꝙ virtutes tue cum etate creſcant: ⁊ fias indies virtuoſior: ne in vicium aliquorũ incidas qui boni fuerunt iuuenes ⁊ peſſimi ſenes. Et vt eſt in puerbio bonus pullus mala gallina. Ego enĩ cupio vt ex bono adoleſcente fias vir optimus. Quod eo tibi facilius erit quo melius eſt nutritus. Et ſane debes ante oĩa genitori tuo clariſſimo principi grates referre: qui tuum animũ excolẽdum putauit: qui te ſub diſciplina tenuit ⁊ preceptores tradidit eruditos. Hec enĩ ampliſſima eſt ſupplex ⁊ hereditas ꝙ principatus melior. Opes enĩ ⁊ potẽtatus et huiꝰ honores ſeculi bona fortune ſunt: fluxa: mutabilia: caduca. Que vt fortuna vult huc atqꝫ illuc feruntur. Illa enĩ mortale genus quaſi in ludo habet ⁊ hunc deprimit hominẽ hunc extollit. Nec enim magnũ eſt ex figulo regem ⁊ rurſus ex rege figulum facere. Hinc eſt Iuuenalis ỽſus. Si fortuna volet fies de conſule rhetor. Magnus alexander ſubiecta india vt ꝗ̃tum poſſet oſtenderet Ortulanũ quãdam ad regni faſtigium erexit. Diocletianus vero cum orbis haberet imperiũ depoſita purpura ⁊ faſtibus: rigandis ortorum oleribus ⁊ plantandis arboribus operam prebuit. At animi bona que ſunt: continẽtia: caſtitas: fortitudo: iuſticia: moderatio: intellectus: ingenium: memoria: ſtabili quodã nexu adherent homini: nec auferri a nobis niſi cum vita poſſunt. Hec vere noſtra ſunt bona: hec dum luce inter mortales fruimur vitam preſtant ſuauiorem: poſtꝙ migramꝰ ex hoc ſeculo ſpem dant felicitatis eterne. Cum ergo has dotes natura tibi conceſſerit ⁊ parentes cura in te illas auxerit: monitũ te eſſe volo vt ſerues bonum quod eſt in te. Ad quam rem maxime neceſſariũ cenceo litterarꝫ ſtudium quo iam iniciatus extitis. Quia tamẽ iam illas videris quaſi aliquod iugum abiecisse. Non erit ab re ſi te ad eas coner reducere. Non enim vt alii arbitrantur: idcirco principes diſcunt litteras vt latinũ ſcientes participare cum alienigenis queãt. Nam etſi hoc frugi eſt: talia tñ nobilior ratio eſt. Quoniã enim omnis bene viuendi norma litterarum ſtudio cõtinetur: ideo illas expedit noſſe. Nec ſat eſt imbuiſſe principia niſi ⁊ vltra pgreſſus fiat. Seculi tamẽ principes noſtri plerumqꝫ illas ad phõs relegant aut iuris interpretes tanꝙ principes nõ deceat bene viuere. Oro igit̃ te ne his auſcultes qui nemo in clarũ virum aut famo

ſum principē pōt euadere niſi cum nature dotibus adiūctam habeat doctrinam. Omnes ſane q̄
ſuperioribus ſeculis claruerunt principes: ſtudioſi litterarum fuerunt. Philippus macedo Alexandro
nato gauiſus eſt q̄ eo tempore filiū habuiſſet quo florebat Ariſtoteles. Nec Alexander hac qua
tu nunc es etate litteras a ſe relegauit. Sed profectus in aſiam Ariſtotelem & caliſtenē magiſtros
ſecū duxit: nec audire phiam inter armorum ſtrepitu ac tumultus ceſſauit. Felix nimirum ſi vitio vi
nolentie caruiſſet. Alcibiades & temiſtocles qui apud grecos illuſtres habentur ſtudioſi fuerunt
phie. Epaminundas thebanus qui grecie princeps eſt habitus: non minorem litteris q̄ armis o-
peram tribuit. Tranſeo ad romanos. Quid limatius quid eloquentius ſcribi poteſt q̄ ea cōmenta
ria que Julius ceſar de ſe condidit. Is enim cum in gallia bellum gereret diem armis: noctem lit
teris dedit. Heres eius auguſtus & orationem ſolutam & carmen optime dictauit. Extatq̄ adhuc
eius elegantiſſimi verſus in eneyden laudē. Quid fabios cornelios aut catbones referam. Quid
de pompeio dicam qui tam affectus litteris fuit vt egrotantem poſſidonium philoſophum q̄uis
conſul ipſe foret non amiſerit in chado viſitare. Catho cum eſſet latina plenus doctrina litteras
grecas diu contempſit: poſtea propoſiti penitens quod iuuenis ſpreuit ſenex concupiuit. Nec du-
bitauit ſeniū ſuū litteris peregrinis imbuere & ad grecam volubilitatem os contorquere. Recte
hi quidem qui & principatum habent: dominarenturq̄ populis: ſeruire tamen litteris voluerūt.
Sed notant illi Platonis vocem que dicta diuinit⁹. tū a Cicerone: tū a Boecio refertur. Beatas
ſcilicet fore reſpublicas ſi rectores earum ſtudere ſapientie contigiſſet: que ſapientia haud du-
bium ex philoſophie fontibus hauritur. Tu tamen fortaſſe fabuloſa retris que de antiquis ſunt ſcri
pta qui & in ocio negocium & in negocio ocium diligenter referuntur curaſſe. Sed hanc opinionē
poſſunt tibi auferre nonnulli viuentes: qui etſi reipublice preſint & munera rogant arduiſſima di-
ſciplinas tamen non negligunt. Leonellus marchio eſteſi. tam eleganter ſcribit vt nihil inter eu⁹
& Ciceronis litteras putes diſtare. Sororia de marchione ſaluciarum dicuntur marchionis ma-
tue filij & arma tractant & litteras colunt. Alfonſus rex arogonū: cui & ſicilia paret & illa italie ps
obedit que olim magna grecia dicebatur: qui totiens victus tandem vicit: & aduerſam fortunam
in fauorem ſui conuertit: nunquam in caſtris eſt ſine libris. quocunq̄ ſit: illuc & bibliotheca ſequit̄.
Siue in tectis eſt ſiue in tētorijs manet: ſingulis diebus aut legit aliquid aut audit. Egredior ita
liam & penitus toto diuiſus orbe britannos petam vbi dux eſt cleoceſtrie: qui regnum quod modo
anglicum dicimus pluribus annis gubernauit: huic tanta litterarum eſt cura: vt ex italia magi-
ſtros ſciuerit poetarum & oratorum interpretes. Vides ne quia et hoc ſeculum principes littera
tos amittit. Inter hos & tu poteris numerari ſi quod cepiſti ſtudiū fueris proſecutus. Nunc enim
ideo litterarum te dicam q̄ latinum pronuncies. Nametſi hoc pulchrum eſt: coruis & picis datur.
Victo Antonio cum rediret octauianus: edoctus latinum coruus ſalue inquit auguſte Ceſar im-
perator huic perſianum illud. Qui expediuit pſitaco ſuum chere picaſq̄ docuit noſtra verba co-
nari: & addit cauſam magiſter artis ingeniiq̄ largitor venter. Quid tamen tibi videtur cum ve-
nit hungarus aut italus aut gallicus latineq̄ fatur: cum tu adoleſcens illos intelligas alij ſenes
tanq̄ ſurdi audiant. Pulchrius tamen erit & nūc te litteratum vocitabo: cum oratores intelliges:
cum philoſophos noſces: cum poetas tuapte percurreres. Hoc tibi fortaſſe grande videtur & ar-
duum nimis haud ſic eſt. Nolo te noctes dieſq̄ libros voluere. Sed vnam dūtaxat cuiuſlibet diei
horam expoſco quam litteris prebeas. Illud autem cure tibi eſſe volo: vt doctus ſit quem audias
& prudens quem ſumas magiſtrum: nec te vana titulorum anbitio fallat. Non enim propterea do-
ctior eſt aliquis q̄ magiſterij nomen aut pariſius eſt aut athenis ſortitus. Ille autem peritus eſt
qui naturali preditus ingenio vigili cura perſcrutatus eſt magiſtros artium autores: qui cum mul
ta viderit atq̄ legerit librorum volumina: tamen memorie plurima cōmendauerit: qui non ſolum
diuinis litteris ſed etiā ſecularibus ſit imbutus: Ex his vnum apud te vellem degere: quo cum pro
tuo loqueris arbitrio q̄ tp̄s docēdi nō ex ſe ſumeret ſed tua ex voluntate qui cum velis legat cum
nolis taceat. Sed tuum erit quod diebus velle aliquid. Namq̄ poſtq̄ biennio hunc modum ſerua
ueris. nimirum plus te lucri ex lectione corroſiſſe putabis q̄ ſi prouinciā aliquam ſis adept⁹. Ego
quidē laudo edes tuas militibus plenas eſſe. Hi enī ſunt qui tutātur patriam & decorū ē armorum
gloria principem extere: ſed nullū apud te fore virū doctū nec laudo nec probo. Sicut enim mili-
tes pacis ita & doctrinarum inſtitutores nutrire poſſes qui te iuſti & iniuſti differentias & limites
edocerent: vtrūq̄ redderent ex omni parte perfectum. Nō decet te illos ſequi qui vt ſumptus mi
nuāt doctores excludunt leones tamen paſcunt: ſicut eſt illud Juuenalis. Non hʒ infelix munitor
quod mittit amico. Quintile quod donet habet nec deſunt illi: vnde emeret multa paſcēdū carne
leonē iam domitū. Et ironice ſubiungit. Conſtat leuiora belua ſumptu. Nimirū & capiunt plus in
teſtiua poete. Sume igitur tibi grandis doctrine aliquē virū nec parcas expenſis vbi ingens re
dundat emolimentum. Queris fortaſſe quod emolimentū. Edicam paucis ne litterarū vtilitatē
cōtēnas. Poſtq̄ enī viriles attigeris ānos hoc tibi honoris & cōmodi erit: vt te in cōſilio loquente

ceteri ſileant:cū tu vnus plus omnibus ſapias. Nemo te decipere poterit:nemo dicere audebit
hoc equū ⁊ hoc iniquū niſi verū id eſſe manifeſte cagnouerit. Si quis p̄ſumpſerit inhoneſti aliq̄d
ſucadere preſto eris rōnibus cōfutare. Si affari volueris populum qui pacto loquēdum ſit lr̄e te
inſtituēt. Si aūt laudare aliquē aut vituperare volueris ⁊ Quintilanus ⁊ Cicero te docebit. Si
bellū ſuſcipiendū erit ⁊ armis opera danda Uegetius modū oſtendit ⁊ Liuius: ⁊ Quint⁹ curtius
⁊ Juſtinus ⁊ Lucius Florus ⁊ Suetoni⁹ ⁊ Saluſtius Criſpus: ⁊ hyſtoricoꝝ Enni⁹. In q̄bus ⁊ A-
lexandri magni fortitudinem ⁊ Hanibalis calliditatē ⁊ fabij verſutias: ⁊ Scipionis prudētiam ⁊
Julij ceſaris diſciplinā militarē ⁊ Sertorij ac Marcelli audaciā: ⁊ Jugurte ſagacitatē ⁊ omnium
qui res bellicas geſſerunt artes inuenies. Nunq̄ tam multa experiūdo videbis q̄ multa legēdo
perdiſces. Si quo rēpublicam gubernes ſcire volueris: legēdi erunt tibi politicoꝝ libri quos Ari-
ſtoteles cōpoſuit: ⁊ Leonardus Aretinus latinos fecit. Ueterē autem tranſlationē tibi nequaq̄
aſſumes: q᷑ ⁊ eloquētiam viciat ⁊ intellectū minus verat. Ad regendam familiā ⁊ teipſum vtilis
erit iconomica ethicaq̄ Ariſtotelis: tum de officijs Cicero ⁊ ep̄le Senece oēſq̄ libri ip̄ius. Quo
modo regenda ſit vxor ſcripſit Frāciſcus barbarus venetus. Quomodo liberi educandi Plutar-
chus. Quō tecū amicis habere debeas ⁊ q̄ūo in ſenectute Arpinas Cicero. Idem quoq̄ de mor-
tis contēptu ⁊ aliaꝝ paſſionū ſcripſit in tuſculanis. Morales virtutes quomodo amplectēde ſint
⁊ hi quos modo retuli auctores: ⁊ poſt eos Macrobius facunde tradiderūt. Uis agriculturam co-
gnoſcere. Uirgilius georgicoꝝ te admonebit. Uis orbis ſitum mentis oculis perluſtrari ⁊ diuer-
ſarum prouinciarum ſitus ac mores intueri: ⁊ quid queq̄ regio ferat ⁊ quid q̄q̄ recuſet: aſſit Pli-
nius de naturali hyſtoria: aſſit Ptolomeus. Solinus: Yſodorus hiſpalen̄. Uis celi ſydera ⁊ plane-
tarum curſus ⁊ grandinis ⁊ pluuiarum ⁊ fulminis cauſas ſcire: ad Ariſtotelem redito. Senecam
Uirgilium. Uis regnum mores ⁊ faſtidia principantium p̄ſcrutari ſm̄ Senecam in tragedijs le-
gito. Uis plebeios homines ⁊ milites glorioſos ⁊ lenonum inſidias ⁊ ſeruorū deceptiones vt cu-
tare illas poſſis intelligere: Plautum tibi ⁊ Terentium aſſumito. Uis quomō fulminanda ſint vi-
cia edoceri Oratius Juuenalis ⁊ Perſius in promptu ſunt. Uis paſtorum conſuetudinem cerne-
re bucolicon Uirgilij habeto. Uis fabulas gētium ⁊ faſtos ⁊ triſtiū miſerias ⁊ amantiū epiſtolas
⁊ amoris remedia noſſe. Naſo te verſibus erudiet: nec Statius thebaidos vel achilcidos inutilis
erit ſententijs grauibus vbiq̄ refertus. Poſthec vero vt fias perfectior ⁊ cum de religione cogi-
tes: tum de ſalute anime Hieronymi libros euolues: Auguſtin: Ambroſij: Gregorij: Lactātij: Cy-
priani: Leonis. Scripturam ſacram ſemꝑ domi habebis: ⁊ nunc vetus nunc nouum intueberis te-
ſtamentum. Hec que nunc ſcribo ſi quis doctus extra italiā legeret me maxime argueret q̄ inter
autores legēdos nō numerauerim hugonē de ſancto Uictore: aut Alexandrū de ales vel magnū
Albertum vel Petrum bleſenſem ⁊ Nicolaum de lira ⁊ Alanum: ⁊ hanc nouarum turbam. Sed
tu caue ne iſtos audias. Nāetſi docti ſunt: docere tum alios nequeunt. Ego tibi id ſuadeo quod ꝑ
me rectum puto: nec ſomnio. Sed viros totius italie periti[ſ]ſimos in hāc ſn̄iam habeo concurren-
tes. Crede mihi nihil dicendum eſt quod dediſſere oporteat: ſed illis in autoribus te exerce q̄ ſunt
probatiores. Suſcipere nāq̄ ſemper optima debemus ad imitandū. Tu ergo hos ſequeris: hos
audies: hoſq̄ leges quos tibi prenominaui. Si vis ⁊ multarum rerum ſcius ⁊ principes toto in or-
be ſecularis ⁊ mirandus haberi. Interueniendum tamen non ſuadeo vt conuentus hoīm fugias.
Nec te ſolitarium eſſe volo niſi cum meditari aliquid volueris ⁊ in ſeceſſum mentis progredi ad
aliquod tempus: immo ſuadeo vt ſis affabilis ⁊ communis omnibus vt te videndum prebeas: vt
nunc hos nunc illos alloquaris: ⁊ conſilia ingrediaris: vt contiones adeas: vt populo te exhibeas:
⁊ per te loquaris. Scio namq̄ frugi eſſe que homines litteris didicerunt experimento compro-
bari. Nec ego hos homines laudo qui ſic ſe litteris dedunt vt res ceteras paruifaciant qualem
fuiſſe democritum diogenemq̄ conſtat: qui ſibi duntaxat vixerunt. Illi ſunt om̄i laude ⁊ preconio
digni qui ⁊ reipublice ſeruierunt ⁊ litterarum ſtudia non omiſerunt: vt Platonem ⁊ Ariſtotelem
⁊ Demoſthenem ⁊ Julium ⁊ Ciceronem ⁊ Plinium ⁊ Mecenatem ⁊ Auguſtinum feciſſe compe-
rimus. Hi namq̄ quod ex litteris hauſerant in adminiſtranda republica exercebant. Idem ⁊ tu
facies ſi vir ⁊ princeps optimus eſſe volueris: litteris ſuum tempus ⁊ ſuū reipublice dabis. Nūc
iudicium facies: nunc tenebis conſilium: nunc arma tractabis: nunc rem familiarem reſpicies: et
in his omnibus quid littere valeant experieris ⁊ ocij vtilitatē cum negocij cōmodo coniungens
miram omnibus de te ſpem faciē facies: ⁊ vel ſolus vel cum paucis orbe toto mirandus habebe-
ris principes. Nec tam ſplendor forme tue qui es egregius: nec veſtes auree aut ornatus crini-
um et equorum pompa tantum te honeſtabit quantum ipſarum decor litterarum ⁊ virtutum fa-
ma. Quorum facies ſi videri poſſet (vt Ariſtoteles inquit) pulchrior eſt q̄ lucifer aut heſperus. ad
hec autem ſicuti mihi videtur iam tuapte incenſus es. Cum enim ſubditi tui nuper ex athesi ve-
nientes maieſtati regie ſupplicarunt vt te ad regendā prouinciā mitteret. Non ſum dixi adhuc
adeo maturus vt gubernare patriam poſſim. Digna vox que tuo progredit̄ ⁊ ore ⁊ quam omnis

laudatura ſit etas. Conuenit enim quid ferre recuſent ⁊ quid valeant humeri quelibet meditari cum aliquid eſt gerendum:q2 cui leta potenter erit res ſic demũ recte he habebit. Nam quod bias ait. Magiſtratus virum oſtendit. Nos rectiſſime de principatu dicemus. In quo qui modeſ rationẽ ſeruat dijs eſt ꝙ hoibus ſimilioꝛ. Nec eñi arduũ eſt in paupꝑtate ſeruare cõtinentiam: ſ3 vt Marcialis ait. Difficile eſt opibus nõ tradere moꝛes. Magnã peccandi facultas ſequiꝛ principatum:adeſt irritamen gule:copia vini ⁊ queſitoꝛũ vndiqꝫ cibarioꝝ ⁊ laute gloꝛia menſe: vt verbis vtamur lucani. Sunt mulieres foꝛmoſe que tum oculis: tũ verbis:tũ oſculis:tũ amplexibus adoleſcentuloꝝ mentes ⁊ oculos faſiuant:aſſunt coꝛruptoꝛes:adulatoꝛes:ioculatoꝛes:hiſtriones qui arcẽ adoleſcẽtie vndiqꝫ nituꝛ expugnare. Ille auaricie cultoꝛ venalẽ iuſticiã facit. Suſcipe inquit hoc ⁊ cõmodatũ habe. Qui dat ꝓliberalis eſt homo ⁊ habet multũ qꝺ det:alius ad iram ꝓuocat in te inquit peccauit:ſuſcipe gladiũ vindica ſcelus. Tu princep iniuriam feres quã nec priuatus impunitam relinqueret. Mulier alius inquit foꝛmoſa te amat ⁊ amoꝛe tuo moꝛiꝛ cur non compateris ⁊ miſereris adoleſcentule ⁊ gaudes cum ea. Eamus venatũ ait vir robuſtus qꝺ tos peſ:ceruoꝛũ greges ⁊ apꝛoꝛum clauſi ſunt. Spectaculũ tibi pulcrũ pꝛebebo. Ueni mitte hos ſenes reſpublicas tueri. Tu letus eſto dum tp̃s fert. At hi quibus in palatio viuẽdi eſt cauſa ſtas inquiunt ꝑnceps:iam epule allate ſunt ⁊ frigeſcũt:veni dum accipenſer calidus eſt ⁊ antequam ſumare lepus deſinat. Squilla eſt optima ⁊ aper et, poſẽtus in mẽſa:q̇d ſtas ⁊ voluptatis tm̃ amicis. Multi vitia ſuadẽt:pauci virtutes. Quid faciet adoleſcẽs cuiꝰ etas parũ ꝑ ſe roboꝛis habet ⁊ cuius animꝰ a natura ꝓcliuis eſt in libidinẽ. Uir grandem homines reſiſtere tot blanditijs poterint ne dicã adoleſcentes:ſed aiunt aliqui. Conſilium habebit princeps:maioꝛ natu aſtabunt q̇d ſit agendũ. Pꝛimo res patrie cenſebũt:ſcitũ eſt:ſed omnes qui ꝑncipem coꝛonant facere illũ amicũ ſtudent:⁊ nõ que ſunt apta:ſed que iocunda putant in conſilio dicũt:⁊ nititur ꝑ ſe quiſqꝫ vt carioꝛ ſit:nec eſt qui libera ꝓferat animi verba. Et ꝙuis pars bene conſulat:liberum adoleſcenti quos vult ſequi. Et q2 inexpertus eſt:parumqꝫ penſi habet:non quod expedit:ſed quilibet plerumqꝫ amplectiꝛ. Et quippe quẽadmodum mea fert opinio. Aut maturꝫ eſſe pꝛincipem opoꝛtet: ⁊ ſuo conſilio fretum. Aut adeo rudem vt in modũ trũci nihil per ſe diſponat:ſ3 quod maioꝛ pars ſuadet executioni mandeꝛ. Nam qui aliquid ſcit:minus tamen ꝙ ſatis eſt: periculoſius eſt reipublice:⁊ imperia ſepe ſubuertit:cũ nõ ad rationem:ſ3 ad libidinez regat. Hinc eſt quod in libꝛis regum puellũ octo annoꝝ bene extiſſe comperimꝰ:ſiue is ſeptẽ annoꝝ fuit. Joas filiꝰ Ochozie. Nõ eñi is rexit:ſed eius ſatrape regnũ adminiſtrarunt. Eſt aũt pꝛincipatus irritamentũ quoddã vitioꝛum ⁊ admodũ pauci reperiuꝛ qui non aberrent. Cu3 frenis omnibus ſunt ſoluti/a Saul vſqꝫ ad Sedechiã noue ⁊ triginta reges in iuda ⁊ iſrael fuerũt:inter quos ſolũ octo boni cõnumerant reliqui vero ignari:imperiti:indocti:impotẽtes:auari:ſuperbi:iracundi:crudeles:libidinoſi: adulatoꝛũ ⁊ ſtulticie ſerui q̇ ambitione neſcio qua effrenata tanꝙ ad peſtẽ moꝛtaliũ nati:ydolis ſeruientes:bellis ſemꝑ indulſerũt:pacis atqꝫ ocij hoſtes fuerũt. Et hi tm̃ in ꝑp̃lo dei regnabãt ⁊ hoꝛum pleriqꝫ ꝑ ſeruos dñi pꝛophetas fuerunt victi:nec Salomon ꝙuis ſcientiam ⁊ ſapientiam a deo fuiſſet aſſecutus perſeuerare potuit:ſ3 adamauit mulieres alienigenas:⁊ his copulatus eſt ardentiſſimo amoꝛe. Fuerũtqꝫ eiuꝛoꝛes quaſi regine ſeptuaginte:⁊ concubine trecente ⁊ auerterunt mulieres coꝛ eius vt ſequereꝛ deos alienos. Nec Dauid ꝙuis eſſet electus a deo vitijs caruit:ſiquidem ⁊ homicidium ſimul:⁊ adulteriũ ꝑpetrauit:quod non feciſſet dum paſtoꝛ erat:ſed cum licentia regni pꝛouocauit. Quid alius faciat cui minus ſit roboꝛis: quid iuuenis: quid adoleſcens:an eſt aliquis qui annis teneris dominiũ cenſeat cõmittendũ: cum ſepe robuſtioꝛ etas ſub illo deficiat. Pꝛudenter tu quidẽ qui patrueli ⁊ ſanguini tuo potius ꝙ alijs credidiſti:nec dominatum pꝛius ſuſcipere ꝙ peritia3 voluiſti. Alius foꝛtaſſe aliter feciſſet qui opinione inflatus ſui: q̇d ad me dixiſſet obedientia iſta:ego iam liber eſſe volo:iam ſcio bonum ⁊ malum:quid melius eſt ꝙ imperare:dica3 illic fac ⁊ faciet. Iam vt euolem tẽpus eſt. Sic Dedali filius vt eſt in fabulis. Nã qꝫ cũ pater alarum remigiũ ſibi ⁊ filio cera ⁊ pice coaptaſſet vt laberinthi carcerem fugeret: liquidum petijt aerem ⁊ ſequere me inquit. Icare:nec a me quoqꝫ recedas. Paruit ille tandiu quoad timoꝛ artis manſit ignote:vbi vero iam ſe volãdi ſcium putauit:nec ſe amplꝰ rectoꝛe credidit indigere iuſſum patris egreſſus:percuſſis amplius alis vagari cepit:⁊ modo huc:modo illuc diſcurrens:ac cõtinuo altius euolans:regionẽ igniferã attigit vbi diſſolutis alarum compagimbꝰ ⁊ omni pẽna ſolis ardoꝛe peruſta ruinam fecit ⁊ nudus in mari cecidit:qꝺ adhuc eius,ex nomine, vocatur icarum. Pꝛoſequoꝛ iterum fabulas. Pheton filius Phebi patrem rogauit ſibi vt quam peteret rem concederet. Iurauit ꝑ ſtigem pater nihil ſe negaturũ. Filius currum ſoli ſibi regem dux committi poſtulauit:penituit phebũ pꝛomiſſi:ſcientem tanti regiminis impotentem natũ: ſ3,q2 iurarat negare nõ potuit(Quãuis Cicero in officijs hoc iuramentũ potius reſcindẽdum putat) Aſcendit currũ:pheton gloꝛiabunduſqꝫ loꝛa recepit:tũqꝫ ⁊ ſe regem ⁊ deo filiũ arbitratꝰ eſt: vbi vero ad mediũ celi eſt ventum cum ſolis equos inhibere non poſſet:illiqꝫ vagarentur ⁊ mundum

omnem ignibus conflagrarent. Jouis fulmine ictus eſt ⁊ in heridanum precipitatus. Hiſce ſug
gmentis admonent quelibet poete: vt anteq̄ preſit ⁊ dominetur vires ſuas regule mentiatur ne
ſub pondere ruat: quoniam onus eſt non voluptas alijs imperare. Si modo id volumus cum ra
tione efficere: ⁊ eum finem regere ꝓpter quem reges ſunt inſtituti. Leges romane que ab athe
nienſibus ⁊ ſpartanis quas tradiderunt Ligurgus ⁊ Solon ſunt orte pueros vſq̄ in nanū quar
tumdecimum ſub tutela eſſe voluerunt. Poſt hanc etatem in annum.xxiiij.curatores adoleſcen
tibus dabant. Nam ante hoc euum infirmam cenſebant etatem. Eam ob cauſam cum duo Sci
piones a carthaginenſibus in hyſpania fuerunt occiſi: ⁊ Hannibal armis italiam premeret: ite
rum ſecum exercitum in hyſpaniam patrem ⁊ patruū vlturum. Scipio Africanus maior repro
mittens diu per ſenatum reiectus eſt q̄ quartum ⁊ vigeſimum dūtaxat annum eſſet natus. Tan
dem cum eſſet alius nemo qui ſe diceret profecturum prouinciam: neceſſitate magiſquam volun
tate ſenatus obtinuit. Carthaginenſes eorum imperatore defuncto amilcare imperium filio q̄
iuuenis erat committere recuſarunt. Nec Hanibal prius dux penorum creatus eſt q̄ anno eſſet
occiſus qui patri ſucceſſerat. Rex numidie maſſiniſſa filios ſuos moriēs quia iuuenes erant ro
mano populo ⁊ preſertim cornelie familie commendauit. Quid tibi gentilium geſta commemo
ro. Prohibent ſacri canones ante.xxiiij.annum fieri quenquā preſbyterum aut pontificem: ante
trigeſimum. Referamus aliquid ex veteri teſtamento. Nam ⁊ ibi quoq̄ conſilia iuuenum ad re
gimen patrie immatura videntur. Mortuo Salomone qui ſuper duodecim tribus regnabat: ve
nit filius eius Roboam in ſichem vbi congregatus erat omnis iſrael ad conſtituendum eum re
gem. Et dixit multitudo: pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis. Tu itaq̄ nunc imminue
paululum de imperio patris tui ⁊ de iugo duriſſimo ⁊ ſeruiemus tibi. Qui ait. Jte ad tertium di
em ⁊ reuertimini ad me. Cumq̄ abijſſet populus iniit conſilium rex cum ſenioribus qui reſpon
derunt. Si obedieris hodie populo huic ⁊ petitioni eorum ceſſeris: locutuſq̄ fueris ad eos lenia
erūt tibi ſerui cūctis diebus. At ille relinquit conſiliū ſenū ⁊ adhibuit adoleſcentes q̄ nutriti fue
rant: cū eo qui dixerūt ei. Sic loqueris populo huic minim⁹ digitus me⁹ groſſior eſt dorſo patris
mei: ⁊ nunc pater me⁹ poſuit ſup vos iugū: ego aūt addam ſup iugū veſtrū. pater me⁹ cecidit vos
flagellis: ego aūt cedā vos ſcorpionib⁹: fecitq̄ ſic ⁊ irritato populo receſſerūt ab eo decez tribus
q̄ conſtituerūt ſibi regē Jeroboā filiū Nabath. Sciſſuſq̄ eſt iſrael imppetuū: q: inexptiorex cō
ſilia iuuenū recepit. Melius fuerat illū iuuenē infantē fuiſſe. Nam tūc Ocoʒias filius Joram
duos ⁊ viginti natus annos regnū accepit in iſrael ⁊ afflixit pplm domini: ⁊ fecit quod malū erat
coram deo: nec aliter ſe habuit Achaʒ fili⁹ Joathā qui viginti annoꝝ erat cū regnare cepit in
iuda. nemo peior q̄ Manaſſes inter reges fuit qui.xij.etatis anno ſuſcepit imperiū. Similis ei
filius Amon fuit qui regnum.xxij.etatis anno inchoauit: ⁊ a ſeruis ſuis ꝓpter ſcelera quib⁹ im
plicatus erat occiſus fuit. Quid Joachim referam ⁊ duos ioachim patrem ⁊ filium: aut Sede
chiam nomine qui perdita hieroſolyma captus a caldeis prius ante ſe natos ſuos occidi vidit:
poſtea priuatus eſt oculis. Hi omnes infra.iij.⁊.xx.annum regnare ceperunt: ⁊ quoniam inexper
ti erant: maluʒ coram deo gerentes: ⁊ ſe ⁊ ſuos populos peſſumdarunt. Quorum ſtulticie contra
ria eſt adoleſcentia tua: que licet quantum in hac etate poteſt eſſe: multum prudentie ſortita ſit
ſpemq̄ maximam de ſua ſapientia prebeat: non tamen prius ad regendam totam prouinciā mit
ti voluit q̄ ⁊ robur etatis ⁊ rerum aſſequeretur experientiam. Sciebas namq̄ tuapte ingenio:
quoniam non recturus: ſed regendus ires: quod ſub patruele tuo Ceſare noſtro ſapientiſſimo:
potius q̄ ſub alijs tolerare voluiſti: vt interim dum etas creſcat regiam maieſtatem ſecutus in
terſis conſilijs: iudicia noſcas: res arduas videas. Uiros ſapientes audias: dietim ſias rerum
experientia doctior. At cum his ſeruandum eſt quod ſupradixi vt temporis aliquod ſpacium cō
cedas litteris: que reliquas virtutes tuas condiant ⁊ illuſtrent: quibus ſi fueris vt te ſpero fu
turum rite imbutus: cum ad regendum venies non par alijs: ſed omnium principum eris ſpecu
lum: reges vicini omnes ſuarum litium moderatorem ⁊ arbitrum facient. Et quemadmodum ad
viſendam ſapientiam Salomonis regina ſabba ⁊ alij orientales concurrerunt: ſic te totus occi
dens venerabitur ⁊ ſeptentrio: ⁊ ad famam tue prudentie infiniti viſuri te venient. Eris enim
quaſi Joſias alius filius Amon populum tuum recte gubernans: nec ad dexteram neq̄ ad ſini
ſtram declinans. Age igitur princeps optime ⁊ adoleſcens clariſſime dum tempus habes incū
be litteris: ediſce ſapientiam ⁊ ſtudio te prebe. Nec ſit tibi cure ſi res alique in athesi ſunt inno
uate. Jllas enim patruelis tu⁹ componet ⁊ pro ſua eximia: tū ſapientia: tum bonitate pacabit: te
q̄ cum tp̄s aderit ⁊ dominio ⁊ virtutibus actū remittet in patriam. Jnterea regimē recte illi cō
miſſum eſt: q: indiget atheſis regio fauore ꝓpter finitimos plures q̄ tuis inhiant terris ⁊ apertis
faucib⁹ expectāt quō tuū poſſint patrimoniū deuorarē: nec aliud verent̄ q̄ nomē regiū impialē
q̄ dignitatē. Et licet nōnulli aliqua in pſentiaꝝ temptent: meli⁹ tamen regio q̄ ducali nomine cō
peſceeutur: q̄ ſi tu regeres adoleſcentiam contēnentes tuā acerbius affligerent terram. Sed mit

to hoc ꝙ tu te ſciſti quid eſſet agendum ⁊ te regi cōmendaſti. Meum eſt te hortari vt litterarum
quāta ſit vtilitas quātuſq̄ fructus noſceris. Non mihi horarū ſtudio tribuas quod iam tibi ſatis
arbitror perſuaſum. Non eloquentia mea q̄ nulla eſt ſed bonitate tua qui ab ipſa natura ſitire vi-
deris amorem ſcientie. Sed facio iam finē: quia rumor vociferatio ⁊ ſtrepitus in quo ſum nō fert
vt plura dicam. Venio enī inter clamores qui rumperent ſomnū orſo vituliſq̄ marinis. Unicum
eſt toti cancellarie receptaculum. Complures ſumus vnis in edibus cōmenſantes ⁊ cōbibentes
Nec formice tam preſſe in ſuis antris q̄ nos vna in aulcola degimus. Apes diſtincte cellulis in al
uearibus deliteſcunt. nos vno in conclaui velut oues in ſeptis alter alterum ꝓmimus: nec ſpuere
quiſq̄ poteſt niſi alterius cōmaculet veſtem. Tantūq̄ inter nos ſeruamus ſilentiū vt picas in ne
moribus vel cornices aut in paludibus ranas audire cenſeas te. Miror me qui tantū exprimere
tibi potuerim. Sed hoc forſitan nimis eſt tibi: q̄ iam litteras quaſi iugum aliquod abieciſti ⁊ nūc
magis vocandus es ad ſtudium q̄ trahendus. Illud mihi moleſtū eſt ꝙ ad te ſcribens inter vexa
tiones plurimas perpolire nō potui quod te legere ſperaui. At tu veniam dabis ⁊ loco ⁊ ingenio
ꝓ meo: quod tam habes eſt vt nedum in tumultu ſed vix in quiete ornare queat quod ſcribit. Uale
iam tandem ⁊ me q̄tum ceſar permittit tuum habeto. Ex gretz.

¶ Amoris illiciti medela. Epiſtola. cvi.

Eneas ſiluius poeta nicolao Uartemburgenſi. S. p. d. Querebaris mecū nocte
preterita ꝙ amori operam dares: nec delibutum ac vincitum animū ſoluere poſ
ſes. Dixiſti te nec virginem nec nuptam nec viduam amare: ſed mulierem q̄uis
pulchram meretricem: tamen quibuſlibet viris precij cauſa ſeſe ſubſternētem.
Id tibi moleſtum eſſe aiebas libenterq̄ amorem hunc velle te poſtergare: ſed
viam modūq̄ neſcire quo fieri liber ⁊ amore vacuus poſſes. Nam ⁊ ſi plures ſa-
cerdotes conſulueris: neminem tamen remedia que tibi viderentur efficacia ꝓ
tuliſſe dicebas. Rogaſti igitur me magniſq̄ precibus eſflagitaſti egritudini tue vt aliquā afferre
medelam ac iter oſtendere tibi quo poſſes ardentis amoris flāmas effugere. Parebo deſiderio
tuo. Salubria prebebo tibi remedia ſi ea amplecti volueris. Nec verebor medici culpā mihi aſcri
bi: ſi tu obedientis egroti pſonam ſuſceperis: q̄uis arbitror quos conſuluiſti ſacerdotes ſatis tibi
feciſſe ſi precepta tenuiſſes q̄ illi dederunt. Sed tibi viſa fuerunt fortaſſe grauia. Nam cum dicer
fuge illentam: nihil ſibi loquaris: nihil de illa audias: durum verbum viſum eſt. Ac febricitans quo
q̄ inuitus audit frigida pocula ſibi negari. Si tū ſanari vult qđ medic⁹ mandat diligēter obſerua
bit. Tu ergo mi nicolae ſi vis amorē euadere liberq̄ fieri: prepara te vt q̄ precipiā facias. Noſcito
egrotū te fore maximaq̄ infirmitate detentū: et ꝓpter ſanitatem dura ⁊ aſpera eſſe plura ſub-
eunda. Nempe egrotus eſt mi Nicolae omnis qui amat. Ac ne dum egrotos ſed ſeruiture etiam
captus atq̄ inſanus et amens. De amore inquam illicito. Nam deum colere et amare parentes
vxorem ⁊ liberos virtutis eſt non vicij: ſanitatiſq̄ non egritudinis. At tu amorem illicitum ſeque
ris. Quid tu eſſe amorem illicitum de quo iam loquimur credis. Veteres putarunt illum et vene
re vulcanoq̄ natum puerum cecum alatum ſagittam in manibus habentem: quibus viros ac mu
lieres feriens ardorem dilectionis infundere. Apud virgilium legimus. Nunc ſcio quid ſit amor
duris in cautibus illum iſmarus aut rodope aut extremi garamantes nec generis noſtri puerum
nec ſanguinis edunt. Sed error: hic mortalis populis ſuit: qui veritatem attingere non potuit
amor: vt in tragedijs inquit Seneca. Nihil aliud eſt niſi vis quedam magna mentis: blanduſq̄
animi calor iuuenta gignitur luxu ocio et inter leta fortune bona nutritur. Hic mentem hominis
eripit: iudicium omne peruertit: ſenſum ebetat: animum extinguit. Namq̄ cum mulierem dili-
gis non in te ſed in illa viuis. Quid igitur peius eſt q̄ viuentem non viuere q̄ ſenſum habentem
non ſentire: q̄ oculis preditum non videre. Equidem qui amat in alium mutatur virum: nec loqui
tur nec facit que ante ſolebat. Hinc parmeno apud Terentium. Dij boni quid hoc morbi eſt: adeon
homines mutarier ex amore non cognoſcas eundem eſſet. Putat comicus morbum eſſe amorem:
nec male putat. nam ⁊ apud Macrobium: luxuriam que vel mater amoris eſt: vel filia teterrimi
morbi partem ypocras eſſe dicit. Hic morbus plerūq̄ iuuenes aggreditur: ſed viros quoq̄ ſeneſ
q̄ vexat: tantoq̄ periculoſior ⁊ riſu dignior eſt: quanto perſona que capta eſt etate aut ſciētia cen
ſetur preſtantior. Cum ergo ypolite captus ſis amoriq̄ ſeruias: ſcias te morboſum eſſe. Si morbo
ſuo es liberari ſtudet. Nam quis morbum patitur qui curari non velit. Sane vt morbus grauior
eſt acerbior periculoſior eo morbo ſi maior eſt de ſanitate cura. Tua infirmitas magna eſt: ſit et
cure diligentia magna. Cogita mi nicolae quo in ſtatu es. Tu nihil te eſtimas: quicquid tibi eue-
niat leue eſt. Solum ſuper amicam anxius es. Non parentes: non neceſſarios: non beneſacto-
res magnifacis. Solus tuus animus in amica eſt. Illam amas: illam promoues: illam ſomnias:
de illa cogitas: de illa loqueris: de illa ſuſpiras: nihil agis quin memoriam eius habeas. En ſtulti

ciam:amentiam:morbumq; teterrimũ. An non eſt petenda cura. Quis non hoc morbo ſanari ve-
lit. Ceterum ad ſalutem tuam hec ſunt neceſſaria nicolae que ſi feceris ſanus eris: ſi neglexeris
ſepelieris in morbo tuo:nec te quiſq̃ iuuari poterit. Cogita primũ q̃ remote a preceptis dei receſ-
ſiſti:qui cum debeas deum ex toto corde diligere creaturam amaſti: ꝛ in ea omnem tuam delecta-
tionem ꝛ oblectationem poſuiſti:ſic enim factus es idolorum cultor. Nam que creaturã deo pre
ponit idolatra eſt. Negabis te idolatram eſſe quaſi nõ preponas creatori creatum. At ſi verũ fa-
teri vis plus tuam amicam diligis q̃ deum. Nam que deus mandat negligis:poſtergas:contem-
nis. Que vult amica ſumma cum diligentia curas adimplere: at hoc nempe eſt preferre mulierem
deo. Heu q̃ magnũ eſt malum:q̃ periculoſum:q̃ deteſtabile creaturam ſic amare vt deum parui-
facias. Deus cum eſſes nihil te aliquid eſſe fecit vt poſſes ſcire diuina ſacramenta ꝛ viã qua itur
in celum. Ipſe quoq; deus cum ob culpam primi parentis tu ꝛ ceteri homines paradiſum amiſeri-
tis naſci pro te voluit fieri homo:capi:cedi:vituperari:crucifigi:mori:ac ſuo te precioſo redimere ſan
guine. En q̃ magna ingratitudo eſt iniquitatis:inhumanitas:feritas:hunc qui tanta pro te fecerit
propter vilem relinquere mulierculam:hoc ſatis te ceteroſq; xp̃ianos mouere deñt ab amoribus illi-
citis deo ſoli ſeruire. Sed cogita vlterius quid agis nicolae. Pulchra tibi videtur amica tua: cre-
dis nec ſic ſemper pulchra erit. Res eſt forma fugax vt inquit tragedus:mulier q̃ hodie formoſa eſt
cras deformis erit. Qui tua bona perpetua ꝛ immutabilia pro caducis mutabilibuſq; permutas.
Sit vt putas ſpectabili forma mulier:leue hoc bonũ eſt. Nihil forma mulieres eſt niſi moribus ad-
iuta. Caſtitas eſt q̃ feminam laudat nõ forma. Tu nõ caſtitatem ſequeris:formã ſolum amas. For
ma hec vti flos agri decidit. Roſa mane rubet:ſero langueſcit. Nihil formoſius eſt virtute atq; ho
neſtate:ſi hanc intueneris multo tibi formoſior videretur q̃ tua ſit amica. Etenim nec lucifer nec
heſperus tam decorus eſt q̃ ipſa facies honeſtatis:quã qui relinquit propter mulierẽ extima oro
q̃ ſit delirus ꝛ amens. Ceterum nicolae vt tecum nõ multis vtar. Hec quã amas mulier non tua
ſola eſt:ſed complures eam habent. Nec ipſa te ſolum amat:ſed alios quoq; diligit. Quid tu i tur
ba vis facere. Cogita te iam eſſe in veſpero:iam ſenem:iam meriti proximũ. Vis ne cum iuueni-
bus contendere:vis cum robuſtis pugnare. Quid tibi in eo prelio queris in quo victor ſuccumbes
Magna res eſt virium ſemen a iuuenibus extorquere mulierem. Sis tamẽ potes:vt extorqueas
quid viciſti cum prelium huiuſmodi ſit vt vincens ſuccũbat. Quid eſt oro mulier:niſi iuuentutis ex
pilatrix:virorum rapina:ſenũ mors:patrimonij deuoratrix:honoris pernicies:pabulum diaboli: ia-
nua mortis:inferni ſupplemẽtum. Cogita nicolae quot mala per mulierem obuenerint: cũ ſalomon
cum holofernes:cum Sanſon per mulierem decepti fuerint. Non credas ſic fortem eſſe vt non il-
ludaris. Sed quãto viris illis debilior es:incautior:imprudentior: tanto te ab eo loco ſermone in
quo potes decipi. Nihil eſt mulieris amor qui cum peccato ſit. Non eſt in muliere ſtabilitas: que
nunc te amat:cras alium amabit. Quid tu hunc amorem extimes:qui in plures diuiſus eſt. Nulla
mulier tam ſite aliquẽ amauit:que veniente nouo proco nouiſq; precibus vel muneribus non mu
tarit amorem. Mulier eſt aial imperfectum:varium:fallax multis morbis paſſionibuſq; ſubiectum
ſine fide:ſine timore:ſine conſtantia:ſine pietate. De his loquor mulieribus que turpes admittũt
amores. Nunq̃ he ſtabiles ſunt. Nãq; vt ſemel a recto tramite receſſerũt:iam ſe liberas arbitrã
tur:vt quocũq; velint vagentur:nec amplius vel mariti vel amici timorem habent. Credo equi-
dem illam coeundi fetidam voluptatem tibi qui iam ſenio exhauſtus es parum placere. Nam q̃d
nedum tibi antiquo ꝛ arido:ſed iuueni humecto illa inepta ꝛ ſpuricida voluptas conferre poteſt
quã mox penitudo conſequitur. an non magna res eſt ammonitio illa ac citatio ſiue cõmutatio q̃-
dam que poſt peccatum eueſtigio mentem hominis cruciat:q̃ iniquus eſt homo qui totiens am-
monitus non quieſcit:qui punitus non emendatur:qui correctus non efficitur melior. Quid ille a-
ctus carnalis operatur:niſi carnis interitum. vtinã ſolam carnem interimeret ꝛ nõ occideret ani-
mam. At duo cum inuicem coeunt vir atq; femina:quaſi duo vaſa teſtea mihi videntur: que inter
ſe confricentur donec rumpantur ꝛ ad nihilum redigantur. Tu tamen non in coitu: ſed in viſu ſer-
moneq; forſitan oblectaris. Quid obſecro in viſu eſt tam pulchrum:vt nõ inuenias aliquid pulchrius.
Pulchritudo quã debemus querere in celo eſt:cui nulla poteſt res mundana cõparari. In illa oĩs
perfectio eſt:mundana ſemper diminuta ſunt. Illa perpetua:hec caduca. Illa fixa:hec fluxa: hãc
quã tu miraris formam paulum quis febris exſpiet:aut ſi morbus abfuerit: ſenectus non deerit q̃
illam teretem ſucci plenãq; faciem rugoſam criſpam reddat. Sicut illa que nũc miraris membra
de curſu temporis arida nigra ſqualida fetore ac ſpurcitia plena. Non oculi ſplendorem vndiq; ſer
uabunt. Fetebit os:collum incuruabitur. Corpus vndiq; ſicco ꝛ arido trunco fiet ſimile. Cogita hec
ꝛ auerte ſpem:priuſq̃ fuge q̃ periueris. Multo enĩ melius eſt rem contẽnere q̃ perdere. Iam ve
ro de ſermone ſuo dulci placido ꝛ mellifluo quo te dicis oblectari admodum miror. Quid enĩ ſer-
mo muliebris in ſe dulce habet. Quid dicit tibi amica. Nempe aut queritur:aut plorat: aut mina-
tur:aut tibi inanes refert fabulas. Dicit quid cum vicina fecerit:quid ſomniauerit: quot oua galli-

na peperit:quibus floribus ſerta componantur.Omnis ſermo mulieris de re vana leuiſq; eſt.In
quo qui oblectatur:ꝛ ipſum leuem eſſe oportet.Narrat tibi nonnunꝙ ꝛ cum alio amatore:ꝛ quo
pacto iacuerit:quid doni receperit:quam cenam habuerit:quibus voluptatibus fuerit vſa.Que
res non gaudium tibi:ſed cruciatum afferunt.Sed accipe que velis gaudia in ſermone amice.
Eris ne amens rationiſq; inops:vt non magis in alicuius docti viri verbis ſermonibuſq; lete-
ris.Reſume omnia ſimul que in amore ſunt gaudia:rurſuſq; tedia:multa iſta:pauca illa reperi-
es:veramq; illius ſententiam dices qui paru̅ mellis in multo felle merſum inquit amorem eſſe.
Cum ergo Nicolae totus amor de quo loquimur:vanus:aſper:amarus:damnoſuſq; ſit:ꝛ homine̅
morbo grauiſſimo teneat:curandum eſt vt ab eo libereris.Cura autem ea eſt:vt menti tue pſua-
deas malum eſſe amorem.Poſt hec declines amice ſermonem:ocium fugias:in negocio ſemper
ſis:viros bonos qui te inſtrua̅t ſequaris:nulli ludo:nulli co̅uiuio interſis.Si quid largita eſt ami
ca abs te abijcias.Nihil penes te ſit ꝙ illius fuerit:puta illa eſſe nuncium dyaboli qui te ꝑdere
velit.Sint in memoria xpi beneficia que tibi impendit.Cogita quot benefacienti p̄mia in cele-
ſtibus ſedibus:ꝛ quot malefacienti ſupplicia apud inferos preparata ſunt.Cogita dies tuos aſſi
due fieri breuiores:inſtareq; ſemꝑ vltimu̅.Cogita q: irriſui eſt qui amat ꝛ p̄ſertim viro tuo ma-
turus.Cogita inſtabile̅ mulieris animu̅.Cogita ꝑditionem t'pis quo nihil eſt preciosius.Cogita
diſſipationem bonoꝝ.Cogita vitam quam viuimus breuiſſima̅ in hoc ſeculo ꝙuis voluptatib'ſit
dedita ꝛ in alio mundo quem inquirimus nullu̅ eſſe finem.Hec ſi tecu̅ ſedulo cogitaueris p̄cepta
q; iſta tenueris amorem quo cruciaris a te breui tempore relegabis:viru̅q; te preſtabis deo gra
tum celoq; dignum.Vale.

❡ Friſingen̄.epiſcopus deſponſatur Henrico ſchlick. Epiſtola.cvij.

ENeas ſiluius poeta Reuerendo patri dn̄o Henrico ſchlick:electo friſingen̄.Sa.
p.d.Heri dum caſus neſcio quis in curiam me duxiſſet Johannes nieperg litte-
ras quaſdam ducis Bauarie Alberti:ſibi ꝛ Valthero zebinger deſtinatas produ-
xit.Volſgangoq; noſtro legendas dedit.In his ſcriptu̅ erat Johannem cardina
lem ſancti Martini in epiſcopum friſingen̄.electum ac rite confirmatuꝫ fuiſſe:nec
aliud ſibi obſtare ad poſſeſſionem adipiſcendam niſi regem ꝛ Caſpare̅ ſchlik:q̄d
ſibi tum iniuſtum:inhumanum videretur:cum ille ius haberet caſpar nihil tituli poſſet oſtende-
re.Rogabantur ergo illi duo magniſq; precibus orabantur:vt cardinali eſſent auxilio:regemq;
hac infamia liberarent quem totus orbis iniuriari ꝛ vim facere Johanni cardinali cognoſceret
Cardinalem vero iam eſſe ꝑpoſiti regem viſere.Sed cum hi duo quaſi regij currus aurige fo-
rent:rotas voluere deberent:ꝛ obuiare ne cardinalem oporteret venire iniurias queſtum.Hec
ergo partim intellexi dum legerentur.Nam arrigo aures cu̅ friſingen̄.eccl'iam audio nominari.
Partim vero expoſuit mihi Volſgangus.Nihil illi ad hec reſponderunt.Sed id bonam in parte̅
ſum interpretatus quando lectura commiſſa eſt noſtro.Si quid enim male mentis illi habuiſ-
ſent no̅ permiſiſſent nos hec ſcire.Nam qui nocere vult eos fugitat qui poſſunt obſiſtere.He ve-
ro littere cur ſcripte ſint:ꝛ cuius ſuaſu tantomagis exiſtimare poteſtis ꝙ ego:q̄to iudicium ve-
ſtrum eſt ad coniecturam ꝙ meum ſagacius.Mihi no̅ eſt veriſimile hoc fuiſſe ſcriptu̅ niſi ex hac
curia co̅monitio ꝓceſſiſſet.Oportuit namq; prius ſcituꝫ eſſe qui fore̅t ꝛ apud rege̅ auditi ꝛ veſtre
partis defenſores.Ac mira res vt eade̅ dies res ꝯrias tolerit ꝛ nunc meſticia̅ nunc leticia̅ dede-
rit.Verum eſt q̄d dici ſolet.Multa dies variuſq; labor mutabilis eui.Retulit in melius:nemo di
em laudet aut damnet niſi adueniente ſero.hec mane contigerunt.Sero autem ad me venit ta
bellarius ap'licus q̄ te queritas afferre litteras tue ꝓmiſſio̅is ſe dixit.Suſcepimus eu̅ o̅es gau
dio pleni:ꝛ in cena nobiſcu̅ habuimus.Is q: no̅ reperit te ſtatuerat ſe vienna̅:venturu̅ laturum-
q; litteras.Sed amonui ſibi hanc mentem retinuiq; apud me litteras ꝓuiſionis que ſunt nume-
ro nouem:duas clauſas ad te remitto ꝛ miſſiuas o̅es que tum tibi tum cancellario diriguntur.No̅
viſum eſt mihi tutu̅ principales l'ras maiori dimitti periculo.Scitis q: inſidie ſunt:ꝛ iam notum
erat pluribus in hac curia hunc aduenisſe nunciu̅.Satis eſt tibi has litteras in cancellaria fore.
Nam ꝛ huc rediture eſſent cu̅ petenda poſſeſſio ſit.Littere plene ſunt ꝓuidentur q; tibi ꝑ reſer-
uationem.Et date ſunt o̅es ſenis ex die tibi noto.Ego hoc mane id regi dica̅ no̅ petens poſſeſſio
nem:q: nihil ꝓficerem ꝛ ſtultum eſt petere quod impetrari non poteſt.Scio hoc reſeruari in ad-
uentum cancellarij.Sed volo regem ſciri nihil falſi ꝑ cancellariu̅ ſibi ſcriptum fuiſſe de litteris.
Nunc mihi conſultuꝫ videt' vt cancellario mox ſcribam:ꝛ vt hanc meam epl'am ſibi deſtines ne
quid ignoret:ne vel alium in curiam mittat nu̅cium:ꝛ vt quam feſtinanter veniat:puto poſſeſſio
nem haberi poſſe.Ego litteras diligenter aſſeruabo.Non eſſet forſitan abſq; vſu certum nun-
cium illi rurſus mittere:tu tamen fac vt iubet.Et bene ſi quid amplius acturum vis ſcribe:q: pro
na eſt obedientia mea.Vale optime.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. dño Procopio de rabenſtain militi litterato ⁊ pre-
ſtanti. Nocte preterita priuſꝙ me quieti committerem: multa mecū de te locu-
tus ſum. Mirabar tuis virtutibus non dari locum conuenientem: ꝗ licet acce-
ptus ſis ceſari: nō tamen vt par eſſet efferri te video. Nam cum reluceat in te
nobilitas ⁊ ꝓbitas: nō video cur inter primores poni nō debeas. Accuſaui ergo
fortunam que tum honoris: tum diuitiarum creditur diſpenſatrix: pluraqꝫ me-
cum ſtomachatus dixi. vt que viros premeret bonos: extolleret malos: nec finē
feci: donec altus me ſomnus oppreſſit. Inter dormiendū vero mira ꝑ quietem ſum contēplatus
que tibi nunc referre decreui. Tu arrige aures reſqꝫ tum miras tum ſtupēdas agnoſce. Iam no-
ctis decurſo ſpacio ſyderibus dubijs poſtꝙ pigri boete frigida ſarrata circūgerant viſionē hanc
habui. In locos letos ⁊ amena vireta deueni graminꝰ cāpus in medio fortunati nemoris erat
riuo cinctus ⁊ muro: due illic porte: altera cornea: altera candēti nitens elephante. Muri altiſſi-
mi ex adamante cōſtructi: riuus immēſe ꝓfunditatis. Nulli acceſſus ad portas niſi ꝑ pontes qui
tū cathenis eleuari pauci aduenientibus dimittebant. In ripis e regione portaꝝ exiſtentibus: in-
gens viroꝝ ac feminaꝝ turba conſedebant: tendenteſqꝫ manus orabant tranſmitti. Certiꝰ hac no-
uitate dum hac ⁊ illac circūcurſo. Plures mihi obuij dantur: quorum facies agnoſcebā. Neſcio tū
quare factū ſit: vt nemo mihi ſermonis copiam faceret. Veni ad corneā portam: in cuius ſummo
hec verba litteris antiquis inſcripta conſpexi: paucos admitto: ſeruo pauciores. Auidus noſſe
quod foret interius. Iuuenē qui ſupra turrim erat magnis precibus obſecraui (incaſſum tamē)
mihi vt fores panderet. Tum forte adoleſcens venit magna comitante caterua. Cognoſco habi-
tum ex rheni partibus erat. Quiſnam hic eſt inquam accedit me vir togatus credo me italū no-
uit italus: ⁊ Ludouicus eſt hic ait dux Bauarie: ꝓnceps elector qui trans illum murum nos ducet
At ego mi vir impetra ⁊ mihi tranſitū: ſi quid iuris habet communis inter nos patria. Faciam
inquit ille vixqꝫ locuti eramus cum foribus dimiſſis Ludouicus ingreſſus eſt ⁊ vna ſecum ꝙplu-
res alij quos ianitor nominatim appellauit. Ego vt explorator ſub pallio principis qui Ludoui-
co habebat: ⁊ vnus ex brandemburgēn. marchionibus viſus eſt latitans intraui. Illi florea prata
riui tum lacte: tum vino currentes: frigidi fontes: lacus piſcibus pleni: balnea ſuauiſſima: denſi
luci: vineta ſemper vuis onuſta: arbores perpetui autumni: quales ortus heſperidum: vel phea-
tes habuiſſe creduntur. Poma quorum ſolo paſcaris odore: per ſiluas fere manſuete captu fa-
ciles. Volucres ⁊ eſui et cantui nate: vnicus eſt apud ethiopes locus eliotrapeza nuncupatus.
O piparis epulis ſemper refertus: quibus indiſcretim omnes veſcuntur: apud quem lacus te-
nuis laticis hauſtu ſaluberrimus. Hic plurima ſunt huiuſmodi loca: menſe ſub arboribus parate
gemmatis vaſculis pateriſqꝫ aureis onerate. Nullum falernum comparari vino poteſt: qui ex vi-
no ſato illic manat. Mella paſſim fluunt: arundineta ſuccaro plena. Omne genus aromatum ex
arbore cadit. Auri ⁊ argenti inexhauſte mine. Lapilli precioſi tanꝙ ceruſa in nemoribus pendēt
venuſte puelle: eleganteſqꝫ iuuenes perpetuas ducunt choreas. Quicquid muſicum eſt illic reſo-
nat. Non tam voluptuoſam ſuis ſequacibus paradiſum machometus repromiſit: ꝙ hic vidiſſes.
Diſpenſatores huc ⁊ illuc diſcurrebant. bacchus: ceres: ⁊ venus. Silua myrthea concubitus ad-
mittebat. Iam ego ex palio prodieram cupiduſqꝫ videndi per medias letantium turbas ibam
ſecurus. Cum Vegius poeta laudenſis me aggreditur. Et o inquit Enea quo huc pacto veniſti:
amplexus amicum expoſui caſum. Cum ille voluiſſem te vocatum fuiſſe. Nam hic preter iuſſum
ere nemo manere poteſt. Illa ſi te viderit mox iubebit expelli. Cum ego quenam eſt hec domi-
na cuius expectatur vocatio. Hera fortuna reſpondit vegius: cuius munere oēs qui ſumus hic fe-
liciter viuimus: illi totus obedit orbis: quicquid hec iuſſit factum eſt. Tū ego: ergo tu ex felicibus
vnus es qui ſolebas eſſe ꝙ miſer. Sum inquit Vegius: dilexit me tandem hec domina: ſummiqꝫ
pontificis mihi gratiam conciliauit canonicūqꝫ baſilice ſancti petri fecit. Ha inquā ego iam incipi-
am colere tuam dominam ſi quos bonos euehit. Ego ſepe eam inuectus ſum ꝙ malis bonam ⁊
malā bonis eam videbam. Scis ꝙ bonus fuerit Socrates nunꝙ illi ariſit. Platonē qui fuit phi-
loſophorum maximus in ſeruitutem redegit. Pithagoram ſemper vagari cōpulit. Ciceronē ꝙ
uis et rhetore conſulem fecerit: in manus tamen poſtmodum inimicorū dedit ⁊ antonij gladius
interemit. Scipionem in exilium miſit. Fabricium in cathino terreo ſeu ligneo comedere fecit:
Primum Catonem paupertate grauauit: ſibi vt manus conſciret alterum iuſſit. Aſpice viuētes
Quid Iuliano cardinali ſancti angeli tot virtutibus ornato repenſum vides. Quid Iohanni ſan-
cti Petri. Iohanni ſancti Calixti: ac Iohani tarentini eiuſdem ordinis viris. Quid eſt his quod
vel probitati: vel ſcientie correſpondeat. Quis dicere poteſt Caſparem cancellarium ꝙuis du-
cem ſibi coniugem copularit: dignas laborum retributiones tuliſſe qui iam trium ceſarum can

cellarius fuit. Wilhelmus de lapide miles inſignis: non minus litterarū ꝙ armoꝝ ſcius: q̇ mūdum
virtutis agnoſcēde cupidus peragrauit: quid ſuis meritis dignū eſt aſſecutus. Campiſius noſter
pħia plenus: q̇ ſedis apoſtolice ſeruitijs etatē ſuā ꝯſecrauit pauperior Codro eſt. Unicus miles
eſt: aut ſi comites habet vir quattuor ſunt. Procopius bohemus in curia ceſaris: q̇ licet litteras
amet colatqꝫ indocti tñ atqꝫ hebetes ſibi preferuntur. Nolo referre quos aſinos viderim exalta-
tos ſup cedros libani: q̇ etiam hodie floret hoīes ſine līis: elingues ſine ſenſu: vir manus dextra
quot habeat digitos nouit: ſecurius eſt mortuos ꝙ viuentes carpere. Quid deterius aut horribi-
lius monſtrū nerone fuit. Quid tyberio ſceleratius: his tñ imperia ꝙ Veſpaſiano ⁊ Tito pijs ce-
ſaribus diuturni ora fuerūt. Quid domiciano turpi⁹: beſtiam tñ illam mūdi ceruicib⁹ inuenientē
plurib⁹ annis pertulit orbis. Iouinianū qꝫ religioſus clemenſqꝫ fuit oppreſſum fumo carbonum
mox amiſit. Quot criſpin⁹ villas erexit monſtrū a vicijs nulla virtute redemptū. Spado claudij
neronis poſſides tot diuitias poſſedit: vt edes ſuas ornatiores ⁊ ampliores capitolio cōſtrueret.
Babrin⁹ cremonēſi. vij. ꝯſos ſuos interemit quib⁹ in fetida ſepultis cloaca dñatum ſuſcepit. Nō
poſſum viuentem aliquē non tangere patrem philippi ducis q̇ nunc burgūdiam tenet: in ꝑſentia
regis francie prepoſitū pariſieñ. ſecuri percuſſit. Is nūc in prouincia quietiſſimā habet vitam: pin-
guibus agris donatus. Hic tamen ⁊ homicidiū fecit ⁊ publicam fidem fregit: qui miſer ille ſecut⁹
fuerat. Hec mihi bilem ſepius commouerunt. Aut poſtꝙ te virum probum ⁊ doctum iam fortune
blandimentꝫ video delinitum: ſic mitior illi: putoqꝫ te nō ſolum ex bonorum numero gratum eſſe
huic matrone ſed duc me rogo vt illam intuar. Ita eſt inquit vegius plures boni ſunt in hoc ꝯuen-
tu ꝙuis mihi non arrogo quid tu nomen das. Scio me peccati reum eſſe: indignūqꝫ gradu meo:
ſed ita placitum eſt tum fortune tum meo pōtifici: atqꝫ vt agnoſcas bonos quoqꝫ huic domine gra-
tos eſſe. Audi me parumper volo conſtantino magno Nerue troiano duobuſqꝫ theodoſijs ipſiqꝫ
primo auguſto quāta felicitas arriſerit: quia probi fuerunt nunc diſputare. Ad viuos venio. Quid
tuo ceſari religioſiſſimo. Quid meo pontifici ſanctiſſimo. Num blandam fortuna oſtendit. Regem
aragonū quis eleuauit niſi fortuna. Quis ducē gloceſtrie magnū fecit. Quis colonieñ. ⁊ treuereñ.
antiſtites magna eſt horum virtus. ⁊ tamē fortune ſtatu ſunt ſublimati. Diceret maguntinus meū
genuererit me. Sic et ſaxones ⁊ bauarie duces dicere poſſent tanꝙ nihil in eis fortuna fuerit
operata. Sed quis eos tam alte naſci fecit niſi fortuna. Poterat hec ſi voluiſſet regis hiſpanie vł
anglie me loco ſupponere: nulla virtute noſtra ſed caſu generis nanciſcimur claritatem. Quod ſi
plures ſunt virtuoſi quos fortuna preterit nemo iraſci debet. Poteſt enim hec domīa que ſua ſunt
bona cui vult elargiri. Homines in mundum nō ad opes poſſidendas aut perfruendas delicias:
ſed ad labores naſcuntur: viuereqꝫ in terris non tanꝙ incole: ſed vt aduene peregriniqꝫ debent fu-
turamqꝫ patriam per opera virtutis inquirere. in magna vero fortuna non facile virtus reperit;
quod animaduertens Thebanus ille philoſophus ingens auri pondus in mari coniecit: vt expe-
ditiorē ſe traderet philoſophie. Chriſtus ſaluator deuſqꝫ noſter diuitias tanꝙ ſpinas ⁊ tribulos
docuit fugiendas: eius diſcipuli paupertatis amatores fuerūt victum ⁊ veſtitum habentes his con-
tenti erant. Nec hieronymus ꝙuis doctiſſimus in tenui gaza fortunam accuſauit: quia non illam
dominam: ſed xp̄m dominū ſequebatur tranſitoria pro perpetuis ſpernens. Antonius abbas qđ
fortuna dederat ſponte reiecit. Quod ſi ſane mentis eſſemus odium potius ꝙ fauorem appete-
remus fortune: cuius blanditie maximū ꝑſtant impedimentum ad eterne vite conſecutionē. Ra-
ruſqꝫ eſt ⁊ coruo rarior albo: q̇ ⁊ fortunam ſimul ⁊ iter in celum ſequi valeat. Sed cōprimo me ne
huic dñe videar detraxiſſe cuius amplexib⁹ iam delector. Tu tñ caue ne Procopiū vel alios quos
noīaſti virtutis amatores: dicas expertes fortune. Nec eñ vel carnales vel milites eſſent gene-
roſi niſi fortuna iuuiſſet. Solus cāpiſius eſt ex quo nihil ſuū pōt fortuna repetere. Sed eamus ſi
ſtat ſnīa ꝓpius. Videamuſqꝫ dñam iſtam regnoꝝ atqꝫ imperij motricē. Eamus inꝙ ego ⁊ ſi forſi-
tan hoſpes inuiſus ero: vix ꝙtum velox ex arcu ſagitta volitans currit vice ꝯfeceramus. Tunc ap-
prehendens vegius dexterā meā: reſpice inquit dextrorſum enea. ibi mirſa eſt dña. Tentoria illic
purpurea erāt ingentis margaritis ornata: que centū iugera cooperiebant. In medio ſoliū erat
peraltum: lucens claris ſmaragdis: muri ꝑterea lapides ebur ſocij veſtiebant. Sagada gēma q̇
in ꝓfundo eufratis carine nauis ſe ſolet adnectare iocūdiſſime virens. Mirthites coloris mirre
q̇ per ad colorem attritus nardi odorem ſpirat. Mitridas que ſole percuſſa varijs emicat colorib⁹
Tum pirites q̇ ſe teneri nō ſinit vehementius Chalachias grandinis candorem preferrens: echi-
tes viperas habens maculas dionyſias: qui ſui natura fuſcus eſt qui mixtus aquas ſi conteratur
vinū flagrat. Solis gēma ꝑcandida ad ſpeciem fulgidi ſyderis: veneris crinis q̇ rufoꝝ criniū fa-
ciem ꝑfert. Selenites fulgore candido tranſlucens: piropus q̇ flāmas imitat meconites papaue-
ra exprimens Mirmites reptantē formicā. Calcoprongos vt era pulſata reſonās. Siderites cer-
tis maleficijs incantatus diſcordias excitans ſimilis ferro. Flogites q̇ intra ſe quaſi flammas ex-
tuantes oſtentat. Antracias vt ſtellas coruſcans. Enchidros exudans vt clauſaꝫ in eo putes fon-

tancā ſcanturiginē. Melochites arabicus craſſius Smaragdo vires infantū periculis reſiſtēs.
Jris in mari rubꝛo reperta que aeris repercuſſa celeſtis arcus ex ſe ſpeciem facit. Adramadas
nitoꝛis argentei animoꝝ talentum impetus molliens ⁊ tumentes refrenans iras ⁊ contra mole-
ſtias neruoꝝ: vtiles pederos aſpectu eburneo ⁊ gratiarum conciliatoꝛ achates. Jncredibile eſt
gemmarum que illic perlucent ſi quis refert multitudinem. Jpſa foꝛtuna grandis matrona du-
plices aſpectus blando vultu nunc terrifico. Veſtibus auratis gēmatiſqꝫ altioꝛem choꝛū tenebat
oculis grandioꝛibus. Sꝫ plerūqꝫ clauſis in auribus ceras vidi illa de naui petitas queſiculos cau-
tus effugit remige ſurdo. Caduceum in manu tenebat. Jn dextera eius dominatꝰ ſedebat honoꝛ:
fauoꝛ: ſplendoꝛ: gaudiū: officium: feſtus: riſus: amoꝛ: cōiugum: vigoꝛ: robur: decus: cantus: potꝰ. Nec
minoꝛi loco: fama: gloꝛia: victoꝛia: nobilitas reuerētia: pax: leticia: potentia: fama: laus: gloꝛia: ſua-
uitas: iocunditas: hilaritas: dignitas: elatio: pompa: pꝛeſtantia: familiaritas: clientela: rapina: vl-
tio: ſuperbia: libido: arrogantia: obliuio: nuptie: conſultatio. Ad pedes eius quaſi ancille ſiue pediſ-
ſeqꝫ: diuitie: pecunie: delicie: blandicie: voluptateſqꝫ ſtabant arrectis auribus ſi quid iuſſiſſet he-
re: auditure factureqꝫ. Jn gramie vero locoqꝫ decliui ſelle plurime cernebantur oꝛcheſtra tecte
vbi plurimas vmbꝛas ſedere conſpexi. Perlucebant enim coꝛpoꝛa ſedentum ꝗuis palida erant:
verſuſqꝫ ad Vegium. Qui ſunt hi obſecro ſedentes viri reuerentia digni ſubtriſteſqꝫ. Hi ſunt in-
quit vegius quos hec domina ab initio naſcentis mundi digna eſt magnos facere. Sed iam fatis
functi huc venerunt: ⁊ vt quiſqꝫ maioꝛ fuit ſic foꝛtune pꝛoximioꝛ eſt. Nec hic ex virtutibus locus da-
tur: ſed ex felicitate. Pꝛimus hic eſt Auguſtus ceſar diuini genus: quia aurea condidit ſecula: qui-
qꝫ ſuper garamanta ⁊ indos pꝛotulit imperium. Alexander ſecundus eſt. Tum iulius ceſar. Poſt
ſcipiones duo. Jnde pompeius. Alius quem iuſcum vides hanibal eſt. Tum fabius maximus: emi-
lius Paulus: Marcellus: Alcibiades: Pꝛiamus: Hectoꝛ: Agamēnon: Achilles: Vlixes: Darius:
Xerſes: Ninus: pꝛetereo multos: ille quem vides ſigno crucis munitum Conſtantinus eſt: hūc ſe-
quitur Conſtantius: Conſtans: Conſtantinus: Valentimanus: Theodoſius. Sunt et iunioꝛes ka-
rolus magnus: Pipinus: Arturus. mitto vetuſtioꝛes. Sigiſmūdum tuipſe noſti et Albertum ge-
nerum qui poſt ſocerum non diu regnauit: foꝛtunam tum ſecundam tum aduerſam expertus eſt.
Hic Albertus ex duce rex factus hungariam bohemiamqꝫ recepit. Nec diu poſt imperium eſt
aſſecutus: vt tamen cito creuit ita cecidit repente: vix annis tribus regnauerat cū moꝛbo abſum-
ptus ſpiritum deo reddidit. Tum ego quonammodo inquam felicitatem recipis Ego apud Ju-
uenalem legi neminem malum eſſe felicem ex his quos nominaſti peſſimi plures fuerunt. Scis
ꝙ Hanibal ſeuus ꝙ fallax ꝙ cupidus fuerit: tu tamen hunc felicem dixti. Ad hec Vegius. nō vt ſa-
pientes nomen felicitatis ſuſcepi: ſed vulgi moꝛem ſum ſecutus: apud quos felix dicitur cui plu-
rima ex ſententia veniunt: ſiue bonum eſt: ſiue malum quod optant. Jterum ego. Non eſt mihi ve-
gi de moꝛtuis cura: viuos rogo mihi oſtende. Reſpice inquit Vegius illam plagam: vides ne-
minem albis comis planiſqꝫ nondum annos triginta natus eſt: rarus in oꝛe riſus: grauis inceſ-
ſus: viro verba pauca: pudoꝛ ante faciem: longo vultu: ſtatura pluſꝙ mediocri: lato pectoꝛe. Vi-
deo inquam: ſed quis eſt: herus tuus Fridericus ceſar inquit Vegius. Tum ego. agnoſco domi-
num: ſed cur is foꝛtune refugit vultum. Quenam verba loquitur domina: audio vicem verba non
teneo. Dicam tibi: Eneas refert vegius. Non tam Venus Adonem dilexit ꝙ mea domina tuum
herum. Js tamen refugit nec aſpiranti annuit. Vultus foꝛtune vt cernis blandus eſt: friderici toꝛ-
ui ſunt oculi: vixqꝫ foꝛtunam intuentur. Neſcio quid ſibi ſit menti: verba foꝛtune hec ſunt. Mane
friderice ⁊ te mihi crede. Nemo regnum te felicioꝛ erit: ſi mihi auſcultaueris. Quod ſi tu fugeris
ego etiā fugiam. Vides ne ſilui vt manū ad ſcapulas ceſaris foꝛtuna poſuit: collinūqꝫ vult pꝛende-
re. Neſcio an ſe capi ſinat ceſar qꝺ ſuperi faxint: ſi fauentē foꝛtunā ſpꝛeuerit fugeritqꝫ. Scio mo-
rem domine nunꝙ ſibi blandioꝛ erit. Superba eſt. rogari potius vult ꝙ rogare. Nunꝙ vidi hanc
eram tam ſe alicui blandam pꝛeſtitiſſe ꝙ nunc eſt tuo dn̄o. Felix ille ſi foꝛtunam ſequatur: miſer ſi
fugiat. Tum ego quis ille pꝛoximus friderico ꝗ eleuata ceruice graditur: paſſumqꝫ maioꝛem facit
paulum fuſcus. Germanꝰ eius inquit vegius Albertus dux liberalis: vaſtiqꝫ animi cū ſequitur
patruelis: Sigiſmūdus inceſſu celer: ingenio pꝛōptus ⁊ manu. Poſt hos vlricus ciliaccus comes
moꝛtalis pugne magiſter: amatoꝛ nō tam felicis ꝙ felix. Jlle maturꝰ euo grandiqꝫ coꝛpoꝛe: ſi quis
ſit queris vide ad pedes ibi calceus dicit: dn̄s de Valſe ego ſum. Hos ſequūtur viri pſtantes chie-
men. ⁊ gurcen̄. epiſcopi cancellarius herus tuus Gaſpar qui vt dicis habet ꝙ mereatur. Magi-
ſter camere ⁊ zebinger mareſcalcus hi directe ſunt nurēbergam petere: ſi petierint in patria re-
manebunt. Leonardus patauien̄. epiſcopus comes de ſchaumburg. Magiſter curie nixperg. Et
alij plures qui oēs foꝛtune ſunt filij: ꝗuis ſinguli ſuam querantur foꝛtem. Rurſus ego quenā hoꝝ
foꝛtuna eſt omniū bona inquit Vegius. Si tuus herus foꝛtune vocibus auſcultauerit varia ſi ob-
audierit. Dū ſic famur video parua ſtatura virū nigro vultu letis oculis qui manꝰ in capillos foꝛ-
tune coniecerat: arreptaqꝫ coma. Sta tandē domina meqꝫ reſpice dicebat: quo me fugis iam an-

nis duodeciꝫ capta es ſiue velis ſiue nolis vt me reſpicias oportet:ſatis mihi aduerſa fuiſti. Nunc
alium vultū prebebis rcor:aut mihi blanda eris:aut oēs tibi crines euellam. Cur me fugis puſil-
lanimeſqꝫ ſectaris. Fortune quoqꝫ in eum vox erat:viciſti fateor:nec me ampli⁹ experieris aduer
ſam. Tum ego. quis hic eſt inquā. Uegi:qui fortune vim facit. Alfonſius refert ille rex aragonū qui
cum fratribus apud ſtantiā captus. Philippoqꝫ ducis Mediolaneñ. datus dimiſſus deniqꝫ nouis
ſe prelijs immiſcuit. Aduerſamqꝫ dñam inſecutus:tm̄ inſtando perſeuerādoqꝫ fecit vt victā pudore
fortunā iam in ſuum fauorē reuocauerit. Alius quē vix tribus fortuna diſtante paſſibus cerni bur-
gundionuꝫ dux eſt ⁊ cum eo cōiunx. Cordata. Longus ille ⁊ abdomine tardus qui vix vocem expri-
mit:inſubribus preeſt:huic hera ſepius arriſit. Sed nō audit vt par erat dñe voceꝫ:ideo minuſqꝫ
agri poſſideret niſi minas fortune nature liberalitas confregiſſet. Ille in armis letus Johānes
eſt vaiuoda trāſiluanoꝝ cuius virtute fracti thurci hungariā reliquerūt. Hic niger giſkra eſt cuius
armis defenſe ſunt Ladiſlai partes. Hic Caluus bohemus ſilco eſt:vir ſenſatus volūtate varia.
Ante hunc Piceniū videre potes cuius virtutē mirari magis ꝙ referre poſſum⁹. Apud eū Fran
ciſcus cotignola ſtat magis fortune fauore ꝙ ſuis virtutibus in hanc diem magnificat⁹. Inter hos
ego matrimonialē habitū cernens. Et quenā inquaꝫ illa eſt femina que ante alias tribus paſſib⁹
pergens tam faſtuoſa videt. Hec inquit Uegius venetia eſt que pecuniaꝝ fortune claues habet.
tarpeiāqꝫ cuſtodit. Alia eſt Burgeñ. ciuitas. Tertia lioneñ. ciuitas. Nurēberga ſubinde. Argētina
ſeqtur. Uienna qꝫ inter has eſt nō vltima. Florētina venetijs prima. Sed timeo illi quia pluribus
iam annis fauorē fortune minorē ſentit:tua ſenas floret nūc:ſed minas neſcio quas audio. Bachi-
noua ⁊ valētina florent:lundonie quoqꝫ ſplēdide ſunt vt vides. Tum ego video togatos quoſdam
qui nam ſunt hi. Prim⁹ eſt meus pontifex inqt Uegius. Nūc Eugeniū noſti. Proch inquā ego etiā
res eccleſiaſticas fortuna verſat. Non mir⁹ ꝙ tēporales inquit Uegius. Ex quo noſtri ſacerdotes
dñari ceperūt ⁊ mūdalia potius ꝙ ſpiritualia curare. Felix poſt eum ſex gradibus ſedet imus:qr
principes nō ſequūtur eum. Illi cardinales ſunt:tu oēs noſces ſi vultuꝫ intueberis. Tres electores
altiores accūbunt choris:p̄iarche pauperes ſunt tā latini ꝙ greci:ideo retro. Ille vidue pullatis
indute veſtibus que poſt Alexandrū Herculēqꝫ iacent:vrbes ſunt que quondā ſplendide nunc ſolo
equate ſicut iuſſu fortuna cernūtur:illa in mōtibus ſita carthago altera ſuper eufraten babylon
troia culmen Aſie inter xantū ⁊ ſimeontē diruta:ille amphionis thebe. Tum mater muſarū cecro
pis ⁊ armis quondā potens lacedemonia. Poſt ego qui nam obſecro illi ſunt qui ſe noſtris horrēt
miſcere. Prior ille ſoldanus eſt inquit Uegius cui paret egyptus. Alius thurcis imperat. Terti⁹
parthis. Quartus afris. Ille nudus brachijs tantū indutus ⁊ armillis cui diues ex collo torques
pendet indorum habet dominatū. Poſt hec ad ſiniſtrā me verti. Ibi paupertas ſedebat:ignomi-
nia:deriſus:iniurie:morbi:ſenectus:tormenta:carceres:fames:dolor:ſtridor:timor:pudor:odium:
inuidia:deſperatio:caritas:bellum peſtis:ſollicitudo:verbera:cure ⁊ mille maloꝝ nomina campi
ſitientes nudi ac lapidibus tecti. Et quidnaꝫ rogo ſibi vult hec vaſtitas Uegi. Hic habitāt inquit
ille qui ex alto gradu ceciderunt poſtqꝫ fortune fauorē amiſerūt. Uides ne ſublimē illam matronā
ſeptem collibus quaſi pedibus ſubſiſtentē. Hec aurea quondā roma iam lutea. Capua eaꝫ ſeqtur
ſiracuſe proxime. Tum genua:lune:piſa:luca:pariſius. Inter germanos florent adhuc vrbes:ſola
plaga ſplendor terre declinat. Cōſtantinopolis tracum caput morti appropinquat. Oīa tempus
domat:nec vlli fortuna perpetuo bona eſt. Hic meſtus ſubmiſſo capite renatus eſt:quem fortuna
ex apulie finibus pepulit. Ille Thomas fulgoſius eſt qui ex ducali ſolio tractus:in carceris iacet
pudore. Hic Pancratius vinco tenetur:qui ſolebat cum oībus tum maxime cum cācellario tuo in-
feſtiſſimus eſſe. Borbonij dux ibi eſt qui regno francie dicebat leges:nunc dominij partes mulcta
tus extra regiam eſſe iubetur. Uides ne ſenem procerum cana ⁊ dimiſſa barba:hic Ludouicus
dux bauarie quem filius dominatu priuatum domi clauſum ſeruat. Dum ſic loqtur Uegius rurſus
in dextram feror. Uideo campū nube candida tectum:dumqꝫ introſpicio ſeu vera figura fuit ſeu
ficta. Ladiſlai puellum dyademate ⁊ veſtibus ornatum regijs viſus ſum videre:plureſqꝫ ſecum in
fantes ludere:peto qꝫ Uegium. Qui nam ſunt hi nube cana circūuoluti. Hi ſunt inquit Uegius qui
bus fortuna fauorem ſpondet:ſi fatorum munere vixerint. Uix iſta locutus erat Uegius:cum dea
in me oculos contorſit contractiſqꝫ ſupercilijs:quis te huc acceſſiuit inquit Enea? Nemo inquaꝫ
ego:ſed auidus te viſendi introgreſſus ſum:noli mihi ſuccenſere. Uidi regnum tuum iam abibo
Unum tamen ex te peto ſupplex mihi vt paucis rogatibus reſpondeas. Faciaꝫ inquit illa:propo
ne. Tum ego ꝙdiu es hominibus blanda. Nulli diu reſpondit. Iterū ego diu. Quibus artibus pōt
tuus fauor acquiri. Nullis inquit illa:niſi ſolius importunitatis remedio. Quis te plus alijs reti-
net. Qui meum imperium maiori ſuſtinet animo. Quis tibi odioſior. Puſillanimus. Quis te tute
ſpernere poteſt. Sapiens. Quādo mihi blandior eris. Cum te vocabo. Sum ne vocādus. Scies
poſtea. Quis tibi ex oībus virtutibus eſt acceptior. Qui me fugat nō qui fugit. Satis habeo vale
Et tu vale nec te mei gregis eſſe negaueris inquit fortuna. Quis tibi non dederunt auri montes,

Nam quod te pleriq; amāt tibi benefaciūt meum eſt. Retuli gratias atq; abij. Uegius ante por
tam me dimiſit. Ibi inter portigentiū manus turbā pergallū inueni amicior ē amico ⁊ parem
ſibi Michaelē ſucuū tum Uenceſlaū ⁊ Jacobum cācellarie glebis aſcriptos: qui vt me viderūt
circūfuſi percōtabātur quid vidiſſem. Ued dum illis refero viſum: mox ſomno ſolutus ſum. Tu va
le ⁊ q̄d hec ſibi velint ſagaci tuo ingenio diſcute mihiq; aperi. Iterum vale mel meū: olus epicuri
ac pictagore legumen. Ex Vienna. vi. ka. iulij. Anno. M. cccc. xliiij.

¶ Proſperitatē ſui ſtatus denūciat cum deſiderio eiuſmodi ſucceſſus. Epl'a. cix

Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius Gaſpari nouarieñ. amico fido et
docto. S. p. d. Accepi voluppe tuas litteras quibus te ſoſpitem cognoui et mei
memorē. Non poſſum vt vellem que mihi obtigerūt poſtq̄ te dimiſi offerre ſci
res me multas paſſum miſerias: vtcunq; ſit eo iam in loco ſum de quo deo gra
tias ago: ſcio id tibi iocundū eſſe. Nam que mea fortuna eſt ⁊ amici eſt. Noui q̄
me amas: neq; impugne amas. Ut tuus eram baſilee ſic hodie ſum. Uellē te opi
bus atq; honoribus auctū audire. Sed nō omnia vno tempore veniūt. Da operā
vt facis virtuti: dilige litteras: iunge te bonis. non deerit auxiliū dei. Et cum minime putabis: tūc
maxime exalteris. Iacta cogitatū tuum in dño ⁊ ipſe te enutriet. Quod ſi neq; diuitie: neq; hono
res aſſint: non tñ deſperandū eſt. Nec enim iſta ſunt que beare hoīes poſſunt. Uirtus ſola in celo
prebet auditū: q̄ ſi eo anhelamus: hec ſtruēda eſt ſcala. Breue eſt quo in terris viuim⁹ tēpus: ſiue
diuites ſumus: ſiue pauperes ſpernēdū eſt. Si modo in celū domiciliū preparam⁹: quot te facere
qui virtutē colis nō ambigo. Hec nunc ſcribēda fuerūt. Clariſſimū virū patruū tuū ſiue is auuncu
lus eſt. Stephanū nouarieñſem: vt meis verbis ſaluet̄ iubeas opto. Uale ⁊ vt facis me amare.

¶ Conſolatur amicum merentem ex morte coniugis ſue. Epiſtola. cx.

Eneas ſiluius epiſcopus tergeſtinus dño. Gaſpari ſchlick imperiali cancellario
S. p. d. Eger eſt anim⁹ tuus ⁊ cor tuū vulnere grādi vulneratū nec ab re. Cariſſi
mo namq; ⁊ iocūdiſſimo cōiugio priuatus es: nec ſcio an operā mendicātis expe
ctes. Nam ⁊ ego quoq; qui medicinā preparo medico ſum indignus. Egroto te ⁊
tue ſum particeps calamitatis: nec ſine me licet te miſerū eſſe. Scribunt mihi
amici tui ex auſtria feminarū decus illuſtrem cōthoralē tuam dum partū vult in
lucem edere: cum partu diem obijſſe. O grauem iacturā. O inextimabile dānum. O dolorē acer
biſſimū. Expoſtulāt qui te diligūt: meis vt te litteris ſoler. Sic apud veteres vſurpatū eſt: fune
bres epiſtole ſcribebātur: multūq; pfuit amici ſcriptū amico turbato. In euāgelio quoq; legim⁹
ex hieroſolymis cōplures veniſſe iudeorū: qui Marthā atq; Mariā bethania ſup morte Lazari
cōſolarētur. Cōturbātur ſepe hoīes ex cōiugum filiorū parentū ceterorūq; neceſſariorū mortibus
⁊ niſi vel verbis vel litteris recreent̄ amicorū plurimi ſepe tabeſcētes doloribus interirēt. Arbitrā
tur igitur q̄ te ſaluā cupiūt epiſtolas meas vtiles tibi fore vtq; te meſtū ⁊ acerbo caſu cōſternatū
verbis ſoler hortātur. At ego tecū patior: tecū excrutior: tecūq; cōſolatore indigeo. Nec em̄ tibi
quicq̄ moleſtū eſt quod nō ſit idē mihi. Equo tuo vulnere vulneror: ⁊ quicūq; doles pariter doleo.
Nec quicq̄ eſt qui tua damna q̄ ego melius norit. Sciebā cōiugē tuā inter caſtas eſſe caſtiſſimā
inter prudētes prudētiſſimā. ⁊ q̄uis alto ſanguine natam: inter humiles humilimā. Fuit in illa de
lectatio: fuit vtilitas: fuit honeſtas vna tibi cum ea mēſa: vnū marſupiū: vnus lectus. Quicq̄d tibi
placuit illi cordi fuit: ex tuo vultu riſum fletumq; ſumpſit. Notum eſt mihi pre multis: q̄ta tibi ex
eius obitu calamitas acciderit: ⁊ quia tibi afficior maxime: nō poſſū tecū nō dolere. Ceterū dum
me aio magis magiſq; recolligo inuenio ⁊ huius q̄ doloris ſolamina: que tibi mihiq; ſimul cōicabo
Fruſtra ſane pſeq̄mur lachrymis quod amiſſum recuperari nō pōt. que vētura omnino mors eſt
in caſſum timetur. Lex nature eſt certa atq; ineuitabilis mori oēs qui nati ſunt. Potuiſſet cōiugi
tue lōgius vita trahi: ſi plus ſtaminis dediſſet lacheſis. Mortalis tñ erat nec illi fortaſſe ampli⁹
viuere cōducebat. Inſpicit ex alto deus homini vitas: ⁊ nō que iocūda: ſed que ſunt vtilia hoībus
impartit̄. Stulti ſum⁹ turba mortalis: q̄ rem dietī parituram ſic poſſideri poſſe q̄ſi ppetua ſic arbi
tramur. Sapiētiſſim⁹ ille q̄ nūciata filij morte: nō lachrymas: nō vlulat⁹ emiſit: ſed ſciebā inq̄t me
genuiſſe mortalē. Alius cū dilectiſſimā ſibi mors cōiugem eripuiſſet: hac ait cōditione accepi vt
perderē. Multis modis amittit̄ vxor: ſed nullo melius q̄ morte. Unius cōiugē ſic longa valitudo
deturpat vt periſſe poti⁹ ſit expectendū. Alteri nuptā ſubtrarit adulter. Per has nouiſſime dies
vxorē amantiſſimā illuſtri croacie comiti ſeuiſſima barbarorū manus abduxit. Quis nūerare q̄at
varios fortune caſus: quibus laudens humanū affligit fortuna genus. O beatū cui nullo coniunx
exilio: nulla fraude nullaq; manu hoīm: ſed diuino dūtaxat imperio ſubripitur. Beatior quem vſq;

In ſeniū caſta fecūda ⁊ placida proſequit̃ vxor:ſed pauci quos equus amauit iupiter huius ſortis
exiſtunt. Tecū bene actū eſt gaſpar qui etſi nō es beatiſſimus: felicē tñ compellare te poſſumus
Tibi nobiliſſima coniunx nupſit ex generoſo ducū ſleſie ſanguine: formoſa erat ⁊ honeſtatis ſpe-
ciem pre ſe tulit: tuo fuit animo ſemper morigera: prolē tibi vtriuſq; ſexus pulcerrimā peperit
Sed abſceſſit ais nempe: decem aut viginti annis ante opinatum tempus eſto ita. Moriendum
tamen illi erat: multe poterant incidere calamitates que obitum eius optabilem reddidiſſent:
non que optatur: ſed que timetur felicius mors venit. At vxorem dicis amiſi: non amiſiſti Gaſpar
ſed premiſiſti. ſequeris enim cum tempus aderit. Tria ſunt omnibus conſignata hominibus loca:
vnum patrie: alterum peregrinationis: exilij tertium. Patria celum eſt. Peregrinationem in ter-
ris agimus. Exilium quia duplex eſt: alterum perpetuum: temporaneum alterum. Hoc purgato-
rio illud inferno cedit. Inſulſi eſt animi manentem in terris exquirere ciuitatem. Si paulū ſequi
volumus: ſi xp̃o credere ſaluatori patriam in celo queramus. Uita breuis eſt homini quaſi ſom-
nium fugax. Nulli craſtina dies certa eſt. Quid nos ſumus niſi ventus ⁊ vmbra. Ubi nunc incliti
reges. Quere nunc Priamum ⁊ Agamenonem: quere Julium: quere Pompeium: apud inferos
cruciantur. Uidi impium ſeperexaltatū ſuper cedros libani: ⁊ tranſiui: et ecce non erat. quāta nu-
per gloria pollebat Philippus maria Mediolanēſium dux quem captis hiſpanie regibus terra
mariq; formidabant. Is vbi mortem obijt vix habuit qui corpus tumulandum ferrent funebres
abfuerunt pompe. Et ꝗuis in modum idoli aut ſancti alicuius corporis in ſublimi loco maiori im-
minens arce tumuletur: fetidius tamen paulopoſt deponitur atq; inter illos collocatur quorum
ad effigiem non tantum merere fas eſt. At chariſſima tua coniunx Gaſpar. quia non in terra vbi
fures effodiunt: ſed in celo vbi neq; tinea eſt neq; rubigo ſuum theſaurū collocauit: peregrinatiōe
finita non exilio damnata: ſed celeſti patria donata eſt: vbi te expectans multo lucidior: multoq;
formoſior ꝙ hic fuit: iam eſt immortalitate veſtita ⁊ cum beatiſſimis ſpiritibus glorie conditoris
aſſiſtit. Iamq; deo gratias agit: quia nō eſt diutius peregrinari permiſſa. Quid tu reris Gaſpar.
an non eſt magna pars beneficij cui peregrinatio eſt centum annorum ſi medio tempore reuoce-
tur. Sic actū ē cum tua coniuge. Nam cum corpore in humano vitam duceret angelicam: iam eo
vacata eſt eius anima: vbi ſemper animus fuit. Illic omnia ſuo deſiderio conſonant quicq̄d optat:
preſto eſt. At tu deſiderio eius tabeſcis. Inique agis: congaudere illi debes que omnia que vult
habet. Beatitudinem ſuam tu ſolus minuis. Ad plenam felicitatem vno te caret: nec te ſemp ca-
carebit. Orat enim altiſſimum dies noctesq; tuos vt greſſus dirigat: teq; in celum aduocet vbi ſe
cum ꝑpetua leteris beatitudine: iam impetrauit vt opinor. Hinc enī ſunt aduerſitates tue: vixiſti
hactenus vbi noſti voluptati deditus: totus fuiſti carens: totus terreſtris: nihil habuiſti celeſte.
Tolerauit hoc equus ⁊ miſericors deus. Nunc te ſiniſtris admonet caſibus. Uñ vexa h̄ niſi vt con
uertaris. Saluum te deus cupit. Hinc eccleſie friſingēſ. diu continuata conflictatio hinc manus
leſio: hinc impoſite calumnie: hinc ad extremum dulciſſima coniunx mortua vt te viuū faciat. Pre-
ceſſit illa ſequemur omnes: atq; vtinam bene ſequemur. Tedere iam te opinor vite huius quam
tot moleſtijs plenam cernis. Inuidere eſt non amare ſi vxorem in terris potius viuentem ꝙ in ce
lo regnantem cupis. Filiorum fortaſſe curam geris. Ne dubita celi aues ⁊ beſtie terre alitorem
habent. Jacta cogitatū tuum in dño ⁊ ip̄e te atq; illos enutriet. Filij regum ſine parētibus ſepe
exteres fuerunt. Ciro canem: conditoribus vrbis lupam referunt vbera prebuiſſe. Antiquis aliqñ
fuit matribus caruiſſe humana mens ſibi ſepe noxia querit. Deo maior eſt nr̃i cura ꝙ nobis a gra
dibus herculis vſq; auroram ⁊ gangen quid ſibi ſit vtile nouit nemo: niſi qui voluntatem ſuam dei
voluntati ſubmittit. Ne cupiamus obſecro plurima: mentem ſanam dūtaxat optemus in corpore
ſano. Forſitan ⁊ hoc ambitioſum eſt quod de corpore diximus. Nam ⁊ filiolam beati Petri in egri
tudine ſedētem legimus: quoniam ſanati mentis aduerſa erat corporis ſanitas. Fac mi Gaſpar
quod tuū eſt de filijs: enutri eos: ⁊ bonis imbue moribus: cetera deo cōmitte. In omnibus que agi
mus queq; optamus nullum eſt conſilium ſanius ꝙ dei ordinationi beneplacitoq; quieſcere. Is fi
liorum loco nos habet vt filios corripit atq; caſtigat. Ille iniuſus eſt deo qui delicate atq; deſidio-
ſe ſinit viuere: quia nō putat hunc deus ſua correctione dignum: veniet eius dies exactiſq; volu-
ptatibus perpetuo cruciandus apud inferos ſepelietur. Qui vero in anxietate viuunt in terris ⁊
nunc hac nunc illac decoquunt̃ aduerſitate: per patientiam ſanāq; tolerantiam celum acquirunt
vbi cū angelis cunq; ipſo deo felices euo fruentur ſempiterno. Tu ergo mi Gaſpar in tot tantiſq;
rebus aduerſis. In iactura fortunarum in honoris damno: in leſione corporis: inq; morte coniu-
gis vt boni conſulas rogo. Nam ⁊ ego in bonam recipio partem tuarum particeps miſeria-
rum ꝙ in me belli impetum labi video quo mulctatus ſum agro et omni priuandus ere. Idq; nec
hactenus potui nec modo poſſum vitare. Ac ſic tibi et mihi ſuperintendere diuinam cenſeo pie-
tatem noſtre ſalutis cupidam et vires noſtras in aduerſitate probantem. Hec habui modo que
repente ad te conſolatorie ſcriberem. Cetera ex teipſo collige: qui vt es ſapientiſſimus: ſic huma

nos ferre caſus ſapientiſſime noſti. Uale optime. Ex piſino hiſtrie oppido idibus ſeptembris
M.cccc.xlviij.

¶ Poeſim laudat ⁊ iuris ſcientie prefert. Epiſtola.cxi.

Eneas ſiluius poeta domino Uilhelmo de lapide militi litterato ⁊ ſtrennuo. S.p.
d. Uenit ad me hodie tuus Michael meuſq; immo noſter. Et heus inquit Enea
vir abhinc hora me aggreſſus eſt: qui ſe tantam iuris peritiam iactat habere: vt
nullius italici diſputationem formidet. nec Panormitano: nec Ludouico romano
ſi viuerent palmam daret. Cinum: Bartholum: Baldum: Johannē andree: Jmo
lenſem: Butrium fulgoſium: omneſq; nouos legum interpretes poſt ſe facit. Et
inter Sceuolam: Uulpianum: Neruam: Papinianū: Paulum: Seruiumq; ſe lo
cat. multorum verborum eſt: ſed ꝗ̄tum ſalis habeat non ſcio. Qui enim ſequuntur audire magis ꝙ̄
loqui poſſunt. Horis plus quattuor ſecum fui: nunꝗ̄ mihi vacuū tempus prebuit quo aliquid dice
rem. Cicada eſt que vt tacta fuerit ſemel nunꝗ̄ ſilet. Scis qualem cicadem nō vt in reginis ſunt
que iuſſu herculis tacent. Sed vt locrenſes ſunt que vltra cetera ſtrepunt. Js poeticam contem
nit: nec ſi dij muſas et omnes infunderent gratias ageret quia preter iusciuile nulla ſcia eſt nul
la doctrina: omnes artes mancas preter legum peritiā predicat. Poeticā vero prorſus inutilem
eſſe contendit: que nec panem lucratur nec veſtitum. Solus Juſtinianus ⁊ Ypocrates marſupiū
implent. Jeiunus cantat: Lucanus mortem ⁊ ſatis eſt cum dicit Oratius deſtomachatus ſum. Dū
hec audio Uilheme militū decus nec me comprimere poſſum quin ſequendum ſit agnoſcat: edi
te leges ſunt ⁊ ante hominū oculos poſite tanꝗ̄ cancelli quidam vltra que tranſgredi nullus au
deat. Legibus tamen nemo perfectus fiet niſi philoſophie ſtudijs incubuerit: q; nō poſſunt oēm
caſum complecti leges. Jdeo ꝓnceps moderator eſt legis epichaiamq; habet vt duram mollifi
cet: laxam vero ſanctionem reſtringet. Nō nunꝗ̄ recte princeps ageret niſi magiſtrā vite expul
tricē viciorum ſecutus fuerit philoſophiam. Sed hic noſter monarcha vel bipes aſellus potꝰ in
flatus opinione ſui ciuilem ſciam omnibus prefert: mrēm filie poſtponit ⁊ fluminibus mare. Js ē
ex illis ceſis ⁊ obtuſis hoibus qui poſtꝗ̄ leges ꝗ̄ttuor aut ducē memorie cōmendarunt: iā nō am
pliꝰ hoies ſ; deos ſe putāt: legeſq; diuina cēſent oracula: q̄ vel apoloꝰ apolonie maior deus ipe ꝑ
moyſen tradiderit: aut qualia ſunt xp̄i reſponſa q̄ nos euāgelia nūcupamꝰ. Ac ꝑterea ſi q̄d egiſſe
ceſarem audiunt quod iuri ſcripto contrarietur id irritum garriunt nulliuſq; eſſe momenti: qui ob
noxius ſit princeps terminos curie ⁊ ſtillū ſeruare ligatuſq; legibus ſit: quod nec ipe leges volūt
que legis vigorem dicunt habere quicq̄d principi placuit. Sed neſciunt hi ſtulti atq; demētes eq
tatem plus in principe locū habere ꝙ̄ rigorem. Quod ſi nō iuri ſcripto Ceſar nōnunꝗ̄ obtēperat
ſatis eſt quia ſequitur equitatē apud ꝑhos late deſcriptam: quā nulli iuriſte diſcernere poſſunt ni
ſi ad fontem veniant vbi leges ſcaturiunt: imitēturq; peritiſſimos illos iuriſcontos: quorū ſcripta
⁊ ꝑhiam ⁊ oratoriā redolent. Sed noſtri panis q̄ſtores ⁊ auri corroſores vix intelligunt ornatū iu
riſcōſultorū ſermonē: neq; quid illi vellent quouis pacto ſcirent niſi cōmentatores ſuiam textum
expouerent hoc dicit iſta lex hoc illa: quos iſti ſequūtur vt ceci ductorē ſuū. Dicerē plura in hanc ꝑ
tem ſed vocat me defenſio poeſis quā noſter rabulus non deſiderat. Credo equidē: nam nec ſues
margaritam curant. Gallus eſopi iaſpidem contempſit eſcamq; magis ꝙ̄ iacinctum inuenire vo
luiſſet. Contēnis aſine poeſim: ſpernis muſas hos: fugis humanitatis ſtudia caper. Contēnit et
poeſis te: nec te choros ſuos intrare permittet. Jn omnibus cum ſis fatuus miror in hoc vno te eē
ſapientem: qui cum videas obſeratam tibi atq; abditam poeſim: nolle te ſuum cōmercium dicis
ſapere hoc eſt. Nunc te ꝑhm video: quia non cupis quod non potes habere. Stultum eſt deſi
derare qđ aſſequi nequeas. Tu tñ vltra ꝓgrederis ſci arūq; omniū ſplendorē vocas ineptias. Ui
dit pendētes aſelli teſticulos vulpecula ⁊ ꝓpe caſuros credidit: ſecuta eſt ꝑdā ſperans: at poſtꝗ̄
diu fruſtra eſt: quia non cadebant teſtes: o ꝙ̄ inquit nigri ſunt. Nunꝗ̄ illos eſſe potuiſſem. Nigra
eſt tibi poeſis ſtulte: quia candorem eius obnubilatis oculis nō vides Non ſapit egroto vinum:
q; leſus eſt guſtus. Non eſt ꝺ pane lucrando dicis. Tibi nūꝗ̄ panē lucrari poeſis poſſet: q; craſſis
ingenijs nubiloſiſq; mētibus nō poteſt fructū preſtare. At virgilio frugifer. Horatio admodū pin
guis qui frui partis optabat. Apianus qui nomina piſcium naturaſq; deſcripſit magnas opes eſt
aſſecutus. Quid nouus Leonardus Aretinus: Auriſpam: Panormitanꝰ: Antonius: Luſcus: Gua
rinꝰ pluresq; alij: hi ⁊ patrimonia ſunt ampliata ⁊ opes acumulate ꝙ̄plures: q; poeſim ⁊ orato
riam ſunt ſecuti. Nec tibi vnꝗ̄ tñ aurei ſpeculator prebebit ꝗ̄tum Quintilianus Aretina tribuit
Quod ſi apud hanc tuā germanā nō ſunt in precio vates: nō poeſim: ſed principes potius argue
quibus leuiſſimaꝝ rerum maior eſt cura ꝙ̄ litterarum. Apud italus autē florent huiuſmodi facul
tates: nec erubeſcunt principes ⁊ audire ⁊ noſſe poetriam. Jdeo ſpo ꝙ̄ꝙ̄ tu nolles ⁊ in germania
futurum aliquando: quia ⁊ olim viros doctos hec terra tulit; ⁊ iam pleroſq; noui dicendi peri

tos qui te inuito: etiam ſi tibi rumpātur ilia eloquētiā inter germanos ſeminabūt. Nec enī inutilem rentur vt tu aſſeris poeſim. Sciunt ex hac maximū gigni fructū. Quomodo enī pacari prouincie ꝛ amicitie vel conflari vel integrari poſſent niſi facūdia foret: quā poeſis alit. An ne ſcis q̄ntus eſt epiſtolarū vſus: q̄ntus hiſtoriaꝝ: q̄ntus orationū. Rex regit per litteras conciliatur ciuitates: federa percutiūt: abſentes cum abſentibꝰ fabulātur: hiſtoria nobis res geſtas refert: que teſtis eſt temporꝝ: lux veritatis eſt: vite magiſtra: oratores ſenatū regunt: populos ducūt: leges ſuadēt. Sꝫ quis hec bene agat niſi poetis ꝛ oratoriis imbutus diſciplinis. Quas preterea grates referre Homero debēt greci atq; troiani: qui duobus annorꝫ milibus mortui adhuc viuunt. Nouit quanta ſit vtilitas poetarū alexander magnus. Cui per aſiam iter faciēti cum obuiam cumulꝰ Achilis fieret. O fortunate inquit adoleſcēs quem tanta decātauit tuba homeri ſcilꝫ muſam deſignās. Alexander ammynte filius. Rex macedonū pindarū poetam lirium apprime dilexit. Archilaus eius ſucceſſor intantū poetas amauit: vt euripidi tragico cōſiliorum ſummā traderet: cuius ſuprema non cōtentus proſequi ſumptu funeris crines tonſus eſt ꝛ merorē quem animo cōceperat: vultu indicauit. Affricanus prior Quinti ennii ſtatuam ſepulchro ſuo iuſſit imponi. Liſander lacedemoniorum dux cum obſideret athenas quia Sophoclis inhumatū corpus iacebat: inducias dedit vt congrue ꝛ digne poete exequie fierent. Julius ille ceſar qui nobis romanū imperiū peperit non ſolum poetes amauit: ſed fieri etiam ꝛ dici poeta voluit. Idem ꝛ Auguſtus octauianus. Ac preterea mortui viuūt: nec nulla iſtorꝫ etas immemor erit. Quia ſi nōnulli principes equos potius et canes alere q̄ poetas volunt ꝛ multa carne leones vrſoſq; paſcunt inteſtinis poetarū nihil prebentes: talis erit eorum obitus qualis equorū ꝛ canum: nec poſt mortē maius erit iſtorum nomen q̄ vrſi atq; leonis. Integri moriētur nec beneficia muſarū famā ſibi vendicabūt: quos tuo ex more nihil curauerſit. Antiquitas prouida tanti poeticam fecit vt tam poetas poſt editum opus q̄ imperatores poſt victoriam triumphare ꝛ curro magnifico duci per vrbes voluit. Cōmuneq; illis dignitatis inſigne prebuit lauream: q̄ ſicut ab hoſtibꝰ imperatores liberant ciues ſic vicia fulminātes ꝛ virtutes excellētes poete ciuitates cuſtodiūt ꝛ amplificāt. At tu maior alexādro magno Liſandro victorioſior: melior Scipione: prudētior Julio Auguſto fortunatior: ꝛ omni antiquitate ſapientior. inutilē poeticā dicis quia nihil panis affert nil auri nil diuitiarū. Eſto quod ais nō tn̄ idcirco legibus tuis poetica cedet. Namq; dum tu aurum peris auare fecis amator mundi cultor poeta honorem famāq; queritat. Et cantans ſuperum laudes virtutiſq; excitans amorē iter ſibi faciat in celum: tu cum auro ꝛ diuitiis quas ſequeris quaſq; ſolas dare beatitudinē putas in terra manebis ꝛ animā ſimul ꝛ vitam perdes. Non eſt (mihi crede) noſcere leges q̄ poetica maius. Scio quia non credis: ſed ſtulti credulitas nec dat verum nec aufert. Cicero qui fuit lingue latine princeps ſemper poetas fuiſſe raros teſtatur: quoniā hec facultas donum dei eſt: quod non omnibus datur. Artes cetere ſtudio diligentia preceptionibuſq; poſſunt aprehendi. Hanc nemo aſſequitur niſi diuine munere preditus. Tute vides iuriſtarum greges inter quos plures excellunt: habēturq; doctores ꝛ legum interpretes quorum mores nihil a brutis diſtant: qui res humanas minus q̄ capere norunt: tu non fareberis hoc quia fortaſſe caprior es capris. Ego polinum noui Mediolanēn. qui lumen habitus eſt iuris ciuilis. Is facturus edificium: magiſtros conduxerat: trabes in edium medio erant quibus laquear aule cōſtitui debebat tempus cenandi fuit. Ite inquit polinus cōmedite: ego interim aliquid operis faciam. Illos amotis trabes metitur quā longas vult ex pariete in parietem menſura recepta: nec quod intra murum ligni pars eſſe deberēt animaduertit: ſcinditq; trabēs: ꝛ perdidit edificium. Is tamen iuris p̄ceptor erat: multiſq; annis cathedram rexerat. Quid tu mihi hanc diſciplinā iuris tantopere laudas ꝛ oībus prefero: cuius aſini poſſunt eſſe preceptores. Orator atq; poeta ſi Ciceroni pluſq̄ tibi credere volumus nullus erit niſi ꝛ prudens ꝛ bonus multarum ſcientiarum peritiem fuerit aſſecutus. Atq; idcirco rari ſemper poete rariq; oratores fuere: in quorum numero facis ſapienter ſi non deſideras eſſe: quia non potes. Stulte ſi contemnis quod tanti viri commendarunt. Hec ad noſtrum aſellum ſint dicta. Tu Uilhelme diſciplinarum amator: ſi vnq̄ hoſce homines audiueris: ſuſcipe poetice partes. ꝛ oſtende te huius diuini muneris cultorem. vides quam facile ſit has picas conuincere: hos tanq̄ pulices inter vngues comprime: nec ſine vt diuinam poeticam que (vt Cicero tradit) omnium doctrinarum eſt prior inuenta: polſutis arguunt labiis. Defende hanc pulcerrimam dominam. Cui ſi preſidio fueris nomen habebis eternum: ꝛ nō ſolum inter meas epiſtolas: que tamen non ſunt cito caſure: ſed inter ſcripta potiorꝫ vatum inueneris legendus. Uale ꝛ illuſtriſſimi principi domino duci Alberto me cōmendatum facito. Et quia conſiliarius eius es: admoue illum ne litterarum ſtudia contemnat. Iterum atq; iterum vale.

¶ Sozini excellentiſſimis nature dotibus prediti rogatu tractatum de duobus amantibus compoſuit. Epiſtola. cxij.

Agnifico ac generoſo militi domino Gaſpari ſchlick: dn̄o noui caſtri ceſareo can
cellario ac terrarum egre cubitiꝫ capitaneo domino ſuo precipuo. Eneas ſiluius
poeta imperialiſꝫ ſecretarius. S.p.d. Sozinus ſenenſis cōterraneus meus vir
tum mitis ingenij: tum litterarū multarū cuius adhuc ſimilem viſurus ne ſim ve
reo. Duos amantes vt ſibi deſcriberē: rogatum me his diebus effecit. Nec referre
dixit: rem veram agerē an more poetico fingerem. Scis quia vir ſciet. Mirabere
ſi tibi hoīem expendā nihil ei preter formā natura inuidit. Homuntio eſt: naſci ex mea familia de
buit cui paruorū hominū eſt cognomen. Uir eſt eloquens: iuris vtriuſꝫ cōſultus. Hiſtorias oīes
nouit: poetice peritus eſt. Carmen facit ⁊ latinū ⁊ tuſcum. Philoſophie tam ſcius ꝙ Plato. Geo
meter quaſi Boetius. In numeris macrobio ſimilis. Nullum inſtrumentū ignorat muſicū. Agri
culturam quaſi virgilius nouit. Nihil ciuile ignotum viro dum iuueniles adhuc ſtabant in corpore
vires: alter ſatelles erat luctandi magiſter: non curſu nō ſaltu: nō ceſtu poterat ſuperari. Precio
ſiora ſunt interdū parui corporis vaſcula vt gemme lapilliꝫ teſtātur. Nec ab re fuerit in hunc re
ferri: quod de Thideo ſcribit ſtatius. Maior in exiguo regnabat corpore virtus. Dij formam huic
homini ⁊ immortalitatē ſi dediſſent: is etiam erat deus: ſed nemo ſortitus eſt omnia inter mor
tales. Nullum adhuc noui cui pauciora ꝙ huic defuerint. Quid ꝙ munitiſſima etiā didicit quaſi
alter appelles ſic pingit. Nihil emēdatius eſt: nihil lucidius ꝙ ſua manu ſcripti codices. Sculpit
vt praxiteles: nec medicine ignarus eſt. Adde virtutes morales que alios regunt ducuntꝫ. Noui
meis diebus pleroſꝫ ſtudijs litterarū deditos diſciplinis qui admodū abundabāt: ſed hi nihil ci
uilitatis habebant nec rempublicā nec domeſticā regere norant. Stupuit plazarenſis ⁊ furti vil
licum accuſauit: qui ſuam ſcrofam vndecim porcellos: aſinam vnum duntaxat enixam pullum retu
leret. Bomicius Mediolanē. grauidū ſe putauit: diuꝫ partum veritus eſt: quia ſe vxor aſcēdit
hi tamen iurius maximū lumen habiti ſunt. In alijs preterea vel faſtum vel auariciā inuenies:
hic perliberalis eſt: plena illi ſemper domus eſt honeſtis hoſpitibus. Nulli aduerſus eſt: populos
tuetur: egros ſolatur pauperibus ſubuenit: viduas iuuat: nulli ingenti deeſt. Uultus eius quaſi ſo
craticus: ſemper eſt idem. In aduerſis fortem animum prebet. Nulla fortuna inflatur: verſutias
non vt exerceat: ſed vt caueat quaſlibet nouit. Ciuibus dilectus eſt: peregrinis amat᷒. Nulli odio
ſuis eſt: nulli grauis. At homo tantarum virtutum cur nunc rem leuiuſculā exigit neſcio. Hoc ſcio
nihil me illi negare fas eſt. Eum namꝫ dum ſenis eſſem vnice dilexi: nec diminutus eſt amor:
ꝗuis ſeparatus ſit. Is quoꝫ dum eſſet ceteris nature dotibus preditus cum hoc maxime bono
pollebat vt nullus erga ſe ſterilem eſſe amorem fineret. Huius ergo rogatus non cenſui reſpuen
dos. Scripſiꝫ duorum amantium caſus nec finxi. Res acta ſenis eſt: dum Sigiſmūdus impera
tor illic degeret: tu etiam aderas: ⁊ ſi iterum his auribus hauſi: operam amori dediſti. Ciuitas
veneris eſt. Aiunt qui te norant vehementer ꝙ arſeris quodꝫ nemo te gallior fuerit. Nihil ibi
amatorie geſtum te inſcio putant. Ideo hiſtoriam hanc vt legas precor: ⁊ an vera ſcripſerim vi
deas: nec reminiſci te pudeat ſi quid huiuſmodi non nunꝙ euenit tibi. homo enim fueras. Qui
nunꝙ ſenſit amoris ignem: aut lapis eſt aut beſtia. Ille vtiꝫ vel per deorum medullas nō lateat
igneam fauillam. Uale.

¶ Prologus in eundem tractatum. Epiſtola. cxiij.

Neas ſiluius poeta imperialis ſecretarius. S.p.d. Mariano Sozino vtriuſꝫ iu
ris interpreti ⁊ conciui ſuo. Rem petis haud cōuenientē etati mee: huic vero ⁊ ad
uerſum ⁊ repugnantē. Quid eſt enim quod vel me iam pene quadrigenariū ſcribere
vel te quinquagenariū de amore conueniat audire. Iuuenes animos res iſta dele
ctat ⁊ tenera corda depaſcit. Senes autem tam idonei ſunt amorum auditores ꝙ
prudentie iuuenes. Nec quicꝙ eſt ſenectute deformius que venerem affectat ſine
viribus. Iuuenes tamen ⁊ aliquos maiantes ſenes: amatū nullū. Nam ⁊ matronis ⁊ puellis de
ſpectui eſt ſeniū. Nullius amore tenetur mulier: niſi quem viderit etate florentē. Si quid aliter
audis deceptio ſubeſt. Ego vero cognoſco amatoriū ſcriptū mihi nō cōuenire qui iam meridiem
pretergreſſus in veſperū feror. Sed nō minus me ſcribere ꝙ te poſcere dedecet. Ego tibi debeo
moriger᷒ eſſe: tu vide q̄d poſtules. Nā q̄nto es natu maturior: tanto equius eſt parere amicitie le
gibus: quas ſi tua iuſticia nō verē mādādo infringere: nec ſtulticia mea trāſgredi timebit obediē
do. Tua in me ſunt tot beneficia vt nihil negare petitionū tuarū queā: etiam ſi admixtū ſit aliq̄d
turpitudinis. Parebo igitur petitioni tue iam decies multiplicate: nec ampli᷒ negabo qd̄ tanto
cōuitio poſtulas. Non tñ vt ipſe flagitas fictor ero: nec poete vtemur tuba: dum licet vera referre.
Quis enī tam nequā eſt: vt mētiri velit cum vero ſe pōt tueri: quia tu ſepe amator fuiſti: nec adhuc
igne cares. Uis tibi duoꝝ amantū vt hiſtoriā texam. Nequitia eſt que te nō ſinit eſſe ſenem. Ero

morigerus cupiditati tue:⁊ hanc ingūinis egri caniciē prurire faciā:nec fingam qn̄ tanta eſt copia
veri. Quid enim eſt toto terrarum orbe amore communi⁹:que ciuitas:quod opidulū: q̄ familia va
cat exemplis. Quis trigeſimū natus annum:amoris cauſa nullū pergit facinus. Ego de me facio
coniecturam quem amor in mille pericula miſit. Ago ſuperis gratias q̄ ſtructas inſidias mullies
fugi:felicior aſtro martis quem vulcanus cum venere iacentem ferro illaqueauit ridiculo:deriden
dumq̄ diis ceteris oſtentauit. Sed alienos q̄ meos amores attingam:nedum vetuſti ignis cine
rem enoluo:ſcintillam adhuc viuentem reperiam. Referam autem mirum amorē penequ incre
dibilem:quo duo amantes:ne dicā amētes inuicem exarſere. Nec vetuſtis aut obliteratis vtar
exemplis:ſed noſtri temporis ardentes faces exponam. Nec troianos aut babylonios:ſed noſtre
vrbis amores audies. Quamuis ex amantibus alter ſub arthoo natus fuerit celo: forſitan ⁊ hinc
ſurgere aliquis vtilitatis licebit. Nam cum puella que ī argumentum venit:amatore perdito in
terplorandum meſtam ⁊ indignantem exalauerit animam:alter vero nunq̄ poſtea vere leticie
particeps fuerit. Commonitio quedam iuuenibus erit:his vt abſtineant nugis. Audiant igit̄ ado
leſcentule:⁊ hoc edocte caſu:videant ne poſt amores iuuenum ſe eant perditum. Inſtruit hec hy
ſtoria iuuenes ne militie ſe accingant que plus fellis hēt q̄ mellis:ſed omiſſa laſciuia que hoīes
reddit inſanos:virtutis incūbant ſtudiis:que poſſeſſorem ſe ſola beare poteſt. In amore aūt qd̄
lateant mala:ſi quis aliūde neſcit hinc poterit ſcire. Tu vale,⁊ hyſtorie quam me ſcribere cogis
attentus auditor eſto.

¶ Hiſtoria de Eurialo et Lucretia ſe amantibus. Epiſtola.cxiiij.

Vrbē ſenas vn̄ tibi ⁊ mihi origo eſt:intrāti Sigiſmūdo Ceſari quot hono
res impēſi fuerint iam vbiq̄ vulgatū eſt. Palatiū illi apud ſacellū ſancte
Marthe:ſup vicū qui ad coporū ducit portā ſtructū fuit. Huc poſtq̄ ceri
monie peracte ſunt:cū venisſet Sigiſmūdus quattuor maritatas obuiam
habuit:nobilitate:forma:etate:ornatuq̄ pene pares:nō mortales:ſʒ deas
quiſq̄ putaret Si tres dūtaxat fuiſſent illi videri poterāt quas referūt pa
ridē p q̄etē vidiſſe. Erat Sigiſmūdus licet grādeuus in libidinē pnus:ma
tronarum alloquiis admodū oblectabatur: femineis blādimentis gaudebat
nec ſuauius illi quicq̄ fuit illuſtratarum aſpectu mulierū. Ut ergo has vidit deſiliens equo: inter ma
nus earum exceptus eſt:⁊ ad comites verſus. Silēs ne his femīas vidiſtis. Ego dubi⁹ ſum an facies
humane ſint:āgelici vultus ſunt celeſtes certe. Ille oculos humi deiicīētes vt verecūdiores fiant
ſic puchriores reddunt. Sparſo nāq̄ inter genas rubore:tales dabāt ore colores:quales indicū
ebur oſtro violatū aut q̄les reddūt alba mixtis purpureis roſis libia. Precipuo tn̄ inter eas nito
re lucretia fulſit adoleſcētula nōdū ānis.xx.nata i familia camillorum. Menelao pdiuiti:viro nupta
indigno tn̄:cui tātum decus domi ſeruiret:ſed digno quē vxor deciperet. Et ſicut nos dicimus co
nutū quaſi ceruū redderet. Statura mulieris eminētior reliq̄s. Come illi copioſe ⁊ aureis ami
nis ſimiles:quas nō more virginū retrofuſas miſerat:ſed auro gēmiſq̄ incluſerat. Frōs alta ſpa
ciiq̄ decentis:nulla infecta ruga. Supercilia in arcum tēſa pilis paucis nigriſq̄ debito interual
lo diſiuncta. Oculi tanto ſplendore nitentes vt in ſolis modum reſpicientiū intuitus eberarent.
His illa ⁊ occidere quos voluit poterat:⁊ mortuos cum libuiſſet in vitam reſumere. Naſus in ſi
lum directus: roſeas genas equali menſura diſcriminabat:nihil is genis amabilius: nihilq̄ de
lectabilius viſu. Que cum mulier riſit in paruam vtrunq̄ dihiſcebant foueam. Nemo has vidit
qui non cuperet oſculari. Os paruum decenſq̄ labia corallini coloris ad morſum aptiſſima:den
tes paruuli ⁊ in ordinem poſiti et criſtallo videbantur:quas tremula lingua diſcurrens non ſer
monem ſed armoniam ſuauiſſimam mouebat. Quid dicam menti ſpeciem aut gule candorem: ni
hil illo in corpore non laudabile. Interioris forme indicium faciebat exterior. Nemo hanc aſpe
xit qui viro non inuideret. Erant inſuper eius in ore multe facetie. Sermo is fuit qualem rumor
eſt gracorum matrem habuiſſe corneliam ſiue Hortenſii filiam:nec ſuauius aliquid eius oratione
nec modeſtius fuit. Non vt plereq̄ triſti facie honeſtatem oſtendebat ſed alacri vultu modeſtiam
Non timida non audax:ſed temperatum verecundie metum:virilem animum femineo in corde
gerebat. Ueſtes illi multiplices erant : non monilia : non fibule : non balthei: non armile de
erant. Redimicula capitis mirifica: multe vniones adamanteſq̄: tum in digitis : tum in ſer
to fuere. Non Helenam pulchriorem fuiſſe crediderim⁹:quo die Paridem in conuiuium Mene
laus excepit: nec ornatiorē Andromachē cum ſacris Hectoris initiata eſt nuptiis. Inter has et
Catherina pertruſci fuit:q̄ paulopoſt die functa Ceſaris funeribus habuit:qui ⁊ natum eius mili
tia ante ſepulcrum donauit quamuis infantem Huius quoq̄ mirabiles forme decus elucebat:in
ferior tamen lucretie erat:omnis de lucretia ſermo audiebatur. Hanc ceſar:hanc ceteri commen
dabant intuebanturq̄. Quocunq̄ illa vertebat eo et oculi ſequebantur aſtantium. Et ſicut Or

pheus ſono cithare ſiluas ac ſaxa ſecum fertur traxiſſe: ſic iſta homines ſuo quocūq; videbat intuitu dicebat. Unus tamen inter omnes plus equo in illam ferebatur Eurialus francꝰ: quem nec amori forma nec diuitie reddebant ineptum. Duorum ⁊ xxx. annorum erat nō eminētis ſtature: ſ; lete grateq; habitudinis: illuſtribus oculis magis ad gratiam tineſcentibus ceteris membris non ſine quadam maieſtate decoris nature correſpondentibus: reliqui curiales ꝓpter longinquā militiam omnes auro excuſſi erant. Hic quia domi abūdabat ⁊ ꝓpter amicitiam Ceſaris magna munera recipiebat: indies ornatior conſpectus hominū reddebatur: longum famulorum ordinē pene ducebat. Nunc autē illiriis nunc muricis tiri ſanguine tinctis: nunc ſilis qui vltimi legunt ſeres textis veſtibus vtebatur. Tum equitales illi erant: quales in fabulis eſt ad troiam veniſſe mēnonis. Nihil huic ad excitandū illū blandū animi calorē: magnāq; mētis vim quā; vocāt amorem ꝑter ociū deerat. Sed vicit iuuēta ⁊ luxus tā leta fortune bona qbus ille nutrit. Nec potens Eurialus ſui vt lucretiā vidit: ardere puellā cepit: hereuſq; vultu nihil ſatis vidiſſe putabat: nec ipſum ne dilexit. Mira res multi egregia forma iuuenes: ſed vnū hunc lucretia plures honeſte corpis mulieres: ſed hanc vnum Eurialus ſibi ſibi delegit. Nō tñ hac ipſa die vel in ſe flāmam Lucretia cognouit Euriali vel ille Lucretie: ſed amare ſe fruſtra vterq; putauit. Ut igiẜ cerimoniis ſacro ceſaris capitis paratis modus fuit: ⁊ illa domum reuerſa in Eurialiū tota: ⁊ in Lucretiam totus Eurialus ferebatur. Quis nūc Tiſbes ⁊ Piſami fabulam demireẜ inter quos noticiam primoſq; gradus vicinia fecit: ⁊ q: domos habere cōtiguas tēpore creuit amor. Hi nūq̄ ſe prius viderāt nec fama cognouerant. Hic francꝰ: illa etruſca fuit: nec lingue commerciū interceſſit. Sed oculis tātum res acta eſt: cum alter alteri placuiſſet ſaucia ergo graui cura Lucretia ⁊ igne capta cecorā maritatam obliuiſcitur. virum odit ⁊ alens venereum vulnꝰ infixos pectore tenet Euriali vultus: nec vllam mēbris ſuis quietē prebet: ſecū (neſcio q̄d obſtat) ait vt amplius herere viro nequeam: nil me iuuāt eius amplexus: nil oblectāt oſcula: faſtidiū verba ingerūt. Peregrini ſemꝑ ante oculos eſt ymago qui hodie proprior erat ceſari. Excute cōceptas e caſto flāmas pectore ſi poteſt. Infelix ſi poſſem non eſſem egra vt ſum. Noua me vis inuitam trahit. Aliud cupido ſuadet, aliud mēs. Scio quid ſit melius: quod deterius eſt ſequor. O ciuis egregia ac nobilis quid tibi cū peregrino eſt: quid in extraneo vberis: quid thalamus alieni concupiſcis orbis. Si virum paſtidis: hec etiā dare poteſt terra quem ames. Sed heu heu mihi que non illius eſt facies quā nō moueat eiꝰ forma: etas: genus: virtus. Certe mea pectora mouet. Et niſi fert opem deſpero. Dij meliora dent. Uach ꝓdā ego caſtos hymeneos: meq; aduene: neſcio cui credam: q̄ vbi abuſus me fuerit abeat virq; ſit alterius ⁊ me pene relinquet. Sed nō his eſt eius vultus: non ea nobilitas animi videtur nec gr̄a forme illa eſt vt timeā fraudes et amoris obliuia noſtri ⁊ dabit ante fidē. Cur tuta timeā accingar ⁊ omnem timorem pellem. Ego quoq; ita ſum pulchra vt non me minus ille velit q̄ ego ipſum cupiam. Semper ſe mihi debebit: ſi ſemel ad oſcula receptus fuerit mea. Quot me ambiūt proci: quoquo pergo quot rurales ante fores excubant meas: dabo amori operam: aut hic manebit aut me ſecum obiturus abducet. Ergo ego ⁊ matrē ⁊ virū ⁊ patriā relinquā. Seua eſt mater ⁊ meis ſemper infeſta gaudijs: viro carere q̄ potiri malo. Patria illic eſt vbi delectat viuere. At famam perdam. quid mihi rumores hominum quos ipſa non audiam. Nihil audet que fame nimis ſtudet: multe fecerunt hoc alie. Rapi voluit Helena. non eam inuitam aſportauit Paris. Quid adrianam referam vel Medeam. Nemo errantem arguit qui cum multis errat. Sic Lucretia nec intra pectus minora incendia nutriebat Eurialus: medias inter Ceſaris curiam ⁊ domū Lucretie edes habuit. Nec pallatium petere Eurialus poterat quin illam ex altis ſeſe oſtentationē feneſtris haberet in oculis: ſed erubuit ſemper Lucretia cū Eurialū vidit: que res Ceſarem dedit amoris conſcium. Nam cum ex ſua conſuetudine nunc huc nunc illuc equitaret ⁊ hac ſepe tranſiret animaduertit mutari femina Euriali aduentu: qui ſibi quaſi octauiano mecenas aſtabat. Ad quem verſus. En Euriale ſuccine vris feminas. mulier illa te ardet. Semel vero tanq̄ inuideret amanti vbi ab edes Lucretie ventum eſt: Eurialo oculos pileo contexit: nec vide his inquit quod amas. Ego hoc ſpectaculo fruar. Tum Eurialus. Quid hoc ſigni eſt Ceſar: nihil mihi cum illa eſt. Sed hoc facere incautum eſt ne circumſtantes in ſuſpitionem adducas. Erat Eurialo ſpadix equus ardue ceruicis argutiq; capitis: quem ⁊ breuis aluus ⁊ obeſa terga ſpectabilē reddebant animoſo pectore thoris luxuriantem: qui ſonante tuba ſtare loco neſciebat. Nutabat auribus ⁊ collectum frenum voluebat ſub naribus ignem denſa iuba ⁊ dextro iactata recumbebat in armo ⁊ cauans tellurem ſolido cornu grauiter ſonabat vngula. Similis illi fiebat Eurialo viſo Lucretia: que licet dum ſola fuit claudere viam deſtinaſſet amori: vt tantum illum aſpexit: nec nondum flamme nec ſibi ponebat: ſed vt ſiccus ager qui admiſſa igne comburitur: ſi chori per fluent altius flammeſcit ſic infelix Lucretia exardeſcebat. Ita eſt ſane vt ſapientibus videtur. Humiles tantum gazas inhabitat caſtitas ſolaq; pauperies affectu ſano tenetur: ⁊ que domo ſe coheret modico: diuites edes neſcit pudicitia. Quiſquis ſecundis rebus exultat luxu fluit ſemꝑq;

inſolita appetit:delicatas eligit domos ⁊ penates magnos:dire fortune comes libido. Intuēs
igitur Eurialū quem ſepe tranſeuntem Lucretia nec ardorem compeſcere potens diu ſecum co
gitauit cui ſe pateſaceret. Nam qui tacitus ardet magis vritur. Erat inter viri ſeruos Soſias
theutonicus ſenex heroq; fidus:cui iam diu ſeruiebat liberaliter. hunc aggreditur amans plus
nationi ꝙ̄ homini credēs. Ibat magna procerum ſtipate caterua per vrbem Ceſar:iamq; domū
Lucretie preteribat:que vbi adeſſe cognouit Eurialuz. Adeſto inquit Soſia paucis te volo. Re
ſpice deorſum ex feneſtra vbi nam gentium iuuentus eſt huic ſimilis:vides ⁊ omnes calamiſtra-
ti ſunt erecti eminentibus humeris. Aſpice ceſaries ⁊ madido Tiro contortas crines: o quales
facies omnes lactea colla ferunt quo ſeſe ore ferunt ꝙ̄ forti pectore. Aliud eſt hoc hominum ge-
nus ꝙ̄ terra noſtra ꝓducat. Semen hoc deorū eſt:aut celo miſſa ꝓgenies. O ſi mihi ex his viruz
fortuna dediſſet:niſi teſtes oculi eſſent:nunꝙ̄ tibi hoc narranti credidiſſem. Et ſi fama fuerit oi-
bus gentibus preſtare germanos credo ſubiectā boree plagā et frigore magno albedinē mutua-
ri. Sed noſti tu aliquos:ꝙ̄plurimos inquit Soſias. tum Lucretia franckonē Eurialū:noſco tan-
ꝙ̄ me ait Soſias. Cur tū hoc rogas. Dicam inquit Lucretia:ſcio ꝙ in aptum non ibit:hanc ſpem
mihi tua bonitas facit. Ex his qui Ceſari aſtant nemo mihi eſt Eurialo gratior. In hūc animus
meꝰ cōmotus eſt. Neſcio ꝗbus exuror flāmis:nec illū obliuiſci:nec mihi pacē poſſum dare niſi ei
me facio notā. Perge oro ſoſia cōueni Eurialū:dic meipſum amare:nihil volo ex te amplius: nec
tu fruſtra hoc nuncium facies. Quid audio refer ſoſias:heccine me flagitia facere aut cogitare.
Vera ꝓdam ne ego dñm meū. Iamq; ſenex incipiā fallere qd iuuenis abhorrui: quin potius cla-
ra ꝓgenies huiꝰ vrbis ex turba nephandas flāmas e caſto pectore:ne obſequere dire ſpei. Extin
gue ignē. Nō egre amorē pellit qui ꝑmis obſtat inſultibus Qui dulce malum blandiendo nutrit:
duri ⁊ inſolentis dñi ſeruituti ſe dat:nec cum vult excutere iugū poteſt. Quid ſi hoc reſcierit ma
ritus. Heu quibus te ille laceraret modis. Nullus diu latere poteſt amor. Tace inquit Lucretia
nihil loci terrori eſt. Nihil timet qui nō timet mori. Quecunq; dederit exitum caſus feram: quo
miſera pergis Soſias retulit:domū infamē reddes:ſoleq; tui generis eris adultera. Tutum eē
facinus reris. Mille circa te oculi ſunt:nō ſinet genitrix occultū ſcelus:nō vir:nō cognati:nō an-
cille ſerui vt taceant. Iumenta loquent ⁊ canes ⁊ poſtes ⁊ marmora te accuſabunt:atq; ſic vt ce
les hec ꝗ oīa videt oīa celare nō potes deū:quid pena preſens conſcientie pauor:⁊ animus culpa
plenus ſeq; ipſum timens negata eſt magnis ſceleribus fides:cōpeſce obſecro impij amoris flā-
mas. Expelle facinus mente caſta horridum metue concubitos.nouos miſcere thalamis mari-
ti. Scio rectū eſſe quod dicis retulit Lucretia:ſed furor cogit ſequi peiora:ſcit animus ꝙ̄tum pre
cipitiū inſtat ⁊ ruit ſciens:vincit ⁊ regnat furor potenſq; mente tota dñatur amor. Sta ſequi qd
regnū amoris iubet. Nimis heu nimis reluctata ſuz fruſtra. Perfer ſi mei te mei miſeret nunciū
ingemuitur ſup his ſoſias ꝑ que hac dixit canas mee comas feſſumq; curis pectus ⁊ fida ꝗ pre-
bui generi tuo ſeruitia:ꝓcor: ſupplex ſiſte furorez teq; ipſam adiuua. Pars ſanitatis eſt velle ſana
ri. tum Lucretia. Nō ois ait ingeniū reliquit pudor parebo tibi Soſia amorē qui me regi nō vult
vnicū effugiū eſt huius mali morte vt ꝑueniam nephas. Exterritus hac Soſias voce:moderare
inquit hera amētis effrene imperꝰ:coherce aīos:nunc vita eſt digna:qua te necē dignā putas:de-
cretum eſt ait Lucretia mori. Admiſſum ſcelus collatim vxor gladio vindicauit. Ego honeſtius
morte ꝑueniam cōmittendū. Genus leti quero ferro laqueo ꝑcipitio veneno:vendicare caſtitatē
licet vnū horā aggrediar. Non patiar inqt Soſias. At Lucretia ſi quis mori cōſtituit ꝓhiberi nō
pōt. At portia Catonis filia mortuo bruto cū ferrū ſibi ſubtractū eſſet carbones ardētes ebibit.
Si tam ꝓteruus inquit ſoſias incūbat mēti furor tue vite ꝙ̄ fame conſulendū eſt. Fallax ſepe fa-
ma eſt ꝗ malo melior bono peior nōnunꝙ̄ datur. Temptemꝰ hunc Eurialū ⁊ amori operā demus
mens erit iſte labor tibiq; ni fallor rem cōfectā dabo. His dictis incēſum animū inflāmauit amo
re:ſpēq; dedit dubie mēti:ſed nō illi animꝰ erat vt qd dixerat eſſet facturus. Differre animum fe
mine querebat furoreq; minuere vt ſepe tpe extinguit flāmas ⁊ adimit egritudinē. Exiſtimauit
Soſias falſis gaudijs puellam ꝓducere donec vel Ceſar abiret vl' mens illius mutaret:ne ſi ne-
gaſſet alius nūcius quereret:aut in ſe manus mulier iniſceret. Sepe igitur ire atq; redire ſe fin
xit ⁊ illū gaudere amore ſuo:⁊ tpe idoneū querere quo inuicem affari poſſent. Dixit interduz nō
fuiſſe loquēdi oportunitas:nōnunꝙ̄ ſe mitti extra vrbē ſtuduit:atq; in reditū gaudia diſtulit. Sic
diebus multis egrotū pauit animū:⁊ ne ꝑ oia mentiret:ſemel tandē adorſus Eurialū. O ꝙ̄ hic
dilectus es ait ſi ſcires:nec illi qd hoc eſſet quereti vltra reſpōdit. At Eurialus certo cupidinis
arcu ꝑcuſſus:nullā mēbris quietē dabat:igne furtiuo populāte venas:ꝗ totas penitꝰ vorabat me
dullas:nō tū Soſiam nouit:nec Lucretia miſſum putabat:vt oēs minus ſpei habemus ꝙ̄ cupidi
tatis. Hic vbi ardere ſe vidit:diu prudentiā ſuā miratus eſt:ſeq; multotiens increpauit. Euriale
quid ſit amoris imperiū noſti:longi luctꝰ:breues riſus:parua gaudia:magni metus. Semp morit
⁊ nunꝙ̄ mortuus eſt ꝗ amat:quid tu his nugis inſtas iterꝝ. At cū ſe fruſtra niti videret qd tandez

ait. Incaſſum miſer amori repugno:nō me licebit qd̓ Julium licuit:quod alexandrū:quod hanniba
lem:ſed quid viros armatos refero. Aſpice poetas virgilius p̱ funē tractus ad mediā turrim pe
pendit:cū ſe muliercule ſperat vſurum amplexib⁹ excuſet:quis poetas vt laſciuioris vite cultorem.
Quid de phis dicemus diſciplinarum magiſtris ⁊ artis beneuiuēdi preceptoribus Ariſtotele tanq̄
equū mulier aſcendit freno cohercuit ⁊ calcarib⁹ pupugit dijs equa poteſtas eſt Ceſaris. Nō eſt
verum qd̓ vulgo dicit̄. Non bene conueniunt:nec in vna ſede morant̄ maieſtas ⁊ amor. Quis ma
ior eſt amator q̄ noſter Ceſar:quotiēs hic amoris dedit opā. Herculē dicunt q̄ fuit fortiſſimus ⁊
cetera deorum ſoboles pharatris ⁊ leonis ſpolio poſitis colū ſuſcepiſſe paſſumq̄ꝫ aptari digit̄ ſma
ragdos ⁊ dari legū rudibus capillis:⁊ manu q̄ clauā geſtare ſolebat ꝓperāre fuſo duxiſſe fila: na
turalis eſt hec paſſio. Sentit ignes genus aligerum. Nam niger a viridi turtur amat̄ aue: ⁊ va
rijs albe iungunt̄ ſepe colūbe. Si verborum memini q̄ ad pharaonē ſiculū ſcribit ſapho. Quid qua
drupedes referā mouet ꝓ cōiugio bella iuuencū:timidi cerui p̄lia poſcūt ⁊ cōcepti furoris dant
ſigna:mugiētes vrūtur hircane tigrides. Umbricus aper dentes acuit. Penicatiunt terga leo
nes. Cum mouit amor ardent inſane ponti belue:nihil immune eſt:nihil amori negatū:odiuꝫ pa
rit cum iuſſit amor:iuuenū feroces cōcitat flāmas ſenibuſq̄ꝫ feſſis rurſos extinctus reuocat calo
res. Uirginū ignoto ferit igne pectus. Quid ego nature legib⁹ reſiſtar. Amor vincit oia:⁊ nos ce
damus amori. Hec vbi firmata ſunt. Lenā querit cui ceras ad nuptaꝫ ferendas cōmittat. Niſus
huic fidus comes erat harum rerum callidus magiſter:hic ꝓnunciam ſuſcepit mulierculāq̄ꝫ cōducit
cui littere cōmittuntur in hanc ſniam ſcripte.

❡ Prima epiſtola Eurialí

SAlutarē te Lucretia meis ſcriptꝫ ſi q̄ mihi ſalutis copia foret. ſꝫ ois tū ſalus tum
vite ſpes mee ex te depēdet. Ego te magꝫ q̄ me amo:nec te puto latere meuꝫ ar
dorem leſi pectoris. Iudex tibi eē potuit vult⁹ meus ſepe lachrymis madidus:⁊ q̄
te vidēte emiſi ſuſpiria. Fer benigne p̄cor ſi me tibi aperio. Cepit me decus tuuꝫ
iunctūq̄ꝫ tenet eximia qua oibus pſtas venuſtatis gratia. Quid eſſet amor ante
hac neſciui:tu me cupidinis impio ſubiceciſti. Pugnaui diu fateor violentū vt effu
gerem dn̄um. Sed vicit meos conat⁹ ſplendor tuus:vicerunt oculorum radijs quibus es ſole potē
tior. Captiuus ſum tu⁹:nec iam mihi amplius cōpos ſum. Tu mihi ⁊ ſomni ⁊ cibi vſum abſtuliſti.
Te dies noctesq̄ꝫ amo:te deſidero: te voco:te expecto:de te cogito:te ſpero:de te me oblecto: tu
us eſt animus:tecum ſum totus:tu me ſola ſeruare potes ſolaq̄ꝫ perdere. Elige horum alterum
⁊ quid mētis habeas reſcribe:nec durior erga me verbis eſto q̄ fueris oculis quibus me colliga
ſti. Non peto rem grandē vt alloquēdi te copiam hebeā poſtulo:hoc tm̄ volunt hec littere vt que
nunc ſcribo dicere poſſim corā. Hoc ſi das viuo ⁊ felix viuo. Si negas extinguit̄ cor meū qd̓ te ma
gis q̄ me amat. Ego me tibi ⁊ tue cōmendo fidei. Uale anime mi ⁊ vite ſubſidiū mee. Has vbi gē
mas ſignatas accepit lena:feſtino gradu Lucretiā poſcit. Eaq̄ꝫ ſola inuenta:hanc inquit epl̓am
tibi tota ceſarea nobilior ⁊ potētior curia mittit amator:⁊ vt tu ſui miſerearꝫ magnis p̄cib⁹ rogat
Erat lenocinio notata mulier:nec illud Lucretiā latebat ꝑmoleſteq̄ꝫ tulit infamē feminam ad ſe
mitti:atq̄ꝫ in cāverſa que te ſceleſta in hanc domū audacia duxit:que te dementia meam adire p̄
ſentiam ſuaſit. Tu nobiliū edes ingredi:tu matronas temptare potentes ⁊ violare audes legiti
mas faces. Uix me cōtineo quin capillos inuoluem tuos:tu mihi des litteras:tu me alloqueris:
tu me reſpicias:niſi plus qd̓ me decet attenderem q̄ qd̓ tibi cōuenit efficereꝫ:hodie me poſt hac
vnq̄ tabellas amatorias ferres:ocius venefica tuaſq̄ꝫ litteras deſer:immo da vt lacerē potius
q̄ꝫ igni dedam. Arripienſq̄ꝫ papirū in ptes diuerſas ſcidit:⁊ calcatam ſepe pedibus atq̄ꝫ conſpu
tam in cinerem coniecit. At tu de te aū ſumi ſuppliciū lena deberet igne q̄ vno dignior. Sed abi
ocius ne te vir offendat meus:⁊ quas tibi remiſi de te poſcat penas cauetoq̄ꝫ admodū ne ante cō
ſpectum redeas meum timuiſſet alia mulier:ſed hic matronarum nouerat mores:⁊ inter ſe inq̄t
nunc vis maxime:q: te nolle oſtendis:moxq̄ꝫ ad illam parce ait domina: putaui me benefacere
tibiq̄ꝫ cōplacitum iri. Si ſecus eſt da veniam imprudētie mee ſi nō vis vt redeaꝫ parcebo. Tu quē
deſpicis amatorē videris atq̄ꝫ his dictis e conſpectu receſſit Eurialoq̄ꝫ inuento. Reſpira inquit
felix amator plus amat mulier q̄ amatur. Sed nunc nō fuit reſcribendi ocium. Inueni meſtam
Lucretiam ac vbi te nomino tuaſq̄ꝫ litteras dedo:hilarem vultum fecit:mil:eſq̄ꝫ papirū baſiauit
Nec dubia mox reſpōſum dabit ⁊ abiens vetula,cauit ne amplius inueniret̄ ne ꝓ verbis referret
verbera. Lucretia vero poſtq̄ anus euaſit:fragmenta ꝑquirens epl̓e:particulas quaſq̄ꝫ ſuo loco
repoſuit ⁊ lacera verba cōtexuit:iamq̄ꝫ legibile cyrographum faceret:qd̓ poſtq̄ millies legit mil
lies quoq̄ꝫ deoſculata eſt:tandemq̄ꝫ inuolutū ſindone inter p̄cioſa iocalia collocauit:⁊ nūc hoc re
petens nunc illud verbum maiorem oratim bibebat amorem. Eurialoq̄ꝫ reſcribi ſtatuit atq̄ꝫ hūc
in modum dictatam epiſtolam miſit.

¶ Reſcriptum Lucretie.

Deſine ſperare quod aſſequi non licet curiale. Parce nuncijs ac litteris me vexare: nec me illarum ex grege credito que ſe vendunt: nō ſunt quam putas: nec cui ſubmittere lenam debeas: querere aliam incestandam. Me nullus amor niſi pudicus ſequatur: cum alijs vt libet agito. Ex me nil poſtules temere atq̧ indignum. Vale. Hec epiſtola q̄uis durior viſa eſt curialo ⁊ ꝯtra lene dicta. Nam tū oſtendit vltro citroq̧ litteras miſſitandi. Nec dubitauit curialus credere cui fidez lucrecia prebuiſſet: ſed augebat q: ſermōis italici neſcius erat. Ideoq̧ ſeruēti ſtudio curabat addiſcere. Et q: ſedulum faciebat amoꝛ: breui tpe doctus euaſit ſoluſq̧ dictauit epl'as q̄ prius ab alijs mutabat quicq̄d etruſo ſermone ſcribi opoꝛtuit. Rñdit ergo lucrecie nihil ſuccenſum eſſe ſibi ꝙ infamē ſubmiſerit feminā: cū id ſe peregrinū lateret: q̄ alio vti nūcio nō potuerat. Miſſiōis amorem fuiſſe cām q̄ nihil q̄reret inhoneſti. Credere ſe foꝛe ipſam pudicam caſtiſſimāq̧: atq̧ idcirco maioꝛi dignā amoꝛe: inſolentē feminā honoꝛiſq̧ ſui ꝓdigā nedū ſe nō diligere ſꝫ maximo odio ꝓſequi: pudicitia nāq̧ amiſſa nil eē ꝙ in femina cōmendet. Formā foꝛe delectabile bonū ſed fragile atq̧ caducū. Et cui niſi pudoꝛ aſſit nihil precij detur: que pudicitiā foꝛme adiunxerit eam diuinā eſſe mulierem ipſam vtraq̧ dote pollentem ſcire: ac ꝓpterea coli a ſe q̄ nil ab ea peteret libidinoſum aut offenſurū fame: optare ſe tantū alloqui vt animū ſuū qui ſcriptis plene oſtendi nequit verbis aperiat. Cumq̧ his litteris munera miſit nō ſolum materia ſed opere etiā precioſa.

¶ Ad hec Lucrecia ſic reſcripſit.

Accepi litteras tuas iamq̧ nil amplius de lena queroꝛ. Quod me amas non magnifico qui nec pꝛimus es: nec ſolus quem mea foꝛma decepit. Multi ⁊ amarūt ⁊ amant me alij: ſed vt illoꝝ ſic ⁊ tuus erit vacuus laboꝛ. Habere verba tecū nec poſſum: nec volo. Inuenire me ſolam ni fias irūdo non potes. Alte ſunt domus ⁊ aditus cuſtodia clauſi. Munera tua ſuſcepi: quia oblectat me opus illoꝝ. Sed ne quid tuū gratis apud me ſit: neue hoc pignus videatur amoꝛis: remitto ad te anulum quem matri mee vir dedit vt apud te precium quaſi ſit venditoꝛū iocalium. Nec enim minoꝛis eſt gemma eius q̄ munus tuum. Vale.

¶ His Eurialis ſic replicauit.

Magno mihi gaudio fuit epiſtola tua que finē querelis fecit de lena. Sed angit me ꝙ amoꝛem paruipendas meum. Nam ⁊ ſi plures te amant: nulloꝛum tamen ignis comparandus eſt meo. At tu hoc non credis: quia loqui nequeo tecū: id ſi daretur non me contēneres. O vtinā fieri poſſem irundo: ſed libentius transfoꝛmari in pulicem vellem: ne mihi feneſtram clauderes. At ego nō ꝙ nequeas: ſed ꝙ nolis doleo. Nam quid ego niſi animū reſpicio. Ah mi lucretiā quid dixti te nolle: an ſi poſſes me nolles alloqui: tuus ſum totus qui nihil cupio magis q̄ tibi gerere moꝛes: que ſi iubes in ignem ire citius obediam q̄ pꝛecipias. Mitte obſecro verbū hoc. Si nō datur facultas. Aſſit tamen voluntas. ne me verbis eneca: que vitam mihi oculis pꝛebes. Si non placet me alloqui petere: quia non ſit impetrandum obſequar. Sed muta ſententiā illam qua meū laboꝛē vacuū dixiſti futurum. Abſit hec crudelitas: mitioꝛ eſto amanti tuo. ſi pergis ſic loqui fies homicida: nec dubita. Facilius tu me verbis interimes q̄ quis alius gladio. Deſino iā plura poſcere: vt redames tantū poſtulo: nihil hic eſt quod abijcias. Nemo poteſt hoc te pꝛohibere. Dic te me amare ⁊ beatus ſum. Munuſcula mea quouiſmodo apud te ſint eſt gratum. Illa te aliquando mei admonebūt amoꝛis: ſed parua illa fuerunt ⁊ minoꝛa ſunt: que nūc mitto: tu tamen noli ſpernere quod amatoꝛ donat. Maioꝛa que indies ex patria mihi debent afferri cum aderūt ex me recipies. Anulus tuus nunq̄ ex digito meo recedet: ⁊ illum vice tua crebꝛis oſculis reddam madidum. Vale deliciū meū: ⁊ mihi quod potes ſolatium dato.

¶ Sic frequenter cum replicatum eſſet: in hunc tandem modum Lucretia dedit epiſtolam.

Vellem tibi Euriale moꝛem gerere iteq̧ vt petis amoꝛis mei participem facere: nam id tua nobilitas meretur et moꝛes tui depoſcunt: vt incaſſum non ames: taceo q̄tum mihi placeat foꝛma tua et plena benignitatis facies. Sed mihi non vſui eſt vt diligam. Noſco meipſam. Si amare incipiam: nec modum: nec regulam ſeruabo. Tu diu hic eſſe non potes: nec ego poſtq̄ in ludum venerim poſſem carere. Tu me volles abducere; et ego nollem manere. Monent me multarum

exempla que a peregrinis amantibus deſerte ſunt ne tuum amorem ſequar. Jaſon medeam decepit: cuius auxilio vigilem interemit draconem: ⁊ vellus aureum aſportauit. Tradendus erat theſeus in eſcam minotauro: ſed Ariadne conſilio fretus euaſit. Jllam tamen deſertam apud inſulam dimiſit. Quid dido infelix que profugum accepit eneam: num illi peregrinus amor interitum dedit. Scio quātum periculi ſit amorem extraneum admittere: nec me tantis obijciam diſcriminibus. Vos viri ſolidioris eſtis animi: furoremqꝫ magis compeſcitis. Femina vbi furere incipit ſola poteſt morte aſſequi terminum. Non amant: ſed inſaniunt mulieres. Et niſi correſpondeat amor: nil eſt amante femina terribilius. Poſtꝙ receptus eſt ignis: nec famam curamus: nec vitam: vnicum remedium eſt ſi copia ſit amati. Nam quo magis caremus cupimus: nec diſcrimen timemus vllum: dum noſtro libidini ſatiſfiat. Mihi ergo nupte nobili diuiti conſultum eſt amori viam precludere: ⁊ tuo preſertim qui non potes eſſe diurnus. Ne vel redopeia phillis dicar vel altera ſapho. Jdeo te oratum volo ne vltra meum expoſcas amorem: ⁊ tuum vt paulatim comprimas extinguaſqꝫ. Nam id eſt viris ꝙ feminis multo facilius. Nec tu ſi me vt tu dicis amas: id ex me querere debes quod mihi exitio ſit. Pro tuis donis remitto auream crucem margaritis ornatam: que licet breuis ſit: non tamen precio caret. Vale.

¶ Non tacuit eurialus his acceptis: ſed vt erat nouis ſcriptis incenſus: calamum ſuſcepit: atqꝫ ſub hac forma dictauit epiſtolam.

¶ Euriali ſcriptum.

SAlue anime mi Lucretia que me tuis litteris ſaluum facis: ⁊ ſi non nihil fellis immiſceas: ſed hoc ſpero me audito detrahes. Venit meas in manus epiſtola tua clauſa ⁊ tua gemma ſignata. Hanc ⁊ legi ſepe et deoſculatus ſum ſepius. Sꝫ hec aliud ſuadet ꝙ tuus videtur animus fuiſſe. Rogas me vt amare deſinam: quia nō expedit tibi peregrini flammas amoris ſequi: ⁊ ponis exempla deceptarum: ſed hoc tum ornate culteqꝫ ſcribis: vt mirari magis ⁊ amare tuū ingeniū debeam ꝙ obliuiſci. Quis ille eſt qui tunc amare deſinat quando prudentiorem ⁊ ſapientiorem animaduertit amicam. Si meum minuere volebas amorem non oportuit doctrinam tuam oſtendere. Nam hoc nō eſt incenſum extinguere: ſed ignem maximū ex parua conflare fauilla. Ego dum legi magis exarſi videns forme tue preclare ⁊ honeſtati cōiunctam eſſe doctrinam. Verba ſunt tamen quibus rogas vt amare deſiſtam. Roga montes vt in planū deueniant atqꝫ fontes ſua repetant flumina tam poſſem te non amare ꝙ ſuum relinquere phebus curſum. Si poſſunt carere niuibus ſithie montes: aut maria piſcibus: ⁊ feris ſilue: poterit ⁊ obliuiſci Eurialus tui. Non eſt promum viris vt teris Lucretia flammas extinguere. Nam ꝙ tu noſtro ſexui aſcribis pleriqꝫ veſtro aſſignāt. Sed nolo hoc certamen nunc ingredi. Ad ea me reſpondere oportet que in aduerſum retuliſti. Jdcirco enim nolle te mihi correſpondiſſe amanti ſignificas quō multas peregrinus amor decepit: exemplaqꝫ ponis. Sed poſſem ego quoqꝫ plures referre quos femine reliquerunt Troilum ſicut noſti priami filium criſeis decepit: Deiphebum Helena prodidit. Amatores circe ſuos medicamētis vertebat in ſuos atqꝫ aliarum terga ferarum. Sed iniquū eſt ex paucarum conſuetudine totū vulgus cenſere: nam ſi nc peregrinus vt tu propter duos treſue malos aut etiam decem viros oēs accuſabis horrebiſqꝫ ⁊ propter totidem feminas cetere omnes erūt odio mihi. Quin potius alia ſumamus exempla. Qualis amor antonij cleopatreqꝫ fuit: ⁊ aliorum quos epiſtole breuitas referre nō ſinit. Si tu ouidiū legiſti inueniſtiqꝫ poſt troiam dirutam achiuorū plurimos dum remeant peregrinis retentos amoribus nunꝙ in patriam reuertiſſe. Deſerūt namqꝫ amatricibus ſuis caruereqꝫ potius neceſſarijs domo regnis ⁊ alijs que ſunt in patria cuiqꝫ gratiſſima voluerūt ꝙ amicas relinquere. hec te rogo mi Lucretia cogites: nō illa que noſtro ſunt amori aduerſa ⁊ q̄ pauci fecerunt. Ego ea mente te ſequor vt perpetuo te amem ſimqꝫ perpetuo tuus. Nec tu me peregrinū dixeris. Magis nāqꝫ ciuis ſum ꝙ qui hic naſcitur. Nam illum caſus facit ciuem: me vero electio. Nulla mihi patria erit niſi vbi tu ſis. Et ꝙuis contingat me aliquādo hinc abire: reditus tamē feſtiuus erit. Nec ego in theutoniā reuertar niſi res meas compoſiturus ordinaturuſqꝫ vt tecū eſſe ꝙdiu poſſim. Facile manendi apud te reperietur occaſio. Multa his in partibus negocia ceſaris ſunt: hec mihi cōmitti expedienda curabo. Nunc legatione fungar. Nunc munus exercebo. Vicarium in etruria ceſarem habere oportet: hanc ego ꝓuinciam impetrabo: ne dubita ſuauiū meum Lucretia: meum corſpes mea. Si viuere abſqꝫ corde poſſum ⁊ te relinquere poſſum. Age iam tādem miſerere amantis tui: qui tanꝙ nix ad ſolem eliqueſcit. Conſidera meos labores: ⁊ modum iam diuqꝫ meis martyrijs ſtatue. Quid me tamdiu crucias. Miror ego mei q̄ tot perpeti tormenta potuerim: q̄ tot noctes inſomnes duxi: q̄ tot ieiunia tolerauí. Vide ꝙ macer ſum ꝙ pallid' ſum Parua res eſt que ſpiritū corpori alligatū detinet. Si tibi aut parentes aut filios occidiſſem non poteras de me maius ꝙ hoc ſupplicium ſumere. Si ſic me punis quia te amo: quid illi facies qui

tibi dānum dederit aut maiū. Ah mea Lucretia hera mea ſalus meum refrigeriū ſuſcipe me in gratiā: demū reſcribe me tibi carū eſſe: nihil aliud volo: liceat me dicere ſeruū Lucretie ſum: ⁊ reges ⁊ Ceſares amāt ſeruos vbi fideles norunt: nec dii dedignant̄ readamare q̄ amāt. Uale ſpes mea meuſqꝫ merꝰ: vt turris q̄ fracta interiꝰ inexpugnabilis videt̄ exterius: ſi admotus aries fuerit mox confringetur: ita Eurialis verbis Lucretia victa eſt. Poſtq̄ eīm ſedulitatē amātis aperte cognouit: ⁊ ipſe diſſimulatum patefecit amorem: atqꝫ his litteris Eurialo ſe aperuit.

NOn poſſum tibi vltra aduerſari: nec te amplius euriale mei amoris expertem habere viciſti: iamqꝫ ſum tua. Me miſeram que tuas ſuſcepi litteras: nimium multis exponenda ſum periculis: niſi me tua fides ⁊ prudentia iuuet. Uide ꝙ ſerues que ſcripſiſti. In amorem iam tuum venio: ſi me deſeris ⁊ crudelis ⁊ proditor et omnium peſſimus es. Facile eſt femellam decipere: ſed quanto facilius tanto turpius. Adhuc res integra eſt ſi putas me deſerandam dicito: antequā magis amor ardeat. Nec incipiamus quod poſtmodum incepiſſe peniteat. Omnium rerum inſpiciendus eſt finis. Ego vt feminarum eſt parum video. Tu vir es: te mei ⁊ tui curam habere oportet. Do me iam tibi: tuamqꝫ proſequor fidem: nec tuam eſſe incipio niſi vt ſim perpetuo tua. Uale meum preſidium meeqꝫ ductor vite. Poſt plures epiſtole miſſe vtrimqꝫ ſunt: nec tam ardenter Eurialꝰ ſcripſit ꝙ feruenter Lucretia reſpondit. Unum iam vtriuſqꝫ deſideriū erat ſimul conueniendi. Sed arduum ac pene impoſſibile videbatur: oīm oculis Lucretiam obſeruantibus: que nec ſola vnq̄ egrediebatur: nec vnq̄ cuſtode carebat. Nec tam diligenter bouem Iunonis argus cuſtodiuit ꝙ Menelaus iuſſerat obſeruari Lucretiā. Uiciū hoc apud italos late patet: feminam ſuam quaſi theſaurum quiſqꝫ recludit: meo iudicio minus vtiliter. Sunt eīm fere huiuſmodi mulieres omnes vt id potiſſime cupiant quod maxime denegatur: que vbi velis nolunt: vbi nolis cupiunt vltro: he ſi liberas habent habenas minus delinquunt. Exinde tam facile eſt inuitam cuſtodire mulierem ꝙ in feruenti ſole pulicum gregem obſeruaſſe. Niſi ſuapte caſta ſit mulier: fruſtra maritus nititur ponere ſeram: cohibere. Sed quis cuſtodiat iſtos cuſtodes: Cauta eſt: ⁊ ab illis incipit vxor. Indomitum eſt animal mulier. nulliſqꝫ frenis retinendum. Erat Lucretie ſpurius frater: huic tabellas commiſerat Eurialo deferendas: ⁊ hunc enim ſui amoris conſcium fecerat. Cum hoc igitur conuenitur Eurialum: vt clam domi ſuſcipiat. Habitabat hic apud nouercam ſuam Lucretie matrem: quam Lucretia ſepe viſitabat: ⁊ ab ea ſepiꝰ viſitabatur. Nec enim magno interuallo diſtabat. Ordo ergo his erat vt clauſo in conclaui Eurialo: poſtqꝫ mater eccleſiaſticas aditura cerimonias exiuiſſet. Lucretia ſuperueniret tanquam matrem domi conuentura: qua non inuenta reditum expectaret. Interim vero apud Eurialum eſſet. Poſt biduum ſtatutus erat terminꝰ at hi dies tanq̄ anni viſi ſunt amantibus longi: vt bene ſperantibus hore producte male timentibus correpte. Sed non arriſit amantium deſideriis fortuna. Preſenſit nāqꝫ inſidias mater: at vt dies venit egreſſa domum priuignum excluſit. Qui mox Euriale triſte nunciū tulit. Cui non minus ꝙ Lucretie fuit moleſtum. Que poſtq̄ detectos agnouit dolos. Hac nō ſucceſſit inquit alia aggrediamur via. Nec potens erit mater meis obſiſtere voluptatibus. Pandalus viro affinis erat quē iam lucretia fecerat archanorū ſcium. Nec eīm poterat ignitus animus quieſcere. Significat igit̄ Eurialo hunc vt alloquat̄: qꝛ fidus ſit ⁊ conueniendi viam poſſit monſtrare. At Eurialo nō videbatur tutum illi ſe credere: quē Menelao ſemꝑ herentē intuebat̄: ⁊ ſubeſſe fallaciam verebat̄ Inter deliberandum aūt iuſſus eſt Eurialus romā petere atqꝫ cum pontifice maximo de coronatione tranſigere. Que res tum ſibi: tum amice moleſtiſſima fuit. Sed oportebat ceſaris impium ferre. Itur ergo mora duorū menſiū fit Lucretiā interim domi manere: feneſtras claudere: meſtas induere veſtes: vnq̄ exire. Mirari oēs nec cām noſcere: ſiue ipſa vidua videbatur ⁊ tanq̄ ſol defeciſſet cuncti ſe putabant in tenebris egere domeſtici: qui eam ſepe incubantem lectulo: ⁊ nunq̄ letam videbant egritudini imputabant: ⁊ quicquid remediorū afferri poterant ꝑquirebant ſed nunq̄ illa vl' riſit: vl' thalamū exire voluit: niſi poſtq̄ redire Eurialum: ⁊ illi ceſarem obuiam eſſe cognouit. Tum quaſi egra ſomno excitata. Lugubri veſte poſita: ⁊ ornamentis redimita prioribus feneſtras aperuit: letabundaqꝫ illū expectauit: quā vt Ceſar vidit: ne nega amplius inquit Euriale detecta res eſt. Nemo lucretiam te abſente videre potuit. Nunc qꝛ rediſti auroram cernimus. Quis modus aſſit amori: regi nunc poteſt amor: nec abſcōdi tu ſcis. Iocaris mecū vt ſoles Ceſar ⁊ me in riſum ducis Eurialus ait. Ego quid hoc ſit nō ſcio. Hinnitus equorū tuorum ⁊ plixe barbe ſtrepitus tue illā forſitan excitauit: atqꝫ ſic effatus lucretiam furtim aſpexit ⁊ oculos cōfecit in oculos: eaqꝫ poſt reditum prima conſultatio fuit. Paucis deinde interiectis diebus: niſus Euriali fidus ſeruus comes: dum antius amice cauſe fauet tabernam ſpeculatus eſt: q̄ poſt Menelai domū ſita in lucretie cameram rectū viſum habebat intuitum. Cauponē igitur ſibi conciliat ſpectatoqꝫ locū Eurialū adducit: ⁊ hac inquit ex feneſtra alloqui lucretiam poteriſ. Media inter vtrāqꝫ domū Cloaca fuit nec hoī: nec ſoli acceſſa triūqꝫ vlnarū diſtantia feneſtrā lucretie diſten

minat. Hic diu conſedit amator expectans ſi quis caſus Lucretiam oſtenderet:nec deceptus eſt
Affuit tandē lucretia cū huc atq; illuc reſpiceret. Quid agis ait Eurialus vite rectrix mee: quo
tendis lumina cor meū. Huc huc dirige oculos ꝑſidium meū:tuus hic eurialus eſt. Me me aſſum
me reſpice. Tu ne ſ3 addes inq̄t lucretia. O mi Euriale iā te alloqui poſſum: vtinā ⁊ amplecti va
lerem. At iſtuc ait eurialus nō magno conatu faciam ſcalā huc admonebo. Tu obſera thalamum
amoris noſtri gaudia nimiū diſtulimus. Caue mi euriale ſi me vis ſaluā feneſtra hic ad dexteraꝫ
viciniſq; peſſimus:nec cauponi credendū eſt:q̄ ꝑua pecunia ⁊ te ⁊ me ꝑderet: ſ3 alia incedamus
via. Satis eſt ſi huic ſermoni noſtro patet acceſſus:rn̄dit lucretia. At mihi curialꝰ inq̄t mors eſt
hec viſio ni te ſilꝰ amplector: meiſq; brachijs teneo mediam. Diu ex hoc loco tractꝰ eſt ſermo: miſ
ſaq; huic ꝑ arundinē ſunt munera:nec eurialus in donis q̄ lucretia liberalior fuit. Senſit dolos
Soſia:ſecūq; fruſtra inq̄t amantū conatibus obſto:niſi aſtu ꝓuideo ⁊ hera ꝑibit ⁊ dn̄s infamiam
ſubibit. Ex his malis ſatius eſt vnū auertere. Amet hera nihil nocebit ſi clam fit. Ipſa pre amo
re ceca eſt:nec q̄d agit ꝓſpicit. Si non pōt cuſtodiri pudicitia:ſatis eſt rumorē tollere:ne domus
infamis fiat:neue paricidium cōmittatur. Adibo igitur ⁊ operā ꝑbebo meam. Reſtiti quoad po
tui ne cōmitteretur nephas id:q: nō licuit meū eſt curare:vt qd̄ peius agitur occultum ſit. Parū
enī refert non agere:⁊ ſic agere vt nemo ſciat:cōe bonū libido eſt:nec homo eſt quē peſtis hec nō
agitet:⁊ ille caſtior habetur qui cautius agit:dumq; ſic fatur lucretiam egreſſam thalamo videt
aggreſſuſq; feminā. Quidnam eſt inquit q̄ nihil amoris mihi cōicas. eurialus tibi nihilominus
dilectus eſt:⁊ me clam amas vide cui das fidē. Primus ſapientie gradus eſt nō amare. Scd̄s vt
ſic amas ne palā fiat. Sola hoc ſine internuncio facere nō potes. Quanta mihi apud te ſit fides
longo iam tēpore didiciſti. Si quid mihi cōmittere vis iube. Mihi maxima cura eſt ne amor iſte
detegatur:⁊ tu penā luas ⁊ vir omnium oblocutiones ferat. Ad hoc lucretia. Si eſt vt ais Soſia
inquit:⁊ tibi magnam habeo fidē:ſed tu viſus es neſcio quomodo negligens ⁊ meis aduerſus de
ſiderijs. Nunc q: ſponte te offers vtar obſequijs tuis:nec abs te decipi timeo. Tu ſcis q̄tum ar
deo:diu ferre nō poſſum hāc flamam. Iuua me vt ſilꝰ eſſe poſſimus. eurialus amore languet:⁊ ego
morior:nil peius eſt q̄ obſtare cupidini nr̄e. Si ſemel inuicē ꝯuenerimus tēperantius amabimꝰ
⁊ tectius erit amor noſter. Vade igit̄ eurialoq; viam vnicā me accedendi dicito. Si abhinc qua
triduo dum ruſtici frumentū afferunt vectoris ꝑſonam induat opertuſq; ſacco triticū ꝑ ſcalas in
horreum ferat. Tu te ſcis thalamū meum ad ſcalas habere hoſtiū primum:atq; omnia eurialo di
cito hic diē manebo:⁊ dum erit tp̄s ſola in cubili ero:ipſe oſtiū impellat dū ſolus ſit ad me ingre
diatur. Soſias q̄uis arduū facinus eſſet maiora veritus mala ꝓuinciā ſuſcepit. Eurialoq; inuen
to cuncta ex ordine nunciat:que ille iudicans leuia libenter amplectit̄:ſeq; paratis accingit:nec
aliud querit q̄ nimiā morā. O inſenſatū pectus amātis. o mentē cecam. o animū audacē corq; in
trepidū. Quid eſt tam nimiū qd̄ tibi nō paruū videat̄. Quid tam arduū quod planū non eſtimes
Quid tam clauſum qd̄ tibi nō ſit apertum:tu oē diſcrimen ꝑuiſacis:tu nihil difficile cenſes. Inanis
eſt apud te oīs cuſtodia maritorū. Multe te leges tenent:nulli metus:nulli pudori obnoxius es.
Omnis labor tibi eſt ludus:tibi nihil obſtat vſq̄. O rerum amor domitor oīm. Tu viꝝ primatem
ceſari accepriſſimū diuitijs affluentē:etate maturū:imbutū litteris:prudentia claꝝ eo ꝑducis vt
poſita purpura ſaccū induat:vultū foco tegat:ſeruus ex dn̄o fiat:⁊ qui nutritus in delicijs fuerat
iam humeros geſtādis oneribꝰ aptet:ſeq; publicū baiulum mercede locet. O rem mirandam pe
neq; incredibilē:virum aliq̄n in cōcilio grauiſſimū inter cateruas vectoꝝ cernere atq; in colluu
uione illa fereq; hoim cōtubernium habuiſſe. Quis transformationē querat maiorē. Hoc eſt qd̄
Ouidius methamorphoſeos vult dum fieri ex hoibus aut beſtias ſcribit aut lapides aut plātas
Hoc ⁊ poetaꝝ eximius maro ſenſit dum circes amatores in terga ferarū verti cantabat. Nā ita
eſt vt amoris flāma ſic mens alienat̄ vt parū a beſtijs differat:linquens croceuꝫ titonis aurora.
Cubile iam diē referebat optatū:moxq; ſuū rebus colorem appollo reddens:expectantē recreat
Eurialum:qui nunc ſe fortunatū beatūq; cenſuit cum admirū ſe vilibus ſeruis nulli nocenduꝫ vi
dit. Pergit igitur ingreſſuſq; Lucretie domum:frumento ſe onerauit:poſitoq; in horreū tritico
vltimus decedentiū fuit atq; vt erat ꝑdoctus hoſtium maritalis thalami:qd̄ in medio ſcalarum
clauſum videbat̄ impellit:ſeq; intro recepit ⁊ recluſis foribꝰ:ſolam Lucretiaꝫ ſerico intextam vi
det atq; accedens ꝓpius. Salue mi anime inquit:ſalue vnicū vite preſidiū:ſpeſq; mee. Nunc te
ſolā offendi:nūc qd̄ ſemꝑ optaui ſemotis arbitris te amplector. Nullꝰ iā ꝑico nulla diſtātia meis
obſtabit oculis. Lucretia q̄uis ordinē ipſa dediſſet. ꝑmo cōgreſſu ſtupuit:nec eurialū ſe ſpūꝫ ſe
videre putabat vt que virū tm̄ ab ea ꝑicula iruꝫ ſibi nō ſuadebat. At vbi inter amplexus ⁊ oſcula
ſuum cognouit eurialum. Tu ne eſt inquit paupercule:tu ne hic ades euriale ⁊ rubore ꝑ genas fu
ſo complexa hoiem eſt artius:⁊ media fronte diſſauiata:mox reperens ſermonem. Heu quāto te
ait diſcrimini ſubieciſti:quid amplꝰ dicatur. Iam me tibi cariſſimā ſcio:iam tui amoris feci ꝑicu
lum:ſ3 neq; tu me aliā inuenies. Dij tm̄ fata ſecūdent:⁊ amori nr̄o ꝓſperū ventuꝫ dent dum ſpūs

hos regeret artus preter te nemo Lucretie potens erit:nec maritus quidē ſi rite maritū appello
q mihi inuite datus eſt:⁊ in quē nunꝗ̄ animus ꝯſenſit meus. Sȝ age mea voluptas meū delicium.
Abiſcito ſaccū hunc teqꝫ mihi vt es oſtende. Exue vectoris ſpēm:hos funes miſſos face. Eurialū
me videre credito. Jam ille depoſitiſ ſordibus oſtro fulgebat ⁊ auro ⁊ amoris in officiū ꝓnus ibat.
Cum ſoſias ante oſtiū pulſitans. Cauete inquit amātes neſcio qd rerum querens Menelaus huc
feſtinat:tegite furta veſtra doliſqꝫ virū fallite.mihi eſt qd egredi puteris. Cum lucretia latibulum
inquit paruū ſub ſtrato eſt:illic ꝓcioſe res ſunt. Sis tibi quid ſcripſerim:ſi te meum exiſtente vir
aduētaret ingredere huc:tutus hic tenebris eris:neqꝫ te moueris:neqꝫ ſcreatū dederis. Anceps
qd agat eurialus mulieris imperiū ſubit. Jlla foribus patefactis ad ſericū redit. Cum menelaus
⁊ vna bertus aſſunt:cyrographa nōnulla ad rempublicam ptinentia queſituri. Que poſtꝗ̄ nullis
inuenta ſunt ſcriniis. Jn latibulo noſtro inquid menelaus forſitan erūt lucretia lumēqꝫ affer huc
intus querūdum eſt. His exterrit⁹ eurialus viribus exanguis fit. Jāqꝫ odiſſe lucretiā incipit atqꝫ
intra ſe. Heu me fatuū inquit. Quis me huc venire cōpulit niſi leuitas mea. Nunc deprehenſus
ſum:nūc infamis fio:nūc ceſaris agam perdo:quid agam:vtinā mihi vita ſuperſit. Quis me hinc
viuū eripiet. Emori certum eſt. O me vanū ⁊ ſtultoꝝ oim ſtultiſſimū. Jn hanc ſuiam volens ceci-
di. Quid hec amoris gaudia ſi tanti emuntur. Breuis illa voluptas eſt:doloris longiſſimi. O ſi nos
hec pro regno celoꝝ ſubiremus. Mira eſt hoīm inſcitia. Labores breues nolum⁹ pro longiſſimis
tolerare gaudiis. Amoris cauſa cuius leticia fumo comparari poteſt:infinitis nos oblectam⁹ an-
guſtiis. Ecce meipſum iam ego exemplū:iam fabula omniū ero:nec quis exitus pateat ſcio. Hinc
ſi me deoꝝ traxerit auxilium:nuſꝗ̄ me rurſus amor illaqueabit. O deus eripe me hinc parce iuuē-
tuti mee:noli meas meriti ignorantias reſerua me vt hoꝝ delictoꝝ penitentia agam:nō me ama-
uit lucretia:ſed quaſi ceruū in caſſes voluit deprehendere. Ecce venit dies meus nemo me adiu-
uare poteſt:niſi tu deus meus. Audieraȝ ego ſepe mulierū fallatias:nec declinare ſciui. At ſi nūc
euaſero nulla me vnꝗ̄ mulieris tegna deludet. Sed nec lucretia minoribus vrgebatur moleſtiis:
que non ſolum ſui:ſed amantiſ quoqꝫ ſaluti timebat. At vt eſt ī periculis ſubitaneis mulierū ꝗ̄ vi-
rorum promptius ingeniū:excogitato remedio. Age inquit vir. Ciſtella illic ſuper feneſtra eſt vbi
te memini monimenta nonnulla recondiſſe:videamus an illic cyrographa ſint recluſa: ſubitoqꝫ
decurrens:tanꝗ̄ vellet aperire ciſtellam:latenter illam deorſum repulit ⁊ quaſi caſu cecidiſſet.
Proh mi vir ait adeſto ne quid damni ſentiamus:ciſtella ex feneſtra cecidit: perge ocius ne ioca-
lia vel ſcripture diſperiant. Jte ite ambo quid ſtatis. Ego hinc ne quis furtum faciat oculis obſer-
uabo. Uideo audaciam mulieris nūc ⁊ feminis credito. Nemo tam oculatus eſt vt falli non poſſit
Js dumtaxat non fuit illuſus quem coniunx fallere non tentauit. Plus fortuna ꝗ̄ ingenio ſumus
felices. Motus hoc facto Menelaus Bertuſqꝫ vna repente in viculū ſe precipitat. Domus etru-
ſo more altior fuit multiqꝫ gradus deſcendi erant:hinc datum eſt eurialo ſpacium mutandi locuȝ:
qui ex monitu Lucretie in nouas latebras ſe recepit. Jlli collectis iocalibus atqꝫ ſcripturis:quia
cyrographa quibus opus erant non repererant ad ſcrinia iuxta que latuerat eurialus tranſeūt
ibiqꝫ voti compotes facti:conſalutata lucretia receſſerunt. Jlla obducto foribus peſſulo. Exi mi
euriale. Exi mi anime inquit:veni gaudiorum ſumme meorum:veni foras delectationum mearuȝ
ſcaturigo:leticie fauū mellis:veni dulcedo incōparabilis mea. Jam tuta ſunt oīa:iam noſtris ſer-
monibus libere cāpus patet:iam locus eſt amplexibus tutus. Aduerſari oculis noſtris fortuna vo-
luit:ſed aſpiciūt dii noſtruȝ amorē:nec tam fidos amantes deſerere voluerunt. Ueni iam meas in
vlnas:nihil eſt qd amplius verearis:meū lilium:roſarūqꝫ cumulus. Quid ſtas: quid times. tua hic
ſum lucretia:quid cūctaris lucretiā amplexari. Eurialus vix tandem formidine poſita ſeſeqꝫ re-
cepit. Cōplexuſqꝫ mulierē. Nunꝗ̄ me inquit tantus inuaſit timor:ſed digna tu es cuius cauſa tan-
ta gerantur. Nec iſtec oſcula ⁊ tā dulces amplexus obuenire cupiā gratis debent. Nec ego vt ve-
rū fatear ſatis emi tm̄ bonū. Si poſt mortē rurſus viuere poſſem teqꝫ perfrui:emori milies vellē
ſi hoc ꝓcio tui poſſent amplex⁹ comi. O mea felicitas. O mea btitudo:viſum video an ita eſt:te-
neo te:an ſōnis illudor: vanis:tu certe hic es ego te habeo. Erat lucretia leui veſtita palla:q̄ mem-
bris abſqꝫ ruga herebat:nec vel pect⁹ vel clunes mētiebat⁹ vt erāt artus ſic ſe oſtētabāt: gule can-
dor niualis:oculoꝝ lumē tāꝗ̄ ſolis iubar:intuitus letus:facies alacris gene ſicuti lilia purpureis
admixta roſis:riſus in ore ſuauis atqꝫ modeſtus:pectus amplum:papille q̄ſi duo punica poma ex
vtroqꝫ latere tumeſcebant:pruritūqꝫ palpitātes mouebāt. Nō potuit eurialus vltra ſtimulū co-
hibere:ſed oblitus timoris:modeſtiā quoqꝫ abs ſeſe repulit:aggreſſuſqꝫ feminā. Jā inquit fructuȝ
ſumam⁹ amoris:rēqꝫ vbis iūgebat. Obſtabat mlier curāqꝫ ſibi honeſtatiſ ⁊ fame fore dicebat nec
aliud eius amore ꝗ̄ verba ⁊ oſcula poſcere. At q̄ ſubridēs eurialus. Aut ſcitū eſt inquit me huc ve-
niſſe aut neſcitū. Si ſcitū nemo eſt que cetera nō ſuſpicetur:⁊ ſtultū eſt infamiā ſine re ſubire. Si
neſcitū ⁊ hoc quoqꝫ ſciet nullus:hoc pignus amoris eſt:emorior priuſqꝫ caream. Ach ſcelus eſt in-
quit lucretia. Scelus eſt inquit Eurialus homo non vti cum poſſis; an ego occaſionem mihi con-

ceſſem tam queſitam tam optatā amitterem. Acceptaqꝫ mulieris veſte pugnantē femineā q̄vin
cere nolebat abs negocio vicit: nec veneris hec facietatē vt amori cognita thamor peperit: ſꝫ ma
iorem ſitim excitauit amoris. Memor tamen diſcriminis Eurialus poſtq̄ vini cibiqꝫ pauliſper
hauſit: repugnante Lucrecia receſſit. Nec ſiniſtre quiſpiam ſuſpicatus eſt niſi ꝙ vnus ex baiulis
putabatur. Admirabatur ſeipſum Eurialus dum viam pergeret. Secūqꝫ. O ſi nunc inquit obuiū
mihi ſe daret Ceſar meqꝫ agnoſceret: q̄ illi habitus hic ſuſpitionem faceret: q̄ me rideret: fabu-
la omnibus eſſem: ⁊ illi iocus nunq̄ me miſſum faceret donec ſciret quid ſibi hec ruſtica veſtis vel
let. Sed ſingerem non hanc ſed aliam adiſſe matronā. Nam ⁊ ipſe hanc amat nec ex vſu eſt meū
ſibi amorem patere. Lucretiam proderem que me ſuſcepit ſeruauitqꝫ. Dū ſic loquitur viſum achā
tem poliuirum cernit: eoſqꝫ preit: nec prius ab his cognitus eſt q̄ domi fuit: vbi poſitis faccis pre
teſta ſumpta rerum pandit euentum. Dum quis timor ⁊ quod gaudium intercesſit memoriter ſcꝫ
narrat: nunc timenti ſimilis nunc exultanti ſit. Interuemendum aūt heu me ſtultum inquit femi-
ne commiſi caput: non ſic me pater admonuit dum me nullius femine fidem ſequi debere dicebat
Ille feminam animal dicebat eſſe indomitum: infidum: mutabile: crudele: mille paſſionibus dedi
tum. Ego paterne imemor diſcipline vitam meā mulierculē tradidi. Quid ſi me frumēto oneratū
aliquis cognouiſſet. qꝺ dedecus: quenā infamia mihi ⁊ meis poſteris eueniſſet. Alienū me ceſar
feciſſet tanq̄ leuem ⁊ inſanū. potuiſſet hec contēnere. Quid aūt ſi me vir dum ſcīa inia verſabat la
tentem inueniſſet. Seua eſt lex iulia mechis. Exigit tamen dolor mariti maiores penas q̄ lex vl-
la ꝯceſſerit. Necat hic ferro: necat illa cruentis verberibus quoſdaꝫ mechos ⁊ mugilis itrat. Sꝫ
putemus virū pepercisse vite mee. Nunc me in vinculis coniecisset: aut infamē ceſari tradidiſſet
Dicamus ⁊ illius me manus effugere: quia inarmis erat: mihiqꝫ fidus enſis herebat lateri. At vi
ro comitatus erat ⁊ arma ex pariete pendebant captu facilia. In domo longus famulorꝫ ordo: cla
mores mox inualuiſſent ⁊ oſtia fuiſſent clauſa: tum de me ſupplicium ſumptum fuiſſet. Heu me de
mentē: nulla me prudentia liberauit hec diſcrimine: ſed caſus tm̄. Quid caſus imo ⁊ promptuꝫ in
geniū lucretie. O fidā feminā. O amatricē prudentē. O inſignū ⁊ nobiliſſimū amorē. Cur me tibi
nō credam. Cur tuā nō ſequar fidē. Mille mihi ſi aſſint ceruices oēs tibi cōmutaꝫ. Tu fidelis eo:
tu cauta: tu prudēs. Scis amare ⁊ amantē tueri. Quis tancito excogitare potuiſſet viā qua me q̄
rentes auerteret vt tuipſa excogitaſti. Tu mihi hanc vitā ſeruaſti eandē tibi deuoueo. Non meuꝫ
eſt ſed tuum qꝺ ſpiro. Non erit mihi durū pdere ꝓpter te qꝺ ꝑ te teneo. Tu vite mee ius habes: tu
necis imperiū. O candidū pectus. O dulcem linguā. O ſuaues oculos. O ingeniū velox. O mēbra
marmorea ſuccique plena: qn̄ ego vos reuiſaꝫ: qn̄ iterū corallina labia mordebo: qn̄ tremulū linguā
ori meo murmurantē denuo ſentiā. Papillas ne vnq̄ illas retractabo. Paruꝫ eſt achates quod in
muliere vidiſti hac. Quo proprior eſt femina eo formoſior eſt: vtinam mecū vna fuiſſes. Non tam
Candali regis lidie formoſa vxor fuit q̄ iſta eſt. Non miror illum voluiſſe nudam cōiugem ſocio de
monſtrare vt plenꝰ ſumeret gaudium. Ego quoqꝫ itidem facerem ſi facultas eſſet lucretiam tibi
nudam oſtenderem. Aliter autem nec tibi effari quāta ſit eius pulchritudo poſſuꝫ: nec tu q̄ ſolidū
q̄qꝫ plenū meum fuerit gaudium potes conſiderare. Sed congaude mihi: quia maior fuit mea vo
luptas q̄ verbis queat exponi. Sic eurialis cū Achete: nec pauciora ſecū Lucretia dicebat. Eius
tm̄ minor leticia fuit quo taciturnior alijs fidem nō habuit vt rem poſſet referre. Soſie non aude-
bat pre verecundia totum narrare. Baccarus interea pannonius eques domo nobilis qui ceſarē
ſequebatur ardere lucretiam cepit. Et quia formoſus erat: redamari putabat: ſolāqꝫ femine pu-
dicitiam obſtare rebatur. Illa ſicut mos eſt noſtris dominabus omnes vultu blando intuebatur.
Ars eſt ſiue deceptio potius ne verus amor palam fiat. Inſanit baccarus nec cōſolari pōt niſi lu-
cretie mentem perſentiat. Solent matrone ſeneñ. ad primū lapidem ſacellum diue marie quod
in bethleem nuncupant ſepius viſitare. Huc lucretia duabus comitata virginibus ⁊ anu quedam
proficiſcebat. Sequitur baccarus violam in manu geſtans deauratis folijs cuius collo epiſtolam
amatoriā ſubtilibus inſcriptā mēbranis abſconderat: nec mirere. tradidit enim cicero illam iliā
da oēm ita ſubtiliter ſcriptam ſibi oſtenſa fuiſſe vt teſta nucis clauderetur. Offert violaꝫ lucretie
ſeſe cōmendat baccarus. Reſpuit donū lucretia. Inſtat pānonius magnis precibꝰ. Tū ante reci-
pe inquit hera donatū florem: quid times vbi nullum eſt periculum. Parua res eſt qua potes hūc
militem placare. Secuta eſt lucretia anilem ſuaſionē violāqꝫ ſuſcepit. Parūqꝫ vltra progreſſa vio
lam alteri ex virginibus tradidit. Nec diu poſt obuiā facti ſunt duo ſtupentes qui virgunculam vt
ſibi florem traderet non magno negocio induxerunt: apertoqꝫ viole ſtipite carmen amatorium in
uenerunt. Solebat hoc hominū genus pergratum eſſe noſtris matronis: ſed poſtq̄ Ceſaris cu-
ria ſenas venit: irrideri deſpici ⁊ haberi i odio cepit: quia plus armorꝫ ſtrepitus q̄ litterarūꝫ lepor
nr̄as feminas delectabat. Hic grandis liuor ⁊ ſimultas ingens erat: querebantqꝫ tegi vias oēs
q̄bus nocerent ſatis. Ut ergo viole dolus partuit: ad menelaum mox itur ep̄lamqꝫ vt legat roga-
tur. Ille Meſtus domum pergit vxorem increpat: domūqꝫ clamoribus implet; negat ſe ream

vxoꝛ remq̃ geſtam exponit ⁊ annos adducit teſtimoniū. Itur ad Ceſarē: fit querela: vocatur Baccarus: is crimen fatetur: potenſq̃ veniam nunꝙ̃ ſe poſt Lucretiā vexaturū iureiurādo confirmat Sciens tamen Iouem nō iraſci: ſed arridere periurijs amantū: ſterilem flammā vt magis prohibitus erat eo diligētius ſequebatur. Uenit hyems excluſiſq̃ nothis ſolum boꝛeā admittebat. Cadunt ex celo niues: ſoluitur in ludum ciuitas. Iactant matrone in vicos iuuenes in feneſtras niuem. Hinc nactus occaſionē Baccarus epiſtolā altera cera includit ceram niue cingit: factaq̃ pilā in feneſtrā Lucretie iacit. Quis nō omnia regi foꝛtuna dicat. quis nō fauoꝛabilē eius cupiat flatum fari. Plus eñ valet hera benigni ꝙ̃ ſi te veneris cōmendet epiſtola mariti. Dicunt q̄dam nil eſſe quod in ſapiēte queat foꝛtuna: hoc ego his ſapiētibus cōcedo: qui ſola virtute gaudēt: qui ⁊ pauperes ⁊ egroti: ⁊ in equo fallaris cluſi vitam ſe credunt poſſidere beatem qualē nullū adhuc vidi vel fuiſſe putariz. cōmuni vita hoīm vita fauoꝛis foꝛtune indiget. hec quos vult eleuat: ⁊ quos vult depꝛimit. Quis Baccarū perdit: niſi foꝛtuna: nunq̇d prudētis conſilij fuit in nobis viole clauſiſſe tabellas: ⁊ nunc beneficio niuis epiſtolā trāſmiſiſſe. Dicet aliquis fieri cautius potuiſſe: quod ſi conſiliū foꝛtuna iuuiſſet: ⁊ cautus hic ⁊ prudētiſſimus iudicatus fuiſſet. Sed obſtans fatū pilam et Lucrerie manibus lapſam apud ignē duxit vbi ſolutis caloꝛe niuibus liqueſactaq̃ cera tabellas manifeſtauit: quas tum vetule que ſe calefaciebāt: tum Menelaus qui aderat perlegerūt: nouaſq̃ lites excitarūt: quas Baccarus nō excuſatione: ſed fuga vitauit. Hic amoꝛ ex vſu venit Eurialo. Nam dum vir greſſus ⁊ actus Baccari ſpeculātur inſidijs Eurali locū facit: verūq̃ eſt quod dici ſolet: Non facile cuſtodiri quod a pluribus amatur vel impugnaſ. Spectabāt amantes poſt primū concubitū ſecundas nuptias. Uiculus erat inter edes Lucretie atq̃ vicini artus per quē pedibus in vtrūq̃ parietē poꝛrectis in feneſtrā Lucretie haud difficilis ꝑbebatur aſcenſus. Sed huc aſcēdere ſolum noctu licebat. Menelao petendū rus erat ibiq̃ pernoctādū: qui dies ab amātibus tanꝙ̃ ſaturnalioꝝ expectabātur. Fit receſſus. Mutatis Eurialus veſtibus in viculū ſe recepit: ſtabulū illic Menelaus habebat: quod Eurialus docēte ſoſia ingreſſus eſt: ibiq̃ noctē manēs ſub feno latebat. Tum ecce Dꝛomo qui erat Menelai ſecūdus ſamulus equis ꝑpoſitus: impleturus preſepia: fenum ex Euriali latere ſuſcipit: eratq̃ amplius ſuſcepturus ac Eurialiū furca perſcurſurus ni Soſias obueniſſet qui vt diſci imen agnouit: da mihi hanc operam frater bone. Ego hinc pabilum equis prebebo: tu interea loci vide an nobis cena inſtructa ſit. Gaudendū eſt dum Herus abeſt. Melius eſt nobis cum dña ꝙ̃ cum illo. Hec iocunda eſt ⁊ ꝑliberalis. Ille iracūdus: clamoꝛoſus: auarus: difficilis: nunꝙ̃ nobis bene eſt dum ille adeſt. Uides ne vt vētres noſtros iniquo caſtigat modio: qui ſemper eſurit: vt nos fame cruciet: nec ſuſtinet muſcida fruſtra cerulei panis cōſummi: ſed heſternū minutalē ſeruat in menſem: vniuſq̃ cene ſilurnos ⁊ anguillas ſalſas in alteram defert: ⁊ numerata ſila ſecrini poꝛri ne quid tāgam⁹ ſignata recludit. Miſer qui per hec toꝛmenta querit diuitias. Nam quid ſtultius ꝙ̃ viuere pauperē: vt locuplex moꝛiaris. Quāto melius Hera que nō cōtenta vitulis nos paſcere ⁊ teneris hedis gallinas quoq̃ turdoſq̃ miniſtrat: ⁊ vini copiaz melioꝛis. Dꝛomo cura vt ꝙ̃ vncta popina ſit. Iſtud inquit Dꝛomo cure habebo: ⁊ mēſam potius ꝙ̃ equos fricabo. Herum ego hodie in rus deduxi ꝗ ſibi male ſuccedat: nunꝙ̃ mihi verbum dixit: niſi veſperi cum me remiſit ad equoꝝ: renunciariq̃ domine iuſſit non ſe rediturum hac nocte. Laudo te Soſia qui tandē odire perdiſti domini⁹ moꝛes: ego iādiu mutaſſez dominū: niſi me domina matutinis offellis retinuiſſet. O velles nihil doꝛmiēdum eſt hac note: bibamus voꝛemuſq̃ donec veniat dies. Non tantū per menſem lucrabitur Herus quantū nos vna cena ſumemus Audiebat hoc Eurialus libens: tametſi moꝛes ſeruoꝝ notabat: ⁊ idem ſibi fieri nō dubitaret cum domo abeſſet: vtq̃ Dꝛomo receſſit: aſſurgens Eurialus. O ꝙ̃. inquit beatā noctem Soſia tuo beneficio ſum habiturus qui me huc duxiſti: ⁊ ne patefierem probe curaſti: vir bonus es meritoq̃ te amo: nec tibi nō gratus inueniar. Aderat hoꝛa perſcripta letus. Euríal⁹: ꝙ̃uis duobus perfunct⁹ diſcriminib⁹: murum aſcēdit ⁊ aperta feneſtra Lucretiā iuxta ſoculū ſedentē: paratiſq̃ obſonijs expectantē reperit. Illa vt amantē agnouit: aſſurgens mediū cōplexa eſt. Fiunt blanditie: dātur oſcula: itur in venerē: tenſis velis feſſamq̃ nauigio cytharcā: nūc ceres reficit: nunc bachus. Heu ꝙ̃ breues voluptates ſunt: ꝙ̃ lōge ſolicitudines: vix hoꝛā Eurialus letā habuerat: tuz ecce Soſias qui redictū Menelai renūciat gaudiūq̃ ꝑturbat. Timet eurialus: fugere ſtudet. Lucretia mēſis abſcōditis obuiā viro pergit: reuerſumq̃ ſalutat. Et o mi vir inquit ꝙ̃ bene rediſti: nam ego iaz te villicam ruſticatū rebar: quid tu tamen rure tādiu egiſti: caue ne quid olfaciam. Cur nō domi maneſ: quid me ꝯtriſtari abſentia ſtudes: ſemper dum abes timeo tibi: tum ne quam adeas foꝛmido vt ſunt inuidi vxoꝛibus ſui viri: quo metu ſi vis me ſoluere nunꝙ̃ extra doꝛmias. Nec enim ſine te nox eſt mihi vlla iocunda. Sed cena hic iam poſtcubatū ibimus. Erāt tunc in aula vbi familia prādere ſolet: ibiq̃ virum detinere Lucretia nitebaſ donec Eurialus abeundi ſpaciū ſuſcepiſſet: an neceſſaria eſt moꝛula quedā. Menelaus autē foꝛis cenatus erat ſeq̃ in thalamū recipere feſtinabat. Tuz Lucretia: parū me amas inquit cur nō potius domi apud me cenaſti. Ego quia tu aberas

non comedi hodie nec bibi quicꝙ̃. Venerūt tamen villici ex roſalia neſcio quid vini ꝓbātes opti-
mum eſſe ferebant trebanū. Ego pre triſticia nihil guſtaui: nunc quoniā ades camus ſi placet in
cancellariū introrſum: guſtemuſq; vinū ſi, vt illi dixerūt tam ſuauiſſimū ſit. Hiſq; dictis lucernam
dextra virum ſiniſtra manu recipit ⁊ in intimum penu deſcendit: tamdiu nunc hunc nunc illū cadū
terebrauit ac cū viro pitiſauit: donec Eurialū putabat abeſſe. At ita demū ad igratos himeneos
cum viro trāſiunt. Eurialus intēpeſta nocte domū repetijt. Sequēti luce ſiue ꝙ ſic expediebat ca-
uere ſiue ſuſpicio mala fuit: muro feneſtrā Menelaus obſtruxit. Credo vt ſunt conciues noſtri in
cōiecturas acuti ſuſpicionūq; pleni: timuiſſe Menelaum loci comoditatē vtq; parū fidebat vxori
occaſionē demere voluiſſe. Namer ſi nihil cōſcius erat illi: vexatam tū feminā multiſq; dietim tē-
ptatam precibus nō ignorabat: ⁊ animū cognoſcebat mulieris inſtabilē: cuius tot ſunt volūtates
quot ſunt in arborib' frondes. Sexus em̄ femineus nouitatis eſt auidus raroq; virum amat cuius
copiam habet. Sequebat̄ ergo viaꝫ maritoꝝ ꝓmultatā quoꝝ opimo eſt infortuniū bonis excludi
cuſtodijs. Erepta eſt hinc cōueniēdi facultas: nec mittēdi litteris permiſſa libertas eſt. Nam et
cauponē qui poſt edes Lucretie vinariā tabernā cōduxerat: ex qua ſolebat eurialus affari Lucre-
tiam ac litteras per arundinē mittere: ſicuti Menelaus ſuaſit ingratus expulit. Reſtabat ſolus
oculoꝝ intuitus: nutuq; tm̄ ſe ꝯſultabāt amātes: neq; iſtac amoris extrema linea cōmode perfrui
poterāt. Erat ingēs dolor vtriq; cruciatuſq; morti ſimilis: q: nec amoris poterāt obliuiſci nec in
eo perſeuerare. Dum ſic anxius eurialus q̇d conſilij capiat meditatur. Venit in mētem Lucretie
monitū quod ſibi de Pandalo ſcripſerat Menelai cōſobrino peritoſq; medicos imitatus: quibus
mos eſt in periculoſis egritudinibus anceps adhibere medicamentū ⁊ vltima potius experiri ꝙ̃
ſine cura morbū relinq̄re. Aggredi Pandalū ſtatuit remediūq; ſuſcipere quod antea refutarat.
Hinc igitur accerſito ⁊ in penitiorē domus partem vocato. Sede inquit amice rem grandē tibi
dicturus ſum: indigentē his quas in te ſcio ſitas diligētia fide taciturnitate. Volui iamdudū hec
dixiſſe: ſed nō eras mihi adhuc plene cognitus: nūc ⁊ te noſco ⁊ quia ꝓbitate fidei es amo ⁊ obſer-
uo: ꝙ ſi aliud de te neſcirē: ſatis eſt quia oēs tui cōciues te laudant: tū comites mei q̇bus cū ami-
citiam conflaſti: ⁊ qui ſis ⁊ quanti pendēdus me certū fecere. Ex q̇bus te cupere meā beniuolētiā
didici: cuius te iam facio participē: q: nō minus illa es dign' ꝙ̃ ego ſum tua. Nunc quid velim: qm̄
inter amicos res agitur paucis exponā. Tu ſcis mortale genus ꝙ̃ in amorē ſit ꝓnū ſeu virtutis
eſt ſeu vicij. Late patet iſta calamitas: nec cor eſt ſi modo carneū eſt ꝙ aliquando non ſentiat ſti-
mulos. Scis quia nec ſanctiſſimū Dauid nec ſapiētiſſimū Salomonē nec Sanſon fortiſſimū iſta
paſſio dimiſit imunes. Incenſi preterea pectoris ⁊ amoris inhibiti ea natura eſt: vt ſi quis ꝓhi-
beat magis ardeat: nulla re magis curatur iſta peſtis ꝙ̃ dilecti copia. fuerūt plures tum viri tum
mulieres tam noſtra ꝙ̃ maiorū noſtroꝝ memoria: q̇bus inhibitio duriſſime necis fuit occaſio: con-
tra vero pleroſq; nouimus qui poſt cōcubitū ⁊ amplexus paſſim cōceſſos mor fuere deſinerunt.
Nihil cōſultius eſt poſtꝙ̃ amor oſſibus heſit ꝙ̃ furori cedere. Nam que aduerſus tempeſtatē niti-
tur ſepe naufragiū facit ⁊ que obtēperat ꝓcelle ſuperat: hec ideo dixi quia te amorē meū ſcire vo-
lo: ⁊ quid mei cauſa ſis facturus. Tamē quod emolumentū hic ſit oriturū nihil tibi tacebo: q: iam
mei cordis alterā te reputo partē. Ego Lucretiā diligo neq; hoc mi Pandale mea culpa eſt factū
ſed regēte fortuna in cuius manu eſt totus quē colimus orbis: mihi nō erant noti mores veſtri nec
huius vrbis cōſuetudines norā. Putabā ego feminas veſtras: quod oculis mōſtrāt in corde ſenti-
re: ſed ineſcant hoies veſtre matrone ⁊ nō amant. Hinc deceptus ſum. Credidi namq; amatū me
Lucretie fore dum me luminib' intuebat̄ placidis: cepiq; contra diligere: nec rem elegantē dn̄am
dignā putaui: cui vices nō redderētur amoris. Nondū te norā vel tuū genus. Amaui putās ama-
ri. Quis em̄ tam ſaxeus eſt aut ferreus: qui nō amet amatus. Sꝫ poſtꝙ̃ fraudes noui meq; dolis
irretitū: ne meus ſterilis eſſet amor niſus ſum oībus artibus illā incēdere: vt par pari referetur.
Ardere namq; nihilq; vrere tuꝫ rubor erat: tum anxietas animi que me die noctuq; mirū imodū
cruciabat ⁊ eram adeo introrſus vt egredi nullo pacto valerē. Factū eum igitur vt me cōtinuāte
par ſit amor amboꝝ. Illa incenſa eſt: ergo ardeo: ambo perim' nec remediū ꝓtelande vite noſtre
videmus: niſi tu ſcis adiumēto. Vir eam cuſtodit ⁊ frater. Non tam vellus aureum peruigil draco
ſeruabat: nec aditū orci. Cerberus ꝙ̃ illam diligenter recludit. Noui ego familiaꝫ veſtrā. Scio q:
nobiles eſtis inter primores vrbis diuites: potētes: amati: vtinam nunꝙ̃ vidiſſem hanc feminaꝫ.
Sꝫ quis eſt qui poſſit reſiſtere fatis. Non elegi hanc: ſed caſus dedit amandaꝫ. Sic ſe res habet:
tectus adhuc amor eſt: ſed niſi bene rogatur magnū aliquod ſuperi auertant maluꝫ pariet. poſſeꝫ
forſitan me compeſcere ſi hinc abirem: quod quāꝙ̃ eſſet mihi grauiſſimuꝫ: facerem tamen veſtre
familie gratia: ſi hoc putarem ex vſu fore. Sed noſco illius furorem: aut me ſequeretur: aut ma-
nere coacta manus ſibi conſciret quod eſſet dedecus perpetuum veſtre domus. Quia igitur te
volebam teq; vocaui: noſtra cauſa eſt: vt obuiemus his malis: neq; alia via eſt niſi vt amoris no-
ſtri aurigam te prebeas: cureſq; vt bene diſſimulatis ignis non fiat apertus: ego me tibi cōmen-

do:do:deuoueo:obſequere furori: nedum opugnatur magis incendatur. Cura vt ſimul conuenire poſſumus:quo facto mox humiliabitur ardor tolerabiliorq; reddetur. Tu ſcis aditus domus: ſcis quando vir abeſt:ſcis quomodo valeas introducere. Frater viri aduertēdus eſt qui eſt ad has res nimium perſpicax:Lucretiāq; tanq̄ locum germani teneat magna cura cuſtodit: vniuerſaſq; Lucretie verba euerſas ceruices: gemitus:ſcreatus: tuſſim riſus: attente conſiderat: hunc eludere ſententie eſt:nec ſine te fieri poteſt. Aſſis ergo ⁊ quando abfuturus ſit vir me inſtrue: remanentē q; fratrem diuerte:ne cuſtos aſſiſtus Lucretie ſit:ne ve cuſtodes exhibeat alios tibi credet: et q̄ dij faxint hanc fortaſſe prouiſionem tibi committet:quam ſi ſuſceperis ⁊ me iuueris(vt ſpero)ſuuanda res eſt. Poteris enim me clam dum ceteri dormient intromittere: ⁊ amorē leuire furentē Et his quot emergant vtilitates arbitror te pro tua prudentia palam cernere. Seruabis namq; in primis honorem domus:amorem teges qui non poſſet abs veſtra infamia manifeſtari. Sobrinam tuam in vita tenebis: Menelao vxorē cuſtodies:cui non tam obeſt vna nox mihi conceſſa neſcijs omnibus q̄ ſi ſcientie populo illam perdiderit me ſequentē. Nupta ſenatori romano ſecuta eſt Yppia liddum vt pharon et nilum ſamoſaq; menia lagi. Quid ſi me domi nobilem atq; potentem Lucretia ſequi ſtatuat:quod dedecus veſtri generis:quis populi riſus que nondū veſtra ſed totus ciuitatis infamia:diceret forſitan aliquis abſumenda potius ferro aut extinguenda venenis eſt mulier q̄ id agat. Sed ne illi qui ſe humano ſanguine polluit ⁊ maiori ſcelere vindicat minus. Non augenda ſunt mala ſed minuenda. Nos hoc ſcimus ex duobus bonis melius eligendum:aut ex malo et bono quod ſit bonum:ſed ex malis duobus quod minus obſit. Omnis via periculi plena eſt:ſed hec quam minus diſcriminis per quam nedum tuo ſanguini conſules ſed etiam proderis qui pene inſanio dum mei cauſa Lucretiam video cruciari. Cui potius eſſe odio vellem q̄ te rogare. Sed hic ſcimus:eo deducta eſt:vt niſi tuis artibus tua cura ingenio atq; ſollicitudie nauis regatur:nulla ſalutis ſpes maneat. Iuua igitur ⁊ illā ⁊ me tuāq; domum abs nota conſerua:nec me putes ingratū. Scis apud Ceſarē quanti:quicquid petieris impetratum tibi efficiam Et hoc tibi ante omnia pollicior docq; fidem palatinūq; comitem te futurū: omnemq; tuam poſterioritatem hoc titulo gauiſurā. Ego tibi Lucretiam meq; ⁊ noſtrum amorem ⁊ famam noſtram ⁊ tui generis decus cōmitto: tueq; mādo fidei: tu arbiter es omnia hec in te ſita ſunt vide q̄d agas ⁊ ſeruare potes iſta ⁊ perdere. Subriſit his auditis Pandalus factaq; morula: norā hoc Euriale dixit: ⁊ vtinā nō accidiſſent:ſed cum in locū ſicut abs te dictū eſt res redijt:vt neceſſe ſit me quod iubes efficere:niſi ⁊ noſtrū genus affici cōtumelijs ⁊ ſcādalum ingens cupiam exoriri. Ardet mulier ſicut dixi: ⁊ impotens ſui eſt:niſi occurro ferro ſe fodiet:aut feneſtris ſe dabit precipitem:nec vite iam ſibi nec honoris eſt cura. Ipſa mihi ſuū ardorem patefecit. Reſtiti:increpaui:lenire flāmam ſtudui:nihil ꝑfeci:omnia preter te paruifacit:nihil niſi te curat:tu illi ſemꝑ in mente ſedes te petit:te deſiderat:te ſolū cogitat:ſepe me vocitans. Audi precor Euriale dixit ſic mulier ex amore mutata eſt vt iam non eadem videatur. Heu pietas:heu dolor:nulla prius in vrbe tota vel caſtior:vel pudentior Lucretia fuit. Mira res ſi tantū iuris natura dedit amori in mētes humanas Medendum eſt huic egritudini:nec alia cura eſt niſi quā tu monſtraſti. Accingam me huic operi: teq; dū tempus erit cōmonefaciā:nec ex te gratiam quero:quia nō eſt officium boni viri cū is nihil promereatur gratiam poſcere. Ego vt vite infamiā nr̄e iminentē familie hoc ago qd ſe tibi cōducit:non propterea ſum amandus. At enī Eurialus inquit. Ego vel ſic ſibi grām hēo ⁊ creari te comitē vt dictū eſt curabo:modo tu dignitatē iſtam nō ſpernas. Nō ſpno inqt pādalus:ſʒ ne hinc ꝑfecta ſit volo:ſi ventū eſt libere veniat:nihil ego conditionale facio. Si potuiſſet hoc te neſciēte fieri:mea vti opera apud Lucretiam eſſes liberius egiſſem. Uale ⁊ tu vale retulit eurialus poſtq̄ animum reddidiſti:fac finge inueni effice vt ſimul ſimus. Laudabilis Pandalus letuſq; abijt:tū q̄ tanti viri gratiam inueniſſet:tum q̄ ſe iam comitem eſſe ſperabat:cuius dignitatis tanto erat auidior:quanto ſe minus cupere demonſtrabat. Sunt enim homines quidā vt mulieres:que cum maxime nolle dicūt:tum maxime volunt. Hic lenonicij mercede ſortitus eſt comitatū: ⁊ auream bullam ſue nobilitatis poſteritas demonſtrabit. In nobilitate multi ſunt gradus mi mariane: et ſane ſi cuiuſlibet originē queras:ſicut mea ſententia fert:aut nullas nobilitates inuenies aut admodum paucas:que ſceleratū non habuerūt ortum. Cum enī hos dici nobiles videamus qui diuitijs abūdant:diuitie vero raro virtutis ſunt comites:qui nō videt ortum eſſe nobilitatis degenerē Hunc vſure ditarunt. Illum ſpolia: Proditionis alium. Hic beneficijs ditatus eſt. Ille adulationibus. Huic adulteria lucrū prebent. Nōnullis mēdacia ꝓſunt: quidā faciunt ex coniuge queſtum: quidam ex natis:pleroſq; homicidia iuuant. Rarus eſt qui iuſte diuitias congreget. Nemo faſtuʒ amplum facit niſi qui omnes metit herbas:cōgregant homines diuitias multas:nec vnde veniāt ſed q̄ multe veniant querunt:omnibus his verſus placet. Unde has habeas querit nemo: ſed oportet habere. Poſtq̄ vero plena eſt archa:tunc nobilitas poſcitur:que ſic queſita nihil eſt aliud: quam premium iniquitatis. Maiores mei nobiles habiti ſunt. Sed nolo mihi blandiri: non

puto meliores fuiſſe proauos meos aliis quos ſola excuſat antiquitas:quia non ſunt in memoria
eoꝝ vicia. Mea ſententia nemo eſt nobilis niſi virtutis amator. Nō miror aureas veſtes equos
canes ordines famulorum:lautas menſas: marmoreas edes villas predia piſcinas iuriſdictiōes
ſiluas. Nam hec omnia ſtultus aſſequi poteſt:quem ſiquis nobilem dixerit ipſe fiet ſtultus. Pan
dalus noſter lenocinio nobilitatus eſt. Non multis poſt diebus rure inter Menelai ruſticos rixa
tum eſt:⁊ occiſi nonnulli que plus ſatis biberāt.opuſqꝫ fuit ad res cōponēdas menelaum ꝓficiſci
Tum Lucretie vir inquit grauis es homo debiliſqꝫ:equi tui grauiter incedunt quare gradariū
aliquem recipere cōmodatū. Cunqꝫ percūctaretur:vbi nā eſſet aliquis optimū inquit Pandalus
ni fallor Eurialus habet ⁊ tibi libēs cōcedet ſi me vis petere inquit Menelaus. Rogatus Euria
lus mox equū iuſſit adduci. Iſqꝫ ſui gaudii ſignū recepit:ſecumqꝫ tacite dixit. Tu meū equū aſcen
des menelae: ego tuā vxorē equitabo. Conuentū erat vt noctis ad horam quintam in vico Euria
lus eſſet:ſperaretqꝫ bene ſi cantantem Pandalū audiret. Abierat Menelaus iāqꝫ celū noctis
obduxerat tenebre. Mulier cui cubili tēpus manebat. Eurialus ante fores erat ſignūqꝫ moraba
tur:nec cantum audiebat nec ſcreatum. Iam p̄terierat hora:⁊ vt abiret Eurialus ſuadebat acha
tes deluſumqꝫ dicebat. Durū erat amanti recedere ⁊ nunc vnam nūc aliā cauſam manēdi q̄rebat.
Nō canebat Pandalus qꝛ menelai frater domi māſerat ⁊ oēs aditus ſcrutabatur ne q̄d inſidiaꝝ
fieret noctemqꝫ trahebat inſomnē. Cui Pandalus nunꝙ ne inquit hac nocte cubatū ibimus:iam
nox mediam poli trāſcēdit axē ⁊ me grauis occupat ſomnus.miror te cū iuuenis ſis ſenis habere
naturā:quibus ſiccatis ſomnū aufert:nec vnꝙ dormiunt niſi paululū prope diē dum currus volui
tur ſeptētrionalis elicos:eſt iam tempus eſſet ſurgendi:eamus tandē dormitum:quid ſibi volunt
he vigilie. Eamus inquit Agamenō ſi tibi ſic videt̄:antea tū inſpiciēde ſunt fores an ſatis firma
ta ſint ne furibus pateant:veniēſqꝫ ad oſtium nunc vnā nūc aliā ſerā admonuit ⁊ peſſulū addidit
Erat illic ingens ferrū q̄d vix duo poterant leuare:quo nonnunꝙ oſtium claudebatur quod poſtꝙ
Agamenō leuare nō potuit:iuua me inquit Pādale admoueamus ferrū hoc oſtio:tum dormitum
ibimus. Audiebat hos ſermones Eurialus actū eſt tacitus ait. Si hoc ferramentum adiungitur.
Tū Pādalus q̄d tu paras Agamenon tanꝙ domus obſidenda ſit firmare oſtium paras an tuti ſu
mus in ciuitate:libertas hic eſt ⁊ quies omnibus eadē:tū hoſtes ꝓcul ſunt q̄bus cū bella gerim⁹
Florentini:ſi fures times ſatis clauſum eſt:ſi hoſtes nihil eſt q̄d hac in domo te poſſit tueri. Ego
hac nocte nō ſubibo hoc onus: qꝛ ſcapulas doleo ⁊ infra ſum fractus nec geſtādis oneribꝰ ſum ido
neus:aut tu leua aut ſine. Vah ſatis eſt inquit agamenon dormitūqꝫ ceſſit. Tū Eurialus manebo
adhuc hic orā ait ſi forte aliq̄s adaperiat. Tedebat Achatē mora:tacituſqꝫ maledicebat Eurialo
qui ſe tandiu retineret inſomnē. Nec diu māſuꝫ eſt cū per rimulā viſa Lucretia eſt parū quid lumi
nis ſecum ferēs verſus quā ꝑgens Eurialus. Salue mi anime Lucretia dixit. At illa exterrita fu
gere primū voluit:exinde recogitans q̄s tu es vir ait. Euralus tuus inquit Eurialus. Aperi mea
voluptas iā mediā noctē te hic operior. Agnouit Lucretia vocē:ſed qꝛ ſimulatione timebat non
prius auſa eſt aperire ꝙ ſecreta inter ſe tantum nota p̄cepit. Poſt hec magno labore ſeras remo
uit. Sꝫ quia plurima ferramenta fores retinebant que manus feminea ferre nō poterat ad ſemi
pedis duntaxat amplitudinē oſtiū patuit nec hoc ait obſtabit Eurialus extenuanſqꝫ ſuū corpus
per dextrū latus intro ſeſe cōiecit mulieremqꝫ mediā āplexus eſt. Achates extra in excubiis māſit
Tum Lucretia ſiue timore nimio ſiue gaudio exanimata inter Euriali deficiens brachia pallida
facta ⁊ omiſſo verbo ac oculis clauſis:per omia ſimul mortue videbat̄ niſi ꝙ adhuc calor pulſuſqꝫ
manebat. Exterritꝰ Eurialus ſubito caſu q̄d agere neſciebat ſecūqꝫ. Si abeo mortis ſuꝫ reus que
feminā in tāto diſcriminine deſeruerim. Si manebo interuenerit Agamenon aut aliꝰ ex familia ⁊
ego perierim. Heu amor infelix q̄ plus fellis ꝙ mellis habes. Nō tam abſinthium eſt amaꝝ ꝙ tu.
Quot iam diſcriminibus obiecisti:quot mortibus meū caput deuouiſti. Hoc nūc reſtabat meis in
brachiis vt feminā exanimares. Cur me nō potiꝰ interemiſti. Cur nō me leonibus obiecisti. Heu
ꝙ optabiliꝰ erat in huiꝰ me potius gremio ꝙ iſtā in meo ſinu defeciſſe. Vicit amor virū abiectaqꝫ
ꝓprie cura ſalutis cū femia māſit:eleuāſqꝫ altiꝰ mutū corpus atqꝫ deoſculās madidus lachrymis
Heu Lucretia inq̄t vbi nā gētiū es:vbi aures tue. Cur nō r̄ndes. Cur nō audis: ap̄i ocl̄os obſecro
meqꝫ reſpice:arride mihi vt ſoles:tuꝰ h Eurialus aſſum:tuus te āplectit̄ Eurialꝰ mi aie. Cur me
nō cōtrahaſias.miror obiſti an dormis:vbi te q̄rā. Cur ſi mori volebas nō me monuiſti vt me occi
diſſem vna tecū.niſi me audis en iā latus meum aperiet gladius ⁊ ambos habebit exitus vnus.
Ah vita mea:ſuauiū meū:delicie mee:ſpes vnica:integra quies. Siccine te Lucretia perdo:attol
le oculos:eleua caput. Nōdū mortua es video:adhuc cales:adhuc ſpiras. Cur mihi nō loq̄ris. Sic
me recipies:ad hec me gaudia vocas:hāc mihi das noctē. Aſſurge oro requies mea:reſpice tuum
Eurialū. Aſſū Eurialꝰ tuꝰ. Ac ſi fatꝰ lachrymaꝝ flumen ſupra frontē ⁊ mulieris tēpora fluit quibus
tanꝙ roſaꝝ aquis excitata mulier quaſi de graui ſomno ſurrexit amantemqꝫ videns. Heu me in
quit Euriale vbi nam fui. Cur non me potius abire ſiniſti : beata iam moriebar in tuis manibus;

vtinam ſic eſſ cederē anteꝙ̄ tu hac vrbe decederes. Cum ſic inuicez fantur in thalamū pergūt;vbi
talem noctē habuerūt qualē credim⁹ inter duos amātes fuiſſe:poſtꝙ̄ nauibus altis raptam He-
lenam Paris abduxit:tanꝙ̄ dulcis nox iſta fuit:vt ambo negarēt tam bene inter martē venerēq̄
fuiſſe. Tu me⁹ es Ganimedes:tu me⁹ ypolitus Dyomedeſq̄ me⁹ dicebat Lucretia. Tu mihi Pol-
lixena es Euralius referebat:tu Emilia:tu Venus ipſa:⁊ nunc os nunc genas:nunc oculos cōme-
dabat. Eleuataq̄ nōnūꝙ̄ lodice:ſecreta que nō viderat antea cōtēplabaī:⁊ plus dicebat inuenio
ꝙ̄ putarā. Talē lauantē vidit Acteon in fonte Dianam. Quid his mēbris formoſius:q̄d candidus.
Jam redemi pericula. Quid eſt quod ꝓpter te nō debeat ſuſtineri. O pectus decorꝫ. O papille
p̄mēde voſne tāgo:vos ne habeo:vos ne meas incidiſtis man⁹. O teretes artus. O redolēs
corpus:te ne ego poſſideo. Nunc mori facili⁹ eſt qn̄ gaudiū hoc eſt recēs neq̄ interueniat calami-
tas. Anime mi teneo te an ſomnio:vera ne iſta voluptas eſt an extra mentē pomitus ſic reor. Nō
ſomnio:certe vera res agiṫ. O ſuauia baſia. O dulces amplex⁹. O melliflui morſus. Nemo me fe-
licius viuit nemo beatius. Sed heu ꝙ̄ veloces hore: inuida nox: cur fugis. Mane Apollo:mane
apud inferos diu. Cur equos tācito in iugū trahis:ſine pl⁹ graminis edāt. Da mihi noctē vt alche-
mene dediſti. Cur tu tam repēte Titoni tui cubile relinq̄s aurora. Si tam grata illi eſſes ꝙ̄ mihi
Lucretia:haud tam mane ſurgere te permitterēt. Nunꝙ̄ mihi nox viſa eſt hac breuior:ꝙ̄uis apō
britānos dacoſq̄ fuerim. Si Eurialus nec minora dicebat Lucretia. Nec oſculū nec verbū irre-
penſatum p̄teriit. Stringebat hic ſtringebat illa:nec poſt venerē laſſi iacebant. Sed vt antheus
ex terra validior reſurgebat:ſic poſt bellū lacriores iſti robuſtioreſq̄ fiebāt. Nocte pacta cum cri-
nes ſuos ex occeano tolleret aurora diſceſſum eſt. Nec poſt multos dies redeūdi copia fuit. Cre-
ſcētibus dictis cuſtodiis. Sed oīa ſupauit amor:viāq̄ tādē cōueniēdi reperit qua vſi amātes ſunt
Interea ceſar q̄ iam Eugenio recōciliatus erat:romā petere feſtinauerat. Senſit hec Lucretia
Quid eñ nō ſentit amor:aut q̄s fallere poſſet amantē. Sic igitur Lucretia ſcripſit Eurialo.

¶ Lucretia ſcribit Eurialo.

Si poſſet animus meus iraſci tibi iam ſuccenſerē ꝙ abiturum te diſſimulaſti. Sed
amat te ꝙ̄ me magis ſpūs meus:nullaq̄ pōt ex cauſa aduerſus te moueri. heu mi
cor:q̄d eſt ꝙ mihi Ceſarē nō dixiſti receſſurū. Jlle itineri ſe parat:nec tu hic manſu-
rus ſcio. Quid obſecro de me fiet:q̄d agaz miſera:vbi quieſcā:ſi me relinq̄s nō viuo
biduū. Per ergo has litteras meis lachrymis madidas:per tuā dexterā ⁊ datam
fidem ſi de te quicꝙ̄ merui:aut fuit tibi quicꝙ̄ dulce meū:miſerere infelicꝫ amātis
Non peto ꝙ maneas:ſed tolle me tecū. Fingā me veſpere Bethleē petere velle:vnicāq̄ recipiā
anum. Aſſint illic duo treſue famuli ex tuis meq̄ recipiant:nihil negociī eſt volentē eripere. Nec
tibi dedecori puta. Nā ⁊ filius Priami cōiugē ſibi raptā parauit.nō iniuriaberis viro meo. Jo eñ
omnino me ꝑditurus eſt. Nā niſi me abducas mors illi me auferet. Sꝫ noli tu eſſe crudelis meq̄
morituraꝫ relinquere que te pluris ſemꝑ ꝙ̄ me feci. Ad hec Eurialus in hunc modū ſcripſit.

¶ Reſponſio Euriali.

Celaui te vſq̄ nunc mea Lucretia ne te nimium afflictares anteꝙ̄ tempus eſſet.
Scio mores tuos:noui te quia te nimis crucias. Nec Ceſar ſic recedet vt non ſit
reuerſur⁹. Ex vrbe poſtꝙ̄ reuerterim⁹:hoc iter eſt nobis in patriā. Quod ſi Ceſar
aliam viam fecerit:me certe ſi vixero reducē videbis:negētq̄ mihi patriā ſuperi
errabūdoq̄ ſimilē reddent vlixi niſi huc reuertar. Reſpira ergo mi anime ſumeq̄
vires:noli te macerare:quinviue potius leta. Quod dicis de raptu eſſet mihi tum
gratum tuum iocūdiſſimū. Nec mihi maior voluptas p̄ſtari poſſet ꝙ̄ te ſemꝑ habere mecū ac
meo ex arbitrio potiri. Sed conſulendū eſt magis honori tuo ꝙ̄ mee voluptati. Exigit nāq̄ fides
tua.me complexa es:tibi vt conſiliū fidele prebeam:⁊ quod in rem ſit tuam. Tu te ſcis prenobilez
eſſe ⁊ in clara familia nuptā. Nomen habes tum pulcerrime:tum pudiciſſime mulieris:nec apud
italos ſolum tua fama clauditur:ſed ⁊ theutones ⁊ pānoniī ⁊ bohemi ⁊ oēs ſeptentriones populi
tuum nomen cognoſcūt. Quia ſi ego te rapiam mitto dedecus meum quod tui cauſa floccifacerē.
Quia ignominia tuos afficeres neceſſarios:quibus doloribus tuam matrem pungeres.quid de
te diceretur.quis rumor exiret in vrbem. Ecce Lucretiam que heuti coniuge caſtior penelopeq̄
melior dicebatur:iam mechum ſequitur immemor domus parentum ⁊ patrie. Non Lucretia ſed
yppia eſt vel Jaſonem ſecuta medea. Heu me ꝙ̄tus meror cum de te talia dici ſentirem. Nunc
amor noſter clam eſt.nemo te non laudat. Rapina turbaret omnia: nec vnꝙ̄ tam laudata fuiſti
ꝙ tunc vituperareris. Sed mittamus famam:quicquid amore perfrui noſtro nō valerem⁹. Ego
Ceſari ſeruio. Jo me virum fecit potentem:diuitem: nec ab eo recedere poſſum ſine mei ſtatus
ruina.quod ſi eum deſererē non quirem te decenter habere.ſi curiam ſequerer nulla quies eſſet:

omni die caſtra mouemus. Nuſq̃ Ceſari tanta mora fuit: q̃ta nunc ſenis. Ideoq3 belli neceſſitas fecit: ꝙ ſi te circũducerẽ ⁊ quaſi publicam feminã in caſtris haberẽ: vide q̃ eſſet mihi ⁊ tibi dedecori. His ex rebus obſecro te mea Lucretia mentem vt iſtam exuas: bonisq3 conſulas: nec furori magis q̃ tibi blandiaris. Alius fortaſſis amator aliter ſuaderet ⁊ vltro te fugere precaret vt quãdiu poſſet abuteretur: nil futuri ꝓuidus dum preſenti ſatiſfaceret egritudini. Sed is nõ eſſet amator verus qui libidini magis q̃ fame cõſuleret. Ego mea Lucrecia quod frugi eſt moneo. Mane hic te rogo: nec me dubita reditură. Quicquid apud etruſcos incumbet agendum. Ceſari mihi cõmitti curabo daboq3 operã vt te frui abs tuo incõmodo poſſim. Uale viue ama nec meũ q̃ tuus eſt ignẽ putato minorẽ: aut me nõ inuitiſſimũ hinc abſcedere. Iterum vale mea ſuauitas ⁊ anime cibus mee. Acquieuit his mulier ⁊ imperata factura reſcripſit. Paucis poſt dieb⁹ Eurialus cũ Ceſare romã peruenit: nec diu moratus illic febribus eſt incenſus. Infelix penitus qui cum arderet amore: febrium quoq3 cepit ignibus eſtuari. Cumq3 iam vires amor extenuaſſet adiectis morbi doloribus parum ſuperat vite: tenebaturq3 ſpiritus medicorũ remediis potiuſquam manebat. Ceſar dietim ad eum veniebat ⁊ quaſi filium ſolabatur omneſq3 curas apolinis adhiberi iubebat. Sed nulla valentior fuit medela q̃ Lucretie ſcriptum viuẽtem illam ⁊ ſoſpitem cognouit. Que res febres aliquantiſper imminuit. Eurialumq3 ſurgere in pedes fecit: qui ⁊ coronationi Ceſaris interfuit: ac ibi militiam ſuſcepit ⁊ aureum calcar. Poſt hec cũ Ceſar peruſium peteret: is rome manſit nondum ex integro ſanus. Exinde ſenas venit q̃uis adhuc debilis extenuatuſq3 facie. Sed intueri potuit nõ alloqui Lucretiã. Epiſtole plures vtriuſq3 miſſe ſunt ruſuſq3 de fuga tractatũ eſt. Triduo illic manſit Eurialus dum ſibi aditus oẽs videret ereptos receſſum eius amãti renunciauit. Nunq̃ tanta dulcedo in cõuerſando fuit: quãta in recedẽdo meſticia. Erat in feneſtris Lucretia: per vicũ iam Eurialus equitabat: humidos oculos alter in alterũ iacerat. Flebat vnus flebat alter: ambo dolorib⁹ vrgebãtur: vt qui ſuis ex ſedibus cor auelli violẽter ſentiebã. Si quis in obitu quãtus ſit dolor ignorat duorũ amantũ ſeparationẽ cõſideret: q̃uis maior hec anxietas ineſt ⁊ cruciatus ingẽtior. Dolet anim⁹ in morte: q: corpus relinq̃t amatũ. Corpus abſente ſpiritu nec dolet nec ſentit. At cum duo inuicem cõglutinati per amorẽ vnius ſunt animi: tanto penoſior eſt ſeparatio quãto ſenſibilior eſt vtriuſq3 dilectio. Et hic ſane iam nõ erant ſpũs duo: ſed quãadmodũ inter amicos putat Ariſtophanes vnius aĩe corpora facta erant. Itaq3 nõ recedebat animus ab aĩo ſed vnicus amor ſcindebatur in duos. Cum cor in partes diuidebat: mẽtis pars ibat: pars remanebat: ⁊ oẽs inuicem ſenſus diſgregabãtur ⁊ a ſeipſis diſcedere flebant. Non manſit in amantium facicbus ſanguinis gutta niſi lachryme fuiſſent ⁊ gemitus. Similimi mortuis videbantur. Quis ſcribere quis referre quis cogitare poſſet illorũ mentiũ moleſtias: niſi qui aliq̃n inſaniuit. Laodomia recedente Prothezelao ⁊ ad ſacras ylij pugnas exeunte exanguis cecidit. Eadem poſtq̃ viri morẽ agnouit: viuere amplius minime potuit. Dido phenitſa poſt fatalẽ Enee receſſum ſeipſam interemit. Nec portia poſt bruti necem voluit ſupereſſe. Hec noſtra poſtq̃ Eurialus ex viſu receſſit in terram colapſa per famulos recepta eſt: cubilique data donec reſumeret ſpiritũ. Ut vero ad ſe rediit: veſtes aureas purpureaſq3 ⁊ omnẽ leticie recluſit ornatũ: viliſq3 tunicis viſa nunq̃ poſt hac cãtare audita eſt: nũq̃ viſa ridere: nullis facetiis: nullo gaudio: nulliſq3 vnq̃ iocis in leticiã potuit reuocari. Quo in ſtatu dum aliquãdiu perſeuerat egritudinẽ incidit: ⁊ q: cor ſuũ abierat: nullique menti dari cõſolatio poterat: inter multũ plorantis brachia matris: ac collachrymãtis ⁊ fruſtra cõſolatoriis verbis vtẽdis neceſſario indignãtẽ aĩam exalauit. Eurialus poſtq̃ ex oculis nunq̃ ſe viſurũ abiit: nulli intereundũ locus: ſolam in mẽte Lucretiã gerebat: ⁊ an vnq̃ reuerti poſſet meditabat: venitq3 tandem ad Ceſarem peruſii manẽtem: quem deinde ferrariã mantuã tridentum conſtantiã ⁊ baſileam ſecutus: ac demũ in hungariã atq3 bohemiã: ſed vt ipſe Ceſarẽ ſic eum Lucretia ſequebat in ſomniis nullãq3 noctem ſibi quietã permittebat. Quã vt obiiſſe verus amator agnouit magno dolore permotus. Lugubrem veſtem recipit: nec cõſolationẽ admiſit niſi poſtq̃ Ceſar ex ducali ſanguine virginẽ ſibi tum formoſam tum caſtiſſimã atq3 prudentẽ matrimonio iunxit. Habes amoris exitum mariane mi amãtiſſime: nõ ficti neq3 felicis. Quem qui legerint periculum ex aliis faciãt quod ſibi ex vſu fiet. Nec amatorũ bibere poculũ ſtudeant quod longe plus aloes habet q̃ melius. Uale ex Uienna. v. nonas iulii. Anno. M.cccc.xliiii.

¶ Epithaphium mittit epiſcopo patauieñ. ſuper mire laudis lapide tumbali. Epiſtola. cv.

Reuerẽdiſſimo in xp̃o patri ⁊ illuſtri principi dño Leonardo ep̃o patauieñ. dño ſuo magno ⁊ futuro maximo. Eneas ſiluius poeta imperialiſq3 ſecretarius. S.p.d. Baſilicam diui ſtephani ꝓthomartyris cui preſides in vrbe tua patauieñ. cum nuper intraſſem mirater q̃ veteres ſepulturas. Nihil inq̃t magnific⁹ Caſpar cãcellari⁹ adhuc vidiſti. Moderni epiſcopi ſpectãdus eſt lapis. Sequẽtique die cũ viri preſtãtes adueniſſem. Siue

ſter chimẽſi.epõ ac Johannes magiſter regie camere. Tu illos cũ cancellario poſtq̃ ſolẽni pran
dio recreaueras:vt lapidẽ cernerẽt adduxiſti. Nec dedignatus es me q̃ vna inter ſpectatores vo
care. Uidi ergo mirificũ marmor: qđ tã ſubtili ingenio ſculptũ erat:vt vel phidie vl' praxitel' opus
videri potuerit:nec meo iudicio(q̃ tñ romanas ſtatuas cõtẽplatus ſum)altioris edificij q̃cq̃ hunc
opi poterat adiũgi. Uera tua illic iacebat imago. Hob in vtrũq3 latus erat inſculptus. Sup pect⁹
tuũ crucifixus reſidebat: In inſulis q3 circa beatã virginẽ bis tua effigies cernebat. Ad pedes tu
os duo leones tã viuis ſiles vt terrorẽ inijcerẽt aſpicientibus. Angeli vidiq3 q̃ſi volantes aſtabãt
Armatũ tua tũ eccl'ie in pleriſq3 locis viſebant. Laudaui ergo te mirũimmodũ: q̃ etſi altũ tenes
dignitatis gradũ multaſq3 poſſides opes:non tñ eſſe te hominem obliuiſceris:ſed quod eſt homi
nis ſapiẽtis ↄ mortalem te noſcis ↄ de morte ſedulo cogitas. Quo fit vt te nõ niſi iuſtum iudicare
poſſim. Nã qui viuẽdo moriturũ ſe continuo meditaturi s ꝓculdubio ↄ vitam ducit meliorem et
cũ dies obitus adeſt minus angit. Quia preuiſa iacula(ſicut Gregori⁹ inquit) minus nocent ↄ fa
cile contẽnit huius mundi blandicias ↄ inquinamenta refugit q̃ ſemꝑ cogitat ſe moriturum. Unũ
tamen in tuo ſepulcro defuit:qz nõ erat ibi epitaphiũ te ac tuis virtutibus dignũ. Uolui igit ſup
plere defectum edidiq3 nonnullos elegos:qui ſi placebunt in aliquo ex lapidibus ſarcophagi tui
poterunt inſculpi ↄ ad poſteritatis deduci memoriam:vt non ſolum preſentes ſed etiam futuri po
puli qualis prelatus fueris ↄ q̃ eccleſie vtilis recognoſcãt. Et qui tibi ſuccedant non locum dunta
xat:ſed ↄ virtutes tuas habere procurent. Uale optime ↄ fac q tu⁹ Eneas ſi phas eſt dicere tuiſſi
mus fiat.

Promotoriales littere. Epiſtola.cxvj.

Reuerendo patri dño epõ conſtañ. Eneas filiu⁹ ↄ Michael de phullẽdorff ſecretã
rarij regij. S.p.d. Reuerẽde in xp̃o pr̃ ↄ dñe. Obtinuit ſuperioribus diebus hono
rabilis Luicius a maieſtate regia primariarũ precũ lr̃as:ꝓ aliquo bñficio eccl'iaſti
co ſibi cõferẽdo ad tuã collationẽ ſpectãte. Nũcvero cũ eiſdẽ lr̃is ad me paternita
tis preſentiam ꝓficiſcit: ſperans in oculis tuis gratã ꝓmotionẽ inuenire. Uerum
qz idem Luicius nobis perplurimũ cõuerſatus eſt:nobiſq3 retroactis temporibus
obſequioſum ſe prebuit ↄ acceptũ:ↄ eum ſemper honeſtum ↄ probũ inuenimus. Non indignũ pu
tauimus has noſtras litteras in eius recõmẽdationem tibi conſcribere. Quapropter licet nõ du
bitemus paternitatem tuam cum intuitu virtutũ ſuarũ:tum maxime ob reuerentiã regie celſitu
dinis beniuolum ſibi ↄ affectum eſſe. Rogamus tamen vt etiam noſtro intuitu Luicium ipm reci
pias cõmẽdatũ:vt per tui fauoris preſidia q̃primum ragiarũ ꝑcum ſortiri poſſit effectum. In qua
reputabimus.ſpecialem gr̃am a tua paternitate recepiſſe viceuerſa i nobis poſſibilib⁹ ad tua be
neplacita nos offerentes.

¶ Promotorotoriales littere. Epiſtola.cxvij.

Notarij romane regie cancellare. Reuerendo patri epõ conſtañ.dño ſuo. S.p.d Li
cet merita noſtra nulla preceſſerunt quorũ vigore petere a te aliquid audere debea
mus. Quia tamen res iuſta eſt pro qua interuenimus ↄ benignitatem tuã nõ igno
ramus fiduciam habemus q ea que querimus libenter audies ↄ libẽtius adimple
bis. Quod autem poſcimus hoc eſt Uenit ad te Luicius cum litteris regijs prima
rum precuꝫ ſuper aliquo beneficio eccleſiaſtico ſibi cõferendo eccl'e tue:qui cum ſit
vir litteratus ↄ bonis imbutus moribus:facile apud te optimũ patrem gr̃am inueniet. Non tamẽ
cupimus vt noſtre eſſe ſibi recõmendationes ꝓſint cum eum diligamus ↄ ſuis exigentibus meri
tis percarum habeamus. Rogamus itaq3 vt nr̃o intuitu tuos ſibi fauores impẽdas q ipe ſentiat
litteras noſtras ad effectum ſue regie gratie cõſequẽdas nõ modicũ ꝓfuiſſe:quẽ rẽ nobis ad pre
cipuam cõplacẽtiã recipiemus. Parati econtra in oĩbus poſſibilibus tibi ↄ in cõi ↄ in ꝑticulari cõ
placere. Datũ in noua ciuitate anno ↄc.

Ladiſlaus commendatur ſummo pontifici ne eum lĩs ſuis regnum hungarie confirmet. Epiſtola.cxviij.

Fredericus dei gratia romanorum rex ſemper auguſtus ſanctiſſimo patri domino
Eugenio pape quarto. S.p.d. Etſi non dubitemus apoſtolicam ſedem tanq̃ verita
tis doctricem:iuſtamq3 vite magiſtram:quorũlibet iuribus fauorabilem eſſe:nulliq3
prorſus iniuriam facere:quia q̃cq̃d ab eius ſolio manat:iuſticie lãcib⁹ librat ↄ equi
tatis. Non tamen ab re fore petamus aliqua per nos ſcribi.b. tue cui ius ſereniſſi
mi principis Ladiſlai hungarie regis patruelis noſtri cariſſimi pueri pupilli et or
phani commendatum efficiamus: ↄ eorum qui ficta pro veris referunt impijs reſiſtamus cona

tibus. Scit em̄ tua beatitudo patruelē nr̄m p̄fatum qui poſt obitum vite diue memorie patrui ⁊
anteceſſoris noſtri Alberti romanoꝝ atqꝫ hūgarie bohemieqꝫ regis ī vtero materno poſt humus
remāſerat. Ut primū natus fuit ⁊ ſacri fontis vnda renatus adhibitis ex more ſolēnitatibus ve
rā hūgarie ⁊ ſctām ſuſcepiſſe coronā. Nūc aūt ſicut accepim⁹ magnope quidā inſtant vt tua ſacri
tas titulum regni huius in aliū transferat: multa illinc emolimēta: tū ſctitati tue: tū regno p̄ſato
ꝓuenientia dicētes: que licet nullatenus apl̄icam mouere credamus: q̄ nullū cōmodū eſt tam in
gens pro quo bene vendi iuſticia poſſit. Mirandus tn̄ eſt coꝝ conatus qui ex alieno incōmodo ſuū
querētes cōmodū: altiſſimi ſanguinis puerū ⁊ paterno ⁊ auito regno cupiunt ſpoliare. Iniquum
ꝑfecto ⁊ abhominabile ſcelus. Fecerit em̄ alius q̄uis magnalia: ſit potēs: ſit aptus regimini: ſit ꝑ
aliquos accerſitus. Nolumus iſta diſcutere nec cum iniuria volumus loqui cuiuſqꝫ. Nulla tn̄ ratio
ſuadet huic puero ſuū adimi regnum: qui ſi ꝓ ſe non eſſe manipulandus ei preter facta paterna
vniuerſa xp̄ianitas fauorabilis eſſe deberet. Quis em̄ noſtri temporis homo eſt qui patris huius
glorioſos cōflictus tum cōtra thurcos tū cōtra huſſitas nō audiuerit. Debēt preterea ⁊ huic pue
ro fauorem prebere. Aui ſui clariſſima geſta: ⁊ illa eccl̄ie vnio cōſtantie repata: tamen vero ⁊ ka
roli quarti ⁊ henrici ſeptimi quoꝝ vltimis hic ſanguis eſt memoria Ceſarū. Tacemus inclite do
mus nr̄e auſtralis opatā pro imperio q̄ ꝓ eccl̄ia in fauorē ſedei per noſtros ⁊ huius pueri proge
nitores edita. Quis tandem non compati deberet innocēti puero parētibus orbato: vero hunga
rie regi ac heredi. Inſane prefacto mentis ⁊ animi trucis ſunt ac totius hoſtes iuſticie q̄ tam ge
neroſum puerum regno priuare ⁊ ius tam clarum conculcare nituntur. Sciunt tn̄ ⁊ illi ipſi qui ta
lia petunt: inhumanū eſſe quod optant: atqꝫ idcirco extinctum puerum ⁊ nuſq̄ inueniri confingūt
vt vel hoc colore regni titulus in alium dirinetur. Sed aliud reperitur. Uiuit enim rex Ladiſlaus
ac fauſta ⁊ felici fruit ſoſpitate. Scitus puer atqꝫ formoſus. Is eſt in noua ciuitate vicinus hunga
rie aditiqꝫ ab hominibus pōt quis eius viſendi ſunt cupidi. Spes ⁊ noſtra ⁊ oim eſt anteceſſorum
ſuoꝝ virtutes in hoc puero reuicturas. Que oia tue. b. recenſemus: ne ꝑ ſiniſtras ſugeſtiones aliqd
ex curia tua valeat extorqueri: quod huic patrueli noſtro poſſit eſſe nociuum vtqꝫ puerum iſtum
oibus imperij principibus ſanguine iunctum apoſtolice ſedis fauore tua ſanctitas proſequatur.
Sit igitur hic rex pupillus in tuo cōſpectu recōmendatus. ſit ante oculos tue mentis ſua genero
ſitas ſua etas ſua puritas: ſuorum memoria predeceſſoꝝ ⁊ huius iuſticiam ex qua nō inanis et fi
cta: ſed vera ⁊ ampla vtilitas apoſtolice ſedi redundare pōt āplecti atqꝫ tueri velis. Datū Uiēne.

¶ Conſolatur merens ſuper morte amici. Epiſtola. cxix.

MOderati ac preſtabilis ingenij viro Nicolao de vlm. inſignis ciuitatis eſſeligen
ſis ſecretario. Eneas epiſcopus ſeneñ. S. p. d. Ludouicus imperialis cancellarie
notarius homo frugi ⁊ noſtri amās tuas ad me litteras attulit quas Michaeli de
phullendorff imperiali prothonotario dum viueret olim ſcripſeras. Ex his rediit
in memoriam obitus amiciſſimi hominis qui me admodum turbauit. Quāuis em̄
naturale ⁊ commune ſit omnibus mori neqꝫ vitari neceſſitas mortis queat: huma
num tamen eſt dolere ⁊ contriſtari amicos ex amicorum morte. fateor imbecillitatem meam cum
Michaelis mentionem in tuis litteris repperi: non potui non affici merore cariſſimi ⁊ dulciſſimi
amici: dum me conſuetudine priuatum eſſe memineram. Conſulor tamen meipm quando vt xp̄ia
num decet obiſſe illum ſcio. Nihil eſt quod illi morienti defuerit ab eccleſia requiſitum. Uixit cum
virtute: mortuus eſt cum pietate. Nuſq̄ mala mors inuenitur vbi bona vita preceſſit. Illud etiã
ad felicitatem ſibi: ⁊ nihil ad conſolationem cedit: quia in eccleſia mea ſeneñ ſepultus eſt. Cuius
manibus quotānis parentari curabo. Faxit deus cum illo apud xp̄m ſaluatorem in promiſſa pa
tria reperiamur: vbi vere ſunt opes: veraqꝫ gaudia. Hic in terris nihil eſt ſolidum: nihil perpetuo
bonū oia ſeneſcūt: oia occidūt. Michael noſter vt mihi pſuadeo illuc reuerſus eſt vnde venit ma
numqꝫ illum diem letus preſtolatur: in quo ſurgentibus omnibus corpus ſuum ex puluere tollat
⁊ gloria veſtiatur immortali. hec me ſcribere epiſtola tua cogit. In qua nec grauitas deeſt ne
qꝫ ornatus deſeratur. Sed vidi etiam picturam tuam qua diuum Michaelem expreſſiſti. Due in
te res elucent eloquentia ⁊ pictura. Sed hac magis in qua vel Appelli vel Zenſim potes equari.
In altera ſi perſeuerabis gregem exibis ⁊ ad ſingulares venies. Amant enim ſe artes he adin
uicem. Ingeniū pictura expetit. Ingeniū eloquētia cupit non vulgare ſed altum ⁊ ſummū. Mira
bile dictu eſt dum viguit eloquentia viguit pictura: ſicut Demoſthenis ⁊ Ciceronis tempora do
cent. Poſtq̄ cecidit facundia iacuit ⁊ pictura. Cum illa reuixit hec quoqꝫ caput extulit. Uidemus
picturas ducentorum annorum nulla prorſus arte politas. Scripta illius etatis rudia ſunt inep
ta incōpta. Poſt petrarcham emerſerunt littere. Poſt totum ſurrexere pictoꝝ manus vtrāqꝫ ad
ſummā iā videm⁹ artem ꝑueniſſe. Laudo te quem pictura ſummū: eloquentia mediocrem haber
Exhortor vt qualis ex pictor talē te velis oratorem p̄ſtare vt dicendi facultas que olim apud ala

manos nõ vilis fuit poſtea in exiliũ acta eſt te duce priora locũ vendicet. Deniq; q: meã videris amicitiã petere cõcedo petenti libẽt er: qd recuſanti vltro obtuliſſem in eo iam tecũ his lr̃is amicitie fedus: meq; nõ vulgarẽ amicũ do tibi vt me poſt hac ex arbitrio vtare. Sciens q: nõ minus amaberis ꝙ amabis. Uale ex noua ciuitate. Anno ⁊c̃.

¶ Oratoria ars ex grecis in italos ⁊ modo ex italis in alamanos theutunoſq; venit. Epiſtola. cxx.

Eneas eps̃ tergeſtinus iuriſcõſultiſſimo viro dño Gregorio haimburgẽſi. S. p. d. Cicero cũ adhuc iuuenis apd̾ grecos mirificã orõnem habuiſſet admirabant̾ qui aderãt oẽs: mirisq; laudib⁹ noie oratorẽ efferebãt. Sener aũt qdã amantiſſim⁹ patrie inť oĩm leticiã atq; tripudiũ ſol⁹ flebat: mirati circũſtãtes. Quid eſt inqũt qd te letãtib⁹ ceteris merore ꝯficit. Tũ ille oẽs inqt grecoꝝ artes in latinũ migrarunt: vnica nob̾ ⁊ familiaris ⁊ cariſſima remãſerat eloquẽtia: ſ; hãc etiã cicero nobis aufert: atq; in italiã ſecũ ducit: nũqd iuſta eſt cã lachrymaꝝ. ſic mihi hodie de te viſuz eſt cũ in regia de ſtudijs q̃ vocãt humanitat; diſſertares. Nã ⁊ legiſtã ⁊ theutonẽ ſupabas: ⁊ italicã redolebas: oratoriã facundiã: ſ; qd fuit merori greco: mihi leticiã ꝑbuit. Neq; eñi ſi theutonia lr̃is claret: q̃ illas tradit italia: min⁹ hẽt lr̃arum. Sunt ſcĩe ſicut ⁊ lumina q̃ de ſuo lumine lumẽ accendit ſ; ſibi retinet lucẽ ⁊ accipiẽti tenebras aufert. Inueni apud ſctm̃ gallũ qd ſueuoꝝ eſt oppidum in veteri monaſterio bibliothecã ꝑuetuſtatã vbi ⁊ libros repperi ornatiſſime ꝯſcriptos: quoꝝ autores fuerũt theutonici mirabar. Cur hodie nihil eloquẽtie his in regionib⁹ eluceret. Sed venit in mentẽ apud italos q̃; tp̃s fuiſſe quo ſepulta dicendi facultate barbaroꝝ ruſticie dominabatur Ante centũ ferme annos ⁊ antea tricẽtis quadrigẽtiſq; nõ inuenies qui ꝑ italiam ſermonem habuerit terſum ⁊ lucidum. Sic pingendi ſculpendiq; accidit arti. Si ducentorum tricentorumq; annorum aut ſculpturas intueberis: aut picturas inuenies nõ hominẽ: ſed monſtrorum portentorumq; facies. Priſcis vero ſeculis Appellem atq; Zenſim. Policratum. Phidiã. ⁊ Praxitele; magnos fuiſſe comperimus. Et de ſtatuarijs quidem ipſi videmus: ⁊ Uirgilio fidem habemus dum ait. Credo equidẽ viuos ducent de marmore vultus. De pictoribus vero teſtimonia ſunt clariſſimorum viroꝝ qui ꝑfecto minime tantis eos preconijs extuliſſent ſi picturam nõ aſpexiſſent ſculpture vľ ſimilem vel illa pulchriorẽ. Sed ecce iam reuixerũt ſculpendi pingendiq; diſcipline. Reuixit etiam eloquẽtia ⁊ noſtro quidẽ ſeculo apud italos maxime floret. Spero idem in theutonia futurum. Si tu tuiq; ſiľes continuare ⁊ amplecti totis conatibus oratoriam decreueritis. Accepi apud nurẽbergam plebanũ ſancti Sebaldi virum grauẽ tua ꝑmotum ſuaſione: mult; lugubrationibus hyſtoriã atq; rhetoricã ꝑſequi. Diligo ego vos ambos qui patriã moribus ornãres et iaʒ lr̃is munire ſtudetis. Ceterũq; de nilo fuit hodie nobis ſermo: nõ video quo pacto ex ꝑadiſi mõte ꝓgredi poſſit. Paradiſum nãq; terreſtrẽ quẽ deliciaꝝ vocãt in oriente poſitũ volunt: atq; ex ipſa eufratẽ fluere quẽ ſcriptura tigrim appellat: quis ⁊ tigris alius in armenie regione caput tollat qui Solino teſte eufraten fluuiũ in ꝑſicum defert ſinũ. Nilus vero a mõte inferioris mauritanie qui occeano ꝓpinquat originẽ habet. Sic affirmare ferunt̾ punici libri ⁊ iube regis ſcripta. Si ſolino credimus ⁊ hic nunc latens: nunc apparẽs diuerſis argumentis deprehendit̾ is eſſe q̃ irrigat in egyptum ⁊ terminus eſt affrice atq; aſie. Licet lucano huius origo fluminis incognita videatur dum ait. Egens ſi qua iacet naſcenti ꝯſcia nilo. Uale ⁊ quod verbis fieri debuiſſet ſcript; accipe. Ex noua ciuitate pridie kal. februarij.

¶ Grates refert de multis beneficijs ſpecialiter de equo veloci propinato. Epiſtola. cxxi.

Splendido ⁊ magnifico viro dño Gaſpari ſchlick imperiali cãcellario Eneas epiſcopus tergeſtinus. S. p. d. Cogor ſequi regem quocunq; ierit dum me poſcit. Si manum retraxit longe fugiendum eſt. Ago tibi gratias idoneum qui fuge equum miniſtraſti: Tua ſunt innumerabilia in me beneficia. Expectare vicem ex me non debes qui vix poſſem numerare quot me beneficijs cumulaſti: bñficia ante ꝑmiata ſunt ꝙ exhibita In animo quiq; ſuo benefactor ꝑmium tulit. Quecunq; poſſidemus viuentes: heres nobis morientibus vľ inuitis aufert: ſola fugiunt heredis manus auariq; diſpenſant̾ amico. Recluſos in archa theſauros fures expoliant: ꝑdia latronibus patent. Nil taʒ rigide ſeruari põt qd fortune nõ ſubiaceat. Extra fortunã eſt quicquid donat̾ amicis: quas dederis ſolas ſemꝑ habebis opes. Sic marcialis ait. Tua munificentia digna eſt laudũ preconijs ſempiternis: ignorant te tẽpora noſtra. Sic eſt inuidia: viuentes vrit: calcat: exterminat. Rari viuentes laudati ſunt. Recte noſter Horatius virtutẽ incolumen odimus ſublatam ex oculis querim⁹ inuidi. Sed viue tu dm̃ inuitis emulis: laudabere viuens. Etſi tacuerint alij: noſtra loquet̾ nõ ta

cebit muſa. Inuidia ceſſabunt fata. Non ſemꝑ glacies gelicis horret in agris: nec ſemꝑ mare vexant inequales ꝓcelle. Iam diffugere niues: iā cāpis gramine redeunt ⁊ arboribꝰ come creſcūt mutant oīa vices que ſub luna ſunt: nec felicia. nec aduerſa ſunt immortalia: pruine ſuccedit ver. Pomifer eſtatē ſequiť autūnus: q̄uis beatus es teipſo ⁊ tua virtute ꝯtentus. Speramus tn̄ beatiorem te cernere: ſoli ⁊ ſtellis acceptiorē. Uincet inuidiā virtus: ꝑpauci imo nulli ſunt tui ſiles. Inhonoratā eſſe oportet curiā niſi tu quoq̧ honoreris. Mittimus iſta modo Laurētius meus ex tergeſto reuerſus. Ait ſe in foro Iulij rumorē excepiſſe. Iam mediolano potitū eſſe Franciſcū Sfortiā. Uenetijs eſſe oratores galliaꝝ ⁊ magni ꝑſbyteri legatos. In regem aragonū cudiť faba. Poſt Laurentiū aliꝰ venit ab italia q̇ mediolani nouitatē ꝯfirmat. Neſcio credere ꝑuſq̄ noſtros audio nuncios. Timeo tn̄ ⁊ dari noſtris verba. Comiti facta ſuſpicor: ſic ſunt hoīm ingenia propinquioribus fauent ꝑſtita ꝑicula formidanť. Auxilia longinqua parum hn̄t ſpei. Rex noſter hinc habiturus cras exiſtimať: nouāq̧ ciuitatē repetiturus: ⁊ inde poſt triduū ingreſſurꝰ Stiriā: fauſtū ſit illi ꝑcor iter. Cōmendo rem meā veſtre magnificētie: tuiſq̧ ꝑſidijs fauoribuſq̧ cōmitto. Fuit hic magiſter hubarū ne dicam nugarū: verba ſecū nulla feci: nec ipſe mihi nutū annuit. Noui nihil actum eſſe ſic ſilentiū indicauit. Uale optime: certumq̄ me tuarū recito oꝑarum. Ex balneis auſtrie. xv. kal. martij. Anno ⁊c.

¶ Aſſenſit precibus ⁊ ſpondet efficere rogatum. Epiſtola. cxxij.

Illuſtriſſimo principi dn̄o Sigiſmundo auſtrie dn̄o ſuo Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Etſi agitaſti modeſte a me pridie tibi vt amatoriam alicuius epiſtolam mitterē qua ſuadere poſſes virgini quā diligit vt amare te ſineret. Alius fortaſſe tibi hoc negaſſet timens ne prolabereris. Ego annuendum duxi. Scio namq̧ humane vite conditionem. Nam qui nō amat in adoleſcentia in ſenio poſtmodum amat quo tempore deriſui eſt: ⁊ vult fabula: quoniam etas illa amori inepta eſt. Noſco preterea amoris conſuetudinem: q̇ in iuuene torpentes virtutes excitat. Hunc in armis exercet illū in litteris. Et ſtudet quiſq̧ id agere propter quod amice placeat. Et q̈ virtutes nomen bonum faciunt: virtuti dat operam qui amat: vt ante puelle faciem laudetur. Et quanq̄ hoc ineptum virtutis premiū ſit. Probabile tamen eſt quacunq̧ ratione virtutes adipiſcaris. Adoleſcentes inſuper nō ſunt nimiū cohibēdi: ne languidi ⁊ inertes fiant: ꝑmittenduſq̧ his eſt aliquis ludus: indulgendum eſt aliquantiſper voluptati eorum: vt animū ⁊ cor ſumāt vt ſciant bonum ⁊ malum: vt verſutias mundi noſcant: illaſq̧ cum viri facti fuerint euitare ſciant. Hac de cauſa geſſi morē voluntati tue: ⁊ optatem epiſtolam hac conditione tibi tranſmitto: vt amans non negligas litterarum ſtudiarum. Sed queadmodum apes ex floribus mella decerpūt: ſic tu ex amoris blanditijs virtutem, venereis. Uale.

¶ Epiſtola plus audet viue vocis oraculo referre mentis conceptum de pulchra puella. Epiſtola. cxxiij.

Hanibal dux numidie. Salu. p. di. ⁊ ſeipſum dat ſingulari domine ſue inſigni ⁊ formoſiſſime virgini Lucretie regis epyrotharum filie. Uolui te ſepius alloqui amoremq̧ meum tibi notum efficere: ſed etas mea nimis adhuc verecunda eſt que non patitur quod vltra me ſentio foras exire quam primum incipio loqui mox rubor adeſt: timor impedit et medijs vox in facibus heret: nec cogitata poſſum effari. Timeo modeſtiam tuam ne me arguat. Uereor aſtantes ne me derideant. Horreſco meipſum ne balbutiens fiam. Hac de re quoḋ ſtatueram dicere decreui litteris committere: quia epiſtola non erubeſcit: non ſuſpirat: non timet quemquā. Forſitam arduum aliquid ⁊ perdifficile poſtulaturum me putas: parum eſt quod volo: hoc ſi mihi conceſſeris multum extimabo. Ego enim modeſtiſſima virgo fateor me tui amantem eſſe: captumq̧ tui vultus ſplendore: nec aliud die noctuq̧ cogito q̄ te: tu mihi ſemper es in mente: te in corde ⁊ in animo gero: tu meum deſiderium es: tu ſpes mea: tu quies: tu refugium. Cum te video quieſcit animus meus: et ſe oblectat: at cum abeo: nec te cernere poſſū: magnis vrgeor ſtimulis: nec aliud meditor: niſi vt q̄ primum te reuiſam: hoc multiplici cauſa factum eſt. Nam ⁊ forma ⁊ honeſtas in te concurrunt. Laudant Helenam poete. At ego illam non exiſtimo tibi fuiſſe ſimilem. Nec Polirenam tibi cōparauerim: aut eam quam dilexit Hercules deianiram: tu omnes vincis: ⁊ pulchritudine: ⁊ moribus quaſi altera philomena. A calce vſq̧ ad verticem nulla eſt in te menda. Crines tui ſplēdorem auri ſuperant. Frons alta ⁊ ſpacioſa eſt. Supercilia in arcum tenſa debitis ſpacijs diſtinguuntur. Oculi tui tanq̄ duo emicant ſydera: inde ſagittas emittis ⁊ vulneras iuuenes: hinc quos vis occidis: ⁊ quos vis viuificas. Naſus ſuis cōueniens partibus faciē mirifice honeſtat. Genas candore niueo reſperſas modeſtus rubor interſecat. Quid labia corallina ⁊ criſtallinos referam

dentes ⁊ ocľs oris tui ꝑtes vnde melliflua manant verba: hinc riſuſ ille ꝓgredit̃ qui me ſepe ad intima penetrat. O virũ felicē qui labia illa mordebit: q̄ tales oſculabitur genas: qui mentũ tuũ et candidiorē ſit hyca niue gulã tuã poterit tangere. Nolo pectoris tui ⁊ illoꝝ pomoꝝ q̄ ibi latēt mentionē efficere: ne referens nimis ardeã. Tu te ſcis q̄ intra ⁊ extra formoſa es. Ego mirari magis q̄ digne cōmendare te poſſim. Hoc tantum q: mores tui regio faſtigio digni: ⁊ forma plus q̄ dici poſſit honeſta: ex duce me ſeruũ tuũ fecerũt. Tum eñ ſum nihilq; mag̃ cupio q̄ rem gratã tibi efficere. Nec miror. Nã ⁊ phebus (vt inquiũt fabule) ꝗ̃ eſſet iouis regis crete (quē; vetuſtas ꝓ deo coluit) filius. Admeti tñ regis filiã amans: paſtorē ſe fecit ⁊ gregē pauit. Ego igit̃ libens ſeruio tibi: nec aliud a te poſtulo: niſi vt amare me ſinas: ⁊ alo equo feras ſi me dicaris amatrix: hoc eſt qḋ volo peto exigo: nil poſtulo plus. Fer tuus vt amator dicar. Nã ⁊ amator ero ⁊ ſeruus tu mō ammas. Confitere dignã te fore: q̄ meliores ⁊ maiores q̄ ego ſum ament. Eſſet vir paris: aut ypolitus dign⁹ amore tuo. Tu tñ noli q̄rere formã. Nã ⁊ q̄ pulchri ſunt ſupbi etiã ſunt: nec ſtabilē habēt amorem. In me erit amor perpetu⁹: q̄ natus in adoleſcētie mee flore cũ etate creſcēs ad ſeniũ ꝑducetur dũmodo tu mihi faueas ⁊ me adiuues: quē tñ nō debes deſpicere. Nã ⁊ mihi nō negarũt deus mediocrē formã. Sunt mihi ꝑterea opes multe: q̄ ocs erũt tue ſiuicē amoris repēderis. Ab quid dixi nimiũ erraui: nō vt amas peto: ſ; vt amare ſinas: hoc ſi tua ex grã impetrauero beatus ſum. Tu quid factura ſcis reſcribes. Et vale animula mea delicie mee cor oculum meum.

❡ Redarguit conſanguineũ auxiliũ a ſe petentem. Epiſtola. cxxiiij.

VEntzeſlaus regie cancellarie ſcriba. S. p. d. Johãni de buchan fratri chariſſimo. Pulſas me crebris litteris vt hoſpiti tuo panem ſoluam quē comediſti quaſi tuus cibus mea pinguedo ſit. At ego nō inebrior vino qḋ bibis: nec me tua pulmētaria iuuant. Tu da pecuniã: q: cōſumpſiſti cibaria. Ego meũ aurũ cur dem: q: vir tantũ ſcribendo acquiro q̄tum ſufficit. Thagus hiſpaniã preterfluit. Pactol⁹ aſiã: q̄ duo fluuĳ harenas dicunt̃ aureas hr̃e: huc tibi eundũ eſt ſi aurũ petis. Cancellaria regia inops eſt vixq; ſuos aſcripticios nutrit. Ego plus tibi feci q̄ deberem: quia veſtem quam emeram nouã dedi vt te ab hoſpite quaſi captiuũ redimerē. Martin⁹ quē pãnonia genuit: italia nutriuit: gallia paſtorem habuit: ⁊ ois xp̃iana venerat̃ religio: nudo pauperi mediũ paludementu; prebuit. Ego ſolidã dedi pallã. Nunc quereris nō ſatis eſſe hanc: qḋ ad me tu videris. Quod potui ꝓ feci: niſi ſufficit: quere aliũde qḋ ſufficiat. Vir matur⁹ es etate longeu⁹: nō tibi honor eſt alienum ſubſidiũ querere: cũ poſſis ex tuo officio viuere: qḋ ſi tenue eſt q̄d ad me. Proximus ſum egomet mihi: ego mihi ꝓuidebo: nō curo quid hoſpes dicat. Veſtē ſibi nō me dedi: vtatur vt libet: ſi ſatis eſt habeat qḋ ſuũ eſt. Sed minus in te actio eſt. Me ſatis eſt veſtem amiſiſſe. Nihil ad me vxoris iob verba nihil maledictio. Nemo leditur niſi a ſeipſo. Cupiat mihi mala quicũq; vult niſi opera faciã malo digna: inanũ maledicitur mihi. Ego te rogo ⁊ alios ocs mei ſanguinis homines: me vt iã miſſum faciatis: q: nō ſum in ſpem natus oibus qui vix mihi ſum ſatis. Viuite vos vt poteſtis et me nunq̄ fuiſſe natũ credite. Cogitate ocs quō lucrifacere animã poſſitis. Id quoq; ml curabo. Reliqua vana caduca nulla ſunt. Hodie ſumus cras nō erimus. Ideo edificemus illic vbi neq; tinea neq; erugo eſt: vbi nec fur nocet neq; latro. Illuc meus fertur cogitatus. Illic vt me queras volo ⁊ vtinam inuenias. De libris aliĳſq; rebus tuis fac qḋ iuſti eſt; ⁊ aliquãdo cogita ſine me poſſe viuere: q̄ poſſum ⁊ ſtatim mori ⁊ multũ viuere: ſed oia in manu dei ſunt: ideo illi ſeruiendum eſt. Tu vale ⁊ deſine me amplius laceſſere iniurĳs. Datum vienne.

❡ Captat beniuolentiã ⁊ petit ſibi aliquos libros accōmodari. Epl'a. cxxv.

ENeas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. Magnifico ⁊ generoſo domĩo domino Henrico comiti de lupfen dño ſuo. S. p. d. In ſcriptis veterũ tria inuenio q̄ noſtri partim negligunt: partim aſſequi nō valent. Elegantiam eñ ⁊ grauitatem ſententiarũ quibus vetuſti codices redolent nequeũt noſtri ſeculi homines imitari: quod vſitatiſſimũ eius priori fuit. Allocutiones ſingulares enunciare: et ſe in epiſtolarũ capite ponere poſſent noſtri. Sz ſupina quedã ignorantia decepti. Dum blandiri volunt: ocm orationis textum ꝯfundunt. Vos ꝓcor: inquiũt: vobis ſupplico ceſar veſtram maieſtatem appello: veſtrum officium imploro: veſtram clementiam obteſtor: reddite iudicium inopi: iudicate potentem: meam calamitatem inſpicite: nemo vos magis q̄ iuſticia mouet ceſar. Et in hunc modum infinita. Hoc ⁊ mihi facere liceret: ſed veterē morē magis cōmendo. Et cum ſummos illos imitari ſapientes in eloquentie atq; philoſophie ſtudĳs nequeam. In hac certe parte ipſorum veſtigĳs inherebo. Ideo te q̄uis claro ſanguine cretus et multa doctrina ſis fretus ſingulari appellatione ſaluto. Et ſicut iulio ceſari ſcribens Cicero ſe ante ponebat; ſic ⁊ tu equo animo feres eneam tuũ in ipſo primo epiſtole angulo intueri: quia nō

arrogantis est ſed veteres imitantis:quoꝝ ignorantiam moderno ſcientie prefero. Nunc quid
ex te velim paucis accipe. Retulit mihi vir mitis ꝛ mihi amiciſſimus:immo alter ego Michael
de phullendorff notarius imperialis te pluribus libris abundare:quorũ nomina etiam mihi pre
ſcripſit. Inter illos nõnulli ſunt quos viſere cupio:nõ vt antea nõ perlegerim: ſed ꝙ diu illis ca
rui. ꝛ ſicut amicus est magnã temporis intercapedinem auidus est amici videndi: ſic mihi cupidi
tas est contubernales illos meos quibus nimiũ priuatus fui:in domũ recipere ꝛ per aliquod tp̃s
eſſe cũ eis. Hoc poteſt mihi p̃ſtare humanitas tua vt me michael inſtruit. Eſt enĩ apud te Oui
dius de triſtibus de arte amandi ꝛ amoris remedio. Terentius quoq; comicus ꝛ Hieronymus in
epiſtolis quos tam expecto relegere ꝙ̃ nunc paſchalem adeſſe diem:vt piſcibus atq; oleribus et
oleo ſemotis:veſci carnibus poſſim:qđ deſiderium ſi tua benignitas impleret: magno me tibi ne
xu retinebis obnoxium. Erubeſco dum ſic ſcribo. Namq; cum nulla inter vos vſura p̃ceſſerit nul
laq; notio:temerariũ quodãmodo videtur me beneficiũ ex te petere. Quiſquis enim poſcere ali
quid cupit:ante oĩa ſeſe debet meriti ꝛ an impetratu ſit dignus rigida trutinare cenſura: nec po
ſtulatis carens ꝛ dãno ꝛ irriſione mulcretur. Sed neq; ego hic p̃termiſi. Sunt enĩ nõnulle ratio
nes q̃ mihi ſpem faciũt te meis votis annuiturũ:quas breuiter tibi exponã ne me temere atq; in
cõſulte motũ iudices. Oẽs q̃ libros cumulant aut oblectari illis ꝛ fieri legendo peritiores cupiũt
Aut videre amatores ſapientie volunt vt trãſeuntes per viam digitulis monſtrent. Hi ſunt qui
magnas ꝛ p̃cioſas habent bibliotecas. In quoꝝ plateis ariſtoteles:plato:cicero:ſeneca:Virgili⁹
liuius:ꝛ oĩs vetuſtas deliteſcit. Priores quidẽ vt gaudiũ ꝑfectũ habeant:opuſcula cõmunicant:cõ
modant:ꝛ in cõmodatũ recipiunt:trãſcribi ꝑmittunt:ꝛ tantomagis exultant quãto vulgatiora ſa
pientũ viroꝝ volumina ↄſpirantur. Alij vero tanq̃ theſaurũ libros recondũt ꝛ corrodi potius ti
nea ꝛ opizis muribus ferunt ꝙ̃ in apertũ dari velint. Nec tam diligẽter vellus aureũ draco cuſto
diebat:aut aditum orci cerberus ꝙ̃ iſti ſuos libros:quoꝝ dũtaxat marginibus ꝛ aureis oblectãtur
nunq̃ quid interius ſit:aut legẽtes:aut intelligẽtes. Quod ſi tu ex his eſſes nũq̃ vel tibi ſcribere
vel te alloqui tentaſſem. Sed aiũt oẽs q̃ te norũt:ſimilẽ prioribus eſſe q̃ poetas ꝛ oratores nõ vt
in tetro carcere claudas:ſed vt ad tuã ꝛ cõem vtilitatem publices emere congregareq; ſtudeas.
Aiũt p̃terea te fore in oĩbus rebus liberalem:benignũ:munificũ:ꝛ tum in oẽs hoĩes tum in eos q̃
tuoꝝ ſtudioꝝ amatores ſunt largũ atq; beneficiũ. His ergo allectus moribus decreui has meas
lr̃as ad te dare teq; hortari rogare obſecrariq;:vt ꝑ aliquod tp̃s in vſum meũ oratores et poetas
quos p̃ſcripſi venire ꝑmittas:qui ad te nihilo peiores reuertentur: ſed potius ꝑ ridentia prata et
floridos agros verni tp̃e tranſeuntes mecũ poſtq̃ confabulati aliquãtiſper fuerint:tan.p̃ recrea
ti alacriores te repetent. Quia nullus eſt tam gratus locus:nulla ſocietas:tam iocunda: cui⁹ non
aliquãdo emergat ſacietas. Miſſos igitur illos fac vt nõ ſolum mihi:ſed vt ipſis etiam geras mo
rem. Ad hec accedit michaelis:qui apud te eſt familiaritas:huic etiã placebis. Et is vadem cum
domino Vilhelmo racz prothonotario regio:ꝛ tui obſeruantiſſimo ſe dabit libros non iturus eſſe
ſiniſtroſum:ſed ad te pura fide remeaturos. Addo ꝛ tertium qm̃ mihi etiam libri ſunt quorum te
potero cum voles participem facere:ꝛ ſic viciſſim tu meis vteris opuſculis ꝛ ego perfruar tuis.
Vt ego finem epiſtole donem. Credo me non eſſe ſtulta petitione vſum: ſi id poſtulo qđ moribus
tuis non eſt conſentaneum concedere. Si tute mihi potes annuere. ſi tua etiam in eo verſatur vti
litas:ſi nõ ſolum meã:ſed etiam michaelis amantiſſimi tui cõmoditatem promoueo. Tu fac vt ra
tione potius obtineam ꝙ̃ ceca fortuna repellar:mihiq; vti mancipio impera. Datum in noua ciui
tate auſtrie q̃nto ydus aprilis. Anno. M.cccc.xl.

¶ Heraldorum nomen ꝛ officium vnde extorſum ſit. Epiſtola.cxxvi.

Eneas dei gratia ep̃s ſeneñ. domino iohãni hinderbach ſecretario regio ꝛ amã
tiſſimo fratri. S.p.d. Querere multi ſolent vnde ſit heraldoꝝ nomen extortum.
Quis heraldos p̃mos inſtituit:ꝛ quid officij genus hoc hominũ inter mortales
habeat. Que res mihi quoq; aliquãdo fuerunt dubie. Sed cupienti plurima noſ
ſe vt eſt humanũ ingenium:querentiq; certior fieri:apud angliam que olim bri
tania dicebatur:in ſacrario nobilis edis ſancti Pauli lundonienſis: vetus hyſto
ria in manus venit:ante annos ſexcentos:vt ſignatum erat conſcripta que ſi ve
ra eſt ꝛ me poteſt ꝛ aliorum ſatiſfacere cupiditati. In ea quid inuenerim tibi ſcribere decreui vt
acri tuo iudicio cum viro primario ꝛ doctiſſimo domino Vlrico de monte ſolis quid tenendum ſit
cenſeas mihiq; reſcribas. Autor hyſtorie Tucithides grecus annotatus erat: quẽ ſama celebrez
clarũq; nouim⁹:tranſlatoris nomen nullum inueni. Cõſtat tamen peritũ fuiſſe qui magnũ illum
ꝛ facundiſſimũ autorem latine lingue non minorem ꝙ̃ grecus eſt reddidit. Non teneo verba hy
ſtorie vt erant contexta. Sententie memini in ea ad hunc fere tenorẽ ſcriptũ erat. Heraldi ſunt
qui apud maiores noſtros heroes vocitabantur: quos maiores hominibus: dijs minores fuiſſe

tradunt. Nam quē priſci rebus geſtis inſignē videbāt gratū ꝑpl's virtute ſublimē in deoꝝ cetū
collocabāt. Si mō miracula extabant: ꝗbus eū ſupra naturā aliquid oparum fuiſſe ꝯſtaret. At ſi
miraculi nihil erat verſus tñ admirabilis videbaꝝ: hunc neqꝫ deū: neqꝫ hoiem cōpellare ꝓbas pu
tabant: ſed mediū inter vtrūqꝫ ſortiri vocabulū heroem vocabāt quaſi ſemideū: ſic heroes intro-
ducti a ꝗbus corrupto vocabulo heraldi ſunt appellati. Illos aūt inſtituit primus oīm dionyſius
qui etiā primus armatus: ⁊ cū exercitu inuaſit indiā ac rudes illos ⁊ agreſtes hoies corticib' ar-
borum ⁊ crudis ferarū carnibus vtētes in vrbes legit: boues aratro iungere: frumenta ſerere: de
os colere: nutrire comā: mitriā ferre: ⁊ vnctiones docuit vnguentoꝝ. Fuitqꝫ his dator vini ſicut
⁊ grecis: armauit eos armis marcialib': ⁊ ad vſum vite cultioris erexit: quibus cōpoſitis cū vel-
let abire: atqꝫ alias luſtrare: regiones fuerūt cōplures in eius comitatu ꝗ iam ſenio cōfecti ⁊ aſſi
duis attriti laboribus: neqꝫ remanere volebant ſine rege neqꝫ ſequi ducē volebant. Receſſuruꝫ
principē lachrymis ⁊ fletib' obſecrabant: vt ſui miſereret. Ad quos liber pater ponite curas in-
quit cōmilitones fratreſqꝫ mei diu pugnaſtis diu me ſecuti eſtis: ego alia ex aliis in fata vocor: vo
bis iam parata quies eſt: ⁊ hic ꝑmia laboris vos manēt. Siſtite hic ⁊ vrbē hanc terrā quā veſtri
mihi lacerti queſiuerīt poſſidere. Ego vos hodie militie laboribus abſoluo: veteranos milites eē
volo heroaſqꝫ vocari. Munus veſtrū erit reipublice cōſulere: fontes arguere: laudare ꝓbos: cete
ris muneribꝰ vacabitis: quocunqꝫ gentiū terrarūqꝫ veneritis victū nobis reges veſtitūqꝫ dabūt
honoratiores apud oēs eritis venia vobis ꝓncipes offerēt: ſuaſqꝫ veſtes ꝯdonabūt. Stabit fides
dicto vr̄o: mendacia horrebitꝫ: ꝓditores indicabitis ꝗ feminas male hn̄t hos infames aſſeuerabi
tis. In oī terra libertas vobis eſto: ſecuruſqꝫ vobis tranſitꝰ ⁊ incolatus. Si ꝗs vos veſtrūqꝫ ꝟbo
factione angariauerit quēpiam gladio feriet. Ceteꝝ ex amicis meis bachoſiſſimū ſpartebā vo-
bis regem indiſqꝫ cōſtituto: qui vobis alimēta ꝑbeat ⁊ annua ſtipendia. Qui cuſtodiat ꝓuilegia ve
ſtra: ⁊ honoratos vos habeat ex grege vr̄o ad regni faſtidiū euocatus: vos illi cōſulite ⁊ poſteris
eius ſi genus defuerit ex vobis veſtriſqꝫ liberis regis indorū ſunto. Atqꝫ ſic adhortatꝰ Heroas
dionyſius ex india duxit exercitū. Spartēbas aūt regnauit ſuꝑ indos quinquaginta ⁊ duos an-
nos. Budāqꝫ filiū ſucceſſorē reliqt qui cū regnaſſet annos. xx. inſtituto filio cradena vitam finiuit.
Ac poſt eum ꝑ duodecim gn̄ationes Heroū ſoboles vſqꝫ ad Herculē regnauit in india. Hercules
aūt cū domitis terraꝝ mōſtris ac ſeuicia tyrannoꝝ deleta penetraſſet. Indiā regnū heroū in ſe
recepit. Priuilegia tñ his nō ademit: ſꝫ auxit eoꝝ numerum cōſcriptis inter eos qui ſecū ab hy-
ſpania ⁊ mauritania militauerant: ⁊ ꝯ Gerionē triplicis aie: ⁊ Anteū terre filiuꝫ arma tulerant
(Multis eñ mulieribus m̄rimonio iunctus fuit) vnicam autē filiā ſuſtuliſſet Pandeam nomine
huic regnū cōmiſit. Et vt oſtenderet Heroas ꝙti faceret pre ceteris liberis: vnū ex numero He
roum noīe Iobarem virum filie dedit: ꝗ regē gereret quingētoſqꝫ huic elephantes quattuor mi
lia equitum ⁊ centū triginta milia peditum cōſtituit: ꝗbus regnū tueret. Ex hoc natus eſt polim
brotas a quo dicta eſt vrbs maxima polimbrota. Cuius poſterioritas vſqꝫ ad Alexandrū magnū
ꝑ centū ⁊ trigintaocto reges indiā gubernauit. Et ꝗbus ortus eſt Porus: cuiꝰ virtutē miratꝰ eſt.
Alexander atqꝫ adeo dilexit vt victor victo regnū reſtituerit. Tu quoqꝫ Alexander ex ſuis militi-
bus. Heroas legit ſenes quingētos: lōga ⁊ laborioſa nimis militia ꝯtritos: quos porro cōmenda
uit: ꝗbus ſingulis annis in ſingula capita viginti argēti talēta daret: adiecitqꝫ priuilegiis Heroū
vt auro purpureis coccineiſqꝫ veſtibꝰ ⁊ paludamēta vt poſſet quiuis ⁊ arma regia ⁊ inſigne defer-
re quouis gentiū terrarūqꝫ loco fuerint. Si ꝗs hos manu pulſaſſet aut verbo leſiſſet: eū capitis
reum eſſe: bonaqꝫ ſua fiſco deberi. ſic Tucithides vt ille refert ꝗ tranſtulit: qui ſiſtia Herodotum ⁊
Didimuꝫ ⁊ Magaſtene ⁊ Xenofontē ſentire contendit. Additqꝫ demum ex ꝑſona ſua autor igno-
tus. Habemus igitur heraldorum nomen idem ſignificare qđ apud veteres heroum ſignificabat
Dionyſiumqꝫ primū hoc genus hoīm apud indos inſtituiſſe. Officium eorum eſſe vt regibus aſſi
ſtant vt conſulant reipublice: vt virtutes extollant: vitia fulminant. Nec aliud ſunt ꝙ milites ve-
terani qui poſt multa egregia facinora multaqꝫ bella mirifice confecta ⁊ ampliſſimos triūphos:
exhauſti viribus feſſiqꝫ ſenio a labore militari remittunt: ⁊ in curiā conſultum accerſunt. Tradi-
tum quoqꝫ apud maiores eſt hmōi hoies ſemꝑ honoratos fuiſſe: ac tum Saulis: tū Dauidis: tum
Salomonis: tum ceteroꝝ regum hebreoꝝ latera conſtipaſſe: quin ⁊ inter machabeos hec digni-
tas locū obtinuit. Legimus ⁊ Iuliū ceſarem cū victo pompeio in egyptum periſſet hoc nomine
⁊ hoc honore plaroſqꝫ ſuos cōmilitones donauiſſe: qui ſecum ⁊ in gallia ⁊ britānia ⁊ in germania
⁊ in grecia forti pectore militauerant: iamqꝫ torpente ſenecta languebant: nec octouianus Augu
ſtus hoc ꝑclariſſimum genus hominum neglexit: qui ſuperato apud accium Marco Antonio ex
tincta Cleopatra cum parthorū ſupbia timore poſito veniam poſtulaſſet: ablatoqꝫ Marco craſ
ſo cum ꝓcioſis muneribus ſigna remiſiſſet: tum reges indorū ad famā tanti nominis moti vſqꝫ
ad hyſpaniā legatos miſiſſent: ac vltro parerere ſe romano impatori obtuliſſent. Cum ſubmerſo
Cātabro terra mariqꝫ pacē romanꝰ ꝑpl's haberet clauſiſſetqꝫ denuo iam portas hmōi ferē legē

tuliſſe. Oēs idcirco mortales ſe exercere ſolent ⁊ obiectare piculis: ⁊ aliquādo pacez frui quiete
poſſint: nec labor eſt vllus qui p̄mia nō expectet. Ea ,ppter maiores noſtri militib⁹ qui bn̄ pugna
uiſſent: nō ſolū ſtipēdia qbus ſe ſuāqꝫ poſſent nutrire familiā: ſꝫ honores ampliſſimos cōſtitue
runt: vt coronas: armillas: haſtas: ⁊ alia virtutis inſignia: quaſi ſolamē ⁊ p̄mium laboris exacti.
Similiter ⁊ nos facere decet q̄ dijs fauētibus ⁊ magna virtute militū rem romanā reſtituim⁹: ⁊
altā pacē toto reformam⁹ orbe ne milites q̄ longa ⁊ duriſſima nobiſcū bella pegerunt: ac plurimū
ſanguinis tum ſui tū hoſtium effuderunt ſine mercede tanti laboris euadāt. Quiſqꝫ ergo p deceñ
nium uobiſcū militaueris. Si modo quadragenari⁹ fueris ſiue pedes: ſiue eques ſtipēdia merue
ris: militia poſt hac oī labore vacato Heroes eſto veteranuſqꝫ miles. Nemo te ciuitate foro tem
plo hoſpitio domo ,phibeat. Nemo tibi crimē aſcribat: onus imponat: pecuniā ex te querat: ſi qd
peccaueris ſolā Ceſaris vindictā expectato. Quicqd turpitudinis admiſerint hoīes: te iudicē pro
palatoremqꝫ timeant: ſeu priuati: ſeu pncipes fuerint. Qd dixeris affirmaueriſqꝫ nemo falſuz argu
at. Libera ⁊ apta tibi oīa itinera: locaqꝫ ſunto. In edibus principatū menſa tibi potuſqꝫ eſto. Sti
pendia quibus te tuāqꝫ domū ſerues ex publico quotānis habeto: quā legitima face duxeris vxor
ceteris feminis pferatur: quē exprobaueris infamēqꝫ dixeris: hic reprobat⁹ hō ⁊ infamis eſto. Ar
ma inſignia noīa ⁊ ornamēta heros ferto que reges decēt. Que dicere aut facere velis vbiuis gē
tium locorū nationūqꝫ facito. Si quis iniurius fuerit ceruice careto vtqꝫ ſenectuti tue quietius
cremonēſium qui cōtra vos Antonij partes fouerunt agros tibi tuiſqꝫ filibus viritim diuidēdos
aſſignamus: qui ſi pauci fuerint addimus ⁊ māntuanos vt bona fide: ⁊ alta virtute pfuiſſe te reipu
blice gaudeas. Sic octauiū veteranos ſuos honoraſſe ꝯfirmant: decreuerat idem pen⁹ Hanibal
facere niſi fortuna fract⁹ aduerſa anthiochi regis ⁊ pruſſie coact⁹ fuiſſet: ſupplex tribunalia pete
re comperim⁹. Athilam hunoꝝ regem q̄uis efferatū ⁊ inanem gloriā: ſiſta ſuis veteranis piule
gia contuliſſe: neqꝫ theodoricus gottoꝝ maximus ⁊ audentiſſim⁹ rex heroas inhonoratos reli
quit: qbus ⁊ ciuitates ⁊ puincias tributarias fecit. Karolus aūt magnus q̄ pmus poſt grecos apō
romanos ſuſcepit imperiū. Germanus hō ex antiqua francoꝝ ,pſapia natus poſt ſaxones ſepius
rebellantes multa vi domuit: ac feces hunoꝝ longobardos ab infeſtatione romani pſulis exter
ruit: ſuſcepto Ceſaris noīe ⁊ Auguſtus appellatus miles oēs qui tanti laboris comites fuerant
in hunc modū honore fertur ⁊ libertate donaſſe. Ite inquit milites mei vos heroes vocabimini: ſo
cij regum ⁊ iudices criminū. Uiuite poſt hac labores expertes: conſulite regibus ⁊ publico nomi
ni turpia corripite: fauete feminis: iuuate pupillos: conſilio circundate principes: ab his victum ve
ſtitum ſtipendiūqꝫ petite. Si quis negauerit inglorius infamiſqꝫ eſto. Si quis iniuriā vobis intu
lerit reum ſe maieſtatis agnoſcat. Uos aūt caueritis ne tantū decus: tantūqꝫ priuilegiū iuſto bel
lorum labore partum aut ebrietatis: aut ſcurilitatis: aut alio quouis vitio maculetis. Ne qd vo
bis largimur ad gloriā: redundet ad penam quā de vobis ſumendā. ſi forſitan exceſſeritis nobis ⁊
ſucceſſoribu⁹ noſtris romanoꝝ regibus ,ppetuo reſeruamus. Hec ſunt que de noīe ⁊ inſtitutione
heraldorum quos Heroas fuiſſe conſtat: apuod antiquos ſcripta cōperimus. Cur aūt noſtris die
bus qui nunq̄ militarunt: ⁊ abiecti quidaz homines hoc nomen aſſequunt: neſcio cauſam: niſi qꝛ
omnia degenerant: nec eſt hominū gen⁹ quod ſtet ſuis legibus. Nam ⁊ indocti doctoriſqꝫ inſignia
recipiunt: ⁊ qui nudum nunq̄ enſem viderūt militiam ,pfitentur: nitentqꝫ calcaribus aureis: atqꝫ
vt de noſtra dignitate dicamus abſqꝫ litteris: abſqꝫ moribus ſermone leues: atqꝫ iura cathedraz
pontificalem audemus aſcendere. Quere religiones: pcurre mechanicas artes: oēs oberrant
nihil eſt quod ſuis legibus puris inuiolatiſqꝫ pſeueret. Uale ⁊ ſi qd habes qd his conſonet auctō
ritate dignum ⁊ fide ſcribito nobis: noſtri memor ⁊ amans: cuius rei Michaelē pfullēdorffiuz cō
ſecretariū tuum ⁊ noſtri diligentē doctrina plenum: aut iudicē: aut arbitrū experiemur. Ex vien
na l.x. iunij. Anno dn̄i. M.cccclj.

Paſſagium q̄d difficile conduci poſſit in effectum arguitur pluribus ex rationibus. Epiſtola. cxxvj.

Itere ad me tue amantiſſime Leonarde duplicate ⁊ triplicate pueneruNt.
In oībus hortaris me magnopere ad rem bellicam inſtituēdam ,p mea virili
quādo apud Ceſarem ſeruio operas nauem facis: vt xp̄ianum decet ⁊ hoīem
ſenis natū cuius eſt (neſcio quare id fiat) quo minus pōt eo magis de cōmuni
bono anxium eſſe. Laudo tuum cogitatū: tuas curas ,pbo. Utinam tui ſimiles
rebus maximis preeſſent. Credo multo melius xp̄ianitati eſſe conſultū. Nāqꝫ
ſi veꝝ dicere libet: nimia eſt inter orbis noſtri rectores ſomnolētia aut aduer
ſus officiū: aut preter officiū oēs intenti ſunt. Arbitror te iam cognouiſſe q̄ ſunt apud ratiſpanaz
geſta ⁊ q̄ negligēter eo conuētum eſt. Ex italia nulli cōparuere. Nam legati venetoꝝ prius ſolu
tum audiuere cōcilium q̄ bauariā ingrederent. Unus mihi videtur ſuper omnes laudādus prin

ceps Philippus burgundie dux:q̄ ꝛ ſi eſſet britanico bello implicatus vocatus tñ ad cõuentum q̄
pro ſalute populi xp̄iani erat indictus:noluit excuſari:noluit reipublice. Congregationē que cõe
bonū tractare videbatur ſua pſentia noluit eſſe ꝑuatam. Uenit igitur ratiſpanā iturūq; ſe cõtra
thurcos in pſona ꝓpria pollicitus eſt. Si vel ceſar vel rex hungarie:vel alius magnus pnceps ex
ercitum duceret. Si minim⁹ miſſurū ſe quas poſſet copias neq; his in rebus excuſatū ſe hr̄e vo
luit.niſi tale ſibi ſupueniret impedimentū qḋ tota xp̄ianitas legitimū reputaret. Quis hunc ſatis
cõmendare pncipem poſſet. Nemo eſt inter xp̄ianos cui minus timendi ſunt thurci ꝛ infideles ce
teri q̄ꝫ duci burgundie. Nemo tñ eſt qui ꝓ depulſandis atq; cõprimendis hoſtibus fidei ſollicitior
eo reperiatur. Unde iſta mens homini. Non cupio rapiendi hūc trahit:cui ſunt opes infinite: nō
ſpes vlla voluptatū q̄bus frui victores putant q̄ eſt iā euo pfectior. Et ſi delitias amet maximas ma
iores q̄ꝫ domi reperiat. Non augendi dominij ratio q̄ ſe nouit in grecia aut in aſia nequaq̄ꝫ regna
re poſſe. Sed eſt hic religioſus pnceps.amat eccleſiam matrē ſuam. Cupit fidei noſtre conſultū
eſſe:dolet cum audit xp̄ianū nomen blaſphemari. Miſeretur infelicibus animabus que dietim⁹
in captiuitatem a barbaris rapiūtur. Pudet eum ignominie quā thurci nobis.inferūt. Eſt eñ no
bilis anim⁹:non poteſt mens alto ſanguine nata:nō alta meditari. Nihil turpe ferre poteſt gene
roſus ſpiritus. Uidet ſeſe dono dei ampliſſimis ꝛ populoſiſſimis regionibus perfectum: multiſq;
beneficijs cumulatum. Non vult ingratus videri. Recognoſcit munera in ſe diuina eſſe q̄ꝫpluri
ma:vult ꝓ ſua facultate vices reddere. Meminit iohānis patris ſui:quē thurci pugnantem pro fi
de catholica captitauerunt. Cupit paternū vulnus:imitariq; maioꝝ ſuorum veſtigia: quos pro fi
de orthodoxa conſtat fuiſſe ardentiſſimos. Huius igitur opera factum eſt q̄ in conuentu ratiſpa
nenſi nōnulli articuli conciperentur quoꝝ ego copiam rectoribus noſtre vrbis feci. Nec me dubiū
tenet qn tu illorum noticiam habes. Nam ꝛ illuſtri domino venetoꝝ apud quod nunc moram tra
his articuli per ſuos legatos huiuſcemodi miſſi ſunt:quoꝝ ſi fiet executio nihil erit noſtre religio
ni timendum. Ceſar eiuſce rei cupidus nouū apud franckfurdiam concilium indixit. Id futurum
eſt tertio kalendas octobris. Ceſar aut eo ſe curiāq; transferret aut pſidentes plena poteſtate
ſuffultos mittet:neq; negligetur q̄ꝫtum in ſe erit cõuentus. Nunc quoniā de me multa dicis:referr
uabo tibi q̄ mihi incubunt. Optaui domū reuerti viſere amicos:conſolari ac paſcere quocūq; tā
dem paſtu valerem meas oues:ſupplicaui ceſari:benignā mihi vt licentiā p̄beret q̄ patrios la
res:peterem:nō obtinui. Ait eñ ſua ſerenitas neceſſaria ſibi eſſe ſeruitia mea: dum inſtat apud
franckfurdiam dicta dies. Eam ob rem fero moleſtie meū exiliū:vereorq; qḋ nuper ſum expert⁹
Etenī cum ratiſpanam pergerem inuaſit me dolor: pedū quē podagram medici dicūt:q̄ res mihi
intereundū acerbiſſima fuit. Non tñ neglexi cõmiſſuꝫ onus. Inter cū magno labore peregi: adeo
vt pede ad ſellam ſuſpenſo vnius diei viā fecerim cū inter aſperrimas alpes nō eſſet quadrigis
locus. Idem timeo ne mihi nūc accidat:ſi vt mentē intelligo ceſaris vel mittar inter legatos: vl
ſuam ſequi ſerenitatē iubear. Sed quid agā:quis ego ſum qui tantū imperiū effugere poſſim. Ui
deo inſup res maximas eſſe ad quas teneor: ꝛ vniuerſi xp̄ianitati vtiles. Quid in labore ꝓ faculta
te mea ſtatui manere ꝛ ad meū exiliū paucos menſes addere:donec franckfurdiā conciliū finiat
Impartiar meas operas in cõmune bonū. Etſi nequeo grandes manipulos in arcam ferre do
minicā at ſaltem ſpiculas aliquot in horreū eccľie referaꝫ. Neq; eñ deus noſter tam facta hoim
q̄ꝫ mentes inſpicit. Et laudatam in euāgelio mulierculā legimus que duo era minuta in gazophi
lacium obtulit. Illud aūt oro leonarde amantiſſime ne vel paſſagiū contra thurcos inſtituendūꝫ
italice paci comparẽs:vel me monacho qui illam concluſit equiparandum putes. Namq; ſi pul
cerrime ꝛ vere dicis nullam eſſe pſonam adeo tenuem per cuius manus nequeat ſi velit diuina
maieſtas res maximas conficere. Et addis exemplum noſtri temporis. Nam pacis italice humi
lis.ꝛ quodāmodo deſpectus heremitarum ſancti Auguſtini monacellus:auctor habetur. Non eſt
eñ equa rerum ꝛ pſonarum ꝓportio. Pax eñ italica etſi vt ais rome ad maturitatē pduci non po
tuit:adeo tñ in alto illo ſummi pſulis igne conſiſtoriali decorata fuit vt paruo poſtmodum ſole po
tuerit matureſcere. Erant ꝛ partes q̄ cõtendebant longe defeſſe bello ꝯtrite atq; exhauſte:intel
ligebātq; niſi concordiā amplecterent vtrinq; funditus eē percūdum. Nec plura erāt capita quo
rū ſenſus combinādi ad conficiendam italice pacē viderent. At negociū hoc gerendi cõtra thur
cos belli:rude adhuc indigeſtū ꝛ pene intactū eſt. Nec germanie aut gallie pncipes quoꝝ potiſſi
me mentes excitande ſunt ſatis intelligere poſſunt:quid ſua nō interſit:ꝯtra thurcos arma mo
uere q̄ ſunt ab eis remotiſſimi. Quis inſup galliam aut germaniā armet niſi cerebra pene infini
ta cõiugat. Adde q̄ oēs italice vires ad maritimā claſſem ſunt vniende. Qualis deinde inter me
ꝛ monachū italice pacis inuentorem cõparatio cadit. Fateor q̄ nihil eſt repertori ac rectori or
bis factu difficile.velle illi ꝛ poſſe vnum eſt. Nec inficias eo ſpirare vbi velit ſpiritum dei qui ꝛ ali
quando infima mundi eligit vt fortia queq; confundat. Sed audi perſonas q̄ꝫ diſpares adnectis:
Ego illuꝫ monachū q̄ partes italie diſſidentes cõpoſuit crimine mūdum:longa vita ſanctimonia

compꝛobatum:doctrina plenū. Nec miroꝛ ſi deus inſtrumentum elegit per quod pacaret italiam
At iſtic q̄uis pꝛodo turpitudinem meã longe a me abſunt. Habet in meus multa que puniat: nul
la que pꝛemiet. Quo igitur pacto meme velut oꝛgano magnis in rebus vtatur. Vereoꝛ vereoꝛ vt
te vera non celem: nedum me grādibus ingero negocijs: impedimēto magis q̄ pꝛomotioni repe
riar. Tu deſine de me tibi multa ꝓmittere: ac me domi q̄ foꝛis malis cimbā foꝛtaſſe nō inutiliter
regam. Nauis magne ſi clauem tenuero ⁊ me ſimul ⁊ nautas ꝑdam. Franchfurdie ſi fuero naucle
ros inueniam optimos atq̄ ipſe remigis officio fungens peccatoꝛum meoꝝ partem delebo: hec
tibi de me volui dixiſſe. Nunc de oꝛdine dato pauca diſſeram. Scripſiſti vocandos eſſe multos et
italia ad concilium ratiſpanenſe: putaſti id futurum conſtañ. ſimile ne dicam baſilieñ. quod in an
nos viginti pꝛotenſum eſt. At noſtrum exacto menſe finem accepit. Indictum eſſe aliud hucrun
ſus vocantur ex italia rex aragonū: veneti: ianuenſes: floꝛentini: ſeneñ. lucani. Comes quoq̄ fran
ciſcus: q̄uis non eſt inueſtitus de ducatu mediolaneñ. accerſitur ⁊ dux mutine: marchiones inſup
mantue: montiſferati ⁊ ſaluciarum. Videbimus quātus erit noſtroꝛum ſeruoꝛ italoꝛum. Regibus
quoq̄ francie Anglie: bohemie: hungarie: polonie: dacie: ſuecie: noꝛuegie: ſcotie littere dantur: vt
ad conuentum mittant. Pꝛincipes alamanie adeſſe: cōmunitates mittere legatos iubentur. Si
erit conuentio grandis ſpem bene gerende rei ſummam. Si pauci cōuenerit obrigeſcam. Dices.
Quid ſentis: quod putes futurum. Mallem tacere. Mallem opinionem meā eſſe falſiſſimam: ac
mendacis veri pꝛophete nomen. Dicam tamen q̄ meus pꝛeſagit animus. Non ſpero quod optoꝛ:
nil boni menti mee pſuadere poſſum. Quare inquis. Quare inquā. Ego bene ſperem chriſtiani
tas nullum habet caput: cui parere omnes velint. Neq̄ ſummo ſacerdoti: neq̄ imperatoꝛi que ſua
ſunt dantur. Nulla reuerentia: nulla obedientia eſt. Tanq̄ ficta nomina: picta capita ſint: ita pa
pam imperatoꝛē q̄ reſpicimus. Suū quecq̄ ciuitas regem habet. Tot ſunt ꝑncipes quot domus.
Quomodo tot capitibus: quot regūt xp̄ianū oꝛbem arma ſumere ſuadebis. Age dicito concurro
re in bellum cunctos reges. Cui ducatum dabis. Quis oꝛdo in exercitu erit: que diſciplina milita
ris: que obedientia: quis paſcet tantū populum: quis intelliget varias linguas: quis reget diuer
ſos moꝛes: quis anglicos amicabit gallicis: quis ianuenſes coniunget aragonenſibus: quis theu
tones hungaris bohemiſq̄ conciliabit. Si paucos contra thurcos ducis facile ſuccumbis. Si
multos confunderis. Undiq̄ ſunt anguſtie. Perge vltra atq̄ inſpice xp̄ianitatis vultum. Pacata
inquis italia eſt: facile aduerſus exteros arma ſumet domi quieta. Neſcio q̄ quieta. Inter regē
aragonū ⁊ ianuenſes adhuc belli reliquie manent. Nec ianuenſes hi ſunt qui contra thurcos pu
gnaturi credantur: quibus tributa pendere dicuntur. Veneti cū thurcis fedus percuſſere. Et q̄uis
aiunt ſe ſumpturos arma pꝛo noſtra fide: ſi ceteri xp̄iani bellum thurcis indicant. Quis hanc con
ditionē impleuit. Vocare nūc rogare atq̄ excitare venetos opoꝛtebit: qui ceteros imitari eſſent
ſi pax eis cū thurco non eſſet. Quid cū italis facies: qñ due nauales potentie ⁊ q̄ndecim maioꝛes
deſunt. Rex aragonū q̄uis eſt potentiſſimus ⁊ ad cōmune bonū ardens: haud q̄q̄ ſolus bellum
nauale contra thurcos agitabit. Sūmi pontificis q̄ta ſit claſſis nō ignoꝛas. Deficit igitur nobis
altera belli pars. Nam cū terra mariq̄ thurcos vexare ꝓpoſitum eſſet: deficiētibus italis nihil
eſt quod de maritimo bello ſperemus. Patebit Aſianis helleſpontus. Et ſi terra bellum geretur
infinitas ex aſia copias in greciam thurci traducent. In hyſpania noſti q̄ multi ſunt reges po
tentia regimine voluntate ⁊ opinione diſpares. Neq̄ illi in extremo iacentes occidenti ad ſep
temtrionem trahēdi ſunt. Et q̄ qđ agunt cū granatēſibus domi. Rex frācie ⁊ ſi toto regno pepu
lit hoſtem: marinas tñ hoꝛas inquietas habet: nec militē extra regnū audebit mittere: dū claſſes
ex Anglia repētinas timet. Anglici nil aliud aio gerunt q̄ vt repulſam ex frācia vindicēt. Scoti
dani: ſueti: noꝛuegij in vltimis oꝛbis oꝛis ſiti: nihil eſt qđ extra domū queant. Theutones inter ſe
diuiſi nulla in parte coherent. Ciuitates cum ꝑncipibus diſſident. Et ipſi inter ſe ꝑncipes nullo
concoꝛdie vinculo tenentur. Suitenſes cum ducibus auſtrie vetus odium tenent. Comes palati
nus archiep̄o maguntino infeſtus eſt. Ducatus luczelburgenſis inter regem bohemie ⁊ ducē bur
gundie litigioſus pendet q̄uis ſunt ad kalendas vſq̄ nouēbris in eam rem inducie. Duces ſaxo
nie de ſexaginta caſtellis cum bohemis litem habent. Vratiſlauienſes requiſiti per bohemie re
gem: homagiū facere recuſarunt: niſi ad ſe rex ꝓficiſcatur. Prudentem qui religionis ſancte ma
rie theutonicoꝝ ſubiecti fuerūt: excluſo pꝛioꝛi iugo ad regē polonie defecerūt. Iſq̄ nūc regionem
ingreſſus cū cōiuge ſacramenta fidelitatis accipit. Ligniceñſes quos ladiſlaus rex gubernatoꝛi
bohemie dederat ſubire iugū recuſant. Nec puduicenſes parere domino de roſis voluntarij ſunt
q̄uis dono regis ad eū pertineant. In auſtria nihil quieti eſt. Baronem eyczinger dñantem ſper
nunt. Ciuitates amant. ſeditiones frequētes agūtur. Vancho bohemus cū duobus milibus latro
nū regionem longe lateq̄ vexat. In vienna crebꝛa ſunt incendia: nec auctoꝛes in famam veniūt.
In hungaria p̄lati ⁊ barones infenſi ſunt Iohāni vaiuode: qui quōdam gubernatoꝛ fuit: nunc ca
pitanij nomen tenet regniq̄ maximam partem occupat. Giſkra bohem⁹ inueſtitus a rege de ter

ritorio ſepuſion in hungaria ad poſſeſſionē venire per Johānem impedit. Diſpotus raſſie q̄uis
thurcis vnitus putetur: auxilia tamen regis hungarie petit ⁊ thurcos aſſerit bello paratos. Ni-
hil tamen ad hec hungari mouētur: ſed habituri potius inducias ſiue concordiā cum hoſte q̄ mo-
turi bellū creduntur. Ede nunc in tanta rerum varietate quid ſperandū aut timendū ſit. Intuere
deinde mores hominū ac noſtroꝝ principū facta conſidera q̄tus auaritie ſinus patet: quāta iner-
tia: quanta voracitas. Nemo litteris aut bonarū artiū ſtudijs nitentus eſt. Et tu cum hiſce mori-
bus deleri poſſe thurcoꝝ exercitus putas: vtinam tu verax inueniaris: ego fallar. Utcūq; res ſeſe
habent: manebo ad dictam diem franck furdieñ. ⁊ ſi nō prodero reipublice chriſtiane: macerabo
tamen meipſum ⁊ in vindictā meorum delictorū affligam corpus ⁊ mentem. Si quid in cōmuni re-
dundabit boni: tanto id libentius videbo quātomagis preter ſpem eueniet. Tu vale ⁊ me vt ſoles
ama: ⁊ ſi amaſti parum amorem auge: quoniā ego te pro tua virtute vehemēter amo. Ex noua ci-
uitate die. v. Julij. M. cccc. xliiij.

¶ Excuſatio regis dacie quare ad dictam non venit. Epiſtola. cxxviij.

REuerendiſſimo principi Frederico diuina fauente clementia romanoꝝ impera-
tori ſemper Auguſto duci auſtrie ⁊c. Criſternus dei gratia regnoꝝ dacie norwe-
gie ſclauorum gotorum rex: comes in aldemborech ⁊ delmanchorſt. Salutē ⁊ triū-
phantis victoria continuū incremētum. Perlectis nouiſſimis imperialib⁹ litteris
nobis directis: merore cordis ⁊ mentis anxietate indicibili vrgebamur. Cum vi-
deamus tandē virus peſtiferum in xp̄ianam fidem dudum congeſtū: viperā illam
halymameh thurcoꝝ tyrānum feraliter euomiſſe: ⁊ quod in ſue impietatis conterāculis fabricā-
uit incendium ſue iam crudelitatis detexit. Hunc non ambigimus imaginem beſtie illius geſtare
quam Johannes euangelicus vates aſcendentē de mare preuidit: tertiam partem ſtellarum ad
yma trahentē: immo Aſiam ⁊ affricam ⁊ iam ſuis execrabilibus ſpurcitijs europe terminos de-
fedantem videre videmur: sereniſſime imperator ⁊ cariſſime frater: quod cum ſingulari meſticia
referimus ſtatuū oim̄ ⁊ ſexuum oim̄ religionē fidem ⁊ vrbanos mores in populo xp̄iano adeo a iuſti-
cie tramite declinaſſe q̄ diuinam nō ceſſent irritare ⁊ ꝓuocare vindictam. In illos precipue qui
aliorū vita ⁊ exemplo deberent merito eſſe ductores: vnde vltione condigna hoc noſtro tempore
quo peccata magis ⁊ vicia ſubrepunt: flagellis ⁊ plagis grauioribus excribātur. Nullos eniꝫ chri-
ſtianos fines per vniuerſi orbis machinā a peſte cladibus vel incurſibus hoſtiuꝫ eximi videre aut
cognoſcere valeamus: omne quoq; ſolum vbi chriſti nomen colitur crebris agitari ⁊ oppugnare
cōtrarijs. Nec ꝓpterea vllam diuine miſerationis ⁊ pietatis recuperāde: maiorem adeſſe fidu-
ciam q̄ q̄ incipiētes a capitibus diuinis inſtitutis ⁊ bonis moribus ſm̄ euangelicā legem reſum-
ptis: priorem culpam ⁊ noxas emēdemus in melius: quatenus placata diuinitas ſuorum calcorū
felicibus propitia nō deſit optatibus. Hec ſunt inuictiſſime Ceſar arma fortiſſima ꝓpugnacula
munitiſſima ⁊ ſecura preſidia quibus aptius ⁊ facilius: immo felicius ⁊ fructuoſius hoſtiuꝫ vires
⁊ frontem ſuperbie demoliri cōueniat q̄ militaribus cunctis: q̄ bellicis munimētis. Hoc quidem
exemplariter phiſicis traditiōibus cōparatur q̄ medici ſatagētes notiales a corporib⁹ chymos
repellere per prius anthidotis ⁊ cathaplaſmate ꝯgruentibus ꝑparatas ad exitum ſuꝑfluitates
deinde formato expellunt. Sic ergo impialis maieſtas erga deum celi deuota ſupioribus ⁊ infe-
rioribus ſuggerat melioris vite feruorē. Interioris em̄ conſciētie penitētia cilicio ſacco ⁊ cinere:
non auro vel argento: non exquiſitis monilibus nec in arcu fortiuꝫ aut robore potētatus niniuite
diuinam cōtra ſe concitatā placauere furorē: tunc auguſtalis maieſtas ſuperno adiutorio comite
cum exercitibus xp̄ianis hoſtium caſtra penetrabit ſecura: omneſq; barbaroꝝ conſtringet cona-
tus: auſus armis ⁊ potentia vindicabit. Eruntq; hoſtium vires angelo dn̄i cohortāte ſicut ſtipula
ante faciem venti ⁊ tituababunt pauore ⁊ timore fordeſcent. O ſaluberrimū ⁊ iocūdiſſimū omen
ſi fata preſtarent. Quod regnorū noſtroꝝ rebus cōpoſitis que varijs impreſentiarū cōtrariorꝫ
detinentur an fractibus: cum ꝓceribus noſtris quos numero ⁊ ſolertia militari ornatiſſimos de-
tinemus: cum veſtre ſerenitatis cōtubernio pro fide catholica: ꝓ gloria immortali: pro illius noīe
qui nos ſuo ſacro cruore redemit: pro fideliū ibidem a thurcis oppreſſoꝝ tutela: in ceſaria comi-
tiua adeſſe poſſemus. Teſtamur deum nihil nobis gratius nihilq; optabilius q̄ q̄ in tam ſancto
opere adeſſe liceret. Condolentes ex ipſis cordis viſceribus imperiali conſtātinopolitaneñ. vrbi
⁊ venerāde patriarchali eccleſie quam Conſtātinū magnū primū poſt Philippū orthodoxorum
ceſarem predeceſſorē veſtrū fortiſſimis menijs obfirmatā ſuo noīe que prius biſantiū dicta eſt ⁊
preſentia legitur decoraſſe. Ubi ſumma eccleſiaſtice ⁊ imperialis maieſtatis viguit ſanctio. Ibi
fuerat legum ſacrariū: fidei viguit norma: ⁊ religionis ſpecimē inſtitutis ⁊ obſeruātijs religioſiſ-
ſimis preornata. Licet ⁊ ibi quādoq; Sathā nō abijt: qui artiū ſabelliū manicheos neſtoriuꝫ ma-
cedoniuꝫ dipoſtorū eutricem ⁊ ceteros ſuſcitauit hereſes: qui in agro domini in tritico fidei zizania

ſeminauit. Uerũqꝫ impedimẽtũ huic noſtro ſincero ꝓpoſito ꝑſtitit ꝙ vřas mꝑiales lr̃as dñr arat decẽ diebus feſtũ ſancti Gregorij precedeñ. preſentare recepim⁹ baiulo. Cum vero regnũ noſtrũ dacie vbi reſidemus ad preſens inſulis interſecet diuerſis vadis ponti a ſe diſtãtibus inuicem ⁊ primo tempore perlamentũ regni noſtri predicti cuius conſultatione in rebus grauioribus affectare ſolemus abſqꝫ proliri temporis interuallis cõgregari minime poteramus. Cum etiaꝫ quia ſumus in procinctu ad regnũ noſtrum nauigandi norwegie cum expeditione cõtra hoſtiũ noſtroꝝ incurſus quos frequẽtius ſuſtinemus. Quo ꝓpterea ceſarijs veſtris deſiderijs ⁊ hortatibus pro nunc ſatiſfacere minime potuimus. Si vero in prefata dieta pro ſancto iſto ⁊ pio opere celebranda aliqua ſalubria ⁊ vtilia concludentur de quibus nos certiorari duxeritis q̃ntum nobis poſſibile fuerit ſaluis regnorũ noſtroꝝ negocijs animo gratiſſimo faciemus. Ceterũ in cauſa ordinis ꝑnte norum beate Marie hieroſolymitañ. litteris veſtre ſerenitatis plenius intelleximus. Cum vero talis inter ordinẽ militiã ⁊ patriam ſit exorta diſcordia vt peiora magiſqꝫ indies nocitura veriſimiliter timeamus. Quo preterea indies tractatus concordie magis difficultari veriſimiliter timeamus: in quo ordini ⁊ patrie ex intimis condolemus: ſi tamen fuerimus requiſiti obtentu veſtrarũ imperialiũ litterarũ omnẽ ad ordinis profectũ ⁊ patrie cõcordiãqꝫ ex pacem efficacẽ operam libẽti animo impẽdemus. Ualete sereniſſime princeps ⁊ frater cariſſime in illo qui habitat in celis ⁊ imperat: cuncta ſua ordinatione gubernãs feliciter ⁊ longeue: cui nos offerim⁹ gratiſſimo animo ꝑparatos: affectãtes a celſitudine fraternaqꝫ caritate veſtra hãc preſentẽ excuſatõeꝫ noſtrã coram illuſtribus pricipibus ⁊ sereniſſimoꝝ regum oratoribus ⁊ legatoꝝ apoſtolice ſedis: qui diete conſtitute preſentes extiterint legi ⁊ recitari. Datum in noua ciuitate noſtra roſtildeñ. die dñica palmarũ. Anno a natiuitate dñi. M.cccc.liiij. noſtro regali ſub ſecreto.

¶ A rege aragonum ad ſacrum collegium cardinalium ſponte contra thurcos ire. Epiſtola. cxxix.

REuerendiſſimo in xp̃o patres ⁊ dñi amici nobis ſingulares poſt memoriã noſtrã Nihil ꝑfecto cecidiſſe recordamur quod nos adeo cõmouerit aut tantã indignationem animo iniecerit: q̃tam cõſtantinopolitane vrbis caſus ⁊ grecoꝝ miſerãda atqꝫ inaudita calamitas. Neqꝫ vero obid ſolum indignamur ꝙ greciã que magna pars xp̃iane gentis amiſſa libertate oppreſſam ac in manũ ⁊ ſeruitutẽ infideliũ per chriſtianoꝝ negligentiã redactam ⁊ xp̃iano corpore diſtractã atqꝫ diſſciſſam videmus (Quanqꝫ eſt id grauiſſimũ quod ⁊ omniũ mentes atqꝫ animas magnopere cõmouere atqꝫ excitare in vltionẽ debet) ſed etiam quia turpiſſimã ⁊ indigniſſimã notam nomini chriſtiano ob eam rem iniuſtã cognoſcimus: ⁊ que vix vnq̃ vllis cõſilijs periculis aut laboribus aboleri poſſe videatur. Quid eñ tam indecens tam turpe tam pudendũ xp̃ianis: q̃ pati xp̃ianos a barbaris opprimi: ⁊ acerbiſſimo ſeruitutis iugo ſubijci fidemqꝫ noſtraꝫ labefactari atqꝫ funditus euerti. Pro qua tuenda atqꝫ cõſeruanda dubitare debet nemo qui xp̃ianus re ſit mortem impigre appetere Sed hec cõmunis culpa ſit. Dum eñ alijs alios intuemur ante cõſtãtinopolis calamitatẽ ſi quis in eius defenſionẽ arma capiat ⁊ obſiſtere iniurie conetur: illa ciuitas intueriꝫ capta eſt: ⁊ illa oĩs grecia cõcidit. Capite enim cõfracto ⁊ cetera membra quaſſata ſunt. Cum auteꝫ quotidie intelligamus ex multoꝝ ſermonibus ac litteris ipſum thurcoꝝ principẽ in eam inſolentiã ac furorẽ prouectum eſſe: ob res ſecũdas que ſolent aios extollere atqꝫ inflãmare: eumqꝫ nõ contentũ grecie captiuitati ceteris xp̃ianis atqꝫ e grecie clauſtris in italiam velle erumpere. Imperiũ orbis terrarum ſibi ꝓmittentẽ ⁊ xp̃anaꝫ fidem euertere molientẽ. Inſtituimus aio illius furori ꝓ viribus noſtris obſiſtere: conatuſqꝫ eius nepharios q̃tuꝫ in nobis fuerit reprimere atqꝫ refringere. Sperantes xp̃o deo noſtro autore atqꝫ fautore ꝓ cuius fide defendẽda hanc expeditionẽ glorioſam ſuſcepturi ſum⁹: vt ⁊ alij principes ⁊ populi xp̃iani vna nobiſcũ ad ſalutẽ ſacroſancte romane eccleſie exemplo noſtro excitẽtur ac fore: illum atrociſſimũ fidei hoſtẽ non ſolũ vlciſcamur ⁊ intra grecie termino cohibeam⁹: ſed etiam recuperata omni grecia ipſum e tota europa depellamus. Ac ne in Aſia q̃dem ſua quietũ eſſe ſinamus. Que cuꝫ ita ſint. R. p. veſtras oratas eſſe volum⁹ primũ vt voſipſi qui fidei chriſtiane duces eſtis in eam tuendam ⁊ conſeruandã oẽs vires ⁊ ſtudia veſtra cõferatis: nec eam ruere patiamini: cuius ꝓtectores acerrimi merito eſſe debeatis: vt alijs exẽplo ſitis qui ad vos oculos referũt: quicq̃d agitis intuenẽ cũ ad vos primũ q̃ eſtis religiõis capita ac captã iniuriã ⁊ cladẽ hanc pertinere exiſtimẽt. Deinde vt cunctos populos principes ac reges chriſtianos per legatos ac litteras quoad fieri poſſit exhortamini atqꝫ excitetis: vt ⁊ ipſi exẽplo veſtro noſtroqꝫ hoc ⁊ neceſſariũ ⁊ maxime glorioſum belluꝫ ſuſcipiãt: ⁊ pro gerendo quas poſſunt copias claſſes arma ⁊ comeatus parẽt. Si pro fide noſtra tuenda in qua eſt ſalus noſtra repoſita nõ depugnamus: pro qua dimicare ſuſtinebimus. Si feramus iniurias chriſto deo noſtro factas: cuius ille imagines deleuit ſanctoꝝ ac martyrũ ſtatuis euerſis: reliquijs luto ꝑpolutis: ſacris vir

gimibus inceſtatis:filiabus e cõpleſu parentũ ad ſtuprũ raptis parẽtibus ipſis crudeliſſime neca
tis. Si has inq̃ feramus: cuius tandẽ iniurias vlciſcimur. Si religionẽ noſtrã per negligentiam
ruere patiamur: vt omittamus ignominias vincula cedes q̃ xp̃ianis impendent. Quidnã ſperare
amplius de aiaꝝ ſalute poſſumus. Multis ſane ac ſummis pncipibus vt conſtantinũ ⁊ iuſtinianũ
omittamus: tũ domus nr̃a q̃ barbaroꝝ ſemper oppugnatrix fuit: tũ aliaꝝ nationũ ac gentiũ mari
mo honore ac glorioſum fuiſſe ſcimus: xp̃ianũ nomẽ auxiſſe ac diffudiſſe. Quãto igit̃ nobis oĩbus
honeſtius ⁊ glorioſi⁹ fiet illud ab ruina ⁊ manifeſto interitu vindicaſſe. Quia ſi nulli nobis adiuto
res fuerint ad tãtã iniuriã vindicãdã maluꝙ ꝓpulſandum: quod exiſtimare non poſſumus. Nos
tamen propoſitũ nr̃m exequi contẽdemus ſperãtes in xp̃o deo noſtro rem ꝓſpere ſucceſſurã. In
qua etſi mori contigerit leto ⁊ conſtanti animo moriemur. Datum in caſtro noſtro neapolis pri
ma aprilis. Anno. liiij.

¶ Dialogus contra bohemos ⁊ thaboritas de ſacra cõmunione ſub vna ſpe cie. Epiſtola. cxxx.

REuerendiſſimo in xp̃o ⁊ colendiſſimo patri domino Iohãni de caruial ſacroſancte
romane eccleſie ſancti angeli diacono cardinali. Eneas epiſcopus ſenẽſis. S. p. d.
Quãuis apud bohemos apoſtolice ſedis legationem abieris: ⁊ omnes illius gẽtis
mores opinioneſꝙ noſcas: tamen quia peruerſi quidam homines nouos indies er
rores cudunt. Et ego nup iuſſu Ceſaris in bohemia fui: ⁊ cognouiꝙ bonos ⁊ malos
⁊ multa cum eis contuli: ⁊ audiui multa que ſedem apoſtolicam intelligere non eſt
inutile. Decreui que hac in via mihi contigerunt tue dignationi preſcribere. Quod ſi magnam pa
pirum inpleuero: non tamen erit arguenda narratio: quia res plurimas non poteſt breuis epiſto
la comprehendere: ⁊ cauendum eſt ne fiem obſcurus: dum breuis eſſe laboro. Pretermittam nihil
ominus locos illuſtriores. Adhibeat mihi benignas aures tua modeſtia boniꝙ cõſulat ſi liberi⁹
ſcripſero q̃ tue dignitati par ſit. Nam vetus noticia ⁊ vſus qui inter nos olim fuit audacem me
facit. Sed incipiam iam narrare quia nulla eſt mihi de tua benignitate dubitatio: que ſolet oia i
partez recipere meliorem. Cum ergo per hos dies de noua domo verſus pragã iter agerẽ: eſſent
ꝙ mihi college nobiles. Albertus de eberſtorf baro: Procopius de rabeſtain ⁊ Henricus truches
equeſtris ordinis milites. Et vſu viſum nobis eſt (quia raptores ⁊ inſidias timebamus) ad tha
boritas potius q̃ in apertis villis pernoctare ac luporum magiſq̃ lepoꝝ ſequi fidem. Premiſim⁹
igitur qui thaboritas accederent atꝙ ab his ius hoſpitalitatis expeterent. Acceperunt hec le
tis animis thaborite: dederuntꝙ fidem atꝙ obuiã venerunt. Res ſpectaculo digna fuit ruſtica
num ⁊ incompoſitũ vulgus q̃uis vrbani videri velint. Frigus erat: pluuiale tempus. Nam bohe
mia ſepe miſcet eſtati hyemẽ. Ex illis aliqui nudi erãt ſolis tecti camiſijs. Alij pelliceas tunicas
induerint. Alij ſella carebant: alij freno: alij calcaribus. Alteri crus ocreatũ fuit: alteri nudum.
Huic oculus defuit: illi manus. Et vt virgilianis vtamur verbis. Fedum videre fuit populataꝙ tẽ
pora raptis Auribus ⁊ truncas inhoneſto vulnere nares. incedendi nullus ordo: loquendi nulla
modeſtia: barbaro ⁊ ruſticano ritu nos exceperunt. Obtulerũt tamen xenia piſces vinum ceruiſiã
Sic oppidum ingreſſi locum vidimus. Quem niſi hereticorũ arcem autiaſilum vocem neſcio quo
appellem nomine. Nam quecunꝙ detegũtur inter xp̃ianos impietatis ac blaſphemiarũ mõſtra
huc confugiunt: tutamentumꝙ habent: vbi tot ſunt hereſes quot capita: ⁊ libertas eſt que velis
credere. In exteriori ciuitatis porta duo fuerũt ſcuta. In altero pictura erat angeli calicẽ tenen
tis quaſi communionẽ ſub ſpecie vini ſuaderet populo. In altera ziſca pictus fuit homo ſenex et
vtroꝙ lumine caſſus. Hic olim dux thaboritaꝝ fuerat ⁊ alterum oculum in pueritia perdiderat:
alterum hoſtili ſagitta confixus amiſit. Ab hoc ſepe victos fideles aiunt. Sepe xp̃ianorum cedes
factas. Complures ciuitates exuſtas diruta monaſteria ſacras edes incẽſas ꝓſtitutas virgines
ſacerdotes occiſos. Quem thaborite nõ ſolum monaculum ſed ſecum quoꝙ ſecuti ſunt ducem: ne
ꝙ abſurde. Nam tali populo qui nihil diuinitatis intelligit: nihil religionis tenet: nihil equi recti
ꝙ videt: quis ducatum prebere debuit niſi cecus. Impletum eſt illud ſaluatoris in eis. Si cecus ce
co ducatum prebeat ambo in foueam cadunt. Hic dum morti proximus eſſet: conſultarentꝙ tha
borite quem poſt principem deſignaret. Poſtq̃ inquit animus a me fugerit: excoriate corpus me
um ⁊ carnes date volucribus. Ex corio meo timpanum facite atꝙ hoc in prelio ducem habere.
Nam quouis locorum theuthones ſonum eius audierint: mox terga dabunt. Ziſcham in timpa
pano formidantes. Hic poſtꝙ obijt thaboritarum alij Procopium ſibi ducem legerunt. Alij in tã
tum illius memoriam dilexerunt vt neminem dignum exiſtimarent: qui tanto duci ſuccederet
aſpernatiꝙ principem orphanos ſeſe vocabãt quaſi patre carentes atꝙ orbatos: vt qui ceci
tatem non viuam tantum: ſed mortuam quoꝙ colendam cenſebant: et ad inferos vſꝙ ſequen
dam. Hunc autem veluti numen thaborenſes habent. Et quamuis picturas omnes abhominent

tur huius tamen picturam religioſe colunt: ⁊ honorem quem xp̄o negant cõtendunt Ziche. Horū
ſecta peſtifera ⁊ abbominabilis eſt ac ſummo digna ſupplicio. Romanam eccleſiam voluit habere
primatum. Aut proprij clerum habere quicq̃ imagines xp̄i ſanctorumq; delent. Ignem purgato
rium inficiantur. Nihil ſanctorum preces iam cum xp̄o regnantium aſſeuerant. Feſtum diem pro
pter dominicam ⁊ paſchalem non agunt: ieiunia ſpernunt: horas canonicas abijciunt. Euchari
ſtiam ſub ſpecie panis ⁊ vini ⁊ paruulis ⁊ dementibus prebent. Conficientes nihil preter oratio
nem dominicam ⁊ verba conſecrationis dicunt: neq; veſtimenta mutant neq; ornatus aſſumunt
aliq̃s. Quidam vero vſq; deſipiunt: vt non verum xp̄i corpus in ſacramento altaris: ſed repreſenta
tionem quãdam eſſe contendant errantis Berengarij non conuerſi ſequaces. Ex ſacramentis
eccleſie: baptiſmum: euchariſtiam: matrimonium: ordinemq; recipiunt. De penitentia parum ſen
tiunt. De confirmatione ⁊ extrema vnctione nihil. Monachorum religionibus infeſtiſſimi ſunt
inuentioneſq; dyabolicas aſſerunt eſſe. Baptiſma ſimplicis vnde volunt. Nullam aquam benedi
cunt. Cimiteria non habent conſecrata. Cadauera mortuorum in campis ⁊ vt digna ſunt cum be
ſtijs ſepeliuntur: vanumq; cenſent orare pro mortuis. Eccleſiarum cõſecrationes derident: ⁊ in
omnibus locis paſſim conficiunt ſacramentū. Nulla maior his cura eſt ſermones audiẽdi. Si q̃s
negligens ẽ domiq; torpet aut negocio ludoue vacat dū ſermo eſt: virgis ceditur ⁊ intrare vt ver
bum dei audiat cõpellitur. Eſt illis domus quedã lignea ſimilis horreo ruris: hanc templum apel
lant. Hic pp̄lo p̄dicant: hic legem p omnes dies exponunt: hic altare vnicum habent: neq; conſe
cratū neq; conſecrandū ex quo ſacr̄m plebibus exhibent. Sacerdotes neq; coronas ferunt neq;
barbas radūt. His thaborite: frumento: ceruiſia: lardo: leguminibus: lignis: ⁊ omni ſupellectili ne
ceſſaria publice domū cõplent ⁊ addunt in ſingula capita ſingulis menſibus ſexagenam. Et quo
piſces carnes recentes: etſi velint nimium emant: in altari nihil offerunt. Decimas omnes dam
nãt primitiarū neq; nomen neq; rem tenent. Non tñ cõcordes ſunt in vna fide. Sed aliter iſti: ali
ter iſti ſentiunt: velle ſuum cuiq; eſt. Nec voto viuit̄ vno. Nos tamen ſacrilegos ⁊ ſceleratiſſimos
homines. Sigiſmundus ceſar ciuitate donauit ⁊ quos exterminare decebat: aut ĩ vltimas terras
ad fodiẽdos: ſecãdoſq; lapides humani generis omī cõmercio priuatos religare liberos fecit mi
nimo tributo cõtẽt᷒. Que res nõ ſibi tm̄ ſed regno quoq; maximo dedecori fuit: quia ſicut modicū
fermenti totam maſſam corrumpit: ſic fex illa hominū totum nomen gentis bohemie fedat. Sed
accipe nunc verbis ſitum: quia fuiſti loco primus. Intueri menia potuiſti que duplicata cingunt
vndiq; ciuitatẽ: munita turrib᷒ et ppugnaculis. Collis eſt in occidentẽ extenſus: nulla ex parte
vicinis altior campis: ſʒ p̄ruptis hinc atq; inde rupib᷒ tut᷒: hũc vno ex latere fluminis aluit: quem
accolle luznize vocitãt. Ex altero riuus eſt tenuis aq̃ ſed pfundus ⁊ aditu difficilis: is q̃ſi vellet añ
opidū ingredi maiorẽ fluuiū: in anguſtias viginti paſſuū collẽ reſtrinxit: ⁊ penetraſſet vt arbitror
mõtẽ niſi ſatis durioribus impedit᷒ iter flectere coact᷒ fuiſſet. Vertit̄ ergo ad dextrã riuus ⁊ ambi
ens opidi magnã partẽ: tandem fluuio qui reliquã portiõem circumdedit finito collo miſcet̄. Sic
ciuitas ex omni pte rupib᷒ ⁊ aq̃s munita: imo tm̄ loco p planū habet acceſſū: ſed artū ⁊ ingẽti foſ
ſa ⁊ latiori muro defenſum. Tres hic porte ſunt priuſq̃ vrbem ingrederis. In pori vero ppugnacu
lum ẽ: cuius muri viginti pedes latitudinis habẽt: altitudinis duplū. Machinas belli plimas vi
ctis hoſtibus exciſiſq; ciuitatibus obtinuer̄t. Quas in foro ad terrorẽ vicine plebis oſtẽtãt: domo
rum parietes aut lignei ſunt aut lutei: aut nullo platearū ordine diſtincte: ſʒ ad caſum ponite. Naʒ
ſicut olim tentoria paſſim locarunt: ſic poſtea domos erexerunt. Multa illis ⁊ precioſa ſuppellex
eſt: ⁊ diuitie inter eos plurime ſunt. Multarum enim gentium ſpolia in vnum locum congeſſere:
voluerunt hi quõdam eccl̄ie primitiue in omnibus viuere ⁊ in cõi tenebant oĩa. Fratres ſe inuicẽ
appellabant: ⁊ qd̄ vni defuit alter ſubminiſtrauit. Nunc ſibi quiſq; viuit ⁊ alius quidẽ eſurit: alius
autẽ ebrius eſt. Breuis feruor charitatis: breuis imitatio fuit: ſed mores xp̄i diſcipuli: ⁊ q̃ naſcentis
eccleſie fundamenta iecerunt: que propria prius habebant fratribus cõmunicabant: nihil alieni
recipiebant niſi ſponte ⁊ amore Chriſti donatuʒ. Thaborite vero hereditates alienas expilabãt
⁊ que violenta manu rapuerunt: hec tantum cõmune dederunt. Nec ſic perſeuerare potuerunt.
Reuerſi ad ingeniū: auaricie iaʒ oẽs ſtudent. Et quia rapere vt olʒ nequeunt. Nam languidiores
facti vicinos timent: lucris inhiant: mercature ſordidoſq; ſequuntur queſtus. Sunt in ciuitate ad
quattuor milia virorū qui poſſent educere gladiū: ſed artifices facti lana ac tela ex magna parte
victum querentes: inutiles bello creduntur: predia nulla his erãt: ſed nobiliū ⁊ monaſteriorū vil
las inuaſerũt: quas ſibi poſtea Sigiſmundus: neſcio an diuine legis ⁊ humane peruerſor: idcirco
dici poſſet: ppetuo iure poſſidẽdas aſcripſit. Intellexiſti q̃ ſit hec ciuitas: q̃ mores huius ppl̄i: q̃ ſi
tus opidi: q̃lis hereticorū ſenatus: qualis nequitie ſynagoga: quale domiciliū ſathane: qd̄ teplū be
lial: qd̄ regnū luciferi. Hic ergo cū pernoctaſſem ⁊ ab hoſpite meo cuncta que iam ſcripſi vere eẽ
didiciſſem: hortabat hominem tantis vt erroribus renunciaret. Nõ erat hic omnino durus neq;
monitiones aſpernebatur ⁊ habebat in penitiori thalemo beate virginis ⁊ xp̄i ſaluatoris imagi

nes:quas occulte colebat. Credo niſi timeret amiſſionē bonoꝝ (Nam diues eſt) publice ab illa
inſania reſiliret. Sed malunt animaꝫ pleriq; ꝙ opes perdere: ⁊ multi propter pecunias perire.
Idcirco ſaluatoris voce facilius dicitur camelū per foramen acus tranſire: ꝙ diuites adipiſci re-
gna celorum. In craſtinū cum venirent ad nos tranſfordide ciuitatis magiſtratus ⁊ gratias age-
rent: quia inuitaſſemus eos: ⁊ vrbani magis verbo ꝙ mēte viderētur. Dico ego ad collegas meos
peccauimus fratres genti peccatrici ⁊ inimice dei cōmunicauimus. Non putaui tantos hic eſſe
quantos errores inuenio. Credebam ſolius rite cōmunis hunc populum a nobis eſſe ſecretum:
ſed nunc expertum habeo: hereticum eſſe populuꝫ hunc infidelem deo rebellem: nihil penſi: nihil
religionis habentem. Quapropter ſi volumus conſcientie ſatiſfacere: neceſſarium eſt his aliqua
dicere ne ſua nobis facta placere putent ⁊ apud vicinos glorientur. Romani regis ſibi legatos
cōmunicaſſe. Aſſentiebatur mihi Procopius: ⁊ vtile conſilium dicebat. Sed auſtralibus terrore
plenis ⁊ leporino corde preditis perſuadere ſententia mea non potuit: ꝙuis verba ſic efferre p-
poſuiſſem in nulla irritatio populi timenda eſſet. Receſſimus ergo ⁊ licet dies dominicus eſſet:
diuina tamen officia neglerimus: ne cōmunicaremus hereticis. Erat animus mihi pragam vide-
re vrbem fama celebrem regniq; caput. Sed peſtis illic vigens graſſabatur: nec minus ꝙ ducēta
capita per ſingulos dies auferre dicebatur. Ob quam rem terrefacti proceres qui conuenerant
cōgregationem ſoluunt ⁊ ad villam benedicti ſeſe transferunt: quinq; viginti milibus paſſuum a
praga diſtantem. Interea ⁊ barbara imperatrix que fuit Sigiſmundi coniunx. Friderici comitis
cilie ſoror diem obijt. Cuius corpus pragam delatum in caſtro ſepultum eſt. Cordata mulier fuit:
ſed future vite vt aiunt parum credula. Nunc ſi pie vixit mercedem habet. Sunt qui defunctam
bene ⁊ vt chriſtianā decuit ſupremū ſpiritū emiſiſſe dicunt. Cum veniſſemus ad villam benedicti
regni conuentū illic reperimus. Barones auteꝫ erant Georius de conſtat ⁊ bodiebrat. Henricus
de roſemberg. Alſcho ⁊ Zdeko: Petrus deſtremberh: Zdenko haſis. Johānes de zimriſis. Jo-
hānes de chiabellis: Zdenko koſſera. Johānes de maloiuicz. Johānes de radoch: ⁊ barones alij
ꝙplures ciuitatū oratores aderant. Ex praga ex cathnis ex pilzna ex luna ex colonia ex glatobia
ex gretz ex lytobirzitz ex ſlana ex ſatzex buldeis ex thabor: ⁊ erant heretici ⁊ catholici ſimul mixti.
Vidiſſes illud yſaie completū illic vitulus ⁊ vrſus paſcentur: ſimul requieſcent catuli eorum. Pro-
ceres regni ex magna parte ſequuntur romanā eccleſiam. Ciuitates vt plurimū aut thaboritas
aut rochezanā ſequūtur. Venerunt ad nos plurimi ex ambabus partibus ⁊ alteri alteros accuſa-
bant. Quia vero cōuentus ille noſtri cauſa tenebatur vt audiret que ceſar ad petitionē regni re-
ſponderet. Fuimus tribus diebus in tractatu cum eis. Quartaq; demū die ⁊ illi noſtrā intentōeꝫ
ad vltimū intellexerūt: ⁊ nos illoꝝ ꝓpoſitum cognouim⁹ dimiſſumq; conſiliū eſt. Prius tamen al-
late fuerant marchionū brandēburgenſiū littere que cōuentū inter regni ꝓceres ⁊ legatū apo-
ſtolicū ſancti Petri cardinalē petebāt ad res eccleſie cōponēdas: placuit id nobis ⁊ apud ambas
partes verba fecimus: ꝗbus conuentionē ſuadebam⁹. Accepta adytom eſt dies ad feſtuꝫ diui Mar-
tini. Locus cōuentionis in littomeritia dictus. Mediatores inter cardinalē ⁊ regnū marchiones
recepti. Faxit deus vt finis diſcordiarum fiet: vt floreat in bohemia fides: ⁊ errorum plena reli-
gio veritatis ignara: iam tandē ad vere religiōis candidā lucem de ꝓfundo tenebroſe ſupſtitionis
emergat. Ad quā rem vt nos quoq; pro virili noſtra iuuamē adijceremus: rogaui Procopiū inter
me atq; georium fidelis vt interpres eſſet. Nam magnū illū ⁊ potentē virum quē regni pars ma-
xima ſequitur. Si cōcordie cupidū inueniſſem: adduci ceteros facile poſſe credebā. Fuimus diu
ſimul. Que locuti ſumus adinuicē nunc referā. Utq; ſim breuior neq; opus ſit verbis inquam: et
inquit ſepius vti ꝓponam verbis meis nomen meū: ⁊ verbis illius nomē ſuum: ſicut ⁊ ciceroneꝫ et
pleroſq; factitaſſe reperio qui collocutores in ſuis opuſculis introducunt. Sic enī me iudice bre-
uior ⁊ dilucidior oratio redditur. Sed audi iam dialogū. ¶ Eneas. Quod te alloq̇ volui vir magni-
fice neq; priuata res eſt neq; parua: ſed regni eius quietem tuiq; magnū bonum cōcernit: quaꝫ ſi
vis audire mox tibi exponā. ¶ Georgius. Cupio audire: dicito quecunq; libet. ¶ Eneas. At ego in
charitate nō ficta loqui volo que nihil reticet: ⁊ ſumma vtitur libertate. ¶ Georgi⁹. Hoc expecto
loquere. ¶ Eneas. Regnum hoc enī florentiſſimū fuit ⁊ inter occidētalia regna ditiſſimū. Vigue-
runt hic religiones ⁊ omniū bonarū artium ſtudia claruerunt. Nunc inops regia eſt concuſſa lace-
ra. Cur hoc ſane: quia nō poteſt veritas noſtra mentiri dum apud euangeliſtā dicit. Omne regnū
in ſe diuiſum deſolabit: ⁊ domus ſuper domū cadet. Vos bohemi nō ſolum inuicem diuiſi eſtis: ve-
rumetiam ab ipſa xp̄ianitatis maiori parte ſecreti. Nec romanā audiſtis eccleſiā ꝙuis mater eſt
⁊ magiſtra fidelium: neq; mandata conciliorꝝ recepiſtis: ꝙ ſi vnitatē eccleſie amplectimini ⁊ in do-
mo dn̄i ambularetis cum cōſenſu: facile regnum veſtrū priſtinam dignitatē ſplendoremq; ſuuꝫ reſu-
meret. Tu ergo qui regni populos quouis trahis: fac tibi nomē grande: fac vt te ſedes apoſtolica
diligat: redde ſibi filios quos Sathan adduxit. Hauriat ex te riuus aquas ſuas ne preciſus are-
ſcat: redibunt oēs ad romanā eccleſiaꝫ: venerabūtur ſi volueris te romanus pontifex: te Ceſar in

primis carum habebit. Cumqꝫ ladiſlaus in regnum venerit: te tutorem te patrē appellabit: tibi maximas gratias aget qui ſibi pacatā ꝓuinciam reſtitueris: erroribus expurgatā pace q̄rietā ornatam moribus: fide ferueñtez. Cōſequeriſqꝫ non tu ſolus gloriam: ſed poſteri tui ⁊ nati natorū ⁊ qui naſcētur ab illis ob eam rem ſemper habebuntur honori. Eritqꝫ memoria nominis tui ſempiterna ⁊ ſiu us tue familie ſtatus qui vera virtute creuerit. Tranſitus ex hac vita ad meliorē migrabis: lucidas ſedes accipies beatitudinemqꝫ perhennem immortalitate veſtitus. Omnibus enim qui patriam ornauerint auxerint iuuerint defenderint: certum eſt eſſe in celo diffinitum locum quo beati euo fruantur ſuperno. Quod ſi viam noſti quo rectus ad vnionem trames ducat edoctum me redde. Nam ſedem apoſtolicam certiorem reddam. Vos iam legato cōuentum promiſiſtis ⁊ redde quidem. Nam boni cupidus eſt ⁊ induſtrius pater doctrinaqꝫ plenus. Inueniat ni fallor conuenientes ad vnionem modos: neſcio tamen qua facultate perditus eſt. Quod ſi ſcirem deſideria veſtra ſcriberem pontifici maximo: iſqꝫ prius q̄ dies conuentionis adeſſet: de ſua mente legatum cōmoueret. ¶ Georgius. Ago tibi gratias pater quia noſtri regni curam geris. Regnum vt ais quaſſatum compilatūqꝫ eſt. Nouit deus quorum culpa eſt. Nos cupidi pacis ſumus: neqꝫ bellamus vt bellemus: ſed vt pacem habeamus. Coacti gerimus arma: coacti verſamur in prelijs. Miſimus enim legatos noſtros ad baſilieñ. conſiliū: nōnullaqꝫ cum patribus qui tunc preſidebant pacta percuſſimus que ſi ſeruata fuiſſent: cum ſede apoſtolica ⁊ cum ceteris chriſtianis pacem haberemus: ⁊ in regno nulla diuiſio eſſet. Sed violantur federa nobis. Heretici ⁊ ſciſmatici vocitamur. Si quis ex noſtris apud nos moriuntur: cum aſinis ſepulturam accipiunt. Clerici noſtri q̄uis docti modeſtiqꝫ ſint: nuſq̄ conſecrari poſſunt. Deridentur qui de calice bibunt. Fuit apud nos cardinalis ſancti angeli legatus: adiuerunt eum noſtri ſacerdotes. Fui et ego cum eo. Petiuimus innouari firmariqꝫ priſcum fedus: ſi nobis auſcultaſſet: nō ſecuta fuiſſent ſcandala que poſtea emerſerunt. obaudiunt preces noſtras de compactatis: ſic loquebatur quaſi nihil vnq̄ accepiſſet de illis. Nos tamen illa valida ſcimus ⁊ autentica que generale cōſilium nobis admiſit priuſqꝫ diſſolueretur ab Eugenio quarto. Quod ſi Nicolaus pontifex maxim⁹ noſtri memor: noſqꝫ ſibi obſequentes cupit iubet ſeruari conuenta ⁊ venerabimur eum. Hic breuis eſt ⁊ vnica pacis vnioniſqꝫ via: hac gradiendum eſt: hac iter ad concordiā patet. ¶ Eneas. Mos hominū eſt vt paribus paria referant. Cur violari fedus cōquerimini quod priores rupiſtis. Neqꝫ enī ſufficit nobis ſub duplice ſpecie cōmunicare: niſi ⁊ ſub vna ſola cōmunicātes dāneris. ¶ Georgius. vbi damnamus. ¶ Eneas. Cum dicitis. Neminem ſaluari niſi cōmunicet ſub duplici ſpecie Nos omnes dānatos hereticos perditoſqꝫ dicitis. Quod mirum ſi vicium hereſis in nos retorquemus. In conuētiones cum cōcilio factas refero ⁊ autenticas dicis auctoritate concilij probatas audio libenter. Sed cōcilium de cōmunione vtriuſqꝫ ſpeciei loquens: opinioni veſtre contrarium eſt: quia neqꝫ ad ſalutem neceſſariā eſſe dicit: neqꝫ chriſti preceptū eſſe ſub duplici ſpecie cōmunicari populū. ¶ Georgius. Si nō eſt ſub duplici ſpecie mādata cōmunio ſub vna q̄dē. Nā qui ſub ſpecie panis cōmunicari plebem iuſſit: ⁊ ſub ſpecie vini iuſſit ⁊ in vſum deduxit. ¶ Eneas. Namqꝫ xp̄s apoſtolis nō pleni ſacramentū prebuit. Sed non refert tēpus iſta diſcutere: ſine me dicere quod inſtitui. ¶ Georgi⁹. Perge auſculto. ¶ Eneas ſi voluerit legatus innouare pactiones veſtras quid miri eſt. Vobis indulta eſt ſub vtraqꝫ ſpecie cōicatio. Iuſſi tn̄ ſacerdotes veſtri ſunt quotieſcūqꝫ miniſtrāt pplo ſacramētū: cōmonere atqꝫ inſtruere oēs ne ſub duplici tn̄ ſpecie ſub qualibet totū ⁊ integrū eſſe xp̄m intelligāt. Nihil faciūt. Prohibiti ſunt infantib⁹ atqꝫ demētib⁹ euchariſtā porrigere: porrigūt tn̄. Neminē cōicare ſub duplici ſpecie debēt cōpellūt. Sepulturā negātes ni cōicent quin prius nō habuit huius cōionis vſum repelli ab his debet. Ipſi autē inuitant ꝓuocant vrgent. Debēt vniuerſalis eccleſie ritū tenere poſtponūt. Diuinis officijs vulgaris carmini cōmiſcētes: pulchra obediētia: pulcra federis obſeruatio: que ꝓhibētur facere faciūt: que iubētur omnino poſtponūt. Cum ergo abutamini priuilegio ⁊ trāſgrediamini leges patrū: preuaricātes mādata concilij: haud iure legatū accuſatis cōpactata firmare nolentē: q̄ priuilegiū amiſiſtis male vtētes. ¶ Georgius. In couētionibus noſtris cautū eſt q̄uis aliqui ritum qui generaliter obſeruatur nō ſtatim reciperent: nō tamen paucis ⁊ vnionis impediri fedus. ¶ Eneas. Vera dicis nō ſi oēs ſed ſi aliqui dicunt federa ritum eccleſie nō reciperēt cōpactata manere. Quod ſi oēs abijcerēt ritus vt oēs abijcitis vigor cōuentionibus aufertur. Rurſus q̄ de ritu ſit mentio nō de fide. Nam ſi fidem violatis que poſſunt inter vos noſqꝫ federa robur habere. At vos quod pace tua ſit dictū fidem noſtrā abijcitis dum neceſſariā populis ſub duplici ſpecie cōmunionē aſtruitis. ¶ Georgius. Ignota ſunt iſta mihi: ſed hoc dico tibi niſi pacta ſeruētur neqꝫ paci locus erit neqꝫ cōcordie mentio. Quod ſi rurſus arma ſumpſerimus offeretis vltra pactiones veteres q̄ neqꝫ recipientur. Non ſumus vt creditis pauci: multi ſunt in vicinatu qui nobiſcū ſapiunt. Nec aliud expectant niſi vt exercitū educamus. Scitis que ſuperioribus acta ſunt annis: papa ſi ſapiet non diſputabit: an perdiderim⁹ priuilegia: ne vēdicemus armis maiora. Arma tenēti omnia

bat que iuſte negat. Sunt fortaſſe qui magna promittunt: qui grandes pollicētur exercitus: qui
viam ad nos enſe facturos ſe iactitant. Nos vicinoꝝ mores vireſq; nouimus. Ego ſi pape cōſiliū
dederim compactata ſeruauerim. ¶ Eneas. Ut video ſpem ponis i armis ⁊ animum tibi priores
victorie cōgeminant. Sed vincunt ſepe mali vt boni probentur. Non ſemper veritati victoria co
mes eſt. Alta nimis ⁊ incomprehenſibilia ſunt iudicia dei: viciſtis diu. Quid ſcitis ſi veſter dies
adeſt. Uarius eſt euentus belli: neq; tentanda ſepius eſt fortuna. Non is vobis fauor eſt qui prius
fuit. Multi a vobis defecerunt qui ſi exurgant contra vos pugna ⁊ fronte ferient ⁊ a tergo. Nam
veſtram fidem irritam vident: quā prius euāgelicam ſanctiſſimāq; rebant: vt quā tunc fauore nūc
odio inſequūtur. Sed mittamus hec. Tu pacis ſola federū obſeruantia ſtare putas. Mihi tribus
ex rebus cōcordia pēdere videt: ex cōpactatis vt ais: ex bonis eccl'iaſticis q̇ occupantur: ex archi
epi cōſtitutione q̄ nec parua ſunt nec leuiter componēda. Nam cōpactata poſtq̄ violata ſunt: rur
ſus innouare magnū eſt. Qui bona eccleſiaꝝ occupāt inuiti reſtituent. In archiepo vos ipſi vim fa
citis qui Rochezanam petitis neq; aliū vultis: quem niſi me fallat opinio: nunq̄ ſedes apoſtoli
ca ad id faſtigiū ꝓmouebit. ¶ Georgius. De cōpactatis dixi tibi que ſentio: ſi durus erit papa du
rius regnū inueniet: neſcio quis vincet. Scripturā ſcio q̄ dicit. Si fortis in fortē impigerit ambo
corruent: neq; nobis neq; vobis vtilitati contētio erit. De bonis eccleſiaſticis nō eſt apud me grā
de pōdus. Nam qui occupant nullo ſe iure defendunt neq; is regnū fauet. Uerum quia nonnullis
ꝑſcripta ſunt hec bona: ⁊ multa pro paucis iacēt pignori: cū regni mos ſit que bona ſingulis annis
quinq; ſexagenas habēt cēſus ⁊ cētum ſexagenis emi: hi aūt pro centū ſexagenis ⁊ decem et vi
ginti ⁊ amplius impignoratas habent. Cōpelli poterūt quos ſupra cōſuetudinē cenſus occupant
hos vt veſtigio reſtituāt: reliquos teneant donec redimātur. Sic mos eccleſie reſtaurabunt here
neq; poſt tp̄s omia vendicabunt. Uel ſi placuerit melior modus inuenietur. De archiepo vero ne
ſcio cur nobis tantope papa ſit aduerſus. Cur nobis Rochezanā rēnuat cōfirmare: quē Sigiſmū
do conſentiente delegimus: ⁊ aſſiſtere ſibi promiſimus omēs. ¶ Eneas. Sepius ante queſtus es
cōpactata cōuelli: nūc tu ſolus es qui federa rūpis. ¶ Georgius. Quo nam pacto. ¶ Eneas. In cō
pactatis ꝓmiſiſtis oēs ſeruare ritus vniuerſalis eccl'ie preterq̄ in cōione calicis. Ritus autem
latine eccl'ie cui⁹ vos mēbrū eſtis hoc habet: archiepos aūt eligūt capl'a eccl'iaꝝ auctoritate ap'li
ca cōfirmādos. Aut vacātibus eccl'ijs roman⁹ pōtifex ſolus preficit. Uos aliū ritū nouūq; modū
inducitis. Poſtq̄ deuoluta eſt ꝓuiſio electionē populariter facitis. Cūq; ritus eccl'ie ſit exmiſre
electionē electiq; meritum romani pontificis iudicio cōprobari. Uos niſi Rochezanā habueritis
nullū vultis ſeruare: hoc eſt aūt violare pactiones. ¶ Georgi⁹. Si priuilegiū regno eſt archiepm
ſibi eligere cur nō illud papa ſeruauerit. ¶ Eneas. Seruaret ſi qd̄ eſſet. Sed vobis nulla eſt hui⁹
modi facultas. ¶ Georgius. Uetus conſuetudo regni eſt: elegit archiepiſcopum rogante rege ca
pitulum: papa confirmat. ¶ Eneas. Non inficior: ſed nunc neq; capitulum elegit neq; poteſtas e
ligendi fuit: poſtq̄ diuturnam vacationem prouiſione deuoluta ⁊ perſona quam vocatis electā gra
uibus teſtimonijs infamatur. ¶ Georgius. Me iudice ſi papa Rochezanam confirmaret bonum
opus efficeret. Multum enim hic homo ⁊ apoſtolice ſedi ⁊ regno ⁊ regi Ladiſlao ſua predicatio
ne conſuleret. ¶ Eneas. poteſt fieri vt dicis: ſe neq; mihi neq; vt arbitror pape ſuadenda res eſt.
Aliud tuum eſt aliud noſtrum de hoc homine iudicium. ¶ Georgius. Ueracem te iudico. Tot enī
ſunt qui Rochezanam q̄uis iniuria criminantur: vt nedum mihi negare fidem arbitrer: ſed neq;
beatum Petrum audire Rome putauerim Rochezane fauentem. ¶ Eneas. admonet apoſtolus
Neophitum ne quis epm aſſumat: ne in ſupbiam elatus in iudiciū incidat dyaboli. At tu⁹ Roche
zana nō nou⁹ in fide: ſ; null⁹ eſt q̇ ſedē ap'licā ſuis ſermonib⁹ carpit: errareq; totā eccl'iam dicit dū
neceſſariū oībus fidelibus vtriuſq; ſpēi cōionē affirmat: ⁊ aliq̄s veritates ſe hr̄e cōteſtatur quib⁹
romana eccl'ia cōtradicit. Sed fallax eſt: vt veritas nō eſt cum eo: qui vltra apud temerarios cō
uenaſq; prageñ. ſine diuina diſpēſatione ſe ꝑficit: q̇ ſe ꝑpoſitū ſine vlla ordinationis lege cōſtituit.
Qui negāte xp̄i vicario epi ſibi nomen aſſumit atq; vſurpat officiū: cuius ſermo vt cācer ſerpit ⁊
auditoꝝ cordibus mortale virus infundit. Sed nō pōtificalis ſed peſtilētie cathedra eſt quā tunc
occupat Rochezana magiſter erroris ⁊ artifex corrūpende virtutis egregius: q̇ dereliq̇t fontem
aq̄ viue ⁊ effodit ſibi lacus detritos q̄ nō poſſūt aquā portare: loquar apte qd̄ ſentio: nihil reticeo
Quo pacto ro. pon. huic tantā eccleſiā cōmendare poteſt q̇ cōfundit ap'licā ſedē. Quia maledicit
toti eccl'ie q̇ nouos ritus inducit. Qui nullo ſe ſubijcere vult examini: q̇ pacē dñi diſcordie furore
corrūpit. Qui cū velit ꝑeſſe q̄multis: nulli vult ipſe ſubeſſe: Siccine lupo cōmittemus oues quid
dicant ceteri de regno qui romanā eccleſiā forti pectore ⁊ imobili corde nūc vſq; ſecuti ſunt. An
nō ſic aggredi ſummū pōtificē poſſent ſi Rochezanā ꝓmoueat. Cui nos pater ſancte cōmittis.
Cui nos credis. Qui tibi fideles fuimus hoſti nr̄as animas occidendas prebes. Nūq̇d apd̄ nos ē
quē poſſis eccl'ie nr̄e ꝑficere. Nos pl'es ſum⁹ ſiue nobilitatē regni ſiue plebē aduertis. q̇ ſumat nr̄a
fides qd̄ cōſtātia meliori loco apd̄ te ſunt: q̇ tibi aduerſi fuerūt hęccine tuis fidelib⁹ ꝑmia reddis

archiep̄m illi hēbūt qui cōionē ſub duplici ſpē tueať. Nos q̄ ſub vna cōicamus orphani relinquē
mur. Nō arbitror Georgi fieri poſſe qđ petis: vana Rochezane: vana ſpes vr̄a eſt. Qđ ſi pacē qri
tis finite illā. Nec ſigilla vos teneāt: q2 ꝓmiſiſtis aſſiſtere: ſatis eſt diligentiā impēdiſſe. Impoſſi
bilium nulla obligatio eſt. Nec veſtrū ē papā cogere: ſequimini ritū eccleſie ⁊ alioꝝ xp̄ianoꝝ. vos
moribus coaptate: ſic benignum papā: ſic omnes vobis affectos inuenietis. Sic trāquilli feliciſqꝫ
regni bonis in pace frui poteritis. ¶ Georgius. Places mihi quia neqꝫ fictus neqꝫ tectus es: ſed
que corde geris ore profers. Ego tibi propemodū habeo fidem. Neqꝫ de Rochezana ſperandum
eſſe amplius arbitror: in alios cura vertēda ē. Quia tamen regni voto electus eſt ille cōmouēdus
⁊ inducēdus erit electiōi renūciare: tunc aliū ex apoſtolice ſedis clemētia poſtulabim⁹. ¶ Eneas.
Facite vt libet dn̄ Rochezanā deſiſtat: q̄ ſi reſpuerit ⁊ humilitatē induerit: grām inueniet ⁊ apo
ſtolici culminis benignitatē experieť: quia nō ē abbreuiata manus eius: etſi tu rem hāc ad opta
tum perduceres finem vt ãte dixiſti: ⁊ honoribus premio cumulaberis. Mea tn̄ ſentētia ē ne vnū
ſolum: ſed pape plures viros nomineris ex quibus vnum doctrina ⁊ vita ꝓbatum poſſit eligere.
Certū quia de cōione duarum ſpecieꝝ deqꝫ precepto dn̄i ſermo incidit: neqꝫ ocium eſt tāti ſacra
mēti miniſteriū nūc exponere: q̄uis diſputata baſilee declarataqꝫ tibi ⁊ omni xp̄iano ſufficere de
beant. Quia tamen veſtri ſacerdotes nōdum cōuerſi ſunt ſuaqꝫ malunt impudenter ingerere q̄
noſtra patienter audire. Conſulo tibi adueniente Johāne de capiſtrano docto ſanctoqꝫ viro: que
ſunt apud te dubia ſibi exponito: ⁊ omnia tue mentis archana patefacito. Nam etſi operam men
dicātis expectas detegēda ſunt vulnera: inuenies ſi volueris ſanitatē. ¶ Gregorius. de Rocheza
na cogitabim⁹ que paci regnoqꝫ cōueniāt. De Johāne capiſtrano q̄ p̄mū ad nos rumor venerit
decreui que nūc dixiſti ⁊ ſi nullus mones facere. Neqꝫ enim alta ſentior timeo ne offendā neqꝫ mi
hi cōfido: neqꝫ noſtris ſacerdotibus habeo fidem: ſed vale. Nam tempus ē alia in man⁹ recipere.
¶ Eneas. Et tu vale nr̄i ſermonis memor. Sic facto verbis fine diſiuncti ſumus. Complura fue
runt inter nos dicta ſed hic ſenſus eoꝝ eſt que de rebus eccl'ie diſputauimus. Et q̄uis verba non
eadem fuerint: ſniam tamen inmutilatam inuariatamqꝫ refero. Intellexiſti q̄ cum Georgio de bo
driebat cōtuli. Non ſunt vt mea fert opinio parui ponderis. Nā Georgius apđ bohemos magnū
nomen habet ⁊ potens eſt: ⁊ illius partis que ſub duplici ſpecie cōicat: ⁊ multi ex alia pars in re
bus bellicis iuncti ſunt ei. Si quis eſt q̄ ciuitates ad vnionē trahere poſſit Georgius eſt. Sed trā
ſeamus nunc ad alia. Poſtq̄ ſoluta congregatio eſt. Acceſſit nos Henricus de roſemberg: dicitqꝫ
ſe patris ſcripto monitum: nec quopacto domū redeat niſi ⁊ nos ſecum adducat. Onerauitqꝫ nos
multis precibus extorſitqꝫ tandem vt ſecum iremus. Cum prope thaber iter faceremus eſſetqꝫ
hora prandendi exeuntes thaborite Henrico vt ad ſe diuertat ſecumqꝫ prandeat preces accumu
lant. Is querit ex me iturus ne ſim. Dico nolle me amplius apđ hoſtes fidei diuertere. Triſtatur
Henricus. Nam ⁊ viſere ciuitatem cupiebat: ⁊ me ſolum relinquere non audebant ⁊ accuſabant
me omnes durumqꝫ dicebant ⁊ inurbanum ⁊ agreſtem qui nollem nobili domino morem gerere.
Tum Procopius. Quin tu inquit ingrederis ciuitatem. Nūc ea facultas erit dicere que prius vo
luiſti. Nunc tue conſcientie ſatiſfacere poteris. Monuerunt me verba Procopij: intrauiqꝫ ciuita
tem et neqꝫ comedi quicq̄ illic neqꝫ bibi. Reperiui tamen vetus hoſpitium: ibiqꝫ manſi dum cete
ri prandebant: vixqꝫ curru deſcenderam cum ſacerdotibus oppidi ad me venerant. Nicolaus quē
dicunt epiſcopum plenus ducū maloꝝ. Johannes galeth qui nuper ex polonia fugerat ignem ti
mens: ⁊ Uenzeſlaus toranda vetus dyaboli mancipium: qui ſacramentum altaris ſolam figurā ſi
gnificationemqꝫ eſſe contēdūt. Cū his fuerūt ſcholares ⁊ ciues plurimi latinū edocti ſermonem.
Nā perfidū gen⁹ illud hominū hoc ſolum boni habet quia litteras amat. Horum cōſultatio i hunc
fere modum fuit q̄ ꝑſcriptus eſt. Gaudeamus pater: quia ciuitatem noſtram introiſti: noſqꝫ viſere
dignatus es. Suſcipimus te libentius animis vtqꝫ noſtris bonis vtaris cupimus. Cum prius hic fi
ſſi nō te acceſſimus: q2 nō eram⁹ p̄ntes. Nūc cū te videmus p̄camur aliq̄d nobis cōſolationis edi
ſeras fructūqꝫ vt nobis aliquē tuus aduētus pariat. Tūc ego datā mihi occaſionē loquendi letus
arripi dixiqꝫ illis. Qđ me noluiſtis accedere. Reſqꝫ veſtras obtuliſtis vrbana res eſt ⁊ digna ſuſci
piendi. Sunt enī hoſpites ⁊ omni humanitate fouendi: ſicut apoſtolus ait. Hoſpitalitatē aūt per
ſequentes neqꝫ fine cā verbū ꝓſecuti adiecit: vt nō leui ⁊ vſitato ſermone atqꝫ vt ita loquar: ſum
mis labijs hoſpites imitemus: ſed toto mētis ardore teneamus tanq̄ auferentes ſe de lucro nr̄o
atqꝫ cōpendio. At ego hic nō facio prādium neqꝫ cibum ad noctē vſqꝫ recipiā. Quia vero conſola
tionem ex me queritis: loquar vobis que mihi conſolatoria videbunť: eritqꝫ ſermo meus non in
ſublimibus humane ſapientie verbis: ſed in ſinceritate cordis puroqꝫ mētis affectu: ſobrietatis ⁊
veritatis ſenſa depromam: vtinam recipiantur verba mea ſicut a me proferentur animo bono.
Quibus dicentibus ⁊ audire libenter ⁊ audiri velle. Juſſi eos cōſedere. Cupiens certare fortiter
ſacramenti mei memor ⁊ fidei. Cetera que ſequūtur quia dialogi formam habent ſeruabo quem
ſupra ordinem cepi. Tu ſi aures adhibueris ⁊ ineptias noſtras audies ⁊ inter audaces ſenes pue

rilem pugnam ſpectabis. ¶ Eneas optatis ex me viri thaborite conſolationē audire. Eſt igitur
aliquid quod vos premit. Nam miſeros triſteſq; conſolari non beatos ſolemus. At cum video
vos in ciuitate munita bonis temporalibus abundare: pacem cū vicinis habere: fruiq; ſanitate.
Neſcio cur vobis conſolatione ſit opus niſi fortaſſe in his que fidei ſunt vacillantis: ⁊ affligit ſpi
ritum veſtrum dubitatio. Quod ſatis mihi veriſimile eſt. Namq; cum multis in rebus ab vniuer
ſali eccleſia diſcordetis: neceſſarium eſt mutare credulitatem veſtram ⁊ animos triſtari veſtros
Quod ſi conſolatoria propterea verba deſideratis obſequar petitioni veſtre: ceterumq; ſolamē
oſtendam. Dubia que vos cruciant ex ſacris litteris oriuntur: neq; eīm ſcriptura vnq̄ vlla ſic aper
ta claraq; fuit vt in diuerſos flecti ſenſus nequiret: traxeruntq; ſacris ex codicibus ortu omnia
que ab initio ſurgentis eccleſie vſq; nunc fuerunt ſciſmata. Sed norat hoc futurum deus. Idcir
co cum per famulum ſuum Moyſen iſraelitico populo legem dediſſet: ⁊ quid ſectandum: q̄due
fugiendum eſſet manifeſta ſerie ſcripſiſſet. Sciens tamen futuros eſſe qui legi ſue diſſonos ſen
ſus accommodarent. Conſulturus futuro ſeculo ⁊ obicem poſiturus hereſibus ſupremum tribu
nal in terra conſtituit ad quos maiores cauſe: ⁊ omnes afferri dubitationes de lege deberent.
Ait enim in deutrono. dominus. Si difficile ⁊ ambiguum apud te iudiciū eſſe proſpeteris inter
ſanguinem ⁊ ſanguinem: cauſam ⁊ cauſam: lepram ⁊ lepram: ⁊ iudicium inter portas videris ver
ba variare: ſurge ⁊ aſcende ad locum quem elegerit dominus deus tuus: veniensq; ad ſacerdo
tes leuitici generis: ⁊ ad iudicem qui fuerit illo tempore: ⁊ queres ab eis qui indicabunt tibi iudi
cij veritatem: ⁊ facies quecumq; dixerint qui preſunt loco quē elegerit dn̄s ⁊ docuerit te iuxta le
gem eius: ſequeriſq; ſententia eorum: nec declinabis ad dexteram vel ſiniſtram. Qui aūt ſupbie
rit nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tēpore miniſtrat domino deo tuo: ⁊ decreto iudicis
morietur homo ille: ⁊ auferes malum de iſrael. Sic veteris teſtamenti ſequacibus domin⁹ impa
uit ne quis ſua ſeduct⁹ opinione ſcindere populū peregrinaſq; religiones introducere poſſet. nā
qui ambulant in errore cordis ſui venient ſuper eos mala. Sed nec xp̄s domin⁹ noue legis condi
tor: veritatis magiſter ⁊ ſalutis inuentor: ſuperni refugium tribunalis omiſit. Elegit eīm petrum
⁊ in petro ceteros romane ſedis antiſtites: qui poſt eius in celum aſcenſionem vicariatum tenue
runt ⁊ in eccleſia primum locum. Cum claues regni celoꝝ illi ꝓmiſit: ac ligandi ſoluendiq; pote
ſtatem: ⁊ tandē paſturā gregis cōmiſit dicens. Paſce oues meas. Cur hoc. Qui tue opus erat pe
trum fieri paſtorē claues regni tenere: principatū accipere: xp̄i vicariatū gerere: niſi vt errātes
reduceret: ignaros inſtrueret: timidos robobaret: ptinaces eliminaret: fidelibus ſubueniret: he
reticis repugnaret. Si iſti eſſem⁹ ac noſtro ingenio verū videremus ⁊ ſequerem⁹ omnes: neq; le
ge: neq; principe opus eſſet. Sed q2 inſurgunt ingenia pniciosa que doctrinas peſtiferas ſemi
nant: funduntq; venena letalia ⁊ occidunt credulas aīas: neceſſaria fuit ſupremi tribunalis ere
ctio qđ inter lepram ⁊ leprā iudicaret. Hoc aūt eſt apud aplīcam ſedem q̄ cardo ⁊ caput vt factuꝫ
eſt a dn̄o: ⁊ nō ab alio eſt cōſtituta fidelium. Et ſicut cardine oſtium regitur eccleſie dn̄o diſponē
te reguntur. atq; vt Caliſti pape ſanctiſſimi verbis vtamur. Nulli dubiuꝫ eſt ꝙ apoſtolica ſedes
mater ſit oīm eccl̄iarum: a cuius nos regulis nullaten⁹ conuenit deuiare. Uos igiť thaborite ſi q̄
vos fidei dubitatio tenet conſulte romanam eccl̄iam: audite vicarium xp̄i. Facite quecumq; dixe
rint vobis qui preſunt loco quē dn̄s elegit. Dicite cū Yſaia. Uenite aſcendam⁹ ad montem dn̄i: ⁊
ad domum dei iacob: ⁊ docebit nos vias ⁊ ambulabim⁹ in ſemitis eius. Quis eſt mons domini: ni
ſi apoſtolica ſedes. Que domus dei niſi eccleſia. Quis locus electus a domino niſi roma: quā bea
torum Petri ⁊ Pauli martyrio conſecrauit. Fugiebat Petrus ex vrbe mortem timens: ſed cum
obuium habuiſſet in via dn̄m dixit ad eū. Dn̄e quo vadis: ⁊ dn̄s ſibi. Uado romā iterū crucifigi: ſic
reuerſus Petrus cathedrā ſummi pōtificatus erexit: vbi crucis patibulū ſubijt. Huc ergo recur
rendum eſt: hinc doctrina ſumēda eſt: hinc veritatꝫ hauriendi latices. Hic fons aque viue ſignat⁹
ſcaturit: hic ortus concluſus: hic archa dn̄i extra quā nō eſt ſalus reſilit. Non pudeat vos thabo
rite que de fide ſentitꝫ apoſtolice ſedi referre. Nam Paulus vocatus e celo ſegregat⁹ in euange
lium xp̄i: ſecuritatē non habuit euangelium pdicandi: niſi Petri ⁊ ceteroꝝ aploꝝ qui cum eo
erant fuiſſet ſnīa reprobatum. Ea ꝓpter ad Galatas ſcribens. Iterum inquit aſcendi hieroſoly
mam cū Barnaba aſſumpto Tito. Aſcendi aūt ſm̄ reuelationē ⁊ contuli cū eis euangeliū ſeorſuꝫ
aūt cum his qui credebantur aliquid eſſe: ne forte in vacuū currerem aut cucurriſſem. Et diu⁹ hie
ronymus doctrina plenus ⁊ oēm ſciam callens: cum fidei ſcripta dictaſſet ad Damaſum: hoc eſt
inquit fides papa beatiſſime quam didici in eccl̄ia quāq; ſemper tenui. In qua minus perite aut
parum ante forte aliquid poſituꝫ eſt emendare a te volo: qui fidem Petri tenes ⁊ meritum. Sic
⁊ vos facere thaboritas exhortor. Oſtendite vos ⁊ doctrinā veſtram romano potifici: facite q̄ iuſ
ſerit: neq; ad dextraꝫ: neq; ad ſiniſtrā declinantes. Sic conſolationem ſpiritus: ſic anime veſtre
quietem aſſequemi ⁊ ſalutē. ¶ Nicolaus. Obedirem⁹ apoſtolice maieſtati ⁊ omni deuotione ſub
iecti eſſemus: niſi legi diuine contraria iuberet. ¶ Eneas. In his que ſunt fidei nunq̄ reperta eſt

apoſtolica ſedes erraſſe:aut adulterinis acquiſiſſe donatibus.¶ Valerh. At fuit in agnete mani
feſtus error.¶ Eneas. Quā tu mihi Agnetā commemoras.¶ Valerh. Quā romana ſedes femi-
nam ꝓ mare coluit:⁊ in apoſtolat⁹ apice collocauit.¶ Eneas. Iſtic neq̧ fidei:neq̧ iuris error:ſed
ignorantie facti fuit:neq̧ certa hyſtoria eſt.¶ Nicola⁹. At plures romani pōtifices criminoſi fue
runt q̄ nunc dant apud inferos penā.¶ Eneas. Neſcio ſi q̄s tn̄ peccaſſe compert⁹ eſt: fragilitate
decept⁹:more hoim lapſus eſt:ſʒ hoc auſim dicere roman⁹ p̄ſul indubitat⁹ nemo vnq̄ͣ inuent⁹ eſt
falſe doctrine public⁹ aſſertor.¶ Nicolaus. Sepe roman⁹ pontifex legē p̄deceſſoris euertit: aut
vn⁹ ergo:aut alter errauit.¶ Eneas. Inanis argumentatio tua eſt. Licet enī vet⁹ decretū: nou⁹
papa deturbet:nō tn̄ primi cōditoris ſniam reprobat:qm̄ ſm tpa leges variant̄ humane. Neq̧
enī qd̄ ſemel vtile fuit decretū:ſemꝑ vtile pſeuerat. Nō errauit eccl'ia p̄mitiua qui ſacerdotibus
p̄miſit vxores. Nec errat moderna q̄ ſubtrahit. Et vos q̄uis multis in rebus romanā impugna-
tis eccleſiam. Coniugia tn̄ p̄ſbyterorum adiicientes:neq̧ p̄mitiuā eccl'iam:neq̧ grecam: ſʒ no
ſtram ſequimini:q: vero mores hoim tpe variant̄:decreta que ſuꝑ his promulgantur ꝑpetua eſſe
non poſſunt: ſed vtiliter ſepe cōſcripta lapſu tp̄is vertuntur ad notam:ex quo fit vt alteruter ſit
cōmendandus:⁊ qui pri⁹ edidit:⁊ qui poſtea decretum abrogauit. Moyſen nouim⁹ mandato dn̄i
ſerpentem eneū fabricaſſe quē xp̄i figuram fuiſſe doctores noſtri teſtant̄. Hunc tn̄ Ezechias lon
go poſt tpe ſine culpa deſtruxit. Sic ⁊ romanus p̄ſul anteceſſoris ſui legem ſuꝑ morib⁹ editam: ⁊
abſq̧ ſuo pōt ⁊ abſq̧ illius erratu ceſſare. Quod ſi lex fidē reſpicit:⁊ aliquid in fide declarat immu
tabilis eſt. Nam vex fidei ſemꝑ eſt vnū:nec vllo pōt vel loco vel tpe variari:ideo decreta q̄ ſunt
de fide a ſanctis patrib⁹ inſtituta:ſumma veneratione recepta ſunt ⁊ immutata: atq̧ inuiolata
ꝑdurant.¶ Valerh. Pergis romanam eccleſiam ab errore defendere. Incaſſum laboras. Non
contra euāgelium xp̄i predicat atq̧ agit.¶ Eneas. Ubi namq̧ quib⁹ in rebus.¶ Valerh. Ubi gē
tium ⁊ in altaris ſacramēto.¶ Eneas. Quo pacto effare.¶ Valerh. Porrigi calicem populo ve-
tas:xp̄s iuſſit.¶ Eneas. Oſtende vbi iuſſit.¶ Valerh. Apud Iohannem inquit dn̄s. Niſi mādu-
caueritis carnē filij hois ⁊ biberitis eius ſanguinē nō habebitis vitam in vobis. Qui manducat
carnē meam ⁊ bibit meū ſanguinē habet vitā eternā. Magna eſt audacia ne dicā temeritas ap'li
ce ſedis qui potū ſanguinis ppl'o ſubtrahit:ſine quo negat dn̄s habere vitā eternam. ſed accipe
nunc in natali magni huius ſacramēti que fuerūt xp̄i verba. Matheus ſic rem geſtā exponit. Ce
nantibus aūt illis accepit ieſus panē ⁊ benedixit ⁊ fregit:dedit q̧ diſcipulis ſuis ⁊ ait. Accipite ⁊
comedite:hoc eſt corpus meū. Et accipiens calicem grās egit ⁊ dedit illis dicens. Bibite ex hoc
omnes. Hic enī ſanguis meus noui teſtamēti qui ꝓ multis effundetur in remiſſionē petōꝝ. Ui
detur vt imꝑat oēs bibere. Sed audi Marcū ⁊ manducantibus illis ait. Accepit ieſus panem ⁊
benedicēs fregit ⁊ dedit eis ⁊ ait. Sumite hoc eſt corpus meū. Et accepto calice grās agens de-
dit eis ⁊ biberunt ex illo omnes:⁊ ait illis. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamēti qui ꝓ vobis effū-
detur. Lucas primo vero ſic ait. Et accepto pane gratias egit fregit ⁊ dedit eis dicens. Hoc eſt
corpus meū quod ꝓ vobis datur. Hoc facite in meā cōmemorationē. Similiter ⁊ calicem poſtq̄
cenauit dicens. Hic eſt calix noui teſtamenti in meo ſanguine qui ꝓ vobis effundet̄. Oſtendunt
euangeliſte vt video:q: iuſſit dominus facere quod ipſe fecit:verbo vſus imꝑatiue facite. Quod ſi
quis exiſtimat circa panem duntaxat ſpēm ſtare p̄ceptum domini:ſicut Lucas teſtari videt̄:audi
at ad chorin. Paulū quid ille. Ego enī accepi a dn̄o qd̄ ⁊ tradidi vobis:quoniā dominus noſter ie-
ſus xp̄s in qua nocte tradebat̄:accepit panem ⁊ gratias agens fregit ⁊ dixit. Accipite ⁊ mandu-
cate. Hoc eſt corpus meū quod ꝓ vobis tradet̄. Hoc facite in meā cōmemorationē. Similiter et
calicem poſtq̄ cenauit dicens. Hic calix nouum teſtamentū eſt in meo ſanguine:hoc facite quoti-
enſcunq̧ biberitis in meā cōmemorationē. Supplex apoſtolus Paulus qd̄ euangeliſtis defuiſſe
videtur:preceptumq̧ nō panis ſolum:ſed calicis quoq̧ ſubiunxit. ⁊ Matheus circa panem. Cō
edite inquit:⁊ circa calicē bibite que ſunt verba preceptionis. Cum ergo Paulus ⁊ euangeliſte ſi
mul iuncti manducationis p̄ceptum:⁊ bibitionis oſtendunt. Quis romanam huius mandati vio-
latricem nō videt:que ppl'o xp̄i ſanguinē interdicit:viamq̧ ſalutis occludit. Hic accedit ſancto-
rum apoſtolorum ⁊ aliorū obſeruantia diſcipuloꝝ qui noue legis ſenſum nō ab homine:ſed ab ore
domini didicerunt. Quorum actio noſtra inſtructio eſt: quos erraſſe nephas eſt opinari. Grecia
quoq̧ litteraꝝ mater ⁊ omnis diſcipline magiſtra traditionem Pauli imutilatam huculq̧ ſerua
uit:qui panis edendi bibendiq̧ calicis illi fuit:ſicut eius ad Corinth. ſcripta manifeſtant. Sunt
preterea nonnulli doctores qui Iohānis textum ad noſtrū ſenſum accipiunt:⁊ Leonem papam
ſtatuiſſe tradūt:vt qui ſacramenti ſuſcipiat vnā ſpecieꝫ:a calice non abſtineat. Quomodo igitur
romanam eccleſiam conſulere:⁊ vocē eius ſeruareq̧ audire legem poſſumus:que tam manifeſte
diuinis cōtradicit oraculis. Nunq̄d deo obedire magis oportet q̄ hominib⁹:xp̄o q̄ pape: euange-
lio q̄ decretalibus.¶ Eneas. Multa ⁊ magna ſunt que dixiſti. Nam ⁊ fucum veritatis habent et
multos decipere poſſunt:qui ſacre ſcripture ſonū audiētes ſenſum negligunt:cuius myſteria nō

verbo docentur:ſed ſpiritu reuelantur. Idcirco reuela inquit Dauid oculos meos ⁊ ꝯſiderabo mi
rabilia de lege tua. Nemo ſcripturam niſi ſpirituſancto docẽte cognoſcit. Hinc paulus miniſtros
ait:fecit nos deus noui teſtamenti nõ littera ſed ſpiritu. Littera eñ occidit:ſpiritus autem viuifi
cat. Eſt ergo neceſſariũ ſi volum⁹ euãgelium intelligere vt ſpiritu ambulemus:ſicut ad Galathas
doctoꝛ gentium ſcribit. Uerum ego quia peccatoꝛ ſum ⁊ iniquitate circumdat⁹:non credo mihi ne
q̃ me puto ſacra eloquia intelligere ⁊ altos percipere ſenſus. Q̄ppꝛopter reſponſurus tibi nihil
de meo:ſed ſancti doctoꝛis diuino afflatu ſpiritu tradunt:⁊ quod docet eccleſia dicam. Nam ſibi
aſſiſtit xp̄s ⁊ ſuggerit oĩa ſpirituſſanct⁹. Cuius maxima dignitas eſt ſumma potentia imenſurabi
lis auctoꝛitas que neq̃ fallit neq̃ fallitur. Quã ſi quis docentem coꝛripientemq̃ contempſerit vt
ethnicus ⁊ publican⁹ habendus eſt. Atq̃ cipꝛiani clariſſimi ⁊ doctiſſimi martyris ſententie confo
nemus. Alien⁹ eſt:pꝛophanus eſt:hoſtis eſt. Habere iam non poteſt deum patrem qui eccleſiam
nõ habet matrem. Plurima ſunt ſacri codicis verba:q̃ diuerſis accõmodari ſenſib⁹ poſſunt. Qua
pꝛopter nõ alienũ aut extraneũ foꝛis ſenſum querere debemus quem ſcripture teſtimonio confir
memus. Sed ab ipſa ſcriptura recipiendus eſt ſenſus veritatis quem ſola nouit ⁊ ſuis filiis expo
nit eccleſia:teneo te foꝛtaſſis nimis:perſtringo ſermonem ⁊ ad rem pꝛopero. Accuſaſti romanam
eccleſiam que dum cõmunionem calicis plebi denegat:euãgelium viciat:xp̄m negat:ſalutem adi
mit. Quattuoꝛ ſunt vt video que non te ſolum:ſed omnes mouent:quos huſſitarum opinio ne dicã
rabies ab eccleſia romana ſe iunxit. Pꝛimũ eſt iohãnis teſtimoniũ. Secũdum inſtitutio ſacramẽ
ti per tres euangeliſtas relata cum paulo. Tertium eſt eccleſie pꝛimitiue grecoꝛũq̃ pꝛaxis. Quar
tum eſt non nulloꝝ doctoꝛum ac romanoꝝ pontificum auctoꝛitas. Sunt ad hec omnia nobis para
ta ac clara reſponſa:que de penu ſpirituſſancti recipit ⁊ miniſtrat mater eccleſia. Negat iohan
nes vt ait immo negat apud iohãnem domin⁹ vitam eſſe cuipiam:niſi carnem ſuam comederit ⁊
ſanguinem eius biberit. Quibus verbis nõ minus vtriuſq̃ ſpeciei cõmunionem q̃ baptiſmatiſ vn
dam mandatum cenſes. vetus hec armenoꝛum inſania fuit:qui natos vt in lucem veniebant:mox
baptizatos:mox altaris ſacramento reficiebãt quod ⁊ vos aiunt facere:qui dementes atq̃ infan
tes ad eucharistie libamenta vocatis:in honoꝛantes diuiniſſimũ ſacramẽtum cõmunionẽq̃ pau
li deſpicientes:quid ad Coꝛinth ſcribens ait. Pꝛobet ſeipſum homo ⁊ ſic d̃ pane illo edat: ⁊ de ca
lice bibat. Quomodo ſe paruuli et dementes pꝛobare poſſunt: quibus nec certus:nec verus ratio
nis eſt vſus. Sed non eſt in euangelio Iohannis quem ſibi ſenſus aſcribitis. Non bibitio ſacra
mentalis illic pꝛecipitur; ſed ſpiritualis inſinuatur. Nam ſanguis chriſti triplicem potum Alber
ti magni ſententia tradidit:in eo ſermone quem de xp̄i coꝛpoꝛe non minus ſubtiliter q̃ veraciter
edidit. Eſt eñ potus ſacramentalis quem ſacerdotes accipiunt. Eſt intellectualis qui plebibus
xp̄ianis ſub ſpecie panis miniſtratur. Et eſt ſpiritualis quo ſaluandi omnes vtuntur incarnatio
nem:paſſionẽq̃ domini pia ⁊ aſſidua meditatione recolentes. Et hanc bibitionem domin⁹ apud
iohãnem pꝛecipit. Sicut verboꝛũ euangeliſte ſeries luculenter oſtendit. Nam cum dixiſſet domi
nus, Caro mea vere eſt cibus:⁊ ſanguis meus vere eſt potus. Qui mãducat meam carnem et bi
bit meũ ſanguinem in me manet ⁊ ego in eo. Multi audientes ex diſcipulis eius dixerunt. durus
eſt hic ſermo:quis poteſt eum audire. Sciens autem ieſus apud ſemetipſum: quia murmurabe
rant de hoc diſcipuli eius dixit eis:hoc vos ſcandalizat. Si ergo videritis filium hominis aſcẽden
tem vbi erat pꝛius. Spiritus eſt qui viuificat. Caro non pꝛodeſt quicquã. Uerba que ego locutus
ſum vobis ſpiritus ⁊ vita ſunt. Sed ſunt ex vobis qui non credunt. Declarat dominus his nõ car
nalis eſus aut potus illic:ſed ſpiritualis archana miniſterij contineri:dum ait ſpiritus eſt qui vi
uificat. Caro nõ pꝛodeſt quicq̃. Et iterum verba que locutus ſuꝫ vobis ſpũs ⁊ vita ſunt. Uis aper
te cognoſcere qm̃ de ſpũali manducatione q̃ ſit p fidem loquit̃ euangeliſta aduerte que dicit dñs.
Qui manducat ⁊ bibit inſtantis non futuri tempoꝛis ſunt verba. Erant igitur dum ſic loqueretur
dñs:qui manducabant:⁊ q̃ bibebant eum. Nondum paſſus domin⁹ erat:nec adhuc inſtitutum fuit
ſacramẽtum. Quõ ergo manducabant bibebantq̃ xp̄m:niſi ſpũaliter per fidem ⁊ charitatem cre
dentes in eum ⁊ facientes opera eius. Nam ⁊ pꝛius dixerat ego ſum panis vite: qui venit ad me
non eſuriet:⁊ qui credit in me non ſitiet vnq̃. Qui credebant in eum: ⁊ opera ſectabantur eius: hi
carnẽ edebant eius:hi potabãt ſanguinẽ. Atq̃ hic verioꝛ eſt euangelij ſenſus:quia aliter edi caro
aut bibi xp̄i ſanguis nõ poterat. Fuit eñ figurata locutio domini:ſicut ⁊ ſamaritane. ⁊ in cruce ſi
tire ſe dixit:quia fidem illius ⁊ noſtrã ſalutem ſitiebat. Sic gloſatoꝛ intelligit hoc euãgelium. Sic
magnus auguſtinus doctrina ⁊ verecundia iuſta nobilis: cuius tanta gloꝛia eſt: vt nullius laudi
bus creſcat:vituperatione minuatur:quo poſtpoſito:ſi quis vicleff rochezanumq̃ ſequitur:luci te
nebꝛas veritati mendacium pꝛefert. quid plura. Nonne dominus in textu euangelij dicit. Ego ſuꝫ
panis vite:qui veniet ad me nõ eſuriet:⁊ qui credit in me non ſitiet vnq̃. Eccũ tibi paneꝫ cibus et
potus eſt qui eſuriem tollit ⁊ ſitim. Cui tollit ⁊ quõ. Credenti tollit:per charitatem tollit. Nam q̃
fidem rectam habet:⁊ opera facit digna fide: hic eſt qui carnem dñi manducat ⁊ ſanguinem bibit

⁊ acquirit vitam eternam:mūdo moꝛtuus xp̄o viuens. Sic quod de iohanne vobis aſſumitis:no
ſtre ſententie non veſtre confert. Nunc ad reliquos euangeliſtas hiſq̄ tranſeamus paulū adiun
gamus. Nam ſimul oēs integram referunt cenam xp̄i. ⁊ quis plus in vno q̄ in altero ſit. Nulla tñ
diſcoꝛdia:nulla diſſonātia eſt. Sed quod vnus omiſit alter admiſit. Et q̄uis euāgeliſtaꝝ nullus
dicat:hoc facite in meā cōmemoꝛationē:niſi ſolus lucas:qui poſt panē benedictum hec verba po
nit. Nec tñ calicem geminat. Cum q: paulus hoc ad vtrāq̄ ſpeciem repetit:tenēdum eſt:⁊ poſt pa
nem ⁊ poſt calicem dixiſſe dominū:hoc facite in meā cōmemoꝛationem. Et quibus verbis p̄cepta
tibi vtriuſq̄ ſpeciei cōmunicatio videt̄. Et quia p̄cepta xp̄i ſeruanda ſunt his qui ſalui eſſe volūt.
Quicūq̄ ſub ſpecie panis ⁊ vini nō acceperit ſacramētum dānationē incidit ⁊ iniuſta eſt ap̄lica ſe
des h.n᷒ inimica p̄cepti. Sed audi reſponſionē fateoꝛ ſic locutus vt dicis euāgeliſtas:neq̄ verbis
pauli quicq̄ demo. Non tñ idcirco eſſe p̄ceptum intelligo ſub ſpecie panis ⁊ vini cōicari plebes.
Nam v̄ba que retuliſti:nō oībus fidelibus:ſed apoſtolis ſolum dicta fuerūt. Quia vt eſt cōmunis
ſententia doctoꝛum aut iam ſacerdotes:aut tunc ſacerdotiū acceperunt. Quod ſi p̄ceptum id eſt
h̄ facite, in meā cōmemoꝛationem:p̄ceptum hoc non ſacerdotes nō plebeꝫ obligat eccleſiā ſimul
collectam:nō quodlibet eccleſie membꝛum reſpicit:atq̄ vt tecum neruoſus agam ⁊ argumenta
tionibus foꝛtioꝛibus vtar aut ſacerdotes erant apoſtoli quādo mandatum hoc acceperunt. et ad
id ſoli ſunt obnoxij ſacerdotes:aut adhuc erant laici:⁊ tunc non ſumere tantū ſed conficere quoq̄
ſacramentum laicis eſt p̄ceptum. Sed hoc tam vobis q̄ nobis abſurdū eſt. Ergo ſacerdotes erāt
apoſtoli ⁊ ſacerdotes tantū p̄ceptio ligat. ¶ Baletb. At paulus ad Coꝛinth. non ſacerdotibus ſo
lum ſed vniuerſe plebi clericis laicis maribus feminis ſcribit. ¶ Eneas. Non mādat illic paulus:
ſed domini mandatum refert ⁊ rem geſtam:⁊ quomodo ſacramentum inſtituit dominus exponit.
Cumq̄ nullus euāgeliſtarum verba illa hoc facite in meam cōmemoꝛationem poſt cōionem cali
cis ponat:notandum eſt quomodo paulus loquatur. Quid ille poſt panem ſacramentum inquit
hoc facite in meam cōmemoꝛationem. poſt calicem autem:hoc facite quotienſcunq̄ biberitis:in
meam cōmemoꝛationem. Additur hic quotienſcūq̄ biberitis. Quid ſibi vult quotienſcunq̄ bibe
ritis inquit facite:hoc eſt quando neceſſarium erit de calice bibere. Quādo conficietis quādo ſa
crificium offertis:hoc facite in meā cōmemoꝛationem. Quod ſolis ſacerdotibus cōuenit. Duob᷒
nāq̄ modis hoc diuiniſſimū ſacramētum conſideramus:vt ſacramentum ſolū vt ſacrificium ⁊ ſa
cramentum. In ſacrificio vtraq̄ ſpecies exigitur:quia imago eſt illius ſacrificij:in quo xp̄us aſſi
ſtens pontifex futuroꝝ bonoꝝ peramplius ⁊ perfectius:tabernaculum nō manufactum:id eſt non
huius creationis ſeipſum ꝓ nobis ſacrificium obtulit deo patri in ara crucis. Ideoq̄ non ſolum
rep̄ſentari dicitur xp̄s paſſus:ſed etiam quoq̄ paſſio xp̄i in qua ſanguis fuit a coꝛpoꝛe ſeparatus
referenda. In puro autem ſacramēto quod ad ſanctificationē noſtram requirimus: vt inuiſibilis
gratia ſub viſibili ſpecie nobis tradatur ſufficit rep̄ſentatio xp̄i paſſi quē panis ſpecies abūde re
fert. Quia ⁊ domin᷒ grano tritici ſe cōparauit q̄ moꝛtuus eſt:vt multū fructū afferret. Atq̄ vt al
tius de tāto ſacramēto loquamur. Triplex eſt(vt ait noſter aq̄nas ſanctus ⁊ ꝓfundiſſim᷒ doctoꝛ)
hui᷒ excellentiſſimi rei ſignificatio triaq̄ tempoꝛa reſpicit. Ex preterito ſignificat nobis dn̄icam
paſſionem vocaturq̄ ſacrificiū. Ex p̄ſenti refert eccl'iaſticam vnitatem ⁊ cōmunio d̄r. Ex futuro
p̄ſignat dei fruitionem quā p̄ſtolamur in celis:⁊ appellatur viaticū:q: viam p̄bet ad patriam. ſm
hoc etiam euchariſtia id eſt bona gratia nūcupatur. Et ſacerdotibus q̄dem ſacrificiū cōuenit: ce
teris vero cōmunio atq̄ viaticū in quibus ſpecies panis eſt ſufficiens ſignū: q: ex multis granis
ꝯficitur ⁊ pulcre denotat eccleſiaſticā vnitatem:⁊ illuꝫ panem angeloꝝ quo fruemur in celeſti hie
ruſalem. ¶ Baletb. Multa ꝓuoluis ⁊ a ꝓpoſite queſtionis ſtatu longe recedis. Hoc facite inquit
domin᷒.i. cōficite vt ego ſacramētum ſumite vobis:bibite ⁊ alijs date hic nodus eſt:hic vis. ¶ Ene
as. Pulcre de nodo locut᷒ es. Nam tu nodum in ſirpo queris:ſed nō eſt hic nodus quem ferūt Ale
xandrum in curru goꝛdij reperiſſe:quē cum ſoluere manu nō poſſet enſe recidit. Facilis eſt huius
ſolutio nodi. Nec eñ inquit domin᷒ quō hoc feci:ſic vos facite. Sed hoc facite.i. hoc ſacramentuꝫ
ꝯficite in meā cōmemoꝛationē. Quia ſi notā p̄cepti ſub illis latere v̄bis affirmas. Accipite ⁊ cōe
dite ⁊ bibite. Dico q̄ p̄us ad ſacerdotes mādata referri:q: tunc apoſtoli ſacerdotiū ſuſceperunt.
Ceterū ſicut mandatū illud. Euntes p̄dicate euāgelium omni creature. Sic eſt iſtud. Suſcepit
eccleſia nō ab oībus:ſed ab electis miniſtris ac ſacerdotibus exequēduꝫ. Sic doctoꝛes intelligūt
verba dn̄i:ſic ſancta eccleſia docet. Quia ſi xp̄s his verbis cōmunionē calicis etiā laicis imperaſ
ſet:non ſolum bohemis ſed alijs quoq̄ gentibus per tot annoꝝ curricula reuelatū fuiſſet. Sꝫ nul
la ſchola hoc ſentit:nulla ciuitas pꝛobat:nulla extra bohemiam collegia tenent. Mirabile dictu
eſt:ſi multa fercula ⁊ mixta cerinſie vina ⁊ longiſſimi ſomni melius vobis ſcripturam exponunt q̄
ceteris abſtinentie atq̄ vigilie. ¶ Baletb. Male nos arguis. Non eñ noſtram ſed apoſtoloꝛum
doctrinam grecoꝛūq̄ ſequimur. ¶ Eneas. At illi non dixerunt damnatos eſſe populos qui de cali
ce non acceperunt. Nec nos ad omnia tenemur que in eccleſia pꝛimatiua patres egerūt. Cōplu

rima illi que ad perfectionis ſtatum pertinebant tanq̄ perfecti obſeruabant. Nec enim quicq̄
proprij poſſidebant. Sed vt in actibus eorum Lucas ait. Omnes qui credebant erant pariter ⁊
habebant omnia cōmunia: poſſeſſiones ⁊ ſubſtantias vendebant ⁊ diuidebant illa oībus ꝑut cui
ꝙ opus erat. Nos autem non cogimur omnia vendere: ⁊ tamen ſaluamur. Illi carnem cum ſan-
guine nō edebant: nos comedim⁹ ⁊ nō dānamur. Illis vxores fuerūt: nobis deſunt ⁊ magis mere-
mur. Illi ppl'm a cōmunione calicis nō ꝓhibebant: nos arcemus ⁊ meritū inde recipimus obedi-
entes eccleſie que cōmunionē ſub ſpecie vini ſubtrahendam multitudini monente ſpirituſancto
decreuit dicente apud Iohānem domino. Paraclitus autem ſpirituſſanctus quem mittet pater
in nomine meo: ille vos docebit omnia: ⁊ ſuggeret vobis omnia quecunqꝫ dixero vobis. Cum enī
ex precepto chriſti nō ſit cōmunio calicis in populo. Quis non videt in hoc ſicut in ceteris q̄ dñs
expreſſe nō iuſſit eccleſie ſtandum eſſe iudicio. Cuncta enim que ſub precepto diuino nō cadunt
regentis eccl'ie ſunt diſpoſitioni commiſſa. Cuius mandata tanq̄ diuina recipienda ſunt: ⁊ omni
deuotione complenda: quando precepto dei non ſunt aduerſa vel vtrum ſint aduerſa non eſt cer-
ta cognitio. Sed nec tu tibi de grecia blandiaris: q̄uis enim non errant greci vetuſtam conſue-
tudinem obſeruantes: non tamen vobis excuſatio eſt: qui ſub latinis nati educatiqꝫ moribus lau-
datum: ſecurum: purum: purum eccleſie romane ritum: auctoritate propria reieciſtis: q̄uis ordi-
nationem eius ſiue conſuetudinem longo vſu ꝓbatam infringere peccatū tranſgreſſionis exiſtat
Nec ſcio quid vos in hac re grecam magis latinam eccleſiam imitari compellat. Latinus certe
ſenatus ⁊ mundius ⁊ rationabilius: ⁊ cautius agit q̄ grecus. Nam tribus de cauſis calicis potū
plebibus interdixit. Prima ne rudis populus ſub duplici ſolum ſpecie ꝑtineri chriſtū reputaret
Altera ne quod eſt liquidum multum attrectatū manibus effunderetur in terram. Quēadmodū
nuper in praga factum referunt: vbi puerulus vix anniculus ab vbere matris ad ſanguinē domi-
ni raptus calicē ex manu minus conſiderantis ſacerdotis arripiens: ſacramentū ſparſit in humū
Tertia vt impleretur figura veteris legis. Que licet populo miniſtrari de ſacrificio iuberet: liba-
mina tamen ſolis ſacerdotibus leuitiſqꝫ reſeruat. Quid eſt grecam eccleſiam tantopere laudas
An non latinam eccleſiam multo florētiorem eſſe q̄ grecam cernitis: ⁊ noſtrā longe lateqꝫ domi-
nantem. Illā machometi cultoribus ſeruientē: hanc vno ſub capite gubernatam: illā multiſ ſciſma-
tibus implicatam: hanc templis ſublimioribus exornatā: illā omni ſplēdore nudatam: hanc ſem-
per recta dogmata ꝑdicantē: illā ſepius errori conſentientem. Nolo cum Cicerone dicere roma-
nis: aut nihil a grecis ſuſcepiſſe: aut ab eis recepta feciſſe meliora. Laudo ⁊ magnifacio grecos
ex quorum fontibus noſtri maiores hauſere doctrinā. Sed conſenuit grecia: frigida eſt ⁊ non ha-
bet qui calefaciat eam. Facta eſt ſub tributo domina gentiū: ⁊ que fuit aſianorum magiſtra: nunc
eſt diſcipula latinorum. Quid eſt quod vos boemos ſub norma latina nutritos in communione
calicis grecari compellit. Cur nō ceteras quoqꝫ grecorum obſeruantias amplectimini. Cur nō
panem fermētatum conſecratis. Cur religiones monachorum quas illi recipiunt aſpernamini.
Cur veſtis ornatus: vt illi ſacrificantes non recipit. Cur non coniugio copulamini ꝙ cum greca
poteſtis: ⁊ cum primitiua eccleſia facere non decet. Vos partim grecos: partim latinos eſſe: aut
calidum fieri oportet: aut frigidum. Sed agite ꝙ in rem veſtram eſt. Nolite plus ſapere q̄ opor-
tet. Audite docentē matrem. Amplectimini legem eccleſie que ſancta eſt ⁊ honeſte condita. No-
lite putare ſemꝑ apoſtolos aliosqꝫ chriſti diſcipulos cōmunionē calicis accepiſſe: quia poſt chri-
ſti paſſionem de calice rarus: de pane frequens habetur ſermo: vt eſt illud. Cognouerunt eum in
fractione panis: ⁊ in actibus apoſtolorum. Frangentes circa domos panem. Et iterū pſeuerā-
tes in fractione panis: quibus in locis nullam reperimus de vino mentionem. Sed nec moueri
debetis ꝙ nōnulli doctores de cōmunione ſacramentali loquētes illāqꝫ populo ſuadētes. Iohan-
nis verba recipiunt. Neqꝫ enim propterea illius loci vel talis verus eſt ⁊ proprius intellectus.
Sed ex quadam ſimilitudine conſonantiqꝫ ratione trahitur inde ſenſus magis q̄ ducitur. Et li-
cet doctoribus oratorio more loquentibus: nunc figuris: nunc tranſlationibus vti: ex quo fit: vt ſe-
pe de ſigno loquentes tranſeant ad ſignatum. Sed plurimum intereſt an determinando docen-
tes: an pſuadendo cōmouentes loquantur. Et aduertendum eſt ꝙ etſi pleriqꝫ doctores inciden-
ter verba Iohānis ad ſacramētum altaris referant: in continua tamē expoſitione nullus id agit
ſicut in libro quē de textura euangeliorꝫ ſcripſit zacharias chriſopoletanus affirmat. Qđ aūt de
leonis decreto cōmemoraſti: nihil impedit noſtri ꝓpoſiti curſum. Namqꝫ cum manichei leone ſe-
dente xp̄m nō vero corpore: ſed fantaſtico ⁊ ſine ſanguine veſtitum predicarent: neqꝫ reſurrectio-
nem eius crederent: neqꝫ diem dominicum ſanctificarent: ſumenteſqꝫ xp̄i corpus ſub ſpē panis:
vt ſuum palliarent errorem: potū calicis rēnuerunt. Obuiaturus tante nequitie pontifex ſtatuit
vt q̄ ſub vna ſpecie cōmunicaſſet ab altera nō abſtineret. Sic plurima ſepe ſtatuta ſunt ex cauſa
ex perſona: ex loco: ex tempore que conſiderare oportet qui de illis iudicant ne prius inculpent
q̄ intelligant: prius arguant ꝙ ſenſu perquirant. At cū hodie alius ſit rez ſtatus. Cū veſtri nriqꝫ

ꝓgenitores ſub vna ſpecie cōicauerint:cum multi doctores ab eccl'ia recepti:⁊ in cathalogo ſctōrum cōſcripti miraculis choruſcātes retinendū plebi calicē dicant. Cū latina eccl'ia id ſeruē doceat mādat. Suadeo vt vos illi obtēpereris:cuſtodiatiſꝙ legē matris:vt addaꝫ gr̄a capiti vro: ⁊ torques collo vro:ſicut Salomonis verba ꝓmittūt his que ſunt mr̄ibus obſequētes. ¶ Nicolaus Eſt ne vllum apoſtolice ſedis aut generalis concilij decretum ꝙ laicos ſub vtraꝙ ſpecie cōmunicare ꝓhibeant. ¶ Eneas. Vultis obtēperare ſi decretū oſtēdo. ¶ Nicolaus. Obtēperabimus ſi nō erit legi diuine cōtrarium. ¶ Eneas. Rcē diuina nulla eſt cui talis ſanctio poſſit eſſe cōtraria ¶ Nicolaus. Tibi ſic videꝫ nobis longe alia ſentētia eſt. ¶ Eneas. Vos cōionem duplicis ſpēi de precepto dn̄i dicitis. Nos contra. Cui magis credendum eſt:nobis an ſedi romane. ¶ Nicolaus. Ei credendum eſt cui ſcriptura diuina ſuffragaꝫ. ¶ Eneas. At vos dicitis legem diuinaꝫ ſentire vobiſcum. Nos cōtra quid modo. ¶ Nicolaus. Qui verbis diuinis legis ꝓpinquior eſt:hanc fideꝫ digniorē puto. ¶ Eneas. Quid ſi eſt hoc dubiuꝫ. Quis obtinebit. ¶ Nicolaus. Xp̄s dn̄s iudicabit. ¶ Eneas. Nullū ergo vt intelligo iudicē:nullum in terra ſuperiorem vultis qui res dubias diffiniat. Sic neꝙ romanū pontificem caput eſſe xp̄iani populi creditis:neꝙ militantem eccleſiam honoratis:q̄uis eſt magiſtra fidelium:doctrix veritatis:inimica mendacij:mater noſtra que nos chriſto regenerarit ⁊ alit atꝙ nutrit in fide. Quod ſi vos aliud nō moueret:veſtra vos paucitas exterrere deberet. Quot em̄ eſtis qui aduerſus viuos īnumerabiles ⁊ mortuos īfinitos linguas acuitis. Tota xp̄ianitas cōtra vos eſt:⁊ tn̄ a ſentētia nō recedítis. Que ſi vera eſſet omnes noſtri ꝓgenitores cum dyabolo ⁊ eius angelis arderent:qui calicis expertes fuerunt. Nam regnū hoc poſtꝙ̄ ſacramentis eccleſie relictis idolis miciatum eſt:ſemper apoſtolice ſedis ritu cōmunicauit:exceptis paucis annis eui noſtri:in quo monitore Johanne hus atꝙ Hieronymo ab eccleſie vnitate receſſiſtis. ¶ Galeth. Arguis paucitatem noſtrā:ſed xp̄s aduerſus multitudinē iudeorꝫ paucis diſcipulis circumdatus predicare nō timuit:nec multis erant iudei conſiderata gentiliū multitudine quando legem acceperunt moſaycam. ¶ Eneas. Chriſtus deus ⁊ homo dominus ⁊ magiſter nouā daturus legē in mundū venit redēpturuſꝙ ppl'm. Qualis cōparatio lucis ad tenebras. Terre ad celū. Chriſti ad belial. Non tamen dominus ſine miraculis creditus eſt:neꝙ moyſes adſꝙ ſignis legem tulit. At vos q̄ ſigna facitis vt veſtre paucitati credamus:vobiſcūꝙ ſim'. ¶ Galeth. Generatio praua ⁊ adultera ſignū querit. Nos paucitatis noſtre tutorē xp̄m habem' qui apud euangelium dicit. Vbicūꝙ fuerint duo aut tres collecti in nomine meo:ego cum eis ſuꝫ. Non indigemus humano fauore qui ducimur celeſti ductore. ¶ Eneas. Apud Cyprianuꝫ martyrem his ſororia verbis nōnulli iactabant:quibus ille ſic reſpondit. Corruptores euangelij atꝙ interpretes falſi extrema ponunt ⁊ ſuperiora pretereunt:partim memores:partim ſubdole cōprimentes vt ipſi ab eccleſia ſciſſi ſunt:ita capituli vnius ſentētiam ſcindunt. Dn̄s em̄ cū diſcipulis ſuis vnanimitatē ſuaderet ⁊ pacem. Dico inquit vobis:quoniā ſi duo ex vobis cōuenerint in terra de omni re quācunꝙ petieritis cōtinget vobis a patre meo qui in celis eſt. Vbicunꝙ em̄ fuerint duo vel tres collecti in nomine meo ego cum eis ſum. Oſtendens nō multitudini:ſed vnanimitati deprecantiū plurimum tribui. Si duo inquit ex vobis conuenerint in terra vnanimitatem p̄us poſuit:cōcordiam pacis ante premiſit:vt conueniat vobis fideliter ⁊ firmiter docuit. Quomodo autem poteſt em̄ cum aliquo conuenire qui cum corpore ipſius eccleſie:⁊ cum vniuerſa fraternitate nouus venit. Notate verba ⁊ ſignate myſteria. Non eſt cū eis xp̄s qui ab eccleſia recedunt. In vna eccl'ia fuimus oēs:prius vna fides:vnus deus:vnus ritus:⁊ vobis ⁊ nobis erat. Non nos a vobis:ſꝫ vos a nobis receſſiſtis:facienteſꝙ vobis cōuenticula diuerſa:ꝑegrina dogmata recipientes:q̄ nō audiuerāt partes noſtri veritatis caput atꝙ originē reliquiſtis. Quod ſi xp̄i p̄ſentiam cupitis ad ſpōſam eius redeundū eſt. ¶ Galet. Nos in eccl'ia ſumus:neꝙ ab illa receſſimus vnꝙ̄. Tranſire aūt ad vos dum xp̄i legē violatis nulla ratio ſuadet:q: nunꝙ̄ myſtico xp̄i corpori iungitur qui ab eius euangelio ſeparatur:ſed cur nobis reticeos:ſi qua eſt ꝯſtitutio q̄ ſumere calicē vetat ¶ Eneas. Quia noluiſtis obedientiā polliceri. Sed dicā tn̄ ego ita p̄tos arbitror: vt conſuetudinem vniuerſalis eccl'ie nō minoris efficacie cenſeatis ꝙ̄ ſcriptam legē:q: vis legis ex cōſenſu reſultat. Conſenſus aūt minor nō ineſt cōſuetudini ꝙ̄ legi cōſcripte. Nam cōſuetudinem longus ⁊ approbatus vſus inducit. Que nullius impedimenta clamore:diuino magis ꝙ̄ humano videtur recepta conſilio. Leges autem q̄uis dei nutu decerni credantur:ſepe tamen vel populi vel ſenatus magna parte diſſentiente traduntur. Ob quam rem nō minus plectendus eſt vetuſte cōſuetudinis ꝙ̄ ſcripte legis preuaricator. Cum igitur iam pluribus:ſeculis obſeruauit eccl'ia:ne plebes de calice biberēt:decedat ⁊ nos bohemos huius obſeruātie tanꝙ̄ paterne legis emulatores exiſtere que ſicut ante dictum eſt:neꝙ noui neꝙ veteris teſtamenti codicibus aduerſaꝫ:ſꝫ rōne magna ⁊ honeſtate ſubnixa eſt. Verum quia ſcripti decreti ſanctionem requiſitis non fruſtrabor expectationem veſtrā. Euoluite Cōſtantieñ. concilium:atꝙ eius acta perquirite. Conſuetudinē quā modo expoſui ⁊ approbatā ⁊ ꝓ lege rectam ⁊ ſcripto firmaꝫ reꝑietis. In baſilea quoꝙ dum

generalis ſynodus illic erat: poſtq̄ exacte viſa ſunt ⁊ diligenter excuſſa ſacrarū teſtimonia litte-
rarum magnoꝝ conciliorum decretis: ac ſanctoꝝ patrum ⁊ illuſtrium doctorū traditionibus emu-
cleate penſatis: decretum promulgatum eſt: quod aperte declarat fideles laicos: ſiue clericos cō-
municantes: ⁊ nō conficientes: ad ſuſcipiendum ſub ſpecie panis ⁊ vini diuinū eucharistie ſacra-
mentum ex precepto dn̄i non eſſe aſtrictos. Jn cuius ſine ſubiungitur. Laudabilis quoq; conſue-
tudo cōmunicandi laicalem populum ſub vna ſpecie ab eccleſia ⁊ ſanctis patribus introducta: ac
hactenus diutiſſime obſeruata: ⁊ a doctoribus diuine legis ſanctarum ſcripturarum atq; canonū
multam peritiam habentibus: iam longo tempore cōmendata: pro lege habenda eſt. Nec alicui li-
citum eſt eam reprobare: aut ſine auctoritate eccleſie ipſam imutare. Sic ergo ⁊ ſcripta concilio-
rum habetis decreta ⁊ vetuſtum eccleſie ritum. ¶ Baleth. Poteſt eccleſia vel concilium que xp̄s
inſtituit ſacramenta peruertere. ¶ Eneas. Non poteſt. ¶ Baleth. At ſacramentum hoc ſub ſpe-
cie panis ⁊ vini xp̄s inſtituit. Cur peruertit eccleſia que panem ſolum ad laicos defert. ¶ Eneas.
Non peruertit eccleſia ſacramētum: ſed ritum mutat. Que ſunt enim de neceſſitate ſacramento-
rum immutabilia perſeuerant. Que circa ritum ſunt immutare eccleſia poteſt. Cuius poteſtas
non minor eſt hodie q̄ ſub apoſtolis erat. Poteſtas autem ⁊ adminiſtratio eccleſie ſicut doctores
tradunt: tribus in rebus conſiſtit. Jn ordinibus diuerſorum prelatorum. Jn adminiſtrationib' ſa-
cramentoꝝ. Jn diuerſis preceptis ſubditorum. Ob quā rem nō ſine ratione putauit doctor inſi-
gnis aquinas: in arbitrio eſſe eccleſie diuerſos gradus prelatorum inſtituere ⁊ inſtitutos pro reruꝫ
diuerſitate vel temporꝫ amouere. Sic ſubdiaconi ſunt ordinati: quos eccleſia primitiua neſciuit.
Sic prelati: preſbyteri: ep̄i quos olim Hieronymus equalis fuiſſe poteſtatis affirmat. Sic cardi-
nalium ſacer ſenatus inuentus: eccleſie magnū decus ⁊ ſtabile firmamētum. Poteſt etiam eccle-
ſia in adminiſtratione ſacramentorum abolitis prioribus nouos ritus inducere ⁊ cerimonias no-
uas. Qua de re licet dn̄s diſcipulos ſuos ſacra cena cōmunicauit: eccleſia tn̄: neq; pranſos: neq;
ſenatos fratres: niſi neceſſitatis cauſa tantū ſacramētum permittit aſſumere. Rurſus quoq; q̄-
uis amictus linthea xp̄us: quotidiana veſte indutus: hoc ſacramētum inſtituerit: dixitq; pauciſſi-
ma verba: eccleſia tn̄ ob eius reuerentiam: ⁊ ornamēta veſtimētorum ſacerdotibus dedit: ⁊ miſſa-
rum ſolēnia ꝓphetarum ⁊ apoſtoloꝝ lectionibus ⁊ deuotis orationibus adornauit. Sic eñi in ve-
teri lege rubricatas pelles ⁊ rudia tabernacula ſacra ſublimis gloria templi ſecuta eſt. Sic ⁊ i. no-
uo teſtamēto poſt illa eccleſie ꝓmitiue rudimēta pedetentim ſplendor in cultu diuino ⁊ rit' ſacra-
mentoꝝ expolitio: ⁊ maieſtas ſacerdotij maior ſucceſſit. Tertio loco poteſt eccleſia ſtatuta et or-
dinationes patrum q̄ de moribus agunt: put loco tp̄i ⁊ perſonis viderit cōuenire imutare ⁊ abro-
gare: ſicut ⁊ pri' diximus. Sed q̄tum ad ſacramētum pertinet quod neceſſarium eſt tolli nō pōt:
quod neceſſitati non ſubeſt ⁊ variari poteſt ⁊ tolli. Jn eucharistia vero ſicut ante prolatum eſt nō
eſt vſus vtriuſq; ſpeciei populo neceſſarius: adimi ergo altera ſpecies non inepte potuit: quia nō
eſt hoc ſacramentum variare: ſed vſum. ¶ Baleth. Sacramentum eſt ſub ſpecie vini: quis neget
ergo qui vini ſpeciem tollit: ſacramentum tollit. ¶ Eneas. Haud recte infers. Septem ſunt eccle-
ſie ſacramenta ⁊ ſi vos quandoq; non tantum recipitis: ex his vnū eſt eucharistia precellētiſſimū
⁊ maximū hoc ſemper integrum: ⁊ vnū eſt ſiue ſub vna ſpecie ſumitur: ſiue ſub duabus: ⁊ licet mil-
le particule panis fiant vniq; totidem: vnus tamen eſt vbiq; totus ⁊ integer chriſtus. Neq; ſubtra-
cta vini ſpecie ſubtrahitur ſacramentum: quia totuꝫ in altera ſumitur. Recte igitur ⁊ ſanctiſſime
romana eccleſia in huius obſeruantia ſacramenti ſeſe habet. Quibus ex rebus ſi conſolatione ſpi-
ritus cupitis: ſi quietem amatis: ſi veritatem queritis: ſi lucrifacere animas vultis: ſedem apo-
ſtolicam audite: ſequimini traditiones eius: honorate illam: quoniam ſancta eſt immaculata ſpō-
ſa chriſti columba pura ⁊ albiſſima: ex cuius ore felicis ramus oliue dependet: qui pacem homini-
bus pollicetur ſuperbis bello minatur. Finitis ſermonibus iſtis aſſurrexit vnus de primorib' tha-
borītarum ⁊ animo ſatis inflato. Quid tu nobis inquit apoſtolicam ſedem tot verbis amplificas.
Nos papam ⁊ cardinales auaricie ſeruos nouimus: impatientes: inflatos: tumidos: ventri ac libi-
dini deditos: miniſtros ſcelerum: diaboli ſacerdotes: ⁊ antichriſti precurſores: quoꝝ deus venter
eſt: pecunia celum. Erat hic homo ventroſus craſſus ⁊ multo abdomine pinguis: quem cum aſpe-
xiſſem admonui ventri eius leuiter manus ac ſubridēs. Unde inquā tumor hic ventris eſt. Cur te
ieiunio maceras ⁊ affligis inedia. Riſerunt omnes magniſq; illum cachinationibus exceperunt.
At ego cum animaduerterem ſacerdotes illos magis ſtudio contradicendi q̄ voto diſcēdi ad me
veniſſe poſui modū verbis meis ſubtraxiq; diſputationi pedem. Jntellexi enim q facilius ⁊ leui'
eſſet tribulenti maris concitos fluctibus clamoribus retundere: q̄ illoꝝ rabiē ſermonibus coer-
cere. Nam labor irritus ⁊ nullius effectus eſt offerre lumen ceco: ſermonē ſurdo: ſapientiā bruto.
Cōuerſus tn̄ ad eos dixi. Collegę mei pranſi ſunt ⁊ itineri ſe accingūt: hora eſt vt a vobis recedā:
ſatis diu ſimul diſputauim'. Vos tn̄ vt video nec meis verbis fidem prebetis: nec ego veſtris ar-
gumentationibus moueo: remaneamus omnes quod ante fuimus. Exiſtimaui hoc priuſq̄ incepe-

rem:nolui tranſilere vt mea taciturnitas opinionū veſtrarū fieret auctoritas. Nec quis poſthac diceret:ſin apud thaboritas ſeneñ. epīs nec quicꝗ̄ aduerſus illoꝝ ſententiā dixit:aut eos vera ſentire putauit:aut eoꝝ argumenta poſſe ſuperare diffiſus eſt. Quia ſi nihil aliud verba noſtra fecerunt: hoc tñ preſtant ꝙ me veſtris opinionibus aduerſantē omnes q̄ aſtant intellexerūt. Vos tñ amplius ⁊ fortaſſe melius cogitabitis. Tu illi ſi tēpus eſſet afferemus huc libros oſtendere miſcꝫ tibi:quia xp̄i ſequaces ⁊ legis dei zelatores ſumus. Sed vale. Ad quos ego. Nec vobis nec mihi ociū eſt:valere. Atqꝫ hoc modo eos a me dimiſi ⁊ exeunte domino de roſenberg cū eo ſoboſlaniā veni atqꝫ in decurnā inſulam ⁊ ſeniorem de roſenberg. dominū petiui. videbatur mihi vltra ſauromathias ⁊ glacialem occeanū fuiſſe: inter barbaros: inter antropofagos: aut inter monſtruoſos indie libieqꝫ gentes:nec ſane in oī terra quā circuit amphitrite:gens nulla eſt monſtruoſior thaboritis. Ethiopes em̄ quoſdā ⁊ ſcitas ⁊ trapobanas corporis vicio mōſtruoſos aiunt. Thaboritas vero deprauate mentis vicia innumerabiles anime macule monſtruoſos efficiunt. Ad quos om̄es hereſes migrauere:quos ad initio naſcentis eccleſie vſqꝫ in hunc diem peſtifera ingenia ſeminarunt. Sunt ibi nicolaite:ſunt arriani:ſunt manichei:ſunt armeni:ſunt neſtoriani:ſunt berengarij: ſunt pauperes de lugduno. Precipui apud eos Valdenſes habentur vni⁹ xp̄i vicarij ⁊ apoſtolice ſedis inimici:qui dum frena ſuperioritatis abijciunt:libertatēqꝫ predicant:neceſſarium eſt vt oēs errores admittāt. A quibus dum exiuiſſem:ex inferiori videbar inferno reuerſus. Nec me prius ad ſuperos recepiſſe putaui ꝙ̄ buduiſeos atqꝫ Vlricum de roſenberg cōueni. Nam ⁊ buduiſci nullis hereſibus inquinati ſunt:⁊ Vlricus acerrimus hoſtis hereticorum: verus eccleſie filius inter alios bohemie:principes qui fidem catholicam verbis armiſqꝫ tuentur: anterior eſt dignus quē fides catholica inter caros habeat ⁊ inter primos honoret. Scripſi hec tue preſtabilitati feſtino ⁊ currenti calamo. Properante namqꝫ romam Johāne meo quem probe noſti:malui te que mihi in hac via contigerent vtcunqꝫ narrata cognoſcere ꝙ̄ penitus ignorare. Res altas de fide diſputantes et archanos ſcripture ſenſus attingere preſumpſimus. Scio quia non defuerunt inepcie. Nam rudem ⁊ inexpertum tyronem hec me pugna ſuſcepit. Sed nolui latrantes lupos abire ſuperne claritatis lumen intrepidus expectaui:iactaui ſuper dominū curam meam ⁊ ipſe adiuuit. ſenſi diuinitus aſſiſtentiam:nam verba neſcio quomodo ſuapte fluebant:quibus miſeri thaborite miſerabiliter premebantur benignus ⁊ miſericors dominus: qui nec peccatorum voces obaudit. Credo ⁊ certus ſum quia non mea vita:ſed mea fides meruit audiri: ne thaboritarū elenchis inuoluerer aut ſophiſmatibus caperer:vtcunqꝫ res acta eſt. Scio me plura tūc dixiſſe ⁊ minimo ſcripſiſſe digna correptione. Sed que tunc dixi corripi nequeūt: quia ſemel emiſſum irreuocabile verbum. Que nunc ſcribo facile poterunt emandari priuſꝙ̄ edantur. Ideo te per veterem beniuolentiam ⁊ quā mihi ſemper oſtendiſti charitatem precor te ⁊ oro huic opuſculo vt tuam limam ſummāqꝫ manū admoueas. Neqꝫ prius in lucem ſinas exire ꝙ̄ tuo fuerit acri ⁊ graui iudicio comprobatum. Vale noſtri memor ⁊ amans. Quando deus ⁊ fata volent veniemus ad te. Ex noua ciuitate. xij. kalendas ſeptembris. Sub anno domini. M.cccclj.

¶ Oratio enee de conſtātinopolitana clade et bello contra thurcos congregando. Epiſtola. cxxxi.

Conſtantinopolitana clades reuerendiſſimi patres: illuſtriſſimi principes: ceteriqꝫ viri genere ⁊ doctrina preſtabiles ꝙ̄ thurcorum grandis victoria: Grecorum extrema ruina: Latinorum ſumma infamia fuit: vnūquemqꝫ veſtrum vt arbitror tanto magis angit magiſqꝫ cruciat:quāto ⁊ nobiliores eſtis ⁊ meliores. Quid em̄ bono viro ⁊ nobili magis congruit:ꝙ̄ curam gerere fidei orthodoxe:fauere religioni xp̄i:nomen ſaluatoris pro ſua virili magnifacere atqꝫ extollere. Sꝫ amiſſa nūc conſtantinopoli tanta vrbe in poteſtate hoſtium redacta:tanto chriſtianorum ſanguine fuſo. tot animabus in ſeruitutem abductis:vulnerata eſt miſerabiliter catholica fides. Cōfuſa turpiter noſtra religio:xp̄i nomen dānificatum nimis atqꝫ oppreſſum. Neqꝫ ſi verum fateri volumus:multis ante ſeculis maiorem ignominiā paſſa eſt ꝙ̄ modo xp̄iana ſocietas. Retroactis namqꝫ temporibus in aſia atqꝫ in aphrica:hoc eſt in alienis terris vulnerati fuimus:nunc vero in europa id eſt in patria in domo propria. In ſede noſtra percuſſi ceſiqꝫ ſumus. Et licet dicat aliqs ante plurimos annos:ex aſia thurcos in greciam tranſiuiſſe. Thartaros citra thanaim in europam conſediſſe Sarracenos Herculeo mari traiecto hyſpanie portionem occupaſſe:nunꝙ̄ tamē aut vrbem aut locum amiſimus in europa:qui conſtantinopoli poſſit equari. Eſt enim ciuitas illa totius terre que commode colitur pene centrum. Portumqꝫ habet et ampliſſimum ⁊ tutiſſimū: in quo non dicam naues ſed numeroſe claſſes:armari ſuſtentariqꝫ poſſunt: atqꝫ inde per boſſorum:hinc per helleſpotum ad omnia mediterranei maris ſiue tuenda ſiue vexanda litora tranſmittit. At hic locus tam cōmodus tam vtilis tam neceſſarius nobis tacentibus:ne dicam dormi-

entibus amiſſus chriſto ſaluatori:lucrifactus machometo ſeductori eſt. Quid q̃ ſibi et duobus im⸗
peratoribus chriſtianis alter occiſus eſt. Nonne ex duobus chriſtianitatis oculis alterum erutũ:
ex duabus manibus alteram amputatã dicere poſſumus. Additeq̃ ex quattuor ſedibus illis pa
triarchalibus primis et principalibus:quibus veluti ſolidiſſimis baſibus chriſtiana ſubnixa fides
in omnẽ terram ramos ſuos extendit. Maiores noſtri duas ſimul cum hieroſolymitana per ignã
uiam atq̃ ſecordiam perdiderunt:nos tertiam et illam quidem cui oẽs paruere:multi ad borcam
multi ad orientẽ:thanaim iacentes populi ſeruiebant:non minori deſidia:maiori tamen infamia
prorſus amiſim⁹. Nimirũ principes ſi doletis omnes ac de tanto chriſtianitatis vulnere:quo ec⸗
cleſie grecos:ſuperaſſe thurcos:confuſos eſſe latinos animaduertitis:conſternati atq̃ attoniti
eſtis. Sed nõ eſt minor diui Ceſaris Frederici dñi noſtri glorioſiſſimi q̃ veſter meror. Uidiſſetis
eum cum tanti mali factus eſt primũ certior:in cubiculo flentem:in aula meſtum:in conſilio ſol⸗
tum:in eccleſia ſupplicem:in quouis loco turbatum et anxium. Uerum cum res chriſtiane nõ tam
dolorem et lachrimas:q̃ vigorem et arma requirent (Nam thurci maiora indies mala minantur)
opere preciũ exiſtimauit ſua ſerenitas:tum principum:tum ciuitatum accerſiri conuentũ:in quo
de tuenda chriſtiana republica conſilia caperentur. Nam priuſq̃ incipias conſulto et vbi conſulue
ris mature facto opus eſt. Fuit itaq̃ conſiliũ apud ratiſpanam cõuocatum:que ibi geſta ſunt oẽs
tenetis. Ex auctoritate illius congregationis hic nunc conuentus habetur. Cur non fuerit apud
nurembergã indicta cõuentia et cur nequiuerit ad hec negocia Ceſar aſcendere:ſatis his diebus
expoſitũ eſt. Ille quidem pro tanta chriſtianitatis neceſſitate in hoc conuentũ minime defuiſſet
ſi domũ tutam relinquere potuiſſet. Sed cum eius deſideriũ in his impediretur:quibus nõ tam
pax et ocium q̃ cõtẽtiones et bella ſunt vſui miſit hoſce preſtãtiſſimos et celeberrimos legatos qui
ſuum locum tenerent:ſuaſq̃ vices implerent cum plena et ampla poteſtate:ſiue res imperii ſiue
cõmune fidei tuende negociũ tractare liber preſto erunt. Ceterũ quia ſuper articulis ratiſpane
meditatis:hoc potiſſimũ congregatio cõcultura eſt:voſq̃ Ceſaris animũ circa illos cognoſcere
cupitis que ſit eius mens:que ſentẽtia:que voluntas aperire me nunc collegarũ meorum auctori
tas iubet. Et qui malo per obediẽtiã parum prudens q̃ per cõtumaciã videri ſapiens:onus meis
humeris pene intolerandũ ſubiui cõfiſus in eius auxilio qui victimis obedientiã pretulit. Nec ti⸗
meo ſub tanto faſce deficere:quãdo preſto ſunt qui cadenti mihi manũ porrigant. Parco quoq̃ in
hac re tanto libentius:quãto et conſpectũ veſtrũ frequentiorẽ intueor:et mihi benigniorẽ autumo.
Nec ego de omnibus articulis verba faciam:ſed illum qui eſt principaliſſimus aggredior:hoc eſt
an contra thurcos:que conſtãtinopolim per iniuriã inuaſerunt:nobilitatẽ cum principe grecorũ
occiderũt:ſacra noſtra omnia polluerũt:et vltra vincula verbera cedes chriſtianis oĩbus minitant
ſit bellum ſuſcipiendũ. Quo perſuaſo quãtas habere copias neceſſe:quomodo legendi milites:
que ſtipẽdia danda:que priuilegia cõcedenda.vnde cõmeatus habẽdi:que bellica inſtrumẽta pa⸗
randa:quo tempore:qua via ſit eundum facile cõcordabimus. Capitaneum quoq̃ ſeu belli ducem
quem priſci romanorũ imperatorẽ appellare cõſueuerũt:nõ erit arduũ nominare. Neq̃ dubitabi
tis illum eligere in quo ſit ſciẽtia rei militaris eximia:virtus excellens : auctoritas euidens:pre⸗
ſumpta felicitas qui ſit laborioſus in negociis:fortis in periculis:induſtrius in agendo:celer in
cõſiciendo:cõſultus in prouidendo:qualem reperiri apud vos minime dubitauerim. Nec de pace
domi tuenda multũ laborabitis:ſi foris bellum gerere decreueritis:vt poſtea ſuo loco dicemus.
Intelligitis iam principes oratio mea quibus in rebus radices agat:et que ſit cauſa in manibus
videtis de bello gerendo tota cõſultatio eſt. Ego qui noĩe Ceſaris bellũ venio ſuaſurus:nequaq̃
hoc oneris accepiſſem niſi rem dignã:veſtra virtute:veſtra nobilitate:veſtraq̃ natione: manife
ſtiſſime prius intellexiſſem. Agite igitur audite et cognoſcite an bellum hoc pro fide veſtra Chri⸗
ſtiana ſuſcipere debeatis. Omnis ſenatus omniſq̃ populus cui bello gerendo conſultatio eſt:cla⸗
riſſimi principes tria diligẽter ac ride et preſſe diſcutere debeatis. Ne quid agat cuius deniq̃ pe⸗
nitudo ſequatur Turpe eſt enim vt ſcipionis prouerbium fuit:poſtq̃ erratum eſt dicere nõ putarẽ.
Bellum ergo geſturus primo querat an ſit iuſtũ:ſecundo an vtile:tertio an facile. Niſi enim hec
tria concurrant:non eſt cur bonis atq̃ prudentibus viris belli gerendum ſit. Diſcutiamus et nos
hec ex ordine principes. Ac primum de belli iuſticia cognoſcamus. Bellum q̃ pro tuenda reli⸗
gione : pro ſaluanda patria:pro conſeruandis ſociis : et auctoritate ſuperioris gereretur : nemo
vnq̃ veterum reputauit iniuſtum. Hinc moyſi:hinc ioſue:hinc ſaulis:hinc dauidis:hinc macha⸗
beorum prelia cõmendãtur. Hinc illi demoſthenis clamores quibus plenũ exultabat apud athe
nas theatrum in marathone:in arteniſio:in ſalamina pro patria defunctos cõmendatis. Hinc ex
romanis Horatii Decii Fabii et alii pene innumerabiles celebrãtur qui pro ſalute ſuorum ciuiũ
ſe deuouere. Hinc ex veſtris germanis Karoli Rolandi Raynaldi Conradi Ottonis Henrici
Frederici:ceteriſq̃ preconiis extolluntur. Qui pro tutandis chriſtianorum finibus:maximis ſe peri
culis obiectarũt. Nunq̃ tamen veſtris progenitoribus tam iuſta pugnãdi cauſa:q̃ vobis obiecta

eſt nunq̄ illi tam atrocem iniuriam tam inſignem contumeliā ab infidelibus acceperunt: quemad
modum perpeſſa eſt hec noſtro tempore chriſtiana cōmunitas. Repetenda eſt breuiter hoc loco
conſtantinopolitana calamitas. Si enim ⁊ iniurie magnitudo notior ⁊ belli iuſticia manifeſtior
erit: nulla pulſatus iniuria machometus. Sic enim vocatur qui thurcis imperat. Bellum grecis
indixit. Conſtātinopolim obſedit: ac male defenſam expugnauit. Ubi Conſtātinus grecorum im
perator intrantibus vrbem thurcis in extremo patrie ſue periculo fortiſſime pugnās obtruncat.
Caput eius lancea infixum ſpectaculo fertur. Fuit miſerāda grecorū cedes: occidūtur nō ſolum
qui ſe tueri conantur: verumetiam qui proiectis armis ſeſe dedunt. Nec ego hec magni duco in
ipſo furore primi introitus trucidatos eſſe quāplurimos. Illud horreo illud abominor: illud omni
no deteſtor. Capta ciuitate depoſitis armis: coniectis in vinculis ciuibus: tum maxime ſeuitū eſt:
tum filij ante ora parentū occiſi tum viri nobiles velut beſtie mactari: tum ſacerdotes laniati:
tum monachi excarnificati: tum ſacre virgines inceſtate: tum matres ac nurus ludibrio habite.
O miſera vrbis faciem. O infelicē populū. O ſceleratū machometū. Quis talia fando temperet
a lachrymis. omnia luctu plena cede cruore: cadaueribus erat cernere. Machometus ipſe terri
bili facie tetris oculis terribili voce crudelibus verbis nephandis nutibus homicida mādat: nūc
iſtum nunc illum ad ſedem poſcit. manus in ſanguine chriſtianorū lauat. Omnia fedat: oīa polluit.
Templa dei noſtri pſeudo prophete traduntur: diuina altaria proterūtur. Oſſa martyrum ⁊ alio
rum ſanctorum iam cum chriſto regnantiū: aut porcis aut canibus obijciūtur: frangūtur ſtatue
picture delentur. Nec matris domini regine celorum glorioſe Marie virginis imagini parcitur
quin ⁊ ipſum ſaluatoris chriſti crucifixi ſimulacrum cum magno clamore: maiori irriſione precedē
tibus tympanis ac tubis in caſtra defertur: huc atqꝫ illuc rapitur conſpuitur: luto prouoluitur. O
nephas inexpiendū. O ignominiā chriſtiane gentis. O dedecus noſtri nōis ſempiternū. Huic ſi
gno in quo redempti ⁊ ſaluati ſumus: thurcorum fetidum genus illudit: ⁊ quaſi nos ſignum non ſi
gnatum colamus. Hic eſt inquit chriſtianorum deus. Sentio quia cōmouemini principes dum ſal
uatoris iniuriam refero: dum tante ciuitates damna cōmemoro: ſed quis cladem illius vrbis:
quis funera fando explicet aut poſſit lachrimis equare labores: horret animus talia meminiſſe
luctumqꝫ refugit. O nobilis grecia. Ecce nunc tuum finem: nunc demū mortua es. Heu quot olim
orbes fama rebuſqꝫ potentes ſunt extincte. Ubi nunc thebe: vbi athene vbi micene vbi lariſſa vbi
lacedemon vbi corinthiorū ciuitas vbi alia memoranda opida: quorum ſi muros queras nec rui
nas inuenies. Nemo ſolum in quo iacuerunt queat oſtendere: gratiam ſepe noſtri in ipſa grecia
requirunt: ſola ex tot cadaueribus ciuitatū cōſtantinopolis ſuperat: quem paruo ambitu bizantij
a pauſonia quondam edita: per Conſtātinū primum imperatorem eius nominis in emulatione
romane vrbis erecta: tantum operum mirabilium: tantum armorum: tantum litterarum: tantum
glorie habuit: vt omniū ciuitatum damna hec ſola vrbs compenſare ac reſarcire videretur: hinc
poſt pacem cum Gratiano factam: ⁊ Theodoſio confirmatā veniens cōſtātinopolim: rex gothorū
Athenaricus: cum regie vrbis amplitudinē ſplendoremqꝫ contemplatus eſſet veluti ſtupens di
xiſſe fertur. Uere deus terrenus eſt imperator hic habitans. Et quiſquis aduerſus eum manus
mouerit ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Et q̄uis poſt imperium ad vos o germani tranſlatū: ſepe
cōſtantinopolis capta direptaqꝫ fuerit: nunq̄ tamen in poteſtatem chriſti hoſtium: niſi modo de
uenit: nunq̄ baſilice ſanctorū dirute: nunq̄ bibliotece combuſte: nunq̄ monaſteria deſolata: nunq̄
ſacra noſtra ex toto niſi nunc deleta fuere. Itaqꝫ manſit apud conſtantinopolim vſqꝫ ad noſtrum
tempus vetuſte ſapientie monumentum: ac velut ibi domicilium litterarum eſſet: et arx ſumme
philoſophie. Nemo latinorum ſatis doctus videri poterat niſi conſtātinopoli aliquandiu ſtuduiſ
ſet: quodqꝫ florente roma doctrinarū nomen habuerunt athene: hoc tempeſtate noſtra conſtan
tinopolis obtinebat: vnde et multa veterum ſapientum volumina ſuſceperamus et in futurum
ſuſcipere ſperabamus. At nunc vincentibus thurcis ⁊ omnia poſſidentibus que greca potentia
tenuit: vereor ne de litteris grecis omnino ſit actum. Neqꝫ enim vt pleriqꝫ arbitrantur aſiani
ſunt ab origine thurci: quos vocant theucros et quibus eſt romanorum origo: quibus littere
non eſſent odio. Scitharum genus eſt ex media barbara profectum: quod vltra et euxinum pyr
richioſqꝫ montes: vt Ethnico philoſopho placet ad ſeptentrionalem occeanum ſedes habuit:
gens immunda et ignominioſa: fornicaria in cunctis ſtuprorum generibus: que vt tradit veſter
Otto Friſingenſis epiſcopus non futilis auctor: regnante apud francos pipino montes caſpi
os exiuit: ac longo itinere in aſiam ſe recepit: ibiqꝫ poſthac morata eſt. Et q̄uis ſub miti celo et
mundiori terra per tot ſecula parumper excultam ſe prebuerit: ſapit tamen adhuc multum pri
ſtine deformitatis: neqꝫ omnem barbariem deterſit. Carnes adhuc equorum veſoncium mul
tumqꝫ comedit. Libidini ſeruit: crudelitati ſuccumbit: litteras odit: humanitatis ſtudia perſe
quitur. In cuius manus veniſſe nunc doctam eloquentemqꝫ greciam: neſcio quis ſatis deflere
queat. Sed dicitis milites. Quid tu nobis litterarū detrimētū cōmemoras: quid nobis de litte

ris:nos haſtas gladioſqꝫ verſamus. Nos genus ignauū tecto gaudetis ⁊ vmbra. Immo vero fortiſſimi equites nullius quā veſtri magis intereſt ſtudia litterarum eſſe ꝙ floꝛentiſſima. Quid eñ vos viri excellantes aliud queritis: cum preſtanti animo ⁊ alto corde prelium cōmittitis: quam fame dulcedinem laudare vultis ſcio: ⁊ gaudetis cum de vobis bonos eſſe rumores auditis. Trahimur omnes ſtudio laudis ⁊ optimis quiſqꝫ gloria ducitur: inquit Cicero. Sed que laus vr̄a diuturna eſſe poteſt niſi litteris conſecretur. Breuiſſima eſt fama que humane vite ſpacio terminatur. Viuunt nomine prohemij quos littere inſertos habent fortunati ambo ſi quid mea carmina poſſunt: nulla dies vnꝙ memori vos eximet euo. In curalium ⁊ niſum inquit Maro. Nec nos aut Sāpſonis aut Gedeonis aut Iepte aut aliorum iudicum fortitudinem regumqꝫ magnifica geſta ſciremus: niſi litteris edocti eſſemus. Quanto ergo quiſqꝫ veſtrum nobiliſſimi equites aut induſtrior eſt aut fortior animoſior: tāto fauere ingenijs ac litteris magis debet. Hec ſunt enim que progenitores veſtros virtute preſtantes: quāuis iamdudum mortuos: memorie tamen hominum quaſi viuentes exhibent: et que veſtrum nomen ſi viriles fueritis ad poſteros deferre cum laude queant. Senſerat hec Alexāder Macedo: qui cum in ſigeo ſepulchrum vidiſſet Achillis. O fortunate inquit adoleſcens qui tue virtutis preconem Homerum inueneris. Et vere inquit orator. Nam niſi illi ars illa fuiſſet: idem tumulus qui corpus contexerat nomen etiam obruiſſet. Themiſtocles autem ille ſummus athenis vir: cum ex eo quereretur cuius voce libentiſſime audiret. A quo ſumma virtus inquit optime laudatur. quo dicto nimirum humanitatis et eloquentie ſtudia magnopere commendauit. At nunc contrita deletaqꝫ grecia quanta ſit facta litterarum iactura cuncti cognoſcitis: qui latinorum omnem doctrinam ex grecorum fontibus diriuatam non ignoratis. Quid ergo in tanto damno in tanta iniuria dicemus principes. An de iuſticia belli aduerſus hec monſtra hominū dubitabimus qui nulla humanitatis ſtudia colunt: qui federa nulla cuſtodiūt qui ſanguinem noſtrum ſitiunt: qui cedibus ſaturari nō poſſunt: qui ſacra dei noſtri oīa polluūt et exterminant. Fortitudo inquit Ambroſius in officijs qui bello tuetur a barbaris patriam vel domi defendit infirmos vel a latronibus ſocios plena iuſticia eſt. Quod ſi ordo ille naturalis paci accōmodatus Auguſtino teſte id poſcat vt ſuſcipiendi belli auctoritas atqꝫ conſilium penes principes ſit neqꝫ bellū alioqn iuſtū exiſtimetur: videte quāta eſt huius belli iuſticia: cuius nō ſolū papa ⁊ imperator duo maxima luminaria: duo primi in terra principes: ſed ipſe rector orbis mundiqꝫ fabricator deus eſt autor: qui ſponſam ſub eccleſiā matrē noſtram vt pupillam oculi nobis tuēdā cōmendat. Moſtrauimus belli iuſticiam fortaſſe pluribus verbis ꝙ neceſſe fuit: ſed traxit me iniuriaꝝ acerbitas. Parcite ſubirato. Date veniam leſo. Nunc ex bello que ſequatur vtilitas breuiter exponēdū eſt. Cur eñ ſi bello quiſꝙ immiſceat: niſi ex bello ſe iuuat. Vos igitur principes ſi fructum huius belli contra thurcos ſuſcipiendi cognoſcere cupitis: damna que toti xp̄ianiſſimo iminēt: niſi thurcoꝝ frangatur impetus penſitate. Audiuiſtis que paſſi ſunt cōſtātinopolitani. Idem nūc multe ciuitates expectant: niſi dum tēpus eſt opitulamini. Serpit indies hoc virus magis ac magis: nūc vna ꝓuincia nunc alia nobis deficit. Raſcia iam nouiſſime occupata eſt. Deſpotus eius ꝓuincie cum cōiuge ⁊ liberis in hungariam ſe recepit hungari qui hactenus noſtri fidei clipeus noſtre religionis murus fuere: bis victi bello poſt mortem Alberti regis: bis capti a thurcis ſunt centum milia hominum aut eo plus duobus prelijs amiſere. Non tulerunt integri thurcoꝝ vires quō fracti ferent. Succubuerūt auxiliantibus polonis quō vincent ſoli. Magna eſt thurcoꝝ potētia ⁊ in aſia ⁊ in grecia. Thartaroꝝ ferocem gentem federe iunctam habent. Ducenta ⁊ trecenta milia pugnatorum ne dicam plura in armis cogere poſſunt. Quāuis ſint hungari ſtrenui ⁊ potētes viri atqꝫ omni laude digni: non tamen tantis viribus pares habentur. Siue vincitur hungaria ſiue coacta iungitur thurcis: neqꝫ italia neqꝫ germania tua erit neqꝫ ſatis rhenus gallos ſecuros reddet. At nōnulli quia ſuis diebus non videre ſimilia nec fieri poſſe confidunt. Nos autem ſepe thartaros protrita hungaria germanie fines ingreſſos ad rhenū vſqꝫ debachatos nouimus. Hungari priuſꝙ xp̄m colerent ſepe auſtriam: bauariam: ſueuiam: franconiam: ſaxoniam percurrerunt. Attilla rex hunoꝝ ab hungaria que tūc pānonia dicebatur digreſſus: quātas italie: quātas germānie: quātas remotioris gallie atqꝫ hiſpanie turbas intulerit: nō ignoratis. Quid gothos. quid Vandalos. quid gepidas. quid herulos. quid lōgobardos. quid burgundiones referatur. Omnes hi populi per hungariam ab vlteriori ſithia venientes: hanc noſtram xp̄ianitatem miris afflixerunt modis. Expectabimus igitur ⁊ nunc venire thurcos: atqꝫ accerſitis thartaris nobilem atqꝫ potentem hungariam ſui iuris efficere: ac deinde reliquam chriſtianitatem locuſtarum more corrodere. Pugnādum ē vobis omnino principes: ſi liberi: ſi chriſtiani vitam deducere cupitis. Exiſtimatote nunc an ſaluis et integris ſocijs: an fractis atqꝫ dimiſſis id agere magis expediat. Romani quos fama ſapientiſſimos fuiſſe predicat: ſociorum tutelam ſemper ſuam ſalutem eſſe ducebant: ac foris quam domi pugnare malebant. Nam foris ſi qua fuerit accepta calamitas emendari poteſt. Que domi excipiuntur clades exitiales habentur. Hinc Hanibal max-

eſt nunq̄ illi tam atrocem iniuriam tam inſignem contumeliā ab infidelibus acceperunt: quemadmodum perpeſſa eſt hec noſtro tempore chriſtiana cōmunitas. Repetenda eſt breuiter hoc loco conſtantinopolitana calamitas. Si enim ⁊ iniurie magnitudo notior ⁊ belli iuſticia manifeſtior erit: nulla pulſatus iniuria machometus. Sic enim vocatur qui thurcis imperat. Bellum grecis indixit. Conſtātinopolim obſedit: ac male defenſam expugnauit. Ubi Conſtātinus grecorum imperator intrantibus vrbem thurcis in extremo patrie ſue periculo fortiſſime pugnās obtruncat. Caput eius lancea infixum ſpectaculo fertur. Fuit miſerāda grecorum cedes: occidūtur nō ſolum qui ſe tueri conantur: verumetiam qui proiectis armis ſeſe dedunt. Nec ego hec magni duco in ipſo furore primi introitus trucidatos eſſe quāplurimos. Illud horreo illud abominor: illud omnino deteſtor. Capta ciuitate depoſitis armis: coniectis in vinculis ciuibus: tum maxime ſeuitū eſt: tum filij ante ora parentū occiſi tum viri nobiles velut beſtie mactari: tum ſacerdotes laniati: tum monachi excarnificari: tum ſacre virgines inceſtare: tum matres ac nuris ludibrio habere. O miſera vrbis faciem. O infelicē populū. O ſceleratū machometū. Quis talia fando temperet a lachrymis. omnia luctu plena cede cruore: cadaueribus erat cernere. Machometus ipſe terribili facie terris oculis terribili voce crudelibus verbis nephandis nutibus homicida mādat: nūc iſtum nunc illum ad ſedem poſcit. manus in ſanguine chriſtianorum lauat. Omnia fedat: oīa polluit. Templa dei noſtri pſeudo prophete traduntur: diuina altaria proterūtur. Oſſa martyrum ⁊ aliorum ſanctorum iam cum chriſto regnantiū: aut porcis aut canibus obijciūtur: frangūtur ſtature picture delentur. Nec matris domini regine celorum glorioſe Marie virginis imagini parcitur quin ⁊ ipſum ſaluatoris chriſti crucifixi ſimulacrum cum magno clamore: maiori irriſione precedētibus tympanis ac tubis in caſtra defertur: huc atq; illuc rapitur conſpuitur: luto prouoluitur. O nephas inexpiendū. O ignominiā chriſtiane gentis. O dedecus noſtri noīs ſempiternū. Huic ſigno in quo redempti ⁊ ſaluati ſumus: thurcorum fetidum genus illudit: ⁊ quaſi nos ſignum non ſignatum colamus. Hic eſt inquit chriſtianorum deus. Sentio quia cōmouemini principes dum ſaluatoris iniuriam refero: dum tante ciuitates damna cōmemoro: ſed quis cladem illius vrbis: quis funera fando explicet aut poſſit lachrimis equare labores: horret animus talia meminiſſe luctumq; refugit. O nobilis grecia. Ecce nunc tuum finem: nunc demū mortua es. Heu quot olim orbes fama rebuſq; potentes ſunt extincte. Ubi nunc thebe: vbi athene vbi micene vbi lariſſa vbi lacedemon vbi corinthiorū ciuitas vbi alia memoranda opida: quorum ſi muros queras nec ruinas inuenies. Nemo ſolum in quo iacuerunt queat oſtendere: gratiam ſepe noſtri in ipſa grecia requirunt: ſola ex tot cadaueribus ciuitatū cōſtantinopolis ſuperat: quem paruo ambitu bizantij a pauſonia quondam edita: per Conſtātinum primum imperatorem eius nominis in emulatione romane vrbis erecta: tantum operum mirabilium: tantum armorum: tantum litterarum: tantum glorie habuit: vt omniū ciuitatum damna hec ſola vrbs compenſare ac reſarcire videretur: hinc poſt pacem cum Gratiano factam: ⁊ Theodoſio confirmatā veniens cōſtātinopolim: rex gothorū Athenaricus: cum regie vrbis amplitudinē ſplendoremq; contemplatus eſſet veluti ſtupens dixiſſe fertur. Uere deus terrenus eſt imperator hic habitans. Et quiſquis aduerſus eum manus mouerit ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Et q̄uis poſt imperium ad vos o germani tranſlatū: ſepe cōſtantinopolis capta direptaq; fuerit: nunq̄ tamen in poteſtatem chriſti hoſtium: niſi modo deuenit: nunq̄ baſilice ſanctorū dirute: nunq̄ bibliotece combuſte: nunq̄ monaſteria deſolata: nunq̄ ſacra noſtra ex toto niſi nunc deleta fuere. Itaq; manſit apud conſtantinopolim vſq; ad noſtrum tempus vetuſte ſapientie monumentum: ac velut ibi domicilium litterarum eſſet: et arx ſumme philoſophie. Nemo latinorum ſatis doctus videri poterat niſi conſtātinopoli aliquandiu ſtuduiſſet: quodq; florente roma doctrinarum nomen habuerunt athene: hoc tempeſtate noſtra conſtantinopolis obtinebat: vnde et multa veterum ſapientum volumina ſuſceperamus et in futurum ſuſcipere ſperabamus. At nunc vincentibus thurcis ⁊ omnia poſſidentibus que greca potentia tenuit: vereor ne de litteris grecis omnino ſit actum. Neq; enim vt pleriq; arbitrantur aſiani ſunt ab origine thurci: quos vocant theucros ex quibus eſt romanorum origo: quibus littere non eſſent odio. Scitharum genus eſt ex media barbara profectum: quod vltra et euxinum pirrichioſq; montes: vt Ethnico philoſopho placet ad ſeptentrionalem occeanum ſedes habuit: gens immunda et ignominioſa: fornicaria in cunctis ſtuporum generibus: que vt tradit veſter Otto Friſingenſis epiſcopus non futilis auctor: regnante apud francos pipino montes caſpios exiuit: ac longo itinere in aſiam ſe recepit: ibiq; poſthac morata eſt. Et q̄uis ſub mitiori celo et mundiori terra per tot ſecula parumper excultam ſe prebuerit: ſapit tamen adhuc multum priſtine deformitatis: neq; omnem barbariem deterſit. Carnes adhuc equorum veſoncium multumq; comedit. Libidini ſeruit: crudelitati ſuccumbit: litteras odit: humanitatis ſtudia perſequitur. In cuius manus veniſſe nunc doctam eloquentemq; greciam: neſcio quis ſatis deflere queat. Sed dicitis milites. Quid tu nobis litterarū detrimētū cōmemoras: quid nobis de litte-

ris:nos haſtas gladioſqꝫ verſamus. Uos genus ignauū tecto gaudetis ⁊ vmbra. Immo vero for-
tiſſimi equites nullius quā veſtri magis intereſt ſtudia litterarum eſſe ꝙ̄ floꝛētiſſima. Quid enī
vos viri excellantes aliud queritis: cum pꝛeſtanti animo ⁊ alto coꝛde pꝛelium cōmittitis: quam
fame dulcedinem laudare vultis ſcio:⁊ gaudetis cum de vobis bonos eſſe rumoꝛes auditis. Tra-
himur omnes ſtudio laudis ⁊ optimis quiſqꝫ gloꝛia ducitur:inquit Cicero. Sed que laus vr̄a diu
turna eſſe poteſt niſi litteris conſecretur. Bꝛeuiſſima eſt fama que humane vite ſpacio termina-
tur. Uiuunt nomine pꝛohemiſ quos littere inſertos habent foꝛtunati ambo ſi quid mea carmina
poſſunt:nulla dies vnqꝫ memoꝛi nos eximet euo. In curalium ⁊ niſum inquit Maro. Nec nos aut
Sāpſonis aut Gedeonis aut Jepte aut alioꝛum iudicum foꝛtitudinem regumqꝫ magnifica geſtā
ſciremus:niſi litteris edocti eſſemus. Quanto ergo quiſqꝫ veſtrum nobiliſſimi equites aut indu-
ſtrioꝛ eſt aut foꝛtioꝛ animoſioꝛ:tāto fauere ingeniiſ ac litteris magis debet. Hec ſunt enim que
pꝛogenitoꝛes veſtros virtute pꝛeſtantes:quāuis iamdudum moꝛtuos:memoꝛie tamen hominum
quaſi viuentes exhibent: et que veſtrum nomen ſi viriles fueritis ad poſteros deferre cum laude
queant. Senſerat hec Alexāder Macedo:qui cum in ſigeo ſepulchꝛum vidiſſet Achillis. O for-
tunate inquit adoleſcens qui tue virtutis pꝛeconem. Homerum inueneris. Et vere inquit oꝛatoꝛ.
Nam niſi illi ars illa fuiſſet:idem tumulus qui coꝛpus contexerat nomen etiam obꝛuiſſet. Themi
ſtocles autem ille ſummus athenis vir:cum ex eo quereretur cuius voce libentiſſime audiret. A
quo ſumma virtus inquit optime laudatur. quo dicto nimirum humanitatis et eloquentie ſtudia
magnopere commendauit. At nunc contrita deletaqꝫ grecia quanta ſit facta litterarum iactura
cuncti cognoſcitis:qui latinoꝛum omnem doctrinam ex grecoꝛum fontibus diriuatam non ignoꝛa
tis. Quid ergo in tanto damno in tanta iniuria dicemus pꝛincipes. An de iuſticia belli aduerſus
hec monſtra hominū dubitabimus qui nulla humanitatis ſtudia colunt:qui federa nulla cuſtodiūt
qui ſanguinem noſtrum ſitiunt:qui cedibus ſaturari nō poſſunt: qui ſacra dei noſtri oīa polluūt
et exterminant. Foꝛtitudo inquit Ambꝛoſius in officiis qui bello tuetur a barbaris patriam vel
domi defendit infirmos vel a latronibus ſocios plena iuſticia eſt. Quod ſi oꝛdo ille naturalis paci
accōmodatus Auguſtino teſte id poſcit vt ſuſcipiendi belli auctoꝛitas atqꝫ conſilium penes pꝛin-
cipes ſit neqꝫ bellū alioqn iuſtū exiſtimet: videte quāta eſt huius belli iuſticia:cuius nō ſolū papa
⁊ imperatoꝛ duo maxima luminaria:duo pꝛimi in terra pꝛincipes: ſed ipſe rectoꝛ oꝛbis mundiqꝫ
fabꝛicatoꝛ deus eſt autoꝛ:qui ſponſam ſub eccleſiā matrē noſtram vt pupillam oculi nobis tuēda
cōmendat. Moſtrauimus belli iuſticiam foꝛtaſſe pluribus verbis ꝙ̄ neceſſe fuit:ſed traxit me in-
iuriaꝝ acerbitas. Parcite ſubirato. Date veniam leſo. Nunc ex bello que ſequatur vtilitas bꝛeui-
ter exponēdū eſt. Cur enī ſi bello ꝗſꝙ̄ immiſceat:niſi ex bello ſe iuuat. Uos igitur pꝛincipes ſi fru-
ctum huius belli contra thurcos ſuſcipiendi cognoſcere cupitis:damna que toti xp̄ianiſſimo imi-
nēt:niſi thurcoꝝ frangat impetus penſitate. Audiuiſtis que paſſi ſunt cōſtātinolitam. Idem nūc
multe ciuitates expectant:niſi dum tēpus eſt opitulamini. Serpit indies hoc virus magis ac ma
gis: nūc vna ꝓuincia nunc alia nobis deficit. Raſcia iam nouiſſime occupata eſt. D iſpoſitus:eius
ꝓuincie cum cōiuge ⁊ liberis in hungariam ſe recepit hungari qui hactenus noſtri fidei clipeus
noſtre religionis murus fuere:bis victi bello poſt moꝛtem Alberti regis:bis capti a thurcis ſunt
centum milia hominum aut eo plus duobus pꝛeliis amiſere. Non tulerunt integri thurcoꝝ vires
quo fracti ferent. Succubuerūt auxiliantibus polonis quō vincent ſoli. Magna eſt thurcoꝝ potē
tia ⁊ in aſia ⁊ in grecia. Thartaroꝝ ferocem gentem federe iunctam habent. Ducenta ⁊ trecenta
milia pugnatoꝛum ne dicam plura in armis cogere poſſunt. Quāuis ſint hungari ſtrenui ⁊ potē-
tes viri atqꝫ omni laude digni:non tamen tantis viribus pares habentur. Siue vincitur hunga-
ria ſiue coacta iungitur thurcis:neqꝫ italia neqꝫ germania tua erit neqꝫ ſatis rhenus gallos ſecu
ros reddet. At nōnulli quia ſuis diebus non videre ſimilia nec fieri poſſe confidunt. Nos autem
ſepe thartaros pꝛotrita hungaria germanie fines ingreſſos ad rhenū vſqꝫ debachatos nouimꝰ.
Hungari pꝛiuſꝙ̄ xp̄m colerent ſepe auſtriam:bauariam:ſueuiam:franconiam:ſaxoniam percurre
runt. Attilla rex hunoꝝ ab hungaria que tūc pānonia dicebatur digreſſus: quātas italie: quātas
germāie:quātas remotioꝛis gallie atqꝫ hiſpanie turbas intulerit:nō ignoꝛauit. Quid gothos. quid
Uandalos. quid gepidas. quid herulos. quid lōgobardos. quid burgundiones referatur. Omnes
hi populi per hungariam ab vlterioꝛi ſithia venientes:hanc noſtram xp̄ianitatem miris afflixe-
runt modis. Expectabimus igitur ⁊ nunc venire thurcos:atqꝫ accerſitis thartaris nobilem atqꝫ
potentem hungariam ſiui iuris efficere:ac deinde reliquam chꝛiſtianitatem locuſtarum moꝛe coꝛ-
rodere. Pugnādum ē vobis omnino pꝛincipes:ſi liberi:ſi chꝛiſtiani vitam deducere cupitis. Exiſti
matote nunc:an ſaluis et integris ſociis:an fractis atqꝫ dimiſſis id agere magis expediat. Ro-
mani quos fama ſapientiſſimos fuiſſe pꝛedicat: ſocioꝛum tutelam ſemper ſuam ſalutem eſſe
ducebant: ac foꝛis quam domi pugnare malebant. Nam foꝛis ſi qua fuerit accepta calami
tas emendari poteſt. Que domi excipiuntur clades exitiales habentur hinc Hanibal marꝛ-

mus ille penorum imperator cum regi ſirie anthiocho aduerſus romanos bellum ſuaderet: non
in aſia ſiue in grecia: ſed in italia pugnandum eſſe dicebat. Et vos ergo theutones: ſi quemadmo-
dum ſpero ſapientes eritis maiores veſtros imitabimini: qui remota ſemper a domo bella gere-
re: ac vicinorum fines non minus q̄ ſuos tueri conſueuerunt. Quod ſi vos germani hoc tempore
hungaros neglexeritis: non erit deniq̄ cur vos ex gallis auxilia preſtolamini: nec rurſus illi apud
hiſpanos opem inuenient. Atq̄ ita fiet: vt cum ſingulis ſemper gentibus pugnaturi hoſtes: facile
quod cupiunt orbis imperium aſſequentur. Quod ſi acceptis armis ⁊ hungaris ⁊ raſtianis ⁊ alijs
xp̄ianis: qui vicini ſunt thurcorum potentie opem tuleritis: non ſolum vicinos veſtros tuebimini
ſed voſipſos vxores ac liberos veſtros ex maximo periculo liberalitatis. Atq̄ hec eſt vt mihi vi-
detur maxima vtilitas belli gerendi. Cum exploratum ſit ad nos dietim thurcos ꝓperare prius
occurrite q̄ veſtros fines ingrediantur ⁊ auxilia vicinis afferte. Nam tunc tua res agitur vt ille
vt paries cum proximus ardet. Quod ſi certiſſime eſſetis nunq̄ illos ad vos eſſe venturos: pro
debito tamen baptiſmi veſtri quo eſtis initiati: pro maximis beneficijs quibus vos diuina pietas
cumulauit: aduerſus hos euāgelij corruptores ⁊ chriſti perfidos inimicos eiuſq̄ crucis deriſores
bellum gerere deberetis. Equidem preſtantiſſimi principis cum omnibus virtutibus affecti ſi-
tis. Nihil tn̄ arbitror vos magis velle q̄ gratos eſſe atq̄ videri. Hec eſt enim vna virtus nō ſolū
maxima ſed mater omnium virtutum reliquarum. Quid eſt enim pietas niſi voluntas grata er-
ga parētes. Qui ſunt qui libenti animo pro patria pugnant: niſi q̄ patrie beneficia meruerunt.
Qui ſunt qui fidem erga principes inuiolatam cuſtodiunt: niſi qui eos in ſe beneficos recordātur.
Qui ſunt qui preceptores honorant niſi qui ſe doctrinam ab his recepiſſe non ſunt obliti. Qui ſūt
qui amicos omni ſtudio proſequuntur: niſi qui fructum amicitie tenaci memoria tenent. Quod ſi
erga patriam erga parentes: principes: preceptores: amicos grati eſſe debemus: quanto magis
erga deum noſtrum: ⁊ cuius obſecro pignora quam dei noſtri beneficia ſumus experti. ille cum ni-
hil eſſemus nos in eſſe ꝓduxit: neq̄ lapides aut arbores aut equos ſed homines rationis partici-
pes nos creauit: nobis ingenium ſermonem virtutem vires corporis atq̄ anime dedit. Et cū pri-
mi parentes culpa inferni mancipium factū eſſemus: vt nos redimeret deſcendit de celo: exinani-
uit ſeipſm formam ſerui accepit: hoiem induit: factus obediens vſq̄ ad mortem: mortem autē cru-
cis: inquit apoſtolus. Sub ipſa autem paſſione ⁊ cruce priuſq̄ ad crudelitatē necis ⁊ effuſionē ſan-
guinis perueniretur q̄ conuicioꝝ probra: que cōtumeliarum ludibria tulit: ſputaminia inſultātium
excepit: qui ſputo ſuo ceci oculos aperuerat: flagellatus eſt qui poteſtatem flagellandi demones
habet. Spinis coronatus eſt qui ſanctos ſuos floribus coronat eternis palmis. In faciem ceſus ē
qui veras palmas mundum vincentibus tribuit. Spoliatus eſt terrena ⁊ caduca veſte qui celeſti
atq̄ immarceſſibili candidate animas veſtit. Cibatus eſt felle qui ſe cibum homini prebuit. Pota-
tus eſt aceto qui populo ſuo nectaria pocula repromittit. Agnus ille innocens: immo ipſa innocē-
tia: ipſa iuſticia inter facinoroſos computata eſt: pependit inter latrones deus noſter: viderunt
faciem eius et non erat ſpecies decor. A vertice capitis vſq̄ ad plantam pedis non erat in eo ſa-
nitas: ſed paſſus eſt vt nos redderet impaſſibiles: mortuꝰ eſt vt nos redderet immortales. Paſſus
quia ipſe voluit: ⁊ iniquitates noſtre ipſas portauit. O bonitatem: o clementiam magni dei: miſe-
rationes diuine pietatis incredibiles: q̄ maxima ⁊ inextimabilia ſint chriſtiano populo preſtita
beneficia. Sed coram ſunt hec in omnes fideles dona dei. Vos autem o germani peculiarior que-
dam honoris ratio reddit obnoxiores. Nam qui nobis imperium dedit. Is vos omnibus popu-
lis gentibus nationibus pretulit. Hec eſt enim prima in ſeculo dignitas cui omnes principes: om-
nes reges cedunt. Quam ſaluator ſecundum carnem naſcendo: peregrinando: moriendo dignam
cenſuit quouis honore. Que in prophetis promiſſa: in euangelio comprobata: in apoſtolorum ſcri-
ptis magnifice commendata exiſtit. Hec eſt illa excellentiſſima dignitas qua ſtante non eſt cur
antichriſti formidemus aduentum: quemadmodum ⁊ Tertullianus et Cyprianus et Auguſtinus
et multi veterum ex verbis doctoris gentium Pauli colligere videntur. Hinc antiqui noſtri ſpiri-
tuſancto pleni: q̄uis adhuc idola colerent. Imperatores perſequerentur chriſtianos: vitam tamē
illis prolixam: imperium ſecurum: domum tutam: exercitum fortem: ſenatum fidelem: populum
probum: orbem quietum optabant. Vos igitur magni: vos incliti o germani quibus tanta digni-
tas credita eſt: curare pre ceteris debetis: ne vobis imperantibus chriſtiane religiōis maieſtas
intereat. Sed quid vos hec deo rependitis: immo quid nos omnes chriſtiani pro tantis benefi-
cijs agimus: vbi tantorum honorū memoria ē. Principes vbi gratitudo eſt viri potentes terram
ſacratiſſimā in qua viſus eſt deus noſter ⁊ annis ſupra triginta homo cum hominibus conuerſa-
tus agareni occupant: officinas noſtre ſalutis machometus obtinet: ſacroſanctum domini ſepul-
chrum lectumq̄ illum veneratu digniſſimum in quo propter nos vita noſtra obdormiuit in do-
mino ſarracenorum impurare manus obtrectant. Loca illa ſancta: loca benedicta: loca pre-
cioſa: et agni immaculati purpurata cruore: dum nos ſilemus hoſtes fidei noſtre concul-

cant. Et quid ad hec aitis principes. Cur hec accidiſſe putatis. abbreuiatã ne manũ dñi creditis:
aut impotentẽ factũ qui eſt omps. Nunqd nõ põt mittere pluſq̃. xij. legiones angelorũ qui ſarra-
cenos thurcos & tartaros ſe blaſphemãtes extermĩnẽt. Aut certe tñ verbo dicere & fiat quod vo
luerit. An qui ferocitatẽ Senacherib angelo dimicãte cõtriuit: qui furibũdũ Holofernẽ in manũ
mulieris vidue dedit: qui. percuſſit reges magnos & occidit reges fortes: qui clauſit egyptis mare:
qui ſodomitis ſulphur pluit & ignẽ: qui ventis imperat & mari: qui fecit celos in intellectu: macho-
meti ſuperbiã frenare nõ poterit: omne ſubeſt ei cũ voluerit poſſe. Quid igitur opinamini: qd cre
ditis principes. Tentat nos dñs deus noſter: experiri vult an ſe diligatis: an virtute preſtetis: an
religioſi an grati ſitis. quid inter nos ſi ſit aliquis qui ſapiat & intelligat ac requirat hec & indo-
leat vicem eis. Quid ergo moramini. quid ſtatis: an nõ eſt hic maximus bellandi fructus: maxima
vtilitas veſtra: ſi preliũ aduerſus inimicos crucis cõmittetis. vos beneficij memores oſtenditis:
deo noſtro placetis: aĩas veſtras lucrifacitis & habitaturi cũ angelis: triũphaturi cum ſctis mar
tyribus: regnaturi cum xp̃o celum acq̃ritis. Omitto hic pricipes id emolumẽti quod plerique oẽs
milites noſtri tẽporis ex bello querũt aurũ & argentũ: teuromata pictas: tabulas: equos: veſtes:
ſeruos: ancillas. Nam q̃uis multa hmõi hec expeditio repromittit. Nolo tñ vos xp̃i milites hec
ambire: nolo vos rapinas q̃rere: nolo vos ſpolijs gaudere. Puſilli eſt animi lucris inhiare terre-
nis. Mens generoſa & alta celeſtes aſpirat in theſauros. Breuis eſt vita hoĩs ſup terrã. Fugiũt
anni noſtri: limites vite noſtre ſunt araneatũ tela: cito dirũpitur. Feſtinat enim decurrere velox
floſculus: anguſte mifereque breuiſſime vite precio: dum vina cibos ſomniaque poſcimus obrepit nõ
intellecta ſenectus: nemo ſcit quid veſper vehat. Curriculũ eui noſtri incertum eſt. Peregrini in
terra ſumus: ſpes noſtra in celũ tendẽda eſt: vbi euãgelio teſte nec fures fodiũt nec tinee rodunt.
Multe ſunt vie que nos eo deducũt. Sed hoc pfecto tẽpore principes nullũ iter certius: nullum
ſecurius: nullũ expeditius: nullũ glorioſius eſt: quo poſſimus celũ ſcandere: quã ſi cõtra thurcos
celeſtis patrie noſtre ciuitatis ſuperne hieruſalẽ perfidos inimicos arma ſumentes puris & con
ſtantibus animis bellũ geramus. Cognoſcitis vt arbitror iam pricipes huius belli quod ſuademus
non honeſtatẽ modo: verumetiã vtilitatẽ. Nunc de facilitate gerẽdi belli pauca ſubnectã: hoc eſt
enim de quo tertio loco dicturũ me pmiſi. Fruſtra eñ iuſtũ bellũ: fruſtra cõmodoſũ pbauerimus:
niſi etiam factu facile ne dicã poſſibile demõſtremus. In hac parte illud meo iudicio animaduer-
tendũ eſt: optimi proceres: ne maior hoſtibus q̃ nobis ſit ſciẽtia rei militaris: ne frequẽtior vſus:
ne pecunia: ne copioſior potẽtia: ſuperior: ne deus ipſe fauentior: quinimo neque ſi pares vtrinque vi
res fuerint bellũ ſuaſerim. Nam teſte Octauiano ceſare qui preliũ ſine certa prerogatiua cõmit
tit ſimilis ei eſt qui hamo piſcatur aureo: facile nãque plus amittere q̃ lucrari põt. At mihi ſeu no
ua cõſideranti ſeu vetera mẽte repetẽti: inter oẽs nationes quas bello idoneas iudicãt: nulla ex
peditior: nulla fortior: nulla peritior: nulla audentior q̃ veſtra videtur. Uobis hoĩes: vobis equi:
vobis arma: vobis pecunie ſunt. Nulla natio tãgrandis ſub celo eſt quod habeat deos appropin
quãtes ſibi ſicut adeſt nobis dñs deus noſter. Et vbi obſecro tot clariſſimi pricipes: tot generoſi
proceres: tot fortiſſimi equites: tot potẽtes ciuitates: tot diuitie: tot auri: tot argẽti: tot ferri vẽne
vbi tanta populi multitudo: tanta iuuentus: tantũ animi: tantũ roboris. Germanie fines vt vete-
res tradunt ab oriente viſcella fluuius & vngarie limes fuere. Ab occidente rhenus. A meridie
danubius. A ſeptẽtrione occeanus & mare balteũ quod prutenicũ vocare poſſumus. Nunc q̃tum
extra hos terminos poſſideatis ipſi videtis vos angliã pulſis britanis occupaſtis vos belgarum
belnecioruque fines eiectis gallis obtinuiſtis. Uos reciã & norciã inuaſiſtis: vos vſque in italiã pedẽ
extẽdiſtis: vos hulmerigros qui nũc pruteni vocãtur ex manibus infideliũ detraxiſtis: ſoli ex alie
nis in veſtro ſolo bohemi ſedent potẽtiſſimi & nobiliſſimi populi. Sed & illi veſtro imperio pare-
re ſe aiunt. Regemque habent veſtri ſanguinis nobiliſſimũ Ladiſlauũ. Uos igitur magni vos belli
coſi vos potẽtiſſimi vos fortunatiſſimi ac deo accepti germani eſtis: quibus a deo fines extẽdiſſe
licuit: & ſuper oẽs mortales romane potẽtie datũ fuit obſiſtere. Nam terrarũ ille calcator oĩm &
orbis domitor Julius ceſar q̃uis ſubactis gallis ſepe rhenũ trãſiuerit reſque marias in germania
geſſerit. Bellicoſam tamẽ & aſperã ſueuorũ gentem dimiſit indomitã. Auguſtus octauianus cui &
parthorum & indorũ reges munera miſerunt qui vnus omniũ romanorũ fortunatiſſimus creditus
eſt de quo illa ſunt metra. Auguſtus ceſar diuum genus aurea condet. Secula qui reuerſus latio
regnata per arua. Saturno quodã ſuperat garamãtas & indos. Proferet imperiũ iacet extra ſy-
dera tellus. Extra anni ſoliſque vias: vbi celi fer Atlas. Axẽ humero pmit ſtellis ardẽtibus aptũ
Ille inquã feliciſſimus imperator nullibi vnq̃ niſi apud germanos ſuccubuit. Julianã & Uarianã
cladem in germania prepeſſus eſt. Lollianã: maioris infamie q̃ detrimẽti varianã penes exitia-
lem: tribus legionibus cum duce legatis & auxilijs omnibus ceſis. Longum eſſet referre quas in-
tulerũt romane reipublice moleſtias germani: qui & ſi romanorũ fortune aliquãdo ceſſerũt poſtea
tamen & ipſi de romanis de gallis de hyſpanis de hungaris deque alijs diuerſis gentibus ſepenu-

mero triumpharũt. Nec romani cum rerũ potirẽtur res magnas ſine germanis auxiliaribus peregerunt: quorũ tanta in bello virtus: tanta in domo fides fuit: vt ceſarei corporis cuſtos cohors ex germanis potiſſime legeretur. Conferamus nunc thurcos ac vos inuicem ⁊ quid ſperendũ ſit Si cum illis pugnetis examinem⁹ vos nati ad arma illi tracti. Vos armati illi inermes. Vos gladios verſatis: illi cultris vtuntur. Vos baliſtas tenditis illi arcus trahunt: vos lorice thoraceſqꝫ ꝓtegunt: illos culcitra tegit. Vos equos regitis illi ab equis regũtur. Vos nobiles in bellum ducitis: illi ſeruos aut artifices cogũt. Veſtri milites nati atqꝫ nutriti in armis ſunt: illi copias ſuas exceptis quindecim militibus pugnatorꝫ quos expeditos habent: et agris atqꝫ officinis erunt. Vobis flectere ludos equos ⁊ tendere ſpicula cornu. Vos omẽ euum feroce teritis: veſtra iuuẽtus torneamentis intenta eſt: aut quatit opida bello: nec tarda ſenectus veſtras vires debilitat mutatqꝫ vigorem caniciẽ galea premitis: ſempqꝫ recentes bellorꝫ habere cauſas cupitis: viuere in armis illis pictis croco ⁊ fulgenti mirice veſtis deſidieqꝫ cordi ſunt. Sũma volũtas eſt indulgere cordis Solus machometus ⁊ quos dixi quindecim milia expediti ſunt: quos ſonus delectat armorũ: ⁊ animus in bella paratus exhibet audaces. Ceteros inexpertos timidos effrenatos nullius precij iudicetis. Quod ſi manus cum illis cõſeratis nihil eſt quod de victoria dubitetis. Si modo quam geſturi eſtis pro deo pugnam: aduerſus deum nõ cõuertatis mala mente ꝓcedentes. Cum ergo maiores veſtri principes ois vicinos ac longe poſitos populos armorũ gloria ſuperauerit cum timentes ipſi nullos omnib⁹ terrori fuerint. Cum vos ipſi nihilo minores veſtri progenitoribus ſitis: cũ omnib⁹ his rebus abũdetis quas bello neceſſarias putant: cauſa vobis fortiſſimi milites: peritiſſimi duces ac ſatis fortunati ſint: cum deũ in cauſa ſua ꝓpitium ſperare par ſit: cum veſtri hoſtes longe inferiores vobis exiſtant nõ eſt cur tam honeſtũ tamqꝫ vtile bellũ pro deo veſtro gerendũ detractare quoquo modo debeatis. Dicat hic fortaſſe quiſpiã. Rem nõ eſſe cum thurcis tantũ: ſed cum tartaris ſimul ⁊ ſaracenis: cũqꝫ oibus gentib⁹ quas illi ſubiectas habẽt. Hinc ego cõtra inſto. nec ego vos ſoli theutones inquam pugnabitis. Ex italia ex gallia et hyſpania multi cõcurrerẽt: nec vngari deerũt: nec bohemi fortiſſime gentes. Raſtiani bulgari omnes illirienſes: omnes greci ſumpta occaſione cõſurgent. Vicini quoqꝫ in aſia dabunt manus. Nolite exiſtimare principes ita omnem Aſiam machometo parere: vt non multi ſint chriſto ſeruiẽtes: multi in cilicia: bitinia: capadocia: ponto: ſiria: chriſtiani ſunt quãuis iugo ſeruitutis oppreſſi: hyberi qui ⁊ georgiani vocãtur. Trapeſuntij: armeni: chriſtũ colunt: nec cunctabũtur arma ſumere ſi vos viderint audentes. Veneti quoqꝫ ⁊ ianuenſes potentes populi quamuis pacem cum thurcis habent: partes tamen veſtras claſſibus adiuuabunt. Coacti namqꝫ ne ciuitates orientis admitterent pacem facere. At quot homines inuiti ac neceſſario faciunt neqꝫ diu neqꝫ diligenter facere poſſit. Veneti certe fidem imperatori dedere: facturos ſe quod deceat chriſtianos ſi bellum cõmuni fidelium conſilio contra thurcos decernatur. Ego et ſi certe ſcio proceres vobis arma ſumentibus ex tota chriſtianitate affutura preſidia. Nihilominus ⁊ illis domi manentibus: huic bello ſola germania ſufficere non dubitauerim. Scio enim Gotfredum qui fuit lothoringe dux; cum ſolis tranſrhenanis theutonibus et aliquibus gallicis paucis italis hungariam percuſſiſſe: helleſpõtum tranſiſſe. Aſiam permeaſſe. Jeroſolymam et poteſtate infidelium vendicaſſe; victis ac proſtratis omnibus que occurrerunt in medio gentibus: quamuis ⁊ thurci et ſarraceni numeroſi reſiſtere conarentur. In eius exercitu ducenta milia pugnatorum fuiſſe traduntur: atqꝫ multo maiores copias ſola germania cogere poteſt. Sed dicitis vt exiſtimo quomodo foris bellum geremus qui domi contendimus: nec portio eſt germanie vlla quieta. Sit pax intus non recuſabimus extra bellare. Prius thurci regnum attingant ꝙ lites omnes extirpentur. Idcirco ſapientes illi qui ratiſpane fuerunt: indicendas in tota germania quinquennales inducias putauerunt; id nunc explendum eſt. Omnes qui contendunt imperij principes: ac vaſalli aut ſubditi ſunt niſi Ceſaris mandata cuſtodiant: fidem frangũt: honorem maculant: ⁊ empu. ledunt: ſibiipſis nocent. Quod ego de tanta nobilitate minime putauerim. Nam ꝗs erit adeo durus: adeo obſtinatus bonis: adeo aduerſus moribus vt treugas ꝓ cõmuni xp̃ianorũ ſalute indictas preſumat infringere. Eſt hic legatus apoſtolicus qui cenſuras eccleſiaſticas interponet. Legati Ceſaris impꝫiale bannum ⁊ alias penas adiment. Proch germani nobiles: gens bellicoſa: gens alti cordis: an modo in tanta ⁊ veſtra ⁊ oim xp̃ianorũ neceſſitate deficietis: eritis ne adeo incauti adeo ceci vt rane muriſqꝫ fabulã in vobis impleri ſinatis: qui dum inuicẽ ſe morderẽt preda milui fuere. Nõne cernitis dum ſimul cõtenditis venientem thurcũ ⁊ oia rapientẽ: que nos litigare cõpellũt. Expellite prius cõmunem hoſtẽ: tum ſi pacem tenere nequitis de terra: de dominio de ceteris bonis: pugnate que nõ thurcis ſed veſtris filijs relinquere valeatis. Equidẽ ſi has inducias amplectimini principes nõ eſt mihi dubiũ quin validiſſimũ ⁊ copioſum exercitũ comparare poſſitis: quo educto pacem in almania neceſſario relinquetis. latrones enim ⁊ raptores omnes exibunt. agricola et artifices domi manebunt: paratũ genus hoim quẽadmodum tẽpore conradi Ceſaris eueniſſe conſtat; cum

ille copias aduerſus ſarracenos ⁊ thurcos eduxit. Et fortaſſe hoc vna eſt pacande germanie via: neſcio anvos alias habeatis. Sed dicitis quid cū prutenis agemus: qui rebellantes ſuis dn̄is re licta religione theutonica: ad magnū regē polonie deffluxerunt. Tria hic remedia ſunt: duo dicam: tertiū in aliud tempus retinebo. Aut ſeruentur hic inducie ſicut in ceteris germanie litibus. Aut ſi hoc durū religioni videt̄: ſinite fratres religioſos cū ſaxonibus bohemis ⁊ aliis quos poſſunt al licere ſuā ꝓuinciā vendicare. Neq̃ em̄ ꝓpterea veſter exercitus magnopere impedit̄. Nā ⁊ impe rante Cōrado de quo pauloante dixi: cū tertius Eugenius romanus pōtifex xp̄ianos excitaret ꝓ tutela terre ſancte: quā ſarraceni euertere conabantur pruteni cū ceteris vlterioribus idola co lebant: ac crebris excurſionibus: nunc ſaxonianū: nunc alios vicinos xp̄i cultores infeſtabāt. Conra dus autem dimiſſis ſaxonibus aut ceteris vicinis qui domi cum prutenis ac reliquis barbaris de certarent: ipſe cum renenſibus: ſueuis: franconibus: bauaris: hierosolymam penetrauit. Idem ⁊ nunc nobis agere licet. Ceterum quia nonnullos eſſe audio qui machometum deinceps quieturū exiſtimant: neq̃ vt ego dico tantopere feſtinandum eſſent. Referabo vobis aliqua de conſuetudi ne ⁊ natura huius hominis: que mihi per eos nota ſunt: que ſecum aliquandiu conuerſati fuere: vt quid ſperandū quidue timendum ſit eo certius habeat̄. Eſt autem machometus adoleſcens an nos natus quattuor ⁊ viginti animo thurci ⁊ glorie cupido: robuſto corpore ac laboris patiēte ne q̃ vino neq̃ cenis indiget: ⁊ q̄uis more gentis libidinoſus: non tamen inter vxores ritu lāgueſcit: coreas fugitat: vnguenta deuitat: raro induitur mollibus: nō cantu non ſono delinitur: non canes alit: non aues nutrit: vna ei voluptas eſt arma tractare. Honorat milites: equos amat: naues: cur ros: machinas bellicas: formoſis mulieribus prefert. Et q̄uis eſt natura barbar⁹: abhorretq̃ lit teras: geſta tn̄ maiorum cupide audit: ac Iulium Ceſarem ⁊ Alexandrum magnum omnibus an teponis: quorum illuſtria facta ſuperare poſſe cōfidit atq̃ contendit: nec ſe minus aptū ad ſubiē dum orbem dicit ꝙ illi fuerunt: cū ſua ſint longe maiora principia ꝙ illoꝝ referantur. Et quoniam falſo ꝓphete ſuo machomet quo cōſtantino ſubiecit: non dubitat quin ad ro. ſubmittere poſſit bar bara temeritate ⁊ aſiana ſuperbia plenus. Hic eſt veſter hoſtis ꝓceres exiſtimatore nūc: an taleꝫ naturā quieſcere ſit veriſimile. Sed quid coniecturis aut argumētis in rebus vtimur manifeſtis Nonne hic victe cōſtantinopoli mox peram deleuit: ꝓpinquas ciuitates oppreſſit. Ciclades inſu las maris egei magna ex parte diruptit. Diſpoſitū ex roſtia pepulit. Et q̄uis eſſent cū hungaris inducie: coꝝ tn̄ fines ingreſſus: nōnullos agros depopulatus eſt. Ecce pacem thurcoꝝ optimi prin cipes. Ecce quietem quam ſperare poteſtis. Nolite cōfidere: nolite differre. Conſulite vobiſipſis ⁊ vtilitati libertatiq̃ veſtre dum tēpus habetis. Cauſa belli vt intelligitis ⁊ iuſta eſt ⁊ neceſſaria ⁊ maxima vobis ad pugnā oīa ꝙ thurcis meliora ſuperſunt. Orat vos Ceſar ne xp̄iane reipubli ce ne vobiſipſis hoc tempore deſitis: ſed quēadmodum ratiſpone conditum eſt: quos poteſtis mi lites equos arma currus inſtrumenta bellica cōmeatus preparetis. Nā ⁊ ip̄e que ſunt in ſua po teſtate ad hoc opus omnia premittit: quecunq̃ ſibi vt imperatori romanorum vt auſtrie duci: vt religioſo principi: vt homini xp̄iano incumbunt exequi: preſto eſt ⁊ valens: tantum vos principes i hoc loco de bello gerendo concordes ſitis. Nam ſi vnq̄ pugnandi tempus fuit: profecto nunc eſt: qn̄ nō ſolū honor ⁊ ſtatus veſter: ſed ipſa libertas veſtra: ipſa fides: ipſa vita in dubio ponitur. Ne q̃ enim ſi thurcos progredi ad vos ſinitis: querendum erit in quo ſtatu: in qua fide viuere debea tis. Mementote patrū veſtrorum generoſi proceres: ponite ante oculos illuſtria facta maiorum recolite quotiens progenitores veſtri cum magnis exercitibus alpes italie tranſire. Alfonſum lō gobardorum regem Stephano pape moleſtum Pipinus coercuit deſiderium eius prouincie re gem Adrianum inſultantem Carolus magnus cōpeſcuit. Romanos formoſopontifici rebelles Arnoldus edocuit. Berengarium qui ſe regem italie iactitabat: vocatu Iohannis pape octo pri mus magno bello contriuit. Referre quidem grauius fuerit quotiens veſtri anteceſſores ꝓ roma na eccleſia pro fide catholica: pro ſalute communi decertauerunt. Illi quidem dum parato ⁊ forti animo xp̄ianam religionem tuerentur romanum imperium ad ſe traxere. Videte nunc quem vo bis animum ſuſcipiendum eſſe puteris. patres veſtri pro ſuis non dicam ciuib⁹ ſed agricolis pau lo contumelioſius tractatis ſepe bella geſſerunt. vos vno imperatore cum tota grecie nobilitate crudeliſſime necato: non putabitis eſſe pugandum. Illi frequenter ſuis miniſtris parum reuerē ter compellatis non dubitarunt arma recipere: vos deo veſtro probroſe cōtēpto nō armabimini. Illi pro amplectendis xp̄ianorum finibus duriſſimis ſe prelijs commiſerunt: vos pro tuenda reli gione fideq̃ veſtra recuſabitis arma capeſcere. Non eſt de rebus leuioribus hoc bellum: pro patria: pro liberis: pro vxoribus: pro ſocijs. pro libertate: pro vita: pro fide: pro religione: pro ſan ctis martyribus: pro magnis apoſtolis: pro glorioſa matre dei aduocata noſtra regina celi Ma ria: pro filio dei: pro redemptore: pro ſaluatore: pro maximo et certiſſimo deo veſtro: pro ſpi ritu ſancto directore: pro patre eterno: pro diuiniſſima trinitate: quam ſpurcidus ille ma chometus perſequitur: committendum eſt prelium. Cogitate principes quo reducta ē chriſtia

na religio q̄tum in oriente: q̄tum in meridie diminuta eſt noſtra fides. Sumite alta corda: induite fortes animos: defendite matrem veſtrā eccleſiam que vos xp̄o regenerauit. Accingimini gladio ſupra femora veſtra potentiſſimi: occurrite inimicis xp̄i. Nolite eſſe vltimi quos imperij dignitatis iubet exire priores. Carolus rex francoꝝ ⁊ nobiliſſimus ⁊ potentiſſimus pugnaturū ſe dicit ſi vos armemini. Que ſit mens incliti Ladiſlai regis hungarie ⁊ bohemie ex ſuis oratoribus audietis. Regis dacie ſuecie ac norwegie litteras habemus que mentē illius optimum exponūt. Alfonſus rex aragonū ⁊ ſicilie: noſtri ſeculi clariſſimū ſidus: etiā ſilentibus ceteris hoc magnificum bellum: hāc glorioſam expeditionem pro xp̄o noīe vltro ſuſcepturum ſe pollicetur. Philippꝰ burgundie dux nō minus animo q̄ ſanguine clarus: potentatu ac dominatu par magnis regibus non modo ſe iturum ad hoc bellum promittit: ſed alios quoqꝫ vt ſe accingant magnopere adhortatur. Intueamini hos duos principes Alfonſum ⁊ Philippum maximos dn̄os terra mariqꝫ potētes: ambo etate ꝓfecti ſunt: ambo ſexageſimum annū trāſiere. Ambo tn̄ certamini ſeſe offerunt neqꝫ in proprijs perſonis ꝓ deo ſuo pugnare recuſant. Quid vos facitis electiſſimi principes quibus etas florida eſt: quibus ebulit ſanguis quibus martius labor iocundus quidem ludus videri debet. En milites: en duces: en robuſtiſſimi iuuenes: ſinitis ne ſenibus maiorē q̄ vobis aīm eſſe: dormietis ne domi cū illi foris militēt: marcebitis ne ocio dū illi in negocio vigēt. Minime de vobis talia ſuſpicor: degeneres animos timor arguit. Vos autem erecto animo alacres intueor. Incipio bene ſperare. Sentio iam titulare pectora veſtra: ac flagrare amore bellādi. Nec miror vos etate integra militie ſectatores huius belli cupidos eſſe. Nam ⁊ ego ipſe q̄uis ſenio grauis: q̄uis eccleſie deditus: incendor ⁊ eſtuo nimio feruore talis viſende pugne. Veteribus illis ex quibus vobis origo eſt principes: cum eſſent adhuc gentiles: nullum fuit graue bellum quo pro patria ſuſcepiſſent. nullam illi mortem miſeram putauere que ꝓ republica ſubiretur. Sed q̄ reſpubli. maior aut melior q̄ noſtra xp̄iana. que patria dulcior aut nobilior q̄ noſtra. illa celeſtis ad quam cuncti aſpiramus formoſa hieruſalem. Illi cum ꝓ patria morerentur tamen maxime exultabāt. Nos cū morimur tum finimus exilium: tū patriā ingredimur. O felix mors que vitam premit tēporalem cōcedit eternā. O fauſtum ac deſiderabile bellum in quo vincis in terra ſiue vinceris: in celo triūphas. quid ni ergo ardēti pugnemus animo quibus tanta promittuntur emolumenta. Ecce dn̄s noſter ſanctiſſimus xp̄ianoꝝ ſummus pater Nicolaus papa quintus: omniū xp̄i paſtor romanorum pōtifex ſucceſſor beati petri xp̄i dei noſtri vicarius: oībus qui hanc expeditionem ſequenſ delicta remittit: culpas abluit: veniā prebet: celum promittit. Nec de ꝓmiſſo eſt dubiū qm̄ is eſt qui ptātē habet ligandi ac ſoluendi: qui locum illius tenet: cui date ſunt claues regni celoꝝ. Ecce nunc celi apti ſunt. Ecce nūc iter in patriam: ecce ſcalā qua ſuꝑ oēs planetaꝝ orbes ſcādere valeatis: atqꝫ ad ipſam galariā ꝑuenire q̄ nos ad regiā magni dei recto tramite ducat. Quia ſi oībus (vt inquit orator) q̄ p̄riam auxierint: iuuerint: defenderint: certum eſt in celo eſſe diffinitum locū in quo beati euo eterno fruanſ. Quid de vobis putandum eſt principes non qui ꝓ terrena: ſed ꝓ celeſti p̄ria pugnaturi eſtis. Quid dicam. Multa dicere poſſum: ſed hoc tempore apoſtoli Pauli doctoris gētium verba cōmemoraſſe ſatis erit. Quia neqꝫ oculus vidit: neqꝫ auris audiuit: neqꝫ in cor hominis aſcendit que ꝓmiſit dn̄s diligentibus ſe. Quales vos futuros eſſe o germani nobiles nemo dubitauerit: ſi hoc bellum: vt imperator admonet: papa petit: xp̄us iubet ꝓ diuino honore atqꝫ amore ſuſcipietis.

¶ Gaudet bene valere amicū ⁊ ſe incolumē ſcribit. Epiſtola .cxxxij.

Eneas Bartholomeo maſſano. Eximie doctor fili amātiſſime: inuētis tandē alis littere tue ad nos cōuolarūt. Credimus ſolas timuiſſe tā longū iter: nā ſimul epiſtole tue reddite ſunt. Cōuenere apud venetias: vt arbitramur: ſiue alio in loco italie ſiľ priuſq̄ germanie mōtes penetrarēt: inde facto cuneo fortiores audentiores tranſierunt. Intelleximus te tuoſqꝫ omēs bn̄ valere: qđ nobis voluptati eſt. Quia vero noſtrū reditū ſuades eſſe celerē: cōſulis q̄ nobis in animo ſunt: ſtat ſn̄ia medio menſe octobris omnino iter arripere Sic em̄ licentiā ceſaris nō ſine labore obtinuimus. Vicariū noſtrū ſpamus nō recedere priuſq̄ reuertamur: tuam prudentiam non dubitamus ad id officiū ſufficientē. Sed noſtri clericoꝝ morē: qui nō equo animo ferūt: laicos ſibi iudices dari. De hoc reuerſi latius colloquemur. Anthoniā tibi gratā ⁊ morigerā eſſe gaudemus. Matrē ⁊ ſorores nr̄as tue fidei cōmendamus. Bartholomeū cognatum noſtrum tuū ſocerū optimū virū ⁊ Frāciſcū eius filiū ſaluere iubemus. De calculo cū ꝓcuratore facto intelleximus: qui a redire intēdimus cito nō plura dicimꝰ. Valete optime. Ex grezio die .x. Auguſti. Anno. M.cccclij.

¶ Hortatur genitricē ſuā fouere ⁊ amicū ſtudio litterarū cōducere. Ep̄la .cxxxiij.

Venerabilis dilecte noſter. Conqueſti ſumus te nõ ſcribere:neq̧ ſine cauſa. Nam littere tue nobis minime reddebantur. Nunc vere intelligimus te ſcripſiſſe:ſed litteras in via manſiſſe. Nunc eñ aliquas ex his accepimus:quibus te plurimum facis excuſatum. Suſcipimus verba tua bono animo:ꝛ ita confidimus eſſe vt ſcribis. Multa haberemus tibi reſcribere:ſed quia mẽſe octobꝛio ꝓximo ad vos iter arripere conſtituimus:ſic enim Ceſar nobis annuit:nõ eſt cur multa modo dicamus:de cunctis tunc tranſigemus. Contentamur tibi ꝛ vicario noſtro inſimul bene eſſe ac faceſcere diſcoꝛdias. De frumento quoq̧ que acta ſunt compꝛobamus. Cura vt facis diligenter negocia domus:vt redeuntes tuam ſolicitudinem:atq̧ ſolerciam cõmendare habeamus. d. mariano ſozino vt nos facias cõmendatos cupimus. Nauez cognatũ noſtrũ vt officio ſuo acurare det operam noſtro noie hoꝛtare de notario apud villas noſtras tenendo ꝓ reddenda iuſticia placet: vt que nobis ſcripſiſti. d. Geoꝛgio:ꝛ. d. Bartholomeo de maſſa dicas vel alteri eoꝛum:ꝛ vt ipſi conſuluerint nauim vti faciat noſtro nomine imperabis. Matri noſtre que vult queq̧ petit: nulla rõne neges. Scimus enim eam nihil optare:niſi que cõſona ſunt rationi. Anthonius niſi ſtudioſus erit nullam apud nos gratiam inueniet ꝛ penitebit eum negligentie ſue:ſi redeuntes indoctum inueneribus. Thomas capellanus noſter tibi reconciliatus erit ex noſtro iuſſu. Vale ex grezio ſtirie die. x. auguſti. Anno. M.ccccliij.

¶ Hoꝛtatur vices ſuas paulo longius compellere aduentum ſuum citius ſpondens. Epiſtola. cxxxiiij.

Venerabilis ꝛ eximie doctoꝛ dilecte noſter. Scimus nõ ſine laboꝛe locũ noſtrũ teneri a vobis. tñ q꞉ cito redituri ſumus fauente dño. Rogamus breue hoc tempus equo animo feratis. Ac ſcdm̃ animum officiũ veſtri vultis implere. Nos eñ ad medium mẽſis octobꝛis hinc recedere cõſtituimus:domũ reuerſuri. Sic eñ Ceſaris licentiam nõ ſine laboꝛe obtinebimus. In rebus que ad iuſticiam cõcurrunt:ſcitis q꞉ vobis plenum imperiũ cõmiſimus:hoꝛtamur ita faciatis:ſicut d̕ veſtra ꝛ doctrina ꝛ ꝓbitate confidimus. Nec plura impñſentar. Redeuntes aũt plura vobiſcũ conferemus. Valete in xp̃o optime. Ex grezio ſtirie. x. die auguſti. Anno quo ſupꝛa.

¶ Scribit nouitates ꝛ alijs referre iubet. Epiſtola. cxxxv.

Reuerendiſſime in xp̃o pater ꝛ domine mi colendiſſime poſt humilem recõmendationem. Magno meroꝛe cõfectam eſſe dignationem veſtram ex clade cõſtantinopolitana nõ ambigo. Quis enim xp̃ianus nõ doleat tñ vulnus illatum eſſe catholice fidei. Triſtoꝛ ꝛ ego vobiſcũ colendiſſime pater:ꝛ quidẽ ſi aliquid poſſem ſtuderem ꝓ mea virili que xp̃iane reipublice putarẽ eſſe ſalubꝛia. Sed ſum ego ꝓuatus homo:nihil ad me magna ꝑtinent. At veſtra dignatio q̃ inter ſenatoꝛes oꝛbis locũ habet ſummoq̧ ſacerdoti ꝛ aſſiſtit ꝛ conſulit. Non dubito qnin modo ſummo ſtudio ad ea nitatur ꝑ que thurchoꝛum furoꝛ ne vlterius ad nos pꝛegrediatur repꝛimi poſſit atq̧ retundi. Noſco eñ et zelum ꝛ fauoꝛem animi veſtri:q꞉ nõ poteſtis quieſcere dum reſpublica xp̃iana collidit. Noui quoq̧ ſanctiſſimi domini noſtri mẽtem ad cõmune bonum ꝛ ſolidam ꝛ ardentem:itaq̧ nõ ſum omnino ſpe vacuus. Confido adhuc aliquid fieri ꝑ quod crudeli ꝛ enoꝛmi vulneri nuper apud grecos accepto medeatur. Sane qui ſit animus impatoꝛis in ea re ſuis ex litteris quas apoſtolico culmini ſcribit plenius intelligetis:nõ eſt cur multa ſcribam. hoc ſolum dico. Nunq̃ de illa re Ceſarem aut frequentius loqui:aut attentius audire poſtq̃ ſibi annis ſeruio decem animaduerti: ac tñ in hoc negocio. De bohemia miſſe ſunt mihi littere ꝑ capitulum pꝛagẽſe. Illas dignationi veſtre remitto:vt de his dño noſtro ſanctiſſimo verbum faciatis:ꝛ ſi viſum ex vſu fuerit ad conſolationem illoꝝ aliquid reſcribatis. Res pꝛutenoꝝum cum ſuis ciuitatibus ad. xv. dies poſt feſtũ ſancti michaelis ſuſpenſa eſt:ꝓpter capturam legatoꝝ ciuitatis. Ego ſtatueram hoc menſe domuz petere:ꝛ dignitatẽ veſtram rome viſere. Sed tenuit inuitum me Ceſar ad eam diẽ. Exinde ꝓmiſit mihi licentiã ad tp̃s dare qua domum repeterem:viderẽq̧ res eccliẽ atq̧ paternas. Legati predicti iam redditi libertati feruntur. Aramit qui hungaros pꝛemit dicitur indies maioꝛes clades regno inferre. Recõmendo me dignationi veſtre colendiſſime:cui ſeruire paratus ſuz. Ex gretz die. x. auguſti. Anno. M.ccccliij.

¶ Ladiſlaum bohemiã intrare coꝛonã ſuſcepturus ſignificat. Epiſtola. cxxxvj.

Magnifice ꝛ generoſe comes maioꝛ honoꝛande. Non eſt mihi dubium quin res grecoꝛum magnas ꝛ tibi ꝛ toti romane curie occupationes pꝛebeat. Ideo te paucis teneho. Scripſiſti mihi p̃dem vti ſuaderez ceſari ne rem patauieñ. eccliẽ amplius ſuſpenſam teneret

ſineretq3 ꝑmoueri electum. Id feci magno conatu ⁊ multis vicibus. Sed nihil ꝓfuit mea ſollicitudo. Ceſar in ſuo ꝓpoſito perſeuerat: neq3 paſſurus eſt q̄tum in ſe electum ipſum ꝑmoueri: niſi humiliatum. Ille vero neſcio quid ſecreti habeat ſuperbus eſt: neq3 dignatur principi ſe ſubmittere. Habes quomodo res ſe habeat. Nunc veſtrum eſt cogitare ⁊ facere quod magis ex vſu ſit. neq3 aliud circa hoc. Nos hic neq3 pacē habemus: neq3 bellum pudet vtrumq3. In hungaria magnos motus Aramit excitauit: neq3 adhuc repreſſus eſt. Conſtantinopolitana clades hugnaris terrori eſt. Rex Ladiſlaus ad feſtum Michaelis ingreſſus eſt bohemiam: corone ſuſcipiēde cauſa. Uale atq3 his paucis eſto contentus. Ueniam ad te cito: ⁊ ſi ꝑ curas tuas licebit agam verbis quod ſcripto deeſt: cupio. S. domini noſtri pedibus commendatum me facias. Ex gretzio ſtirie. x. die auguſti. Anno. M. ccccliij.

¶ Expetit ſibi ſtatum italie ſcriptis notificari. Epiſtola. cxxxvij.

VEnerabilis vir amice honorāde. Magna mihi ꝯſolatio eſt: q2 mihi ſepe de rebus curie ſcribitis: q̄uis aliquando que nolim audiam. Sed ſignificare oportet ⁊ bona ⁊ mala quod vos accurate facere gaudeo. Quod nō ſuccedit de ānuata nō minor. Eſt enim neceſſe pauperem vt agam vitam: ſic mea natura vult. Forſitan ꝓpter res grecorum ſtatuet papa ex omni clero decimam colligere id deerit: duplici malo plectar dum vno cupio liberari. Uerum puto me vt prīdē ſcripſi breui ad vos venturum: nunc video quidnā eſſe debeat de annuata ⁊ omnē fortunā tolerabo fortiter. Ceſar annuit mihi poſt feſtum Michaelis expedita re prutenica vt domum ad tpꝰ repetam. Acceptauit tēporaneam licentiā ac cum domi fuero ꝑ litteras aliam manendi facultatē vel impetrabo vel extorquebo: ne ſemꝑ curialem ſeruiturē ſeruiā. De patauicē. eccl'ia nō video ꝙ ex hoc loco vnq̄ poſſit haberi concluſio. Si tñ papa ꝑ ſe aliquid ageret cupio ⁊ domini Ulrici ſonnēberge et mei memoriā habeatis: ſed puto mei in fortunij augendi eam nunq̄ eccl'a patauieñ. expedietur. De pace olim tractata vt res ſe habeat ſcriptū eſt a me: pendent adhuc oīa. Puthaim qui nobiſcum prius fuit: iam hoſtis eſt: propter ſtipendia que vel nimia petit vel pauca offerunt. Tractat tamen de cōcordia ſecum: de qua nō eſt magna ſpes. Sic ſemꝑ aut bellū eſt: aut belli metus. Inquieta eſt hec terra ⁊ aſſiduis vexat turbinibus. Rex Ladiſlaus adhuc eſt in ꝓpoſito perēdi bohemiam in feſto Michaelis corone ſuſcipiende cauſa. Scribo aliqua reuerendiſſimo dn̄o meo ſancti angeli de facto capituli prageñ. ſcripſi ⁊ prius dn̄o Firmano. Rogo pietatis vt aliquid reſpondeant. De bello italie quomodo ſeſe habeat cupio. d. Stephani noſtri litteris inſtrui. Uelitis eum vt ſcribat commonefacere. Alias dixi me habere litteras doctoratus pro amico domini Aſſiſſini: eas mecum afferam: ſic ei meo noīe dicere nō grauemini: ⁊ valete optime. Ex gretz die x. auguſti. Anno vt ſupra.

¶ Iterum hoc expetit ⁊ quid papa ⁊ cardinales de clade conſtantinopolitana ſentiant. Epiſtola. cxxxviij.

VEnerabilis ⁊ eximie doctor amice honorande. Que nuper ſcripſiſti mihi de rebus italie cupide legi: notaq3 Ceſari feci: expecto ex te plura. Puto nunc de pace apud italos agi: cōmonitos clade grecorum. Apud nos enī fama eſt conſtantinopolim expugnatā eſſe a thurcis. Peram captā. Nanes pluris receptas magnā xp̄ianorum factā cedem. Niſi ergo nunc inuicē pacificamur: ac de modo reſiſtendi thurcorum furori cogitamus: actum de nobis eſt. Quippe Ceſar ad eā rem q̄ feruentiſſimus eſt. Si modo papa ⁊ alij reges cōcurrere velint. Oro igitur te ne pigriteris mihi de omni ſtatu italie ſcribere quid agit in tanta nouitate facer orbis ſenat9. Que mens ſit ſummo ſacerdoti: quid prudentes italie viri de tali concuſſione xp̄ianorum ſermocinentur. Et ſi res ipſa quo geſta ſit ordine ſcitur apud vos: cupio id mihi cōicatum facias. Nos his in regionibus nihil aliud noui habemus q̄ iſta de grecia allata nouiter horrenda ⁊ dolenda cuncto pp'lo xp̄iano. Que vtinam tam falſa eſſent: q̄ vera timeo fore. Uale ⁊ me ama vt ſoles. Ex grezio die. x. auguſti. Anno. M. cccclitij.

¶ Congratulatur proſperitati ſucceſſus ⁊ petit certior fieri de clade conſtātinopolitana. Epiſtola. cxxxix.

REuerende in chriſto pater ⁊ amore frater. Feciſti probe ꝙ te poſſeſſionem habiturum eccleſie ſignificaſti. Iam enim ſcripta nōnullorum ad me venerant qui ſe male tibi ſperare aiebant. Que res mihi erat moleſtiſſima. Congratulor igitur tibi ⁊ gaudeo mihi: quia te pontificem non titularem audio. Tua fortuna omnis mea eſt: neq3

ſine me vel triſtari vel gaudere poteſt. Videbo te vt ſpero propediem. Nam ceſaris voluntati do
mum ad dies aliquot reperam. Et ſi deus annuet curabo in eccleſiam perſeuerare: viuereqꝫ mihi
et populo meo. Interdum et romam veniens te conueniam: et dulcis noſtre conſuetudinis fru
ctum capiam. Quamuis talia iam ex grecia noua feruntur: que nullum chriſtianum bonam habe
re mentem permiſſura videntur. Apud vos non dubito illa eſſe quã notiſſima. Quare mihi feces
ris rem acceptam ſi vt negocia conſtantinopolitana rome dicuntur geſta me docueris. Vale op
time ⁊ reuerendiſſimo domino noſtro communi commendatum me facito. Ex gretz die decima
Auguſti. Anno. M.ccccliij.

¶ Hortatur papam vt xp̃ianos contra thurcos defendat: ⁊ innoteſcit que pre ma
nibus ſunt inter hungaros ⁊ auſtrales. Epiſtola.cxl.

BEatiſſime pater ⁊ clementiſſime domine: poſt deuota pedum oſcula beatorum hu
milem mei recommendationem. Scripſeram nuper. S. veſtre de perditione con
ſtantinopolis. Deinde noua hic fuerunt que ciuitatem illaꝫ adhuc per chriſtianos
teneri dicebant. Id mihi ad tempus conſolationi fuit. Sed nunc inuenio primum
nũcium nimis verum fuiſſe. Quibus ex rebus ⁊ ſi mihi aliter non conuenit de tan
ta re loqui: tamen vt chriſtianus tacere non poſſum. Multa cum ceſare de hac ca
lamitate reipublice xp̃iane ſum locutus. Inuenio mentem eius bonam: ſed impoſſibile eſt precla
re agere eum cui deſunt facultates. Quod ſi veſtra ſanctitas cui principes auſcultant ad hoc na
uarit operas. Non eſt mihi dubium quin furor thurcorum comprimi poſſit ⁊ chriſtiano populo cõ
ſuli. Tanquã igitur vermiculus ſcripſi nuper ⁊ modo ſcribo vti ad rem hanc veſtra pietas viriliter
aſſurgat oro ⁊ velit ⁊ toto pectore negocium fidei ſuſcipiat: ſcribatqꝫ ceſari ſuum propoſitum qui
profecto volens eſt: ⁊ apoſtolica mandata totis conatibus exequetur: quemadmodum ex ſuis litte
ris cognoſcetis. De rebus harum partium hec referre poſſum. Hungari ad feſtum ſancti Bartho
lomei proximũ conuentum habituri ſunt apud poſſonium cum rege ſuo. Ibi tria dicuntur agenda
Primũ eſt danda opera vt pax cum ceſare tractata ratificetur: ad id auſtrales cupientiſſimi ſunt
Comes cilie alium animum habet. Plus tamen valituri ꝙ mali creduntur. Secundum eſt vt xra
mit ex hungaria eliminari poſſit qui multas ſtrages hungaris dedit. Ferturqꝫ iam.xiij. milia ho
minum in armis habere ⁊ ad eos iam confugiſſe giſkram ꝗ nonnulli tradunt: ſed hoc nondum cer
tum eſt quãuis receſſiſſe cum mali animi a rege ladiſlao conſtet. Tertium eſt vt de facto thurco
rum conſilium capiatur. Hec de hungaris. De auſtria hec ſunt. Veniunt nunc ad ſanctitatem ve
ſtram legati regis. dicũtur acturi de cenſuris ⁊ de eccleſia patauien. De hoc vltimo ſcit veſtra pie
tas quid ceſari promiſſum ſit. Durum eſt offendere tantũ principem: ⁊ eccleſiam ſemper vacare
fortaſſe durius. Neſcio quid dicam veſtra ſanctitas meliorem partem eligit. Aiunt aliqui lega
tos illos etiam de compactis bohemoꝝ cum veſtra ſanctitate acturos. Nam rex ille bohemis ꝓ
miſiſſe fertur. Male vt intelligo res apud bohemos ſe habent quando heretici dominantur. Co
mes cilie parum de fide curat. Rex puer tantũ cupit ꝙtum ſapit. Nunc apud Vradiſlaum inter
regem polonie ⁊ albertam filiam matrimoniũ tractatur: crediturqꝫ iam concluſum. Hec habui ꝙ
modo pietati veſtre ſcriberem. Cõmendo me pedibus veſtre. S. quã diuina pietas diu ſoſpitem
nobis prebeat. Ex grezio ſtirie die.xi. auguſti. Anno quo ſupra.

¶ Conſtantinopolitana clades veridice refertur. Epiſtola.cxli.

REuerendiſſime in chriſto pater ⁊ domine mi colendiſſime: poſt humilem recom
mendationem. Dedi nuper dignationi veſtre litteras per quas aiebam noua huc
delata eſſe: que calamitatem conſtantinapolitanam denegarent. Ita quidem fa
ctum eſt. Nam de venetijs illa vana leticia venit. Sed nunc ex pluribus locis ha
bemus nimis verum fuiſſe primum nuncium. Nam ⁊ conſtantinopolis capta per
thurcos in ſeruitutem redacta eſt: hominũ magna cedes facta anime multe ab
ducte ſunt ⁊ alia pleraqꝫ occupata. Quibus ex rebus veriſimile eſt ſuperbum ⁊ crudelem hoſtem
nõ quieturum: neqꝫ per ignauiam ⁊ ſecordiam tantã victoriã neglecturũ. Incumbit ergo apoſtoli
co culmini: de tanti periculi auerſione cogitare: admonere ꝑncipes ac populos inſtare: vigilare:
feſtinare: nihil omittere ex his que ad reipublice ſalutem ꝑtineant. Ad quã rem licet ſacrum or
bis ſenatũ ardentẽ nõ ambigo. Tamen dignationem veſtram ꝓ veteri ſeruitute mea his paucis
onerare ꝓſumpſi. Quibus me veluti xp̃ianũ de talibus nouitatibus anxium eẽ: catholice religio
ni timere ⁊ prouiſionẽ optare. Neqꝫ alia ſuper hoc modo. de rebus bohemicis aliqua nuper digna
tioni veſtre ſignificaui: ſi ꝑ occupationes vr̃as licet: cupio reſponſum habere. Meqꝫ veſtre. R. re
uerendiſſime quoad poſſum me facio cõmendatum: quacũqꝫ in re poſſum villi ſeruiturum. Ex gre

zio ſtirie die.x. auguſti.Anno.M.ccccliij.

¶ Auctoritate abſoluendi impetrat vicario. Epiſtola.cxlij.

Reuerendiſſime in xp̄o pater ⁊ domine mi colendiſſime poſt humilem cõmendatio nem. Aſſumpſit alias veſtra reuerendiſſima.p.ad preceps imperatoris in ſuum vicarium honorabilem ⁊ modeſtum virum dominũ Jacobum plebanũ inſtain:q̄ et ceſari carus eſt ⁊ omnibus acceptus. Verũ in litteris vicariatus nulla ei facultas commiſſa eſt:aut conferendi beneficia:aut in caſibus reſeruatis abſoluendi delin quentes.Sed hãc facultatem habere dicitur epiſcopos pectrineſi.querens dño ia cobo grauis eſt. Audire eñi cauſas ⁊ corrigere exceſſus odioſum eſt:niſi ⁊ poteſtas ſit abſoluendi ⁊ gratias concedendi.Credit autem ipſe ⁊ mihi ſatis veriſimile videtur dignationem veſtram id inaduertenter obmiſiſſe.Eapropter multũ deſiderare:vt officiũ ſuũ ãpliare dignemini ⁊ ptãtem ſuper premiſſis ſibi ꝯcedere. Ad quã rem q: ceſar ſcribit:nõ eſt opus multa me verba facere. Tã tum teſtificor id futurũ ceſari chariſſimũ ⁊ dñm iacobum ꝑ ſua virtute hoc honoris mereri.Cupi ens etiam meas p̄ces apud veſtrã dignationẽ ſibi vtiles eſſe. In partibus iſtis non habem⁹ alia noua:niſi illa horribilia ⁊ dolenda de conſtantinopoli perdita.Que vt nos cõturbat:ſic et dominũ noſtrum ⁊ ſacrũ collegiũ merore afficere nõ ambigo.Velit autem pietas diuina oĩbus xp̄ianis re gibus mentem dare:vt ſuper his cogitent:⁊ ad obuiãdum thurcoꝝ potẽtie feſtinent de qua re pa rum ſpero:niſi domin⁹ noſter ſanctiſſimus eius rei ſe p̄ncipem prebens dormientia hoim pecto ra excitauerit.Recõmendo me reuerendiſſime paternitati veſtre:ad cuius mãdata paratiſſimũ me ſemper habebitis.Ex grezio die.x.Auguſti.Anno.M.cccclij.

¶ Excuſat ſe cur patriam:vt dixit recuſat. Epiſtola.cxliij.

Eximie doctor amice colendiſſime.Quod ad me non ſcripſeris per oratorem re gis tui id arbitror cauſe fuiſſe:quia nõ putaui me iam rediſſe in patriam. Nã q̄ mei oblitus ſis non cadit in mentem. Noui eñi quia tenaciter amas:neq3 puero rum more variaris. Mitraberis ergo cum ſcripta hec recipies in quibus me in telliges adhuc germanũ eſſe ac vitam in exilio ducere:cum tibi me breui domũ velle repetere dum penes nos aderas affirmauerim. At cauſa remãſionis mee fuit bellum tuſcie qð rex aragonũ florentinis intulit. Id eñi patriã meã in turbi ne multo tenuit qua de re fuit mihi antiquius abeſſe. Nunc vero quando obnoxe ſimus. pontifex paci faciũde operas nauat.Spero me breui ecc̄liam meam repetiturũ: ac dulcibus amicis ⁊ pri inis viſurũ:q̄bus iam duobus ⁊ viginti annis carui:ꝗuis aliquãdo paucis dieb⁹domi fuerim.Hec volui tibi velut amico ſcripſiſſe:cui oĩa ꝯſilia cõicanda ſunt. Que apud nos agantur ex oratore re gio plenius intelliges.Ceſarea cõiunx bene valet ſcitq3 hoĩbus vti ſunt:vti magnifiq3 tota germa nia pulchritudinis nomen habet:ſed maius prudentie atq3 modeſtie: vtinã ⁊ ſoror vna ex ſuis ad partes hes nuberet.Sic eñi ſoror ſorori conſolationi eſſet:ad id ego q̄tum valeo tantũ nitor.⁊ cõ ſilio. Rogo te ſereniſſimo regi tuo quẽ noſtri ſeculi decus magnũ eſſe confirmant cõmendatum ⁊ deditum me facias Dominũ lupũ ſi redierit ſaluũ dicas meo noĩe: ⁊ ſimiliter alterum lupum qui quondam Baſilee mihi beniuolus ⁊ ſingularis amicus. Vale cũ coniuge ⁊ liberis ſi qui tibi adhuc nati ſunt.Ex grezio ſtirie die.xxiij.Auguſti.

¶ Promouet.D.pirkamer contra.D.pe.knorren de eccleſia ſancti Laurentij in nuremberga. Epiſtola.cxliiij.

Beatiſſime pater ⁊ clementiſſime dñe poſt deuota pedum oſcula beatoꝝ ⁊ humilẽ mei recõmendationem.Quãuis meis litteris iampridem ſpectatum ⁊ doctũ vi rum dñm Thomam pirkamer in iure canonico licentiatum:veſtre beatitudini cõ mendauerim:ſuper lite quã habet de eccleſia ſancti Laurentij nurẽbergeñ. cum aduerſario ſuo.Tamen quia lis ipſa nõdum deciſa eſt:non ab re puto eundem ve ſtre pietati de nouo facere recõmiſſum:vt in ſuo iure cõfoueantur. Neq3 eñi aliud is petit q̄ iuſticie complementum:quod ⁊ ſi ſperare omnes de ſumma veſtre ſanctitatis equitate poſſint:hunc tamen nõnulle prerogatiue certum reddere videntur. Nametſi ambo collitigantes boni viri ſunt docti:⁊ beneficio de quo litigant digni:quia tamen vnius eſſe debet: nõ duorum hic merito p̄ferendus eſt:qui ⁊ poſſeſſor eſt:⁊ ciuis ⁊ acceptus populo. Quodq3 magis ponderandũ arbitror:etiam ceſarea maieſtas huic affecta eſt:eũq3 in ſua ciuitate hoc beneficium obtinere ap prime cupit:quẽadmodum ex ſuis litteris veſtra clementia plenius intelliget. Quibus ex rebus valde vtile putarem ſi fieri poſſet q̄ in hac eccleſia predictus Thomas quietus dimitteretur et aduerſario ſuo ꝑ de aliquo alio beneficio per modum concordie prouideretur.Sic enim veſtra ſan

ctitas illis ciuibus nurēbergenſibus de ſede apſtica benemeritis ſpālissimam gratiam faceret: eccłie bene conſuleret: virum bonū ꝓmoueret: ⁊ Ceſareo culmini cui res cordi eſt complaceret. Hec ꝓ debito meo erga pietatē veſtrā volui ſcribere: cui me iterū: atq; iterū facio cōmendatum Ex grezio die. xxiiij. augusti. Anno. M. ccccliij.

Impetrat cuidam gratiam Ceſaris. Epiſtola. cxlv.

Eneas epiſcopus ſeneñ. docto ⁊ prudenti ſacerdoti domino Johanni forſter amico ſuo. S. p. d. Binas epiſtolas tuas per hos dies accepi. In primis cōmendaſti amici tui cauſam. In alterius tuum negocium. Primus vt te latere non arbitror abunde ſatiſfeci. Alteris quoq; geſſi vt potui morem. Fui cum Ceſare d̄ tuo caſu locutus. Oſtendi tuā innocentiā: monſtraui tuā fidē: de tua doctrina ſum locutus Supplicaui te in gratiam reciperet: velletq; te ſuis in dominijs tuto eſſe. Preſentes fuerunt Ulricus ſonnēberger ⁊ Johānes hinderbachius viri boni ⁊ tui amantes. Reſpōdit ceſar nihil ſe habere aduerſum faueretq; tibi quando velles ⁊ vbi velles in ſuis territorijs morā faceres. Dñs Jacobus tunc egrotus fuit: neq; potuit ſermoni intereſſe. Quātum tñ ad hanc partem res tua abſoluta eſt: poteſq; cū voles tuto venire. De ſeruitio aūt neſcio vbi nunc id tibi parere poſſit. Si venerit ſaltzburgeñ. antiſtes: ero tui memor: ſtudeboq; tuā conditionē efficere meliorem: apud me nō vacat locus. Familia mihi equo maior eſt: ⁊ ego indies diſpono domū repetere ſeruileq; hanc vitā relinquere. Hec ad cauſam dicta ſint: tuas litteras ꝓbo ⁊ cōmendo ⁊ ſuadeo vt perſeueres. Doctus es: ſies breui doctiſſimus: neq; virtuti tue locus deerit. Uale ex grezio ſtiric. die. xxv. auguſti. Anno. M. ccccliij.

Significat amico infirmitates ſuas. Epiſtola. cxlvj.

Litteras tuas amantiſſe frater ſanus accepi: q̄bus egrotatus reſpondeo: q̄ res valitudinis genus neq; ab re a deo nullum mihi ignotū eſt. Nulla ſunt corporis aut incōmoda aut pericula: que nō ꝑtulerim. Febrium mille ſpecies ſum expertus: in vſu veluti quotidiano morbo aſſignatus ſum. Calculi paſſio familiaris eſt mihi. Dolores yliorū rome duodecim diebus me vexarunt. Oculos peregi perdidi. Dolui dentes in vltima britānie parte quā nunc appellant ſcotiam: nō ſine cruciatu podogra quocunq; terrarū pergo me ſequit̄. Quid ſtomachi debilitatem aut ventris torſiones referam. Nulla mihi moleſtia corporis nō eſt nota. Unum erat incommodum quod nondum attigeram. Urinarum profluuium ac veſice laſſitudo veluti quedam paralyſis. Id nunc experior: non ſine corroſione carnis ⁊ fluxu ſanguinis. Credo te cum hec audies crediturum me magnopere afflictum eſſe: neq; fallēris ſi ita credis. Crucior enim ⁊ torqueor: nō corpore ſolum: ſed etiam mente. Cuius enim tam ferreus animus eſt vt dolente corpore non doleat. Coniuncta ſunt hec duo corpus ⁊ animus. Neq; dum gerunt hominem alterum alterius nō turbari moleſtia poteſt. Uerum ego etſi angor: non tamen ita conſternatus ſum vt non animum ad mentem reuocem cogitemq; dolores iſtos aliquando vel ſanitati ſiniri vel morte. Medicus mihi vir bonus ⁊ mei amantiſſimus quē optime noſti. Nobilis eques Jacobus de ladrona ſpem ſalutis proximam facit: cui ego multum tribuo: ⁊ propter doctrinā ⁊ propter fidem quam ſcio in eo ſummam eſſe. Itaq; ſpero me breui conualiturum. Quod ſi deus dederit mox equo conſcendo ad te veniam domi quod ſupereſt vite conſumpturus. Cogito tamen ⁊ in alterā partem res poſſe deflecti. Namq; cum dubia vita ſit beneualentis, que non poteſt in egrotante certitudo reperiri. Exiſtimo fieri poſſe vt vel hoc agnoſcente morbo: vel alio ſuperueniente: vitam ei qui dedit reddam. Nec in hoc mihi conſolatio deeſt. Nam ⁊ ſi mori extra patriam longe a neceſſarijs nōnulli miſerum putent: ego quoq; libērius inter meos q̄ inter exteros morerer. Neſcio eñ quomodo mollius oſſa cubent manibus tumulata ſuorum. Teneo tñ menti quod ille ait: non incelebratus philoſophus: vndiq; tantumdem eſſe ad inferos vie: immo etiam ad ſuperos ad quos me trāſiturum non deſpero. Nam ⁊ſi magna peccatorum ſarcina premor: maiorem tamen eſſe diuinam miſericordiam q̄ meam iniquitatem non dubito. In hac confido: in hac me totum reſoluo. Nec ego cum illis ſentio qui poſt hanc vitam extingui animos putant. Ac propterea mortem timendam negant in qua nihil ſit mali. Mortemq; dicunt eſſe totum quod ante nos fuit: ⁊ quod nobis deſinentibus eſt futurū. Nam quid hoi moleſtius dici poteſt q̄ eum ita deſinere morientē vt nihil omnino poſt mortem ſentiat. Sitq; velut extincta lucerna que neq; priuſq̄ accederetur lumen habuit: neq; cum extincta eſt habet. Hec enim ſi crederem terre me profecto moriturū. Sed pſuadeo mihi verū eſſe quod magni philoſophi tradiderunt: quod xp̄s ſaluator predicauit: quod mater eccleſia docet. Exutis corpore animabus vitam eſſe alteram in qua boni a malis ſeorſum habitent: ⁊ alij beatā: ⁊ alij miſeram vitam ꝓut in corpore geſſerunt recipientes. Hec mihi vera cō

ſolatio videtur:cum vita excedendum ſit:ſperare in cōcilium migrare ſanctorum aſcendere ſup
ſydera intueri celū:cōiungi beatiſſimis angelis:diuinitatis infinitatē intelligere:cognoſcere tri
nitatem:⁊ oim que nobis in terra manentibus obſcura videntur tenere cauſas:rōnes inſpicere
atq; mihi ita nedū in morte nihil mali:ſed multum boni eſſe pſuadeo. His tñ quos xp̄s ad ſe vo
cat.Uocat aūt omnes qui cum vocantur libēter eum committantur. Talibus ego inter egrotan
dum exhortationib⁹ vtor.Preparo me ſi vocer ad exitum:vt ſi forte vita pellar ſeculi huius: non
tam hinc eiectus ꝙ deſuper citatus videar.Hec tibi ꝓ egrotatione mea ſint dicta.Uerū qꝛ tibi
nihil tacendū eſt.Nō me ſolū valitudo mea cōmouet:ſed etiā Petri nepotis qui febribus acutiſſi
mis detinet̄.Iā tñ meliuſcule ſe habet:extra piculū poſit⁹ fuit:nō ſine diſcrimine liberat̄: nō ſi
ne tpe.Libratim vt aiunt morbi veniūt:vntiatim abeunt.Sꝫ iſta parētibus ſuis occultāda ſunt
curandūq; eſt:vt filiū prius ſanū intelligant ꝙ egrotū fuiſſe cognoſcāt. Nunc ad id venio in quo
me vehemēter accuſas:velut patrie parentū ⁊ amicoꝝ penitus oblitū qui nolim domum redire
Nō ſuꝫ Gregori:vt eſtimas meoꝝ immemor.Dies noctesq; dulce ſolū patrie ante oculos habeo
Nunc matrē:nunc ſorores:nunc nepotes:nunc te mēte reuoluo:neq; aliud cupio ꝙ domū ꝙ pmū
repetere.Miror te poſſe opinari de me.Scribis etenī vbi ego vel dulcius vl' ſuauius eſſe poſſum
ꝙ in ea terra que me ꝓduxit:⁊ vſq; in virū aluit:vbi amicorū copiam habeo ⁊ ꝓpinquorꝫ. Et qḋ
maximum eſt cū auctoritate ⁊ honore inter meos eſſe poſſum. An nō putas me cupide ad ea col
loquia reuerſuꝝ que aliqñ ſimul amici cōſueuimus: vbi nunc Marianus ſozinus:nunc Frāciſcus
patricius:nunc Georgius andrētius ſermonē habeat.An nō me delectabit: modo Franciſcum
ptolomeū:modo Iohānem cāpanium tam mihi epiſcopali dignitate equatū audire loquentem
Preterea dulces cognatos ⁊ affines.Feſtino ſane:neq; aliud cogito:niſi vt ꝙtotius ad vos redeā
Sed curo ne dum tuo meoq; deſiderio ſatiſfacere conor: Ceſaris animū offendā.Decimū ſibi iaꝫ
annū ſeruio:inueni gratiā in oculis eius.Creui ſub eius vmbra:multū me ſua benignitas extulit
do operā cum bona gratia:ab eo recedā ne malus ſit finis:vbi principiuꝫ bonū meliuſq; medium
fuit.Oim rerum exitus extimari ſolet.Petiui per os dies licentiā viſendi domū: eāq; Ceſar ita
mihi cōceſſit:ſi prius inter prutenos iudiciū ageret̄:cui dies.xij.kal'.nouēbris dicta eſt. Illū ego
expectare nō ceſarea ſolū voluntas:ſed etiā egritudo me cogit. Tunc aūt ſi ſanitas aderit: itine
ri me ſtatim cōmittam.Interea te rogo meaꝝ rerū curā geras:matrē meā cōmendatā habeas.
Bartholomeū cognatum quem ſenio granē accepi:meo nomine viſites:vicarium horteris offici
um ad remedium cōtinuare.Bartholomeum ꝓcuratorem domeſtice cure ſolerter intēder. Ami
cis omnibus ex me multas ſalutes dicas.Senatui ciuitatis me cōmendes:cui ex his regionib⁹
paucas nouitates referre poſſum.Nam dolendū illud ⁊ acerbiſſimū conſtātinopolitanū nouum
iam vetus apud nos eſt.Stulte chriſtiani principes egerint:niſi ſurētibus thurcis occurrere ſtu
duerint.Germani modo pacati ſunt:⁊ ſi quis eos ad eam rem excitaret:nō apti modo:ſed etiam
voluntarij reperient̄.Rex hungarie in poſonio conuentuꝫ regni habet. Tria ibi tractantur. De
modo expellendi latrones qui regnū infeſtant.De pace cum Ceſare firmanda. Ac,de modis in
ueniendis ꝑ quos thurcorum conatus ne vlterius ſerpat cōprimi poſſit. Uale ex gretz ſtirie.iij.
die ſeptembris. Anno.M.cccclij.

¶ Sperat Ladiſlaum regem hungarie cum Ceſare pacem confirmare. Epiſtola.cxlvij.

ENeas ⁊c.Henrico ſenftleben. Uenerabilis amice chariſſime. Grate ſunt mihi
ſemper littere veſtre:ex quibus non mea ſolum negocia quem curſum habeant
Sed etiam de ſtatu curie:ac etiam totius italie certus fio.Pro quibus rebus
ingentes vobis gratias habeo.Intellexi que nuper egiſtis in receſſu cardina
lis ſancti Angeli circa remiſſionem annate: obligatis me dietim magnis:fauit
deus vt aliquando vices rependere poſſim.De conſtantinopoli cognoui que
ſcripſiſtis.Ego quoq; prius in ea re vobis litteras dederam.Calamitoſa ⁊ deploranda res eſt.
Sic noſtre nequitie flagitant:diſcordamus omnes:vulneramus noſipſos:intus cedimur:⁊ exte
rius flagellamur:vltio peccatorum eſt: res male ſunt:ſpecies vero multo peior. Nam que tanto
vulneri medela paretur non intelligo:dormiunt noſtri principes:de ſalute communi nemo cogi
tat:niſi pontifex maxim⁹ quē de pacāda italia ſollicitū eſſe accipio. Neſcio ꝙtum eius votib⁹ ita
li pareant.Sed ⁊ tanta res ꝙta eſt thurcorum potētia nō italos ſolū:ſed oēs contra ſe xp̄ianos
expoſcit. Nos iſtis in partibus quieti ſumus.Gregorius de puchaim ceſari recōciliatus eſt. Rex
Ladiſlaus in poſſonio cōuentū habet regni hungarie:ſperatur cōfirmaturus cū Ceſare pacem
Nam ſatis habet per ſe negocij aduerſus exanit:qui cū magna mltitudine latronum ſepuſinos
vexat.Cogitare quoq; de thurcis vltra omnes xp̄ianos reges habet:qui eis vicinus eſt. Promi
ſit etiam bohemis ad feſtū Michaelis ꝓximū bohemiā ingredi coronā recepturus: que res for

ſitan facient pacē cū ceſare vt libentius amplectat̄. Hec habui q̄ nunc ad vos ſcriberē. Finito negocio pruthenoꝝ cuius cā manere me ceſar voluit: domū repetā tūcq̧ vos viſere curabo. Eius rei dies eſt.xij.kal̄.nouembris. Valete ex gretz die.xiij.ſeptembris. Anno. M.cccclij.

¶ Patauieñ. epiſcopus electus prepeditur confirmari propter ceſaris indignationem. Epiſtola.cxlviij.

ENeas ſenenſis epūs. D. Petro de noxeto. Magnifice comes maior honorande poſt recōmendationē. Suſceptis litteris tuis vna cū breuibus. S. dñi noſtri mox ceſarem maieſtatē adiui: que tunc forte in menſa ſedebat. Expectaui finem prandij: deinde ſemotis arbitris: reddidi ſibi apoſtolica ſcripta: fingēs me neſcire q̄d illa continerent. Ceſar vt aperirē vtq̧ legerem iuſſit: quo facto remanſit aliq̄ntulum territus: dixitq̧ alia iſta ſcripta ſunt ꝙ que nuper accepimus. Cui ego noua inquā ceſar īpedimenta: noua remedia querūt. Deinde proſecutus multa in eam partem locutus ſum vt mentem ceſaream ad volūtatem domini noſtri ſanctiſſimi ꝑducerem: petiui quoq̧ reſponſum. Sed multum anim⁹ eius turbatus erat: duo potiſſime conſiderans. Unum ꝙ electus contra voluntatem ſuam in ciuitate imperialis feudi obtineret epiſcopatum. Alterum ꝙ tam manifeſte ⁊ publice ꝑ oratores electi diffamatus eſſet. Quibus cum mederi verbis ſtuderem reſponſum tandem depoſcerem. Ait ſe velle reliquos conſiliarios habere atq̧ cum his plenius deliberare: iuſſitq̧ vt cum illis venirē ad ſe. Res eſt dilata per aliquos dies vt eſt modus curie noſtre: que nihil abſoluit ſine mora. Cum reuentum eſſet ad conſilium: magiſter Ulricus ſonnenberger ⁊ ego ſoli fuimus qui partes electi iuuim⁹: conatiq̧ magnopere ſumus ceſaris mentē ad illum inclinare. Sed neq̧ ceſar flecti potuit neq̧ reliqui conſiliarij. eius propoſiti erant vt electo mos gereretur. Sic res impedita eſt: eo tamen deductum negocium eſt vt placet Ceſari eccleſie patauieñ. prouideri de quacunq̧ perſona excepto electo queadmodum ex litteris imperialibus plene percipies. Neq̧ plus hacvice obtineri potui. Facit ſibi hoc incommodum electus ipſe qui nimis iuſus eſt ceſarem paruifacere. Miſit enim huc ex ſuis vnū ſecretiſſimū mariſcallam Nearic ſue per cumq̧ non decem milia vt mentiti ſunt oratores ſui rome: ſed duo milia tantum florenorum obtulit ſi ceſar ſibi iniurias remittens pro eo pape ſcriberet. Uiſum fuit ceſari graue tantum iniuriam pro tam parua pecunia remittere. Ille autem dixit ſe ad ſuum dominū iturum Reuerſurumq̧ poſt dies aliquot cum maiori poteſtate: ſperareq̧ bene poſſe negocium terminari. Sic ille abijt: neq̧ vnq̄ reuerſus eſt. Scripſimus magiſter Ulricus ⁊ ego ipſi electo ſperabamuſq̧ negociū pro minori ſumma poſſe componi: ꝙ ſex milium florenorum. Neq̧ putabamus rez illicitam ꝙ ille pecuniam daret pro offenſa domino ſuo facta: ſi gratiam mereri vellet. Eſt enim modus omniū gentium vt damna pecunijs reſarciant. Ille autem electus qui pluries mihi ſcripſerat ⁊ magiſtro vlrico vt cauſam ſuam adiuuaremus: neq̧ nuncium ad ceſarem remiſit neq̧ ad nos reſcripſit. Neſcimus que cauſa eum retinuit: niſi quia putabamus habuiſſe eum ſcripta de curia per que certificatus ſit etiam inuito ceſare papam ſibi ꝓuiſurum. Sic bonus vir ſibiipſi turbas facit. Et nūc procuratores ſui ceſarem publice diffamant. Quod ꝙ moleſte ſublimitas imperatoria tulerit nequeo et primere. Utcūq̧ ſit ceſar ad id deuenit vt placeat ei eccleſie patauieñ. de quauis perſona prouideri dūmodo electus excludatur: per hanc viam poterit dñs noſter eccleſiam illam pacificare. Neq̧ enim difficile erit alium reperire qui ſuam eccleſiam electo tradat ⁊ accipiat patauieñ. vel friſingeñ. vel brixieñ. vel cyſterenſis vel auguſteñ. vel alijs quinis requiratur. Mihi tamen hoc mediū videtur magis quod ſubijciam videlicet. Quod dñs noſter ſanctiſſimus onus hoc ꝯcordandi electum cū ceſare in ſe ſuſciperet: ⁊ faceret ꝙ electus ratum ſe habere ꝓmitteret: quicq̄d per ſuā ſanctitatē determinaret̄ dandū ceſari ꝓ ſua ſatiſfactione iniuriarum. Putarē eñ hoc imperatorē non recuſaturum: ⁊ ſic ille eccleſiam obtineret: alioq̄n nō intelligo ꝙ papa poſſit ſine indignatione ceſaris hunc electum ꝓmouere: ⁊ poſſent in hac re naſci multa mala. Nec expediret inter papā ⁊ imperatorē q̄ modo ſe ſumme amant naſci rubiginem ꝓpter hanc ecclīam. Quod litteras meas legis ⁊ ſummo pontifici quaten⁹ opus eſt exponis maxime mihi voluptati eſt: multūq̧ idcirco tibi ſum obnoxius. Neq̧ expeto vt reſcribas ſemꝑ q̄ tuas occupatiōes innumeras eſſe ſcio: ſatis ſupq̧ ſatis eſt: ſi ſcripta mea dignaris reſpicere: tua tñ humanitas oēm laborē vincit: ⁊ mihi vel manu ꝓpria reſcribere nō refugit. Eſt in te cōſtans amicitia neq̧ defluit amor tuus. Adhuc te baſilieñ ſemꝑ recognoſcis ⁊ vſure veteris memoriā tenes. Scis ꝙ tras ſimul duximus noctes: pauci ex achademia ſupſunt: multi ex amicis veteribus periere. Quāto numerus amicoꝝ reſtrictior eſt tanto decet amorē eſſe feruentiorez. Quem te preſtare in me ſummū neſcio dicere ꝙ tum me delectat. Tute ipſe melius cogitabis: qui meos mores egregie calles. De patria que ſcripſiſti plene apud me nota ſunt: doleo terram illam tot cladibus affici. Spero tamen ſapientiam ſummi pontificis id curare: vt noſtris ſaltez diebus vltimis pacem habebim⁹. Quod xp̄ia

ni principes non tantū ſapuerint vt inter ſe lites finiant. Inuenient qui eos docebit thurcoꝝ imperatorem. Et illa de nobis fabula decantabitur: quā de rana ⁊ mure ſcribit Eſopus. Deus tn̄ facinus auertat. Uerum vt de domo mea dicam: quis hoc tempore non fuiſſem illic quieto animo vt aio: tamen illi ciues frequētibus me litteris vocitant: meamq; morā tamdiutinā egerrime ferre videntur. Nunq̄ ex tuſcia nuncius venit abſq; citatorijs litteris. Sunt modo preces modo mine quibus ad reditum vocor. Nō video me poſſe amplius obſiſtere. Cognoſco me ſenem ⁊ morbis q̄ pluribus grauem. Itaq; ſtatuo ſi deo placuerit in patria mori. Rogauitq; ceſarem vt indulgeret me domū viſere. Conceſſa eſt mihi licentia circa feſtum Martini quindecim ante diebus: eo tn̄ pacto vt redeam in curiam. Dico me reuerſurum ſi cōmoditas affuerit. At cū domi fuero per litteras me abſoluam. Neq; enim meum eſt ſemper exulem eſſe. ſcio non multos mihi annos ſupereſſe: ne dicam dies. eos dignum puto inter dulces cognatos ⁊ affines conſumere: quorum mihi et magna ⁊ honeſta copia eſt. Hic puto multos eſſe propoſitum meum dānabunt: ⁊ illos potiſſime q̄ me maiorem cupiunt. Dicent. Si manſiſſet eneas apud Ceſarem: hoc illi ⁊ hoc eueniſſet. Fateor petre amantiſſime: me pluris fieri dum ceſari ſeruio: q̄ dum maneo domi. Sed quid ad me falſa hominū exiſtimatio. Nolo ex alieno pendere. In me mihi ſtabilitatem quero. Nolo ſemper ſeruire: mihi viuere aliquando decreui. Quis preterea nouit apud germanos manens melius habiturus ſim. Ego de meipſo iudicio quod in alijs inſpicio: ⁊ que peiora ſunt poſſe mihi accidere nō dubito. Preparo quod pectus meum aduerſus omnes fortune contumelias: ſi contra me velit iraſci quāuis in hanc vſq; diem non habeo ꝙ fortune accuſem. Nam ſiue honores ſiue opes ſiue alia huius ſeculi bona inter homines eque diſtribuantur: ſcio me plus virili parte aſſecutū. Itaq; nihil mi petre cur non bono animo eſſe debeam. Facio quod ſuades: letus ſum. Gaudeo his que poſſideo bonis: gaudeo in amicis: gaudeo in meipſo. Utinam in alio ſeculo mihi ſecunda ſint omnia q̄tum in preſenti fuere. Quis enim me miſerum dicere poſſit: qui ⁊ ſummi pontificis ⁊ imperatoris gratiam repperi. Magna conſecutus ſum tuo fauore: et ſanctiſſimi domini noſtri benignitate: neq; deſpero quin alia etiam maiora et veſtra beneficentia ſuſcipiam. Non tamen id apō me firmū eſt. Scio poſſe mutari apoſtolicam mentem ⁊ alia multa contingere propter que fallatur opinio mea: imo vt verum fatear: perſuadeo mihi nihil futurum ex his que magna voce vel mihi vel ceſari ſunt promiſſa. Non ꝙ verba reputē data: ſed quia mortales intelligo mores: reuertar atq; domū vt his qui velit inter ſuos mori etiam ſe muneribus huius ſeculi defunctū putet: ſi qđ preter ſpem euenerit: id cum Terentio noſtro deputabo eſſe in lucro. Forſitan aliquis erit qui cū turbinibus ſeculi exemplum me viderit. O enea dicat ſolus ſcis viuere: ſicut de vaccia dictum ſcribit Seneca: ⁊ ſi illud non probat. Hec volui apud te dixiſſe: ne mentem me putes grauem habere: qui iubes ⁊ bene iubes: vt animo bono ſim: ſum nō bono ſolum: ſed etiam iocūdo: atq; eo magis leto ꝙ te cito viſurum me arbitror. De litteris militie tue q̄primū ceſari verbum feci mox commiſſa res fuit. Amat enī te ſua maieſtas tibiq; rem gratam facere cupit: ac de tua virtute grauiter ⁊ magnifice loquitur. Titulus litterarum erit ille quē donaſti. Neq; deinceps tibi magnifico ſcribetur. Gubernatorem cancellarie nolui in hac re tua onerare: quē neq; in meis nūq̄ negocijs accedo: neq; enī mihi amicus eſt. Sed habet ceſar duas cācellarias: imperialem ⁊ auſtralē. Qui auſtralem regunt ad vnū omnes mihi beniuoli ſunt. Ibi ego omnia expedio. Illic eſt magiſter iohānes hinderabachius decretoꝝ doctor ſingulari beniuolentia mihi cōiunctus: huic prouinciam cōmiſi. Is rem tuam libenter abſoluit ⁊ animo volenti. Itaq; littere tue per latorem preſentium expedite ad te venient. Cum hec ſcripſiſſem: placuit iohāni hinderbacha qui intra decendium ad curiam venturus eſt: litteras tuas retinere ⁊ illas ſecum afferre: vt cum aliquo munere ad te proficiſceretur. Nec ego id ſibi negare volui quādo nullum exinde p̄iudicium fieri tibi cognoſcerem: niſi decem dierū moram interuenire. De beneficijs patauieñ. Ad eum modum diſtribuendis vt ſcribis: habeo tibi ingentes grās: precorq; id ſolidum eſſe ꝓcures: ſi confirmari eum aut ꝓuideri ſibi cōtingat. Poſt hec iam ſcripta. Captata hora magis felici allocutus ſum iterū ceſarem ſuper facto p̄fati electi: dixiq; ſibi me timere ne tandē papa cogeretur electo prouidere: q2 nō facile reperietur: q̄ ꝓmouendus eſſet ad eccl'iam quā alius poſſideret: durūq; eſſet romano pontifici inſignē eccleſiam diutius vacantem dimittere ⁊ multoꝝ principum pro electo rogantium ſpernere p̄ces. Quod ſi ille ꝓmoueret inuita ſua maieſtate nimis ſibi dedecoroſum eēt. Et alia parte cōſiderare me aiebam. Graue eſſe ſue ſerenitati conſentire ꝙ ſuus inimicus nō reconciliatus ⁊ q̄ nullam ſup dānis ⁊ iniurijs ſatiſfactionē impendiſſet ad eccl'iam inſignem ſui fendi promoueretur. Ob quā rem retuli me reperiſſe vnū medium ꝑ qđ ⁊ ſanctiſſimo domino noſtro pape ⁊ ſue maieſtati mos gereretur. Id autem homini propoſui ſanctiſſimo ꝙ ſua maieſtas remitteret ad dn̄m noſtrum. S. plenum arbitrium componendi ſecum ipſum electum: ⁊ inducendi eum ad ſatiſfactionem pro dānis ⁊ contumatia impedientē: ⁊ quicquid dominus noſter in hoc facto ordinaret: maieſtas imperatoria ratū haberet: ꝓuiſo ꝙ ſimiliter electus ipſe domini noſtri arbitrio acq̄eſceret.

Confirmabā eniꝫ ſuperare me. S. dñm noſtrū inducturū illum electū ad cōuenientē recōpenſam ⁊ tunc ille ſine cōtrouerſia poſſet ꝓmoueri. Ad hec dixit Ceſar ſe de dño noſtro clemētiſſimo plene confidere. Juſſit tamen in cōſilio rem ꝓponi: quo facto oēs cōſiliarij hoc mediū cōmendarūt ⁊ ita cōmiſſum mihi fuit: vt beatitudini dñi noſtri ſcriberē. Sic ergo dñs noſter dignetur hoc negocium in ſe aſſumere ⁊ inducere electum ad humilitatē ⁊ ſatiſfactionē: qm̄ Ceſar de ſuo arbitrio cōtentus remanebit. Alioquin vero ſtante illo cōtumace nunq̄ cōſentiret cum ꝓmoueri quemadmodum plenius ⁊ apertius ſuper hoc de mandato ceſareo apoſtolico culmini ſcribo. Non fuit viſum certis de cauſis ꝙ imperator hoc ſcriberet: ſed veniet intra paucos dies ad curiā romanā ſuper vno alio ſatis magno negocio: dñs Johānes prefatus ⁊ ipſe de hoc plenā habebit poteſtatē. Tamen ex nunc Ceſar contentū ſeſe dicit in eo futurū eſſe: quod. S. dñi noſtri inter ipſum ⁊ electum duxerit ordinandū: ita tamen ꝙ ille de dānis ⁊ iniurijs illatis aliquā faciat emendā: tantis exceſſibus cōuenientē. Habes quid in re patauienſi per me factū ſit: nō potui plus ſed per hunc moduꝫ exiſtimo negociū ipſum bene ꝯſumari poſſe. Docet pietas dñi noſtri ꝓcuratores electi qui dicūt multa imperatori oblata ⁊ dicat eis ſe velle negociū componere: ⁊ ſi habēt poteſtatē iubeat eos ſcribere dño ſuo ⁊ facultatē querere eo mō aut res votiuā habebit expeditionē aut honeſtiꝰ illis reſiſtetur. Poteſt aūt. S. dñs noſter ſcribere ceſari ſe hmōi medium a me ſibi tranſcriptū eſſe de mente ⁊ volūtate ſue maieſtatis ⁊ dicere ꝙ id velit arbitriū acceptare ⁊ tunc res erit planiſſima ⁊ ſi videtur bonū eſſet ꝙ ſuper hoc littere apoſtolice ad me mitterent̄ anteq̄ hinc diſcederē. Sic enim magis inſtructus ad vos venirē: nec alio modo. Vale optime ⁊ me ſummo preſuli cōmēdato curatoq̨ vt ſua erga me benignitas augeat̄ potius q̄ minuat̄. Jtidē ego ꝓ te apud ceſareꝫ facio ſedulo de tuis familiaribꝰ teneo q̄ ſcribis. Vale ex gretz die .xviij. ſeptembris. Anno. M.cccc.liij.

¶ Gratulatur de promotione amici in epm̄. Epiſtola. cxlix.

REuerendiſſimo in chriſto patri dño Johāni de agazoria eccleſie groſſetane pōtifici. Eneas epiſcopus ſenenſis. S. p. d. Fuerunt mihi gratiſſime littere tue ex quibus factus ſum certior nō ſolum de tua dignitate: verūetiam de ſumma felicitate: qua in hac ꝓmotione es vſus. Qui celerrime atq̨ vno impetu ad ſummū euaſiſti. Sentio me ꝓpterea deo gratum quādo ⁊ amici mei ſue pietati ſunt chari. Tres vno anno ex his quos in ꝑmis amaui exultati ſunt Nicolaus amiclauus eccleſiam Mediolañ. ſortitus eſt Johānes campiſius ad placentiā vocatus eſt: tibi groſſetana obuenit. Quis non me felicem dixerit cuius amici ſunt fortunatiſſimi. Verum Johānes amantiſſime: duobus illis longe a me poſitis vti non poſſum niſi litteris. Te frui etiam preſente potero feſtinoq̨ vt q̄ celerrime ad te veniam teq̨ cōplectar ⁊ vna viuam tecum. Nec ſcio quod hoc tempore ex diuino munere magis optare potuerim: q̄ ꝙ diuina pietas in te mihi preſciuit. Ago ſedulo ſuperis gratias: qui me reſpiciunt: dum meos amicos extollunt. Jntelligo ex tuis ſcriptis quoq̨ neceſſarius ſit meus reditus eccleſie mee. Jdem quoq̨ ceteri ſcribunt: omnes me vocant: amici: neceſſarij: noti: vincoꝛ: veniendū eſt. Nam etſi ceſari moleſtā rem facio: neq̨ ſummo pontifici morem gero ex alamania recedens: ſatis eſt quod eccleſie qð patri ipſi ſatiſfacio. Faceſſant oēs alie ſpecies mihi viuere cuꝫ Johāne groſſetano pōtifice cuꝫ mariano ſozino: cum Frāciſco ptolomeo: cum Bregorio lollio: cum patricio. Cum ceteris amātiſſimis patrie mee ciuibus: maius duco q̄ pape aut imperatoris gratiā: diu curialem ſeruitutē ſeruiui: diu militiā ſecutus ſum: dimitti tandē debeo ⁊ inter veteranos cōputari. Queris quādo hoc erit. Ante Martini feſtiuitatē hinc abire decreui q̄uis ſcribis nō eſſe timendū bellū: q2 romanus pontifex paci opera nauat. Ego tñ maxime anxius ſum neq̨ de pace magnā ſpem habeo: niſi deus oculo mitiori italiā intueatur. Accipiā tamē iter etiā cum diſcrimine. Raro enim res mee ſine periculo ſunt: habeo deo grates: q2 ſuperare ſoleo quaſuis difficultates. Jdem nunc mihi ſuadeo: ⁊ ſi frequēter obiectare ſeſe periculis q̄periculoſiſſimū ſit. Quod ſponte offers in agendis eccleſie mee tuum auxiliū accipio admodum libēter. Nam id erit nō vtile ſolum ſed etiam neceſſariū. Bermanū tuum cupio bene valere ⁊ tu optime vale. Ex gretz die .xxv. Septembris. Anno quo ſupra.

¶ Promouit quendam in conſiliariū ceſaris. Epiſtola. cl.

EXimie doctor amice chariſſime. Non habui dudum ex te litteras: neſcio quo pacto vales. cupio tibi bene eſſe. te memoriā mei habere tui ergo niſi forſaſſe dormiens immemor eſſe nō poſſe hodie de te Ceſari verba feci qui libēti animo in cōſiliariū tuū te accepit. Litteras eius rei in tua paucos dies accipies: per dñm Johannē binderpach qui ad curiā venturus eſt orator imꝑialis ei ſuis in rebus aſſiſtere te oratū volo: interea viue noſtri amās ⁊ que gerūtur in italia tuis litteris me ſcire curato. Vale ex gretz die .xxix. aprilis. Anno quo ſupra.

Magnifice vir maior honorāde. Scio te magnis vrgeri curis: tuꝫ ꝓpter negocia italica: tum ꝓpter cladem cōſtātinopolitanā: ideo te multis verbis tenere nō audeo quia tamē neceſſe eſt pontificē maximū que apud nos gerunt intelligere. Scribā tibi q̄ breuiſſime harū partiū ſtatum. Tu deinde ſue ſanctitati ꝓut dignū putabis ſcripta mea referes. Ceſar baronē quendā quem vocāt de puchaim ſuperioribus dieb' aduerſantē habuit. Is modo recōciliat' eſt accepta quadā pecunie q̄titate ſuper ceteris cōtētionibus arbitrio Ceſaris ſe ſubmiſit. In hūgaria vt alias apoſtolico culmini ſcripſi: ſurrerit quidā latro noīe Axamit qui cū magna predonū manu regnū vexat: neq; gubernator potens eſt eum regno depellere. Ob eam cauſaꝫ habet per hos dies rex Ladiſlaus omnes regni ꝓceres: apud poſſoniū ꝯgregatos. Cūq; his cōſultat: quonāpacto regnū expiare latronib' poſſit. Valachi quoq; cōtra gubernatorē arma mouerūt: quem dn̄ari ſibi egre ferebāt. Eſt etiam quod de thurcis in eo conuentu cogitet. quos ꝓximos habet: ⁊ iam noua elatos victoria plurimū timet. Que res cōpulſura hūgaros creditur: vt pacem quā diu Ceſare refutarūt: vltro depoſcāt: niſi malicia hominū magis ac magis excreuerit. Idem rex Ladiſlaus in cal' octobris ꝓximis bohemiā intrare ꝓmiſit: ibi coronā recepturus: magni ob eam rem apparatus fuit. Ituri cum eo feruntur Albertus auſtrie: Ludouic' bauarie duces: ac Albertus marchio brandēburgeñ. Bohemi offerūt quecūq; bona ad coronā ſpectāt regi reſtituere: partēq; reruꝫ eccleſiaſticaꝝ redimere ab his: q̄ eas poſſidere ⁊ ꝓ regis arbitrio eccleſijs ſatiſfacere. Credo res aliquāto minores futuras qua fama ferūtur. In partib' rheni q̄ diſſidebāt ꝓ̇ncipes cōpoſiti ſunt paceq; tenēt. Ludouic' bauarie dux eius cōcordie auctor noīe: re aūt marchio brandēburgeñ. Albertus fuit q̄ iam principū auctor eſt. Res prutenicas arbitror te nō ignorare in noſtro cōſiſtorio pēdētes eſſe. Ciuitates tn̄ que cōtra religionē fedus iniere nō putātur iudiū ſubiture. Naꝫ reges polonie vires ſibi accidere ſperāt: ⁊ armis magis q̄ iurib' fidunt. Rex ille iam magiſtro pruſſie litteras dedit que ſuū animū in cōitatuꝫ fauorē erectū ſignificāt. Cardinalis q̄ȝ craconieñ mihi ſcripta direxit: per que cōprehendo polonos ipſos cōitatuꝫ partē adiuuare: hec habui que ad te ſcriberē hoc tēpore: credo conſultum eſſe: ne feſtinet in ꝓceſſu cōtra ciuitates pruſſie: qui mō apud nos agitādus dicit: nec cenſure apoſtolice: ſicut in Auſtria factū eſt contēnant. Niſi em̄ ſpūale gladiū materiale ſequat: parum eſt quod ppl'i formidēt. Vale ⁊ apoſtolice ſctitatis pedib' me cōmēdato. Poſt res prutenicas abſolutas te viſam. Sic em̄ licentia Ceſaris habeo. Ex gretz die. iij. ſeptēbris. Anno. M.cccc.liij.

¶ Spondet ad patriam ſuam redire etiam multis periculis obiectis domino Franciſco Ptolomeo. Epiſtola.clij.

Eximie doctor frater amātiſſime. Que per nos geſta ſunt in facto clari viri Iohānis petri cōciuis noſtri ex ipſo cognoſces. Noua italie q̄ ſcripſiſti moleſto ferim' animo: q̄uis fruſtra angimur. Ex his que ſine culpa noſtra ſunt ſperauim' pacem ꝓcurāte ſummo pōtifice nō defuturā italie. Nunc accipim' ardētius feruēſcere bella: neq; ſpē eſſe cōcordie. Cupiebamus domū reuerti ⁊ cupimus. Neſcimus tn̄ qua via penetrem': vndiq; bella tonant. Peregrinū induere nō poſſum. Prelatū agere periculoſuꝫ eſt. Statuim' tn̄ ad vos ire: q̄n vocibus citamur omniū: neq; littera vlla ad nos venit niſi reditum ſuadēs. Quid dicam' tantis ꝓcibus niſi vincire etiā cū noſtro periculo. Scim' cum quāto incōmodo reuertimur: offendim' Ceſarē q̄ licētiā ꝓbet inuitus. Pape rem ingratā facimus. Mille nos hoc tp̄e viarum periculis obiectam'. Ad patriā redeam' ſuſpitionū plenā. In ancipiti diu fuim'. At cū viderem' tot ꝓces ⁊ aliq̄n minas cognatarū experiemur: ſuccūbere neceſſe fuit. Veniem' igit ita ſuadetis oēs. Scimus tn̄ te cum nos audieris dicturū. Hec ſi ſciuiſſeꝫ nunq̄ de reditu ad te ſcripſiſſeꝫ per hoc tp̄s. De noſtro ep̄o ſeneñ. Nos em̄ extra ſenas ep̄atuꝫ habemus. Intellexim' que ſcribis. Redeūtes de cauſa cognoſcem' videbimuſq; ſibi an nobis mitria debeat. Interea bonū habe animū ⁊ vicariū noſtrū hortare vt viri cor ſe habere demōſtret. Nos etiam ſibi ad eam rem litteras damus. Vale. Ex gretz die. xxv. ſeptembris. Anno quo ſupra.

¶ Nouitates almanie notificat. Epiſtola.cliij.

Eneas ⁊c. Cardinali ſancti angeli. Reuerēdiſſime in xp̄o pater ⁊ domine mi colendiſſime: poſt humilem recomendationem. Refocillatus ſum aliquantiſper litteris veſtris ex quibus romanum pontificem dare operam intelleri vt et nobis italia pacem recipiat ⁊ inſultātibus thurcis chriſtiane vires reſiſtant. Nam me quidem conſtantinopolitana clades magnopere angit. Spero autem ſi vocem apoſtolicam orthodoxi principes audierint: thurcorum rabiem retroceſ

ſuram:futurū.z vt nedū cōſtātinopolis recuperet:verūetiam vt in ſuis ſedibus thurcoꝝ perfidia
cōprimatur.Oſtendi Ceſari que ſcripſiſtis:qui veſtre dignationi gratias agit:oratqꝫ vt ad pacē
italie ferventi animo intendatis:quod in rem fidei ſua ſerenitas preſtare poterit id non negabit.
Pax illa olim concluſa inter maieſtatem ſuam ⁊ regem Ladiſlaum nōdum ratificata eſt:modo po
ſonio hungari ſunt magnūqꝫ conuentum habent. Agitur ibi de hac pace firmanda:de latronibus
regno pellendis:ac de modis per quos thurcoꝝ conatus reprimi poſſint.Exinde rex iturus in bo
hemiā fertur: coronā ſuſcepturus: multa de bonis eccleſie reſtituendis dicuntur:que ſimilia ſom
no videntur. Durū ē veteres poſſeſſores expellere.Res prutenica apud nos adhuc pēdet. Timē
dum tamen eſt.ne rex polonie contra religionem ciuitatum partes tuatur.Principes rheni com
poſiti ſunt.Alia ex his partibus ſcripto digna nō occurrunt.Si dabitis pacem italie quam ſpera
mus:domum e veſtigio repetam ⁊ aliquando dignationem veſtram videbo:quod pietas diuina ci
to faxit.Litteras reuerendiſſimi patris dñi aſſiſinenſis expeditas penes me habeo: quas ꝑ cer
tum nuncium ad eum mittam ꝙprimum occurrerit. Recommēdo me dignationi veſtre reueren
diſſime ad cuius mandata paratiſſimus ſum.Ex gretz die.iij.Septembris.Anno quo ſupra.

¶ Offert ſe patronum voluntarium in gerendis rebus dño Vilhelmo epo tulleñ. Epiſtola.cliiij.

Reuerendiſſime in xpo pater ⁊ dñe mi colendiſſime poſt recōmendationem. Gra
tiſſime mihi fuerunt littere veſtre:quas ex vlma ad me ſcripſiſtis. Intellexi nāqꝫ
dñationem veſtram.R.bene valere ⁊ me veteri ex more diligere. Cognoui quoqꝫ
in vrbe roma ꝑ me dicta eſſe a vobis que oportuit. Contentorqꝫ dato reſpōſo.Cir
ca noſtras res hic pendentes nihil innouatum eſt: neqꝫ innouabitur donec dicta
dies aſſit. Veſtri aduerſarij nunꝙ hic fuerunt poſtꝙ receſſiſtis: neqꝫ quiſꝙ eorum
noie hic comparuit.Ideo nihil eſt cur vereri nouitates oporteat. Naz etſi veniſſent:nihil in vrm
preiudicium ſine vocatione fieret.Ita Ceſarem diſpoſitum ⁊ inclinatos conſiliarios inuenio.De
me certe poteſtis vobis perſuadere:qꝛ ad veſtrū cōmodū vigilātiſſimus eſſem. Littere ſaluicon
ductus per familiarem veſtrū.d.veſtre.R.afferentur.Scribit etiam Ceſar comiti tullenſi quēad
modum deſideraſtis:ꝙuis apud hoies obſtinatos paruz valitura ſcriptura putem:pro verbis ver
bera eſſent offerenda.Fiet tamen ſpero laudabilis finis pro vobis ⁊ eccleſia veſtra ſi aduerſarij
iudicium ſubituri comparuerint.Alia non occurrunt.Recōmendo me dignationi vre reuerēdiſ
ſime cui ſeruire paratus ſum quoad poſſum.

¶ Paſſagium perſuadet contra thurcos ex clade conſtantinopolitana. Epiſtola.clv.

Reuerendiſſimo in xpo patri ⁊ domino dño.N.ſacroſancte romane eccleſie ti.ſan
cti petri ad vincula preſbytero cardinali ac pontifici brixieñ.domino ſuo colendiſ
ſimo. Reuerendiſſime in chriſto pater ⁊ domine mi colendiſſime.Venit ad me ac
ipſa hora qua ſcribo vir bonus ⁊ veſtri obſeruantiſſimus Herneſtus prothonota
rius imperialis:oſtendens mihi lrās veſtras in quibus ſibi de quodam theolonio
eccle vre tranſmutando facitis mentionē.De qua re nō nihil ſiſ locuti ſumus. Nā
⁊ meam quoqꝫ operam veſtra dignatio requirere videbitur. Non eſt quod nunc ad hoc reſponde
deam:quia nondum Ceſari verbum feci.Decreui cum ceteris ſeruitoribus veſtris quos in hac cu
ria plures habebitis:rem ipſam Ceſareo culmini exponere ⁊ commēdare. Quid reſponſi habeo
illud veſtre dignitati ꝙtotius notum efficiam cui ſeruire in omnibus ſum obnoxius atqꝫ vtinam
poſſem ꝙtum vellem. Nec plura de hoc.Propero ad alia.reuerendiſſimus pater archiepiſcopus
ſaltzurburgeñ.quandam pridie capelle fundationem confirmauit in valle murze in loco nō remo
to ad ſanctum Laurentium vbi per inuocationem diuini nominis ⁊ per merita ſancti Leonardi
plurima dicuntur fieri miracula. Confirmaui ⁊ ego fundationem ipſam ex auctoritate cōmiſſiōis
mee:vt ꝙ populi deuotionē augendā magis ac magis exiſtimaui.Deinde accepi dignationē vrām
cum per id locorum tranſitum faceret prohibuiſſe ne capella vlterius edificaretur nec diuina of
ficia celebrarentur.Itaqꝫ cum ruſtici et incole loci ad me redirent atqꝫ remedium peterent.
Dixi non decere me neqꝫ poſſe contra tanti patris decretum aliquid agere remiſiqꝫ illos a me
vacuos.Ipſi autem poſt aliquot dies per nobiles de ſtubemberg ad preſentiam Ceſaris introdu
cti.Grauiter queſti ſunt pium opus:diuinum ſanctumqꝫ apud eos ceptum impediri:dixerunt
qꝫ murmur eſſe magnum in plebe:cuius deuotioni obuiam iretur. Vocauit igitur me Ceſar ad ſe
petiuitqꝫ votis vt annuerem et nobilium et popularum indulgeremqꝫ capellam edificari et di
uina ibi celebrari officia addens ſe magnum habere in ſanctum Leonardum deuotionem. At

cum ego non eſſe mei muneris affirmarem veſtre reuerendiſſime paternitatis facta reſcindere petiuit ſaltem permittere ad tres menſes celebrationẽ ibi diuinorum haberi: vt interim veſtra dignatio conſuli poſſet. et ita feci: neſcio an illi ruſtici adhuc miſerunt ad veſtram preſentiã. Quomodocunq; autem ſit precor reſcribere mihi dignemini: que cauſa mouerit veſtram mentem ad huiuſmodi interdictum: vt ſecundum illud ego quoq; excuſare me poſſim: quia non auderem neq; vellem quouis pacto veſtris aduerſari ſententijs. Mihi tamen in valle illa dictum eſt et affirmatum: nihil illic eſſe mali et omnia ad laudem dei fieri et bonam eſſe populi rectamq; deuotionem Sed plebanum ſancti Laurentij eccleſie veſtre canonicum pro ſuo priuato iure aduerſari. Utcunq; ſit meum non eſt de veſtris actibus: qui ſequi debeo non preire: nec alia de cauſa certitudinem peto niſi vt excuſare me Ceſari et alijs ſupplicantibus efficatius poſſim. Nunc ad nouitates venio. Pruteni de ordine ſancte Marie theutonicorum ſunt apud nos in curia: petuntq; iudicium aduerſus cõmunitates: que ligam cõtra ſe fecerunt. Pars aduerſa oratores miſerat: ſed illi apud morauiam latronum patriam intercepti ſunt: ſpoliatiq; bonis omnibus in vincula coniecti, ꝓpter quam cauſam dicta dies iudicij neceſſario circunducitur. Neſcio an illi poterunt in breui reddi libertati. Rex enim Ladiſlaus ſub cuius ſaluoconductu capti ſunt: ad eorum liberationem obnixe operam dat. Petuntq; iam brunnam perſonaliter propinquuſq; eſt ei latroni qui illos detinet. Puto in curia ſua multos eſſe qui ſcelus hoc ne puniatur adiutant: vt ſunt mores hominum. Alij amicitia alij pecunia muneribuſq; deliniuntur. Quecunq; autem finem captiui habeant: nõ video hac vice terminum cauſe prutenorum imponi poſſe. Rex Ladiſlaus in bohemiam iturum ſe ad feſtum Michaelis promiſit q̃uis bohemi id citius expetiuerit. Georgius ibi plenam gubernationem habet: multumq; rochezane fauet. Catholici oppreſſi ſunt: heretici dominantur. Minores monachi qui tempore Sigiſmundi pragem redierant: inſtante rochezane denuo pulſi ſunt. Dominus de roſemberg et alij qui fideles credũtur parum votis habent. Temporalia regni Georgius ſpiritualia rochezana gubernat. Neſcio quid fiet in aduentu regis. Puto quia tenentes tenebũt. Nã puer nõ poterit mutare regimen. In hũgaria quomodo Johãnes vainoda gubernat. Sed ibi latro quidam Axamit nomine homo bohemus cum quattuor milibus hominum infeſtare patriã cepit. Caſtella quedam expugnauit: munitiones erexit: ſpolia multa adduxit: reſiſtentes hungaros aliquot conflixit. Nunc aduerſus eum totum regnum eſt occupatum: atq; hinc factum eſt vt nos pacem habeamus. Nam licet hungari tenere conuenta nolint. Non tamen audent alijs implicati bellis nos inuadere. Auſtrales autem libenter pacem ratificarent: ſed non audent inuitis hungaris. Quibus ex rebus eo deducta res eſt vt pacem ſine pace habeamus. De patauien̄. eccleſia ſilentium eſt. Timeo ne diuturniorem vacationem eius contingat: quando electus humiliare ſe Ceſari penitus reſpuit. Ego quid ibi dicam neſcio: malo ſilere q̃ male loqui. Accepi regem Ladiſlaum in ea re atq; alijs legatos ſuos romam miſſurum. Tranſeo ad maiora que magis vrgent Quãuis res orientis ſatis notas et nimis heu nimis notas dignationi veſtre non dubitem. Non tamen ab rearbitror de illis cum veſtra pietate et colloqui et condolere. Qui partes illas vidiſtis et q̃tum inde xpiane religioni poſſit emergere preiudiciũ optime noſtis. Quomodo ſe habeat Greci ad reliquam europam non ignoratis. Tracie ſitum ſcitis conſtantinopolitane vrbis magnitudinẽ murorum molem adiacentis maris et terre qualitatem pulcre tenetis. Que ſit thurcorum potentia: que latinorum negligentia: non latet veſtram dignationẽ. Sed cur hec tam longius ꝓſequor. Nempe quia infelix: infauſtum: durum: horrendũ ad nos delatum eſt nunciũ. Conſtantinopolim expugnatã: peram thurcis deditam. Claſſem xpianorum que opẽ ferre obſeſſis ibat victã interceptãq; eſſe. Aiunt enĩ qui de raſcia ad nos veniunt imperatorẽ thurcorum pridie kalẽdas Januarij ad vrbem conſtantinopolitanam machinas bellicas admouiſſe: inſultuſq; trinos dediſſe Primis duobus ſuccubuiſſe: multoſq; ſuorum amiſiſſe. Deinde iratũ omne militũ robur. Ducẽta enĩ amplius milia virorum in exercitu fertur habuiſſe. Muros adire atq; cõſcendere ſcalas iuſſiſſe. Ipſumq; inter pugnatores ꝓfectũ alijs minatũ: alijs premia pollicitũ. Tertiũ inſultũ magna ſummoq; conatu aggreſſum: tandẽ fatigatis magis q̃ victis opidanis rupto cuiuſdam veteris porte muro vrbẽ introiſſe: datis edictis vt a ſex annis ſupra omẽs vtriuſq; ſexus ꝑſone necarent. Imperator noue rome captus: mox capite trũcatus aſſeritur. Sacerdotes et vniuerſi monachi: diuerſis tormentorũ generibus lacerati necatiq; ſunt. Reliquum omne vulgus gladio datum: tanta ſanguinis effuſio facta vt riui cruoris per vrbẽ currerẽt. Sic nobiliſſima vrs per conſtantinum primũ condita in manus infidelium venit. Ab eius conditione anno. M.cxxx. vel circa. Tantoq; tẽpore Paulo pluri ſenior roma ſteterat: quando primũ a gotthis capta eſt. Athlaricus enĩ anno ab vrbe condita. M.clxiiij romã irripuit. At hic ne baſilice ſanctorum effringerẽt edixit. Quid autem factura ſit thurcorum rabies in vrbe regia non ſcio: ſuſpicari facile eſt. Inimica gens noſtre religioni. Nil ibi ſanctum nil mundum relinquet. Aut deſtruet nobilia templa: aut certe ꝓphanabit. Heu templum illum ſophie toto orbe famoſiſſimum. Nõ ingentis quondam ſacerdotibus celebra

tum:mirabili opere:preciosa materia cōſtructum. Uel ruine iam patet:vel manhometi ſpurcitie
ſubiacet. Monachorū abdita ſanctorū ſancta lupanaribus ſeruiēt. Aut delebitur ciuitas nobilis
aut in maius xpiani populi detrimentū thurcorū ſedes efficietur. O inſignis grecia ecce iam tuū
finem. Quis nō tuam indoleat vicem. Plurime olim vrbes in grecia fuerunt fama rebuſq; poten-
tes. Legimus thebanorū res geſtas:lacedemoniorꝝ ꝛ athenienſiū illuſtria facta. Fuit corinthiorꝝ
non contemnenda reſpublica. Clare olim minece. Lariſſa potens pluresq; memorabiles vrbes:
quorum ſi nunc requiras muros nec ruinas inuenies. Nemo ſolum in quo iacuerint queat oſten-
dere. Sola et tanta ruina vetuſtatis conſtantinopolis ſuperbat. Que de paruo bizantij ambitu
a pauſania quondam conſtructa:per conſtantinū ceſarem in emulatione vrbis rome ad incredibi
le faſtigiū erecta. Tantum mirabiliū operum:tantū armorꝝ:tantū litterarꝝ:tantum glorie habuit
vt omniū ciuitatū damna hec vrs ſola recompenſare videretur. Hinc poſt pacem cum Gratiano
factam ꝛ Theodoſio confirmata veniens conſtantinopolim rex gothorum athanaricus:miratus
vrbis regie ſplendorem ac magnitudinē velut ſtupens dixiſſe fertur. Deus terrenus eſt impera-
tor ꝛ quiſquis aduerſus eum manum mouerit ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Et licet poſt diuiſum
imperium ſiue tranſlatum ad francos vt melius loquamur: ſepe conſtantinopolis in manus ho-
ſtium venerit. Ut tamen veſtram dignationem dicere ſolitam memini. Nunq̄ illa vrbe chriſtiani
nomini hoſtes potiti ſunt:neq; baſilice ſanctorū deſtructe:neq; bibliothece combuſte:neq; deſpo
liata penitus monaſteria. Itaq; manſit vſq; in hunc diem vetuſte ſapientie apud conſtantinopo
lim monimentū:ac velut ibi domicilium litterarum eſſet. Nemo latinorū ſatis videri doctus po-
terat:niſi per tempus conſtantinopoli ſtuduiſſet. Quodq; florentie roma doctrinarū non habue-
runt athene:id noſtra tempeſtate videbatur conſtantinopolis obtinere. Inde nobis Plato red-
ditus. Inde Ariſtotelis Demoſtenis Xenophontis Thucididis Baſilij Dionyſij Origenis ꝛ alio-
rum multa latinis opera diebus noſtris manifeſta ſunt. Multa quoq; in futurum manifeſtanda
ſperabamus. Nunc vero vincentibus thurcis:ꝛ omnia poſſidentibus:que greca potentia tenuit:
actum eſſe de litteris grecis arbitror. Nunq̄ mea ſententia maior greco nomini iactura q̄ modo
contigit. Xerſes ꝛ Darius qui quondam magnis cladibus greciam affligere:bellum viris non lit-
teris intulerunt. Romani q̄uis greciam in poteſtatē ſuam redigiſſent:nō ſolum grecas litteras
aſpernati nō ſunt ſed vltro amplexi veneratiq; referuntur:adeo vt cum quiſq; doctiſſimus habe
retur cum greciſſimū ſe oſtenderet. Nunc ſub thurcorum imperio ſecus eueniet:ſeuiſſimorꝝ ho-
minum honorꝝ morum atq; litterarū hoſtium. Non enim vt quidaꝫ rentur turchorū ſunt ſoboles
neq; perſarū qui nunc thurci dicuntur. Scitarū et media barbarie genus ꝓfectū eſt. Quod vltra
euxinum pirrichioſq; montes ad occeanū ſeptētrionalē ſedes prius habuiſſe traditur vt Ethico
philoſopho placet. Gens ignominioſa ꝛ incognita fornicaria in cunctis ſtuprorū generibus lupa-
narium cultrix que abhominabilia queq; comedit. Ignara vini frumenti atq; ſolis. Nulluꝫ diem
feſtum agens:niſi auguſto menſe que Ceſari octauiane cenſum dedit in auro littorico:non coacta
ſed ſponte ſua:videns ceteras regiones cenſum prebere. Sapiunt igitur adhuc aliqui originis
licet in aſia multi morati tēporibus aliq̄d priſtine deformitatis amiſerint:ſeq; non nihil excultos
reddiderint. deuitant enim adhuc vinum:carnes equorū:veſuncium:vulturūq; comedunt. In libi-
dinem ꝓuoluti ſunt:litterarū ſtudia paruifaciunt. Incredibili faſtu ſuperbiunt. In quorū manus
veniſſe grecam eloquentiē:non ſcio quis bene mentis nō doleat. vbi enim modo facundia ingenia
requiremus. Preciſus eſt fluuius omniū doctrinarū. Muſarū deſiccatus fons. Nunc poeſis:nunc
philoſophia ſepulta videtur. Fateor multis locis apud latinos ſtudia litterarum eſſe illuſtria:vt
Rome Pariſius Bononie Padue Senis Peruſij Colonie Uienne Salamātice Oxonie Papie
Liptzk Erfordie. Sed riuoli ſunt omnes iſti ex grecorꝝ fontibus deriuati. A fonte precide riuum
preciſus areſcit. Quo pacto in riuo reperias aquam cum fontē ipſum inuenias aridum. Non poſ-
ſum non dolere ſancte pater cum talem fieri iacturā video litterarū:maiores noſtri putabāt que
litteris mandarētur eorum eternam eſſe memoriam. Inde poeta quidaꝫ non inſule dixerat. Eri-
piunt quēuis a mortis dente camene. Et noſter naſo nunq̄ ſe moriturum opere preclaro putauit
dicens. Iamq; opus exegi quod non iouis ira nec ignes. Nec poterit ferruꝫ nec edax abolere ve-
tuſtas. Et infra. Nomenq; erit indelebile noſtrum. Uirgilius quoq; Eurialo et Niſo ſuis verſibus
eternitatem elargiri poſſe putauit. Dum ait. Fortunati ambo ſi quid mea carmina poſſunt. Nul-
la dies vnq̄ me mori nos eximet euo. Nec Flaccus aliter ſenſit:cum de ipſo dicit. Exegi monu-
mentum ere perennius regaliq; ſitu piramidum altius. Quod non imber edax non aquilo impo-
tens poſſit diruere:aut innumerabilis annoruꝫ series ꝛ fuga temporis nō omnis moriar. Decepti
omnes ſunt. Moriuntur etiam muſe:labuntur e memoria poetarum ſcriptorumq; omniū queuis
egregia opera. Quot iam poetas cum tempore nomē amiſiſſe putandum eſt. Nihil eſt ſub luna
perpetuum. Que principium habent:his quoq; finis ſuus eſt. Qui viuunt qui litteris conſecrātur
non tamen immortales ſunt. Surgunt noue ſecte:fiunt noui litterarum caracteres: emergunt

ingenia diuerſa:que omnia tollunt:quicquid ante ſe fuit ineptum putant. Ecce nunc thurci litte-
rarum ⁊ grecarum ⁊ latinarū hoſtes:vt ſuis litteris locum faciant:nullū librum alienū eſſe ſinūt
Ubi nunc conſtātinopoli capta quis dubitet incendio queuis ſcriptoꝝ monimēta cōcedent. Nunc
ergo ⁊ homero ⁊ pindaro menādo ⁊ oībus illuſtrioribus poetis ſecunda mors erit. Nunc grecorū
philoſophoꝝ vltimus patebit interitus. Reſtabit aliq̄d lucis apud latinos. At fateor neqꝫ id erit
diuturnū niſi mitiori nos oculo deus ex alto reſpexerit:fortunāqꝫ vel imperio romano:vel apoſto-
lice ſedi prebuerit meliorem. Cum ſede romana viuunt:moriūtur latine littere. Sed hanc quo in
ſtatu videamus:ſuperſedeo dicere de cōſtātinopoli nō de roma ſermonē inchoauimus. Cum qua
cadente grecas interiſſe litteras ⁊ dolemus ⁊ angimur. Magnum eſt hoc detrimentum: ſed
multo maius illud ꝙ fidem chriſtianā cōminui ⁊ in angulū coartari videmus. Nam que totū olim
orbem occupauerat:iam ex aſia libiaqꝫ profligata:neqꝫ in europa quieſcere permittit. Multum
eſt ꝙ thartari thurciqꝫ tenent:citra thanaym ⁊ helleſpontū. Sarraceni quoqꝫ apud hiſpanos re-
gnum occupāt:parum eſt quod in orbe chriſtiani nomen obumbrat. Terram in qua viſus eſt deus
noſter ⁊ annis.xxx.⁊ amplius homo cum hominibus cōuerſatus:quam miraculis illuſtrauit quaqꝫ
proprio ſanguine dedicauit:in qua primi reſurrectionis flore apparuerunt:iam diu propter pec-
cata noſtra crucis inimici cōculcant. Terra benedicta:terra ꝓmiſſionis:terra lac fluens et mel:
ſcelerate gentis imperio paret. En ipſam dei viuentis ciuitatem officinaſqꝫ noſtre redēptionis:
ſanctaqꝫ loca agni immaculati purpurata cruore ſarracenoꝝ iamdiu manus pedeſqꝫ polluerūt.
An non ipſum xp̄iane religionis ſacrariū ſanctūqꝫ lectum cōculcant mahometi ſatellites:in quo
propter nos vita noſtra obdormiuit.in morte. Karolus magnus multo ſudore primū terrā illam
vendicauit:deinde perditā recuperauit Gotifridus. Ad quā retinēdā etiaꝫ Conradus Ceſar Lu-
douicuſqꝫ rex francoꝝ nō dubitarūt:coactis exercitib⁹ in Aſiam ꝓficiſci. Ac cū poſtea noſtri prin-
cipes deſidie ſe dederūt:neqꝫ hieroſolyma:neqꝫ anthiochia neqꝫ accaron in poteſtate noſtra re-
manſere. Quicquid in Aſia tenuim⁹ turpiter amiſimus. Fugiētes victoriā mahometo relinq̄m⁹.
Ingens iactura:maximū dedecus. Verū tolerabilius fuit ciuitates quas inter hoſtes habuimus
amittere ꝙ̄ his expelli vrbibus que noſtro in ſolo fundate xp̄ianiſqꝫ cincte fuerint. Quid eſt quod
modo amiſim⁹. Quippe regiā ciuitatē orientalis imperij ſedem. Grecie gentis colūna. Secūdi pa-
triarche ſolium. Heu late patēs chriſtiana quondā religio quō coartaris ⁊ deficis ex quattuor ma-
ximis patriarchis:⁊ ſolus tibi roman⁹ ſuperat. Quo pacto iam ſtare potes:ex quattuor colūnis
quibus omne ſtetit eccleſiaſticū edificiū tribus adēptis. Ex duobus oculis alterū amiſiſti. Niſi di-
uina te miſeratio reſpicit:parū eſt quod de tua ſalute ſperem⁹. Quippe thurcoꝝ imperator cōſtā-
tinopolitana poti⁹ victoria:nō vt pleroſqꝫ veterū feciſſe legimus deſidie ſeſe tradidit. Sed perā-
mox aggreſſus vicinā vrbem:⁊ a liguribus longo tēpore poſſeſſam in deditionē accepit. Claſſem
quam ſumm⁹ pontifex Nicolaus cū venetis ac ianueſibus ⁊ cathelanis in auxiliū grecie ſtruxerat
Siue tēpeſtatibus actum ſiue per ignorantiā locoꝝ incluſam:ſiue alio quouis infortunio male de-
fenſam:vt rumor eſt intercepit:maximas ibi opes bellicoꝝ inſtrumentoꝝ vim ſummā armoꝝ oīs
generis ingens pondus adeptus eſt. Puberes oēs occidit. Tantiſqꝫ nunc cladibus chriſtianū po-
puluꝫ affecit quantis antehac multis ſeculis inauditū arbitror. Triplicē ille ſub vno tēpore gerit
triumphū:nos triplici cōflictu cōſternati iacemus. Ferunt qui de venetijs ad nos veniūt:omnia
luctibus plena eſſe:nullāqꝫ domū vacare merore. Hinc matrone inde viri lugent. Alie maritos
alie filios alie fratres deflent:nulli nō ꝓpinquus adēptus eſt. Priuatim ⁊ publice lamēta audiūt
Conſternatus ſenatus iam nō ponticam aut ſiriacam ſeu creticam ſolum: ſed adriaticam quoqꝫ
nauigationē amiſiſſe videntur. Neqꝫ ab re albanie partem thurci tenent. Quid ſi nunc victoriam
ꝓſequantur:quo pacto thurcorū potentie durachiū reſiſtet:cui cōſtantinopolis par eſſe non po-
tuit. Inde brundiſiū et parte italie vicinū. Quis tuebitur. Claudent adriaticum ſinum. Magna
iactura veneti nominis:ſed maior xp̄ianitatiſ:que ſuperatis venetis:nō habet amplius maris im-
periuꝫ. Neqꝫ cathelani aut ianuēſes q̄uis potentiſſimi ſunt:ſine venetis pares potuerūt eſſe thur-
cis. Satis erit illis africanoꝝ moleſtias ⁊ aſſiduos cōpeſcere impetus:q̄bus cum perpetuis con-
tentionibus agitātur. Hec mihi pie pater ⁊ acerba ⁊ miſerrima vidētur ex q̄bus habemus de pre-
terito que doleam⁹:⁊ de futuro que timeamus. Ideo dolenti cōdoleo. Res mala eſt. ſpes multo
deterior. Videmus cladē grecoꝝ. Nunc latinoꝝ ruinas expectamus. Exuſta eſt vicina dom⁹:nunc
noſtra preſtolat̄ incendiū. Qui ſunt iam medij inter nos ⁊ thurcos:paruꝫ terre: paruūqꝫ nos hinc
adqꝫ inde diſiūgit aquarū. Imminet iam noſtris ceruicibus thurcoꝝ gladijs ⁊ nos interim inte-
ſtina gerimus bella:fratres ꝓſeq̄mur:⁊ hoſtes crucis in nos graſſari ſinim⁹ Theutones cū theu-
tonibus irati furiunt. Italū ſanguinē manus itala fundit. Neqꝫ galli neqꝫ hiſpani inter ſe conue-
niunt. Inter finitimos viget vbiqꝫ ſimultas:immortale odium ⁊ male ſanabile vulnus. O portunū
thurcoꝝ ductor ſibi tp̄s elegit. Tuto grecos inuaſit:dum latinos inter ſe diuiſos accepit. Auferat
ſibi mentē deus vadēdi in nos vlterius dum ſumus diſcordes. Neqꝫ frater fratri; neqꝫ filio pater

ſidit. Actū de nobis eſt niſi diuina pietas adiumento fuerit. Sed vigilantibus atq; agētibus ſupi
fauent: ignaros fugiunt. Niſi ſe quiſq; iuuet fruſtra diuinā petiuerit opē. Audētes fortuna iuuat: ti
mētes negligēteſq; procul abigit. Ob quas res licet ſanctiſſimū dn̄m noſtrū vniuerſumq; ſacriſe
natus ordinem ad reipublice xp̄iane ſalutē ſummo nūc ſtudio intentum fore confidam: magnope
tamen optarē hoc tempore veſtrā prudentiſſimam dignitatem eſſe rome. Scio currentē equum
calcaribus vrgeritis: neq; vllam in tanto negocio negligentiam pateremini. Nunc iſtum nunc illū
cardinalem alloqueremini. Neq; apoſtolicas aures ſinceritatis eſſe quietas. Sperarem veſtra
ſollicitudine breui prouiſionē fieri: qua non ſolum aduerſus infideles xp̄iana res defendi: ſed ſuis
in ſedibus thurci queſiti: cōteri atq; deleri poſſent. Puto aūt in tāto negocio aut reuocabitur ad
vrbem veſtra dignatio commum vtilitati conſultura: aut certe iubebitur: ſuſcepte legatione ger-
manicam gentem ad ſuccurrendum labenti fidei excitare. Quod ſi neutrum horum fieret licet
ego mineruam inſtruere preſumam: optimum tamen factu putarem vltro dignitatem veſtram
ſummo pontifici ac ſacro collegio litteras dare: vt nunc in tanta rerum aſperitate totis aſſurgāt
animis. Neq; pecuniis neq; perſonis ignoſcant. Dum noua ſunt vulnera remedium querant: ne-
q; putreſcere per incuriam ſinant vulnus. Vocent reges ꝛ principes incertum aliquem locum: di
cant conueniendi, diem: mittant legatos de latere ſummi pontificis: exponant mala que paſſa
eſt modo xp̄iana reſpublica: monſtrant que futura timētur pericula: prouidendi modos aperiant:
inter xp̄ianos aut pacem aut inducias belli cōponāt. Crucem predicēt: remiſſionem peccatorum
polliceantur. Intonet apoſtolica tuba: nihil negligat: nihil hoc tempore omittat. Nō eſt mihi du-
bium: ſi locus rebus accōmodus nominetur: quin reges aut veniant aut mittant: boniſq; animis
hoc fidei negocium amplectantur. Ego quidam iam Ceſari non clanculum: ſed in publico conſilio
de hac ipſa re non pauca verba feci. Inueni mentem eius ꝛ voluntatem ꝛ apprime ardentem. Sa-
ne multi et ſenatoribus qui aderant dum me hortantem: Ceſaremq; reſpondentem audiuerint
vberes lachrymas emiſerunt. Vidiſſetis ſenes veneranda canicie ſuas manus in hanc expedi-
tionem prompto corde offerentes. Et qui ſe mori beatos dicebant ſi militantes aduerſus impi-
am barbariam caderent. Taceo robuſtos viros ꝛ feruenti ſanguine iuuenes. Quibus vnius diei
mora in tali negocio ānis eſſe videtur. Arbitror ꝛ in aliorum principum curiis itidem inueniri. ne
q; rencēſium nobilitatē neq; gallor̄ magnanimitatē: neq; prudentiam italorum: neq; hiſpanor̄ for
titudinē aut anglor̄ audaciā in tali neceſſitate defuturā: vel ratio ſuadet vel animus timet. Quip
pe bohemos: hungaros: polones: ipſa loci ꝓpinquitas admonebit: fiet mihi credite: fiet communi
omniū xp̄ianor̄ paſſagiū: ſi romani pontificis hoc tēpore ſurrexerit auctoritas ac bonor̄ predica-
tor̄. Inter quos eſſe veſtrā pietatem cōe iudicium habet: fideles ac diſerte voces in fines orbis
terre ſonuerint. Neq; neceſſariū erit de Mathaia vel aliis exēpla ꝓponere: qui pro paternis le
gibus cū paucis aduerſus hoſtiū innumerabiles copias pugnando vicerunt: eſt terra noſtra fecū
da viror̄ fortium exercitum innumerabilē cōponere poteſt. Robuſta iuuenū pectora in armis ha
bere: ſiue viros: ſiue equos: ſiue arma requiras: ſuperiores xp̄iani ſunt thurcis: nihil eſt quod no-
bis obſit: niſi vel negligentia: vel diſſenſio noſtra. Siue mari: ſiue terra pugnandum eſt velimus
ſolum victores erimus. Sola quondā italia: greciā: aſiam: libiā: egyptumq; armis vicit. Quid nūc
adiunctis germanie: galliecq; viribus agat. Scimus maior̄ noſtror̄ memoria quotienſcumq; lati-
nor̄ vires cōuenerunt orietaliū populos cōtremuiſſe: ſemperq; noſtros exercitus remeaſſe vi-
ctores: niſi forſitan aliqñ peccatis populi deus iratus: vel peſtilentia noſtros: vel fame contriuit.
Nam marte manifeſto ſemper victoria penes latinos fui. Quod ſi nūc bonis animis xp̄ianus po-
pulus: nō terrene auaricie cauſa: nō inanis glīe cupidus: ſed dei ſolum zelo accenſus: ꝓ fratrū ſa-
lute: pro lege xp̄i: pro augmento catholice fidei ſumpſerit arma reſpiciet nno eſt dubium ex alto
dn̄s plebem ſuā letuſq; ſuper filiis hominū hereditatē ſuā tuebitur: ac non ſolū de thurcis ſi per
ſeuerantes erimus: ſed de ſarracenis quoq; ceteris barbaris gentibus: victrici dextera ſua triū-
phum nobis elargietur. Hec habui q̄ nunc dignationi veſtre conſcriberē nimis fortaſſe p̄ſumptuo
ſe: ſed traxit ne feruor animi ſimulq; putaui dignitatē veſtram quecumq; a me dicunt in partē ac-
cipere meliorē. Valeto in xp̄o meiq; nōnunq̄ veluti fidelis mancipii memoriā habere. Ex grezio
ſtirie quod banaricū vocāt. xii. kal. Auguſti. Anno. M. cccclii.

¶ Littere promotoriales. Epiſtola. clvi.

ENeas ꝛc. domino cardinali Firmano. Reuerēdiſſiſſime in xp̄o pater ꝛ dn̄e mi co
lendiſſime poſt humilem recōmendatonem. Venit ad me lator preſentium Geor
gius mayer: frater ordinis beate Marie theutonicorum: exponens mihi q ipſe
alias cupiens dictum ordinem intrare: ac profiteri falſo fratribus ipſius ordinis
accolitum ſe eſſe dixit. Deinde receptus in religiene: neglectis minoribus ad ſub
diaconatum; diaconatum: et preſbyteratus ordines promoueri ſe fecit diuq; mi

niſtrauit in illis.Suſcepit tamen poſtea minores vt ait ordines ab epõ curcenſi.Nec diſpenſatio
nem ſuper premiſſis obtinuit.Super quibus rebus nunc triſtis ⁊ dolens:vt ſibi de remedio diſpẽ
ſatiõis oportune prouiderem lachrymando me rogauit:quod cum ſibi denegarem: quia facultas
mea ad id ſe non extendit.Petiuit vlterius ſibi vt conſilium quid acturus eſſet preberem.Suaſi
ergo ei vt ad romanam curiam ſe conferret:ibiq̃ peccatum ſuum deflẽs miſericordiam peteret.
Ait id ſe libenti animo facturum:ſed cum de licentia ſuperiorum ſuorum id agere non poſſet:peti
uit vt ſibi auctoritate legationis mee illam ſibi concederẽ.Interrogaui cur licentiam non poſſit
a ſuis maioribus habere dixit:quia vellent ꝓfectiõis cauſam agnoſcere:quam ſi eis aperiret cer
tus eſſet:quia ab eis ex ordine repelleretur cogereturq̃ deinde perpetuo mendicare.Motus
hac ratione dixi me ſibi licentiam ei dare q̃tum poſſem: q̃tumq̃ mea ſeſe facultas extenderet:
atq̃ has litteras in eius rei teſtimonium ſibi conceſſi.Supplico igitur veſtra dignatio eum recõ
miſſum habeat ſueq̃ neceſſitati ſubueniat.Ex quo dolens ad cor reuerſus peccata ſua deflet:pia
mater eccleſia non claudit redeuntibus gremium:neq̃ mortem peccantis:ſed conuerſionem que
rit.Cupio preces mee ſibi apud dignationem veſtram proficue ſint.Nec alia ſuper hoc modo.De
nouitatibus harum partium nihil habeo quod ſcriptura dignum putem.Nam ſilere cuncta vidẽ
tur.Pacem habemus:ſed incertam de thurcis.Fuerunt hic nuper horrendo noua ex raſtia atq̃
etiam ex venetijs miſſa.Fuitq̃ vehemens rumor conſtantinopolim perdicã claſſem xpianorum
amiſſam perã thurco traditã.Id Ceſari ⁊ omni curie ſue moleſtiſſimũ erat.Quẽadmodũ ſeriſſi
mo dño nr̃o ſup eo negocio nõ breuẽ epiſtolam ſcripſerim.Nũc feliciora relata ſunt.aut nõ tã aſpe
ra noua.Dicit eñi p̃ſidiũ dñi noſtri intraſſe conſtantinopolim ac regiã vrbẽ defenſam eſſe.Perdi
tas tñ nonnullas naues.Itaq̃ mente quietiori ſumus.Ceſar ad inquirandum verũ nũcios miſit
quos prope dies expectamus.De bohemia hec ſunt que cupio ſanctiſſimo dño noſtro fieri nota.
Rex Ladiſlaus ad feſtũ Michaelis eo ſe iturum recepturũq̃ regni dyadema ꝓmiſit.Beorgico
nẽ regni gubernatorẽ vſq̃ in diem coronationis ⁊ vltra ad annũ recepit.Cõpactata vt aiũt cum
baſilieñ.olim cõcilio facta cõfirmauit.Catholici in regno male mentis ſunt dolẽtq̃ ſe Beorgica
ni vtriuſq̃ ſpẽi fautori cõmiſſos.Canonici capl̃i prageñ.ad me ſcripſerũt vocatos ſe ad coronatiõ
nẽ dicẽtes dicuntq̃ ſe neſcire quid agãt.Si nõ eunt timent regis indignationem:ſi pergãt formi
dant inſidias gubernatoris ⁊ rochezane.Verenturq̃ ne cogantur cõpactata recipere ⁊ rochezã
nem in archiẽpm admittere:petũtq̃ conſilium meũ: qr tempus adhuc longũ eſt.Scripſi eis vel
le me de tali re.S.d.noſtrũ cõſulere.Iõo hec ſupplico dignemini pietati aplĩca nota efficere: vt
ſua ſapientia ꝓ ſuo arbitrio ꝓuidet.Putarem bonũ eſſe capitulo eccleſie prageñ.in pilzina cõmo
ranti:vnũ breue ſcribi.p.d.n.in quo mandetur illis ne q̃d in facto cõpactatorꝫ adl cuiuſuis inſtãtiã
attẽptarent.Id ſufficeret eis ꝓ excuſatiõe.Poſſet aũt hoc breue dirigi Reuerẽdiſſimo dño meo
ſancti Petri ⁊ is vlterius facili modo ad pilzinã tranſmitteret.Hec cũ fiducia ſcribo.R.dignatiõi
vr̃e quã rebus piis affectam nõ ambigo.Cupio me ſemp eſſe in mente dignationis vr̃e reuerẽ
diſſime ⁊ illi ſeruire.Ex gretz.die.xxvij.Iulij.Anno.M.cccliij.

¶ Cõſiliatur capl̃o prageñ.eccl̃ie quomodo ſe habeant. Epiſtola.xvij.

Eneas ⁊c.Decano ⁊ capitulo eccleſie prageñ.Venerabiles viri amici honorã
di.Lr̃as vr̃as accepimus magnaſq̃ illas mentiũ vr̃aꝝ fluctuationes cogno
uimus:q̃ nos in p̃ſentiam nõ ſine cauſa exagitant:⁊ ſup quibus nr̃m cõſiliũ
petitis.Rñdebimus breuiter prudẽtie vr̃e que multa ex paucis cõprehẽde
re norit.Affecti fuimus ſemper eccl̃ie veſtre:vtinã potuiſſem⁹ aliq̃d vt opta
uimus illi prodeſſe.Certe miſſi ad partes iſtas per.S.d.n.anno proxime pre
terito:ſperauimus ⁊ bohemiã intrare:ad quã regionẽ legati de latere ſctẽ
ſedis aplĩce auctoritatẽ habuimus.⁊ adhuc habemus:ſed interciderũt aliq̃
impedimenta ꝓpter que noſtro deſiderio locus eſſe nõ potuit:neq̃ nunc in his terminis ſum⁹ vt
cũ sereniſſimo rege Ladiſlao ad coronationẽ eius tranſire poſſumus:niſi aliud ſctitas dñi noſtri
nobis iniũgeret:cuius mandatis parere cogeremur.Optarem⁹ aũt veſtri cauſa id itineris aſſu
mere:vt vobis aſſiſtere ⁊ veſtris rebus cõſulere poſſemus.At ſi nos nõ veniemus de qua re nullũ
mãdatũ habemus:forſitan alius veniet ex diſpoſitione romane ſedis cuius directio ⁊ auctoritas
vobis vtilior erit q̃ nr̃a eſſe potuiſſet.Atq̃ hec ad ea dicimus que noſtrum in bohemiã trãſitum
reſpiciũt.Nũc ad conſiliũ quod petitis reſpondere pergimus.Grauis res ⁊ ardua que nobis im
minet ⁊ maior q̃ per nos dirigi poſſit.Scimus vos eſſe prudentes nec dubitamus:ex duobus ma
malis quin id recipiatis quod minus poſſit nocere.Tamen aliqua pro captu noſtro bona fide ⁊ ſin
cero dicemus animo.Sane percipimus in vtrãq̃ partẽ vobis iminere pericula.Siue pragam in
tretis vocati ſiue recuſetis ire.Si pergitis duo p̃icula inſtant.Unũ ne per inſidias aduerſantiũ
in mortis aut carceris incõmodũ rapiamini.Alterũ ne cõpactis cõſentire ac rochezane electiõi

ſubſcribere cogamini. Magna ſunt hec ⁊ animi corpiſq diſcrimen in ſe habent: At ſi vocati noli
tis ire: contẽptus regius opponi vobis poterit: multa cõtra vos dicent. Forſitan ⁊ in locũ veſtrũ
alij ponent: ⁊ implebit nobilis eccl̃ia ſciſmaticis ⁊ hereticis miniſtris. Quid hic conſulamus: ſa
ne haberemus timeremuſq te Scille voraginibus immergendũ cupiẽs euitare caribdim: vtcumq
ſit illud nobis pma fronte ſuadendũ videt. Si vocat vos regia ſublimitas nõ exiſtimamus decli
nandum imperiũ: ſed petendũ ſaluum conductũ ad tp̃s non breue: quo recepto poterunt aliq̃ ve
ſtrum intrare pragã: ſemp aliquibus extra manẽtibus inuenietis apud regẽ multos bonos viros
qui cauſe veſtre aſſiſtent: informabitis conſiliarios eius ius veſtrũ dicetis. Credimus equidem
plures erunt cauſe veſtre effecti q̃ rochezane. Neq putemus vos cõpelli ad rem aliquã iniuſtã
⁊ cõtra ſtatum eccl̃iaſticum dum publice ſecuritatis litteras habebitis: q si vobis aut de roche
zana in archiepiſcopũ recipiẽdo: aut de cõpactatis amplectãdis verba fiant: poteritis vos ſem
per ad dñm noſtrũ papã referre dicẽtes: q ſine eius ſpali mandato nihil in talibus vos agere li
ceat: ⁊ ita vobis cõſulimus. Neq nunc aliud dicendũ videtur: niſi q rogamus vt forti animo tẽta
tiones pferatis: qm̃ virtus in aduerſitate perficitur. Nos tñ hec que ad nos ſcripſiſtis ſanctiſſi
mo dño noſtro cuncta ſcripſimus. Supplicauimuſq ſue ſanctitati vt de vobis veſtraq fidelitate
paterno more cogitet: ſperamus aliquid ſua ſanctitas meditabitur: quod ad veſtrum ac regni ve
ſtri conſolationẽ ptineat. Nam etſi nunc ſup rebus grecor afflictis multa diſponere habet: non
tamẽ orthodoxorum qui ſunt in bohemia oblitus eſt. Xp̃s dñs noſter vos tueatur. Valete ⁊ in di
uina ſperate miſericordia que preſto eſt cũ ſinceritate ad eam recurrẽtibus. Datum in gretz ſtu
rie die. xxvij. iulij. Anno quo ſupra.

¶ Hortatur fortiter aduerſa eccleſie tolerare. Epiſtola. clviij.

Eneas domino Wenceſlao de crumnau decretorum doctori: decano ⁊ adminiſtra
tori eccleſie pragen. Venerabilis ⁊ eximie doctor amice honorande: q̃uis litte
ras veſtras libenter accepimus: que veſtram memoriã recentiorem nobis fece
rint. Contenta tamen earum inuiti audiuimus: quippe dolemus eccleſie veſtre
inſignis negocias nõ bene ac votiue ſuccedere: ſimulq vobiſcũ timemus ne pe
iora emergant. Hortamur aũt vos: quando vocati eſtis in arcem ſolicitudinis: vt
forti pectore cunctis pcellis reſiſtatis: vt vim omnẽ aduerſantis inimici ſolido
ſcuto fidei repellatis: aſſiſtet dñs: ⁊ q̃uis vrgeri ventorum turbinibus ſuam nauem patiatur: non
tamen ſinit ſubmergi. Cum magis tribulat eccl̃ia: tunc fortior aſſurgit. Confidite in dño ⁊ virili
ter pugnate p cauſa dei. Dabit victoria legitime pugnantibus. Scribimus venerabili capl̃o vr̃o
quid nobis in rebus veſtris ex vſu videat: q legetis vna cũ capitulo noſtras litteras: non eſt cur
verba repetamus. Cõpatimur veſtris laboribus: vellemus ⁊ ɔſilio ⁊ auxilio eſſe: ſed tñ facimus
q̃tum poſſumus. Scripſimus dño noſtro: ſperamus ſanctitatẽ ſuã res veſtras minime neglectu
ram: que nobis reſcribent curabimus veſtre pñtie nota facere: ⁊ vbicumq poterimus tam ve
ſtre pſone q̃ memorabili eccl̃ie pragen. vſui ſtudebimus eſſe. Rogamus nos magnificis dñis de
roſenberg patri ⁊ filijs: quor memoriã colimus ⁊ obſeruamus cõmẽdatos faciatis: ⁊ ad vota eo
rum offeratis. Valete in xp̃o optime. Ex gretz die. xxvij. iulij. Anno quo ſupra.

¶ Dux venetiarum reddit certum imperatorem romanum de clade conſtanti
nopolitana. Epiſtola. clix.

Reuerendiſſimo ⁊ excellentiſſimo dño dño Frederico diuina fauente clementia
Romanorum imperatori ſemper Auguſto ac Auſtrie Stirieq duci ⁊c. Illuſtriſ
ſimo Franciſcus foſcari dei gratia dux venetiarum ⁊c. Recõmendationem ⁊ p
perorum ſucceſſuum incrementa. Nihil nobis attulerunt noui sereniſſime prin
ceps littere veſtre Ceſarie maieſtatis ſi quẽadmodum ipſa ſcribit: graui moleſ
tia ac merore cõmota ptiterit: cum primũ innotuerit ſibi acerbum ⁊ horrendũ
nouum vrbis conſtantinopolis quã pfidiſſimi theucri magna xp̃ianorum ſtrage ſuo imperio ſub
miſerunt. Eſt quidem caſus iſte infelix: tantum magnifaciendus: vt nil ſupra temporibus noſtris
contingere potuiſſet. At quoniam noſtra ſerenitas: neq enim indigne cupere videtur: eiuſce ne
phande rei ſeriem a nobis certius ac particularius intelligere: ⁊ ſi hec referentes dolorẽ ⁊ ama
ritudinem renouemus: vt tñ maieſtati veſtre morẽ geramus nunciamus eidem imperatorẽ thur
corum qui cum maxima potentia incredibiliq apparatu terra mariq contra vrbem conſtantino
politanam caſtrametatus erat die. xxix. maij preteriti: ciuitati ipſi quam circumquaq obſeſſam
tenebat: omniq tormentorum bellicorum genere debellauerat: maximum ⁊ acerrimũ bellum in
tulit. Tandemq eam die ipſa inenumerabili xp̃ianorum clade ſubegit: remq vtiq obſcuram: ca
lamitoſam ac xp̃iano nomini ſummũ in modum periculoſam. Hec ſiquidem noua: vtinam tam fal

ſa eſſent:quā nimium vera ſunt. Nam ea accepimus a capitaneo galearum noſtrarū nuper huc
egreſſo qui ad illud viagium conſtātinopolis de romanie cum nōnullis noſtris triremibus: more
mercatorio ꝓfectus erat. Qui ve cū eiſdem galleis ad tutandā vrbem illā vſq̧ ad vltimum eius
exidium conſtans permāſit:ita vt magna pars hoim:triremū earūdem male perierit. Nam ꝑ
tim trucidati:ptim in miſerabilē captiuitatē abducti ſunt. Multi quoq̧ nobiles ciues:ꝛ merca
tores noſtri qui in ea vrbe aderāt cum facultatibus ꝛ bonis ſuis magni valoris:aut gladio perie
runt:aut ad ſeruitutē ipſam crudeliſſimā deuenerūt:nec abſq̧ magno ere redemi poterunt. Pre
terea ſubinde nunciatū eſt:theucrū ipm occupaſſe ciuitatē pere:ꝛ quedam alia loca finitima cū
magno xpianorum exidio. De qua tñ re aliā certiorē noticiā nondū accepimus. Enimuero prin
ceps excellentiſſime:hoſtis iſte truculētiſſimus adeptus eſt vrbem precipuam. Conſtātinopolis
nobiliſſimam ꝛ tam rōne ſitus:φ̄ ex aliis dignis cōditionibus aptiſſimam:ꝛ mirū immodum ac
cōmodatā ad potentiā ſuā augendā:ita vt vbiq̧ terra ꝛ mari de hoc potentiſſimo hoſte ſit pluri
mum dubitandū. Et ꝓfecto niſi xpiane potentie aliter excitent:ꝛ huic morbo validis ꝓuiſionib⁹
occurrant. Autēφ̄ vlterius ꝓlabatur:videre videmur magna pericula incūbere toti xpiane reli
gioni:quibus non facile erit xpianis principibus poſſe reſiſtere. Datum in nr̄o ducali palatio die
xxvii.menſis iulii. Indictione pma. Anno. M.cccclii.

¶ Super intendens iconomo inſtruitur quid agendum. Epiſtola.clx.

Ximie doctor fili chariſſime. Sex mēſibus poſtφ̄ ſenis ſcripte fuerūt: reſtitu
te ſunt nobis lr̄e tue:quas licet veteres:tñ auide legimus cū loqui tecū quem
habemus chariſſimum videmur. Eſt nobis voluptati φ̄ athoniam tibi place
re ais:ſuoſq̧ mores laudas:ſperamus indies acceptiorē tibi futurā ſi modo ve
ſtigia parentū ſecuta fuerit. Namq̧ vt de ſorore noſtra taceamus in qua com
mendanda poſſet nos fallere ſanguis. Quis Bartholomeo patre modeſtior:
q̇s ſuauior:quis amātior:vtinā iuueneſceret hō ille. Sꝫ nimis iam ſenio confe
ctus eſt. Oia ꝑ etatē labunt:anim⁹ qꝫ ſit tpe debilior. Iuueneſcūt tñ in filiis ꝛ
quodāmodo renaſcunt hoies qui paternos habitus ſepe liberi referunt. Teneo q̇d dicere velim⁹
athoniā ſua virtus ꝛ imitatio paterna nō ſinet nō eſſe gratā:nec plura de hac. De vicario cogno
uimus que ſcripta ſunt a te ꝛ a dño Gregorio:quoniam breui ad vos redire ſtudemus: nō eſt cur
multa ſup eo dicamus. Habet dominus Gregorius mentē noſtram. Multa tolerare oportet ho
mines compati quoq̧ alterutrum cōuenit:cuiq̧ ſuum vitium eſt viuendum ſine ſcorio fuerit q̇ vi
tium habenti noluerint conuerſari. Neq̧ corpora ſine macula:neq̧ animi ſine menda reperiri fa
cile poſſunt:cum domino Bartholomeo procuratore cupimus cōputum fieri:ne cum venerimus
eius rei curam habeamus: nouimus eum bonum eſſe virum. Sed nemo eſt qui non egeat adiu
tore. Ideo te hortamur cuꝫ per occupationes:lꝫ ſuperintendas domui noſtre. De frumento ſepe
mentē noſtram intellexiſti:credimus vos que meliora ſunt agere viuimuſq̧ animo quietiori dū
te curare ſimul cum māme res noſtras intelleximus. Commendamus tue fidei matrem ꝛ ſoro
res nepoteſq̧ ac neptes noſtras. Bartholomeo ſocero vt noſtro noie multas ſalutes dicas bo
numq̧ animū facias optamus:quē loco patris habemus plurimūq̧ videri optamus. Franciſcū
eius filiū ſaluere iubemus. Anthoniū nepotem ſi qñ errat:acriter corripito:ꝛ ad ſtudium incēdi
to. Amicis noſtris dño Mariano ſozino. Gregorio andrētio. Franciſco patritio. Thomaſio ꝛ An
thonio ac Guidoni picolominibus ne tedia veſtra vice ſalutes dicere ꝛ vale optime. Ex gretzio
die.xiii.iulii. Anno quo ſupra.

¶ Rata habet facta ab amico nomine ſuo. Epiſtola.clxi.

Neas ſeneñ. epiſcopus domino Franciſco de tholomeis canonico ſeneñ. Ve
nerabilis ꝛ eximie doctor amice ꝛ frater amantiſſime. Tuas litteras poſtφ̄ ſe
nis date ſunt. Sex menſibus accepimus. In quibus de collatione cuiuſdam ec
cleſie mentionem facis:cupiſq̧ tuum ꝓbari factum. Quid ni probemus: aut q̇d
a te fieri poteſt nō probatu dignum:placent nobis omnia que facis: laudamus:
probamuſq̧ ſingula. Nametſi rationem facti nullā afferas:vides φ̄tum virtuti
tue tribuim⁹:ipſa nos auctoritate moueres. Habeto bonum animum: nō eſt cur
tua geſta reſcindere cupiamus. Viueremus q̇ppe ſecuriores:ſi te vices noſtras ſemp ducere ſci
remus:tibi nāq̧ nihil honeſtate ꝛ aiarum ſalute nouimus eſſe antiq̇us. Sed mittimus hec qm̄
ꝓpediem te viſere atq̧ amplecti ſperamus. Interea cupimus reuerendo patri nouello epiſco
po groſſetano cōmendatos nos facias:cuius ꝓmotionem auide intelleximus:etſi nemo ex nr̄is
de re illa nobis ſcripſerit. Vicarium noſtrū tue charitati acceptū eſſe commēdatumq̧ cupimus
Cuinon nouiſſime ſcripſimus:nō ſunt modo neceſſariū litteras multiplicare. Vale et nos ama ꝛ

noſtra cura vt ſoleo:ſcitoq; te nobis eſſe chariſſimū. Ex gretzio ſtirienſi die .xiiij. Iulij. M.cccclij.

¶ Ad nicolaum quītum pontificem ſummū de clade vniuerſalis eccleſie orthodoxe ⁊ de ſitu ⁊ fertilitate Hungarie ⁊ de aduerſis prutenorum contra cruciferos ordinis theutonicorum. Epiſtola .clxj.

Inuitus quidem beatiſſime pater que aduerſa ſunt ſcribo:ſed compellit me debitū
officij mei:qui iuſſu pietatis veſtre germaniam incolens: quecūq; accidunt ſiue ſe-
cunde ſiue aduerſe ſortis nouitates. Apoſtolico teneor culmini notas facere. Sane
p hos dies noua res in hungaria exorta eſt: q̄uis mala ⁊ aduerſa paci boniſq; mori
bus:tamen ſcitu digna ⁊ admirabilis. Quam veſtre ſanctitati referre hac epiſtola
breuiter inſtitui. Hungaria ſicut veſtre beatitudini cōſtare nō ambigo:⁊ vltra ⁊ citra danubiū la-
tiſſimas terras occupat. Quod citra danubiū eſt olim pannonia fuit:que ab oriente moeſiam: ab
occidenti noricū habuit ſeptemtrionē ei danubius auſtrum illirici montes:excepere. Quos Iſido
rus magno errore vt mihi videtur deceptus apēninos vocitat. Que trans danubium hungaria ia
cet:pars fit hic prius erat:duaſq; gentes habuit gepidas qui contermini germanis fuerunt: ⁊ da
cos. Nunc qui nūc daci vocantur:quorum rex ad occeanū germanicum inter ſueciam et ſaxoniam
latiſſimo regno:ſed paluſtri potitur. Nam bidani melius appellantur. Sed qui ea loca tenuerūt
que nūc tranſiluaz occupant vicina tartaris in corone ſpeciem mōtibus cincta. In hac parte hun
garie:que gipidarum fuit adhuc territoriū eſt:quod ſepuſium appellant pro gepudio:vbi aq̄ riuus
habetur:in quo merſa ferri materia in cuprum vertitur:gleba illic frumenti ferax. Auri ⁊ argenti
diuites vene:multum pecoris:aer ſalubris:terra optimis cōparanda:niſi ſua ſe vbertata corrūpe
ret. Uerum latrones ex omnibus prouincijs per circuitum depulſos:ipſa ſoli inuitat fecunditas.
Illic em̄ velut aſilum impunitatis habent:omnes q̄ domo vel ꝓpter flagiciū vel propter ſeditio
nes exulant:armati ſe recipiūt. Cenſualeſq; ſibi accolas reddūt. Sepe illic dum ſigiſmūdus ipe
rauit latronib⁹ receptacula patuere. Neq; alberto ceſare raptoribus ea regio caruit ſub rege po
lonie pax miſeris incolis ignota fuit. Hiſcbra bohemus nō alto loco natus:multa vi animi ⁊ corpo
ris eam ꝓuinciam:magna ſibi ex parte ſubegit:multa ibi prelia:varia fortuna confecit. Sepe cum
paucis magna hoſtium ſuoꝶ copias fudit ſepe victor raro victus. Tandem hungarie proceres ip-
ſumq; regni gubernatorem mortuo rege polonie pacem e ſe petere compulit. Ciuitateſq; regio-
nis illius diutine ac miſerande ſeruitutis iugo contriuit. Nouiſſime autem cum ladiſlaus Alber-
ti filius paternū regnū ſuſcepiſſet. Giſcraq; data pecunia ſepuſinis opidis cedere ſuaſiſſet: ſpes
erat quieturam terrā:atq; poſt longas belli calamitates dulcis tandem ocij ſuauitatez fruiturā.
Sed minime ita viſum eſt ſuperis. Nouus latro noua prelia miſcet. Nempe inter mōtes ⁊ ſiluas
que poloniam hungariāq; diſterminant:diu latrocinatus eſt bohemus quidam obſcura domo vili
buſq; parentibus ortus:ſed audax hō manu atq; ingenio promptus laboris patiens:perituriq; cō
temptor:cuius multa facinora referuntur. Qui cum Sericeam Dyploidez dn̄o cui ſeruiebat olim
furatus eſſet:cognomēto aramit appellatus eſt:quod latine villoſum ſericū ſonat. Hic poſtq̄ giſ
cram ſepuſio amotū audiuit:terrāq; milite vacuā agnouit: congregata non parua latronū manu
quaſi in eius locum ſuffectus regionē inuaſit:duabuſq; arcibus natura ⁊ arte munitis:partim vi:
partim dolo receptis:mox ruſticulos in apertis villis cōmorantes:ferro atq; igne deterritos: mi
niſtrare victui neceſſaria pecunias dare mēſtruas ad omnēq; nutum preſto eſſe cogit. Cūq; mu
nitiones aliquot locis oportunis conſtruxiſſet:atq; in his preſidia collocaſſet:ciuitates quoq; mu
nitas ſibi tributarias reddidit. Deinde aſtutus homo:quia in potenti regno diu graſſari ſine ma-
gnis copijs ſe non poſſe intellerit. Ad ingeniū bohemicū rediens: pulchram fallaciam cōuentus
eſt:qua latrones vniuerſos ex proximis religionibus ad ſe traheret. Omnibus em̄ qui ſub eo mi
litare vellent:ſtipendia publicauit homini equeſtri in hebdomadā aureum numū:pedeſtri mediā
partem:ac tributoꝶ ⁊ ſpoliorum omniū equā cuiq; diſtributionē. Quicquid em̄ ex tributis rapinis
q; corraditur:in cōmuni reponitur. Cumq; prefinitū diuiſionis adeſt tempus:emerita cuiq; ſtipē-
dia perſoluūtur. Quod ſuperat viritim diuiditur:atq; vt mos bohemoꝶ eſt ad euāgelij corticem
cuncta referre. Tantū conſequūtur qui vltima die menſis in ſocietatem belli veniūt:q̄tum q̄ mē-
ſem integrum arma tulerunt. Sic em̄ euangelium vellicant in quo vltimi venientes qui prima ho
ra venerant operarij comparantur. Que re cognita omnes quos flagitium egeſtas: conſcius ani
mus domo pertulit ad aramit confugiunt. Ex quibus ille iam quinq; milium pugnatorum confla-
uit exercitum:ac iam non. Sepuſinnis tantum:ſed vniuerſis hungaris terribilem formidabilēq;
ſe prebet. Neq; iohānes himyad gubernator huius hominis impetum compeſcere poteſt. Qui
et ſi maiores ſepe motus ſedauerit:maioreſq; hoſtes regnum ingreſſo deleuerit; non tamen mo-
do latronis huius obuiare conatibus audet. Cui ⁊ nonnulli regni barones clam manus porrige-

re perhibentur:quibus gubernatio iohānis diuturnioꝛ gratioꝛqꝫ videtur. Ob quā rem interpella-
tus eſt ladiſlaus rex:vt in hungariā aduerſus latrones ꝓficiſcatur:niſi regni magnos motus: ſub
ditoꝛūqꝫ varias clades audire vellit. Hic autem ⁊ ſi bohemis iturū ſe pragam ꝓmiſerit: tamen ꝙ
maioꝛi periculo ꝓus occurrendum putauit:exercitū tota auſtria atqꝫ moꝛauia congregari māda
uit. Publice dictitans aduerſus extamit pſonaliter ſe velle proficiſci. Perſuaderi tn̄ populo nō po
terat regem puerum aduerſus latronē ductare exercitum. Sed opinabātur nōnulli hanc eſſe co
mitis cilie ⁊ iohānis gubernatoꝛis hungarie regnā qui pacem cū ceſare tractatā habere ratam
nequaꝙ̄ volunt. Nec militem congregare poſſunt:cupientibus ociū auſtralibus. Ideo quaſi exta-
mit exterminaturi ingentes habere copias ſtudebant:quas congregatas in ceſarem verterent.
Quidam vero altioꝛi conſilio rem penſitantes in caput iohānis cudendam fabam extimabant:ꝙ
parū regi paret:nec ampli⁹ ꝙ̄ vigintiq̄ttuoꝛ milia floꝛenoꝝ vt aiūt in ānos ſingulos regali erario
contribuit:quod ſupereat ſibi retinet:regnūqꝫ pꝛo ſuo arbitratu gubernat. Hunc extollens:illum
humilians:vt imperiū apud eum regni titulus apud ladiſlaum eſſe videatur. Judicabant igitur
aliqui comitem cilie locum eius appetere: neqꝫ poſſe ad eum peruenire:niſi iohānem fraude cir-
cōueniat. Eum igitur cōmentum eſſe vt cōuocentur omnes ex hungaria:auſtria: moꝛauiaqꝫ baro
nes in exercitum ad pꝛeſentiam regis cauſam cōuocationis extamit abunde pꝛebere nō poſſe. Jo
hānem non comparere. Comparantem autem in vincula recipi compelliqꝫ regni quecūqꝫ bona ſi
bi vſurpauerit:regi reddere. Tūqꝫ comitē voti compotem fieri. Que res mihi haud vero ſimilis
eſſe viſa eſt. Neqꝫ enim facile decipi gubernatoꝛ poteſt oculatus homo ⁊ amicis pꝛudentibus cir-
cūdatus. Fruſtra quippe iacitur rhete ante oculos pennatoꝝ. Vtcūqꝫ foꝛet auſtrales inſidias ve
riti ſiue commentu terrigenarum delectum habere militum negauerunt. Comes autem qui mul-
tis non ignoꝛat inuiſum ſe eſſe:congregationem multitudinis veluti peſtem vitauit:ne vt ante ce
ſaris:ſi ⁊ tunc ſuū iugum excuteret. Itaqꝫ carere exercitu maluit ꝙ̄ cōuocando populum regimen
ſuum in dubio ponere. Nec tamen nihil omnino feciſſe videretur mercenarios milites ere publi
co mille conduxit:atqꝫ in hungariam miſit:qui ſe copijs gubernatoꝛis adiungentes in extamit va
derent. Quomodo autem res acta inter illos ſit nōdum exploꝛatum habeo:timendū eſt ne foꝛtu-
nā latronibus faueat: vt ſepe malis ꝙ̄ bonis eſt melioꝛ. Interea bohemoꝝ legati Viennā venere
petiuerunt ꝙ̄ regem ad eos ꝙ̄pꝛimū iter facere:coꝛonāqꝫ regni accipere. Niſi hoc ageret: muta-
tiones in bohemia timendas dicentes. His reſponſū eſt regem ad feſtum ſancti Michaelis itu
rum:pꝛius:⁊ ſi maxime velit nō poſſe:multis in auſtria moꝛauiaqꝫ negocijs occupatum et auro
excuſſum:non habere comitatum regi cōuenientem. Cum tēpoꝛe fieri oīa. Legati ꝙ̄uis reſponſi
eos tederet:illud tamen in bohemiā relaturos ſe pꝛomiſere. Interea fratres ſancti franciſci: qui
ꝑ ſigiſmūdum ceſarem poſt multas huſſitarū clades ad pꝛagam reducti fuerant: conante roche-
zana repulſi ſunt. Sacerdotes ſiqui bene de fide ſapiūt infinitis contumelijs afficiūtur: omnia
in manu hereticoꝝ habentur:neqꝫ illic chꝛiſtiana religio poſtꝙ̄ bohemi baptiſmū ſuſceperūt ma
gis vnꝙ̄ oppꝛeſſa fuit ꝙ̄ mō:neqꝫ pꝛedia:neqꝫ coꝛpoꝛa tueri poſſunt. Qui fidē oꝛthodoxam ſequū
tur ex arbitrio perfidi ⁊ hominū qui viuūt ſceleratiſſimi rochezane cuncta gerunt. Ladiſlaus ēm
rex Geoꝛgio gubernatoꝛi poteſtatem regni in clericos laicoſqꝫ conceſſit. Is vero quia cōmunio-
nis labem induit rochezane quē maxime timet nihil contradicit. Tempoꝛalia ſolum curat. Spiri
tualia rochezane permittit. Sic regnum illud nobile ⁊ olim opulentiſſimū ab hereticis ex integro
gubernatur:quod ante hunc diem inauditum eſt. Quāuis etſi huſſitarum rabies pꝛimas in regno
partes aliquando poſſederit:ſemper tamen aliquot ciuitates atqꝫ barones eccleſie romane ritū
ſeruantes:extra imperium illoꝛum manſere. Nūc omnis nobilitas omniſqꝫ plebs Geoꝛgio paret
Hic princeps hic caput habetur. Nec dubium eſt quin moꝛes dominantis imitari ſeruientes ſtu-
deant. Inde malum ingens regno iminet ⁊ vicinis regionibus imenſa calamitas: niſi rex Ladiſ
laus cito bohemiam ingrediatur rebuſqꝫ modum adhibeat melioꝛem:quod futurum multi ſperāt
Ego cum videro tunc credam. Dolenda ſunt hec que modo narro. Sed pꝛoteſtatus ſum ab initio
de rebus aduerſis me verba facturum. Pergam vltra non vt moleſtus ſim veſtre ſanctitati: ſꝫ vti
veſtrum ſolium ꝙ̄tumvalco nihil ignoꝛare ſinam que germanos inter agantur. Dum bohemi atqꝫ
hungari que dicta ſunt gerunt. Pruteni qui aduerſum magiſtrum oꝛdinis ſancte marie theu-
tonicoꝛum certum inter ſe non laudandum fedus pepigerant. Vocati ad iudicium Ceſaris: le-
gatos ex ſe pꝛimarios homines delegerant:qui maieſtatem ceſaream accedentes cauſam ſuam
tuerentur. Sed fuit his iter per moꝛauiā latronibus inhabitatam terram vbi tanto quiſqꝫ nobi-
lioꝛ ducitur:quāto ſpolia maioꝛa cōmiſit:ibi homines intercepti:excuſſiqꝫ rebus omnibus aliqui-
bus eoꝝ occiſis in captiuitatē deducti:ꝙ̄uis ⁊ ceſaris ⁊ ladiſlai regis publice fidei litteras habe
rent. Sicqꝫ dicta iudicij dies circunducitur:neqꝫ ſpes eſt iuſticie locum fieri. Pꝛocedere nāqꝫ ad-
uerſus abſentes qui comparare nō poſſunt nulla ratio patitur. Pꝛofiteri dico ſine ꝯſenſu partiū
nō poteſt:quando ex compꝛomiſſo res agitur. Neqꝫ pꝛocuratoꝛes magni magiſtri conſenſum pꝛo

rogationi adhibent:quo attamen Ceſar poteſt ad concordiam nauat operas.Sunt enim aliqui
ex parte ciuitatum:qui ꝛ iuri ſtare non poſſunt.Compoſitionis tamen admittende poteſtatem
habent. Neqꝫ in hac re magna ſpes eſt ciuitates fedus dimitte: religioſi permittere nolunt.
Quod ſi rebus infectis hinc partes habeāt:magnum diſcidium:magnūqꝫ maluꝫ inſtat. Religio
potens eſt armis amicis auro abundans:neqꝫ ciuitates inde ſunt.Quinqꝫ ꝛ quinquaginta ſimul
opida iuncta ſunt.Ciuitates imperiȷ̃ quas vocant ſtagnales:cum his ſentiunt:opemqꝫ pollicen-
tur. Rex quoqꝫ polonie vicinus ciuitatum partes adiuturus timetur:qui ſepe religioni ꝛ magno
magiſtro fuit infeſtus.Uiri ſeniores cum vetera mente reuoluunt admodum verentur:ne bohe-
mis prutení ſimiles fiant.Indeqꝫ magnus ille ꝛ clariſſimis theutonicorum ordo pellatur. Hec
ad extrema germanie pertinent ꝛ ad occeanum verſa:parū mediterraneos mouent hoies.Sed
quid illud horribile nouum modo ablatum de conſtantinopoli tremit manus dum hec ſcribo:hor
ret animus:neqꝫ tacere indignatio ſinit:neqꝫ dolor loqui ꝑmittit.Heu miſerā xp̄ianitatem. Pu-
det iam vite:feliciter vtinā ante hunc caſum obiȷ̃ſſemus:italia:germania:gallia: ꝛ hyſpania ma-
gna ex parte ſalua:prothpudor ab effeminatis thurcis inclitā vrbem ꝯſtantinopolim capi ꝑmit-
timus.Credo hec iam veſtre pietatis aures accepiſſe:egredior germaniā:ꝛ ad greciā ꝓgo: thur
corū imꝑator magnis militū copiȷ̃s cōſtantinopolim ꝯprimis his diebus obſidione terra mariqꝫ
cinxit.Atqꝫ admotis machinis ꝛ inſultu ter facto repugnant:ꝑplm oēm gladio extinxit.Sacerdo
tes diuerſis tormentoꝝ generibus excarnificauit:neqꝫ ſexui:neqꝫ etati pepercit:quadraginta et
amplius milia ꝑſonarum illic occiſa referunt.Qui res geſtas ad nos ex raſtia venientes enarrāt
Paleogolum qui apud eos imperrauit capite mulctatū:filiuꝫ eius ereptū fuga in pera modo ob
ſeſſum aiunt. Nolo iſta ſigillatim ꝓſequi:que ꝑ alios ꝛ melius ꝛ verius ſanctitati veſtre conſcri-
pta eſſe nō ambigo.Satis eſt mihi cū veſtra pietate de tanta xp̄ianitatꝫ ruina dolere.Urbs quā
poſt conſtātinum in annos.M.c.ꝛ vltra durauerat:neqꝫ vnꝙ̃ in poteſtatem venerat infidelium
ſpurciſſimorū thurcoꝝ hoc infelici anno directioni paruit.Roma quoqꝫ poſt ſuā conditionem in
anno.M.clxiiij.ꝑ gothorum regē Athlaricū direpta refertur.Sed hic me templa ſanctoruꝫ vio
larenſ cdixit.Thurcos aūt in ecclīa dei ſeuituros quis dubitet.Doleo templum illud toto terra
rum orbe famoſiſſimū ſophie:vel deſtrui vel pollui.Doleo infinitas ſanctorū baſilicas opere mi-
rando cōſtructas:vel ruine vel ſpurcitie machometi ſubiacere.Quid de libris dicaꝫ qui illic erāt
innumerabiles:nōdum latinis cogniti.Heu quot nunc magnorum nomina virorū peribunt. Se-
cunda;mors iſta Homero eſt:ſecūdus Platoni obitus:vbi nunc ꝓhorum aut poetaruꝫ ingenia re-
quiremus.Extinctus eſt fons muſaꝝ.Utinā tn̄ nobis ſuparet ingeniȷ̃ vt hanc calamitatē dignis
vocibus deplorare poſſemus.Admodum iſta cor meū vrgent atqꝫ expungunt ſanctiſſime pater.
Uideo ſimul ꝛ fidem ꝛ doctrinam deleri.Idqꝫ noſtra deſidia accidit qui ſolū preſentia reſpicimꝰ
Quod ſi feruentiores ad rem xp̄i publicaꝫ animos adhiberemus:hec profecto nephanda clades
inferri nobis minime potuiſſet.Certus ſum quia merore magno veſtra ſanctitas eſt affecta:mul
tumqꝫ rei huic deplorat euentuꝫ:neqꝫ ab re quidem. Nemo eſt enim cui magis tanti mali fama:
ꝙ veſtre pietati ſit obfutura. Nam ſcriptores omnes qui apud latinos romanoꝝ pontificū geſta
referent:cum ad veſtrū tp̄s fuerit ventum in hanc ſententiā veſtra gloria ſcribent. Nicolaus pa
pa quintus natione tuſcus:ſedit annis tot. Patrimonium eccleſie tyrannorum manibus vēdica-
uit:diuiſam eccleſiam vnioni reddidit.Bernardinū ſenenſem in cathalogo ſanctoꝛuꝫ annumera-
uit. Palatiū ſancti Petri conſtruxit.Baſilicam eius mirifice repauit.Iubileū celebrauit Frede-
ricum tertiū coronauit. Pulchra hec ꝛ decora de veſtro nomine predicabunſ:ſꝫ illud omnia fune-
ſtabit cum in fine adiȷ̃cietur. At huius tp̄e vrbs regia cōſtantinopolis a thurcis capta direptaqꝫ
eſt:neſcio an dirupta incēſa ve dici poterit:q̄uis in manu hoſtiū data minus eruſta nobis ꝙ inte
gra poſſit obeſſe. Itaqꝫ luet veſtra fama:ſine veſtra culpa.Qui etſi totis conatibus opem ferre
miſere ciuitati ſtuduiſtis:nō tn̄ xp̄ianis regibus perſuadere potuiſtis vt arma ſimul capeſcētes
cōmune fidei negocium adiuuarent. Negabant tn̄ eſſe periculum q̄tum dicebatur:mentiri gre-
cos mēdicareqꝫ pecunias arbitrabantur:omnia ficta vanaqꝫ reputabāt. Fecit veſtra beatitudo
quod potuit. Nihil eſt quod veſtre clementie poſſit impingi: ſed tamen impinget hoc veſtro no-
mini poſteritas rerum ignara:cum veſtro tempore conſtantinopolim amiſſam didicerit. Timui
ſemper hoc beatiſſime pater cum multa ex ſcientia veſtre glorie ſuccedere animaduerterem:ne
ſiniſtrum aliquid emergeret ꝙ felicitatis curſum impediens:lachrymabilem afferret materiaꝫ
Ecce quod timui ex duobus xp̄ianitatꝫ luminibus alteꝝ iam videmus eruptū. Orientalis impe-
riȷ̃ euerſam ſedem.Grecam omnen gloriā extinctam cernimus.Maiores noſtri hieroſolymam:
accaron:anthiochiā perdiderunt fateor:ingens malū:ſꝫ nulla clades moderne ruine cōparāda
eſt in aſia:ꝛ in aliena poſſeſſione noſtri veteres vrbes amiſere:nos in europa in noſtro ſolo:inter
xp̄ianos potentiſſimā vrbem orientalis imperiȷ̃ caput:grecie culmen:literarum domiciliuꝫ ab
hoſtili manu ſinimus expugnari.Iam regnat inter nos machometus.Iā noſtris ceruicibus im-

minet thurchoꝝ gladius. Jam nobis clauſus eſt euſinus ⁊ thanays inacceſſibilis factus. Jam Valachos thurco parere neceſſe eſt. Jnde ad hungaros: inde ad germanos thurcoꝝ gladius penetrabit. Et nos interim domeſticis quatimur odijs. Reges frācie ⁊ anglie inter ſe litigāt. Germani ꝑncipes inuicem bellū gerunt. Raro hyſpania tota quieſcit. Jtalia noſtra pacis expers ď alieno iure contendit. O quāto melius tūc armoꝝ tantūqꝫ militie in hoſtes fidei verterem⁹. Verum beatiſſime pater nō ſcio cui magis ꝙ̄ veſtre ſanctitati hec cura debeat. Veſtrum eſt iam aſſurgere: ſcribere regibus: mittere legatos: monere: hortari ꝑncipes atqꝫ ciuitates in aliquē communē locū: aut veniāt aut mittant. Nuncqꝫ dum malū eſt recens xp̄iane reipublice cōſulere feſtinent: pacē aut inducias inter ſocios fidei ꝯponant: atqꝫ iunctis viribus aduerſus ſalutifere crucꝫ inimicos arma moueant. Spero equidem ſi veſtra ſanctitas ſuo ex more hoc negociū feruido et ardenti animo totoqꝫ corde ꝓmouēdum acceperit: ⁊ deum ⁊ hoīes aſſenſuros: futurumqꝫ breui vt inſolentie ſue thurcos peniteat atqꝫ in altum xp̄iana fides emergat. Hec habui que nunc ad veſtram pietatē ſcriptione digna putarē. Et ꝗuis de tanto ⁊ tam arduo negocio maiores viros ꝙ̄ ego ſim loqui deceat: qꝛ tamen xp̄ianus ſum: nihil a me alienum puto quod xp̄iane religionis vtilitatem cōcernat. Nec ambigo que per me ſcribuntur: cuncta pietatem veſtram in partē accipere meliorem: nec alio modo. Recommendo me veſtre pietati: quam pius ⁊ optimus deus felicem eccleſieqꝫ ſue ſtatum diu: ac votiue ſoſpitem ⁊ letam conſeruet. Ex gretzio ſtirienſi die. xij. iulij. Anno. M. ccccliij.

¶ Jmꝑator ſummo pōtifici ſpondet auxilio eſſe cōtra thurcos. Epiſtola. clxiij.

BEatiſſime pater ⁊ domine reuerēdiſſime. Cum nobis renunciatū eſſet his diebus conſtātinopolim grecie caput ⁊ orientalis imperij quondam ſedem per thurcorum dominū expugnatam: ⁊ in ſeruitutem redactam: multūqꝫ ibi xp̄iani ſanguinis fuſum eſſe. Grauiter quidem vt debuimus ⁊ moleſtiſſime tulimus cōmunem xp̄iane religionis calamitatem atqꝫ iacturam: intelligētes nō de p̄terito ſolum qḋ dolebamus: ſed futuro quoqꝫ qḋ timeamus tante vrbis amiſſionē fidelibus xp̄ianis abūde prebere. Namqꝫ ſi verus eſt rumor ad nos delatus hoīm quadraginta milia ceſa ſunt. Anime plures in ſeruitiū miſerabile ducte. Tēpla diuino nomini dedicata fundit⁹ diruta: naues nō pauce capte. Amiſſa ciuitas famoſiſſima ⁊ rōne ſitus ⁊ alijs cōditionibus ad tutelā xp̄ianitatis admodū neceſſaria: in qua ꝑ multa ſecula ⁊ patriarchalis dignitas claruit: ⁊ imꝑialis maieſtatis inſignia floruerunt. Taceamus de līis ac bonaꝝ oīm artium ſtudijs: q̄ veluti domiciliū ꝓprium ex tota grecia cōſtantinopolim habuere. Quibus modo cū ciuitate cadentib⁹ nullum ꝓfecto credimus eſſe xp̄iano nomine inſignitū: qui de tante vrbis ruina ſupramodū non angaꝛ ⁊ doleat. Maximū certe atqꝫ horribile vulnus illatū eſt eccleſie catholice noſtro tꝑe: ac magis ꝙ̄ ſcriptis poſſit aut verbis exprimi. At cū potentiſſim⁹ hoſtis crudeliſſimus immaniſſimuſqꝫ in manu victoriā hanc: locūqꝫ nactus ſit: ex quo fidei xp̄iane quā ꝓſequiꝛ ꝓ ſua libidine poſſit officere: q̄s non cū indies plura conatur exiſtimet: q̄bus xp̄ianorum gentē pniciem deſolationēqꝫ ducat. Quippe victoria ſui natura inſolens: etiā ſi ad mites venerit: feroces eos impudētesqꝫ reddit. Quis cū his agat qui ſuapte ingenio ſoliti ſunt ſeuire: an putare quiſꝙ̄ pōt iratoꝝ hoīm cupidoꝝ atqꝫ acerbiſſimoꝝ quieturaꝫ cē victoriam. Enimuero q̄ ex illis partibus ad nos veniunt: ⁊ peram aiunt xp̄ianis perditam ⁊ alia pleraqꝫ loca vicina conſtātinopoli ꝑ thurcos occupata qui ꝓ primam quāqꝫ victoriam nō deſidie aut ſecordie ducunt: ſed inſtrumentum ſequentis habent: ſtudijſqꝫ omnibus enituꝛ vt xp̄ianum nomen ad internitionē redigant: neſcimus an vera ſint que auctore nō certo dicuntur. Timere tamen ꝙ̄ ſperare multe nos vrgent rationes. Fama que de venturis thurcorū exercitibus erat ciuitas regia ꝓ magnitudine ſua parum populoſa: hoſtiū ꝓpinquitas: auxilij ſpes remotior: ⁊ infelix ac doloroſum nuncium optato ⁊ fauſto ſemꝑ credibilius: quibus ex rebus: etſi nō dubitemus S. veſtram his cognitis excitatam eſſe ad cogitandum inueniendūqꝫ modos: quib⁹ tam periculo ⁊ potenti hoſti ne amplius noceat oportune reſiſtatur. Tamē qꝛ nos quoqꝫ velut imꝑatorem ⁊ aduocatū eccleſie res iſta concernit: haud ab re credimus eſſe. Si clementiā veſtram ꝓ cōmuni fideliū ſalute accenſam: magis ac magis inflāmare nitamur. Neqꝫ enī res eſt q̄ vel negligi debeat vel differri: occurrere oportet: priuſꝙ̄ vulnus altius infigatur: aut veneni labes in corda decedat. Ceterū cū tanto negocio nō minus ꝓuincie: aut paucorū principū: ſed oīm xp̄ianorum regū ſeu certe magne partꝫ eorū neceſſarie vires exiſtant. Dicemus cōfidenter qḋ nobis ex vſu videꝛ neqꝫ dubitamus quin dicta noſtra v̄ra ſanctitas in partē recipiet meliorē. Sane ꝓ tāto ⁊ tam neceſſario oꝑe optimū factu cenſemus: clementiā v̄ram que locū tenet in terris ſaluatoris nr̄i ieſu xp̄i: cuius res agitur: nunc exurgere: ſcribere regibus: legatos mittere: monere hortari ꝑncipes ac cōitates in aliquem cōem locū: vt veniāt aut mittāt. Nūc dū malū eſt recens xp̄iane rei cōſu

lere ſeſtinent. Pacē aut inducias inter ſocios fidei cōponant: atq̄ iunctis viribus aduerſum ſalu‑
tifere crucis inimicos arma ꝓmoueāt. Quō ſi vr̄a .S. toto pectore ſuoq̄ more ad rem hanc tā piā
⁊ vtilē intēderit: nō eſt nobis dubiū qn plures ⁊ reges ⁊ pn̄cipes in q̄bus zelus domus dei ⁊ ardor
fidei orthodore nō eſt extinctus: ad mādatū vr̄m voluntarios ⁊ obſequētes ſe p̄beant. Nos certe
pietati vr̄e vt libuerit: ⁊ aſſiſtere ⁊ cooperari pro noſtri officij debito minime omittemus. Solum
p̄camur vt noſtrū in hoc negocio cōſiliū ⁊ intentū cōicare dignemini. Namq̄ ſi fuerit opus noſtre
rōnis ⁊ imperij ſacri pn̄cipes ad hoc ipm̄ cōuocare: ⁊ q̄ iuxta ꝯſiliū veſtrū putauerim⁹ oportuna
implere nō negligemus. Quia vero ad hm̄ōi negociū marime cōducere arbitramur. Italica bel‑
la q̄primū ſopori q̄uis beatitudinē veſtrā ad hoc conari ⁊ p ſe ſufficere nō ambigam⁹. Cum quia
anno ꝓrime decurſo ⁊ rome ⁊ neapoli ⁊ ferrarie ⁊ venetijs: de hoc plurimū egimus: licet fruſtra
ſi pietati veſtre impreſentiarū quouiſmodo expedire videt̄ ꝙ oratores aut ad .S. veſtras aut ad
partes ꝯtendentes mittam⁹: ſiue alio mō pro pace celerius ꝯficienda laborem⁹: vt veſtre ſancti‑
tati fuerit viſum. eo modo faciemus omniq̄ cura ⁊ ſtudio proni erimus ad ea intendere p que pa‑
cem tam italis q̄ ceteris xp̄ianis data ⁊ furori thurcorꝫ reſiſtatur: ⁊ xp̄iana religio in ſuo ſtatu cō
quieſcere poſſit ⁊ debito ſub ſplendore foueri. Datum ⁊c.

¶ Spondet ſe citius patriam viſurum. Epiſtola .clxiiij.

Eneas ſenēſi. ep̄s dn̄o georgio Nicolai eximie doctor frater amātiſſime. Scripſi‑
mus tibi nup de receptōe tuarū lr̄arū q̄ nobis cumulatim reddite ſunt. Et quib⁹
ingratū illū ⁊ dolēdū tue mr̄is amice nr̄e ſctiſſime femīe cognouim⁹ obitū. Re‑
ſpondem⁹ ad oia q̄ ſignificaſti. Non eſt cur multa dicam⁹ mō. Solū illud te ſcire
volum⁹ ſupplicam⁹ ceſari paucis an̄ hunc dieb⁹: repetendi domū ad tp̄s faculta‑
tē vt nobis daret. His aūt q̄uis iubendi iperiū habeat: tn̄ rogauit ad .xv. diē poſt
feſtū diui michaelis apud ſe maneremꝰ. Inſtat em̄ eo tp̄e corā ſua maieſtate grā‑
de iudiciū: inter ciuitates q̄nq̄ ⁊ q̄nquaginta pruſſie ⁊ fratres ordinis btē marie theutonicorꝫ. In
quo nō vult nos abeſſe. Neceſſe eſt igit̄ ad illam diē vtp̄ſeuerem⁹. Exinde mox ꝯſcenſis equis ad
vos veniem⁹: ⁊ anteq̄ intret aduētus dn̄i ſi deus dabit vobiſcū erim⁹: deq̄ rebus ſingulis trāſige‑
mus. Fortaſſe medio tp̄e calamitas ꝯſtantinopolitana noſtros italos de pace cogitare magiſq̄
hactenus admonebit. Ex grezio ſtirie .v. ydus Auguſti. Anno .M.ccccliij.

¶ Deſcriptio vrbis viēnenſis per poetam Eneā ſiluiū edita. Ep̄la .clxv.

Vienna ambitu murorꝫ cingit̄ duorꝫ milliū paſſuū: ſed hꝫ ſuburbia marima ⁊ am‑
bicioſa foſſa ⁊ vallo cincta. Urbs aūt foſſatū magnū hꝫ inde agerē p altum. Me‑
nia deinde ſpiſſa ⁊ ſublimia: frequēteſq̄ turres ⁊ ꝓpugnacula ad bellū prompta.
Edes ciuiū ample ⁊ ornate: ſtructura ſolida ⁊ firma: vbiq̄ fornices aule late. Ve‑
rū his eſtuaria ſunt loco tricliniorꝫ q̄ ab his ſtube vocitant̄. Nā hyemis aſperita‑
tē hoc domitāt mō. Feneſtre vndiq̄ vitree p̄lucēt ⁊ oſtia plerūq̄ ferrea. In his
plurime aues cantant. In domib⁹ multa ⁊ mūda ſuppellex. Equorꝫ iumentorꝫ et
ois generis capacia ſtabula: alte domorꝫ facies magnificeq̄ viſuntur. Unū id dedecori eſt: ꝙ tecta
plerūq̄ ligna contegūt: pauca latere. Cetera edificia muro lapideo ꝯſiſtunt. Picte domus ⁊ inte‑
rius ⁊ exterius ſplendent. Ingreſſus cuiuſq̄ domū in edes te pn̄cipis inueniſſe te putabis. No‑
bilium prelatorūq̄ domus libere ſunt: neq̄ ciuitatis magiſtratus in his ius habent. Celle vina‑
rie adeo profunde ⁊ ſpacioſe ſunt vt ſub terra nō minus q̄ ſupra terram edificiorꝫ apud viennam
eſſe feratur. Platearum ſolum ſtratum lapide duro vt neq̄ plauſtrorum rotis facile conteratur.
Sanctis celū tenentibus ipſiq̄ marimo deo templa dicata ⁊ ampla ⁊ ſplendida ſecto lapide cō‑
ſtructa: perlucida ⁊ colūnarum ordinibus admiranda. Sanctorꝫ plurime ⁊ p̄cioſe reliquie: argen‑
to: auro: gēmis veſtite. Templorꝫ ingens ornatus: diueſq̄ ſuppellex. Sacerdotes abundantes bo‑
nis pluribus. Qui clero preeſt apud ſanctum Stephanū ſolo romano pn̄cipi ſubeſt. Ciuitas in pa‑
rochia pataûenſi eſt maior filia matre. Plures in ciuitate domus conſecratas eccleſias habent
⁊ ꝓprios ſacerdotes. Quattuor ordines mendicantium procul a mendicitate ibi abſunt. Scoti ⁊
canonici regulares ſancti Auguſtini admodum diuites habentur. Monialeſq̄ ſacre ⁊ ſancte vir‑
gines. Ibi q̄ꝫ monaſteriū eſt ad ſanctū Hieronymū nūcupatū: in quo meretrices cōuerſe recipiū‑
tur que die ac nocte hymnos lingua theutonica decantant: quarū ſi qua redire ad peccatum com‑
prehenſa fuerit in danubiū p̄cipitatur. Sed agūt ibi pudicā ſanctāq̄ vitam. Rarus de his ſermo
malus auditur. Schola quoq̄ hic eſt liberaliū artiū ac theologie ⁊ iuris pontificij. Noua tamen
⁊ ab Urbano ſexto papa ꝯceſſa. Magnus ſtudentium numerus eo perfluit ex hungaria ⁊ alama‑
nie partib⁹ ſuperiorib⁹. Duos hic claruiſſe compertum habeo preſtantes theologos. Henricū de
haſſia: qui pariſius edoctus huc in pn̄cipio vniuerſitatis aduolauit: primuſq̄ cathedram rexit: ac

plurima volumina notatu digna cōſcripſit. Alter fuit nicolaus de dinckelſpuhel ſueuus vite bona
⁊ doctrina clarus. Cuius ſermones hodie auide a doctis leguntur. Eſt ⁊ ille hodie thomas haſel
bach nō incelebratus theologus: quē ſcribere hiſtorias nō inutiles aiunt: cuius ego doctrinā lau
darem: niſi duos ⁊ viginti annos yſaie primū capitulum legiſſet: neq; adhuc ad calcem veniſſet.
Maximū autem huius gymnaſij vicium eſt ꝙ nimis diutinā operā in dyalectica: nimiūq; tempo
ris in re nō magni fructus terunt. Qui magiſterij artiū titulo decorantur hac vna in arte maxime
examinant. Ceterū neq; muſice neq; rhetorice neq; ariſmetice curā gerunt: quis metra quedā
⁊ epiſtolas ab alijs editas imperite magiſtrandum compellant. Oratoria ⁊ poetica apud eos pe
nitus incognita: quibus omne ſtudium in elenchis eſt vaniſq; cauillationibus ſolidi haud quaquā
multum qui libros Ariſtotelis ⁊ aliorum philoſophoꝝ habeant raros inuenies: cōmentarijs ple
rūq; vtuntur. Ceterū ſtudentes ipſi voluptati operam prebent: vini cibiq; auidi. Pauci emergunt
docti: neq; ſub cenſura tenentur: die noctuq; vagantur: magnaſq; ciuibus moleſtias inferunt. At
hec mulierum procacitas mentes eoꝝ alienat. Ciuitatis populus quinquaginta miliū cōicantiū
creditur. Conſulatus octo ⁊ decem viroꝝ eligitur. Tum iudex qui iure reddūdo preeſt. Deinde ma
giſter ciuium qui curam ciuitatis gerit: hos princeps aſſumit: quos in ciuitate ſibi fideliores arbi
tratur: atq; ab eis iuſiurandum exigit. Magiſtratus alij nulli ſunt niſi qui vini exigunt vectigal.
ad illos omnia referuntur quoꝝ poteſtas annua eſt. Incredibile videri poteſt quot per dies ſingu
los in ciuitatem victualia ingerūtur. Ouoꝝ atq; cancroꝝ multe quadrige adueniūt: piſtus panis
carnes: piſces: volatilia ſine numero afferūtur: vbi aduesperaſcit nihil venale eē his inuenies. Vin
demia his ad quadraginta dies protenditur: nullo nō die trecenti currus onuſti vino bis terq; in
feruntur. Ducentos ⁊ mille equos indies ad opus vindemiarū exercēt. Ex villis preterea ad feſtū
vſq; Martini libertas omnibus eſt vinū in vrbem redigere. Incredibile dictu eſt quāta vis indu
catur vini. Quod vel viēne bibitur: vel extraneos per danubiū contra curſum aque magno labore
mittitur. Ex vino quod vienne venditur minutim decim⁹ denarius principi cedit. Ea res auri duo
decim milia quotānis ad cameram defert: in reliquū parū oneris ciuibus ineſt. Certum in tanta
⁊ tam nobili ciuitate multa enormia ſunt: die noctuq; rixe admodum prelij gerūtur. Nunc artifices
aduerſus ſtudentes. Nunc curiales in artifices: nunc iſti opifices aduerſus alios arma ſumūt. Ra
ra celebritas abſq; homicidio peragitur. Frequentes ſedes cōmittuntur. Ubi rixa eſt nō ſunt qui
diuidant contēdentes. Neq; magiſtratus neq; princeps cuſtodiā (vt par eſſet) ad tanta mala ad
hibent. Uinū domi vendere nihil extimationi officit. Omnes fere ciues vinarias tabernas colūt
ſtubas calefaciunt: coquinam inſtruunt: bibulos ⁊ meretrices accerſiunt: hiſq; cibi aliquid cocti gra
tis precant vt amplius bibant: ſed minorem menſuram his dant. Plebs ventri dedita vorat quic
quid hebdomada manu queſiuit: id feſto die totum abſumit: lacerum ⁊ incompoſitū vulgus. Me
retricum maximus numerus. Raro mulier eſt vno contenta viro. Nobiles vbi ad ciues veniunt:
vxores eorum ad colloquiū ſecretum trahunt: viri allato vino: domo adeunt ceduntq; nobilibus.
Plurimeq; puelle patribus inſcijs viros ſibi delegunt. Uidue intra tempora luctus ex arbitrio
ſuo nubunt. Pauci in ciuitate ſunt quoꝝ proauos vicinia nouit: rare familie vetuſte: aduene aut in
quilini fere omnes. Mercatores diuites ſenio confecti puellas in matrimoniū ducunt: eaſq; bre
ui dimittunt viduas. Ille inter familiares domeſticos cum quibus ſepe conſuetudinem adulterij
habuerunt iuuenes viros accipiunt: ita quia heri pauper hodie diues inuenitur. Contra quoq; hi
ſuperuenientes vxores alias accipiunt reſq; p circulū ducitur. Raro filius patri ſuccedit. Lex a
pud eos eſt: que ſuperuenienti coniugi partem defuncti bonorum mediam tribuit. Teſtamenta li
bera ſunt. Ita ⁊ viri vxoribus et vxores viris bona teſtantur. Captatores hereditatum multi qui
ſenibus blandientes ſcribi heredes ſeſe curant. Aiunt et mulieres eſſe admodum multas que vi
ros graues vxoribus veneno auferunt. Conſtat ſepe a nobilibus ceſos eſſe ciues: qui vxores ſuas
verbo terruerunt quibus amatores in curia fuerunt. Uiuunt preterea ſine vlla ſcripta lege. Mo
res aiunt ſe tenere vetuſtos: quos ſepe ad ſuum ſenſum vel adducunt vel interpretantur. Ius ad
modum venale eſt qui poſſunt ſine pena peccant. Pauperes atq; amicos nudos iudicia plectunt
Iuramenta que publica ſunt tenaciter obſeruant quod negari iuratum poteſt: nullamvim haber
Mutuū dantes ad tempus ſiquid detrimenti tulerint: elapſo termino iureiurando quā ſummam
volunt eſtimant: maximoq; damno debitores afficiunt. Pignora que mutui cauſa dantur: ſi quid
afferunt non extimant vſuras. Excommunicationes tm̄ timent ꝙtum infamant aut damno tem
porali ſunt. Furta que apud furem inueniūtur iudici cedunt. Ad hec feſta parum religione colunt
Carnes oī feſto venduntur. Aurige nullo vacant die. In auſtria reliqua multa opida ſunt: nullum
autē magni nominis. Barones multi potentes ⁊ nobiles. Inter quos primū dignitatis locū opti
nent ſchaumburgeñ. ⁊ maitburgēſes comites: opibus aūt ſuparē credūtur de Ualſe: de liechten
ſtai: de puchau. Nec parū habent nomē puttendorffer ſtarēberger eberſtorffer eckertzauer ho
henber ⁊ alij quāplures. Eytzinger licet nouiſſimi ſint: potentia tm̄ hodie ⁊ auctoritate inter pri

mos habētur. Monaſteria quāplurima ſunt ⁊ magna ⁊ ditia. Eccleſie preterea cathedrales ſaltʒburgenſis:pataviēſis:ratiſpanē.friſingē. latiſſimas poſſeſſiones in auſtria caſtellaq̄ʒ plura poſſident ac domos egregias quas inhabitant. Sunt omnes cōſiliarij ducuʒ auſtrie hoſq̄ʒ veluti maiores honorat. Siue bellum gerere ſiue curiam letabundi habere velint auſtrie duces ⁊ prelatos ⁊ proceres veluti reges in comitatu habent.

¶ Tractatus pulcherrimus Enee ſiluij de curialium miſerijs. Epiſtola.cxvi.

ENeas ſiluius picolomineꝰ.S.p.d.dño Johanni aich perſpicaci ⁊ claro iuriſcōſulto. Stultos eſſe qui regibus ſeruiunt vitāq̄ʒ tum infelicē tum miſerrimam ducere curiales:vereor ne qui me arguant mihiq̄ʒ maledicāt:ſi hanc epiſtolā quam tibi ſum ſcripturus oſtēdero. Nec ei deerūt qui me principibus deferāt et hoſtem redgere curent:q̄ſi videar hoies ab eorum obſequijs arcere. Nam quis poſthac inquiēt illi regum atria frequētabunt:ſi ſe futuros illic miſeros intellexerint. At ego nō id ago vt principibus derogē:ſed illos potius magnis leuo moleſtijs. Inſtant aſſidue q̄plurimi ⁊ nobiles et magni viri: qui regum aures obtundūt dum in curiam precibus recipi poſtulant:quos cum nequeunt reges aut vtiliter recipere:aut honeſte repellere:in magnaq̄ʒ ꝓpterea ſunt anxietate:gratia mihi non odium habebit ſi quē ex his monuero:curie regis vt ſuapte renunciet. Nec timendū eſt meis ſcriptis id fieri vt regum aule deſerātur:erit enim ſemper ſtultorū numerus infinitus:qui vitam beatā apud reges ſolūmodo iudicent inueniri. Sed caue dicunt alij ne diuinis aduerſere preceptis dum reguʒ ſuades euitari ſeruitia:cum Petrus apoſtolorū princeps ⁊ caput eccleſie ſubiecti eſtote dicat omni creature humane propter deum:ſiue regi quaſi precellenti:ſiue ducibus quaſi ab eo miſſus. Abſit autem a me ſcelus hoc vt apoſtolo contradicā vel regibus dicam nō eſſe parenduʒ:cum ⁊ veritas in euangelio reddi que ſunt ceſaris ceſari iuſſerit:⁊ que dei ſunt deo:cumq̄ʒ ad romanos Paulus doctor gentium dicat. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit:non eſt eñ poteſtas niſi a deo. Clamo ⁊ ego obedire principibus veſtris omnes populi. Subijcite vos ſublimioribus poteſtatibus omnes gentes. Sed memineritis quia petrus ꝓpter deum vt ſubijciamini iubet: non ꝓpter opes potētias vel honores. At iſta nō ſunt contraria meis ſcriptis ſi cum ꝓpheta dixerim. nolite confidere in principibus in filijs hominū in quibus nō eſt ſalus. Preterea q̄plures obiectiones alias quibus te reſponſoreʒ conſtituo:ſi qui ſint qui velint me amplius impugnare. Ego ad rem ipſam veniam ſi prius quid hoc me diſputare cōpulerit paucis abſoluero. Genitor meus Siluius qui mortuo patre poſthumus natus paternūq̄ʒ nomen tulit: adoleſcentie ſue florem apud antiquuʒ ducem Mediolanenſeʒ:huius Philippi ducis patrem pergit:affectuſq̄ʒ tandem curie tedijs:domuʒ redijt:vxorem duxit:filios genuit:⁊ vſq̄ʒ in hanc diem vitam quietam laudatamq̄ʒ degit. Is cum ad ſe duo ſenenſes iuuenes ad modum nobiles acceſſiſſent:⁊ an regi ſeruire conduceret percunctati fuiſſent:ſic reſpondit. Menippus cum adoleſcens apud Homerum Heſiodumq̄ʒ diuerſa deorum ſcelera legiſſet:ea licita eſſe atq̄ʒ honeſta credebat:nam quod dij faciant quis non arbitretur honeſtum. Hic vir poſtea factus:cum illa tanq̄ turpia prohiberi legis animaduerteret:incertus animi philoſophos adijt:ſciſcitaturus ab eis que nam eſſet optima vita:ſed neq̄ʒ philoſophi ſatiſfecerunt:cum inter ſe diſſentirent:⁊ alij voluptatem:alij vacuitatem doloris:virtutem alij: quidam vero animi corporiſq̄ʒ ⁊ fortune bona ſimul iuncta vitam dicerent preſtare beatam. Incertior igitur ille multo q̄ antea:vt verbis vtar Terentij:cōſulere mortuos decreuit.⁊ ad inferos penetrauit:ac ex thireſia quia ⁊ ipſe vates diuinatorq̄ʒ fuit: vbi vita beata eſſet perquiſiuit:cui cum vates diu reſpondere negaſſet:in aures tandem inſuſurrans:apud priuatos inquit optimam vitam:hoc eſt felicitatem inuenies. Gyſes quoq̄ʒ lydiorum rex:qui ſe pre ceteris fortunatiſſimū reputabat. Appollinem conſuluit quis ſuo tempore felix eſſet:cōtempſit oraculum regias opes ⁊ apparatus:atq̄ʒ Aglaum quendam arcadem modici ruris cultorem:qui metas agelli ſui cupiditate nunq̄ exceſſerant:felicem eſſe reſpondit. Uos igitur o iuuenes ſi quo modo viuatis optime queritis:minime reges adibitis:nam cum ipſi felicitatis expertes ſint:felices qui ſibi dicati ſunt nullo pacto poſſunt efficere.quippe q̄ principibus ſeruientes nihil ſibi libertatis relinquūt:vt ea cōſequi poſſint quibus potiti multo ſint qui antea miſeriores. Uirtutes enim o iuuenes felicis vite ſunt effectrices:que a principum domicilijs excluſe:ſi quādo caſu aut errore limē ingrediūtur:e veſtigio cogunt fugere:perterrite ſiniſtris moribus quibus in altis palatijs viuitur. q̄ ſi tempus differendi daretur monſtrarē vobis omnes homines ſtultos eſſe:qui vitam habentes aliam in qua poſſint honeſte verſari in curijs principū ſe precipitāt. Sed abeſt ocium. Ideo vos tantum moneo:vt agrum hunc hiſtriones ⁊ adulatores ⁊ alios nebulones metire ſinatis:qui nigrum in candida vertunt. Nullus eſt enim viris bonis apud principes locus nulla emolumēta laborum. et Iuuenalis verba reſumā. Minor eſt hodie res heri q̄ fuit:hec eadem

cras detrahet exiguis aliqđ. Sic Silui⁹ genitoꝛ. Illi vero ab inſano ꝓpoſito reuocati domi ma
nere ⁊ ſibi ⁊ muſis viuere decreuerunt. At paterna vox minus in filio q̃ in extraneis potuit. nec
enim me pater ab obſequijs curie valuit auocare: q̃uis ſepe multi ne me poſt principū veſanias
ire perditū admonuerint. Sed expertus ſum quod prius nō credidi: veraq̨ patris ſententiā inue
nio: de qualibet me nunc in hac epiſtola diſſertare: gratiq̨ tuo iudicio remittere cuncta: nam ⁊ tu
annis cōpluribus inter aulicos canes latrauiſti: vidi te apud Albertū ceſarem honorato in loco:
⁊ cum te primū oratoꝛ ſuus in baſilienſi cōſilio benedictionē ſibi et patrum cetu petebas: cum is
regis hungarie diadema moꝛtuo ſocero ſuo Sigiſmūdo ceſare ſuſcepiſſet: atq̨ poſtq̃ is quoq̨ vi
ta functus eſt: nō enim triēnio toto imperauit: ad nepotē eius Albertū auſtrie ducem te cōtuliſti
cuius es adhuc cōſiliarius. Quam rem nō ſum neſcius apud ignaros rerū mee ſentētie plurimū
detrahere. quis enī infeliciter viuere curiales crediderit: cum tu qui vir haberis bonus ⁊ ſapiēs
ſolutus ſemel curie vinculis: iterū te vincieris: ſʒ ſum ego quoq̨ in eadē qua tu es cauſa: q̇ annis
iam. xv. curialē ſeruitutē ſeruiui: ⁊ nūc eccleſiaſticos nunc ſeculares ſecutus ſum ꝑncipes: ⁊ q̃uis
liber nōnunq̃ euaſerim: mox tamen in vincula me apte redij. Ita poſſet aliquis opinari vt ſolus
vel cum paucis curie voluptatibus fruar: idcirco memoꝛ es curie coꝛam alijs deteſtari. ſic apud
Mediolanū qui Bernardino ꝑdicatoꝛi cōtractus vſurarios accuſabat: vt ꝓhibitis ab his reliq̇s
ſolus ipſe feneraretur. Sed longe aliter eſt. nō enim quia placeat mihi curia: ideo verſoꝛ in curia
ſed ne leuitatis accuſer: qui genus vite receptū neſciuerim ꝓſequi: idem ⁊ te arbitroꝛ retinere.
Accidit enī nobis ſicut ꝯiugatis. Sunt enim admodū multi qui viuente coniuge matrimoniū dā
nant: ⁊ vxoꝛis obitum cupiūt libertatis amoꝛe: ſemperq̨ illius ad coꝛinthios Pauli mandati me
minerint. Solutus es ab vxoꝛe noli querere vxoꝛem. At hi poſtq̃ libertatē ſunt aſſecuti: mox alte
ram ducunt coniugē vt vix q̇dam exequias defuncte valeant expectare. Sic enim eſt hominū ca
lamitas: vt vitam quā viuunt diuq̨ vixerūt etſi malam ſciunt: mutare tamen aut nequeāt aut ne
ſciant. hinc Hoꝛatius ad eos qui ſuam vitam dānantes alienā laudant. Iam faciam quod vultis
inquit eris tu qui modo miles mercatoꝛ: tu cōſultus modo ruſticus: hinc vos hinc mutatis diſce
dite partibus. eya quid ſtatis volūt. Plurima ſunt mi Iohānes que nos cogunt perſeuerare: ſed
nulla eſt ratio prioꝛ q̃ ambitio: que tanq̃ emula charitatis oīa fert onera: q̃uis grauiſſima vt ho
noꝛibus ſeculi ac popularibus laudibus efferat. Quod ſi humiles eſſem⁹ ⁊ animā potius lucrari
q̃ vanam venari gloꝛiā ſtuderemus: haud multi ꝓfecto in hec tedia ſeſe reciperēt. Ad eos igitur
qui ꝓpterea ſequi reges volunt: q2 prelatos ⁊ doctos in curijs eſſe cōſpiciunt: ſaluatoꝛis noſtri
ieſu vocem obijciam. Super cathedrā moyſi ſederunt ſcribe ⁊ phariſei. que dicūt facite: ſecundū
opera eoꝛum nolite facere. Non igitur quod inſignes viri ac magiſtri vite faciunt: ſed quod facere
debēt imitari opoꝛtet. Expendat prius ſeipſum qui ſe dicare vult regibus an tolerare laboꝛes fa
mem perpeti: ſitim ſufficere: cōtumeliaſq̨ valeat ſuſtinere. Deinde pꝛoſpiciat diligēter verum ex
curia cōſequi poſſit quod ſinus deſiderat animus. mihi ⁊ anguſtie apud principes infinite intole
rabiles eſſe vidētur: ⁊ que hoīes optant illic nullaten⁹ inueniri: quo fit vt veram patris ſententiā
arbitrer de qua nunc trāſigemus. Repetenda eſt igitur paterna vox quid ille ſtultos eſſe autu
mat ſingulos qui non coacte principibus ſeruiunt. Clara vox dura tamen foꝛtaſſe nōnullis vide
tur. Sed audiant quo pacto pꝛobetur. Stulti quo ad ꝓpoſitum noſtrū tribus modis dicūtur ho
mines. Stultus eſt qui queritat quod nequid inuenire. Stultus ⁊ qui querit quod nocet inuentuʒ
Stultus quoq̨ ⁊ ille eſt qui fine ꝓpoſito ad quem tendit: cum plures habeat calles: deterioꝛem
deligit ⁊ periculoſioꝛem: vt ſi romam petiturus cum due ſibi pateant vie altera breuis atq̨ ſecu
ra: altera longioꝛ plena latronibus pergere vltimam velit. Curiales igitur homines aut primam
ſtulticiaʒ incidunt aut alterā aut tertiam. Aut enim quod aſſequi nequeūt inueſtigāt: aut quod in
uentuʒ detrimento ſit querunt: aut ſemitam peioꝛem diligūt: quas res melius longe cognoſcem⁹
ſi que ſint curialiū deſideria ⁊ quos ſibi cōſtituant fines pꝛeuiderim⁹. Mihi videntur omnes qui
regum vel pꝛincipuʒ latera ſtipant: aut honoꝛes querere: famamq̨ ſeculi: aut potentiā aut diui
tias aut voluptates. Nec inficias eo nōnullos eſſe qui ſe apud ꝑncipes lucrari animas arbitren
tur: vt meritū tanto maius nanciſcātur q̃to cū maioꝛe periculo militauerint. De his igitur quin
q̨ generibus hoīm dicēdū eſt nobis: quos tantū diſtare vt ſapiētes ſunt oſtēdemus: vt facile quis
eoſdeʒ deliros: amātes inſanos ac ſtultiſſimos queat cognoſcere. Prius tamen q̃ hoc aggrediar:
omnes oꝛatos volo ne me quempiā pꝛincipū carpere cenſeat: aut quouis pacto sereniſſimo dño
q̨ pꝛincipi meo Frederico ceſari detrahere. Nam ⁊ ſi dicturus inter diſputandū fuerim vicioſos
pꝛincipes eſſe: ⁊ libidinū ac ſtulticie ſeruos: nō tamen id omnibus aſcripſerim: nec enim me latet
inueniri nōnullos virtutum ac ſanctionis cultoꝛes qui a pꝛincipatu vicia diuino quodam munere
ſeparent: quemadmodum boni apud gentiles principes Auguſtus. Veſpaſianus Titus Traia
nus et Antoninus pij ſunt habiti. et apud chriſtianos Conſtantinus Arcadius Honoꝛius Theo
doſius Karolus magnus et quem bamberga veneratur Henricus ſanctus in quibus ſi vel pietas

tem vel manſuetudinē vel pacis amorē vel iuſticie zelum vel religionis affectū requiris. Frederi
cū noſtrū nulla in re minorem inuenies. Tantū qꝫ abeſt vt meis ſibi ſcriptis velim detractatum:
vt eius laudes illuſtrare: ⁊ verſibus quoad poſſim ⁊ orōne ſoluta decreuerim: nec me nūc eius cu
ria detineret niſi ſua me bonitas allexiſſet. Sed me quāta ſit curialiū infelicitas oſtenſurū: nō quod
ipſe ⁊ alij pauci quos equos amauit iupiter: ſed quid communiter principes agant referre oportuit:
ꝙ ſi oia q̄ inferius mala recenſent in nr̄i principis inueniri curia dixerim: aperte mentiar: ſi nihil
illoꝝ hic eſſe cōtenderim nec ego quemq̄ mordxerim: qua ſic eſt hominum vita vt plus mali
vbiqꝫ q̄ boni reperiat. Noſtra intentio eſt fatuos eſſe qui principib⁹ herent diſputādo, mōſtrare
Jam igitur illos aggrediamur qui tanq̄ appetentes honorē principib⁹ ſeruiunt. Aduerſus quos
cum Juuenali libet exclamare. O medici mediam pertundite venam. delirant enim qui propter
honorem principibus famulantur: ad quorum purgandas mentes non meis ſcriptis ſed elleboro
potius eſſe opus. quis enim in aulis principum verum honorem dixerit inueniri. Dantur honores
in curijs non ſecundum mores atqꝫ virtutes. Sed vt quiſqꝫ ditior eſt atqꝫ potentior eo magis ho
noratur. Nam quem vnq̄ pauperem tametſi preſtanti virtute preditum regum aliquis ſublima
uit. Audio quod obijcis ferūt nōnulli dicis obſcuro nati loco atqꝫ inopes quodā: qui nūc oib⁹ ſunt
prelati: ſic enim principes voluerunt: ſed quos oro ſic prelatos ais nempe quos ſuis moribus con
formes iuenerūt: quibus moribus: auaricie: libidini: luxurie: crapule: crudelitati. Sic eſt ſane. Pla
cet auaro regiſq̄ pecunias vndecunqꝫ refert. Gratus eſt libidinoſo q̄ virgines atqꝫ maritatas ſibi
cōciliet. Carus eſt ebrio qui cōbibit. Crudeli iocundus eſt qui ſanguinē q̄multū effundit humanū
Nemo acceptus eſt nemoqꝫ ex paruo ſtatu prefert aliſq niſi magno aliquo facinore ſeſe principi
cōciliauerit. At hic nō eſt verus honor ⁊ ſtabilis: qui ex radice venit nō bona. Vera gloria vt inqt
Cicero: eſt illuſtris ac peruagata multorūqꝫ ⁊ magnoꝝ: vel in ſuos ciues: vel in patriam vel in om
ne genus hominū fama meritoꝝ: quam nec principes aſſequuntur nec qui ſeruiant eis. Cū vitijs
oēs fere ſint dediti: nec bonū aliquid agant niſi fortuito. At tranſeunti per vrbē tibi inclinabunt
homines: denudabūt capita: cedent loco: ſalutes dicent: manus oſculabuntur. Ita eſt certe. At
vbi tranſigeris digitos retrotendent: ſubſannabuntqꝫ tibi. Et ille eſt inquient: qui principem no
ſtrū ſeducit: qui bellum ſuadet: qui veſtigia auget: qui onera nobis importabilia cumulare facit: et
etiam qui verſo pollice quos vult et nobis occidit: quem dij deeqꝫ omnes perdāt: ne ſub eius tyrā
nide diutius ſimus. Huiuſmodi eſt honor curialiū: qui ſi te quiſquis eo oblectat: nō verebor te ſtul
tum atqꝫ inſanū affirmare: qui oblectationes tuas in re fallaci varia atqꝫ omnino falſa reponas.
At paraſitorum vocibus qui te cenaꝝ gratia laudant: q̄tum tribui debeat tuipſe noſti. Preterea
hiſtriones atqꝫ ioculatores ⁊ toti⁹ vulgi laudēs: quas vir prudes ꝓ nihilo reputabit: quia nulla ē
vera laus: niſi a veris ꝓueniat laudatis. Adde ꝙ omnes curie ſequaces nō quibus preſint: ſed a
quibus precedantur inſpiciunt ⁊ altius ſemper euolare nitūtur atqꝫ cuꝫ reliqui preceſſerint: ipſis
etiam regibus incipiūt inuidere: quia inexplebilis eſt humane glorie appetitus. Cui poſtq̄ te de
dideris ſemper illud Ciceronis in ore habebis. Quicquid eſt enim q̄uis amplū ſit: id certe paruꝫ
eſt: cū eſt aliquid amplius. Eſt inſuꝑ philoſophoꝝ ſententia ac preſertim Ariſtoteles in honorib⁹
nō eſſe finem ponendum: quia et res incerta eſt ⁊ in poteſtate alterius: ⁊ qui ſeruit honori ⁊ hu⁹
ſeculi fame neceſſe eſt vt multa faciat inuitus. Interdum plus hominibus q̄ deo ſeruire cogitur.
Duo enim cuꝫ ſint honores: alter viroꝝ bonoꝝ alter multitudinis. Sed ſtultus eſt qui primū apd
regem venatur: quia inueniri verus honor non poteſt vbi virtutes non regnāt. Qui vero alterum
multo ſtultior eſt: quia et rem pernicioſam ſequitur: ⁊ vicioſam ⁊ inſtabilem ⁊ incertam. Atqꝫ hi
quidē perpetuis cruciatibus affiguntur: cum ſibi perferri plurimos ⁊ ſepe indigniſſimos videant:
nec qui honorum eſt auidus vſq̄ magiſq̄ in curijs angitur. atqꝫ iam ſatis de honore ſit dictū. Nūc
ad potentiā camus: pulchrum videtur apud principem eſſe: potententem: tutorem vocari regis:
precipere alijs bellum indicere: pacem componere: poſſe obeſſe ⁊ prodeſſe q̄pluribus. Sꝫ multi
decepti ſunt. dum poſſe apud reges plurimum queſiuerunt: apud Tiberium Neronem claudium
tampotens. Seianus fuit vt imperator apud capreas cum rege Caldeo ſedente: ſolus hic impe
rium adminiſtraret: ſecundumqꝫ illud totius orbis caput veneraretur. Et quippe ſi ante ipſum
oppreſſa Ceſaris ſenectus fuiſſet: hunc vnum populus auguſtum vocaſſet. Sed nulla eſt apud
principes diuturna poteſtas: nulliuſqꝫ ſtatus debilior: nulliuſqꝫ incertior: nullius inferior eſt q̄ ei⁹
qui apud principem videtur eſſe potentior. Sunt emuli multi: ſimultates: odia. Omnis poten
tia magne inuidie ſubiecta ē. Incidūt ſuſpitiones: parentur inſidie: perſtrepunt vndiqꝫ delatores
Atqꝫ vt oculus parua feſtuca turbatur: ſic principum gratia offenſiuncula: vel minima cadit.
Interdum etiam nullo crimine perditur: tantum apud principes ſubdola lingua poteſt: a
pud Adrianum imperatorem delatorum voces adeo valuerunt: vt amicos quos ad ſummum
prouexerat: poſt hoſtium loco habuerit. Sed ad Seianum redeo: vis ne ſalutari ſicut Seianus
⁊ tam eſſe potens vt ille fuit. At hic vnica principis epiſtola captus eſt: per vrbē vnco ductus ad

ſectaculum: ⁊ in tiberidis ripa truncatus. Omneſqꝫ ipſius ſtatue ex capitolio deiecte ſunt per lege
ſacras litteras: quod Saul: quod Dauid: quod Salomon ex his qui apud ſe potentes erant occi-
di iuſſerunt. Abimelech quia potentē vidit apud ſe Iſaac ex regno repulit forſitan ⁊ interfici iuſ-
ſiſſet: niſi digitus dei cum illo fuiſſet. Clitonem ſue nutricis filium Philippi patris laudes compa-
rare fuiſſet. Alexander Macedo ſua manu interemit. Extant noſtri temporis admodum multa
exempla: que cōſulto fugio: ne cui videar detraxiſſe. De magno regni appulie ſeneſcallo nemo me
dicere prohibet: quia tuta eſt in mortuos reprehenſio. Hic apud reginam Iohannam primo in lo-
co fuit: potentiamqꝫ ſuam firmiorem putabat: quia ⁊ ſtupris ſeſe inſinuauerat. At regina cōuerſo
in alium amore: percuſſores ad illum noctu tranſmiſit: quo mortuo alios ſibi cōcubinos ſubſtituit.
Parati ſunt qui apud reges perpetuo ſint potentes. Sepe qui heri placuit hodie diſplicet: nul-
lum eſt in atrijs principum maius ſtudium: ꝙ vt alios de gradu precipitent ⁊ ſe erigant: potenta-
tum quilibet appetit: nulla inter curiales habitat fides non frater a fratre tutus inuenitur: nec
patri filius fidus eſt: nec filius patrem ſeruat: quilibet ſibi ſtudet: omnes preferri volunt: oēs mā-
dare. Si quis potens eſt: mille circa ſe oculos habet: ⁊ totidē lingas ad ruinam eius aſpirantes
⁊ illum omnes oppugnant qui principi gratior exiſtimatur. Ruunt turres que iuxta flumen ſi te
perpetuū in ſe aque curſum recipiūt: quod tu facias qui ex vnius voluntate dependes: in cuius a-
more nec ferro nec plumbo ſed cera ſitus teneris ꝙ vel infrigidatus amor excutiet vel ire feruor
eliquabit. Nō oibus tn̄ arridet fortuna: qn̄ cācellario nr̄i Ceſaris Caſpari ſchlick: quē vel mirā-
da fati clemētia: vel ſingularis virtus: atqꝫ preſtantia (que in pauciſſimis hominibus reperitur)
apud tres Ceſares inter primores potentem reddidit. Alios vero vix vnꝗ vidimus in curia ſuc-
ceſſoris tales eſſe quales apud anteceſſorem fuere. Sed precipitari complurimos ex gradu cer-
nimus ita vt qn̄to prius honoratiores ⁊ potentiores cenſebant: tanto exinde debiliores ⁊ inhonora-
tiores fiant ⁊ ſint inimicis gaudio: amicis vero ⁊ ꝓpinquis ⁊ ſibi dolori moleſtie atqꝫ dedecori. Eſt
autem vulgatiſſimus eorum finis qui apud principes vel honorem vel potētiam queritant: quos
in errore tam manifeſto comprehenſos ſtultiſſimos eſſe nemo negauerit: nec plura de potentia.
Nunc diuitias proſequamur quas minime dubium eſt complures mortales in curiales carceres
attraxiſſe: quo cum Horatio ſe laborem ferre dicunt ſenes: vt in ocia tuta recedant: quidam vero
Iuuenalis referunt verba quando ego figam aliquid quo ſit mihi tuta ſenectus a tegete ⁊ baculo.
Aduerſus quos poſſum ſaluatoris noſtri ſermonem referre: qui tam difficile dicit diuitem intra-
re regna celorum: ꝙ per foramen acus tranſire camelum: quo fit vt ſtultum ſit diuitias querere:
⁊ ſpem patrie celeſtis amittere: nec mihi quiſꝗ timorem famis adducat: quaſi non habeat xp̄us
vn̄ alat pauperes ſuos. Apoſtoli nauim ⁊ retia reliqrunt inquit Hieronymus: nec tamen illis quic-
ꝗ defuit. Libertas xp̄i pauperum ⁊ olera Creſi diuitiis preferuntur: ſed iſta fortaſſe nimium reli-
gioſe dicuntur: nec talia ſunt que vulgo probari queant. Agamus igitur pingui mineruа: cōſentia-
muſqꝫ Iuuenali ⁊ Ariſtoteli ad felicem vitam opus eſſe diuitijs: quia non facile emergunt quoꝝ
virtutibus obſtat res anguſta domi. Sūt q̄ ſe poſſe putant diuitias cumulare principibus ſeruien-
tes: at hi vt diuitias comparent libertatem vendunt: nec tamen diuitias aſſequunt. nā ſi tibi prin-
ceps vel beneficia contulit vel feuda conceſſit: vel res alias tantomagis ſeruire teneris. quanto
maiora ſunt dona: rationes etiam creſcunt donorum. Quod ſi aliunde neſcis ex Gregorio diſcito
Cum enim inquit ille augentur dona: rationes etiam creſcunt donorum. Quod ſi tunc ex curia ve-
lis abire cum diues es factus: mox omnia perdidiſti. Inuenitur cauſa. Submittitur accuſator: cō-
uinceris, reus: etiam non commiſſi criminis auferuntur bona: et ne conqueri vnꝗ poſſis eripitur
et vita. Si vero in curia perſeueraueris: oportet ad queuis imperia regis eſſe paratum: ire i bel-
lum: per latrones tranſire: nauigare in mari: manere in peſte: mille capitis adire pericula. Iuſtū
et iniuſtum exequi mandatum: ridere et flere coram rege: laudare quem laudat: vituperare queꝫ
vituperat: nulla tibi in verbis aut in operibus libertas ſupererit. Quid igitur ſtultius eſt ꝙ diui-
tias per tot tormenta congerere: cum ſit manifeſta freneſis: teſte Satiro: vt locuples moriaris e-
gent viuere fato. Nonne preterea deliramentum eſt cum duo vel tres cumulauerint opes: om-
nes huius liberalitatis munificentiam expectare: et non potius infinitos reſpicere: qui dum re-
gibus ſeruiunt: ad extremam inopiam ſunt deducti: iam dabitur inquit Perſius iamiam donec de-
ceptus es expes ne quicquam fundo ſuſpirat nummus: immo diuitibus nonnunquam dari ſolent
diuitie: ſicut in mare feruntur aque. Nemo pauper quamuis diu et admodum vtiliter ſeruierit
tantum premij reportabit quantum diues ex obſequio paruo. Non enim ſeruitia in curijs
principum: ſed perſone ponderantur. Nam et paruos parua decent et magnos munera ma-
gna. Nec donare reges ſolent: quod nequeant cum libido fuerit auferre: itaqꝫ nec rem donatam
ſi velis alienare poteris: nec in aliud regnum transferre: nec ex ea quicquam diſponere quod re-
gi non placeat. Non ſunt igiter tue huiuſmodi diuitie quibus non potes vti pro arbitrio. Quid ꝙ
neqꝫ teſtandi facultatem habebis, namqꝫ ſi liberis careas nemo tibi non princeps erit heres: ſi

adſunt filij:niſi ⁊ ipſi principi ſeruiant non ſuccedent tibi. Taceo ꝙ diuites necari iuſſu eorum ſint
qui eos ditauerint. Solent enim principes ſic nonnullis largiri multa:ſicut ⁊ nos ſues paſcimus
vt eos poſtq̄ʒ impugnati fuerint deuoremus. Sic de Seneca. Longinoq̄ʒ legimus quos propter
diuitias interemptos Iuuenalis affirmat his verſibus. Temporibus diris igitur iuſſuq̄ʒ Nero-
nis. Longinum ⁊ magnos ſenece prediuitis ortos. Clauſit ⁊ egregias lateranorum obſidet edes.
Tota cohors perierunt enim ⁊ laterani propter diuitias. Sancte igitur ſcriptum eſt ⁊ vere qui
amat diuitias fructum non capiet ex eis. Adde ꝙ pauciſſimi reges que ſua ſunt donant:rapiunt
enim vt donent:que nec vera ſunt dona nec iuſte poſſidentur. Cum vix regnum vllum inueniatur
quod non ſit vel partum vel cōtinuatū fraude. quid eſt quod largire iuſte principes poſſint. Unde
pecunie vnde iocalia veniunt q̄ apud principes ſunt:niſi ex rapt u vel vēditione iuſticie:aut ex ſpo
lijs eccleſiarū. At iſta ſunt iniquitatis premia:que nec regi prodeſſe neq̄ʒ tibi vtilitati ſi donata
fuerint eſſe poſſint. Relinquamus igitur hanc diuitiarū cupiditatem quia non impletur auarus
pecunia:⁊ auaro vt inquit Hieronym' ⁊ Seneca prius dixerat:tam deeſt quod habet:q̄ quod nō
habet. Scimus ſcripturam dicentem quia non proderunt diuitie in tempore vltionis. diues enim
cum interierit nō ſumet omnia:⁊ nō deſcendet cum eo gloria domus eius. Uiuam' obſecro tanq̄
nihil habentes ⁊ omnia poſſidentes. victus atq̄ʒ veſtitus vt iterum Hieronymi verbis vtar:diui-
tie chriſtianorum ſunt:⁊ has eſt potens nobis dominus abſq̄ʒ miniſterio principum tradere diui-
tias veras:apud reges vel nō inuenimus vel,tales inuenimus quas longe melius fuerat non inue
niſſe. At hoc de diuitijs libaſſe ſufficiat. Ex quibus ni fallor monſtratū eſt ſtulte operam dare:qui
ob opes principibus famulantur. Nunc tempus admonet vt de voluptatibus diſſeramus in q̄bus
multi mortales beatitudinem poſuerunt. Atq̄ʒ in patris Epicurus vir aliquando magnus quem
philoſophi noſtri temporis magis verbis q̄ factis reprobant: nam quotus eſt obſecro vel theo-
logorum qui voluptatibus non inſeruiat. Quāobrem ſi quem forte inueneris qui aſpernetur ocu-
lis pulchritudinē rerum:non odore vllo nō tactu non ſapore capiatur:ſecludatq̄ʒ auribus omnem
ſuauitatem:huic homines ⁊ fortaſſe pauci deos propitios pluraliq̄ʒ autē iratos putabunt. In ora
tione pro Marcello Ciceronē dominantē:inuenimus quibus in verbis omnes quinq̄ʒ ſenſus te-
tigit quibus voluptates hauriuntur. Cumq̄ʒ due vie ſint quibus humana vita continetur:altera
virtutum:altera voluptatū:illa deſerta inculta atq̄ʒ intercluſa frondibus ⁊ virgultis hec ſemper
hominū frequentia teritur:nec quicq̄ eſt qui voluptati non obſequatur. Suntq̄ʒ ad modum multi
qui tanq̄ voluptatibus fruituri obſequia principū amplectūtur:quodq̄ʒ ſtultiſſimū ſit opere pre-
cium fuerit oſtendiſſe:ac de voluptate que primū oculis percipitur primū dicamus. Oblectatur
nōnulli dum ſplendidos equites cōſpiciunt:dum bella geri exercituſq̄ʒ cōcurrere vident:dum for-
moſas cultaſq̄ʒ mulieres intuentur:dum cetus hominū ornatorū:dum ludos:dum iocos:dum pul-
chros equos:dum picturas:dum ſericeos pannos:purpureos:aureos:dum mirificas veſtes: inſi-
gnes vrbes:egregias domos:alta palatia:marmorea templa:teſtudines:viridantia prata:lucos
fontes. flumina:feras:ſerenum aerem:montes apricos:amenas valles:armenta:canes:et hmōi
cetera contēplantur:ad hec omnia multo iocūdiora ſunt priuatis hoibus q̄ curie obligatis:nam
qui ſeruitio regum mācipatus eſt in bello nō vt ſpectator ſed vt miles aderit:⁊ huc atq̄ʒ illuc con-
curſabit:ac hoſtem ferire ſeq̄ʒ tueri magiſq̄ oblectare oculos cogitabit. Mulieres nō intuebitur
niſi cum regi placuerit:tuncq̄ʒ illas videbit que alijs grate tibi moleſtiſſime ſint:ornati veſtibus
homines plus inuidie q̄ voluptatis prebebunt:⁊ alienos equos ⁊ meliores ⁊ nitidiores q̄ ſui non
letabitur inſpexiſſe:iocis atq̄ʒ ludis perraro interierit:lateri regio ſemper aſſultēs:palatia vero
templa picturas facilius ſpectare mercatores atq̄ʒ priuati homines q̄ curiales poſſunt. Cumq̄ʒ
reges perraro ſuorum regnorum limites exeant:vrbes inſpicere nō niſi vnius regni poteris:nec
quid apud alias gentes ſit precioſum videndi tibi copia dabitur:ea quoq̄ʒ que in campis ſunt viſu
delectabilia rariſſime inſpicies domo clauſus quaſi captiuus nec vnq̄ exibis:niſi cum rex vel ve-
nari voluerit:vel aliter animū relaxare:quod cum ſiet cum maxime velles domi manere cū niues
agros cooperuerint:vel cum ſolis feruore mundus ardebit. Sed marcet plerūq̄ʒ ſub tecto ſquali-
da pulueribus pars maior curialiū:nec in choreis atq̄ʒ tripudijs feminarū delectatio datur:cum
tu illam reſpicias que in aliam fertur:⁊ te nedum ſpernit:ſed etiā odit. Nulla dies eſt in qua res
mille nō videas que tuum cōturbent animū. Semper tibi ante oculos inimici ſunt:oſculariq̄ʒ ma
num perſepe cogeris quā velles truncatā videre:facileq̄ʒ plus amaritudinis q̄ dulcedinis viſus
tuus ex curia reportabit. At in auditu dices magna eſt curialiū delectatio tum nouitates totius
vrbis viros ſapiētiſſimos loquentes:dum geſta virorū magnorū dum cantus ſonoſq̄ʒ audiunt mu
ſicorū. Credo ⁊ hoc pleroſq̄ʒ decipere. Sed medendū eſt etiam huic parti.ne quis oblectaturus
aures curie ſe aſtringat ac moleſtiam pro voluptate percipiat:nam quod tu mihi de nouitatibus
ais abs negocio confuto:cum plura illic diſplicētia q̄ grata audiantur. Cum nunc ciuitates capte
viri preſtātes occiſi:ſpolia facta;rapine cōmiſſe;victores mali:victi boni ſepius referātur. Uiros

autem ſapiētes q̄ de moribus ac ſecretis nature diſputant:quinqȝ hiſtorias referūt:non niſi per
adulationes apud principes accipies:q̄ ſi nōnūq̄ oratores atqȝ pbi deſerti curias adeunt:oratio
neſqȝ coram principibus habent:nō tamdulce eſt eos illic audire:vbi cum metu magis loquūtur
q̄ in ſcholis vbi ſunt liberi:⁊ ad veritatem non cōplacentiā fantur. Hinc eſt q̄ athenis dum libera
ciuitas fuit ⁊ rome dum conſules rempu.gubernabāt:litterarū ſtudia maxime floruerunt. In cu-
rijs vero quilibet ſermo per adulationē habetur:nihil ad verum dicitur.Cōmendantur mali bo-
niqȝ vituperātur.Sunt qui veterū narrāt hyſtorias:ſed mēdoſe atqȝ peruerſe:claris auctoribus
nō creditur:ſed fabellis inanibus fides adhibet̄.Plus guidoni de colūna qui bellum romanū ma-
gis poetice q̄ hyſtorice ſcripſit.Uel Marcillio de padua qui trāſlationes imperi que nunq̄ fue-
runt ponit.vel Uincētio morcho q̄ Liuio Saluſtio Juſtino Quinto Curtio Plutarcho ac Sueto
nio preſtātiſſimis auctorib⁹ creditur.Citharīſtas vero ac cantores:q̄uis curia ſolet optimos ha-
bere.plus eñ hoc genus hoim q̄ philoſophoꝝ vel poetarū principibus placet:non ad tuaꝫſed re-
gis audies voluptatē.Cumqȝ dormire aut aliud opus agere velles:tum potiſſime iſtorū ſonis aut
cantibus inq̄etaberis. Oibus hoc viciū eſt cātoribus inquit Horatius inter amicos vt nunq̄ in-
ducant animū cantare rogati:iniuſſi nunq̄ deſiſtant.Quo fit vt cum nolis audias:cum velis nuſq̄
appareant. Et tamen his ſingulis kl'ſ aliquid cogeris elargiri. Quid q̄ omnia iurgiorū atqȝ ri-
xarum ſunt plena:vnus alteri maledicit:increpāt ſe inuicem.Blaſphemie in deū ſanctoſqȝ iaciū-
tur:oēs in confuſo loquūtur:tot clamores ſunt:vt vix ſociū qui ppe te eſt valeas audire:quilibet
ſua facinora narrat cum derogatiōe alterius. Illi ſuam patriā laudant ⁊ alienā vituperāt.Spur-
ciſſima vndiqȝ verba perſonāt:nulla in verbis modeſtia:nulla reuerentia:nullus pudor. Scurre
ſemper audiūtur vel detrahētes vel ructātes. Nam his ſolis libertas eſt quicq̄d vel facere velint
vel dicere.At hec ſi quis ſapiat ſurdus potius eſſe velit q̄ audire. Jam de tactu pergam⁹ in quo
Uenus potiſſime dn̄atur:quā nōnulli rerū ignari blādiſſimā in curijs eſſe cōfidūt.Et eo errātes
q̄ mulieres eos amare cōſueuerūt:q̄ veſtibus ſunt ornati:qui crines vētilāt:qui tornamētis in-
terſunt:q̄ canūt:qui choreas ducūt:qui ſemp leti atqȝ hilares inueniūtur:ſicut curiales eſſe videt̄
Sed minime ita eſt vt grata ſit hoc Uenus:nam ſi qua eſt mulier q̄ hos amat:nō tñ eis ſe credit
quos loquaces agnoſcit iactatores inſtabiles pluriū amatores:niſi forſitan aliqua eſt q̄ famā puifa
ciat:tūcqȝ multi circa vnū cōcurrūt:nec vllā ſine riuali diliges:hinc rixe:cōtētiones:odioſa verba
interdū verbera ⁊ homicida:nullā nutrire modico poteris:cui adſint q̄ multa pmittāt:veniet al-
ter te pulchrior ⁊ acceptior:nulla tñ fides eſt q̄ vno cōtenta ſit viro.ſepe cū amicā petes aut aliuꝫ
cum ea inuenies:aut iſſe illam ad aliū reperies.Quia ſi tibi grata obtigerit ⁊ fida puella:nō po-
teris niſi raptim:⁊ per futurū eſſe cum illa:neqȝ eñ ſeruire regi ⁊ amori poteris:q: vterqȝ inſolēs
dn̄s eſt:⁊ qui hoiem totū vult ſibi. Adde q̄ nedū amicā ſed nec coniugē in curia pudicā ſeruabis:
tot ſunt vndiqȝ proci:tot formoſi iuuenes:tot pmiſſores:tot lene:vt nec caſtiſſima cōiunx reſiſtere
tot impugnationibus poſſit.Quia ſi pbiſſima fuerit:deſerēda eſt tamen:cū indies curie principū
moueat̄.Siue cōiunx ſit ſiue cōcubina:tunc anxietas mentiſqȝ doloꝝ:q:nec cum amica remanere
nec illam ducere tecum potes:⁊ inſtabilitateꝫ femine remanētis:cuius eſt in horas mutari ſemp
ſuſpectā habebis. Junge irriſiones ac detractiones que fiunt amātibus. Dinumera diſcrimina:
pondera ſuſpitiones:omnia hec cum ſint priuatis grauia:curialib⁹ importabilia:nec vſq̄ in atrijs
regum tactus oblectatur. Sequūtur alij duo ſenſus odorandi ⁊ guſtādi qui partim cōiuncti ſunt
partim diſiuncti:namqȝ dum fercula redolentia ſapidaqȝ comedimus vterqȝ ſenſus letatur. Si
quis aut florum:aut vnguentoꝝ ſequatur fragrantiā nō guſtum:ſed odoratum iuuabit:⁊ officium
ſuum odoratus amittet cum in palato cibus maſticabit. At hi q̄bus in ſolo palato eſt cauſa viuēdi
ſtulti ſunt et pecudum vitam non hoim ſectātur. Nam ⁊ apoſtolus eos vituperat quoꝝ deus ven-
ter eſt.rem nāqȝ dānatam ſequūtur:q̄uis plurimi ppterea velint regibus obſequi:vt bibere atqȝ
edere maxime poſſint:⁊ quia principes optimis vtuntur vinis atqȝ cibarijs veſci quoqȝ ſe eidem
ſperant:potaturoſqȝ cum regibus ſe cōfidunt ac ſicut muſce pingues menſas ſic iſti vinctas domi-
norum popinas inſectātur:q̄uis regalibus epulis magis muſce q̄ iſti potiātur. Uideamus igitur
apud faſtigiū regale quanta ſit curialiū edendi atqȝ bibendi voluptas:que ſane tunc optima eſt:
cum fames adeſt atqȝ ſitis:cum nec illa nec iſta ptrahitur. At in curia perraro ante meridiē ciba-
ria diſtribuūtur:quo tēpore nō famelici:ſed rabidi ſunt homines:quibuſdā vero expectatio longa
debilitatis ſpiritibus appetitū ſubripuit:alij modico pane vel caſeo preguſtato orificiū ſtomachi
clauſerūt:quo fit vt alij vorent quicq̄d apponitur ⁊ ad crapulaꝫ impleātur. Alij vel minimū ſume-
re nequeāt. Interdū in ortu diei ⁊ ante lucem fercula poſita ſunt:que niſi comederis:vſqȝ in nocte
ieiunabis:nec tamen ſtomachus officium ſuum fecit:nec appetitus adeſt cum poſt meridieꝫ pran-
ſus fueris rurſus poſt horam cena ponitur:nunq̄ in ſuo tempore cibus affertur. hinc ſubite mor-
tes atqȝ inteſtata ſenectus:⁊ oculis ⁊ vomitus ⁊ illorum dolor ⁊ calculus:⁊ morborum omnia ge-
nera viuunt:qualis cena tamen vinum quod ſuccidia nollet lana pati; vt Juuenalis ait afferre

qđ cū biberis inſanus fias acetoſum:aquaticū:corruptū:pendulū:acerbum: aut frigidū:aut nimis
tepidum:colore ſaporeq; malo. Laudo illos principes qui tantū ceruiſiam in potu pbent:que cum
vbiq; amara ſit:in curijs tamē ⁊ amariſſima eſt. Nec tibi aut in argento:aut in vitro dari pocula
credas:namq; in vno furtū timetur: in altero fractura. Potabis igitur ex ligneo cipho: nigro:anti
quo fetido:in cuius fundo fex concreta eſt:in quibus ſepe minxiſſe dñi cōſueuerunt: nec tibi vni ci-
phus dabit vt ſi velis:vel aquam miſceas vel purū bibas:ſed in cōi potabis:atq; ibi mordebis:vbi
nūc vel pediculoſa barba vel ſaliuoſum labiū:vel immūdiſſimi dentes fuerunt. Interea vinum an
tiquū in tua preſentia regi ꝓpinabitur:cuius tāta fragrātia eſt: vt eius odore tota domus replica
tur. Bibetur muſcatellum:maluaticū:ex gallijs:ex matrigali:ex riparia genuenſi:ex hungaria:at-
q; ex ipſa grecia ſibi afferri vina iubebit:nec vnq̄ tibi vel minimū cyatū cōmunicauit q̄uis cardia
ca paſſione crucieris. q̄ ſi bonū vinum ante te ſit:nō tñ iocunde ſapiet:cū melioris fragrantiam
tue hauſerint nares. Velles nōnunq̄ bibere:ſed nō audes niſi maiores incipiant:nec famuli vinū
apponunt:niſi poſt medium menſe: q̄ ſi ante petieris ⁊ importunus ⁊ petulans ⁊ ebrioſus iudica-
beris:nec ſine ignominia quod poſtulas obtinebis:nec ad tuam:ſed ad maiorum ſitim potabis. Vi
num poſtq̄ in menſa fuerit per multas manus tranſibit:anteq̄ ad te veniat: nec ſperes mundari
ciphum dū pincerne remiſcent:q̄uis in fundo fex hereat vel intus aliquis ructauerit:nam ſicut in
templis aque benedicte ſuperinfundit:ſic in atrijs principū vinaria vaſa quibus familie potant
in anno ſemel euacuata mūdant. Nec in vino tñ ſed in aqua quoq; cruciatus ineſt. Nā ſi ſtoma-
chus dñi vt Iuuenalis inquit feruet:potuq; ciboq; frigidior: geticis petitur decocta pruinis. Qui-
buſdā in eſtatē ſeruat glacies atq; hac in feruoribus vina frigēſiunt:nec tibi minima portio dabi
tur maioriq; ſiti cruciaberis: q̄ videndo nihil guſtabis. Quid tibi de mappis dicā:nigris laceris
vnctis que nedū tibi faſtidiū moueant:ſed manibus applicātur:teq; ſequūtur:ſi quando te volue-
ris tergere q̄ plures veriti madidas pingui iure manus in ꝓprijs deſiccant veſtibus:hinc eſt illō
abdomē qđ in pectoralib' curialiū cernis:vt ſatius ſit in ſtabulis porcorum q̄ in curijs comedere
dñor:nam menſalia illa mūda:ſericia duplicata:ſolis principibus ſeruiunt ⁊ indies mutātur: tua
truncis affixa tādiu diſcerni a menſa poſſint. Audi nunc cibaria ⁊ ſume voluptatem ſi potes:nulla
tibi alia mactant animalia q̄ boues:capre:porci:vel vrſi:nec iſta recentia vel paululum trita: ſed
poſtq̄ fetere ceperūt diſpēſatores emere ſolent.nā quo minoris emunt eo magis furant. Carnes
tue frigide bis cocte imunde inſipide: fetantes fumo ⁊ carbonibus plene: nullis condimentis:
nullis ſalſamentis ſpeciebuſq;: nullis apparate. Caules putridi: rape marcentes ⁊ muſcide:le-
gumina ſemicocta:cicera:piſis:fabis:lētibus interdum pulueribus atq; cineribus mixta. Caſeus
raro ad te venit:aut ſi venit viuus eſt plenus vermibermibus: vndiq; perforatus ſitu ſqualidus:
ſaxo durior:butyrū fetidū:lardūq; rancidū tua fercula condit. Oua tunc apponunt tibi cum iam
pullos alunt. Pira ⁊ poma marcida que niſi tu comederis porcor eſca fuiſſent:oleum quo tibi co-
quunt fercula de lampadibus ſumitur vel lucernis cuius fetore fugari ſerpentes poſſent: quale
illud fuiſſe credendū eſt ꝓpter quod rome cum bochare nemo iuuari volebat. Ego magnifico he-
ro meo Gaſpari cancellario gratias ago:qui me hac ex ſentina immūdiciarum detraxit:⁊ ad lau
tam eius menſam duxit:q̄uis niſi ipe fuiſſet iam curiarum tedijs renunciaſſem. Sed ꝓſequar
ceptum iter:piſces tui vel lucij parui vel carpones vel allecia. Si natalicium fuerit poteris ⁊ ten
cam guſtare luti in quo iacuit odore ferente:vel anguillam colubre cognatam aut hoſce piſces
qui apud cloacas vrbiū nutriuntur. Si quis tibi nobilior piſcis appōetur quadriduanus erit. Pa-
nis tuus niger ⁊ adeo durus vt vix genuinis dentibus frangi queat. Et q̄uis eodem precio ſepe
niger ⁊ albus panis ematur:ne tñ aſſueſcas ſemper nigro paſceris. Voluntq; dñi aſſidue inter ſe
ac ſeruos diſparitatē notari.q̄uis neq; voluptati neq; nōnunq̄ neq; vſui fuerit. Tua inſuper fer-
cula eadem ſunt: facileq; in annū quid tibi cedēdum ſit ſcire poteris:q̄ res admodum voluptatem
diminuit que ſolet varietatibus irritari. Poſſet forſan aliquis tolerare niſi meliora pre ſe fieri cō
tinuo cerneret ſicuti curialibus accidit:qui dum ſordidum panem terunt dumq; in morem equor
vel ordeum ſpeltam vorant:aut quas vocant caſeatas. Interea domini piſcem quem corſica mittit
vel thaurominitane rupes:ſeuientia namq; guttura ſaciare non ſufficiunt noſtra flumina nec ma
ria dum piſcatores proxima queq; ſcrutantur retibus:nec piſcem ſinunt in vicinia creſcere: ecce
mox alium qui longi latiq; pectoris:necnon ſquillam defert aſparagis vndiq; ſeptam cuius cau-
da nedum familiam ſed hoſpites quoq; ſi qui affuerunt conuiuaſq; deſpicit: ille murenam addu-
cit ex ſicilia quam inter ſyllam ⁊ caribdim cepit:dum auſter ſe contineret:quid accipenſeres tur-
tures temulas aut alios piſces enumerare quicquid in aquis ſuauius alitur:ante principem atq;
id vel aſſum vel oleo venefrano vel vino coctum optimo inter odoriferas herbas intuebere.
Maxima inter piſces tibi inuidia accreſcit:nec minor inter carnes. Cum ceruum leporem apru
capram caſtora faſcianum perdicem gruem pauonem oricem galluram turdos merulas ficer-

dulos ardeas. Anſeres hedos agniculos cuniculos aſperiolos ⁊ quicquid volat ⁊ quadrupedā ſa
poris egregij vorantem principem videas: atqꝫ hec egregie condita pulmentarijſqꝫ preparata
ſuauiſſimis: que cum reſpicis nihil ex his que ante te ſunt mordere potes. Sꝫ expectas et ad co-
mitem dicis ecce iam dabit nobis ſemieſum leporem aut aliquid de clunibus apri: iaꝫ piſcē aſſum
iam congelatum romatico iure ad nos mittet: iam pullum gallinaceum: iam duas auiculas deſti-
nabit: ſed euaneſcit omnis cogitatus tuus: nam curialibus nihil horum porrigitur: niſi fortaſſe
ad cruciatum tuum aliquid ſocio tibi aſſidenti mitteretur quo ſcires illum te principi cariorem:
nonnunq̃ ⁊ tibi cantellem dabitur non quo te ſatieris: ſed quo magis afficiaris tedio q̃ ſuaues
ſint epule principis: ſciens panem ante dominum niueum ac molli ſiligine factū. Aſpicies ad quē
piſtandum proprius eligitur: et magno ſtipendio retinetur artocopus: quem ſi tangere volueris
increpatus percutieris q̄ panē tui caniſtri non receperis nec intactum heri dimiſeris. q̄ ſi ver
fuerit ⁊ optata tonitrua cenas maiores reddiderunt: raduntur tubera terre ⁊ vſqꝫ a lybia deferū
tur. Boleti optimi: quales edere ſolebat Claudius ante illum in quo venenum vxor ſibi porrexit.
Curialibus autem viles ⁊ ancipites fungi ponuntur: et in quibus ſepe mors editur. Poma princi-
pis talia ſunt qualia ſorores dicūtur Heſperides habuiſſe ⁊ his ſolum oblectari potes: tam enim
odorifera ſunt: vt non ſolum propinquos ſed longe etiam ſtantes odore ſuo perfundunt: tangere
tamen illa non poteris aut quouis pacto guſtare. Caſeus ex parma placentiaqꝫ deducitur. Sua
danis eccus: pinguis et ouibus factus: que ſolum ſerpyllum cum ſuauiſſimis herbis depaſte ſunt.
Scrutorem interea ſaltantem per domum ⁊ chiromanta volenti cultello ante dominum diuer-
ſis geſtibus leporem atqꝫ gallinam ſecantem ſpectabis: et qui te nihil horum permittit tangere
quibus oblectareris. Quis eſt qui rebus in iſtis voluptatem eſſe curialibus credat. quis nō poti⁹
penam ingentem cruciatumqꝫ maximū recognoſcat: an nō ſimilium eſt hoc tormentum illi quod
poete ſint crimt de Tantalo qui nec in aquis bibere nec in pomis edere poteſt: q̄uis ad mentum
vſqꝫ vtraqꝫ ſibi pertingant. Quid q̄ in menſa princeps aſſidue fabulatur atqꝫ tacenda dicendaqꝫ
fatur: cum tu nec loqui nec hiſcere audeas: nam ſi forte mutire preſumpſeris aut nutu aliquid ſi-
gnificare: quaſi caſus per plantas educeris foras: ac vel latro vel fur vocaberis vel adulter. Ma-
xima queqꝫ domus vt Iuuenalis ait ſeruis eſt plena ſuperbis: ille panem magno cum murmure
porrigit: ille indignatur q̄ ſe aliquid poſcas ⁊ quod ſe ſtante recumbas: aut non vident famuli de-
fectum menſe: aut ſi vident negligunt emendare. Sepe tibi vinum vel panis deerit: nec tamen ali-
quot iſtorum poſcere audebis. Si vel aquam vt vinum domes: vel acetum vt piſcem mergas vel
ſal vt carnes aſpergas vnq̃ petieris importunus diceris. Enumero tibi ſedentium tedia: ſed ma-
iora illorum ſunt qui ſtantes ſeruiunt: ⁊ quotiens aliquid mordes ipſi tecum hiant et aerem ſoluꝫ
capiunt qui ſolis paſcuntur cenarum reliquijs. Sed accipe moleſtias alias. Sunt in curia diuer-
ſe dapes: nam raro minus quattuor ferculis cena paratur: et iſta nunq̃ vt optares ex ordine da-
buntur: ſemper quod vltimum velles erit primū cum pane ſatur et vīi plenus dorſo fueris. Tunc
cibaria meliora porrigentur: vt vel ſtomachatus remittas vel ad crapulam cum tuo maximo dam-
no comedas: q̄ ſi q̄s caſus meliores epulas initio menſe conceſſerit: mox ille ex oculis auferētur.
Eſt enim magna miniſtris diligentia ne diutius res precioſiores eſſe in menſa permittant: nam
⁊ imponendo tardiuſculo: ⁊ in leuando celerrimi ſunt. Aſpice inſuper in paraphide quot manus
enatant circa carnes: quot cultelli feſtinant: quale periculoſum illic manum apponere: niſi quis
chirothecam ferream receperit. Sicut apud ſtrigonienſem archiepiſcopum illum qui ante pre-
ſentem ſecundus fuit florentinorum quemdam feciſſe commemorant. Contingit etiā vt nonnunq̃
alienum quis digitū vel portiunculam manus acceperit atqꝫ momorderit: vituli carnem vel bouis
exiſtimans. Menſe in curijs vndiqꝫ circūdātur edentibus. Cibaria ſupra caput tuum ⁊ humeros
afferuntur: ſepeqꝫ ſuper te ius totum effunditur. Hic te premittis raptat: ⁊ inter faciem tuam vo-
mit: inter ferculū ⁊ ferculū magna fit mora: tēpuſqꝫ longū expectando conſumis cum interim nec
ſpuere nec ſcreare potes: niſi ſcurrarum numero velis haberi. Nunq̃ certa comedendi eſt hora.
Si tamen in ipſo menſe initio non affueris: cena mulctaberis: aut iurgijs afficieris acerbis. In-
ter hec nec porros: neqꝫ cepe: neqꝫ allium: quia venenum ab Horatio dicitur comedere poteris.
Nec igitur que principes edunt: nam illa tuum ventrem dedignantur: nec que ruſtici vorant: quia
fetorem dominis ingerunt: guſtare permitteris. Craſſis igitur illis ⁊ nullo ſapore conditis vete-
ris dapibus. In quibus ſi voluptas eſſet aliqua: ceſſaret tamen: quia continue ſunt ⁊ imutabiles:
nam voluptates vt Iuuenalis affirmat rarior vſus commendat. At in his rebus tantum deeſt vt
gaudium aliquod intercedat: vt male iudicare non exiſtimem: qui ſummā i eis miſeriā ſummāqꝫ
cordis afflictionem poſuerit. Sed ſtultum atqꝫ imperitum vulgus hec tedia non animaduertit
ſolūqꝫ ſuſpenſas auro veſtes: ac ſublimes reſpicit in equis milites. Et cum opes argentum: aurū
famulorum cateruas ⁊ ornatum exteriorem intuetur: miſerias interiores nequaq̃ conſiderat.
At Seneca ſumma prudentia vir. Iſti inquit quos pro felicibus aſpicitis: ſi non qua occurrunt: ſꝫ

qua latent videritis: miſeri:ſunt ſoꝛdidi:turpes ad ſimilitudinem ſuoꝛum parietum extrinſecus
culti:quo fit vt curialibus qui pꝛopter irritamenta gule pꝛincipibus ſeruiunt:nedum ciues pꝛi-
uatos:qui cum iocunda coniuge inter dulces liberos caſte:ac parce comedunt:vel ruricolas qui
medias inter oues:caſtaneas molles:⁊ mitia poma cum lacte voꝛantes:viridi fluminis vndas
exhauriunt.Sed ipſos quoq; qui in crepidinibus petrarum vel in pontibus:vel ad eccleſiarum
valuas mendicant ſine cunctatione pꝛepoſuam. Cum illis nec ex ſententia ſuccedat quod appe-
tunt:nec ſi ſucceſſerit melioꝛes pꝛopterea beatioꝛeſue fiat.Sunt igitur omnes ſtulti qui ob has
cauſas in regium famulatum ſeſe recipiunt.Ceterum cum ab initio diximus quoſdam eſſe qui
tanq̃ anime conſultoꝛi regalibus ſeſe dedunt obſequijs.Extimant enim conſulendo regibus vti
litatem reipublice pꝛomouendo:pupilli ⁊ viduarum tuendo cauſas:afflictis ⁊ inopibus ſuccurrē-
do:tanto magis deo placere:q̃to maioꝛe tedio iſta peragunt. Reſpondendum eſt etiam his:ne
qui ſtultioꝛes ſunt alijs:ſapientioꝛes omnibus videantur:q̃uis neminem adhuc cognouerim qui
non ſuum aliquod tempoꝛale commodum apud reges inſectaretur.Fingamus tamen aliquẽ fo-
re quem ſola ſalutis anime ratio mouerit. Au ita eſt vt hoc in curia ſibi poſſit obtinere: conſule-
mus:nec nos viro bono in obſequio vt ſe regis immergat. Putabimus ne ſic animam lucriferi.
Mihi Hercule non fit veriſimile in curijs pꝛincipum:vbi tot vitia regnant:vbi tot irritamenta
ab exercitio virtutum ſubducunt in virum aliquem bonum poſſe perſeuerare. Namq; vt ſeſſoꝛ
bonus in equo retrogrado vel calcitroſo excutietur:dilabeturq; tandem:ſic vir bonus ⁊ iuſtus a-
pud reges diffluet:vel immunitus rerum licentia ac fluxu ⁊ immūdicijs:tum vitioꝝ:tum hoim
circomentꝰ declinabit a via:⁊ in ſcopulos ruet ventoꝝ viribꝰ actus ⁊ tēpeſtatū:q cū Plato in a-
thenienſi curia pſpexiſſet:fugere potiꝰ ſtatuit:q̃ inter tot vitioꝝ inquinamēta moꝛari.Cognoſcito
igitur teipſum qui ſequi curiam ſtatuis:⁊ an Platone ſis maioꝛ animaduertito:an virium plus ti
bi q̃ illi ſit ad reſiſtendū male conſuetudini:opoꝛtet in curijs obſequi:omnibus communicare qd
habes:ſeruire tempoꝛibus:verſare naturam ⁊ tegere. Necnon teipſum huc ⁊ illuc toꝛquere ⁊ fle
ctere:cum triſtibus ſeuere:cum remiſſis iocunde:cum ſenibus grauiter: cum iuuenibꝰ comiter:
cum facineroſis audacter:cum libidinoſis luxurioſe viuere.Quod niſi feceris: nec manus in cu-
rie:nec diuturnus eſſe poteris.Sed replicabis mihi foꝛtaſſe illum ipſum Platonem quem fu-
giſſe curiam ſuperius ſcripſi.Poſterius tamen ad dionyſiū ſicilie tyrānum peruenisse illicq; ſer-
uiſſe.Sic eſt vt ais.Sed vide quid obtigerit: namq; vocatus ab illo per doctrine ſpeciem: cum
tyranni vitia coꝛripuiſſet:tyranni fraude venundatus eſt. Nec is ſolus ex ſapientibus iram pꝛin
cipis expertus eſt. Nam ⁊ Zenonem philoſophum ſenē admodū Phalaris tyrannus omni cru-
ciatus genere dilacerauit. Anaxagoꝛas nobilis philoſophus ab Anacreonte cypꝛioꝛum rege oc
ciſus eſt.Boetius iuſſu Theoderici regis interijt.Longa moꝛa eſſet ſi quos viros bonos necari
pꝛincipes iuſſerint enumerare voluerim. Nec mihi quiſpiam vel Moyſen vł Heliſeum vel aliū
quēpiam philoſophoꝝ cōmemoꝛauerit:quaſi ⁊ tibi liceat quod viris diuinis permiſſum extitit
Nec enī cum regibus illi manſerunt:ſed functi legatione quem deus eis mandauerat abierunt.
Solus Joſeph apud Pharaonē moꝛatꝰ eſt:quem oꝛdinatio diuina pꝛo ſalute populi illud trans-
miſerat:⁊ venundatio fraterna:fateboꝛ ⁊ Mauricium ⁊ Martinum militaſſe ac pꝛincipibꝰ ſer-
uiuiſſe:ſed ille q̃pꝛimū xpianus cognitus eſt cum tota moꝛ legione thebea truncatus eſt capite
hic vt vir factus eſt ⁊ regia caſtra dimiſit:⁊ in obſequium dei ſe ſequeſtrauit.Sciebat enī vir ſan
ctus quia pupilloꝛum ⁊ viduarum cauſe ad pꝛincipes non egrediuntur: quia nunquam apud re-
ges cauſa pauperum defenditur: quia venalis eſt omnis iuſticia:quia impudicus eſt omnis ſer-
mo:quia nulli miſericoꝛdia:nullus religionis zelus:nulla charitas:ſed inuidia ⁊ ambitio tantum-
modo dominatur.Quibus obſiſtere foꝛtiſſimi fuerit:⁊ plus diuina quam humana ſapientia. Et
q̃uis eſſet Martinus ipſe ſanctiſſimus:poſſetq; ſua virtute ſuperare militiam. Amplius tamē
maliciam:nec per ſe voluit ſequi:nec alijs imitandam ſuo exemplo demonſtrare. Nec ſaluatoꝛ
noſter chꝛiſtus interrogatus:quid faciendum eſſet ad vitam conſequendam:vade dixit ⁊ regibꝰ
ſeruito.Sed vade inquit ⁊ vende omnia que habes:⁊ ſequere me:non pꝛincipem:nō regem: ſed
me:nō curiam:ſed me inquam ſequere.Videas igitur tibi vir bone qui ꝓpter animam ſequeris
curiam:ne ꝓpter curiam illam perdas:q: multi ſunt ibi laquei: multa offendicula: multe inſidie
demonum.Durum eſt ambitionem frenare:auaritiam compeſcere.Inuidiam domare.Iram co
hibere.Luxuriam coartare:dum ſemper inter ipſa verſeris.Si quis tamen a deo ſibi creditū ta
lentum nouit vincere:vt iſta poſſit ⁊ tanq̃ ſol immaculatus in luto verſari: ſi poteſt picem tan-
gere:⁊ ab ea non inquinari.Si poteſt ignem ingredi ⁊ non vri:non illum curiam ſequi pꝛohibeo.
Nam meritum tanto ingrediens aſſequetur quanto periculoſius militauit. Sed perſuaſum eſt
mihi neminē eſſe:qui curie ſeruiendo nō potius vincatur a vicijs q̃ vicia vincet. Dociles imitā
dis vt Iuuenalis verba recenſeam turpibus ac prauis omnes ſumus. In geneſi quoq; diuinum
oꝛaculum eſt in hunc modum. Senſus enim ⁊ cogitatio humani coꝛdis in malum pꝛona ſunt ab

adoleſcentia. Non ſuaſerim igitur vlli in curijs imoderãdum. nam ⁊ anima vt dixi diſcrimini magno ſupponitur: ⁊ vita ſepe ante tempus amittitur: quoniam vel principum deſiderio fauebis ac vltro ſuis vicijs arridebis: ⁊ animam perdidiſti: vel increpabis malos mores: accuſabiſqꝫ ſceleratin te iram principis experieris. Cyrus perſarum rex Arpalo familiari ſuo admodum ante charo: ob deprehenſum in ſe vicium: filios epulendos in conuiuio dedit. Cambiſes eiuſdez ex chariſſimis qui ſe de ebrietate corripuerat. filiuz ſagitta tranſfixit. Nec tu mihi Ariſtotelẽ obijcias ſummum philoſophum Alexandri magni caſtra ſequentem. Neſcis enim qua voluptate hoc egerit: ⁊ an ſibi libertas fuerit aliter faciendi. At ſecuti ſunt Alexandrum cõplures alij Caliſthenes philoſophus. Critus frater collactaneus. Lyſimachus miles ⁊ philoſophus inſignis. Caliſthenes qui adorari more perſico Alexandrum prohibet: truncatis manibus ⁊ pedibus effoſſis oculis ⁊ auribus amputatis miſeram vitam in carcere ducere cogebatur. Cui cũ Lyſimachus in remedium erũnarum venenũ obtuliſſet leoni obiectus eſt. Crito cum Alexandrũ Philippi patris laudibus detrahentẽ redarguiſſet: ab eodẽ vt ſupra retuli in conuiuio occiſus eſt. Sunt igitur ſtulti meo iudicio: ⁊ vt arbitror tuo Johãnes amantiſſime: ⁊ qui propter ſuperiores cauſas: ⁊ qui propter amme lucrum ſeruicia principis amplectuntur: quoniam vel quod querunt non inueniunt: vel per viam ſpinoſam ⁊ ancipitem perguntꝗ cum ad finem quem cupiunt tutiſſimis poſſunt: ⁊ quietiſſimis itineribus proficiſci. Eſſet ergo iam ſatiſfactũ his que ab initio propoſuimus: poſſemqꝫ iam epiſtolam claudere. Sed ſunt adhuc alie quãplures moleſtie curialium de quibus non erit ab re quãbreuiter meminiſſe. Plurima inter dormiendũ ſunt tedia. Sepe in aſſeribus dormiendum eſt: in paleis: in lapidibus: nudoqꝫ ſolo: in vento: in pluuia: in frigoribus. Si plumas fueris aſſecutus: ad pediculos: pulices. culices: ⁊ alias infinitas vel mordentes: vel deterrime ferentes beſtiolas te prepara. Nunquã ſolus dormies: niſi cum ſocium cuperes. Linteamina immunda: fetida: lacerata: ⁊ quibus nupertime peſtilentia ſunt mortui tibi dabuntur. Comes adiungetur ſcabioſus: qui ſe tota nocte fricabit: alius tuſſitabit: alius fetido flatu te perurgebit. Interdum ⁊ leproſus tibi comiacebit. Alius frigidus eſt et veſtimenta ad ſe rapit. Alius febre calidus ⁊ lodicem cum omni tegmento ſupra te iacit. Semper vel ille tibi moleſtus erit: vel tu illi videberis tedioſus: dormitur frequenter in communi: vbi vel .x. ſunt vel .xx. vbi vnus ſtertit: alter pedit: alius calces iactitat: nunquã ante medium noctis eſt ſilentium. Ueniunt ebrij dormitum: confabulantur: garriunt: raptant: rixantur: pugnant: et ſeinuicem cedunt. Surgunt mingentes: ſepe apud ſtabula ſunt cubicula tua: ⁊ equis fremitantes: vel ſe mordentes audis: nunquã ſcies vbi iacere debeas niſi domini dormitum iuerint. Sunt in diuerſorijs multi aduene: multi ignoti: et vita curialium plerumqꝫ in hoſpicijs publicis ſtatuuntur vbi continuo fures timendi: vel formidandi: ſiccarij ſunt: neqꝫ res tuas vnquã tam diligenter cuſtodies quin aliquid detractum reperias. Nam ⁊ ipſi fures in thalamo tuo dormient: et te ſopito aſſurgent: reſqꝫ tuas ſub te quoqꝫ iacentes eripient. Adſunt meretrices: ancille: lenones: ioculatores: lu ſores: paraſiti: qui iurgia continuo proludunt tantuſqꝫ clamor exoritur: vt nedum dormire: ſed ne qui prope eſt loquentem ſocium intelligere queas. Adde loquacitatem eorum qui nocte quam longa eſt: nunquã quieſcunt. Abſentem cantat amicaz vt Flaccus ait: multa prolutus vappa nauta: atqꝫ viator. Nulla dormienti quies datur ꝙ ſi vnquã rumores ⁊ alia mala ſomnus vinceret: ac oculos claudere ceperis: e veſtigio reuocaberis: et alio caſu ſurgere compelleris. Credo te iſta milies expertum: ideoqꝫ ſum breuior. Sed alia accipe que inter hoſpitandum ſunt tedia. Mareſcallus orandus eſt ac precio conducendus: rogandiqꝫ ſerui eius ⁊ alliciendi muneribus: vt hoſpitium tibi tolerabile prebeant: quod ſi promiſerint non tamen implebunt: teqꝫ vel in remotiſſimis locis: vel in fediſſimis gancio collocabunt Interdum ⁊ honeſtum locum quez dedit vt deſeras ⁊ alteri cedas minis ac vi coget. Sed eſſet tolerabile fortaſſe Mareſcallo caput inflectere. Cuius eſt officium non inhoneſtum: at ſordidos homines ſequi: atqꝫ his ſupplicare et offerre pecuniam grauiſſimũ eſt. Nec tamen hoc potes effugere. Nam ⁊ quoquis ⁊ piſtoribus ⁊ frumentarijs: et bladi viniqꝫ diſtributoribus humiliare te conuenit: ⁊ ipſorum beniuolentiam emere. Quid hoſtiarium referam. Heu quotiens ille vlnas in pectus detrudet tuum: quotiens te pugno vel calce repellet: quotiens vbi te viderit venientem portam que patebat ſtatim recludet. Quotiens te excluſo quẽuis aurũ dederis: vel minum vel ſcurram: vel emulum tuum intromittet. Quotiens tibi vel dormire principem: vel in conſilio eſſe vel egrotare mentitur. Quid de motu caſtrorum dicam: quis tormenta que tunc incidũt poſſit enumerare. Quanta equorum eſt cura: quanta armorum: quot vrgent anguſtie. Tranſeunda ſunt alta flumina: pontes ancipites aſcendendi. Equitandum in tenebris: in pluuia: in vento: in niuibus: in luto: in glacie: in fluminibus: in ſpinis: in nemoribus: in ſaxis: in precipitijs: in abruptis collium: inter latrones: inter hoſtes: nunquã certus eſt principis receſſus: fama nõnunquã vulgatur in craſtinũ eſſe caſtra remouẽda: cũqꝫ accinctus eſt vir mutatur opinio: ꝙ ſi forte imparatus fueris repente fiet receſſus: abitqꝫ cũ paucis: ⁊ ſequi pene feſtinanter omnes iubebit: idqꝫ tunc po

tiſſime cum vel egrotabis vel medicinam ſumpſeris vel ſanguinem diminueris: aut equitant famu
li tui minus diſpoſiti fuerint. Si quis ⁊ ſtandi vel recedendi certitudinem habere voluerit: ex cau
ponibus vel meretricibus melius inſtruetur ꝙ ex alijs: nunq̄ quo ſit eundum ſcies: niſi poſtq̄ per
ueneris. Creditur ſumma luce rex abiturus: tuncqꝫ omnes qui equis expectant ⁊ ad meridiem vſ
qꝫ tam muli ꝙ equi ⁊ currus onerati manent: ſepeqꝫ onera tanq̄ decepti deponunt. cum vero iter
arreptum eſt in his locis potiſſime manſio ſit: vbi nec vina ſunt: nec cibaria: nec in quibus recipi
queas diuerſoria. vbi vero vbertim omnia ſuppetunt: nunq̄ poſt biduum caſtra manebunt. Eſt em̄
regibus tedium quotiens multitudinem letam audiunt: contra vero ex anguſtijs afflictioneqꝫ ple
bis ſolatia ſuſcipiunt: ideo nōnunq̄ mille paſſus proficiſcuntur. Interdum quinquaginta milia paſ
ſus ob ambulabunt. Gaudebuntqꝫ cum te vel familiarem perdidiſſe vel equum accipient: vel cum
te precipitatum in flumina vel frigore obriguiſſe: vel eſtu defeciſſe cognouerint: cum ipſi ⁊ contra
frigus ⁊ contra calorem armati exierint. In caſtrorum preterea proceſſu: quot preſſure ſunt: quot
calces: quot truſiones: quot caſus: quot irriſiones: quot blaſphemie: nunc tuus equus alium ce-
dit: ⁊ in te culpa refertur: nunc tuus leditur et afficieris damno. Litigant inuicem famuli ⁊ in bel-
lum deſcendunt domini: interdum ſeruare ordinem oportet: nuſq̄ cedere loco licet: feſtinandū eſt
cum alij feſtinant: tardandumqꝫ cum alij tardant: nec prope te erit quem velis amicum nec ad eū
vbi ſit poteris ire. Si quo caſu cecideris nemo te colliget: ſed vniuerſo exercitu calcaberis: ⁊ tam
tu ꝙ equus in puluerem redigeris: nunc in locis paluſtribus et in luto caſtra ponuntur: nunc in
arena locoqꝫ ſterili: et quo nec ſignatum nec aquatum abſqꝫ magno diſcrimine progredi queas:
tunc aut eſtas erit et caloribus exureris: cicadis obtunderis: culicibus mordeberis: ſerpentibus
intoxicaberis: fetoribus ac exalationibus peſſimis cruciaberis. Aut eſt hiems et tecto atqꝫ veſti
bus nudus peribis: ꝙ ſi tu forſan euaſeris: famuli tamen ⁊ equi ſupereſſe non poterunt. Adde cū
prope ſunt hoſtes maiores moleſtias: nunc vitando lapides: nunc ſagittas timendas: nunc fures
formidandos: nunc latrones: nunc inſultus eſt faciendus in hoſtes: nunc cauendum eſt ne ipſi ho-
ſtes officiant inſultantes. In armis edendum eſt: in armis dormiendum: ſemper in vallo caſtro-
rum in portis excubie ſunt habende: nunq̄ hora quieta eſt: nunq̄ in pace manere licet: nunq̄ tube
nunq̄ cornua tacent: nunq̄ inſidie ceſſant. Quotiens itur ad muros vel cum duo concurrunt exer
citus: quanta trepidatio eſt: quot clamores: nunc eriguntur machine: nunc feruntur tribuli: cōcur
runt iacula: fodiuntur miſſilibus ſcuta. Coruſcant enſes: ſub illo equus occiditur: hic confoſſus
telo ruinam minatur. Ille capud aufertur: huic manus amputatur: quidam calcantur inter
equos: quidam in foueis iacent exangues: mille facies mortis vbiqꝫ videntur: non hic miſeri-
cordia eſt: non benignitas: non humanitas. Sed ille vir bonus: ille miles egregius: ille for-
tiſſimus creditur imperator: qui plures ſua manu necauit: quiqꝫ cruentum gladium ex plurium vi
rorum iugulis eduxit. Sūt equeſtres pugne: ſunt pedeſtres: ſunt nauales: ſunt murales: vbiqꝫ res
ſunt horrende ⁊ facies inferni ſimiles: nihil ibi lucrari abſqꝫ iniuria proximi potes: nec tua ſunt q̄
bellis querūtur iniuſtis vt fere ſunt omnia bella q̄ inter domeſticos fidei cōmittuntur. Perdere
autem illic nedum res ſed vitam ⁊ animam potes: nec tute vitare bellum cōfidas in quo tuus rex
interfuerit: nemo ſe mare vitaturū ſperet cum rex nauigauerit aut comitandus rex eſt: aut amit-
tendus inter tot tantaſqꝫ difficultates: aut iuuenis es ⁊ ſufferre inſolitas res nō potes: aut anti-
quus ⁊ deficientibus viribus nec inediam nec ſitim nec laborē ſuſtinere vales. Preterea morbos
q̄ dum ſic agimur nos aggrediūtur: quibus coacti vel in via deſerimur vel inter ignotos plerūqꝫ
diem claudunt: q̄ domi manentes per multos annos viuere potuiſſent. Sed redeamus iam in vr-
bes: ſimus in amplo ſpacioſoqꝫ loco: quieſcat curia: deerunt ne propterea cruciatus: an non fient
indies noua edicta ꝯſtitutiones noue: quibus vt te coaptes: ſingulis diebus de nouo incipies viue
re. Siue rex ſedeat ſiue ſtet: tibi tamen ſemꝑ erit ſtandū: nec vllam tuis tibijs poteris dare quie
tem. Sed nōnunq̄ ſedens temerarius iudicaberis. Quid vero in ſtipendijs exigendis: quāta mo
roſitas: quātaqꝫ diminutio eſt: nunq̄ in tempore datur: nunq̄ integrum nunc ad iſtum nūc ad illum
remitteris: diuerſiſqꝫ mendacijs eluderis: multa ſunt ꝓpt q̄ magnifico caſpari cācellario teneor
ſed in hoc quoqꝫ ſue magnificentie ſum obnoxius: quia me non patitur ſalario meo fruſtrari ſicut
alios video: qui ſuū gemunt fraudari ſalarium. Nunq̄ ſtipendia recipiunt niſi diſtributorem dona
uerint: nec vllus eſt qui tam clara cōuentionis ſue capitula faciat: ⁊ ad voluntatem officialiū non
recipiant interpretationem: qui ſunt omnes auri corroſores. Sed iam de neceſſarijs aliquid di-
camus: qui ⁊ ipſi curialium tormenta exaugent: nunc hoc nunc illud impetrari ſibi petentes ⁊ ſiue
durum ſit ſiue abſurdum quod optant: tamen impetrare te volunt. Quidam potentes ſunt qui ex
gratia ꝑncipis ꝓmouere ꝓpinquos poſſent: ſed tales ſunt eius conſanguinei: vt vel eis beneface
re nō audeat: vel ſi audeat infamiā populi ⁊ indignationē ſupra ſe dei ſuſtineat. Quid ꝙ amorem
in ſe ꝑncipis nemo verū aſſequitur: namqꝫ vt Socrates in eo quē de regno ſcripſit libro teſtatur,
Principe neminē niſi inconſulto quodā impetu diligunt: ꝙ ſi quē amant: non vt amicum diligunt.

Inter pares eiſ amicitia verſatur:ſed eo modo amant quo ⁊ canes ⁊ equos diligunt: fructum vt
exinde ſuſcipiant.Quid dixi erraui:certe multo plus equus aut canis ꝙ hō diligitur:mortuo quip
pe viro mox vir alius adeſt qui locum defuncti magnis precibus ſibi dimitti poſtulat: at canis vel
equi mortui vice nō ſupplebit alius niſi vel emptus ꝑcio vel grã.Parū adhuc dixi: cū nedum non
dolenda ſed optanda mors tua principi ſit:qui diutius ſeruiſti:aut enim pro longis obſequijs non
te remunerauerit:⁊ ſoluit obligatio morte tua:dulceq; ſuo et ore ſonabit. Ah ſi mortu' nō fuiſſet
hō ille:magnis eū muneribus donaſſem. Aut largitus eſt tibi plurima que te mortuo recuperare
ſe ſperat:vix eīn hodie diues aliquis moritur:cui ꝑnceps nō ſuccedat.Sed audi iam quot iminēt
tibi moleſtie ꝓpter ꝑſonam ꝑncipis:raro nedum inter ꝑncipes ſed inter ꝑuatos quoq; vir bon'
reperitur.Cicero in diuinationū libris.Si que rariſſime ſiunt monſtra putanda ſunt:inquit magis
monſtrum erit vir bonus ꝙ partus mule.Aſtipulatur huic ſententie Iuuenalis:qui licet prius di
xiſſet. Rari quippe boni:vix numero ſunt totidem quot thebarum porte vel prediuitis hoſtia nili
Poſtea tamen quaſi ſeptem reperiri non poſſent amplius ſe reſtrinxit dicens.Egregium ſanctū
q; virum ſi certo bimembri vt monſtrum puero ⁊ miranti ſub aratro piſcibus inuentis ⁊ fete com
paro mule. Nec diuina ſcriptura remiſſior eſt. Siquidem apud Paulum prophete verba relata
ſunt.Eſt autem deus verax omnis homo mendax. Et iterum ſcriptum eſt: quia non iuſtus quiſꝙ
non eſt:intelligens:non eſt requirens deum.Ac rurſus non eſt qui faciat bonū non eſt vſq; ad vnū.
Uides vt oratores ac poete cū ſacra ſcriptura concordant:vides ne vt rari:mali vero infiniti ſunt
Si ergo rex tuus malus fuerit dolebis eius infamiam eiuſq; vicijs cruciaberis.Si auarus eſt an
geris:quia nec te premiat:nec alios benemeritos:⁊ quia plurima negligit ne ſumptum faciat.Si
liberalior eſt times ne profuſione nimia oblamet erarium.Si crudelis vereris ne in te tuoſq; ſe
uiat.Si pius egre fers:quia non vlciſcitur iniurias.Si audax pericula reformidas.Si vecors ho
ſtibus inuides qui ſibi ſemper inſultant.Si loquax multiloquiū eſſe non abſq; peccato cognoſces
Si tacitus dicis:quia nec amicos nec ſeruitores verbis ſcit retinere.Si vinolent' accuſas ebrie
tatem.Si vino non vtitur:quia parum ſit letus grauaris. Si luxurie cultor eſt doles: quia pluri'
mis iniuriatur.Si feminas fugit:dicis non eſſe verum.Si paucos ad ſe admittit:diſplicet tibi in'
ter illos non eſſe.Si cōmunis eſt omnibus:iraſceris ꝙ tam reliquis ꝙ tibi ſit familiaris. Si omi
ex parte bonus eſt quod monſtrum fuerit:cum tu ſis malus doles:quia tuis vicijs non alludit.Aut
ſi tu q; ſis bon' quēadmodū eſt difficile:dolebis principi bono non arridere fortunā:ſemperq; an
xius eris ſuo ſtatui:egrotabis cum eo:quoniam non tam filio ſuo pater afficit:ꝙ bono principi bo'
nus ſeruus.Cui ⁊ ſi fortuna fauerit:nunc mutationem:nunc inſidias times:nec dormies vnꝙ:nec
vigilabis in pace.Eſt inſuper magna virorum recreatio mentis ſeceſſus:cum ſe aliquis retrahit
in ſolitarium locum ac vel meditatur vel legit:vel ſcribit:totum ſe muſis prebet.Et nunc platonē
nunc ariſtotelem:nunc tulium:nunc virgilium:nunc alios doctores iam dudum mortuos:ſed fama
viuentes ⁊ ſcriptis alloquitur.Sed hac voluptate priuati ſunt curiales qui ſemper in ocio ſunt:in
clamoribus:in tumultibus:ſi tibi nonnunꝙ particulam menſe delegeris in qua vel legas aliquid:
vel ſcribis:mox aliquis inſtabit qui te vexet.Et ſi alij ceſſauerint:non aberit diſpenſator:qui pro'
pe te computum faciat:eraq; moueat:nuſꝙ tibi angulus patebit quietus:in quo poſſis cum ſapio
ne dicere:nunꝙ minus ſolus ꝙ cum ſolus.Oportet te priſcis illis ſanctiſq; viris carere atq; inter
homines viuere quos rectius beſtias omni virtute carentes appellaueris.Sunt qui dicūt filios
ſuos idcirco principibus tradere:vt mores ediſcant:fiantq; virtute preſtantes.Melius dicerent
ad intelligendam maliciam turpitudinemq; diſcendam ſe filios tranſmiſiſſe. Sūt enim in curijs
vicioſiſſimi iuuenes ſermōes:inhoneſti:ille luxuriā cōmēdat:ille voracitatē:nemo de ꝟtute ſe ia
ctat:ſed aut virginem violaſſe:aut ſtupraſſe nuptam:aut emulum occidiſſe:aut rapina ſeſe aliqd
nactum gloriabitur:que ſcelera ſic adoleſcentes imitantur atq; imbibunt vt nunꝙ poſtea dimit'
tant:nec te putes adoleſcentem:pudicum:ſobrium:verecundum:⁊ bene morigeratum apud prin'
cipes inuenire:omnes homini ſunt quales magiſtri.Uerum eſt enim ꝙ Terentius ait:ad peiores
plerumq; partem animum applicari:ſi quis ad eam rem magiſtrum ſortitus ſit improbum:ſic na
tura iubet:velocius ⁊ citius eos corrumpunt exempla mala cum animum magnis auctoribus ſub
eunt.Refero maximas deo grates qui mihi iam viro ſequendi principes animum tradidit:cū iam
a parentibus virtutes aliquas ſic acceperem vt amplius amittere non poſſem:ꝙ ſi aliud non eſt
hoc ſaltem habeo quia nonnullas didici litteras quarum eſſem omnino ignarus:ſi pueritiā meā
curia ſuſcepiſſet.Eſt enim in curijs principum vicioſum litteras noſſe:⁊ probi loco ducitur diſer'
tus.Eſt itaq; magna litteratorum moleſtia cum ſe contemni per omnia viderint:⁊ res maximas
ab iſtis dirigi:ne dicam ego negligi:qui vix inter manus ⁊ pedes quot habent digitos norūt.Sed
eſt etiam illitteratis ſua turbatio cum viros in curiam doctos ac latinos loquentes veniſſe vidēt
quos ipſi nequeunt intelligere.Quid preterea de cōſcientia tua dicam:que ſemper inquieta eſt:
ſemperq; te mordet:cum tu ſcias multis viciorum illecebris inquinatum: nullum grauius ſuppli'

cium:vt Seneca ſcribit ꝙ conſcientia.hinc Juuenalis cum tamen hos tu euaſiſſe putas:quos di
ri cōſcientia facti mens habet attonitas:ꝛ ſurdo verbere credit.Occultū quotiens animo torto
re flagellū:penaſq; tam vehemēs ac multo ſeuior illis:quos ꝛ ceducus grauius inuenit ꝛ Rhodo
mantus:nocte dieq; ſuū geſtare in pectore teſtem.Sed audi obſecro Ciceronē ꝓ ſexto roſcio:cu
ius hec ſi bene memini verba ſunt:ſua quēq; fraus ꝛ ſuus terror maxime vexat ſuum quēq; ſce
lus agitat:amentiaq; afficit male cogitationes cōſcientieq; animi terrent.Hec ſunt impijs aſſi
due domeſticeq; furie que dieſq; nocteſq; penas parentum a conceleratiſſimis filijs repetant.
Quaq; te vertis:oblocutiones de rege:de conſiliarijs:de teipſo fiunt:cum vel nimis ſubditi gra
uantur:vł hoſtes inſtant dum curia in choreis eſt:aut in venationibus occupata.Nullū inter res
mundanas maius munus eſt hominibus a deo cōceſſum:vt Cicero dicit ꝙ amicicia.Ad hoc bo
no tam ſuaui:tam vtili:tam neceſſario priuati ſunt curiales:namq; viciosiſſimi fere ſunt omnes:
nō amicicia inter eos eſſe:ſed factio quedam ꝛ conſpiratio poteſt.Jnueniunt nōnulli induſtri la
boriosi curiales:at in his adumbrata non expreſſa ſunt ſigna virtutum.Videntur quidem libera
les:ſed rapinam ſequunt.Si ſunt caſti ambitioſos inuenes eos atq; ſuperbos.Si humiles ebrij
ſunt ꝛ nebulones.Jn nullo virtus eſt aliq̄ quē mille vitia nō comitetur.Arduum eſt in hac homi
num colluuie:virum amicitia dignum reperire:ꝙ ſi quis inuentus fuerit bonus:vel regi nō place
bit vel magnatibus:nec eius vti beniuolentia poteris:qꝛ nō licet in curijs habere cōmercium in
ter illos qui nō ſunt accepti:videbiſq; nōnunq̄ illos quos diligis:ꝛ qui tibi ſanguine ſunt coniun
cti ad ſupplicium rapi:ꝛ q̄uis difficile ſit tacere cum doleas nec conqueri poteris neq; hiſcere.
Sepeq; cum illo cōuerſari cogeris qui tibi vel patrem vel matrem occiderit.Si eius conditio
nis fueris vt famulatū poſſis tenere inueneris ſeruitores tuos ebrios:guloſos:rixoſos:inſolen
tes:immemores:negligētes:inertes:adulteros:homicidas.Si rurſus tu alteri famuleris:dn̄m
auarum:querulosum:inuidū:temulentū:loquacē reperies.Diſcurre p oēs curie ſtatus ꝙ contēti
cōſiliarij ſunt:ſuis conſiliarijs acquieſcere principes.Quid aiunt cancellarij cum eoꝝ littere ad
honorem regis ꝛ vtilitatē ſcripture tranſire nō poſſunt:niſi correpte ꝛ ex bono in malū mutare.
Quid magiſtri curie ꝛ mareſcalli:dum obedientiā nō inueniunt.Quid magiſtri camere dum eoꝝ
computa corripiunt.Quid capellani in celebratione diuinoꝝ officioꝝ ſuſpendunt.Quid medi
ci dum negligi ſana ꝛ nociua recipi cernunt:quid milites:quid cubicularij:quid tubicines:duꝫ ſti
pendia ſibi negant:quid coqui qui nil parare ſine reprehenſione poſſunt:nullus eſt cui non ſint
infinite moleſtie.Atq; vt breuiter dicam p multas tribulationes intrant iuſti in gloriā dei:curia
les vero cum multis cruciatibus acquirere ſibi gehennā ſtudent.Nihil de clericis ꝛ religioſis di
xerim qui cū Joſeph palliū cū Matheo theloniū cum Johāne ſindonē:ꝛ cū ſamaritana cupidi
tatis ydriam iuſſi ſunt relinquere.Taceo ꝛ illos qui neceſſario ꝛ inuiti ſequunt curiā.Nam vt ci
cero ꝓ Sexto roſcio dicit ꝙ ego inuitus ꝛ neceſſario facio:nec diu nec diligenter facere poſſum
Credo iam me ꝓmiſſioni mee ſatiſfeciſſe:qꝛ ſtultos eſſe ꝓbaturum viri oēs qui aliam vitā habē
tes in qua poſſint ſe honeſte traducere curiarum moleſtias ſequunt.Quod cum ita ſit relinqua
mus hoc pelagus inquietū:noſq; in aliā vitam redigamus.Namq; ſi pacē cupimus:ſi ocium dili
gimus:ſi nobis viuere volumus:ſi ſalutem aie querimus:fugiēda ſunt nobis atria regnū ꝛ auli
ci tumultus:in quibus nec quies nec bonarum artiū exercitatio:nec virtutis amor aliquis re
gnat:ſed auaricia tm̄:libido crudelitas:crapula inuidia ꝛ ambitio dominat:quibus vicijs qui ſit
deditus nullo ſe poterit argumento tueri:quin apud viros doctos ꝛ malus eſſe conuincat ꝛ ſtul
tus.Vale vir mihi ex curialibus vnus eſſes meo iudicio prudens.Pridie kał.februarij.Anno ſalu
tis.M.cccc.xlv.Ex pruch.

¶ Gaudet de reditu amici. Epiſtola.clxvij.

GAſpar ſchlik cancellarius impialis.S.p.d.Reuerendo patri dn̄o Johāni canali
iuriſconſulto ꝛ apoſtolici palacij cauſaꝝ auditori.Venit ad me nuncius tuus cum
litteris q̄bus ſignificas te iterum nurēbergam repetere.Jn qua re ꝓpheta3 me
reddis.Scio em̄ hunc reditū tuum me tibi predixiſſe:qꝛ dietas noſtras ꝑtermit
tere nō potes.Et ſicut arbitror inter nos libenter nos viuis.Nam ꝛ nos letis a
nimis te intuemur.Sed vellem ego aliā ob cauſam te inter germanos cōmorari
nec ſemp hoc eccłe negociū in manibus noſtris nunq̄ expediendū pēderet.Longe nāq; plus ma
liſecū affert hec diuiſio xp̄ianorum:qꝛ inuicē litigamus ꝙ thurcoꝝ impugnatio aduerſus quos
cuncti ſentimus idē.Sed dabit deus his quoq; finē.Quod de diete cuſſu depoſſis nō poſſum cū
certitudine ſcribere:hoc ſcio ꝛ hoc tibi notū facio noſtrū regem iudices inſtruere vt ad dietā aſcē
dat.Diem certā receſſus pſcribere nequeo:ſed oīs apparitio fit vt quantocius iter ſumat.Quid
aūt impedierit celeriorem receſſum dicā tibi cum ꝑſentialiter verba feremus.Nam ꝛ bohemo
rum ꝛ hungaroꝝ res innouate ſunt quas me referēte plenius agnoſces.Tum etiam qūo in refri

ſingeñ. ſucceſſerit tibi aperiã: quãꝗ iam audiſti germanum me caſtroſum ⁊ adverſarium meũ caſtratum eſſe: cui iam adepta ſunt que invaſerat caſtra. Sed multe nobis ꝑ baſilienſes inferunt minę adverſus quos opꝰ erit armis tuis ne iuri noſtro ⁊ aplice ſedi fiat iniuria. Noua bona que ſcribis te afferre leto corde intelligã vt illinc fructus aliquis emergere poſſit qui te noſqꝫ leticia cõpleat. Uale optime. Ex Vienna. xx. Maij.

¶ Reprehendit cardinalem non ſcribentem. Et iterum Ceſarem ſcribit ad vnionem eccleſie tractaturum. Epiſtola. clxviij.

Gaſpar ſchlick: cancellarius imperialis. S. p. d. Reuerẽdiſſimo in xp̄o patri domino Juliano cardinali ſancti Angeli. Accedunt nos indies ex buda diverſi nuncij: nec vllus eſt qui me tuis litteris conſoletur. Quid cenſit non ſcio ſolumqꝫ mirari me reſtat interdum etiam coniecturis vtor ſepeqꝫ mecum dico. Aut nimis fecunde ſunt res cardinalis que ſeruitorꝫ oblivionem preſtant: aut nimis adverſe quas ſcribere nõ vult ne me contriſtet. Sed neqꝫ hic quieſco. Nam cum tuam prudentiam ⁊ ſummam ſapientiam mẽti revolvo ſcio: quia nec proſperis rebus inflaris nec cõtrarijs ſuccumbis: ſed quẽadmodum de Socrate ſuo dicere Xantipe ſolebat: in omni fortuna vultum eundem geris: nec vultum duntaxat vt ille ſed animũ quoqꝫ. Cur ergo aut vnde ſit hec taciturnitas non poſſum agnoſcere. Is nuncius qui modo palatini litteras ad me detulit: epiſtolam meam inquit ſe tue paternitati reddidiſſe. Poſſet aliquis dicere latere te cum aliqui huc veniunt: id fit quia non eſt inquiſitio facta. Non admitto expurgationem: aut altior eam que quieſcere faciet: quam nec cogitare poſſum nec ſomniare. Utcunqꝫ ſit precor tuam dignitatem ne me des oblivioni neue me tuis ſcriptis privatum facias. Cupio ſcire ſoſpitatem tuam regni hungarie ſtatum: et quid adverſus perfidam machometi ſectam paretur. Scis itaqꝫ nos eſſe conductos: vt ⁊ tu mihi hungarica ⁊ ego tibi theutonica facta renunciem. Inter omnes homines ſeruanda ſunt pacta: ⁊ hinc fides dicitur: quia fit quod dictum eſt. Si non eſt apud te papyrus: ſcribere more vetuſto in cereis tabulis: ⁊ ego abhinc nauem non papyro tantum: ſed pergameno ꝑ hyſtrum tibi onuſtam mittere curabo. Nunc me quod reprehendo ipſe faciam: ſignificabo ꝙ hic ſtat. Dilatum eſt vſqꝫ in hanc diem iter ad conuentum nurembergeñ. non ſine magnis ⁊ arduis cauſis poſſum dicere non eſſe itum: ſed cur nõ ſit itum ⁊ ſi ſcio cauſas nõ poſſum dici. Tu ſcis regibus ꝗte ſint cure. Non tam facile rex mouet caſtra ꝗ̃ miles equum aſcendit. Nunc iam ſumus ad iter accinctii. Non puto me amplius ex his locis tue reuerendiſſime paternitati ſcripturum. Ex nuremberga meas fortaſſe litteras recipies. Illuc ſequuntur regem Albertus ⁊ Sigiſmundus auſtrie duces. Ulricus cilie comes ⁊ dominus de Walſee principes theutonici ⁊ oratores cõmunitatum omnes aderunt. Quid ſecuturum ſit in rebus eccleſie: nedum ſcribere: ſed cogitare difficillimum eſt. Sunt enĩ inter ſe principes admodum diſcordes ⁊ alij huc trahunt. Johannes carvaial vir tum doctus: tum ſenſatus: ⁊ Nicolaus cuſanus nr̃i ſanguinis oculatiſſimus illic ſunt ⁊ alterius partis oratores. Iam tonitrua ⁊ coruſcationes inceperunt. Utinam pluuiã nõ grandinem habeamus. Sunt nõnulli qui iudicia ſua pluris faciunt ꝗ̃ totius orbis ſniam. Voluiſſem in hoc cõuentu tuã reuerendiſſimã paternitatẽ vt vidiſſet quale bellũ apud coeverbis geſtũ ſit. In quo certamine ſcio ꝗ̃tum valuiſſes. Prelium cõtra infideles: etſi militũ cohortatiões deſideret: ⁊ cõcilia matura: manibus tamẽ ꝗ̃ verbis magis gerendum eſt: nec preterea minus eſt vtile vniones in ciuitate tueri ꝗ̃ hoſtes pellere. Quid enĩ ꝓdeſt eos qui extra eccleſiam ſunt comprimere ſi ab his qui intus ſunt laceramur: ſꝫ dixi iam ſatis. Ex italia nihil noui habeo niſi ꝙ ille cõuentus q̇ ſemꝰ ꝓ cõi totius auſonie pace diutius ſedit: rebus infectis diſſolutus eſt: nec animi principum cõiunctiores ſunt ꝗ̃ ante fuerũt. Tibi forſitan certius illius terre noua ſcribunt vnde tua origo eſt: mihi qꝫ ſolo materno genere ſum italie cõiunctus nõ tam diligẽter ſingula patefiunt. Uale optime: ⁊ me qui ſemꝑ tuus fui ⁊ ero vita comite noli ſcriptorꝫ morum expertem facere. Datum vienne die. xxiiij. iunij. Anno. M. ccccliiij.

¶ Laudat treugas in regno hungarie fieri ⁊ aliqua de vnione eccleſie ac de paſſagio contra thurcos inſerit. Epiſtola. clxix.

Gaſpari ſchlik: cancellariꝰ impꝑialis. S. p. d. Reuerẽdiſſimo in xp̄o patri dño Juliano cardinali ſancti Angeli aplice ſedis legato. Eram dubiꝰ q̃d cauſe foret ꝙ ad me diu nõ ſcripſiſſes. Uerebar namqꝫ neue mei eſſes oblitus vł alia tibi moleſtia contigiſſet que ſcribere nõ ꝑmitteret: cum lr̃as tuas accepi in die aſcenſionis ex buda miſſas que mihi nõ ſolum dubietatem ademerunt: ſed magnam quippe voluptatẽ ⁊ leticiam ꝓbuere. Ex illis nãqꝫ ſoſpitatẽ tuã intellexi: ⁊ memoriam mei ſemꝑ menti tue herere.

Agnoui quoq; quo aīo litteras ſermo meas:quod certe et amicitia ꝓuenit vt ſcribis: Sunt alij
qui inter ſeruum ⁊ dominū non amicitiam ſed tantū dicant dilectionem vigere: nō eſt tamen de
re ſed de nomine diſputatio:mihi tam ſerui qui pro ſalute dominoꝝ ꝙ̄ domini qui pro ſeruoꝝ ca
pite magnis ſeſe obiectant periculis veri videntur amici.Quis enim ſeruum illum non vere ami
cum iudicet:qui ob vindictam necati amici:penorum imperatorem interemit:captus ridens cru
cem ſicut ⁊ Liuius ſcribit ⁊ Cicero:niſi fortaſſe dicere volumus ſeruū eē definere qui domini nan
ciſcitur amicitiam cum amicus ſit alter ego:⁊ amicitia nihil ſit aliud ꝙ̄ diuinarū ⁊ humanaꝝ re
rum cum ſumma charitate cōſenſio.Inter cuiꝰ pomeria nec ſeruitus intrat nec dominiū:ſed ſiue
hoc ſiue illud ſentimus: mihi palam eſt ex amore fieri ꝙ epiſtolis meis benignus eſt auditꝰ tuus.
Et ꝙ ſic cōfido ſcribo ſepius tue dignationi:nec vereor ineptias meas oſtendere:⁊ nūc res leues
nūc irriſione dignas ſignificare: dū tui non videar oblitus qui ſemper ſū memor.Sed vtinam re
uerendiſſima paternitas tua quo vultu quo animo: qua iocunditate ⁊ alacritate tuas ſuſcipiam
litteras:certe nō ſemeſtre ſed ois dies mihi ſcriptatua differret:cum me ſcribere poſcis ipſe po
tius ſcriberes.Sed mitto hoc ſperans deinceps frequentiores epiſtolas ex te me recepturum.
Quod de treugis refers cognoui libenter:nam ⁊ ego in hac parte magnā operam prebui vt reci
perentur:vt qui hungarie tanquā patrie mee bene eſſe cupio:⁊ illius videre quietē totis affecto
precordijs:nec exercitui contra thurcos iturovellem aliquid obſtare:tum ꝙ ſubditos meos pacis
commoditate potiri deſidero.Sed timeo ne meū deſiderium euaneſcat ⁊ plus alijs ꝙ̄ mihi mea
ſtulticia proſit benefit ꝙ alijs cōſerimus agros.Nam pancratij ſatellites qui caſilij ſunt:nō abſti
nent holdis meoſq; ruſticos non ſinunt quieſcere:ſed grauiores indies exactiones agitant.Ut
iam videre videar treugas ipſas que omnibus ſunt accōmode: mihi tantūmodo noxias fore niſi
aliter prouideatur.Ego certe apud ceſarem noſtrum ſummo ſtudio nixus: vt in agris magnifici
palatini holdarum ceſſet exactio.In qua reſcriptum eſt capitaneo Iaurini ꝙ̄tum opus eſt:nec il
lius agricole amplius vexabuntur.Confido igitur palatinū ipſum mihi viciſſitudinem reddituꝝ
rum ſicuti ſibi ſcribo.Sed proderit etiā mihi diligentia tua cum ipſo palatino ſi apud regem po
lonie ⁊ alios prout res deſiderauerit meā cauſam ꝓmoueris.Ad quā rem nō porrigo multas pre
ces:quū viris prudentibus ⁊ amantibus ſatis eſt indigentiā denudaſſe:vulnuſq; medico detexiſſe
Solum peto vt treuge q̄ publice ſunt vtiles:ꝑuatim quoq; frugifere ſint:quia nec publica ſine pri
uatis ſunt:nec ſat eſt erariū ciuitatis vel principis abundare:niſi ⁊ domus priuate ſint opulente:
ſcrinia ciuiū plena.Magnopere curandum eſt vt he biennales inducie rate ſint ⁊ ſtabiles: quoni
am ſicut exiſtimas aliquid pariet hec temporanea pax:vt melior poſſit haberi ⁊ longior.Nam ſi
cut ex paruo bello maius ſequitur:ſic ex breui pace gigni diuturnior poteſt.Mollificabuntur hoc
biennio ſicut putandum eſt truces animi:ſubibit iniuriarum obliuio:cōmertia inuicem habita fa
miliaritates parient:ex quibus facile ſi ſic diuine pietati placuerit vniuerſalis concordie poterit
inueniri qḋ deus concedat.Nunc res eccleſiaſticas ingredior.Laudas me ꝙ in nurēbergēn.con
uentu labores meos pro pace eccleſie ⁊ veritatis defenſione ſim poſiturus.Hoc nō me dignū lau
de ſed indignū reprehenſione facit:ꝙ obnoxij ſumus oēs qui xp̄ianos cenſemur noīe matrē noſtrā
eccleſiam ꝯſolari:veritatem tueri:xp̄i vicariū honorare:apoſtolice ſedi reuerentiā atq; obediē
tiam impartiri.Qui ſecus agit dignus eſt opprobrio ⁊ anathemate:ac eccleſiam labefactat: hos
decet potiſſime inſurgere q̇ maiori auctoritate ⁊ ptāte fruuntur.Et hi maxime arguendi ſunt:ſi
negligentes aut deſides creſcere malum ſinūt ⁊ virus effundi amplius.Hec quidē ⁊ mei ſimiles
oportet hortari:rogare:inſtare:⁊ inceſſabili vocis tuba clamitare vt principes euigilent manūq;
opponant.Quod ego pro mea virili non negligo: ſperoq; ſi res non bene uerit mihi nihil eſſe
imputandum: quia nec clauus nec temo ſit manu eſt mea.Iam ibimus nurembergam.Nam rex
et ſui fratres germanus et patruelis itinere ſe accingunt.Puto quia circa Iohannis feſtum exi
bimus auſtriam.Quid ſecuturum ſit nec dicere poſſum nec opinari.Tot enim capita ſunt vt nihil
difficilius ſit ꝙ̄ vaticinari quo illa diuertant.quot homines tot ſententie.Audio plura que me cō
turbant.Utinam ſicut alias ſcripſi tua reuerendiſſima paternitas in dieta fuiſſet:quia et conſi
lio et auctoritate multum ad pacem valuiſſet.Quicquid ſequetur forti animo tolerandum erit:
quāuis non putem id obtinere quod paucorum perfidia ⁊ ambitio querit:ſed tamen aduerſus hos
tua paternitas profuiſſet:⁊ cū regia maieſtate ⁊ ꝑncipibus electoribus de paſſagio tractare po
tuiſſet.Res ardua ⁊ magna:magnos promotores deſiderat:nec tot principes in vnum conueni
re queunt:niſi facundia boni viri moneantur.Ipſi per ſe principes nunꝙ̄ iſta ſomniant:nec fidem
prebent ſi quis non maxime auctoritatis velit perſuadere.Ego certe reuerendiſſime pater egre
gie qḋ ſcribis cupio nec derideo cogitatus tuos vt ſuſpicaris:ſed probo laudo.ꝫ nec ſcio in qua re
poſſis vtilius ꝙ̄ in hac ſuadere.Quid enim vel inhoneſtius vel ſanctius eſt ꝙ̄ nomen chriſtianū
ampliare:ꝙ fidē ſeminare catholicam: ꝙ̄ animas dyabolica fraudate deceptas ad lumen verita
tis reducere.Hoc eſt ſane quod cardinales decet eccleſie:hoc eſt opus eccleſiaſtici viri:hoc digni

tati tue pꝛecipue conuenit:ſed mihi reuerendiſſime pater impoſſibile videtur tantum opus per
litteras fieri. Cum athenien̄. bello pꝛomouerentur: Demoſtenes qui tunc exul erat non litteris ꝙ
uis ſcribere facundiſſime ſciret:ſed lingua vniuerſas grecie ciuitates in fauoꝛem patrie mouit.
Idem mihi tue reuerendiſſime paternitati gerendum videretur. Suſcipienda legatio foret ad
germanie gallie ⁊ britanie pꝛincipes:rogandus rex noſter vt ſicuti regnum pꝛimus eſt:ita et bel
li pꝛincipem ſe conſtitueret. Scio quia mineruam doceo:ſed non obeſt. Magna res hungaria eſt:
multos viros habet multaſqꝫ vires:ſed ad pellendum thurcos: europamqꝫ vindicandam maioꝛi
potentia opus eſt:nec tu id inficiaris:qui de germanos concurrere cupis ⁊ italoꝛum claſſem. Sʒ
mihi non perſuadeo tantam rem per litteras poſſe moueri. Ideo videre vellem reuerendiſſimā
paternitatem tuam ꝑncipes noſtros adire cum mandatis ⁊ bullis apoſtolicis ⁊ eoꝛum qui cōſen
tiunt litteris:quo caſu nedum de paſſagio greciam ex vnguibus machometi: ſed aſiam quoqꝫ libe
randam ſperarem. Hec volui dixiſſe cum venia. Commendo me tue paternitati reuerendiſſime
Ceſar tibi et virtuti tue mirūimmodum eſt affectus. Deus ſecundet iter tuū et quod paras opus
Datum Vienne.xxiiij. Maij.

¶ Exponit quo pacto ep̄s patauien̄. Fredericū ceſarē honoꝛauit. Ep̄la.cxx.

Eneas ſiluiꝰ imperialis ſecretarius. S.p.d. Johāni cāpiſio ꝑſtanti philoſopho ⁊
amico veraci. Jubet lex amicitie oīa inter amicos eſſe cōia ſiue modeſta ſiue io
cunda ꝙ ꝯtigerūt. Te hec philoſophia iam dudū ⁊ a teneris vt aiunt vnguiculis edo
cuit. Ideo nō agam hoc pluribus ſed ad rem veniā. Magna mihi ꝑ hos dies ob
lata voluptas eſt:ad cuiꝰ plenitudinem ſola tui ꝑſentia defuit ꝙ mihi oē gaudiū
ſolidius reddidiſſet. Sed cōmunicabo tibi litteris qꝺ verbis nequeo: ꝙuis ⁊ ca
lamus impotens eſt oia reſerare. Audi tn̄ ⁊ voluptatis mee poꝛciūculam recipe
Fui nuꝑ apud viennā plurimū meſtus:qꝛ Ceſarem noſtrū res tū eccleſie tum imperij timebā ne
gligere. Nam qꝺ dictū ⁊ ſcriptū fuerat de cōuentu nurēbergen̄. videbam quodāmodo poſtergari.
Sed aduenerūt mox regia mandata ꝙ nos ſequi regē iubebant quomā in die iouis.ix. Julij ex no
ua ciuitate receſſerat iter ſuū verſus nurēbergam cōtinuaturus. Letati om̄es hoc nūcio ſumus.
Ego cū magnifico cancellario Gaſpare tui amante regiā maieſtatē biduo ſum ſecutus. Poſt cum
rex opidum ſuū quoddam extra viam poſitum viſere vellet:nos anaxum perreximus vbi olim ec
cleſia metropolitica floꝛuit laureacenſis dicta. Fuit enī laureata vꝛbis admodum inſignis in am
pla campoꝝ planicie ⁊ ſuꝑ flumen quod etiā anaſium vocitant. Sed poſtꝙ Athilla rex hunnoꝝ
vꝛbem hanc deleuit vbi arx erat oppidum ex noie fluminis reſtructū eſt. Sedes vero metropoli
tica in ſalczburgam tranſlata. Hic vna nocte ꝯſedimus. Poſtera die cum duo miliaria theutonica
ꝓceſſiſſemus nemus ſupꝛa collem trāſiuimus:caſtellū conſpicimus eccleſie patauien̄.qꝺ alij apo
rum planicierū montē appellant. Ibi ꝑlatus inſignis reſidebat Leonardus ep̄s patauiē. qui ſu
ſcepturus regem illic obuiam venerat. Tu hoīem noſti. Nam ⁊ hic vienne fuit cum tu cardinalem
ſancti Angeli ſecutus regiam maieſtatem iam annus eſt viſitaſti:vir elegātis ſtature:blādi collo
quij:ingenij pꝛudentis ac liberalis:ꝙ pꝛimum in ꝯcilio regio locum tenet. Hic vbi ex alta ſpecula
cancellariū vidit aduenientē:mareſcallū ſuū obuiam deſtinauit ꝙ nos ad ſecretam viā deduceret
In publicis autem diuerſoꝛijs ꝑceptum erat ne quid nobis venūdantur vel ad hoīm vel equoꝝ
vſum. Et quia diſpenſatoꝛ cancellarij pꝛeuenerat:iamqꝫ popinam armauerat: omnia iuſſit eri
pi: nec vnū ex familia noſtra paſſus eſt extra arcem eſſe:ſed equis etiā pabula miniſtrauit quod
vbertim triduo factū eſt. Venimus igitur ad eius conſpectū:poſtꝙ hic diuina peregerat non tam
letus Herculē ſuſcepit Euāder aut Aceſtes Anchiſen:ꝙ hic noſtrū cancellariū. Nam ⁊ illum et
nos ſingulos blando vultu ⁊ alacribus oculis ad ſe recepit:modeſtoqꝫ riſu quoſlibet amplexabaẗ
ac dulciſſimis verbis ꝯſalutabat:⁊ vt quilibet valeret percunctabatur:nec nos vbi ſeruos ꝙ non
impar:ſed vt filios vel fratres pertractabat:nemo(crede mihi)eſt iohānes amātiſſime quē vnꝙ
viderī tam benignꝰ atqꝫ hūanus in ſuos hoſpites:tāmagnificus in edificijs:tāſplendidus in cōui
uijs tam largus erga ꝑſonas miſerabiles:tam equꝰ in ſubditos:tam iuſtꝰ in oēs: ꝙ iſtum ꝑlatum
accepi. Hoſpitalitatē magnificētiā ac liberalitatē egoipſe ſuʒ ꝯtemplatus. Neqꝫ hic ſicut pleriqꝫ
bona eccleſie inter neceſſarios partitur:aut in alios illaudabiles vſus cōuertit:ſed elargitur pau
peribus xp̄i ꝙplurima. Nec pꝛinceps eſt his in partibus ante cuius oſtium plures paſcantur ino
pes. Taceo elemoſynas quas clanculū facit. Nam ⁊ comitibus ⁊ baronibus nōnullis occulte ſub
uenit quos rota foꝛtune inſtabilis ꝑcipitauit. Patet ꝑterea domus eius pꝛeclaris ſemper hoſpiti
bus. Et licet ea reſiſtentia quā tibi Albertus auſtrie dux fecit:qui poſtea rex vngarie bohemie ac
romanoꝝ fuit:in octuagita militibus aureoꝝ ſuam eccleſiam dānificauit: hic tamen poſtea ꝙ pa
cem nactus eſt:in edificijs tū caſtroꝝ tū eccleſiarū reparādis ſeptē ⁊ viginti milia floꝛenoꝝ expo
ſuit. In redimendis autem cenſibus ac pꝛedijs pignoꝛe datis tria ⁊ viginti milia. Utinam tales

pꝛelatos tridentia ſoꝛtita fuiſſet eccleſia. Sed quid ego iſta cōmemoꝛo: ſequar quod cepi. Erat
iam prandiū opiparis epulis appoſitū: aſcendimus aulam ibiq; iuxta feneſtrā quam leuis aura
perflabat cōcedimus. Pꝛimus erat epiſcopus: ſecūdus cācellarius: tertius illuſtris comes oꝛten
bergeñ. quartus prepoſitus friſingeñ. vir ⁊ nobili loco natus ⁊ iuris interpꝛes. Sed nec mihi vlti-
mus locus in tam ſublimi menſa negatus eſt. Credo me alienigenā honoꝛare voluerūt. Nihil lau
tius illa quadra fuit: nec tam floꝛentes epulas metellus queſtoꝛ hiſpani dicitur habuiſſe: nec tam
exquiſita fercula Criſpinus aut Apicius, ⁊ alij romani voꝛabant. Poſtꝙ̄ abrogatis cibarioꝝ le-
gibus pꝛiſca ſeueritas luxu ceſſit maligno: mos germanoꝝ eſt piſces carnibus admiſcere ne felix
putatur qui tantum carnibus veſcitur. Suauiſſimi igitur fuerunt piſces appoſiti: quos tum danu
bius ꝓpinquus tum trauna preterlabens adminiſtrabat. Neſcio quem accipēſerē laudant anti-
qui quaſue murenas. Ego inter edendum ſepe recoꝛdatus ſum eius quem Ariſtoteles dicit col-
lum gruis optauiſſe: vt ꝙ̄maxima ciboꝛum voluptate perfrueretur: inter carnes autem ardeam
comedimus turdos altiles oꝛices ceruum apꝛum lepoꝛem: omitto reliqua. Nec dum hec legis ſa-
liuam in labꝛa deducas mūdatoſq; dentes lactuca fatiges. Inter alias autē voluptates iocūdiſ
ſimū erat ſeruatas per hyemē glacies in feruenti eſtu menſe apponi: vinaq; illis reddi frigidioꝛa
Quid tibi de vrbanitate facetijs miroq; dicendi lepoꝛe huius pꝛeclari ſatis potuerim dicere. Sūt
nōnulli qui hoſpites quaſi verecūdia coacti vocitant omneq; moꝛſum dinumerāt: ac cum agnum
lacerari dentibus cernūt nōnimus triſtantur ꝙ̄ ſi ꝓpꝛia membꝛa manderātur. At hic pꝛeſul tunc
dolebat tunc increpabat hoſpites cum ceſſare videbat nec ꝙ̄ edulia ponerētur ſed ꝙ̄ nō eſa fuiſ-
ſent querebatur. Quia ſi vt dicimus nobilitat multū ſons generoſa dapes: quid tūc dicemus cum
lautē menſe copioſiſq; apparatibus ⁊ vultus leti ⁊ verba gratiſſima adiūgūtur. Poſtꝙ̄ vero exem
pta fames epulis menſeq; remote ſunt: ducit nos pontifex per caſtrum: locaq; ſingula monſtrat:
ſitumq; oſtēdit: ⁊ quicꝗ̄d eſt laudabile in aperto facit. Pꝛebe aures paululū: locum tibi deſcribam vt
cum legeris exhylarari etiam poſſis. Caſtellum hoc in ea terra eſt que inter bauariam ⁊ auſtriā
iacet marchionatus anaſi. Quidam volunt hanc eſſe poꝛtionē auſtrie poſtꝙ̄ ibi ducatus erectus
eſt. Sedet autem caſtellū in rupe tramie cui ab oꝛiente auſtria: ab occidēte bauaria. Boꝛeam tibi
bohemia pꝛebet: auſtrum ſtiria. Trauna fluuius eſt mire perſpicuitatis qui ex alpibus ſtirie pꝛeci-
pitatus quoſdam lacus efficit. Exinde per quinquaginta milia paſſuum diſcurrens: planicieq;
per amenam ſecans: non longe ab hoc caſtello fertur in hiſtrum. Habet hic amnis miri ſapoꝛis pi-
ſces. Nec ſcio an alius feratoꝛ ſit. Scripſi iam tibi curſum eius qui admodū bꝛeuis eſt. Ius in eo
piſcandi multoꝝ eſt. Patauienſis eccleſia .xij. habet piſcatoꝛes: quoꝝ quilibet tres miniſtros ſe-
cum ducit. Dux auſtrie quattuoꝛ. Comes de ſchaumberg totidem. Dominus valſe pꝛepoſitus ſan-
cti Floꝛiani. Domini de trauna ⁊ de lichtenſtein totidem: qui pꝛo libitu ſuo piſcantur ac familias
ſuas nutriunt. Preter hos tamen qui in hoꝝum manus piſces adueniūt: ad teloneū huius oppidi
quadraginta piſciū modij quotānis dicuntur ex his qui ad menſurā venūdantur. Nam grādiuſcu
li numeratim vendūtur. Modius autem permagna menſura eſt ⁊ vltra ꝙ̄ reputes capax. Quid
plura. Nuſquam terram aut arenam iuxta hoc flumen effodies quin aqua intercreſcente mox pi-
ſces inuenias. Hoc quēadmodum video in oꝛnamentū caſtelli lociq; voluptatem plurimū condu-
cit. Sed adhibe amplius te mihi totumq; intuere melius. Mihi ſi caſtrum aliquod detur inhabi
tandum vbi ad recreationē viuere velim: hoc potiſſimū placeret. Quid enī eſt ad plenam leticiā
neceſſariū quod hic deſideraretur. Fateoꝛ nō eſſe hic vineta ſeu oliueta: non ficus: nō cedros: nō
poma punica ⁊ alia quedam que apud italos habentur cōplurima. Sed vina hic ex auſtria ꝙ̄ gra
tiſſima perferūtur amica nature: guſtuiq; ſuauia que nos in pꝛādio affatim bibimꝰ. Nec ex athe ſi
deſint aut ex tergeſto: quia vbi pecunia eſt illuc ⁊ vina vehuntur. Quod ſi deſunt racemi ⁊ cum ſi-
cubus: melones ſunt pira ⁊ poma admodū guſtui ſapida: ſunt ceraſa multimodi generis. Eſt aer
ſaluberrimus. Uentulus ſuauis. Si nudus inceſſeris ſi os aperueris: ſi ventrē oſtenderis ⁊ ꝙ̄tū-
uis flantis aure perceperis nihil exinde lederis. Cū eſtus eſt ꝙ̄tumuis alibi maximus: ſemper in
caſtro flatus reſpirat amenus. Pꝛoſpectus illinc ad nouem decemue theutonica milia ꝓtendit.
Uidentur montes: nemoꝛa fluuij campi colles culti vireta iocunda. Hinc trauna currit: illic hiſter
pꝛolabitur. Pꝛata ꝙ̄plurima ridentia cum tempus fert circūſpiciuntur. Pomeria circa caſtella
tria ſunt. Duo altiſſimis cōmunita foueis: nec actibus omnino nuda vbi ſtatione habentur vmbꝛa
cula contra ſolem aptiſſima. Si piſcare velis aque in oculis ſunt. Si aucupari ſepes ꝙ̄plurime
auiculis referte circūſtant. Si tibi venatio placet vix ad mille paſſus ſilue diſtāt: quarumuis fera
rum genere plene. Eſt in cole ꝓ primo nemus vmbꝛoſum altiſſimis quercubus ſeptum quod fouea
ſepſq; cingit in modum poꝛci ſeu lepoꝛarij. Ubi ꝙ̄plurime fere concluſe ſunt: illic etiam niſi ſunt
ꝙ̄plures: quos in arboꝛibus humana diligentia ad oꝛdeoꝝ vſum cuſtodit: que ibi poꝛrectis cibis
nutriūtur. In planicie feraces ſunt agri tantum frumenti ſiliginiſq; reddentes: vt ex eo quod ſu-
beſt caſtro munito facile poſſit vnum comparari. Hec foꝛis ſunt. Nunc arcem ipſam interius con-

ſpice. Eſt vt dixi ſuper alta rupe conſtructū caſtellum ex tribus partibus: ex planicie ſurſum ere-
ctum: ac ſua natura defenſum. Pars quarta duplicem habet foueam: pontē q; duplicem. Profun-
ditas fouearum altiſſima eſt. In hac parte turris eſt in celum tendens vndiq; ꝓpugnaculis com-
munita. In cuius ſummitate cuſtos reſidet qui cornu tuba perpetuo clamitat. Interdum ⁊ ruſti-
cam muſam exagitat. Murus cancelli vndiq; duplex eſt: ⁊ in pleriſq; locis triplex. In medio ve-
ro platea eſt arcularis. Ibiq; fons amenitiſſimus ſcaturit ac per fiſtulas ereas bis ſex: aquam
propinat. Fontis ambitus marmoreus eſt. Inter colūnas mediū eſt tabernaculū quod deſuper
eminet ereum mirifice ſtructum vt elchanoris opus diiudices aut policeti: cuius fabrica trecētis
et mille aureis empta eſt: ſeptem circum procere ac frundoſe vlmi tendūtur in celum que vmbrā
gratiſſimā reddunt. Cena dum eſtus eſt in cancellis apud hunc fontem paratur. Piſces ex flumi-
nibus in fonte tanq̄ in viuario reſeruantur ac dum ſedes in prandio capi piſces ⁊ in coquinam de-
ferri cernis: quos eueſtigio coctos māducas. Eſt ⁊ alius fons lapideus dulces ⁊ perlucidas aquas
effundens. Tertius in coquina eſt cuius cannule limphas in quaſlibet ollas igni admotas infe-
runt. Eſt preterea huius caſtri mirum priuilegium ſiue conſuetudo: ruricole qui circumhabitant
obnoxij ſunt queuis neceſſaria ad vſum caſtri prebere: exceptis his que maiorum habentur ſum-
ptus: dant caſeum butyrum lac lignum ⁊ fenum ad cloacas oportunū: gratis mundant domum: li-
gna ſcindunt: diſcos menſarū exhibent: ſcutellas ⁊ cacabos lauant. Poſt hec capellam vidimus
ad diuinū cultum perornatam: vbi tres are conſecrate ſunt in ambitu ſuperiori. poſt aulam maio-
rem habitatio regi parata erat vbi hec loca notaui: ſtuba vna tapetibus ornata ⁊ attrebatenſi-
bus pannis camera perampla vbi ⁊ letus aureis ornamētis ⁊ apparatu regio relucebat. Et qua
a feneſtra quedam in capellam prebebant introitum: erat ⁊ ſtudiolum perpulchrū. Rurſuſq; alia
camera propinqua poſt habitaculū extra murum caſtri pontibus ſuſtentatū vndiq; patulum in
occiduum ⁊ ſeptentrionē meridianūq; ſolem reſpiciens vbi ſemper aura ſuauis reſpirat cum ali-
bi feruidus eſtus ſentitur. Exinde aditus per potens in alteram fertur cameram que extra mu-
rum trabibus ſuſtentata eſt: ⁊ orientem arctorum ⁊ occiduū ſolem intuetur: q̄ marcſcalus regius
inhabitat. Secūdum locum dux Sigiſmūdus obtinuit qui ⁊ aulam ⁊ ſtubam ⁊ thalamum in mi-
nori cultu q̄ rex habuit ipſe ſibi pontifex cancellariū ſeruauit: vbi rurſus alia manſio ſuis mēbris
ad vſum principis erat ornata cancellaria per pulchrum thalamū in alta turri ⁊ ſub eo vitero re-
gis conſiliario: locum caſtri qui reſpicit orientē meridianūq; ſolem: prefectus arcis cum coniu-
ge ac nonnullis nobilibus dominabus occupauit. Nam etſi manſiones q̄plures fuere tum ample
tum decore cellaria ſub caſtro perampla ⁊ ſtabula multa. Inter caſtellum ⁊ flumen traunam vlla
quedam fuit aperta: quam hic pontifex breui tēpore cinxit ⁊ ad incolentiū tutelam armauit: atq;
his in locis romanorū regem ⁊ Sigiſmundū auſtrie ducem ſuſcepit: honorauit pauit atq; omnem
equitatū peditatūq; recreauit. Neq; contentus his ſumptibus rurſus cum rex linczbiam petere
iuſſet: cum cancellario viam preripuit ac patauie apud regiam maieſtatē manſit. Eſt autem pa-
tauia preclara diueſq; ciuitas inter danubiū enumq; ſita quam priſci ceſares eccleſie tradiderūt
Danubius ex mōtibus ſueuie venit enus ex alpibus que germaniā ab italia diſterminat: atq; hoc
in loco mixtus danubio nomen amittit: vrbs ipſa in longum tenditur nec magno negocio formam
inſule ſuſciperet: ſi quis ab eo foueam in danubium duceret. Nec ymi quingenti paſſus ſunt ex vna
in alteram aquam. Super vno preſens eſt ligneus qui ſexdecim habet arcus ⁊ ciuitatis partem
que trāſflumen eſt ciuitati maiori coniungit. Eſt ⁊ alius pons ſuper danubiū per quem via eſt ad
montes qui bohemiā reſpiciunt: poſt hos montes flumius alius niger admodū perlabitur: qui ex
bohemia veniens oppidulū iudeorū ⁊ tertiam patauie partem diuidens ſub caſtro preſulis danu-
bio quaſi ex oppoſito vno ſe immiſcet. Itaq; tria flumina vno in loco coniungūtur. Ac propterea
locum iſtum q̄dam verbo italico paſſum hoc eſt tranſitū vocitāt. Nam ⁊ per hunc locum merces
italie in bohemiā ferebātur. Et ſuperiores theutonici auſtriā vel hungariā petebant ſicut et ho-
die fieri videmus. in medio vrbis templū eſt diui Stephani primi martyris huius ep̄atus patro-
ni egregie ceptū ſed nondū perfectū: chorus hic admodū pulcher edificat: ſed q̄ parce nimis tā
ciuitas tum capitulū ad fabricā cōferebat. Leonardus epiſcopus magnā pecuniā ad hoc opus de-
dit. Adeoq; ideo celeriter edificat: vt quadriēnio putetur ex integro perfici poſſe. Apud hoc tem-
plum edes ep̄i ſunt ad eam partem que reſpicit enum tum capaſſiſſime tum ſplendiſſime. In
quibus Frederici ceſarem ac Sigiſmundū ducem aptiſſime collocauit: eſſet iam admodū longa
epiſtola ſi tibi oēs edium partes vellē deſcribere: ſi vel capelle reliquias ſanctas vel aureos pan-
nos q̄bus vndiq; muri veſtiti erant oſtēdere contēderē neſcio quis; princeps nō ſe is edibus egre-
gie habitare putaret: ego ⁊ regibus ⁊ ceſaribus atq; ipſis eccleſie romane ſummis paſtoribꝰ com-
mendatiſſima vel cōuenientiſſima hec palatia iudicauerim: niſi quis forſitan huſitarū more nimiū
ſumptuoſa hec ſacerdotibus exiſtimauerit: ſed nec hoc ſolum habitacula regibus digna ſunt.
Trans danubium duęq; quoq; ſunt arces epiſcopi: altera in ſummo montis cacumine: altera in

radiceſbus apud aquas vbi danubius ⁊ niger bohemie fluuius qui etiam fert vniones coniungun-
tur: eſt ad ſublimiorem arcem grandis aſcenſus atq; difficilis que tantũ ex vno angulo põt oppu
gnari. Sed tot ibi munitiones addite ſunt: tam muroꝝ ꝗ̃ foueaꝝ: vt expugnari poſſe nulla vi ho-
minũ videatur: ibi ⁊ aule ſunt ⁊ camere ſplẽdidiſſime ꝗ̃s me viderit nec ornatius aliq̃d nec muni-
tius vſq̃ eſſe putauerit. At vbi deſcẽderis in arcemq; infra iacet: ornatum maiorẽ videbis: ⁊ eſtudi
natas cameras ⁊ aulas ꝗ̃plures: lectos ad regiũ cultũ ſtratos. Mirari ergo potius ꝗ̃ cõmẽdari
potui. Sũt meo iudicio theutonici mirabiles mathematici: oẽſq; gẽtes in architectura ſuperant
At hic ep̃os precipuus eſt ſiue ſuapte natura in hoc inclinatus: ſiue peritiſſimꝰ magiſtris edoctꝰ
Vidi ego ꝗ̃plurimas arces tum apud italos tũ apud alias gentes. Sed ⁊ ille vel ad bellũ ſuſtinẽ
dũ conſtructe vel ad voluptatẽ parate fuerũt. Has vero Leonardꝰ epiſcopꝰ ad vtrãq; rẽ miro arti
ficio coaptauit: ita vt nec iocũditatẽ nec ad tutelã vlteriꝰ quicq̃ deſideret q̃ oia cãcellario ⁊ mihi
oſtenſa fuerũt dũ patauie regem operiremur. Venit aũt rex die lune cũ Sigiſmũdo duce .xij. kl's.
Julias: triduoq; menſit quem patauieñ. ep̃s cũ omni familia tam copioſe ꝗ̃ ſplendide pauit: nec
aliquẽ vel principem vel priuatũ in hominẽ qui curiam ſequeretur paſſus eſt patauie obulum ex-
ponere: cunctis ip̃e ſumptus ꝗ̃ liberaliſſime prebuit. Sed qui fuerũt q̃ verecundia ductu nollent
fercula petere illis vſq; in domũ vbertim edilia mittebantur ⁊ vina: nec potuit aliquis cibũ mor-
dere qui nõ ex epiſcopi coquina veniſſet. Cum rex maneret ep̃m ne tãtis ſe ſumptibus oneraret
tace inq̃t rex volo cũ hac vita migrauero patronus meus me arguat Stephanus: qui ſcit hec bo
na ſibi per tuos anteceſſores elargita digneq; tibi ex illis honorem impendi. Miniſtri preterea
eſculenta ⁊ poculenta: equorumq; pabula tam voluntarie exhibebant: vt tunc ſe ꝗ̃ maxime lucra
ri putarent: cum effuſius diſpenſarent. Ego mi Johannes non potui dum iſta cernerem non leta-
ri. Videbar videre priſcos illos ⁊ admirabiles viros quos tantopere commendat antiquitas: ſi-
cut de Seneca ſcribitur piſoneq; Gneo ⁊ cocta quibus ⁊ titulis ⁊ faſcibus maior fuit donandi glo
ria. fortunet deus hunc preſulẽ: vitamq; coruicio prebeat ⁊ annos neſtoris: ſapientiam autẽ eam
ſibi vſq; in finem vite preſtet quam modo habet. Nam etſi multos ſub ſe populos tenet ⁊ caſtella
vltra triginta poſſidet: ⁊ dioceſim ad trecenta milia paſſuum extenſam ratiſpana prope vſq; in
poſoniũ quod eſt ungarie opidum regeret. Tanta eius tamen eſt prudentia ſingulariſq; virtus: vt
nihil dubiũ ſit ſub eius gubernatione ꝓſtantiſſimã hanc eccleſiam tam in ſpiritualibus ꝗ̃ in tem
poralibus proſperari. Vale campiſi optime ⁊ huius clariſſimi viri laudes reuerendiſſimo domi-
no tuo meoq; cardinali tarentino et ceteris romane curie ſenatoribus expone: ꝗ̃uis tarcius unus
ipſe prelatum hunc ⁊ noſcat ⁊ amet. Ex patauia decima kalend. Julias. Anno domini Milleſimo
ccccxliiij.

¶ Conſulit que ſunt agenda in cauſa friſingeñ. ccclix. Epiſtola. clxxi.

Eneas ſiluius Gaſpari ſchlik: cancellario imperiali. S.p.d. Pauci admodum
ſunt dies q̃bus p Gaſparẽ ſacerdotẽ nunciũ tuũ de ſingulis quoad potui plene
ſcripſi: nec rem friſingeñ. aut aliã ſcriptura dignã pretermiſi. Volui nãq; potiꝰ
ſcriptis omnibus longitudine tedioſus: ꝗ̃ ꝓtermiſſis quibuſdã breuitate odio-
ſus eſſe. Sed aduenit mox germanus tuus Genericus friſingeñ. electus: et cum
eo ſilꝰ reuerſus nyeperg. Ip̃e aũt electus idcirco huc profectus eſt: q: litteris
tuis inſtructus erat vt ꝓ oppidorum poſſeſſione inſtaret. Nam ⁊ tu regi ad eã
rẽ ſcripſeras: ſed erat adhuc neſcius eoꝝ que geſta erant. nõdũ eñ lr̃e mee ad
eũ peruenerant quas ſibi ſuper his ſcripſeram. Retuli aũt ei ſeriẽ reꝝ ⁊ regis reſſum mihi datũ
⁊ ſibi ſcriptum quo percepto agnouit electus ſe fruſtra profectum huc. Acceſſit tamen nyeperg.
tanq̃ ſingularem amicum: quo cum in via ſepe contulerat de negocio: narrauit ſibi que cauſa eſ-
ſent acta conciliumq; petijt. Jo dixit ſe velle regem alloqui ⁊ cuius mentis eſſet ꝑſcrutari an mu
tari ſententia poſſet. Acceſſitq; illum heri cum iam nox ruiſſet cẽlo: petijq; vtrum in re friſingeñ.
vellet aliq̃d agere cũ frater cancellarij adeſſet Rex autem iuſſit mox electum acceſſiri: quo veniẽ-
te ſurrexit ex cubili ⁊ nõnullis paſſibus obuiam ꝓceſſit. Tũ electus dixit ſe huic veniſſe regratia
turum maieſtati regie ex cuius munere ꝓmotus eſſent: ſupplicaturumq; vt poſſeſſio daretur in
plenitudine gratie ⁊ ad hoc ſe monitum tuis litteris inquit. Rex vero habito concilio dixit ſe iaz
tibi in hac re reſcripſiſſe teq; vocaſſe ⁊ poſtq̃ reuerteris rẽ hãc abſoluendam. Grarias ꝓ reſpon
ſo electꝰ egit: ſubiũxitq; ſe ſcire nõnullos venturos eſſe etiam viros magnos qui partez alteram
ꝓmouerent. Ideoq; ſe ſupplicem petere nequid in eius preiudicium illis reſponderetur. Ad hec
dictum eſt regiam maieſtatem cancellarium expectare nec ſe velle in ciꝰ abſentia aut illo inſcio
de hac re ad cuiuſuis inſtãtiam aliquid agere. Dixeruntq; conſiliarij Henrice licet ſcriptum ſit
cancellario vt veniat: tu tamen ſibi reſcribito et mittito proprium nuncium omninoq; ipſum
abhorterio vt quam feſtinanter veniat; tum pro rebus huius eccleſie friſingenſis tum pro ne-

gocijs regijs in quibus ſua preſentia eſt neceſſaria. Nam multi caſus poſſunt accidere q̇ primū nuncium impedirent. Annuit Henricus mihiqꝫ dixit bonum eſſe vt lator preſentium Anderlinus huic ſe itinere accingeret: quod mihi quoqꝫ ex vſu viſum eſt admodū neceſſarium: qꝛ neſcio quāꝫ diligentiam habebunt college tui ad mittendum litteras. Dum hec agerent venit ex Romana curia oſilien. epiſcopus preteritus quem noſti: per hunc putabat Henricus bullas ſue promiſſiōis tranſmiſſas ſicut Johannes tolner ſibi perantea ſcripſerat. Acceſſimus ergo diuerſorium eius percontati ſumus an bullas afferret. Js retulit ſe fuiſſe ordinatū vt ipſe afferret ſecum expeditio eius longior videretur placuiſſe romano pontifici vt tabellarius ſuus Guido nomine ad te illas deferret: qui cum quindecim diebus eum preceſſiſſet miratus eſt non eſſe nobis traditas bullas deditqꝫ Henrico litteras ſibi et tibi directas ex Roma bononiaqꝫ tranſmiſſas. Quibus apertis cognouimus verbum eius verum fuiſſe: ſicut et tu ex ipſis litteris agnoſces. Nam ipſas tibi cum preſentibus deſtinamus. Nos vero opinamur bullas eaſdem ad te vel dominum Johannem car naial commolaſſe. Nam Guido ille vt accepimus ad apoſtolicos nuncios litteras habuit. Quod ſi ſic non eſt aut venetijs ſunt apud mercatores: aut Guido corruptus aduerſarijs eas vēdidit: vel ſiniſtri aliud accidit. Tum eſt perameutari diligenter: nam maxime expedit has litteras haberi in quibus fundatur ius. Nec puta Henricus auſtrales moueri poſſe vt caſtra tradāt niſi oſtendan tur bulle. Jdeo curet tua magnificentia eas omnino ſecum afferre ſi apud nurembergam inueni ri poſſunt: alioquin opus erit iterum eas ex curia ſuſcipere. Nunc autem ne mireris ꝙ nuncium proprium deſtinamus cauſas ſubiungemus. Nam prima eſt ꝙ rex ſic deſiderauit et conſiliarij ꝑ ſuaſerunt. Secunda eſt quia videmus regi neceſſarium eſſe reditum tuum in multis arduis nego cijs qui egreferet ſibi deeſſe cum opus eſt. Exinde qui vult principis gratiam is in aduerſis ſer uiat. Nam in ſecundis plures inueniuntur ſeruitores q̄ ſit neceſſe. Poſt hec videmus inſtare pe riculum in eccleſia friſingeñ. niſi veneris cito. Quia ſi veneris bene omnia dirigi poſſe confidi mus: nam rex bene affectus eſt et nyeperg adiutor. Magiſter autem Curie ſcripſit in fauorē tuū ꝛ ſicut ſepe dicitur preſentia recipit: abſentia perdit. Ulterius ſcimus dñm treuereñ. venturum qui cum ſit alter homo q̄ ſolebat nec multum tibi afficiatur: timemus ne quid in hac re ſicut pro certo intelleximus aggrediatur: et in alijs quoqꝫ poſſit tibi obeſſe. Si quid velimus dicere ꝛ que alijs temptata ſunt. Dominus etiam alius vocatus eſt vt noſti per alias litteras quas neutrali tatis amor ꝛ bauarorum fautor non ſuadebit tibi dari poſſeſſionem. Dicet periculum eſſe ꝛ quod non poterit publice clam tractabit: niſi fortaſſe per te ſit nuremberge perſuaſus. Accedit ad hec alius tibi motus qui et ipſe clanculum electo ſuo fauet: ꝛ q̄uis nunc abſit cito tamen reuertetur: nam in ꝓuinciā nō patuit ſibi et ſuis collegis acceſſus. Jtaqꝫ omnibus his ex cauſis duximus mit tendū eſſe nunciū vt ſi alie littere negligant̄ he ſaltem te cōperiāt teqꝫ adueniendum inducant qꝛ nullatenus ſuperſedendum eſt. Jnuenere aliud quod ingerit ad ſcribendum. Allocutus eſt hen ricus quendā regiū conſiliariū qui ſe oſtendit ſibi affectum. Sed q̄tum ex eius dictis comprehen dimus is magno impedimento fuit ad poſſeſſionem habendam. Jnquit em̄ nullatenus ſe regi cō ſulturum poſſeſſionem dare qui partialis videretur: ſed ſuadere vellet vt omnes cuſtodirentur introitus huius eccleſie ꝛ exinde clam ſubueniretur Henrico ad litem ducendam donec per iuſti ciam terminaretur cauſa. Sed cōſilium q̄ perniciosum ſit cernis: quaſi honeſtius ſit principi ſecu lari bona eccleſiarum abſqꝫ vllo titulo detinere q̄ ius habenti concedere. Sed non videt oculat⁹ hō q̄tū dedec⁹ rei reſultaret ꝛ q̄tū infamie ꝛ vt ꝑ hūc modū magis ſe odioſum bauaris redderet q̇ ſe hoſtē faceret ꝛ quātis moleſtijs ſe ſubijceret. Nā caſtritenens nunc ꝑ conſilium: nunc per cle rum: nunc per principes rogaretur reſtituere ꝛ interim quoqꝫ bona eccleſie diſſiparent̄. Sed ad didit homo conſilium magis inſulſum. Ait enim ſi caſtra in manu ſint regis: pro quacūqꝫ parte de claratio ſiet impetraturum regem vt Henrico eccleſia cōferat̄. Qua re neſcio an aliqua dici ſtul tior poſſit: nam hoc manifeſtum eſt in contrarium agere. Solet enim quando ſunt declarationes obedientiarum illis conſuli qui ſunt in poſſeſſione. Et cum aduerſarius iam corpus eccleſie ꝛ dio ceſis in poſſeſſione habeat Henricus vero nihil: quis dubitat meliorem futuram partis aduerſe conditione cum iura ſemper poſſeſſionibus faueant. Uoluit inſuper ille comparationem facere huius eccleſie ad patameñ. ꝑpter quam Albertus multas expenſas ſubiuit ꝛ ſuccubuit. Sed non aduertit vir meo iudicio non imprudens ꝛ ſuo valde ſapiens ibi Albertum ei fauiſſe qui nullum ius habuit: et ſe pape oppoſuiſſe. Nunc rex habentem ius tuetur ꝛ papā ſecum habet concurrētē Poſt hoc intelligo quoſdam eſſe qui tractare concordiam vellent vt crederet Henricus parti ad uerſe cū aliquibus emolimentis ꝛ ſpe alterius eccleſie: quod tam decet te facere q̄ famam et no men perdere. Nam cum grato animo erga te fuerit Eugenius ad domū tuā hac prouiſione deco rauerit: ꝛ preter oēm conſuetudinē bullas abſqꝫ obligatione miſerit: quid tū dicere poterit ſi eius gratia relicta cum eius hoſte duriſſimo reconcilieris. Plus hic ignominie redundaret q̄ et proui ſione receptum ſit honoris. Hoc non attingo profundius quia melius me noſti; ꝛ cum hic eris la

tius hec agitabimus. Poſt hec mittimtibi Henricus procuratoriū ad reſignandū prebendā ſuam ratiſpañ. Itaqꝫ rogat vt quādo illac redeūdo tranſis capitulū accedas: regeſqꝫ vt aliū germanū tuum eligat in canonicū ⁊ liberans Henricū abſolutione ſtatutorū quieſcere velit vt ſolum Franciſci nomine detur pecunia: quod exiſtimat per te non egere impetrari poſſe: qui apud eos dilectioni es ⁊ reuerentie. De via vero per quam tibi rex couenieṅdus ſit non poſſumus aliquid certi ſcribere: ſed nobis expediētius videtur Viennam vt ꝓficiſcaris ad regem. De nouitatibus ſcripſi in alijs litteris omnia. Poſt illa venerūt ex finibus hūgarie regis polonie ⁊ dñi cardinalis epiſtole: magnas ⁊ felices nouitates referētes: ſed rex aliud cardinalis ſcribit: plus ille hic caſti⁹. Exemplum earū tibi cum his mitto. De italia nihil eſt plus noui niſi quod refert oſilieñ. conuentū habēdum eſſe inter oēs principes ⁊ cōmunitates italie papa ⁊ aragonū rege interfuturis: ſed nondūꝫ eſt de loco conuētum. Id ſi fiat nō parui momēti erit. Nos illis de rebus nihil olfacimus. Vale feliciter ⁊ reuertere abſqꝫ mora viarū diſcrimina vt noſti aſtute cauendo. Suadet nyeperg vt omnino venias cito ſi tuum honorē ⁊ exultationē optas. Henricus hodie Viennā verſus pergēs a nobis eſt abiturus. Ex ſancto Vito. v. Januarij. Anno dñi. M.cccc.xliij.

¶ De comedendis politicis ⁊ aliquid de Petro noxetano. Epiſtola. clxxj.

Johānes campiſius Enee ſiluio imperialiſqꝫ ſecretario. S.p.d. Litteras dediſti pridie idus octobris ex Vienna ad me perferēdas ego illas rome idibus nouēbris Johanne noſtro tolner reſtituēte accepi: habeo grās humanitati tue de tua erga me beniuolētia qui vti ſaluti mee timuiſti iſtinc patriā ⁊ meus repetentis: ita et ſoſpitati mee gratulatus es: cum primū ex meis ad te litteris accepiſti: ſcias me ſoſpitem ſcias aduenīſſe: res meas fuiſſe itineri cōmiſſas: quod nō niſi tua diligētia et Mathei noſtri opera peractū eſtimo: immo certū mihi perſuadeo me cogit vt ingētes tibi ⁊ illi gratias ⁊ quātas ex animo poſſuꝫ agaꝫ: etſi ex venetijs nondū de illis quicꝙ ſenſeriꝫ. Scripſiſti me parce res tuas apud inſubres attigiſſe in quo nōnihil accuſari a te video: ſcripſi cauſas cur mediolanū non acceſſerim. quippe qui ſemigunforū apud romanā curiaꝫ cum euāgelio abeſſe ⁊ iterum cum nouariam nō ierim: ratio apud me fuit ⁊ conſiliū nō condēnandū ſi mihi credis me excuſatum habebis: ſi minus doleo te ex mea quam mihi aſcribis negligentia moleſtiā vllam accepiſſe. Tue tamen humanitatis fuerit ⁊ noſtre inter veteris beniuolētie ⁊ familiaritatis veniaꝫ mihi cōcedere: etiam ſi minus vti vis in re tua ocioſus fui deſideriū tuum ⁊ ꝑollitica Ariſtotelis cōuerſa ꝙprimū in tanta locorū diſtātia licuerit aſſequaris curabo ipſa alia aut alia via vt iubes explere. Nec me pecunie timor afficiet. Vtinā nō me magis mea que tibi vtinā ſibi nota eſſet: nō me magꝫ inꝙ ſolicitaret: aut efficeret egeſtas: A qua tamē ſi me ſummi pōtificis dicta ⁊ heri mei amor ⁊ gratia nō fallūt: magna ex parte leuari puto. Et fortaſſis ipſe de hic aliquid ex me ſenties priuſꝙ he littere hic ad me aſcēdant. Sed ad rem noſtrā venio. Credidi bene ⁊ quod amici ⁊ mei officij eſſet facere ſi te prius de precio libri admonerē: et ipſe diligentiā meā in perquirēdo libro agnoſcens ⁊ cōſtantis animi tui libertatem cernerē. Si ꝗdem iſtius modi librū qui meus fuiſſet habuiſſem: iam dudū dono ad te mittere curaſſeꝫ. Proinde ne credideris voluiſſe me: aut velle in eo quod mihi tecum ſit negocio indēnitati me cōſulere. Sed quod ais ſi minori precio ꝙ ſcripſerꝫ haberi nequit libet id aut conferre: minus te ꝙ voluiſſem liberalē oſtendis: nam verbis illis admoneor librū illum quāti minoris emam: quod argumentū eſt animi pauloplus ad nūmos ꝙ oporteat affecti: ego vero vt ſcias ꝙ libere in re tua ꝓ vſu noſtre familiaritatis agere poſſum: curabo pro viribus ⁊ ingenio meo vt librum ꝙoptimū habeas: ita tamen vt me nō imprudentē emptorē iudicare poſſis. Tolner noſter ita mihi notus eſt: vt nota magis nulli domus ſit ſua: ⁊ iam cum eo de re locutus ſum libro reperto ⁊ empto conſiliū capiemus: ⁊ quod melius viſum fuerit: vt deſiderio tuo ſatiſfiat ſequemur. De Petro noxetano noſtro niſi me fallat memoria: ſcripſi ad te aliquid poſterioribus quas nondū acceperas: quaſqꝫ nunc per Mathiam campſoreꝫ accepiſſe debuiſti: qui ad reuerendū dñm meum legatū iam diu reuerſus eſt. ꝙ ſi nihil ſcripſi ſimile certe vt ſcribis monſtri eſt: niſi forte debilitas oculorꝫ meorum id effecerit. Noxetanus noſter optime valet: ⁊ indies ditior ⁊ tamen vir melior ⁊ magis amicitie cultor euadens. Heri mortē quam certe humane ⁊ grauiter tulit fert ſapiētis Solus viuit: vt idem corpore ⁊ animo liber. Edes cōductas nō ſuperbas: ſed liberales habet: pueros quoqꝫ ⁊ equos ꝗbus eum rome vti neceſſe eſt. Quid autem officij gerat me rogas: immo quid officiorū rogare oportuit. Et ſcriptor apoſtolicus eſt: ⁊ abreuiator eſt lector contradictarū: cauſas nōnunꝙ ſolicitat. Unde lucra ex his oībus capit. Eſt preterea in amicos liberalis ⁊ ocioſus ⁊ adeo officioſus: vt inde me conſcio plura iam damna ⁊ incōmoda receperit: que tamē idem nihilipēdit. In te vero me teſte eo perſeuerat animo quo ſemper fuit: fortunis tuiſqꝫ honoribus tam letus ꝙ dici a me nō poteſt. Sepe de te eſt inter nos amicus ſermo: ſepe te preſentē ⁊ cōciliorūꝫ noſtrorꝫ participē fieri optam⁹. Sepe dum a laboribus laxare iuuat

animos q̃tum inter noſtras occupatōes licet ſunt nobis ob tuam abſentiā quam cōtinuo recolimus iocunda ſolatia. Quod ad te nihil ſcripſerit tuis litteris vt ſcribis ꝓuocatus: miror admodū ⁊ apud illam maximā de hoc querelā ꝓpoueni: ⁊ ſi forte in noſtra taciturnitatis lege cōfidit. Deinde aduerti que grauitas de generoſo animo: ſcripſiſti qualis fuit Alexandri tui exitus. Item que de Hanibale quoq̧ breuiter: ſcite tamen ad te dicta ſunt. Uale feliciter ⁊ tibi felicem ac cornicis vitam (qualem Theofraſtus moriēs ⁊ naturā accuſans optauit que hoībus tam breuē dediſſet) tribuit omnipotēs deus. Poſt hec Noxetanus noſter cum apud fratrē Petrum querelā quā dixi ex me ꝓpoſitam audiſſet: multa hilaritate fuſus a riſu vix finem faciens ac verba tua iterum atq̧ iterum relegens (oſtendi enī illi tuas ad me litteras) excuſatū apud me fecit ſcripturūq̧ omnino ad te pollicitus eſt: confeſſus palam binas dūtaxat ex te litteras accepiſſe. Uegius tuis ꝓſperis rebus exultans ſaluū te ex animo iubet. Idem facit ⁊ Jacobus caluus venerabilis vir centeſ ciuis ⁊ canonicus ſeneñ. homo: quo natura neq̧ meliorē genuit: neq̧ ſuauiorē: in cuius pectus aiam credo profiluiſſe meam: ⁊ ita vt Ariſtophanes poeta ait ex duobus corporibus vnam factā eſſe inter nos animā. Is inq̃ ſalutes tot tibi mittit (placet enī mihi ſic apud te loqui) quot ſunt auis in corpore plume. Hec ad te ſcripſi: modo rebus ſic exigētibus: ⁊ vt tibi parerē qui iuſſiſti ne legem taciturnitatis noſtre ſeruarē: ⁊ q̃tum licuerit ſcribam ad te crebrius eo tamen pacto vt lex ipſa taciturnitatis firma maneat: que eſt vt liceat nobis adinuicē nō ſcribere. Uale iterum ⁊ me ſine fine: quod etiam atq̧ etiā rogo atq̧ obſecro cōmendatū fac magnifico Gaſpari in eiuſq̧ amore et gratia perpetua cōſerua. Rome idibus nouembris. Anno dñi. M.cccc.xliij.

¶ Dubitat an vxorem ducat cum ſit inops. Epiſtola. dcxij.

PEtrus noxetanus ſcriptor apoſtolic⁹. Enee ſiluio poete ⁊ amātiſſimo fratri. S.p.d. Cognoui ex litteris quas eſtate decurſa per Nicolaum caſtellanū ad me dediſti: ⁊ iterū ex his quas noſter campiſius ex te nuper recepit: admiratū te fore ꝙ tecum diu tacuerim idq̧ ꝓpterea factum putare videris: q: vir magnus ⁊ diues euaſerim: ſic enī ſcribis: ego vero irrideri ſcriptis hmōi mererer niſi tuus erga me ſingularis amor mihi foret exploratiſſimus: nam ſi pro tua in me beniuolētia ⁊ charitate maxima quicq̃d ad me ſcribis in bonā recipio partem: ſi tamen vt tibi perſuaſū eſt vir magnus ⁊ diues eſſem: nō ſolum litteris ſed donis quoq̧ te ſemper viſitarē: nec quēq̃ ſpernerē: ⁊ preſertim quē plurimi facio atq̧ vt meipſū colo amo ⁊ obſeruo: ſed quia conditio mea tam tenuis eſt vt nec amicis nec mihi ꝓdeſſe valeam: taceo nec amicoꝝ aures obtūdere audeo nil preter verba offerre valens dum vir cardinalis ſancte crucis cuius memoria nunq̃ ex me delebitur: ſpes erat mihi nō mediocris: que tota cum illo cecidit: ſcriptorē ſicut noſti: ⁊ item officium cōtradictarū pecunijs emi: quarū pars amicorum fuit mutuo mihi cōceſſa: ⁊ eam cum iam reſtituiſſē ⁊ ſperarē aliquid ex is officijs cumulare: ecce infelix ⁊ inopinatus cardinalis obitus quo humi ꝓſtratus ſum: oportet nāq̧ ꝓprijs ſumptibus me viuere: ⁊ ex ſudore mearū manuū ⁊ per deum immortalē. Enea mi ſuauiſſime hodierna lucra vix alimoniā prebent. Noſti fluctuationes curie. Si pacata foret eccleſia ⁊ in integrā dominus noſter haberet obedientiā: viuere ex his officijs poſſem. Scribens tamē ab ortu ad ſolis occaſū tanq̃ copiſta. Incumbūt preterea multa onera que nō omnes norunt. Pater adhuc viuit grandeuus ⁊ pauper: qui a me nullo pacto eſt deſerēdus. Eſt ⁊ filia que mihi florentie nata eſt ex puella: quam nunq̃ cognoſcere potui cū eſſet virgo: ⁊ optimorū morū niſi ꝓmiſſione data matrimonij. Et licet nec teſtis adeſſet nec animus occurreret: vrget me tamen cōſcientia: ⁊ preſertim cum iterū grauida ſit ⁊ ꝓpe partum: inhumanū puto eam deſerere. Eſt enī bene nata: honeſte nutrita: ⁊ oēs bonas partes haberet ſi adeſſent opes: ſed pauper eſt. Exiſtima nunc hūaniſſime frater q̇bus implicer curis. Equidē nō valeo reſpirare. Que omnia ad te ſcribere dimiſerā ne te dolore afficerē. Utcūq̧ eſt nō deſpero tamen nec deſperabo vnq̃: quia iuuat deus in ſe cōfidentes. Ego te oro ſaltē mei cauſa qui ⁊ animo ⁊ corpore ſum tuus: ⁊ ero dum viuā: parti vt noſtre faueas q̃tum potes. Poteris aūt ſi voles plurimū: nec te penitebit in poſterū. Quo animo erga te ſum. Campiſius noſter tibi ſcribit. Ego tui tunc obliuiſci potero dū moriar: ſi ſenſus cū morte pereūt. Senis vidi nobilē ⁊ clariſſimū patrem tuū optimū ⁊ tibi hūanitate ⁊ ceteris nature atq̧ animi dotibus ſimilē multaq̧ tum ipſe tum ceteri neceſſarij quibus abūdans obtulerūt: q: me tibi amicum ſciebant. fuiſſemq̧ is vſus ſi neceſſitas incubuiſſet: tu ſi vnq̃ has partes repetas quod dij faciant: etiamſi vir maximus ſis caſulā meam intrare dignaberis: ⁊ quod fuerit appoſitū comedes ſiue vxorem ducam ſiue ipſa caream. Interea ſi quid ad me ſcribis inmenſa medicoꝝ exponi litteras iube ⁊ vale optime. Ex roma die. xviij. nouembris. Anno. M.cccc.xliij.

¶ Pollicetur ſuam diligentiā in rebus apud ſenatum viennēſem. Epiſtola. dcxiij.

Ndreas donatus eques venetus. Enee ſilvio poete doctiſſimo. S.p.d. Nuper rime lr̄e tue mihi obſignate fuere q̄s libenter p̱legi: ⁊ eo libentius quo clarius ſalutē magnifici Baſparis cōcepi:q̄ mihi p̱pe domū clariſſima ē: vibi p̄terea ex ip̄s lr̄is quid de re pecuniaria qua cū hoc ſenatu agere habet ad me ſcribis quidue nūcij veſtri huc p̱fecti ſapiēter attulerint luculētius p̱cepi: deus quidē mihi teſtis eſt: quē animū quā mentem quā diligentiā in oībus cōmodis ei⁹ ſp̱ habuerim: hēam ⁊ habiturus ſum: cetera p̄termittēs mō ſatiſfacere ⁊ inſuire poſſem ſue magnificentie: cui p̱ ei⁹ ſumma in me beniuolētia quā magnifacio obnoxi⁹ ſum: nec me vllus labor grauaret aut pōderis q̄titas aut verboꝝ p̱latio q̄ paſſim maria eſt in rēpu. et q̱bus q̄nq̄ aures aliene obtrūdunt. Oia nā in me cōcurrūt ad rem ip̄am bene ⁊ opti me cōficiēdā: q̄ niſi a me ita magnū fieri poſſit quo beniuolētie ⁊ dignitati ſue gerere morē mihi ſatis eſſet: ſ; ſicut ſcit eius magnificētia q̄ noui mores huius reipu. cuius voluntati maiores ⁊ mi nores ſuccūbūt ſum ciuis hui⁹ ciuitatis ⁊ dignitatis locū aliquē tenēā: tū deeſt mihi ptās aliquid faciendi ſine auctoritate ⁊ mandato hui⁹ ſenatus q̄ regimini oim preſidet. indulgeat ergo magni ficentia ſua ſi ita ſufficiēter votis eius nō ſatiſfit. cognoſcit em̄ rerū cauſas q̱b⁹ res ip̄a deſerꝭ q̄ tū differꝭ nō auferꝭ: ſemp̱ aūt in ea re ⁊ ceteris me promptiſſimū habebit q̄ oēm operam curā et ſtudiū adhibere nūq̄ deſiſtā: quod reliquū quidē eſt a nuncijs veſtris ſniam ⁊ opinionē meā viue vocis oraculo ſenties quā eius magnificētie referre poteris: cui me obnoxium cōmēdatū facias. Vale felix ex venetijs die. xij. Januarij. Anno. M.cccclxiiij.

De politicis Ariſtotelis et de Vegio poeta et Leonardi aretini morte. Epiſtola. clxxv.

Johannes campiſius Enee ſilui o poete doctiſſimo ac sereniſſimi domini regis ſe cretario. Salutem pluri. d. Eram animo nimis perturbato cu; mihi hodie mane ad ſcholas baſilice principis apoſtolorum Noxetanus noſter litteras tuas reſti tuerit: preſente conte noſtro ſenenſi. vnico vite mee ⁊ anguſtiarum mearum ſola tio atq̄ refugio. Illis lectis non potui hilaris per id temporis nō fieri tum q̄ ex alijs tuis ex ſancto Vito ad viceſimumſextum decembris ad me litteris dubius factus extiteram: ne me ⁊ noxitani ad te littere minime perueniſſent: tum q̄ propter ſcripta tua eam te mihi attulerunt quem ſemper optime noui: nam ⁊ amicitiam tuam ſolidam eſſe oſtendiſti ⁊ libertatem loquendi inter nos: vt liber conſtitutam eſſe probe atq̄ egregie declaraſti. Ex ipſa quoq̄ verborum tuorum copia ⁊ facilitate ⁊ rerum pondere quas neſcio an dicam grauius: an or natius: an potius modo vtroq̄ attigiſti. Exhibitus es mihi rhetor ⁊ poeta nobiliſſimus: de hinc quidem grauis doctiſſimusq̄ philoſophus. Cum iterum atq̄ iterum epiſtolam tuam relegiſſem: quinimmo ⁊ vnum dico quod forte ridebis: prophetam te certis in locis epiſtole tue de meipſo affirmare poſſem: quorum locorum propheciam libenter aperirem: ſed omnia tam litteris man dare q̄ coram explicare licebit. Habeo enim que vt verbo tuo: vtar mihi expuēda eſſent que ta men apud noxetanum expuere non potero: quo eum officiū ⁊ omnes horas dicere ⁊ licet ⁊ iuuat. Noſti enim q̄ ſit in celebrando officio ⁊ libens ⁊ religioſus. Librum politicorum vt alias ad te ſcri pſi ſenis, inueneram: ſed rome nondū inuenire venale potui: ⁊ ſic non illi inueniendo exactiſſima di ligentia intendere quod mihi credas velim. Non eſt certe rome illa librorū venalium copia que florentie gentilium preſertim ⁊ horum maxime quorum eſt noua aretini tradictio. Tu tamen cer te habe mei voti tui implendi gratia non quieturum: niſi ſtatim vt librum hunc q̄plurimum licue rit habeas. Et quia difficilimum experior venditorem: nec etiam facile eſt habere qui illum mihi niſi ad breue commodet: ſtatui ſcriptorem inuenire qui librum ipſum veloci manu bona tamen lit tera tranſcribat. Et tranſcriptum Mediolanū mittam ad Sigherium vel Antonium: vt iubeas aut per aliam viam illum ad te deferri curabo: quēadmodum Johanni tolner melius videbitur. Habeo gratias humanitati tue qui magna leticia intellexiſti: vt ſcribis cōcepiſſe me ſpem fortu ne melioris. Verū nimis poeta in poſtremo ſermone fuiſti: preſertim cū dixiſti te mihi minus ſpe rare. De noxetano noſtro ſic eſt vt ſcripſi: non muto ſententiā: q̄q̄ nō illis eſt fortunis: aut hono ri bus q̱bus eum dignū cenſeo. Tu recte potiſſime locū illum de ipſo facetiſſimeq̄ attigiſti. Verum vt verius de hoīe amiciſſimo noſtro accipias: ego etſi dixerim me non mutare volo tū moderari ſniam: nam nō eſt res ſua tā ampla q̄tum forte, ip̄e ſuperiorib⁹ ad te litteris ſcripſi: vel tu ex eiſdē accepiſti: ⁊ ſi vt affirmaui pueros ⁊ equos paſcit: nā neq̄ ſunt hoc tempore in curia hmōi lucra: ſed abundantia vt aiunt cordis locutus ſum. Caluū noſtrum tui nomine reſalutaui vt iuſſiſti. Fuit illi reſalutatio iocundiſſima ⁊ gratias habet ingentes ⁊ tuum ſe eſſe profeſſus eſt. Contes noſter q̄ iocunde litteras tuas totas legerit: ⁊ de te q̄ auide audiuerit: quātoq̄ in ſermone de te fuerimus

non eſt vltra tibi aperiam:qñquidem iam tibi per me cognitum extat vnam eſſe illius et meam
more ariſtophanis aĩam. Vegij noſtri fortuna ſi ad eum ſpectes:aut admodum tenuis eſt aut nul
la:ſi ad tempora noſtra quibus vere vt ſcribis dicere poſſumus:exurit in tactam pararidi ni ven
dat agauen. Eam vel magnam dices vel minimam. Nã preter id ꝙ ſacras ſummi pontificis edes
⁊ quadram colit. datarius eſt:quod minus tamen haud eſt illi lucroſum volenti ſe:quod conſtãter
facit bonũ virum conſeruare. Que res facit:vt ego ex eo officio:neqꝫ diutior neqꝫ diues fiat emolu
menti tamen aliquid habet ꝙ abbreuiator eſt:⁊ nouiſſime ſancti petri in vrbe canonicus factus
extitit. Hec vt dixi ad hoiem parua ſunt. Verũtamen vt maiora ſint ꝗ̄ que ipſe poſt tot ⁊ tam os
tanꝗ̄ varios tot annorũ labores mereri potuerim qui nihil certe preter dedecus ⁊ rerũ omniũ
quibus reliquã vitam tueri poſſim tenuitatem ne dicam indigentiam poſſideo. Quo nemo cer
te eſt philoſophior ſi modo phi eſt: bonoꝝ externorum omnino nihil habere. Ex his ⁊ ex principio
epiſtole vbi me fuiſſe animo nimis perturbato affirmaui:ſcio negaueris me phm et recte. Nam
⁊ſi ſapientum amator ſim:⁊ mihi placeat ipſa ſapientia:⁊ pholoſophorum ſtudia me aliquando de
lectarunt ac delectarent ſi mihi adeſſent facultates:tñ tamen abeſt vt me philoſophum cenſeri
ab vllo abs te etiam velim vt nihil a me magis ſit alienum. Neqꝫ illam ſtoycorum aut peripathe
ticorum ſapientiam attigiſſe me vlla ex parte experior:vt vel nulla quod ſtoycorum eſt:vel mode
rata quod peripatheticoꝝ animi perturbatio mentẽ attingat. Sum enĩ de numero mortaliũ quo
rum vt quidam poeta apud Ciceronem inquit. Nemo eſt quem nõ attingat egeſtas morbuſqꝫ. de
rebus legati ⁊ exercitus pannonum in thurcos iocundiſſime legi. Tametſi illa vobis tamdiu vete
ra ſint:que de euerſione ſophie ciuitatis in cineres:noua certa accepimus apud quod ⁊ fama eſt
ſed nondum certa captam eſſe andrinopolim primam citra mare magni thurci ſedem:captũ quo
qꝫ ⁊ eius filium:ac ipſos thurcos adeo in fugam eſſe conuerſos:vt finem nondũ facient fugiendi.
De quibus rebus iam apud vos nunc fortaſſis idem rumor:vt ita dicam volitat. Noxtranus ad te
ſcribit. Vale rome die ſeptima Februarij. Anno. M.cccxliiij. hec iam diu ſcripta ⁊ ad te ferenda
fuerunt. Verum comperi ex Johanne tolner nuncium iam reuertiſſe. Unde effectũ eſt vt poſtea
vſqꝫ in hanc diem tabellarium non habuerim cui has cõmittere potuerim. Interea vero tempo
ris cum librum politicorum venalem nullomodo reperirem:tametſi multoꝝ ⁊ maxime librario
rum aures obtunderim. Vix inuenire licuit qui librum mihi cõmodatuꝫ faceret niſi ad valde pau
cos dies:decreui vt librum ipſum politicorum potius habeas qualemcunqꝫ ipſum habere poſſuꝫ
⁊ id quamcito:ꝗ̄ nimium differendo expectationem tuam vehementem ⁊ honeſtiſſimam offen
dere. Itaqꝫ a cardinali de colũna exemplar habui:⁊ ſcriptorem ſatis eruditum inueni qui celeri
ter vt fidem dedit hoc opus abſoluet:abſolutum curabo adiutorio tolner qui nuncios patrie no
uit ⁊ mores vt quamprimum illud habeas. Erit autem liber hic in papiro propterea ꝙ ſcriptorẽ
nondum habere potui qui in pergameno ipſum ſcriberet ea littera ⁊ eo tempore quo conueniret
⁊ oporteret. Nam vt dixi non poſſum diu exemplar tenere. Scriptum ergo mittaꝫ ⁊ deinde ſi ma
lueris aliũ pulcriorem habere ꝗ̄ munus meũ exiguum tenet faciam vt miſeris. Sed reuera nihil
mentior dum tibi quas dixi in hac re difficultates predico. Vt autem non ignores quibus in fini
bus me mea teneant facta:fui hactenus nauigans inter ſpem ⁊ metum fortune melioris. Verum
nunc quadriduo ſpes redire cepit:⁊ quidem paulo maior ꝗ̄ adhuc apud me fuerit. Nam cũ ꝓ for
tuna rogaretur audiui amotas eſſe feras ⁊ talia ſunt reſponſa vt credi poſſit me poſſe certius ꝗ̄
antea ſperare. Sed vale:nam dum tecum libenter loquor inepte ineptius ineptiſſime tibi homi
ni aptiſſimo ſcribo. Verum dabis familiaritati nr̃e ⁊ mee de te fidẽtia veniã. Rome ſecũdus mar
tij ſcriptor iam dimidium librum politicoꝝ ſcripſit. Cum abſolutus fuerit tolner noſter vir certe
bonus curã habebit illũ ad te per nuncium fidum tranſmittendi. Vale datũ vt ſupra. Clauſis iam
litteris meis ⁊ illis iam noſtro tolner deſtinatis qui illas ad te deferri curaret:reddite mihi fue
runt littere tue date in labaco vindelico vt ſcribis oppido xviij. Februarij. Quod de libris politi
corum Ariſtotelis ſcire optas ex litteris meis preſentibus intelliges. Ex hac cedula morte Leo
nardi accipies aretini ⁊ in eius officij locum ſuffectũ eſſe pogiũ apud illam florẽtinoꝝ democra
tiam. Placuit mihi ⁊ bene a te factum eſt ꝙ de receptis bullis eccleſie friſingeñ. ⁊ de futuro optio
imperialis cancellarij animo cũ id rediens reſcierit aliquod grauiter ſcripſiſti:laudata etiã ſum
mi pontificis ⁊ ſacri ſenatus liberalitate. Fui itaqꝫ in ea apud dñm meum. Is te vehementer de
multis laudauit ⁊ cupere ſe dixit re ipſa oſtendere ꝗ̄ ſit plurimum virtuti tue affectus:quam gra
to erat animo ꝙ illum conſtãter amas. Quare ſi quicq̃d ex eo cupis fac vt ſciat:inuenies te apud
cum nõ paruũ neqꝫ poſtremũ locum tenere. Et quoniã iubes cauebo ſummopere pro viribus ne
legẽ noſtre taciturnitatis obſeruem:preſertim cum ſciam te multum hanc abieciſſe cur a me ſer
uari non debeat. Vale. Datum rome feria tertia poſt diem palmarum qua die litteras tuas acce
pi. Et conte noſtro infinitas ⁊ gratias ⁊ ſalutes habe. Apud Vegium nondum fui. Ad Noxetanuꝫ
noſtrum nunc pgo vt ab eo litteras ad te capiã ſi paratas habuerit:quas cum his meis ad te mit

ram. Uale iterum. Non põt nõ ꝓdeſſe mihi cum ad me ſcripſeris: vt in litteris tuis aliquid adiãcias verboꝝ quibus veluti calcaribus quibuſdã heros meos ad mihi benefaciendum vrgeri a te velle videaꝭ: ⁊ ſi optimo ſit erga me animo. Uale vt ſupra.

¶ Fedus inter veneros ⁊ ducem mediolani factum eſſe. Epiſtola.clxxvi.

Iacobus ꝺ arzimboldis doctoꝛ. Enee ſiluio poete ſingulariqꝫ amico. S.p.d. Gratiſſimum fuit nuper ex tuis intellexiſſe litteris te eſſe ſoſpitem ⁊ eo dignitatis gradu ꝓuectum eſſe quo sereniſſimus dominus noſter romanoꝛu rex dignum te officio ſecretarij iudicauit. Et recte quidem vt cetera omnia ꝓ ſumma ſua prudentia ſiue fidem: ſiue doctrinã: ſiue multarum ⁊ maximarũ rerum experientiam fuerit cõtemplatus. Ego certe hoc argumẽto tue dignitatis gaudeo: ac ſi eodem mecum parente genitus eſſes: quãdoquidem ex ipſo preſertim tꝑe vna viuentes familiaritatẽ ⁊ beniuolentiam diuina cõſuetudine ⁊ honeſtis autoꝛibus hauſimus. Te ſemꝑ germani fratris loco dilexi. Porro igitur ſumma cõfidentia omni opera mea vbicunqꝫ ſenſuram illã cognoueris ad argumentum aut conſeruationẽ rei vel honoꝛis tui nõ minus vti ꝙ fratre ⁊ optimo amico ſaceres. Ego qꝺ de ꝓpoſitura mihi addidiſti onus libens ⁊ amplectoꝛ ⁊ ad exitum vſqꝫ ꝑducam vires aut ingeniũ modo nõ defuerint. Interim curabo ea ſarcina que reliquias quaſdam mee legatiõis habet me explicare. Dehinc quicquid fieri poterit quidue facto fuerit: opus te meis reddã certioꝛẽ litteris. Uale ⁊ vbi aliquid ocij fuerit ſi res digne occurrerint quas dietim cumulatioꝛes euenturas confido fac me ꝑticipem. Ego quid ſcribam nunc nihil aliud dignũ habeo ꝙ eſſe deo iuuante inter illuſtriſſimum dñm meum ⁊ ducem illuſtrẽ ligam factã: nõ recõciliationis modo oim ꝓteritarum iniuriarũ rubiginem extergentẽ: ſed ſocietatẽ amicitiaꝫ: ⁊ qꝺ ipſe ego deſperabam taliꝫ animoꝛũ vnitatem: vt vnius incõmoda ab alterius dãnis ſecerni nõ poſſunt. Uale ex mediolano die.xiij.octobꝛis. Anno. M.cccc.xliiij.

¶ Epiſtola ioco ſa. Epiſtola.clxxvij.

Iohannes peregallus ſcriptoꝛ apoſtolicus Petro gemigero. S.p.d. Philoꝛciũ quã hic amaſti tumidum ventrem gerit: ſiue is ventus eſt: ſiue cibus nimius Johãnes nurembergẽſi. ſecretarius vtrem putauit illius ventrem vino plenũ: aſcenditqꝫ ſuper calcauit preſſit omniqꝫ ſtudio nixus eſt vt vinũ depꝛimeret: ſed nihil ꝓter ventum exiuit. O ſi lachꝛymas cerneres ⁊ planctus audires: quibus miſera poſt tuum abitum ſe macerauit. Certe niſi Johannes opem tuliſſet: aiam exalaſſet miſella: q: neſciunt mulierculé vt viro flammas amoꝛis ferre. Sed abiſt nũc quoqꝫ Johãnes: neſcio quid actura ſit infelix: mihi ſi eſſet theuronicus ſermo adirem feminã: ſolarer ⁊ blandis verbis recrearem. Sed nihil mihi cum factis alemanis preter tactum eſt. Ipſe incipidus eſt niſi verba ſint. Subdelegabo igiꞇ Michaelem noſtrum q̇ ⁊ verbis Ulixes ⁊ factis Achilles. Tu vale ⁊ mei memoꝛiam geſta. Ex baſilea. Anno dñi. M.cccc.xliiij.

¶ Petit confirmari priuilegia heremi camalduleñ. Epiſtola.clxxviij.

Ambꝛoſius camalduleñ. sereniſſimo ac ſacratiſſimo impatoꝛi Sigiſmundo ſemꝑ auguſto felicitatẽ ⁊ ſubiectionem. Quod ferraria tam repente diſceſſurũ me queſo negligentie aſcribat: aut contẽptui maieſtas tua. Fuit eñi rõnabilis profecto cauſaque me vrgeret ad exitum: ſatiſqꝫ feciſſe ⁊ officio ⁊ affectui meo viſus ſum: qui ⁊ auguſtam faciem tuã videre ⁊ mitti illo tuo ac ſuauiſſimo eloquio frui meruiſſe. Accedebat ꝙ ſingularis amoꝛis tui vadã acceperam: cũ priuilegium auguſte memoꝛie karoli patris tui ſumptũ ex manibus meis quo tantus ille vir camaldulẽ. heremum ⁊ oꝛdinem ſub ꝓtectionis ſue cura ſuſceperat imitatus maioꝛeſqꝫ ſuos confirmare: atqꝫ innouare te velle tua ſponte benigniſſime pollicitus eras: cum viciſſim dulce amoꝛis noſtri pignus Criſoſtomi vitam a me cõuerſam ex greco benigna ſuauitate ſuſcepiſſes: nihil dedignatus exiguũ munus quod pꝛo dignitate materie maximũ exiſtimares. His ergo rõnibus Auguſte ceſar inductus: cunctatus nõ ſum neceſſitate impellẽte maturare ad reditum. Litteras tamen dare ad clementiã tuam conſilium fuit quibus ⁊ officioſiſſimũ in te animũ meũ meqꝫ maieſtati deditum: ⁊ penitus obnoxiũ declararem: ⁊ poſtularem ſupplex vt innocationem illã paterni ꝓuilegij quã tanta liberalitate ꝓmiſeras accelerari gratiſqꝫ expedire iuberes: neqꝫ eñi vt corã excuſaui argentũ: aut aurum mihi eſt emulo apl̄ice paupꝛtatis qui litteras illas tangaris indultas queaꝫ redire ſi pꝛecio careꞇ ea gratia. Ab te igitur ꝑ ſerenitatem tuam dulcemqꝫ clementiã peto Ceſar inuicte: vt id quodcũqꝫ eſt muneris imperij tui famulo digneris elargiri: quo ſit ⁊ pietas notioꝛ ⁊ vberioꝛ. Decet eñi regiã maieſtatem dono ſingularis libertatis excellere: id te inſtitutũ pꝛe

ter ceteros maiores tuos imitari ſolitum: atq amplectari magna conſtātia pergere: q mihi perſuaſum eſt: ne agam pluribus vt qd cupio impetrē ne diffuſus videar erimie pietati tue. Sereniſſimum dn̄m meum tranquilla romani imperij pace fruentē ⁊ barbarice feritatis domitorē xps dn̄s noſter omnipotens ſeruare diutiſſime dignet incolumem: ⁊ tuo donare felici ⁊ ex corde petimus ⁊ oramus. Bonomie. xiij. ſeptembris.

¶ Littere pmotoriales ⁊ commendaticie. Epiſtola. clxxix.

VEnzeſlaus bohemus. S. p. d. Canonicis Uratiſlauieñ. eccleſie. Nihil dubiū apud nos arbitror: quin Johānes ploſo vir bonus ⁊ frugi plenū ius ⁊ certum habeat in altari quod ſibi reſignaui. Sunt tñ quidā adeo ſitibundi beneficiorū: adeo ambitioſi atq nepharij: vt nihil pacificū velint dimittere: ſed nunc hos: nunc illos moleſtent quorū conatibus tanto diligentius eſt reſiſtendum: q̄to iniurias fieri ab eis noſcimus iniquiores. Idem agere vos ſentio circa eccleſie veſtre bn̄ficiatos quos aduerſus moleſtatores cōſuluiſtis ſemp tueri. Si tñ aliquid pces mee apud vos valent oro: precor: obſecro: vt Johānis iuribus faueatis: eumq defendatis: ne opprimi iniuſti queat: qua in re: ⁊ ipm ⁊ me conſolabimini ⁊ in immēſum obligabitis. Nametſi teneor vobis p veſtris in me q̄pluribus beneficijs: placitum tñ eſt vt etiā Johānis cauſa vobis obnoxius maneā: quē veluti patrē optimū diligo: amo: ⁊ cuius intuitu quecunq poſſem facerē: nec plura circa hoc. Noua que h ſunt libenter vobis cōmunico. Hic eſt vn' legatus ſacri baſilieñ: concilij. Alexāder dux mazonie in cardinalem p Felicē creatus. Intra nō multos dies venturus eſt ali' ex pte Eugenij cardinalis ſancti Angeli. Debet eñi in feſto aſcenſionis dn̄ice de pace regni hungarie tranſigi. Eugenius ſenis eſt receſſitq ex florētia cū magna venetorū ⁊ florētinorū indignatiōe intātum vt plaros ab ei' curia reuocarint. Bohemi hic ſunt vt ſcitis: qd egerit ab eis poſtmodū redeūtibus pnoſcetis. Rex noſter ad vnionem eccl'ie reintegrandā patus eſt toti conatibus laborare. Ualete optime me vt ſeruitorem veſtrū cōmendatum ſuſcipientes. Ex Uienna.

Dolet de amici abſentia. Epiſtola. clxxx.

GAſpar nouarieñ. S. p. d. Enee ſiluio pceptori ſuo. Nihil litteris meis pterquā ſingularem quandam dilectionē quam in te habeo ſignificare ſtudeo. Intelleſti tamen pfecto vt opinor iamdudū me tibi illā habere: tametſi nullo effectu iudicaueris: ſed quid res mea atq cōditio vſq in hanc diem effici paſſa fuit vt effectu ipſo voluntatem meam patefecerē. Solum hoc mihi de te pmiſſum fuit: vt ad te nunq̄ venirem quin doctior abirē. Idcirco te ſummopere accedere ſepius conabar: ⁊ id mihi opere pcium fuit: tuo quoq fruor conſilio vſq oblectatus ſum: ⁊ me vt ita dixerim te magiſtro verſificatorē putarē. Nec quidem receſſum tuū videre mihi facile fuit: qui ⁊ concilio ⁊ re ipſa pderas. Nempe vt preſens mentis mee ſuauius eras: ita abſens triſticia factus es: atq vt comici noſtris verbis vtar. Haud verū eſt qd vulgo dici ſolet: diē adimere egritudinē homini. Nam mihi quotidie nō de filio vt ipſe ait: ſꝫ te magiſtro ac patre integra fit dolor. Unum tamē eſt qd mentē meam letat: tui videlicet ſtatus augmentū qd incōmodo meo interdū equiparo: ⁊ in ipſo mee mentis archano tibi ſtationē facio. Mecum taliter manducas ⁊ bibis. Et qm̄ de tuis verſibus quos indies ſuauiores facis: nullus ad me venit: expedit me q̄ſq quos feceris fingere: ⁊ inde tanq̄ tu ipe feceris gaudere. Nouiſſime aūt vnam: ⁊ illā voco eglogam feci: in qua Martinū gallum Felicianū conſecretarium tuum tecū altercantē merito quidem introduxi. Illum quidē poſt te in magiſtrum meū aſſumpſeram: illoq pauculos dies potius ſum qui cōfeſtim cum Felice noſtro ab hac vrbe deceſſit Stephanum deinde auunculū meum altercationis noſtre iudicem ſtatui. Et id duas ob cauſas factū eſt. Prima quidē vt nec ipſe arbitraret memoriā eius apud me prorſus periſſe ſiue vilem effectam eſſe. Alterā vo vt illos verſiculos nō tanq̄ a me: ſed a diſcipulo tuo editos eſſe corrigeret priuſq̄ in alienas partes diuulgarent. Habes nunc oēm vſq a principio cauſaꝫ quare hec cōdita ſit in hunc modū. Uale ⁊ opto ⁊ me ama vt ſoles: atq age vt nō diu reſponſum expectē. Si quid tibi quod rei mee euenire iudices euenerit: mei memineris queſo. Cupio quidem tecuꝫ eſſe Iterum vale. Ex Baſilea.

¶ Grates refert de promotione ⁊ reddit certiorem de munere litteris non preſentatis. Epiſtola. clxxxj.

BArtholomeus epiſcopus cometanus. Salutē plurimam dicit. Enee ſiluio protbonotario. Jocundiſſimis litteris tuis vir clariſſime quibus generoſi militis ac tua opera me aſſumptum eē ad pciliariatū ceſaris nunciabas: a duobus menſibus reſponderā per alias ſuperiores meas litteras quas ſi habueris letor. Cognoſces enim quātam

et eo mihi iocũditatẽ attuleris: videbis ⁊ gratias quas huiuſce rei nobis cooperatoribꝰ offerebã ob hoc inſigne munus quod noſti: quãto ego illum ſtudio flagitarim duȝ vna eſſemus in germania apud regem. Poſt hoc nullis alteris tuis litteris quicꝙ̃ de te concepi: niſi quẽadmodũ enunciat. Peregallus noſter te valere ⁊ apud eum ceſarei indies pluris exiſtimari ⁊ ad vtrãqꝫ cancellariã in prothonotarium iuſſu regio aſſumptum. Quo gratulor. Cupiocꝫ vt indies feliciores ſucceſſus de te ſentiam. Unde ne hoc meũ deſideriũ fruſtra ſit: ſtude precor ſemper vt ceſareis rebus intẽtus ſis ac illi continuo morem geras. Quod ſi effeceris (crede mihi) melius ſecundaris ⁊ eos oẽs quos tibi amicos habes letos ⁊ periocundos efficies. Uerum vt ad rem meam regrediar: vereor ne lr̃as ſup conciliariatu quas ex litteris iacobi ad me nuperrime obſignatis intelligo: fuiſſe guilhelmo de cõſtantia: vt illas aut ad me mitteret aut daret: ob ipſius amiſerim fortaſſe portitoris inuidiam: cũ nunꝙ̃ eas ad me miſerit: quod me magis excruciat nec mitter ex cauſis quas tu recum ipſe coniectaberis. Nam ipſe apud conſtantien. epm ⁊ nos abnegauit. Intelligis iam quid in ea re actum ſit: ⁊ niſi tu iterum iuueris priuabor munere hoc ingenti. Quare velim ſicqꝫ oro te: vt eas litteras vna cum iacobo cui ſcribo renouari cures: quod facile impetrabis. Et cum dominum ad me mittes ſecretiori modo ad manus hois boni aſſignari mandabis: nec vſꝙ̃ hoc ingens obſequiũ oblitterabunt tempora nec etates. Nulla ex regionibus italicis altera noua apud nos ſunt que ad te ſcribam: niſi venetos ⁊ florentinos parare maritimas ⁊ terreſtres copias ꝙ̃ ingentes. Rurſus apud pontificẽ maximũ due practice ſunt ſereniſſimi regis aragonũ pro quo ad menſem hec fuit reuerendiſſimus nicenus ac illuſtris comitis franciſci nũcius: a quo miſſus eſt Thomas reatinus quẽ noſcis ⁊ eum vidiſti apud ceſarem: quos tractatus ⁊ practicas pontifex noſter ex animo ⁊ corde complectitur: vt ex vtrauis barũ ꝙ̃bene ſperem: ⁊ quẽadmodum res ipſa ſuccedit etiã poſtea intelliges. Rei iacobi non ſecuſꝙ̃ mee intentus ſum ⁊ ei ſcribo vbere. A quo ſcire valebis oia: aſpiciesqꝫ ex bullis deſuper confectis. Scio tñ peregallum noſtrũ ꝓ minuta ⁊ groſſa pñte litterꝫ dediſſe pecunias. Sepius ac ſepius me cõmendatum facias ceſari: ⁊ iterato gratias ꝓ cõſiliariatu ſue maieſtati reddes noie meo cui eo obſeruantiſſimus ⁊ generoſiſſimi nominis ſui predicator indefeſſus. Itidem ⁊ facies apud reuerendũ patrem meũ Chimeñ. Et tu vale ac amorẽ noſtrum ⁊ amicitiam obſerua corde. Uale iterũ. ex clauſano.

¶ Gratulatur de ſcripto ſermone etruſco: ⁊ pollicetur ꝓmouere ipm. Ep̄la. clxxxij.

Iulianus cardinalis ſancti Angeli apoſtolice ſedis legatus doctiſſimo viro domino enee ſiluio de ſenis amico chariſſimo ſereniſſimi domini regis romanorꝫ ſecretario. S.p.d. Optime enea nõ minus iuuit me videre epiſtolam tuam etruſco ſermone cõſcriptam quaſi latina fuiſſe. Et cũ rara ſepe delectent: quia in huiuſmodi litteras nõ vidi delectatus ſum in eis nõ parum. Multũqꝫ diligenter cõmiſſa mihi facis negocia magnifici cancellarij. Recte agis ⁊ debito tuo facis ſatis. Dignus enĩ eſt ꝓ meritis ſuis vt tu ⁊ omnes alij res eius cordi habeatꝫ ⁊ eas totis promoueatis viribꝰ. Quãtum autem ad pſonam meã attinet id minime neceſſe erat. Cum enĩ eum vt fratrem diligam: negocia ſua mea eſſe exiſtimo: ⁊ mea ſponte ſine hortatu cuiuſpiam illa curare merito debeo. Quod ſi huius regni negocia in meliori eſſent ſtatu: ⁊ maior eſſet obedientia erga illos quibus ſeruitur: plus ipſi cãcellario facere poſſem. Et quia ſibi ſup his plene ſcribo ⁊ tibi innoteſcũt oia: nõ opus eſt hec a repetam. Certum enĩ facito ꝙ nihil eſt tangrande qđ pro ipſo ⁊ eius honore nõ facerem: nõ ſecus ꝙ̃ ſi meus germanus eſſet. Uale feliciter. Datum bude.

¶ Nouitates ⁊ iocos ſcribit. Epiſtola. clxxxiij.

Gaſpar ſchlick: cancellarius imperialis. S.p.d. Domino Iuliano cardinali ſancti angeli apoſtolice ſedis legato. Scripſit mihi crebro tua dignitas ⁊ in omnibꝰ quidem litteris humanis: nunc ſeria: nunc iocos interſerendo: quibus ita oblector: vt ſepe faſtidijs curie ſtomachatus earum lectione recreer ⁊ illarum preſertim que penultime apud me ſunt: quibus nunc paucis reſpondebo. Primum res graues attingam: poſt ſi videbitur ſatiſfaciam ſalibus. Tria ſunt que pondus habent maius. Primum eſt ꝙ in factis meis actum ſcribis: tamen de donatione ſchole reuocata tum de verbis Pancratio factis. Pro quibus rebus gratias agerem tibi ex cuius hec officina prodiſſe non ambigo niſi ius beniuolentie violare videar que gratias non verbis: ſed factis rependi vult. Scio preterea tuam dignitatem altiorem expectare mercedem ꝙ̃ ego poſſum referre. Nam cum rem dei agas in eo quoqꝫ ſpem tuaȝ iactam eſſe quis dubitet. Hoc ſapientes faciũt quorum extra numerum nemo te ponit. Agnoſco ego quia prudenter cogitas faciſqꝫ ſpem in domino reponendo. Ille namqꝫ abunde retribuit: nec vllum fruſtratur premio virtutis. Non tamen idcirco immemorem me eſſe decet erga tuam paternitatem cuius affectuȝ magis pendo ꝙ̃ rem

Secundum eſt quod littere tue depoſcunt: vt apud regiam maieſtatē ſupplex litteras impetrem
apud capitaneum laurincē. ne moleſtiam comiti palatino in ſuis poſſeſſionibus inferat. Ipſumqʒ
fuiſſe ⁊ eſſe amicum meum ſignificas. Et primo loco apud ſereniſſimum polonie regem haberi.
Multumqʒ expedire putas ad pacem hungaricam perpetrandam ſibi complaceri: cū nauis hec
clauum regat et quo velit ratem impellat. Conſona his verba maieſtati regie ſcribis. Ego tibi fa
teor: poſtꝙ noui palatinum (que res iam eſt vetuſta) me ſemper eius virtute fuiſſe affectum illūqʒ
fratris loco ⁊ amaſſe et complexum fuiſſe. Nec ab hoc animo ſum alienus: memor et ſuorum erga
me meritorum: nec meorum erga ipſum oblitus. Itaqʒ pronus ſum deſiderijs eius quoad poſ
ſum parere. Ac eam ob cauſam regiam maieſtatē ſuper re ſua non communibus verbis: ſed qui
bus promoueri res amici ſolet ſum allocutus. Nec maieſtatem ipſam abhorrentem inueni: ſʒ aut
dam: tum palatini commodis ſubuenire: tum precibus tuis annuere. Ideoqʒ accerſitis mox lauri
nenſibus quibuſdam qui forte aderant: ſcrutinium ſuper negocio illo habuit reperitqʒ non poſſe:
ſed de rebus quas poſcis ad preſens intromittere. Poſſeſſiones namqʒ palatini antea ſibi ſubla
te fuerant ꝙ regia maieſtas pupilli nomine de regno ſe intromitteret: quo tempore promiſit hun
garis ⁊ theutonicis ad ſuam obedientiam venientibus tueri eos in poſſeſſionibus vniuerſis quas
tunc tenerent. Nec aliquid innouare velle quod vel eis vel pupilli iuribus preiudicium afferret.
Non poſſet igitur rex promiſſis ſuis contrarius eſſe. Verbum enim regiū quaſi oraculum haberi:
firmumqʒ ſemper ⁊ cōſtans debet eſſe. Nam cauſam habet palatinus aduerſus regem querele de
geſtis ante regimen ſuum. Sed debet potius tolerare donec illa conuentio fiat inter reges quā
tua paternitas excogitauit. Tunc enim aderit ipſe: aderunt alij ⁊ ad concordiam nauabitur ope
ra. Et ſi pax regni concludi poterit non deerūt modi quibus ipſe palatinus reddatur contentus.
Interim maieſtas regia nihil innouare: ſed cum fratre ſuo rege polonie bonam tenere amicitiā
depoſita eſt niſi fuerit (vt ſepius dictum eſt) prouocata. Quod ſi rem meā cum hac parificare vel
les equumqʒ diceres: itidem mihi fieri reſponderē non eſſe parem cauſam eius qui bellis interfuit
vt alteram partem ſecutus alteram impugnauit: cum illo qui ciuili bello fragrāti ſe ſubduxit: nec
videre voluit ignem quo regnum incenderetur ſtudio pacis ſemper intentus. Tertio loco tuarum
litterarum poſcebas comitatum palatinū Alberto de bonacoſſis ferrarienſi et regio concedi mu
nere. Summe preces tuo nomine ſerenitati regie facte ſunt. Sed nihil eſt quod ab ea difficilius
impetretur. Nemo adhuc dignitatem iſtam obtinuit niſi viri magne nobilitatis regiiqʒ viſi ⁊ hi nō
dum quattuor fuere. Vult in hac re profuſam (vt opinor) Sigiſmūdi ceſari conceſſionem reſtricta
⁊ parca donatione compenſare. Nec ſane indigne. Nam (ſi verum fateri volumus) nimis paſſim
hec honeſta ⁊ ampla dignitas reperitur conceſſa. Non tamen propterea deſperandum amico tuo
dixerim. Nam ſi contigerit te rurſus eſſe apud hunc principem non negabitur (vt eſtimo) tibi quod
litteris tuis non eſt conceſſum. Idcirco rem hanc in aliud tempus differas: quia non eſt quod epi
ſtolis tuis valeat impetrari aut per domeſticos obtineri. Iamqʒ de ſerijs ſat quorum ſcopulis in
tromiſſe planū pelagus ingreditur facetiarum. Locatur mecum tua paternitas. Audio libēter
iocos: idqʒ non improbari a philoſophis didici: ꝙ medios inter ruſticitatem ⁊ ſcurilitatem iocos
poſuere ac damnatis extremis media probant. Locemur igitur audacter. Exercitus in dies ſtrui
tur ſed adeo lente vt verear ne adueniente. Michaelis feſto improperes mihi quod alias Vien
ne dixiſti: vt cum tempus venerit memineris eorū que dixi tibi quid ego dixi tibi. Nempe non eri
turum hac eſtate aduerſus thurcos exercitum. Tu contra tanta ſpe ducebaris: vt vix crederes tā
cito budam attingere qn prius in armis omnis hungaria ſurrexiſſet hec tibi improperari times.
Queris an potius mendax velim ꝙ verus inueniri propheta. vtiliuſqʒ hic mendacium ꝙ verita
tem putas. Nec ego alterius ſum opinionis. Namqʒ (vt animi mei nucleum pandam) cur ego nō
potius falſus cum chriſtianitatis vtilitate ⁊ honore velim videri ꝙ verum cum damno ⁊ dedecore
nominis chriſtiani. Non ſum tam auarus fame mee nec rumores pono ante ſalutem publicā. Vti
nam falſus vates: vtinam falſus predicator huius rei comperiar. Sed noui ego mores quorūdā.
Scio me multos habere amicos quibus carior ꝙ mihi ſum. Vereor ne illi plus mee ꝙ ſue cupidi
fame ſint: timeo ne vt meum nomen illeſum ſeruent ſuū commaculent. Ego illis afficior ⁊ illi mihi
quaſi Pilades ⁊ Oreſtes. Ita ſuum ſeruare oreſtem pilades a piladem mallebat oreſtes cum al
terum occumbere oporteret. Inter nos non fame: non vite certamen eſt. Et alter alterius magis
caripendit honorem: ⁊ ſane magis me obtinere expediret tum regno hungarie tum xpiane reipu
blice: quā lariſſima fit: nec ego qui ſepe in expeditiōibus bellicis aduerſus thurcos ꝓ ſalute hun
garie ⁊ facultates ⁊ corpus cum effuſione ſanguinis preſto fui exponere: nunc parcerem fame dū
res agitur eadem. Sed cogor inuitus vt video videre ⁊ vates haberi ⁊ predicator veritatis admi
randus quod ne in hac re fiat dum ſupplex iterum atqʒ iterum poſco. Subiungis magnificum Io
hānem vaynodam ⁊ ſi omnes deficiant ſolum velle cum tranſiluanis aggredi hoſtes. Illumqʒ iam
equites curruſqʒ bohemico more inſtructos habere: pro quorum expeditione quadraginta milia

floꝛenoꝛum expoſuit. Ad quem iam iter feciſſes niſi peditum cõparandoꝝ curam tibi mandaſſet
Quos nõ facile apud nos dicis reperiri. Subdelegareſq; mihi diligentiã hanc niſi breuitas tp̄is
impediret: q2 ſtat ſnīa quã celeriter caſtra mouere. Nec rurſus in me fidẽ habes φ in rem eſſem
ꝓnus. Tu Uienneſi. times q̄ tres galeas ⁊ loꝛicas totidẽ dum ab eis recederes egre aſpectari tu-
lerunt. De meo animo iam dictũ eſt nihil eſt qđ inde dubitare te opoꝛteat. Crede mihi φ nemo
poloꝝ φ̄ ego in eã rem ꝓnioꝛ eſſet. nec Uienneſi. obſtarẽt qñ pecunias vbertim afferri viderẽt. ſʒ
noluerunt ꝓ re modica ſe intromittere. Hi eñ tuis armis moleſti fuerũt: q2 videbant tribus loꝛi
cis nõ poſſe europã tutari: ſed aduerſus auſtrales arcus tres hungaros rediturος. Quod vero ð
tpe interſeris: id ego in cõtrarium ſuſcipio: q2 meã ſolicitudinẽ ⁊ affecto quo ducoꝛ in hoc op⁹ no
ſti. Non audes mandare vt pedites cõducaꝫ: times nãq; ne pꝛius venirent φ̄ ceteri eſſent inſtru
cti exercitus: excuſariq; potius ſup peditib⁹ nõ inuentis φ̄ imperatꝫ argui vis: libet iocari: libet
ridere ⁊ animũ his comitatibus relaxare. Nec inter ſales intẽpeſtiue nouitates erũt: ta litteris
quibus ꝑ ſuperioꝛa ſatis reſpõſum eſt: narras cardinalẽ venetiaꝝ apoſtolice ſedis legatũ ꝓ claſ
ſe maritima venetias applicuiſſe: iamq; nauare ſue cõmiſſioni operaꝫ: mihi ex romana curia lit-
tere miſſe ſunt quibus ſignificaꝛ parum ſpei foꝛe in venetis. Earum exẽplum cũ pꝛeſentibus mit
to vt plene oĩa ponderes. Uideꝛ eñ in regem aragonũ ſpes cõuerſa nauigij duceniq; burgundie
ex nitia miſſurum claſſem putant. Ante cuius aduentum ſatis ſpacij erit ad inueniẽdos pedites
ſiue apud nos eos velis querere ſiue apud polonos. Opoꝛtet namq; ex nitia ituros in heleſpon-
tum inferum mare ꝑtranſire ſcilleis ſe gurgitibus credere: tum creticum: tum ionium: tum ege-
um percurrere pelagus. Multi ſcopuli vitandi: ceraunia fugienda: radenda epyrus: circuẽda pe-
loponeſus: tum pliades plyadeſq; timende ⁊ ſydus helene perniociſſimum nauigantibus. Et ni-
hil in hyeme foꝛmidabilius mari: quod qui ingreſſus nõ eſt: neſcit quid eſt ſic periculũ. Et fruſtra
Neptunum accuſat qui naufragium patitur. Uides quãtum tempoꝛis ad conducendos pedites
tibi clargioꝛ. Mitte aurum mihi ſi non ante aduentum claſſis ingentem miſero peditatum cru-
ci me obnoxium dedo. Ex baſilea quoq; nobis non deeſt materia ioci. Illi enim cardinales qui
tanto tempoꝛe auctoꝛitatem eccleſie ac generalium pꝛedicabant conciliooꝛum aut moꝛi pꝛo illa
velle viderentur. Unis ſui regis litteris quibus non moꝛo: ſed pꝛiuatio beneficioꝛum mandaba-
tur Baſileam dimiſere. Sapiunt quippe ſide potiuſquam plene volunt carere. Non tamen pꝛo-
cul abierunt: ſed apud ſolotrum reſident ſecũdos iuſſus expectantes. Recedunt enim inuiti: ſed
magis ſtringit burſa quã honoꝛ. Quid enim ſaluis infamia nummis. Credo iam ſatis luſum eſſe:
ideo ⁊ nouitatibus ⁊ iocis facio finem ſupplicans omnia ſalibus aſcribi nihil ſcommatibus: quia
pꝛocul ab his ſum: nec mihi animus niſi ſale conditus eſt. Commendo me paternitati tue reue-
rendiſſime ad cuius mandata ſum meo ex coꝛde atq; debito pꝛomptiſſimus. Datum in noua ciui
tate. Anno. M. cccclxiij.

¶ Accipit Antonium luſcum dono mittendum. Epiſtola. clxxxiiij.

E Neas ſiluius. S. p. d. Frãciſco ⁊ fuſte theologo ⁊ oꝛatoꝛi optimo Anthonium lu-
ſcum ſup oꝛones Ciceronis φ̄tum deſiderauerim baſilee dũ eſſem⁹ intelleriſti
quẽ etiã manu mea trãſcribere ſtatuerã ſi ociũ fuiſſet: ſʒ obſtitit repẽtin⁹ meus
receſſus. Poſtea curaui vt ꝑ aliũ mihi reſcriberetꝛ. Id qʒ negatũ eſt: q2 librarius
nuſq̄ apud nos perit⁹ inuẽtus eſt q̄ h̄ opus recte abſoluere poſſet. Nup vo ſcri
pſit ad me pegall⁹ velle te mee auiditati ſatiſfacere libꝛũq; mihi dono mittere.
Quã oblationẽ ſi coꝛã te eſſem nõ auderẽ ſuſcipere. Graue eſtem hoĩ pꝛudenti
ab his donari: de q̄bus nihil ſe meritũ putet. Uerum q2 ep̄la vt Cicero dicit nõ erubeſcit abſens
receptabo qđ rẽnuiſſem p̄ſens. Nec verreboꝛ a te ꝑ litteras recipere qđ maxime cupio: ⁊ aliter
habere nõ poſſum: nec timebo ne ſuſtinere tua vel innumerabilia in me beneficia poſſim. Et q2
animi eſt ingenũ cui multũ debeas eidẽ plurimũ velle habere: amplectoꝛ libꝛũ tuũ munus quod
apud me pignus erit ꝑpetuũ amicitie charitatiſq; noſtre. Tu ſi ex me aliquid volueris qđ poſſim
p̄ſtare nunq̄ fruſtra poſtulabis. Noua q̄ apud nos ſunt ex pegallo cognoſces quẽ volo tibi oĩa cõi
care. Uale optime ⁊ reuerẽdiſſimo dño noſtro cõi ac magiſtro andree ſi qñ mei memoꝛ eſt me to
tum dede. Ex vienna kal. iulij. Anno. M. ccccxliiij.

¶ De tranſitu imperatoꝛis in italiam. Epiſtola. clxxxv.

G Aſpar ſchlick. S. p. d. Nicolaus de azimboldis amico optimo. Recepi lr̃as tuas
q̃s ſup facto plũbini ad me miſiſti petendo vt ꝓuiderẽ φ aliqđ fundamẽtũ hĩres
quo mediãte tractare de fundo plũbini poſſes: ne inuanũ incipes. Oſtẽdi lr̃as tu-
as regie ſublimitati: obtinuiq; vt tibi ſcriberetꝛ quẽadmodũ ex lr̃is regijs intelli
ges q̃s tibi cũ pñtibus mitto: ſuadẽs rẽ iſtã inchoes: videaſq; an vꝛ: ſin⁹ velit ſum-

Secundum eſt quod littere tue depoſcunt: vt apud regiam maieſtatē ſupplex litteras impetrem
apud capitaneum laurineñ. ne moleſtiam comiti palatino in ſuis poſſeſſionibus inferat. Ipſumꝫ
fuiſſe ⁊ eſſe amicum meum ſignificas. Et primo loco apud ſereniſſimum polonie regem haberi.
Multumꝫ expedire putas ad pacem hungaricam perpetrandam ſibi complaceri: cū nauis hec
clauum regat et quo velit ratem impellat. Conſona his verba maieſtati regie ſcribis. Ego tibi fa
teor: poſtꝙ noui palatinum (que res iam eſt vetuſta) me ſemper eius virtute fuiſſe affectum illūꝫ
fratris loco ⁊ amaſſe et complexum fuiſſe. Nec ab hoc animo ſum alienus: memor et ſuorum erga
me meritorum: nec meorum erga ipſum oblitus. Itaꝫ pronus ſum deſiderijs eius quoad poſ-
ſum parere. Ac eam ob cauſam regiam maieſtatē ſuper re ſua non communibus verbis: ſed qui-
bus promoueri res amici ſolet ſum allocutus. Nec maieſtatem ipſam abhorrentem inueni: ſꝫ aun
dam: tum palatini commodis ſubuenire: tum precibus tuis annuere. Ideoꝫ accerſitis mox lauri
nenſibus quibuſdam qui forte aderant: ſcrutinium ſuper negocio illo habuit reperitꝫ non poſſe:
ſed de rebus quas poſcis ad preſens intromittere. Poſſeſſiones namꝫ palatini antea ſibi ablā
te fuerant ꝙ regia maieſtas pupilli nomine de regno ſe intromitteret: quo tempore promiſit hun
garis ⁊ theutonicis ad ſuam obedientiam venientibus tueri eos in poſſeſſionibus vniuerſis quas
tunc tenerent. Nec aliquid innouare velle quod vel eis vel pupilli iuribus preiudicium afferret.
Non poſſet igitur rex promiſſis ſuis contrarius eſſe. Verbum enim regiū quaſi oraculum habet:
firmūꝫ ſemper ⁊ cōſtans debet eſſe. Nam cauſam habet palatinus aduerſus regem querele de
geſtis ante regimen ſuum. Sed debet potius tolerare donec illa conuentio fiat inter reges quā
tua paternitas excogitauit. Tunc enim aderit ipſe: aderunt alij ⁊ ad concordiam nouabitur ope-
ra. Et ſi pax regni concludi poterit non deerūt modi quibus ipſe palatinus reddatur contentus.
Interim maieſtas regia nihil innouare: ſed cum fratre ſuo rege polonie bonam tenere amicitiā
depoſita eſt niſi fuerit (vt ſepius dictum eſt) prouocata. Quod ſi rem meā cum hac pariſicare vel
les equūꝫ diceres: itidem mihi fieri reſponderē non eſſe parem cauſam eius qui bellis interfuit
vt alteram partem ſecutus alteram impugnauit: cum illo qui ciuili bello fragrāti ſe ſubduxit: nec
videre voluit ignem quo regnum incenderetur ſtudio pacis ſemper intentus. Tertio loco tuarū
litterarum poſcebas comitatum palatinū Alberto de bonacoſſis ferrarieñ ex regio concedi mu-
nere. Summe preces tuo nomine ſerenitati regie facte ſunt. Sed nihil eſt quod ab ea difficilius
impetretur. Nemo adhuc dignitatem iſtam obtinuit niſi viri magne nobilitatꝫ regiꝫ viſi ⁊ hi nō
dum quattuor fuere. Vult in hac re profuſam (vt opinor) Sigiſmūdi ceſari conceſſionem reſtricta
⁊ parca donatione compenſare. Nec ſane indigne. Nam (ſi verum fateri volumus) nimis paſſim
hec honeſta ⁊ ampla dignitas reperitur conceſſa. Non tamen propterea deſperandū amico tuo
dixerim. Nam ſi contigerit te rurſus eſſe apud hunc principem non negabitur (vt eſtimo) tibi qḋ
litteris tuis non eſt conceſſū. Idcirco rem hanc in aliud tempus differas: quia non eſt quod epi
ſtolis tuis valeat impetrari aut per domeſticos obtineri. Iamꝫ de ſerijs ſat quorum ſcopulis in
tromiſſet planū pelagus ingreditur facetiarum. Locatur mecum tua paternitas. Audio libēter
iocos: idꝫ non improbari a philoſophis didici: ꝗ medios inter ruſticitatem ⁊ ſcurrilitatem iocos
poſuere ac damnatis extremis media probant. Locemur igitur audacter. Exercitus indies ſtrui
tur ſed adeo lente vt verear ne adueniente. Michaelis feſto improperes mihi quod alias Vien-
ne dixiſti: vt cum tempus venerit memineris iocorū que dixi tibi quid ego dixi tibi. Nempe non exi
turum hac eſtate aduerſus thurcos exercitum. Tu contra tantas ſpe ducebaris: vt vix crederes tā
cito budam attingere ꝗn prius in armis omnis hungaria ſurrexiſſet hec tibi improperari times.
Queris an potius mendax velim ꝙ verus inueniri propheta. vtiliuſꝫ hic mendacium ꝙ verita-
tem putas. Nec ego alterius ſum opinionis. Namꝫ (vt animi mei nucleum pandam) cur ego nō
potius falſus cum chriſtianitatis vtilitate ⁊ honore velim videri ꝙ verum cum damno ⁊ dedecore
nominis chriſtiani. Non ſum tam auarus fame mee nec rumores pono ante ſalutem publicā. Vti
nam falſus vates: vtinam falſus predicator huius rei comperiar. Sed noui ego mores quorūdā.
Scio me multos habere amicos quibus carior ꝙ mihi ſum. Vereor ne illi plus mee ꝙ ſue cupidi
fame ſint: timeo ne vt meum nomen illeſū ſeruent ſuū commaculent. Ego illis afficior ⁊ illi mihi
quaſi Pilades ⁊ Oreſtes. Ita ſuum ſeruare oreſtem pilades a piladem mallebat oreſtes cum al-
terum occumbere oporteret. Inter nos non fame: non vite certamen eſt. Et alter alterius magꝫ
caripendit honorem: ⁊ ſane magis me obtinere expediret tum regno hungarie tum xpiane reipu
blice: quā clariſſima ſit: nec ego qui ſepe in expeditiōibus bellicis aduerſus thurcos ꝓ ſalute hun-
garie ⁊ facultates ⁊ corpus cum effuſione ſanguinis preſto ſui exponere: nunc parcerem fame dū
res agitur eadem. Sed cogor inuitus vt video videre ⁊ vates haberi ⁊ predicator veritatis admi-
randus quod ne in hac re fiat dum ſupplex iterum atꝫ iterum poſco. Subiungis magnificū Io
hānem vaynodam ⁊ ſi omnes deficiant ſolum velle cum tranſiluanis aggredi hoſtes. Illūꝫ iam
equites curruſꝫ bohemico more inſtructos habere: pro quorum expeditione quadraginta milia

florenorum expoſuit. Ad quem iam iter feciſſes niſi peditum cōparandorum curam tibi mandaſſet Quos nō facile apud nos dicis reperiri. Subdelegareſqꝫ mihi diligentiā hanc niſi breuitas tpis impediret: qꝛ ſtat ſnia quā celeriter caſtra mouere. Nec rurſus in me fidē habes ꝙ in rem eſſem pronus. Tu Vienneſi. times ꝙ tres galeas ꝛ loricas totidē dum ab eis recederes egre aſpectari tu- lerunt. De meo animo iam dictū eſt nihil eſt qđ inde dubitare te oporteat. Crede mihi ꝙ nemo polonorum ꝙ ego in eā rem pronior eſſet. nec Vienneſi. obſtarēt qñ pecunias vbertim afferri viderēt. ſꝫ noluerunt ꝑ re modica ſe intromittere. Ubi enī tuis armis moleſti fuerūt: qꝛ videbant tribus lori- cis nō poſſe europā tutari: ſed aduerſus auſtrales arcus tres hungaros redituros. Quod vero ꝺ tpe interſeris: id ego in cōtrarium ſuſcipio: qꝛ meā ſolicitudinē ꝛ affectō quo ducor in hoc opꝰ no- ſti. Non audes mandare vt pedites cōducaꝫ: times nāqꝫ ne prius venirent ꝙ ceteri eſſent inſtru- cti exercitus: excuſariqꝫ potius ſup peditibꝰ nō inuentis ꝙ imperatꝫ argui vis: libet iocari: libet ridere ꝛ animū his comitatibus relarare. Nec inter ſales intēpeſtiue nouitates erūt: tu litteris quibus ꝑ ſuperiora ſatis reſpōſum eſt: narras cardinalē venetiarum apoſtolice ſedis legatū ꝓ claſ- ſe maritima venetias applicuiſſe: iamqꝫ nauare ſue cōmiſſioni operaꝫ: mihi ex romana curia lit- tere miſſe ſunt quibus ſignificaꝛ parum ſpei fore in venetis. Earum exēplum cū preſentibus mit- to vt plene oīa ponderes. Videꝛ enī in regem aragonū ſpes cōuerſa nauigiū ducemqꝫ burgundie ex nitia miſſurum claſſem putant. Ante cuius aduentum ſatis ſpacij erit ad inueniēdos pedites ſiue apud nos eos velis querere ſiue apud polonos. Oportet namqꝫ ex nitia ituros in helleſpon- tum inferum mare ꝑtranſire ſcilleis ſe gurgitibus credere: tum creticum: tum ionium: tum ege- um percurrere pelagus. Multi ſcopuli vitandi: ceraunia fugienda: radenda epyrus: circuēda pe- loponeſus: tum phades plyadeſqꝫ timende ꝛ ſydus helene permociſſimum nauigantibus. Et ni- hil in hyeme formidabilius mari: quod qui ingreſſus nō eſt: neſcit quid eſt ſic periculū. Et fruſtra Neptunum accuſat qui naufragium patitur. Vides quātum temporis ad conducendos pedites tibi clargior. Mitte aurum mihi ſi non ante aduentum claſſis ingentem miſero peditatum cru- ci me obnorium dedo. Ex baſilea quoqꝫ nobis non deeſt materia ioci. Illi enim cardinales qui tanto tempore auctoritatem eccleſie ac generalium predicabant conciliorum aut mori pro illa velle viderentur. Unis ſui regis litteris quibus non mori: ſed priuatio beneficiorum mandaba- tur Baſileam dimiſere. Sapiunt quippe fide potiuſquam plene volunt carere. Non tamen pro- cul abierunt: ſed apud ſolotrum reſident ſecūdos iuſſus expectantes. Recedunt enim inuiti: ſed magis ſtringit burſa quā honor. Quid enim ſaluis infamia nummis. Credo iam ſatis luſum eſſe: ideo ꝛ nouitatibus ꝛ iocis facio finem ſupplicans omnia ſalibus aſcribi nihil ſcommatibus: quia procul ab his ſum: nec mihi animus niſi ſale conditus eſt. Commendo me paternitati tue reue- rendiſſime ad cuius mandata ſum meo ex corde atqꝫ debito promptiſſimus. Datum in noua ciui- tate. Anno. M. cccclxiij.

❡ Accipit Antonium luſcum dono mittendum. Epiſtola. clxxxiiij.

Eneas ſiluius. S.p.d. Frāciſco ꝛ fuſte theologo ꝛ oratori optimo Anthonium lu- ſcum ſup orōnes Ciceronis ꝙtum deſiderauerim baſilee dū eſſemꝰ intellexiſti quē etiā manu mea trāſcribere ſtatuerā ſi ociū fuiſſet: ſꝫ obſtitit repētinꝰ meus receſſus. Poſtea curaui vt ꝑ aliū mihi reſcribereꝛ. Id qꝫ negatū eſt: qꝛ librarius nuſꝙ apud nos peritꝰ inuētus eſt q̄ hoc opus recte abſoluere poſſet. Nup vo ſcri- pſit ad me pegalliꝰ velle te mee auiditati ſatiſfacere librūqꝫ mihi dono mittere. Quā oblationē ſi corā te eſſem nō auderē ſuſcipere. Graue eſtem hoī prudenti ab his donari: de qbus nihil ſe meritū putet. Uerum qꝛ epl'a vt Cicero dicit nō erubeſcit abſens receptabo qđ rēnuiſſem pñs. Nec verebor a te ꝑ litteras recipere qđ maxime cupio: ꝛ aliter habere nō poſſum: nec timebo ne ſuſtinere tua vel innumerabilia in me beneficia poſſim. Et qꝛ animi eſt ingenuj cui multū debeas eidē plurimū velle habere: amplector libēs tuuꝫ munus quod apud me pignus erit ꝑpetuū amicitie charitatiſqꝫ noſtre. Tu ſi ex me aliquid volueris qđ poſſim pſtare nunꝙ fruſtra poſtulabis. Noua q̄ apud nos ſunt ex pegallo cognoſces quē volo tibi oīa cōi- care. Uale optime ꝛ reuerēdiſſimo dño noſtro cōi ac magiſtro andree ſi qñ mei memor eſt me to- tum dede. Ex vienna kal'. iulij. Anno. M. ccccxliiij.

❡ De tranſitu imperatoris in italiam. Epiſtola. clxxxv.

Aſpar ſchlick. S.p.d. Nicolaus de azimboldis amico optimo. Recepi lr̄as tuas q̄s ſup facto plūbini ad me miſiſti petendo vt ꝓuiderē ꝙ aliqđ fundamētuꝫ hēres quo mediāte tractare de fundo plūbini poſſes: ne inuanū incipes. Oſtēdi lr̄as tu- as regie ſublimitati: obtinuiqꝫ vt tibi ſcribereꝛ quēadmodū ex lr̄is regijs intelli- ges qs tibi cū pñtibus mitto: ſuadēs rē iſtā inchoes: videaſqꝫ an vr̄ꝰ velit ſum-

mam quam rex petit exburſare:cui hoc perſuadere potes pluribus modis. Nam cū dominium
illud ad imperium deuolutum ſit:nō eſt dubium quin omnes redditus regie maieſtati debeātur
Itaqꝫ reuereretur ꝓ pluribus annis.Erinde debet ipſe conſiderare ꝙ ⁊ ſeneñ. ⁊ florentini ⁊ aliȷ̄ il
lud dominium petunt nō parua pecuniaꝝ ſummam offerentes.Et ſi rex illis complaceret bene
ſcirent ipſi poſſeſſionem adipiſci.Et plura alia dicere potes que animum eius mouere habeant
cum nulla poteſtas ſit diuturna que iuris caret fundamento. Si tamen omnino vides ſummam
per regem petitam obtineri non poſſe:videas an.xvi.vel.xv.milia ad minus poſſint haberi: quia
ego modum reperiaꝫ ꝙ regia maieſtas quieſcat:⁊ curabo ꝙ tibi exinde ſatis fiat pro tuis tribus
milibus floreñ.ſicut alias tibi ſcripſit. Ideoqꝫ velis,in hac re tuas operas ⁊ ſolitam diligentiam
impartiri:qꝫ ⁊ regi complacebis ⁊ tue vtilitati cōſules. Nec deſperes regiam maieſtatem in ita
liam venturam:quia hoc ſibi multum cordi eſt:nec res italas ſpernit:ſed videbis ꝙ primum res
eccleſie diſpoſite fuerint.Et licet tu putes germanicos nō curare italiam:⁊ ꝓpterea italos ger
maniam nihilipendere dicis:aliter res ſe habet. Nos germani tardiores ſumus ad motuꝫ ꝙ̄ ita
li:ſed vbi incipimus nō tam facile deſiſtimus quēadmodum itali.Hec noſtra natura eſt: vt homines
ſunt ſic vti eis debemus. Mihi ſpes eſt magna in rege noſtro:nec ambigo ipm italiā petiturum:
⁊ iura vendicaturū imperȷ̄ ⁊ totius xpianitatis ꝓſperitatem.Tu vale ⁊ me vt ſoles ama.Datum
Vienne.xvi.octobris.Anno.M.cccc.xliiij.

¶ Excuſatoria ducem mediolanum non vocatum ad congregationem ꝓ cō cilio decernendo. Epiſtola.clxxxvi.

Gaſpar ſchlick:imperialis cancellarius.Magnifico vnguectoni de contrariȷ̄s ducatus mediolani gubernanti amico pcipuo.S.p.d. Non putabā me nunc tuas lr̄as
ſuſcepturū. Nam cū regimini ducali preſis:innumeriſqꝫ curis detineariſ ſatis eē
ſupqꝫ ſatis cenſebā inter tot occupationes rem meā tibi fuiſſe ſtudio:quam ſicut
ex lr̄is de azimboldis agnoui egregie abſoluiſti:ita vt poſt illuſtriſſimū meū prinici
pem dūm meū ducē nulli magis ꝙ̄ tue magnificētie gratias debeā:ſꝫ ſupat oēm
humanitatē tua benignitas:que nō contēta eſt deſiderium meuꝫ impleſſe:niſi etiam ſuauiſſimis
litteris ſuis me viſitet:quas cum magno munere penes habeo tanꝙ̄ tui erga me amoris perpe
tuos teſtes. Illud tamē in his mihi moleſtum eſt ꝙ tue magnificētie digne regratiari nō poſſiꝫ
Namqꝫ vt omittam facta vix ꝟba reperio que mihi ad reddendaꝫ grām idonea videant̄. Sꝫ ſcio
tuā prudentiā animū magis ꝙ̄ vires intueri:qui certe talis eſt vt nihil poſſibile ſit neglecturꝰ,qḋ
tibi eſſe nouerit cōmodo vel honori. Idemqꝫ velim ſemꝑ de me tue magnificentie pſuaſum fore.
Nunc eā partē eplē tue attingā:qua mirari videris ſereniſſimū regē noſtrum ceteris xpianita
tis pncipibus ſcripſiſſe ꝓ cōuentione in feſto ſancti Martini iam ꝓximo tenenda ⁊ ſolū pncipeꝫ
ducem mediolani neglexiſſe:circa quā rem ego qꝫ miratus ſum illum eſſe neglectū qui inter pri
mos ⁊ noiatos ⁊ apud regiam maieſtatē dilectus eſt. Sed ſtupui regios apices ſibi nō eſſe reddi
tos. Namqꝫ cū littere in orbē mittēde ſcriberent̄:iamqꝫ pceptum eſſet potiſſime pfato duci ſcri
bi:affuit Laurētius de rotella canonicus tridētinus q̄ ſe laturum regia ſcripta ſpopōdit: ⁊ intra
dies.xv. Mediolani futuꝝ:reſpōſumqꝫ remiſſuꝝ:qui ſi lr̄as nō reddidit aut malo ꝯſilio fecit:aut a
liquo impedimēto pueņtus fuit.Et certe nos hic valde turbati ſumus reſpōſum nō eſſe habituꝫ
cū ille illinc circa.xx.diē iulȷ̄ receſſerit.Effectꝰ autē lr̄aꝝ erat ꝙ ⁊ dn̄s dux pfatus ad tollendū ſciſ
ma qḋ nunc viget ꝑ viā ꝯciliȷ̄ generalis nouiter cōgregādi cū maieſtate regia ⁊ pncipibus ⁊ ele
ctoribus cōcurreret tanꝙ̄ imperȷ̄ pncipis ⁊ cōis vtilitatis zelator de ſua intētiōe ante feſtum p
dictum rn̄dendo:qḋ ſi poteſtea nō habuerit pfatus dux rogo,vt iſta ſue celſitudini referes:ne ſe
vl̄ neglectā putet vl̄ ſpretā cum regie maieſtas ſibi vltra oēs impȷ̄ pncipes tanꝙ̄ ꝯſanguineo ⁊ i
perȷ̄ fideliſſimo afficiat̄. Eūqꝫ adhortari velis vt oratores quos pelegerat trāſmittat:⁊ in ſacro
eccl̄ie cū voto regie maieſtatis qḋ purū ⁊ ſinceꝝ eſt ad vnionē eccl̄ie ꝓcurandū cōcurrat. Exinde
cū videā tuā magnificentiā rogatibꝰ meis ꝓniſſimā:nō erubeſcā poſtꝙ̄ meā reꝫ pfeciſti vti huma
nitate tua regios ſeruitores ⁊ amicos eidē recōmendēdo. Etenī in cācellaria noſtra regiꝰ ſecre
tarius Eneas ſiluius ſeneñ.mihi admodū dilectus ⁊ regie maieſtati pcarus:quē Leonardus de
laſſarrata clericus vercelleñ.ppoſiture ſancti Laurētȷ̄ maioris mediolani ſpoliauit ipm baſilee
ſigendo.Scripſit ꝑ pfactum Laurentiū regia ſerenitas duci:vt eidē Enee ſua ppoſitura reſtitue
retur. Neſcio qḋ ſecutū ſit.nāqꝫ ſi lr̄e alie reddite nō ſunt:neqꝫ iſte veriſimilius ꝑitate. Ideo pre
cor tuā magnificētiam vt,Enea ipm recōmendatū ſuſcipiēs ducaleꝫ excellētiā informare de hac
re velit ⁊ regie maieſtatis intuitu q̄ iam ꝓ Enea ſcripſit:⁊ meū ob reſpectū rogare vt ppoſitura
reſtituatur. Nouitates ꝟo harum partiū alias in pſentiarum ſcribere nequeo:niſi ꝙ hic bohemi
ſunt in magno numero petētes ꝙ maieſtas regia adminiſtrationē regni nomine regis Ladiſlai
pupilli ſuſſiciat:cum quibus in tractatibus ſumus ꝯcluſionē bonam auctore domino pſtolantes.

Uale optime ⁊ me ducali amplitudini facias recōmiſſum qui ad eius ⁊ tua mandata promꝰ ſum
⁊ ero quoad vixero. Datum Uienne die .xij. decembris. Anno. M.cccclij.

¶ Suadet regni hungarie pacem. Epiſtola .clxxxvij.

GAſpar ſchlick cancellarius imperialis. Magnifico viro Laurētio pala-
tino hungarie: veteri ⁊ pſtanti amico ac fratri. S.p.d. Intellexi tuū ex
lr̄is tuis mihi directis: tum ex his que regie maieſtati ſcribis querimo-
niā tuā quā facis de dānis tibi p capitaneos laurincē. illatis. Et p iure
veteris amicitie noſtre q̄ in me nunq̄ extinguet vivo. Regie ſerenitati
ſupplicaui vt ſup his vellet puidere magnificentiā tuā cōmendatam ſu-
ſcipiendo. Diſplicuit regi audiuiſſe damnū tuū ſummeq̄ ſibi hec genera
iniuriarū hincinde facta moleſta eſſe reſpondit: doletq̄ ſe non poſſe vt
vellet puidere. Ait tn̄ in facto tuo velle ſe ſcrutiniū habere. Et quicq̄d
boni p te poſſit libenti aīo facere. Ego autē ſicut alias ſcripſiſſe me me-
mini video ſic res illius inclyti hungarie regni ſe habere: vt impoſſibile putem ſingulares hoīes
pace gaudere niſi cū vniuerſo regno: qm̄ hoc tempore dum iſte diuiſiones ſunt mandata regnū cō-
temnūtur. Nulla obedientia eſt: ſed quilibet ſibi vult eſſe dominꝰ. Quod ego quoq̄ cū magna iactu-
ra experior. Licet em̄ ſerenitas regis polonie pancratio ⁊ Scole mādauerit vt a rebus meis ma-
nus retraherent ego tamen p illos maiora indies patior detrimenta: nec aliquis eſt his in parti-
bus ſuperioribus: quē illi magis vereant q̄ me: quaſi mandata regis in contrariū interpretentur iuſ-
ſiq̄ ſint me vnū impetere: moleſtare: perſequi: extirpare. Ego tamen ſup his nō regi polonie ſuc-
cenſeo ſed conditionibus temporis: ſic ⁊ magnificentiā tuā hortor facere: qm̄ alia via non eſt per
quā poſſumus quieſcere niſi per pacem vniuerſalem totius regni quā procurare ⁊ pro noſtro pri-
uato ⁊ pro cōmuni bono tenemur. Ad quā rem tantomagis te rogo quāto ſcio conſilium tuum pre
ceteris magis audiri. Ego idipſum ex hac parte faciam ſemper ad tua promptꝰ beneplacita. Da-
tum vienne die .xx. octobris. M.ccccxliij.

¶ Conſolatur principem infirmū. Epiſtola .clxxxviij.

GAſpar ſchlick. S.p.d. Illuſtri iohanni franciſco marchioni mantue dn̄o ⁊ affini
chariſſimo. Affero mihi lr̄is tuis ſingulare gaudiū quotiēs ad me ſcribis: quia
⁊ amorem erga me tuū ⁊ humanitatē qua me pſequeris q̄ſi videns in illis lego.
Uellem tn̄ letiora audiſſe de ſoſpitate tua. Nā cū ſcribis te ſuperioribꝰ diebus
egrotaſſe nec adhuc priſtinā recuperaſſe ſanitatē: nō leuē moleſtiā capio: qui oē
tuū incōmodū meū dico. Scio tn̄ neceſſariū eē oēs q̄ viuūt: nūc validos nunc de-
biles fieri: nec statꝰ hoīs firmus eſt: nec vlli datur perpetua frui alacritate. No-
ſtrū itaq̄ eſt amare mentē ↄtra oēm fortune imperiū: ſcireq̄ ⁊ ſanitatē ferre ⁊ egritudinē. Et cum
patiē corpꝰ alimēta q̄ poſſimꝰ illi cōferre. Quod maxime decet pncipes facere ex quoꝝ vita ſalꝰ
multoꝝ pendet. Et q̄q̄ nō dubitē te nihil omittere ex neceſſariis: hortor tn̄ q̄ amor ipellit vt cō-
ualeſcentie tue tanto amplꝰ ſtudeas q̄to plures ſunt in pſonā tuā q̄ dirigunt oculos: quos tua ſo-
ſpitate velis reddere ↄſolatos. Inter quos me letū efficies qui optimā tuā valitudinē non minus
libenter audiā q̄ ſentio meā. Uide p̄ter hanc diligentiā facis vt regia maieſtas ⁊ nouitatibus ita-
lie reddatur certior: in qua re plurimū ſibi complaces: qui tuo ſtatui tuoq̄ honori admodū afficia-
tur. Recepi em̄ capitula feceris inter. L. ducem Mediolani ac venetos florentinos. Eaq̄ ſere-
niſſimo dn̄o noſtro perlegi: qui tibi gratias agit ex inſtructione huiuſmodi. Cupide namq̄ agno-
ſcit res italas: vt qui ſuo tp̄e ſperat iura imperij vendicare. Cur autem dux mediolani ad hoc con-
deſcenderit nec ſcire poſſum nec imaginari q̄ cauſas vrgentes nullas intueor: niſi ad hec palā ve-
niant. Iſte tamen ſapientiſſimꝰ habetur: nec putandū eſt ius prudentiā abſq̄ ratione moueri. Ali-
quid latet alios qd̄ eſt illi notum. Sed velit deus vt bene oīa cedant. Nos hic nō habemus alia no-
ua niſi q̄ his diebus magni tractatus habiti ſunt cū bohemis qui huc venerūt. Res optime: abſo-
luta eſt: ita vt maieſtas regia tutoris noīe dominꝰ illius rei cenſeatur. Sup factis eccleſie mittun-
tur oratores ad nurembergam: inter quos etiā ſum vnus deſignatus. Eroq̄ ibidem deo dante cū
aliis in feſto ſancti Martini proximo. Quid ſequetur ſciri adhuc nō poteſt: q̄ varie ſunt volunta-
tes. Ibi tn̄ aliqua ↄcluſio reperietur que vtinā ſalubris ſit. Regie maieſtati facio ſepe de te men-
tionē: ſemp tibi illam affectam inuenio. Me nō expedit vt offeram: q̄ iamdudum ſum tuus. Man-
dare potes in omnibus parato parere. Cōmendo me tibi ſupplicans vt me ſepe de occurrentibꝰ
inſtructum efficias. Ex vienna die .xxiiij. Octobris. Anno. M.ccccxliij.

¶ Hortatur ad pacem hungarie. Epiſtola .clxxxix.

GAſpar ſchlick imperialis cancellarius. S.p.d. Marikambano ſclauonie ⁊ Lau-
rentio palatino hungarie magnificis fratribus ⁊ amicis chariſſimis. Gauiſus
ſum nō modice veſtris ex lrīs mihi nouiſſime redditis internā illam ⁊ vetuſtam
cognouiſſe beniuolentiā que me proſequi ſolebatis nōdum eſſe extinctam: ſed
potius tpe auctā. Nam id qđ ex parte mea cōtigit q̄ vobis indies ac magis affi-
cior ⁊ ardentiſſimi amoris erga vos rependo viciſſitudinē ſingulares virtutes
veſtras etiā amans q̄tum demiror. Hinc certiſſim⁹ ſum ſtatū ⁊ locū quē apud ſe-
reniſſimū dn̄m romanoꝝ regem teneo vobis cōplacere ac fore gratiſſimū cū optimoꝝ ſit fratrū
⁊ amicoꝝ fraternos optare ⁊ libenter videre ſucceſſus. Nec dubitare debent magnificentie vr̄e
me in quocū𝔮 ſtatu ⁊ inclyti regni hungarie pacem ⁊ cōmodum inuigilare ⁊ oē meū ſtudiū ad eꝰ
vtilitatem cōuertere. Nam𝔮 cū diu illo in regno fuerim multa𝔮 beneficia illic ſuſceperim ingra
ti viri officiū foret nō eſſe ad ipſius cōmoda ſtudioſum: ⁊ precipue cum regnū illud xp̄ianitatis cli-
peus ac murus aduerſus fidei hoſtes exiſtat. Ex quo ſicut cum bene habet oīa xp̄ianoꝝ regna fru-
ctum percipiūt. ſic cū opprimitur detrimentū cōmune eſſe videtur. Hoc ⁊ maieſtas noſtri regis
aperte cognoſcit: atq𝔮 idcirco operam dat: vt diſſentiones ⁊ inteſtina bella ex regno tollant̄. Qđ
maxime poſſit fieri confidit ſi ad dietam illam ꝑ ſuam ſerenitatem in cōfinibus hungarie aut au-
ſtrie inſtitutā vtriuſ𝔮 partis barones ac prelati cōuenerint prout ⁊ vocati ſunt per regias litte-
ras. que iam erant expedite ⁊ tranſmiſſe anteq̄ ego ad regiam curiā de domo mea redirē. Ita𝔮
de liberationibus illis nequaq̄ interfui: ſed cum rem vniuerſam intellexi iuſtiſſimā illam ſanctiſſi
mā𝔮 iudicaui. Quid eñ vtilius q̄d rectius quidue honeſtius fieri pōt q̄ pacē inter xp̄icolas pcu-
rare. Non latent vos quot rapine tumultus incendia vaſtitates𝔮 in hungaria fiant ꝓpter hanc q̄
prohdolor orta eſt de regno diſcordiā. Palam eſt quō oppidum ꝯtra oppidum ⁊ nobiles contra no
biles inſurrexerunt: quo𝔮 modo inimicitiarū gladiſ craſſentur vbi𝔮. Quibus malis obuiaturus
rex noſter cōuentum indixit: vt qui ſcit ſe ex debito romane regie ciuitatis orphanos ac pupillos
debere ꝓtegere: ⁊ vniuerſoꝝ regnoꝝ paci ⁊ tranquillitati cōſulere: ſperans ꝑ cōuentionem ea oīa
fieri poſſe ad que bono aīo magnificentias veſtras audio exhortari vt pſonaliter venire velitis: vo
biſcū𝔮 poteſtis q̄plurimos prelatos nobiles𝔮 trahere vt tanto illic melius firmius𝔮 hungarie
vnio ꝑfici poſſit vt vnuſquiſ𝔮 in iuſticia ſua manuteneri quo plures digniores𝔮 cōſtiterint. Vos
pſertim qui vna mecum ab auo ⁊ patre domini noſtri regis Ladiſlai ⁊ honores ⁊ beneficia imen-
ſa ſuſcepiſtis. Hec eñ cōuentio eſt per quā poteſt regnū illud pacari ⁊ ad priſtinā reduci fortunā.
Ut nō ſolum reſiſtere thurcis ſed eos laceſſere queat. Nec ego vobiſcū ſentio qui ꝓpter cōuentū
huiuſmodi turbari paſſagiū aduerſus thurcos inchoatum dicitis. Nam longe aliter eſt: cum niſi
cōuentio hec fuiſſet indita: iam maximus ignis arderet in hungaria. Iam𝔮 nō latrocinia: ſingu-
lares𝔮 cedes ſed grauiſſima prelia cū ſereniſſimis ſtragibus extitiſſent. Sunt eñ plurimi ger-
manie barones ⁊ principes: qui videntes ſereniſſimū regem Ladiſlaū ꝓpterea quia puellus
⁊ pupillus ⁊ orphanus in ſuo iure opprimi: miſeratione cōmoti et tam amore iuſticie q̄ ſanguinis
propinquitate excitati: cum validiſſimis auxilijs hungariam petere diſpoſuerant. Similiter q̄ȝ ⁊
bohemi qui iam in maximo numero barones ⁊ nobiles ad maieſtatē regiam in legatiōe miſerūt
que nūc vienne eſt ab illo ꝓpoſito nō diſſentiunt. Quos oēs cōuentionis nomen retinuit ⁊ vſ𝔮 in
eius exitu retinebit: q2 cū rex romanoꝝ (vt dicitius ⁊ veritas eſt) totius xp̄ianitatis ſit caput: ⁊ ad
eum potiſſime pertineat xp̄ianoꝝ iniurias propulſare: videns ſua maieſtas thurcoꝝ inſolentias
nō poſſe compeſci: niſi xp̄iani prius vniti extiterint ad pacem vt predictum eſt in hungaria rein-
tegrandam prefatam cōuentionem indixit: rem iudicio omni qui abſ𝔮 partialitate exiſtūt paſ-
ſagio de quo facis mentionem nō vtilem tantū ſed penitus neceſſariam: cum nulla potentia reſi-
ſtere hoſtibus poſſit niſi minuta fuerit vnitate. Pulchre ſi quidem apud Criſpum legimus. cōcor
dia parue res creſcunt: diſcordia maxime dilabuntur. Uerum de maritima claſſe per ſanctiſſimuȝ
Eugeniū paranda facitis mentionem. Ego ita illius mentem fuiſſe diſpoſitam concedere poſſuȝ:
ſed doleo quā modum executionis non video. Claſſis enim ſi fieri debet venetijs paranda eſt. ſed
iam inimicitie inter Eugeniū ⁊ venetos orte ſunt: propter receſſum ex florentia factum. Iuran-
tum vt prohibiti ſint prelati venetorum curiam ſequi. Que res maritimam expeditioneȝ procul
dubio perturbatura eſt. Exercitum autem fieri vt ſcribis maximum in hungaria contra thurcos
apprime laudo cupio𝔮 vt felicem ſortiatur euentum. Quod ſi fieri poſſet iterum at𝔮 iterum vos
oro ⁊ obſecro: vt de pace hungarie prius cogitantes cōuentum accedatis predictum inteſtinas di
ſcordias vna cum alijs qui aderunt ſublaturi. Ad quā rem ⁊ ad paſſagium poſtea peragēdum ma
ieſtatem regiam animatam ⁊ me puſillum paratiſſimum ſemper habebis. Datum in noua ciuita
te. xviij. kalendas decembris. Anno. M. cccc xliij.

¶ Hortatur ad reſcribendum. Epiſtola. cxc,

RIchardus valētinus ſcriptor apoſtolicus. Enee ſiluio amico optimo. S.p.d. Tan-
ta eſt vis amoris in te mei vt iterū ad te ſcribere cogar. Quod tamen ⁊ libenter
facio q̄q̄ tu ad me nunq̄ ſcripſeris vel meis litteris ꝓpulſatꝰ vel tuo nutu motus
poſtq̄ ⁊ honore ⁊ dignitate ⁊ emolumētis amplius es decoratus. Cui nō eq̄deꝫ in-
uideo: ſed cōgratulor potius felicitati tue. Precor aūt ſi aliq̄n per ocium lꝫ ſaltem
tua manu ad me ſcribas: ne inter nos ꝓbari videatͣ quod noſtra in patria vulgatū
eſt. Remotus ab oculis remotus a corde. Reuerēdiſſimus patriarcha aquilegieñ. qui me ſuum
cōmenſalē ⁊ ſecretarium fecit hinc breui eſt receſſurus ad ſerenitatē romanoꝝ regis recta via pri-
me: ac deinde in regnū polonie ac hungarie ꝓfecturus: functuruſq; ibidem legatione ſua. Requi-
ritq; me aut vna ſecum abeam aut ꝓ quibuſdā eius negocijs Mediolanū accedā. Quam ꝓfectio-
nem arripiā nundū decretū eſt. Cum dñatione eius libētius irem vt in tuum cōplexum veniam.
Attñ vbiuis gentiū fuero tibi penitus deditus ſum. Ex baſilea. xxi aprilis. Anno dñi. M.cccc.xliij.

¶ De vtilitate litterarum. Epiſtola.cxci.

GRegorius lolius ſeneñ. S.p.d. Enee ſiluio patrueli ſuo. Hieronymi vetus admo-
dum ſentētia eſt ꝓbatiſſima: litteraꝝ inter ceteras hanc eſſe vtilitatē vt abſen-
tes pñtes faciāt. Preclare q̄dem. Nam abſentes his loq̄mur: videmus trāſma-
rinos: animiq; noſtri cogitatio ſine voce: notarū picturis atq; lineamētis denun-
ciat que certe vtilius quiſq̄ aut humano generi antiquus nō facile inueſtigari poſ-
ſet. Verū cum hmōi viciſſim perfrui poſſumꝰ vtilitati aut alterius fortune cōſcij
letarētur: altero tñ ſatis habes te ſcilꝫ virum huius prerogatiuē participē. Eſt id
quidem michi carum. Sed multo carius ſi alternas mutuaſq; exaraueris vt ⁊ tuas dum legerem
te alloquerer: tuiſq; pictas notulas digitis parentū oculis offerrē qui tantopere obſeruari vt fi-
lium tuum vt pium decet. De his hactenus. Uale ex ſenis.

¶ Laudat Fredericum ceſarem. Epiſtola.cxcij.

FRanciſcus de picciolpaſſis dei gratia ſancte mediolaneñ. eccleſie preſul. Orna-
tiſſimo viro dño Enee ſiluio poete laureato. S.p. dicit. Ingēti voluptate ⁊ gaudio
eloquentiſſe. Enea mi in xp̄i charitate dilectiſſime afficit me epiſtola tua data in
feltkirchen nonis decembris: mihi reddita idibus eiuſdē cum recēſione veterum
tum ꝓ more inter nos mutuarū ſcriptionū: tum ipſa ſerie contentoꝝ. Cumq; pro
lepore ſtili ſerie ac facultate dicendi ⁊ extimatione quam de te facimus proq; cor-
diali erga te amore noſtro tua ſcripta ſemper legerim: nō minus auide q̄ libenter etiam vbi for-
taſſe nō quādoq; reſpōderi. Hic maxime tūc quādo q̄dem intelligam operāte diuina gratia eo te
loci euectū: vbi ſicut virtute cōſcēdiſti ita poteris ipſa virtutis via ꝓficere plurimū ad reipublice
eccleſieq; panē glorioſiſſimoq; principi: nō modo tuum verū ⁊ vniuerſorū: ac plurimis tibiq; ipſi
⁊ honori tuo cōferre nō modicum. Atq; q̄ſi te nouimus tuūq; ingeniū deſideriūq;: nō te ſuperua-
cuo exhortamur ac pro iſta trāſlatione tua ⁊ animi diſpoſitiōe cōgratulamur. Iterum atq; iterū
colletemur tibi cui cōceſſum eſt ex loco ⁊ officij dignitate vt te valeas demōſtrare: ſi quam dabis
operā fideliter ⁊ prudēter ſpero expeto ⁊ expecto. Animo eñ ratione diſpoſito ⁊ diligēter ad bo-
na vadenti oīa ꝓſpere cadit. Iuſta naq; deſidēria diuina ſemper pietas comitatͣ. Age itaq; et
perſeuera feliciter vt magno cepiſti principio. Exerce ad pietatē quem ſm aplm ad oīa vtilis ꝓ-
miſſionē habet vite que nunc eſt ⁊ future: vt aſſequaris laureā verā ſcꝫ coronā iuſticie ⁊ eternita-
tis. Dicas ⁊ cū apoſtolo ad feſtū. Nō inſanio optime feſte: ſed veritatꝭ ⁊ ſobrietatis verba eloquor.
Ad que maximū incitamentū tibi boni xp̄iano ⁊ litterato corona laurea quā aſſumpſiſti vel acce-
piſti. Ego vero deinceps crebriores expecto litteras tuas rerū indices tuiq; ſucceſſus: neq; tardus
ero in reddēdo meas: dūmodo intelligā ad te poſſe deferre. Nūc eñ ad fortunā ſcribo: ideoq; tar-
dius q̄ debuerā. Non facile eñ ꝑducuntͣ incerta ⁊ fortaſſis eſſet multo ſerius ad te perueniūt: lꝫ
varijs ⁊ multiplicatis litteris euitamur vt vel ſaltem hmōi reſcriptionū noſtrarū quicq̄ reddatͣ
q̄ñq; tibi. Nam ſicut ambiguitas fruſtrādi laboris reddit hominū pigriorē: ita per diligentiā ſupe-
retur neceſſe ſit. Et q̄dem libēter ſcribo ⁊ ſcriptabo intelligēs ⁊ cōſiderās tum ex epiſtola tua tū
ex alijs conditionē dotis tam nature q̄ virtutis ⁊ ſacratiſſimā auguſtiſſimāq; intētōem Ceſaris
noſtri pñtis qui velut nouū quoddā ſydus emicuit: hac tēpeſtate neceſſariū vt ſpernemus: velut
auguſtinus illi ſuo ſeculo pacem reddidit ⁊ fundauit: ſic iſtum ſuo. Ego q̄dem ita mihi ſuadeo non
incerta ſpei ratione. Eſt eñ vt in primis audio princeps iſte catholicus ⁊ pius etate florida: quem
ſapiētia grauitas ⁊ vite integritas comitant. Cani ſunt eñ ſenſus hois ⁊ etas ſenectutis vita im-
maculata. Corpore ſtrēnuus vegetuſq; ⁊ robuſtus aptus ⁊ patiens ad labores: fortis cōſtanſq; ani-
mi ſobrietatis cultor precipuus. Cum vt ſcribitͣ in ſapientia ſobrietatē enim docere prudētiam

et iuſticiā ⁊ virtutem quibus vtilius nihil eſt in vita hoībus. Attende quia pretermittit ſobrietatē
que huic pricipi maxime inſita eſt:cetere ſubnexe ſunt virtutes. Et catho.inquiebat nō legiſſe ſe
neqꝫ vidiſſe hoīem ſobriū inuadentē rempublicā preter ceſarem. Audio ⁊ hunc noſtrū principem
obſeruantiſſimū ac parciſſimū ita eſſe temporis ⁊ vtilem locatorem:vt ne ꝗdem punctum terat
quod potiſſime parat ſobrietas. Eſtꝙ memor ſapientis. Nihil enī preciosius tempore quod nec
auro nec vlla ſapiētia redimi poteſt elapſum. Soluſqꝫ ſapiens eo ſcit vti ⁊ in ſuam redigere po-
teſtatem ⁊ efficere quecūqꝫ magiſter:etiam atqꝫ etiam cum vulgo ſeu indoctis ocioſus apparet.
Eſt preterea liberalis iuxta exigentiā rerum ⁊ temporū ⁊ conſequēter premiſſorū ſuorū tum in
rei dapſili tum ceteris ⁊ obſeruātiſſimus ⁊ vtilis diſpenſator:quod vtrūqꝫ reqrit precipue in prin-
cipe. Nam bene facta male locata Cicerone ꝓbante malefacta arbitrātur. Ennius. Quid eſt enī
violari predari oneribus intolerabilibus ſubditos torquere ꝙ effuſione ſplendeas ſpergas ⁊ diſſi-
pes niſi glorieris in malis ⁊ Roboā filij:⁊ regis ſucceſſoris Salomonis more pares ipſe tui rui-
nam. Mendax vero omnis cum improbetur:vt cribitur execrabilior multo princeps. Iuſti ⁊ ma-
gnatum ⁊ principis eſt verbū tenere ſuū vt ſcriptū eſt. Verbum regis verbū veritatis ſubditos re-
gere cōfouere ac tueri velut bonus paterfamilias:vectigaliaqꝫ eo ordine diſpenſare ne cogatur
iniicere manus in aliena quod ſemper euitauit. Traianus ceſar ille auguſtiſſimus atqꝫ diſſimus
gratiſqꝫ ſeruire in ꝓprios vt facile glorioſus apud alienos efficiatur. In malis ſeſeqꝫ ſimul condē-
net deo ⁊ mundo magis inglorius ⁊ impotens ad omnia factus. Impoſſibile namqꝫ eſt vt inquit
Ariſtoteles in ethicis aut certe non facile:preclara ab eo agi cui deſint facultates. Nec dubium
quin magno ſint adiumēto diuitie in gerendis grauibus ei ꝗ liberaliter ⁊ probe ſciuerit:vti ſuiſqꝫ
locis ⁊ tēporibus exinde diſpenſare. Quinimo ſecus ab omni conatu ⁊ gloria inchoatorū cogetur
cum ignominia reſilire. Quod ſiquidem prudens ⁊ magnanim⁹ noſter Ceſar euitabit vt peſtem
tam proprio conſilio ꝙ ſuorum:quibus vt audio cōmuniter ⁊ eccleſiaſticoꝝ ⁊ ſeculariū excellentiū
inſignium ⁊ litteratorū quos veneratur ⁊ lateri cōgregat ſuo iuxta morem ceſarū ⁊ priorum prin-
cipum predeceſſorū ſuorum ne ſibi obiiciat euangelicū illud. Ecce homo qui cepit edificare ⁊ non
potuit cōſummare:cum ſit ipſe ꝓuidētiſſimus atqꝫ ornatiſſimus in vita ⁊ in omnibus geſtis ſuis.
Que cum ita ſint ſuauiſſime mi Enea:ceſarqꝫ opibus abundat potentiaqꝫ numero hominū ⁊ co-
pia gentium:etaſqꝫ prudentia ⁊ magnanimitas conueniat:que precipua ſunt ad res arduas cape-
ſcendas:conditioqꝫ temporū ⁊ plurima ſe offerant que ſuffragentur:non dubito ſi voluerit dūmo-
do durat ſuperſtes iuxta dies nature futurū in poteſtate ſua vt pacem det eccleſie: ⁊ componat
nō modo principatus ⁊ omnē populū xp̄ianum ſed ⁊ vniuerſum orbem ad vnicā verā fidem chri-
ſtianam ⁊ ſanctam deducat eccleſiam ad altiſſimi dei gloriā ⁊ honorem ſublimationēqꝫ throni ſui
cum laude perpetua ⁊ eterna ſalute. Quod vt diebus noſtris cōſpicere valeamus pietas diuina
concedat. Sicqꝫ culmen diuine maieſtatis exortare nomine meo ⁊ me nimiū cōmendatuꝫ fac ſue
clementie:deuotiſſimū ꝗdem ſeruulū virtutū ſuarum ⁊ effice tante:tamqꝫ ſancte ſpei auidiſſimū
expectatorē. Preterea de rebus cū ſereniſſimo ac doctiſſimo Bunforto noſtro ſecretario ducali
verbum habuit Nicolaus tuus noſterqꝫ. Conueniens cum domi qui ſubſequēter nobiſcuꝫ fuit. Agi-
tauimuſqꝫ qua eſſet incedendū via:pro honeſti tui deſiderij complemento:qui ita ſe promptū vt
in re propria offert. Deindeqꝫ arbitramur ſimulqꝫ arbitrati ſumus vt litteras ceſaris quas ei pro-
ponis impetres ad illuſtriſſimū principem noſtrū:nec tua confectaſqꝫ manu nec ſcitione noſtra-
rum:⁊ mittere ſtudeas ad manus ipſius Bunforti qui cōmodius materiā ingrediatur. Neqꝫ vel
Nicolaum cōmonefacito cum litteras ipſas dederis ꝙ ſolitatione non deſit nec diligētia. Ea enī
eſt qua adempta parata impetrari queunt. Libruꝫ demū tuum dialogorū habuimus ⁊ penes nos
cōſeruam⁹. De rebus italie accipe que ad preſens ſic ſe habent:romanus pontifex nō obſtātibus
publicis editis ſeu enūciationibus conſcriptis de tranſlatione ad vrbem romanā que debuit eſſe
ſeptima ianuarij ꝓxime lapſi etiam florētie ſedet:nec mortui ſuo ſimile videtur quicꝙ. Rex ara-
gonum victor in regno neapolitano copias congregat tam equeſtres ꝙ pedeſtres:longo vt dicit
numero viginti miliū equitum ⁊ peditum in copia. Idem ⁊ hic illuſtriſſimus princeps noſter etiā
poſt victoriam percuſſerāt inuicem fedus ſeu potius renouarūt. Et manent veneti iuxta cōſueta
magiſtri militie:reliqui vt prius tam iuxta inſubriā ſeu longobardiā ꝙ per picenū ⁊ tuſciam. Duo
tamē militie principes abſint vt diu ex patria iſta adinuicem cūctantes ſeu male cōcordes apud
picenum ⁊ patriā peruſinam ꝓximo vere detegētur ea que ꝓducere cōſueuit. Dum apud nos in-
terim bella ceſſant: ⁊ patria iſta italie flos reſpirat:ciuitas tua quieſcit. Reuerēdiſſimus cardi-
nalis placētinus vel mortē obijt:vel prope febribus ⁊ etatate decrepita correptus apud caſtellio-
nem ſuum deſideratū:immo haberi vt ordinatuꝫ xp̄ianum docet obdormiuit in dn̄o. Vale felix in
dn̄o amātiſſime in chriſto fili. Datum Mediolani iiij. Februarij. M.ccccliij.

¶ Petit reſcribere litteras. Epiſtola. cxcij.

IOhãnes de bogõia cardinal' ſcti Caliſti. S.p.d. Enee ſilui o viro clariſſimo. Trinas ſuperioribus diebus tum ad nos, tum ad dilectũ noſtrũ Johannẽ peregallũ vidimus litteras tuas: que nobis prout ſemper conſueuerunt ſcripta grauiſſime fuerunt: et rei quam dirigi feliciter vterqꝫ noſtrum exoptat nõ parũ ꝓficue. Quare ꝓpter diligentiam atqꝫ virtutẽ tuam ſummopere cõmẽdãtes: precordiales tibi agimus grãs qui ſemper vt conſueuiſti memor es noſtri. Nec diſtantia locoꝝ aut vllis occupationibus ſeu laboribus a ſcribendo retrahere ſed aſſidue intimare procuras quo ad rem conducere poſſit de qua nũc agitur. Unde clariſſimũ de illa quem in te eſſe nunꝙ dubitauimus ſide capimus experimentũ. Rogamuſqꝫ vt queadmodũ cepiſti ita in poſterũ agere pergas. Neqꝫ te retrahat ab aſſumpto opere multitudo imenſa laboꝝ quos ſubire vides et pati te oportet: qm̃ ad hoc om̃s nati ſumus: et eoꝝ precipue virtus extollit qui pectore firmo perſiſtũt. Sed ne inter maximas occupationes tuas nos hic eſſe ocioſos exiſtimes mittimus cum preſentibus gloſam aurelianeñ. q̃ cõi ꝓuerbio cõtradicit textui ad reſponſionẽ Eugenij datã regijs oratoribus atqꝫ alijs per nos editam que iudicio noſtro non modicum ad rem facit et ꝑ quam emulus reſpõdere parteſqꝫ noſtras tueri ac alias ꝓut expediens fuerit te iuuare poteris: publicando et cõicando eam ſicut videbitur. Alia hic occurrentia pronũc reticẽda cenſemus: cũ nudiuſquartus ex medijs vt ita loquamur rebus ad te acceſſeris reuerendiſſimus cardinalis aquilegieñ. ꝓ illas ptes legatus ex latere: et cum eo plures de his oibus infortunatiſſimi. Ex quibus intelligere poteris quid apd̃ nos agatur quidue de rebus ſperãdum ſit. Uale feliciter. Ex baſilea. Anno. M.cccc.xliij.

¶ Excuſat ſe ꝙ non ſcribat. Epiſtola.cxciiij.

VEnceſlaus bohemus Johanni canonico Uratiſlanieñ. amico percaro. S.p.d. Debes veniã dare occupationibus meis ſi ad te vt cupis et ego optarem non ſepe ſcribo. vix enĩ ſpaciũ ſomni cibiqꝫ ſumendi habeo. Ita me ſupremus cãcellarius fatigatum reddit. Inter officeo tñ laboreo ſum memor ſemꝑ tui: nec vnꝙ ex corde recedis meo: et ſi poſſem in aliq̃ tibi ꝓdeſſe ambabus manibus facerẽ. nouitates aũt et iſta leuia ſcribere nec ocium habeo nec curo. Si q̃d eẽt q̃d te vellẽ mei cauſa facere: ſtatim rebus omiſſis alijs tibi ſignificare. Idẽ et facere te, vellem erga me. Sed ſumere calamum gratis cum tota die inuitis ſit in manibus non video cur me videas abhorrtari: nec tñ hac vice retrogradus tibi ſim hec de nouo ad te deducã bohemos. ſ. cum maieſtate regia diuerſos habuiſſe. tractatus tandemqꝫ conuenisset: vt in feſto ſancti Michaelis alia hic teneatur couentio cum eis vt res omnes perficiant ur: q: vt ſpes eſt oia bene terminabũtur. Oratores regis polonie hic ſunt et cum eis cardinalis ſancti angeli. Jamqꝫ tractari de rebus hungarie hic debet. Uale ex Uienna. Anno dñi. M.cccc.xliij.

¶ Executoria taciturnitatis. Epiſtola.cxcv.

NIcolaus amidanus. S.p.d. Enee ſiluio poete preſtãti et amico ſingulari. Credo te vehementer admirari Enea dulciſſime ꝙ poſtꝙ iſtinc abijſti lraꝝ meaꝝ nihil ſuſceperis: preſertim cum et ego antea pollicitus ſepe fuerim me crebro ad te ſcripturũ de his que apud nos indies agerentur: et tu iampridẽ vnas ad me litteras dederis Ego quoniam reuerendiſſimus cardinalis ſancti Laurentij in damaſo ad sereniſſimos romanorum et polonie reges legatus per hanc ſacram ſynodum deſtinatus craſtino mane a nobis eſt receſſurus et vna ſecum Laurentius nr̃ cui preſentes commiſi. Jamqꝫ maxima pars noctis effluxit nõ poſſum excuſatiões meas et ſilentij cauſas ad te ſcribere: precipue cũ multarum rerum plenus ſum quas per litteras tecum communicare libenter vellem. Sed quia prohibente anguſtia temporis id efficere vllo modo non poſſum: malo hoc modicum temporis q̃d mihi ſupereſt in alijs ſcribendi ꝙ in excuſatione mea conſumere. Scio enimꝙ tu omnibus rebus grauiſſimo ſemper iudicio vſus es: ſilentium meũ in bonam partem accipias. Quod ſi fortitan et culpabilem et punitione aliqua me dignum iudicaueris paratus iam et ꝓmptus ſum correctionem tuam omnem ſubire. Quam etſi aſperrimam animo tuo fortitan concepturus ſis: eam amica pergalli interceſſione leniri poſſe confido. Quare non eſt quod ſerenitatẽ tuã multum formidem: quãdo quidem certiſſimus ſum arma mihi parata quibus ſupare te facillime poſſim accipe igitur ex multis hec pauca. Uale ex baſilea. M.cccc.xliij.

¶ Commendat cauſam friſingenſis eccleſie. Epiſtola.cxcvi.

ENeas ſiluius. S.p.d. Reuerendiſſimo in xp̃o patri et domino colendiſſimo Ludouico cardinali arelateñ. Recepi nuper litteras tuas admodum longas: et cum his fuerunt capitula pacis et lige inter Eugenium et regem aragonum concordie. Poſt hec ſignificabas

receſſum illoꝝ cardinaliũ ex baſilea quos abijſſe inuitos aſſeruiſti. Cupiebaſq; vt omia maieſtati regie reſerare. Sed iam omnia ex italia erant ſibi nota: nec latet regem noſtrũ pleroſq; pncipes eſſe: qui magis ſua querunt ꝙ illa que ſunt ieſu xpi: nõnulli tñ mirãtur in quoꝝ numero meipſum pono: qm̃ gallici qui ꝓpter regimen ſicilie partem alteram ſequebãtur: nunc illa perdita in priſtina ſententia perſeuerant. Cum dici ſolet effectum tolli ceſſante cauſa ſenſiſſem9 nos gallicorum mentem ſi Johannes oſſemburgeñ. litteras in franciam differendas diligenter miſiſſet. Sed timeo ne fuerit piger in republica qui ſolet in priuata diligẽtiſſim9 eſſe. Scripſit nuper ſerenitas ceſarea ſacro concilio in fauorẽ Henrici viri optimi ⁊ litterati: vt eũ friſingeñ. eccleſie preficeret epm̃. Exiſtimaui tantum pncipem exauditum iri. preter ſpem accidit vt preces eius reiecte fuerit Interim electus eſt per capitulum ſiue iure ſiue iniuria cardinalis ſancti Martini. Is recurſuꝫ ad vos habebit cõfirmationis cauſa. rurſus ſcribit ceſareum culmen vt ſuperſedere velitis confirmationẽq; differatis. Ego itidem ſuadeo ⁊ precor itidem propter bonũ ſacri cõcilij: ne ſpernatis hanc petitionẽ ſicuti primam. debetis eñ hunc tantum principem ad quem ceteri omnes oculos dirigunt: quiq; nec muneribus nec precibus ad aliquam iniuſticiã mouetur: vobis ⁊ concilio fauorabilem facere. Ne irritantes ſuam clemẽtiam cogatis eũ iter flectere. Scis preterita qñtũ apõ eũ poſſit magnificus gaſpar cancellarius qui vobis fauerit: nihil eſt ꝙ alios timere habeatis. Allicite igitur hũc virũ ⁊ beneficijs deuincite: maxime hoc tẽpore qñ cõuentus nurẽbergeñ. inſtat q̃ p totã xpianitatẽ eſt vulgatus: qñ ⁊ carnaial ⁊ alij inſtant vt rex ſe pro altera parte declaret. Et cardinalis ſancti angeli apud hungariã ꝓ viribus dñm ſuum tuetur: qñ Eugenius nec cõgregari aliud cõciliũ nec fieri declarationẽ vult niſi ꝑ ſe fiat. nec eñ ambigo quã rex aragonũ alter reſpõdiſſet in factis eccleſie niſi per ipſum fuiſſet perturbatur. Videbitis in breui cõuentum fieri ad quem ſi rex non iuerit ꝓut timetur ſaltem mittet plenũ mãdatum ſicut eius littere in orbẽ miſſe decantant. Et ſi vota venictiũ cõſonauerint ad congregationẽ indubitati concilij ꝓcedetur. Id ſi nequeat obtineri: declaratio ſiet quam deus bonã det. Sed ad hoc oportet nos principem hunc affectũ habere: eius preces exaudire ⁊ ſeruitores ſuos ꝓmouere. Maximeq; vobis eſt opus cancellarij votis ãnuere: vt eius frater obtineat eccleſiã friſingeñ. nam ſi confirmatio cardinalis non maturetur aderunt vie que veſtram partem iuuabunt plurime: ⁊ vos poſtea in cõuentu nurẽbergeñ. maiorem fauorem habebitis. Et preſertim ſi eo miſeritis oratores qui prãtem habeant regie maieſtati cõplacere non autem verba dare que ventrem non implent. Quod autem ſuades vt ſacra eccleſie regi cõmendem: ego non ſum tanti. In eo tamen gaudeo ꝙ hunc principem religioſum video ⁊ nullius mali auidum. Electores eſſent in hanc rem hortandi qui conſultores ſunt ⁊ mẽbra imperij: non Eneas qui vermiculus eſt ⁊ cuius verba in fumum tranſeant. Vale ⁊ me vt ſoleo inter ſeruitores ama. Ex gretz.

¶ Offert operas ſuas in cauſa friſingeñ. eccleſie. Epiſtola. cxcvj.

Franciſcus quadratius aduocatus conſiſtorialis Enee ſiluio. S. p. d. Recepi mi Enea litteras tuas longo tempore expectatas quibus perlectis et earum principio percepi nil aliud niſi te credere me falſa perſuaſione viſum: verſutijſq; vacare. Ha mi Enea ſi certos verſutos appellas qui cũ veritate nitũtur verſutus ero ⁊ in hanc ptem verſutias trati. In pñtiarum aũt cũ ⁊ vatũ numero aggregatus ſis non verſutias ſed delic ſciam me captaſſe excogitare debeo: q̃ſiui ego illa ipſa poemata q̃ minime rpire quiui. Credo delliam oia traxiſſe q̃ vt pmũ affuerit lyrã reaſſumã tuãq; gloriã laurec imortalẽ reddã. Ceterũ mi Enea licet tua epl'a in cã quã noſti nihil lucri aſſereret: ego tñ ꝙ primũ vidi lr̃as regis ſereniſſimi a nemine ꝓmotas: expeditionẽq; rei ꝓ cardinali futurã: ac treo ſacras diſputationes ꝓ eo in vnem concurriſſe ꝓ ſereniſſimo rege memet licet irrequiſitus oppoſui cauſamq; ſic perorani vt ibi effectũ ſit: vt expeditio q̃ celeris credebatur retardationẽ ſortiretur indies ⁊ poſt factum totaliter hic impedimentũ eſt vſq; ad aduentũ lr̃arũ cõſirmationis facte ꝑ metropoliticũ. Si rõnes aſſignate in lr̃is regis vere ſunt: electio ⁊ cõfirmatio nihil opitulãtur oia ruũt. Quã rẽ coploſius ⁊ ſerioſius ſcribo Caſpari cuius negociũ agit. Idcirco mi Enea tñ in dicta cauſa nullũ lucrũ eſt. tñ reſtiti ſine lucro: q: non oia lucrũ petũt. Sed illud vetus ꝓuerbiũ te mihi excuſatũ reddidit. Neptunũ Neyades petunt in futurum. Sis memor tui Franciſci qui te ad aiam diligit. Deũ teſtor ꝙ primũ ingeniũ reaſſumã tibi inſultũ dabo. Recõmiſſum me velim regie maieſtati ſeueriſſime cui me vt romanũ iudices offer ⁊ ſtrenuo militi Caſpari cui ad plenũ ſcripſi: necnon eximio artium medicine doctori Jacobo ceſareo medico. Vale ⁊ me ama vt ſoles. Ex baſilea. Anno. M. cccclilij.

¶ Cõmemorat operas ſuas ⁊ italas nouitates. Epiſtola. cxcvij.

MAriamus ſozinus Enee.S.p.d.Olim nullas ad te dedi litteras: quia nec intellexi aliquem de te recta via venientē.Tuas tamen ex Gregorio frequentes ſalutationes accepi a quo etiam intellexi felices ſucceſſus tuos:qui mihi gratiſſimi ⁊ iocūdiſſimi extitere:felicioreſq̈ʒ meliꝰ expecto. Ceterum hic Ludouicus qui ſereniſſimum imperatorē accedit:tui cognitionē aſſeruit habere:quare quedā tibi exponēda cum eo contuli.Tu igitur fidem adhibebis:meiq̈ʒ amore ⁊ contēplatione ſi illi officioſus eſſe potes id agas exoro.Ego iſto anno lecture renunciaui:qm̄ aliquādo viuere nō ſemper degere inſtitui:tu vero cogitabis ac operam dabis his que ab iſto Ludouico mei ex parte erunt expoſita.Poſt tui vltimū diſceſſum tres filij maſculi mihi nati ſunt. Ex q̇bus duos habeo ⁊ indies alium expecto.Super decretalibus cōmentarios edidi:et.xxiiij.tractatus cōpoſui: et nouiſſime oſculum de ſortibus ad reuerēdiſſimū cardinalem Nicenum tranſmiſi:que oīa ſi tempus cōceſſum fuiſſet ad te dediſſem: ſed dabo q̄ꝑrimū potero.Poſtremo nil aliud ſupereſt niſi vt valeas ⁊ noſtri memor exiſtas.noueris clariſſimū regem aragonū ⁊ victorioſiſſimū ducem Nicolaū picinium ꝑ ſacratiſſimo dn̄o noſtro Eugenio totam marchiam ⁊ patrimoniū recuperaſſe: firmo atq̈ʒ eſculo duntaxat exceptis:parteq̈ʒ romādiole:plures enī ab eo cōductores defecerunt ex his quos fideliſſimos arbitrabatur:ſanctiſſimus dn̄s noſter.xvi.kal'.octobris hinc iocūdiſſimus ⁊ letiſſimus abijt:eritq̈ʒ rome infra paucos dies.Uale ex ſenis.

¶ Exhortatur ad reſponſum reſcribendum. Epiſtola.cxcix.

ADam de mulin anglicus apoſtolice ſedis ꝓthonotariꝰ Enee ſiluio poete.S.p.d.Amātiſſime ſocie modico iam ſuperiori tēpore delatas ad me preſentiuʒ perlatorē dulciſſimas epiſtolas tuas libentiſſime recepi earūq̈ʒ exigentiā ꝓ virili mea ſum ſecutus:ita q̄ regia celſitudo impreſentiarū bene inclinata eſt habitoq̈ʒ auiſamento ſui magni ↄſilij:id plene ſpero fiet de quo animus tuus contētus erit.Aperui mentē meam latori huius:cui grauitas ⁊ induſtria plenam vendicāt adhiberi ſibi fidem:quam mei ex parte ſibi queſo dare velis et nomine meo ab eo dignāter recipere burſulā paruulam quam tibi mittit de manu ſua laboratā virgo nobilis neptis mea. Optime mi Enea ſignificare queſo digneris mihi ade tuo:ſi q̇d in anglia tibi gratū fiendū erit ⁊ ante oīa accē moda mihi ſepe epiſtolas tuas quas potero ad tui memoriā in cōſpectu ṗncipis oſtēdere qm̄ tali adiutorio digne ſunt. Rogo ⁊ iterum rogo mihi ſepe ſcribe.Et vale felix optime ⁊ antique ſocie.Ex lōdonijs.Anno dn̄i.M.cccc.xlij.

¶ Agit gratias pro conſiliariatu. Epiſtola.cc.

BArtholomeus epiſcopus cometanus.S.p.d.Enee ſiluio ſeneſi.poete clariſſimo ⁊ amico preſtanti.Dulce michi admodū ⁊ ſuaue eſt vir clariſſime q̄ valeas dūmodo recte valeas quādo te apud tuum ceſarem honore primū ⁊ cōmodis nō carere exiſtimē:ſʒ apud eū indies te ob ingētes virtutes tuas ⁊ doctrinā magnipēdi ſciā ⁊ intelligā.Scripſiſſem ad te Crebrius:niſi ꝓuolutus viſitationi epiſcopatus geben.ſi.ob grauem meā penuriā:vt viuerem ſumpſi inuitus.Cum eīn vt ſolent viſitatores ipſo in exercitio per eam dyoceſim currerē diſcolus nō potui nec Crebrius:nec plus ſcribere ad te cui in ſcribendo ac oībus ferme more ſerreo ſtringor.Scias itaq̈ʒ me valere cum omni familia q̄q̄ miſere:ſuſcepiſſeq̈ʒ cōciliariatus regij ad quas tu tantopere laboraſti:mihi quidem caras ⁊ gratas ⁊ inter res alteras cariores.Et ea ꝓpter Ceſari tuo primū que tanta in me humanitate vſus eſt:tibiq̈ʒ ac Jacobo qui ⁊ initiū ⁊ incepte rei finem prebuiſti ago gratias indefeſſas:nō recuſans ſi modo poſſim veſtris:honori ⁊ cōmodo prebere vices. Reſtat aliud vt cōmuni rei noſtre tractande nunc admotis calcaribus totis viribus te exhibeas in mediū ꝓ veritate neminem extimeſcēs Potes enim nunc quo gratulor rei noſtre apprime fauere:⁊ vales ad ceſarem ⁊ omnes ſuos. Jdcirco tanq̄ fortis athleta ac certatori mediū campū occurras:⁊ vt res ſucceſſerit me certum reddas.Et ſi vt gliſcimus ſucceſſerit apud regeʒ ⁊ ſuos rem meā que tua eſt ſingulari affectu cōmendatā ſuſcipies vt ſic videam te alterū eſſe in re mea quēadmodū ⁊ in tuis agerem indefeſſus.Uale ⁊ me ama vt ceperas licet abſentē ⁊ inſtudes gratificari tuo humaniſſimo ceſari.Ex gebēnis tertia die octobris.Anno.M.cccc.xliij.

¶ Refert quomodo ab ꝑuis ad altiora conſcendit. Epiſtola.cci.

ENeas dei gratia epiſcopus ſeneſi.dn̄o Petro noretano equiti ⁊ comiti palatino ⁊ amico ſingulari.S.p.d.Pupugerunt cor meum littere tue quas nudiuſquartus ex oratore florentino accepi lachrymaſq̈ʒ meis ex oculis non paucis excuſſerūt.Nam ⁊ triſtes videbantur miſeriā quandā preſe ferentes ⁊ manu tua ſcripte neſcio quid latentis ener

gie ad cōmiserationē ꝓuocandam amplius attulerūt. Videbar cum illas legerem teipsum videre
ꝛ alloqui cui preferro neminē ꝛ quem ante sex annos nō vidissem. Legi ego scripta tua non sine la/
chrymis: quas partim iocunda recordatio mutui amoris partim cōmiseratio tuarum aduersitatū
ꝓuocauit. Lachrymas nobis aliquādo insperatū gaudiū aliquādo inopinatus meror extorquet:
vtrūq̄ in causa fuit. Nam suauis epistola tua nō speranti mihi reddita est que absentē carissimū
presentē reddidit: sed te preter opinionē mestū atq̄ afflictū ostēdit. Itaq̄ cum primū tue manus
caracteres inspexi oborte lachryme testimoniū leticie prebuerūt. Cum tuā cognoui calamitatem
meror ꝛ meo astipulate sunt: neq̄ enī cum flente amico nō flere ꝛ cum dolente nō dolere fas fuit.
At postq̄ melius ad me rediȷ̄ cum animaduerterē te responsum exigere statui satisfacere desidero
tuo immo verius meo. Nam quomodo fieri potest vt ego scribenti amico nō rescribē qui neq̄ his
responsionem soleo negare qui me oderunt. Multa sunt Petre amātissime in tuis litteris respon
sione egentia quibus capitulatim annotatis: ꝛ tibi ꝛ mihi q̄ breuius potero morē geram. His ergo
in primis permolestū tibi fuisse q me alloqui florentie nequeris. Credo equidem ꝛ eo mihi acerbi/
fuit: quo magis preter spem tuo colloquio sum priuatus. Acceperam namq̄ bononie te roma re/
uersum florentie morem agere: atq̄ ideo spe plenus iter acceleraui. Cum veni florentiam didici
ex Roberto martello cōmuni amico te valitudinis causa in villa laniari. Scripsi ad te si cōmo/
do tuo posses in vrbem redires dum mandata cesaris apud magistratū ciuitatis exequerer. De/
moratus sum illic biduo sed neq̄ tu aduenisti neq̄ rescripsisti quicquā. Venissem ad te in villam
nisi putassem oneri me futurum homini qui cum coniuge ac liberis secessisset. Abiȷ̄ ergo rursum
Postea cognoui Martellū cui litteras credidi nō fuisse in reddendis illis vt promiserat diligen/
tem. Senis autem mansi apud necessarios meos dies octo: neq̄ me tuus homo cōuenit quē dicis
a te missum qui me alloqueretur. Cum essem rome paucis que ad me scripsisti abunde respōdi. Et
iterum post responsum alteras ad te litteras dedi quas coniecto tibi fuisse nō redditas qui nullam
earū mentionē facis. Existimaui deniq̄ cum redirem in germaniā te mihi nullo modo eripi posse
quin florentie ꝯuenir emus. Vale dixi romane curie ꝛ collectis sarcinulis: senas repetiȷ̄ eo animo
vt ordinatus ecclesie mee rebus ad imperatorē qui me reuocauerat q̄ primū redirem teq̄ in tran
situ florentie viserem. Sed que cōsilia hominū certa: que cogitatōes rate: obsistit votis meis cha/
ritas patrie que diuturno afflicta bello: pacis egena: quietis auida. Alphonsum regem aragonū me
petere hortata est ab eo vt salutē sibi impetrarē. Fredericus q̄ imperator qui cum nouisset iniu/
sto bello senenū circūuentos esse mutato reuocationis mee proposito de cōponendis tuscie rebus
mihi mandatū dedit. vtq̄ romā e neapolim me conferrē ea de causa iussit. Ego q̄uis in me nullū
esset in tanto negocio momentū: patrie tamen nō misereri nō potui: neq̄ imperatori nō obedire
licebat. Rediȷ̄ romam ibiq̄ mensibus quattuor sum retentus anteq̄ hinc daretur exeundi facul/
tas: nunc hic menses duos ago. Nescio quis erit rerum finis scio: quid vellem: video quod nollem.
Semper illud virgilianū ante oculos mentis mee versatur bella horrida bella ꝛ tybrim multo
spumantē sanguine cerno. At que iam vis hec syderū tam iniqua que fatorū diritas cum quiesce/
ret ois italia patria mea quietē habere nō potuit: quinq̄ male bellū senensi ducūt. Et que ciuitas
tam opulenta est que nō exhauriatur exinaniatur tam diutino belli malo. Nemo tam robustus est
quē nō atterat cōtinua febris. Dicat aliq̄s. Dabit deus his quoq̄ finē. Scio enī neq̄ tēpestas est
quā nō seq̄tur tranq̄llitas. At multi pereūt priusq̄ positis ventis sternatur equor. Omniū rerum
vicissitudo est. Fateor sed nos interea patimur. Verum hec mora nō solum patrie causa mihi mo
lestissima est: sed ea q̄ ratione q tunc pacem quero neq̄ illam neq̄ te inuenire possim: fero tamē
patiēter q sine mea culpa accidit te quoq̄ ꝓ sapiētia tua idem facere velim. Sed pergo vlteriꝰ.
In tuis litteris dicis te omnibꝰ in rebus erga me viuere amicitia officio functū. Confiteor istud
Neq̄ ego me amicū habuisse vnq̄ scio qui verior aut sincerior fuerit. Nametsi solent res secunde
immutare hoies: te tamen nulla fortune amplitudo mutauit. Fuisti Enee tuo semper idem. Ne/
scio quid de te aliȷ̄ dicant: ego te mihi alterū Scipionē alterū Piladē atq̄ vt nostris vtamur exē
plis alterū Jonatham sum expertus. Quecunq̄ volui ex romano pontifice te adiuuāte sum con/
secutus. Fores tue que pre magnitudine negociorū q̄bus destinabātur sepe cardinalibus obsera/
te fuerunt nō mihi tm̄ verum ꝛ inter nunciȷ̄s meis omni tēpore patuerūt. Cumq̄ ergo me satis a
Nicolao papa euectum superq̄ satis existimarē nihilq̄ vltra peterem: tibi nullus in me collatus
honor sufficiens videbatur q̄uis episcopus ab illo creatus essem ꝛ inter principes ecclesie sederē.
Cardinalatū quē ego mihi neq̄ arrogabā neq̄ optabam quidem Enee tuo cepisti querere. Cum
tu ipse credo cōiugio alligatus id consequi nō posses me vnum a te dilectū esse qui eo pueheretur
quo tua te virtus extulisset nisi matrimoniū cōtraxisses. Arbitrabaris igitur q̄tum sentio hono/
rem quo ego fungerer tuum esse: ꝛ te dici cardinalem si tuus Eneas rubeo pileo donaretur. Effe/
ctum est igitur tua opera: vt imperatori a Nicolao ꝓmissum sit. Nam ꝛ his me ꝓmoueri optabat
inter primos qui creādi cardinales essent Eneā nullo pacto preteritū iri. Idq̄ Nicolaus ipse Ce/

ſari affirmauit mihi. Idē q̄ duo vberrimi teſtes impatoris ſuis lr̄is aſſeruerūt ſcti Petri et ſan-
cti Angeli cardinales quoꝝ ſcripta ꝛ quidē ſignata impator ipe mihi reſtituit. Sʒ obijt ille ꝑmiſ-
ſi plen⁹. Credidit plus ſibi vite ſupeſſe vt aiūt poete plus ſtatuim⁹. Decept⁹ eſt nō decepit pius
et optim⁹ pater. Quē ꝓ ſua integritate non ambiguo celicolaꝝ choris annumeratū. Iāqꝫ non cū
Ioue illo quē ſummū ceca dixit antiquitas: ſed cum xp̄o maximo ꝛ ſingulari deo nectaria pocula
ſiccare ꝛ de germine vitis in regno patris bibere: ſeſſurū in iudicio: cū .xij. apoſtolis .xij. tribus iſrl̄
iudicaturū. At q̄uis ꝑmiſſa irrita ſint inuanūqꝫ tui conatus ierint: non ſum tū minus obnoxius.
Voluntatē nō factū merior. Neqꝫ vt ipe dicis amicitie ſancte legibus om̄i tēpore ſatiſfeciſſe non
eā inficias. Sed quod ſum hoc mi Petre: nunq̄ te accuſaui: nūq̄ de te male ſenſi. Quid igit̄ an tu
forte ingratū me iudicas qui non ſum vti memor: q̄ cū fortuna a te receſſerim. Nā cur te ius ami-
citie ſeruaſſe dixeris: niſi illō me violaſſe cōtendas. Nolim Petre ita de me opineris: ꝛ ipe leges
amicitie inuiolatas cuſtodio. Sed timeo fortaſſe ne modo in vr̄am beniuolentiā peccare incipiā
nec ſequar alios q̄ tua ope magni potētesqꝫ facti nunc te perſequūtur. Peſſimū genus hoim geni-
mina viperarū: ſemen diaboli. Sed late patet viciū. In deū xp̄m qui nos creauit ingrati ſumus:
quid miri eſt ſi hoīes fallimus. Ferre nos oportet quos deus ipe ſuſtinet. Nō ſunt oēs accepti be-
neficij memores. Magna pars hoim eos perijſſe exoptetur ex quibus beneficia conſecuti ſunt. ſic
enī ſe vinculo ſolui quo teneretur. Neqꝫ id falſum omnino eſt quod Sigiſmūdū imperatorē freq̄n-
ti ſermone vſurpaſſe ferūt. Pecunie vel gratuitum mutuū multos īmeritos fecere. Pauci quos
equus amauit iupiter aut ardens euexit ad ethera virtus bn̄facti memores extitere. Inter quos
ego meū nomē dare haud dubito. Nā etſi multa me vicia occuparūt: diuina tn̄ mihi coopante gr̄a
ingratitudinē tn̄ ſemꝑ odiui: tibiqꝫ totū me dedi quos mei amātes noui. Nūc tu me illis annume-
res qui te poſt caſum reliquere. Diſpar eſt illoꝝ ꝛ mea ratio. Illi tum primū te colere atqꝫ obſer-
uare ceperūt cū primus eſſes in apoſtolico palatio: pinguedinē mellis tanq̄ muſce ſequebantur
amicū: pontificis nō Petrū amauere: officio nō homini alludebāt. Mutati ſunt te mutato: abiecte
vbi ceſſauit hilare fauum nō ſunt iniurij: nihil eſt quod illis imputes. Queſiuerūt in te magnū ſe-
cretariū ꝛ cū nō inueniſſent alia de nocte. Ludus hic fortune eſt ꝛ huius mūdi cōſuetudo. At ego
te dilexi anteq̄ palatiū ingredieris. Dilexi pauperē ꝛ dilexi diuitem: quomodo nō diligā ad priora
reuerſum: q̄q̄ nec iſta priora ſunt nec tu pauper es. Cur me tuus caſus alienauerit cū tuus aſcen-
ſus te minime trāſmutauerit. Nihil apud te Petre variatū eſt. Solida ꝛ incorrupta charitas q̄ ti-
bi me ſemel cōiunxit: nunq̄ diſſoluta beniuolētia eſt. Sum hodie quod olim fui: nihil eſt imminutus
amor: nihil ignoro: nihil immemor de tuis erga me officijs narras. Omnia ſunt ante oculos vete-
ris cōuerſatiōis illius cū e plūbino ſoluētes corſicā circuiuim⁹: cū nos pene in affricano tēpeſtas
littore illiſit. Subit adhuc recordatio quo tedio inter nautas apud ſpediē ꝛ in portu veneri per-
noctauimus cum ſentine correpti ſub diuo dormire maluimus q̄ ſub tecto: q̄uis horrida ſeuiret
hyems. Vidimus vna genuā ligurum metropolim. Superauimus appenninū ac tranſmiſſo pado
Philippum illū inclytū lōgobardoꝝ ducē apud Mediolanum ducem adiuimus. Tranſiuimus
celo vicinas alpes ꝛ formidabilem pontem ꝛ lucrinū lacum ꝛ campos eluetiorum. Venimus baſi-
leam ꝛ ſub dominio cardinali tui qui tunc ſancte Marie inuiolate cognomine fuit: nūc ſancte cru-
cis appellatur. In concilio magno fuimus: q̄ dulcis conuerſatio noſtra fuit: q̄ſuauis in omni fortu-
na ſocietas: nihil mihi graue te comite videbatur. Memini memini adhuc Petre cum ſimul vno
cubiculo dormiremus quotiens mihi ad multam noctem vigilanti ac iuuenum nūc alterum poe-
tam legenti ſubridens dixeris. Quid te maceras Enea: doctis eque indoctis fortuna conſulit. At
cum Dominico q̄uis eſſet is benignus ꝛ optimus patere cum paupertate eo tempore premere-
tur perſeuerare minime potuimus: diſiuncti aliquot annis fuimus: ſed iterum nos fortuna con-
iunxit apud Nicolaum ſancte crucis venerandum patrē ꝛ oīm opinione ſanctiſſimū. Qui cū a flo-
rentia rurſus mediolanum petiuimus ꝛ ſupato iouis monte per locū lemanū tononium venim⁹
memoradāqꝫ illā reppallie heremū introiuimus. In qua dux ſabaudie Amedeus detulit habitu
cultuqꝫ ſancto cupiā heremite ſimul quē viri decē equeſtri ordine ſeq̄bant̄ q̄ ſeculo renūciās ꝓ-
miſſam barbā ꝛ hiſpidū palliumꝫ retortū bacillū mundanis opibus ꝑtulerat. Inde baſileā rediui-
mus coloniā agripinā petentes per belgas atrebatum venimus: ibi cōuentus ille maximus cele-
bratus eſt. In quo pace galliarū cōſtituta Philippus burgūdie dux a britannis qui nunc angli ap-
pellant̄ ꝛ regem francie defecit. Viximus ibi ſicuti ꝛ alibi concordibus animis: nec nos lucelli cu-
pido diſiunxit: q̄uis ambo idem officium idem lucrum ſectaremur. Inde ego in vltimam britan-
niam que hodie ſcocia dicitur miſſus ſum: quo in itinere multa pericula aduerſa quippe qui duo-
decim diebus in profundo oceani fini terris nuſq̄ apparentibus ac vi tempeſtatis in vltimam ad
ſeptentrionem norucgiam actus vix tandem bonitate dei deſtinatū iter tenere potui. Sed nihil
mihi grauius videbatur q̄ q̄ carebam cuius conſolatione in om̄i aduerſitate leuari ſolebam. Re-
uerſus ex britannia te baſilee cōueni: neqꝫ ibi diu manſimus per ſueuos rhenos lacū brigātinum

⁊ tridentinas alpes bononiam indeq; mediolanũ repetiuimus cardinalẽ noſtrũ ſicuti qui de pa
ce italie inter ſenatum venetum ⁊ mediolanenſem principem acturus erat. Illic tertio diſiuncti
ſumus ⁊ tu quidem romanam curiã ſecutus es: ego baſileam reuerſus in concilio pluribus annis
perſeueraui. Et licet inter romanũ pontificẽ ⁊ baſilieñ. ſynodum graues inimicitie maligneq; li
tes intercidiſſent ⁊ tu pontificis et ego ſynodi partes ſequeremur: nihil tamen beniuolentie no
ſtre detractũ eſt publicaꝫ illã finimus. Cuius rei epiſtole noſtre vltro citroq; miſſe teſtes ſunt in
quibus noſter amor expreſſus eſt. Itaq; non dubito te confeſſum habere dum latuimus dum fui
mus ambo pauperes inconcuſſam ſteriſſe amicitiã noſtram. Tollerant enim ſe facile tenues me
q; miſeriã cognoſcit inuidia. Cũ vero ditatus es atq; in te vnũ q̃tum poteſt fortuna oſtendere vo
luit vnuſq; palatium apoſtolicum gubernaſti: ſcio non arguis me leges amicitie reliquiſſe. Quis
enim letum amici fortunam deſeruit. Illud vereor ne me tibi cum multa poſſes obſequentẽ adu
lari crederes. Eſt enim omnis beniuolentia ſuſpecta potẽtibus. Minime igitur oblitum me tui
fuiſſe dices cum felix habebaris. Sed accuſas me forſitan quia poſt euerſam potentiam tuam te
obſeruare deſierim: immo vero nihil enim a me pretermiſſum quod boni amici eſſet qui vt primũ
cognoui Nicolaum papam quo cum creueras nature debitum perſoluiſſe mox ex noua ciuitate au
ſtrie ad te ſcripſi bonoq; vt eſſes animo iuſſi. Nametſi pontificem maximum fortuna tibi abſtuliſ
ſet. Fredericum tamen imperatorem reliquiſſet apud quem ſi velles locũ te dignum inuenires
quoniam is te maximum faceret. Idq; nõ ex meipſo ſed ex ore ceſaris aſtruebam receptum eſſe
qui ita me ſcribere iuſſiſſet cum te illi cõmendaſſem. Neſcio an huiuſmodi littere tibi reddite fue
rint: nam de illis nihil ſignificas. Cum veni florentiam queſiui de te diligenter vt ſupra relatũ eſt
In roma vero beatiſſimo Calixto pape de dixi que de te viro bono ⁊ amico optimo dicenda fuerũt.
Et vbicunq; de te ſermo habitus eſt tuas partes egregie defendi: q̃uis pauci me coram te accu
ſarint: ſiue q: graue eſt innocentẽ criminari ſiue quia ſciunt omnes tuũ honorem ad me tangi: tuã
q; ledi quoquo modo famam: ne minime paſſurũ eſſe. Perſuade igit̃ tibi Petre amantiſſime dũ
ſpiritus hos regit artus: animũ erga te meũ immutari non poſſe. Namq; neq; tu committes vt
mutari oporteat: neq; is ſum qui quinq; ⁊ viginti annorũ amicitiã ſine cauſa diſſoluã. Nec me tur
batum fugientẽ videbis quocunq; me in ſtatu fortuna tenuerit. Is ero erga te q̃ fui cũ eſſem⁹ ba
ſilee. Neq; tu dũ Petrus eris: Eneas eſſe deſieris. Neq; plura in accuſationẽ tuã dixerim. Seq̃r
alias epiſtole tue particulas. Ais te putare que cũ Nicolao põtifice de me cepta ſunt apd̃ Calixtũ
perfici debere. i. in cardinalatus ordinẽ me ſuſceptũ iri. Idq; cupis ⁊ q: futurũ ſpas gaudes meq;
rogas poſtq̃ id factũ ſit vnũ ex tuis neceſſariis vti capellanũ admittam. Fortaſſe omĩa q̃ ſcribis
huc tendunt. Amico voluiſti ſatiſfacere. Et q: non es ea potentia qua olim fuiſti ſcribis multa vt
impetres pauca. Opinaris enĩ que prius vno verbo obtinuiſſes nũc vix pluribus obtineri poſſe
Hoc fortaſſis apud alios ita vſui euenit: apud me tua tanta eſt auctoritas quanta omni tempore
fuit. Reſpondebo tamen ad hec aliquid. Cardinalatum ego non quero: non expecto q̃uis Ceſar
mei cauſa ſollicitus ſit. Si tamen quod nequaq̃ opinor id honoris ſors aliqua ad me detulerit:
non eſt ꝙ hoc roges hoc aut illud. Non minus tibi q̃ mihi mea domus obediet. Quod autem ar
bitraris in fundamentis apud Nicolaum factis edificium ſuperducendum eſſe falleris mea ſen
tentia. Longe enim aliter preterita docent. Nouus rex vt ĩn prouerbio nouam legem edit. Nam
quotus ſucceſſor inuentus eſt qui preceſſoris amicos dilexerit quippe adeo noſtros anteceſſores
odimus vt certiſſimum argumentum putetur. Hunc pontifex amauit qui nouiſſime mortuus
eſt: igitur hunc odio eſt qui viuit. Et creaſſet hunc cardinalem ille ſi amplius vixiſſet: non igi
tur inter eos nominabitur: qui modo creandi ſunt. Quod ſi fuiſſet aliqua cauſa que me in eum or
dinem aſſumendum ſuaderet: hec ſatis eſt ne aſſumat quoniam ex illorum numero fui quorum di
gnitas apud Nicolaum amplificanda credebatur. Quod autem mei honoris augmentum cupias
haud eſt apud me dubiũ. Quis enĩ amicus eſt ⁊ amici gloriam nõ expetit. At ego mi petre ſi hanc
dignitatem expectem demens ſum qui maiora meis humeris imponi onera exoptem q̃ illi ferri
queant. Videar atq; non dico erga fortunam: ſed erga magnificentiam dei ingratus qui longe ma
gis honoratus q̃ par ſit non quieſcam. Etenĩ mi Petre ſuperos oro vt ſileã de maximo deo a quo
eſt omne datum optim ⁊ omne donum perfectum. quid eſt quod ego de lege fortune aut fatorum
querar. Nam quem domum egredientem meliori ſtatu q̃ me fortuna proſecuta eſt. Nam q̃uis an
nos sex ⁊. xx. natus cum darem iuri ciuili operam: exorto bello patriam ⁊ ſtudium coact⁹ ſum relin
quere. Acceſſi tamen gratia dei illud baſilieñ. concilium inueniq; gratiam in oculis patrum. Scri
ba in ſynodo fui ⁊ litterarum abbreuiator: ⁊ vnus de duodecim viris qui magiſtratus ille quaſi cẽ
ſorius habetur. Neq; enim ſine duodecim viris ad conſultandum de rebus conſiliaribus quiſquã
admittebatur ⁊ admiſſi qui nõ inuenirentur idonei his iubentibus cõmouebantur. Erant in cõci
lio quattuor conuentus qui deputationes appellabantur de fide et pace: reformatorio: de cõmu
nibus preſidentes. Hc ſuos ſingule ſingulis menſibus elegerunt. In deputatione fidei in qua

eram inſcriptus ſepe preſedi. Inter collatores quoqꝫ beneficiorum bis ſum electus. Legatus ab
ipſo concilio ad complures principes miſſus. Cum pontificatum Amedeus dux ſabaudie ſuſce-
piſſet felix nuncupatus in ſecretariū ſum ab eo accitus: nec diu poſt vocatus ad Fredericū impe-
ratorē ꝓthonotarius officiū ab eo ſum adeptus (ſic germani ſecretariatū appellant) dum lega-
tiones Ceſaris ab eo vniuerſam ferme germaniā circuiui. Diſſidebant theutones cum Eugenio
maximo pontifice. At neqꝫ illi: neqꝫ felici obedientes neutrales vocabantur. Concordia pluribus
inconuenientibus agitata eſt quibus iubente Ceſare ſemper interfui. Bis cum tractatu pacis ad
Eugenium veni: tertio nationis illius apoſtolice ſedi obedientiam attuli. Secretarius ⁊ ſubdya-
conatus honorem ab Eugenio: ⁊ mox illo defuncto a Nicolao ſuſcepi. Cuius conclauis cū eligere
tur cum ceteris ꝓncipum legationibus cuſtodie ꝓfui. Lapſum eſt poſtea breue: tēps in quo me Ni
colaus tergeſtine eccleſie nihil tale merentē ꝑfecit epm: quadrienioqꝫ abinde decurſo ſenenſis
vrbis: vnde mihi origo eſt pontificatum ad me detulit. Ceſar vero a quo in cōſiliariorum ordine ſu
ſcepturus eſſem neapolim me petere iuſſit. Quo in loco matrimonium inter ipm Ceſarē ⁊ Leo-
noram portugalie regē ſororē Alphōſiqꝫ neptē ꝯtraxi: eādemqꝫ imꝑatricē anno poſt nauigio vectaꝫ
epyſis ad imꝑatorē ſenis agentē ꝯduxi. Cum id mihi viri cōmitterer. In coronatione Ceſar que
rome celebrata eſt noſti q̄ mee ꝑtes fuerint. Quippe q̄ me ſepius imꝑatorio noīe apud romanuꝫ
pontificē ⁊ publice ⁊ priuatim loq̄ntē audiuiſti. Reuerſo in germaniā legato mihi aplīce ſedis
per bohemiam ⁊ omnes ꝓuincias auſtrie ducum commiſſa eſt. In conuentu germanorum qui ra
tiſpone habitus eſt: quo ⁊ Philippus burgundie: ⁊ Ludouicus bauarie duces: ⁊ alij ꝙplures princi
pes ⁊ reguli conuenerunt de ſalute chriſtiana reipublice agentes: imperatorias vices tenui. Si
modo ⁊ in francfordeñ. ꝯcilio vbi ⁊ germanos aduerſus thurcos decernere bellū dicta orōne ſua
ſimus: ꝙuis poſtea negligentia ⁊ inſcitia eorū qui cuncta ſibi decere putant germani tepuerunt.
Mortuo Nicolao calixtum ſucceſſorē eius quem nunc imperatorio nomine tanꝙ ſucceſſorem ve
rum xpi vicarium recognouimus. In hiſce nos honoribus petre verſari ſumus. Nec tñ intelli-
gimus cur a deo diuina pietas noſtram paruitatē extulerit: nō doctrina: nō vite bonitas hec me
ruit. Cognoſcimus imperfectum noſtrum: ⁊ nosipſos ſepe cogitantes nō extollimur quidem: ſed
magis erubeſcimus ⁊ confundimur q̄ pro tantis beneficijs nō ſumus grati. Reſpicimus aliqn̄ re
tro: ⁊ qm̄ multi viri nobilibus orti natalibus: virtute ⁊ doctrina ꝓſtabiles abiecti ⁊ incogniti iace
ant ꝯſideramus. Fateor ꝙplurimi ſunt q̄ opibus ⁊ honoribus antecedūt: ſed multoplures ſequū
tur. Plurimus commiſereri ꝙ inuidere poſſum. Et illi quidem qui me dignitate precedunt etiaꝫ
virtute ſuperant. Ego his qui ſequuntur nulla ratione ſum melior. O quot viri ſunt qui non cen-
tum aureos annuis ex beneficijs eccleſiaſticis haurire poſſunt. Iuris diuini atqꝫ humani inter-
pretes: quorum non eſſem dignus corrigiam calciamenti ſoluere. Atqꝫ ego ignarus ebes atqꝫ
viciorum mole preſſus atqꝫ iniquitate circumdatus: qui aliquo beneficio contentus extitiſſem vl'
minimo: iam annuos mille aureos poſſideo quodqꝫ magis mirere dum germaniam petij epiſco
patum in patria cōſequor. Magna hec mi Petre in quibus nō mea ſolū paruitas: ſed magna vir
tus quieſcere poſſit. Apud tres epiſcopos ⁊ totidem cardinales dictandarum epl'arum officium
exercui. Hi tres quoqꝫ pontifices maximi ſecretariorū collegio me aſcriſerunt. Eugenius Nico-
laus ⁊ Felix: ꝙuis hunc adulterinum dixerint. Apud ceſarem nō ſecretariatus modo: ſed conſilia
tus ⁊ principatus honore auctus ſum. Neqꝫ ego iſta fortune imputo ꝙuis neſcio cauſam: ſed ipſi-
us rectori ⁊ dominatori omnium deo cuius eſt in quemcunqꝫ voluerit vſum vaſa formare. Neqꝫ
humane corruptioni ſubijciuntur ꝙ libera ſunt eiuſqꝫ libertati gratias agere decet qui dat om-
nibus abundanter ⁊ nō improperat. An nos igitur tanta miſeratione ꝓuenti cardinalatum antiſ
expectauimus atqꝫ hunc quoqꝫ nobis honorem deberi putabimus. Utinam dignitati quā conſe-
cuti ſumus pares inueniamur: ⁊ ita quod supereſt cui traducamus: ne qua poſſit in nobis ingrati
tudo notari. Porro cardinalatus faſtigium maius exiſtimamus ꝙ noſtris humeris committi de
beat. Utinam ea dignatio his credaſ qui afferre illi potius ꝙ ab ea recipere gloriā poſſint: qua-
les nos eſſe nullo pacto cognoſcimus. Reſtat vltimo loco de cōſolatione aliq̄d dicere: qm̄ ⁊ te illi
us egentē oſtendis. Duo fuerūt vt ſcripta tua edocent que te conturbauerūt: mala valitudo tua: ⁊
obitus Nicolai pontificis: quo cū ipſe occidiſti: qua in calamitate cōſtituto nemo tibi amicorum
affuit. Egritudinē corpis ⁊ onerosam tibi ⁊ moleſtiſſimā fuiſſe nō miror. Uix eñ quiſꝙ reperitur
qui nō morbo ſuccūbat doloribuſqꝫ vincaſ: belle quidem tum multi cū valent recta ꝯſilia egrotis
prebent: ac ipſi ſi doleant mente excidunt. Ita natura comparatum eſt verbo quā multi philoſo-
phantur: reipſa admodum pauci. Utcunqꝫ ſit nō oportuit vitam optare diuturnā niſi ⁊ ſeneſcere
vellemus. Cum ſenio aūt circumſilit agmine facto morboꝝ omne genus: quorum ſi omnia queras
promptius expediam quot amarit Ippia mechos. Parati ergo ad hec eſſe debemus: ⁊ nūc ꝓlum
⁊ nunc capitis dolorē expectare: ⁊ ad omnia mala nosipſos armare quibus contribules noſtros
affligi cernimus. Si quid minus accidat in lucro deputare. Cum ꝓo dolor incipit: non ab amicis

ſed a nobiſipſis ſolatia expetere. Nihil habent certi qui ſunt in aliena poteſtate que noſipſi poſſu
mus nutui noſtro nunq̃ deſunt. Tibi ergo cum egrotares teipſo ⁊ conſilium expetendum ⁊ auxi
lium requirendum fuit que te video non neglexiſſe: cum deum tibi affuiſſe conſolatorem dicas.
Optimus hic proculdubio ⁊ certiſſimus in omni egritudine medicus qui non corporis tantum:
ſed mentis morbos expellit. Eſtq; deus ſi Senece credimus quiſq; ſibi. Namq; dum nobiſipſis
recte conſulimus mentem noſtram diuinitas incolit. At tu quāquam corpore vales:non tamen
adhuc mentis egritudinem poſuiſti. Eſt vulnus adhuc animi recens ⁊ amiſſi regni fortunam me
rens. Monſtri ſimile mihi eſt:te viruz qui multa legeris ⁊ mundi vices ſis contemplatus. Idcir
co angi:q; blandus fortune vultus tibi mutatus ſit. Cogitare te oportuit quāprimum aſcenderes
Neq; eñ fortuna quenq̃ extollit:de quo reijciendi poteſtatem nō ſibi reſeruet. Hac conditione
aſcendimus:vt cū illa velit e veſtigio deſcendamus. Nunc longū tenet vna comas:nunc populus
vmbras inquit ille. Caduca oīa ſub luna:q̃to altius extollimur:tanto periculoſius cadimus. Vo
lubilis rota fortune eſt:nemo illi clauum affixit. Inconſtans ⁊ infidelis hera fortuna nulli perpe
tuo bona eſt. Alexandrū illum macedonē quē mundi dn̄m fecerat:in ipſo iuuentutis flore veneno
extinxit. Pompeius magnus centies viciēs ſemel octuaginta tria hominuz milia fugauit:occidit
in deditionem accepit. Naues octingentas quadraginta ſex pyratarum depreſſit aut cepit. Ca
ſtella aut oppida mille ⁊ quingenta trigintaocto in fidem recepit. Terras omnes a meoti ad ru
brum mare ſubegit. Sed huic quoq; fortuna (q̃uis ſeni) abſtulit caput. Ceſarem dictatorem in ſe
natu trucidauit q̃uis eius ductu vndecies centena nonaginta duo milia virorum in prelijs inte
rijſſet non computatis illis qui bellis ciuilibus interierunt. In Gayo mario q̃tum fortuna luſe
rit non ignoras:quā modo victū apud minothauros expectare ſupplicium:modo victorem truci
vultu q̃tum neces impetraret legiſti. Magna de Lucio Marcello eſt opinio quaſi fortuna huic
vni ſemper arriſerit. Fuit eñ bis conſul:dictator:magiſter equituz:elephantes primus ex primo
punico bello duxit. In triumpho primarius bellator habitus:optimus orator:fortiſſimus impa
tor:auſpicio ſuo maxime res geſte:magno honore vſus:ſumma ſapientia:ſummus ſenator: pecu
niam magnam bono modo inuenit:liberos multos reliquit:clariſſimus in ciuitate fuit. At is or
bam luminibus egit ſenectam amiſſis incendio cum paladium raperet ex ede ſeſte. Memorabi
li caſu:ſed euentu miſero:vt Plinius ait. Huius quoq; nepos Metellus Macedonicus fortuna
ti nomen habuit:quia a quattuor filijs illatus eſt rogo:vno pretore:tribus conſularibus: duobus
triumphalibus:vno cenſorio. At hi in flore dignationis ſue a Catino labione tribuno plebis quē
ſenatu cenſor eiecerat e capitolio ad tarpeiam raptus eſt:vt inde precipitaretur. Sed interce
dente altero tribuno alumne ereptus alieno beneficio poſtea vixit. Sed octauianū auguſtum for
taſſe obijceres qui victor orbis annis ſex ⁊ quinquaginta imperauit:qui ſuper garamantas ⁊ in
dos pertulit imperium. Exēplum hic vnicum humane felicitatis eſſe videtur:his qui eius ſecre
ta ignorant. Sed multa huic aduerſa apud auunculū in magiſterio equitū:repulſam tulit cōtra
petitionem eius prelato Lepido in prelio filipeo fuga notatus etiā ⁊ in palude triduo latuit. Vi
ta eius ſepe inſidijs petita eſt:luxit liberorum mortes:⁊ adulterium neptis ac filie:aſſlixit eum
rebellio illirici:peſtilentia vrbis:varia clades:fames Italie:quadriduanam inediam ſuſtinuit:
moriendi cupidus herede non ſuo filio vita exceſſit. Et vt ad noſtra redeamus Saul regno po
titus:victorijs clarus:ad extremum inſanie ⁊ in prelio victus ſerui manum qua percutiatur ſup
plex orat. Ab ouiuz cuſtodia vocatus ad regnum Dauid:poſt claras ex hoſte victorias a filio pel
litur:contra quem ſumptis armis non ſatis intelligit vincere velit an vinci. Dicat aliquis Salo
monem ſapientem ac pacificum regem perpetuo fortune afflatu beatum. Qui vſq; ad mortem
quieto tranquilloq; regno potitus eſt. Sed neq; hic regnare ſine fratricidio potuit ⁊ amicorum
ſepe neces imperauit ac poſtremumq; concubino ſeruitio preſſus:dijs alienis atq; ipſis demo
nibus ſacrificauit. In qua re miſerrimum cū vel ſuo iudicio nemo dubitauerit. Euo noſtro vnum
omnes felicem Philippum Mariam mediolanenſium ducem iudicauimus:qui non florentinos
modo:ſed venetos ⁊ vniuerſam italiam contriuit ⁊ regem Alphonſum fratreſq; cum vniuerſo ꝓ
cerum comitatu:nauali prelio ſuperatos captoſq; domi ſue vidit. Uerum hic ante obitum ianuā
amiſit agri magna parte mulctatus:adeoq; venetorum armis attritus eſt:vt vix Mediolani ſe
ſe tueretur. Et q̃uis vltra citraq; montes regum auxilia imploraret:nullius tamen opem ſenſit
amiſſo viſu:rege quem captiuuz habuerat:herede inſtituto deceſſit. Franciſco fuſcaro duci vene
tiarum diu adulata fortuna eſt:ſub quo ſupra quinq; et viginti annos ſenatus ille populuſq; ve
netus mirum imodum auctus brixeam:bergamum:⁊ maximā partem gallie tranſpadane in ſuā
ditionē redigit. Sed gloriā eius obfuſcauit:felicitatēq; obrupit filius ob turpem cām bis in exiliū
actus. Hec cum tibi notiſſima eſſent petre non debuiſti vel dolere vel admirari ſi ⁊ tecū ſuā con
ſuetudinem fortuna ſeruauit que iure ſuo veteri ⁊ in omnes etates preſcripto vſa eſt. Nihil ō tuo
tibi abſtulit:quod ſuū erat repetijt:potentiam quam ad tempus conceſſerat:in eo quem ſtatue

rat termino ſubtrarit. Quid obſecro eſt quod de fortuna conqueraris. Quid tecum illa dure egit
Nicolao pape vitam eripuit. At moriturū cum iam pridem noueras. Illo mortuo ⁊ tua potentia
mortua eſt. At nicolao cadente ſciebas te ſtare nō poſſe. Nihil tibi aduerſi accidit quod nō preui-
deris. Preter ſpem vero ſi recte iudicas nō pauca bona tibi fortune beneficio: ſiue vt meli⁹ loqua-
mur diuina miſeratiōe relicta ſunt et palatio ſaluus exiſti: collegiſti ſarcinas tuas. Secretari-
tus officium cū coniuge cum liberis abſq̧ vlla cōtumelia dimiſſus es. Hoc tu beneficiū nō ponde-
ras: quod tanto malus eſt q̄to rarius accidit. Etenī quod memorantur q̄ potētes in palatio poſt
obitum pontificis in maximas calamitates inciderint. Nepotem bonifacij nomini mendicare pa-
nem noſtra etas vidit: quem vt editus in lucem fuerat in calatis roſarū obtulerant patruo marti-
no q̄nto ſatis functo qui fuerunt apud eū potentes: alij bonis oībus excuſſi ſunt: alij in carcerē ca-
pti: alij in exilio miſſi: alij in crucem ſublati: alij alio modo necati. Neq̧ ego crediderim oēs q̄ mar-
tino placuerūt pena ſiniſſe dignos. Sed ita mos impleuit: odio habet ſucceſſori quiſquis anteceſ-
ſori acceptus fuit. At te calixti clementia cōſeruauit: q̄ de te ſiniſtre credere noluit: quis eſſent q̄
te accuſarent: nō pauci hoſtes. i. munimi tui corona tua ⁊ quidem p̄cioſiſſima. Hoc eſt petre q̄ inte-
ger creditus intactus abijſti. Hanc tu laudē ad poſteros pene ſolus tranſmittes: nomēq̧ tui mi-
nores ex te clarū habebunt. Unus enī ex palatio pontificis oī iudicio exiſtimatus es q̄ ſaluus eua-
deres. Fateor nō tanta tibi erunt lucra q̄ta fuerūt nicolao viuente. Neq̧ iā tibi aſſurgent hoīes
quocūq̧ ieris. Sed ego tibi ſatis pecuniarū eſſe arbitror ſi ad veritatē nō ad opinionē vitā ducc-
re volueris. Querēde pecunie nullus eſt finis his q̄ vulgo viuūt. Creſcit amor nūmi q̄tum ipſa pe-
cunia creſcit. Si volum⁹ eſſe diuites nō pecunie adijciendū eſt: ſed cupiditati detrahendū. Cum
p̄pheta dicendum eſt. Diuitias ⁊ paupertates ne dederis mihi: ſed tm̄ victu meo tribue neceſſa-
ria. Non habes opes coſmi: at Marcelli habes. Non eris florentie primus: at vel luce vel ſenis
eſſe potes tuo cum Horatio. At precor integra cum mente non turpem ſenectam degere nunc ci-
thara carentem. Nec vero tu tibi ſubtractos honores dixeris. Adulationes ille non honores fue-
runt. Potentie tue non tibi dexerit turba caput: ſepe manū tuam oſculata eſt que tunicam illam
optauit. Fumus ille ac ventus fuit qui cum fortuna non cum virtute decurrit. Ah quid illa tua po-
tentia miſerabilius fuit quā te tantopere amiſiſſe doles. Recogita obſecro qui ex loco ſis delap-
ſus: non tu ex paradiſo delitiarum cum primo parente in terram erumnoſam deſcendiſti: ſed ve-
rius ex p̄cello mari tranquillū portum enauigaſti. Nam q̄d de romana curia his qui ſummā te-
nent niſi turpiſſimū pelagus ventis vndiq̧ duriſſimiſq̧ tempeſtatibus agitatum. Auaritie ibi
atq̧ inuidie procella vix quicq̄ intactū preterit: laudant in faciem a tergo ciconia pinsit. Quis te-
la enumeret que in potentes iaciūtur. Tot tibi rhetia mi petre: tot inſidie tenebantur: vt mortuo
Nicolao iure dicere poſſes. Laqueus contritus eſt ⁊ nos liberati ſumus. Nam obitu illius carce-
rem exiuiſti. Nam curiā miſerā reliquiſti nō potentiā: ſeruitutē poſuiſti non gloriā: bellū effugiſti
nō pacem. Eras enī mancipiū nicolai: nulla tibi edendi nulla dormiendi certa hora fuit. Nō comi-
tes alloqui: nō exire in lucem poteras. In aere tetro in puluere: in calore fetore latebas. Nūc om-
nis libertate donatus ex tuo arbitrio viuis. In hac vita nemo mortaliū felix. Bene atq̧ indulgen-
ter cum eo agitur q̄ vere dici nō infelix poteſt. Nam quotus eſt cuius nō plura mala q̄ bona inue-
nias: cuius leticiam nō ſperauit meror: nemo viuit qui feliciter optat. Quā multos aſſurgere impe-
ria: q̄ multos perdidere diuitie ⁊ vltimis iniecere ſupplicijs. Moriendum eſt tandē nobis vel in-
uitis. Duo nobis ex hac luce migrantibus itinera occurrūt: altero celum petimus: altero inferos.
Illic cū diuis hic cū ſceleratis deputamur. Illic regnū: hic ſuppliciū expectam⁹. Iter eligere licet
dum viuimus. Et vite merito patet via: poſt mortem nulla merendi facultas. Et nos ergo aman-
tiſſime petre dū vita comes eſt: ad opera pietatis exerceamur. Abſint voluptates: illecebra odia
ſimultates. Abſit auaritia ⁊ honorū immenſa cupido: ſatis nobis deus ipſe: ſuperq̄ ſatis elargit⁹
eſt. Nec tu mihi cardinalem cupias: nec ego tibi optem potentiam curialem. Nimis enim poten-
tes ⁊ honorati ſumus: tu apud romanū preſulem: ego apud imperatorem. Nam ſi virtutum ex eq̄
que vocantur bona diſtribuantur: non tu medium eius quod obtinuiſti accipias: nec ego quartam
partem eius quod mihi diuina bonitas elargita eſt conſequar. Uale ex neapoli nonas maij. An-
no domini. M.cccclvi. Indictione quarta pōtificatus ſanctiſſimi in chriſto patris ⁊ domini noſtri
domini Calixti pape tertij anno ſecundo.

¶ Enee ſeneñ. tituli ſancte ſabine cardinalis epiſtole feliciter incipiūt. Grates re-
fert de promotione ad cardinalatum. Epiſtola. ccij.

Diuo imperatori Frederico auguſto domino ſuo. Eneas ſacroſancte Romane eccleſie
tituli ſancte Sabine preſbyter cardinalis ⁊ epiſcopus ſeneñ. S. p. d. Quod iam diu
optaſti procuraſti Ceſar in perſona mea: nunc demum completum eſt. Habes tota q̄
mente petiſti. Nam quod ſancte memorie Nicolaus papa quintus tue manſuetudini

ſepe pollicitus eſt: beatiſſimus pontifex maximus Calixtus impleuit. Qui non meis meritis. nul
la enim me virtus honorare dignū effecit: ſed ſua incredibili bonitate que vſqꝫ ad indignos ꝓten
ditur: ⁊ tua potiſſimū interceſſione his diebus cardinalatus ordinem cum qnqꝫ alijs venerabili-
bus ⁊ magne auctoritatis ipſis me prouexit. Intelligo q̄ntum debeo tue ſublimitati: ⁊ vnde perſol
uere poſſim debitum nō intelligo. Conabor tamen dum ſpiritus hos regit artus: ita me gerere vt
omnes intelligant ad hāc me dignitatem tuo fauore ⁊ ex tua curia ꝓueniſſe: nec̄ꝫ theutonicū ma-
gis ꝙ italicum cardinalem eſſe. Cū erit mecum remiſſius agere ꝙ prius. Nam ego pro tua ma-
ieſtate: pro ſacro imperio: pro inclyta domo auſtrie: pro tuis quibuſcūqꝫ caris nullos vſꝗ labores
nullas curas effugiam. Nihil enī vnquā tue māſuetudini negabitur: quod mea opera effici poſſit.
Uale ex vrbe die. xxij. decembris. M. cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola. cciij.

Sereniſſime imperatrici Leonore auguſte domine ſue. Eneas ſacroſancte roma-
ne eccleſie tituli ſancte Sabine preſbyter cardinalis ⁊ epiſcopus ſeneñ. S. p. d.
Non meis meritis que nulla ſunt ſed tua ac conſortis tui dnī Frederici romano
rum auguſti imperatoris interceſſione ad cardinalatus honorē ſuperioribus die-
bus pietas apoſtolica me prouexit. Multa extant tua in me beneficia: ſꝫ hoc ma-
ximū eſt: ꝙ hac dignitate me dignū indicaſti: ⁊ vt illam cōſequerer nihil omiſiſti.
Quādo ⁊ ſummo pontifici ⁊ ſacro collegio ⁊ auūculo tuo regi aragonū potentiſſimo me ſepius cō
mendaſti. Habes igitur apud ſedem apoſtolicam hoiem tue magnitudini deditiſſimū: qui pro te
quoqꝫ ſplendore gloria amplitudine omni tempore curioſus erit. Nec̄ꝫ enim vllus me vnꝗ graua
bit labor: quē tua cauſa ſuſceperim. Tue maieſtati deinceps erit ita me vti: quēadmodum ingētia
que mihi contuliſti beneficia depoſcunt. Uale ex vrbe romana die quo ſupra.

¶ De eodem. Epiſtola. cciiij.

Sereniſſimo ⁊ potentiſſimo principi Ladiſlao hungarie atqꝫ boemie regi. Eneas
cardinalis ſeneñſis. S. p. d. Quod me ſumm⁹ pontifex his diebus ad cardinalatus
ordinē accerſiuerit: tua interceſſione magna ex parte factū eſſe nō ambigo: cum
ſepenumero ⁊ litteris ⁊ nūcijs apoſtolice pietati me cōmendaueris. Scio igitur
me obnoxiū quoad viuam ⁊ facultas adſit: tuis omnibus deſiderijs morē gerere.
Neqꝫ id negligam quidem. Nam ſi quid eſt qd̄ noua dignitas mihi credita: vel tue
amplitudini vel ſubditoꝝ tuoꝝ vtilitati cōferre poſſit: ad tm̄ negabit̄ q̄ntum ipſe requirere poſt-
poſueris. Nec mihi res illa iocūdior fuerit ꝙ tue voluptati cōplacuiſſe. Tuiſqꝫ regnis ⁊ reliquis
ꝓncipibus vſui quādo fuiſſe. Ex vrbe ro. die. xxij. decembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Promotionem ſuam amico notificat. Epiſtola. ccv.

Eneas cardinalis ſeneñ. Jacobo picholomeo. S. p. d. Diuine bonitati cui⁹ cōſilia
nobis imperſcrutabilia ſunt viſum eſt honores augere noſtros: atqꝫ in corde ſum
mi pontificis ponere vt nos ad cardinalatus ordinem aſſumeret: ⁊ ita factū eſt.
Scimus tibi id futurum gratum. Illud nobis tamen moleſtum eſt ꝙ nos impa-
res tanto muneri cernimus. Utcūqꝫ ſit fratrem iſta latere nolumus. Cum deum
rogabis vt qui dignitatem tribuit. Id quoqꝫ preſtet per quod dignitati ſatiſfa-
ciamus. Inſuper quoniam illuſtris dux mutine ſemper nobis amicus fuit ſingu-
laris: vt nos ſibi commendes rogamus. Et que poſſumus aut in futurū poterimus excellentie ſue
pleno offeras ore: quia nos ſibi pleno corde cupimus complacere. Et hanc cardinalatus dignita-
tem ſi quid habet vtilitatis magis ſuam eſſe volumus ꝙ noſtram. Uale cū conſorte ⁊ liberis. Ex
vrbe ro. die. xxij. decembris.

¶ De eodem ⁊ ſe totum offert. Epiſtola. ccvi.

Eneas cardinalis Johāni cardinali ſcti angeli. S. p. d. Qd̄ annis iā plurimis re-
uerēdiſſime pater tuo filio cōcupiuiſti q̄ſiuiſtiqꝫ nūc demū cōpletū eſt: ſūma cū
ꝯcordia ſacri collegij Calixt pōtifex maxim⁹ ad cardinalatus ordinē me vocauit
atqꝫ aſſumpſit. Scio q̄tro altius euect⁹ ſū ꝙ merui. Sꝫ ita ſuaſiones tue ꝓceſqꝫ
ceſaris effecerūt. Non ſum ego q̄ grās agere poſſum tue erga me charitati. nam
qd̄ ꝓſtare tanto dn̄o ſeruus poſſit volūtas mea iādudū tua eſt: q̄cūqꝫ poſtmodum
acceſſere illā ſequūtur. Fui tuus cū eſſem paupꝫ preſbyterqꝫ neqꝫ me manu tua
eꝑatus eripuit. Sum tu⁹ etiā cardinalis. Habes in collegio cōplures amicos ⁊ me ſeruū: niſi me
veluti mācipio vtaris nihil in me culpe ſuit: ſed velut emācipatus filius aut manumiſſus ſeru⁹ nō

minus agam ꝙ par fuerit. Uale optime ex vrbe roma. die. xxiij. decembris. M. cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola. ccvij.

Eneas cardinalis Alphonſo regi aragonum. S. p. d. Serui qui modo quocūqȝ pe
culium augent rex ſereniſſime ac potētiſſime infideles dānandiqȝ fuerit: niſi do
minis ſuis rōnem lucri reddiderint: eā ob cām cū hodie maximus pontifex. Cali
xtus tertius me vł minus merentē ad cardinalatus honorē ꝓuexit: peculiumqȝ
meū adauxerit: officijqȝ mei eſſe putaui id tue maieſtati cuius ſum mancipiū q̄
uis inutile tñ fidele notū efficere: vt ſi q̄d eſt in ea dignitate mihi credita vel de
coris vł vtilitatis: id totū tuū eſſe noueris. Ad me labor tñ moleſtiaqȝ ſuſcepti
officij ptinebit. In quo tanto magis affligendū me ſcio: q̄to indignior hoc muneris ſum ꝯſecutꝰ.
Ex vrbe ro. die. xxiiij. decembris. M. cccclvi.

Auxilio amici ſpectat onus impoſitū cōgruitius ferre. Epiſtola. ccviij.

Eneas cardinalis Johāni cardinali papieñ. Salutem plurimā dicit. Si qua mihi
voluptas eſt ad cardinalatus honorem eſſe aſſumptum. Inde tantum eſt ꝙ tua
dignatio mihi collega: et pater ⁊ dominus traditus eſt quo cum viuere dulciſſi
mum erat. Nunc tui labores premia ſuſceperunt: nunc tue virtuti quod ſuū erat
creditum eſt. Scio quid lucri acceperit ſacer ſenatus ex tua ꝓmotione. Magnū
lumen romana ſuſcepit eccłia. Tua nobilitas: tua doctrina meam ignorantiam
⁊ ignobilitatē obteget. Sub ſcuto tuo indignus ego ſecurus militabo. Ueni igitur: ſitibundi expe
ctamus oēs reditum tuū. Jam ſatis alemania galliaqȝ ⁊ hungaria tenuit. Italia nunc ⁊ ipſa ma
ter orbis roma te perfrui vult: niſi redieris cito: ⁊ ipſe tybris maledicet abſentie tue. Non fuiſti
in bello ⁊ viciſti. Scies que pugna facta eſt cum redieris. Nulli vnquā cardinales egrius ꝙ nos
collegium intrauere. Jam enim rubigo cardinales ita obduxerat vt verti oſtium et aperiri non
poſſet. Arietibus ⁊ omni machinarum genere vſus eſt Calixtus pontifex vt valuas aperiret do
mumqȝ arte non modica belli ſeratas poſtes portaſqȝ refregit. Uale ex vrbe romana die. xxvi. de
cembris. Anno. M. cccclv.

¶ Promotionem ſuā notificat amico ſingulari. Epiſtola. ccix.

Eneas cardinalis Nicolao liſtio legum doctori. S. p. d. Quāuis cognoſcimus noſ
ipſos imparcs dignitati cardinalatus ad quā vocati ſumus. Quia tamē amicis
omnia cōmunicare ſolemus que nobis accidunt ſiue ſecunda ſiue aduerſa ſint: ⁊
nos te inter amicos habemus p̄cipuum: hoc te latere nolumus. Ut ſi quid eſt in
ea dignitate nobis credita: vel honoris vel vtilitatis. Itemqȝ ⁊ decoris vel dāni
id tibi nobiſcū kōmune eſſe nō neſcias. Nam nos legē amicitie q̄uis altius eue
cti nullatenus p̄terire intendimus: nec nobis cardinalatus aut tuā aut alterius cuiuſpiā beniuo
lentiam minorabit. Datum rome die. xxviij. decembris. M. cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola. ccx.

Eneas cardinalis Nicolai cardinali ſancti Petri ad vincła. S. p. d. Placuit altiſ
ſimo ⁊ domino noſtro pape Calixto ꝑ hos dies me longe immeritū ad cardina
latus ordinem aſſumere. Ueſtroqȝ ſacro cetui aggregare. Scio q̄tum ponderis
ſubiui: nec video quo pacto credite mihi dignitati ſatiſfaciam niſi fortaſſe tua re
uerendiſſima paternitas ad curiam rediret. Tunc em̄ inſtructus ab ea ſecurius
in hoc ꝑicoloſo mari nauigarem. Precor igitur ſi preces ſeruitoris audiēde ſunt
vt iam demū in patriam redeas. Nam cardinali ſola roma patria eſt. Etiā ſi a
pud indos is natus fuerit: aut recuſaſſe pilleum oportuit: aut certe receptum rome geſtare: ⁊ ma
trimonium ſedi cōſulere: neqȝ illa excuſatio idonea eſt: nō auditor recta mouens. Mutant em̄ tē
pora: ⁊ qui olim cōtemptui fuit nunc p̄cipue honorat. Uem igitur obſecro veni. Neqȝ em̄ tua vir
tus eſt que inter niues vmbroſas clauſa valles: langueſcere debeat. Scio cōplures eſſe qui te vi
dere audire ⁊ ſequi cupiunt inter quos me ſemꝑ auditorem diſcipulūqȝ obſequentē inuenies. Ex
vrbe romana die. xxviij. decembris. M. cccclvij.

¶ Promotionem ſuam amico notificat. Epiſtola. ccxj.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni varadienſi epiſcopo. Salutem plurimā d. Quod ex
Nicolao pontifice maximo magnopere efflagitaſti ad noſtri honoris augmentum: iam
nunc Calixtus ſucceſſor eius executus eſt. Is enim proximus quattuor temporibus ex

actis ad cardinalatus oꝛdinem nos aſſumpſit. Qua de re longe magis tuam paternitatem letari ꝙ noſipſos non dubitamus. Neqꝫ ab re quidem. Nam nos parum gauiſi ſumus ex hac promotione: cū intelligamus honoꝛē nō merenti creditum ignominiam potius eſſe ꝙ decus. Tua vero dignatio que me pluris exiſtimat longe ꝙ valeo. Non mirū ſi amicū libenter audit ſubleuatū vtcūqꝫ ſit id ſibi pſuadeat tua amicitia volumus ꝙ re ipſa cōperijt nos ſuos eſſe: nec aliaꝫ ob cauſam magis cupide hanc dignitatē cardinalatus accepiſſe ꝙ vt ſibi aliqñ in aliqua re digna moreꝫ gerere poſſimus. Datum rome die. xxvij. decembꝛis. M. cccclvij.

¶ Nouitates. Epiſtola. ccxxj.

ENeas cardinalis ſenenſis. S. p. d. Que credimus expedire vt veſter ſenatus intelligat nō taccbimus dum poterimus honeſte litteris aut nuncijs cōmittere: nunc quod ſignificemus hoc eſt. Rex aragonum grauiter egrotauit: deinde conualuit. Nobis relatum eſt eum recidiuaſſe: neſcimus an verum ſit id: comes tolecenus pridem moꝛtem obijt: que res non nihil nouitatis paritura videtur. Naꝫ comes euerſus hereditatem petit. Abbas vꝛſinus contra nititur. Comes vrbinas bellum fertur indixiſſe male teſtis. Hec ad alios pertinēt. In rebus veſtris hec ſunt. Oꝛatoꝛ ducis mediolani cōmunicato nobiſcum cōſilio enixe cōmunitatem veſtram ſummo pontifici cōmendauit. Quod habuerit ab eo reſpōſum ſcietis. Dñs Ribias ꝓ cuſtodia montis acuti petit aureos trecentos. Dicit eñ ſe tenuiſſe famulos plures ꝓ cuſtodia. Cui cuꝫ diceremus nō fuiſſe neceſſariū. Replicauit penitus opoꝛtuiſſe ꝓ ſecuritate paſcuoꝝ: at quid ſignificet ipſi intelligitis. Nunc de nouo reuerēdiſſimꝰ cardinalis de vꝛſinis petit a ſctiſſimo dño noſtro aureos trecentos quos mutuauit ſibi tpe exercitus. Papa vero reſpondit illos pertinere ad rōnes veſtras. Scitis quid in hac re agere debeatis nobis conſultiſſimū videtur vt oꝛatoꝛes veſtros hic habeatis qui loqui aperte valeant: nobis nō licent oīa. Iuuabimus tñ oꝛatoꝛes ipſos cuꝫ fuerint ſumma fide veſtreqꝫ reipublice ꝙtum facultas tulerit nunꝙ̄ deerimus. Datum rome die. xxix. decembꝛis. M. cccclvij.

¶ Refert grates ⁊ agere ſpondet. Epiſtola. ccxxij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johanni bichio ſenenſi. S. p. d. Scientes ꝙtum ꝓ nobis conatus es in magiſtratu tuo illo capitaneatus ppl'i repꝛehenſibiles fuerimus: niſi noſipſos gratos oſtendamus. Sed hoc modo pſtare nō poſſumus. Quippe qui nō verbis: ſed rebus reddendas eſſe gratias nō ignoꝛamus. At ſi qñ facultas ſe obtulerit cognoſces nos tui amantes eſſe ⁊ accepti beneficij memoꝛes. Nunc non eſt aliud quod ſcribamus niſi ꝙ pꝛo republica veſtra cenſemus expediens apud hunc pontificē oꝛatoꝛes veſtros cōmoꝛari: qꝛ multa indies occurrunt pōderoſa ⁊ veſtram ciuitatē tangentia. Scis qꝛ nō omnia nobis licent: ſed oꝛatoꝛibus veſtris fideliter aſſiſtemus. Ex vꝛbe romana die. xxiiij. decembꝛis. M. cccclvij.

¶ Ingenuum officij ſe agnoſcens exoꝛat deum pꝛo vita que tante dignitati par ſit. Epiſtola. ccxxiiij.

ENeas cardinalis ſenenſis. a. b. s. S. p. d. Credimus vt ſcribis ꝓmotionem noſtram tibi iocūditati fuiſſe. Ita eñ expoſcebat vetus amicitia noſtra. Nos aūt ex hac dignitate neſcimus triſtari an letari debeamus. Nam ſublime decus nō merenti traditum oneri potius ꝙ honoꝛi eſt. Venit in mentem illud apolinis pceptum quo iubet vt noſipſos cognoſcamus. Conſideramus imꝑfectum noſtrū Et dum hinc paruitatē noſtram inde altitudinem dignitatis adepte metimur hoꝛreſcamus ⁊ trepidamus. Nam ꝙto altioꝛ eſt aſcenſus tanto pericloſioꝛ caſus. Inter hec tam anxie mentis dubia nullū occurrit nobis aliud remediū niſi ad deum ipſum recurramus: ⁊ ei ſupplicemus vt qui dedit honoꝛē ⁊ ipſe obſeruet: ⁊ nos eam vitaꝫ ducere donet que tāte dignitati par ſit. Tu vero ꝙ nobis perſuadeto tibi quoniā illi erga te ſumus qui ſemper fuimus: ⁊ amicitie iura incōminuta ſeruabimus. Vale ⁊ amicos illos noſtros metropolitano noſtro noīe ſaluere iubeto. Antonium Panoꝛmitanum Mattheum Maſcritum Bartholomeum: Facium Mattheum Johannem: ⁊ reliquos quibus nos offerto: ⁊ dato ex vꝛbe rome die. xxiiij. decembꝛis. Anno. M. cccclvij.

¶ Amicitiam non abſtulit dignitas adepta: ſed aucta conſtans eſt. Epiſtola. ccxxv.

ENeas cardinalis ſeneñ. Leonardo beneuolẽti ſeneñ. S.p.d. Si quicꝗ̃ amicitie nře detractũ arbitrarẽ q̃ñ aucti honore videmur lõge fallerẽ. Nã verã amicitiã nulla dignitas tollit. Sum⁹ q̃ fuim⁹ dũ pedib⁹ ſimul pot[i]erem⁹ romã. Si potuiſſet adijci beniuolẽtie noſtre aliq̃d cardinalat⁹ noſter ꝑfecto addidiſſet. Sꝫ plena q̃ ſunt vaſcula nihil ampli⁹ admittũt. Nos igiť erga te idẽ erim⁹ vita comite. Nec de te aliter arbitramur. De dño dñico ꝓpoſito nepote tuo ſum⁹ memores. Et q꞉ breui ſenis venire nõ poſſum⁹ cogitabim⁹ quõ rẽ illã hic diffiniam⁹. Erimuſqꝫ illi fauẽtes q̃tũ fert eq̃tas q̃ comes amicitie inſeparabilis eſt. Uos viri ſenẽſes more vr̃o ꝓuidi fuerirẽ ſi hac in curia ſedudo habebitẽ oratores. Quib⁹ ꝛ nos magna fide aſſiſtem⁹. Uale laurẽtiũ noſtrũ iube ſaluere: ꝛ nos ſibi offerto ꝛ dñm galgamum pari mõ: q꞉ ſcribere nõ poſſum⁹ oĩbus. Ex roma die .xxix. decembris. M.cccclvij.

¶ De eodẽ ꝛ ſeruatũ locũ ꝓ ſuo aduentu pollicetur. Epiſtola .cc.xvi.

ENeas cardinalis ſeneñ. nicolao piſtoriẽſi doctori vtriuſqꝫ iuris. S.p.d. Nihil nobis eſt dubij te vt ſcribis noſtra ꝓmotione letatũ eẽ. Quis eñi amic⁹ amici honorẽ non libẽter intueť. Scis quo te loco habem⁹ ꝛ quãti facimus. Quid ni ğ leteris nos auctos dignitati eẽ. Lũ ꝛ tu vna creueris: ſi mõ creuimus: etẽſi nobis nondum liquet an letari an flere poti⁹ debeam⁹ ad tanta dignitatis culmen euecti. Nam q̃d miſerius eſt q̃ id officij gerere cui nequeas ſatiſfacere. Onus grauiſſimũ ꝛ humeris noſtris oĩno ipar ſubiuim⁹ niſi miſerator dñs q̃ dedit honorẽ ꝛ retinẽdi facultatẽ prebeat. Intelligim⁹ q̃tum immĩnet ꝑ̃cipitiũ atqꝫ idcirco de nobiſipſis neſcimus iudiciũ: vtcũqꝫ ſit noſtra erga te beniuolẽtia nũq̃ minuetur: nã qui te dilex[i]mus in epiſcopatu in cardinalatu magis ac magis amabim⁹. Famulos quos polliceris recipere nõ poſſum⁹ ſupra q̃ noſtra ferat facultas onerati. Tibi vero ſemꝑ erit in domo nr̃a ſeruatus loc⁹: ſi ſaltẽ dignaberis apud nos eẽ ꝛ nos illi ſumus q̃ tibi vſui poſſumus eſſe. Optamus mulam aliquã perquiras pro nobis ꝛ requiras preciũ anteq̃ emas: vt tibi per bancum de mirabilis pecuniã mittamus. Uale ꝛ dñm Ambroſiũ ac dominũ Allexiũ noſtrũ iubeto ſaluere noſqꝫ illis offerto ꝛ dato. Silentio amplius dicito ne oĩno fidei renũciet q̃uis indices indignos ad maiores aſſumi dignitates aduertit: vt nobis modo factũ eſt: nã diuina potentia tũc potiſſime demonſtrať cũ ſubleuat q̃ ſunt minima ꝛ ꝯſilia eius noſtra nõ poſſunt ingenia attingere. Iterũ vale Datum rome die .xxiij. decembris. Anno dñi. M.cccclvi.

¶ Offert ſe ꝓmotorem q̃tum poſſit. Epiſtola .cc.xvij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Alexio ep̃o cluſino. S.p.d. Cognouimus ex his qui ſenas ad nos venerũt promotionẽ noſtram tibi iocũdam fuiſſe idqꝫ multis ſignis mõſtratum eſſe. Multa hactenus tibi debuimus ꝓ tua erga nos ſolita charitate: ſꝫ nunc magis ac magis obligamur. Erimus itaqꝫ tui ſemꝑ memores ꝛ q̃uis dignitas nobis credita parum merentibus oneri potius q̃ honori ſit. Si tamen in ea boni aliquid erit id commune nobis cum tua dignatione futurum eſt atqꝫ ita cupimus perſuaſum eſſe. Uale ex vrbe die .xxiij. decembris. M.cccclv.

¶ Cõfidit in deo q̃ dignitatẽ dedit: inſufficienti vires tribuat. Epiſtola .cc.xviij.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohãni epiſcopo groſſitano. S.p.d. Si cui promotionem noſtram placuiſſe credimus: id profecto de tua reuerenda paternitate non dubitamus. Scimus enĩ quia nos ſolide amas. At propterea noſtri honoris augmentum veluti tuam gloriam ducis: neqꝫ falleris. Minime enĩ honorari poſſumus quin particeps nobiſcum ſis: nos tamen ignoramus an hec dignitas nobis credita cardinalatus decori cum impares ſumus tanto muneri. Confidimus in deo qui dedit vt vires tribuat ad conſeruationem huius ſtatus: vtcũqꝫ ſit tibi ipſi perſuadere volumus nos erga te eſſe qui olim fuimus ad emolumenta ꝛ honores tuos omni tempore volentes. Tantum rogamus ſiqui ſint qui epiſcopatum ſenenſem deſiderent id ex capite coneris detrahere quoniã nũ non intendimus eccleſie ſenenſi dulciſſime matri ꝛ ſponſe noſtre renunciare. Uale ex roma die .xxix. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Cohibet vlteriorẽ ꝓmotõez q꞉ mauult pauꝑ amari quẽ diũes odiri. Ep̃la .cc.xix.

ENeas cardinalis ſenenſis Petro cardinali ſancti marci. Salutẽ plurimam dicit. Refero gratias humanitati tue que ſe tam benigne obtulit in materia camerariat⁹ ſacri collegij. Uoluntatẽ ꝓ facto ſuſcipio. At cũ intelligam id alteri officium haberi: ſupplico ne vlterius rem ꝓmoueas q̃ nulli reuerendiſſimoꝝ dominoꝝ meorũ vel grauis vel

iniurioſus eſſe volo. Maloqꝫ pauper amari ꝙ diues odiri. Spero tamen tuo auxilio ⁊ ſanctiſſimi domini noſtri clementia ita mihi aliquādo prouiſum iri vt honeſte vitam traducere poſſim. Ex vrbe die .xxix. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Nouitates de terremotu ⁊ thurcis. Epiſtola .ccxx.

Eneas cardinalis ſenenſis diuo Frederico ceſari. S. p. d. Audies ex latore preſentiū ꝙ mirabilia ⁊ incredibilia dāna fecerit terremotus in regno apulie. Nā multa opida funditus corruerunt. Alia magna ex parte collapſa ſunt. In neapoli oēs fere eccleſie ⁊ maxima palacia ceciderunt pluſꝙ triginta milia corpora oppreſſa ruinis tradūtur: populus oīs habitat in tentorijs. Rex aragonū ꝗ aberat audito nouo incidit febrem ⁊ colicam paſſionē ferebatur curatus: nunc dicitur recidiuaſſe ⁊ vita eius in periculo eē creditur. Quia ſi moriatur tantus rex (quod abſit) nō fruſtra cometam vidimus: cū thurci fugāti ⁊ magna ex parte ceſi fuerūt. gubernator hungarie ⁊ frater Johānes obierunt. Comes cilie interfectus occubuerit. Et prefectus vrbis comes taglotonus vita functus ſit. Sed velit pietas diuina tantū regem adhuc diutius terris concedere cuius obitus magnam italie ⁊ hypanie partem conturbaret. Datum rome die .xxviij. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Policetur ſe promotorem ſui requiſitis. Epiſtola .ccxxi.

Eneas cardinalis ſenenſis. Mariano ſozino ſenenſi. S. p. d. Promotionē noſtrā ad cardinalatus ordinem iam te accepiſſe non ambigimus: aucti honore preter merita ſumus. Pondus longe maius impoſitum nobis eſt ꝙ ferre poſſumus. Si quid tamen eſt in hac dignitate nobis credita quod tui tuiſqꝫ conducere queat: niſi libere nos requiſiueris amicitie noſtre veteri iniuriam feceris. Nam beniuolentia que vera eſt superueniente quouis honorum cumulo plus augeri ꝙ minui conſueuit. Nos te tuiſqꝫ rebus deinceps ita vtemur quēadmodum olim ſoliti ſum⁹. Tu ſi erga nos ſecus feceris hominis officio fungeris haud recte de amicitia ſentientis. Vale ex vrbe die .xxx. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Promotionem ſuam notificat. Epiſtola .ccxxij.

Eneas cardinalis ſenen. Magiſtratui bailie. S. p. d. Non mea virt⁹ ꝗ ſcio ꝯtemnis eſt ſed bonitas ſummi preſulis calixti ⁊ interceſſio diui ceſaris Frederici ad cardinalatus honorem hodie me prouexit. Non eſt cur ⁊ hoc meus ſurgeat anim⁹. Nam dignitas minus merenti credita oneri potius eſt ꝙ honori. Itaqꝫ non veluti iactabundus collegio veſtro ꝓmotionē meā ſignifico. Sed quia dignū exiſtimo queciīqꝫ mihi obueniūt vobis nota efficere. Nam ſi quid erit in hac noua dignitate mea vel honoris vel emolumenti id totum deſugat dulciſſima patria volo. Ad me nihil niſi labores moleſtieqꝫ pertinebunt. Datum ro. xxviij. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Congratulatur promotioni. Epiſtola .ccxxiij.

Franciſcus pychonius Enee cardinali ſenenſi. S. p. d. Gratulor italie ⁊ reipublice xp̄ianoꝝ ⁊ noſtre ciuitati: quibus ob tuā promotionē bene eueniſſe putaui. Cōmunc eſt bonū ⁊ cōmunis de te eſt oībus leticia nūqꝫ fuit hic ciuitati tantus animoꝝ conſenſus in idem gaudiū. Hec diuinitus inſtituta credendū eſt. Naꝫ de ſua eccleſia deo cura eſt. Videt quāta eſt hominis id eſt tue reuerendiſſime paternitatis preſtantia: cui benigna eſt mens hominū deorūqꝫ. Ego ꝗnto gaudio afficiar nō poſſum litteris explicare: quādoquidem vincit gaudiū magnitudinē oīm epiſtolarum. Domini de bailia elegerūt me oratorem necdū me mittunt. Spero ante feſta natalis iter arripere. Interea rogo tuā reuerendiſſimā dignitatē digneris me auditorē tuū eligere. Potes apud te hoīem me peritiorē inuenire: hoīem vero deditiſſimū tue reuerendiſſime paternitati vt ego ſum: qui te tuaqꝫ oīa diligat inuenire nec in italia nec in germania poteris. Recōmendo me tue reuerendiſſime paternitati. Ex ſenis die .xxviij. decembris. M.cccclv.

¶ Notabiliter de eodem. Epiſtola .ccxxiiij.

Georgius lollius doctor enee cardinali ſenen. S. p. d. gaudeo reuerendiſſime pr̄ dn̄e mi ſacroſancte romane eccl'ie que talē virū in ſacro admiſit ſenatu per quem res ſua ſumma in agendo induſtria ⁊ optimo in ꝓuidendo concilio gubernetur. Gaudeo reuerendiſſime dn̄ationi tue: cui maximis in negocijs labor: ⁊ ſummis in periculis fortitudo: in

numereqꝫ ac ingentis virtutis partim debitis honeſtantur premiis: etſi nō ignorē labores cum
gloria augeri: letor patrie que tantū glorie aſſecuta eſt ꝙtum ferre petere decuit. Quod etiā ad
ſummū reipubli. maxime ꝓfuturum nō dubitat: preſertim in hac tāmatina tempoꝝ difficultate.
Gaudeo letorqꝫ omnibus bonis quibus vehementius adauctam eſſe bene agendi auiditatē quis
nō putet. Cum virtutes extolli premiis adornari videntꝫ: pcipue litteraꝝ ſtudiis dedit cum talē
pre ſe ſtudioꝝ ſuoꝝ ducem intueantur. Letor ſummopere mihi ipſi. Cui tota ciuitas gaudet vniuer
ſus populus letatur: ſinguli ciues cōgratulantur. Cateruatim domū ventitant quaſi hec oīa ipſe
ſim adeptus. Et id quidē iure: quod eni maius in hoc ſeculo aſſequi poſſim ꝙ ſumma gloria extolli
eum: qui me ab incunabulis vſqꝫ ſeu a teneris vnguiculis ſemper atqꝫ vnice dilexit. Cui magis ꝙ
genitori ſum obnoxius: niſi reus ſim ſumme ingratitudinis: quo crimine apud perſas nil olim de
teſtabilius. Etſi nō ignorē fortem ꝛ conſtantē reuerēdiſſime dñationis tue animū hmōi in rebus
minime efferri: ſed incōcuſſū geri vt magnanimū decet. Omnis aūt quodcūqꝫ pro xpi religione: ꝛ
ſacroſctē eccleſie ſtatu equo animo ac libenti ſubire. Hoc tñ totū vt tibi bonū felix faſtūqꝫ ſit deū
immortalē oro obſecroqꝫ. Sitqꝫ reuerēdiſſime dñationi tue: ſemper ꝓpitius. Ego aūt ꝛ ſibi ꝛ re
uerēdiſſime do. tue cōmēdatus optime ac feliciter valeo. Senis. xx. decēbris. Anno. M.cccclvij.

¶ Promotionem ſuam notificat. Epiſtola. cclxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Petro noxetano. S. p. d. Quod cepiſti apud Nicolaū pontificem maximū nunc diuus Calixtus cōſumauit ſacro colegio cardinalium ſumus agregati immeriti ꝛ indigni quidem. Sed tunc oſtentāt principes ſuam potentiā cum ex infimis ſublimes faciunt. Quod aduertēs alexāder macedo in aſia oxtolanū quendā ad regni faſtigiū euexit. Et nos igitur ſummus dñs noſter erexit ex puluere fecitqꝫ cum principibus eccleſie ſedere. In qua re ſi quid boni eſt id cōmune nobiſcū eſſe volumus. Nā ſi quādo te Baſilee diliximus: nunc maxime amamus hoc te ſcire voluimus. Uale ex vrbe roma die. xxviij. decembris. M.cccclvij.

¶ Se offert vſui tanquam frater. Epiſtola. cclxvi.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohanni campiſio epō placentino. S. p. d. Audiſti ex aliis opinamur nos cardinalatus ordinē adeptos. Et ꝗuis indigni hoc honore ſumus: id tamē tibi gratū eſſe cōfidimus. Quis eni amicus eſt ꝛ amici exaltationem nō querit. At pro meritis dices amicū amici dignitatē expetere. Iſtā amicitiam ſtoicoꝝ fortaſſe ſententia dictauit. Amicitia noſtra ex mera phia eſt et pingui quadā minerua res metitur ſuas. Utcūqꝫ nobiſcū actum eſt: noſtrā promotionem tibi dulciſſimā fuiſſe confidimus. Cum ad nos nunciū eius delatū eſt vellemus iſt primi enūciaſſe patri amātiſſimo. Sed nulla litterarū velocitas eſt que famam imitari poſſit. Audiſti ex aliis nobis cardinalatus creditā dignitatē: audi ꝛ nunc ex nobis. Et perſuade tibi nos eos eſſe erga te qui te papie mediolani baſilee romeqꝫ fuimus. Et nobis ꝓ veteri amicitia tanꝙ fratre amātiſſimo vtere. Ex roma die. xxviij. decembris. Anno. M.cccc.lvij.

¶ Refert grates congratulatori. Epiſtola. cclxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis comiti Iacobo piccinino. S. p. d. Illuſtris ꝛ magnifice comes amice chariſſime: accepimus humaniſſimas litteras tuas quibus de ꝓmotione noſtra ad cardinalatū cōgratularis. Offeres officia ꝛ operas tuas ad beneplacita noſtra ꝛ teipſum efficis nobis cōmendatū: rogans vt negocia tua cum frequētius requiramur gratioſo fauore exequamur. Reſpōdebimus breuiter hmōi argumenta tractanti qui facta magis ꝙ verba requirit. De cōgratulatione quam ſincero ex animo prodire non ambigimus gratias agimus idemqꝫ pro tuis oblationibus dicimus ſentientes nos ꝓpterea tue magnificētie plurimū obligatos. Honori tuo ꝛ cōmodo vbi per nos aliquid agendum occurrat bono animo fauebimus. Uellemus inter te ꝛ ſeneñ. eam vigere beniuolētiam que inter eos clareqꝫ memorie genitorē tuum olim viguit. Sic enim liberiori ꝛ promptiori animo ꝛ loqui ꝛ ſcribere ꝛ ſubuenire alter alteri valeremus. Datum rome die. xviij. ianuarij. Anno domini. M.cccc.lvij.

¶ De conſolatione ſuper morte. Epiſtola. cclxviij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Iohāni mirabaliſo equiti neapolitano. S. p. d. Non ſcripſimus tibi ſtatim cum audiuimus dilectiſſimū filiū tuum mortē obiiſſe. Neqꝫ enim cōſolari magnificentiā tuam poteramus: ipſi cōſolatione indigentes. Nihil eni minus me afflixit prudētis ꝛ ornatiſſimi viri raptus ꝙ te eius parentē: quippe tu filij mortem vt

inimicioſus eſſe volo. Maloq pauper amari ꝙ diues odiri. Spero tamen tuo auxilio et ſanctiſſimi
domini noſtri clementia ita mihi aliquando prouiſum iri vt honeſte vitam traducere poſſim. Ex vr
be die .xxix. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Nouitates de terremotu et thurcis. Epiſtola .ccxx.

Eneas cardinalis ſenenſis diuo Frederico ceſari. S.p.d. Audies ex latore pre
ſentiū ꝙ mirabilia et incredibilia dāna fecerit terremotus in regno apulie. Nā
multa opida funditus corruerunt. Alia magna ex parte collapſa ſunt. In nea
poli oēs fere eccleſie et maxima palacia ceciderunt pluſꝙ triginta milia corpo
ra oppreſſa ruinis tradūtur: populus oīs habitat in tentoriis. Rex aragonū ꝗ
aberat audito nouo incidit febrem et colicam paſſionē ferebatur curatus: nunc
dicitur recidiuaſſe et vita eius in periculo eē creditur. Quia ſi moriatur tantus
rex (quod abſit) nō fruſtra cometam vidimus: cū thurci fugāti et magna ex par
te ceſi fuerūt. gubernator hungarie et frater Iohānes obierunt. Comes cilie interfectus occubue
rit. Et prefectus vrbis comes taglotonus vita functus ſit. Sed velit pietas diuina tantū regem
adhuc diutius terris concedere cuius obitus magnam italie et hyſpanie partem conturbaret. Da
tum rome die .xxviij. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Policetur ſe promotorem in requiſitis. Epiſtola .ccxxi.

Eneas cardinalis ſenenſis. Mariano ſozino ſenenſi. S.p.d. Promotionē noſtrā
ad cardinalatus ordinem iam te accepiſſe non ambigimus: aucti honore preter
merita ſumus. Pondus longe maius impoſitum nobis eſt ꝙ ferre poſſumus. Si
quid tamen eſt in hac dignitate nobis credita quod tui tuiſq conducere queat:
niſi libere nos requiſiueris amicitie noſtre veteri iniuriam feceris. Nam beni
uolentia que vera eſt ſuperueniente quouis honorum cumulo plus augeri ꝙ mi
nui conſueuit. Nos te tuiſq rebus deinceps ita vtemur quēadmodum olim ſoli
ti ſum⁹. Tu ſi erga nos ſecus feceris hominis officio fungeris haud recte de amicitia ſentientis.
Uale ex vrbe die .xxx. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Promotionem ſuam notificat. Epiſtola .ccxxij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Magiſtratui bailie. S.p.d. Non mea virt⁹ ꝗ ſcio ꝗtenuis
eſt ſed bonitas ſummi preſulis calixti et interceſſio diui ceſaris Frederici ad cardi
nalatus honorem hodie me prouexit. Non eſt cur et hoc meus ſurgeat anim⁹. Nam
dignitas minus merenti credita oneri potius eſt ꝙ honori. Itaq non veluti iacta
bundus collegio veſtro ꝓmotionē meā ſignifico. Sed quia dignū exiſtimo quecūq
mihi obueniūt vobis nota efficere. Nam ſi quid erit in hac noua dignitate mea vel
honoris vel emolumenti id totum deſugat dulciſſima patria volo. Ad me nihil niſi labores mole
ſtieq pertinebunt. Datum ro. xxviij. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Congratulatur promotioni. Epiſtola .ccxxiij.

Franciſcus pychonius Enee cardinali ſenenſi. S.p.d. Beatulor italie et reipubli
ce xpianorum et noſtre ciuitati: quibus ob tuā promotionē bene eueniſſe putant. Cō
mune eſt bonū et cōmunis de te eſt oībus leticia nunꝙ fuit hic ciuitati tantus ani
morum conſenſus in idem gaudiū. Hec diuinitus inſtituta credendū eſt. Nam de ſua
eccleſia deo cura eſt. Uidet quāta eſt hominis id eſt tue reuerendiſſime paterni
tatis preſtantia cui benigna eſt mens hominū deorūq. Ego ꝗto gaudio afficiar
nō poſſim litteris explicare: quādoquidem vincit gaudiū magnitudinē oīm epi
ſtolarum. Domini de bailia elegerūt me oratorem necdū me mittunt. Spero ante feſta natalis
iter arripere. Interea rogo tuā reuerendiſſimā dignitatē digneris me auditorē tuū eligere. Po
tes apud te hoīem me peritiorē inuenire: hoīem vero deditiſſimū tue reuerendiſſime paternita
ti vt ego ſum: qui te tuaq oīa diligat inuenire nec in italia nec in germania poteris. Recōmendo
me tue reuerendiſſime paternitati. Ex ſenis die .xxvij. decembris. M.cccclv.

¶ Notabiliter de eodem. Epiſtola .ccxxiiij.

Georgius lollius doctor enee cardinali ſeneñ. S.p.d. gaudeo reuerendiſſime pr̄ dñe mi
ſacroſancte romane eccl'ie que talē virū in ſacro admiſit ſenatu per quem res ſua ſum
ma in agendo induſtria et optimo in ꝓuidendo concilio gubernetur. Gaudeo reueren
diſſime dñationi tue: cui maximis in negociis labor et ſummis in periculis fortitudo: in

numereqꝫ ac ingentis virtutis partim debitis honeſtantur premijs: etſi nō ignoreꝫ labores cum gloria augeri: letor patrie que tantū glorie aſſecuta eſt ꝙtum ferre petere decuit. Quod etiaꝫ ad ſummū reipubli. maxime ꝓfuturum nō dubitat: preſertim in hac tāmarina tempoꝝ difficultate. Gaudeo letorqꝫ omnibus bonis quibus vehemētius adauctam eſſe bene agendi auiditatē quis nō putet. Cum virtutes extolli premijs adornari videt: ꝑcipue litteraꝝ ſtudijs dedit cum taleꝫ pre ſe ſtudioꝝ ſuoꝝ ducem intueantur. Letor ſummopere mihi ipſi. Cui tota ciuitas gaudet vniuerſus populus letatur: ſinguli ciues cōgratulantur. Cateruatim domū ventitant quaſi hec oīa ipſe ſim adeptus. Et id ꝙdeꝫ iure: quod em̄ maius in hoc ſeculo aſſequi poſſim ꝙ ſumma gloria extolli eum: qui me ab incunabulis vſqꝫ ſeu a teneris vnguiculis ſemper atqꝫ vnice dilexit. Cui magis ꝙ genitori ſum obnoxius: niſi reus ſim ſumme ingratitudinis: quo crimine apud perſas nil olim deteſtabilius. Etſi nō ignorē fortem ⁊ conſtantē reuerēdiſſime dn̄ationis tue animū hmōi in rebus minime efferri: ſed incōcuſſuꝫ geri vt magnanimū decet. Omnis aūt quodcūqꝫ pro xp̄i religione: ⁊ ſacroſctē eccleſie ſtatu equo animo ac libenti ſubire. Hoc tm̄ totuꝫ vt tibi bonū felix faſtūqꝫ ſit deuꝫ immortalē oro obſecroqꝫ. Sitqꝫ reuerēdiſſime dn̄ationi tue: ſemper ꝓpitius. Ego aūt ⁊ ſibi ⁊ reuerēdiſſime do. tue cōmēdatus optime ac feliciter valeo. Senis. xx. decēbris. Anno. M.cccclvij.

¶ Promotionem ſuam notificat. Epiſtola. ccxxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Petro noxetano. S.p.d. Quod cepiſti apud Nicolaū pontificem maximū nunc diuus Calixtus cōfirmauit ſacro colegio cardinalium ſumus agregati immeriti ⁊ indigni quidem. Sed tunc oſtentāt principes ſuam potentiā cum ex infimis ſublimes faciunt. Quod aduertēs alexāder macedo: in aſia ortolanū quendā ad regni faſtigiū euexit. Et nos igitur ſummus dn̄s noſter erexit ex puluere fecitqꝫ cum principibus eccleſie ſedere. In qua re ſi quid boni eſt id cōmune nobiſcū eſſe volumus. Naꝫ ſi quādo te Baſilee dileximus: nunc maxime amamus hoc te ſcire voluimus. Uale ex vrbe roma die. xxviij. decembris. M.cccclvij.

¶ Se offert vſui tanquam frater. Epiſtola. ccxxvi.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni campiſio ep̄o placentino. S.p.d. Audiſti ex alijs opinamur nos cardinalatus ordineꝫ adeptos. Et ꝙuis indigni hoc honore ſumus: id tamē tibi gratū eſſe cōfidimus. Quis em̄ amicus eſt ⁊ amici exaltationem nō querit. At pro meritis dices amicū amici dignitatē expetere. Iſtā amicitiam ſtoicoꝝ fortaſſe ſententia dictauit. Amicitia noſtra ex mera ph̄ia eſt ex pingui quadā mineruia res metitur ſuas. Utcunqꝫ nobiſcū actum eſt: noſtrā promotionem tibi dulciſſimā fuiſſe confidimus. Cum ad nos nunciū eius delatū eſt vellemus iſt primi enūciaſſe patri amātiſſimo. Sed nulla litterarū velocitas eſt que famam imitari poſſit. Audiſti ex alijs nobis cardinalatus creditā dignitatē: audi ⁊ nunc ex nobis. Et perſuade tibi nos eos eſſe erga te qui te papie mediolani baſilee romeqꝫ fuimus. Et nobis ꝓ veteri amicitia tanꝙ fratre amātiſſimo vtere. Ex roma die. xxviij. decembris. Anno. M.cccc.lvij.

¶ Refert grates congratulatori. Epiſtola. ccxxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis comiti Jacobo piccinino. S.p.d. Illuſtris ⁊ magnifice comes amice chariſſime: accepimus humaniſſimas litteras tuas quibus de ꝓmotione noſtra ad cardinalatū cōgratularis. Offeres officia ⁊ operas tuas ad beneplacita noſtra ⁊ teipſum efficis nobis cōmendatū: rogans vt negocia tua cum frequētius requiramur gratioſo fauore exequamur. Reſpōdebimus breuiter hmōi argumenta tractanti qui facta magis ꝙ verba requirit. De cōgratulatione quam ſincero ex animo prodire non ambigimus gratias agimus idemqꝫ pro tuis oblationibus dicimus ſentientes nos ꝓpterea tue magnificētie plurimū obligatos. Honori tuo ⁊ cōmodo vbi per nos aliquid agendum occurrat bono animo fauebimus. Uellemus inter te ⁊ ſenen̄. eam vigere beniuolētiam que inter eos clareqꝫ memorie genitoreꝫ tuum olim viguit. Sic enim liberiori ⁊ promptiori animo ⁊ loqui ⁊ ſcribere ⁊ ſubuenire alter alteri valeremus. Datum rome die. xviij. ianuarij. Anno domini. M.cccc.lvij.

¶ De conſolatione ſuper morte. Epiſtola. ccxxviij.

ENeas cardinalis ſenen̄. Johāni miraballo equiti neapolitano. S.p.d. Non ſcripſimꝰ tibi ſtatim cum audiuimus dilectiſſimū filiū tuum morteꝫ obijſſe. Neqꝫ enim cōſolari magnificentiā tuam poteramus: ipſi cōſolatione indigentes. Nihil em̄ minus me afflixit prudētis ⁊ ornatiſſimi viri raptus ꝙ te eius parentē; quippe tu filij mortem vt

natura iubet)grauiter ⁊ acerbe tuliſti nos ⁊ illius obitus ⁊ tuus meroꝛ nõ mediocri doloꝛe affecit. At nunc paululũ ad nos reuerſi ⁊ humanarũ rerum cõditiones animo reuoluẽtes arbitramur te pꝛo tua ſapiẽtia finem luctui poſuiſſe:neq; amplius velle angi ſuper his que mutari nõ poſſunt. Omnibus vna cõditio poſita eſt tandẽ moꝛi.lex nature eſt immutabilis:que licet vnũ ꝙ alterum ſerius appꝛehẽdit:bono tamen viro nunꝙ tẽpeſtiuioꝛ putanda eſt qui ex tenebꝛis tranſit ad lucẽ ⁊ ex laboꝛibus ad quietem:ex miſeria ad felicitatẽ.Cum ergo filius tuus vitam mundã adq; optimam duxit:congaudere illi debemus:quia terrena ⁊ tranſitoꝛia pꝛo celeſtibus atq; eternis permutauit.Oꝛamus igitur vt queſtibus ⁊ lachꝛymis modũ ponens tibi ⁊ reliquis filijs tuis hilaritatem ſumens cõſulas.neq; enim nobis ⁊ ipſi pꝛoli tue quicꝙ gratius aut acceptius preſtare potes ꝙ tuam vitam cum iocũditate ⁊ leticia traducere:quod certe facies cum cogitabis diuinã pietatem de donis innumerabilibꝰ cumulaſſe.Nam ⁊ vitam longã ⁊ opes ampliſſimas ⁊ regum gratiam ⁊ ſobolẽ electiſſimã ⁊ nomen bonũ ⁊ inter oẽs italos atq; externos maximã reputationem deus ipſe magnus ⁊ miſericoꝛs cum ſapientiã ante donaſſet liberaliter elargitus eſt.Datũ rome die.xviij.Januarij.Anno domini.M.cccclvij.

¶ Congratulatio ſuper pꝛomotione amici. Epiſtola.ccxxix.

Pogius floꝛentinus Enee cardinali ſenenſi.S.p.d.Cum audiſſe; pater mi reuerẽdiſſime te factũ eſſe ſancte romane eccleſie cardinalẽ gauiſus ſum.Sane maioꝛẽ immodũ pꝛout amoꝛ in me tuus ⁊ mea erga te obſeruãtia poſtulabat.Id vero maxime mihi fuit voluptati cernere eam dignitatẽ(que maxia eſt)in te collocatã:que non ambitu vel gratia vel virtutũ ſtudijs queſita eſſe videretur.Accedit ad conſolationẽ meã ⁊ ſummã iocunditatẽ ꝙ vir eloquentiſſimꝰ optimiſq; artibus eruditus fructũ eloquẽtie ⁊ doctrine ſit(quod perraro accidit)ꝯſecutus.In quo gloꝛiari quodãmodo mihi merito videoꝛ poſſe noſtri quondã oꝛdinis virum:hoc eſt eloquẽtie ſtudijs ⁊ dicendi exercitio pꝛeſtantẽ eo in ſtatu eſſe collocatũ vt ſue doctrine emulos extollere:⁊ eis pꝛeſidio atq; oꝛnamento eſſe poſſit. Magnũ ꝑfecto eloquẽtibus viris ſuffragiũ ex hac tua dignitate ꝓpoſitum eſſe videtur:cum ſint habituri veluti certũ refugiũ in quo illoꝝ deſideria cõquieſcant.Ego ꝗdem primũ tua tum vero mea:tum eloquentiũ omniũ cauſa gratuloꝛ ⁊ exulto te tam in inſigni loco poſitũ non ſecus ac ſi aliqua mihi ꝓſpera foꝛtuna acceſſiſſet ⁊ illum mihi diem illuxiſſe felicem puto declaratus eſt cardinalis cum palam factum ſit locum eſſe ꝓbitati ⁊ doctrine ⁊ non ſemper neglectam iacere virtutem.Quod vero ad me attinet magnũ rebus meis exiſtimo eſſe fructũ.Scio enim te maioꝛi animo ac pꝛomptioꝛi diligentia curaturũ que ad me pertinent ꝙ hi quoꝛum mens ⁊ voluntas remiſſioꝛ eſt in doctis viris ſubleuãdis. Sentiant alij quod velint:virum doctiſſimũ ⁊ oꝛnatum virtutibus neceſſe eſt doctos diligere ac bonos.Non mihi tamen tantũ arogo vt ꝓfitear me doctrina ⁊ virtute pꝛeditum eſſe.Id dicam dediſſe me operã quoad facultas tulit vt nõ in poſtremos eſſem reijciẽdus nolo(vt plures ſolent)cõmoꝛari in tuis laudibus aut meritis enumerãdis ne videar(quod viciũ pꝛocul abeſt a meis moꝛibus)adulatoꝛis officiũ aſſumpſiſſe.Hoc tamen ꝓfitear tante dignitatis tibi gradum tanꝙ tuaru; virtutũ pꝛemiũ fuiſſe tributum.Uale ⁊ Pogij tui memoꝛ.Floꝛentie die quarta Januarij.M.cccclvij.

¶ Suadet fedus inire cum ſummo pontifice. Epiſtola.ccxxx.

Eneas cardinalis ſenẽſis Magiſtratui balie.S.p.dicit.Decreuerat per hos dies ſanctiſſimus dñs noſter certum oꝛatoꝛem ſuum ad vos trãſmittere:qui vobiſcũ ad ea intercedat:per que pax veſtre ciuitatis ⁊ ſecuritas libertatꝭ ⁊ regiminis veſtri ſolidari poſſet.Et ꝗtum eius mentẽ capere potuimꝰ:ſua ſanctitas aliena nõ eſſet ad certam vobiſcũ intelligentiã habẽdam:per quam ⁊ veſtra erga eum deuotio et ſua in vos pꝛotectio cõfirmaretur augereturq;.Ad quam rem etiam nos ſuam pietatem hoꝛtati ſumus. Ueretur tamen ipſe pontifex maximus:ne ſuus oꝛatoꝛ fruſtra de his apud vos ageret:que res nõ eſſet apoſtolici ſedi honoꝛifica atq; ideo ſuſpendit illius miſſionẽ.Quod ſi veſtre magnificẽtie ad hoc animate ſint cupiantq; vera; ⁊ efficacẽ habere intelligentiã cum ipſo ſummo paſtoꝛe:idq; nobis ſignificauerint:ſperamus ita efficere ꝙ oꝛatoꝛ ꝓdictus ad vos trãſmittetur:⁊ ad effectus pꝛedictos operas ſuas interponat.Nos aũt aduertẽtes animo quantas ſupeꝛioꝛibus diebus veſtra republica paſſa eſt calamitates ⁊ ad ea ſedulo intẽdẽtes per que veſtrum regimen patrie veſtre(vt ꝗde; putamus)ſaluberrimũ cõfoueatur ⁊ ſtabiliatur:nihil arbitramur vtilius ꝙ hoc tempoꝛe ciuitatẽ veſtram cum oĩbus bonam amicitiã ⁊ vicinitatẽ cum ſummo vero pontifice ſpecialẽ habere intelligentiã qua illa vos vt filios tueatur ⁊ vos eum vt patrẽ revereamini.Super qua re veſtrũ rñſum pꝛeſtolamur.Datum rome.xxij.Januarij.Anno.M.cccclvij.

¶ De eodem ⁊ credita repoſcit. Epiſtola.ccxxvi.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni bichio ciui ſenenſi. S.p.d. Uidebis q̄ ſcribim⁹ magiſtratui balie: cogita ſup̄ illis ⁊ nobis reſcribe. Nos ſalutē vr̄i regiminis i eo conſiſtere arbitramur vt cū vicinis oībus bonā amicitiā teneātes cū ſummo pōti fice ſpecialē intelligētiā habeatis: etenī vos cū papa p̄re oīm ſpāliter colligatos nemo infeſtabit. De alijs aūt vr̄m ſit cogitare. Preterea nō habebūt locū rebel les vr̄i vl̄ q̄uis pacto vos offendant ſi pape vniti eritis. Uerū hec cagitari nullo modo queūt niſi res pecuniaria a vobis abſoluatur. Suademus ne cum illo qui vobis libertatē tutatus eſt ⁊ in futurū tueri pōt: ⁊ vult ſi vos volueritis de pecunia modica conten datis. Nos inſuper ſcientes tibi cōmiſſam eē expeditionē crediti nr̄i cōmendamus eā rē amico optimo ⁊ ſingulari quē ſcimus nobis non defuturū. Ex vrbe.xxij. Januarij.M.cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola.ccxxvij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Chriſtofero gabrielis ſenenſi. S.p.d. Scribimus magiſtra tui balie aliqua q̄ credimus ad vtilitatē reipublice pertinere. Ea videbis ⁊ intelli ges. Scimus veſtros omnia melius intelligere per ſeſe q̄ȝ nos cogitare poſſumus. Tamen vt hi qui patrie noſtre tenemur cōſulere cogitauimus q̄ credimus eſſe ſa lubria eidem. Rogamus examines omnia ⁊ que vobis meliora videātur nobis ſigni fices. Nos enī vbi videmus patrie veſtre ⁊ p̄nti eius regimini poſſe bene cōſulere nō deerimus. Inſuper q꞉ tibi cōmiſſa eſt ⁊ aliquibus alijs expeditio nr̄i crediti petimus vt tanq̄ȝ amicus noſter (de quo plurimū cōfidimus) operas tuas impartiaris cum effectu vt nobis fiat ſa tis: q꞉ multis vrgemur oneribus. Datū rome xxij. Januarij. M.cccclvij.

¶ De eodem ⁊ petit reſponſum. Epiſtola.ccxxviij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Leonardo de beneuolentibus ciui ſenenſi. S.p.d. Sepe ſimul locuti ſumus de republica ſeneñſi. Fuitq̄ȝ noſtra (ſi recte meminim⁹) ſnīa expedire ciuitati ſeneñ. cū vicinis oībus pacē habere illiſq̄ȝ morē gerere vbi ſine detrimento magno id fieri poſſit: cum papa vero oīm cōi patre ampli⁹ atq̄ȝ amplius ſeſe intelligere. Nam pape collegatos nullus italie potentatus vexare audebit. Secūdū alteri⁹ p̄ncipis ppl̄i vr̄a reſpublica federibus impli cetur p̄ſeueramus nos eo ipſo in ꝓpoſito atq̄ȝ ideo dominis balie ſuper ea re ſcribimus. Fac rogamus vt reſponſum detur. Namq̄ȝ ſi veſtros aīos ad eā rem volentes inuenerimus arbitramur ſalubrērem ꝓcuratum iri ciuitati ⁊ patrie veſtre ⁊ potiſſime regimini p̄ſenti: auferetur q̄ȝ veſtris hoſtibus nocendi facultas. Uerū difficille eſt de his aliq̄d tra ctare niſi res pecuniaria cōponat̄ ⁊ q̄ pape ⁊ q̄ piccinino debet̄. Nec nobis aut honorificū aut vti le videtur veſtris magiſtratib⁹ cū eo de pecunia cōtendere: qui ciuitatē ipſam veſtrā de morte re uocauit ad vitam. De ꝓpoſito tuo curabimus ea fieri q̄ digna ſunt. Jamq̄ȝ capitulo vr̄o ſcripſim⁹ reſponſumq̄ȝ preſtolamur. Datū rome die.xxvi. ianuarij. M.cccclvij.

¶ Congratulatur promoto optans ſalutem plurimam conſiſis de pa trocinio. Epiſtola.ccxxix.

Borſius dux mutine Enee cardinali ſeneñ. S.p.d. Cū primū nobis nūciatū eſt car dinalatus dignitatē ad te reuerēdiſſime pater eſſe delatā maximū immodum gra tulati ⁊ gauiſi ſumus. Nam cum tua virtus: doctrina: morū elegantia: ⁊ vite ſancti monia nobis iampridem cognita ⁊ perſpecta eſſet: eam tibi iure optimo deferri cu piebamus. Augebat huiuſmodi deſideriū noſtrū mutua charitas ⁊ ſingularis beni uolentia qua inuicem obſtringimur. Itaq̄ȝ certo teneas amorem etiā quā declara re poſſumus ex tanto munere voluptatē cepiſſe. Sic ipſe deus noſter a quo oīa bona ꝓcedunt lon geuum te faciat preſtetq̄ȝ vt eo bene beateq̄ȝ ſemp̄ vſq̄ȝ ad extremū perfrui poſſis. Referēte cla riſſimo iuriſcōſulto dn̄o Jacobo noſtro intelleximus q̄ȝ pleno cordis affectu tua reuerēdiſſima do minatio nobis afficiat̄. Et qd̄ de ea deq̄ȝ ſtatu ſuo oīm quārūuis ampliſſimo nō minus q̄ȝ de nobis ipſis ac nr̄o diſponere poſſemuſ. Et ita hac ſpe ⁊ fiducia freti de cetero in his q̄ nobis rome ſemp̄ tractanda erūt ad tuā reuerēdiſſimā dn̄ationem vt ad dn̄m ⁊ preſulem in quo ſummā fidem ⁊ ſpē locauimus audacter recurremus. Quod vero reliquū eſt tue reuerendiſſime dn̄ationi nos noſtra q̄ȝ omnia pleniſſimis manibus offerimus: ita vt eis vti ⁊ abuti poſſit p̄ ſua voluntate ⁊ arbitrio: qd̄ q̄ȝto liberius id fecerit reuerendiſſima.d.tua ſciat nobis tanto gratius eſſe futurum. Datū die.xv. Januarij. M.cccclvij.

¶ Denunciatur ꝓmotio vtroꝛumq; amici. Epiſtola.cccxxv.

Priores ⁊ gubernatores ciuitatis ſenarꝫ Borcio duci Mutine.S.p.d. Nuncius hodierna die nobis allatus eſt quoſdam nuper cardinales eſſe deſignatos imoꝛtalis dei gratia:inter quos vnum eſſe reuerendiſſimū in xp̄o patrem ⁊ dn̄m:dn̄m Eneam ciuem ⁊ epiſcopum noſtrum digniſſimum. Quem virum iamdudū cognouimus integerrimis moꝛibus:ſumma pꝛobitate:mirificiſq; virtutibus ⁊ doctrina pꝛedictum: natūq; claris parentibus ⁊ ex modeſta ⁊ antiquiſſima familia noſtre ciuitatis.Quod quidem non modo vꝛbi noſtre verum vniuerſi reipu. ſalutare admodū fauſtumq; foꝛe exiſtimauimus. Idcirco cum oīa que accidant communia nobis eſſe cū tua illuſtriſſima dominatione arbitremur:ſignificandum duximus congratulandum quoq; eidem illi dominatiōi tue quam perpetuo felicem eē vehemēter cupimus.Ex ſenis die.xix. Decembꝛis. Anno.M.cccclvij.

¶ Pollicetur ſuper commendatis. Epiſtola.cccxxvi.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni frunt ꝓthonotario colonieñ.S.p.d. Accepimus litteras tuas quibus rem tue pꝛepoſiture nobis efficis cōmendatā. Amamus te ⁊ ſemper loco fratris amauimus. Nec modo de noſtra mente decidiſti: nec decidere potes dū fruimur hoꝛa:obtulimus ꝓcuratoꝛi vr̄o noſtras operas. Si quid erit qḋ ille nobis expetierit haud quicq̄ fruſtrabitur ſi modo res erit q̄ vires nr̄as nō ſuperet.Cupimus te videre atq; amplecti aliqñ(ſi deus dederit)anteq̄ hac luce migremus.Ex veteribus em̄ veris ac ſolidis amicis q̄s baſilee dilexímus pauci recū ſupſunt⁊ vita noſtra inſtar fluminis rapidi abit. Nō poſſumus tenere lachꝛymas cū pꝛiſce beniuolētie noſtre mentio incidit. Itaq; iam vale ⁊ reuerendiſſimo dn̄o colonieñ.cōmēdatos nos effice:nam ſui ſumus. Tilmano ꝓpoſito ſancti Floꝛini ⁊ Johanni polart noſtro noīe ſalutes dicito:ſimulq; Johannu vinderos noſq; illis adque uis beneplacita offerto. Iterum vale:

¶ Grates refert de congratulatione pꝛomotionis ſue. Epiſtola.cccxxvij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Antonio petri colleñ.S.p.d. Tāiocunde fuerunt nobis littere tue quibus de ſuſcepto cardinalatus honoꝛe cōgratularis q̄ tibi gratam reſpōſionem noſtrā eſſe cōfidimus.Nihil nobis dubij eſt⁊ Antonio ⁊ tibi noſtrū om̄e decus ſummope acceptū eſſe.Sed vtinā dignitati ſatiſfacere poſſumus ⁊ ita nobis deus agere vitam tribuat ne munus quod nobis ſplēdoꝛi eſt: ex nobis polluat:qñquidē impares ſumus qui hoc gradu potiri debeamus. Spamus(ſi deus ānuerit)eſtate ꝓxima patriā reuiſere.Tūq; ⁊ Antoniū ⁊ te illi cōuenire et amplecti.Quos amamus ⁊ amabimus dū pn̄ti fruimur aura:neq; vera beniuolentia ſuperuentu dignitatis auferet.Rogaſti vt reſcriberemus:fecimus nō inuiti ⁊ manu ꝓpꝛia quod iā nobis perrarū eſt breue epiſtolā exarauimus. Sumus in ſcribendo breues. In loquēdo longioꝛes erimus. Vale ⁊ noīe nr̄o Antoniū valere iubeto.Ex vꝛbe die.xxij.Februarij.Anno.M.cccclviij.

¶ Petit moniales pꝛo ſe deum exoꝛare:vt collato honoꝛe digne pꝛeeſſe poſſit. Epiſtola.cccxxviij.

Eneas cardinalis ſeneñ.Doꝛothee ſcrēmoniali ſue cōſobꝛine.S.p.d. Chariſſima ſoꝛoꝛ ⁊ filia in xp̄o amātiſſima letati ſumus in tuis lr̄is quas tua vice videmus.Cōſolaſ nos tua vita deo(vt confidimus)accepta. Perge ⁊ ſeruito deo q̄ ſeruos ſuos ſui regni cōſoꝛtes facit.Cōgratularis nobis ꝓ dignitate cardinalatus.Graue pōdus accepimus ⁊ magis q̄ nr̄i queant humeri ferre.Tu ancilla dei fac qḋ dicis roga deū ꝓ nobis.Idē quoq; vt relique ſoꝛoꝛes tue faciāt exhoꝛtare:niſi em̄ diuina opitulef grā nō eſt q̄ tantā ferre ſarcinā valeamus.Cōfidim⁹ in tuis oꝛonibus ⁊ aliarū ꝓſonaꝛ deo dedicatarū.Pꝛioꝛiſſam tuā vt nr̄o noīe ſalutatā reddas volumus quā ſcīam eſſe virginē ⁊ matrē accepimus ⁊ optie filias ſuas in moneſterio gebernare.Placet deo:placet ciuitati ⁊ nobis pſeuerare.Ois breuis eſt vita.Et q̄uis laboꝛ eſſe incluſum:nō ſunt tn̄ paſſiones hui⁹ ſeculi q̄ cōparari poſſent ad futurā gloꝛiā q̄ reuelabif in nobis.Gregoꝛius lollius frater tuus ⁊ nr̄ nobiſcū eſt ⁊ bn̄ hꝫ:noli eius cauſa te afflictare.Bene vale.Ex roma die.xxij.Februarij.M.cccclviij.

¶ Expedire ſcribit oꝛatoꝛem apud ſanctiſſimum haberi ⁊ incarceratum emancipare. Epiſtola.cccxxix.

Eneas cardinalis ſeneñ. Magiſtratui balie. S.p.d. Retinuim⁹ tabellarium veſtrũ in hanc vſqꝫ diem vt (ſi poſſemus) rei veſtre melius cõſuleremus: et circa negocia tritici ⁊ circa montẽ acutum: ſed nõ potuimus aliud obtinere ꝙ̃ pridem immo neſcimus vnde ꝓcedat ſanctiſſim⁹ dñs noſter qui prius ait velle pecunias ex paſcuis ꝓuenientes cõuerti in ſolutionẽ caſtri cuſtodie: nunc mutat⁹ eſt neqꝫ audire vult verbũ. Itaqꝫ (ſicut in alijs litteris vobis ſcripſimus) vtile videtur nobis mitti huc aliquẽ oratorẽ laycũ q̃ audacter loqui poſſit. Naꝫ ſua ſanctitas ſtatim nos tacere iubet cum de hac re loquimur. Et dignũ eſt nobis obedire. Oratori veſtro aliter eueniet cui nos etiam aſſiſtem⁹. Et ꝑfecto quanto plus hec materia mõtis acuti differtur tanto peius eſt. Speramus ſi mitteris oratorem fortaſſe dñs de vſuris cõtentabitur de paſcuis ſi tamẽ ꝓueniatur ſolutio eoꝝ. Alioquin de burſa pape nihil extrahetur: in mora periculũ eſt multis reſpectibus. Videbitis que ſcribit dñs noſter in breui ſuo ⁊ de paſcuis mutatũ eſt vt ꝓfertur. De tritico nõ eſt mirũ ſi haberi nequit. Nam hec per vſuꝫ ſubditi eccleſie triticũ (vt petebant) habere potuerũt. Et franciſcus venerio ob rem frumentariã male adminiſtratã in carcerẽ cõiectus eſt. itaqꝫ deſperata eſt hmõdi materia. Scripſimus nuper de dño Gregorio. Facietis nobis rem gratiſſimã ſi eũ abſoluatis ab impoſitis ſibi calumnijs: neqꝫ dignũ eſt vt ad relationẽ nephari hoĩs ⁊ in tortura loquẽtis ac de auditu aſſerẽtis nõ de viſu vir bone fame doctor inſignis ⁊ ciuis nõ ex vltimis dehoneſtet. Cum ſi ceteri deeſſent illud ſuffragari deberet ꝙ noſter frater eſt ⁊ viuit nobiſcũ qui vere reipublice: nõ vulgariter ſeruimus ⁊ in futurũ (ſi vita comes fuerit) poſſumus aliqñ prodeſſe: quod facimus ⁊ faciemus omni tempore animo volẽti. Mittimus vobis quitantiã pape per ſuum breue nobis directũ ⁊ comitis Jacobi per publicũ inſtrumentũ. Supereſt vt de futuris ſolutionibus in tempore ꝓuideatis. Datum rome die. xxij. februarij. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Notificat ſuã ꝓmotionẽ ⁊ offert ſe ad beneplacita obſequioſum. Ep̃la. ccxl.

Eneas cardinalis ſenenſis Theoderico archiepiſcopo colonẽſis. S.p.d. Scio ſemper me charum ac acceptũ fuiſſe dignationi tue poſtꝙ̃ germaniã incolui a quo tempore. iiij. ⁊. xx. anni decurrerũt. Plurima eñ beneficia plurimoſqꝫ fauores impẽdiſti mihi ſed nõ valui rependere vicem. Quid eñ ego vermiculus contra tentuꝫ principẽ preſtare poteram. Non fui tamen ingratus (ſiquidem gratia etiam ſolo animo impediatur) colui ego dignationẽ tuam: amaui: obſeruaui ſupra ceteros noſtri ſeculi principes: ⁊ cum aliud mihil poſſem nomẽ tuum quocũqꝫ diuertebã: ⁊ ſi nõ paribus virtuti tue: at ſaltem quibus poterã laudibus extollebam. Nihil eſt quod vltra tunc principi de me optime merito exhibere quirem. Nunc fortaſſe ⁊ ſi minimũ eſt quod valeo: quid tamen plus dignationi tue cõferre ꝙ̃ prius licebat quãdo cardinalatus honorẽ non meis vllis meritis ſed diuina charitate ⁊ ſummi preſulis beneficia ſum obſecutus. Atqꝫ hoc eſt quod his litteris tue dignationi notificare libuit: nam ego qui tuus clericus preſbyter ⁊ epiſcopus fui: tuus quoqꝫ cardinalis eſſe nõ deſinam. Vtatur me igitur dignatio tua neqꝫ mihi vllo in tempore vllo in labore ignoſcat: nam tunc me viuere iuuabit cum pro te. tuis cõſanguineis amicis beniuolis exercebor. Datum rome. xxiiij. februarij. M.cccclvij.

¶ Conſiliatur amico quõ cõſequat̃ notabile cõmẽdatũ monaſterij. Ep̃la. ccxli.

Eneas cardinalis ſenenſis Roderico cardinali ſancti Nicolai. S.p.d. Trine iam mihi reddite ſunt littere tue ſuo more ſuauiſſime ⁊ amãtiſſimo pectore prodeũtes: prioribus reſpõdi nõ vt debui ſed vt potui. Quis enim tam euiſcerate charitati ſatiſfacere poſſit. Scio quid debeo: facio quod valeo. Ad vltima ſcripta propero: nõ repeto quod de beniuolẽtia vltro citroqꝫ dici poſſet: meus animus tuus eſt: dabunt aliquãdo teſtimonia nõ verba ſed opera. Sũmo pontifici nõ deſino: de chariſſimo ſibi nepote cum ſe offert accaſio loqui: nec preterea intactã cãcellariam mihil adhuc ſolidi eſt: manet arbitror alta mente repoſitũ conciliũ. Non omnia prodit ſenex que facturus eſt: cum negat tunc maxime cupit. Non ceſſabo cũ licebit iterum atqꝫ iterum ꝓloqui: fama hic eſt vacaſſe epiſcopatũ tulenſem. Epiſcopus eius loci monaſteriũ cõmendatũ habuit: cuius annuus valor mille ⁊ quingentoꝝ aureoꝝ eſſe fertur ſub ditione ducis burgundie. Dñs noſter id tibi cõmendatũ ſe ait: rothomageñ. eius rei promotor fuit. Ex vſu erit illi ſcribere ⁊ rogare eum vt rem peragat. Quod ſi feceris noli me quoquo modo nominare atqꝫ hec ſecreta ſint. Ita enim expedit. Intellexi que ſcribis de preſidatu Fabriani. Rogo velis hortari ciues eius oppidi vt ex nunc eligant Bartholomeũ maſſanũ illum doctorem ⁊ affinem meũ neptis mee virum ꝓ ſex mẽſibus ſequẽtibus amicũ magiſtri ſymonis. Electio eñ ſolet fieri poſt introitũ poteſtatis noui.

inter duos menſes. Itaq; vtile fuerit preuenire. Scio illos complaciturcs dignationi tue. Summus pontifex bene valet. Datarius (vt fama eſt) theſaurarius creabitur ⁊ Bartholomeus regnatius ꝓthonotariatus dignitatē aſſequetur. cardinalis papiēſis infra biduum aducturus fertur. De neapolitano nihil eſt certi cum rex ille non omnino cum pietate apoſtolica conſonet. Florentini arbitrali domini noſtri ſententia in .xviij. milibus aureorū damnati ſunt dominis de gambatritis ob certa que illis oppida abſtulerūt. nihil plus noui eſt. Commēdamus nos tibi cui ſeruire preſto ſumus. Ex vrbe die .xxiij. februarij. M.cccclviij.

¶ Refert grates clero ſuo per ꝓcuratorem ſuum de charitatiuo ſubſidio ⁊ precipit ſatagere vt detentus emancipetur. Epiſtola.ccxlij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Frāciſco picholomeo. S.p.d. Accepimus tuas litteras triplicatas. Ad priores reſpōdimus quibus de locatione epiſcopatus mirari videris. Nihil eſt quod inde cōmouearis. Nos clero noſtro nūq̄ oneri fuimus nec volumus eſſe. Quippe qui plebem non modo clerum affectu colimus ſingulari. Non diſponemus vt putamus de illo regimine ante aduentū veſtrum. Et tunc faciemus vt bonum paſtor decet qui non cōmendat oues lupis. Placet quod feciſti cum clero. Sumuſq; de ducentis ducatis contētiſſimi ſcientes inopiam in qua eſtis. Placet quoq; differre ad tempus exactionē medie partis. Volumus vt noſtro nomine ipſi clero gratias agas ⁊ dicas nos ſemper futuros ad ea que illis cōducant paratos. Miramur capitulū in facto prepoſiti nō aliter de nobis q̄ ſcribat fidem adhibuiſſe: nec ſcimus an velimus hoc onus iudiciale accipere ⁊ ſtrepitū illum audire: cupimus Leonardo beniuolēti hec ipſa referas. In facto Gregorij laudamus diligentiam tuam vtq; continuo hortamur donec bonus aſſit exitus. Naz Gregorius vt vidim⁹ ex copia citationis prorſus eſt innocens. Ait enī qui cū crimina tur. Anno dñi. M.cccclviij. menſe aprili locutum eſſe Gregoriū cum aliq̄bus in ſancto deſiderio. Iterum eodem menſe paulopoſt fuiſſe in domo oīmode bellantibus. Iterum eodem menſe paulopoſt fuiſſe: vt audiuit accuſator ipſiz Gregoriū in domo oratoris veneti ⁊ ibi ſcripſiſſe cum alijs cum Iacobo piccinino. Vides cum nō ponatur dies menſis rem ꝓtendi veriſimiliter ad .xv. ⁊ .xx. diem aprilis anteq̄ ſcriberet piccinino. at Gregorius quarta menſis die ex ſenis abijt ad regem aragonū accuſator inſuper de audito loquitur. Iſta non coherent. Preterea velis hoīem innocē tem iuuare ⁊ potiſſime noſtro intuitu immo iuſſu. Tibi enim precepimus vt prelatus tuus ne quo pacto hanc defenſionē pretereas. Scimus viros magnificos Iohāne hucci ⁊ Franciſcū luctium et Criſtoforū natus amicos eſſe noſtros nobiſq; fauere. Hos aūt alios aditor ⁊ cura hanc cauſam pro noſtro deſiderio terminari quandoq̄dem nos ſemper ad ea tendimus que ſunt illi regimini vtilia ⁊ honorifica. Vale ex roma die .xxiij. februarij. Anno. M.cccclviij. De nepte noſtra dicito cuz parentibus nos manus lauimus.

¶ Grataunter ſuſcipit carmen de eius preconijs compoſitum. Epiſtola.ccxliij

ENeas cardinalis ſeneñ. Lodiſio crebello mediolanenſi. S.p.d. Accepimus carmē tuum Lodiſi nobis amātiſſime non ſine animi ſingulari voluptate: quis nobis plura tribui vis q̄ debita ſunt. Scimus imperfectū noſtrū ⁊ q̄ procul ab eo ſimus homine quem deſcribis nō ignoramus. At ſi peccari erga nos aliquē oportet: malim⁹ laudendo q̄ vituperādo metas ab illo tranſgredi. Feciſti quod amantes cōſueuere Dixiſti de nobis non que modo ſciebas verūetiam que voluiſſes eſſe vera. Permittimus omnia dilectioni tue. Neſciebamus ante hos dies vbi locorum eſſes: vel que te fortuna teneret: nunc certiorati ſumus ⁊ de tuis ſcriptis ⁊ ducalis oratoris verbis eſſe te optimo loco apud illuſtriſſimū ⁊ magnanimū ducem Mediolani ab coq; diligi. Id eſt ſupra modū nobis gratiſſimū Videmus enim tue virtuti quam ſemper magnifecimus ſuum locum eſſe tributū. Dignus eſt ille cui ſeruias. Naz cui hoc tempore honeſtius famuleris q̄ ei qui totius italie ſplendor eſſe ⁊ decus ſingulare omniū iudicio exiſtimatur. Perge oramus ⁊ illi vt tua probitas te hortat̄ indefeſſe tuos prebe labores. Neq; enī ſinet ille tuam virtutē iacere. Cum aūt facultas aderit nos illius excellentie cōmendatos efficies: qui pro ſingulari munere feremus ſi quādo aliquid accidat in quo ſibi ſeruire ac ꝓdeſſe poſſumus. Vale ex vrbe die .xvij. februarij. Anno. M.cccclv.

¶ Amicitiam ſuam notificat ⁊ ſe cōmendari exorat principi. Epiſtola.ccxliiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Stephano de curte Salutem plurimā dicit. Expectauimus inſignis epiſcopus poſt noſtrā ad cardinalatū aſſumptionē duos menſes ſi forte aliquid nobis ſcriberes. Videbatur enim nobis a te ſcribēdi initium ſumendū: ne gloriabunde nouam dignitatē nobis creditā ſignificare videremur. neſcimus quid factū

ſit: nulle ad nos tue littere allate ſunt: nec de te quicq̄ audiuimus. Fatemur nos victos eſſe ſilen
tio tuo: neq̧ poſſe tādiu tacere: q̄diu ipſe taces. Fortaſſe tibi equius videtur nos ante ſcribere de
buiſſe. Credim⁹ tibi ꝛ ab optimo ſingulariq̧ amico nō egre vincimur. Habeo igit̄ has litteras q̄
bus non promotionē noſtram (quam per multorū cognouiſti litteras) ſed animum noſtrum erga
te illum eſſe ſcias qui ſemper fuit. Amauimus ꝛ in cardinalatu non minus: tu noſti naturam ꝛ mo-
res noſtros: non timemus nouis honoribus quos nobis oneri cognoſcimus: horreſcimus: cum co
loco nos euectos cernimus quem viris clariſſimis debitum intelligimus. Veneremur ne gradus
noſtra virtute altior ad ruinā nobis ſit atq̧ ideo ſi vnq̄ amicis eguimus nunc potiſſime illoꝝ no-
bis copia neceſſaria eſt. Et qm̄ te veracē ꝛ amantiſſimū experti ſumus: non poſſumus te pro vete
ri conſuetudine non colere ꝛ obſeruare. Cupimuſq̧ idem erga nos te agere ꝛ eundē eſſe modo q̄
fuiſti hactenus. Expectamus tuas litteras quib⁹ de tua fortuna ꝛ tui principis optima valitudine
atq̧ felicitate certiores nos efficias. Gratū aūt nobis fuerit. ſi nosipſos dn̄o duci cōmendaueris
ꝛ quanta ſit noſtra in eum deuotio demonſtraueris. Eſt em̄ ſi quis principū ꝛ italici nominis cui⁹
pſperitati faueam⁹. Is vnus eſt cuius ingenti virtute ꝛ clariſſimis rebus geſtis noſtrū ſeculum
illuſtrabitur. Cumq̧ ille in hac curia plurimos habet ſeruitores nobis quidem circūſpectione: do
ctrina auctoritate preſtantiores. At fide ꝛ effectu qui nos erga eum ſuperet nemini. Atq̧ hoc te il
li noīe noſtro dicere ꝛ affirmare optamus. Vale ex vrbe die. iij. Februarij. M.cccclviij.

¶ Congratulatur pmoto ex virtutibus enarratis ex merito. Epiſtola. ccxlv.

ANdreas cōtarinus venetus Enee cardinali ſeneñ. S. p. d. Poſtq̄ mihi neapo
li allatum eſt reuerendiſſime pater ꝛ domine ſacroſancto collegio te aſſocia-
tum. Sane (vt debui) cōgratulatus ſum eccl̄ie dei. De hinc vt tui amantiſſim⁹
atq̧ obſeruantiſſimus maximo gaudio (ita me deus amet) atq̧ incredibili
leticia affectus ſum. Tu enim reuerendiſſime pater cum pro viribus de ſacro-
ſancta romana eccl̄ia nunc publice nunc priuatim ſemp̄ benemeritus ſis pro
fecto nūc egregie tue virtutis premia cū ingenti laude ꝛ gloria pulcerrime es
cōſecutus. Preſertim cū ſemp̄ ea de omnium eſſet opinio p tuis ampliſſimis
atq̧ maximis in rempublicam chriſtiana meritis ꝛ officijs pro gloria rerum ad te geſtarum: pro
tua ſumma integritate: cōſtantia: religione: ſanctimonia: prudentia: doctrina: eloquētia: ꝛ (vt vno
verbo pſtringuā) diuinaꝝ atq̧ humanarū ſcientia: vt ab omnibus ſummo ſacerdotio digniſſimus
haberis. Nō ſcribo hec temere: noui animū: noui ingeniū: noui conſilium tuum: nēpe, quanti te fe-
cerit vir ille diuinus Nicolaus quintus pontifex maximus: qui quidē cū eſſet (vt ita dicā) ſpecta-
tor perſonaꝝ vt omnibus notū eſt mirū in modū delectat̄ ſuauitate ingenij tui: pbitate: virtute:
innocētia atq̧ incredibili ſapiētia: vt te non ſolum dilexerit verūetiā amauerit ardentiſ. Argumē
to ſunt ſiue in rebus maximis ꝛ grauiſſimis ad mundi reges ꝛ pncipes tot clariſſime legationes
quibus quidē p repu. p eccl̄ia dei ac p toti⁹ xp̄ianī populi pulcerrime integerrime atq̧ ſanctiſſi
me functus es. Quid dicam de illuſtriſſimis atq̧ inuictiſſimis orbis principibus. ſ. Frederico ce-
ſari auguſto romanoꝝ imperatore: atq̧ aragonū rege inclyto Alphōſo: quoꝝ alteri tuis p̄ſtātiſſi
mis rebus geſtis q̄carus: q̄iocundus: q̄q̧ gratiſſimus fueris: quippe āpliſſima atq̧ maxima iſta
tua fortuna atq̧ dignitas declarat. Alter vero ſepenumero multis audientibus: ita regie: ita ho-
norifice: ita generoſe: ita magnifice atq̧ ſplendide de te loquitur: ꝛ quidē cum ſummo oīm fauore
atq̧ aſſenſu vt ꝛ mihi dictu fortaſſis ꝛ tibi ſuaſu difficile eſſet. Sed quid ago reipu. ſane cū in pre
ſentiaꝝ cōgratulatione vtendū eſſet abundantia quedam amoris mei erga te vt tibi animus me⁹
multo notior atq̧ illuſtrior eſſet hoc tempore facere non potui quin parum de tuis laudibus ſcri
berem. Verum cōſultus eas in aliud tēpus differamus. Deindeq̧ ne longior ſim excellentiā tuaꝝ
oro: vt poſtq̄ fauente deo imortali ad tante dignitatis culmen euectus es: hoc eſt apicē cardinala
tus q̄humaniſſime quemadmodum ſuperiori parte ſolebas me animo cōplectare. Is enim ſum
reuerendiſſime pater ꝛ domine: qui pro mea vice: fide charitate ac beniuolentia vehementer cu-
pio excellentiā videre tuā ꝛ alloqui: quod breui ſpero me cōſecuturū. Valeat excellentia tua. Ex
neapoli pridie idus Januarij. Anno. M.cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola. ccxlvi.

BArtholomeus factius Enee cardinali ſeneñ. Salutem plu. d. Et litteras meas re
uerendiſſime pater dominationi tue a legato ſenenſi redditas ꝛ congratulationē
meam tibi gratam extitiſſe letor. Nec q̧ exiſtimare magne voluptati fuiſſe dignita-
tis tue aſcenſionem. Ego enim nullum meum in te officium ſine magna repre-
henſione videor mihi poſſe preterire. Tanta eſt enim tui erga me amoris magnitu-

do vt queuis maxima tibi optare atq3 amplitudini tue ſeruire debeas. Habere te multos exiſtimo
qui dignitati tue faueant: quiq3 te in ampliſſimo ſtatu cupiant. Sed certe non concedam vt eorum
quiſq3 tibi aut vehementius affectus aut honoris tui cupidior ſit. De quo plura ad te ſcribere ve
reor ne dubitare videar animū in te meum dominationi tue non ſatis exploratum eſſe. Pollicita
tiones tuas mihi gratiſſimas fuiſſe cito preſertim q eas ab optimo animo profectas ſcio ac pro
his dominationi tue gratias ago. Ubi opus fuerit τ opera tua libenter vtar τ quid a te agi velim
preſcribam. Expectamus regem breui ex apulia beneuentum iam profectum. Ego ad vrbem redij
q̄uis de terremotu nōnulla adhuc ſuſpitio ſit. Librum quem de viris illuſtribus ſcripſi regi: dedica
ui: ac tradidi. In quo opere vt aliquando videbis: ſi non q̄tum virtutum tuarum magnitudo poſtu
laret. At quantum ingenij mei paruitas potuit quantūcunq3 res ipſa paſſa eſt tibi a me tributum
cognoſces. Si quid vero eſt quod a me agi dominationi tua cupiat iube. Uale pater reuerēdiſſime
τ dñe mi precipue. Ex neapoli die.

¶ Iniuſte damnatum excuſat. Epiſtola.ccxlvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Bartholomeo maſſano. S.p.d. Intellexim⁹ eximie
doctor: τ fili noſter amantiſſime q̄ ad nos ſcribis de fratre noſtro Gregorio nō
tuo ex iudicio prodijſſe ſed alium quēpiam vt ad nos ea ſcriberes ſuaſiſſe. Re
ſpōdebimus tamen tibi breuiter Gregoriū nos iniuſte dānatū: nō arbitramur
modo ſed ſcimus. Si tamen pena ea eſſet q̄ tolerari ab eo poſſet ſuaderemus
collū ſummitteret τ fortune nouercanti cederet. Sed quid tibi vt videtur du
cētos aureos ſoluere τ viginti annis relegari. Quo argento papiā Gregorius
petet om̄i ere vacuus τ nihilominus auro mulctatus faciet quod ſibi libuerit:
impoſſibilia non ſuadebimus. Quod ſi patria idcirco nobis indignabitur ſi populi ſenenſis fauore
priuabimur: ſi maledictis τ opprobrijs ſubijciemur. Non erit hoc primū. Sufficit nobis cōſciētia
noſtra. Scimus indigna nos eſſe paſſuros. Et id quidē verū eſt. Oēs qui pie ac iuſte viuere volūt
perſecutionē patiunt. Seruiuimus hactenus patrie magis in rebus τ fideliter τ vtiliter: nō me
remur hec premia fratrem noſtrum in domo noſtra manentem virum bonum atq3 innocētiſſimū
de reupblica optime meritum tam atroci ſententia opprimi. Putabamus etiā ſi noxius idem fuiſ
ſet ob noſtra tamen in patria merita eundem nobis condonari: τ tu bone vir times ne popularem
auram τ plebis rumuſculos admittamus. Utentur arbitrio ſuo ſeneñ. Nunquid in nobis cauſam
inuenient cur nos oderint. Si Gregorius ius ſuum apud romanum pontificem proſequatur τ au
xilium petat: oppreſſus vir eſt: etatem habet p̄ ſe reſpōdebit. Nos nihil male eum agere arbitra
mur que iudiciali via ſuam innocentiam oſtendere conatur. Scripſimus balie τ ciuibus pluribus
nihil valuere preces noſtre: patimur nec ꝓpterea populo indignamur. At ſi populus contra nos
ipſe mouetur: deus inter nos diiudicabit: tu (vt videris) ſenis perſeuerare vis procul a ꝓpoſito de
quo olim locuti ſumus: τ ad Stephanū ſcribis. Uincat tu⁹ ſenſus τ tibi habe delicias ſeneñ. nos
rome etiam ſine te vtcunq3 viuemus: nunc proficiſcitur ad vos ep̄us aretinus legatus pape. Iube
eum in domo noſtra recipi τ ſibi cuncta miniſtrari pro perſona ac iumentis dum ibi manſerit. Uale
ex roma die.iiij. Martij. Anno. M.cccclvij.

¶ Demandat procuratori: vt legatum ſummi pontificis prouiſum recipiat τ audacter illi aſſiſtat. Epiſtola.ccxlviij.

Eneas cardinalis ſenenſis Bartholomeo procuratori ſuo. S.p.d. Uenit in preſen
tiarum ad ciuitatem ſenenſem reuerendus pater dñs Angelus ep̄us Aretinus
ſanctiſſimi domini noſtri legatus pro nonnullis rebus arduis. Et inter cetera eti
am de Gregorio noſtro verba faciet. Uolumus igitur vt eum in domo noſtra reci
pias ſibiq3 τ familie ſue iumentiſq3 honeſtas ac decentes miniſtrare ſtudeas ex
penſas dum ibi manſerit: τ ita ſecum te τ eum ſuis habeas: vt in reditu eius opti
mam de te relationem habeamus. Tu quoq3 τ vicarius noſter ſibi in agendis
aſſiſteris: ita tamen vt non meticuloſe (vt ſoletis) ſed ardenti animo τ audaci mente cauſam iu
ſtiſſimam Gregorij tueamini: et ita noſtro nomine xp̄i vicario dices. Scripturas inſuper de quib⁹
ſcripſiſti noſtras per ip̄m ep̄m ad nos remittere poteris: cogitauimus de tritico ſonitiſe; vtile vi
detur id adhuc non alienari: niſi aliud ſcripſerimus: τ ita illi presbytero iubebis. Datum rome die
iiij. Martij. Anno. M.cccclvij.

¶ Scribit ne affectionem taciturnitas diminuat. Epiſtola.ccxlix.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ludouico cardinali ſanctorum.iiij.coronatorum legato bononie.Sa.p.d. Nihil ſcripſi reuerendiſſime pr̃nitati tue ab ea die de qua hinc receſſiſti vſq; nũc. Nihil eñi erat ſcriptione dignũ.Fuit tñ noſtre:nec modo quicq̃ eſt ꝙ magnopere memorandũ ſit.Sed vincendũ fuit ſilentiũ ne taciturnitas affectionẽ diminutã ſignificaret:cupio noſſe q̃ ſint tue reuerẽdiſſime dñationis ſucceſſus. Neq; ego quicq̃ audiam libentius q̃ ꝓ voto cuncta tibi ſuccedere.Hinc qḋ ſcribam nihil aliud eſt:niſi ſanctiſſimũ dñm noſtrũ bene optimeq; valere ⁊ reipu.ꝓ ſua ꝯſuetudine vtiliter preeſſe.Si qua ſint in q̇bus dignatiõi tue aut volũtati vtilis eſſe poſſem:cupio ꝑ impio tuo me vtaris ad mãdata patiſſimũ amicũ Ambroſij noſtri.Jo.de ſpanochijs ⁊ ignerijs cõmendatũ habere q̃ ambo tui ſunt:nec plura. Recõmendo me iterũ atq; iterũ tibi.Ex roma die.viij.martij.Anno.M.cccclv.

¶ Nouitates refert ⁊ dire cum captiuo egiſſe reprehendit. Epiſtola.ccl.

ENeas cardinalis ſenenſis.Magiſtratui balie ſenenſis.S.p.d.Que de Jacobo piccinino ſcribitis accepimus etiam aliunde: ſed abſq; fundamẽto: neq; putauimus dignam rem eſſe quã ſcriberem⁹:nunc quoq; nõ arbitramur futurũ hoc ipſ; ſed accepim⁹ aliquos ex comitiua illius venturos in auxilium comitis euerſi cõtra vrſinos q̃primum herba vireat pazalia ⁊ neſcimus:quis alium peditum ductores multi ſunt:dies caſſi ſunt non a capitaneo:ſed ab ipſo dño noſtro cum nimis multa peterẽt. An hi ſunt qui cũ Luca ſclauo territoriũ veſtrum inuadere conent̃ ignoramus.Utile eſt oportune ꝓuidere ⁊ reipu.bene cõſulere: nos papã alloquemur (vt petitis) ⁊ reſpõſum ſignificabimus.Gaudemus de aduentu Leonardi oratoris veſtri quẽ virum ⁊ ſolertem ⁊ circumſpectuz nouimus.Utilis erit eius mora in hoc loco.De Gregorio noſtro lõge aliter q̃ nos ſentitis. Non eñi miſericorditer ſed ſeuere ⁊ dire ſecũ egiſtis:nec ſatiſfacit ꝙ dicet; menſam datũ ad purgationẽ ſiqui velint ſe innocẽtes oſtendere:niſi id fieret in loco tuto.Uidebimus tñ quomodo reſpõdebitis oratori apl̃ico.Et ſi quid valent dicta pape ⁊ preces noſtre. Datum rome.viij.die marcij.M.cccclv.

¶ Commendatoria cum clauſula credentie. Epiſtola.cclj.

ENeas cardinalis ſenenſis ſacre imperiali maieſtati.S.p.d. Reuertitur ad maieſtatem tuã vir bon⁹ ⁊ honore dignus Henricus ſenftleben ſublimitati tue ⁊ imperio ſacro deditiſſimus:mihi aũt ſingularis amicus.Et qui iuſſu tuo ꝓmotionẽ meam magna fide exacta ac ſingulari prudentia ꝓſecutus eſt. Non eſt cur eũ tuo culmini cõmendem quem ſcio acceptiſſimũ.His referet que apud nos agunt̃ omnia ⁊ in mandatis exhortari vice oratoris ſerenitatẽ tuam in expeditione contra thurcos. Perſuadeo mihi eã rem tue glorie ꝑſuaſam eſſe. Nam ꝑfecto nihil eſt ꝙ nomini tuo auctoritatiq; auguſtali magis cõueniat q̃ ꝓ defenſione fidei catholice ⁊ xp̃iana ſalute arma ⁊ ſcutũ ſumere.Cum oẽs in tuã maieſtatẽ oculos ita intentos habeant vt ea ꝑficiſcẽte ꝑfecturi:ea quieſcenti:quieturi videant̃.Scribo hec ꝓ fide qua tuo ſolio ſum aſtrictus:nihil heſitans oĩa in prez recipi meliorẽ.Uerum ſeueriſſime Ceſar cũ ego tuo munere ad cardinalatus honorẽ aſſumpt⁹ ſim:nihilq; magis mihi in officio incũbat q̃ ea regere q̃ putem glĩe tue conducere. Reliquũ eſt vt de meo ſtatu cogitare digneris vt habeã vnde viuã. Nam ego hacten⁹ fui diues ſatis: ⁊ quãq̃ pauca po..dẽã:erant tñ illa dignitati mee ſufficiẽtia. Nunc vo pauperrim⁹ ſum: ⁊ tam primum q̇d ſit miſeria experior. Tua ſublimitas abſq; dãno ſuo inopie mee ꝯſulere põt ſi patitur aliqua beneficia ex ſuis territorijs me impetrare quẽadmodũ p̃fatus Henricus latius manſuetudinez tuam alloquet̃. Cui ꝑcor in his que noĩe meo dixerit plenã digneris fidẽ ⁊ benignas aures adhibere.Ex roma die.viij.martij.M.cccclvij.

¶ Decima ⁊ indulgentia predicatur.contra thurcos. Epiſtola.cclij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni cardinali ſancti Angeli.S.p.d. Perſuaues (⁊ vt optaui) per longas epiſtolas tuas redditas nobis.xi. Januarij die cognoui quas conſcribis de conflictu thurcorũ:illum ſcʒ non ſine cura ⁊ diligentia tua diuinitus datum. Nec ego ſecus quis arbitrabar:q̃uis ſcripſerim dignationem tuam mea opinione egre ferre ꝙ vbi geſta res eſt non interfuiſti:non eſt quod. his addam aliquid:doleo obijſſe illum chriſtiani exercitus ducem Uaynodam ſi nec (vt aiunt) humatem. Nam morte illius ſpes quoq; noſtra interijſſe videtur. Nil enim reliqui chriſtianorum principes cogitare videntur:nemo opponit pro noſtra ſalute manum. Pontifex Maximus clamat et non auditur:minatur et non timetur. Et quod ſua.b.poteſt non ſufficit tan

te bellorum molli. Rex portugalle aduenturus fertur. Sed timeo ne aliorum deſidia illius diligentiam impediat. Quis enim ſolus agat ex vltimis terrarum ꝛ occidentis finibus in greciam: aſiamq̄ profecturus: niſi data opera vt theutones: bohemi: hungari cõmuni animo copias parẽt Non intelligo quod alij acturi ſunt. Hec dixi patri optimo. Papieñ. cardinalis ex alemania decretaq̄ ſibi puincia reuerſus ait theutones ad expeditionem inclinatos eſſe ſua opera: ſi modo conuentus agere pmittantur ſine cõuentibus nihil putat eos acturos. Cardinalis neapolitanus ꝓpediem ingreſſurus creditur cum rege aragonum nõ eſt ea ſinceritas quam negocia noſtra requirerent. Ex francia multa referuntur: que mihi ꝓ nugis ſunt. Rex veſter caſtelle in granatam ducturus copias dicitur. Paritur ꝛ decimas ꝛ indulgentias in ſuis regnis ꝑdicari: medietatem pecuniarum inde ꝓuenientem ſibi in id bellum recipit. Alteram medietatẽ contra thurcos pape largitur. Domino ſancti Marci cardinali cõmiſſum eſt: vt de vacatione eccleſie pragen̄. ſe informet vt ille preficiatur in archiepiſcopum datarius pape. Hec habe ex nobis ꝛ dilige tuũ Eneam vt ſoles: tuam omnem familiam cum dignatione tua optime cupio valere. Ex vrbe. viij. die Marcij. M. cccclvij.

¶ Se offert promotorem. Epiſtola. ccliij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Vlrico ep̄o burgeñ. S. p. d. Reuertitur ad te Henricus ſenftleben. vtriuſq̄ noſtrũ amātiſſimus. Non eſt cur multa ſcribam?: ipſe noſtra erit epiſtola qui nouit animi noſtri ſecreta. Qui fuimus olim erga te: illi idẽ ſemper erimus: nec obliuiſcemur vnꝗ̄ ſuauiſſime cõſuetudinis noſtre: nec immemores erimus tuorum erga nos meritorum. Cupimus ſi qua ſunt que tibi grata poſſumus ne nobis ignoſcas. Confide in hac curia nullũ habes qui maiori affectu tua negocia ſit acturus ꝙ̄ nos ꝙuis plurimi ſint tui amantes: qui plura ꝙ̄ nos poſſunt. Sed ꝗd agimus. Iniuriam Herico facimus dum tot ſcribimus: ipſi oia cõmittimus: illud tñ addimus: vt nos diuo Ceſari ꝛ modo ꝛ ſemꝑ commendare velis: cui oia debemus: cum ab eo oia habeamus. Datum rome die. iiij. martij. Anno dñi. M. cccclvij.

¶ Se gratum refert obſequia preſtare. Epiſtola. ccliiij.

Eneas cardinalis ſenenſis diue Leonore imperatrici. S. p. d. Nihil eſt ſereniſſima auguſta quod nunc aliud velim: niſi manſuetudinem tuã bene valere: ꝛ ꝓ ſuo deſiderio felicitate potiri. Ego qui conſortis tui diui Ceſaris rogatibus ad cardinalatum nil meritus ſum vocatus: debeo tanti doni tantiq̄ boni omni tp̄e memoriam tenere: ꝛ ita facio quidem atq̄ idcirco ꝛ ſibi ꝛ tibi ſepius ſcripſi: ꝛ nunc ſcribo: ſcribãq̄ frequenter: vt opa mea fideliſſimi mãcipij oibus in rebus vtamini. Nam beatũ nunc me extimabo cũ veſtris negocijs exercebor. Nil aliud his litteris volui. Cõmendo me ſublimitati tue: ꝙ̄ vt diuina pietas ad vota dirigat feliciter obſecro Ex vrbe roma die. x. martij. M. cccclvij.

¶ Hortat bono xp̄ianitatis cõſuler e ꝛ imperatorem ad id inducere. Ep̄la. cclv.

Eneas cardinalis ſeneñ. Iohanni vnguardio imperiali camerario. S. p. d. Reuertitur ad Ceſarem venerabilis vir Henricus ſenftleben. Cui papa nonnulla cõmiſit Ceſareo culmini referenda ſuꝑ expeditione cõtra thurcos ducẽda. Velis ſuadere ceſari: vt circa rem illã animũ intendat ſuum: qm̄ ita glorie ſue cõpetit. Omnes em̄ in ſuam maieſtatẽ oculos dir领rere: ꝛ niſi ſua maieſtas aliquid agat: timendum eſt ne xp̄iani plaga affligant. Inſuꝑ aliqua noſtro nomine dicet tibi Hericus. Velis ei benignas aures ꝛ fauores vt ſperamus gratos impertiri Datum rome die. x. martij. M. cccclvij.

¶ Cupit ſcire quomodo valeat. Epiſtola. cclvi.

Eneas cardinalis Iohanni nihil aſtronomo bohemie. Salutem. p. d. ex Henrico ſenftleben intelliges que apud nos aguntur. Et quid rorarius ſomniet in eccleſia pragen̄. ꝛque in tua diſpẽſatione acta ſunt: nos tui commodi ſemper erimus audieque actu ipſe. Perge ꝛ nos amas vt ſoles. Si quid Hericus noſtro nomine ex te pecierit aſſiſtito ſibi: ꝛ facito pro nobis vt conſueuiſti. Vale ex roma. x. Martij M. cccclvij.

¶ Promotionem ſuam noti ficat ꝛ ſe commendatum haberi exorat. Epiſtola. cclvij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Dionyſio cardinali Strigonieñ. S.p.d. Que fuerit mēs mea: quis añhac aius erga te nō ignoras: nā ſemꝑ dignationē tuā optimi pr̄is ꝛ benigniſſimi dñi loco veneratus ſum. Ita tua bonitas merebat. Verū ſi vnꝗ̄ fui tuus vel fili⁹ vel ſeruus: nūc me potiſſimū id pſtare opꝫ qñ ad eū ordinē ſine meritis ſum vocat⁹: in quo tu iure optimo iādudū ſedes. Placuit aplice pietati me cardinaliū collegio nil merentē aggregare. Sentio ꝗ̄tum ꝛ tue dignationi ꝛ ceteris reuerēdiſſimis pr̄ibus debeo. Precor igit meā voluntatē amplectaris. Et me veterē ſeruitorē iam factum nouū mancipiū tuū intelligas. Imperes mihi omni tempore ſi quid eſt in quo tibi obſequi poſſim: nam mihi voluptas erit quotiens videro in tuis aut in tuorum amicoꝝ negocijs me poſſe exerceri. Cupio inſuꝑ ſereniſſimo regi ꝛ dño cōmuni aliquādo me commendes vt ſit memor ſua maieſtas ꝗ̄ deuotio fidei erga ſe mee: ꝙ oībus meis ſcriptis ꝛ verbis vbicunqꝫ fui ius ſuum in regno hungarie contra polonos tueri ſum conatus. Valeat optime dignatio tua. Cui me humilime cōmendo. Ex roma die .x. Martij. Anno. M.cccclviij.

¶ Pollicetur gratitudinem promotionis ſue. Epiſtola .cclviij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Varadieñ. epiſcopo. S.p.d. Scripſimus nuꝑ de noſtra ad cardinalatum aſſumptione quā tuam promotionem factam nō ambigimus ꝗ̄tum tibi teneamur id etiam nūc diximus. Non eſt cur modo iam dicta repetamus. Nos in hac dignitate conſtituti ꝗ̄tum hungarie regno ꝗ̄tum regie pſone ꝗ̄tum dignationi tue debeam⁹ ante oculos ſemꝑ habebimus. Cuiꝫ erit opera voluntarij hominis vti: nobis in tuis negocijs exerceri voluptas. Interea rogamus regie ſublimitati nos cōmendes: ſtudeaſqꝫ vt de noſtra ꝓmotione ſummo pontifici ꝛ ſacro collegio gratias agat cū pro nobis ſepius ſcripſerit. Vale optime ꝛ nos vt ſoles ama: nam nos dignationē tuā vti patrem colimus ꝛ obſeruamus. Ex vrbe roma die .xi. marcij. M.cccclviij.

¶ Hortatur vt rex bohemie grates referat ſummo pontifici ꝛ cardinalibus de ſua promotione. Epiſtola .cclix.

Eneas cardinalis ſeneñ. Nicolao liſtio. S.p.d. Gratiſſime fuerunt nobis littere tue quas de nece comitis cilie ad nos ſcripſiſti: non ꝙ mors illius nos letificaret neqꝫ enim alicuius malo gaudemus: ſed ꝙ rem geſtam ex ordine narraſti quam prius confuſam accipiebamus. Ecce quā vana eſt huius ſeculi pompa: ꝗ̄ caduca gloria: ꝗ̄ breuis potētia. Cecidit qui ſuo nutu maxima regna rexit. At qui ſanguinem ſitiuit in ſanguine perijt. Percuſſit gladio alios et ipſe gladio percuſſus interijt: nō poteſt veritas noſtra mentiri: q ait gladio ferientes gladio peribunt. Sed ignoſcat illius aīe deus: ꝛ regno hungarie conſulat ne diſcidijs agitetur. Scribimus domino Procopio aliqua de archiepiſcopatu pragenſi fac vt ipſe ad nos reſcribat. Res enim in periculo eſt. Inſuꝑ cupim⁹ des operam vt regia maieſtas ſanctiſſimo dño noſtro ꝛ ſacro collegio gratias agat de noſtra ꝓmotione ꝙ ad ſuas p̄ces nos extulerunt. Cupimus etiam aduertas quādo ſcribitur de negocijs hungaricis domino noſtro ꝛ cardinalibus ita efficias vt videamur ꝙ ſumus ipſi: ſcꝫ regi etiam affectiſſimi: nā ſunt quidam q nos ſuperare nituntur tanꝗ̄ magis regij ſint ꝗ̄ nos. Putamus tamen ſuam maieſtatem nō eſſe oblitam noſtre erga ſe donationis ac fidelitatis: ꝛ eorum q ſibi puero ſcripſimus: ꝛ quō contra polonos omni tempore ius ſuū defendimus impar fuerit ſi noui recenteſqꝫ locum noſtrum inuaſerint. Hec rogamus agires cum reuerendiſſimis dominis noſtris ſtrigonieñ. cardinali ꝛ epiſcopo varadieñ. qbus nos cōmendatos reddas. In eccleſia colocenſi fecimus queꝗ̄qꝫ potuimus: vt plane referre poterit nuncius ad cauſam miſſus. Iterū vale. Ex roma die decima Martij. Anno. M.cccclviij.

¶ Poſtulatur eccleſie prageñ. ſponſus dari. Epiſtola .cclx.

Eneas cardinalis ſenenſis Procopio cancellario bohemie. Salutem plurimam dicit. Perraro ſunt litte re ad nos tue: vellemus frequentius ſcriberes q te vnice amamus ꝛ tuas epiſtolas veluti appollinis oracula ducimus: ſcripſimus tibi quid egerimus in re bohemica nec a te reſponſum habemus. Interea tuus Roratus: homo multiuolus ꝛ magniuolus ex bohemia procurauit offerri poſtulationem ad pragenſem eccleſiam cuiuſdam datarij apoſtolici boni quidem viri ſed carhelani ꝛ ſermonis bohemici prorſus ignari. Poſtulationē attulit Lucas tibi notus monachus quē lucritaſium appellare ſoles. Impediuimus huc uſqꝫ promotionē huius rei: ne rei noſtre nocumentum inferret. Timemus ne diutius impedire poſſimus. Nam datari⁹ plurimos fauentes habet. Et Roratus die noctuqꝫ hos illos adit; ſuadens nil regno eſſe vtilius ꝗ̄

promotionem hanc fieri. Velis de his et regem et gubernatorem commonefacere vt ſciant quibus in terminis res ſunt. Et an iſta placent eis nos certiores facito. Nam regi et regno veſtro ſeruire preſto ſumus. Cupimus vt des operam vt rex de noſtra promotione ſummo pontifici et ſacro collegio gratias agat. Id qꝫ quampꝛimum. Et quotiens aliquid emergit vt nobis ſcribatur quia maieſtati ſue ſemper erimus ad ſeruiendum proni et voluntarij. Ex roma die decima Marcij. Anno domini. M.cccclvij.

¶ Spondet facile obtinere qđ preſtare poteſt. Epiſtola.cclxi.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohanni troſter theutonico. S.p.d. Ingrata eſt nobis eque ac tibi que te fortuna exagitat. Vellemus tibi quietum eē locum in quo tibi ⁊ muſis viuere poſſes: ⁊ aliquādo nobis: nunc tamen quod apud archiepiſcopum ſaltburgeñ. diuertiſti: ſperamus rem tuam meliorem futurā. neqꝫ enim ille eſt qui ſuos amicos iacere ſinat. Dabitur tue virtuti premiū ⁊ poſt tenebras ſequetur aliquādo lux. Cupimus ipſi archiepiſcopo cōmēdatos nos efficias ⁊ offeras queciīqꝫ poſſumus ad eius nutū parata. Tu vero ſi quid vides poſſe nos tibi preſtare: ſcito illud facile obtentū: ⁊ perſuade tibi te nobis chariſſimū eſſe. Iohānem quoqꝫ Lautenbaceñ. noſtro noīe ſaluū eſſe iubeto. Ex roma die.xiij. Martij. Anno. M.cccclvij.

¶ Littere credentiarum. Epiſtola.cclxij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ladiſlao Hungarie atqꝫ Bohemie regi ſereniſſimo. S.p.d. Nōnulla meo nomine referret maieſtati tue venerabilis Henricus ſenſleben decanus vratiſlavieñ. que concernunt partim regnū tuum bohemie partim meipſum. Rogo vt illi plenam credentie fidem preſtare digneris ⁊ in agendis eum fauorem de tua ſublimitate mihi perſuadeo. Poſtremo meipſum regie mā ſuetudini ⁊ do ⁊ cōmendo. Ex ro. die.x. menſis Marcij. M.cccclvij.

¶ Congratulatur ꝓmotioni ſue in cardinalem. Epl'a.cclxiij.

FRedericus diuina fauente clementia Romanorū imperator ſemper augustus et auſtrie ſtirie carinthie et carniole dux et comes tirolis. Enee ſancte romane eccleſie cardinali. epiſcopo ſeneñ. principi ac conſiliario noſtro chariſſimo. Salutem. ex litteris Henrici ſenſtleben conciliarij noſtri vlrico epiſcopo Burgeñ. etiam principi ac conſiliario noſtro pridem ex vrbe deſtinatis accepimus paternitatem veſtram nuper in proximis quattuor temporibus per ſanctiſſimum dominū noſtrum papam ad dignitatem cardinalatus promotam extitiſſe: de quo profecto leticiam ⁊ conſolationem habuimus valde ſingularem: preſertim cum id multo iam tempore deſiderauimus ⁊ ſummopere expectauimus. Gaudemus enim nos voti noſtri compotes effectos: ac tot preces ⁊ ſcripta noſtra non vſqꝫquaqꝫ incaſſum porrecta fuiſſe. Quamq̄ paternitas veſtra huiuſmodi gradum in eccleſia ſuis etiam meritis et laboribus pro ſede apoſtolica multipliciter perſpectis digne fuerit conſecuta. Optamus itaqꝫ vt ea dignitas vobis felix fauſta ac longo tempore duratura exiſtat. Sperantes per hanc apertam eſſe viam paternitati veſtre ad maius aliquod faſtigium domino concedente conſcendendi quēadmodum et ſepius ſumus augurati. Nec dubitamus eam quidem dignitatem in primis ſancte romane eccleſie et vobis plurimū decoris et ornamenti. Nobis vero et ſacro romano imperio ac inclyte domui auſtrie (cui in minoribꝰ ſemper fructuoſe et vtiliter prefuiſtis) non mediocriter commodum ⁊ vtilitatem allaturam: cum id longe magis efficere poterit. Confidimus enim ac pro certo tenemus paternitatem veſtram in ea dignitate ⁊ loco ea que perſonam noſtram ſtatum atqꝫ dignitatē noſtram ⁊ ſacri imperij nec non dicere iam domui noſtre ac noſtrum ac noſtrorum honorem commodum atqꝫ vtilitatem reſpicere videbuntur pro ſua ſolita in nos fidelitate ⁊ conſuetudine: necnon ſingulari prudentia veſtra tam apud ſanctiſſimū dominū noſtrum: q̄ etiam ſacrum collegium cui modo ſcripta eſt: diligenter promoturam ⁊ vbicunqꝫ opus fuerit optime defenſuram. Rogamus autē ⁊ hortamur paternitatem veſtram quatenus nos ſuis litteris nobis ſemper iocundiſſimis crebro viſitare nec ſuum circa nos officium intermittere velit. Et nos pro occurrentibus ſingulis ad vos tanq̄ patronū ⁊ promotorem negociorum apud ſedem apoſtolicam agendorum continuo recurremus. Paternitatem veſtram bene valere ⁊ optimis ſucceſſibus proſperare deſiderātes. Datum in gretz die dominica.xxx. menſis Ianuarij. Anno. M.cccclvij.

¶ Conſtantiam ſue amicitie refert. Epiſtola.cclxiiij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Bartholomeo factio gemieñ. S.p.d. Jocūdiſſime fuerūt nobis lr̄e tue q̄bus amicitiā inter nos apud neapolim ꝯcram ex tuo latere affirmas incōcuſſā ꝫ ſolidāq; ꝑmanere. Idē tibi pſuadeas volum⁹ ex pte noſtra fieri. Neq; eñi ſumus qui more adoleſcentuloꝝ nunc amem⁹: nūc odio habeam⁹: nō ſumus in ꝯhenda amicitia faciles: at neq; poſtq̄ ꝯcta eſt illā leuiter diſſoluim⁹. Dilexim⁹ te poſtq̄ nouim⁹ q̄ti eſſes neq; adeptiſſimus in eo qd̄ de te indiciū fecim⁹. Itaq; par eſt: amorē erga te noſtrū dum viterimus duraturū q̄ñ ꝛ tua virtus te minime relictura eſt. Qd̄ ſcribis in eo quē de viris illuſtrib⁹ cui noſtri cōpoſuiſti librū datū nobis eſſe locū nō meritis noſtris: ſꝫ tue charitati aſcribimus. Et in hoc quidē cōfitemur imbecillitatē noſtrā nō tam inuiti ſupra meritū laudamur q̄ vitupamur. Ita eñi natura cōparatum eſt vt nulli laus oneroſa videatur. Nos eñi librū cū volueris cupide videbim⁹ legemuſq;. Nunc qd̄ tibi aliud ſcribamus nihil ſe offert. Cupimus Anthoniū panormitā illuſtrē poetā ꝛ Matheū malfericū iuriſconſultū egregium: etſi q̄ñ candidū oratorē ꝓſtabilem offenderis noſtro noīe ſaluos dicas: chariſſimūq; quoq; fuerit ſi quādo maieſtati regie nos cōmendaueris: q̄ ꝓ ceteris noſtri ſeculi poteſtatibus ꝛ veneramur ꝛ colimus. Ex vrbe roma die .xxv. martij. M.cccclvij.

❡ Gratiſſimus eſt de amicitia regis adepta. Epiſtola .cclxv.

Eneas cardinalis ſenenſis Ludouico putio magiſtro de monteſio. S.p.d. Quāuis ex vulgato ſermone ꝛ rebus hyſpanicis ad nos ſcribis. Plurimū tamē oblectant nos littere tue. Multū eñi ſalis in illis: multū beniuolētie ad nos oſtenditur. Scimus nos amari a te: ꝛ id quidēꝫ nobis eſt iocundiſſimum. Diligimur eñi a magno ꝛ probato viro. Et ab ipſo quem nos pro ſua ingenti virtute: proq; ſuis in nos meritis ꝛ amamus ꝛ obſeruamus vnice: quod refers de charitate erga nos regia quāuis reſponſo egeat: reſponſum tamen nō inuenit. Nam quid nos vermiculi dicamus cur tanti regis gratiam adepti ſum⁹. Superat h̄ nō verba ſolū: verūetiā cogitationes. Utinam poſſumus aliquando vna ſaltem ne re mōſtrare q̄tum nos illi excellentiſſimo regi debere fatemur. Uerum cum ſciamus nihil eſſe in nobis cur ab eo culmine diligamur petimus rogamuſq; vt tu hanc nobis gratiam cōſeruare ſtudeas. Etſi eñi indigni ſumus quos primus noſtri ſeculi rex amet. Nollemus tamen nō amari: ꝛ tantum bonum perdere. Quod ſuades eius maieſtati ſepius ſcribamus: parebimus conſilio tuo: ꝛ nunc quidē cum his litteras noſtras habebis: quas regie manſuetudini noſtro noīe reſtituas. Eiq; nos ꝛ cōmendes ſimul ꝛ des. Nam mancipij loco nos ſemꝑ habebit: nepoti tuo nobili ꝛ modeſtiſſimo viro quotiens ab eo requiſiti fuerimus nunq̄ deerimus: nec minus in eius curioſe erimus q̄ tuipſe. Uale optime. Ex vrbe romana die .xxv. martij. Anno. M.cccclvij.

❡ De morte comitis cilie ꝛ preſtigio cometes. Epiſtola .cclxvj.

Eneas cardinalis ſenenſis. Alphonſo aragonum ſicilie regi. S.p.d. Si maieſtati tue rarius ſcribo: nihil obſecro vel negligentie: vel aduerſe voluntati aſcribas. Cupio ſiquidem frequentes litteras meas in manus tuas dari. nam ſi potentiſſime memoriam mei tua manſuetudo tenatius apud ſe haberet. Uerum materia quam ego ſcribere vellem non occurrit: nec occurrit hanc ſcribere nolo. Neq; enim tutum eſt omnia mandare litteris: ꝛ hoc preſertiꝫ tempore quo nec qui via recta incedunt careāt ſuſpitione. Ceterū que hac in curia gerunt ſunt q̄ plures qui ſublimitati ea conſcribunt. Et nōnulli quidem multo plura ꝛ ſecretiora q̄ ego nouerunt. De germania tantum eſt ſic arbitror: q̄ emulante nullo ſignificare poſſum. Curabo igitur quotiens illis ex regionibus ad me aliqua referant nota digna: nec ꝑ me tuam maieſtatē lateant: nūc vero que hab eam paucis explicabo. Ulricum cilie comitē apud albam grecam quam vocant alij albam occiſum. Iampridem accepiſti: hoc oppidum noſtri belgradum vocitant: apud veteres thaurinum dictum inuenio qui flauum flumen miſceri danubio apud thaurinuꝫ trahunt. In quo loco nunc belgradū iacere cōſtat. Occiſorem comitis nō eſt ambiguū Ladiſlaū fuiſſe filiū Johānis humatis: eius qui ſepe thurcos debellauit. Et hoc anno ſupbiam machometis apud eundeꝫ locum confregit. Creditum eſt nō minus filium profuiſſe reipublice xp̄iane in occiſione comitis q̄ patrem in ꝓfligatione machometis: cum machometes ꝛ comes hoſtes religionis eſſent. Ille externus: iſte domeſticus. Memorabilis hic annus eſt quo thurci debellati ſunt ꝛ magn⁹ comes magni regis gubernator obtrūcatus eſt. Cometes qui viſus hoc anno eſt opinioni que de ſe fuit abunde ſatiſfecit. Apud thaurinū nāq; que dicta ſunt patrauit. Terrā in regno tuo ſupra audiuī antea ſe horribiliter mouiſſe. Impleriſq; ciuitatibus ſeditiones excitauit: maxime apud ſenā vrbē vbi nō parua ciuiū pars excluſa eſt. Peſtis multis in locis debachata magnā ppl̄i ꝑtem: ꝛ ꝓſertiꝫ

in hungaria deleuit. Charitas annone nõ italiã modo: ſed germaniã greciam ꝗ ceteris plurimas regiones afflixit. Sꝫ maiora ſunt ꝙ aſtrorũ periti vl' vates timẽda ꝑdicant: quos vt deus ipſe mẽdaces arguat optandũ eſt. Sed vt ad germaniã redeã: morte comitis apud auſtriã cognita non parua de hereditate eius cõtrouerſia ſuborta eſt. Que fuerunt illi bona ſub corona hungarie ad regem Ladiſlaũ ſine contentione ptinent: que ſub imperio iacent multi ſibi ptinere aſſerũt: alij ab inteſtato: alij ex teſtamẽto heredes ſe dictitãtes: vt Albertus ꝛ Sigiſmũdus auſtrie duces: tũ Michael comes madeburgeñ. ꝛ Ulrice comitis Beorice fili': ſꝫ potiſſimũ ius ad imperatorem ſpectare viſuꝫ eſt. Conciliũ ꝑlatoꝝ baronũqꝫ ꝛ ciuitatũ ſtirie carinthie carnioleqꝫ ꝛ marchie ſclauonite haberi placuit apud gretziũ baioaricũ. In eo auditi ſunt oẽs qui comitis cileuſis hereditatẽ ad ſe dixerunt ptinere. Deniqꝫ diffinitũ eſt oppida caſtella arceſqꝫ ꝙ comitis cilie ſub imperio fuiſſent in manu imperatoris tradi. Cum ſi ꝙ ius in illis ſibi cõpetere dixerit ab eo petendũ eſſe: atqꝫ h' paceo ꝑfecti vrbium locorũqꝫ quorũcunqꝫ poſſeſſionẽ imperatori tradidere. Ita multo melior hodie Ceſaris cõditio eſt ꝙ pridem fuit: qñ nõ ſolũ ab hoſte liberatus eſt peſſimo: ſed ꝛ que fuerunt illi vires ſibi acceſſerunt. Hec volui ſcribere ſerenitati tue. haud ignar' cũcta ei eſſe gratiſſima ꝙ ad gloriam ceſaree maieſtatis cadunt. Imperatrix ipſa auguſta optime valet. De apparatu contra thurcos in hungaria cũ nihil certi habeam nihil ſcribo. Sanctiſſimus tñ dñs noſter ꝛ germanos ꝛ hũgaros nũc lr̃is ꝛ nunc nũcijs excitare atqꝫ vrgere conatur. Mihi non magna ſpes fuerit niſi viderim celſitudinẽ tuã claſſe inſtructa in magne illius memorãde nauis puppe armatam: ſignũ profectionis contra thurcos dare. Nam reliquis orbis principibus: ꝛ ſi voluntas eſt: non adeſt facultas qua greciam inuadere poſſint. Tue ſublimitati ſi voluntas affuerit nihil deerit: neqꝫ plura modo me tue manſuetudini dedo: a cuius mandatis nunꝙ diſcedam. Ex roma. vi. kal'. Aprilis Anno. M.cccclvij.

Regi neapolitano petit commendari — Epiſtola. cclxvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni ſoletio electo bartinonenſi. Sa. p. d. Quamuis raro preſentia tua fruamur: eius tamen memoria apud nos dulciſſima eſt. Quotiens eius conſuetudinis que inter nos neapoli fuit recordamur: quod quidem ſepe contingit. Neqꝫ enim obliuiſci poſſumus amicitie ſuauiſſime: que et lucrum eſt quod ex neapoli reportauimus. Exiſtimamus enim magni tuam beniuolentiam nos eſſe conſecutos: cupimuſqꝫ ea vt perpetua ſit: quãuis non aliter credere debeamus: cum vera ſit amicitia noſtra ex honeſta cõuerſatione nata. Amicitia ꝟo que deſinere pñt: vt Hieronymo placet nunꝙ vera fuit: ſed de hac ſatis. Cupimus nos aliquando regie manſuetudini cõmendatos efficias. Sui eñ nõ minus ſumus ꝙ illi qui ex aragonia vel cathelonia nati ſunt: ꝙuis quoddã naturale ius eos regie maieſtati obnoxios teneat nos bñficia que ab eo recipimus obligauerint. Ueruꝫ illoꝝ aliqui fortaſſe abſqꝫ ſcelere ſe nihil regi debere dixerint nos abſqꝫ ingratitudine quod eſt viciorum peſſimũ id dicere nõ valemus. Sciat per te clemẽtia regia nos fateri debitum ꝛ cupidos eẽ id perſoluere: etſi obligatio maior eſt ꝙ ꝑ nos dilui poſſit. Inſuper dominũ de monteſio amamus ardenter qui nobis amiciſſimus fuit. Rogamus vt illi noſtram operam ad queuis eius beneplacita offeras. Poſtremo ſi quid eſt quod tui cauſa efficere valeamus ſcis nos eſſe quibus pro voluntate poſſis. Eccleſia barthinoneñ. confidimus tuaꝫ eſſe futuram. Et ſi modo aliquid ſubeſt impedimenti: tempus omnia domat. Uale ex roma. xxvi. marcij. M.cccclvij.

Reprehendit conſolari nolentem ſuper morte filij. — Epiſtola. cclxviij.

Eneas cardinalis ſenenſis. Johanni Miraballis equiti neapolitano. Sa. p. d. Referunt qui ex neapoli ad nos veniunt: magnificentiam tuam adhuc meſtam eſſe ꝛ conſolationẽ nullã accipere de morte filij: id nobis moleſtum eſt. Rogamus ne temere affligas: non eſt ſuper ea re dolendũ que amiſſa nequit recuperari. Sunt tibi alij filij virtute fama honore preſtantes. Iſti tibi in terra ſeruiunt. In celo ille locum parat: age: cogita: quid eſt huius mundi gloria. Caduca ſunt oĩa ꝙ in terris acquirim': nihil ſtabile: nihil certuꝫ: nemo ſibi horam vite ꝓmittere poteſt: nemo de craſtino habet noticiã: fugit etas: fugit omnis terrena voluptas: nihil habemus niſi preſens ꝛ id momentaneũ eſt. Quid igitur triſtamur ſi priuamur momẽtaneo bono. Dicimus hec ſapienti viro ꝛ qui iſta optime nouit: libet tamẽ dicere hoi amico ꝛ bene de nobis merenti. Precamur ne deinceps in hac re ſcribere cogamur: qḋ tunc fiet cũ magnificẽtiã tuam hylarẽ atqꝫ iocundã eſſe audiuerim': alioquin nõ poſſumus tacere: cũ tua meſticia noſtra ſit moleſtia. Cupim' te indulgẽ bone valitudini ꝛ viuere aio leto. Sic eñ ꝛ nos ꝛ reliquos amicos tuos cõſolaberis. Albericum filium tuum optamus bene valere: Alexander florentie bene valet vir mali precij ꝛ vetus tuus

filius in quo tui mores expreſſi ſunt. Uale ex roma die.xxv.marcij.M.cccclvij.

¶ Refert grates cõgratulatori promotionis ſue. Epiſtola.cclxix.

Eneas cardinalis ſenẽſis Urbano epiſcopo ſabineñ. S.p.d. Ex aladia ad nos tue littere deuenerunt quibus de noſtra ad cardinalatum vocatione congratularis non eſt noua erga nos tua charitas. Scimus te nos amaſſe ab eo tempore quo viẽne ſimul verſati ſumus vſq; hodie abſq; ſimulatione: nec nos minus te dileximus et diligimus. Itaq; ſi quid honoris nobis acceſſit ⁊ tibi aucta dignitas eſt: quando inter amicos veros omnia eſſe communia decet. Tu itaq; deinceps cardinalatum nobis creditum ⁊ tibi cõmunicatum pro noſtra inuicem charitate iudicabis. Quod ſperas amplius de nobis: rogamus ex cerebro tuo procul amoueas: nã q huc euecti ſumus plus eſt q̃ meruimus. Et vtinam nos geramus auxiliante deo ne dedecori dignitati ſimus. Liberationem tuã audiuiſſe priuſq̃ captura voluptati fuit: nam ſi prius te captum accepiſſemus non caruiſſemus grandi moleſtia: nunc euaſiſſe te periculũ dulce eſt et quando ſuaue tibi fuerit: meminiſſe laboris. Uale ⁊ nos ama vt ſoles. Ex roma.

¶ Laudat induſtriam ⁊ nouitates reſcribit. Epiſtola.cclxx.

Eneas cardinalis ſeneñ. Roderico cardinali ſcti Nicolai. S.p.d. Quod nihil tuarum litterarum iampridem acceperim: cauſam eſſe arbitror ingentes ac grauiſſimas occupationes tuas ⁊ illarum terrarũ pericula. Ego tñ gaudeo q in aduerſis ⁊ arduis rebus tua virtus elucet: nam q ex agro piceno veniũt: tua cura: diligẽtia: ſtudio: ⁊ ſingulariſſimo ingenio et grauiſſimo diſcrimine ſeruatam ꝓuinciã aiunt. In ſenatu apoſtolice magnifice ſummi ſacerdotis verbis tua dignatio cõmendata eſt. Senatus ipſe omnis ſe obnoxiũ ꝓbitati tue fatetur cum tua opera ciuitas eſculana ſaluata ſit: qua perdita: nõ marchia ſolum ſed omne patrimoniũ beati petri ibat peſſum. Perge igitur incũbe cõmuni cure: intende neruos ꝓ conſeruatione rerum eccleſiaſticarũ vt facis. Hinc eñ gloria hinc ſempiternũ decus: nõ tue ſolum dignationi ſed vniuerſe burgiorũ familie redũdabit. Prothonotarius tuus allocutus me eſt tuãq; erga me charitatem mihi quidẽ notiſſimã conatus eſt amplius atq; amplius inculcare. Sed ita mihi ꝑſuaſus eſt amor tuus vt ꝑſuaderi magis non poſſit: at ille cupere dignationẽ tuam huc reuerti: vtinã id detur ⁊ q̃ocius. Ereñ vtiliſſimus eſſet reditus tuus. Conſolareris grandeuũ illum ſummũ pontificem patruũ tuũ: q aſſiduis curis intẽtus nullum hꝫ leuamen. Preſentia autem tua in pmis letificaret eũ: neq; eñ ſine dulcedine quadam mentis ⁊ aie: ſuo ſanguine ſanguis heret. Ex inde partem curarũ ſuſciperes nec oporteret illum oĩa ſolum ſubire onera. Curia quoq; vniuerſa tuo aduẽtu exultaret habens hoiem ad quem poſſet vrgente neceſſitate recurrere: nam modo multi fruſtrant non valentes adirũ habere pontificis: q̃uis audientie die nocteq; ſua ſanctitas ſine intermiſſione intenta eſt. Neſcio qd deliberabitur de tuo reditu. Ego quidẽ ſi quid in eam rem potero non ero deſes. Scripſeram vſq; huc cum tue mihi littere reddite ſunt eloquio plene ſuauiſſimo. Mirabar prio nõ te ſcribere: nũc demiror in tanta rerũ mole qua pmeris id ocij fuiſſe vt ad me dare litteras potueris. Sed nihil eſt amãti difficile. Oia vincit amor: nullus grauis labor qui nõ leuiſſimus ei videtur qui ex amore operatur. Intelligo igit eſſe nõ vanã opinionẽ meã q me amari a te arbitror: ⁊ mihi ipſi ꝑſuſ ſuadeo: ſed de hoc forsaſſe nimis inter viros amantes. Queris q apud nos nouitates eas reſcribã ⁊ dicã breuiter qd audeo. Iacobus piccinin⁹ ad pontificem miſit qui ſe purgarent in tuſculanis inſidijs nihil a ſe prodijſſe. Pontifex reſpondit id magno regi aragonũ ſuadendũ eſſe q ciuis et promiſſor fuit. Sunt q putant comitem Iacobum velut indignabundum (nam ei ſtipendia negata ſunt) aliquid noui parraturum incendij. Alij referunt eum ad maieſtatem regiam ꝓfecturum: ſiue vt ſe expurget ſiue vt aliqua exquirat in rem ſuã. Utcũq; ſit vigilandum eſt ne quid detrimẽti ager eccleſie patiatur. Inter comitem euerſum ⁊ vrſinorũ dominũ feruet diſcordia. Concordia ſepius agitata in lucem nõ prodijt. Nocte ante hunc diem tertia tranſiuerũt copie comitis euerſi per hãc vrbem deceptis portarum cuſtodibus. Premiſerũt eñ quattuor viros q ſe germani tui illuſtris capitanei famulos dicerent: ſumptis veſtibus que fidem facerent ad amorem eorũ q capitaneo ſeruiũt: ⁊ hi intromiſſi captis cuſtodibus ianuas aperuere vehemẽti exercitui comitis euerſi. De autem copie ꝑfecte ſunt ad oppidum cui monticello nomen eſt illud cũ arce ferũtur occupaſſe. Nõ habemus rem compertam. Sepe enim plura referuntur in hac vrbe ſiue ab ipſo vero procul ſunt Et id quidẽ viciũ late patet apud oẽs gentes. De thurcis hec ferũtur deſpotus raſcie ſenior mortem obijt: filij ei⁹ ad thurcos defecere: thurci magnas parant copias rurſus hungariã inuaſuri. In hungaria nõ eſt paratus exercitus: nec auxilia expectant ex alemanis q cito illuc pgere poſſint: In gallia ⁊ ſup rhodanũ triremes ſunt breuiq; armande credũtur vt in thurcos eant. Rex

portugalie in ꝓpoſito perſeuerat:neſcio tamen quid facturus ſit vbi viderit paucos ſecum princi pes ituros. Dominꝰ noſter ꝓ ſuo amore feruet deſiderio exterminandi machometicam ſupſtitionem: ꝛ que ab eo pendent ſumma cura ꝓſequitur. De beneficijs ſum curioſus ꝛ tibi ꝛ mihi ꝯſulaꝫ. Sed decipimur ꝛ fallimur falſis rumoribus. His q̇ nuper apud nurembergā obijſſe ferebatur: ꝓximis diebus hic fuit ꝛ mecū pranſus fuit. Similiter ꝛ tulleñ. epūs qui apud nouā ciuitateꝫ auſtrie defunctus vita affirmabatur: ad ducem burgundie incolumis redijt. Ero tamen attentus ſi quid vacet: ſed tua dignatio habet optimū procuratorē dñm noſtrum ſanctiſſimū. Et puto iam tibi aliqua monaſteria cōmendanda eſſe ꝑ curatorem cuiuſdam prothonotarij de monte ferrato ad quādam abbatiam ditiſſimam. Spero etiam cū rege aragonū ſi vera ſint que ferūtur concordia fiet dignationi tue admodum vtilis. Nec plura modo. Cōmendo me dignationi tue cui cupio complacere omni tempore. Ex roma die ꝓma Aprilis. M.cccclvij.

¶ Refert ſummū pontificem bene valere. Epiſtola.cclxxi.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johanni cardinali ſancti Angeli. S.p.d. Quāuis nihil modo ſcriptione dignū offeratur: ne tamen ſine meis litteris ad te nūcij ex hoc loco pertingant: ſcribam pauca ex his que apud nos aguntur. Sūmus ſacerdos corpore ꝛ mente ita valet vt ante complures annos. Animus illi ad exterminationem machometice ſecte magnus eſt ꝛ ardens. Nihil ab eo pretermittitur ex his que ſuo arbitrio pendent. Utinam ꝑncipes eius deſiderio ſatiſfacerent. Sꝫ quid germani: galli: hiſpani: hungari: poloni: faciant tu melius ꝙ ego noniſti: italia ipſa pace fruitur duobus tm̄ in locis fremūt: apud ianuā ligurie caput. Et circa nos inter comitem euerſum ꝛ familiam vrſinoꝝ. Queſita ꝯcordia nondum eſt inuēta. Summi tamen pontificis ſapientia hanc rem optimo ſedabit termino. Comes iacobus piccininꝰ his diebus delatus eſt ad pontificē tanquā eſculum furto voluerit occupare. Is ſeſe multis argumentis purgat nōdum tñ pontifici fidem fecit. Timor eſt ne quies italia turbet: nimis eīm diu quieuimꝰ: ꝛ a noſtro more procul fuimus. Hec eſt italia. Cupio dignationi tue ita bene eſſe vt cupis. Scio duruꝫ eſſe ꝓuinciam tuaꝫ neqꝫ aliud ab initio putaui: nunꝙ iudicio meo res hungarica bene a thurcis defendetur niſi ꝛ imperator vnū ſapiat. Pareant qui diſcidij ſunt auctores. Hec volui ſcripſiſſe. Uale optime ex vrbe ro. kalendas aprilis. Anno. M.cccclvij.

Suadet regem bohemie poſtulare vt cancellarius eccleſie prageñ. epiſcopus preficiatur. Epiſtola.cclxxij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Nicolao liſcio volaterano. S.p.d. Scripſimus ad te iāpridem. Itidem procopio cancellario de re bohemica: exinde ſperauimus non nihil in eo negocio fieri poſſe: nihil audiuimꝰ. Miramur ꝛ feremus moleſto animo tot nos incaſſum ſubijſſe labores: perijſſeqꝫ ſalutiferum ꝛ neceſſarium opus Fortaſſe ita deo placitum eſt. De prageñ. eccleſia multi ſermones habiti ſunt: admittenteqꝫ rogatu noſtro cauſa cōmiſſa fuit cardinali ſancti Marci vt plebi bohemice datarius pape ꝑficeretur epiſcopus. Et ille quidem vir bonus ꝛ doctꝰ ꝛ quem dignū hoc honore putamus: nobis tamen nō eſt viſum ad talem eccleſiam quenꝙ promoueri niſi ꝯſulto rege. Ideoqꝫ quoad potuimus differri ꝓmotioneꝫ conati ſumus. In hec procopio dicito ꝛ curato vt reſponſum habeamus: vellemus regia ſublimitas pro ipſo cancellario inſtaret Arbitramur eīm non fruſtra conaretur. Que nobis de comite cilie ſcripſiſti cognouimus ꝛ cōmuniuimus non ſine tua laude. Plurimū optamus ſepe ad nos ſcribas ꝛ nihil ſubticeas de thurcis ꝛ de rebus alijs cognitione dignis. Apud nos timor belli eſt futuri. Credimus tamen ſummi preſulis ſapientia obuiam ibit. Rogamus procopium regie maieſtati nos efficiat cōmendatos. Tu vero reuerendiſſimis dominis Strigoneñ. cardinali ꝛ varadienſi epiſcopo commendabis. Ex vrbe ro. kalendas aprilis. Anno domini. M.cccclvij.

¶ Admonet cōmiſſa diligenter exequi. Epiſtola.cclxxiij.

ENeas cardinalis ſeneñ. hērico ſenſtleben. S.p.d. Credimꝰ te ad curiā ceſarꝫ incolumē ꝑueniſſe. Idqꝫ cupimꝰ. Rogamꝰ igiť imꝑatorie maieſtati nos cōmēdatos efficias. Ceſar eīm ē quē i terra vnice colimꝰ: ꝛ illi pre ceterꝫ q̇ viuūt obligati ſumꝰ: longe ſecū d̓ rebꝰ cōmiſſis diligētie tue. Marie aūt hortereꝫ ſuā excellētiā ad bellū ꝯ thurcos gerēdū. Excitādoſqꝫ germanie ꝑplos: qm̄ ipſe ꝑmus eſt quē xꝑiani reſpiciūt. Hic eīm rumor eſt non ſine auctore certo: magnas apparere copias thurcoꝝ dominū vt rurſus hungariā inuadat. Quod niſi theutones preſidio fuerint: actum de regno illo non dubitatur. Hec agito cum reuerendiſſimo patre noſtro epiſcopo grucem

ſi ⁊ ſingulariſſimo amico prepoſito friſingẽſi quos noſtro nomine iube beneualere. Rem varinenſ ſem curabis pro tua prudentia expedire: neſcimus quomodo ad aures ꝓcuratoris dilata eſt prutenorum: ille tamen non oſtendit ſe credere: mora periculoſa eſt. Nos ſi difficultas eſſet in reſeruatione ꝓpterea quia in cardinalatu ſumus offerimus apoſtolicas litteras obtinere quibus reſeruatio auſeratur: quemadmoduꝫ ⁊ plures alij fecere cardinales in gallia ⁊ alemania. Reliqua cõmittimus prudentie tue. Uale optime. Ex roma. iiij. aprilis. Anno. M. cccc. lviij.

❡ Offert operam ſuam quoad poteſt. Epiſtola. cclxxiiij.

Eneas cardinalis ſenẽſis. Ulrico epiſcopo gurcẽſi. S. p. d. Que ſunt apud nos nouitates ſcribimus ceſari: nõ repetimus que illis in litteris videbis. Precamur nos ceſareo culmini cõmẽdes: eiqꝫ contra thurcos expeditionẽ ſuadeas. Ita enim expoſcit chriſtiana religionis neceſſitas. Dilationeꝫ a creditoribus tui predeceſſoris obtinuit Henricus ſenftleben ſicut ab eo relatũ tibi ambigimus. Si qua amplius ſunt que cupias ex nobis: tantũ aderit voluntas q̃tum ſinet poteſtas. Scimus em̃ nos tibi eſſe obnoxios ⁊ cupimus aliq̃ partem debiti perſoluere. Uale ex Roma die. iiij. aprilis. Anno dñi. M. cccc. lviij.

❡ Petit ceſarem induci ad bellum contra thurcos. Epiſtola. cclxxv.

Eneas cardinalis ſenenſis Ulrico ridrer. S. p. d. Henricus ſenftleben tuus ⁊ noſter apud te eſt: ⁊ que ſunt apud nos ſcitu digna tibi expoſuit. Non eſt cur fatigemus aures tuas: cum poſt eius obitum nihil noui emerſerit ſcitu dignum. Rogamus vt exhorteris ceſaream maieſtatem ad bellum contra thurcos. Ita enim ſuus honor ⁊ reipublice chriſtiane ſalus expoſcit. Nam thurci vt fama non vana eſt proxima eſtate rurſus hũgariam ſunt inuaſuri. Si qua ſunt que cupias ex nobis ſcis nos eſſe tui amantes ⁊ cupere voluntati tui morem gerere. Uelis nos magiſtro camere cõmendatos facere. Et arthongum noſtro nomine ſaluum dicere. Ex vrbe die quarta aprilis. Anno. M. cccc. lviij.

❡ Nouitates italie ſcribit. Epiſtola. cclxxvi.

Eneas cardinalis ſenenſis Diuo Frederico imperatori. S. p. d. Que nunc ſcribam pauca ſunt: fama hic eſt: deſpotũ raſcie ſeniorem obiſſe mortẽ: filios eius ad thurcos defeciſſe. Iamqꝫ xpianis inſidiari: ſi ita eſt credimus nõ latere maieſtatẽ tuaꝫ Accipio illorũ ſororem eſſe in caſtro cilie que fuit vxor comitis. Cauendũ eſt ne mulier fraternã labem ſequatur. At puto ſublimitatẽ tuam id nõ negligere. Quia tamen aliqui iuſſerũt me hoc ſcribere: non fuit conſiliũ vt reticerẽ. In partibus motus eſt futuri belli. Et multa eius rei ſigna ſunt: deus melius conſulat. Ciuitas ſenẽſ. diſcordijs ciuibus agitatur. Rex aragonuꝫ ſuo more venationibus operam dat: fuitqꝫ (vt aiunt) in periculo proximis diebus ne per aprum interficeret cum cecidiſſet in quo ſedebat equus. Rex portugalie venturus cum claſſe affirmatur menſe ꝓximo: quod mihi nõ ſit vere ſimile cum nec terreſtris per hungariã paretur exercitus: nec ex italia claſſis alia paranda putetur niſi apoſtolica. Indigemꝰ dei auxilio ſi bene optamus noſtras res dirigi. Cõmẽdo me tue ſublimitati ad eius mãdata promptiſſimus. Ex roma die. iiij. aprilis. Anno. M. cccc. lviij.

❡ Informat amicum de geſtis in rebus ſuis. Epiſtola. cclxxvij.

Eneas cardinalis ſenẽſ. Iohãni hinderbach. S. p. d. Ex fratre tuo credimꝰ te noſſe que hic aguntur: nos rem tue prepoſiture accepimus apud dñm noſtrũ de prebẽda ratiſpanẽſ. faciemus que poterimus. Sed durus eſt aduerſarius tuus: ⁊ fauorẽ habet cardinalis ʒamorẽſ. quem noſti dñm eſſe immutabilẽ nos tamen vt amicũ decet tuas preces iuuabimus: nouitates que apud nos ſunt ſcribimus ceſari: videbis litteras noſtras: nõ eſt cur laboreꝫ ſumamus inanem. Utinam annus iſte preterito et quieto ſit ⁊ melior: mendaceſqꝫ vates ⁊ aſtrologos faciat quorum iudicia raro aliquid boni preſagiunt: nos ea tempora optauerimus que aduerſa ſint ꝓphetarum ⁊ aſtrologorũ iudicijs. Cupimus amicos noſtros Iacobum de lodrano nobilem equitem. Iohannẽ nihili aſtronomũ preſtabilem noſtro nomine ſaluos dicas. Imperatrici autem auguſte nos humilime cõmendatos facias: cui parere ⁊ volũtarij ⁊ accincti ſumus quotiens nobis aliquid imperauerit quod in noſtra fuerit facultate. Uale ex roma die. v. aprilis. Anno. M. cccc. lviij.

❡ Preconia regis aragonum enumerat. Epiſtola. cclxxviij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni ſoletio. S.p.d. Pergate fuerũt nobis littere tue quibus bonam valitudinẽ tuam ⁊ animũ tuum erga nos cum eſſe qui prius fuit abunde intelleximus. Illud quoq; nobis iocundiſſimũ fuit ꝙ regiam maieſtatem paruitatis noſtre memoriã tenere: ⁊ nos amare aſſeueras. Nihil eſt enĩ quod magis cupiamus q̃ inter ſeruitores ſuos ꝯnumerari quãdoquidẽ ipſe rex vnus eſt qui noſtrũ exornat ſeculum. Unus autem inter principes doctus eſt: et terrarum cultor: vnus liberaliſſimus: vnus in armis peritiſſim⁹. Unus qui domi bellicq; magnus euo noſtro videri poſſit. Unus deniq; qui religioni indefeſſe ſeruiat. Quod ſi animuꝫ ad perdendũ thurcoꝝ perfidiam intenderet: vt ſepe ꝓfeſſus eſt: nõ modo qui nunc viuũt rebus preferẽdus erit: ſed omnes ꝓculdubio antecedat quos priſca ſecula inclytos cõmemorãt viros. Eſt igitur nobis dulciſſimũ cuꝫ tanti regis ſeruitores ſumus ⁊ credimur. De re tua nõ minus cupidi ſumus q̃ tuipſe: immo vel tãtomagis quãto tu per humilitatẽ tuas virtutes extenuas nos per veritatẽ illas magnificamus. Scimus enim que ſint merita tua ⁊ que tibi debeãtur premia ⁊ que poſſunt tibi dignitates cõmitti. Quod ſi aliquãdo vt ſperamus res tua in mediũ adducetur audient cardinales quale de te iudiciũ faciamus. Nullus tamen eſt qui ꝓbitate ac doctrine tue non ſit affectus. Illud ſolum impedimẽto eſt ꝓmotioni tue: ꝙ alia negocia nõ componũtur. Atq; ita fit vt vtile per inutile vicietur quod leges abhorrere ſolent. Putamus tamen his rebus breui moduꝫ imponi ⁊ honori tuo conſultũ iri. Suadendũ eſt ſublimitati regie vt in ꝓmotionibus eccleſiarum ea media cõplectatur que tolerari poſſunt. Ualde autem cõducit chriſtiane rei hos duos principes eſſe charitate cõiunctos. Et qui diſſidium querũt neutrum amant. Audimus libenter que ſcribis de voluntate regia erga ſenenſes. Alterũ vero quod ſubnectis vt ſenenſes ipſi cauti ſint neq; ſeipſos implicẽt malis quibus cum velint explicare nequeant: ſalubre conſiliũ eſt. Sed nos multũ illi reipublice timemus: tum ꝙ ciuilis diſcordia populũ exagitat: tũ ꝙ preſidia querũt qualia fugienda eſſent. Sed ipſi viderint nos patrie ⁊ ſi bene volumus illi tamen conſulere non poſſumus: quia nobis nõ creditur. Cardinalis ſancti angeli ſcribit thurcum ꝓxima eſtate in hungariam maiori conatu q̃ prius venerit rediturum. Non eſſe hungaros ad reſiſtendũ potẽtes niſi externa habeant auxilia. Petit claſſem apoſtolicã augeri ⁊ infeſtare maritimas thurcoꝝ oras: noſtro iudicio regis opus hoc magis q̃ pape fuerit: nec plura modo. Rogam⁹ ſublimitati regie iterũ atq; iterum nos cõmendes. Et dñm de monteſia ſingularẽ amicũ noſtris verbis ſaluere iubeas Ex roma die. v. aprilis. Anno dñi. M.cccc.lvij.

¶ Recitat metum de thurcorum feritate. Epiſtola. cclxxix.

Eneas cardinalis ſenenſis Alphonſo aragonũ regi ſicilieq;. S.p.d. Hac ipſa die rex inclite ac potẽtiſſime allate ſunt littere ex hungaria ſummo pontifici: omnẽq; curiam cõturbarunt. Referunt enim machometẽ thurcorũ dñm cum ſoldano egypti: cum caramãno cilic: cum tartaro ſcithie inito federe coactis ingẽtibus copiis rurſum in hungariã ꝓperare albam: quod alij caſtruꝫ belgradõ vocant ſummis virtutibus obſeſſurũ. Iamq; iter accepiſſe: nec dubiuꝫ eſt quin diebus quindecim cum toto exercitu ante oppidum ſeſe collocet. Ferunt quoq; iuraſſe cum etiam ſi aſie maiorem partem amiſſam audierit nõ ſeſe retro abiturũ. Hec albenſes legato apoſtolico ſcribunt pleni metu. Quippe quibus ſola ſpes de celo eſt: neq; enim tam ſecuri hoies ẽt: quin humanũ expectãt auxilium. Incredulũ eſt mortale genus neq; illud ponderat quod ſcriptũ eſt in ſacris eloquijs. maledictus homo qui confidit in homine. Sed miſerandũ illis eſt: ſi ſemel diuinitus liberati rurſus pietatem diuinam temptare verentur. Percuſſit de celo deus hoc anno thurchos: neq; enim humana victoria fuit que apud albaꝫ parta eſt. Uoluit experiri deus quidnam reges agerent: ceteriq; chriſtiani populi rectores profligauit: hoſtes occidit qui ferociores videbantur. Abſtulit innumerabiles machinas: ſpacium dedit quod ſi vellent chriſtiani populi ſeſe accingerẽt: rediturosq; thurco armati occurrerent. Sed quanto magis indulget deus: tanto negligentiores ſumus abutentes ocio. Ecce redit hoſtis ⁊ nemo eſt qui laboranti hungarie opem ferat: ⁊ vereor ne hungaria peſſumeat: ⁊ nobile illud regnum hoſtilis gladius euertat. Quod ſi deus tulerit cadit murus noſtre religionis ⁊ itinere plano per carnos ⁊ forum iulij in italiaꝫ thurcorum turme decurrent. Ad hec accedit filioruꝫ olim gubernatores hungarie captura: qui per regem in arce budendeſi depregenſi cuſtodiuntur. Cumq; his non parui nominis prelatus interceptus eſt Iohãnes varadieſis epiſcopus. Feruntq; ⁊ alijs plerisq; nobilis inclita vincula. Incomperta eſt adhuc cauſa ſub vero ſimile eſt necem comitis cilic; hoc peperiſſe. Infelices chriſtiani quos tanta cecitas exagitat vt nec prementibus hoſtibus domeſtica deponent odia. Surgat igitur tua ſerenitas: et quod potuerit huic periculo remedium adhibeat. Ceteri principes in tuam ſublimitatem cuncti fere contorquẽt oculos eam ipſam quicquid egerit ſecuturi. Neq; enim rex

eſt in orbe xpiano apud quē plus auctoritatis ꝙ apud te ſit:qui regnoꝝ potentia rei militaris peritia:experientia reꝝ multaꝝ:⁊ incredibili ſapientia ceteros europe ꝑncipes āncellit. Hec ꝓ me ad tuā manſuetudinē fide dicta ſint. Datū rome die.vij. aprilis.M.cccclvij.

¶ Refert noua regi ſcripſiſſe. Epiſtola.cclxxx.

Eneas cardinalis ſenenſis. Iohāni ſoletio.S.p.d.Scribimus aliqua de thurcis ſublimitati regie que cupimus ſibi offeras legaſq. Niſi enim ipſe laboranti chriſtianitate religioni opem ferat:id imminet diſcrimen ex quo vi alius liberare nō poſſit. Nunc opus eſt arte ingenio et viribus vti. Nec apud eum niſi inueniamus vbi perquirenda ſint ignoramus. Uale ex Roma die ſeptima Aprilis. M.cccclvij.

¶ Ex quo animo fert fortune ludum. Epiſtola.cclxxxj.

Eneas cardinalis ſenenſis Iohanni hinderbach.Salutem plurimam dicit. Ad nos de ſtatu curie ceſaris nouitas peruenit. Ita ſe humane res habent:nunc iacemus:nunc in alto ſumus:deo laus qui ceſarē omni ꝑiculo liberauit. Dolemus vicem gurgeñ.epi noſtri amici optimi:cōmiſerati ſumus.⁊ Unguodio cui nō dubitamus admodū nocere diuitias. Facta ſunt hec que fieri potuere executoriales miſſe littere:⁊ modo nuncius apoſtolicus eo pergit ſacre theologie ꝓfeſſor Laurentius rauarella:quē tibi cōmendamus ſi eum videris. Ambroſio noſtre dixim⁹ que miſiſti. Expectabit adhuc aliquātulum. Etſi moleſtū fert tandiu ſuſpenſum teneri de ꝓpoſito barteſcadeñ.expectabimus quid agas. Cupimus ſi quod monaſterioꝝ vacare contigerit id nobis ſignificcs:vt tandē aliquid conſequi poſſimus quo leuior fiat noſtra paupertas. In cauſa prebende tueveramur maxime ob dñm zamoreñ.q̄ tuū aduerſarium tuet. Iuuamus tñ te quoad poſſumus Uale ⁊ ſenatui tergeſtino epoq; ac prepoſito piſini noſtro noīe ſalutes dicito. Ex vrbe romāa die quarta Iulij. Anno dñi.M.cccc.lvij.

¶ Nouitates italie. Epiſtola.cclxxxij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Iohāni cardinali ſancti angeli.S.p.d.Scripſi nuper reuerendiſſime pater ⁊ dñe mi colendiſſime nō paucas litteras dignationi tue:neſcio an potuerint ad te penetrare cum audiuerim ⁊ te poſtea dimiſſa hungaria boſnā petiuiſſe:nūc pauca ſubijciam ⁊ caſui mea ſcripta cōmittā nam q̄ littere tot mōtes:tot flumina:tot barbaras natiōes niſi caſus inopinatus pertranſire iubeat. Scripſiſti mihi de prageñ eccleſia tuo more pauciſſima verba:ſed preter conſuetudinē mordentia. Dicis eñ nos hic oia hñ expeditu roſ:nec dubiū eſt quin ſermo tuus ironicus fuerit: nō dicā amplius etſi opinor quorſum ea verba tendat me nō ignorare. Ego ꝓ mei animi libertate ſemper aperte cum dignatione tua ſum locutus. Et ita faciam ſi quando redieris quod deus breuiſſime cōcedat cū ſoſpitate ⁊ honore. Tunc ſic quid erit quod mihi velit tua paternitas obijcere:audiā paciēter Et vel obiecta purgabo vel petam veniam:niſi quod plerique agunt alta mente archanum tuum includere volueris. Et de hoc ſatis. Audiui vt dictum eſt de tuo tranſitu:credo fuiſſe vrgentē cauſam. Sed doleo armis plenam eſſe hungariam quibus non in thurcos ſed in ſeſe barones ei⁹ terre depugnent. Illud quoq; moleſſimum eſt ꝙ inter imperatorem ⁊ hungarie regem veruſte cōtētiones reuireſcunt. Malle tua ſtudia huic morbo mederi:⁊ que ſunt in viſceribus noſtris auferre mala conari potius ꝙ que cutem attingunt. Sed cuncta optime nouit prudētia tua cuius iudiciū nunq̄ meo poſtpoſuerint. Uenio ad res italicas. Dñs noſter beneualet ad cruciatā totis intētus animus. Apud eſculū latrones cum ioſia ⁊ octauiano arcē mūdiſſimā eccleſie occupauere. Legat⁹ adductis eo copijs oēs deditionē accepit. Urſini cū comite euerſo contēdūt:⁊ colonenſes q̄ hactenus quieuere:nouiſſime ſe bello miſcuerunt Rex aragonū cū Ianuenſibus bellū gerit. De pace nullū verbū. Dux mediolani quieſcit ⁊ veneti ꝙuis nuper nōnulli ciues in exilium acti ſunt: ⁊ alij qui manus amiſerint. Seneñſes inteſtino morbo laborāt:piccininus regis homo eſt nec putat hoc anno arma ſumpturus. Ex rheno audiuimus aliqua q̄ nō placent:neſcio an erūt vera:papa nuper interrogauit cur nō impedireo:reſpondi vt ſoleo libere ſuam ſanctitatē cū eēt in hiſpania italie negocia curare nō potuiſſe: tuā reuerēdiſſimā ꝑnitatē in boſna valde a rheno diſtare. Camerarius legatus orientis duos pape nepotes in vincula cōiecit:qui cyprū populati fuerant. Que ſcribam alia non habeo. Ex vrbe die.iiij. Iulij. Anno.M.cccc.lvij.

¶ Pollicetur rogatu operam dare. Epiſtola.cclxxxiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Illuſtri principi Ludouico duci bauarie. S.p.d. Reddite ſunt nobis littere tue humanitatis ⁊ beniuolẽtie plene: quibus rogas vt illuſtri Ruperto nepoti tuo ad conſequẽdã eccleſiam ratiſpaneñ. noſtros fauores impartiamur. Reducisq; nobis ad memoriam clare memorie genitoris tui erga nos charitatem: ⁊ tuam illam quam ſimul habuimus in noua ciuitate conſuetudinem. Vidim⁹ libẽti animo epl'am tuã ⁊ mirati ſum⁹ ſcriptionẽ ꝓprie manus. Scribis enim optime quod eſt in tanto principe valde laudabile. Recordamur quotiẽs in curia ceſaris ſuaues habuimus ſermones inſimul ⁊ cum de lapide inuiſibilitatis inquiſitionem faceres. Tenemus memorie indictione tua poſſediſſe nos eccleſiam biſpaceñ. ⁊ fuiſſe a genitore tuo benigne tractatos. Scimus ꝙ nobiliſſima eſt inclita domus bauarie: et ꝙtum illis ſedes apoſtolica tenetur. Intelligis vti confidimus nos non eſſe ingratos: de nepote tuo ſunt egregia teſtimonia: quia tamen cõmiſſarij ſumus in cauſa huius eccleſie ratiſpaneñ. non poſſum⁹ aliud dicere: niſi ꝙ inuenies nos veram relationem feciſſe ⁊ paratos eſſe nunc ⁊ in futurum vt tue voluntati morem geramus. Datum vrbe romana die quinta Iulij.

¶ Refert bella italie. Epiſtola. cclxxxiiij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Nicolao miſſio vollatrano. S.p.d. Audiuim⁹ vario rẽlatu inclytũ hũgarie regẽ Viẽnã rediſſe. Et nobis placet ꝓ quiete illius regis vt ſit extra turbinẽ hũgarie. Dolemus tñ regnũ illud inter ſe diuiſum eſſe: veremurq; ne xp̃iani inter diſſenſiones thurcis aperiãt ianuas: deus meliora ꝑmittat. Nos in italia magnis etiã afflictamur malis. Rex arogonũ cũ ianuenſibus bello implicitus eſt. Magnã romani agri partẽ vrſini ⁊ comes euerſus vaſtãt. Seneñ. diſcidiũ indies augẽt: nouiq; indies ciues: aut plectũtur: aut in exiliũ aguntur: nec videm⁹ q̃ pacto quieſcere poſſint. Aiũt cãcellariũ ad vos ex bohemia rediſſe. dicito illi multas nr̃o noie ſalutes. Cõmẽdam⁹ tibi Laurẽtiũ rouarellã nũciũ apoſtolicũ qui has tibi reſtituet: nõ fuit in auſtria prius. Cõmonito eũ atq; inſtructo in agẽdis. Si nõ eſt dimiſſus eps varadieñ. ꝓ eo verbum faciet ⁊ litteras affert: quarũ nos ꝓmotores fuimus ꝓ veteri amicitia ⁊ q: innocentẽ eſſe cõfidimus. Vale ex vrbe die quarto Iulij. M.cccclvij.

¶ Cõmendatur nuncius pape captus redimendus. Epiſtola. cclxxxv.

Eneas cardinalis ſeneñ. Henrico ſenftleben. S.p.d. Dñs nr̃ ſanctiſſimus mittit Laurẽtiũ rouarellã qui has lr̃as ſecũ affert ad sereniſſimũ hũgarie regem. Non fuit hõ alias in auſtria. Neceſſaria erit ei inſtructio ⁊ directio tua. Commẽdam⁹ eũ tibi bon⁹ vir ẽ doctus theologus. Cura eius erit vt captiui imperatoris dimittãtur: varadieñ. relaxet. Et par ſi fieri põt illas demũ ptes inſpiciat. Ab eo intelliges italicarũ reꝝ ⁊ huius vrbis ſtatũ: plus mali ꝙ boni audies. Neq; eñ italia q̃eſcere cõſueuit: voſq; germani didiciſtis mores nr̃os ⁊ nõ mõ vicinos: ſʒ fr̃es atq; ipſos parẽtes bello premittis. Nihil eſt vſq; tutũ. Dãnoſiſſimũ eſt ꝙ auſtrie inclyta dom⁹ i ſeipſa diſſidiũ hʒ. Deus illos principes aliqñ meliori reſpiciat oculo. Et qs fecit maximos faciat amiciſſimos. In cã varineñ. expectamus quid ſequat: q: ibi multũ ſpei collocauimus: alioquin ad mẽdicitatẽ redacti ſumus. Sed ſi quid in ptibus illis vacat qd obtineri poſſe cõfidas velis nobis ſignificare. gr̃as agito regie maieſtati ꝓ lr̃is miſſis pape regratiando de mea ꝓmotione. Bene vale. Ex roma die quarta Iulij Anno dñi. M.cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola. cclxxxvj.

Eneas cardinalis ſeneñ. Iohani inbili. S.p.d. Que ſcripſiſti de curia noſtri Ceſaris iãpridem noueramus. Fuit nobis res permoleſta agim⁹ deo gr̃as qui ꝑſonam Ceſaris cuſtodiuit. Credimus imperatricẽ animo cõturbatam eſſe eiuſq; compatimur adoleſcentie: q̃ ad calamitates in germaniã venit ꝑferendas. Putamus tñ eam ipſam ſibi conſulere: ⁊ conſolationes q̃rere. Cõflictiones hungarie didicimus: omnia ſunt ad thurcoꝝ potentiã augendam ferenda ſunt q̃ deo volente fiũt. Ille ex malo bonum elicit. Si dabitur aliqñ facultas cogitabimus de te non aliter ꝙ de noſtro fideli ⁊ ſingulari amico. Laurentiũ rouarellã qui cũ preſentibus ad te veniet nuncium apl'icum tibi cõmẽdam⁹ vt aſſiſtas ei ⁊ conſulas ſi quo ex te queſierit. Tu quoq; ſi aliquo monſtrarim vel prepoſiturã bonã vacare ꝑceperis fac nos ꝙprimum certos. Potes per Venetias mittere litteras. Illuc enim frequentes ad nos currunt tabellarij mercatorum: q̃renda ſuffragia ſunt. Vale ex Roma die. iij. Iulij. Anno M.cccclvij.

¶ De eodem ⁊ conſolatur ſuper morte. Epiſtola.cclxxxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Procopio rabenſteyno.S.p.d.Et Vienna tuas accepimus litteras cum bohemiā peteres. Neſcimus an redieris. Audiuimus inſignem fratrē tuum ⁊ amicū noſtrum ſingularē Iohānem eq̄tem extremo die functū.Credimus te turbido ⁊ amarulēto eſſe animo. Naꝫ ⁊ nos tali ſocio priuati non dolere vehemēter nō poſſumus.Sed quid agamus.trita eſt hec via:aut non naſci oportet:aut natum mori. Nos parētes preire:fratres ſorores amici:pauci admodū ſunt cum q̄bus iam viuere delectet. Nam etate graues:parere nouos amicos neſcimus.Et veteres paucis demptis mors abſtulit. Nec modo aliud expectamus:niſi aut eripi nobis eos quos amamus reliquos:aut nos auferri ab illis. Atq̄ꝫ q̄ncunq̄ꝫ dies illa venerit nō erimus inuiti vt olim:quibus ad maiorē amicorū cumulum erit eundū.Credimus te iſta etiaꝫ meditari:nec egere cōſolatione:ideo preterimus hec. Accepimus turbulētas eſſe res germanie neq̄ꝫ imperatori bene eſſe cum rege hungarie.Dolemus. Nam res peſſima eſt ⁊ noxia nō modo auſtrie ſed vniuerſe reipublice xp̄iane. Deus meliora permittat.Cupimus de rebus bohemicis fieri certiores:ſed ⁊ quid ſperandū ſit.Laurētiū rouarellā qui has ad te refert.Cupimus cōmēdatū eſſe.frater eſt archiepiſcopi rauēnatis tibi amiciſſimi conſiliū tuum optabit in rebus agendis. Ne deſit ſibi rogamus prudētia tua.Vale et Nicolaū noſtrum ꝓ tua cōſuetudine cōmendatū habe.Ex vrbe die.iij.Iulij.M.cccc.lviij.

¶ Petit ad poſſeſſionē epiſcopat⁹ Varimeñ:per ꝓcuratores ſuos induci pleniſq̄ꝫ captans beniuolentiā regis. Epiſtola.cclxxxviij.

ENeas cardinalis ſenenſis Caſimiro regis polonie.S.p.d. Cum vacaret nuper eccleſia varimeñ.cōuenientes canonici eius in glogouia maiori ⁊ cogitantes de futuro pontifice:vota ſua in me direxerunt poſtulātes a ſummo pontificē vt eccleſiam illaꝫ mihi cōmitteret. Idemq̄ꝫ fecerunt sereniſſimi principes dn̄i imperator ⁊ rex hūgarie atq̄ꝫ bohemie cōſanguinei ⁊ affines tui. Annuit beatiſſimus pontifex precibus eorū:⁊ ſummo cardinaliū conſenſu eccleſiā illam mihi cōmendauit. Mittam prope diem ꝓcuratores meos ad ſerenitatē tuam cum litteris apoſtolicis:quibus precor vt ad poſſeſſionē capiendā neceſſarios vel impartiri fauores.Scio eñ quia ſine tua opera parum ꝓficeret:cum iam pruſcia in manu tua pene tota eſſe feratur. Intelligo me magno munere donatum a tua māſuetudine: ſi mei ꝓcuratores vt nō ambigo tuis adiuti preſidijs eccleſie poſſeſſionē conſequātur.Facies rem gratiſſimā ſummo pontifici ⁊ ſacro collegio:ſimulq̄ꝫ ⁊ imperatori ⁊ regi hūgarie quos nō dubito maieſtati tue ꝓ me ſcripturos eſſe.Ego vero conabor nocte dieq̄ꝫ omni ſtudio ⁊ diligentia tue ſerenitati me gratuꝫ oſtēdere:atq̄ꝫ ita efficere vt mihi ꝓfuiſſe tuam clementiā nō peniteat:iamq̄ꝫ ꝓ mea virili in ſacro collegio honorē tuū tutare cepi. Namq̄ꝫ cum ageretur de culmine eccleſie ꝓ qua ſcripſeras erantq̄ꝫ qui omnino illaꝫ cōmittendā eſſe dicerent ꝓcuratori magni magiſtri ordinis beate Marie theutonicorum.Ego prorſus reſtiti:meaq̄ꝫ ſuaſione factum eſt vt res ſuſpenſa ſit:cum tue maieſtatis preconia:ſimulq̄ꝫ genitoris tui ⁊ germani qui ꝓ fide catholica in bello cōtra thurcos obijt clariſſimas virtutes retuliſſem.Quibus auditis ſedes apoſtolica q̄ prius inclinata erat ad ꝓmouendū ꝓcuratorē ordinis:mox ſententiā mutauit:decreuitq̄ꝫ ſuperſedere:vt interea temporis aliq̄d de ꝯcordia ⁊ pace illarum partiū tractari poſſit:⁊ medio tempore rectorē aliquem ſiue adminiſtratorē illi eccleſie dare:qui tue ſerenitati merito diſplicere nō debeat.Verum ego ꝓ ea qua tuo culmini deuotione afficior:audeo ſuadere:idq̄ꝫ vtile arbitror:vt tua ſerenitas ſimul cū illis de terra pruſcie oratores ſuos ad ſedē apoſtolicā mittere q̄ totius ſtudeat:viros preſtabiles ⁊ auctoritate inſignes:qui offerentes viam iuris ac concordie cum aduerſarijs coram ſanctiſſimo dn̄o noſtro cenſuras eccleſiaſticas in terra pruſcie q̄nolibet fulminatas aut tolli aut ſuſpendi petant.Spero eñ eo modo res magnifice ad honorē tue ſublimitatis ⁊ illarum partiū tranquillitatē conduci poſſe:cum ſanctiſſimus dn̄s noſter ad hec optime ſit inclinatus.Et multi ſunt in ſacro collegio cardinales reuerendiſſimi:q̄ maieſtati tue ſunt affectiſſimi.Inter quos eſt reuerēdiſſim⁹ dn̄s rothomageñ. Ego vo minus inter omnes nihil omittā ex his que ad augmentū ſtatus ⁊ glorie pertineāt tue ſublimitatis.Cui me humillime recōmendo.Ex roma die vltima Auguſti.Anno dn̄i.M.cccc.lviij.

¶ Recōmendat illis eccleſie ratiſpañ.prouentus. Epiſtola.cclxxxix.

ENeas cardinalis ſenenſis Ottoni et Ludouico bauarie ducibus.S.p.d.Obtinuiſtis tandem eccleſiā ratiſpaneñ.reuerēdo patri Ruperto filio ⁊ nepoti veſtro cōmēdari. Satiſfactū eſt deſiderio veſtro.Merebatur inclita domus veſtra exaudiri in ſuis pre

cibus. Nec talis eſt eccleſia ratiſpanē. que vel ꝓbitati: vel nobilitati eiuſdē Ruperti ſatiſfaciat. Duo tamen obſtabāt petitionibꝰ veſtris: etas ſcʒ ꝓmouēdi minor ⁊ capituli ipſius eccleſie deſiderium a quo erat alius electus nō indignus neqꝫ ignobilis. Sed cū repeꝛiſſet pietas dn̄i noſtri electionem ipſam minus canonicā eſſe ⁊ hinc Ruperti merita libraret: pretulit nobilioꝛē. Nec putauit in etate momentū eſſe faciendū: quā tante domus claritas cōmuniſſet. Eſt igitur veſtrū recognoſcere hoc beneficiū ab ipſo dn̄o noſtro ſctiſſimo. Qui etſi fecit quod debuit: honorādus eſt tamen iuuādus ⁊ extollēdus: qui hoc tēpoꝛe nobilitatis cultoꝛ ⁊ cōſeruatoꝛ exiſtit. Uerum cū eccleſiam ratiſpanē. que olim floꝛētiſſima fuit ⁊ a ꝓgenitoꝛibus fuit fundata: magis opibus abūdauit iam pauperē: ac pene ruentē: ⁊ vndiqꝫ laceram eſſe intelligamꝰ: nobilitatē veſtrā rogamꝰ obnixe vt poſtqꝫ ad manus veſtras rediḭt ⁊ caro veſtra illi pꝛeeſt: ita efficere velitis vt palam oībus fiat vos nō verbo: ſed opere ipſius eccleſie ꝓtectoꝛes ⁊ aduocatos exiſtere. Sit vobis cōmēdata cleri libertas: date operā vt diſtracta ⁊ impignoꝛata bona ipſius eccleſie abſqꝫ grauamine cleri recuperētur. Sit ipſe repertus ouiuʒ ſuarū nō lupus: ſed paſtoꝛ: ſit canonicoꝝ ⁊ alioꝛum clericoꝝ nō tyrānus ſed pater. Meminerit: qꝛ iubet apoſtolꝰ vt nō dn̄emur in clero: ſed tanqꝫ foꝛma facti gregis eccleſie pꝛeſideamꝰ. Nouerit nō ſe eccleſie: ſed eccleſiā ſibi cōmendatā eſſe. Cōmēdamus deniqꝫ etiam excellētie veſtre venerabilē Henricū de habſperg. cuius electio nō ſuis demeritis: ſed ꝓpter omiſſas iuris ſolēnitates reiecta eſt: dignus eſt certe cui Rupertus ⁊ qui res ſuas gerunt nō inſultent: ſed cōpatiātur: non iniuriātur: ſed foueant potius ⁊ ipſum ament. Eſt enī vir bonus: cuius nobilitati ingenui coꝛreſpōdent moꝛes. Etenī manifeſta eſt nobis eius ꝓbitas. Nam licet multa in eum queſita ſunt teſtimonia ad eius famaʒ denigrandā: nemo tn̄ repertus teſtis eſt qui eius honoꝛi detraxerit. Paſſus eſt vir bonus nō modicā iacturā. Uenit romā cuʒ grauibus expenſis: ſuit hic ea parte anni qn̄ eſt ardētioꝛ ⁊ periculoſioꝛ aer: ⁊ oppreſſus eſt: cōplures laboꝛes et tandem ſuccubuit. Proſequebat̄ cauſam ſuam: queſierat honoꝛē quem ſibi debitū exiſtimabat. Fecit quod ceteri moꝛtales agunt. Nam quis eſt qui electus in epiſcopū alicuius eccleſie nō conet̄ electionem ſuam tueri: ⁊ a ſummo pōtifice cōfirmationē ſuam optinere. Qui epiſcopatū querit inqt apoſtolus bonū opus querit. Uerum ea vſus eſt modeſtia: ea grauitate in ſuo iure proſequēdo: vt nullius vnqꝫ honoꝛi detraherit: nullius fame p̄iudicauerit: nullius perſonā in diſcrimē adduxerit. Idem fecere ⁊ qui cū eo miſſi ſunt a capitulo. Teſtes nos ſumus coꝛam q̄bus cauſa agitata. Tantum eſt q̄uis in electū ipſum ⁊ eligētes nōnulla crimina obiḭcerētur. per ꝓcuratoꝛes Ruperti. Ipſe tn̄ electus ⁊ ſequaces nihil aliud queſiuere qꝫ ſe purgatos atqꝫ innocētes oſtēdere. De Ruperto nihil vnqꝫ repꝛehēſione dignū dixere. Sed tam ipſum qꝫ ꝓgenitoꝛes ſuos ⁊ excellētias veſtras: ipſamqꝫ bauarie domū cum magna veneratione cum ſumma reuerētia ⁊ ſingulari quadam maieſtate noīauerunt. Quibus ex rebus iuſtum ⁊ ſupra qꝫ iuſtuʒ eſſe putamus vt eundē Henricū et qui cum eo venere cōmēdatiſſimos ſuſcipiatis: eiſqꝫ fauentes ac cōſiliḭs aſſiſtentes ⁊ auxiliḭs quod eſt vere nobilitatis erga eos oſtēdatis: que viciſſe contenta nō inſultat victo: ſed victū ſepe iacentē eleuat ⁊ in partem felicitatis aſſumit. Hec pro noſtra erga vos charitate ⁊ inclytā domū veſtram affectione dixiſſe volumus: q̄uis ſciremus nobilitatē veſtrā quod ſcripſimus per ſeipſaʒ id fuiſſe facturam. Datum rome die quarta ſeptembꝛis. Anno. M.cccc.lviḭ.

¶ De eodem. Epiſtola.ccxc.

Eneas cardinalis ſenenſis Ottoni ⁊ Ludouico bauarie ducibus. S.p.d. Annuit ſanctiſſimus dn̄s noſter pꝛecibus veſtris ac ratiſpanē. eccleſiam reuerēdo patri dn̄o Ruperto filio ⁊ nepoti veſtro cōmēdauit. Uoluiſſet apoſtolica pietas eam eccleſiā multo maioꝛē ⁊ ditioꝛem fuiſſe: ⁊ talem que nobilitati ⁊ moꝛibus ipſius Ruperti ſatiſfaceret. Sed qualiſcūqꝫ eſt recipi debet alacri animo ⁊ habēde ſunt ingētes gratie eidem dn̄o noſtro: qui valde libere deſiderio veſtro ſtuduit cōplacere. Commendamus igitur excellentie veſtre eccleſiam ipſam ⁊ clerum eius: q̄uis certi ſumus fundationē ꝓgenitoꝛum veſtroꝛum in manibus veſtri ſanguinis conſtitutam felicibus incrementis augendam eſſe. Inſuper quia venerabilis vir Hēricus de habſperg qui fuit electus a capitulo in ꝓſecutione iuris ſui modeſtiſſime ſe habuit. Idemqꝫ fecerunt qui cum eo miſſi fuerunt ad confirmationē electionis petendam: dignum cenſemus eos benigne recipere ⁊ tractare velitis: non permittentes eis aliquam inferri moleſtiam vel iniuriam. Nam cum ipſi tam de pꝛefato Ruperto qꝫ de vobis ⁊ inclyta domo bauarie cum ſumma ſemper veneratione locuti ſint: ⁊ proſequendi ius ſuum honeſtam moleſtiam habuerunt: non eſſet proptere a iuſtum eos iacture aliquid ferre. Scimus hec per ſe nota eſſe pꝛudentie veſtre: ideo nō plura ſcribimus. Tantum rogamus vt ſi qui ſunt qui eos in conſpectu veſtro criminari voluerint tanqꝫ litigando in hac curia honoꝛi veſtro detraxerint: nolite illis credere: ſed nobis potius fidem pꝛebere coꝛam quibus eſt cauſa agitata ⁊ qui vobis ſcribimus. Datum rome die.vḭ.ſeptembꝛis. Anno. M.cccc.lviḭ.

¶ Grates refert de promotione ꝛ efflagita iterum ꝑmoueri. Refert etiam nouitates vrbis. Epiſtola. cclxxxi.

Eneas cardinalis ſenenſis Imperatori Frederico. Salutem plurimā dicit. Accepi ſuperioribus diebus litteras tuas ſuper negocio cōcernēte reuerēdum patrē epm laurieñ. Introduci ad ſanctiſſimū dñm noſtrum nunciū tuū obtinui litteras fieri ſm deſideriū maieſtatis tue quas idem nūcius apportabit. Supplico ſerenitati tue digneris ita facere vt capitaneus i vorchtenſteyn nō ſit nimis oneroſus illi eccleſie laurieñ. q2 reuera multū exorbitat ꝛ grauat clerū: tua maieſtas ſemꝑ pia fuit ꝛ ſacre religioni affecta. Cōtineat in hac ſua gloria tua pietas: nec paciat a ſuis officialibus vexari clerū quem ſemꝑ miſericorditer tractauiſti. Hec dico q2 cupio ſemꝑ honori tuo bñ cōſultū eſſe. Accepi ꝛ alias lr̄as quas in facto ratiſponeñ. eccleſie trāſmiſiſti Ruꝑto fauētes: iam ille ꝑmotus erat ad ipſam eccl'iam q2 repta fuerat electio capl'i inualida. Cauſa mihi cōmiſſa erat. Et ego in cōſiſtorio relationē fecerā. Poſtq̄ dñs noſter conſiderauit ſcripta q̄ prius tua maieſtas miſerat fundata ſuper electione canonica: nō dubitauit quin ea reperta inualida ꝑmotionē Ruperti commendares qđ ego etiā ita putaui futurum. Et ita cōplacitū eſt illi nobiliſſime domui. Inſuꝑ grās ago maieſtati tue ꝓ lr̄is ſanctiſſimo dño nr̄o ꝛ ſacro collegio ſuꝑ facto varieñ. eccl'ie in meū fauorē miſſis. Nunc cū idem dñs noſter eccl'iam illā mihi cōmendauit: ſupplex oro vt digneris lr̄as oportunas i bona forma ſcribere ad ſereniſſimū polonie regē ſubſcribendo illas manu ꝓpria: vt maior videat affectio: rogātes eū vt ꝓcuratoribus meis poſſeſſionē ipi' eccl'ie aſſignari faciat. Venit ꝛ ei infra paucos dies vnus ex ꝓcuratoribus ipis ad ſerenitatē tuā ꝓ lr̄is accipiēdis quē cupio celeriter expediri de nouitatibus harū partiū hoc tm̄modo ſcribere poſſum. Rex aragonū maximā ꝛ potentiſſimā hꝫ in mari claſſem. minat Ianuēſibus. Sed ꝛ aliis q̄pluribus terrorem incutit. Comes Iacobus piccininus cum exercitu regnū apulie exiturus eſt ꝓpedit. Dicit ſe cōtra Sigiſmūdū maleteſtā arma ſumpturū. ſunt tñ qui ſeneñſibus ꝛ qui eccl'ie romane timendū putāt. Urſini ꝛ comes Euerſus inter ſe cōtendūt: nec finis pōt inueniri diſcordie. Cardinalis de vrſinis q̄ſi papā timeret ex vrbe iāpridē receſſit: ꝛ iñ ſiliates nō pauce exorte ſunt inter ipm ꝛ ro. preſulē. Miſſus ē tñ mōꝑ collegiū cardinalis ſancti Marci qui cū apl'ice pietati recōciliet. Neſcio q̄s fructus ſequet. Nō ſumus ſine periculo inteſtini belli ſi vrſinorꝝ domus implicata remanſerit. Ex oriēte nouitas allata eſt frēm cardinalis portugaleñ. veneno periſſe in cypro: q̄ regnaturus eo ꝓfectus erat ac filiam regis duxerat. Thurcorꝝ claſſis mithelenā inſulā conatu vexatura fert: ſed auxilio illi erit legatus apl'icus cū triremibus ſuis ꝛ rhodieñ manu. Alia q̄ ſcribā nō habeo. Cōmēdo me humili me ſublimitati tue ad cuius mandata ſemper ero paratus. Ex roma. die. xi. ſeptembris Anno dñi M.cccclvii.

¶ De eodem. Epiſtola. cclxxxii.

Eneas cardinalis ſenenſis Ladiſlao regi hungarie. S.p.d. Que ſcripſiſti mihi ſuper negocio vratiſlaueñ. electi: curaui atq3 diligenter peregi: q2uis res eſſet difficilis ꝛ pecuniaria. Veſtus eſt̄mos tue ſerenitati ꝛ remiſſa eſt electo magna pecunie pars. Laboraui vt ſatiſfaceret deſiderio tuo circa ratiſponeñ. eccl'am ꝛ obtenta eſt voluntas tua. Prefectus eſt enī illi eccl'ie illuſtris princeps Rupertus bauarie dux cōſanguineus tuus: fui ego in ea cauſa cōmiſſarius ꝛ quēadmodum debui conatus ſum eā relationē facere q̄ cū veritate eidē Ruꝑto vtilis eſſet. Feci id libēter: q2 intelligebā me ſublimitati tue: ſimul ꝛ inclite domui bauarie cōplacere: ꝛ eccl'ie illi bñ cōſulere nec de hoc plura. Verū ſereniſſime rex cū tua pietas dignata fuerit dño nr̄o pape ꝓ me ſcribere atq3 inſtanter ſupplicare vt eccl'ia varinieñ. mihi cōmēdaret. idq3 iam factū eſt rogo ꝛ ſupplico vt ceptū cōtinuās bñficiū: ſereniſſimo regi polonie ſorori tuo vrgētur ſcribere digneris ꝓ poſſeſſiōe ipius eccl'ie meis ꝓcuratoribus dāda quēadmodū Henricus ſenftleben decanus vratiſlaueñ. tue ſublimitati latius declarabit neceſſariū eſſe. Idē etiā celſitudini tue nouitates harū partiū quas tibi ſcribo ſerioſi' exponet. Nec aliud in p̄ntiarꝝ: niſi q2 me tue ſublimitati iterū atq3 iterū cōmēdo ad ei' ſꝑ mādata paratū. Ex roma die. xi. Anno dñi. Mcccclvii.

¶ Hortatur vice ſupra monitiones principum ad regem polonie impetrare. Epiſtola. cclxxxiii.

Eneas cardinalis ſeneñ. Henrico ſenftleben. S.p.d. Scripſiſti nobis his diebus frequentes litteras pro quibus gratias agimus tibi: qui veri ꝛ optimi amici officium imples. Intelleximus illarꝝ diſturbia partium. Dolemus principes veſtros non tam ſe beniuolentia

ꝙ ſanguine extinguere. Cuius rei cauſam non ipſis aſcribimus: ſed illis quorū voces pre ceteris
audiuntur. Infortuniū eſt hoc noſtri temporis: vt tunc potiſſime diuiſi ſimus cum expediret ma-
xime eſſe vnitos: ſed dabit deus his quoqꝫ finem. Pro electo vratiſlauieñ. laborauimus diligēter:
⁊ tandem confecimus quod petebatur. Nam tria milia ferme ducatoꝝ remiſſa ſunt. In qua re in-
telliges ex Venceſlao que fuerint partes noſtre. Rogamus velis eſſe cum maieſtate regia ⁊ ab
ea l'ras oportunas impetrare ad sereniſſimum polonie regem ⁊ alios vt opus eſſe putabis du-
plicatas. Nam ipſe Venceſlaus offert ſe iturum nomine ſuorum dñoꝝ in poloniam: ⁊ nos ſtatim
mittemus Bartholomeum canonicum Varmieñ. cum litteris ⁊ procuratorijs oportunis: ⁊ neceſ-
ſarium eſt ꝙ ambo habeant litteras regias. Nam nos eiſdem ducibus per hos dies non paruum
obſequium fecimus qui pugnantibus fere ceteris cardinalibus: ſanctiſſimo domino noſtro ſuaſi-
mus coſanguineum eorum Rupertum ad ratiſpaneñ. eccleſiā promouendum eſſe: cum eſſemus
cōmiſſarij ⁊ alterius electionem inueniſſemus non valere. Mittimus tibi litteras credentiales
quarum vigore poteris eis ſupplicare: vt tibi aſſiſtant ad regias litteras impetrādas. Procopio
⁊ Nicolao ſcribimus quos arbitramur ſuos fauores nō negaturos. Cardinalē ſancti Angeli vel-
lemus apud ſe eſſe vt eius ſumma prudentia lites auſtralice cōponerētur. Rogamus vt noſtras
litteras ſibi tranſmittas. Et deniqꝫ cures vt venientibus dictis Venceſlao ⁊ Bartholomeo litte-
re que neceſſarie ſunt in promptu habeantur. De nouitatibus harum partium pauca ſunt q̄ ſcri-
bere poſſumus. Eaqꝫ ſunt huiuſmodi vt ſupra in littera imperatoris. Vale optime ex roma die
ſeptima ſeptembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Petit patrocinari vt promotio regis impetretur. Epiſtola.cccxciiij.

E

neas cardinlis ſeneñ. Procopio cancellario bohemie. S.p.d. Quāuis raro no-
bis ſcribis. ex Nicolao tamen ſimulqꝫ Henrico ſenftleben intelligimus te vete-
rem erga nos beniuolentiam retinere ⁊ omni officio veri amici ſatiſfacere: non
repetimus que pro nobis feciſti. Sunt eñi plurima nec nos hi ſumus qui refer-
re gratias valeamus. Illud tamen quod poſſumus facim⁹: ⁊ admamus magni-
ficentiam tuam: ⁊ animum habemus paratum omnia facere que tibi grata ſunt
⁊ nobis poſſibilia. Id oſtendemus ſi quando pro venerabili germano tuo prepo-
ſito vice gradeñ. aliquid acciderit quod ſibi vtile futurū putemus ⁊ in noſtra poteſtate conſiſtat.
Interea rogamus te vt perſeueres in officio charitatis ⁊ tui Enee ſemper memineris. Inſuper
quia mittemus propediem ꝓcuratores noſtros cū litteris apoſtolicis ad capiendam poſſeſſionē
varinieñ. eccleſie ſi ſaltem poterit. Rogamus amicitiam tuā vt eas litteras impetrare velis a re-
gia maieſtate quas Henricus predictus dixerit oportunas. Nam tantum pondus huiuſce rei con-
ſequende in sereniſſimo rege ipſo hungarie atqꝫ bohemie cōſiſtit: ⁊ qui ceperit perficiat. Erim⁹
in eternum ſue maieſtati ⁊ tibi obligati. Quippe qui eccleſiam eā ſuo ⁊ tuo fauore obtinuerimus.
Conati inq̄ ſemper ſumus nos gratos oſtēdere. Credimus cardinalem ſancti Angeli iam apud
vos conſtitutum eſſe. Quod ſi ita eſt cōmenda nos ſue dignitati tanꝙ patri veneratu digniſſimo.
Que ſunt apud nos noua ſcribimus ipſi Henrico tibi cōmunicanda. Feruet apoſtolica mens deſi-
derio exterminandi thurcos: ſed principes xpiani inter ſe diſcidentes piū in ꝓpoſitum ꝑſus de-
ſerunt. Deus meliora prebeat: quod ſperam⁹. Vale optime. Ex Roma die vndecima ſeptembris
Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Hortatur concordie imperatoris. Epiſtola.cccxcv.

E

neas cardinalis ſenenſis. Iohanni cardinali ſancti Angeli. S.p.d. Breues mo-
re tuo ſcripſiſti ad me nuper epiſtolas. Vidi eas libenter q: ſignificabant te ex
boſna reuerſum prope hungariam degere: ac bene valere quod pre ceteris mihi
iocundiſſimū fuit. Spero hec ſcripta mea reperiturā eſſe in auſtria perſonā tuā
inter mitiores gentes. Utinā ita fiat. Nam preſentia tua futurum opinor vt prin-
cipes illarū partium prorſus componantur. Ait eñi cardinalis papieñ. ſe cum an-
no ſuperiori ageret in auſtria oēs lites inter imperatorem ⁊ regē hungarie adeo atte-
nuaſſe: vt parū ad integrā cōcordiā ſuperfuit. Compoſuiſſet oīo ptes ipſas vt eſt opinio: niſi coactus
fuiſſet nurēbergam aſcendere. Exiſtimo igitur aut dubie dignationē tuā fide debito terminaturā
quod ille infectū reliquit: ſi tñ ita eſt vt cōpoſitioni tā paruā vt referūt res defuerit. Vtcūqꝫ ſit ela-
borandū eſt eo negocio. Nec minus erit cōpoſuiſſe imperatorē ⁊ regē ꝙ thurcū deleuiſſe. Et ego
quidē hanc coronā tue dignationi auguror ⁊ opto. Nouitates haꝝ partiū non dubito intelligis ex
alioꝝ l'ris. Ex me tñ hec pauca habe. Rex aragonū maximā hꝫ in mari claſſem galeaꝝ ſupra.xxx.
magnarū onerariarū ſeptē: minoꝝ nauigioꝝ ꝙplurimū. Dicit ſe iturū in catbaloniā vt inde fortior
redeat contra thurcos. Inde factum eſt vt rex portugalie aduentū ſuum ſuſpenderit. Ianuenſes

hanc regis claſſem cõtra ſe armatam putant:ſimulq; cũ eis florentini ⁊ ſeneñ timent: certitudo nulla eſt qui tandẽ rex intendat. Comes Jacobus piccininus cum exercitu circiter duoꝝ milium bellatoꝝ exiturꝰ bellũ fertur. Territat eccl'iam ſimulq; ſenẽſes: cum ſe ꝯ Sigiſmundũ maleteſtã ꝓfecturum minat. Urſini ⁊ comes Euerſus adhuc inter ſe litigant. Cardinalis de vrſinis iã pluribus diebus e curia receſſit: veritus ne quid ſibi ſiniſtri accideret: cũ papa exercitũ miſiſſet aduerſus fratres eius. Nunc rex agagonũ vrſinoꝝ familiã in ſuam ꝓtectionez recepiſſe fertur. Timor eſt ne romanus ager nouis inuoluat litibus. Miſſus eſt cardinalis ſancti Marci ex pte collegij ad ipſum dñm de vrſinis vt ſi poſſibile eſt cõtrouerſie cõponant. Dñs ſctiſſimus itex duas galeas cũ pecunia ad legatũ mittit in orientẽ: facit pius pater quod põt: ſʒ relinquit a pncipibꝰ: nec ſolus põt tanti belli molẽ ſufferre. Imꝑator thurcorum cõtra mithelenam miſſurus claſſem fertur non modicã: ſed dñs inſule ſpe legati fretus ⁊ auxilio ianuẽſium nauale bellum in ſtupidus manet. In albania dicunt ſcanderberchium magnalia ꝑpetraſſe cõtra thurcos. Quod ſi verum eſt melius tua paternitas reuerendiſſima que per id tp̃is ꝓpe fuit exploratum habuit. Cupio vt tandẽ redeas nec velis triennuʒ complere: niſi principes ꝯ thurcos excitari poſſe confidis. Me commendo me dignationi tue ad cuius mandata ſemper paratum. Ex roma die xi. ſeptembris. Anno domini. M.cccclvij.

¶ Petit auxilio eſſe vt ꝓmotiones impetrentur. Epiſtola.cccxvi.

Eneas cardinalis ſeneñ. Nicolao liſtio. S.p.d. Grate fuerunt nobis littere tue q̃bus germanica negocia ſignificaſti: vtinam melius ſe res haberent. Sed ferenda ſunt que nobis tp̃a dantur. Faxit deus vt principes illi veſtri aliq̃n cõcordes ſint: ne qui ſunt ſanguine ꝓximi odio diſiungant. Gaudemus Procopium cõuaniſſe ⁊ noſtri memorẽ eſſe. Cupimus nos ſue magnificentie ſepius efficias commendatos. Scribimus regie maieſtati ⁊ ſibi de litteris neceſſarijs ad obtinendam eccl'am varinieñ. Rogamus in ea re tuo more ſis vigil. Et ita efficias quẽadmodũ Henricus ſenftleben expetierit: qui conditiones illius patrie nouit: ⁊ noſter eſt fideliſſimus amicꝰ. Ab eo ſcies q̃ ſunt hic noua. Fluctuamus ⁊ nos more hoim nauigantiũ. Frater tuus vulterras repetijt: italia multis in locis peſte laborat: ſʒ potiſſime ſena. Nam que bello afflicta fuit ⁊ charitate annone: nunc qḋ tertiũ erat morbo langueſcit. Uale ⁊ nobis ſepius ſcribe. Datum rome die xi. ſeptembris. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Polliceẗ pecunia concedere ꝓ redimendis litteris Epiſtola.cccxvij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Ulrico ridrer. S.p.d. Recepimus litteras tuas quas reddidit nobis Jacobus imꝑatorie maieſtatis nuncius. Agimus tibi gratias ꝓ litteris ſcriptis in facto eccleſie varinieñ. Scimus em̃ te eas dictaſſe ⁊ expediri feciſſe. Nunc opus eſt vt alias iterum expediri facias ad ſereniſſimũ regẽ polonie ⁊ alios ꝓut opus fuerit: latius te admonebit ꝓcurator noſter quem ſtatim mittemus ad poſſeſſionez capiendã: ſuꝑ facto Laurioneñ. expeduimus litteras iuxta deſideriũ maieſtatis imꝑatorie: quas ipſe Jacobus ſecũ apportauit. Rogitauit em̃ nos vt cõcederemus ſibi pecunias. Conceſſimus pmo ſex aureos. Et deinde iterũ rogauit nos vt alias ſibi pecunias mutuaremꝰ ꝓ reditu neceſſarias. Fecimus ſibi illas ꝑ bancũ concedi: ⁊ obligauimꝰ nos ꝓ eo intuitu maieſtatis imꝑatorie cui debemus oĩa. Uoluiſſemus ꝙ ipſe habuiſſet aliqua ſcripta vel maieſtatis eiuſdẽ vel tua. Libẽtius ſibi ſubueniſſemus: tñ q: nuncius imꝑatoris: noluimus eũ derelinquere ſicut ab eo intelliges. Rogamus des operã cum eo poſtq̃ redierit vt nobis ſatiſfaciat. Intelleximꝰ de diſpenſatiõe tua crimus cũ correctore: ⁊ videbimus q̃d faciendũ ſit: ſcito ꝙ l're nulle poſſunt obtineri gratis ab iſto papa niſi ꝓ ꝑſona imꝑatoris. Si vis ꝙ exponamus pecunias ꝓ te: ſcribe nobis ⁊ libẽter id faciemus: q̃uis pauperes ſimꝰ. Adhuc tñ ꝓ te inueniemus centum aureos cũ opus fuerit. Habebis cum pñtibus litteras ad Johãnem hinderbachium. Rogamus eas ſibi mittas vbicunq; fuerit. Et nos ſublimitati imꝑatorie cõmendes: ad cuius mãdata ꝑatiſſimi ſumus. Ex vrbe die xi. ſeptembris. Anno. M.cccclvij.

Significat concordiam factam ⁊ exorat auxilio eſſe pro poſſeſſione eccleſie aſſequenda. Epiſtola.cccxviij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johãni hinderbachio. S.p.d. Laborauimus diu tui cauſa aduerſus aduerſarium tuũ ſuꝑ ꝑbenda ratiſpaneñ.: ⁊ deinde peperimus tibi pacem. Obtinuimus nãq; ꝑbendam ꝓuiſi ratiſpaneñ. dari dño humano vt tibi quies eſſet. ⁊ ita factũ eſt. Hoc ſcribimus ad cõſolationẽ tuam. Rogamus vt nos imꝑatorie maieſtati cõmendes ⁊ iuues nos ad poſſeſſionẽ habendã eccl'ie varbieñ. Uale

optime. Ex roma die .xi. ſeptembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Credentiarum littere. Epiſtola .ccxcix.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ludouico bauarie duci. S.p.d. Ueniet ad excellentiã tuam venerabilis vir Henricus ꝛ aliqua noſtro noĩe referet. Cui rogamus vt plenam credentie fidẽ preſtare velis. Et in his que vice noſtra petierit benignũ impertiri fauorẽ: quẽadmodũ de tua erga nos charitate plene confidimus. Ab eo etiam ſcies negocium eccl'ie ratiſpaneñ. ꝓ tuo deſiderio expeditũ eſſe. In quare fecimus quod vires noſtre potuere vt honori tuo ſatiſfieret. Ex roma die .xi. ſeptembris. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Littere commendatorie. Epiſtola .ccc.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ludouico duci bauarie. S.p.d. Sigiſmũdus ſchretel bone indolis adoleſcẽs ꝑmus huc venit in cauſa eccl'ie ratiſpaneñ. Primuſqꝫ litteras tuas nobis reddidit. Inſtitit die noctuqꝫ diligentiſſime laborãs vt deſiderio tuo ſatiſfieret. Cum res ſit ad votũ expedita: dignus eſt qui digno fauore tractet. Romanus igitur vt ruperto adminiſtratori ratiſpaneñ. cõſanguineo tuo eũ cõmendare velis: atqꝫ ita efficere: vt de ꝑmo beneficio vacaturo ꝛ cõuenienti: ſibi oĩno ꝓuideatur. Reddes enĩ mercedem condignam ſuis laboribus: ꝛ nobis ſingularẽ cõplacentiam facies: qui eum iam pridẽ nouimus: ꝛ ꝓ ſua virtute dileximus. Datum rome die .xi. ſeptẽbris Anno domini. M.cccclvij.

¶ Contra negantes auctoritatem ſummi pontificis a chriſto inſtitutam eſſe. Epiſtola .ccci.

ENeas cardinalis ſeneñſis. Martino mayer. S.p.d. Sunt nonnulli nationis tue homines parum penſi habentes: quibus romani põtificis auctoritas: neqꝫ neceſſaria eſſe videtur: neqꝫ a chriſto inſtituta. Contra quos hanc epiſtolam ſcribere ꝛ tibi tranſmittere decreuimus: vt ſi quando tales homines te adierint: habeas ex nobis quo gladio eorum temeritatem confodias. Nam quando eos nõ ſolum ſcripta iura reuellunt: ꝛ auctoritas eccleſie longe lateqꝫ diffuſa: ſed ipſa quoqꝫ naturalis ratio eis aduerſa eſt: que lex nature immobilis ꝛ inuariabilis adeo fixa eſt: vt neqꝫ epyche iam ferat. Audi ergo quomodo iſtos reuincimus: reuellimus: ꝓſternimus: cum chriſtianis nobis queſtio eſt qui euangelium recipiunt: et chriſtum filium dei pro noſtra ſalute incarnatum ꝛ paſſum fatentur. Hi nobis haud quaq̃ negabunt ſacramenta in eccleſia ab ipſo filio dei inſtituta: quibus ad ſalutem noſtram vtimur: baptiſmi: confirmationis: euchariſtie: penitentie: ordinis: matrimonij: ꝛ vnctionis extreme: quorum vnum quod eſt principaliſſimum: ſed ordinis aliorum duorum que potiſſima eſſe videntur: euchariſtie ac penitentie myſterium in ſe continet. Nam ſacerdotes hac potiſſimum cauſa ſunt inſtituti: purgantes per penitentiam homines a peccatis ſuis ꝛ in gratiam dei redeuntes: idoneos faciat ad corpus chriſti participandum. Deinde corpus chriſti conſecrantes illud eis adminiſtrent. Uidemus autem natura ita comperatum eſſe: vt omnis poteſtas que ad principalem aliquem ordinata eſt effectum: inferiores ordines ſibi ſubſeruientes habeat quod maxime in artibus apparet. Nam arti q̃ formam materialem inducit alie ſubſeruiunt que materiã diſponũt. Et rurſus ars illa que formam induit alteri ſeruit ad quẽ ꝑtinet finis ꝑfecti operis. Nam qui ligna cedit arti nauifactiue deſeruit. Et hec rurſus gubernatorie illa vero militari vel iconomice quemadmodum ad diuerſos ordinantur fines. Cum ergo poteſtas ordinis in eum finem cõſtituta ſit vt purgatis hominibus corpus xp̃i miniſtret palam eſt inferiores ordines eis deſeruire: ea ꝑ preparãtes que ad hoc opus neceſſaria ſunt. Et infimi quidem ordines ſacerdotali deſeruiunt populum preparantes. Oſtiarij quidẽ arcendo infideles a cetu fideliũ. Lectores inſtruẽdo cathecuminos elementa fidei tradentes: propter quod eis ſcriptura veteris teſtamenti legenda committitur. Exorciſte vero eos purgant qui p demoniorꝫ vexationes a ſacramentorum ꝑceptione impediunt̃. Atqꝫ hi tres ordines diſponendi ppl'i curam habent. Eſt ꝛ quartus accolitorum ordo: cui vaſa nõ ſacra credita ſunt in quibus ſacramenti materia preparat̃. Subdiaconi vero miniſterium habent ſup vaſa ſacra: ꝛ ſup diſpoſitione materie nõdum conſecratã. Dyaconi vero vlterius ꝓcedunt: adminiſtrant enĩ atqꝫ cõtingunt materiã iam ꝯſecratã xp̃i ſanguinem ppl'o diſpenſantes. Subſeruiunt aũt hi ordines ſacerdotali etiam ꝑparatione populi. Nam diaconibus cõmittit̃ euangelica doctrina preparanda populo. Subdiaconibus epiſtola. Accolitis luminis commiſſa eſt cura: quod ad ſolẽnitatẽ doctrine proculdubio pertinet. Atqꝫ hi ſex ordines ad ſeptimum referunt̃ qui ſacramẽtalis appel-

latur. At cum ordinũ hoꝝ collatio eſt ſacramento quodã pficiatur:ſacramenta aũt eccleſie diſpen
ſatores requirunt idoneos:neceſſariũ eſt ſuperiorem aliquã ptãtem eſſe in eccleſia altioris mini
ſterij que ordinis ſacramẽta diſpenſant. Hanc aũt maiores noſtri epiſcopalem appellauere: que
q̃uis in ɔſecratione corporis xp̃i ſacerdotalem nõ excedat:ſuperat tamen in his que ad regimẽ
populi pertinẽt. Nam ⁊ ipſa ſacerdotalis poteſtas ab epiſcopali diriuatur. Et que ſunt ardua cir
ca populi curam ep̃is reſeruant. Nec ſacerdotes ipſi dum corpus xp̃i conficiunt rebus alijs vtun
tur q̃ p epiſcopum conſecratis vt altari calice veſtibus. Eſt igitur manifeſtum ſummã regiminis
quod in populo xp̃iano geritur ad epiſcopalem ptinere poteſtatem. Verũ q̃uis populi per diuer
ſas dyoceſes ac ciuitates diſtinguãtur:ſicut tamen vna eſt eccleſia ſponſa xp̃iata ⁊ vnum oportet
eẽ populum xp̃ianũ. Et ſicut in vno populo xp̃iano ſpeciali vnus requiritur ep̃s ad quẽ ſumma rei
deferatur:ita ⁊ in toto populo xp̃iano pernéceſſariũ eſt vnũ eẽ totius eccleſie caput:vnũ pcepto-
rem atq; magiſtrum ad quẽ maxima queq; ⁊ difficilima referantur. Cũq; ad vnitatem eccleſie cõ
ſeruandam illud potiſſimũ requiratur vt vna ſit omniũ fides: circa ea vero que fidei ſunt queſtio-
nes varias ſuboriri contingat:vnũ eſſe pncipem vnũq; caput oportet ⁊ ſupremũ iudicem qui que
ſtiones ipſas diſſoluat. Alioqn ſententiarũ diuerſitas eccliam ipſam diuideret atq; ſolueret vni-
tatem. Quẽadmodum factũ eſſe videmus ante conciliũ nicenũ dum ſibi quiſq; viuebat ⁊ ad roma
nam eccleſiam paruus habebatur reſpectus. Et nos quidẽ palam videmus omes qui tempeſtate
noſtra peregrina inuenerint dogmata:⁊ errores p̃dicant illud in primis ſibi vſurpare vt romane
eccleſie auctoritatem ⁊ pncipatum diffiteantur. At cum ipſe deus noſter ſponſam ſuam eccleſiaꝫ
tam feruenti amore dilexerit vt ſanguinem ſuũ pro ea effuderit:crucis tormentũ perpeſſus. Ne-
quaq̃ credendum eſt eũ in his q̃ neceſſaria ſunt eccleſie nõ oportune conſuluiſſe: cum de ſynago-
ga per yſaiam dicat. quid vltra facere debui vinee mee ⁊ nõ feci. Itaq; cuꝫ neceſſe ſit ad perfectũ
regimen vnũ preeſſe a quo ceteri dependeant:minime dubitandum eſt qn ex ordinatione xp̃i vn⁹
eccleſie preſit. Et nos hunc romanũ preſulem appellamus:vulgus papam nominat. Inſuper cuꝫ
eccleſie regimen ab eo inſtitutũ ſit per quẽ reges regnant ⁊ legis conditores iuſta decernũt:non
eſt ambigendum qn eccleſie regimen optime ſit ordinatum. Optimũ autẽ multitudinis regimen
illud eſt quod ab vno regitur. Id autem ex fine patet. Nam finis optimi regiminis pax eſt et vni-
tas ſubditoꝝ. Unitatem aũt que pacis eſt nutrit nemo dubitauerit lõge melius ad vno ſeruari q̃
a pluris. Unus eñi dignitati congruit. Ob quã rem non eſt ambiguum qui eccleſie regimini tanq̃
optimo preſit vnus. Huc accedit quod in apocalipſi Iohãnes ait ſe ſe vidiſſe hieruſalem deſcen
dentem de celo. Et moyſi mandatum eſt vt omnia faceret ſm exemplar ei monſtratum in monte.
Quibus ex verbis quid aliud colligimus q̃ militantem in terris eccleſiam:inſtar eẽ triũphantis
eccleſie in celo. At cum in illa vnus ſit dominus dicente eodem Iohãne rurſus in apocalipſi: ipſi
populus eius erunt:⁊ ipſe deus cum eis erit eoꝝ deus. Quis nõ intelligit eccleſie militantis vnũ
eſſe principem oportere. Recte igitur Oſee primo ſcriptum eſt. Congregabuntur filij iuda ⁊ filij
iſrael pariter aponent ſibimet caput vnũ. Dominus quoq; apud iohãnem ait. Fiet vnũ ouile et
vnus paſtor. Et ad epheſios doctor gentiũ paulus. Soliciti inquit ſitis ſeruare vnitatem ſpiritus
in vinculo pacis. Unũ corpus ⁊ vnus ſpiritus ſicut vocati eſtis vna ſpe vocationis veſtre. Un⁹ dñs
vna fides:vnũ baptiſma:vnus deus. Sed dices fortaſſe vnũ caput: ⁊ vnus paſtor eccleſie xp̃s eſt
q̃ eſt vnus ⁊ vnus eccleſie ſponſus:⁊ hic cuncta gubernat:nec opus eſt alium adhibere paſtorem.
Una eſt argumẽtatio tua. Nam cum omnia eccleſiaſtica ſacramẽta xp̃us ipſe perficiat. Ipſe eſt
enim qui baptizat ⁊ peccata dimittit:ipſe eſt enim verus ſacerdos qui ſeſe obtulit in ara crucis:⁊
cuius virtute corpus eius quotidie cõſecratur:poſſemus dicere minime neceſſarios ſacerdotes
qđ quãte ſit abſurditatis nequaq̃ te latet. Scimus eñi xp̃m cũ ex hoc mũdo trãſiturus eẽt ad pa
trem:cũ corpore affuturus erat:elegiſſe miniſtros p quos ſacramenta fidelibus diſpenſaret. Ea-
dem eñi rõne neceſſariũ fuit aliquẽ eligere cui vniuerſalis eccl'ie curam cõmitteret quod fecit.
Dicit eñi petro ante aſcenſionẽ ſuã. Paſce oues meas. ⁊ ante paſſionẽ tu interim cõfirma fratres
tuos. Et rurſus petro ait. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Quib⁹ verbis palam oſtendit ptãtem cla
uiũ p petrũ ad alios diriuãdam vt eccl'ie ſeruaret vnitas. Nec fas eſt dicere hanc dignitatem pe
tro datã ad ſucceſſores ei⁹ nõ diriuari. Nam xp̃s eccl'iam vſq; ad finẽ ſeculi duraturã inſtituit ſm
illud Iſaie.ix.ca. Sup ſolium dauid ⁊ ſup regnũ eius ſedebit ⁊ ɔfirmet ⁊ corroboret in iudicio ⁊ iu
ſticia ammodo ⁊ vſq; in ſempiternũ. Nam poteſtas apud eos qui cũ xp̃o viuere:ita inſtituta eſt vt
ad poſteros diriuaretur ꝑ vnitate eccleſie vſq; ad finẽ ſeculi. Et hoc ẽ qđ ipſe ſaluator ait Mat.
vltimo. Ego vobiſcũ ſum vſq; ad cõſummationẽ ſeculi. Itaq; liquet vnũ eſſe pontificem qui preſit
eccleſie vniuerſe. Et hic poſt xp̃m petrus fuit:illo autem vita functo ſucceſſores eius vſq; ad calix
tum tertiũ xp̃i vicariũ tenuere. Nec poteſt dici aliaꝫ quẽpiam eccl'iam hoc prerogatiuo gaudere.
Nec ipſa quidem hieroſolymitana in qua fuit officina noſtre ſalutis:⁊ cui Iacobus frater dñi ma
gnus pfuit apoſtolus. Nam xp̃s cum vicariũ ſuũ petrũ elegit:ei loco hanc dignitatẽ ɔceſſit quem

Petrus ipſe ſuo ſanguine conſecraret. Hieroſolymitanam aūt ecclīam q̄uis nycena ſynodus ab omnibus honorandā eſſe voluerit ſaluū tamen eſſe decreuit ius ceſaree paleſtine: q̄ tūc eius erat metropolis. Romana igitur eccleſia vt ſacri canones aiunt caput omniū eſt: que p̄ncipis apoſtolorum ⁊ doctoris gentiū ſanguine dedicata ibi apud ſe celeſte regnū habere meruit: vbi terrenum vſq̄ ad ſummū creuerat imperium. Nam ſicut romulus ⁊ remus initiū ibi mortalis imperij fecere: ita Petrus ⁊ paulus celeſte regnum fundauere.

¶ Preconizat ſcripta eius. Epiſtola.ccc ij.

Eneas cardinalis ſenenſis. Ep̄o oneteñ. S.p.d. Litteris tuis ⁊ letati ⁊ oblectati ſumus. Letati quidem ꝙ tempora noſtra claris florere ingenijs ⁊ vim eloquētie paſſim creſcere atq̄ ad exteras petrare nationes animaduertimus. Oblectati autem ꝙ in epiſtola tua multum lepor is. multūq̄ ſalis inuenim⁹. Et cū oia que ſcribis grauia dignaq̄ philoſopho ꝑculdubio ſint: tum nobis illud precipuā quādam exhibuit voluptatem: ꝙ in exemplis Jetro ⁊ Moyſe quibus impugnabaris: quaſi armaturis tuis quibus ⁊ defenderes ⁊ aduerſariū tuū ferires vti nouiſti. Eſt enim ſimile hoc illi qḋ de Uirgilio legimus: qui cū crimini ſibi daretur: ꝙ homeri verſus operi insereret ſuo. Ad hoc inquit qḋ vituperabis laude p̄cipua dignū eſt: tanq̄ ego clauam ex manu Herculis arripuerim. Hoc itidem ⁊ nos de tuo ingenio dicimus. Perge igitur ⁊ florentes eloquij tui vires ſepe exerce. Sic enim erit inter diſertos oratores nō vulgare nomen tuū. Uale q̄tiens. Ex vrbe tertio octobris. Anno domini. M.cccclvij.

¶ Ex humilitate ſe indignū cardinalatu confert. Epiſtola.ccc iij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Leodriſio cribello. S.p.d. Affecerunt nos haud modica voluptas p̄ſtans vir ⁊ amice ſingularis littere tue quas ex mediolano. xvij. kal's ſeptembris ad nos ſcripſiſti: legimus iohānis Criſoſtomi epiſtolam: quā ex athica romanā feciſti. Neſciebam⁹ te ante greci ſermonis gnarū eſſe: ꝑus tranſlationē hanc vidimus q̄ te grece doctum audiremus. Tanto te magis extimamus q̄to magis eſt duas linguas q̄ vnā noſſe. Non eſt nobis iudicium de grecis. At quot latine ſcriptum eſt ex greco verſum: ſi quid eſt qḋ ſentimus admodū laudabile eſt: terſum: ſuaue: nitidum. Gaudem⁹ te huic doctrine ꝑfectum vt laudari ab oibus tua ſcripta debeant. At qḋ de nobis iudiciū facis. Longe maius eſt q̄ noſtra exigāt merita: noſcimus noſipſos nec fallimur cū laudamur. Quia ad cardinalatū euecti ſumus diuine miſerationis eſt nō noſtre virtutis. Nec oia ꝯſilia dei humana pōt inueſtigare cogitatio. Sepe ad noſtrā ruinā tendunt q̄ nos quaſi felicia vel cupimus vel admiramur. Neq̄ dignitas cardinaliū tm̄ in ſe boni hꝫ q̄tum pre ſe ferre videtur: q̄ꝺem nobis q̄ tante glorie impares ſum⁹ inſtar eſt potius miſerie q̄ felicitatis. Itaq̄ probe ad nos epiſtolam de exilio militis miſiſti vt ſolamen noſtre calamitati afferes aliquod: egemus em̄ ꝯſolatione nō parua. Nā ſicut p̄ſtantiſſimi patres inter viles exultant hoies: itaq̄ ⁊ ignari noſtriq̄ ſimiles quaſi a patria fugati ſunt cū cetui admiſcentur ꝓbatiſſimoꝝ. Idq̄ nobis accidit in ſacrū collegiū accerſitis in quo trementes viuimus. Faxit deus vt ſi nō implemus opiniones hoium: at ſaltem ne ꝯfundamus eos qui de vobis bona p̄dicant. Uiri p̄ſtantes ⁊ euo noſtro ſingulares Nicolaus alceboldus ⁊ ſecuacorem ſis dum nos cōmendant faciunt magis qḋ ſe decet q̄ quod meremur. Stephanus cacia nouarieñ. ad quē ſcribebas diem obijt. Nos loco ſuo tuas legimus litteras. Amauit te ille ⁊ amat proculdubio in paradiſo viuens. Non em̄ perit aia cū a corpore abit: neq̄ viri boni ⁊ Stephano pares ad inferos migrant: dum fatis fungūtur: ſed recta via celum petunt ei ſerui turi: eoq̄ fruituri a quo receperunt eſſe. Ex vrbe romana die. xxij. octobris. Anno dni. M.cccclvij.

¶ Spondet cōmendato proficere. Epiſtola.ccc iiij

Eneas cardinalis ſenenſis Nicolao arcimbaldo. S.p.d. Mille annis ſi tacuiſſes nihil ad me aut de me ſcribens: nihil tamen de noſtro erga te amore diminuiſſemus. Neq̄ em̄ nos latet quocūq̄ in ſtatu ſimus nos caros eē ⁊ amatos in mēte tua. Accepimus modo litteras tuas quibus amicū comariū nobis cōmendas. Erit nobis cure cauſa ſua: ⁊ intelliget ſi opus fuerit tuas commendationes ſibi fuiſſe vtiles. Hic cardinalatus quē ſine vllis meritis cōſecuti ſumus: nulla in re nobis voluptati eſt: niſi vt aliquādo prodeſſe poſſim⁹ amicis noſtris inter quos tua ꝓbitas precipuū habet locum. Tuum eſt igitur vt opera noſtra confidenter vtaris. Cupimus tibi conſortiq̄ ⁊ liberis bene eſſe. Uale optime: ⁊ nos quādo facultas ſeſe exhibet domino duci cōmendatos effice. Ex roma die. xxij. octobris. Anno. M.cccclvij.

¶ Leodriſius crebellus ad Eneam ſiluium cardinalem ſenẽſis in epiſtolam Johanni criſoſtomi prologus. Epiſtola.cccv.

AD patrem reuerentia cultuq; digniſſimum dñm Eneam ſiluium epm ſenenſem ꝛ ſacroſancte romane eccl'ie pſbyterum cardinalẽ benemeretiſſimum Leodriſius crebellus.S.p.d. Exiſtimo digniſſime preſul ingentem iam eſſe litterarum aceruum:earũ que ex omni italia germaniaq;:ꝛ ab optimo quoq; viro ſtudio cõgratulandi ꝑ hos menſes ad tuam dignitatẽ ſunt cõſcripte:ꝛ q̃uis virtutes alias:alia merita:ſpes etiam in futurũ vberiores ſigillatim ꝛ facile ꝛ vere:ex magna copia vt cuiuſq; animus tulit(etſi nõ ijſdem verbis)annotauerit eandem tñ ſeriem eandẽq; voluntatẽ videre video:oẽs imitatos eſſe. Quo numero cũ ꝛ ipſe fuerim ab amplitudine tua nõ ab ingenio meo vires capiẽs:ſtatui in pꝛiatum,nouo ac diuerſo ſcemate felicitatem tibi tuã ꝛ diuine maieſtatis ꝓpitium numẽ ante oculos ponere. Hec eſt ep'la Johanni criſoſtomi qui cũ ex põtificali throno ſuo pulſus ꝛ exilio dãnatus eſſet:amiciq; exinde ſui ſeq; ſanctitatis ꝛ eloquij diuini cultores merore ꝛ cruciatibus afficerent̃:ad Cyriacũ epm ꝛ ipm exilio dãnatum hanc ep'lam luctus ꝛ miſeriarũ pmo:deinde cõſolationis plenã ſcripſit. Quã ego dum e greca latinã feciſſam:ſtatui pſtantiſſime dignitati tue:ea potiſſimũ cauſa dare:vt intelligas q̃to meliore cõditione tecũ diuina pietas agat. Illum eñ virũ ſapiẽtia ꝛ ſanctitate primariũ:inimicorũ fraus potẽtiaq; peſſumdedit:tu oim aduerſantiũ inuidiã mirabili ingenio ꝛ vite candore ſupaſti. Ille ex patria crudeliter pulſus eſt:tu a remotis regionibus q̃uis ibi etiã feliciter degeres felicius tñ in patriã es reuocatus. Ille de throno ſuo eiectus eſt:tu ad maiorẽ ſublimatus es. Illius ruina ſuos oẽs miſerabili calamitate inuoluit. Tua vo felicitas tũ ceteris oibus amicis ꝛ clientibus tuis:tum mihi maxime ꝑhennis leticie materiã prebuit. Itaq; leges hoc diui criſoſtomi ſcripta nõ ingratis oculis. Sed ita tñ vt ſcribentis grauitas interpretis nouitate nõ ledat̃. Tuam vero reuerendiſſimam paternitatem diutiſſime bene valere precibus precor:cuius grauiſſime ꝑcones Nicolaus arcẽboldus ꝛ ſceuacurtẽſis nõ in hoc clariſſimo ſenatu tñ:ſed in oi italia primarij viri eidẽ ſeſe ſummo affectu cõmendant. Mediolani.xvi.kal'.ſeptẽbris.

¶ Johannis criſoſtomi archiepiſcopi conſtantinopolitani in exilio conſtituti ad Cyriacum epiſcopum ꝛ ipſum exulem. Epiſtola e greco in latinuz traducta a Leodriſio crebello. Epiſtola.cccvi.

Age rurſus exhauriam memorem tui vultus ꝛ diſſipabo cogitationes que hanc nubem efficiunt. Quid eſt qđ contriſtaris ꝛ meres:q: grauis eſt procella ꝛ acerbum naufragium:quibus eccleſia ꝑturbatur. Hec ꝛ ego ſcio nec quiſq̃ inficiabit̃. Sed ſi velis harum tibi rerum imaginem fingam:mare cum videtur ab ymo ſundo ventis conuelli:nautas vero ipſos ꝛ clauis ꝛ remis manus genibus complicarer ꝓpter tempeſtatez deſperatione deficere:nõ celum aſpicientes:nõ pelagus nõ aridam:ſed per tranſtra iacentes lamentari ꝛ flere:atq; hec quidem in mari ꝓueniunt. Nunc autem in noſtro mari peior tumultus:peiores etiam fluctus:ſed tu roga dominum noſtrum ieſum xpm qui nõ arte ſuperat tẽpeſtatem:ſed ſpiritu ſancto ꝓcellam diſſoluit. Et q̃uis rogaueris neq; exauditus ſis ne deficias animo. Huiuſmodi eñ ꝯſuetudine ſeruat benign9 deus. Nec eñ ille tres pueros liberare nõ poterat ne in fornacẽ ignis mitterent̃:ſed cũ captiui facti eſſent:ꝛ in barbarorũ regionẽ deportati:nudati:inſuꝑ paterna hereditate:ꝛ ab oibus derelicti:nihilq; eis reliquum ſupeſſet:tñ ſubito xps verus deus repentino miraculo diſſipauit ignẽ. Cum eñ ſanctorum virtutes ignis nõ perferret:exilijt foras:ꝛ quotquot circa fornacem inuenit caldeorum abſumpſit. Eccleſia igitur illis fuit fornax:ipſi vero creaturam omnẽ inuocabant viſibiliaq; angelos ꝛ poteſtates atq; ita omnia colligentes dicebant. Benedicite omnia opera domini dominum. Uides vt ſanctorum patientia ꝛ ignem ꝛ rorem mutant:ꝛ tyrannum conuertit. Litteris eñ in vniuerſum orbem dimiſſis magnus inquit ſydrach miſac ꝛ abdenago. Quantã inſuper quanq; acerbam penã impoſuit ſi quis verbum aduerſus eos ꝓtuliſſet:publicet̃ eius domus oiq; ſubſtantia diripiat̃. Ne igitur deiecto atq; puſillo aio eſto. Nã ꝛ ego cum a ciuitate expellebar nihil horũ nõ cogitabã:ſed mecũ ipſe dicebã. Si quidem voluerit imperator me exilio dãnare damnet. Domini eſt terra ꝛ plenitudo eius:ſi mediũ ſecari voluerit. Secet. Iſayam habeo in exẽplum. Si in pelagus me proijci iubeat. Jonam reminiſcor. Si me velit in fornacem mitti:tres pueros habeo hoc perpeſſos. Si me vult feris obijcere Danielem in fouea leonibus appoſitum recordor. Si me lapidare voluerit lapidabit. Stephanus mecũ eſt ꝓthomartyr. Si caput auferre auferat:habeo Johẽm baptiſtã. Si facultates arripere arripiat:nudus exiui de vẽtre matris

mee et nudus reuertar. Hortatur me apoſtolus dicens. Perſonam hominis deus nõ accipit: ſed
ſi hominibus placerem xp̄i ſeruus nõ eſſem. Armat me Dauid inquiens. Loquebar in cõſpectu
regum ⁊ nõ confundebar. Multa aduerſum me cõſinxerunt dicentes me in colonem quaſdã ac
cepiſſe poſtq̄ iam comediſſent. Quod ſi quidẽ a me factum eſt: deleatur nomen meũ de libro apo
ſtolorum: neq̃ ſcribat in libro fidei orthodore. Nam ſi hmõi quiſpiã a me factum ſit eijceret me
xp̄s de regno ſuo. Si vo maxime hec dicẽtes cõtendunt: condẽnent et Paulũ qui ſena facta inte
gram domũ baptizauit: condẽnent ⁊ ipſum xp̄m qui poſtq̄ cenaſſet apoſtolis cõmunionem dedit
dicunt me cũ muliere iacuiſſe: nudate corp⁹ meũ ⁊ inuenietis mẽbrorum meoꝝ mortificationem
Uerum hec oĩa liuore impulſi fecerunt. Tu aũt valde cõtriſtaris Cyriace frater ꝓpterea q̄ hi q̃
bus auctoribus in exilium pulſi ſumus ſumma fiducia ꝑ forum ambulant ſtipati ſatellitum turba.
Uerum ⁊ tu rurſus diuitẽ ⁊ lazarum memoria repete: vtri eoꝝ in preſenti ſeculo afflictionis: vtri
gaudia cõtingent. Quid illi nocuit paupertas: nunquid velut athleta ⁊ victor in ſinu abrahe depor
tatus eſt. Quid aũt illi ꝓfuere diuitie in purpura ⁊ byſſo ſuperbienti: vbi lictores: vbi ſatellites:
vbi in aureis frenis equi: vbi paraſiti ⁊ regalis menſa. Nunquid tanq̄ latro ducebatur ad monu
mentum nudam aiam de mundo efferens ⁊ exclamat inani voce. Pater abraham mitte lazarum
vt irriget extremũ digiti ⁊ refrigeret mihi linguam. Uror enĩ vehementer. Quid patrem vocas
abraham cuius vitam non eſt imitatus. Ille domus ſue cunctis hominibus hoſpitium prebuit.
Tu autem nullius pauperis vnquã curam egiſti. Non eſt q̄ lugeamus aut defleamus. Nam qui
tantarum erat diuitiarum dominus: aque gutta dignus non fuit. Cum participem micarum nõ
faceret pauperem: guttam aque nõ recepit. In hyeme nõ ſeminauit miſericordiam: venit eſtas ⁊
nõ meſſuit: ⁊ hec dñi eſt diſpenſatio qui ex aduerſo ſtatuit ꝑditionẽ impijs ⁊ iuſtis retributionẽ
vt ſeſe reſpiciãt ⁊ inuicẽ cognoſcant. Tunc etenim quilibet martyr ꝓprium tyrannũ cognoſcet ⁊
tyrãnus ꝓpriũ martyrẽ quẽ afflixit: ſꝫ nequaquã hec mea verba ſunt. Tu audi ſapientiã dicentẽ
Tunc in multa fiducia ſtabit iuſtus in conſpectu tribulantiũ ſe: quẽadmodũ enĩ viator in eſtu per
ambulans ſitiq̃ ardens ſi limpidiſſimum inuenerit fontẽ: ⁊ multa correptus fame ſi ad menſam
omnibus repletam cibarijs conſederit. Prohibeatur aũt a potentiore aliquo menſam attingere
aut cibis veſci torquebit vehemẽti animi dolore: ⁊ affliget: qm̃ iuxta fontem cõſederit aque viſus
negetur. Sic in die iudicij videbunt impij exultantes ſanctos. A regalis aũt menſe fruitione ar
cebuntur: ⁊ bona tantũmodo videntes eoꝝ vſu carebunt. Etenĩ cũ vellet deus vlciſci adam: fecit
e regione paradiſi terrã: aut ꝑ ſingulas horas ad illam reſpiciens optatã regionẽ vnde exierat
animi dolore torqueret. Sic ⁊ nos hic inuicem nõ cõgredimur. Illic enĩ nullus nos a mutua con
uerſatione ꝓhibebit. Uidebimus aũt illos qui nos in exilium dederunt quẽadmodum lazarus di
uitem ⁊ martyres tyrãnos ſuos. Ne igit̃ deſperaueris: ſed recordare ꝓphete dicentis: ſubſanna
tionem hoim ne timueritis ⁊ eoꝝ contẽptu ne vincamini. Sicut enĩ lana a tinea ſic corrodentur
⁊ tanq̄ veſtis inueteraſcent. Animaduerte aũt ⁊ ipſum dñm quẽadmodum ſtatim ab incunabu
lis ꝑſecutionem patitur: ⁊ in barbaram terram eijcitur is qui mundum continet: exẽplum nobis
factus ne moleſte aduerſa feramus. Memoria repete ſaluatoris paſſionẽ quantã obprobria ꝑpe
nos ſuſtinuit. Quidam enĩ cũ ſamaritanũ vocabãt: quidã vero demoniacũ ⁊ guloſum ⁊ pſeudo ꝓ
phetam. Dicunt enĩ. Ecce hõ edax ⁊ vini potator: ⁊ q̄ in principe demonioꝝ: demonia eijcit. Quid
aũt cum eum ad patibulum ducerent. Quid etiam cum aceto ⁊ felle potarent eum. Quid cum ca
put eius arundine ꝑcuterent. Quid inſuper cum clamidem inducrent ⁊ ſpinis eum coronarent: ⁊
ꝓcidentes eũ illuderent: omnẽq̃ in illum contumelie ſpeciem exercentes. Tunc circunducerẽt
illum ſanguinarij illi canes: tunc cũ nudus ad paſſionis locũ conduceret. Tunc illũ omnes de
ſeruiſſent diſcipuli: ⁊ vnus quidem ipſum negauit: alius vero eum ꝓdidit: ceteri fuga ſeſe occulta
rent: ⁊ ſolus ſtetit in medio turbe illius. Dies enĩ feſtus tunc omnes congregauerat: tanq̄ male
ficum in medio ſceleratorũ cũ crucifixerunt. Tunc inſepultus pẽderet: nõ ante eum a cruce de
poſuerunt q̄ ipm̃ quidã expetijt: qm̃ ſepultura cum ceteris dignus nõ videbatur: cum tamẽ nul
lam in eum culpam adinueniſſent. Et dixerunt q̄ nõ reſurrexit: ſed furati ſunt eũ diſcipuli eius.
Recordare rurſus ⁊ apoſtolos quẽadmodum omnibus ex locis perſecutiones patiebantur: ab
ſcondebanturq̃ per ciuitates cum nõ poſſent in publicum prodire: quẽadmodum Petrus apud
Symonem coriarium latuit: ⁊ Paulus apud venditricem purpure mulierẽ. Nec enĩ diuitibus fi
debant. Poſtmodũ aũt omnia plana facta ſunt eis. Tu quoq̃ nõ triſteris. Audiui enim ⁊ ego de il
lo delirante nectario: quem conſtituit imperatrix in throno q̄ fratres ⁊ virgines afflixit: qui com
municare ſecum noluerint: multi etiam eoꝝ ꝓpter me in carcere mortui ſunt. Etenĩ ſub ſpecie
ouis lupus ille figuram oſtendit epiſcopi. Mecus aũt exiſtit. Sicut enĩ mulier adultera eſt: que
viuente marito alteri iungitur: ſic ⁊ ipſe adulter eſt nõ carnis: ſed ſpiritus: viuente me eccl'e mee
thronũ inuaſit. Hec enĩ tibi ſcripſi a ſyracuſo ſicilie vbi nos regina mandauit exulare. Multe ve
ro tribulatiões in via nobis acciderũt: at nos nullius curã fecimus. Cũ aũt veniſſemus in regio

nem capadocū ⁊ in thauro ceciliā: coꝛ ee inꝗ̄ nobis obuie fuerūt patrū ſanctoꝝ viroꝝ: nec ſolum hi
ſed ⁊ multitudines monachoꝝ ⁊ virginū imoꝛtales lachymarū fontes effunderēt. Flebāt cū vide
rent nos exiliū abeūtes dicebātqꝫ ſecū vtilius ſolis radios obſcurari ꝙ̄ a iohānis oꝛe ſilentiū agi.
Hec me ꝑturbauerūt ⁊ afflixerūt cū viderē oēs flentes circa me q̄ cetera oia ꝑuiſeceram. Ualde
aūt benigne nos ſuſcepit epūs ciuitatis huiꝰ multāqꝫ in nos charitatem oſtēdit vt etiā ſi poſſibile
eēt thꝛonū ſuū nobis ꝯceſſiſſet niſi nos lege teneremur. Obſecro ⁊ tua genua tangendo obteſtoꝛ
abijce huiꝰ meſticie luctū ꝓ nobis memoꝛiā hn̄s ad eū. Ut hec nobis ſcribas obſecramus.

¶ Preconizat ſcripture oꝛnatum. Epiſtola.cccvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Pogio floꝛentino. S.p.d. Rure datas pogi amantiſſi
me litteras tuas accepimus q̄ nobis ⁊ iocunditati ⁊ voluptati fuerūt. Neqꝫ eīm
eſt alius quicꝗ̄ hoim cuius ſcripta libentius ꝙ̄ tua legamus. Eſt eīm in eis ⁊ dicē
di oꝛnatus ⁊ ſine quo ſacrificiū veteres fieri noluerūt debiti ſalis condimētum.
Gaudemus te bene valere ⁊ inter ruſticandū philoſophari. Utinā ⁊ nos par vi
ta teneret. Sunt q̄ egreſerunt inter ruſticos vitā agere ex q̄bus nihil quicant di
ſcere. Nobis aūt moleſtū eſt inter coverſari quos nihil docere poſſumꝰ. Tedet
ſemꝑ dicere ⁊ magiſtri voces oībus hoꝛis auribus inculcari noſtris. Quod ſi alterū eligenduꝫ eſt:
auditoꝛes libentiꝰ ꝙ̄ doctoꝛes ſeremus. Nā ſi pueris moleſtū eſt ſemꝑ audire: q̄d ſenes agāt. Poe
ta inſignis in operis ſui initio. Semꝑ ego inquit auditoꝛ tantū nūꝗ̄ ne reponā. Uexatus quotiēs
rauci theſei codri. Multi ſunt hodie ⁊ codri ⁊ traſones quos audire inuite cogimur ⁊ nihil diſcen
tes diſcere. Nos igitur te felicē dicimꝰ q̄ apud eos euū traducis q̄ te plane ſapientē fatenť et au
diūt ꝑcupide. Quāuis alio in loco fueris idē tibi accedat neceſſe eſt cuiꝰ etiā apud patres noſtros
nomen laudatiſſimū fuit. Ad oblationes tuas nihil modo reſpōdemus. Cū pꝛioꝛibus lr̄is ⁊ quo te
loco habeamus ⁊ quales erga te ſumꝰ abunde a nobis ſcriptū fuerit. Credimus te arbitrari nos
⁊ tibi ⁊ tuis eē deditiſſimos: ꝙ ſi eo es animo nihil falleris. Nos oia de te nobis perſuademꝰ. Ua
le ex vrbe.xv.kalꝫ.decembꝛis. Anno dn̄i. M.cccclvij.

¶ Refert nouitates italie. Epiſtola.cccviij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johāni cardinali ſancti angelī. S.p.d. Ex buda iterū litte
ras tuas accepi pater colendiſſime. Ex q̄bus didici nō cōperto cōuentu auſtrales re
ges dignationē tuam cū Jaurinū veniſſet retroceſſiſſe. Nō eſt mihi dubiū quodcūqꝫ
facis optimo cōſilio fieri. Turbines illarum partiū nōdum eſſe ſedatos: ⁊ publica et
ꝑuata cauſa moleſte fero. Sꝫ nouit deus (ſine cuius nutu nihil agitur) q̄d rei xp̄iane
expediat. ꝙ redeas in germaniā pꝛagāqꝫ petes ⁊ pꝛobo ⁊ laudo. Quod times in re bohemica: cre
dito nihil ego tentabo: ſileo ⁊ ſilebo q̄diu volueris nō tn̄ adulaboꝛ. Nō ſum in opinione tua vt ſcā
daliꝫari theutones illa in re putē. Sed q̄uis mihi nō ꝑſuadeas. Non tamen plus mihi ꝙ̄ tibi cre
do. Credo ⁊ captiuo ingeniū meū: ⁊ vbi nō eſt ratio auctoꝛitati cōſentio. Illud tn̄ vaticinoꝛ. Nūꝗ̄
vel tua dignatio vel mea paruitas bohemiā ex integro apoſtolice ſedi vtinā videbit. Atqꝫ ego vti
nam fallar ſim vates ⁊ inueniar in hac ꝓphetia ignauus. De rebus noſtris nihil eſt q̄ꝺ ſcribā me
moꝛatu dignū. Urſini cum comite euerſo ſicut heri ⁊ nudiuſtertius bello ſeſe agitant. Concoꝛdia
ſepe queſita nunꝗ̄ inuenta eſt. Cardinalis eius familie abeſt neqꝫ ſe tantū rome arbitratur. Apo
ſtolica pietas eo eſt vultu quo fuit dū abijſti. Prefectus vrbis e grauiſſima febꝛe cōualuit. Piccini
nus e regno neapolitano cum copijs ſuis in agrum picenū pꝛofectus ſigiſmūdo malateſte bellum
intulit. caſtellaqꝫ nōnulla ei ademit. Januēſes a regis claſſe admodū oppꝛimūtur. Legatus mar
chie indies expectatur cancellariā intraturus. Que ſcribam nō habeo plura. Cōmendo me reue
rendiſſime dignationi rogans vt ſi regem hungarie adeas. Apud eum cauſam eccleſie mee vari
nieñ. adiuues. Nam is cum rege polonie plurimū poteſt.

¶ Refert grates de reſcriptis materiā ſcribendi querens. Epiſtola.cccix.

POgius floꝛentinus enee cardinali ſeneñ. S.p.d. Cū quererē aliq̄ꝺ epiſtole ar
gumentū pr̄ ⁊ dn̄e mi reuerēdiſſime nihil ſane occurrebat q̄ꝺ aut mea ſcribe
re aut tua ſcire maxime intereſſet. Et tn̄ cū ſcribere cupiā recurrā ad illud q̄ꝺ
teipm̄ credere arbitroꝛ: me penitus tuū eſſe tibiqꝫ ſatiſfaciēdi cupidū: ſi q̄ in
re mea tibi cura ſtudio opere diligētia opꝰ eēt: q̄uis hec mea pollicitatio ina
nis eē videť cū rure habitē vbi nec mihi q̄dē video: ſatiſfacere poſſe: nedum
alijs meā operā polliceri. Receſſi iādudū cū familia ab vrbe: declinādi moꝛbi
gratia. Ubi ſuffultus libꝛis inter hos ruſticos aliquid mihi ſapere videoꝛ: le
gens tamen ſepius mitigo ſolitudinem q̄ hoc tempoꝛe videtur eſſe ſalubꝛis: ſed legendo aſſequoꝛ

vt minime videar eſſe ſolus ſed in preſtantiſſimoꝝ viroꝝ cetu quoꝝ vocibus melior fio: ⁊ ab inani appetitu remotior. Uerum qđ in ꝑmis ſcribi oportuit: poſtremū erit. Ago tibi grās q̄tas poſſum maximas ꝓ lrīs q̄bus mee eplē tamelegāter tā humaniter tam amice reſpōdiſti atq̧ adeo ſuauiꝰ ⁊ beniuole vt ne filio q̄dem parens aliquis tanta charitate ac beniuolētia ſcribere potuiſſet. Hec ſcripſi paucis tecū loquēdi materiā querens. Ne forte mea taciturnitate antique erga me beniuolentie obliuiſcaris. Uale diu ⁊ felix ⁊ me vt ſoles ama. Die. iij. nouembris rure.

¶ Conqueritur de odio cancellarij imperialis et petit promotiones per cancellarium auſtrie committi. Epiſtola. ccccx.

Eneas cardinalis ſenēſis. Frederico imperatori. S. p. d. Accepi lrās a bartholomeo canonico varinieñ. ꝓcuratore meo: q̄ ſcribit mihi ſe circa negociū meū benigniſſimū ⁊ humaniſſimū habuiſſe reſponſum. Nam vt retulit ſibi henricus riedrer: tua maieſtas litteras requiſitas ad sereniſſimū regem polonie mei cauſa ſcribi iuſſit. Fecit tua clementia vt conſueuit erga me ſeruulum ſuū cuius auxilio atq̧ fauore ad cardinalatum eleuatus ſum. Sed ſeruauit in me ſuā etiā ↄſuetudinem cancellarius Ulricus qui rogatus ⁊ interpellatus multis vicibus quas iuſſus erat lrās expedire ↄtempſit. Expectauit ꝓcurator meus ſex dieb' ⁊ tandē ſine lrīs tue maieſtatis receſſit. Ob quā rem negociū meū magnū patietur detrimentū cū videbor tuo fauore ꝑuatus. Neſcio cur me ille adeo ꝑſequat̄. Nā ſi ego illā eccl'iam nō obtinuero nō tñ aliquis amicꝰ ſuus eā adipiſcet̄. Supplico igitur vt tua clemētia per aliam cancellariam lrās requiſitas expediri iubeat. Et deinceps ſi quid occurrat meā cā ſcribendum: in cancellaria auſtrie dignetur māſuetudo tua id cōmittere expediendū. Nam ego vlrici gratiam inuenire nō poſſum: neſcio ſua an mea culpa. Ego his dieb' ſuū ↄſanguineū apud pōtificem maximū adiuui: ⁊ cū illi deeſſet pecunia in domo mea alui donec expediretur. Deus ſibi meliorem mentem ꝓbeat. Noua iſtarum partiū hec ſunt. Urſini ⁊ comes eurſus adhuc bello ſe vexant. Comes iacobus piccininꝰ ſigiſmūdum maieſtatem armis laceſſit. Rex aragonū ianūēſes claſſe premit: ⁊ in riparia ianue plura oppida vi ⁊ tractu cepit. Papa ſoſpes eſt ⁊ in rem ↄtra thurcū ſeruētior indies aſſurgit. Ex oriente certum eſt nūcium allatum thurcos apud mitelenam bello victos fugatoſq̧ eſſe. Alia nan occurrūt. Facio me cōmendatum ſublimitati tue: ad eius ſemper mandata paratum. Ex vrbe. xxij. decembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Excuſatoria q̄ prepoſiturā nō impetrauerit. Epiſtola. ccccxi.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johāni nihili. S. p. d. Accepimus litteras tuas quibus rogas prepoſituram brumeñ. tibi impetremus. Voluiſſemꝰ nō ꝑuentam amicitiam tuam. Feciſſemus ꝓ te quod noſtre vires potuiſſent. Nam te ſincere amamus ⁊ fratris habemus loco. Sed iam circiter menſes tres elapſi ſunt: q̄ dominus viceſlaus bohemus: cū hic eſſet orator dominoꝝ de roſis: eam in noſtra preſentia a dño noſtro petiuit ⁊ papa nobis cōmiſit vt adueniente tempore ſibi ad mentē deducceremꝰ. Itaq̧ nō poteramꝰ fidem nō ſeruare. Heri ea prepoſitura Ladiſlao collata eſt q̄uis maieſtas regia reſeruari illam poſtulato cuperet. Rogamꝰ igitur vt equo animo feras qđ fatum eſt. Nos deinceps curabimꝰ ꝓ viribus tue volūtati morē gerere ſi q̄d occurrat in quo poſſumꝰ tibi adiumēto eē. Nam certe amici ſumꝰ ꝓ tua virtute nō eſſe ꝑuiſum. Si obtineremus varinieñ. eccl'iam ibi aliquid pingue tibi ↄcederemus. Sed res longa eſt atq̧ perplexa. Agimus tibi gratias q̄ nouitates illarū partiū nobis ſepenumero ſcribis. Idq̧ vt ſedulo facias rogamus. Datum rome. xxij. die nouembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Arguitur de negligentia. Epiſtola. ccccxij.

Eneas cardinalis ſeneſis Johāni hinderbuchio. S. p. d. Accepimus ex lrīs Bartholomei canonici varinieñ. procuratoris noſtri litteras in cauſa noſtra petitas q̄uis a ceſarea maieſtate conceſſas: nō tamen obtentas fuiſſe: quoniā cancellarius eas expedire ſuo modo neglexiſſet. Ob quam cauſam bartholomeus q̄uis ſex diebus expectaſſet ſine illis receſſit. Et licet artongus illas ad nouā ciuitatē deferre debuiſſet nihil tamen factū eſt. Non miramur de cancellario. Ille enim erga nos ſeruat ſuam conſuetudinem. Sed miramur te paſſum eſſe res noſtras in manus illius perueniſſe: qui noſti ⁊ nos ⁊ illum. Poteras inſup cum eius procurationem videbas ceſarem accedere ⁊ rei noſtre alio modo conſulere. Nos hic nullam habemus curā aliam q̄ ceſari ⁊ ſuis morem gerere: ⁊ ſcimus nos id obnoxios facere nec ceſſabimus vita comite. Equum tamen putamus aliter nos in curia ceſarea tractari. Et cum non dubitemus ꝑncipis gratiā nos habere: non poſſumus non vehementer admirari rem ita noſtram eſſe neglectā. Ceterum cum

preterita reprehēdi facilius ꝙ corrigi queant. Rogamus deinceps nō patiaris: quod nos tangit ad imperialē deferri cancellariā ⁊ cum nos hic veſtri ſumus vos illic nō ſitis nobis alieni. Si vi-
detur aliqua via ꝙ adhuc littere mitti ad regem polonie poſſint: facito ꝙ amico credis eſſe vtile
⁊ purga morem. Uale ex roma die .xxij. octobris. Anno. M.cccclvij.

¶ Hortatur in rebus ſuis nō ità negligēter agere. Epiſtola .ccc.xiij.

Eneas cardinalis ſenēſis Ulrico ridrer. S.p.d. Littere ceſaree ad regē polonie no-
ſtri cauſa ſcribēde vt ex Bartholomeo ſumus edocti ꝙuis a ceſare cōceſſe benigne
obtineri nō potuerūt. Neſcimus an vel Ulrici culpa remiſit expeditionē: an tua qui
homini nobis parū amico expeditionē cōmiſiſti. Nos certe nō ſine grandi damno
fruſtrati ſumus. Si quid a nobis eſt ꝓpter qḋ ita debeam⁹ in curia veſtra tractari
rogamus nos certiores efficias. Etſi peccatū noſtrū id eſt emēdabim⁹. Nos certe
qui a ceſare venit ſumma cos diligētia ꝓſeqmur: ac nō ſolum verbis ſed etiam pecunijs adiuua
mus: velit deinceps tua amicitia negocia que nos cōcernūt ad aliam deferre cancellariā vbi ami
cos habem⁹. Et litteras noſtras ceſareo culmini legito. Datū rome .xxij. nouembris. M.cccclvij.

¶ Conqueritur promotiones ſuas a cancellario neglectas. Epiſtola .ccc.xiiij.

Eneas cardinalis ſenēſis Ulrico epiſcopo gurgeñ. S.p.d. Gaudem⁹ de reditu tuo
et ꝙ maluiſti magnā pecuniā ꝙ corpus negligere. Si potuiſſemus tibi eſſe adiu-
mento id ꝗdem cupide egiſſemus: neqꝫ neglerimus quod in nobis fuit ꝙuis ꝓfuit
nihil. Ita nunc res ſe habent neqꝫ humana neqꝫ diuina iura pondus habent. Sed
putamus adhuc illum daturū penas qui tm̄ admiſit ſcelus. Nunc quod ſcribamus
nō eſt aliud niſi ꝙ tecum cōquerimur nō potuiſſe nos in curia ceſarea litteras ob-
tinuiſſe ad regē polonie cōmēdatiuas. Quod ꝗdem nō de ceſare dicimus. Nam ſua cōſuetudo be
nigne annuit litteras ſcribi debere. Sed cācellaria impedimēto fuit. Cuius rector ꝓ craſtinādo
negauit expeditionem ⁊ ꝓcurator noſter deluſus abijt nō ſine damno magno noſtro qui litteras
ceſareas nobis admodū ꝓfuturas arbitramur. Rogamus te vt ceſareo culmini exponere velis.
Et ſi quis eſt ꝓuidendi modus rei mee cōſulto. Ex roma die .xxij. nouembris. M.cccclvij.

¶ Etſi ſe tanta laude indignum ſciat mauult laude ꝙ vituperio tranſgredi. Epiſtola .ccc.xv.

Eneas cardinalis ſeneñ. Franciſco philelpho. S.p.dicit. Litteras tuas Franciſce
amātiſſime ⁊ ꝗdem ſuauiſſimas accepimus Mediolani ad .viij. kl'. nouembris ſcri
ptas. Cumqꝫ bis dulce carmen ſale conditū optimo. Priores quoqꝫ nobis reddite
fuerant ⁊ verſus impares ex officina tua per iocūdi terſiqꝫ: ꝗbus iampridē reſpon
dimus. Nunc pauca ad noua ſcripta dicemus. Johānes papa tertius ⁊ viceſimus
cum plus equo laudaretur: ſcio inquit me ludi: ſed falſa quoqꝫ laus me delectat.
Idem ⁊ nos dixerimus: non ſunt noſtre quas nobis attribuis laudes. Scimus quo pede claudica
mus quem dolemus dentē. Laudari tamen falſo ꝙ vero vituperari malimus. Tibi gratias habe-
mus que nos immortales facis. Librū tuum iam dudum in catholoniā abiuiſſe putam⁹. Nihil eſt
quod de illo ſperes vacua bibliotheca eſt preter verboſas leges nihil hꝫ. Zenophōtem filiū ſuum
optimū adoleſcentē ex tuis imbutū diſciplinis in familiaꝫ noſtrā recepiſſemus ⁊ ſui ⁊ tui cauſa li-
benter ſi facultates noſtre tuliſſent. Sed nō ſunt opes noſtre qui longū ferāt famuloꝝ ordinem ⁊
curiam ſplendidā. Uiuimus tenui menſa ⁊ inter vltimos haberi cardinales ſatis eſſe putamus.
Uale ⁊ nos perge amare: quādoꝗdem id reciprocū fit. Ex vrbe roma .vij. decembis. M.cccclvij.

¶ Conqueritur promotoriales lr̄as per cancellariū neglectas. Epiſtola .ccc.xvi.

Eneas cardinalis ſenēſis Henrico ſenftleben. S.p.d. Negligēter factū eſt ꝙ litte-
re imperiales non ſunt habite. Ita illi amici ſunt nos aliter cum eis agimus. Cu-
randum eſt ne deſint. Fortaſſe ita placet deo. regi tamen ſumus obnoxij. Scimus
imperatorē nō eſſe in culpa cuius benignitatē experti ſum⁹: vlrici ea malignitas
eſt. Cura experiēde rei tua eſt. Quodcūqꝫ mandatū ꝓcuratorib⁹ noſtris dederis
id volumus ratū eſſe. Credimus tm̄ neceſſe erit paulū eo ꝓficiſci: alioquin parum
ſperamus cum te huc reditirū audiamus. Alia que modo ſcribamus nō occurrūt: italia ita ſe ha-
bet ſicut heri ⁊ nudiuſtertius. Nepos pape adhuc egrotat ⁊ putatur euaſurus. Legatus ex mar-
chia ꝓpediē rediturus expectatur. Uale optime. Ex vrbe romana die .xxij. nouembris.

¶ Prepoſituram amico impetrauit. Epiſtola .ccc.xvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Wenceſlao bohemo. S.p.d. Seruauim⁹ quod ꝓmiſimus ⁊ annuente deo ſatiſfecimus tue volūtati. Prepoſiturā brunen̄. cōſecutus es ⁊ munere apoſtolico ⁊ noſtra potiſſimū ſolicitudine qui iuuāte reuerēdiſſimo dn̄o rothomagenſi cardinalē papien̄. alteri cōſulentem vicimus. Tuū nunc eſt vt poſſeſſionē aſſequi ſtudeas ⁊ ꝓ nobis in eccleſia varinien̄. tuas operas impartiaris in qua re noue indies difficultates emergunt. Faciunt dn̄i de roſis rem nobis gratiſſimā ſi hac de cauſa ad regem polonie te miſerint. Uale. Ex vrbe. viij. kl'. decembris.

¶ Excuſat quare non ſcripſerat. Epiſtola. cccxviij.

Eneas cardinalis ſenen̄. Latino cardinali de vrſinis. S.p.d. Quāuis nō ſcripſi hactenus paternitati tue: nō tamen minus illi ⁊ deditus ⁊ affectus fui. Sed cauſam mee taciturnitatis tua ſingularis prudētia per ſeſe optime nouit. Non ſunt ea tēpora que mutitationes litterarū expoſcant. Nec vidi meis litteris aliquod afferri poſſe preſidiū rebus tuis: quod ſi vidiſſem etiā cum periculo ſcripſiſſe. Ita enim dignatio tua de me merita eſt. Nunc vero taceo ⁊ ſimul ſuperos oro vt finem aliquā tuis tempeſtatib⁹ tribuāt: ⁊ reddant nobis perſonā tuam: que non ſine incōmodo ſacrū collegiū caret. Nouitates nullas habeo ſcribēdas quas nō putem dignationi tue notas niſi forte germanicas: ſed impliciti bello ꝓprio boici nō ſolēt externa curare. Hec ſcripſi ne perpetuū ſilentiū meū accuſares: quāuis ſcio tuam circūſpectionē ita me ſuum ſeruitorē amare: vt nihil in ſiniſtrā partem recipiat. Cōmendo me iterum atq₃ iterum paternitati tue ad eius mādata paratiſſimū. Ex vrbe. die. xxvi. menſis nouembris. M. cccclvij.

¶ Conſulatur cōquerētibus grauamina vrbis cōtra alamanos. Epiſtola. cccxix.

Eneas cardinalis ſenēſis Theodorico archiepō colonien̄. S.p.d. Ex litteris quas mihi quaſq₃ ſctiſſimo dn̄o noſtro ſcripſiſti ſerenitatē tuam erga ſanctā romanam primāq₃ ſedem plane cognoui: neq₃ ambigo vbi tua dignatio ſit: ibi nihil concludi poſſe nō iuſtum ſanctūq₃. Ago gratias benignitati tue que palā mihi dignata eſt aperire quod ſentit. Uerū quia eſt certificatus eſt dn̄s noſter in cōuētionibus que in germania fiunt aliqua tractari que hanc ſedē ꝯcernāt. Oro ne tua circūſpectio his aures adhibeat qui nouitates efficere cupiunt vt vel ſic emergant. Namq₃ ſi romane ſedis auctoritas deprimeretur credito quia nec tua nec aliorū epiſcopoꝝ ſalua manebit. Audito tn̄ que ꝯſulis vt hic q₃ ea reformētur q̄ odium tue natōis pariūt: ⁊ ego ſi mea vox audiet ad id operā dabo. Nam ⁊ hic aliqua cōmittūtur: q̄ non laudo oīa. Uerū illud ſalubre puto vt ſuper grauaminib⁹ que veſtri alligāt ad romanū pōtificē recurſus habeat: qui nō negabit aſſenſuꝫ iuſta petētibus. Mihi ea cura eſt vt ea ſemper agā que nationi tue de qua quodāmodo vnū me puto ⁊ honori ⁊ vtilitati ſint. In rebus aūt que tue ꝓpe ſunt ita me habeo ⁊ habebo quoad vixeriꝫ tāq̄ mee ſint. Scio eñ q̄tuꝫ dignationi tue debeo cui⁹ hūanitas multis me afficit bn̄ficijs. Ceterū q: ꝑpoſitura ſanctēſis que nunc mihi cōmēdata eſt in dioceſi: ac dn̄ijs tuis ſita eſt: placeat patētib⁹ litteris mādare vt officialibus meis: quatenus cōſuetū eſt abſq₃ cōtrouerſia pareant: ita vt gaudeat ea dignitas ſe mihi cōmiſſaꝫ eſſe. Et cardinalē ſenen̄. apud ꝑſulē colonien̄. intelligat nō eſſe in vltimo loco. Nec alia modo. Cōmendo me tibi ex romana vrbe. iiij. nonas decembris. Anno dn̄i. M. cccclvij.

¶ Petit ſe ceſari cōmēdatū fieri ob neglectas lr̄as ꝓmotoriales. Epiſtola. cccxx.

Eneas cardinalis ſenen̄. Ulrico epō gurgen̄. S.p.d. Suſceptis litteris tuis vocauimus ad nos eueſtigio ꝓcuratorē herfordēſiū cum quo plura locuti ſumus. Illud ab eo tandē obtinuim⁹ vt in cauſa illa teſtamētaria nō ꝓcedatur nobis inſcijs. Et putamus eum quieturū iuxta deſideriū tuū donec adueniat noſter ſenftleben. Etenim hic ꝓcurator vir bonus ⁊ infortunio tuo cōpatitur. Solū timet ne pncipales ſui eum terginerſari ſuſpicētur. Nec alia modo rogamus vt nos maieſtati ceſaree cōmendes ⁊ nos in gratia eius retineas: q: ipſe eſt cui pre ceteris qui viuūt obligati ſum⁹. Diſplicet nobis nō habuiſſe nos illam fortunam vt ꝓ nobis ceſarea maieſtas regi polonie ſcripſerit in cauſa varinienſis eccleſie. Fecit hec vetus Ulrici cōſuetudo qui grām ceſaris nobis impediuit. Id nobis eſt nō dampno ſolū: ſed etiam infamie. Nam qui nos annis. xv. ſeruiſſe ceſari ſciunt noſtraꝫ paruifaciūt exiſtimationē: cum litteras cōmēdaticias ex curia eius obtinere nequiuimus. Deinde rogamus aliter agatur nobiſcū qui dies noctesq₃ ceſari ſeruire ⁊ ſuis curialibus morē gerere ſtudemus. Uale optime. Ex vrbe romana die. vi. decembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Denegatā diſpēſationē vt in ſacris cōſtitut⁹ nubat ſignificat. Epiſtola. cccxxi.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni frunt. S.p.d. Affecerunt nos littere tue non paruo gaudio vt preſtans ꝛ amice ſingularis: quādo mihi ſcribis ꝛ intima animi tui pandis. Credimus te vti nō inſulſo conſilio ſi cum nequeas continere coniugium queris: quis id prius cogitandum fuerat anteꝗ̄ initiareris ſacris ordinib⁹. Sed non ſumus dij oēs qui futura ꝓſpicere valeamus. Quī huc ventum eſt vt legi carnis reſiſtere nequeas melius eſt nubere ꝗ̄ vri: nō tñ hec pontificis ſentētia vt diſpenſandum cenſeat. ſtat in ſua ſerenitate: nec putat vni concedendū quod multos inuocitium vertat malū: vnum pati pro multis nō incōueniens arbitratur. Expectādus ē ergo vt tute agas alterius apoſtolatus qui mitior ſit. Ne ſcimus tamen an vna tandiu comes erit. Nam ſepius agni premoriuntur ouibus. Tu quā de nobis geris opinionē vt deponas rogam⁹ neqꝫ eñ nos hi ſum⁹ quos arbitraris. Utinā ita viuam⁹ ne cardinalatū indigne videamur adepti. Cupimus nos ſepe reuerendiſſimo patri dño noſtro colonienſi facias cōmēdatos: cuius vitā diuturnam cupimus ꝛ ſue dignationi rem gratam facere optamus. Prepoſito ſancti Florini ꝛ Tilmano vt nos offeras petimus quos inter amicos obſeruamus. Nec ſecus de Johanne polar dicim⁹ Sumus eñ omnibus obligati. Uale ꝛ ꝓcuratores noſtros vt aliquid conſequamur adiuua. Datū rome die. vij. decembris. anno. M.cccclvij.

¶ Cōmittit diligentiam profectus ſui ꝛ indulgentias impetrauit. Epiſtola. cccxxij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni tolner. Salutem plurimā dicit. Que ſcribis oia cū voluptate legimus aduertantes qua nos animi ſinceritate ꝛ amore ꝓſeqris. Tua nobis ꝛ fides ꝛ ꝓuidentia magno emolumēto eſt. Circa rē ꝑpoſiture expectam⁹ decanū ꝓcuratorē. Sed ille fortaſſe ideo tardior eſt qꝛ ſperat nouis q̄ cudunt legibus ſeſe magnū fieri. Utinā magnus ſit cū reipublice vtilitate xpiane. Intellegimus ecclīam quā nobis ꝓ ꝑpoſitura dimittere intendit domū hr̄e ruinoſam quā palatinus comes ecclie ſumptibus reparari vult. Qd̄ forte reddit⁹ pluriū anoꝝ ī eā cōſeraf: id nobis eſſet onerosum. Rogām⁹ igif attente iſta penſes ꝛ cuncta nobis reſcribas. Pro ecclīa collegiata impetrauimus ſeptē ānorum indulgētias. plures obtinere nequiuimus ꝛ illas ad x. annos duraturas. Si volunt ei pedire poterunt hi quibus ea cura cōmiſſa eſt. Nos que poſſumus cū honeſtate ꝓ eccleſia varmieñ. efficere voluntarij ſumus. Cōmenda nos epō ꝛ decano ac Johāni d' palenſtein amicis optimis. Et vale in dño ſemper. Ex roma die. vij. ſeptembris. M.cccclvij.

¶ Notificat animū de ſe ſentiendum. Epl̄a. cccxxiij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johāni cardinali ſcti Angeli. S.p.d. Accepi ex Taurino lr̄as tuas. Scripſiſti nos hic oia bene agere. Putaui id yronice dictū eſſe: nūc yroniā omnē abfuiſſe cōtendis. Cedo vincentiqꝫ do magnū. Per e altera bohemia nō eſt quod mō diſputemus: libris nō lr̄is eſſet agēda: ꝛ tandē ſua cuiqꝫ ſnīa remaneret. Uellē ꝗ̄ dignatio in germania potiuſꝗ̄ in hungaria degeret. Idqꝫ putarem vtilius. Res pernicioſe agitantur: qui contra nos ſunt gallicanā appetunt ſanctionem qui nobiſcum ſentiunt papatuz ex apoſtolica ſede requirunt. Tua prudētia multum vtilis eſt ad obuiandum priuſꝗ̄ vulnus ſuffigatur. Sunt quidam de hic ſtantibus qui ſe omnia vno verbo modificaturos aiūt: ſi cū imperio ad partes illas emitterentur. Sed ita eſt humana cōditio omnis pluris apud noſipſos ꝗ̄ apud alios ſumus. Cū verba fiunt de tua prouiſione apud pontificē maximum abūde ſe ſua ſanctitas tue dignationi neceſſaria miniſtrare affirmat. De beneficijs hiſpanicis ſcis nō dubito meam vocem eſſe tenuiſſimam qui nec ſenenſia impetrare valeo. Noua ſunt apud nos ſicut heri ꝛ nudiuſtertius. Rex aragonū claſſe ingenti liguribus minatur ꝛ tuſcos territat. Jacobus piccininus obſidionem tenere fertur contra pergulam Sigiſmundi oppidum. Sed metus eſt maximus ne Sigiſmundus ꝛ ipſe ſimul cōuenientes iuſſu regis contra ſenam proficiſcantur diuiſionibus laborantem. Nam finito octobri non eſt Jacobus amplius ſenenſibus obligatus. Nec alia modo. Cōmendo me reuerēdiſſime paternitati tue ad eius mandata paratū. Ex roma die. ij. nouembris. M.cccclvij.

¶ Excitat ad ſatagendum tēpore congruo ꝛ inſtanti. Epiſtola. cccxxiiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Procopio de rabeſten. Salutem plurimam dicit. Preſūptio noſtra fortaſſe eſt ꝙ tibi in patria inter neceſſarios inter dulces amicos conſtituto litteras dantes ab illis te vertere ad ſcripta noſtra confidimus. Sed nos ſumus etiā amici et timem⁹ ne iter delitias tuas obliuiōi demur: ꝙ ſi preſumim⁹ nimis ꝑſumptionē charitatis pepit. Tibi certe nō erit facultas qn viſo epigrāmate nr̄o ad interiora trāſeas

inquirenda. Scio eñi ꝙ nō fruſtra ſolemus ſcribere. Sed quidē dicis magnū ē. Scio quāto labore cōcluſionē in re bohemica deduximꝰ: ſcio quot ſint aduerſantes ⁊ magni ⁊ rubri capitis. Nūc tpˢ eſt neruos intendas tuos ⁊ opam naues dū res apud te ē: cudito ferrū dū callet ⁊ nobis ꝙcelerrime ſcribito ꝗ nunꝙ in facto illo decrimus. Neſcimus an cardinalis ſcti angeli pr̄ optimꝰ ad teuenturus ſi quēadmodū papa ſibi mandauit: crederemus dignationē tuā vtilē eſſe in tanto cōuentu qđ deꝰ concedat. Rogamus te vt in cā varinieñ. eos fauores nobis ꝓbeas quos ſperamus. Nā Luko tibi notus nobis auerſat̄ et hꝫ fauorē regis polonie: Italia ſatis quieſcit. Sed metus maximus eſt ne finito menſe octobri: rex Aragonū etruriam infeſtis ſignis terra mariq; petat. Nā ⁊ claſſeꝫ habet ingentem: ⁊ Jacobum piccininum cum exercitu miſit in marchiam. Deus meliora permittat. In cauſa olonumerenſi faciemus contemplatione tui quecūq; poterimus. Tu aūt deinceps curato vt littere regie ad papā dirigende in cauſis ēpalibus ad nos tranſmittāt̄. Et ſic poterimus magis ꝓdeſſe. Nam cauſe illis cōmitti ſolent qui litteras regias pñtant. Et ita nūc factū eſt cū dñs papieñ. illas habuiſſet. Expedit igit̄ poſt hec cōſiderare qui ſint illi quibꝰ littere cōmittunt̄ afferenda. Cupimus vt nos maieſtati regie ⁊ magnifico gubernatori ſepius cōmendes. Uale optime. Ex roma die. ij. nouembris. Anno. M. cccclvij.

❡ Hortatur vt rex cōuerſetur fidens his ꝗs lōga experientia nouit. Epl'a. cccxxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Henrico ſenftleben. S. p. d. Littere tue. xxvij. ſeptēbris ſcripte hodie nobis reddite ſunt. Cognouimus rerum geſtarum apud vos ordinem. Omnia placent preterꝙ diſcordia que principes exagitat. Sed poſt bellum erit aliquando paci locus. Rouarella ſi cōmendauit amicum non miramur: ambo gallizāt: ardet homo incredibili deſiderio: vt theutonicus videatur et theutonice rector. Rex ſi ſapiat his vtet̄ cū quibus ſalis comedit modium. Cardinalē ſancti Angeli ꝓbatiſſimū patrem cupimus albaniam reuiſere ⁊ cōſulere rebus agendis: mitto ſibi litteras apl'icas ſup facto varinieñ. eccl'e in fauorē noſtrū ⁊ cōtra luthonē. curato vt ſibi ꝙcelerrime tradant̄: ne noſtri ꝓcuratores impediantur circa poſſeſſiōeꝫ ſi ꝗs pꝰ mendacia regē detineret: ſcribēdo ꝙ papa ſpem daret ꝓ Luthone. cōmendamus tibi Paulū legendorff vt iuues eū in adipiſcenda poſſeſſione decanatus golgonie maioris quā ſibi cōferri fecimus: bonus vir eſt ⁊ omni fauore dignus. Si placuiſſet tibi olomingeñ. eccl'ia: idq; tuis litteris intelleximus omiſſemus ad honorē tuū ꝓcurandū: ſed viſum eſt reuerentiā tuā non habere in ea re animū: ideo ſuperſedimus ne credentes placere diſpliceremus. Hic non ſunt noua memoratu digna niſi ꝙ Piccininus iam eſt in marchia ⁊ obſidet locū cui nomen eſt pergula Sigiſmūdi maleteſte. Prefectus vrbis egotat: ſed conualiturus credit̄. Uale optime. Ex vrbe roma die. ij. nouembris. Anno. M. cccclvij.

❡ De eodem ⁊ petit regis nuptias eſſe fauſtas. Epiſtola. cccxxvj.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johāni rhode ſecretario regio. S. p. d. Facis probe ꝙ ad nos ſepe ſcribis. Oſtēdis eñi te noſtri amicū: ⁊ voluptate nos afficis ornatiſſimo dicendi genere regiam maieſtatem nihil credimus nō iuſte nō prudenter agere Cum quia ſua natura in bonū fertur. Cum quia ſtipulatus eſt cōſiliariis optimis Cupimus eius nuptias fauſtas eſſe ⁊ orbi futuras quales ſperantur. Cōmēdaſſe rouarellam in ſuo receſſu hominem de quo ſcribis nihil miramur ambo pariſius ſtudere: ambo gallizant: ſed maior illi rectorem ſed germanie ⁊ patrē regis videri vult. Regia vero maieſtas ſi more patrio vtetur illis ſe credet quibus cū ſalis modum edidit ⁊ amicitias veteres preponet nouis. Gaudemus te conſecutū eſſe beneficiū ⁊ iam deniq; obligatum eccleſie: videbimus te ꝓculdubio magnū ſi vixerimus. Es eñi apud eū regem qui tue virtuti debita nō denegabit premia: tm̄ perge vt cepiſti ⁊ ab optimo regis latere nunꝙ diſcedito. Cui ſi nos aliquando commendaueris: facies quod de tua erga nos charitate non dubitamus. Datum die. iij. nouembris. Anno. M. cccclvij.

❡ Cōmendat ſe foueri in cauſa varinieñ. ēpatus. Epiſtola. cccxxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Nicolao liſtio. S. p. d. Credimꝰ te miro perfrui gaudio in bohemiam reuerſum. Rogamus ne duntie pragenſes memorā tibi noſtri auferant: ſed cures potius quomodo res inchoata cōcordie ſuū teneat curſum ⁊ nobis reſcribas perſepe. Cauſam quoq; varinieñ. eccleſie tanꝙ tuā tibi cōmendamus: ne q; eñi nobis ſine te frugifera erit: ſtude vt frequētius līis ex curia regis ꝓcuratores noſtri ad poſſeſſionē capiendam mihi iuuamen hēant: et confundātur tuo patrocinio qui nobis aduerſi ſunt: videbis que ſcribimꝰ ma

gnifico cancellario. Cura ita fieri, vt, cupimus ne plus apud regem videantur valere qui iuniores ſunt in eius gratia. Credimus te plane intelligere que dicimus. Noſtra italia nunc quieſcit: ſoli Ianuenſes cum rege aragonū lites habent ⁊ Sigiſmundus malateſta contra quem miſſus eſt Iacobus piccininus: ſed magnus timor eſt ne Sigiſmundus ipſe cum comite Iacobo conueniens aduerſus etruſcos noſtros incendium vertat ⁊ regia claſſis thelamonem aggrediatur. Nam id iam homines augurari videntur. Cetera apud nos quieſcunt. Uale optime ſerenitati regie ſimul ꝙ gubernatori nos aliquando cōmenda. Ex roma.

Petit creditum reſtitui. Epiſtola. cccxviij

Eneas cardinalis ſenenſis. Ulrico riedrer. S.p.d. Miramur non eſſe reuerſum eum cui mutuas dedimus pecunias cum in cauſa laurencii ab imperatoria maieſtate fuiſſet miſſus. Si quid de eo audiueris velis ꝓcurare vt nobis fiat ſatiſfactio. De tua diſpenſatione faciemus cum dn̄o correctore q̄ntum erit nobis poſſibile: quia cognoſcimus nos eſſe obligatos in oibus morem gerere volūtati tue q̄ntum facultas adeſt. Fuiſſet tamen neceſſe vt alias cum de prioribus diſpenſationibus noticiā nō habeamus. In cauſa varmien. credimus iam te expediuiſſe nunciū noſtrū: ſi quid fiendū deinceps eſt cauſam illam amicicie tue cōmēdamus. Gaudemus reuerendū patrem dn̄m gurceū. libertati reſtitutū eſſe. Sed dolemus graui cum pecunia mulctatum: ſue ſapientie fuit equo animo tolerare huius mundi cōſuetudinē in quo nihil eſt certi. Cupimus tandē pacem eſſe inter ceſarem ⁊ regē quam deus ipſe largiatˀ. Nos hic alia nō habemus noua: niſi ꝙ rex aragonū comitē. Iacobū piccininū cōtra ſigiſmūdū maleteſtā miſit: ſed multorꝫ opinio eſt illos duos duces inter ſe cōcordiā habituros: iūctis viribus cōtra ſenam ituros. Neſcimus de futuris iudicare. Claſſis magna regis: triremū nauigat equor: ⁊ dum ianuēſibus minatur: ianuen. ⁊ florentinos ſimul territat: reliqua oia quieſcūt. Hec imperatorie maieſtati ſignificare poteris noſq; ſibi cōmēdare ad cuius ſemper mādata paratū. Datum rome die. ij. nouembris. M.cccclvij.

Creditum repetit vt fideiuſſoria liberetur. Epiſtola. cccxix.

Eneas cardinalis ſenen̄. Iohāni hinderbach. S.p.d. Accepimˀ litteras tuas que nobis gratiſſime fuerūt. Congaudemus tibi bene ſuccedere vtinā ⁊ pacem in cōi haberes. Expectamus fratrē tuum vt quācito redeat ⁊ Ambroſio ſatiſfaciat: qui nos ſepe in cauſa pecuniaria moleſtat. Expectamus tandem aliq̄d grati audire. Cōmendamus tibi eccleſias noſtras in gretz: ⁊ hirnynge vt tuo fauore iuuētur et nobis deniq; vtiles eſſe poſſint. Similiter ⁊ Iacobū noſtrū ſucher tibi cōmendamus in agendis ſuis. Cupimus vt nobis ſepe ſcribas ⁊ nos imperatorie maieſtati cōmendes. In prepoſitura tua vſq; modo nihil ſentimus aduerſi: ſi quid ſenſerimus erit nobis amici cura: vt dicitur. Alia nō occurrunt. Uale optime. Ex roma die. ij. nouembris. M.cccclvij.

Cōgaudet redempto ex vinculis ⁊ ſe totum pollicetur. Epiſtola. cccxx.

Eneas cardinalis ſenen̄. Ulrico ep̄o gurceū. S.p.d. Quāuis permoleſtū nobis eſt ꝙ audiuimus de magna pecunia tibi impoſita: gaudemus tamen ꝙ carcerē euaſiſti ⁊ tandē libertas parta eſt. Si qua ſunt que tu cauſa facere poſſumˀ habes nos in omne deſideriū tuum ⁊ pronos ⁊ volūtarios: ⁊ illi ſumus in amicitia qui ſemper fuimus. Rogamus vt equo animo feras fortune nouercātis impetū: q: hic eſt mundi curſus: ⁊ is recte vtitˀ eo q̇ minus mouetˀ aduerſis. Uale optime. Ex ro. vt ſup.

Pollicetur promotionem. Epiſtola. cccxxi.

Eneas cardinalis ſenen̄. Iohanni ꝓnibili. S.p.d. Iocunda ſunt nobis oia ſcripta tua quibus germanica negocia patefacis: q̄uis non ea ſint que vellemus. Deus aliquādo finē imponat diutine calamitati ⁊ cōſanguineos reges nō ſinet inter ſe odijs amplioribˀ deflagrare. Italia noſtra nō minus q̄ germania diſcors eſt: vbi ſemper aut viget bellum: aut belli metus inſtat. De beneficijs poſtulati olomunzen̄. non videmus quid ꝓ te fieri poſſet cum poſtulato reſeruata periātur ob eccleſie tenuitatē. Curauimus cōferri tibi iampridem canonicatū vratiſlauien. quod tibi Uenceſlaus expoſuiſſe debuit. Si varinien̄. cōſequimur eccleſiā erimus tui in primis memores ⁊ dices nos te ꝓculdubio amauiſſe. Uale ⁊ ſereniſſime imperatrici cōmēdatos nos facito. Datum rome die. ij. nouembris.

Excuſat ſe de geſtis contra varidien̄. Epiſtola. cccxxij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johanni troſter. S.p.d. Scripſimus tibi per Nicolaum crucul quid fecerimus in re varadieñ. patris optimi Reſpondiſti nobis oĩa bene ſe habuiſſe: fuit nobis id gratũ Sed accepimus poſtea rouarellam verbis ſuis oĩa in honorem alterius trãſtuliſſe que noſipſi feceramus ⁊ pompoſum illũ ventoſuꝫ ac fumo plenũ: quem optime noſti omniũ rerum auctorẽ dixiſſe: credimus patrem illum ſapientẽ nõ plus credere ꝙ neceſſe ſit ⁊ optime noſſeq́ʒ ſit natura gallorꝫ quos neceſſe eſt cacumina petere: vt inde clamantes melius audiãtur. Sed iſta quorſum velint: prorumpant: dilabãturq́ʒ. Nos quod fuimus id erimus erga varadieñ. Tu cura vt valeas ⁊ nobis ꝙ̃ſepiſſime ſcribas: cuius litteras ſcimus veraces eſſe. Datum rome eodem die quo ſuperiores.

¶ Commiſeretur ⁊ compatitur merenti ſuper morte amici. Epiſtola. cccxxiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Andree vicecomiti. S.p.d. Accepimus hodie litteras tuas antea vero nullas. Obitum reuerendi patris epiſcopi nouarieñ, vna tecum deploramus: ⁊ deus illi miſertus ſit ⁊ locum pacis dederit. Vellemus audire de te meliora ⁊ omnia tibi ad votum ſuccedere. Nam de loco fratris amamus: cuius nobis amicitia quondã dulciſſima fuit: ⁊ nunc gratiſſima recordatio. Miramur magnificum ſcaramuã nõ te fraternis oculis intueri. Scribimus ſibi ꝓ virili noſtra: hortabimur ne carnẽ ſuam deſerat. Laudamus magnificũ Alexãdrum qui tibi nõ deeſt ⁊ nomini ſuo ſatiſfacit cuius eſt eſſe liberalem. Nos ſi quãdo pinguior fortuna reſpexerit: nõ dabimus obliuioni Andream noſtrũ cui et ꝓ ſua virtute tenemur. Et quia ex illa domo natus eſt cui debemus omnia pro beneficijs que inde accepimus. Vale.

¶ Diſpenſationem ſuper bigamia obtinere non potuit. Epiſtola. cccxxiiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni de liſura. S.p. dicit. Non potuimus diſpenſationem pro amico obtinere ſuper bigamia. Difficileʒ hanc rem ſummus pontifex arbitratus eſt: pro eo quia contra concordata vetari videbatur. Fecimus verbum domino noſtro: mandauit ſua ſanctitas vt vocato iudice cauſe preciperemus ne vlterius ꝓcederetur. Judex erat Bernardus de buſco queʒ noſtri vocauimus eum ⁊ voluntatẽ ſummi põtificis notam ſibi fecimus. Js pariturũ ſe ait: vbi ꝯſtituerit illum contra concordata vetari: ⁊ id nunc diſcutitur. Quantũ noſtre facultatis erit nõ violabitur concordia nationis pro cuius honore ſemper pugnabimus. Per vigandum ſecretariũ maguntini miſimus tibi alphabetũ ⁊ nunc duplicamus ſi forſitan illud nõ recepiſti: poteris ſcribere mentis tue conceptum: ⁊ conſulere eccleſie neceſſitati. Notum eſt nobis acumen ingenij tui multũq́ʒ tuo iudicio deferimus. Labore tuo noſtroq́ʒ quietã conſecuta eſt eccleſia noſtris diebus apud germanos. Faxit deus ne lacerari videamus quod aliquãdo reſarciuimus. Multa rumor affert ⁊ germanos fieri gallos imitatione contendit. Nobis illa via ſalubrior eſſe videtur qua patres noſtri ambulauere. Si noua rentabũtur itinera nouaq́ʒ pericula inuenientur. Nec facile ſua in dyoceſi quiſq́ʒ pontifex papatum habebit: ⁊ ſunt qui querunt ⁊ eius rei cauſa nigrum in candida vertunt Sed tu bene vale. Audies vocationem oratoris principum que hic facta eſt. Vtinam ea aliquid boni pariat. Datum rome. iij. die nouembris.

¶ Pollicetur ſe germanie proficere. Epiſtola. cccxxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni tolner. Accepimus litteras tuas pro quibus gratias tibi agimus qui noſtris in rebus fideli ſolicitudine vteris: grauamus te ſed nõ poteſt fieri quin amicorꝫ vtamur opera. Et nos aliquando ſi deus dabit aliquid pro te faciemus. Expectamus Cyriacum qui veniet in facto prepoſiture et ꝙtum in nobis erit cõcordabimus cum decano: quia poſtꝙ̃ ꝓmiſſum eſt nolumus retrocedere. De prebenda Vormaſcienſi ſcripſimus vt Petro morẽ gereres: habita aliqua recompenſa: neſcimus quid ille fecerit tecum. Jdem quoq́ʒ de prebẽda collegiata ſentire cupimus quomodo ſe habuerit ille cui promiſimus cedere. Quod nouiſſime accepta ſit alia prebenda nomine noſtro non placet. Volumus eſſe in pace cum iſtis paruis beneficijs: nec intendimus ſi poſſumus cuipiam eſſe moleſti: beneficio quoq́ʒ contra concordata nolumus acceptare: id eſt monaſteria: et vtinam poſſemus facere etiam ſine prepoſitura: quia nolemus illi nationi quouiſmodo diſplicere: ſed neceſſitas vrget ſi ſtatum tenere debemus conuenientẽ: ⁊ reputamus nos eſſe germanos qui tanto tempore illi nationi ſeruiuimus. Quod ſi natio illa nos prorſus excludere vult: equo feremus animo: nec minimũ beneficium amplius in illa queremus. Quod de benignitate illorum prelatorꝫ non arbitramur eſſe. Vale ex roma die. iiij. nouembris.

¶ Magnifacit xenia ex amore mittentis ⁊ mallet
facto ꝙ̄ verbo gratus eſſe. Epiſtola.ccccxxxvj.

ENeas cardinalis ſenēſis. Ludouico beatoꝝ quattuoꝛ coꝛonatoꝝ cardinali legato
bononiēſi. S.p.d. Et oliuas ⁊ tubera quibus me honoꝛare voluiſti cupidiſſime ac
cepi:tum ꝙ hoc genus alimēti hic rarum ⁊ preccioſum eſt Tum ꝙ id genus alimē
ti ex amantiſſimo ⁊ mihi precipuo ⁊ benefactoꝛi ſingulari venerit. A quo queccūꝗ
venerint non poſſunt mihi non eſſe gratiſſima:⁊ xenia quidem tanto acceptioꝛa
ſunt quanto is qui mittit amantioꝛ eſt. Qua ratione non potuiſſent munera tua
apud me eē iocūdioꝛa ꝙ̄ ſunt:qm̄ ⁊ me amari a dignatione tua nō vulgariter ſum
expertus:⁊ ego tue reuerendiſſime paternitati tanꝙ̄ patri optimo ⁊ dn̄o benigniſſimo ſum affe
ctus. Vellē aūt ea in me facultas eēt qua poſſem me gratū oſtendere nō verbo ſed facto. Scio tn̄
prudentiā ⁊ manſuetudinē tuā ex me nihil amplius expectare ꝙ̄ poſſum:⁊ ī redditionem bn̄ficioꝝ
animi tantū inſpicere ꝓ̄ptitudinē. Sed ne multis dignationē tuā moꝛer quod ſemel dictum eſt
id nunꝙ̄ indicium erit. Noſti q̄ fuerunt inter nos verba dum ageretur de me ad cardinalatū ꝓmo
tione:nunꝙ̄ ex animo meo illa cadent:nec vnꝙ̄ id cōmittam vt tanti beneficij īmemoꝛ dici poſſim.
Quod ſi nō ſcribo ad tuam benignitatē nō miroꝛ eſt mea deuotio nec minus amo. Id tua reuerē
diſſima paternitas expietur ſi qua in re mihi poſſibili mea opa vti dignabit̄. Nec plura mō. Da
tum rome.die.viij.martij. Anno. M.cccclvij.

¶ Excuſat ꝙ contra commendatum ſententiam protulit,
iuſticia exigente, Epiſtola.ccccxxxvij.

ENeas cardinalis ſeneſ. Latino cardinali Urſino. S.p.d. Reddite fuerunt no
bis lr̄e tue quibus Bundiſſalui familiaris tui cāꝫ cōmēdas. Legi tua ſcripta nō
ſine iocunditate cū plena eſſent charitatis ⁊ beniuolentie. Illud aūt moleſtuꝫ
fuit ꝙ deſiderio tuo moꝛē gerere nō potui. Nā iudex in cauſa conſtitutus ſolum
verū ſequi debui:neꝗ fas fuit ad dexterā vel ad ſiniſtrā declinare:quoad tamē
licuit ꝑtem familiaris tui iuuare nō deſtiti. Acceſſiui ad diſcuſſionem negocij
tres ex rota viros ꝓ̄ſtabiles quos ꝑtes ipſe delegerūt:cū his fuit ⁊ auditoꝛ me⁹
⁊ Iohānes de ceſarinis non indoctus legū interpres:viderūt hi regiſtra:⁊ pluribus inter ſe dieb⁹
de meritis cauſe conſultarunt. Poſtea coꝛā cōſtituti retulerunt familiari tuo haud quoꝗ ius com
petere. Idꝗ preter vnū oēs affirmauere. Volui ⁊ ipſe cognoſcere cām ne lippis oculis iudicarem.
Neꝗ his contentus ſeoꝛſum aduocaui aliq̄s iuriſconſultos ⁊ deniꝗ nemo fuit q̄ Bundiſſalui par
tes tuendas diceret. Eapropter interpellatos ꝑ ſn̄ia feci quod iudicis fuit. Si tua reuerēdiſſima
paternitas iudex fuiſſet: haud aliter ſeſe habuiſſet ꝙ̄ ego. Unum quod potui non obmiſi. Induci
aūt partē aduerſam ad expenſaꝝ dimiſſionē: ſi familiaris tuus nō appellauerit. Hec acta ſunt ꝑ
me in cauſa Būdiſſalui. Doleo nō fuiſſe ius ꝓ eo:ſecutus ſum iudicia collectoꝝ auditoꝝ. Scio dig
nationē tuā nō plus ex me velle ꝙ̄ ferat honeſtas. De reliquis q̄ apud nos agunt̄ nō ſcribo pater
nitati tue:qꝛ nihil hic fit qđ te fugiat. De germāia credo audiuiſti Mathiā vaynode filiū in regeꝫ
electū hungarie annis.xviij.natū q̄uis in bohemia eēt captiuus:ſed quinquaginta milib⁹ aureis
redimit̄. Bohemie regnū adhuc pendet ⁊ ſtatus auſtrie ad bohemiā aſpirat. Simulac dux ſaxōie
Wilhelmus:⁊ gubernatoꝛ regni Bergius diſpoſitus raſcie moꝛtuus eſt. Cardinalis auinioneſ. re
uerſurus breui creditur. Utinā idē facere cū tuo honoꝛe ⁊ cōmodo tuipſe poſſes. Ex roma die.ix.
Martij. Anno. M.cccclvij.

¶ De moꝛte diui Ladiſlai. Epiſtola.ccccxxxviij.

ENeas cardinalis ſeneſ. Iohanni roet. S.p.d. Calamitatem illā lugubrē deploꝛā
dāmꝗ regis Ladiſlai moꝛtē: alioꝛum officio tue dignationi innotuiſſe autumno
Ob quā rē ꝑ tua erga ipm̄ deuotione iam plene inueterata: incredibili te doloꝛe
affectū eſſe certū ſcio. Nunc aūt e praga ad quam infauſto totius oꝛbis auſpicio
cū regia celſitudine conceſſi Viennā remigraſſem putaui mihi de hac re ad te a
liquid ſcribendū eē. conantem tn̄ id facere ſuſpiria lachꝛyme ⁊ ſingultus ita ipe
diūt:vbi mihi ex ea moꝛte cōceptus doloꝛ nō modo renouari:ſed augeri videtur
Quid aūt potiſſimū in hac duplica clade explicē neſcio. Magna eſt varietas ſermonū q̄ genere
moꝛtis fatū obierit. Ego vero etſi ſcio nemini ꝓſus me cedere opoꝛtere beatitudine noticie hu
iuſce rei:qui ꝙ̄creberrime apud regem etiā egrotantē ſim verſatus: tamen ſilendum potius eſſe
dico hoc tēpoꝛe ꝙ̄ loquendum;ſciam rem illam indico magis clareſcere. An adoleſcentem regeꝫ

robuſtiſſimū nullū proſus vel doloris iudiciū ſentientē:cū quo die lune pretereunte morte: vſq; ad noctis horam tertia ſumma poſtrema ꝛ facili leticia fui.xxvij. horarū interuallo aliqđ genus mortis naturalis proſternere potuiſſet ante quem vel minimus quiſq; ex eius familia neq; poſt eum vllus:etiam eorum qui ei egrotanti quotidie aſtitimus:aut aliorum quiſpiam minime ſortis hoc genere mortis interijt.Sed reprimā ego me:ne dolori nimiū indulgere videar. Scio procopium ꝛ Nicolaum tuum aliter ad te ſcripſiſſe quibus certe nihil cedo huius rei noticia. Nam neuter eorum regem egrotantē alias vidit.Et vt quiſq; optime de bohemis ſentit: ita hanc rem maxime diſſimulat.De hoc ſatis ego hic ago dies admodū moleſtos:ita ꝛ legati illi qui oēm franciaȝ petierunt pro regio thalamo.Legati illi qui infelici omine franciam petierūt pro regio thalamo ad nuptias ſepulchrum cōperirent.O inanes noſtras cogitationes. O caducam fallacemq; ſpeȝ ex tanto ꝛ tammagnifico nuptiarum apparatu ꝛ ſplendore:tāincredibilem merorem ſubito interuenire poſſe quis credere quiuiſſet.Sed illam cladem qua totus orbis perculſus eſt in ſalutem mutare nequiuimus.Et tantum de publico detrimento.De priuatis rebus nihil eſt quod magno opere tue pietati ſcribere queam. Ea que mihi nunc ſcribis de electo olomuneñ.curare vt mihi mos geratur:magna voluptate percepi.Deus faxit vt ſedulitas tua voto potiatur.Dux Albertus hic agit expectās portionem hereditatis ex regia morte ad ſe deuolute:ſatis modeſtus eſt in petitione ſua q̄tum ad ſe pertinet.Ceſar in noua ciuitate expectatur.Poſt hec de ipſis cōponendis cardinalis ſancti angeli aget ꝛ meditabitur. Cū Sigiſmundus dux in itinere eſſe dicitur:ego rationibus meis ita perſpiciam: vt regia morte non omnino attenuatus aut fractus videaris.Que dum confero non patiar id tuam dignationem diu latere quā immortalis deus diutiſſime incolumen conſeruare dignetur:in quam etiam ſpes mea nititur. Ego ad eccleſiam meam me recipiaȝ donec turbationum auſtralium euentum ſerenitas illuxerit. Ego quoq; emergam. Uiēne die.xx. Decembris.Anno.M.cccclvij.

¶ Hortatur circa plura de diligētia ꝛ ſollicitudine. Epiſtola.cccxxix.

Eneas cardinalis ſeneñ. Henrico ſenftleben.S.p.d.Gratiſſime fuerūt nobis littere tue quibus regiū in bohemia tranſitū ſignificaſti ꝛ nuptias excellentes in pragam futuras. Retulimus ſingula ſanctiſſimo dño qui mox litteras ſcribi iuſſit ad cardinalem ſancti angeli legatum mandans ei vt veſtigio hungaria poſt habita ad regiā maieſtatem ſe conferat eius nuptias honoratur. Mittimus tibi lr̄as ipas ſiue breuia ſunt rogāts ne graueris q̄tocitius ea ſibi trāſmittere:q: pondus hñt in ſe nō modicū. de Roā noſtro fecimus verbū aplice pietati:negat ipe dñs nr̄ decimaȝ aliq̄s bullas illi cōceſſaſ eſſe.Laurētio rouarelle hñ a te cōſilia ꝛ auxilia preſtita ſunt:eu charitati tue magis magiſq; cōmendamus.Rē vratiſlauieñ.epi oportune abſoluimus ſicut ex Uēceſlao cognoſces:reſtat epm ipm nobis in agēdis noſtri fauorabilem fore. Audies ex Bartholomeo canonico noſtro q̄d actum ſit in eccl'ia varmieñ. Rem totā ſuis cōmiſimus humeris vt ab eo finis habeaf qui dedit initiū. Gaudemus te de reditu cogitare.Sed prius cupimus negociū noſtrū epatus abſolui q̄ redeas:quod facile fiet ſi quem admodū fama eſt rex polonie ad pragam ſe contulit.Cura inter cetera vt ea obligatio habeaf in qua magnus magiſter pruſcie anteceſſori nr̄o in q̄nq; milibus florenoȝ quos mutuo receperat ſe obnoxium fecit quēadmodum Bartholomeus prefatus plene inſtructus eſt. Noua alia hic non ſunt niſi q̄ inter vrſinos ꝛ comitē Euerſum heri treuge vſq; ad annū pmanſure inducte fuerunt ꝛ abvtraq; parte recepte quod ſaluberrimū ꝛ rebus agendis apprime cōducit.Inter regem aragonū ꝛ Sigiſmundū maleteſtam cōcordia tractaf:que ſi quereret vt ſpes eſt res italicas admodum quietabit. Uale. Ex roma die prima octobris.

¶ Ammonet pmotionem regis ſponſi exigere ad regem polonie vt epiſcopatum variñieñ.conſequatur. Epiſtola.cccxl.

Eneas cardinalis ſeneñ.Nicolao liſcio.S.p.d.Iucūde fuerūt nobis lr̄e tue q̄bus regiam maieſtatem in bohemiam trāſituram eſſe cognouimus preclaras ibi nuptias peracturam.Utinā omnia piiſſimo illi ꝛ ſereniſſimo regi ex ſententia cedant.Credimus cōueniente ſecū potentiſſimo rege polonie ꝛ aduenietibus principibus vt fama eſt cōpluribus:in eo conuentu aliquid tractari debere quod religioni xp̄iane ſaluberrimū fiat.Legatus aplicus ſicut ſibi mandatū eſt ad vos ſi conualebit preſus ſe conferet: quo cū ſapienter erit de re tibi nota tractandū.nā et nō oīa que alijs placet. Rogamus rem noſtri epatus varinieñ.ſi rex polonie affuerit curandaȝ ſuſcipias:nam verbo vno ſublimitas noſtri regis eam abſoluet. Stude vt magnificus cancellari9 hoc ipſum cordi habeat:nihil eſt enim quod dubitemus fieri non poſſe: in quo ſua magnificentia

nervos intendit ſuos. Commenda nos ꝓbitati ſue: eiuſqꝫ bone valitudini conſule. Nam eius ſani
tas ⁊ noſtra ⁊ multoꝝ ꝓſperitas eſt. Commenda nos etiā veteribus amicis: ⁊ ꝑſertim Uaridicē
ſi affuerit gubernatori: dn̄is de roſenberg: ⁊ dn̄is de cleua: ſimiliterqꝫ ſelenchoni ⁊ aliis illius re
gni ꝓceribus: quoꝝ cōmoditatibus ſemꝑ ſtudere promi erimus volūtarii. Bellum qđ in foribus
vrbis accuſabas tandiu māſiſſe: heri ꝑ inducias annales ſublatū eſt: interea pax integra cōponeť.
Turbide fuerunt res noſtre hactenus nunc ſereneſcunt ⁊ vie ſecure fiunt. Jacobus piccininꝰ in
marchiā petit tranſitū Sigiſmundo malateſta illaturus bellū. Sed hoc quoqꝫ incendiū extin
guere annititť pontifex maximus: qđ ſi ꝓ ſpe fecerit tota ferme italia conquieſcet: ⁊ ad tutandū
contra thurcoꝝ ꝑfidiam verā xp̄i religionē liberius intendere poterit. Hec Procopio ⁊ cardina
li ſi aſſit, cōmunicata eſſe cupimus. Tu vale ꝓ tua cōſuetudine noſtri memor. Ex vrbe tertio ka
lendas octobris.

¶ Indignatur papa epiſcopo herbipolen̄. propter pecuniam ſublatam: et
Heſter iniuriatum. Epiſtola. cccxli.

Calixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Theodorico archiepiſcopo maguntino.
S. ⁊ a. b. Ex litteris tuis quas in fauorem venerabilis fratris noſtri Johānis epi
ſcopi herbipolen̄. nuper ad nos miſiſti. Plane percepimus fraternitatem tuam d
geſtis ipſius epiſcopi aliter inſtructā eſſe q̄ veritas ipſa requirit. Nāqꝫ enim ſua
moderationis integritas tam efficaces apud nos preces pro eo porrexiſſet: ſi fa
cta ipſius aperta tibi cognitaqꝫ fuiſſent. Jn toleranda namqꝫ ⁊ deteſtanda pro
ſus eſt eius preſumptio: qui pecunias auctoritate apoſtolica collectas: ⁊ apud fideles manus re
conditas: auctoritate propria violenter eripere: ⁊ in vſus ſuos conuertere nō erubuit. Et cum no
ſtro nomine ad reſtitutionē ipſarum pecuniarum requireť: nō ſolum mandata noſtra contēpſit:
ſed in nos quoqꝫ ꝓbra iacere ⁊ maledicta conferre nō dubitauit. Nunciis quoqꝫ noſtris quos ho
norare tenebať minas inferēs eos ex territorio ſuo nō tā recedere q̄ fugere cōpulit: cū noſtra
⁊ aplice ſedis iura requirerēt. Nec eſt cur ſub colore chariſſimi in xp̄o filii noſtri regis cypri illu
ſtris excuſationē ꝓtendat: tanq̄ ad illum ex ordinatiōe noſtri ꝑdeceſſoris dicte pecunie ꝑtineāt.
Scimus eñ abunde q̄d cū ipſo rege ſit agendū: nec quiſq̄ eſt tam pax habēs ingenii q̄ romanū
pontificē de talibus pecuniis liberā habere diſpoſitionē ignoret: q̄ cū ita ſint: tolerauimus tñ iā
ſeptē menſibꝰ ep̄i ꝯtumaciā ⁊ rebellionem: expectantes nō ſine manſuetudine ſi forſitan ad cor re
uerſus cū debita humilitate errorē ſuū recognoſcens oportune ſatiſfaceret: ſed q̄to mitius ſecū
agimus: tanto duriorē eius cōtumaciam experimur. Miraremur certe ſi quiſq̄ alius ep̄s commo
do erga nos ſe haberet. Sꝫ multomagis in iſto miramur quē noſipſi ꝓmouimus. Et niſi fallimur
primus ep̄s eſt quē nos in pōtificatu noſtro ꝓnunciauerimus. Dolemus tales eſſe ꝑmitias nr̄as
⁊ eum potiſſime nobis infeſtū eſſe quē noſtri honoris ꝑceteris cupidiſſimū eſſe decebat. Omitti
mus iuramētum ab eo nobis ꝑſtitum ⁊ verba que ſui ꝓcuratores nobis de eo fecerunt: cū preſu
latum cōmiſimus: longe aliter ſeſe habet q̄ vt putauimus vel nobis de ipſo ꝑſuaſum fuit. Uerum
q̄uis ꝓ tāta ⁊ tam notoria dicti ep̄i rebellione merito ad vlteriora ꝓcedere: ⁊ conuenientis ani
maduerſionis in eum cenſurā extendere deberemus: vt tñ precibus tuis q̄tum cū deo poſſumus
deferamus: ⁊ q̄to maior eſt dicti ep̄i contumacia: tanto clementia noſtra lucidius oſtendať: man
dauimꝰ in cauſa ipſa ſic pedetentim ꝓcedi vt poſſet interim ſi velit tua fraternitas dictum ep̄m
ad debitam ſatiſfactionē inducere. Jpſe vero ſeſe corrigens cū camera noſtra ſicut tenetur con
cordare. Quod autem cauſam aliam dilectū filium Johānem heſerler: ⁊ liberos eius concernen
tem ad partes alemanie remitti petis: nō eſt q̄ tuo deſiderio cōcedere valeamus. Noſti eñ vt
arbitramur q̄ dure quanqꝫ acerbe ſeuitū eſſe dicitur ꝑ dictum epiſcopū in ſcultetum vxorem ⁊ li
beros: quos poſtq̄ diris carceribus mancipauit: ⁊ aliquādiu grauioribus afflixit moleſtiis: vix tā
dem cū ꝓmiſſione vt ad mandatū ſuum redirent extra territoriū ſuū dimiſit: bonis oībus excuſ
ſos pauperes ⁊ miſeros: nulloqꝫ niſi amicoꝝ leuamine ſuſtentādos: q̄bus q̄ difficile ſit in partibꝰ
illis cum tali ep̄o iudicialiter contēdere nō ignoras: ſed agitur cauſa ipſa corā iudicibus rote no
ſtre inter graues ⁊ optimos iuris interpretes: qui tam pauperi q̄ diuiti iuſticiā miniſtrare ꝯſue
uerunt: apud quos nō potentia vel gratia: ſed ſola veritas valet. Si iuſta eſt ep̄i cauſa poterit ꝑ
ꝓcuratorem idoneū ſe defendere: ſi minus tolerandū erit iudicium qđ rite proculdubio in hoc ne
gocio ſtatuetur. Nos aūt fraternitatē tuam exhortamur: vt ꝑmiſſis cōſideratis ipſi ep̄o ea ſua
deas: que ſibi ad ſalutem ⁊ honorē cedant: nec velis eius opa qualiacunqꝫ ſint ita tueri vt illi ma
gis erranti q̄ nobis ⁊ apoſtolice ſedi recta monenti fauere videaris. Datum rome die. xv. octo
bris. M. cccclvii. Dictata ꝑ Eneam.

¶ Littere credentiarum. Epiſtola. cccxlii.

ENeas cardinalis ſenenſis. Jodoco electo Uratiſlavieñ.. S.p.d. Commiſimu
liqua paternitati tue referenda noſtro noie Bartholomeo canonico eccleſie
ſtre varinieñ. ſup rebus eccl'iam ipſam ⁊ anteceſſoris noſtri bona cõcernẽti
Rogamus igitur vt ſibi in his que noſtro noie dixerit plenã credentie ſidẽ:
agendis oportunum ſauorem pſtare velis: ſicut de tua erga nos ſingulari ch
tate plene confidimus. Nos ad beneplacita tua omni tpe parati ⁊ volũtarij
mus. Ex roma die .xv. octobris.

¶ Laudat diligentiam legati ⁊ mandat concordiam inter imparorem ⁊ r gem hungarie conari. Epiſtola. ccclij.

CAlixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Dilecto filio Johanni cardinali ſan
angeli apoſtolice ſedis legato. Salutẽ ⁊ apoſtolicam benedictionẽ. Ex litter
tuis diaci .xxij. iulij datis intelleximus te in partibus illis moraturum p aliquo
tempus: vt quid thurci agant quidue parent facilius intelligas: ac nobis ⁊ fili
chariſſimo noſtro regi hungarie q̃ celerrime ſignifices. Intelleximus ⁊ ante
que geſſeris in regno boſne. Laudamus opera tua ⁊ omnia per te geſta pruden
ter ⁊ accurate recognoſcimus. Commendamus quoq circumſpectionẽ tuã ⁊ animi conſtantiam
ac bonitatem que dum xpi dei noſtri negociũ agit: nec labore frangit: nec timore deijcit: neq pe
riculo vllo a ſancto pposito detinetur. Multa tibi debet apoſtolica ſedes: ⁊ quidem pro ſingulari
virtute tua: proq grauibus laboribus quos ppeſſus es ſcimus nos plurimũ tibi obligatos: cona
bimurq vita comite p tuis meritis pſonam tuã honorare: nũc tñ neceſſe eſt vt pſeueres in ſan
cto ope ⁊ pſonamq tuã a labore cepto nõ retrahas: ſʒ p tua excellẽti prudẽtia in his cõtinues q̃
ſalus eccl'ie ex te depoſcit. Cumq ad res fidei ꝯ thurcos pſpecte dirigendas maxime neceſſarii
ſit: vt chariſſimi in xpo filij noſtri Frederici impatoris romanoꝝ: ⁊ Ladiſlai hũgarie: atq bohe
mie regis inter ſe cõciliati in thurcos arma cõuertant: ſitq modo quedã dieta inter eos indicta
ad pacẽ tractandã: in qua dilectus fili9 nobilis vir Ludouicus bauarie dux tanq̃ mediator futur9
aſſeritur: vtile nobis videt ⁊ quodãmodo neceſſariũ vt ⁊ tu q̃ʒ eo te conferas in tam ſancto ope
noſtro noie tuas ptes adhibiturus. Eapropter mãdamus tibi vt niſi alia cauſa magis neceſſaria
in hungaria te retineat ad impatorem ⁊ regẽ pfatos greſſus tuos q̃totius dirigas: eos ad pacẽ
ducere coneris: ⁊ oia facias que tibi videbunt ad reconciliationẽ ipſoꝝ principum neceſſaria. Et
eñi videt rebus agendis oino cõducere q tu dictos pncipes adeas ſiue p ipſum ducẽ ante tuum
aduentũ pax concludat ſiue nõ. Namq ſi pacẽ factã inueneris q deus p ſua miſericordia largia
tur: habebis expeditã viam qua pncipes ipſos ad ducendũ contra thurcos exercitũ efficaciter i
uitare poſſis: ⁊ alia multa ſunt in germania gerenda que tuam pſentiam expoſcũt. Sin vero qḋ
abſit cõcordiam nõdum factã inueneris: laborandũ tibi erit totis viribus vt eam pficere poſſis
Niſi eñi principes ipſi depoſitis inter ſe diſcordijs ad cõmune bonũ vnanimes ſiãt: nõ videmus
quid p hungariam cõtra thurcos patrari poſſit laude dignũ aut exiſtimatione. Uerum qui ſepe
occurrunt quibus pſonaliter adeſſe nõ vales: ⁊ tñ tuam diligentiã expoſcunt: miſimus ad te dile
ctum filium Laurẽtium rouarellam ſacre theologie pfeſſorem ⁊ ſubdiaconũ noſtrum quẽ mitte
re poſſis ad ea loca que tuipſe adire nõ vales. Is eñi ſicut in mandatis a nobis habet qui: quid
iuſſeris exequetur: ⁊ ad tua voluntate nullaten9 deuiabit. Inſuper vt intelligas que nunc in par
tibus rheni per electores imperij tractantur: facimus tibi copiam litterarum noſtraꝝ quas im
peratori trãſmittimus: vt ſm ſcripta noſtra ⁊ tuam ſingularẽ prudẽtiam eo te melius gerere va
leas: quo fueris de ſingulis occurrẽtibus plenius informatus. Datum rome die .xvi. octobris. M.
cccclvij. Dictamen per Enee.

¶ De liberatione habita reſpondere pollicetur. Epiſtola. cccliiij.

CAlixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum de. Chariſſimo in xpo filio noſtro Karolo re
gi francorum illuſtri. Salu. ⁊ a. b. Audiuimus ea que dilectus filius Nicolaus par
ui ſecretarius tuus ex parte tua ſerioſe nobis expoſuit: ſuper nonnullis negocijs
venerabilem fratrem noſtrum Guilhelmum epiſcopum ratineñ ⁊ quendam Jo
hannem de albieſt militem nouatieñ. diocecis: ac nonnullos officiales tuos con
cernentibus. Intelleximuſq plane deſideriũ tuum eo intendere vt prefat9 miles
ſimulq dicti officiales tui a nõnullis excõmunicatõis ⁊ alijs cenſuris eccl'aſticis per dilectum fi
lium Johannem tinctoris cauſarum ſacri palatij noſtri auditorẽ ⁊ capellanũ noſtrũ: ad inſtantiã
dicti epiſcopi fulminatis abſoluantur ⁊ nihilominus aduerſum dictum epum cauſa cõmittat ſup
nõnullis exceſſibus: que ab eo ſiue eius pcuratore in pſonis executorum quarundã litteraꝝ no
ſtrarum ad petitionẽ tuã venerabili fratri noſtro archiepiſcopo turoneñ. directarũ cõmiſſi per

petrati dicuntur:voluimus pro noſtra informatione etiam ipſius epiſcopi procuratores quid dicerent intelligere:⁊ conſideratis omnibus hincinde relatis: quauis cauſa nobis perplexa videbatur ac difficilis:ſerenitati tamen tue que de nobis ⁊ apoſtolica ſede plurimū merita eſt complacendū duximus quemadmodum ſecretario tuo prefato plene reſpondimus.Datum rome.iiij.kalendas decembris.Anno.M.cccclvij.Dictamen Enee.

¶ Hortatur rationibus notabilibus ad concordiam cū imperatore:⁊ excuſat ſe de rumoribus aggrauationis germanice nationis. Epiſtola.cclv.

Calixtus ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei.Chariſſimo in xp̄o filio Ladiſlao regi hungarie illuſtri. Salutem ⁊ apoſtolicā benedictionē. Intelleximus nō ſine graui diſplicētia mentis noſtre ⁊ amaritudine cordis:ꝙ adhuc inter chariſſimū in xp̄o filiū noſtrū Fredericum romanoꝝ imperatorem auguſtum ⁊ tuā ſerenitatem nō ſolum diſcordia ſed apertum bellum perduret:⁊ hincinde ſubditi veſtri vexantur.Que res tanta moleſtior nobis eſt q̄to maius exinde xp̄iane reipublice detrimentum reſultat. Eſt profecto res deteſtabilis ꝙ vos qui vna ex familia nati eſtis ꝓximi ſanguine:fratreſq; patrueles:tantis adinuicem odijs feruetis vt etiā armis decertetis. Dolendum eſt ꝙ opulentā ⁊ nobilē patriam veſtram nūc ferro nūc igne diſſenſio veſtra deuaſtat:⁊ illas vires inter vos conſumitis quas deberetis in hoſtes fidei pro tutela xp̄iane religionis effundere.⁊ quauis imperatori prefato tanꝗ̄ primo inter ſeculi ꝑncipes aduocato eccl'ie ⁊ protectori fidei catholice potiſſime incumbat: pace in ſuo imperio ꝓcurata:totis conatib⁹ in eos militaria ſigna transferre q̄ nomini xp̄iano inſultare nituntur.Tibi tn̄ nō minor cura eſſe debet ad hoſtes fidei ꝓpulſandos:⁊ maxime thurcos qui regno tuo hungarie latiſſimo ⁊ quodā florentiſſimo nō ſolū vicini ſunt:illiq; moleſtias indies inferunt:ſed etiā non paruas eius ꝓuincias ſibi vſurpauerunt. Dolem⁹ certe ⁊ angimur vehementer:cum indies ex illo regno xp̄ianos capi ⁊ in barbaricā deduci captiuitatē accepim⁹:miramurq; te nō maiori ſtudio teneri ꝓ defenſiōe ipſius regni ꝙ̄ videamus:quādū in auſtria cū patruele tuo ꝯtendis prefati regni curam poſtpoſuiſſe videris:tanꝗ̄ plus doleas vnam tibi ꝑ xp̄ianos villam inferri ꝙ ſi per thurcos vna prouincia ſurripiatur.Certe illud palā eſt ꝙ cū tu ⁊ dictus imperator inuicē diſcordes eſtis ⁊ domeſtico bello impliciti nō ſolum hungaria ſed tota fere xp̄ianitas in periculo ponitur:nā quō gallici ⁊ hiſpani vel anglici contra thurcos exercitum ducere curabūt in remotis agentes:qn̄ vos qui ꝓpe eſtis:⁊ quoꝝ potiſſime res agitur:inter vos diſſidentes nihil cogitare videmini:ſuꝑ his que thurcoꝝ pſi:dia gens aduerſus xp̄ianos indies mollitur. Eſt igitur ſuꝑ ꝙ dicere poſſumus periculoſa hec veſtra diſcordia:nec vidimus q̄n mala infinita prorūpant:niſi ꝙ celerrime tu ⁊ imperator prefatus ſimul concilie mini. Audiuim⁹ tamen vnū qd̄ nobis conſolationi eſt:dilectum filiū nobilem virum Ludouicū bauarie ducem in auſtriā deſcendiſſe:concordiā inter vos tanꝗ̄ cōmunem amicū practicaturū:nos aūt dilecto filio noſtro iohāni cardinali ſancti angeli ap̄lice ſedis legato:qui iamdudum ꝓ ſalute regni tui hungarie:proq; cōi xp̄ianoꝝ vtilitate nō ſine magnis laboribus ⁊ expenſis ibidem cōmoratus eſt:litteras dedimus vt ad imperatorem ⁊ tuā ſerenitatē confeſtim ſe conferens:oīe ſtudiū ſuū ad id conuertat vt tandem lites noſtre tollantur ⁊ penitus ſopiant̄:redeatq; ea inter vos beniuolentia quā ꝓpinquitas veſtra requirit:et nos deſideramus. Interea dilectus filius Laurentius rouarella ſacre theologie profeſſor nuncius ⁊ ſubdyaconus noſter:ſimul cum dilecto duce ad eam pacem proviribus ſe agitabit. Velit igitur tua ſerenitas ad ea que pacis ſunt animū inclinando ita ſe habere:vt iam deniq; finis imponatur domeſtice diſcenſioni veſtre:nec velis audire eos qui fomenta ſuggerunt diſcenſionū:ſed modos quoſlibet idoneos perquire:vt auſtria ceteriſq; tuis dominijs pacificatus ad defenſiōem hungarie predictorūq; thurcorum exitium inſurgere poſſis:⁊ ita efficias vt imperator tuā erga ſe charitatem intelligens vna tecum vocatis ex alemania ſubſidijs exercitum pro tutela fidei ⁊ regni tui pro ſalute ducere inuitetur. Inſuper quia nonnullos per germanias rumores eſſe audiuimus tanꝗ̄ nos nationem ipſam diuerſis modis aggrauemus mittimus copiam litterarum noſtrarum quas imperatori dirigimus tam ſuper pace tecum habenda ꝙ̄ ſuper rumoribus huiuſmodi:vt ſi forte ad aures tuas oblocutiones iſtiuſmodi peruenerint:habeas ex nobis vnde ſerenitatem ⁊ innocentiam noſtram tueri atq; offendere poſſis. Hec ſcribimus tibi pro ea charitate qua perſonam tuam proſequimur:qui poſtꝗ̄ te hic rome in minoribus conſtitui vidimus:⁊ tuam indolem adhuc in etate tenera conſideramus:ab illo tempore perſonam tuam tamſingulari quodam affectu dileximus:⁊ exiſtimantes te pro magno aliquo chriſtianitati bono ad maxima reſeruari:de bona valitudine tua ac felici ſtatu ſemper curioſi fuimus. Tuum nunc eſt que a nobis ſcribuntur bona mente recipere:⁊ ſpem quam de tua probitate concepimus adimplere. Datum rome.Anno.M.cccclvij.Dictamen Enee.

¶ Conſultat meliorē eſſe pacem certā ꝙ deſperatā victoriā. Epiſtola.ccclx

Eneas cardinalis ſenenſis. Sigiſmūdo malateſte. S.p.d. Fuimus hoc m
ne cum ſanctiſſimo dño noſtro dum cancellarius tuus audiretur: ⁊ intel
leximus ꝗ dicta ſunt tam per ſanctitatem dñi noſtri quā per ipſum cancel
rium ſup controuerſia que inter ſereniſſimū regem aragonū ⁊ te eſt: circ
quā rem etiam ſeorſum dñs noſter nobiſcum locutus eſt. In ſumma viden
ipſum dñm noſtrum affectum eſſe ſtatuituo velletq; ei ſemper bene conſ
tum eſſe. Oportet tamen ſuā ſanctitatem habere reſpectū non modicū a
pſatum regem aragonū ⁊ habere oculum ad terras eccleſie: ⁊ ideo neceſſ
eſt vt prudenter ſe habeat: nec poteſt ſemp omnia facere que vellet. Quibus et rebus conſidera
tis omnibus pro directione rerū tuarum ad euitandum pericula que poſſunt emergere: videtur
nobis conſultum eē ꝙ tu de ſumma pecuniarum quas regia maieſtas a te petit offeras illam q̄ti
tatem ſine vlla dilatione perſoluere que liquida eſt. De parte autem alia ſuper qua pretendis nō
teneri: prebeas menſam in qua dicta pecunia parata ſit ad requiſitionem regis caſu quo ſanctiſſi
mus dominus noſter decerneret te obligatum eſſe: ⁊ affirmes te velle ſtare determinationi domi
ni noſtri. Et hec videtur nobis via rationabilis: nec putam⁹ alio modo rem bene ſoſpiri poſſe. Ro
gamus vt conſideres omnia ⁊ recipias conſilia eorum qui te amāt: nec velis pro modica pecunia
te in periculo ponere: quia non eſt paruus aduerſarius tuus nec res bellice ſemp ex opinione ſuc
cedunt. Melior eſt multo certa pax ꝙ deſperata victoria. Scimus te non libenter audire conſilia
Quia tamen periculum prouincie timemus non poſſumus facere quin ea que nobis videntur vti
lia ſignificemus. Tuum eſt in bonam partem recipere que a nobis ſincera mente ſcribuntur. Da
tum rome ſexto kalendas decembris.

¶ Petit ad cōſecrationē epatus varinienſi. Epiſtola. cccxlvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Jacobo lodonio medico. Salutem plurimā dicit. Habui
mus ferrarie litteras tuas libentius te vidiſſemus pro charitate qua ſumus tibi
affecti. Det deus vt aliquando ſimul reperiamur. Faceremus libenter omnia que
poſſemus pro tuo honore ⁊ vtilitate: ſed non videmus modo cōmoditatem. tempo
ra enim mala ſunt: ſed ſi quid occurrat non erimus tui immemores. Rogam⁹ vt cō
mendes nos imperatorie maieſtati ⁊ iuues latorem preſentium ad expeditionem
ſuam in facto noſtre eccleſie varinienſi. quam ſi obtinere poterimus: non erit quin vtilitas tibi re
dundet. Salutes ex parte noſtra Vlricum ridrer ⁊ Valterum zebinger ac cancellarium imperia
lem ⁊ alios amicos noſtros. Dolemus multum de captura epiſcopi gurgenſi. ⁊ Johannis vngnad ⁊
aliorum vtinam poſſemus eorum liberationem procurare. nihil omitteremus ex nobis poſſibili
bus. Johannem hinderbach cupimus noſtro nomine ſalutari: ſimulq; dilectum filium noſtrum fre
dericum cū coniuge tua honeſtiſſima. Vale in chriſto optime noſtri memor ⁊ amans vt ſoles. Da
tum rome ſeptimo kalendas decembris.

¶ Emittuntur plura apoſtolica ſcripta cōtra murmurantes de grauamine
nationis germanice. Epiſtola, cccxlviij.

Eneas cardinalis ſenenſis Laurentio rouarelle. S.p.d. A latore pſentiū
recipies quattuor bullas apoſtolicas ⁊ vnū officium trāſfigurationis. Ex
bullis vnā reddes iperatori ſimul cū officio ⁊ breui ſibi directo. Alias bul
las curabis mittere tribus pncipibus electoribus ſimul cū breuibus ſuis.
Erant ⁊ alie tres bulle aplice ſimul cū duob⁹ officijs ac tribus breuibus.
Officia dirigent regi hungarie ac dño legato: bulle quoq; eiſdē: tertia ve
ro ſtrigonī. ſed hec oia dimittimus p alium nūciū ꝗ poſt biduū recedet. Si
te inueniat in curia reg' hūgarie aſſignabit tibi ea: ſinaurē tradet p ſeipm
regie maieſtati que ſibi dirigūtur. Alia vero curabit tranſmitti archiepo ⁊ legato. Nec alia circa
hec. De negocijs rheni multa referūtur nō bona ppter que neceſſariū erit vt ꝙprimū cum conſi
lio imperatoris ⁊ cū litteris ſuis ad partes illas te transferas ⁊ labores iuxta cōmiſſionē tibi tra
ditam. Interea bonū eſt vt pcures ꝙ imperatoria maieſtas ſcribat archiepo magdemburgenſi ſi
mulq; rigenſi: ⁊ in pmis treuerenſi. ⁊ ſaltzburgenſi. vt ſi querantur ad aliquā cōuentionem in factis
eccleſie non conſentiant: ſed ad ſeipſam omnia referant que queruntur. Et ſuadeat vt ſi qui ſunt
qui nouitates querant illis non aſſentiant: quia periculum eſt in mora. Habebis mox alias litte
ras domini noſtri qui plenius de hac materia ad te ſcribet ⁊ intelliges rei grauitatē ac periculū
bonum. eſt etiam laborare apud ducem bauarie Ludouicum: vt ſcribat palatino rheni conſangui

neo ſuo ne ſe implicet conuenientibus eorum qui contra ſedem apoſtolicã aliquo modo moluntur: ꝑſuadendo ſibi ꝙ multo facilius filij principum ꝓmouebunẗ ꝑ ſedem apl'icam ꝙ̃ ꝑ capitula vel ordinarios. Et hoc bene cura in auribus ꝑncipum cõculcare: qꝛ veritas eſt. Uale ⁊ ſcribe ſepius tibi quõo ſuccedat. Datum rome. viij. kal'. decembris.

¶ Hortatur ad excuſatione͂ grauaminis germanice nationis. Epiſtola. cccxlix.

CAlixtus ep̃s ſeruus ſeruoꝝ dei. Dilecto filio Henrico leubing notario noſtro. S. ⁊ a. b. Intelleximꝰ veridico relatu nõnullos eſſe principes germanic nationis eccl'aſticos ⁊ ſeculares q̇ de nobis ⁊ de noſtra curia murmurãtes nationẽ germanicam nimiũ ꝑ nos grauari ꝑtendunt. Id faciunt more hoim qui ſepe bonũ qd̕ habent nõ cognoſcunt: nec ſub alicuius regimine ꝙ̃tumcunqꝫ optimo quieſcere poſſunt. Scimus te deuotũ eſſe ſancte ſedi apl'ice ⁊ noſtri honoris cupidũ: nec placere tibi ea que ꝑter ordinẽ fiunt. Eapropter mittimus tibi copiã nõnullarum litterarũ quas chariſſimo in xp̃o filio noſtro Frederico romanoꝝ imꝑatori ſemꝑ auguſto ſuꝑ hac materia direximus: vt intelligas pleniſſime mentẽ noſtrã. Et habeas ex nobis quõo his reſpõdere poſſis q̇ nobis detrahũt. Hortamur etiã ꝓ zelo quẽ geris ad romanã eccl'iam: vt ſumpta oportunitate venerabili fri nr̃o archiep̃o magdeburgeñ: qui ſicut accepimꝰ ad nouitates mutatur: que imꝑatori ꝑfato ſcribimus aut litteris: aut verbo cõiices: ip̃mqꝫ horteris ne peregrinas ſequatẽ opiniones: ſed more ꝑdeceſſorum ſuoꝝ in ſolida ſancte ſedis apl'ice doctrina cõquieſcat. Idem etiã facies apud dilectũ filiũ nobilẽ virum Fredericũ marchionẽ brandeburgeñ. ſacri romani imperij electorem: ⁊ apud alios vbi videris eſſe neceſſariũ: in qua re nõ ſolũ nobis: ſed ipſi deo cuius res agitur plurimũ cõplacebis. Datum rome. dictata per Eneam.

¶ Hortatur audire ſuo nomine loquentem Epiſtola. cccl.

CAlixtus ep̃s ſeruꝰ ſeruoꝝ dei. Chariſſimo in xp̃o filio Ladiſlao regi hungarie illuſtri. S. ⁊ a. b. Audiuimus ea que dilectus filius Uenceſlaus canonicus vratiſlauiẽ. tuo nomine nobis expoſuit: ⁊ ꝙ̃tum cum deo potuimus: ⁊ vt ſemꝑ in aio gerimus. deſiderio tuo ſatiſfecimus. Dicimus eidem ꝙ̃to deſiderio cupiamus te cũ chariſſimo filio noſtro Frederico romanorum imꝑatore reconciliatũ ad ea tendere q̇ ꝓ defenſione fidei catholice ⁊ tui regni hungarie tutela neceſſaria eſſe videẗ. Et ꝙ̃to cũ ardore cupimus regnũ illud bohemie ſub tuo regimine extirpatis hereſum dogmatibus ad vnionẽ verã ſancte crucis eccl'ie reuerti: ſuꝑ q̇bus rebus velis ip̃m Uenceſlaũ noſtro noic loquentem audire: ⁊ ſicut de tua in cõe bonũ affectione cõfidimus: nos tandẽ in ꝑmiſſis cõſolari. Datũ rome. kal'. decẽbris. M. cccclvij. Per Eneam dictata.

¶ Excuſatoria grauaminis germanice nationis. Epiſtola. cccli.

CAlixtus ep̃s ſeruus ſeruorum dei. Dilecto filio Nicolao cardinali ſancti Petri ad vincula. S. ⁊ a. b. Conſiderauimus diligẽter ea que nobis ſcripſiſti ſuꝑ practicis q̇s nõnulli ꝑncipes ac ꝑlati in ꝑtibus rheni tenere dicunẗ in negocijs eccl'ie: ꝑpendimus quoqꝫ conſiliũ tuum ſalubre ⁊ optimũ eſſe. Eapropter ſcripſimus chariſſimo filio noſtro frederico romanoꝝ imꝑatori ſemꝑ auguſto: ſicut ꝑ copiã ꝑñtibus inſertam videbis: cuius tenore ꝑlecto habebis ex nobis quõo his obuiare poſſis qui noſtrũ ⁊ apl'ice ſedis honorem cõfundere nituntẗ. Hortamur igitur vt ſcripta noſtra vbicunqꝫ neceſſariũ eſſe videris publicari ⁊ mentis noſtre ſerenitatẽ ſicut teneris: ⁊ de tua in cõe bonũ affectione nõ dubitamus manifeſtari ꝓcures. Datum rome ꝑ Eneam dictata.

¶ Murmur grauaminis germanice nationis referatur ⁊ notabilibus rationibus eneruatur. Epiſtola. ccclij.

ENeas cardinalis ſenenſis. Martino cancellario archiep̃i maguntini. Sa. p. d. Fuit nobis epiſtola tua nõ minus iocunda ꝙ̃ grata: ex qua valitudinem tuam ſimulqꝫ cõiugis tue bonam eſſe cognouimus: ⁊ natum tibi eſſe filium quem archiepiſcopus maguntinus ꝓ ſua benignitate de ſacro fonte leuauit: quod tibi ⁊ honori eſſe ⁊ vtilitati non dubitamus. Faxit deus vt filius ſuperſtes ſit: ⁊ tue virtutis heres atqꝫ doctrine. Audiuimus deinde que vir probus ⁊ modeſtus vigandus eiuſdẽ archiep̃i ſecretariꝰ tuo noic nobis expoſuit: que duo ꝑncipaliter fuere. Primo eñ que ſunt apud maguntinum de ſanctiſſimo dño noſtro ⁊ ipſius curia indics querele narrauit ex ordine. Sc̃do retulit quo aio ſit idem maguntinus cõtra romanam eccl'iam ⁊ ip̃m ſanctiſſimum dominum noſtrum: ⁊ quomodo ad obuiandum peruerſorum hominum machinatio

nibus neceſſarium tibi videtur intelligentiam quamdam fieri inter ſanctiſſimum dominum
ſtrum ⁊ ipſum argiep̄m. Intelleximus etiam per que media eandem intelligentiam recip
dam eſſe putas. Sunt non parua que nobis ſignificas: neq; illotis attingenda manibus. F
nobiſcum vt amici cum amicis ſolent: libere atq; aperte loqueris: ⁊ confidenter que geris in
patefacis. Id vero ex amore fieri cognoſcimus teq; veteris amicitie memorē antiquum ſeru
morem animaduertimus. Cum ſimul in noua ciuitate degeremus: nihil tunc tam arduum
nihil tam abditum atq; ſecretū quod alter noſtrum nō cōmunicaret: alteri facis probe qui lo
licet locoꝝ interuallo diſiunctis nobis nihil putas reticendum eſſe. Faciemus ⁊ nos idez e
te. Aperiemus tibi omni ex parte animū noſtrum atq; (vt amicitie noſtre conuenit) ſumma
libertate loquemur. Conſideramus igitur in primis que dicuntur contra ſummum pontific
apud germanos fieri murmura. Nec miramur ſiquidem nullus vnq̄ locū beati Petri tenuit
nō latrantium dentibus impeteretur. Nec magnum putamus ſi quis detrahit Calixto cuz m
ſtro eius ſciamus detractum fuiſſe xp̄o. Verax eſt enī ſaluator ipſe nec poterit veritas noſtra
tiri: q: non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: nec ſeruus maior domino. Germani tamen (ſi ver
fateri velint) ſimiliterq; reliqui xp̄iani nihil debent cur de Calixto murmurare poſſint: niſi q
pontificem tradidit nobis deus quo digni nō ſumus. Neq; enī huius ſanctiſſimi preſulis mo
plebi ſue cōformes exiſtūt: qui cū diuinā in terris agat vitā: angelis potius debuit p̄fici q̄ hoi
Nihil pius pater niſi qd ſuū eſt querit: cogitatus ſuos oēs iactauit in dño: honorem xp̄i ſalua
ris noſtri: defenſionē fidei: decus eccl̄ie: ſalutem plebis toto conatu: toto ſtudio: tota mente p
rit: niſi fuiſſet exacta ipſius ſolertia ⁊ incredibilis ad cōe bonum iam thurcoꝝ feritas nō hung
am modo ꝑtriuiſſet: ſed ipſam quoq; alemaniā infeſtis armis petens: xp̄ianis oibus terrorem
mul ac laborem incuſſiſſet. Nam ſi victi apud hungariam ⁊ ꝓſtrati ſunt magni thurcorum exe
tus eſt: non eſt cui poſt deum alteri gratias q̄ Calixto xp̄iani debeant. Ipſe enī ſolus fuit qui
pentibus ac pene dormiētibus chriſtiani orbis principibus legatum in hungariam miſit. hun
ros cum thurcis induciarum federa querentes ꝓhibuit: labentes animos erexit: copias cong
gauit: belluq; illud cōmittere ſuaſit: in quo primuz etate noſtra thurcorum dominus turpiſſi
fugere viſus eſt: ⁊ ſalus xp̄iano populo parta. Tacemus que geſta ſunt in oriente per claſſem a
ſtolicam: ⁊ que in albania ⁊ aliis q̄pluribus locis ipſius domini noſtri pecuniis pro tutela fi
indies geruntur. Nihil aliud ſua ſanctitas in animo gerit q̄ ſuo tempore ita inimicos ſalutife
crucis humiliare: vt tandem vocatus a domino creditam ſibi eccleſiam in ſtatu ſecuro ac trāq
lo relinquat. Ob quam rem neſcimus profecto quid ſibi velint qui tam ſanctum preſulem: ⁊ ta
tum de communi vtilitate ſollicitum calūniari preſumunt. Nam q̄ auruz a vobis extorqueat
qua eſt prorſus accuſatio. Nihil enim preter conſueta iura recipit niſi fortaſſe ſponte ſua nom
li in claſſem contra thurcos offerant quos pauciſſimos eſſe conſtat. Utinam tot eſſent qui
te rei ac neceſſitate optime ſubuenirent. Eccleſiaz electiones canonicas qui dicunt a ſua ſan
tate contēni: aut eccl̄as metropoliticas ſeu cathedrales in alemania reſeruari longe a verita
recedunt. Nulla electio reiecta eſt quam conſtitit fuiſſe canonicam: pontificalis eccl̄ia in alem
nia nulla reſeruata eſt: ſpecialiter a domino noſtro contra concordata veſtra: nec eſt eius prop
ſituz: neq; fuit hactenus quicq̄ agere. Et q̄uis nemo imputare poſſit ſi ſua ſanctitas dignitate
principales in collegiatis eccleſiis ſiue primas poſt pontificales reſeruauerit. Neq; eniz cōc
data in hoc aduerſantur: non tamen inuenietur facile reſeruationes beneficiorum niſi pro car
nalibus: aut aliquibus fortaſſe maximis viris ab eadem ſanctitate emanaſſe. Itaq; neſcimus
vultu: quo ore: qua demq; audacia preſumant aliqui ſanctiſſimo preſulnoſtro detrahere: tanqu
nationi veſtre onerofus exiſtat: qui ꝑfecto nō tantum nationi hyſpanie vnde ſibi origo eſt qua
tum germanice affectus eſſe videtur: ⁊ qui diuinitus nobis datus eſt: vt hoc periculoſo tempo
ab infidelium incurſione maximeq; thurcorum impetu orthodoxaz chriſti religionem non ſolu
tueretur: ſed etiam eleuaret ⁊ propagaret. Laudamus igitur ⁊ omni honore dignum reputamu
archiepiſcopum meguntinum: qui reiectis malignantium inſidiis apud ipſum dominum noſtr
ſanctamq; ſedem apoſtolicam omnium fidelium matrem atq; magiſtram permanere decreui
Facit quod doctum: quod prudentem: quod bonum prelatum decet: qui peregrinas reſpuēs op
niones: in ſolida ſancte romane eccleſie doctrina: ⁊ in ipſa xp̄i petra pedes ſirit. Facit modo q
fecit dum alius eadem quererentur que modo tentantur. Nunq̄ enim Eugenio ſancte memo
ſummo pontifici defuit: q̄uis multi ex germanis in illum deſeuirent: nouit omnia noſter pont
fex: eiuſq; probitati miro modo afficitur: nec vnq̄ eius nominis abſq; ſingulari laude memini
ſic vt certiſſimi ſumus nunq̄ ipſius petitiones in ꝯſpectu huius p̄ſulis vanas fore: q̄ digne audi
videanf. Ceterum quod ſcdo loco ſecretarius antedictus expoſuit: nobis alienum viſum eſt q̄ e
viro docto ex iuris interprete ⁊ magnis verſato cauſis ꝓdire debet. Nouiſti enī romanū p̄ſulem
vnicum eſſe principē cui oēs obedire tenenf. Petri ⁊ Pauli locum tenere qui ſedet in apoſtolic

throno:xp̄i vicarius eſt qui romane preſidet vrbi.nō eſt igitur cur ſe cupiā intelligētie noīe vel ſe
deris obliget:neq̄ ſubditorū eſt cū dn̄is ſuis ſedera querere:nec tn̄ fortaſſe ita loqueris vt roma
norū preſulem ex intelligentia queras obligare qd̄ noſti cōtum iura permittant. Sed aduertimus
q̄ peris intelligentie iam magna ꝑfecto ⁊ q̄ nos aliquātulum de tua cōpulerint admirari. Scim⁹
q̄ cū amico oia ꝯfidenter agis. Idez ⁊ nos facim⁹. Utimur rṅdendo ea fiducia qua tu interrogan
do es vſus. Equidem indigna putauim⁹ q̄ noīe archiep̄i peterentur.nec arbitramur eos bene age
re qui archiepiſcopo ea petenda ſuadent:cō̄uis nec ſue menti q̄ ſemꝑ modeſtiſſima ſunt: talia cre
dimus eſſe ꝑſuaſa. Sue nāq̄ dignatiom id ſatis eſſe debet vt anteceſſoribus ſuis equalis exiſtat
Neq̄ illa querat que ante centū annos nullus obtinuit archiepiſcopus. Rectum ⁊ laudabile fuit
ꝓpoſitum eius:ſi neq̄ romanū pōtificem minorē nec ſe maiorē ſuis anteceſſoribus eē velit. Illud
quoq̄ attente conſiderabit quiſquis eccleſie maguntine preſuerit vt neq̄ romana ſedes ꝯculce
tur aut quouis modo dānetur. Certum eſt em̄ quia languente capite nequeūt membra conſiſtere
neq̄ poſſunt riuuli non areſcere fonte ſiccato. Salus eccleſiarū omnīū profecto ex romane ſedis
precellentia ⁊ ſumma auctoritate dependet. Quibus ex rebus non eſſemus auſi ea quoquo modo
aperire domino noſtro que nobis ꝓ intelligentia contrahenda conſeruaſti. Sunt em̄ eneruatiua
apoſtolici iuris ⁊ nō minus ꝑfecto preiudiciꝫ pre ſe ferentia. Et illa ꝑſertim q̄ de ꝯfirmationibus
pontificaliū eccleſiarū attigiſti:nō ignoras vt credimus qualis ſit ipſe dn̄s noſter:q̄ta eſt in eo cir
cūſpectio:q̄ta omniū rerum noticia:q̄ta grauitas atq̄ conſtantia. Et ſi em̄ omnes laudandi ſunt
quos nouim⁹ romani preſules:hunc tamen oībus preferendum putamus:qui cū vite mundiſſime
ſit ⁊ omnia gerat cōmendatione digna:tum vero his cōditionibus preditus eſt vt falli non queat.
Eſt em̄ etate grandeuus. Uerſatus eſt in arduis ⁊ magnis negociꝫs. Doctrina ea preſulget cui ſi
milis nemo eſt qui audierit in anteceſſore fuiſſe. Itaq̄ nō facile decipiendus qui tum multa ꝑ eta
tem viderit:tum ꝯſcientie lumē tum rerum magnarum experientia cōiunxerit. Rideret nos ſua
ſanctitas ſiquid ei proponeremus doctiſſimis eius auribus quoquo modo indignū: atq̄ ob hanc
cauſam nō preſumpſimus ea ſibi referre que tuo nomine expoſita ſunt. Neq̄ eniꝫ ſua pietas eos
probare ſolet qui res minus iuſtas ſibi ꝑponūt. Uerum vt ad grauamina veſtre nationis redea
mus:ſi quid eſt qd̄ emendatione egeat laudamus id ſanctiſſimo dn̄o noſtro ſignificari. Nec dubi
tamus quin ſua ſanctitas debito modo prouideat. Illud autem nobis exploratiſſimū eſt:archiepi
ſcopum ſcꝫ prefatum in optima repugnatione apud ſanctiſſimū dominū noſtrum eſſe fauorē q̄ ſi
bi ⁊ oportunū preſidium ab eo nunq̄ defuturum. Certo ſcimus aduerſus omnes qui ſibi moleſti fue
rint:q̄ ſi eorum oratores huc venerint recipientur profecto benigne ⁊ humaniter tractabuntur:
nec duras inuenient apoſtolicas aures in his que cōceſſu digna petierint. Quoad vero dictis ſere
niſſimū imperatorem ⁊ ipſum archiepiſcopum ſi ſe cum ſancta ſede apoſtolica intellexerit facile
perituros aduerſantiam machinamenta. Id quidem credimus ⁊ ita factum eſſe nouimus in ſupe
rioribus annis. At cum imperatore prefatus cum ſanctiſſimo dn̄o noſtro vnanimis ſit:nec vnq̄ ab
huius ſancte ſedis deuotione declinauerit:curandū eſt vt ipſe archiepiſcopus idem agat. In qua
re cum multa tua cōſilia poſſint:rogamus vt in hoc tuos intendas neruos veliſq̄ doctrine tue no
men in defendenda romane eccleſie auctoritate potius q̄ impugnanda clarum facere. ſic enim et
maguntine eccleſie recte conſules:⁊ tibi ⁊ tuis amicis vtilitates creſcent et accumulabuntur ho
nores. Datum rome.xiꝫ.kal'.octobris. Anno. M.cccclvij.

¶ Deſtinatur legatus apoſtolicus ad nuptias Ladiſlai regis. Epiſtola.cccliij.

Calixtus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei. Dilecto filio Iohāni cardinali ſancti An
geli. S.⁊.a.b. Ex litteris que de partibus auſtrie ad curiam noſtram indies deſe
runtur:intelligimus dilectionem tuam cum littere ille ſcriberentur adhuc fuiſſe
in hungaria:de qua re plurimum admirati ſumus: cum iam pridem ſibi ſcripſim⁹
vt ad partes alemanie te conferres:eam diſcordiam pro tua facultate ſedaturū:
que inter chariſſimos filios noſtros Fredericum romanorum imperatorem:⁊ la
diſlaum hungarie et bohemie regem verſatur:que quantum periculoſa ſit ⁊ quā
tum reipublice chriſtiane damnoſa pro tua ſingulari prudentia non ignoras. Neſcimus que te
res tamdiu retardauerit: cum non lateat non minus vtile fore dictos principes adinuicem recō
ciliare q̄ thurcorum pernicioſis obuiare conatibus. Si quidem notiora multum ſunt inteſtina
bella q̄ externa:⁊ fruſtra his qui foris ſunt reſiſtimus ſi aliꝫs qui intus ſunt vulneramur. Itaq̄ vo
luiſſemus te q̄primū recepiſti litteras noſtras ad imperatorē ⁊ regem prefatos iter arripuiſſe:
quod quidem fuiſſet noſtro iudicio expeditiſſimum. Uerum cum nouiſſe nobis relatum ſit dictum
hungarie ac bohemie regem circa feſtum ſancti Martini proxime futurum decreuiſſe bohemi
am petere:vt ſibi ſponſam ſuam chariſſimi filiꝫ noſtri Karoli regis francie natam conduci faciat
⁊ cum eadem ibidem ſolēnes nuptias celebret: pro qua iam fertur oratores miſiſſe. Cōmittimus

tibi ⁊ harum ſerie mandamus: vt omnibus alijs poſthabitis ad ipſum regem q̄celerrime te
feras: eiuſq̄ nuptias tam ſui q̄ dicti regis francie ꝯſideratione noſtro ⁊ apoſtolice ſedis nom
vt dignū eſt p̄ſētia honores. Erunt em̄ vt fama eſt he nuptie plurimū excellentes ac magnific
reſpectu pſonarum inuicem contrahentiū q̄ principum qui cōuenturi eo dicuntur: cum nō ſol
dilecti filij nobiles viri bauarie ⁊ ſaxonie: duces marchioneſq̄ brandeburgeñ. cū cōiugibus. C
charisſimus filius noſter caſimirus rex polonie: ſimulq̄ conſors eius regina earūdem nuptia
celebrationi aſſerantur interfuturi. Conſideramus autem ꝙ in tantoꝝ cōuentu principum mu
tractabuntur: in quibus erit tua preſentia nedum vtilis ſed etiam neceſſaria: ꝑ quos religio
ſtra contra thurcoꝝ impetus defendatur cōmode tractare. Et cū ſint ibi nōnulli male de fide
tholica ſentientes: eorum malitia ne quid in tanta congregatione nocere poſſit oportune ob
bis. Quibus ex rebus neceſſe eſt vt eidem cōgregationi prorſus intereſſe cures: ⁊ ita nos dile
ni tue iterum atq̄ iterum cōmittimus ⁊ mandamus: reſponſum tuū ſuper his q̄celerrimū ex
ctantes. Datum rome die p̄ma Octobris. Per eneam dictata.

Hortatur legatum q̄celeriter nuptias adire. Epiſtola. cccliiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johāni cardinali ſancti angeli. S. p. d. Cognoſce
litteris ſanctisſimi dñi noſtri q̄ neceſſaria ſit p̄ſentia tua in nuptijs: quas ſere
ſimus rex hungarie celebraturus eſt in praga. Ob quā rem q̄uis nō puto nec
ſariū dignationē tuā adhortari vt q̄celerrime eo ſe conferat: q: tñ eius rei v
tatem nō ſolum animo percipio ſed manibus quodāmodo vt ita loquar palp
video: nō poſſum facere quin tanq̄ ſeruitor ⁊ filius tuus ea ſcribam que bon
tuū ꝯcernere animaduerto. Sane q̄uis pietas dñi nr̄i id iudiciū d̄ tua dignat
ne faciat: qd̄ de viro prudentisſimo ⁊ optimo habendū eſt: q̄uis oīa que per te facta ſunt miro
do cōmendet. Illud tñ plurimū admiratur ꝙ diſſidentibus inter ſe ſereniſſimis p̄ncipibus ro
noꝝ imperatore ⁊ hungarie rege nō ſtatim te ad ſedendas coꝝ diſcordias ſepoſitis ⁊ alijs ne
ciſs preparauiſti: cū certū ſit illis inter ſe ꝯtendentibus nō ſolum nobilē illam auſtrie ꝓuinciā
turbari: ſed etiā thurcis viam p̄beri qua facilius ad xp̄ianitatis inuaſionē prorumpere poſſint.
detur igitur mihi admodū expediens ꝙ tua dignitas ad prefatas nuptias iter ſuū acceleret: q
extimatur menſe ianuario aut tardius februario celebrabūtur. Erit cōueniens ille celeberrim
in quo duo reges ⁊ tot p̄ncipes cōparebunt. Non dubito q̄n magna ibi tractentur: ⁊ vt arbit
quin p̄ncipaliter agitabūtur in eo loco negocia: nāq̄ cū lites imperatoris ⁊ regis nondum cōp
te ſint: erit cura illoꝝ p̄ncipum in p̄mis illas ſedare. Inter polonie regē ⁊ fratres ſancte Ma
theutonicoꝝ agetur de concordia. Bohemi de ſuis articulis curoſi erūt. Illi q̄ ſunt in rheno ⁊ r
nouas ꝯtra ſedem apoſtolicā practicare nituntur nō omittent: ꝑ oratores ſuos et cōuentu ali
attentare. Poſtremo etiā de defenſiōe fidei ꝯtra thurcos vt mea fert opinio inter tantos ꝓcer
ſermo fiet. Magna ſunt hec ⁊ ꝑfecto tuā p̄ſētiam merito exigūt. Itaq̄ tanq̄ ſeruitor tuus ſuad
ne quo pacto ei cōgregationi abſis: qd̄ eſſet ⁊ inhoneſtum ⁊ incōmodum apoſtolice ſedi: ꝙ ſi int
fueris complacebis proculdubio nō ſolum regi hungarie: ſed etiā regi francie cui⁹ filie nuptias
norabis: obuiabis malis que per nōnullos procurentur. Et multa bona opera procurare poter
tam pro pace xp̄ianoꝝ q̄ pro defenſione fidei cōtra inimicos crucis xp̄i. Pluſq̄ ſanctisſimi dñi n
ſtri deſiderium hoc potisſimū modo adimplebis. Et rem facies tua virtute dignā. Duabuſq̄ m
ximis nationibus gallie ⁊ germanie ſimulq̄ duobus maximis principibus hoc eſt imperatori p
trucli ſui: ⁊ regi francie in filie ſue honoratione rem gratam faciens demulcebis capita. Datū r
me die prima octobris. Anno dñi. M. cccclvij.

Scribit ſe bene valere nec ſuperfluus curis angi velle. Epiſtola. ccclv.

Eneas cardinalis ſenēſis Petro noxitano. S. p. d. Si non ſcribimus ad te ſepi
id facit negocioꝝ multitudo quibus deſtinamur: ſimulq̄ tua humanitas qua n
veremur abuti. Extant apud nos ſcripta tua quibus ſatis eſſe dicis ſi quater t
ſcribamus in anno. Hoc nos pigros reddidit: dabim⁹ ⁊ ſex ⁊ octo epiſtolas in a
nos ſingulos amicitie tue: nūc hec p̄ma ſit anni huius que nos bene valere ⁊ a
mo et corpore intelligas: q̄uis multa indies emergunt que conturbare cuiuſu
hominis mentem queant: ſed nolumus affligere cor noſtrū quādo nihil eſt quo
meſticia noſtra reipublice proſit. Faciemus qd̄ noſtris ſubeſt viribus: reliquū deo delinquimu
cuius eſt ⁊ nos perdere ſi velit: ⁊ ſaluare hanc ipſam mūdi machinā quā de non eſſe in eē ꝓduxi
cum dubiū non eſt ei curam eſſe operū que ſue fecerūt manus. Hec tibi pauca ſcripſiſſe volumus
rogantes vt tu quoq̄ leto animo id vite traducas qd̄ ſupereſt. Optamus te aliquādo viſere atq
amplecti. Bene vale. Ex vrbe romana Octobris.

¶ Negat ſe altiorem gradum ambire ⁊ collaudat poetice metrificantem.
Epiſtola.cclvi.

Eneas cardinalis ſenenſis Franciſco philelpho militi ⁊ poete. S.p.d. Carmen tuū inſignis eques ⁊ optime poetarū accepimus ſimulq; litteras maturo ſcriptas eloquio. Fuerunt vtraq; iocunda ab amico miſſa ⁊ cōdita ſalibus. In carmine plus aliquid eſt ꝙ nobis cōueniat: nunq̄ id ſomniauim⁹ quod tibi de nobis polliceris: neq; grandia hec ſine preſagio vel fatum vel ſomniorū ſolent euenire: noſtra ſors maior eſt virtute noſtra: ſtulti ſumus ſi volare altius ambigam⁹. Sed ineſt tuis verſibus incredibilis ſuauitas que nos etiam adulādo delectauit. Quod q̄ris de pararellis Plutarci: vanū eſt perierūt omnia. nemo eſt quis de his loqui norit. naufragiū paſſe ſunt littere: ⁊ q̄dē apud rhodū vbi neq; reliquias relegere nautas licet. Tu ſi more tuo ſapias amiſſo libro nō adijcies vt animū crucies. Apud reuerendiſſimū cardinalē de colūnia vidimus ⁊ legimus ſorciadā tuū opus terſum ⁊ dignum quod priſcis poematibus annumeret. Et tu franciſci ducis geſtas res decātare dignus eras: vt illius virtuti tua muſa debebatur. Si tamen dignis ille te premijs ꝓſequitur ⁊ egere vetat: ſi ſecus hortamur fiſtule vt ceram amoueas. nam magis illi tua taciturnitas ꝙ ſibi tenacitas detrimentū preſtabit. Uale ⁊ nos ama vt ſoles. Ex vrbe die.xxv.octobris.

¶ Meſtus ex morte amici conſolatur his medijs. Epiſtola.cclvij.

Eneas cardinalis ſenēſis. Iohāni campiſio epiſcopo placētino. S.p.d. Si non ſcribimus ſepe dignationi tue das veniam nō ambigimus: nam ⁊ nos veſtigio poete ignoſcimus q̄uis nunq̄ nos adierit nec nobis quicq̄ ſcripſerit poſtq̄ cardinalatū ſuſcepimus. Sumus memores legis noſtre quādo cōmendas nobis aliquos huc venietes. ⁊ ſi nō reſpōdemus operas tamen noſtras illis offerimus: eſtq; nobis iocundiſſimū litteras tuas legere ⁊ illas audire que a te venietes bonam valitudinem tuam nobis enunciāt. Cupimus te aliquādo hic videre ⁊ ſi parum ſpei ſuper aduentu tuo habemus quando iam ſedem elegiſti de vite ſimul ⁊ morti. Nos modo quod ſcribamus non habemus niſi obijſſe ſtephanū caciam nouarienſi. cōmunem amicū: quo cum magna pars amicitie a nobis abijt. Afficit nos incredibili merore ſuus obitus: illud tamen conſolationi nobis fuit ꝙ fortem cum in tranſitu cognouimus. nunq̄ enim eiulauit: nunq̄ verbū admiſit nō chriſtiano. nam ſapiente viro dignū eccleſiaſticis ſacramētis deuotiſſima mente ſuſceptis ad extremū vſq; anhelitum intellectū ⁊ verba prudētis hois retinuit. Sepultus eſt apud hoſpitale ſancte Marie teuthonicorū die.xi. huius menſis. Uale optime ⁊ amici animā in orationibus tuis recōmēdatā habe Datum rome.xx.octobris. Anno. M.cccclvij.

¶ Mortem amici denunciat. Epl'a.cclviij.

Eneas cardinalis ſenenſis Scene Salutem plurimā dicit. Stephanus noſter cacia nouarienſis: cōmunis amicus animā creatori reddit. Hec ſcribimus vt nos doleas amici obitum qui more chriſtiano ⁊ vt ſapientem decuit ordinatis rebus ſuis ex hac luce migrauit: ſed vt congaudeas illi ad meliorē vitam profecto: nobiſq; cōpatiaris tali orbatis ſocietate: cogiteſq; aliquādo de nobis qui hoc pelago ſine velis remiſq; nauigamus: ⁊ fluctuātes ab ipſo naufragio non longe abſumus. Uellemus hic eſſes de rerum noſtrarū curſus intuereris. Sed quid querimur ferēda eſt fortuna: quam deus mittit. Neq; enim dubitandū eſt quin deo ſit cura huius mūdi quem ſue condidere manus. Si curat igitur quecūq; accidunt aut volente illo aut permittēte fiunt. hoc nos cōſolatur ⁊ equo iubet animo expectare tempus in quo ⁊ ſtephanū ⁊ ad reliquos qui nos precesſerūt amicos euocemur. De re tua audiuiſti que ſit pontificis ſententia: nō eſt que modo alia queras: deus ipſe operam ferat Iohanni caimo optimo viro ⁊ amico tuo noſtroq; diximus: de ſcutifero nos eſſe facturos quod tua iubet amicitia nec mutauimus opinionē: rogamus te principi ſimulq; nicolao azimboldo nos cōmendes: cuius benignas litteras his diebus accepimus: nec dubitam⁹ cum pro veteri cōſuetudine nos amare. Uale optime. Ex roma die.xx.octobris. M.cccclvij.

¶ Pollicetur opas ſuas amico ⁊ concordatis minime derogare. Epl'a.cclix.

Eneas cardinalis ſenenſis Martino mayer. Salutem plurimam dicit. Scribimus tibi non ſine fiducia ſingulari litteras breues. nō ſcimus dare inania verba. Amamus ex corde amicos ⁊ his adulari neſcimus. Crede optimo corde loq̄mur: ſi facultas aſſit nunq̄ deerimus votis tuis ⁊ id certo certius habe: quia vetus amicitia noſtra ſolida

eſt. In facto eccleſie romane illud tibi dicimus: quia nō leditur caput ſine membris: nos hic curabimus ne concordatis derogetur. Deinceps nō credimus nationē veſtram habere cauſam querele ſi pacta ſeruentur. De gratia noſtra ſiue reſeruatione ſcripſimus ⁊ nunc repetimus: non eſt animus noſter vexare quēꝗ occaſione: illa nec intēdimus concordatis per gratias noſtras in aliquo derogare. Uale ⁊ nos vt ſoles ama. Ex vrbe die. xx. octobris.

¶ Denunciat deſiderijs amici ſatiſfactum. Epiſtola. ccclx.

Eneas cardinalis ſenenſis Theodorico archiepiſcopo maguntino. Salutem plurimam dicit. Ex Uigando ſecretario tuo accepimus litteras dignationis tue. Cognitis his que cupiebas mox adiuimus ſanctiſſimū dominum noſtrum qui leto animo votis tuis annuit. Nouit ſua pietas quo animo queue opera tua dignitas ſuperioribus annis romanam adiuuerit eccleſiam: et vbi occaſio detur monſtrabit ſe diligere tuam virtutē: nos autem in quacunꝗ re poterimus erimus ſemper et voluntarij ⁊ proni deſiderijs tuis morem gerere. Datum rome die viceſima menſis Octobris.

¶ Pollicetur ſexingentos florenos amice pro dote aut ingreſſus religionis. Epiſtola. ccclxi.

Eneas cardinalis ſenenſis Jacobo picholomeo Salutem plurimam dicit. Litteris tuis quas de Montamia ⁊ Andrea filijs tuis nepotibus noſtris ad nos ſcripſiſti: reſpondimus ſemel: et iterum: neſcimus an noſtra ſcripta in manus peruenerint tuas. Ideo hec pauca repetimus vt non putes mente noſtra excipiſſe quod illic immobiliter ſedet. De montamia ob res que geſte ſunt difficile eſt rectum ferre conſilium. Intelligimus enim eam monaſteriū abhorrere: matrimonium autem reperire ſua conditione dignum difficile eſt: nos igitur relinquimus tibi hanc ꝓuinciam vt ſibi perſuadeas ꝙ in rem ſuam ſit prudens. Si eſſemus pecunioſi: ⁊ more quorūdam cardinalium abundaremus: daremus illi et virum et dotem. At cum tenuis ſit conditio noſtra: voluntatem poteſtas impedit vtcunꝗ ſit ex paupertate noſtra ſexingentos illi aureos ſpondemus quamcunꝗ viam ingrediatur. Scriptoriam apoſtolicā Andree tuo ⁊ ſi optamus acquirere tamen non valemus. nemo enim eſt qui abſꝗ mille aureis eam conſequi poteſt. Oportet igitur illas ingredi vias: nos vbi poterimus non deerimus neceſſitati tue. Et ſi deus dabit vt poſſeſſionem varinienſis eccleſie conſequi poſſimus: ita nos geremus vt intelligas nos amantiſſimi fratris locum tenere. Datum rome die viceſima menſis Octobris.

¶ Refert mortem amici ⁊ ſe commendatori orat. Epiſtola. ccclxij.

Eneas cardinalis ſenenſis Xarino equiti ciprio Salutem plurimam dicit. Duabus epiſtolis tuis gratias nobis egiſti ſuper his qui tui cauſe fecimus. Cognoſcimus nos nec pro debito: nec pro voluntate ſatiſfeciſſe: ſed tua benignitas parua pro magnis accipit. Gaudemus obtigiſſe tibi deſiderium tuum: nam ⁊ tua virtus maiora meretur. Afficitur tibi ſummus pontifex ⁊ deſiderijs tuis vbicunꝗ poterit faciet ſatis. Amicus tuus ⁊ noſter Stephanus cacia: cuius ſine lachrymis non poſſumus meminiſſe creatori deo animam reddidit: rogamus te vt eius nepotes apud illuſtriſſimū ducem comendatos habeas quibus beneficia ſua collata ſunt. Et nos etiam vnam prepoſiturā tenuem obtineamus: velis nos principi ⁊ conſorti eius cōmendare qui ad eorum beneplacita ſemper inueniemur attentiſſimi. Datum rome. xx. die Octobris.

¶ Concordatis eccleſie operam dare ꝓmittit ne violentur. Epiſtola. ccclxiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni leſure. S. p. d. Amauimus probitatem tuam ante promotionē noſtram ⁊ nunc potiſſime colimus obſeruamuſꝗ. Inuenimus enim in te ⁊ veritatē ⁊ prudentiā. Credimus plene illud eſſe ſcilicet aliquos qui vulnerēt: vt medendo lucrentur: ſed nō patietur caput ſine dolore damnoꝗ membrorum. Mittimus tibi cum preſentibus alphabetum quod optaſti: quod ſignatū recipies: poteris illo vti ⁊ nobis que grauiora erunt ſignificare: habebiſꝗ reſpōſa ex nobis que res ipſe exiget. Decet bonos viros curare ne vnitas eccleſie magno parta labore ſterum ſcindatur. De concordatoꝝ obſeruatiōe ſolliciti ſumus: damuſꝗ operam ne violētur. Amideus pro quo ſcribis ſi inuenietur fuiſſe in poſſeſſione tempore concordatoꝝ habebis pacē: ꝗd dn̄s noſter nobis cōmiſit inquirere. vale optime ⁊ ſcribe nobis frequēter: nam litteris tuis quaſi perſona tua vtemur. Ex roma. xx. Octobris.

❡ Excuſat ſe contra concordata eccleſie feciſſe. Epiſtola.ccclxiiij.

EEneas cardinalis ſenẽſi. Petro knaorren doctori. S.p.d. Grate fuerũt nobis litte re tue: quibus nouitates germanicas ſignificaſti ⁊ dietarum inſtitutiões. Scimus nos eſſe tibi charos: qui oĩa vt amico cõmunicas. Eſtq; nobis non parua voluptas te tenere memoriam veteris amicitie: vellemus nationem tuam vti ſano conſilio ⁊ non repente ad nouitates prorumpere: multo labore parta eſt pax eccleſiaſtica facile rumpetur ſi volueritis. At erit nõ nobis ſolũ dãnoſa: ſed etiã vobis. Cuin vo lueritis reſarcire nõ poteritis leuiter. Quod nobis dicis imputari de reſeruationibus ac penſio nibus: neſcimus quid id ſibi velit: niſi fortaſſe de vno monaſterio ꝓpe cõſtantiã quod impetrauit ꝓthonotarius de lapide: de quo nobis penſio centũ florenoꝝ aſſignata extitit: id ille aiebat place re principi patrie: nec erat contra cõcordata cum electio ibi canonica non fuiſſet. De alia pẽſione nũq̃ nos intromiſimus. De reſeruationibus eſt verũ ꝙ habemus bullam ꝓ duobus milibus flore nis. Credebamus nationẽ illã nõ egre ferre ſi nos qui in ea nutriti ſumus tãtum in beneficijs ha beremus. Et nihilominus diximus pape: ⁊ ſcripſimus archiepĩs magũtino: treuereñ. ⁊ coloniẽñ. nos illa bulla nullatenꝰ vti velle: vbi concordatis cũ natione aduerſaret. Itaq; neſcimꝰ cur nobis aliquid imputari poſſet. Cõmendamus tibi vnionẽ eccl'ie vt facias quẽadmodum cõſueuiſti: quia nihil pace melius. Cõtra prutenos ſedes apoſtolica vſa eſt ſuis armis: reſtat vt veſtris vtamini. Si qua in re natio ipa grauet: põt recurrere ad ſedem apoſtolicam. Credo non ſpernent preces ſue. Fuimus locuti ſanctiſſimo dño noſtro de iuramento tuo: ſanctitas ſua viue vocis oraculo no bis dixit ꝙ iuramentũ illud ſuſpendebat ad effectũ vt poſſes romane eccleſie vtilius ſeruire. Et ita poteris affirmare te nõ eſſe obnoxium iuramento. Age igitur vt cõſueuiſti: nos ſemꝑ inuenies paratiſſimos ad ea q̃ tibi grata ſint ⁊ inclyte nationi vtilia. Cupimus vt nos cõmiſſos facias pñci pi marchioni Alberto: cuiꝰ eximie virtuti oĩa debemus. Uale ex roma die. vij. nouembris.

❡ Captata beniuolẽtia petit amicũ ſuo nomine audire. Epiſtola.ccclxv.

EEneas cardinal' ſenẽſi. Frãciſco duci Mediolanẽſi illuſtri. S.p.d. Quãuis in curia sereniſſimi imꝑatoris ⁊ alijs in locis vbi morã traxi: ſemꝑ honoris ⁊ gl'ie tue cupidus fuerim: illiſq; ꝓ mea virili cõſulere ſtuduerim: vt teſtes ſunt magnificus eques ſceua de curte ⁊ alij quos tua excellentia ad impe rialẽ maieſtatẽ ⁊ romanã curiã aliq̃n tranſmittit: fateor tñ me nũq̃ aliq̃d egiſſe ꝓpter qđ pſumere debeã grãm q̃tũcũq; minimã ex tua mãſuetudie depoſcere: ſꝫ audaciã peterĩ quã mea ñ pſtãt merita tua libertas ⁊ ĩ oẽs bñ ficia cõcedit: q̃ cũ vel ignotis pdeſſe ſolet: mihi vt criſtio nõ claudet aures neq; ego illã implorare auderẽ niſi me neceſſitas vrgeret: ſed cũ vocatus ad cardinalatus honorẽ eos non habeã reddituſ q̃ huic dignitati cõueniãt: cogor ad eos recurrere quos pro ſua ſingulari bonitate mihi bene velle arbitror. Inter quos excellẽtiã tuã veneror: nam ⁊ amici quos Mediolani habeo hec mihi ⁊ lr̃is ⁊ nuncijs indies cõfirmãt. Quibus ex rebus cõmi ſi prefato ſceue integerrimo amico meo: vt aliqua meo noĩe mẽſuetudini tue exponat. Cui precor ⁊ benignas aures impertiri ⁊ preces ſuas quas vice me attulerit bono aĩo exaudire velis: nam ⁊ opus pietatis exercebis ⁊ me ſeruitorẽ tuũ magis obligatum habebis. Ex roma quarto nonas de cembris. Anno. M.cccclviij.

❡ Inſtruit de mente ſua apud principẽ exequenda. Epiſtola.ccclxvi.

EEneas cardinalis ſenẽñ. ſceue de curte. S.p.d. Raphaelẽ capinũ nobilẽ adole ſcẽtẽ (quẽ ad nos miſiſti) recepimꝰ in familiam noſtraꝫ: ⁊ tui cã ⁊ ſui libenti aĩo nã ⁊ nos tibi obnoxij ſumus ⁊ in oĩbus morẽ gerere cupimus: ipe preſe fert mo deſti ⁊ prudentis indolẽ iuuenis. Utinã hi ſumus q̃ virtuti ſue ſatiſfacere poſſu mus. Qđ ꝓmittis te apud illuſtriſſimũ ducẽ ꝓcuratoꝝ noſtri cã nõ apđ nos du biũ: nõ is animũ erga nos tuũ ⁊ amicũ verũ te eſſe nõ ãbigimus. Si bona pñci pis mens in ea re fuerit tua non deerit opera. Ita nobis perſuaſum eſt. Scribi mus excellẽtie ſue litteras quaꝝ exemplaria cum pñtibus ad te mittimus. Si putas reddẽdas eſſe reddito: ſi minus vtere conſilio tuo ⁊ rem noſtrã ꝓ tua circũſpectiõe curato: nos tantũ volumus q̃tum licet. Pauperes nati ſumus et in hanc vſq; diẽ viximus tenues: nunc ſi aucta eſt dignitas nõ tñ accreuerũt opes. Confidimus in bonitate ſummi vt qui nos nunq̃ deſti tuit: neq; in cardinalatu deſeret: quando nõ hi ſumus qui maria monteſq; cupimus. Satis nobis fuerit nõ egere. Quod illuſtriſſimi ducis auxilio futurũ cõfidimus ⁊ tua ſollicitudine. De maxima illa cõcubina nõ eſt quod mirere: lata eſt romana curia ⁊ omniũ rerũ capax: boni ⁊ mali apud nos:

verſanť:hic ſuperbia ⁊ humilitas:hic auaricia ⁊ largitas:hic luxuria ⁊ frigiditas:hic libido ⁊ cōtinentia:hic ſumma virtus ⁊ ſummū vicium. Sagena hec in mari miſſa oim̄ genere piſcium plena. Triticū adhuc ſimul ⁊ palea in area eſt:⁊ magna fatuitas ⁊ ſumma ſapientia ſimul habitāt. Quid mirum ſi opera aliquando preclara efficimus digna laude:aliquando ſic agimus vt reprehēdi vel a minimis valeamus.

¶ De palatio budeñ. aliq̄d cōtra baſilieñſe concilium. Epiſtola.ccclxvij.

AMbroſius canalduleñ. Reuerendiſſimo ac ſacratiſſimo imperatori Sigiſmūdo ſemp̄ auguſto fidelitatē ⁊ ſubiectionē. Habeo grās ingentes maieſtati tue clementiſſime princeps ꝙ priuſq̄ pannonia diſcederē pulcerrimi ⁊ magnificētiſſimi oīum quod vnq̄ viderim ſpectaculi te eſſe participem voluiſti. Inſpeximus ſumma cum admiratione precipuoꝗ ſtupore edificatū abs te palaciū tātaꝗ occurrūt ſingulariter mirāda vt qđ magis mirari qđ primū ꝑdicare debemus nō occurreret. Tā multa ad ſe trahebāt atꝗ i ſe rapiebāt obtutū affectūꝗ noſtrū. Demꝗ ſtricture molles tā vaſta eſt vt nullā toto orbe maiorē repire poſſe arbitremur. Eius oia membra adeo magnifice tamdecenter inſtructa ſunt:vt ad grām nihil poſſit accedere:ſinguleꝗ vt dictū eſt ptes ſecū de pulcritudine ⁊ magnificētia certare videnť:vt qđ primū admiremur nō occurrit: niſi quod ſimul omnia inſpecta excedūt omnē admirationē: virꝗ arbitremur perſis illā formoſiſſimā regiā de qua tam multa predicantur huic tue cōferendā. Trāſimus ad cōtuendū Peripatū illū ſpacioſiſſimū ꝓſpectū oīno mirabilē plenūꝗ voluptatis. Neꝗ his contenti piſcinos quoꝗ ⁊ ortos circuire plena occurrebant oculis. Pauca de multis q̄ me mouent in vnū cōgreſſi execratione digna tueꝗ ſerenitatis oculis legenda ſubiecti. Equidē cōſideratis ſcādalis q̄ indies ex huius ꝑpetratione concilij ꝓdeunt huius ſententie ſum vt ꝓ firmo ⁊ rato habeam nihil a tua pietate poſſe fieri vel a deo gratius vel acceptius ſeculo vel eccl'ie matri vtili' ꝙ hui' eneruationē abhominatiōis ꝓ viribus moliaris. Et oro ne tua me pietas temeritatis arguat ita ſentientē. Nā ſi ex abūdantia cordis os loquiť ego iſtā ſententiā ex altu cordis eructo. Deus aūt nr̄ omps̄ ſerenitati tue q̄ ad pacem ſunt inſpirari dignetur annoſꝗ tuos bn̄dicere religioſiſſime princeps ⁊ auguſte piiſſime. Ex Vienna. Anno. M.ccccl vij.

¶ Cōmendat cauſam ſuā ⁊ ſpōdet operas ſuas in reciprocū. Epiſtola.ccclxviij.

ENea s cardinalis ſeneñ. Buniforto iuriſcōſulto ac ſereniſſimi dn̄i Ducis Mediolani ſecretario. Ex leporijs hac ꝑterita hyeme ſup̄ re ꝑpoſiture mee lr̄as ad te dedit vt illuſtriſſimo pn̄cipi duci Mediolani ꝓ me loq̄reris te rogās obſecrās:nihil exinde reſponſi a te ſuſcepi:qđ nō tibi ſed tuis occupationibus imputo. Scripſit aūt mihi paucis ante diebus ꝙ moreref Mediolaneñ. antiſtes de tua erga me optima volūtate dixitꝗ tuū eſſe cōſiliū vt ceſaris lr̄as ad ducē impetrarē. Factū eſt vt ambo ſuaſiſtis. Lr̄as tuas deferet vir vrbanus ⁊ tuus meiꝗ amātiſſim' Laurētius de rotella cōcanenicus meus tridētin'. Is te alloquiť ⁊ meā agitabit cām. Precor illi cōſilio ⁊ auxilio vt ſis. Vtꝗ reprobes qđ ep̄lis de te mihi ꝑſtatus repromiſit antiſtes. Habeo in te q̄cq̄d ſpei habeo. Fiā voti cōpos ſi me iuueris. Sin deſeras nil eſt qđ ſperē. Scio mores curie vr̄e ⁊ aliarū. Nemo aliq̄d obtinet niſi manus fultus amicꝫ Ego ⁊ ſi iuſticiā ꝓſequar:niſi te habeā ad quē recurrā habeo neminē. Nec te quo iure teneā video qui nullis beneficijs mihi obligaris. Sꝫ cōfido in tua humanitate. Similiterꝗ ſtudia ⁊ officia q̄bus dediti ſumus paria fiduciā prebēt vt opera cōſilio:auctoritate ⁊ gratia tua amice vtar. Ego ſi quid intelligā aut ad voluptatē aut ad cōmodū:aut ad amplitudinē tuā ptinere: etiā nō rogat' faciā:nec ad me vnq̄ ꝓ te vel ꝓ tuis fruſtra ſcribes:ſi modo quod petieris in mea fuerit poteſtate. Vale ⁊ ſpem meam imple. Ex vrbe ſexto idus Iulij.

¶ Excuſatio precum non exauditarum. Ep̄la.ccclxix.

ENeas cardinalis ſenenſis. prepoſito ſpirenſi. S.p.d. Accepimus litteras tuas quibus rogas vt ius noſtrum in prebenda eccleſie maioris Vormacieñſis in nepotem tuū transferre velimus. Cōplacuiſſemus certe tibi cui libenti animo tanq̄ ſingulari amico ⁊ homini virtuoſo gerimus morem:niſi preuēti fuiſſemus. Scripſerunt em̄ nobis Decanus ⁊ cantor Vormacienſis qui negocia prepoſiture nr̄e gerūt de vacatiōe prebende huiuſmodi: multūꝗ ſuaſerūt vt ius noſtrū illi dimitteremus que per capitulū ad poſſeſſionē ꝗuis de facto erat admiſſus: ⁊ cui iam prepoſiturā noſtram arendauerant. Deinde etiā ſuperuenerūt littere illuſtris principis comitis Palatini ꝓ eodē dictā ꝑbēdā petentes: quibus inducti aīm inclinamus ad cōplacendum prefata

poſſeſſori:ſiue vt rectius dicamus intruſo. Nam quãuis ſpreti fuerimus a capitulo:quia tamen natura litigioſi nõ ſumus:decreuimus bonum pro malo rependere. Rogamus autẽ te vt equo animo feras:ſi hac vice precibus tuis nõ annuimus:cum ſicut prediximus aliorũ ſcripta preuenerint deinceps ſi quod occurrerit quod tui cauſa facere poſſimus:nõ erimus requiſitioni tue quoquo modo aduerſi. Sed quãtum vires noſtre tulerunt ⁊ tibi ⁊ amicis tuis conabitur rem gratã facere. Datum rome die.xxij.iulij.M.cccclvij.

❡ Annuit precib⁹ ⁊ petit ſe excuſare de grauamine germanice natõis. Epl'a.ccclxx.

ENeas cardinalis ſenenſis decano Wormacienſi. S.p.d. Cognouimus que ſcripſiſti de prebenda que nuper vocauit in eccleſia Wormacienſi. Suades ne nos de illa intromittamus ⁊ ius noſtrũ poſſeſſori tradamus:cum neqꝫ vtile nobis ſit dictam prebendã obtinere ſcḋm ſtatuta eccleſie:neqꝫ diſpẽſari aduerſus ea conſuetum ſit:multũ tribuimus conſilio tuo:⁊ crede quia non eſt mens noſtra grauare eccleſiam illam:nec litigioſi ſumus vt velimus ſupra modũ contendere. Nos ſi eam prebendã obtinuiſſemus non ꝓpterea violare ſtatuta veſtra voluiſſemus: aut aliquod vobis afferre grauamen:ſed iuxta conſiliũ tuum feciſſemus:⁊ cõfidimus ꝙ nõ fuiſſet capitulũ veſtrum de nobis male contentũ. Verum vtcũqꝫ res ſe habet:quãuis cõſiliarius Palatini nullum ius habeat in predicta prebẽda ⁊ nobis ſpretis in ea ſe intruſerit:tamen quia vir nobilis eſt ⁊ illuſtris Palatinus ꝓ eo ſcribit:tuqꝫ plurimũ id ſuades:⁊ Johannes tolner etiam hortatur: erimus cõtenti transferre ius noſtrũ in predictũ conſiliariũ ſi cum eius ꝓcuratore qui hic eſt cõuenerimus:⁊ deniqꝫ cõfide quõ eccleſiã veſtrã iuuare atqꝫ extollere:nõ deprimere aut quoquo modo ledere intẽdimus. Verũ quia capitulũ eccleſie ſancti Andree animo deliberato nobis ſpretis ⁊ litteris noſtris contẽptus ad poſſeſſionẽ prebẽde per nos acceptate alium intruſit:intẽdimus experiri de iure:quis ſit potior. Itaqꝫ rogo ne mireris ſi litem ꝓ parua re ingredimur:quia contẽptũ potius ꝙ prebẽda animo metimur:quam etiã ſi obtinuerim⁹ alteri eiuſdẽ nationis reſignabim⁹. Poſtremo ſcribit nobis Johãnes tolner querimonias factas eſſe apud aliquos germanie prelatos de reſeruationib⁹ cardinaliũ quas habẽt in partibus illis:neſcimus an ꝓpter nos ⁊ grãm noſtram is rumor fiat. Nos quidem ſupra.xxiij.annos in alamania ſeruiuim⁹ ⁊ ſemper honorẽ illius nationis ꝓ virili noſtra ꝓmouim⁹:⁊ nunc ad cardinalatũ quãuis inſufficiẽtes vocati : id conamur: id ſtudemus:id tota mente querim⁹:quod illi nationi vtile decorũqꝫ eſſe putamus:cum nõnullis aliquã vehementer cõtendẽtes ita vt in ſacro collegio nos magis germanũ ꝙ italum eſſe dicant. Quibus ex rebus nõ ſumus arbitrati germanice nationi futurũ odioſum:ſi beneficia in ea ꝓ duobus milibus ducatorꝫ in annis redditibus obtinuerim⁹. Et quãuis in bulla reſeruationis noſtre fiat mentio de monaſterijs:nunquã tamen intẽtio noſtra fuit ad ea monaſteria litteras trahi que per cõpactata reſeruari nõ poſſent. ⁊ ita ſctiſſimo dño noſtro dixim⁹ adijciẽtes ꝙ ꝓ nullo monaſterio vnquã litigaturi eſſem⁹:ſed ſolũ id reciperem⁹ quod cũ bona grã principũ in quorꝫ territorio eſſet habere poſſemus. Itaqꝫ nõ exiſtimam⁹ aliquos plãtos occaſionẽ habere vt de nobis ꝯqueri poſſent Quapropter rogam⁹ te qui ſoles cum pluribus cõuerſari:vt mentẽ noſtrã oĩbus declares.ꝙ preſertim archiepõ magũtino:apud quẽ nõ dubitam⁹ nos haberi cõmendatos:cum ⁊ nos ſui ſtatus ⁊ honoris quãtum vires noſtre ferũt ſemꝑ defenſores ſumus. Datũ rome die.xxij. Julij. M.cccclvij.

❡ Fruſtra conatur impetrare vt clerus cõicatis ſeneñ. ꝓ cõfirmatiõe ſtudij velis cõtribuat ⁊ auiſat de exercitu congregato. Epiſtola.ccclxxi.

ENeas cardinalis ſenenſis Balie ſeneñ. S.p.d. Que ornamento ſplendori glorieqꝫ iſti ciuitati veſtre patrie noſtre eſſe poſſent:nunquã tedio nobis eſſet:aut querere: aut ſi in poteſtate noſtra eſſet exhibere. Ea propter cum nuper nobis ſcripſiſſetis vt pro ſtudio legũ aliarumqꝫ facultatũ in vrbe veſtra reformãdo. Sanctiſſimo dño noſtro verba faceremus vtqꝫ clerus veſtre ditionis ad eam rem certã pecunie quãtitate conferret impetrare conaremur. Fuimus eueſtigio cum eodem ſanctiſſimo dño noſtro. Oratore veſtro ſpecto viro Leonardo ad id accerſito. Perorauimus cauſam : vt arbitrati ſumus oportere:ſed non exorauimus:quomodo autem pietas dñi noſtri ad eam rem reſponderit nõ ambigimus Leonardũ prefatum collegio veſtro ſignificaſſe. Itaqꝫ non eſt cur plura circa hec dicamus. Illud adijcimus quod noſſe magnificẽtias veſtras non inutile arbitramur. Hodie littere ex neapoli aduenerunt:quibus certior fama ſit Comitem Jacobum piccininũ ab inclyto rege Aragonum pecunias non paucas accepiſſe:quibus copias ſuas inſtruere poſſit ad regni metas exire. Ferunt eum aduerſum Sigiſmũdum maleteſtam arma moturum inſtante Vrbinate comite. Sed mille ſunt hominũ inſidie:nec ſagitta ſemper eo tendit qua directa videtur. Sapiunt magnificentie veſtre ⁊ quod viſu fuerit cogitabunt. Nos pro debito noſtro hec reipubli. ve-

ſtre ſignificando putamus: cuius tranquillam quietem indeſinenter optamus. Datum rome d
xxij. Julij. Anno. M.cccclvij.

¶ Petit pro captiuo vt benefacta cum malefactis penſatis liberum emi
tant. Epiſtola.ccclxxij.

Eneas cardinalis ſenenſis Balie ſeneñ. S.p.d. Accepimus litteras veſtras qu
bus cognouim⁹ que de comite Jacobo piccinino ⁊ eius tranſitu ſuſpicamini. Fu
mus ſepe cum ſpectabili oratore noſtro de eadem re locuti ⁊ eadẽ videbãtur n
bis formidanda que vobis ſi homo ille regnũ exiret. Nunc ſcriptis veſtris cõm
niti ſtatuimus de re illa certiorẽ pontificẽ facere. Sed cum podogra nos imp
diret ne preſentiã domini noſtri accedere poſſemus: ſcripſimus que nobis vid
bantur apoſtolice maieſtati: ⁊ rogamus vt oratori veſtro audientiã preberet q
latius loqueret. Placuit id clemẽtiſſime ſue. Oratorẽ veſtrũ mox poſt cedulã noſtrã audiuit: ⁊ i
ſemper oĩbus reſpõdit quẽadmodũ de patre optimo ⁊ diligẽtiſſimo ꝯſeruatore noſtre libertat
ſperandũ erat. Scribet omnia ſerioſus ſenatui noſtro Leonardus orator. Itaqꝫ nõ eſt cur nos
petamus. Sum⁹ ⁊ erimus ſoliciti in his que noſtre reipublice trãquillitatẽ reſpiciũt. Poſtrem
quia Franciſcũ patriciũ vinculis cõiectũ accepimus: virũ fama clarum ⁊ qui ornamẽto ciuitat
noſtre nõ parum hactenus fuit. Rogamus in eius iudicio benefacta cum malefactis penſare
litis: ⁊ hominẽ in vita relinquere qui ſuis ſcriptis veſtrã vrbem illuſtrauit ⁊ in futurũ ſplendore
ei maximũ adijcere poteſt. Quod ſi feceritis omnes collegiũ noſtrũ cõmendabunt in quo plus b
neficij ꝙ iniurie recordatio valuerit. Datum rome die. xxiij. Julij. M.cccclvij.

¶ Captat beniuolentiã ⁊ offert cõmendatum nepotem ſuum. Epiſtola.ccclxxi

Eneas cardinalis ſeneñ. epõ tridentino. S.p.d. Redeuntẽ in alamaniã Nicol
creul capellanũ noſtrũ ⁊ cõpatriotã: tum cum tridento tranſiturus ſit: noluim
ſine noſtris ad te litteris dimittere: qbus intelligas nos veteris amicitie ⁊ q
ſimul ad ſacros ordines ꝓmoti fuimus: memores eſſe cupidoſqꝫ magnopere a
quãdo aliqd agere quod tibi gratũ exiſtat. Reliqua de noſtra erga dignitatẽ t
voluntate ⁊ de ſtatu romane curie: idem Nicolaus plen⁹ referet: cui velis tan
nobis plenam credentie fidem prebere. Inſuper quia nepos noſter Franciſc
gratiam expectatiuã habet in eccleſia tua. Rogamus vt in euentu vacationis alicuius prebẽ
auxilio ſibi eſſe velis ad obtinẽdã poſſeſſionẽ: quẽadmodũ de tua erga nos beniuolẽtia ⁊ amici
veteri plene confidimus. Datum rome kal'. Auguſti. M.cccclvij.

¶ Refert noua italie ⁊ vrbis rome. Epiſtola.ccclxxiiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Nicolao cardinali ſancti Petri. S.p.d. Reuertitur a
partes germanie capellanus meus Nicolaus creul: quem in agendis ſuis digna
tioni tue qñtum valeo cõmendatum efficio: diu nihil noui de tua dignitate accep
Puto eam bene valere quãdo in contrariũ nihil accipio. De prelatis germanie
dictis eoꝝ multa hic dicũtur non bona. Tuam dignationẽ nihil latere opinor. N
tua circũſpectio illis obuiet rebus: neſcio quis alius occurrere poſſit. Ego tñ te
hac curia preſentẽ potius eſſe vellẽ qñuis paruꝫ eſt ꝙ cardinales reipublice ꝯſulere poſſint. S
iuuaret me ſepe in pñſentia tua eſſe: ⁊ ꝓ veteri more dulces miſcere ſermones: forta ſſe aliquan
non tederet dignationẽ tuam in curia moram traxiſſe. Quis ſit ſtatus harũ partium nõ dubi
per familiares tuos dignationi tue ſcriptã eſſe. Referã tñ paucis quõ res ſe habeat. Dñs noſt
in primis bene valet. Roma qꝫ preter ſolũ hucuſqꝫ ſana eſſe videt. Obijt cardinalis neapolitan
in curia potius medicoꝝ ꝙ aeris grauitate. Urſini ⁊ comes euerſus adhuc inter ſe armis cont
dunt: que res facit vt annus vberrim⁹ ſterilis videatur. Huc accedit indignatio quam põtifex c
tra vrſinos accepit tractatur cõcordia neſcio ꝙ facilẽ habebit exitũ. Comes Jacobus piccinin
qui hacten⁹ in regno fuit nunc ſuſcepta a rege aragonũ magna pecunia exiturus regnũ dicit: ⁊
tra Sigiſmundũ malateſtã quẽ rex odit arma moturus: quo cuꝫ ꝓfectus eſt comes Urbinas: a
arbitrãtur hec fingi cõtra malateſtas: vt imꝓuiſi ſeneñ. inueniãtur. Quicquid egerit Piccinin
ſi regnũ exierit: arbitrãtur oẽs totam italiã rurſus in arma ruiturã. Atqꝫ hoc modo gereẽ bellu
cõtra thurcos: nec melius in germania res ſe habent quãdo imperator ⁊ rex hungarie ſicut no
inter ſe acerrima contentione depugnãt: deus eccleſie ſue melius conſulat. Cõmendo me digna
tioni tue ad eius mandata omni tempore paratũ. Ex roma kal'. auguſti. M.cccclvij.

¶ Commendatoria ſingularium amicorum. Epiſtola.ccclxxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Archiep̄o ſaltzburgeñ. S.p.d. Nicolaus creul capel
lanus noſter dilectus venturus eſt ad dignitatē tuā quā rogam⁹ in agēdis ſuis
cōmēdatū habere velis ab eo intelliges romāe curie ſtatū ⁊ quō res italie ſeſe
hēant. Itaq̄ nō eſt opus de his aliquod ſcribamus. Nō ſumus immemores bñ
ficioꝝ q̄ a dignatione tua percepimus dū in germania eſſemus: ⁊ quō i ſaltzbur
ga ſepi⁹ a tua dignatione gratēter accepti ⁊ honorati fuimus: ob quā rē erit no
bis ſp̄ cura vt tibi ⁊ eccl'ie tue ꝓ noſtra poſſibilitate vicē repēdamus. Inſup q̄
duo ſunt in tua curia nobis a longo tp̄e dilecti Johānes lauterbach⁹ ⁊ Johan
nes troſter viri boni ⁊ fideliſſimi: eos dignationi tue quoad poſſum⁹ efficimus cōmēdatos: repu
taturi nobis impēſum q̄cq̄d i eoꝝ ꝑſonis boni ꝑ te collatū fuerit. Datū rome kl'.aug. M.cccclviij.

¶ Gratulatur de liberatione epiſcopi Varadieñ. cuius nomine regi ſcripſit ⁊ ab a
poſtolico ſcribi impetrauit. Epiſtola.ccclxxvj.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johanni troſter. S.p.d. Feciſti ꝓbe ꝙ nobis ex hunga
ria Viennaq̄ ſingula ſcripſiſti que tum gerebantur: audiuimus inuiti illaꝝ prius
tribulationes. velit deus vt tandē principes inclyte domus auſtrie inter ſe recō
cilientur. Illud aūt libenter intelleximus quod de ep̄o varadieñ. viro optimo ſi
gnificaſti: cuius inocētia libertatē cōſecuta eſt. Nihil ꝑfecto hoc tēpore nobis io
cundius ſignificari poterat: tu de nobis ſibi oia vera dixiſti. Nam cū audiuimus
capturā eius vehemēter ꝓbatiſſimi patris fortunio cōmoti fuimus: ſcripſimuſq̄
mox regie maieſtati q̄ nobis de patre ſincero ⁊ optime merito teſtificanda videbant. Rogauim⁹
etiā pōtificē maximū vt lr̄as ad regē daret q̄b⁹ relaxationē ep̄i peteret: eaſq̄ bis obtinuim⁹. Pri
mas p̄ cauſalē quēdā tabellariū miſim⁹. Secūdas vero ꝑ Laurētiū rouarellā deſtinauim⁹ q̄ nūci⁹
apoſtolicus ad regē ꝓfectus eſt: qui q̄uis tarde hinc venerint teſtimoniū tñ ꝓbebunt nr̄e in ep̄m
charitatis. Poſtremo q̄ ſuades fecimus. Cōgratulatorias eñ ep'las eidē ep̄o ⁊ miſimus ⁊ mitte
mus. Itaq̄ nō eſt cur verearis officiū noſtrū requiri poſſe. De rebus curie nr̄e ſupſedimus ſcribe
re: cū Nicolaus nr̄ creul te cōuēturus ſit: ex q̄ cuncta vel minima q̄ in italia gerūtur abūde cogno
ſces. Reliquū eſt vt bene valere ſtudeas: archiep̄oq̄ fideliter ſeruias apud quē tua obſequia non
erunt ſine premio. Nos aūt ſemꝑ tui memores erimus. Vale ⁊ ſi Jacobus latronus iſtic eſt: mille
ei ſalutes nr̄o noie dicito. Ex vrbe roma. kal'. Auguſti. M.cccclviij.

¶ Familiaris vt bene valeat. Epiſtola.ccclxxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johāni lauterbachio. S.p.d. Ex Nicolao noſtro creul
tibi amiciſſimo cognoſces que apud nos gerentur ⁊ quo̓ nos in te aio ſimus. Nā
quēadmodū te iampridē dileximus: ita ⁊ nunc amamus: cupimuſq̄ tibi bene eſſe
ceſi qñ aliquid ꝓ te facere poſſemus: nō eſſet in nobis mora cōfidimus tibi bñ fu
turū apud archiep̄m ſaltzburgeñ. Qui ꝓ ſui ſingulari virtute ſeruitijs tuis debi
ta premia nō negabit: Vale igit ⁊ nos eidē archiep̄o ita offeras vt intelligat nos
ſibi cōplacendi cupidos eſſe. Datū rome. kal'. Auguſti. M.cccclviij.

¶ Conſolatoria ſuper morte filij. Epiſtola.ccclxxviij.

ENeas cardinalis ſeneñ. dn̄o de roſemberg. S.p.d. Magro merore affecerūt nos
litere amicoꝝ quibus clariſſimum ⁊ ſpectatiſſimum filiū tuum Henricum diem
clauſiſſe extremū cognouimus. Doluimus certe illum in flore ſuo iuuētutis ex hac
luce migraſſe: cū multa ⁊ ꝓ domo tua ⁊ ꝓ inclyto regno bohemie facere poterat:
tū vero iſtud moleſtiſſimū fuit ꝙ ſenectuti tue ⁊ baculum ⁊ ſolamen ereptum eſſe
videamus. Sed cum cogitamus animi tui ſapientiam: non dubitamus quin conſo
lationem ip̄e rerum mortaliū vſus tibi prebeat. Frequenter accidunt hec: ſepe filij patres in mor
te precedunt. raro eſt ſenex qui plures ex ſuis filijs nō premiſerit. Toleranda ſunt hoc nec dolore
conſilium eſt: vbi dolor nihil affert preſidij. Acquieſcendum eſt diuine voluntati omnia deus in
vſum meliorem conuertit: nihil ipſe perperam: nihil temere agit. Ille ſapiens homo eſt qui ea
vult que velle deum nouit. Nos filium tuum in eo ſtatu: in eo tempore vocatum adeo non ambigi
mus: in quo illi melius fuit exuiſſe hominem. Itaq̄ q̄uis nō dubitamus magnificentiam tuā quie
to eſſe aio: ⁊ ea velle que deus voluit: tamen pro noſtro officio rogamus vt hec humana equa mē
te feras: ⁊ quod reſtat cū reliquis tuis filijs dulciter ac ſuauiter traducas. Id erit nobis ſupra q̄
dicere poſſumus acceptum. Diligimus enim ſummopere perſonam tuam: nec obliuioni dare
poſſumus quanta nos charitate in Vienna quondam complectebaris: ⁊ deniq̄ ſemꝑ nobis ante

oculos eſt humanitas illa atqꝫ vrbanitas quam nobis ⁊ Procopio rabēſteyno oſtendiſti in cameꝛnau. ita enim ardenti charitate ⁊ vt aiunt euiſcerata dilectione ſuſcepiſti: vt omni tempore nos ⁊ tibi ⁊ natis tuis ⁊ his qui naſcentur ab illis obnoxios eſſe putemus: ⁊ hic quidem oſtendimus ſi vnq̄ ſeſe facultas obtulerit. Reliqua referet Nicolaus creul capellanus noſter dilect⁹ quem tue magnificentie cōmendamus: cui tanq̄ nobis credentie fidem plenam adhibere velis. Datū rome ⁊al. aug. M.cccclvij.

¶ Poſt regiam maieſtatem recommendatam refert grates epiſcopi varidienſis de emancipatione. Epiſtola. ccclxxix.

ENeas cardinalis ſenenſis Ladiſlao regi hūgarie. S.p.d. Cū ſuperioribus dieb⁹ Johannes varidienſis epiſcopus apud budam in vincula cōiect⁹ eſſet. Idqꝫ tuo iuſſu factum diceretur: egre id mihi duplici de cauſa fuit. Nam ⁊ preſulis integerrimi ac mihi amiciſſimi infelicitati compatiebar: ⁊ honorem tuū parumper obnubilari dolebam: cum epm̄ de tua ſerenitate optime meritum ⁊ doctrina preditū ſingulari tua ſublimitas in carcerem retruſiſſe affirmaretur. Scripſi itaqꝫ mox excellentie tue que mihi in ea re facienda videbatur pro gloria tua: quēadmoduꝫ fideles famuli bēignis dominis ſuis cōſulere aliquando ſolent. Scripſit etiam ſanctiſſimus dn̄s noſter ſemel atqꝫ iterum. Nam qui varidienſem pontificē ⁊ virtutē ⁊ noīe optime proditum intellexiſſet: non poterat ei (cum indigna ferret) nō opitulari. Neſcio an huiuſmodi littere tuam ſublimitatem adierint. Illud nunc relatū eſt ꝙ tuam hanc curiā gaudio repleuit nō ſine precipua ⁊ ingenti laude tue ſublimitatis. Nam cum eps̄ idem non tuo motu: ſed aliquorum potētum impulſu: quibus non facile reſiſtere poteras in captiuitatem ductus affirmaretur: nunc illud plane dicitur quod innocentē prelatum quē alieno impulſu ceperas tua ſponte ſolūmodo relaxaſti: ex qua re patefacta eſt animi tui innata probitas ⁊ epi innocentia liquefacta. Quippe ſanctiſſimus dn̄s noſter: totuſqꝫ cardinaliū cetus rectitudinē animi tui ⁊ ſingularē prudentiam magnis extollunt preconijs. Ego vero qui eundem epm̄ iamdudum virum ꝓbatiſſimum eſſe cognoui: eiqꝫ ſingulari amicitia ſum cōiunctus nō ſolum laudo circumſpectionē ⁊ beneficentiā tuā: ſed gratias q̄s poſſum tue ſerenitati ago ꝓ ſalute homini amiciſſimo reſtituta. Intelligens non me minus ea de cauſa tue glorie obligatum q̄ ipſum epm̄. Eram etiam ante ſeruitor ſublimitatis tue multis de cauſis obnoxius: ſed accedente hoc beneficio nihil eſt quod iam mihi reliqui ſit: quin totum qd̄ poſſum maieſtati tue debeam. Ex romanis aug. M.cccclvij.

¶ Captat beniuolētiam ⁊ capellanū ſuū cōmēdatū facit. Epiſtola. ccclxxx.

ENeas cardinalis ſeneñ. Electo vratiſlauieñ. S.p.d. Reuertiſ ad partes iſtas dilectus capellanus noſter Nicolaus creul canonicus vratiſlauiēſis: tibi iampridem notus ab eo ſenties quecunqꝫ apud nos geruntꝰ: ⁊ quis animus noſter erga te ſit: q̄ ⁊ tibi et domui tue nobiliſſime tāto magis afficimur: quāto indies patris tui fratrum ⁊ tua erga nos merita magis recolimus. Itaqꝫ non erimus in ſcribendo longiores. Tantū dignationi tue Nicolaum tibi cōmendamus. Rogantes ſi qua ſunt que per nos tui cauſa fieri poſſint: ita de nobis confidas: quēadmodū veri amici inter ſe conſueuerunt. Datum rome nonis auguſti. M.cccclvij.

¶ More familiaris. Epiſtola. ccclxxxi.

ENeas cardinalis ſeneñ. Henrico ſenftleben. S.p.d. Per Nicolaum noſtrum canonicum vratiſlauienſem qui nunc in alamaniam reuertitur: nō putamus neceſſariū eſſe multa ſcribere. Ita em̄ repente factus eſt iter vt multi eū preceſſuri ſint. Viſitabit em̄ quocunqꝫ in loco ſuo ex more compatres atqꝫ commatres. Nec dubitabimus eum cum ad te venerit quin voluntates italicas melius referre q̄ ab eo diſcere valeas. Itaqꝫ partimus verbis. Tantū rogamus vt in re illa vratiſlaũieñ. eccleſie ſi quid ei cōmittendum videtꝰ id ꝓ tua prudentia facias. Eſt em̄ vratiſlauiam petiturus vt ait: ⁊ a nobis habebit litteras ad epm̄ illum credentiales: vt ſi opus fuerit eis vti poſſit. Reliqua ex eo audies quem fortaſſe licentiatū in decretis habebis. Vale ⁊ amicis nr̄is nos effici cōmendatos. Datum rome nonis auguſti. M.cccclvij.

¶ Refert noua italie ⁊ ſe quantulus ſit in toto pollicetur. Epiſtola. ccclxxxij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni cardinali ſancti angeli. Salutem plurimam dicit. Que ſuperioribus diebus apud nos geſta ſunt: ea iam per alias litteras tue dignationi ſignificaui. Nunc ſubijciā que ſecuta ſunt: exinde ſcies quid ſperandū ſit: quidue timēduꝫ

cõmuni xpianorum cauſe. Dñs noſter ſanctiſſimus nõnullam aduerſus vrſinos indignationez in-
duit adeo: vt etiã nepotem ſuum eccleſiaſtice milicie ducem contra illos miſerit: caſtrũq; ſancti
Gregorij ab eis extorſerit: nunc cõcordia tractatur. Expectamus exitum rei paceq; magnopere
cupimus. Nam bella huic ciuitati charitatẽ annone nõ paruã inducunt. Fuit ipſe ſanctiſſim9 do-
minus noſter his diebus aliquãtiſper egrotus: nunc diuino munere conualuit: cuius prudẽtia nõ
eſt dubium: quin reipublice ſalubriter cõſulat. Nepotes eius qui patriarchã legatũ in orientem
ſecuti fuerant atq; ibi ob quedã maleſacta cõprehenſi nudiuſquartus redire: vtq; ſi crimine pur-
gent patriarchã criminant: ſed dño noſtro ⁊ ſacro collegio cognita eſt illius legati integritas at-
q; conſtãtia: nec ſiniſtri quicq̃ de eo facile creditur. An aũt nepotes ipſi culpabiles ſint: vt legati
nuncij tradũt: id aliĩ inueſtigent. Ego ⁊ accuſatores ⁊ excuſatores eoꝝ equis auribꝰ accipio. Rex
aragonũ bellũ haber ꝯ ianuenſes acerrimũ: ⁊ nunc vna: nunc altera pars naues in mari perdit
ſed ipſa ianua miro afflicta eſt que nõ regis tñ: ſed etiam ſuoꝝ exulũ armis premit. Perinꝰ dux
eius magno vir aio ⁊ manu proptiſſimus: miſeros ciues territat: qui ſe nõ alio modo q̃ morte im
perium poſituꝝ affirmat: ⁊ nunc hunc: nunc alium ciuem ad necez rapit qui ſuis cõſilijs aduerſat
Rex aũt p hos dies vt fama eſt inſigne opidum Scarlinũ noie in tuſcia lucratus eſt: ſi veꝝ eſt qđ
hodie mercatoribus ſcriptũ ferunt. Id erat in ptãte dñi plumbancĩs. Ob quã rem ſunt qui arbi
trantur: nõ quietuꝝ regem niſi ⁊ plũbini dñio potiatur. Qđ ſi obtinuerit locũ habebit oportuniſ-
ſimum: vnde ſeneñ. florentinos ac ianuẽſes cũ velit laceſſere poſſit: atq; vtinã nõ ex hoc pax itali
ca conturbet hoc eſt italia. Que aũt in germania gerunt optime nouit dignatio tua. Cupio ſcire
vbi locorum atq; gentium ſis: quid agas: q̃ bene valeas: ⁊ que ſpes ſit rebus agendis. Sunt eniz
qui dignationẽ tuã egrotantẽ ſe reliquiſſe affirmant: q̄ res mihi moleſtiſſima eſt. Ea ppter ſua-
deo: hortor ⁊ obſecro vt ſanitatis curam geras: cureſq; vt aliqñ reuertaris huc letus ⁊ ſoſpes: qđ
oẽs amici tui maxime cupiunt. Ego vero nihil magis deſidero q̃ te in domo tua rome ſepe vide-
re ⁊ alloq̄: ac p veteri ꝯſuetudine mãſuetudie tua ⁊ benignitate pfrui. Nõ offero me dignatõi tue
aut familie tue vel amicis aliquid apud ſummũ põtificẽ pcuraturum. Nam ⁊ minimum eſt quod
poſſum ⁊ dignatio tua potentiſſimos cardinales haber qui eius negocia fideliſſime gerunt. Ita-
q; non eſt cur mea indigeas opera. Ego tamẽ quãtulus ſum ⁊ tuus ſemper fui ⁊ ero. Ex rome no
nis auguſti. M.cccclvij.

¶ Excuſatio contra murmur grauaminis germanice nationis. Epiſtola. cccl xxxiij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Martino mayer. S. p. d. Iocunde nobis fuerunt littere
tue: quas in cauſa decani maguntini ad nos ſcripſiſti: erant in eis plures ptes
quibus breuiter reſpondebimus. Congaudes de noſtra ad cardinalatũ pmotio
ne: nõ eſt ea res nobis dubia. Siquidẽ noſter honor tuus honor eſt; ⁊ hanc digni-
tatem nõ minus tibi creditam q̃ nobis: equũ eſt te arbitrari quando inter nos
vera eſt ⁊ ſtabilis amicitia que iubet inter amicos oĩa eſtimari cõmunia. Quip-
pe ſi quãdo aliquid occurrerit in quo vel tibi vel cõſanguineis: aut amicis tuis p
deſſe poſſumus oſtẽdemus nos memores eſſe veteris beniuolentie ⁊ dulcis vſure quam ſimul in
multis locis habuimus. Que ſcripſerũt nobis pncipes electores: ⁊ tu etiaz p decano maguntino
nõ ob audiuimus. Nam etſi ppoſituram Wormacieñ. apud nos libenter retinuiſſemus: concorda-
uimus tamẽ cum pcuratoribus eiuſdem decani de pmutatione: vt tam dictis principibꝰ q̃ tibi ⁊
ipſi decano quẽ iamdudum cognouimus ⁊ amauimus: rem gratã faceremus: damus nunc operaz
vt littere expediant oportune. Illud aliquãtulum dierũ eſt qđ in calce litterarũ tuarum ſcribis
querelas: ſcz magnas fieri de romana curia que nationem germanicã multis incõmodet modis.
quattuorq; capita tangis. Unum eſt q decreta conſtancieñ. ⁊ baſilieñ. cõciliorum cõpactataq; na
tionis minime obſeruant: ⁊ q̃uis in hoc articulo omnia cõtineri videant: tñ ſpecificas q electio
nes canonice facte nõ confirment q magna vis pecuniaꝝ ab his qui beneficia conſequunt extor
quetur q ſub colore indulgentiaꝝ ⁊ decimaꝝ varijſq; modis ex alemania pecunie hauriunt. ⁊ de
niq; ſubiungis de gratia noſtra quã obtinuimus de beneficijs in cõmendam habẽdis quã inſolv-
tam eſſe aſſeueras. Cogimur ad hec nõ nihil reſpõdere: ⁊ in pmis quidem fatemur q ſcribis in-
clytam. ſ. nationem veſtrã olim fuiſſe florentẽ ⁊ ſuis virtutibus romanũ imperiũ meruiſſe. Adij-
cimus tñ ⁊ illud excellentiſſimã beati Petri ſedem poſtq̃ ille martyrio coronatus eſt: ſemper ro
me fuiſſe in qua qui ſederunt: vicariatũ epiſcopi tenuere; clauesq; ligandi atq; ſoluendi penes ſe
habuere: ſiue greci: ſiue italici: ſiue germani: aut ex alia gente fuere: nec nunq̃ regni celeſtis in-
troire ianuam potuiſſe qui romanoꝝ pontificũ auctoritatẽ contumaciter contempſere: nec ho-
die illis gloriandum eſſe qui auctoritate propria, leges ſibi conſtituunt: quibus pro ſuo libito ro-
mane ſedis iuſſiones ſpernere poſſint. Hos enim catholica veritas niſi reſipuerint ante obitum

ignis eterni mancipio ſine intermiſſione deputat. Fatemur inſuper aliquando in romana curia
quam regunt homines aliqua fieri que digna eſſent emendatione: nec dubitamus ipſos romane
vrbis preſules etiam inquātum homines falli: errare: labi: ac decipi poſſe. Sed ad querelas tu-
as veniamus: dicimus tibi dignum eſſe vt compactata cum veſtra natione ſeruentur. Idq; ſem-
per predicauimus: ⁊ in futurum predicare non omittemus. Siquidem nationi tue a qua plurimū
ſumus honorati: non minus ꝙ noſtre afficimur. Uerum cum dicis decreta baſilieñ. concilij nō cu-
ſtodiri. Idq; putas iniurioſum eſſe nationi indignam dicimus eſſe querelam tuam. Propter de-
creta enim baſilieñ. concilij inter ſedem apoſtolicam ⁊ nationem veſtram diſcidium cepit: cum
nos illa prorſus tenenda diceretis apoſtolica vero ſedes omnia reijceret. Itaq; fuit demq; com
poſitio facta in qua nos imperatorio nomine interfuimus: eam certam legez dedit: deinde imuio
labiliter obſeruandam: per quam aliqua de decretis concilij predicti recepta videnē: aliqua re-
iecta. Itaq; non iuſte agis: ſi per omnia ſeruanda eſſe decreta contendis. Sed venio ad electio-
nes quas paſſim cōtemni refers hoc nos nō inuenimus ita eſſe vt aſſeueras. Nam poſtꝙ ex ale-
mania huc venimus plures eccleſie cathedrales eiuſdem nationis vacauerunt: in quibus vł po-
ſtulationes factae vel electiones fuere. De poſtulationibus nihil eſt quod obijci poſſit. Nam ille
ex gratia pendent etiam vetuſto iure: liberumq; eſt pontifici maximo eas admittere vł reijcere
Electiones aūt ſi canonice fuerint compactatorum vigore confirmationem merentur: nec repel
li poſſunt niſi de vtiliori perſona romanus pōtifex de concilio fratrum ſuorum ſancte romane ec
cleſie cardinalium duxerit prouidendum: ſed neq; hic eſt aliquid quod reprehendi merito poſſit.
De tempore dicimus quo romanam curiaz ſequimur. Neq; eñ iam biennio tantum eſt ꝙ hic ſu
mus) vlla electio huc allata eſt: que rite ⁊ canonice facta comperta ſit. Nam traiecteñ. electio d̄
qua magni rumores habiti ſunt: in perſonam excōmunicataz ceciderat. Alie vero alios defect⁹
habuere. Itaq; vides non eſſe cur noſtra natio circa electiones iuſtam querelam habeat. Quod
deinde ſubiungis extorqueri multum auri ab his qui dignitates vel alia beneficia aſſequuntur:
non eſt cur de hac ſede conqueramini: ſed potius de cupiditate ⁊ ambitione veſtrorum hominum
qui currentes pro epiſcopatibus inuenientes competitores his quibus palatium patet certatiz
pecunias offerunt. Illi vero qui alloqui pontificem poſſunt: non ſunt omnes ſimiles angelis: ſed
quales in alemania. Galliaq; reperias. Recipiunt eñ quod offertur non extorquent. Romanus
autem preſul ſolus in thalamo ſuo: nunc hos: nunc illos audit: ⁊ illos promouere ſolet qui magis
cōmendantur: nec ſcit nec etiam arbitratur pecunie cauſa hos: aut illos commendatione prefer-
ri. Nec ſibi plus auri datur ꝙ concordata permittant: niſi fortaſſe aliquādo occaſione expeditio
nis contra thurcos: aliquādo ſuper annata recepit: quod ſibi ꝑfecto non fuit in tanta neceſſitate
negandum. Habes ergo in hac parte reſpōſionem noſtram de pecunijs indulgentiarū miramur
fieri querelam. Nam ille poſtꝙ collecte fuerant ꝑfecto romani pontificis arbitrio non alterius
erant diſtribuende. De decimis quoq; credimus nō eſſe indignum quod refers. Nam ſi alie natio
nes ꝑ expeditione cōtra thurcos habēda decimas exhibēt: nō videm⁹ cur etiā theutones nō cō
tribuant. Laudamus tñ in ea re debitos adhiberi modos. Ceterū cū tota queſtio de pecunia ver
tatur: dicimus hanc vetuſtiſſimā eſſe querelā: que nunꝙ auferri potuit: ſemꝑ eñ ſunt hoies pecu
niarum auidi: ⁊ quodāmodo inſatiabiles: q̇ cū multa lucrari velint exponere aliq̇d ſacrilegiū pu
tant: nec vlla gens eſt que aio equo ex regiōe ſua aſportari aurū ferat. Hungari alemanos ea po
tiſſimū cauſa deteſtanē: ꝙ in regno ſuo negociātes multū auri aſportant. Eadē querela eſt polo
norum: eadē danoꝝ. In alemania q̇z ꝙplures gentes reꝑiemus: quaꝝ altera incuſant alterā qua
ſi argenti ſui extortricez: nec curie veſtroꝝ pontificum accuſationibus carent. Patet itaq; longe
lateq; hoc genus querelaꝝ. Uerum qꝛ dicis germaniā veſtram quondam ditiſſimam fuiſſe: nunc
vero prorſus exhauſtam ⁊ omni here vacuam eſſe: nos contra ſentim⁹ illudq; audacter dicimus:
nunꝙ germaniaz ditiorem fuiſſe ꝙ hodie: nunꝙ ornatiorem: nunꝙ armis potentiorem: ſi vni dño
paruerit. Namq; ſi legamus vetuſta tempora: inueniemus germanos olim ritu vixiſſe barbaro
veſtibus vſus laceris. Uenationi tñ ⁊ agrorum culture dediſſe operam: feroces quidez homines
⁊ belli appetētes: ſed argenti prorſus inopes: q̇bus quippe nec vini vſus erat. Ipſaq; germania
intra mare ⁊ danubium: rurſuſq; intra rhenum ⁊ albini continebaē: nunc vero ꝙtum tranſgreſſa
ſit ſuos limites nō ignoramus. Nam plus fere eſt ꝙ extra nacti eſtis: in gallia: retia: norico: vinde
lico atq; in ipſa ſcithia ſeu ſarmatia ꝙ qđ intus habuiſtis. Quid memoramus nobiliſſimas vrbes
veſtras ⁊ ſplēdidiſſimas: ditiſſima tēpla: opulētiſſimos principes ac prelatos: certe nō videmus ꝑ
uinciam eſſe que cōputatis oībus veſtrā ſuperet: ꝙ ſi reſurgeret aliq̇s illoꝝ theutonū q̇ tpe iulij
Ceſaris vixit: germaniā pagraret: vt admoniſtis: ꝑfecto diceret nō eſſe eā terrā quā olim viderat
negaretq; ſuā eſſe patriā: cum vinearū ⁊ arboꝝ fructiferarum cōſitiones: veſtitus hominum vr
banitatem ciuium: ſplendorez vrbium: tantāq; nitidam politiam apud vos contineretur. Uerum
hanc mutationē q̇s fecit in vobis niſi religio xp̄i. Cultus quippe xp̄iane religionis a nobis barba

riem omnem expulit: atq; ita expoliuit: vt iam greci ipſi barbari vos aũt recti latini appellari me
reamini. Cultum aũt ſalutifere religionis ſi verũ fateri vultis. Roma vobis ⁊ apoſtolica ſedes de
dit que p̄dicatores ad vos mittens idoloꝝ relinquere cultum: ⁊ verum deum colere docuit. Plus
eſt hoc martine ꝙ̄ aurum ⁊ argentum: plus eſt quod accepiſtis ꝙ̄ quod datis. Itaq; decet vos ac
cepti beneficij memores eſſe: quod quidem tantũ eſt vt nulli poſſit theſauri compenſari. Tranſi
mus modo ad eam epiſtole tue partem que nos concernit: dicis nos ⁊ alios pleroſq; ſancte roma
ne eccleſie cardinales inſolitas apud nos reſeruationes habuiſſe: indeq; multos exoriri rumores
Nos ⁊ metenſem olim cardinalem: ⁊ alios nõnullos ſimilibus vſos grauius cõpertum habemus
⁊ ab illis litterarũ noſtrarum formã extraximus. Reprehendis ꝙ he littere cõpactatis aduerſa
ri videantur: dicimus nihil in eis eẽ contra ea que concordata vocantur: niſi fortaſſe illud reccẽſea
tur: ꝙ etiam monaſteria reſeruari videntur in q̇bus electioni locus eſſe debet. Nos de hac parte
abunde ſatiſfecimus dño noſtro. Duo enĩ diximus eius beatitudini. Primũ ꝙ nullius monaſterij
electionem impedire vellemus. Alterũ ꝙ nullum monaſteriũ acceptaturi eſſemus contra volun
tatem eius p̄ncipis in cuius ditione ſitum eſſet: ⁊ ita procuratoribus noſtris dedimus in mãdatꝫ.
Quod ſi putas etiam collegiatarũ prepoſiturarũ electiones confirmandas eẽ: neq; debuiſſe nos
earum reſeruationes acceptare: longe falleris: nam ꝯcordata ipſa dignitates p̄mas poſt pontifi
cales ⁊ in collegiatis eccleſijs p̄ncipales apoſtolice ſedis diſpoſitioni permittunt: in alijs aũt be
neficijs inferioribus habet ipſa ſedes ſuos menſes. ꝙ ſi ſuper hmõi beneficijs ac dignitatibus re
ſeruationes obtinuim⁹: accepimus a ſummo pontifice qđ nobis ꝯcedere potuit ſine cuiuſpiam in
iuria. Sed arbitraris fortaſſe beneficia q̄ in germania ſunt: germanis potius cõmitti debere ꝙ̄
extraneis: nec nos aliter ſentimus. Sed cũ nos iam annis ſupra .xxiij. germaniã incoluerim⁹: nõ
reputam⁹ extraneos exiſtimari debere: cumq; imperatori ipſiq; nationi longo tp̄e ſumma fide ma
gnis laboribus ſeruierimus: ꝯnūc ad cardinalatum recepti: ea curemus que nationis ipſius hono
ri atq; vtilitati conducant: ⁊ ita prorſus agamus vt nationi germani potius ꝙ̄ itali putemur. Nõ
iudicauimus tribus illis prouincijs maguntine: colonieñ: treuerenſi: indignũ videri aut graue cen
ſeri: ſi annuatim duo milia ducatoꝝ in eis obtineremus ex illis beneficijs q̄ ſedes apoſtolica ꝯfer
re haberet. Putauiſſem⁹ etiã maiora in eadẽ natione cui ſemp ſeruiuim⁹ ſponte offerri: ſed nõ ſu
mus nos inſatiabiles. Contentamur eo qđ ꝓ debiti ſtatus cõſeruatione ſufficiat: nec plura circa
hec. Quod aũt operas tuas ad id offers vt grẽ noſtre fructũ ꝯſequamur: agimus tibi grãs q̄ preces
amici nõ negligis. Idq; rogam⁹ vt interueniente caſu oportuno prorſus efficias. Scis q̄ ſit mens
noſtra: et quõ gratiam noſtram reſtrictam eẽ volumus: ſi qua prepoſitura vacauerit aut eccĩa pa
rochialis magni redditus velis ita efficere vt ad cõplementum gratie noſtre peruenire poſſim⁹.
Deniq; requiris an aliq̇d dicendũ faciendũue ſit circa eã partẽ q̄ nationẽ veſtram ⁊ apoſtolicã ſe
dem concernit. Reſpondemus futurum eſſe ad p̄ncipes electores nũcium apoſtolicum laurentiũ
rouarellam cum eo poteris ſuper hac re plenius loqui: ſibiq; cuncta cõmunicare qui ꝓ ſua circũ
ſpectione non ignorabit: qua via ſit in talibus incedendum. Nobis tamen illud conſiliũ videretur
ꝙ prelati ⁊ p̄ncipes veſtri ſi qua in re grauamina ſibi nõ digna inferri putant legatos ſuos ad ro
manũ pontificem mittere nõ poſtponerent. Et que ſunt illa in quibus grauarent exponerent: po
terentq; debitam fieri reformationem. Nam ſedes iſta pro ſua inſita manſuetudine veſtris votis
(que q̇dem rõne ſubnixa eſſent) nunꝙ̄ denegaret aſſenſum. Nos aũt etſi parum valemus: ſtudia
tamen noſtra ſemper in eo dirigem⁹: vt inclite nationi germanie dum equa poſtulauerit mos ge
ratur. Vale optime archiepiſcopo maguntino cui pro veteri noticia ſum⁹ affectiſſimi efficere cõ
mendatos. Ex roma die .viij. Auguſti. Anno .M.cccclvij.

¶ Congratulatur ep̃o varadieñ. e vinculis emãcipato. Epiſtola .cclxxxiiij.

ENeas cardinalis ſeneñſis epiſcopo varadienſi. S.p.d. Q̄tum de captiuitate tua in
digna ⁊ acerba doluim⁹ tantũmodo de liberatione gauiſi ⁊ ſummopere exhilara
ti ſumus. Quippe nõ ſolum dignationi tue cui⁹ bonitas ac innocentia magnifice
pateſacta eſt: verũ etiã ſereniſſimo regi Ladiſlao cõgaudemus cũ beneficẽtia et
animi rectitudo indies magis ac magis eluceſcit. Naq; ſicut nobis relatum eſt:
cũ pſona tua in arce budenſi retenta fuit: minime anim⁹ regius ad eã rem incli
natus erat: ſed ſeduxerũt eũ coꝝ ꝯſilia qui tue virtuti inuidebant: nec rex adhuc
iuuenculus ⁊ in regno nou⁹ magnis ꝯſultoribus aduerſari audebat: ceſſit furori loco ⁊ tẽpori. Illõ
tñ cauit ne quid in corpus tuũ emuli tui molirent̃. Sꝫ nũc que ſua mens fuerit aperte liquet. Nã
qui alieni conſilio atq; importunitate dignationẽ tuã in carcerẽ coniecit: idem ſuapte ingenio li
bertatẽ tibi reſtituit. O quã rem nemo eſt qui nõ intelligat capturã tuã ab emulis tue probitatis
liberationem vero ad ſalutem a ſolo rege proceſſiſſe. Eſt igitur quod et tu ſerenitati regie quem
admodum hactenus feciſti: ita ⁊ in poſterũ ſumma cũ integritate ſeruias. Nos autẽ ⁊ ceteri q̄ te

amamus gratias referamus qđ nos quidē minime negligemus. Eramus hactenus occupati vt liberationē tuā litteris apoſtolicis ⁊ noſtris procuraremꝰ quas his regio culmini tranſmiſimus: quarū p̄mas mox intellecta nouitate trāſmitti curauimus. Alteras vero laurentiꝰ rouarella nū cius apoſtolicus ſecū attulit. Cui etiā verbo procuratio tue ſalutis nobis annitentibus cōmiſſa fuit. Sed intelligimꝰ eum tuā dignationē iam reſtitutā liberati inuenturū qđ quidē gratiſſimum eſt: nā ⁊ regratiari regi q̄ ſupplicare longe eſt p̄ſtantius ⁊ honor tuus maior ꝓculdubio redditur: cū non p̄cibus ſed innocentie libertatē tuā ꝯceſſam eſſe manifeſte liqueat. Rogamus igitur dein ceps bono animo ſis ⁊ iocūde viuas. de nobis vero tanq̄ de veteri ⁊ fideli amico fiduciā obtineas ſciens q̄ votis tuis q̄ quidē noſtra in poteſtate fuerit nunq̄ deerimus. Uale ⁊ reuerendiſſimis pa tribus ſtrigonienſi ⁊ ſancti angeli cardinalibus apoſtolice ſedis legatis ſiquādo cū eis cōuenies memoriā noſtri facito. Datum rome die. x. auguſti. M.cccclvij.

¶ Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate: ⁊ precatur pacem cū Ladiſlao inire ⁊ contra thurcos gladium vibrare Epiſtola. ccclxxxv.

CAlixtus ep̄s ſeruus ſeruorꝫ dei. Chariſſimo in xp̄o filio Frederico romanorꝫ impe ratori ſemp̄ auguſto. ſ. ⁊ a. b. Quāuis apoſtolice ſedi ſicut placuit altiſſimo p̄ſiden tes: eo nos ſemp̄ cura tenuerit: vt inclite nationi germanice ꝓ noſtra poſſibilita te cōplaceremus: ⁊ omnibus illic ad nos concurrentibus faciles ac benignas pre beamus aures. Nuper tamen ſicut nobis relatum eſt: nōnulli ex venerabilibꝰ fra tribus noſtris ac dilectis filijs nobilibus viris romani imperij electoribus et alij pleriq̄ʒ principes ac prelati nationi eiuſdem dieta quadam ſine conuentu inter ſe celebrato oratores ſuos ad te miſerunt: qui de nobis deniq̄ʒ curia noſtra nō paruam querelam fa cientes inter cetera expoſuiſſe ferūtur q̄ nos diuerſis modis nationē ipſam aggrauantes que in ter te noīe nationis ⁊ anteceſſorem noſtrum felicis recordationis Nicolaum papam. v. ꝯcordata fuerunt: minime adimplere aut obſeruare curemus. Quibus ex rebus etſi non dubitemus ſereni tatem tuā pro ſua erga romanā eccl'iam eximia deuotione: illorꝫ querelas acriter ac debite cōfu taſſe: dignū tamen putabimus ſuper his que nobis obijciūtur ſinceritatem ⁊ innocentiam noſtrā tue ſublimitati perſpicuam ac manifeſtam efficere: vt ſi quādo poſthac ſimiles querimonie ad tu as aures deferantur: habes ex noſtris litteris qđ murmurantibus ac detrahentibus hominibus reſpondere atq̄ʒ obijcere poſſis. Equidem cū nos omnes xp̄iani orbis nationes benigne q̄tum cū deo poſſumus tractare curemus p̄cipue tamen germanicos p̄ncipes ac p̄latos ſingulari quadā charitate ⁊ p̄cipuo proſecuti ſumus affectu. Neq̄ʒ enī nos latet quo fauore amplectēdi ſint eccle ſiarum p̄ſules: ⁊ ſeculi principes honore preueniendi: vt illos fratrū ⁊ iſtos filiorꝫ loco ſua cuiq̄ʒ di gnitate ſeruata habere debemus. Sunt euangelia ſacra ſemp̄ ante oculos mentis noſtre: ſancto rūq̄ʒ patrum decreta ſedulo in animo voluimus. Nouimꝰ quid epiſcopis liceat: quid p̄ncipes dece at: quid officio ſummi ſacerdotis incūbat. Neq̄ʒ cordi noſtro quicq̄ tenatius heret q̄ ita ſacros ca nones obſeruare: vt idonei miniſteriorꝫ xp̄i diſpenſatores inueniamur. Nota eſt oībus apoſtolice ſedis auctoritas: manifeſta cuiq̄ʒ p̄me ſedis dignitas vulgata p̄ orbem vicarij dei poteſtas. Cui di ctum eſt a dn̄o. Paſce oues meas: ⁊ quodcūq̄ʒ ligaueris ſup̄ terrā: erit ligatum ⁊ in celis: ⁊ reliqua q̄bus in euāgelio. Romani p̄ſulis eminentia diuinitus declaratur q̄bus ex rebus nō eſt cur aliq̄s opera noſtra criminari poſſit tanq̄ latius euagemur q̄ nobis liceat aut tanq̄ in alienam meſſem falcem mittere videantur: cum nō huius aut illius ꝓuincie ſed vniuerſi orbis preſulatū in apoſto lice ſedis ſpecula conſecuti ſumus: que cū ita ſint ſcimus tamen eos qui vocati ſunt in partem ſoli citudinis non eē turbandos: ſuamq̄ʒ cuiq̄ʒ iuriſdictionē niſi forſitan abutanť ſeruandā eē non igno ramus. Eapropter ita nos gerere in hanc vſq̄ʒ diē curauimꝰ: ne qua de nobis cuius hoīm querela cōpetere poſſit nec putamus aliquos eē qui ſe leſos aut ſpretos a nobis dicāt: niſi fortaſſe aliqui fuerint q̄ deſideria ſua nō recte metientes: tunc ſe ꝯtemptos ac grauatos arbitranť: cū petitio nibus eorum iniuſtis non' animꝰ. Sed audiuimus rumorē eſſe tanq̄ nos aurum ex natione tua ſu pra quā deceat extorqueamus. Iniuriantur ꝑfecto nobis: ⁊ a vero longe recedunt: q̄ talia dicunt: nihil vnq̄ noſtro noīe ab his extortū eſt: quibus b̄ñficia ꝯtulimus: vt illi garriunt. Nihil exactum: nihil petitum: p̄ter annatam vetuſto iure debitam. Ac ſi ꝯtra thurcos pecuniaria nobis ſubſidia obtulerunt: nō recuſauimꝰ: nec recuſare quidē debemus: pro tanta xp̄iane religionis neceſſitate. Pecunias aūt huiuſmodi ⁊ alias vndecūq̄ʒ venientes: nō vſurpamus nobis. Non recondimus in archa: nō exponimus in iocalibus: nō conſumimꝰ in delitijs: ſed in defenſionem fidei cōuertimus ⁊ in oppreſſione pro fide thurco ⁊ gentis ad noſtrū exterminiū ſemper intente. Innumerabiles ſunt ⁊ intolerabiles nobis quas indies ſubimus expenſe: nūc in orientē legato claſſis noſtre: nūc in albaniam ſcanderbechio fortiſſimo xp̄i athlete indefeſſoq̄ʒ bellatori: nūc legatis ⁊ oratoribus in diuerſas mundi partes emiſſis: nūc iſtis: nūc illis per greciā ⁊ aſiam laborantibus: ne deſtitu

ti periclitarentur pecunias mittimus:nec fuerunt inanes huiuſcemodi ſumptus. Licet eñi nobis
in domino gloriari qui per miniſtros ſuos torpentibus ac pene dormientibus cunctis ferme xp̄ia
nis principibus nobis tantũmodo inſtantibus:atq; vrgentibus thurcorum ſuperbiſſima cornua:
⁊ inſolentiſſimas acies apud hungariam confregit:magnumq; illum ⁊ potentiſſimum exercitu;
proſtrauit:qui ſibi nõ hungariam modo:ſed germaniã totam galliam atq; italiã;preterea legem
q; xp̄i funditus euertere ꝓmittebat. Itaq; liberauit dñs pp̄l'm ſuum ſub ꝑſulatu noſtro: plebẽq;
ſuam ex ipſis quodãmodo faucibus crudeliſſimi:ſiue immaniſſimi draconis eripuit:nunc q; claſ
ſis noſtra rhodum tuetur. Cyprum mithilenẽchium:⁊ omnes in oriẽti xp̄iani nominis inſulas q̃
ſine tali preſidio aut quoq̃ thurcorũ nauibus indies incurſantib⁹ reſiſtere potuiſſet:quodq; lau
dabilius eſt ac diuino nobis munere conceſſum:nõ tñ quas diximus inſulas legatus noſter ſua
prudentia ⁊ armorũ robore tutatus eſt:ſed alias pleraſq; thurcorum dño ſeruiẽtes:ad ap̄lice ſe
dis deuotionẽ obedientiãq; redegit:nouiſſimeq; nõ pauca eorundem thurcoꝝ nauigia ad oppu
gnandas xp̄ianorum inſulas exeuntia:potenter inuaſit:debellauit:in poteſtatẽ recepit. Neq; al
bania ingruentes barbaroꝝ impetus ꝓrimis diebus:inclinare potuiſſet:niſi noſtroꝝ interueniſ
ſent pecuniarum auxilia:que ſcanderbechio miſimus. In his nos rebus pecunias cõſumimus:in
his ꝓfundimus quicquid vndecunq; corradere poſſumus auri vel argenti:honorẽ dei nõ noſtru;
querimus:ꝓ ſalute pp̄li nobis cõmiſſi laboramus:nõ ꝓ priuata vtilitate noſtra. Curamus ne no
ſtro tempore xp̄ianum nomẽ ſpurciſſimi thurcorum pedes cõculcare poſſint. Sed nõ ſunt h̄ one
ra que nos ſoli portare queamus:vel ſedes ap̄lica valet ꝑ ſeipſam tolerare. Facimus tñ ꝙ poſ
ſimus:⁊ quieſcentibus aliis q̃ nobis auxilio eſſe deberent:inſtamus:acceleramus:vrgemus:nihil
omittimus ex his que facultates noſtre ꝑmittunt. Neceſſaria nobis detrahimus vt incumbẽti
neceſſitati ꝓ parte nobis poſſibili ſubueniamus. Que cũ ita ſint audent tñ nõnulli parum quidẽ
religioſi ⁊ ad cõe bonum minus intenti nos redarguere ꝙ ab his pecunias recipimus qui ꝓmo
uentur q̃uis ſponte ablatas in claſſem cõtra thurcos emiſſam:ꝙ q̃ inique agunt iam plane pro
ſpicis. Sed aiunt pleriq; cõcordata de quibus mentionẽ ſupra fecimus ꝑ nos minime obſeruari:
affirmãtes electiones ep̄orum aliorumq; p̄latorum nos ꝑuipendere:ac prorſus abiicere: qḋ pari
modo neq; vere:neq; iuſte nobis obiicit̃. Neq; eñi electiões p̄latoꝝ in germania factas quouis
pacto ꝯtẽnimus:neq; ex ꝯcordat; oẽs paſſim electiões ꝯfirmare tenemur:ſ; illa tñmodo q̃ cano
nice experiunt̃ ꝙ quidẽ a nobis diligẽter cuſtoditũ eſt. Nunq̃ eñ aliquã electionẽ reiecim⁹ quam
repimus eẽ canonica;. Viros aũt q̃plures illis eccl'iis ſiue monaſteriis p̄fecim⁹ in q̄bus electis
etiã minus canonice p̄tendebant̃:qḋ ſi aliq̃ ſunt q̃ ꝯfirmationẽ petẽtes nõ obtinuerint: ſunt aũt
pauciſſimi:ſciãt ſe idcirco ex ſua petitione cecidiſſe:q; nec canonica fuerat eoꝝ electio:nec ꝓmo
tio eccleſiis ad quas vocabãt̃ fuiſſet vtilis. Poteſtate aũt illa que nobis ex diuino atq; humano
iure ſimulq; cõcordatis ex p̄dictis competit ꝓuidendis eccleſiis de ꝑſona magis idonea etia; ſi
canonica in illis electio facta reperiat̃:adhuc non ſumus vſi:nec vti ꝓponimus:niſi ex magna ⁊
vrgentiſſima cauſa. Sup̄ reſeruatiõibus aũt ceteriſq; beneficioꝝ ꝓuiſionibus de q̄bus ſimiliter
accepimus querelas corã tua ſerenitate fuiſſe ꝓpoſitas:nõ ſumus memores aliquid a nobis eẽ
cõceſſum contra concordata predicta. Quod ſi quid tale factum eſt vt ſepe in multitudine littera
rum ac negociorũ aliqua tranſeũt:neq; bene geſta neq; bene reuiſa:nõ eſt intentioni noſtre aut
ordinariorum menſibus derogare:aut concordatis ipſis contrauenire. Quinimmo quamuis li
berrima ſit apoſtolice ſedis auctoritas:nulliſq; debebat pactionum vinculis cohercери: ex mera
tamẽ liberalitate noſtra:ex zelo quem gerimus ad pacem:et charitate qua te tuamq; nationem
proſequimur:concordatis ipſis locum eſſe voluimus:nec patiemus eã temere violari dum roma
ne ſedis gubernacula retinebimus. Si quid preterea eſt quod ipſi nationi moleſtum videat̃: ex
his que prodeunt ex noſtro ſolio. Idq; fortaſſe dignum emendatione cenſetur. Poſſumus eñi et
nos vt homines aliquando labi atq; errare in his maxime que fati ſunt:nõ decet epiſcopos:aut
alios quoſuis mortales ſuper apoſtolica; ſedem auctoritatẽ ſibi vendicare:aut illos imitari:quo
quo modo qui peſſimo more deteſtabiliq; exemplo in perniciem eccl'iaſtice hierarchie:in confu
ſionem myſtici corporis xp̄i:in animarum ſuarum ruinam:leges ſibi conſtituunt:per quas licitũ
ſibi eſſe arbitrantur apoſtolice ſedis mandata contemnerẽ:ac pro ſuo voluntatis arbitrio eccle
ſiaſtica diſponere ſpiritualiq; negocia. Nam qui talia preſumunt alieni ſunt:deum patrem ſuum
appellare non poſſunt:qui matrem eccleſiam recognoſcere nollunt:ſed tanq̃ membra vel putri
da v'l arida a reliquo corpore recidi debent. Nulli eñ permiſſa facultas eſt:vt cõtra romanã ec
cleſiam oim̃ fidelium matrẽ ac magiſtrã recalcitrare poſſit:vel ſe ab illius imperio ſubtrahere.
Comedendus eſt vna in domo paſchalis agnus:manere oportet in archa regnãte diluuio:cui cu
ra eſt ne pereat. Unus deus:vna fides:vnũ baptiſma. Unus xp̄i vicari⁹ in terris eſt:qui celos be
ne merentibus aperit:claudit aũt malignãtibus. Si quis aũt arbitrat̃ ſecum nõ bene agere apo
ſtolicam ſedẽ:recurrere ad eã debet:grauamẽ ſuũ exponere:remediũ petere:nunq̃ pia mater ſu

amamus gratias referamus qđ nos quidē minime negligemus. Eramus hactenus occupati vt liberationē tuā litteris apoſtolicis ⁊ noſtris procuraremꝰ quas his regio culmini tranſmiſimus: quarū ṗmas mox intellecta nouitate trāſmitti curauimus. Alteras vero laurentiꝰ rouarella nūcius apoſtolicus ſecū attulit. Cui etiā verbo procuratio tue ſalutis nobis annitentibus cōmiſſa fuit. Sed intelligimꝰ cum tuā dignationē iam reſtitutā liberati inuenturā qđ quidē gratiſſimum eſt: nā ⁊ regratiari regi ꝙ̄ ſupplicare longe eſt ꝓſtantius ⁊ honor tuus maior ꝓculdubio redditur: cū non ꝓcibus ſed innocentie libertatē tuā ꝯceſſam eſſe manifeſte liqueat. Rogamus igitur deinceps bono animo ſis ⁊ iocūde viuas. de nobis vero tanꝙ̄ de veteri ⁊ fideli amico fiduciā obtineas ſciens ꝙ votis tuis ꝗ̄ quidē noſtra in poteſtate fuerit nunꝙ̄ deerimus. Vale ⁊ reuerendiſſimis patribus ſtrigonienſi ⁊ ſancti angeli cardinalibus apoſtolice ſedis legatis ſiquādo cū eis cōuenies memoriā noſtri facito. Datum rome die. x. auguſti. M. cccclviij.

¶ Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate: ⁊ precatur pacem cū Ladiſlao inire ⁊ contra thurcos gladium vibrare Epiſtola. ccclxxxv.

Calixtus eṗs ſeruus ſeruoꝝ dei. Chariſſimo in xp̄o filio Frederico romanoꝝ imperatori ſemꝑ auguſto. ſ. ⁊ a. b. Quāuis apoſtolice ſedi ſicut placuit altiſſimo ꝓſidentes: eo nos ſemꝑ cura tenuerit: vt inclite nationi germanice ꝓ noſtra poſſibilitate cōplaceremus: ⁊ omnibus illic ad nos concurrentibus faciles ac benignas prebeamus aures. Nuper tamen ſicut nobis relatum eſt: nōnulli ex venerabilibꝰ fratribus noſtris ac dilectis filijs nobilibus viris romani imperij electoribus et alij plerıꝗ principes ac prelati nationi eiuſdem dieta quadam ſine conuentu inter ſe celebrato oratores ſuos ad te miſerunt: qui de nobis deniꝗ curia noſtra nō paruam querelam facientes inter cetera expoſuiſſe ferūtur ꝙ nos diuerſis modis nationē ipſam aggrauantes que inter te noie nationis ⁊ anteceſſorem noſtrum felicis recordationis Nicolaum papam. v. ꝯcordata fuerunt: minime adimplere aut obſeruare curemus. Quibus ex rebus etſi non dubitemus ſerenitatem tuā pro ſua erga romanā ecclīam eximia deuotione: illoꝝ querelas acriter ac debite cōfutaſſe: dignū tamen putabimus ſuper his que nobis obijciūtur ſinceritatem ⁊ innocentiam noſtrā tue ſublimitati perſpicuam ac manifeſtam efficere: vt ſi quādo poſthac ſimiles querimonie ad tuas aures deferantur: habes ex noſtris litteris qđ murmurantibus ac detrahentibus hominibus reſpondere atꝗ obijcere poſſis. Equidem cū nos omnes xp̄iani orbis nationes benigne ꝙ̄tum cū deo poſſumus tractare curemus ꝓcipue tamen germanicos ꝓncipes ac ꝓlatos ſingulari quadā charitate ⁊ ꝓcipuo proſecuti ſumus affectu. Neꝗ enī nos latet quo fauore amplectēdi ſunt eccleſiarum ꝓſules: ⁊ ſeculi principes honore preueniendi: vt illos fratrū ⁊ iſtos filioꝝ loco ſua cuiꝗ dignitate ſeruata habere debemus. Sunt euangelia ſacra ſemꝑ ante oculos mentis noſtre: ſanctorūꝗ patrum decreta ſedulo in animo voluimus. Nouimꝰ quid epiſcopis liceat: quid ꝓncipes deceat: quid officio ſummi ſacerdotis incūbat. Neꝗ cordi noſtro quicꝙ̄ tenatius heret ꝙ̄ ita ſacros canones obſeruare: vt idonei miniſterioꝝ xp̄i diſpenſatores inueniamur. Nota eſt oibus apoſtolice ſedis auctoritas: manifeſta cuiꝗ ṗme ſedis dignitas vulgata ꝑ orbem vicarij dei poteſtas. Cui dictum eſt a dño. Paſce oues meas: ⁊ quodcūꝗ ligaueris ſuꝑ terrā: erit ligatum ⁊ in celis: ⁊ reliqua ꝗbus in euāgelio. Romani ꝓſulis eminentia diuinitus declaratur ꝗbus ex rebus nō eſt cur aliꝗs opera noſtra criminari poſſit tanꝙ̄ latius euagemur ꝙ̄ nobis liceat aut tanꝙ̄ in alienam meſſem falcem mittere videantur: cum nō huius aut illius ꝓuincie ſed vniuerſi orbis preſulatū in apoſtolice ſedis ſpecula conſecuti ſumus: que cū ita ſint ſcimus tamen eos qui vocati ſunt in partem ſolicitudinis non eē turbandos: ſuamꝗ cuiꝗ iuriſdictionē niſi forſitan abutant̄ ſeruandā eē non ignoramus. Ea propter ita nos gerere in hanc vſꝗ diē curauimꝰ: ne qua de nobis cuius hoim querela cōperere poſſit nec putamus aliquos eē qui ſe leſos aut ſpretos a nobis dicāt: niſi fortaſſe aliqui fuerint ꝗ deſideria ſua nō recte metientes: tunc ſe ꝯtemptos ac grauatos arbitrant̄: cū petitionibus eorum iniuſtis non annuimꝰ. Sed audiuimus rumorē eſſe tanꝙ̄ nos aurum ex natione tua ſupra quā deceat extorqueamus. Iniuriantur ꝑfecto nobis: ⁊ a vero longe recedunt: ꝗ talia dicunt: nihil vnꝙ̄ noſtro noie ab his extortū eſt: quibus bñſicia ꝯtulimus: vt illi garriunt. Nihil exactum; nihil petitum: ꝓter annatam vetuſto iure debitam. Ac ſi ꝯtra thurcos pecuniaria nobis ſubſidia obtulerunt: nō recuſauimꝰ: nec recuſare quidē debemus: pro tanta xp̄iane religionis neceſſitate. Pecunias aūt huiuſmodi ⁊ alias vndecūꝗ venientes: nō vſurpamus nobis. Non recondimus in archa: nō exponimus in iocalibus: nō conſuminꝰ in delitijs: ſed in defenſionem fidei cōuertimus ⁊ in oppreſſione pro fide thurco ⁊ gentis ad noſtrū exterminiū ſemper intente. Innumerabiles ſunt ⁊ intolerabiles nobis quas indies ſubimus expenſe: nūc in orientē legato claſſis noſtre: nūc in albaniam ſcanderbechio fortiſſimo xp̄i athlete indefeſſoꝗ bellatori: nūc legatis ⁊ oratoribus in diuerſas mundi partes emiſſis: nūc iſtis ꝯnūc illis per greciā ⁊ aſiam laborantibus: ne deſtitu

ti periclitarentur pecunias mittimus:nec fuerunt inanes huiuſcemodi ſumptus.Licet eñi nobis
in domino gloriari qui per miniſtros ſuos torpentibus ac pene dormientibus cunctis ferme xp̄ia
nis principibus nobis tantūmodo inſtantibus:atqꝫ vrgentibus thurcorum ſuperbiſſima cornua:
⁊ inſolentiſſimas acies apud hungariam confregit:magnumqꝫ illum ⁊ potentiſſimum exercitum
proſtrauit:qui ſibi nō hungariam modo:ſed germaniā totam galliam atqꝫ italiam pterere legem
qꝫ xp̄i funditus euertere ꝓmittebat.Itaqꝫ liberauit dn̄s ppl'm ſuum ſub p̄ſulatu noſtro: plebēqꝫ
ſuam ex ipſis quodāmodo faucibus crudeliſſimi:ſiue immaniſſimi draconis eripuit:nunc q̄ꝫ claſ
ſis noſtra rhodum tuetur.Cyprum mithilenēchium:⁊ omnes in orienti xp̄iani nominis inſulas q̄
ſine tali preſidio aut quoqꝫ thurcorū nauibus indies incurſantib⁹ reſiſtere potuiſſet:quodqꝫ lau
dabilius eſt ac diuino nobis munere conceſſum:nō tñ quas diximus inſulas legatus noſter ſua
prudentia ⁊ armorū robore tutatus eſt:ſed alias pleraſqꝫ thurcorum dn̄o ſeruiētes:ad ap̄lice ſe
dis deuotionē obedientiāqꝫ redegit:nouiſſimeqꝫ nō pauca eorundem thurcoꝝ nauigia ad eppu
gnandas xp̄ianorum inſulas exeuntia:potenter inuaſit:debellauit:in poteſtatē recepit. Nec al
bania ingruentes barbaroꝝ impetus ꝓrimis diebus:inclinare potuiſſet:niſi noſtroꝝ interueniſ
ſent pecuniarum auxilia:que ſcanderbechio miſimus.In his nos rebus pecunias cōſumimus:in
his ꝓfundimus quicquid vndecunqꝫ corradere poſſumus auri vel argenti:honorē dei nō noſtrum
querimus:ꝑ ſalute ppl'i nobis cōmiſſi laboramus:nō ꝓ priuata vtilitate noſtra.Curamus ne no
ſtro tempore xp̄ianum nomē ſpurciſſimi thurcorum pedes cōculcare poſſint.Sed nō ſunt h̄ one
ra que nos ſoli portare queamus:vel ſedes ap̄lica valet ꝑ ſeipſam tolerare. Facimus tñ ꝙ poſ
ſimus:⁊ quieſcentibus aliis q̄ nobis auxilio eſſe deberent:inſtamus:acceleramuſ:vrgemus:nihil
omittimus ex his que facultates noſtre ꝑmittunt. Neceſſaria nobis detrahimus vt incumbēti
neceſſitati ꝓ parte nobis poſſibili ſubueniamus.Que cū ita ſint audent tñ nōnulli parum quidē
religioſi ⁊ ad cōe bonum minus intenti nos redarguere ꝙ ab his pecunias recipimus qui ꝓmo
uentur q̄uis ſponte ablatas in claſſem cōtra thurcos emiſſam:ꝙ q̄ inique agunt iam plane pro
ſpicis.Sed aiunt pleriqꝫ cōcordata de quibus mentionē ſupra fecimus ꝑ nos minime obſeruari:
affirmātes electiones ep̄orum aliorumqꝫ p̄latorum nos ſuſpendere:ac prorſus abiicere: qd̄ pari
modo neqꝫ vere:neqꝫ iuſte nobis obiicit. Neqꝫ eñi electiōes p̄latoꝝ in germania factas quouis
pacto ꝯtēnimus:neqꝫ ex ꝯcordatiꝫ oēs paſſim electiōes ꝯfirmare tenemur:ſꝫ illa tm̄modo q̄ cano
nice experiunt ꝙ quidē a nobis diligēter cuſtoditū eſt. Nunq̄ eñi aliquā electionē repim⁹ quam
repimus eē canonicā.Uiros aūt q̄plures illis eccl'iis ſiue monaſteriis p̄ſecim⁹ in q̄bus electis
etiā minus canonice p̄tendebant:qd̄ ſi aliq̄ ſunt q̄ ꝯfirmationē petētes nō obtinuerint: ſunt aūt
pauciſſimi:ſciāt ſe idcirco ex ſua petitione cecidiſſe:q: nec canonica fuerat coꝝ electio:nec ꝓmo
tio eccleſiis ad quas vocabāt fuiſſet vtilis. Poteſtate aūt illa que nobis ex diuino atqꝫ humano
iure ſimulqꝫ cōcordatis ex p̄dictis competit ꝓuidendis eccleſiis de ꝑſona magis idonea etiā ſi
canonica in illis electio facta reperiat:adhuc non ſumus vſi:nec vti ꝓponimus:niſi ex magna ⁊
vrgentiſſima cauſa.Sup reſeruatiōibus aūt ceteriſqꝫ beneficioꝝ ꝓuiſionibus de q̄bus ſimiliter
accepimus querelas corā tua ſerenitate fuiſſē ꝓpoſitas:nō ſumus memores aliquid a nobis eē
cōceſſum contra concordata predicta.Quod ſi quid tale factum eſt vt ſepe in multitudine littera
rum ac negociorū aliqua tranſeūt:neqꝫ bene geſta neqꝫ bene reuiſa:nō eſt intentioni noſtre aut
ordinariorum menſibus derogare:aut concordatis ipſis contrauenire.Quinimmo quamuis li
berrima ſit apoſtolice ſedis auctoritas:nulliſqꝫ debebat pactionum vinculis coherceri: ex mera
tamē liberalitate noſtra:ex zelo quem gerimus ad pacem:et charitate qua te tuamqꝫ nationem
proſequimur:concordatis ipſis locum eſſe volumus:nec patiemus eā temere violari dum roma
ne ſedis gubernacula retinebimus.Si quid preterea eſt quod ipſi nationi moleſtum videat: ex
his que prodeunt ex noſtro ſolio.Idqꝫ fortaſſe dignum emendatione cenſetur. Poſſumus eñi et
nos vt homines aliquando labi atqꝫ errare in his maxime que ſati ſunt:nō decet epiſcopos:aut
alios quoſuis mortales ſuper apoſtolicā ſedem auctoritatē ſibi vendicare:aut illos imitari:quo
quo modo qui peſſimo more deteſtabiliqꝫ exemplo in perniciem eccl'iaſtice hierarchie:in confu
ſionem myſtici corporis xp̄i:in animarum ſuarum ruinam:leges ſibi conſtituunt:per quas licitū
ſibi eſſe arbitrantur apoſtolice ſedis mandata contemnere:ac pro ſuo voluntatis arbitrio eccle
ſiaſtica diſponere ſpiritualiqꝫ negocia. Nam qui talia pſumunt alieni ſunt:deum patrem ſuum
appellare non poſſunt:qui matrem eccleſiam recognoſcere nollunt:ſed tanq̄ membra vel putri
da vel arida a reliquo corpore recidi debent. Nulli eñi permiſſa facultas eſt:vt cōtra romanā ec
cleſiam oim̄ fidelium matrē ac magiſtrā recalcitrare poſſit:vel ſe ab illius imperio ſubtrahere.
Comedendus eſt vna in domo paſchalis agnus:manere oportet in archa regnāte diluuio:cui cu
ra eſt ne pereat.Unus deus:vna fides:vnū baptiſma.Unus xp̄i vicari⁹ in terris eſt:qui celos be
ne merentibus aperit:claudit aūt maliguātibus.Si quis aūt arbitrat ſecum nō bene agere apo
ſtolicam ſedē:recurrere ad eā debet:grauamē ſuū exponere:remediū petere:nunq̄ pia mater ſi

amamus gratias referamus qꝺ nos quidez minime negligemus. Eramus hactenus occupati vt
liberationē tuā litteris apoſtolicis ⁊ noſtris procurarem⁹ quas his regio culmini tranſmiſimus:
quarū p̄mas mox intellecta nouitate trāſmitti curauimus. Alteras vero laurenti⁹ rouarella nū
cius apoſtolicus ſecū attulit. Cui etiaz verbo procuratio tue ſalutis nobis annitentibus cōmiſſa
fuit. Sed intelligim⁹ eum tuā dignationē iam reſtitutā liberati inuenturū qꝺ quidē gratiſſimum
eſt: nā ⁊ regratiari regi ꝙ ſupplicare longe eſt p̄ſtantius ⁊ honor tuus maior ꝓculdubio redditur:
cū non p̄cibus ſed innocentie libertatē tuā ꝯceſſam eſſe manifeſte liqueat. Rogamus igitur dein
ceps bono animo ſis ⁊ iocūde viuas. de nobis vero tanꝗ̄ de veteri ⁊ fideli amico fiduciā obtineas
ſciens ꝙ votis tuis q̄ quidē noſtra in poteſtate fuerit nunꝗ̄ deerimus. Uale ⁊ reuerendiſſimis pa
tribus ſtrigonienſi ⁊ ſancti angeli cardinalibus apoſtolice ſedis legatis ſiquādo cuz eis cōuenies
memoriā noſtri facito. Datum rome die. x. auguſti. M.cccclvij.

¶ Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate: ⁊ precatur pacem cū
Ladiſlao inire ⁊ contra thurcos gladium vibrare Epiſtola. cclxxxv.

Calixtus eps̄ ſeruus ſeruoꝝ dei. Chariſſimo in xp̄o filio Frederico romanoꝝ impe
ratori ſemp̱ auguſto ſ. ⁊ a. b. Quāuis apoſtolice ſedi ſicut placuit altiſſimo p̄ſiden
tes: eo nos ſemp̱ cura tenuerit: vt inclite nationi germanice ꝓ noſtra poſſibilita
te cōplaceremus: ⁊ omnibus illic ad nos concurrentibus faciles ac benignas pre
beamus aures. Nuper tamen ſicut nobis relatum eſt: nūnulli ex venerabilib⁹ fra
tribus noſtris ac dilectis filijs nobilibus viris romani imperij electoribus et alij
pleriq̄ principes ac prelati nationi eiuſdem dieta quadam ſine conuentu inter ſe
celebrato oratores ſuos ad te miſerunt: qui de nobis deniq̄ curia noſtra nō paruam querelam fa
cientes inter cetera expoſuiſſe ferūtur ꝙ nos diuerſis modis nationē ipſam aggrauantes que in
ter te noīe nationis ⁊ anteceſſorem noſtrum felicis recordationis Nicolaum papam. v. ꝯcordata
fuerunt: minime adimplere aut obſeruare curemus. Quibus ex rebus etſi non dubitemus ſerenī
tatem tuā pro ſua erga romanā eccliam eximia deuotione: illoꝝ querelas acriter ac debite cōfu
taſſe: dignū tamen putabimus ſuper his que nobis obijciūtur ſinceritatem ⁊ innocentiam noſtrā
tue ſublimitati perſpicuam ac manifeſtam efficere: vt ſi quādo poſthac ſimiles querimonie ad tu
as aures deferantur: habes ex noſtris litteris qꝺ murmurantibus ac detrahentibus hominibus
reſpondere atq̄ obijcere poſſis. Equidem cū nos oīes xp̄iani orbis nationes benigne q̄tum cū
deo poſſumus tractare curemus p̄cipue tamen germanicos p̄ncipes ac p̄latos ſingulari quadaz
charitate ⁊ p̄cipuo proſecuti ſumus affectu. Neq̄ etſi nos latet quo fauore amplectēdi ſint eccle
ſiarum p̄ſules: ⁊ ſeculi principes honore preueniendi: vt illos fratrū ⁊ iſtos filioꝝ loco ſua cuiq̄ di
gnitate ſeruata habere debemus. Sunt euangelia ſacra ſemp̱ ante oculos mentis noſtre: ſancto
rūq̄ patrum decreta ſedulo in animo voluimus. Nouim⁹ quid epiſcopis liceat: quid p̄ncipes dece
at: quid officio ſummi ſacerdotis incūbat. Neq̄ cordi noſtro quicꝗ̄ tenatius heret ꝙ ita ſacros ca
nones obſeruare: vt idonei miniſterioꝝ xp̄i diſpenſatores inueniamur. Nota eſt oībus apoſtolice
ſedis auctoritas: manifeſta cuiq̄ p̄me ſedis dignitas vulgata p̱ orbem vicarij dei poteſtas. Cui di
ctum eſt a dn̄o. Paſce oues meas: ⁊ quodcūq̄ ligaueris ſup̱ terrā: erit ligatum ⁊ in celis: ⁊ reliqua
q̄bus in euāgelio. Romani p̄ſulis eminentia diuinitus declaratur q̄bus ex rebus nō eſt cur aliq̄s
opera noſtra criminari poſſit tanꝗ̄ latius euagemur ꝙ nobis liceat aut tanꝗ̄ in alienam meſſem
falcem mittere videantur: cum nō huius aut illius ꝓuincie ſed vniuerſi orbis preſulatuꝫ in apoſto
lice ſedis ſpecula conſecuti ſumus: que cū ita ſint ſcimus tamen eos qui vocati ſunt in partem ſoli
citudinis non eē turbandos: ſuamq̄ cuiq̄ iuriſdictionē niſi forſitan abutanẜ ſeruandā eē non igno
ramus. Eapropter ita nos gerere in hanc vſq̄ diē curauim⁹: ne qua de nobis cuius hoīm querela
cōperere poſſit nec putamus aliquos eē qui ſe leſos aut ſpretos a nobis dicāt: niſi fortaſſe aliqui
fuerint q̄ deſideria ſua nō recte mentientes: tunc ſe ꝯtemptos ac grauatos arbitranẜ: cū petitio
nibus eorum iniuſtis non' anim⁹. Sed audiuimus rumorē eſſe tanꝗ̄ nos aurum ex natione tua ſu
pra quā deceat extorqueamus. Iniuriantur ꝓfecto nobis: ⁊ a vero longe recedunt: q̄ talia dicunt:
nihil vnꝗ̄ noſtro noīe ab his extorꝗ̄ eſt: quibus bn̄ficia ꝯtulimus: vt illi garriunt. Nihil exactum:
nihil petitum: p̄ter annatam vetuſto iure debitam. Ac ſi ꝯtra thurcos pecuniaria nobis ſubſidia
obtulerunt: nō recuſauim⁹: nec recuſare quidē debemus: pro tanta xp̄iane religionis neceſſitate.
Pecunias aūt huiuſmodi ⁊ alias vndecūq̄ venientes: nō vſurpamus nobis. Non recondimus in
archa: nō exponimus in iocalibus: nō conſumim⁹ in delicijs: ſed in defenſionem fidei cōuertimus
⁊ in oppreſſione pro fide thurco ⁊ gentis ad noſtruꝫ exterminiū ſemper intente. Innumerabiles
ſunt ⁊ intolerabiles nobis quas indies ſubimus expenſe: nūc in orientē legato claſſis noſtre: nūc
in albaniam ſcanderbechio fortiſſimo xp̄i athlete indefeſſoq̄ bellatori: nūc legatis ⁊ oratoribus
in diuerſas mundi partes emiſſis: nūc iſtis nūc illis per greciā ⁊ aſiam laborantibus: ne deſtitu

ti periclitarentur pecunias mittimus:nec fuerunt inanes huiuſcemodi ſumptus. Licet enĩ nobis
in domino gloriari qui per miniſtros ſuos torpentibus ac pene dormientibus cunctis ferme xpia
nis principibus nobis tantũmodo inſtantibus:atq; vrgentibus thurcorum ſuperbiſſima cornua:
⁊ inſolentiſſimas acies apud hungariam confregit:magnumq; illum ⁊ potentiſſimum exercitũ
proſtrauit:qui ſibi nõ hungariam modo:ſed germaniã totam galliam atq; italiã ꝑterere legem
q; xpi funditus euertere ꝓmittebat. Itaq; liberauit dñs ppl'm ſuum ſub ꝑſulatu noſtro: plebẽq;
ſuam ex ipſis quodãmodo faucibus crudeliſſimi:ſiue immaniſſimi draconis eripuit:nũc q3 claſ
ſis noſtra rhodum tuetur. Cyprum mithilenẽchium:⁊ omnes in oriẽti xpiani nominis inſulas q̃
ſine tali preſidio aut quoꝗ̃ thurcorũ nauibus indies incurſantib⁹ reſiſtere potuiſſet:quodq; lau
dabilius eſt ac diuino nobis munere conceſſum:nõ tñ quas diximus inſulas legatus noſter ſua
prudentia ⁊ armorũ robore tutatus eſt:ſed alias pleraſq; thurcorum dño ſeruiẽtes:ad aplice ſe
dis deuotionẽ obedientiãq; redegit:nouiſſimeq; nõ pauca eorundem thurcorꝝ nauigia ad oppu
gnandas xpianorum inſulas exeuntia:potenter inuaſit:debellauit:in poteſtatẽ recepit. Nec ab al
bania ingruentes barbarorꝝ impetus ꝓximis diebus:inclinare potuiſſet:niſi noſtrorꝝ interueniſ
ſent pecuniarum auxilia:que ſcanderbechio miſimus. In his nos rebus pecunias cõſumimus:in
his ꝓfundimus quicquid vndecunq; corradere poſſumus auri vel argenti:honorẽ dei nõ noſtrũ
querimus:ꝓ ſalute ppl'i nobis cõmiſſi laboramus:nõ ꝓ priuata vtilitate noſtra. Curamus ne no
ſtro tempore xpianum nomẽ ſpurciſſimi thurcorum pedes cõculcare poſſint. Sed nõ ſunt h̄ one
ra que nos ſoli portare queamus:vel ſedes aplica valet ꝑ ſeipſam tolerare. Facimus tñ ꝙ poſ
ſimus:⁊ quieſcentibus aliis q̃ nobis auxilio eſſe deberent:inſtamus:acceleramus:vrgemus:nihil
omittimus ex his que facultates noſtre ꝑmittunt. Neceſſaria nobis detrahimus vt incumbẽti
neceſſitati ꝓ parte nobis poſſibili ſubueniamus. Que cũ ita ſint audent tñ nõnulli parum quidẽ
religioſi ⁊ ad cõe bonum minus intenti nos redarguere ꝙ ab his pecunias recipimus qui ꝓmo
uentur ꝗ̃uis ſponte ablatas in claſſem cõtra thurcos emiſſam:ꝙ q̃ inique agunt iam plane ꝓ
ſpicis. Sed aiunt pleriq; cõcordata de quibus mentionẽ ſupra fecimus ꝑ nos minime obſeruari:
affirmãtes electiones epõrum aliorumq; ꝑlatorum nos ſuſpendere:ac prorſus abiicere: qđ pari
modo neq; vere:neq; iuſte nobis obiicit. Neq; enĩ electiões ꝑlatorꝝ in germania factas quouis
pacto ꝯtẽnimus:neq; ex ꝯcordatis oẽs paſſim electiões ꝯfirmare tenemur:ſ3 illa tñmodo q̃ cano
nice experiunt ꝙ quidẽ a nobis diligẽter cuſtoditũ eſt. Nunꝗ̃ enĩ aliquã electionẽ reiecim⁹ quam
repimus eẽ canonicã. Uiros aũt ꝗ̃plures illis eccl'iis ſiue monaſteriis ꝑfecim⁹ in q̃bus electis
etiã minus canonice ꝑtendebant:qđ ſi aliq̃ ſunt q̃ ꝯfirmationẽ petẽtes nõ obtinuerint: ſunt aũt
pauciſſimi:ſciãt ſe idcirco ex ſua petitione cecidiſſe:q: nec canonica fuerat eorꝝ electio:nec ꝓmo
tio eccleſiis ad quas vocabant fuiſſet vtilis. Poteſtate aũt illa que nobis ex diuino atq; humano
iure ſimulq; cõcordatis ex ꝑdictis competit ꝓuidendis eccleſiis de ꝑſona magis idonea etiã ſi
canonica in illis electio facta reperiat:adhuc non ſumus vſi:nec vti ꝓponimus:niſi ex magna ⁊
vrgentiſſima cauſa. Sup̱ reſeruatiõibus aũt ceteriſq; beneficiorꝝ ꝓuiſionibus de q̃bus ſimiliter
accepimus querelas corã tua ſerenitate fuiſſẽ ꝓpoſitas:nõ ſumus memores aliquid a nobis eẽ
cõceſſum contra concordata predicta. Quod ſi quid tale factum eſt vt ſepe in multitudine littera
rum ac negociorũ aliqua tranſeũt:neq; bene geſta neq; bene reuiſa:nõ eſt intentioni noſtre aut
ordinariorum menſibus derogare:aut concordatis ipſis contrauenire. Quinimmo quamuis li
berrima ſit apoſtolice ſedis auctoritas:nulliſq; debebat pactionum vinculis cohercere: ex mera
tamẽ liberalitate noſtra:ex zelo quem gerimus ad pacem:et charitate qua te tuamq; nationem
proſequimur:concordatis ipſis locum eſſe voluimus:nec patiemus eã temere violari dum roma
ne ſedis gubernacula retinebimus. Si quid preterea eſt quod ipſi nationi moleſtum videaf: ex
his que prodeunt ex noſtro ſolio. Idq; fortaſſe dignum emendatione cenſetur. Poſſumus enĩ et
nos vt homines aliquando labi atq; errare in his maxime que facti ſunt:nõ decet epiſcopos:aut
alios quoſuis mortales ſuper apoſtolicã ſedem auctoritatẽ ſibi vendicare:aut illos imitari:quo
quo modo qui peſſimo more deteſtabiliq; exemplo in perniciem eccl'iaſtice hierarchie:in confu
ſionem myſtici corporis xpi:in animarum ſuarum ruinam:leges ſibi conſtituunt:per quas licitũ
ſibi eſſe arbitrantur apoſtolice ſedis mandata contemnere:ac pro ſuo voluntatis arbitrio eccle
ſiaſtica diſponere ſpiritualiq; negocia. Nam qui talia preſumunt alieni ſunt:deum patrem ſuum
appellare non poſſunt:qui matrem eccleſiam recognoſcere nollunt:ſed tanꝗ̃ membra vel putri
da vl' arida a reliquo corpore recidi debent. Nulli enĩ permiſſa facultas eſt:vt cõtra romanã ec
cleſiam oim fidelium matrẽ ac magiſtrã recalcitrare poſſit:vel ſe ab illius imperio ſubtrahere.
Comedendus eſt vna in domo paſchalis agnus:manere oportet in archa regnãte diluuio:cui cu
ra eſt ne pereat. Unus deus:vna fides:vnũ baptiſma. Unus xpi vicari⁹ in terris eſt:qui celos be
ne merentibus aperit:claudit aũt maliguãtibus. Si quis aũt arbitraf ſecum nõ bene agere apo
ſtolicam ſedẽ:recurrere ad eã debet:grauamẽ ſuũ exponere:remediũ petere:nunꝗ̃ pia mater fi

ſto:um deſiderio deerit qꝺ viderit ad ſalutē eoꝝ ptinere. Et tu ergo ſereniſſime impato:: ſi q̄d a
bitraris tue nationis p̄latos habere qꝺ p nos emendari debeat:admone eos: hoꝛtare:et vrge vt
ad nos venientes ſuas nobis neceſſitates exponāt:grauamina referant:deſideria pferant. N
votis eoꝝ que a rōmis tramite nō diſco:dent:tanto libētius annuemus: q̄to confidentius eos:a
nos recurſum habere videbimus. Ceterū q: chariſſimū in xp̄o filiū noſtrū Ladiſlaū hungarie a
bohemie regē illuſtrē nondū recōciliatum tibi eſſe pcepimus:ſed adhuc inter te atq3 ipm lite
eſſe ferunt pingentes:q̄uis nō dubitamus p tua te ſapientia ea duntaxat ſeu querere ſeu vell
que ſint equitati ac iuſticie cōſona:q: tñ diſco:dia veſtra tantomagis nos angit: q̄tomagis xp̄ia
ne reipublice dānum reſultat. Serenitatē tuam rogamus vt ante tuos ponas primū cū quo con
tendis:ꝛ vbi contēdis:q: cum carne tua:cū ſanguine tuo:cū fratre tuo:ꝛ in domo tua:in agris pa
ternis:in hereditate auita bellū geris:in quo nec pdere nec vincere tutū eſt. Conſideraq3 tu im
perato: es aduocatus eccleſie:protecto: fidei catholice:p̄mus inter ſeculi p:incipes. Primus q̄
arma pro defenſione religionis noſtre inducere debeas. Conſidera q tu ille es in quem oīm xp̄ia
no:um oculi coniecti ſunt:qui ſi(quēadmodum tibi ex officio incumbit)aduerſus impiam thurco
rum gentem arma p:omoueris:vniuerſos ferme reges ac p:incipes vt te ſequantur p:ouocabis
labentemq3 rem xp̄ianam magnifice ſubleuabis. Sin vero domi manſeris aliis occupatus cu
ris:nemo erit qui bellum xp̄i gerere velit:eriſq3 tuipſe cauſa cur noſtro tpe fides catholica negli
gatur. Intelleriſti que fecerunt thurci ſuperio:ibus annis:vt conſtantinopolim o:ientalis impe
rii caput:ac totius grecie culmē inuaſerūt:vt vrbes q̄plurimas incenderunt:vt xp̄ianum ſangui
nem effuderunt:vt altaria euerterunt:vt ſancto:um reliquias canibus obiecerunt: vt imagines
dei noſtri glo:ioſeq3 matris eius aut lanceis effoderunt:aut ſputis lutoq3 deturparunt. Scis que
nunc cogitant:que parant:que moliuntur:nullum illis ſtudium ardentius:nulla cura p:openſio:
eſt q̄ vt ea agant per que poſſint xp̄ianam gentem funditus perdere:vincula:verbera:neces fide
libus omnibus cōminatur. P:ope eſt eo:um gladius ꝛ adeſſe feſtinant tempo:a:ꝛ tu interim ac
patruelis tuus:arma que merito in hoſtes fidei verterent:cōtra ſubditos ꝛ vaſallos veſtros ex
ercetis. Dices fo:taſſe quieuiſſem niſi me magna neceſſitas impuliſſet:ſed parate fuerunt inſi
die mihi:hereditas mea in periculo poſita eſt. Coactus ſum arma pro defenſione capeſcere. In
uitus pugno cū ſanguine meo poſſibile eſt qꝺ ais nihil inficiamur age:ſint vera que refers om:ia
ſit iuſtiſſima tua cauſa:at iuſtius eſt p xp̄o pugnare:ꝛ maio: neceſſitas eſt hereditatem xp̄i q̄ tu
am defendere. Sit tua perit eſt adhuc vbi ſalueris. Si perit xp̄i hereditas(quod tñ nullo pacto
futurū putam⁹)ꝛ tuā hereditatē perire opo:tet:ꝛ xp̄iane reipublice fundamēta co:ruere. Cogi
ta igitur de cōmuni periculo p:ius ꝛ maio:a mino:ibus antepone. Exquirito omnes vias quibus
cum patruele tuo q̄tum ſanguine iungeris tantum dilectione ꝛ affecto ſincero copuleris:nec ſibi
imputes q̄ qūo que p alios etati tenere ſubgerunt. Audiuim⁹ dilectū filium nobilē virum Ludo
uicum bauarie ducē inter te ꝛ ipm patruelē de pace acturum in auſtriā deſcendiſſe. Credimus ꝛ
dilectum filiū noſtrū Johānem cardinalē ſancti angeli aplice ſedis legatū quēadmodū ſibi ſcri
pſimus eidē tractatibus interfuturū. Age flecte animū ꝛ amplectere bona mente conco:diā:noli
oia que tibi debent exquirere:eſto cōtentus his que potes obtinere. Nec grauerís p bono pac
de tuo iure pauca dimittere. Deus p cuius cauſa pacē acci:pies:maio:a tibi retribuet. Cōmenda
bunt oēs tuā ſapientiā que furo:i tēperantiā:arrogātie humilitatē:duriciei māſuetudinē:tenaci
tati largitatē obiecerit. Sit finis aliqñ ciuilis ꝛ inteſtine diſco:die vt tandē cū patruele tuo recō
ciliatus:ꝛ tu ꝛ ipſe ceteriq3 germanice terre pceres quoꝝ ꝯſueuit in armis eſſe inuicta virt⁹ vni
tis iam viribus ac cōco:dibus animis in thurcos militaria ſigna feratis. Infelices xp̄ianos qui
p grecia3 captiui merent:a iugis ſeruitutis eximatis:ac regiā ciuitatē que de cōſtantino ceſare
nomen h3 q̄turpiter p:idē amiſſa fuit:tam glo:ioſe recupetis. Hec ſcripſim⁹ tue ſerenitati nō ſi
ne fiducia ſingulari p ea qua tibi:ꝛ inclyte nationi tue ingēti charitate ſumus affecti. Tuū eſt vt
hec tam bono aīo recipias q̄ ſunt a nobis optimo corde plata. Datū rome apud ſctm̄ petrū pdie
kal'r. ſeptēbris. M.cccclvii. dictata p Eneā cardinalem ſeneñ.

¶ Excuſat ratione ſe preces nō poſſe exaudire. Epiſtola.cccxxxvi.

ENeas cardinalis ſeneñ. Bartholomeo etenſi artium ꝛ medicine docto:i phiſi
co archiepiſcopi magūtini. S.p.d. Reddidit nobis vigandus litteras tuas que
gratiſſime fuerunt tuam bonam valitudinem indicantes. Voluiſſemus petitio
ni tue mo:em gerere:ſed nos nō decet cōtra p:imarias preces imperato:is ali
quid attemptare:quia illas impetrauimus ꝛ ſepe defendim⁹:ꝛ imperato:ie ma
ieſtatis hono:em tueri debemus qui ab illa pmoti ꝛ magnificati ſumus. Si qua
alia in re poſſemus tibi complacere eſſet id nobis voluptati. Vale ex roma die
xxviii. octob:is. M.cccclvii.

¶ Certiorē reddit amicū largū eē animū ſibi cōplacendi. Epiſtola.ccclxxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Nicolao arzimboldo. S.p.d. Quāuis raras ad te litteras dederimus. Nam he ſecūde ſunt: poſtq̄ cardinalatus honorem conſecuti ſumus. Nihil tamen minus te amamus ⁊ reueremur. Eſt indebilis memoria illius dulciſſime ↄſuetudinis quā ſimul florentie habuimus. Recordamur q̄to fauore nos mediolani dum legatione ceſarea fungeremur: ꝓſequebaris. Nec obliti ſumus eoꝝ que rome in coronatione imperatoris vna agitauimus. Que oīa ſuauiſſimam mihi reddunt recordationem tui nominis. Ad hec accedunt ampliſſima in me merita caſparis ſchlicli cācellarij ceſarei: que ſuis neceſſariis ⁊ amicis mirummodū nos obligatos tenent. Hec ſcribimus ſemel pro multis vicibus: vt ſcias nobis animū eſſe cōplacendi ⁊ tibi ⁊ tuis oībus. Nā quotiens tuo noīe requireremur: totiens in memoriā chariſſimi amici non ſine voluptate quadā reuocamur. Ex te aliud nihil petimus niſi vt nos ames ex veteri cōſuetudine: ⁊ illuſtriſſimo principi duci mediolani cōmendatos efficias. Cuius clariſſima virtus oēm inuidiam ſuperauit. Uale ex vrbe ro. iiij nonas decembris. M.cccclviij.

¶ Reſpōdet francoꝝ regi ſup materia epatus tornacēn. Epiſtola.ccclxxviij.

PIus epus ſeruus ſeruoꝝ dei chariſſimo in xp̄o filio Carolo regi francie illuſtri. S.⁊.a.b. Que ad nos de ↄditionibus tornacēn. ciuitatis tua ſerenitas ſcripſit: nō diffitemur ita eē vt ſcribis. abundans enim multitudo populi eſt in regni tui confinibus: que manſit in tua ⁊ ꝓgenitorū obuia ſeculis multis: ꝓbetq̄ tibi oportunitate loci cōmoda ꝑmulta ⁊ magna. Quod vero adiungit eccleſiā ipſam ꝓmiſſam tibi in ꝑſonam cardinalis cōſtantien. fuiſſe in eo vel tua maieſtas informata vere nō eſt: vel q̄ de ea nos cōpellarūt reſponſa noſtra interp̄tati bene nō ſunt. Uiuentiū beneficia cuiq̄ ꝓmittere mos noſter non eſt: nec fuiſſe in hunc diem (adiutore deo) meminim⁹. Recordamur oratoribus dixiſſe cū vacare illam cōtingeret: rem facturos de qua cōtentari merito poſſes: daturos autē cui velles eam eccleſiam nec diximus vnq̄ nec cogitauim⁹. Adueniente tñ obitu tranſlati epiſcopi facere maieſtati tue rē gratam in animo geſſimus p obitum nō vacauit. Senex grādeuus incōmoda multa ꝑferre in ea ciuitate nō valens p̄catus eſt illuc robuſtiorem transferri. Fuit iuſta ⁊ pia eius petitio. Rare vel nulle ſupplicationes hmōi a ſede apoſtolica ſolent repelli. Si doles hoiem duci burgundie ſubditum illic eē prepoſitum: minor culpa hec noſtra eſt q̄ fuerit predeceſſoꝝ noſtrorum qui plures burgundos illic ſtatuerunt. Nos rem nouam nō fecimus: veterem ↄſuetatam ſumus ſecuti. Hoc quoq̄ ad transferendum tullēn. promotores nos fecit: q̄ ſicut ſerenitas tua intelligit: tota Tornacēn. dioceſis ſub dominatu eſt burgundoꝝ: nec putamus videri inconueniens poſſe ſi ex dominio illo daretur epiſcopus: intra cuius limites maior eſt ⁊ amplior iuriſdictionis illius pars. Nam q̄ tua ſerenitas q̄ritur ⁊ his ⁊ aliis rebus ſe cernere cōmoda regni tui ⁊ conſanguineoꝝ tuoꝝ nobis parū cordi eſſe In hoc credimus euenire tibi qđ nobis vt cū tu complacere tibi a nobis ſepe nō putas: ſic nos ſepe exaudiri a te vota noſtra nō cernimus. Non tamen propterea de tua in nos voluntate ſiniſtrū aliquod credimus: cogitamus ſemper cauſas tibi aliquas eſſe ꝓpter quas non fortaſſe poſſes q̄ volumus. Accuſamus neceſſitatem mente: ⁊ animo equiſſimi ſumus. Par officiū a te requirimus chariſſime fili: nec vellemus quotiens tibi obtemperatum nō eſt totiens de aīo noſtro iudiciū faceres. Meminim⁹ in gratiam tuam multa feciſſe honore tuo: multa multis dediſſe. Si ſemp non dedimus nō ſemper eſſe apoſtolica ſedes poteſt vt vult. Multa illam circūſpicere oportet: multa metiri. Ita ſemper actiones ſuas dirigere: vt reddere illarū rationē deo ⁊ hoibus poſſit. Poſtremo q̄ nobis denūcias te permiſſurum non eē vt idem tullēn. Tornacēn. eccleſie preſit. Nihil in h̄ aliud reſpondemus: niſi maieſtatem tuam ſane intelligere quod regem catholicū deceat. Et nos conſtanter ſperare te ſi factum noſtrū diligentius conſiderare volueris: nihil diſſimile a claris ꝓgenitoribus tuis eē facturum: quos nō minus veneratio in eccleſiam dei ⁊ obedientiā in ſanctam ſedem apoſtolicam q̄ cetera glorioſa facta illuſtrarunt. Ipſam autem trāſlationem cum facta ſolenniter ſit: mutare ſine reprehenſione non poſſumus. Unū a te petim⁹ chariſſime fili: vt detractoribus ſedis apoſtolice ſemper non credas: multa illoꝝ paſſionibus tribuas pro certo habeas nos ſerenitatem tuam amare. Illi cum poſſimus obſequi cupere nec p̄termiſſuros vnq̄ occaſionē aliquā eſſe in qua tue bonitati placere cum deo poſſemus: q̄ ſi in aliquo preiudicatum tuis iuribus putas: parati ſumus tue celſitudini iuſticiam cum omni benignitate adminiſtrare. Datum rome ix decembris. Anno. M.lx. pontificatus noſtri anno tertio.

¶ Ad eundem in eadem cauſa. Epiſtola.ccclxxix.

Pius ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei chariſſimo in xp̄o filio karolo regi francie illuſtri.
S.⁊.a.b. Niſi tua ſignata manu ⁊ tua fuiſſet impreſſa ſigillo nunq̄ tuam putauiſſemus epiſtolã quã tuo noie Michael ſecretarius tuus nouiſſime ad nos detulit. Multa eñ̄ cõtinet que a tua prudentia ⁊ tuo ſcribendi more uidentur aliena. Sed neq̧ portitor: neq̧ ſignũ neq̧ ſubſcriptio patitur vt tuas litteras ẽẽ dubitemus que tanq̄ abs te miſſe reddite ſunt: eas ob res cogimur reſpondere ⁊ noſtram excuſare innocentiã. Neq̧ eñ̄ nos ſumus qui vel tuam ſerenitatẽ vel alium quẽpiam odio perſequamur: aut odij cauſa quicq̄ agam⁹. Nos q̇dem tuam mãſuetudinem ſemꝑ amauimus: ſemper magnificauimus: ſemper obſeruauim⁹. Cũ propter maioꝝ tuorum gloriam ⁊ magnifica geſta. Tum propter modeſtiam ⁊ religionẽ quas in te ſitas didicimus. Neq̧ ſane vnq̄ in animo noſtro quicq̄ agere quod tibi aut incõmodum eſſent aut moleſtum: ſed aliter tibi perſuaſum eſt vt ſcripta tua oſtendũt tam nobis q̄ ſacro collegio noſtro directa. Ignoſcat his diuina bonitas qui talia ſuggerũt quoꝝ magnũ eſt peccatũ: ſumma iniquitas: mala mens: malus animus. Illoꝝ eſt qui tuam excellentiam aduerſus nos irritare aut cõmouere nituntur ſimiles illis ſunt qui filium tuũ a te alienauerunt. illi eñ̄ carnalem patri filium abſtulerunt: hi nobis ſpiritualem auferre nituntur: ſed minime obtinebunt ſi tuam conſtantiam ⁊ moderationẽ retinebis: ⁊ noſtris vocibus auſcultabis que nõ tam noſtre ſunt q̄ dei ⁊ filij ei⁹ xp̄i: cuius vicariatum non noſtris meritis ſed ſua diſpenſatione in terris gerimus. Audi ergo nos fili ⁊ in charitate accipe que ad tua ſcripta reſpõdemus. Scribis de Tornacenſi eccleſia ad quã trãſlatum eſſe tulleñ. epiſcopum haud equo animo fers: putaſq̧ tibi iniuriam factam q̄ preces tuas non exaudiuerimus: quas pro cardinali conſtantie ad nos porrexiſti: ⁊ plurima ſubiungis q̄ paulo poſt capitulatim attingemus: ſed priuſq̄ hoc agimus rem geſtam accipe: ſic eñ̄ ⁊ tua ⁊ noſtra cauſa melius cognoſcetur. Fuerunt oratores tui vel bis vel ter priuſq̄ vacaret eccleſia Tornaceñ. dixeruntq̧ noſtrum anteceſſorem eccleſiam ipſam diſpoſitioni ſue reſeruaſſe: vt contingente vacatione illi prouideret de perſona tibi accepta petieruntq̧ vt nos idem efficeremus: cum tue ſolẽnitatis plurimũ intereſſet in ea ciuitate que tua eſſet: ep̄m preſidere tue maieſtati fidũ ⁊ acceptũ. Idem egere nobiſcum ducis burgũdie legati nõ ſemel ſed iterum atq̧ iterũ: dicentes dioceſim Tornaceñ. fere totã ⁊ reddituũ maximam partem in poteſtate ipſius ducis conſiſtere: ad quẽ magnopere pertineret epiſcopum Tornaceñ. eũ creari qui ſibi amicus ⁊ charus eẽt: ꝓpter magnas ⁊ opulentas Flandrie ciuitates vicinas anglicis: in quibus ſtatus ſui robur continetur: adijcientes retroactis temporib⁹ maxime a .lxx. annis citra nunq̄ in eccleſia prefuiſſe: q̄ nõ ex charis ducis burgundie fuiſſet: ⁊ q̄ vnus aliter promotus ab eugenio tandem tranſlatus extitit ad eccl'iam narboneñ. cum pace illic potiri nõ poſſet. Intellexim⁹ rem vtcũq̧ arduam atq̧ perplexã: nec vel tuis vel ducis oratoribus quicq̄ certi ꝓmiſimus: ſed negantes noſtri moris eſſe ꝓ aliquo nominatim eccl'iam cathedralem reſeruare: reſpondim⁹ contingente vacatione nos eccl'ie illi ita ꝓuiſuros vt nulli cauſa querele merito eſſe debeat. Cũq̧ tui oratores ꝓ conſtantieñ. cardinali reſeruari eccl'iam peterent: burgũdi vero pro ep̄o traiecteñ. diximus a parte nulli duas eccl'ias cõmiſſuros prout ipſi efflagitabãt. Hec ſunt ꝓmiſſa noſtra: hec acta vobiſcũ ſunt ante vacationẽ eratq̧ noſtrum deſiderium vt nunq̄ hec vacatio noſtro tempore intercederet: cũ videremus abſq̧ turba ⁊ moleſtia huic eccleſie ꝓuideri nõ poſſe. Verũ nobis ſenas ex mãtua reuerſis reddita ſunt autẽtica ſcripta ⁊ mandata ꝑ que tornaceñ. ⁊ tulleñ. epiſcopi ex iuſtis cauſis deſiderabant inuicem eccleſias ſuas reſignare: ⁊ ad alterutra transferri: admiſimus nos reſignationes: ⁊ trãſlationes fecimus de fratrum noſtroꝝ conſilio. Deinde cum viterbij eſſemus anteq̄ tranſlationes predicte effectum ſortite fuiſſent: nunciatus eſt nobis obitus epiſcopi tornaceñ. commiſimus cauſam vt ſit vni cardinali: ⁊ facta eſt relatio in conſiſtorio libere ⁊ grauiter omnes fratres noſtri ſententias ſuas dicere placuit omnibus tulleñ. epiſcopum ad eccleſiam ſic vacantem transferri. nihil ſine cõſilio ⁊ matura deliberatione fratrum egimus: omnia eis aperuimus: que vel tui vel alij oratores in hac cauſa expoſuerant: quãq̄ per ſeſe cuncta noſcent fecimus hanc tranſlationem ſuadentĩbus fratribus quorum aliqui affirmauerunt tullenſis. olim epiſcopum tue ſerenitati ⁊ fidelem et acceptum eſſe: ac per eius medium tibi vt duci burgundie complacitum iri. Cumq̧ pater ille antiquus qui multis annis cum laude tornaceñ. adminiſtraret eccleſie: in extremis vite ſponſe ſua de hac perſona ꝓuidendum eſſe cenſeret: nõ videbatur eius vel votum vel conſilium ſpernendũ. Fecimus ergo hanc ꝓuiſionẽ: nec vidimus aut fratres noſtri viderunt penſata loci ⁊ temporꝝ qualitate vtilius poſſe ꝓuideri: q̄ ſi hec tue ſerenitati nõ placuit nõ eſt tñ q̄ ea in tuã contumeliam facta eſſe diiudices: cum nos te amemus ⁊ honoratũ ſemꝑ eẽ uelimus. Sed iam ad partes tue epiſtole reuertamur eiſq̧ quoad poſſumus ſatiſfaciam⁹. Dicis in primis te nunq̄ ceſſaturũ quouſq̧ tua deprecatio exaudiatur: nõ oportebit te diu ꝯtendere ſi ea petieris que cũ honeſtate ꝓcedere valeamus: eſt eñ̄ lucrũ cũ tibi ceteriſq̧ regibus iuſta petentibus cõplacemus. Dicis te loqui de

re tui domini. Juriſconſulti duplex dominiū tradunt. Alterum directum: alterum vtile (vt aiunt)
vtroqꝫ iure ad te pertinet: dioceſis directo tm̄. Nam vtile ducis eſt quod multiplicis faciunt: nec
tua excellētia epiſcopatibꝰ hactenus vim fecit qui in ducatu burgundie vocauerūt: ꝙuis aſſeras
⁊ vere aſſeras principatū illum ſicut ⁊ flandriam a tua corona dependere. Dicis te inſtare ꝓ car-
dinali: pro perſona digna ⁊ benemeriti. Nihil contra perſonam eius dictū eſt. Laudamus hoīem
⁊ quouis honore dignum cenſemꝰ: cui cardinalatus inſignia miſimus. Rubꝛum pileum: ꝙuis egre
ferimus: ſi veruꝫ eſt quod aliqui retulere eum ſcꝫ in tua curia nō vti cardinalatus inſignibus quaſi
non acciperetur cum honore decenti. quod ſi ita eſt: decet tuam excellētiā que dicit ſe cardinales
amare in hac re ita prouidere: ne dignitas cardinalatus in tua curia minor vel abiectior ꝙ in alijs
videatur. Dicis non decere cardinalem pati repulſam. non patietur ſi ea petierit que abſqꝫ alte-
rius iniuria cum dei beneplacito concedi poſſunt. Dicis eccleſiam fuiſſe reſeruatam ⁊ rem hanc
a predeceſſore noſtro calixto preconceſſam: cum calixtus obijt omnia eius promiſſa interierunt:
ſi vixiſſet in hanc diem tui mos geſtus eſſet: nunc de eo nihil poſſumus iudicare. ſciunt docti re-
ſeruationes ſuas ad noſtra tempora non extendi. Dicis tuos oratores impatienter a nobis audi-
tos fuiſſe ⁊ vacuos remiſſos. Si legati noſtri ita in tua curia benigne viderentur ⁊ audirentur ſi-
cut tui in noſtra: multo frequentius ꝙ faciant nuncij noſtri ad te accederent: ſed tui quotiens vo-
lunt diem noctuqꝫ nos adeunt ⁊ que volunt dicunt: noſtri vix pluribus in menſibus tui copiam ha-
bent: nec a tuis curialibus benigne viſuntur: quamꝙ tua maieſtas in omni audientia modeſta eſt
⁊ prehumana. Neſcimus quis ille eſt qui ſe dicat a nobis impatiēter auditum. Duo cardinales ex
tua natione interfuerūt quādo vltimū in hac re oratoreꝫ audiuimus Rothomageñ. ⁊ auinioneñ.
ipſi teſtari poſſunt quia vſqꝫ in finem omni cum māſuetudine hominē audiuimus: ꝙꝙ reſponden-
do aliqua eius verba parum moderata reprehēdimus. Remiſimus illum vacuū in petitione tua
ſed plenum in ſuis. Nam gratias quas a nobis petiuit cunctas intuitu ſerenitatis tue ꝯceſſimus
libentius tuas ꝙ ſuas audiuiſſemus: ſed rei difficultas non patiebatur. Jlle cum ſatiſfacere tibi
non poſſet ſatiſfecit ſibi: ⁊ immemor accepte gratie nos criminatꝰ eſt. Dicis neqꝫ adrianū Karoli
magni neqꝫ leonem ottonis ita interceſſiones rēnuiſſe vt nos tuas repulimus ⁊ ꝙ nemo cōſecra-
batur epiſcopus niſi laudatus ⁊ inueſtitus a tuis predeceſſoribus. Quid feciſſent illi duo romani
pōtifices in hoc caſu neſcimꝰ: qđ fecimus ipſi ſcimꝰ ⁊ facti noſtri rōneꝫ reddere poſſumꝰ. Karolus
⁊ otto romani imperatores fuere: ⁊ hoc priuilegiū a romana ſede obtinuerūt quod refers ꝓpter
ingentia merita: ⁊ quia ita tempora poſcebant ⁊ arrianoꝝ aliorūqꝫ hereticoꝝ factiones quas im-
peratoris malleo conterere oportuit: ſed cum priuilegiū vigeret ad noxam reuocatū eſt: ⁊ ſucceſ-
ſores illorū imperatoꝝ illi renūciauerunt in cōuentu vormatieñ. Nam ſicut Ezechias ſerpētem
eneum a Moyſe erectū in heremo abſtulit: idqꝫ cōflauit quoniā idolatriam inducebat. Jta ⁊ pri-
uilegia ⁊ auferenda ſunt que ꝓpter vtilitatē publicā conceſſa inueniūtur eſſe damnoſa. Subun-
gis ꝙ neqꝫ Calixtus neqꝫ Nicolaus neqꝫ aliꝰ ſimile aduerſus te agere attentaſſet eius quod nos
fecimus. De mortuis nō eſt noſtrū iudicare quod facturi fuiſſent in humanis agentes: nos certe
aduerſus te nihil ex propoſito egimus: nec tibi aduerſi ſumus neqꝫ acta noſtra attentata dici de-
bent que ſunt in ſenatu apoſtolico: in loco quem dñs elegit in prima mūdi ſede: in beati Petri au-
ditorio: in ipſius ſaluatoris tribunali. Videant ne ipſi attentatores ſint qui nobis reſiſtunt: ⁊ de-
creta noſtra impugnant ⁊ apoſtolicis aduerſant mandatis. Dicis preter ſpem tibi eueniſſe ꝙ in
re tam honeſta aduerſantem romanū pontificē ⁊c. Vide quid dicas: ſi tu id vis ꝙ papa non putat
faciendū: non romanus pontifex ibi aduerſatur: ſed tu ei aduerſaris ⁊ patri ac magiſtro tuo con-
tradicis: cuius eſt de honeſtate iudicium longe magis ꝙ tuum. Dicis ſi tandem ita fiet vt ceptum
eſt. te non ab re putaturum aduerſus te cōceptum odium: abſit a tua bonitate iſta hec cogitatio:
quecunqꝫ agemus in iuſticie trutina ſuſpēdemus: ⁊ nos nō vnꝙ aut odium aut gratia ex tramite
recto deturpabit: mitte has ſuſpitiones: neqꝫ his aures adhibeto qui peſſimū virus tuis auribus
inſtillare conantur: velis cuncta penſare: neqꝫ hoībus ſue rei affectatis neqꝫ etiam tibijpſi credi-
to. Audi viros deum timentes: ⁊ an liceat tibi iudicare ſedis apoſtolice iudicia ꝯplene cognoſces
⁊ intelliges: nihil nos in tuam ignominiā aut molitos eſſe aut molliri velle. Adijcis tādem bona
⁊ digna bono regi verba. Abſit inquis inter quos decreta patrum pacem ⁊ charitateꝫ ſeruari vo-
lunt ſcintillā creſcere diſſidij. Jdem votum nos facimus: nec noſtra culpa inter te noſqꝫ vnꝙ ſubo-
rietur diſſidium. Faxit diuina pietas ne caſtam tuam ⁊ piam mētem delatores eludant: ⁊ ne tibi
falſa pro veris oſtendant. Dicis te obſequentiſſimū ⁊ obedientem ſancte ſedis romane filium: hic
petimus ne moleſte pauca feras patris verba: audies verba charitatis ⁊ fidei neqꝫ mouearis: ſi
amaritudinis aliquid habent: dulcia fient ⁊ ſuauiſſima ſi bono corde audientur. Dicis te filiū obe-
dientem parce fili ſi hoc parum pernegamus: ſi filius obedientie es: cur pragmaticam ſanctionē
tenes atqꝫ defendis. Eugenius te hortatus eſt vt illam dimitteres que non ēſt ſm deum. Jtem
petijt Nicolaus: idem rogauit Calixtus: tres romani pontifices ſancti ac venerandi patres mo-

do nunciis ⁊ legatis: nunc litteris te rogauere vt pragmaticam relinqueres magni in eccleſia diſſidiȷ̄ ac mali. tamen nunq̄ audiſti in hac parte vocem eccleſie romane. Ubi ergo tua obediētia vbi deuotio. vbi religio. plus regni tui aliquibus prelatis q̄ romane fidei auſcultaſti: loq̄mur cum fiducia ſine felle ſine arrogātia: amor in te noſter loqui vrget: deus in terris per filium ſuū ieſum chriſtum crucifixum apoſtolicam ſedem erexit: ⁊ primū ac ſummū tribunal eſſe voluit: nulla poteſtas eſt que huic equari poſſit: hec de omnibus hoīb9 ac dignitatibus iudicat: eam ſolum iudicat deus. Non eſt de grege dominico: qui romanū pontificē ſuum eſſe paſtorem negat. Audi quid dicat dominus: qui nō colligit mecū diſpergit. Certe cum chriſto nō colligit qui cum vicario eius nō ſeminat. Pragmatica ſanctio quam tui ſubditi obſeruant: nō eſt ex apoſtolico ſemine: quippe que neq̄ auctoritate apoſtolica neq̄ conſiliȷ̄ generalis alicuius auctoritate firmata eſt. Nam etſi decreta aliquorū conſiliorum in ea inſerta ſunt ⁊ pontificū ſanctiones: nihil tamen ita repertum eſt vt promulgatū fuit: ſed vel additiones facte ſunt vel mutilationes: quod prelatis tui regni facere haud quaq̄ licuit ⁊ ſine damno animarū ſuarum illis vti nō poſſunt. Tacemus q̄ multa laicalibus manibus pragmatica cōcedit: que neq̄ diuina iura permittunt. Patere hoc dici fili: neq̄ inuitus audias veritatem: tui aliquādo anteceſſores pragmaticā ferme ſimilem ordinauerūt: videntes id ſine ſede apoſtolica facere non poſſe abſtinuerūt. Sequere veſtigia maiorum tuorum: ⁊ dimitte hanc pragmaticā quam chriſtianiſſimi tui anteceſſores ignorauerūt: ⁊ ſiquid eſt quod reformandū ſit in eccleſiaſtico regni tui ſtatu: conſule apoſtolicā ſedem que tuis honeſtis deſideriȷ̄s nunq̄ deerit: atq̄ hoc modo filium te obediētem ⁊ obſequentiſſimū appellare veriſſime poterimus: ſimulq̄ tibi conſules ⁊ regno. Dicis te nunq̄ preces porrexiſſe nobis niſi honeſtas: mutantur tempora ⁊ negandas reddunt multis ex cauſis: ⁊ multa faciē honeſti habent que diligentius inſpecta iniuſticiā continent. Addis te ad iniuriam recepturū: niſi que poſtules impetres. Iniurius eris ipſe: ſi ſine cauſa te paſſum iniurias dixeris: ⁊ preſertim ab ea ſede que mater eſt iuſticie ⁊ equitatis. Poſtremo per amicitiā: per charitatem: per pacem quam erga te ſeruare debemus multopere rogitas: vt precibus tuis annuentes tornacēn. eccleſiaꝝ cardinali conſtantiēn. cōmittamus: ⁊ tullēn. epiſcopi trāſlationē reuocemus. Non egemus tot adiurationibus aut tot precibus: noſtrapte natura tibi morem geremus: ſi res ipſa ferret (ſed audiuiſti quomodo res geſta eſt) iam tullēn. tranſlatus eſt ex conſilio vniuerſi ſenatus apoſtolici: ⁊ ſue eccleſie aliter prefectus: quomodo ſiet quod petis ſine iniuria. Iam vero ventum eſt vt parti queſitum ius ſit. id ſine cauſe cognitione auferri nō debet: q̄ ſi (vt oratores tui dixere ⁊ littere tue ſonant) preiudiciū tibi factum putas: ⁊ hanc trāſlationē iure eſtimas reuocandā: iudicium tibi rectum equūq̄ offerim9. Cauſa hic de maioribus eſt ⁊ ad ſedem romanaꝫ pertinet: perſuade tibi: ⁊ nullatenus dubites: ſi cauſa cognita inuenerimus ita eſſe vt arbitraris: facile obtinebis ab hac ſede que voles. Nihil enim magis optamus q̄ tue ſerenitati per iuſticiam complacere. Hec ad tuas litteras ad ea que ſecretarius tuus expoſuit nō cenſemus reſpondendū. Ea enim dixit que de tua mente nullo modo eſſe putamus. Datum rome apud ſanctū Petrum. Anno incarnationis dominice. M.cccclxi. viiȷ̄. kal. Aprilis pontificatus noſtri. Anno. iiȷ̄.

¶ Hortatur burgundie ducem oratoribus principum Aſie votiuum prebeat auditum de paſſagio contra thurcos conanter. Epiſtola. cccxc.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruoꝝ dei. Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgūdie. S. ⁊ a. b. inualeſcente magno thurco fidei xp̄iane aduerſario: ⁊ infinitos pene xp̄ianos ſaluatoris noſtri ieſu xp̄i ſanguine in crucis patibulo abunde effuſo liberatos in ſuam ſeruitutē redigente: felicis recordatōis predeceſſores noſtri maxime Nicolaus quintus ⁊ Calixtus tertius curam aſſumpſerūt ne thurcus iſte preualeret pro viribus prouidēdi: ⁊ quia ſperabant in europa poſſe tantum efficere: q̄ reges ⁊ principes chriſtiani ſe volūtarios ⁊ fideles chriſti milites in hoc neceſſario tempore oſtenderēt: quiſq̄ eorum ad aſiam ⁊ orientis partes miſit dilectū filium Ludouicum de bononia: fratrem ordinis minoꝝ de obſeruantia regulari: vt is pro ſua prudentia rerum locorū hominūq̄ noticia chriſtianos orientis ⁊ alios chriſtianoꝝ amicos excitaret: ad faciendum ſimiliter arma contra thurcum. Nos autem cum in predeceſſoꝝ predictorū labores diuina ordinatione ſucceſſimus mantuā accedēn. ſimili ſpe ibidem chriſtianoꝝ exercitū adiuuandi: eundem fratrē Ludouicū miſimus cum inſtructionibus oportunis xp̄ianos ⁊ amicos chriſtianorū concordandi et vt in thurcos eos vires coniungerent incitandi: data ei ſpe nos in europa nullatenus defuturos: accedēs frater Ludouicus omnia ſibi per nos cōmiſſa diligētiſſime ⁊ prudētiſſime eſt executus: qui vt optimā illorum regum ⁊ principū obedientiam ⁊ deuotionē quam habent ad hanc ſedem apoſtolicā intelligere poſſemus curauit ſecum aduenire dilectos filios Michaelem imperatoris trappezundarum Nicolaum regis perſarum Coſtopam ducis georgione man-

nethem aſſembech Soldani meſopotamie Morathum verbzech in armenia dñm: oratores ⁊ nū
cios qui nobis lr̃as attulerunt ſuoꝝ dñoꝝ: exprimentes fauorē ad pſumptuoſiſſimi thurci deſtru
ctionē ⁊ ſimul motiuā nr̃oꝝ deſiderioꝝ executionē. Cū vero taliū regū ⁊ principum concluſiones
ad honorē dei ⁊ fidei noſtre tuitionem tendūt: ideo volumus tuam ſerenitatē participē fieri ipſiꝗ
iniūximus vt cū prefato fratre Ludouico nuncio ⁊ oratore noſtro ad tuā veniant celſitudinē: ⁊ ſin
gula que nobis verbo ⁊ ſcriptis responderunt plene referant. Deſideramus itaq; a tua excellen
tia: vt tam ipſum Ludouicum ꝙ̃ ipſos orientaliū oratores etiā noſtra cōtemplatione ad tuā admit
tas audientiam: ⁊ ſuoꝝ dñorum ad ea que xp̃i ſunt deuotionem attente conſideres: attēdatq; tua
nobilitas: ꝙ non minus ꝙ̃ orientis reges obligatur ad ſimilia ⁊ maiora in cōmunis hoſtis deſtru
ctionem ꝓ viribus impendenda: ⁊ de hoc nos ac ipſos ſimul ⁊ totam eccleſiam ratam ⁊ conſolatā
reddes: eoſdēq; ꝙ̃totius ad nos remittas votiue expeditos. Commiſimus autem dicta fratri Lu
douico: vt noſtro nomine celſitudinem tuam reddat certiorem: nos in omnibus mauiue ordinatis
pronos ⁊ paratos ſine defectu futuros ꝙ̃tum ad nos attinet quinetiam vltra que ibi cōcluſa ſunt
⁊ nos concernunt omnia nobis poſſibilia in dei laudem adiſciemus. Datum rome apud ſanctum
Petrum Anno incarnationis. M.cccclx. Idibus Januarij. pontificatus noſtri anno. iij. ſic ſignatū
A de hirſpato.

¶ Hortatur contra thurcū agere bellū ⁊ refert quanto auxilio potentiſſime hierlm
obtiuere ⁊ cū regem terre ſancte conſtituere. Epiſtola. cccxci.

Illuſtriſſime dn̄i burgundie. Ego David imperator trappeſſundaꝝ poſt plurimā
ſalutem: libenter ad te ſcribo de his que hic apud nos occurūt: vt cū certior fact⁹
ꝓ tua religione ⁊ amore erga fidem noſtrā poſſis deliberare quid tibi agendū ſit.
Nup enī ego ⁊ reliqui xp̃iani principes q̃ in iſtis ſummis regionib⁹ fedus atq; ligā
iniecimus inter nos: bellum gerendi contra thurcos et ego filiam cathoiānis fra
tris ⁊ predeceſſoris meis vxorem dedi aſambech qui filius fuit Carailuch poten
tiſſimi principis. Et hoc feci vt ipſe firmus ſit ⁊ fidelis in liga quā nobiſcū fecit: ⁊ vt pſeueret ī bel
lo gerendo contra thurcū qui tenet cōſtantinopolim cū quo bellū iam gerere incepit multaſq; il
liꝰ regiōes ⁊ oppida pugnando cepit q̃ ꝓpe cōfinia ſua erant: nunc vero reuerſus eſt in pr̃iam ſuā.
Itaq; nos ⁊ ipſi parati ſumus ⁊ expectamus aduentū noſtrū cōtra infideles: quēadmodū dn̄s pa
pa ad nos ſcripſit: ⁊ ꝑ ſuū oratorē nobis ſignificauit: ꝙ vos latini principes debebatis inire conſi
liū in ciuitate mātuana vt faceretis exercitū cōtra infideles. Qd̾ ſi facitis nos parati ſumus. Ego
cū. xx. biremibus ⁊ cum. xx. milibus hominū. Aſambech ꝓmptus eſt exire ad bellū iſtud cum quin
quaginta milibus hominum ad bellandā ⁊ ſubiungendā burſiam ⁊ totam nataleam. Quapropter
rogo illuminatiſſimam dn̄ationem tuam vt placeat tibi dare aliquod principiū huic bello ex ꝑti
bus hungarie. Nam ſi vos aliquod impedimētū etiam paruū thurco inferetis: vt ipſe ad diuerſas
partes diſtrahatur: nos adeo ipſum vrgebim⁹ ex latere nr̃o vt facile deſtrui ⁊ debellari poſſit. Et
ſi dn̄atio tua deliberat ad hoc intendere ⁊ venire ⁊ aliquē tuoꝝ mittere: nos oēs orientales pnci
pes ꝓmittimus tibi preſtare omē auxiliū ⁊ q̄cquid in nobis erit ad recuperandā hieruſalem: ⁊ te
illius regem conſtituemus. Et vt tu ſcias qui ſumus qui confederati ſumus: ⁊ hoc tibi ꝓmittimus
Ego in primis qui paratus ſum (vt dixi) cum. xx. biremibus: ⁊. xx. milibus hominū. Georgius rex
perſarum promptus eſt cū. lx. milibus hominū. Gorgora dux georgiane paratus eſt cū. xx. milibus
equitū. Bendian rex mirigrelie cum ſuo filio ꝓmptus eſt cum. lx. milibus hominū: quod illi facile
erit. Rabia cū ſuo fratre ⁊ ſuis baronibus cū. xxx. milibus hominū. Natiogithorū ⁊ aranorum: ꝓ
mittunt militare ſub vexillo Georgij regis perſarum. Dardebech dn̄s armenie minoris. cū. x. mi
libus hoim. Aſambech affinis meus (vt dixi) infidelis ꝓmiſit nobis dare tranſitū ⁊ pſonaliter ve
nire cum quinquaginta milibus hominū. Sunt etiā nobiſcū cōfederati duo alij infideles dn̄i. Ca
romanus ⁊ dominus Sinoppiqui continue querunt quomodo poſſint ſe vindicare de thurco con
ſtantinopolitano ⁊ terras ſuas recuperare: aliud in preſentiaꝝ ad dominationem tuam non ſcri
bo: niſi ꝙ commendo tibi Michaelem de alegorij baronem ⁊ oratorem meum quem ad te mitto
cui fidem plenam ſuper iſtis rebus adhibeas qui verbis omnem intentionem ⁊ deliberationem
noſtram exponet. Iterum te oro vt ne permittas hoc noſtrum pium negocium ⁊ inceptū fruſtra
fieri: qm̄ a deo factum credimus. Ego ex illo tempore quo amicitiam contraxi cum homib⁹ tuis
qui ad has ptes ꝑuenerūt: ſemꝑ mihi agnit⁹ extitiq; honoris ⁊ dignitatis fautor: ſemꝑ fui ꝓrogꝫ.
Vale in xp̃o. Data trappeſſunde in palatio noſtro reſidentie. Anno. dn̄i. M.cccclix. die. xxij. aplis.

¶ Aſſertio premiſſorum: ⁊ declarat ligam orientalium
principum contra thurcum. Epiſtola. cccxcij.

Illuſtriſſime dux burgūdie. Ego Gorgora dux georgiane mitto ad te plurimam ſa
lutem. Quoniam intellexi te eſſe fideliſſimum xp̄ianum ⁊ deſideraſſe ſemꝑ aliq̄d
agere quod honori ⁊ amplitudini eſſent ſancte fidei noſtre ſicut tui fecerunt ante
ceſſores. Ideo multū deſidero tuam habere amicitiam. Nam ego xp̄ianus ſum ⁊
pro defenſione ⁊ amplitudine illius ſanctiſſime fidei mori cupio: nec quicꝗ̄ liben
tius facio ꝗ̄ bellum cum infidelibus gerere: maiorum meorum veſtigia ⁊ conſue
tudinem imitando. Poſt enim obitum patris mei multa cum illis bella geſſi: ⁊ ſepiſſime gratia
dei de illis victoriam habui: multas ciuitates ipſorum debellando cepi: ⁊ niſi ſuperioribus annis
bella quedam inter me ⁊ aliquos principes xp̄ianos finitimos meos orta fuiſſet: maiora ꝓfecto
contra infideles geſſiſſem. Sed impreſentiarum quoniam mādato domini videlicet Ludouici no
ſtri patriarche pacem feci cum omnibus xp̄ianis finitimis meis: omnino decreui omnem meam
facultatem ⁊ vires omnes adhibere contra thurcos ⁊ quemadmodum ꝓmiſi domini patriarche
noſtro: ego perſonaliter cum .xx. milibus equitum ad hoc bellum contra infideles aggrediar quod
vt facilius fieri poſſit: non ſolum pacem ſed fedus et ligam feci cum omnibus principibus xp̄ianis
qui in iſtis ſunt religionibus: vt communibus copiis thurcum qui tenet conſtantinopolim inuada
mus. Confederati enim ſumus ego ⁊ Georgius rex perſarum. Dauid imperator trappeſunde.
Bendian rex mirigrelie Rabia dux aocaſie Bedebeth dominus armenie minoris: ⁊ alii domini
orientales. Habemus etiā nobiſcū in noſtra confederatione tres potentes principes infideles q̄
thurci conſtantinopolitani ſunt inimici. Caramanum. ſ. ⁊ Iſmailberch filium quondam diſpendia
rii: ⁊ Aſſembech filium quondam carailuci: qui Aſſembech cum confinia habeat ex iſta noſtra p
te cū thurco conſtantinoplis ꝓmiſit nobis dare aditum ad inuadādū nataliam: ⁊ nobiſcum perſo
naliter venire cum omni ſua potentia: ⁊ in primis capere ciuitatem burſie: ⁊ illā poſſideat pro ſe et
potiatur oēs nos capitulis ⁊ pactionibus concluſimus cum hac. ſ. conditione: vt ipſe ſit ſemꝑ ami
ciſſimus xp̄ianoꝝ. Et ſi vos xp̄iani principes ⁊ populi venietis ad recuperandā domū ſanctā hie
ruſalem: ipſe debeat preſtare vobis omne quod potuerit auxilium ⁊ fauorem. Quamobrem nos oia
pacē ac ligā ex parte noſtra fecimus que a quingentis annis citra in his noſtris regionibus non
ſunt audita: idq̄ꝫ fecimus perſuaſi: tum autore dn̄i patriarche noſtri: tum litteris dn̄i pape quibus
ad nos ſcripſit ſe ⁊ omnes principes latinos in ciuitate mantue debere cōuenire: ⁊ ibi cōgregato cō
cilio in exercitū ꝑparare contra infideles. Nos vero q: id vehemēter cupimus: vt poſſumus vos
vna nobiſcū inire ad hanc rem ꝑficiendā mittimus nr̄os oratores cū dn̄o patriarcha nr̄o: ad vos
oēs principes latinos: ⁊ preſertim ad te: qm̄ accepimus te et oēs de domo tua diu multūq̄ꝫ deſide
raſſe: terrā ſanctā recuperare: ⁊ vt poſſitis ex ipſis noſtris oratoribus intelligere quē animū hēa
mus oēs ad hoc negociū fidei: ⁊ q̄d per nos actū ſit hoc tēpore. Cupim⁹ etiā ⁊ rogam⁹ vt noſtros
oratores certiores faciatis: vt ipſi poſtea referre poſſint an parati ſitis ⁊ prompti ſumere hoc
bellū iuſtiſſimū: vt ſciamus quo tp̄e ad arma ꝓgredi debeamus. Hoc vnū vobis pollicemur in vna
eſtate debellare ⁊ auferre totā nataliā: ⁊ quicquid dn̄s othomanorum. i. ipſe thurcus conſtantino
politanus poſſidet ex noſtro latere. Alterā vero partē dn̄ii ſui que grecia eſt quā mare euxinū di
uidit vobis expugnandā relinquimus: quod vobis facile erit: nā ipſe thurcus i medio poſitus duo
rum exercituū cū reſiſtere minime poterit cito ſuccūbet: ⁊ nomē ſuū e terra delebimus. Quales
ob res te ante oēs alios ꝑncipes latinos oro: vt ſuꝑ hoc velis cogitationē ⁊ curā ſuſcipere: ⁊ nō ſi
nas hanc cōmoditatē quā vobis offerimus ꝑterire: nec dedigneris nos imitari qui, oibus rebus
poſtpoſitis fidei vtilitatē intendimus ⁊ vacamus. Quod ſi hanc rē (qđ abſit) neglexeris nihil a no
bis actū eē: nā hac cōditione nos obligati ſumus ad hoc bellū ſi vos dn̄i latini vna nobiſcū eritis
Alioquin ſoluti ſumus ab iſta liga ⁊ cōfederatione. Omnia eīm noſtra concilia ⁊ rationes depen
dent a lr̄is dn̄i pape ꝑ dn̄m patriarchā ad nos allatis: quas veras eē ꝓſuppoſuimus. Et finaliter
hoc vno conſiderato ꝙ ſi hoc tp̄e cū a nobis ſitis iuuati ⁊ adiuti: nihil facietis: hic inquiſiuim⁹ thur
cus interim tantas vires ⁊ aios ſumet: vt qn̄ ipſi reſiſtere volueritis: nullo mō poteritis: ⁊ oēs no
ſtri conatus ſi vos nō reſpondeatis inanes forent: eritq̄ꝫ fere impoſſibile iterū nos in iſtis regio
nibus tā ꝓnis voluntatibus vniri ſicut nunc ſumus. Multa eēnt dicenda q̄ ꝑ meū oratorē poteris
agnoſcere: cui fidem indubitatam preſtare poteris: habeaſq̄ꝫ eum oro cōmendatum. Uale in xp̄o.
Data in careeche anno. M.cccclix. nouembris.

¶ Aſſertio predictorum. Epiſtola. cccxciiij.

Illuſtriſſime dux burgundie. Ego Georgius rex perſarum te plurimum ſaluto: ⁊ vt in
telligas que res geſte ſunt in ꝑtiarum per nos in oriēte iſtas litteras ad te ſcribo.
Scias igitur me ⁊ oēs principes xp̄ianos qui moramur in iſtis regionibus feciſſe in
ter nos pacem ⁊ fedus ac ligam: ⁊ cōiuraſſe inuadere cum omni noſtro conatu potē
tia thurcos: ⁊ ꝓſertim illos q̄ ſunt in cōſtātinopoli: quoniā ſunt xp̄ianoꝝ inimiciſſimi

In qua quidem liga nos ſinguli apparatum ⁊ copias noſtras obtulimus. Ego promiſi perſonali-
ter exire cum.xl.milibus hominū. Dauid imperator trapeſſundarū obtulit ⁊ paratas habet.xxx.
biremes cum viginti milibus hominū. Bendian rex mirigrelie omnē ſuam potentiam exhibuit.
Borgara dux georgiane perſonaliter veniet cum.xx.milibus equitum. Rabia dux anocaſie cum
ſuis fratribus ⁊ baronibus promiſit nobiſcū: ⁊ ipſe veniet cum omni ſua potentia. Berdebech do-
minus in armenia minori pollicitus eſt ad hanc noſtram expeditionem.xx.milia hominū. Sunt
etiam in dicta liga: ⁊ alij populi githirani ⁊ ſaſoni ⁊ tres domini potētes thurci: qui promptiſſimi
ſunt mouere bellum domui thomianorū hoc eſt thurco domino conſtātinopolis quorum vnus eſt
Barāmanus: alter Iſmailbech filius quondā ſtipendiarij: tertius Aliembech rex meſopotamie
filius quondā caraiuci: qui ⁊ potens ⁊ capitalis inimicus thurci cōſtantinopolitani eſt paratiſſi-
mus adimplere omnia que promiſit. Quecqꝫ omnia ſupradicta inter nos capitulis penis ⁊ alijs
vinculis ꝓmiſimus rataqꝫ fecimus hac ſcilꝫ conditione adiecta: ſi vos latini vos mouebitis ⁊ no-
biſcum vna eritis ex veſtris partibus bellum thurcis inferendo: alioquin ſi vos nō intenditis hoc
bellum ſuſcipere: nos ad exoluēda ea que ꝓmiſimus nullo modo ſumus obligati. Quobrem rogo vt
omnibus rebus poſtpoſitis: velis ad hoc bellum intendere: nec te diſtrahant aut diuertant a tam
ſancto propoſito alia quecūqꝫ ſint obſtacula quemadmodū ego feci: qui ſi difficultatibus que mihi
occurrebāt intendere voluiſſem: nunqꝫ domino patriarche noſtro paruiſſem: cuius opera ⁊ man-
dato hic noſtra liga ⁊ concordia inter nos facta eſt. Nunc vero licet in quibuſdam rebus tempora-
libus mihi damno hec concordia fuerit: tamen cōtentiſſimus ſum illud peregiſſe: cum ſpirituale
a deo premium propter hoc expectem. Impreſentiarū aliud ad te non ſcribo quoniā mitto ad te
oratorem meum vna cum domino patriarcha noſtro cuiusverbis fidem adhibeas: quoniā ex ipſo
omnia poteris cognoſcere habeaſqꝫ eum cōmendatū: ⁊ vt des illi tuas litteras reſponſionis te
oro: vt poſſim intelligere tuam ſententiā ⁊ opinionem. Uale in xp̄o. Data in caſtris noſtris prope
tentorium. Anno. M.cccclix. die.v. nouembris.

¶ Oratio legatorum orientalium ad ducem burgundie ad bellum contra thurcū congregandum. Epiſtola.ccc.ciiij.

Ecce magi venerunt ab oriente ad ſtellam quam viderunt in occidente. Si
hodierno die Chriſtianiſſime princeps de priuatis rebus aut parum ne-
ceſſarijs eſſem apud tuam dominationē verba facturus: non auderem pro-
fecto ſine animi cōmotione quadam aut formidine dicere. Non enim igna-
rus ſum quanta tue celſitudinis diuina ſapiētia toto terrarū orbe celebra-
ta ac diuulgata: ⁊ mee tenuitatis minime ſum oblitus. Ceterum quotiens
breuis huius orationis noſtre neceſſitatē ⁊ publicā ſanctiſſime religionis
vtilitatem mecū conſidero: totiens animi timorē atqꝫ formidinem abijcio.
Uellem noſter religioſiſſime princeps: vt dignitati ac magnitudini rerum de quibus impreſen-
tiarum agitur par eſſet oratio ⁊ ingenium. Sed quoniā neceſſitate muneris mihi iniuncti id re-
cuſare non potui: fretus incredibili benignitate ac ſapientia dn̄ationis tue: que acumine ingenij
ex paucis multa percipere ſolet: vtcunqꝫ potero dicam. Et dicam breuis quam tanta res dici poſ-
ſit. quid ſcilicet afferant: quid petant hi clariſſimi orientaliū principum oratores: quos apud dn̄a-
tionem tuam aſtare vides: ⁊ tuam preſentiā auguſtiſſimā intueri. Magnificus dn̄s Michael de
alguri orator sereniſſimi domini Dauid imperatoris trappeſſundarū excellētiſſimus conſul. Ni-
colaus orator Georgij Alexandri magni regis perſarum diligētiſſimus in rebus agendis. Ma-
chomet⁹ machometiſta orator aſſerimberch Thurcimani Regis meſopothamie infidelis ſtren-
nuus miles. Cuſtodiam orator bellicoſiſſimi gorgore ducis georgiane litteratiſſimus. Moratus
vauthberch armenie minoris orator. Et in primis religioſiſſimus pater ⁊ dn̄s dn̄s frater Ludoui-
cus patriarcha anthiocenus: orator ſanctiſſimi dn̄i noſtri pape: qui quoniā ab ineunte etate in re-
gionibus orientis verſatus ſit: tanto vſu rerum diuinarū ⁊ humanarū pollet: vt conſilio ⁊ auctori-
tate ſua (qua plurimū valet) apud illas exteras nationes effecerit: vt omnes vniuerſalē pacem ⁊
vnitatem amplecterētur: ⁊ huius legationis potiſſima cauſa fuerit. Sed quia ꝓpter morem diu-
turni temporis quo apud illas gentes verſatus eſt: nō recte tenet vſum ⁊ conſuetudinē latini ſer-
monis: licet in alijs linguis ſit peritiſſimus: ⁊ ipſi oratores ſint latine lingue penitus expertes.
Idcirco voluit ⁊ mandauit vt ego vice omniū mea voce latine eorum ſententiā explicarem: mihi
vero cauſam aduētus eorum ad.d. tuam diligentius cōſideranti: nimirū illud euangeliū dici poſſe
videtur. Ecce magi venerunt ab oriente ad ſtellā quam viderunt in occidente: nō aurum: nō thus
non mirrhā (que caduca ſunt) afferentes: ſed alia quedā multo maiora deferentes: pacē ſcilicet
⁊ vnionē cum occidētalibus denūciātes: xp̄ianos ad cōmunē fidei noſtre defenſionē ⁊ amplitudi-
nem exhortantes ⁊ te ad decus ⁊ ad gloriam immortalitatē tue domus illuſtriſſime excitātes.

Ad ſtellam inquam veniunt occidentalem hoc eſt ad tuam .d. que cum fidei lumen chriſtianiſſimũ
ſemper extiterit: tum vero iſtis diebus tanto ſplendore effulſit: ad orientem vſqꝫ coruſcans: tum
fama deruulgatiſſima omniũ gentium ⁊ nationũ: tum predicatione. R. d. patriarche vt orĩẽtales
principes ⁊ nationes illuminãs: noua conſilia inire: nouaſqꝫ res moliri: pro amplitudine ſanctiſſi-
me fidei chriſtiane docuerit ⁊ oratores ſuos clariſſimo lumine ad tuam vſqꝫ preſentiã auguſtiſſi-
mam perduxerit: ⁊ (vt ſperamus) ampliſſimo lumine vniuerſum orbem illuſtrabit. Non enĩ caſu
aut repentino quodã conſilio vel temeritate aliqua ducti hi oratores ab illuſtriſſimis principibꝰ
eorum ⁊ populo miſſi veniunt ad .d. tuam: ſed matura deliberatõe ⁊ diuina diſpoſitio dicũtur. Naꝫ
quẽadmodum magi illi ab oriente ad ſaluatorẽ noſtrũ deum verum ⁊ autorem religionis chriſtia-
ne peruenerũt: initium ipſius ſurgẽtis fidei ſignificãtes: ſic ex hiſdeꝫ regionibus principes ad te
dei noſtri verum imitatorẽ: pium: pacificũ: ⁊ religioſum principẽ patronũ ⁊ conſeruatorẽ illius ſan
ctiſſime fidei cõfugiunt: pclamant: vt pro vetuſta conſuetudine tua vna ſecum nõ ſolum
illam tuearis que a barbaris ignominioſe vexatur ⁊ laceratur: ſed exonerare ⁊ amplificare velis
⁊ domũ ſanctam hieruſaleꝫ a fediſſima infidelium ſeruitute liberare: quẽadmodũ eam ſuperiori-
bus temporibus religioſis viris coli inhabitariqꝫ curauiſti. Nam licet nõnulli principes chriſtiani
pace eorum dixerim regio nomine hieroſolymitano ſoleant inſigniri. tu tamen ne verbis: ſed re
illum titulum iampridẽ tibi attribuiſti ac vendicaſti: tum aſpera contra infideles gerendo bella:
tum chriſtianos homines ibi degentes ac cõmorantes opibus annuiſqꝫ ſumptibus ſuſtentando.
Sed cum hec luce meridiana clariora ſunt: ⁊ in ore oĩm gentiũ ⁊ nationũ verſentur: nõ ero impre
ſentiarum in his exponendis occupatus. Veniam ad piam ſanctamqꝫ deliberationẽ principum
orientaliũ qui ſuperioribus annis tum propter antiqua odia que inter ſe exercebant acerrima
gererent bella: tum autore ⁊ perſuaſore. R. d. patriarcham pacem ⁊ vnionem experti fuerunt: fe-
dus ac ligam omnes iecerunt: ⁊ tum contra ceteros chriſtiane religionis inimicos: tum maxime
contra truculẽtiſſimũ ⁊ immaniſſimũ thurcum cõſtantinopolitanũ chriſtiani nominis inimiciſ-
ſimuꝫ: admirabili quodam conſenſu cõiurauerunt: ꝙ facile ſe deliberaturos hoc tempore pro com
perto habent: ſi modo ex iſtis occidentis partibus bellum vel parum illi moueatur. Cogitantes
igitur ipſi principes diu multumqꝫ: ad quem potiſſimum occidentis principem ꝑ tanta re pera-
genda mittere deberent: occurrebat in primis illuſtriſſima .d. tua que multa pro fide ⁊ chriſtiano-
rum vtilitate cõmuni clariſſima ſanctiſſimaqꝫ facinora peregit. Itaqꝫ cõmuni omniũ vtilitate
atqꝫ ſententia poſtꝙ rem mature inter ſe examinauerũt: cõmunibuſqꝫ copijs maximũ exercituꝫ
comparuerũt: nonnulliſqꝫ principibus infidelibus thurci tamen conſtãtinopolitani inimiciſſimis
onera ſecum adſcitis: ac confederatis: decreuerunt tandem mittere ſuos oratores cum litteris ⁊
nuncijs ad omnes principes occidẽtis: ſed in primis ad illuſtriſſimã potentiſſimãqꝫ .d. tuam tanꝙ
ad autorem ⁊ principem huius belli felici auſpicio gerendi. Mandaueruntqꝫ ipſis oratoribus vt
primo denuncient tibi quid ipſi principes in oriente perfecerint. Deinde te orent ⁊ ꝓteſtentur vt
cum tu ſacri baptiſmatiſ fonte renatus: ⁊ chriſti ſaluatoris nomine inſignitus: ⁊ inter chriſtianos
principes maximus ac potentiſſimus: tante cõmoditati tibi diuinitus oblate deeſſe noli: immo
ad defendendũ ⁊ amplificãdum chriſtianũ nomen cum ſumma laude ⁊ gloria nominis tui te prom
ptiſſimuꝫ ac benigniſſimũ prebeas. Hec magnanime princeps oblatio non eſt profecto contẽnen
da: nec vllo pacto negligenda: in tanta preſertim animorꝫ gentium omniũ orbis terrarum cupidi-
tate atqꝫ ardore belli ſuſcipiendi: contra impijſſimos hoſtes ſaluatoris noſtri ieſu chriſti ⁊ viola-
toris gentium. Verum quia chriſtianũ nomen e terra delere ⁊ penitus extinguere omni conatu
viribuſqꝫ nituntur: nec aliud cõmodius tempus expectare oportet: ecce remotiſſime gentes a no
ſtro clymate ſe offerunt: orant: obteſtãturqꝫ (quod nunꝙ auditum nec lectum ſuperiori tempore
auſim affirmare) teipſum eligunt orientales: intentos principes occidentis omnes principes: te
omnes populi ⁊ nationes occidentalium partium ſequentur: te deniqꝫ omnes chriſtiani firibun-
do pectore ⁊ accincti armis expectant: tantũ principio opus eſt. Adeo enim chriſtianorũ omnium
animi quos audiuimus ad hoc iuſtiſſimũ bellum ſuſcipiendũ ſunt parati atqꝫ inflãmati: vt ſi prin-
cipium aliquod fiet: ingens ⁊ incredibilis hominũ multitudo confluet ad militandum ſub fortiſſi-
mis ſignis ac vexillis illuſtriſſime .d. tue. Quid dicã de ſanctiſſimo noſtro pontifice pio .ij. homine
(vt omnibus perſpicuũ eſt) ingentis animi ac ſapientie: qui pro ſuis in rempubli. chriſtianã me-
ritis: nunc in terris pro altero colitur deo: profecto dies noctesqꝫ nil aliud cogitat: nil aliud moliẽ
niſi quomodo: qua via: quibus medijs thurchum ipſuꝫ immaniſſimũ aggredi poſſit: cuius quidem
rei teſtimonio ſunt ⁊ clariſſime legationes: quas vt primũ pontifex maximus declaratꝰ eſt ad oĩs
orbis terrarũ principes ⁊ nationes diligentiſſime miſit: ⁊ ipſe preter valitudinẽ ſuam aſperrimo
hiemis tẽpore dimiſſa vrbe mantuã ſe contulit: quo facilius ibi celebrato concilio: cõparatiſqꝫ ſin-
gulorꝫ principũ ⁊ populorꝫ copijs cõtra conatus impij thurci inſurgeret. Principio itaqꝫ opus eſt:
qui igitur hoc principiũ faciet nõ principiũ tantũ: ſed totaꝫ rem perfeciſſe videtur. Sed hoc ⁊ hu-

iuſmodi illuſtriſſime princeps .d. tue ꝑ tua ſingulari ſapientia cōſiderādā relinquo. Reuertar nūc
ad oratores nr̄os: nihil ipſi poſtulant: nec pecuniā: nec ſubſidiū regionum ſuarum: ſed vt tu quē oc-
cidentales ſequentur ex hungarie oris atqꝫ confinijs thurco conſtantinopolitano bellum inferas
Ipſi vero orientales ex alio latere thurcie (quam nataliam appellant) ipſum vrgebunt adeo ve-
hementiſſime: vt virtute duorum exercituū ex diuerſis lateribus preſſa ceruice manus victas pre
bere cogatur: ſed de hoc ſatis. Nam quid ipſi petant quid offerant quid polliceantur ꝙ etiam res
ſit facilis: ſi modo aliquod principium iaciatur ſatis certiorē tuam .d. tuam ⁊ litteris ⁊ verbis arbi-
tramur. Itaqꝫ ne idem ſepius recenſendo aures tuas in rebus arduis occupatas videar obtūde-
re: illa conſulto pretereo. Illud vero quod proprium eſt huius orationis noſtre ⁊ votum ac deſide
rium omnium xp̄ianoꝝ minime pretermitto orare ſcilicet ⁊ obſecrari vt animi tui religionē ⁊ pie-
tatē erga deum noſtrum (quam ſemper in pluribus difficilibuſqꝫ rebus oſtendiſti) nūc glorioſe prin
ceps pro fide pro ſalute omniū xp̄ianorum animum oſtendas: ſuſcipere patrocinium fidei ſanctiſ-
ſime. Sentiant ⁊ male experiantur hoſtes: crucis potentiā ⁊ felicitatem tuam in re militari. Et
vt finē aliquando faciā: cum nullus ſit preter te cui huius belligerendi ꝓuincia ſit demandanda: ꝗ
pietate religione: qui non minus fortuna: ⁊ potentia ꝙ ſapientia: ⁊ ingenio atqꝫ magnitudine ex-
cellis: qui deniqꝫ rei militaris gloria omnes facile ſuperas: ꝗ ſcis paci impōere finē ⁊ parcere ſub
iectis: ⁊ debellare ſuperbos. Incumbe oramus per imortalem deum ad hoc ſuſcipiēdum: defende
religionē ⁊ fidem xp̄ianam ab incurſibus barbaroꝝ. Vindica ſanguinē tot xp̄ianoꝝ humi ſparſum
⁊ quod magis dolendum animas tot fidelium xp̄ianoꝝ in ſpurciſſimam ac fediſſimam ſectam.
Machometi prolapſas atqꝫ imposterum euenturas ad fidem ſanctiſſimam reuoca barbaricam
impetum ac rabiem inauditam: qua ritu ferarumqꝫ omni humanitate ſublata in xp̄ianos trucu-
lentiſſime ſeuitum eſt: compeſce atqꝫ cōtere. Neqꝫ eo animo quo aduerſus alios hoſtes pugnare
ſoles: ſed cū indignatione quadam atqꝫ ira: velut ſi ſeruos tuos contra .d. tuam repetere velles.
Vlciſcere etiā aliquando princeps iuſtiſſime tantam ignominiam immiſſam xp̄iano ꝑplo ⁊ ſaluato
ri ⁊ deo noſtro: qui vt nos redimeret precioſiſſimū ac ſanctiſſimū ſanguinem effundere nō dubita
uit: in directione inclyte olim vrbis ⁊ nunc infeliciſſime conſtantinopolis. Expugnata enim et in
ſeruitutem redacta ipſa vrbe que fediſſime ac crudeliſſime geſſerūt truces canes: quanta cedes
⁊ cruor manauerit dictu incredibile eſt: homines partim trucidati: partim acerbiſſimo ſeruituti ſ
iugo ſubacti ſunt: tēpla dei religioſiſſima polluta: ⁊ tetro Machometi ritu fedata: ſanctorum ſta
tue in fruſtra diuiſe. Imagines vero parietibus depicte partim luto partim ſtercoribus deturpa
re ⁊ in primus ipſius beate marie virginis ⁊ matris: vt fidedigno teſtimonio accepturus es ima-
go per hoc nephas ignominioſe tracta: altera diruta: reliquie martyrum porcis obiecte: ſacerdo-
tes occiſi: matrone ⁊ puelle ipſeqꝫ ſacre virgines rapte. Nobiles vrbis inter vina ⁊ epulas ipſius
thurcoꝝ ducis crudeliſſimi iugulati: ſimulacrum ſaluatoris noſtri in cruce pēdētis in deriſionem
atqꝫ cōtēptū ſputo: luto ac feditate iactatū. O fides: o pietas: ꝗs hec credet. Sūt tn̄ ⁊ hec ⁊ mul-
to nephandiora in opprobriū fidei noſtre ab illis canibus geſta: nec quicꝙ agēde crudelitatis cō-
fictū eſt cauſa. Sed ſic ſe res habuit: vt ab his qui tantis facinoribus interfuerūt fideliter eſt re-
latum ſanctiſſimo domino noſtro ſummo pontifici ⁊ ſacro collegio cardinaliū. Sed quid vetera
recenſemus quaſi deſit aliquod indignū recenter ⁊ nudiuſtertius ab ipſis perpetratum quotidie
de xp̄ianis triumphāt: nouas villas oppidaqꝫ naciſcūtur: non eīn contenti ſunt victoria miſerri
me vrbis conſtantinopolis: vbi contra ius faſqꝫ ſuperbe imperant: crudeliter dominantur: ſed in
nos nephanda dictu moliuntur: noua concilia in pectore ſuo volutant: vt proprium ſibi cōſtituant
imperium: leges cōmutant ⁊ ſua ſanciūt: omnia iura diuina ⁊ humana peruertunt atqꝫ contami-
nant: xp̄i vero cultores ⁊ eius morte ⁊ ſanguine redempti ad decus ⁊ ad libertatem nati: ⁊ animo
quo victi eſſe ſolent: ꝙ turpiſſime per vim per arma ſub ſeruili ac intolerabili iugo premuntur.
Quas ob res inuictiſſime princeps ſi contra furorem ⁊ rabiem inſurgas: primū adeo imortali cu
ius res agitur ſupra ꝙ humana lingua dici poſſit: mirūimmodum glorificaberis. Deinde amicis
tuis ⁊ his ꝗ ꝓ tua celſitudine te colunt ⁊ obſeruant charior indies efficieris. Inimicis vero tuis (ſi
qui forte ſint) terrorem ⁊ formidinem non paruam incuties. Et demum deo nihil acceptius:
nihil terris preſtantius: ⁊ maximo xp̄ianiſſimoqꝫ principi dignius agere poſſes: ꝙ omnia miſſa
facere ⁊ omni cura ⁊ cogitatione de omni republica xp̄iana bene mereri. Omnes profecto chriſti
cultores qui ſunt: quiqꝫ futuri eruntvt grati ⁊ memores vt iure optime eſſe debebunt: glorie ac ſa
pientie tue fauebunt: ⁊ ꝙ reipublice xp̄iane tantū conſilij: ingenij tui oſtenderis: in tanto ac tam
communi bono: immortales atqꝫ ingentes gratias habebunt: nomenqꝫ tuum ad ſydera tollent.
Adde etiam ꝙ ſi iuxta pboꝝ ſententiam omnibus qui patriā cōſeruauerint adiuuerint: auxerint
certum eſt in celo diffinitū locū eſſe: vbi beati ſempiterno euo fruantur. quid tibi piiſſimo ac xp̄ia
niſſimo principi pro maximis ac ampliſſimis meritis in rempublicā debebit profecto immorta-
lia atqꝫ ſimul ꝑpetua vtriuſqꝫ vite p̄mia cōparabis. Et ſtella que in occidente clariſſima viſa eſt:

q̄ ſemꝑ in fide xp̄iana reſplenduit:orientales illuminabit:⁊ oratoribus iter oſtendet:⁊ perēni luie vniuerſum terrarū orbē illuſtrabit per infinita ſecula ſeculoꝝ Amen.

¶ Conetur ducem burgundie inſtigare contra palatinum rheni ⁊ ep̄m maguntinū ꝓpter trium principum captiuitatem. Epiſtola.cccxcv.

Pius ep̄s ſeruus ſuoꝝ dei. Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgūdie. S.⁊.a.b. Scripſeramꝰ ſuperioribꝰ menſibus chariſſimo in xp̄o filio Frederico romanoꝝ impatori Auguſto q̄ potuimus accuratius:vt cām defenſiōis eccleſie maguntine amplecti vellet ac operam daret liberationi venerabilis fratris noſtri Georgij ep̄i meten. ⁊ dilectoꝝ filiorum Caroli marchionis baden. ⁊ Ulderici comitis Uirtenburgen. qui ſupiori eſtate rebꝰ aduerſe geſtis a Frederico comite palatino rheni capti extiterunt. Requiſiuimus ſuam ſerenitatē vt aggredivellet hec opera i quibus ⁊ laudē ⁊ gl'am ſibi parere poſſet. Scripſit nobis nuper ſua ſublimitas animū q̄ ꝓmptū q̄d ⁊ optime diſpoſitū demōſtrauit. Adiecit autē inter cetera nōnulla de peruerſo ꝓpoſito palatini predicti:eūq; accenſum cōtra honorē noſtrū ⁊ apoſtolice ſedis eſſe ſignificauit:q̄q; poſt inducias nurēberge finitas inter ipſos idē palatinꝰ aſtu ⁊ dolo nōnullis ꝓncipibus ⁊ prelatis ac cōmunitatibus ſe cōiungere ⁊ colligare nitus eſt eo conſilio:vt apoſtolicā imperialēq; dignitatem ꝓ dānabili ſua libidine cōfundere ⁊ peſſundare poſſet. Suadet imperator obuiandum eſſe tanti iniquitati:⁊ ad conſeruationē vtriuſq; dignitatis pre ceteris vnā ⁊ expeditā viam nobis obtulit:qua via vna opera occurri poſſit malignitati palatini et complicium:⁊ liberatio epiſcopi meten. alioꝝq; captiuoꝝ ꝓcurari. Ea eſt vt nos ſimul cum ipſo imperatore cōmuni nomine nobilitati tue aut dilecto filio Carolo nato tuo:contra palatinū ⁊ dietherum de yſemberech:⁊ comitem de Catzē helleboge:vllis adherētes ac ſequaces:capitaneatum cōmittamus:litteraſq; apoſtolicas cum cenſuris ⁊ penis eccleſiaſticis ad coercendū rebelles:⁊ hoſtes concedamus. Placuit nobis ⁊ placuit imperatoris cōſiliū:idq; amplecti animo decreuimus. Sed quia neſcimus que ſit in hac re intentio tue nobilitatis:deliberamus prius ad te ſcribere vt nobis ſignifices quid intendas. Nā ſi nouerimus tibi cordi hanc rem eſſe alacri animo:capitaneatum huiuſmodi: vt imperator cenſet deferemus. Nobis eſt gratum ſupra modum futurū eſt:vt nobilitas tua aut filiꝰ tuus onus ipſum aſſumat:vt ⁊ vt aſſumere velit affectuoſe hortamur ac requirimus. Id etiam poſtulantes vt ſuper eam rem tuā intentionē nobis notam facias ſi eā acceptandā duxeris:nos confeſtim litteras apoſtolicas ad te trāſmittemꝰ. Confidētes nihilominus q̄ ꝓpter hoc non deſeres religionem xp̄ianam:quin ei cōtra thurcos(vt ſepe pollicitus es) auxilia oportuna ipſe preſtes. Erit igitur prudentie examinatis rebus id conſilij capere quod dignum ſit tanto principe:⁊ quod tibi ⁊ domui tue laudem ⁊ gloriā afferat. Ceterum ex ipſis imperatoris litteris leto animo accepimus eū decreuiſſe:noſtra preſertim contemplatione concedere tibi regalē inueſtiturā:ſuper quo in tuū fauorem ſepius ad celſitudinē ſuam ſcripſiſſe meminimus. Et non ſolum hoc facere deliberaſſe:ſed etiam affinitatē tecum contrahere ratione filij ſui ⁊ filie tui nati:ac tibi vicariatum imperij in terris gallicanis vltra rhenū concedere ſtatuiſſe: quod ꝑfecto nobis eſt gratiſſimū. Idq; ſerenitati ſue ⁊ generoſitati tue ꝓſperum ⁊ felix eē optamꝰ:ad pacem ⁊ ꝑpetuam conſolationem vtriuſq; veſtrum ac ſedis apoſtolice ⁊ xp̄iane religionis cōſeruatione ⁊ augmentum. Datum rome apud ſanctū petrum. anno incarnationis dn̄ice. M.cccclxiij. iiij. kl'. Februarij pontificatus noſtri anno quinto.

¶ Hortatur ducem burgundie vt voto et promiſſis ſatiſfaciat:⁊ ſecum bello interſit contra thurcos. Epiſtola.cccxcvi.

Pius ep̄us ſeruus ſeruorum dei. Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgundie. S.⁊.a.b. Rumor ad nos delatus eſt nobilitatem tuam que magno ⁊ alto animo Italiam petere cum valida claſſe ac deinde in expeditionem cōtra thurcos immanēq; beluem machometēq; xp̄ianum ſanguinem ſuiſſe ſiue ſitientem nobiſcum ꝓficiſci ꝓmiſerat: mutato concilio domi remanere: certūq; bellatoꝝ numerum:qui tuam vicem impleant mittere. Dubia res nobis eſt nōdum veritate comperta. neſcimus an quid refertur credere debeamus:fidem expoſcit ſcribētis auctoritas:de quo ⁊ timor exoritur qui ⁊ magnus eſt:⁊ habere ſe grauia teſtimonia dicit. Concreſcat cōſtantia tua ⁊ votum:⁊ ꝓmiſſio:⁊ honor ⁊ ipſa rerum neceſſitas. Nouimus te conſtantem eſſe ac perſeuerantem in propoſito:diu meditari ſoles:ac deliberare anteq̄ aliquod magni decernas. Decretum inconcuſſum ſeruare. Non eſt

veriſimile ꝙ de ꝓfectione tua iam pridem cõſulto ſtatuiſti nunc mutatũ ire. Scimus aũt multos ⁊ magnos viros poſtꝙ̃ audiuere te venturũ conatos fuiſſe tuã ꝓfectionẽ impedire: multaſqꝫ tibi vel rõnes vel cauſas expoſuiſſe cur nõ eſſet veniendũ. Inter quos ⁊ ſoror tua nobiliſſima ⁊ chariſſima ⁊ amãtiſſimus filius tuus (vt relatũ eſt) diſſuadẽtes iter verba fecere vehemẽtius ꝓcibus teneras lachrymas ac ſuſpiria miſcẽtes: nec te tñ flectere potuerũt. Manſiſti penes tuã ſniam ſolidus ⁊ imutabilis ſicut annoſa quercus borealibus fruſtra concutiť ſpiritibus: aut aſpera cautes aſſiduis incaſſum agiť ꝓcellis: nec loco ſuo dimoueť. Ita ⁊ cõſtans anim⁹ tuus eo ꝑncipe dignus ſuaſionibus qͥbuſcũqꝫ relictis vſqꝫ in hanc diẽ ꝓpoſitũ ſuũ tenuit. Non eſt credibile ꝑſeuerentiã tuã nunc periꝫſſe. Accedit votũ publice factũ ꝙ ſui natura inuiolabile eſt tanꝙ̃ deo debitũ. Voue te inquit ſcriptura ⁊ reddite. Non eſt fallendũ numen dei: ſi ſeruanda eſt hoim fides: q̃tomagis deo ꝯſtringere vota impune nõ cedit. Ipſe deus dñs eſt ⁊ iudex: nec decipi põt: tua nobilitas nõ cõſueuit hoies fallere verax ⁊ dicti ſui tenax. Non eſt cur credamus te modo in voto tam ſolẽni tam publico: tam ſancto a tua bonitate recedere ac mutare naturã. Obſtant ⁊ ꝓmiſſa tua ferrarieñ. epõ noie noſtro ad te miſſo facta. Tenes memoria que illi dixiſti: cũ te lectulo decũbentẽ ⁊ egritudine laborantẽ inuenit: affirmaſti ſanitatem cum illo ad te miſſam ⁊ omnia facturã tuã nobilitatem ꝓ defenſione fidei: miſſuramqꝫ in breui legatos cum poteſtate concludendi tam de trãſitu tuo ꝙ̃ de rebus alijs ad expeditionem neceſſarijs. Venere legati tui viri ꝓſtantes ⁊ in conſilio tuo primarij qui nos tybure cõuenientes inter ꝯ̄ma colloquia ꝑcunctati ſunt a nobis: an adhuc ꝓfecturi eſſemus quod tibi ꝑ ferrarienſem epiſcopum fuerat ſignificatum: hoc eſt an ꝑſonaliter contra thurcos in bellũ ꝓfecturi eſſemus: Reſpondimus nihil nos eſſe mutatos vẽturoſqꝫ tibi ꝓculdubio futuros comites: quo dicto ſubintulere legati ſe habere in mãdatis vt affirmarẽt nobis excellentiã tuam aut venturã ad nos eſſe: ⁊ in ſancta ꝓfectione ituram aut in itinere morituram. Credimus oratoribus tuis: ⁊ adhuc credimus. Secuta eſt promiſſio in conſiſtorio publico facta: aſſeuerunt oratores tui in magno conuentu rome coram nobis te prorſus venturum: nec vllo pacto remanſurum domi: niſi tale impedimentum intererit quod toto mundo iudice legitimũ eſtimetur: vulgata eſt per orbem fama nobiliſſimum ac potentiſſimum burgundie ducem ſtatuiſſe vna cum romano pontifice bellum thurcis inferre: totiſqꝫ conatibus defenſionem religionis amplecti. Audiuit tota chriſtianitas hanc tuam promiſſionem: erexere exinde animos veneti atqꝫ in thurcos multo quã prius audatiores effecti ſunt. Hungaris ſpes pulcherrima iniecta eſt: q̄ ſe tandẽ de immaniſſimis hoſtibus vlciſcantur regnumqꝫ ſuum perpetuo thurcorum moleſtia liberetur. Grecia tota omnis illyricus tractus de libertate cogitare cepit: thurcorum animos nõ paruus inuaſit metus. Tanta eſt nominis tui eſtimatio: quis nunc arbitretur generoſitatem animi tui poſt tot promiſſiones ac ſpem tãtam de te ꝯ̄ſtitam velle mutare ꝯſilium: triſteſqꝫ fideles xp̃i populos reddere: ⁊ letoſqꝫ crucis hoſtes. Nullũ interceſſit impedimentum qð mundus legitimum iudicat: immo nec tuipſe excuſationem vllam iudicaſti ſufficientem: quippe ꝙ neqꝫ ſenium neqꝫ debilitatem tui obijceres: atqꝫ idcirco te rememorari conatibus aſſeruiſti. Nunc te ob has cauſas aut alias remanſurum putet: qui excuſatuꝫ ſenſerit non excuſante mundo. Ubi honor: vbi eſtimatio tua remanet: quid dicet populus. Nonne illuſos ſe omnes chriſtiani cenſerent. Inclyta francie domus honorem ſuper ceteris rebus antepoſuit. Nec tu francie ſanguinis vnꝙ̃ fuiſti prodigus. Nunquid aduerſus honorẽ ſepe facere magna ſubijſti pericula: aut nunc potiſſime ꝙ hactenus ꝯſtantiſſim⁹: ⁊ promiſſi dictiqꝫ tenax atqꝫ obſeruantiſſimus fuiſti. Nihil apud te iuuenem honore charius fuit: nõ eſt ꝙ modo in etate matura: ⁊ cum maxime ſapis honoris contẽptorem putemus: cuius nobis ſola vel paucis alijs relicta eſt ſemꝑ voluptas: cõfidimus ꝑterea te ꝓ tua prudentia nõ ignorare ꝙ̃ periculoſa ſit illa domi remãſio: q̃tum reb⁹ gerendis noceat: q̃tum xp̃ianos debilitat: q̃tum robur adijciat hoſtibus. Nam qui audito aduẽtu tuo exterriti erãt cognita remanſione cornua erigent: ⁊ in ſanctũ euangeliũ ferocius inſultabunt: nobiſqꝫ amãtiſſime fili ſi verum fuerit quod arbitrari nõ poſſumus mutati conſilij tui famam haud paruã afferret. Nam ꝙ de victoria belli ſpem prope certam conceperamus: te nobis deficiente rem dubiam cernim⁹. Veremur ne tuum exẽplum ſequẽtes ſocij remiſſiores efficientur: atqꝫ querent cũ hoſte ꝯditiones vt eſt natura mortaliũ regni ꝙ̃ fidei tenatiores: nec tua auxilia ſine te tuũ ſatis implere officiũ poterunt: nullus exercitus tuus tantus eſt quãti tuipſe: nihil tãtum valet in bello ꝙ̃ auctoritas ⁊ ſepe iam vincit opinio. Tu ſi nobis deſis cuius nomẽ eſt apud formidandos ⁊ apud noſtros honoratiſſimum: facile intelligis q̃tum rebus gerendis officias. Non eſt igitur cur opprimeris te cõſilio mutato velle domi manere: qui ſepe dixiſti: ⁊ ſi tibi moriendum eſſet in hac ꝓfectione venturum te: tamen q̃uis ſi venias (vt confidimus) in domino vita tua longior erit: ⁊ validi corporis: et redibis cum gloria domum victor hoſtium: chriſtiane religionis conſeruator. In domo timenda eſt ira dei: ſcis quotiens infirmitates quaſi monitiones quedam te inuaſerunt: tu teipſum monitum dixiſti fuiſſe: vide quid agas: caue ne monitiones domini irritas facias: nec preferas huma-

na mandata diuinis. Nos quidem niſi aliud audiamus expectamus excellentiam tuam cum deſi
derio: ⁊ te venientem percupide videbimus ⁊ amplectabimur: tecū ꝓficiſcemur in hoſtes: quibus to
ta italia comes erit. Decretum enim noſtrum de decimis viceſimis ⁊ triceſimis ⁊ indulgētijs ab
omnibus italie potentibus receptum eſt: ⁊ omnes auxilia ꝓ ſuis facultatibus ꝓmittunt: nec flo
rentini deſunt viri prudentia potentes ⁊ opibus: q̄uis de his aliquando fuerat dubitatum: nunc
certum eſt eos egregie in thurcos de expeditione laturos opem. Nobilis vir Franciſcus ſfortia
dux mediolañ. vnum ex filijs ſuis ſe nobiſcum ꝓmittit: ⁊ cum eo equitum peditumq̄ validū. Suc
ceſſura ſunt omnia te venturo quēadmodum ſperamus ex voto: ꝙ ſi deo permittente ꝓpter pec
cata noſtra tuus aduentus fuerit impeditus non tamen iter noſtrum retardabimus. Et q̄uis nō
fuerit ꝑfectio noſtra ꝓmiſſa niſi te veniente. Ibimus nihilominus nec fraudabimus ſua ſpe po
pulum xp̄ianum: faciemus quod ꝓmiſimus: ⁊ vltra q̄ ꝓmiſſum eſt. Nemo dicturus eſt: hoc promi
ſit pius pontifex ⁊ nō fecit. Iturum ſe dixit ⁊ non iuit. Magnifica verba protulit ⁊ nō compleuit.
Ibimus autore domino: mare intrabimus: in hoſtes nauigabimus: pro victoria nominis xp̄iani:
ꝓ defenſione fidei totis viribus nitemur. Non grauis etas nos retinebit: nō impedita morbis ar
teticis membra: nō parſimonie eccl'ie cura: nō pericula maris: nō mortis metus. Scimus morie
dum nobis eſſe: nec honeſtius vnq̄ vitā finiri poſſe q̄ in exercitu ꝓ xp̄o ſaluatore ⁊ eius lege de
certante. Si xp̄iani principes populiq̄ auxilio fuerint: neq̄ ꝓ fide laborantes deſeruerint: nihil
eſt ꝙ de victoria deſperemus. Si minus nō deerit vt confidimus: ipſe deus ⁊ ſaluator ieſus chriſtus
cuius res agitur. Conſueuit enim diuina pietas in ſe ſperantes haud quaquā deſerere: cui tam
facile eſt cum paucis q̄ in multis vincere: ⁊ ibi cepit diuinum repetitum p̄ſidium vbi humanum
deficit auxilium. In deo ſpem noſtram collocabimus: ipſe ſi vult victoriam nobis elargietur. Et ſi
aliter maieſtati ſue placuerit: ſatis erit nobis ꝓ defenſione religionis q̄tum facultatis datū fue
rit eo proceſſiſſe. Iuſtus eſt dominus deus: nec vltra q̄ poſſunt homines exigit. Nobis cauendum
eſt ne diuine voluntati aduerſemur: ⁊ ne populos illuſiſſe videamur. Cumq̄ vulgata ſit noſtra ꝓ
fectio: dabimus operam vt opinioni hoīm ſatiſfaciamus: diuineq̄ voluntati ꝓ noſtris viribus pa
remus: tuam nobilitatē exorantes: ac per viſcera miſericordie domini noſtri ieſu xp̄i in charitas
te vera ꝑfecto corde obſecrantes: vt ⁊ tuipſe idem facias: nec promiſſis tuis deo maxime nobiſq̄
factis deficias. Memineris domini dei tui: ⁊ q̄ta ſuſceperis ab eo bona: nec velis ingratus vide
ri: nec verba cuiuſpiam pluris perficias q̄ dei mandata. Conſule honori tuo ⁊ anime tue: nec ex
peditionem fruſtrare quam fideles de te populi habent. noli auferre ſpem quam nobis p̄buiſti cō
ſolare nos ⁊ vniuerſam plebem xp̄ianam: vt deus ⁊ pater domini noſtri ieſu xp̄i ⁊ deus totius cō
ſolationis cōſoletur te in omnibus aduerſitatibus tuis feliciter. Et quod reliquū eſt tp̄is in hoc
ſeculo deo offer ⁊ conſecra: vt tandem in altera vita ſui regni participem te faciat. Cupimus ſup
bis: vt q̄primum nobis reſpondeas. Datum ſenis. viij. kal. aprilis. Anno. M. cccclxiiij. pontifica
tus noſtri anno ſexto.

Reſpondet excuſationi ⁊ minis palatini. Epiſtola. cccxcvij.

Pius epiſcopus ſeruus ⁊c. Nobili viro Frederico comiti palatino ſacri imperij
electori ſalutem. Quia te dilectum de more filium nō. vocamus: neq̄ benedici
mus tibi: faciunt opera tua qui ⁊ eccleſie maguntine bona ad te detrahēs aduer
ſus apoſtolice ſedis mādata dithero priuato ⁊ anathematizato iungere arma nō
es veritus: ea vlterius publica edicta ponere ne quis litteras noſtras in tuis tē
torijs vel publicare vl' exequi audeat: mortē ei comminatus qui cōtrafecerit: q̄d
nihil eſt aliud q̄ p̄me ſedis: ⁊ ieſu xp̄i vicario rebellare: quibus ex rebus q̄uis nō
a nobis: ipſo tñ iure excōmunicatus es: ⁊ extra xp̄i eccleſiam factus. Neq̄ dilectus filius appel
lari potes: neq̄ benedictionis capax haberis: nec tua te tuētur edicta: nec inhibitiōes q̄bus apo
ſtolica decreta prohibes ad te deferri. Nō flumina: nō montes: nō muri aut alie queuis munitio
nes excōmunicationis ad te aditū impedire poſſunt: dei fulmē eſt apoſtolicū anathema: cui nul
la poſſunt arma reſiſtere. Tu longam ep'l'am ad nos ſcripſiſti vt excuſares quod feciſti: ſed quanti
momenti ſint que dicis deus nouit ⁊ tuipſe ſcis: nec ignoramus: iudicat te ꝯſcientia tua: que te cā
mouerit dithero tuo prius inimico auxilium preſtare contra iuſticiam: omnes intelligunt. Potes
multa dicere: ſꝫ veritas in ſuo loco manebit. Petis ne credamus inimicis tuis: neue cauſam
tibi demus querendis remedia: quibus defendi poſſis: et arroganter aliqua per minas ſubij
cere videris. Nos ſolum operibus credimus: ⁊ ea que palam videmus non poſſumus: non crede
re: tua offenſio notoria eſt ⁊ manifeſta rebellio. Si te volueris emendare vt bonum filium decet
apoſtolicis obedire preceptis: vtemur pijs patris officio: nec redeuntem filium aſpernabimur:
quin potius vitulum ſaginatum apponemus: ſicut in euangelio erga filium prodigum feciſſe le
gimus bonum patremfamilias: ꝙ ſi perges apoſtolicam ſedem impugnare: ⁊ eius decreta contē

nere:ſenties romanā eſſe maiorem eccl'iam q̄ vel tu ſi vel quicq̄ aliud q̄ tibi opem offerre vo-
luerit. Prudens es ⁊ noſti q̄ p̄nt aduerſus te fieri ⁊ plane intelligis: q2 nō pōt vinci veritas: ⁊ q̄ in-
iuſte agenti nulla ſatis tuta poſſunt inueniri preſidia. Datum rome. vij. kal's. Martij.

¶ Notificat pariſienſibus ſe papam electum et precatur pro ſe orare: vt di-
gne ſubminiſtret. Epiſtola. cccxcviij.

Pius ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei. Dilectis filijs vniuerſitati ſtudij pariſienſis. S.
⁊ a. b. Pius miſericors de⁹ noſter vniuerſe conditor creature: q̄ ſapiētia funda-
uit terram: oīa ordinans celeſtia ⁊ terreſtria: ſacroſanctam romanā eccl'iam
ea complectitur charitate: vt p ſucceſſiuā vicarioꝝ ſuoꝝ mutationē nulla ad
uerſus eam procella: nullus preualere poſſit ſpūs tempeſtatis. Sane felici
recordationis Calixto papa. iij. predeceſſore noſtro de huius mortalis vite
valle. viij. ydus auguſti ad celeſtem patriam euocato: ⁊ ipſius funeris ac exe-
quiarū celebratiōe ſolēni ac debita ſubſecuta. Nos vna cū fratribus noſtris
ſancte romane eccl'ie cardinalib⁹ de quoꝝ numero tunc eramus: rome in apoſtolico palatio apud
ſancti Petri apoſtoloꝝ p̄ncipis baſilicam: in quo dictus predeceſſor habitauerat: ac debitū natu-
re p̄ſoluerat: modo ac tempore congruis p̄ futuri creatione pontificis curauim⁹ cōuenire: nobiſq̄
cum eiſdem fratribus ſub deliberationis magne negocio quā tante rei qualitas exigebat aliquā-
diu tractantibus: tandem ipſi fratres licet potuiſſent in alios maioris meriti conſentire: tamen
ſancti ſp̄us (a quo ſancta romana vniuerſalis eccl'ia x̄pi ſponſa regitur) infuſione: ipſoꝝ animos ſic
afflante: ad perſonam noſtram dirigentes: vnanimiter vota ſua nos tūc tituli ſancte Sabine preſ-
byteroꝝ cardinalem: neſcimus quo occulto hec nobis tremendo iudicio: ad celſitudinis apoſtoli-
ce faſtigiū concorditer elegerūt. Nos aūt imbecillitatis noſtre conſcij: noſtrarū paruitatem virium
ad tanti oneris ſarcinam digne p̄ferendam agnoſcentes: poſtq̄ diu quid agendum foret agitaui-
mus: tandem cōſiderantes romani pontificis electionem nō ab hoibus ſed a diuina inſpiratiōe p̄
cedere: cuius nō licet reſiſtere voluntati: ſperanteſq̄ eum qui ab initio fundationis eccl'ie infirma
mundi elegit vt confunderet fortia: vires ſuas nobis ad tanta gubernacula ſub'imi ſtraturū: cupi-
di bene agere ⁊ prodeſſe potius q̄ preeſſe: in ſpiritu humilitatis colla ſubmiſimus iugo apoſtoli-
ce ſeruitutis. Quapropter deuotionē veſtram precamur: quatenus omnipotentem deum inſtan-
tius exoretis: a veſtriſq̄ oibus exorari curetis: vt nos p̄ ſuam gratiā roboret ⁊ dirigat in agendis.
Nos enī pro noſtre erga vos mentis affectu diſpoſiti ſum⁹: in caſibus occurrentibus veſtram de-
uotionem ſpecialium gratiarū prerogatiuis ⁊ alijs beneplacitis q̄tum cum deo poterimus cōfo-
uere. Datum rome apud ſanctum petrū. Anno incarnationis dominice. M. cccclviij. pridie nonas
ſeptembris pontificatus noſtri anno primo.

¶ Vocat perſonaliter congregationi mantuane intereſſe: aut legitimo impedimen-
to prepedito oratores cū pleno mādato illuc mittere. Epiſtola. cccxcix.

Pius ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei. Chariſſimo in x̄po filio Karolo francoꝝ regi illu-
ſtri. S. ⁊ a. b. Ut p̄ſoluemus oipotenti deo ⁊ fideli populo vim ab infidelib⁹ pa-
cienti id cuius cauſa ad hanc ſedem ſumus aſſumpti: de venerabilium fratrū
noſtroꝝ ſancte romane eccl'ie cardinalium conſilio ⁊ aſſenſu p̄ certas noſtras
litteras quas celſitudini tue p̄ſentibus mittimus: oēs reges ⁊ p̄ncipes catho-
licos ad dietem ſolēnem mantue vel vtini in proximis kal'. Julij celebrandā
apoſtolica voce duximus conuocandos: ſtatuendo cōcedente altiſſimo eo loco eo-
demq̄ tempore ibidem p̄ſonaliter adeſſe: impedimentis poſthabitis que circū-
ſtant nos vndiq̄. Et ſi erga ea mens tua fuerit ſemp̄ ad tuendū nomen ſanctum dei: ⁊ nō apoſtoli-
ce ſedis nec cuiuſdā alterius exhortatione multū egueris: tñ quia hec nō ſolum nobis eſt cordi:
ſed dominico gregi in primis neceſſaria: ſublimitatem tuā hortamur in domino: ⁊ per illud ſanctū
baptiſma in quo in x̄po renatus es ⁊ nomen chriſtianū geris: requirimus: vt velis per os noſtrū
vocatus: abiectis reſpectibus omnibus qui pro honore dei non ſunt attendendi: ad eadem loca et
ad diem p̄ſcriptum p̄ſonaliter intereſſe. Etenim cū vicarius ieſu x̄pi in terris hoc agat: quē recte
vadentem ſeq' x̄pianus pp'ls debet: nō debent p̄ncipes terre graue ſibi ducere laborem ab illo ſu-
ſceptum amplecti. Habitus es chariſſime fili deuotiſſimus p̄nceps fidei: ⁊ religionis noſtre pre-
cipuus: nec immerito ob x̄pianū nomen egregie a progenitoribus tuis defenſum: nomen x̄pianiſ-
ſimi ab illis hereditarium habes. Accedit potentia ſingularis que ideo omnipotens deus inſigni-
ri te voluit: vt eſſet qui tempore neceſſario quale nunc imminent: illam ad protectionē ſui gregis
conferret. Erit (vt in domino confidimus) aduentus tuus maxime ad hoc ſalutare opus vtilita-
tis: non eo ſolum q̄ ſapienti conſilio tuo dirigere tanq̄ molem glorioſiſſime poteris: ſed quia gen

t ij

tes ꝛ regna audientes xp̄ianiſſimū regem francoꝝ relictis ſedibus ſuis ad angendā ꝛ tuendā cō
munem cauſam altiſſimi cum romano pontifice conueniſſe: erubeſcent ipſi exemplum tuū non ſe
ctari: vt pene ob hoc ipſum plus momenti ceteris omnibus allaturus appareas. Pro deo igitur
chariſſime fili: pro cōmendatione eterna nominis tui: pro compaſſione fidelis populi continue ſe
ritati thurcoꝝ ſanguinem ſuū fideliter dantis: exaudire clementer velis pias noſtras huiuſmodi
preces: ꝛ fletu ꝛ lachrymis oppreſſoꝝ nobis impoſitas. hec enī vera ſunt opera regū: hic campus
in quo honeſte decertare ꝛ triūphum vere ſalutis reportare cū gloria poſſunt. Cetera fluxa ſunt
ꝛ caduca: vix ſolide laudis in ſe habentia: etiam perſepe ingrata. Quia ſi caſu aliquo quod deo nō
placeat carendum nobis erit tua preſentia: ꝛ per oratores complere hoc munus cōſtituas: requi
rimus eo caſu celſitudinem tuam: vt cum pleno mandato illos tranſmittere velis: nō ad decernē
da ſolum ea quoꝝ cauſa vocatus es: ſed ad componendam pacem vel indicendas treugas cum il
lis cum q̄bus eſſet tibi forſan contentio: vt demū pacatis vtriqꝫ fidelibus concordius ceptū opus
ꝓſequi poſſimus. Speramus tñ ꝯceſſurum oīpotentem deum: vt tua ſerenitas potius ꝑ ſeipſam
q̄ per oratores ſuos ſit affutura. Attento ꝙ mantuanā ciuitatem tui potiſſimū cauſa delegimus
vt vel ſerenitas tua quod primū expetimus vel ſaltem ṗncipes aliqui de latere tuo illuc accedere
facilius valeant. Hortamur quoqꝫ ꝛ requirimꝰ: vt per preſentem nūcium velit ſublimitas tua op
tatum nobis reſponſum dare. Datum rome apud ſanctū petrum. Anno incarnationis dñice. M.
cccclviij. tertio ydus octobris pontificatus noſtri anno ṗmo.

❡ Reſponſio regis francie. Epiſtola. cccc.

Chariſſime pater paucis adhinc diebus beatitudinis veſtre litteras per latorē pre
ſentium ſuſcepimus: earūqꝫ tenorem attente intelleximus. Et quidem in primis
perſoluende ſunt ipſi pietatis fonti gratiarū actiones ampliſſime qui hoc tempo
re forte triſtiſſimo: ad reſarciendas eccleſie ſue ſponſe immaculate: partes labefa
ctas eandem beatitudinem vocare dignatus eſt. Attollendum quoqꝫ primū ꝓpoſi
tum eius ſalutiferum ꝛ pie exhortationes ſincero animo amplectende. Uerū cum
hec res qua nulla maior pro ſeipſa ſatis excitare videatur: ꝛ principes catholicos ad id perſuaſos
nimirum eſſe credamus: matura ꝛ ſalubri deliberatione conſilij: nō parum egre conſpiciatur con
uocationem ſolēnem prelatoꝝ ṗncipum ꝛ aliorum viroꝝ notabilium eccleſiaſticoꝝ ꝛ ſecularium re
gni noſtri intra dietam aſſignatam facere: ꝛ tūc que deliberata concluſaqꝫ extiterint: per noſtros
ſolēnes oratores debita poteſtate ſuffultos: eidem beatitudini patefacere plane decreuimꝰ. Por
ro ꝛ ſi in rebus humanis fluxis quidem ꝛ caducis perſepe ſoleant turbationes accidere. In illius
tñ miſericordia ꝛ pietate ſperandum eſt q̄ neſcit abeſſe pie ſperantibus in ſe: quiqꝫ tanta eccleſie
ſue dedit poteſtatem: vt q̄to grauiſſimis ꝑſecutionibus impioꝝ ſeuius impugnatur: tanto potiſſimo
dum ipſius miſeratione adiuta: potentior conſurgit in aduerſis. Beatitudinē veſtram cui hoc ſan
ctum propoſitum pie credimus celitus fore inſpiratum: ad eccleſie ſue felix miniſterium dirigat
ꝛ conſeruet is cuius vices in terris geris pius ꝛ miſericors dominus. Scriptum ꝛc.

❡ Collaudat de colliſione pragmatice conſtitutionis et hortatur cōtra thurcum bellum inire. Epiſtola. cccci.

Pius epūs ſeruus ſeruoꝝ dei Chariſſimo in xp̄o filio Ludouico regi francie
S. ꝛ a. b. Accepimꝰ ex lr̄is venerabilis fratris nr̄i iohānis epī attrebaten.
q̄ta eum charitate cōpleetus ſis: ꝛ quāpium erga nos ꝛ romanā eccleſiam
geras affectum ꝛ q̄ ad tollendum de regno tuo conſtitutionē illā que pra
gmatica dicta eſt: volenti ꝛ erecto ſis aīo Laudamus deū ꝛ ſue maieſtati
benedicimus: qui talem tibi mentē dedit. Nam quid aliud dicere poſſumꝰ
niſi ꝙ dei beneficio ex maximis periculis liberatus es: ꝛ in hec tp̄a reſer
uatus vt eſſes q̄ ſuſcepto regno paterno: ſublatis erroribus libertatē ſan
cte romane eccl̄ie inſtaurares atqꝫ reſtitueres: ꝛ maioꝝ tuoꝝ equata glo
ria xp̄iano nomini quietem fundares. Bn̄dictus dn̄s q̄ tue ꝑſone cuſtos fuit ꝛ ſpiritū tuū erexit vt
cogitares que pia ꝛ oī laude digna ſunt. Sic magnus ꝯſtātinus: ſic duo Theodoſij: ſic karolus ma
gnus: ꝛ plures ex tuis ꝓgenitoribꝰ: immortale nomē ꝛ inextinguibilem ꝯſecuti ſunt gloriā: quia ro
manā eccl̄iam matrem ſuā debito ſunt honore ꝓſecuti: quoꝝ te veſtigijs inherentē ꝛ diligimꝰ to
tis precordijs: ꝛ laudamꝰ: ꝛ oīs te poſteritas celebrabit. Illud aūt inter cetera cōmendaꝰ: ꝙ abſqꝫ
cōuentu ꝛ ꝯſultatione multoꝝ pragmaticam auferre ꝯſtituiſti: quēadmodū idem epūs nobis ſigni
ficauit. Sapis certe ꝛ regem te magnū oſtendis: q̄ nō regaris ꝛ regas. Optimꝰ eñ princeps eſt: q̄
ꝑ ſe recta cognoſcit ꝛ operatur: qualem te eſſe ꝯfidimus. Nec ſcriptura que ait: vbi multa conſilia
ibi ſalus multoꝝ multitudinē requirit; ſed conſilioꝝ maturitatē ꝛ digeſtionem que res in paucis

magis ꝙ in multis reperiuntur. Neqꝫ enim aut honeſtas aut iuſticia multitudini facile ſuadetur
que varijs affectibus agitata ad prona frequenter inclinat concluſioni: ſubita eſt conſulentium
multitudo:neqꝫ bene res ſe habet:vbi ſuffragia numerantur:nō ponderantur. Sepe enim fit vt
maior pars meliorem vincat. Facis que te decent:qui ſciens pragmaticā eſſe abſqꝫ deo: eam de
regno tuo eliminare decreuiſti. Nec vis in deceptationē ducere an fieri debeāt que tuipſe facien
da nouiſti. Hoc eſt regem eſſe ⁊ bonū regem ⁊ quem boni ament:mali timeant. Nam qui per ali
os reguntur:nec per ſe intelligunt que ſunt agenda:contemptui ſunt. Probamus igitur ⁊ cōmen
damus admodum que de tua liberatione circa pragmaticam. epiſcopus atrebaten. ſcribit:hor
tamurqꝫ vt que ꝓpoſuiſti in aīo:cito effectu facias:neqꝫ cū poſſis hodie benefacere cras faciam
dicas. Hilarem datorem diligit deus:que iuſta ⁊ honeſta ſunt nolunt moras. Fac tuam ſapientiā
ſicut nos cognoſcimus:ita et mundus omnis ꝙprimum cognoſcat:neqꝫ aliquis dicere poſſit diu
noluit:quia diu deliberauit. Quia ſi prelati tui et vniuerſitas aliquid ex nobis deſiderent:te me
diatore ad nos recurrant. Nam ſi quis vnq̄ pontifex fuit gallice nationi affectus vt; multi fuerūt
nos certe inter primos reperiemur: qui nomen ⁊ gentem huiuſmodi honoremus et diligamus
nec vnq̄ poſtulatis honeſtis aduerſabimur:ſcimuſqꝫ dignum eſſe vt fratribus noſtris coepiſco
pis in multis differamus:eoſqꝫ honoremus:pariterqꝫ viris doctis:⁊ qui docti eſſe cupiunt in vni
uerſitatibus litterarum ſtudia ſectantibus ſubueniendum eſſe non ignoramus. Ab his enim ca
tholica fides defenditur ⁊ doctrine lumen propagatur. Age igitur fili perfice quod in animo ge
ris:⁊ confide nos tibi et regno tuo amico conceſſuros:que ratio et honeſtas ſuadebit. Ceterum
quia regina Cypri ad nos ex regno ſuo deiecta:et exterris profecta eſt:⁊ ad tuam credimus ſere
nitatem proficiſcetur:conſilium ⁊ auxilium petens. Nam regnum eius ſoldani egyptij gente oc
cupatum eſt. Et quia (ſicut accepimus) machometus thurcorum dominus Sinopim ⁊ trapeſſun
tem et multas alias in aſia ciuitates ac prouincias de nouo ſibi ſubiecit ⁊ in Europam victor ac
timens eo propoſito reuertur vt chriſtianitatem proterat ⁊ conculcet:ſerenitatem tuam roga
mus:⁊ flentes petimus:vt reſpicias in quo ſtatu eſt catholica fides:quomodo ex vno latere thur
ci:ex alio ſaraceni vrgent. Pone ante oculos lamentabiles xp̄ianorum voces:qui per aſiam ⁊ gre
ciam in medio nationis peruerſe conſtituti miſerabilibus modis affliguntur. Cogita in quo lo
co eſt ſacrum domini ſepulchrum quod inſpicere abſqꝫ machometorum voluntate nō poſſumus.
Sancta terra que nobis lucem fidei prebuit nunc in tenebris eſt:totus oriens plenus eſt ſpurci
tia machometica:que etiam in Europam ſuum virus effudit:inde grecie:hinc hyſpanie parte oc
cupata:nec dies eſt in qua mille xp̄ianorum anime pereant. Rhodus in periculo ⁊ nobis inſula
maris quondam dicta peloponenſus in poteſtate thurcorum eſt paucis exceptis locis. Epyrus
tota ad eos conſluit:bulgaria:valachia:⁊ rauenna ex parte thurcis parent. Hungaria vulnus ex
pectat:quia multis afflicta cladibus non poteſt tantos belli motus ſuſtinere:nec eſt qui conſole
tur eam. Timet victorem machometem iam ſpolijs orientis:et Aſie viribus auctum. Timemus
ſane illi genti:timemus ⁊ alijs qui ſunt in hoſtium circuitu:nec nos ſumus qui ſuccurrere poſſu
mus:voluimus oculos noſtros modo huc:modo illuc:⁊ luſtratis omnibus xp̄ianorum prouincijs
nemo regnum nemo principum nobis occurrit qui tante rei ſubuenire poſſit:niſi tu ſolus quem
pius deus ſui populi ſaluatorem (vt confidimus) hucuſqꝫ ſaluauit incolumen:nec permiſit in ma
nus te perſequētum incidere. Tu dei ope hereditariū regnū in pace cōſecutus es mortuo patre
Philippus burgundie dux clarus ⁊ potens tibi obſequentiſſimus eſt:⁊ ceteri duces ⁊ comites re
gni gloriantur:⁊ tibi ſine controuerſia parent. Ex anglia (ſi volueris) nihil tibi aduerſabit:hyſpa
niam habes amicam. Omnes per circuitum te venerantur ⁊ colunt: ⁊ legationes ex longinquis
partibus ac ex ipſa italia te honoratū ⁊ ſalutatum veniunt. Magna eſt gloria tua:magnum eſt dei
donum. Intellexit diuina pietas cogitationes tuas ⁊ multa cognouit in animo tuo propoſita eē
ad cōmune bonum:nec dubitamus quin cum eſſes exul quodammodo a regno tuo tecum ſepe di
xeris. O ſi paterno in ſolio aliquando ſedeam:quāta faciam tibi deus grata. Certe nō patiar tuā
hereditatem thurcorum inſania laniari. Audiuit te deus ⁊ omnia tibi aduerſa repulit: planauit
iter tuum:⁊ te in aucto regno collocauit excelſum pre regibus terre. Omnia tibi tranquilla dedit
ſi quid aliquando intra te deo ꝓmiſiſti id ſeruato:ſi non promiſiſti (quod non eſt veriſimile) reco
gnoſce beneficia que accepiſti a domino deo tuo:qui te filium regem creauit:⁊ regnū cum diu ex
terris fuiſti ſumma cum gloria reſtituit:oſtende te gratum diuine pietati:⁊ pro tantis beneficijs
vicem rependе:tolle vt facturum oratori noſtro ſpopondiſti pragmaticam conſtitutionem: ⁊ hoc
facto quod non eſt difficile:erige te totum in auxilium xp̄iane religionis contra thurcos. Stude
vt expeditio aduerſus hoſtes chriſti fiat. Exhibe te huius rei ducem ⁊ caput. Nec dubita cuncta
erunt tibi proſpera:hoc eſt negocium te dignū:tibi et gloria ſeruata eſt:nihil eſt in quo te lauda
bilius exercere poſſis:hereditaria hec tibi ꝓuincia eſt. Nam pugnare contra thurcos ⁊ vincere
⁊ terram ſanctam recuperare:⁊ fidem ſaluare:⁊ romanā eccl'iam honeſtare:francorum regū p

pcinm eſt:⁊ hec tu cõmodiſſime preſtare potes:vera francoꝝ ſoboles ſapientia ⁊ rex experientia
ꝑditus in opulento ⁊ pacifico ⁊ potẽtiſſimo regno ſublimatus. Omniũ oculi in te reſpiciũt:oẽs aſ
flicti te inuocant:⁊ nos ꝑter te nõ videmus qui hec poſſit preſtare. Ideo ad te vnũ recurrimus
xpiane fidei defenſorẽ. Tu ergo ⁊ a nobis ⁊ a toto xpianorum pplo rogatus:⁊ in primis a deo com
monitus:prepara te huic ꝓuincie ad quã feliciter dirigendam oia obtinebis a nobis que a iuſto
⁊ pio xpi vicario ⁊ beati Petri ſucceſſore obtinere debeãt. Datum rome.xxvi. octobris anno.M.
cccclxi.pontificatus noſtri anno.iiij.

❡ Reſponſio Ludouici regis francie. Epiſtola.cccci.

Ludouicus dei gratia francorum rex. Tibi ſanctiſſimo ⁊ beatiſſimo patri no
ſtro Pio pape ſcõo. Obedientiam filialem ⁊ plenos deuotionis affectus. De
um ſolum ſcientes eſſe:cuius prouidentia bene conſulitur rebus humanis:
meliuſqꝫ regna ⁊ vrbes religione cingi atqꝫ defendi ꝙ armis ⁊ membris: te
vicarium dei viuentis ea veneratione proſequimur:vt ſacra preſertim:in ec
cleſiaſticis rebus tua monita veluti vocem paſtoris audire. Illiſqꝫ parere
prompta mente velimus. Quapropter beatiſſime pater:etſi cõſtitutio que
dam in regno noſtro quam pragmaticam vocant:magno prelatorum conuẽ
tu:magna temporis deliberatione cõcluſa fuerit:⁊ iam callum obducta quie
tum prope fixerit ſtatum. Tu tamen tuis ad nos litteris illam a regno noſtro auferri,explodi: ab
rogariqꝫ flagitas:nobis quoqꝫ dilectus ⁊ fidelis cõſiliarius noſter Iohannes epiſcopus attreba
tenſis:quem cum poteſtate legati de latere ad hoc noſtrum regnũ miſiſti:commemorauerit ea
ad que per ipſum tibi noſtro nomine pollicenda: vouenda:et promittenda. Nos anteꝙ regnum
ſuſcepiſſemus religionis inſtinctus quidam deduxerat:nos noſtra promiſſa exequi accedente
moderatrice rerum eccleſiaſticorum tua auctoritate ſtudemus ac volumus. Et id quidem tanto
volumus animo propenſiori quanto nobis regnum francie florens:et bello vacuum tuetur deus
⁊ protegit. Omnibus itaqꝫ victimis potiorem obedientiam intelligentes:aſſenſi ſumus his que
tuo nomine nobis aperta ſunt:ipſam ſcilicet pragmaticam ſanctionem:tibi tueqꝫ ſedi eſſe infen
ſam:vtpote que in ſeditione ⁊ ſciſmatis tempore:atqꝫ per ſeditionem ſectioniſqꝫ a tua ſede figu
ram nata ſit:⁊ que dum tibi a quo ſacre leges oriuntur ⁊ manant quantumlibet eripit auctorita
tem:omne ius ⁊ omnem legem diſſoluit. Illud enim exoritur quod idem conſiliarius noſter no
mine tue ſanctitatis aſtruxit:vt dum per pragmaticam ipſam ſumme in eccleſia tue ſedis aucto
ritas minuitur:dum prelatis in regno noſtro quoddam licentie templum per illam perſtruitur:
dum congrues vnitas ad alia regna conformitaſqꝫ tolli videtur:abroganda ſit ipſa pragmatica:
pellendaqꝫ a regno noſtro. Quippe que aduerſus tuam ſedẽ omnium eccliarum matrẽ ab inferio
ribus prelatis lata ſit tanꝙ vt ſcriptura loquitur. Quomodo ſi eleuetur virga contra leuantẽ ſe:
aut baculus qui vtiqꝫ lignum eſt:que quidẽ beatiſſime pater:licet pleriqꝫ docti hoies cõfutare mi
terentur atqꝫ diluere:multaqꝫ nos dehortarent abrogare ſanctionem ipſam. Te tamẽ ꝑncipem
totius eccleſie:te antiſtitẽ ſacrorum:te dñici gregis paſtorem profitemur ⁊ ſcimus: teqꝫ iubentẽ
ſequimur. Tibi ⁊ beatiſſime Petri cathedre ꝯſentimus ⁊ iungimur. Itaqꝫ ſicut mãdaſti pragma
ticaꝫ ipſam a noſtro regno noſtroqꝫ vienneñ.delphinatu:⁊ oi ditione noſtra ꝑ preſentes pellim⁹
deijcimus:ſtrepituſqꝫ abrogamus. Et quã qualẽue ante pragmatice ipſius editionẽ circa eccliaſ
rum beneficiorũ aliarumqꝫ rerum ſpũalium diſpoſitionẽ cenſuram moderationẽ in regno noſtro
oimqꝫ ditione noſtra tui ꝑdeceſſoris. Martinus.v.⁊ Eugenius.iiij.romani pontifices habeant ⁊
exercebant:talem eandẽqꝫ noſtro adiutori beatiſſimo Petro tibiqꝫ ipſius ſucceſſori reddimus ꝓ
ſtamus ⁊ reſtituimus cũ ſummo imperio:cũ iudicio libero:cũ poteſtate nõ coartata. Tu enĩ cũ ſci
as quid auctoritate diuinitus tibi tradita poſſis:quas ꝑ regni noſtri ⁊ eccliarum in eo tranquilli
tate poſtulabimus non negliges res neceſſarias poteriſqꝫ ſemper ꝙ optimum fuerit iudicare.
Utere igitur deinceps in regno noſtro poteſtate tua:vt voles:atqꝫ illaꝫ exerce. Nam vt dominũ
membra nulla contẽtione capite vno atqꝫ vna mente ducunt:ſic tuis ſacris decretis eccle prela
ti in regno noſtro ⁊ delphinatu conſonantiã ⁊ obedientiam plenam refundent. Quod ſi forte ob
tinentur aliqui aut reclamabunt:nos in verbo regio pollicemur tue beatitudini atqꝫ ꝓmittimus
exequi facere tua mandata:oim appellationum aut appellationis:obſtaculo prorſus excluſo: eoſ
qꝫ qui tibi contumaces fuerint ꝓ tuo iuſſu comprimemus ⁊ refrenabimus. Datum turoni ſub ma
gno ſigillo noſtro die.xxvij.menſis nouẽbris.M.cccclxi.⁊ regni noſtri anno ꝑmo. Sic ſignata per
regem in ſuo concilio verone ſoilloit.

❡ Dat priuilegia tranſeuntibus per terras ⁊ dominia principum vt ſint li
beri a grauaminibus. Epiſtola.ccccij.

Pius eps̄ ꝛc. Franciſco Sforcie duci mediolani. S. ꝛ a. b. Bene cognitū putamus eſſe tue nobilitati: pium ſanctūq̧ propoſitum noſtrū ſuccurrendi fidei catholice: ꝛ populi xp̄iani tutele ꝯſulendi. Id vnū opus mente agim⁹: id toti ſenſibus ſimus cōpleri ꝛ (qđ antea inauditū eſſe) p̄prium corpus p ſalute ouiū nobis cōmiſſarum exponere decreuim⁹. Inuitauim⁹ xp̄i fideles toto xp̄iano orbe: miſimus litteras cū pleniſſimis indulgentijs: premia vite eterne p̄poſuimus ſequētibus nos ad hoc certamē diuinū. Quo fit vt ꝯfidamus de benignitate dei q̄plures xp̄ianos vndequaq̧ cōuenturos: q̄ preſulē romanū paſtorē orbis patrēq̧ animarū in bella p defenſione ſancti euāgelij vadentē ſequētur. Decet nos ad hāc partē pie etiā reſpicere ꝛ curā gerere: vt q̄ crucē tollentes iuxta p̄ceptū dn̄i vias noſtras ſecuturi ſunt: humaniter ꝛ benigne recipiātur: ꝛ vt ipſi bene ſuſceptos ſe videant ꝛ ceteri ad id auxiliū veniendū aīentur. Hortamur itaq̧ nobilitatē tuā: cui nō dubitamus hoc ſanctum opus cordi eſſe: vt in terris ꝛ dominijs tuis has facias ordinationes: mādeſq̧ diligētiſſime obſeruari. Primo vt peregrini oēs ſiue cruceſignati fuerint ſiue nō: q̄ ad hanc expeditionē venturi ſunt: in oībus terris ꝛ locis tuis oī humanitate ꝛ gratia tractētur: ꝛ ſub grauibus ꝛ formidabilib⁹ penis nemo p̄ſumat eos dicto vel facto ledere ſeu moleſtare. Monete eorūdem venientiū tam auree q̄ argentee ꝛ eree: expendant ꝛ recipiātur: videlicet p valore ꝛ p̄cio ꝛ pondere earū: nec a quoq̄ poſſint vel debeant recuſari. Uictualia cuiuſcūq̧ generis ac pāni ꝛ alia vtenſilia humano vſui neceſſaria: vendātur ſolito precio: nec carius extiment q̄ hactenus ꝯſueuerunt. Uectigalia ꝛ gabelle nō exigātur ab eiſdem: nec paſſus fluminū aut portarū ſeu portuū ꝛ ſcafarum ſoluere compellantur. Deniq̧ omni gratia humanitate ꝛ beneficentia eos tractari facias. Decet eīm fideles ad tā neceſſarium bellum pro xp̄o vadentes omni auxilio ope et fauore p̄ſequi. Datum petrioli dioceſis ſenen̄. Pontificatus noſtri anno. vi.

¶ Copia cuiuſdam breuis ad eundem. Epiſtola. cccciiij.

Dilecte fili intellexim⁹ ea que ſignificata nobis tuo noīe fuerunt per dilectū filiū Ottonē oratorem tuū. ſ. nobilitatem tuā iam adeptam eē ciuitatem ianuen̄. qđ nobis ſingularem attulit leticiā. Quecūq̧ enim tue generoſitati ꝛ proſpera ſuccedit intelligimus: nō minori gaudio nos afficiunt q̄ ſi ad nos ipſos ſpectarent. Oramus deum immortalem: cuius benignitate tue felicitati omnia aſpirant: vt noua hec dominij acceſſio felix ſit ꝛ fauſta: tibi liberiſq̧ tuis ſtabilis ꝛ diu permanens: vt quo potentia tua auctior erit eo ꝛ gloria ꝛ felicitas ſit amplior ꝛ maiora fidei xp̄iane labenti ſubſidia impendere poſſis: ac exinde vniuerſe italie totiuſq̧ xp̄ianitatis paci ꝛ quieti conſulatur. Nos enim non ſine diuino numine hec tam leta tibi venire arbitramur: vt qui optimam partem geris ad amplectendum defenſionē populi fidelis: opes ꝛ facultates habeas: quibus poſſis ea que preclare concepiſti exequi ꝛ adimplere. Ceterum vt proxime tibi ſcripſim⁹ florentini lente admodum ꝛ cunctanter ſe habent in executione eorum qui ex tua declaratōe polliciti ſunt: hortamur tuam nobilitatem cui ſcimus eos merito plurimum tribuere: illos cohorteris ꝛ inducaris: vt ſine dilatione faciant que promiſerunt. Anguſtia enim tēporis ꝛ ſumma neceſſitas que inſtat nihil ſegniter aut tarde fieri poſtulat.

¶ Copia cuiuſdam breue ad epiſcopū vintemilien̄. gubernatorem peruſij quēadmodum exigat tributa ab illis. Epiſtola. ccccv.

Chariſſime in chriſto fili noſcit ſerenitas tua: quo mentis feruore quo ardore animi amplecti ſimus tutelam populi chriſtiani vt etiam quod prioribus ſeculis inauditum eſt proprium corpus quis ſenio et morbis affectum: pro ſalute nobis commiſſi gregis laboribus et periculis obiectare non formidemus: ſed magno animo pium ſanctumq̧ propoſitum iamdiu publicatum adimplere omnino intendimus. Cumq̧ res operoſa ſit: et nemini dubium eſſe debeat magnam molem ſumptuum nobis ſubeundam eſſe: ad quam nequaq̄ ſubſtantia noſtra eſt ſuffectura: quam quātacumq̧ ſit: cum corpore ſimul equo animo exponere decreuimus. Requiſiuimus a chriſtianis omnibus et precipue a noſtris et apoſtolice ſedis ſubditis oportuna ſubſidia. Inter quos requiſiti peruſini polliciti ſunt certam pecunie et frumenti ſummam impendere in ſubſidium quāuis maiora ab eu ciuitate expectari debuiſſent: que opulenta et potens ꝛ inter alias noſtra et eccleſie romane maxima ſingularia beneficia ꝛ indulta conſecuta eſt. Contenti tamen eramus eo quod polliciti erāt arbitrantes bona fide eos adimpleturos in tempore que xp̄o obtulerant. Sed multum noſtra decepta opinio eſt: ꝛ cum tempus adimplendi promiſſi inſtat: cernimus peruſinorum dicta factis nō reſpondere: vt appareat eos ſimulare nobiſcum egiſſe ꝛ verba dari voluiſſe. Cumq̧ eorū promiſ

ſa certis fucatis coloꝛibus ⁊ exquiſitis velamentis palliare conentur: rem in longum protrahunt
dum labatur tempus vt vel nihil faciant eoꝝ que promiſerunt vel parum. ac pene nullum fructū
afferant operi. Sed nos hi ſumus q̄ veros filios a falſis ⁊ verā deuotionē a ſimulata nō cognoſca
mus. Dolemus tñ vt par eſt ⁊ angimur aīo ꝙ peruſini quoꝝ vt eos decet precipuū ſtudium in hoc
ſancto opere futurum opinabamur: nō bona fide nobiſcum inceſſiſſe videantur: ſed nihil agūt. Cū
deo res agitur qui falli nō poteſt: ⁊ vt eſt ſcrutatoꝛ coꝛdium premia diligentibus ſe in veritate: pe
nam vero repꝛobis ſtatuit. Et quia cauſa a nobis ſuſcepta talis eſt vt ꝓ eius auxilio xp̄ianos oēs
ob periculi magnitudinem nō ſolum inducere: ſed compellere etiaꝫ merito debeamus: pꝛeſertim
ſubditos noſtros. Et ne peruſini ſe nobis verba dediſſe iactent: volumus vt eis iterum com
memoꝛes beneficia et pꝛiuilegia que a ſede apoſtolica pre ceteris eccleſie ciuitatibus obtinent
oſtendas q̄tum deo immoꝛtali debeant qui eos in ſumma felicitate ⁊ quiete locauit. Aperias ne
ceſſitatem fidei catholice: demonſtres fauoꝛē noſtrum. Deniq̄ qm̄ que nobis ꝓmiſerunt obſerua
re vel negligant vel contēnunt: ne ſe nos ludificaſſe glozientur: volumus eis mandes noſtro noīe
vt vſq̄ ad medium menſem mali inſtantis q̄ndecim milia ducatoꝝ auri de camera ſoluiſſe debe
ant. Quod ſi recuſauerit vel diſtulerit: declares ipſo facto ſingulares ꝑſonas ipſius ciuitatis ex
cōicatas: ⁊ ciuitatem eccleſiaſtico ſubiacere interdicto. Et nihilominꝰ decernimꝰ ⁊ mādamus vt ꝑ
ſone dicte ciuitatis earūq̄ bona vbilibet ꝯſtituta tam immobilia ꝙ mobilia in noſtris ⁊ dicte ec
cleſie ciuitatibus ⁊ terris capiantur ⁊ detineantur que ex nūc huic operi applicamus ⁊ ꝯfiſcamꝰ.
tu vero hanc rem toto pectoꝛe cōplectaris atq̄ ita te erigas vt intelligamus te nō pati vt bonis
verbis ⁊ pollicitationibus poſſis illudi. Datum petrioli vt ſupra.

¶ Reſponſio ducis Mediolani et pollicetur in perſona pꝛopꝛia contra thur cum ire. Epiſtola. cccevi.

LItteras tuas beatiſſime pater vt grauiſſimas ⁊ oꝛnatiſſimas ita ardentiſſi
mi deſiderij plenas xp̄ianeq̄ reipu. ſtudioſas nō minoꝛi delectatione ꝙ dolo
re ſumma tñ cum reuerentia vti par eſt legi atq̄ accuratiſſime perlegi. In q̄
bus cum tamp̄ie atq̄ eleganter xp̄iane religionis fideiq̄ catholice calami
tatem nō modo vt lr̄is ſat erat narratam: verum ſculptam effigiatāq̄ aduer
terem nō potui nō vehementer dolere ⁊ angi. Nam o tempoꝛū noſtroꝝ igno
miniā ſingularē. O perpetuā etatis noſtre infamiā. O execrabile apud poſte
ros nomen eoꝝ q̄ viuunt. Hi populi quos cyrus vniuerſa aſia ſubacta in cite
rioꝛem ſcythiam ꝑmus ducere auſus eſt: q̄ vere athamari vidua ſuſi ꝓſtratū ⁊ ad interemptionē
deleti ſunt: regis capite in vtrem ſanguinis miſſo: cū expꝛobatione illa: ſatia te humano ſanguine
quē ſitiſti. Quos inde poſt tēpoꝝ ſpatia aperſis maioꝛi cū apparatu maioꝛiq̄ exercitu terra ma
riq̄ in greciam ductos ꝙ quiſq̄ alijs: quarūuis ante ſe aut poſt ſe etatum nationū gentium duxe
rit. Temiſtocles parua manu vicit: fudit ⁊ in aſiam redire coegit: alexander macedo ſubegit. Et q̄
nō modo a romanis olim rerū dominis: verūetiam a q̄buſuis alijs imperatoꝛibus non ſecus ac fe
mine fugati in ꝑtātem acti ⁊ peccatoꝝ moꝛe domiti ſunt: eoſdem populos eſſe dixi. Nametſi thur
ci illi pꝛiſci his ſe populis immiſcuerunt: eoꝝ mollicies ⁊ vetus patrie ꝯſuetudo atq̄ habitus deſi
des illos effeminatoſq̄ reddiderunt: ita vt nomen dūtaxat thurcoꝛum apud eos manſerit: virtus
moꝝ etiam in ſecūda generatione extincta eſt. Quotiens eñ poſt ea tēpoꝛa a finitimis victi ſunt.
Et ne longa exempla petamus cum patrū noſtroꝝ memoꝛia: eius qui hac etate thurcis imperat
auus: ſepius tamberlano fuſus: tandem captus ⁊ cathenis nudus iniectus eſt: nūc tandem pꝛoch
doloꝛ nō modo in europam tranſire auſi ſunt: verū nobiliſſimā illius partem ⁊ apud quā imperiū
olim fuiſſe ferunt cū pleriſq̄ alijs nō ignominibus nationibus occuparunt: diripuerūt: ferro igne
q̄ vaſtarunt templa dei ſanctiſſima ⁊ vetuſtiſſima pꝛophanarunt: cum maxima non populoꝝ mo
do verūetiam procerum ⁊ ipſoꝛuꝫ quoq̄ ꝑncipum immaniſſima ſtrage: cum grauiſſima ⁊ ignomi
nioſa nominis dñi noſtri ieſu xp̄i iniuria velut ſanctitas tua diſtinctius copioſius ſerioſius ſcribit
Errata dehinc mea ex illis cum facile recognouerim: ⁊ ꝙ multis me deus optimus: maximis do
nis gratijs beneficijs auxerit: nullo eum grato ſtudio fuerim proſecutus. Et quod mihi grauiꝰ fue
cenſendum foꝛo exiſtimo: cum contumax illi vt aīs rebelliſq̄ fuerim: multaq̄ in legem ſuam ſuper
be deliquerim: quod neq̄ negare poſſum ⁊ facile fateoꝛ: nullo ſaltem digno opere ſatiſfecerim: do
lui quidem: atq̄ vehementer ingemui. Cum tamen quibus procellis quibuſue periculis Petri vin
cula agitetur litterere tue me attentum reddiderunt: etſi pleraq̄ alia hoc vnum vel maxime lenito
doloꝛe in ſpem pariter delectationēq̄ me vertit: ꝙ intelligam te quaſi celo ad hanc rem dimiſſo
rectoꝛe ad ſalutis poꝛtum: ⁊ quidem incolumen eam reducere foꝛe. Accedit ad hoc potentiſſimi
illius pꝛincipis philippi ducis burgundie votum inſeparabile laudeq̄ immoꝛtali digniſſimum:
cuius virtus potentia auctoꝛitas ad ſpem ipſam plurimum conferunt. Uerum in epiſtole modum

excedam: ad eam partem me cõferam vnde omnis litterarũ tuarum videtur oriri intentio. Ho-
tatur me ſanctitas tua: ac multis ⁊ quidem robuſtiſſimis necꝫ ipſo digniſſimis argumẽtis ſuadet
pia atqꝫ iuſta arma pro ſalute publica in machometẽ monſtrũ ſpurciſſimũ capere: magnanimiqꝫ
Philippi imitari exemplũ. Et vel in primis ſupremã maieſtã tuam ſequi: que ⁊ eternam filij dei
repreſentat ⁊ vices illius gerit in terris. Fateor beatiſſime pater nullam eſſe ad eternam felici
tatem aut expeditiorẽ aut certiorem viam aut fama ⁊ gloria digniorez q̄ quod ſupereſt mihi vite
pro nomine ⁊ gloria illius exponere qui humanã ſe induit carnem: ⁊ mori elegit quo humanũ ge-
nus nõ mortale modo ꝓ peccato ſed mortuũ factum ad vitam reduceret ſempiternã. Fateor me
Philippo maiorẽ natu nõ eſſe. Uerum rei militaris ſciẽtia virtute auctoritate felicitate ꝓpriiſqꝫ
neceſſariiſqꝫ imperatoris muneribus nõ mihi modo: ſed omnibus multarũ etatum imperato-
rib9 preferendũ eſſe. Numera clariſſimas eius victorias: gentes domitas: nationes ſubactas: po
pulos ſub imperiũ miſſos: ⁊ tandem rerum ab eo geſtarũ gloriam ante oculos pone: quarũ teſtis
eſt germania: teſtis gallia: teſtis britannia: q̄ꝙ ſanctitati tue longe notiores eſſe q̄ mihi certior
ſit. Et facile inde intelliges eum dignũ eſſe in quem moles tanti ⁊ tam ampliſſimi imperij deſe-
ratur: ⁊ cuius auſpicijs chriſtiana arma ⁊ ſigna militaria moueãtur. Humaniſſimũ eum atqꝫ mo-
deſtiſſimũ principem ⁊ dignitatẽ tuam clementiſſimã ac ſapientiſſimã ſcio. Sed vereor ne vires
meas pace vtriuſqꝫ dixerim ſupra modũ extimantes opinione fallamini. Nolim tamen beatitu-
do tua dictum hoc opinetur: quo equũ humeris meis fugiam onus imponi quoue parere tibi for-
taſſis recuſem. Parebo enĩ: ibo quo iuſſeris: ⁊ omnia peragã que chriſtianũ hoiem ⁊ tue ſanctita
tis ſtudioſiſſimũ decet: tamen ob reuerentiã clauium: timorẽ dei ⁊ pietatẽ in ꝓximũ: tum ꝙ igna-
ta quadã indignatione afficior ꝙ etas noſtra tanta ⁊ tam inſigni ignominia notata ſit. Opinaris
ne beatiſſime pater quicq̄ vel nature mee cõmodius vel cõſuetudini aptius q̄ exercitũ caſtrenſe
preſertim in quo ab adoleſcẽtia mea educatus ſum ⁊ vſqꝫ ad hanc etatem verſatus. Pax mihi fa-
teor ⁊ in primis italica placet: pro qua edificãda: cõſeruanda amplificãda nullam operã: nullũ ſtu-
dium: nullaz induſtriã: aut pretermiſi aut ꝑtermiſſurus ſum. Uerum ocium tanqꝫ nature mee ini-
micum abhorrendũ ſemper fugiendũqꝫ inſtitui: quo velut ſcribis reſtãturqꝫ medici in hanc nouiſ
ſimam que me ad exitium prope inuaſit valitudinẽ incidi. Necqꝫ vxoris igitur aut natorũ blandi-
menta: necqꝫ delectatio principatus: necqꝫ deliciarũ mollicies in ocium me cõpellunt: necqꝫ labores
⁊ pericula q̄bus aſſuetus ſum a capeſſendo bello hoc abhorrebũt: necqꝫ neceſſarioꝝ aut amicorũ
conſilia mentẽ ab inſtituto diuertẽt: quin chriſti crucem ſequar: quin facultates oẽs meas ⁊ ipſaz
quoqꝫ vitam ꝓ chriſtiana religione tuẽda exponã. Sed ſuper oĩa pro eterna felicitate adipiſcẽda
quam per ꝓphetas primũ deus: inde per filium: nunc per te his oibus ꝓponit: qui caput ſuum cõ-
tra blaſphematores ⁊ inimicos fidei catholice deuouerit. Cõſueui beatiſſime pater ab ãnis etiaz
minus grauibus fidelia amicoꝝ ⁊ neceſſarioꝝ conſilia: ⁊ quidem attente ſtudioſe diligenter audi
re indeqꝫ pro priuatis aut publicis negocijs: quod melius arbitratus ſum eligere: deliberare: di-
ſponere: facere. Nunq̄ ſatis apud me ꝓbata eſt eorũ conditio qui: cum apud eos ſumma imperij
vel regiminis ſit regi malũt q̄ regere. Extiſtimat ne clemẽtia tua apud me eſſe quẽq̄ qui in eum
furorem vel dementiã vergeret: qui dignitatis mee curam: qui ſalutis publice ſtudium: qui felici-
tatis deſideriũ diſſuadere auderet: aut me tante fortaſſis ignauie: vecordie: deſidie: vt tam facile
in falſorũ ſuaſorum ſententiã traheret: deus a me pius hanc mentis ſtupiditatẽ auertat: necqꝫ ſta
tus etiam mei iacturã formido. Eſt mihi vt tu dicis vxor virtute ac rerum experiẽtia predicta: nõ
minus dilecta q̄ deſiderata a populis. Eſt ⁊ Galeacius primogenit9 meus iam grãdis ⁊ ſupra eta
tem prudens. Sunt ⁊ veneti nõ federe ſolum mihi: ſed amicitia ſingulari beniuolẽtiaqꝫ coniuncti.
Florẽtinos eo loco habeo quo tuipſe dicis. A xp̄ianiſſima francoꝝ rege in omnẽ caſum fauorẽ re-
bus meis auxilia: ſubſidia: preſidia: preſtolarer. Cum ceteris vero finitimis nulle mihi cõtẽtiones
nulle ſimultates: nulle inimicitie ſunt. Et ſuper oĩa dei mihi filiũ ſpero pro cuius gloria ⁊ noie pu-
gnaturus ſum optimũ defenſorẽ. Itaqꝫ necqꝫ etas: necqꝫ molliũ deliciarũ cupiditas: necqꝫ domi re-
rum mearũ metus: necqꝫ pecuniaꝝ defectus q̄bus te inueniẽdis optimã operã nauaturũ exiſtimo
a ſctiſſimo me deſiderio tuo atqꝫ ab inſtituto meo diuerterẽt. Uereor tamen beatiſſime pater ne
circa duo ne breuitas tẽporis vrgeat: ⁊ ꝙ ad tantũ apparatũ terra mariqꝫ diſponendũ q̄tus huic
maxime expeditõis moli neceſſari9 eſt: parũ aduerſuſqꝫ primũ ſpacij datũ eſſe extimẽ: ⁊ ꝙ quia
pleriſqꝫ malis priſtine egritudinis reliquijs teneor: qui niſi quotidie magno ſtudio ⁊ diligẽtia cu-
rarentur in maximũ me periculũ traherẽt. Inſtituerũt medici adhibito magno examinis cõſilio
balneis illas curare atqꝫ cõſumere polliceṙurqꝫ illis ad me ſalubrez ⁊ integrã valitudinẽ reſtitue-
re: quod ſi factum vt ſpero fuerit aliaqꝫ (quod deus auertat) legitima cauſa nõ aduenerit: inſtitui
q̄tum ſupereſt mihi vite ꝓ defendenda chriſtianoꝝ religione: ꝓ fide catholica ampliãda: pro dei
euangelio cõſeruãdo: pio machometis idolatria ex ſanctiſſimis dei templis iam nõ ſolum ꝓpha
natis: ſed adulteratis peſſundatis: dirutis: expellẽda deducere. Nam ſi Decius pariter ⁊ decij fi-

lius:pro ſenatus populiq; ſui victoria:ſi pleriq; alij romani ꝓ patria ſi innumerabiles pene oim
etatū gentiū:nationū ꝓ mortali dūtaxat glorio ſeſe deuouerūt:quod nobis faciēdū:qbus celeſtis
gloria ac beatitudo eterna ꝓponit. Ibimus ꝓfecto in expeditionē hanc:⁊ partē noſtrā ꝓ incor
ruptibili corruptibilē:ꝓ celeſti terreſtrē:ꝓ eterna mortalē:ꝓ perpetua caducā exponem⁹. Et q̄q̄ ꝓ
tua ſingulari prudētia magnaq; rerum experiētia opportune te deſideraſſe exiſtimē:que ad hanc
maximā expeditionē neceſſaria ſint:tua tamen ſingulari bonitate ⁊ clemētia fretus:velut qui rei
bellice ſtudioſiſſimus ſui dicā q̄d ſentio. Primū qd̄ in bellis ſuſcipiendis cōſiderandū eſt: ⁊ magno
conſilio explorandū:q̄nta ſit inimicoꝝ potētia:quātus ⁊ qualis exercitus:q̄ ſit eoꝝ militādi diſcipli
na atq; induſtria:q̄ locoꝝ ſitus:quibusvel ſe valeat externis preſidijs auxilijſq; tueri vel impugna
re hoſtē atq; repellere. Dehinc ita ſe ad bellum parare:vt optima ſpes de victoria habeat̄. Thur
coꝝ quidē potētia adeo ſpernanda:vt q̄ ad victoriā neceſſaria ſint negligam⁹ nō cēſeo:neq; vt ab
inferēdo bello deſiſtamus timendā. Uide quid capitula iſtinc ad me trāſmiſſa: dehinc illa eadem
diligentis ac maiore ſtudio a viris (vt par eſt credere) inimicarū virium ⁊ facultatū expertis:exa
minata atq; digeſta oſtendāt. Trecenta milia militum thurcoꝝ imperatorem ducturum fore affir
mant:pleroſq; deinde alios machomete ſecte reges:tum ob eoꝝ perfidiam: tum q̄ ſibi ac rebus
ſuis gentibus populis regnis timebunt:thurcorum ruinam deſolationemq; paſſuros non recte
exiſtimāt. Ad que littere tue eos populos inermes effeminatos imbelles eſſe reſpōdent. Fateor
quoq; beatiſſime pater maximā eorū partē eiuſmodi eſſe. Uerū in armis bellicīſq; expeditōibus
vti facile meminiſſe poſſumus multos etatis noſtre annos cum maxima xp̄ianorū ſtrage verſati
ſint:arma habēt ad eminus cōminuſq; pugnandū. Pro eorum lege atq; imperatore nō modo pa
rere imperio:ſed mori quoq; docti atq; parati ſunt. Habēt p̄terea ⁊ ad inuadendū ⁊ ad fugiendū
equos agiles corpora q; eorū agilia. Adde etiam caſtris ſexdecim vt plures affirmāt pugnatorum
milia quoq; zanectarios vocant robur firmamētūq; militie phalangis:inſtar armis aſſuetos:rei
bellice expertos diuerſarū nationū diuerſarūq; gentium mercede cōductos. Huic ſicut nō timē
do ita nō ſpernēdo exercitui quales ꝓ adipiſcenda victoria vires opponēde ſint:qualeſq; exerci
tus cōducēdi:⁊ ſi cum Philippo certiſq; in tuis litteris noiatis ſatis erit gentium italicarū earū
ſcil; que in hanc expeditionē ducētur ad monſtrū hoc virulentū ⁊ fetidum cōculcandū:te nō preui
diſſe modo:ſed ꝓuidiſſe certior ſum. Noui enim ſicut acumen ingenij:ita ⁊ maximarum rerum expe
rientiam:ita ſingularē ac prope diuinā ſapientiā tuam. Itaq; aliarum te nationū xp̄ianorū prin
cipes potētatuſq; ad ſupplēdas exercitus tui vires aut vocaſſe aut vocaturū non dubito. Et q̄q̄
cōmonitiones has preſumptione certe nō carere q̄ mineruā inſtrui velim plane cognoſco fideli
ter tamen benignitati tue dictas pie atq; humane ſuſcipias oro. Si igitur vt ſoles cetera omnia
ita hec quoq; recte inſtituiſti:nō modo europa Machometicā ydolatriā depellemus:verum chri
ſtiana ſigna in aſiam traducemus:hieruſalē dei ſacrariū recuperabimus. Ieſu nomē fidemq; ca
tholicam ſanctūq; euangeliū in ea loca reſtituemus:in quibus per apoſtolos tradita olim atq; ꝓ
pagata fuerant:deſideratū triumphū romam ad ſedem tuam reportaturi. Capitoliū quoq; oblite
rata laurea barbaricis orientaliū populoꝝ ſpolijs cingemus quibus tandem lateraneſi. Petriq;
baſilicā exornabimus. Uerum q̄m huic expeditioni preſentiā tuam preſtaturū affirmas:cogitāti
mihi atq; ipſum accurate penſenti quid vtilitatis in hanc rem gerendā:quidue detrimēti eaipſa
afferre valeat:multis hinc atq; inde argumētis:⁊ q̄dem firmiſſimis agitata:mens neq̄t nō trahi
in varias diuerſaſq; ſentētias. hoc vnum quietē mihi ipſam ſpeiq; optime plenā reddit q̄ intelli
gam rem hanc a te mature vt eius mos expoſcit grauiter ſtudioſe diligenter conſideratā. Itaq;
quicq̄d a te excogitatū deliberatūue fuerit:id mihi nō humano ſed diuino cōſilio factum eſſe per
ſuadebo. Datum Mediolani.viij.kal̄.nouembris. Anno. M.cccclxviij.

¶ Hortatur rationibus ne virum ꝓhibeat ire cōtra thurcum. Epiſtola.cccevij.

Pius ep̄s ſuͦ ſeruoꝝ dei. Dilecte filie nobili mulieri Blāche M. ducíſſe. S. ⁊
a.b. Uirū tuū aduerſus ipſos thurcos arma ſumere iubet de⁹. hoc em̄ ei ſcri
bimus vide ne obſtes. Periculoſum eſt diuine voluntati reſiſtere. Periclita
tur xp̄iana religio. In foribus hoſtes aſſunt. Prope radicem poſita eſt ſecu
ris:niſi vigilamus:niſi forti aīo reſiſtim⁹ hoſti:actū eſt de noīe xp̄iano. Spes
magna ſalutis in tuo viro ſita eſt ſi ſumpſerit arma ⁊ ſcutū ductorēq; ſe xp̄ia
nis p̄buerit:liberabit dn̄s in manu eius pplm̄ ſuū ⁊ imaniſſimū draconē con
teret. Qd̄ ſi ꝓuinciā hāc recuſauerit:nec diuine vocationi paruerit:ceteri q̄ſ ſe
ſubtrahent:impedieturq; ſua culpa xp̄iane fidei expectata defenſio: qd̄ de ſua magnanimitate
haud q̄q̄ putam⁹:cui magna ſp̄ ⁊ p̄clara cordi fuere. Teipſam veremur ne viri ꝓpoſito aduerſeris
ne retētes irreuolētē:obijcieſq; more mulieꝝ mille p̄icl'a amātis ē ab amato nō poſſe diuelli. Cōce
dim⁹ iſta ꝯiugio:nec miramur acerbā tibi futurā ei⁹ abſētiā:ſic materialis expoſcit affectio: ſʒ maior

eſt xpi charitas. Si plus virū q̄ deum diligis nō es deo digna. In euangelio hoc legiſti. Deo nihil
negari pōt. Caue ne tui amoris cauſa virum a deo ſe iungas. O dire hoc eſſet nō amare. Noli eſſe
impedimēto his q̄ diuina maieſtas ordinat. Recordare quot accepiſti a deo bona nec velis ingra
ta videri. Deus hunc tibi quē diligis virum dedit: audebis ne pro paruo tempore repoſcenti nega
re. Cōceſſum in multos annos: in paucos menſes concedenti nō pmittes. Caue ne celeſtē maie
ſtatē offendas: in cuius manu eſt virū tuū auferre cum velit: nihil ei negandum eſt qui poteſt coge
re. Siue veniat coniunx tuus vt ea faciat q̄ iubet: ſiue deleat pctā ſua hoc itinere ⁊ ſue ſaluti conſu
lat: eris tu q̄ meriti ſui particeps: ſi p ſeruitio dei mariti abſentiā equo aīo tuleris. Propone tibi
⁊ cōiugi moriendū eſſe aliqn: ⁊ q etate prouecti ambo diu ſimul in hoc ſeculo eſſe nō poſſitis. Fugit
vita mortalis ⁊ quaſi fumus cito euaneſcit: querēda eſt altera q̄ neq̄ moleſtias habet neq̄ finem.
Illic theſaurizandū: illic aſpirādū. Si virū tuū in puinciā ſibi decretā iuſſeris ire: aut ille volentē
non impediueris ⁊ illi ⁊ tibi optime conſules: ambo poſt hāc vitā cū xpo regnabitis: alioquin et illi
⁊ tibi timemus. Hortamur igitur ne viāviri impedias: ne abſentiam parui temporis inuita ſuſtine
as. Redibit ne dubita cito ad te glorioſus: gaudebiſq̄ ⁊ tui ⁊ ſui cauſa. Ambo in hoc ope celeſtis vi
te premia cōſequimini: ⁊ qui fuiſtis in hoc mundo felices: in altero eritis beati: pius et miſericors
deus in aīo ponat q̄ ſunt beneplacita voluntati. Datum rome.

¶ Mandat electū epiſcopū aſſumere ⁊ nullis aduerſis cōtraire. Epiſtola. cccc viij.

Pius ⁊c. Dilecti filij. S. ⁊ a. b. Cōmiſſa nobis deſup cunctoꝝ fideliū cura:
nos vigilare cogit: ne ſathā diuiſiōis auctor aduerſarius nr̄ preualeat: ⁊
creditas nobis oues aut mactet aut diſſipet. Hinc ē q cauſe eccliaſtice
libertatis ⁊ iuriſditionis coſeruande cōtra vos p dilectū filiū electū leo
dienſem dn̄m veſtrū mota: ⁊ ob hoc eccliaſticū interdictū poſitū offera
tiſq̄ vt intelleximus ea q̄ ad huius differentie ſublationē oportuna cre
dunt. Dignū arbitrati ſumus vt vices nr̄as i ea cauſa taliter imponam
q ecclesia leodicñ. reueleſ ⁊ diuin cultus reſumat atq̄ inter vos ⁊ ipm
dn̄m veſtrū bona pax ⁊ cōcordia fiat ⁊ cōſeruet. Ob quā rem feliciter p
agendā mittem de primo virū pbatū ſufficientiſq̄ de hac poteſtate fulci
tum. Quapropter vos in charitate hortamur atq̄ apoſtolica auctoritate diſtricte precipiētes mā
damus: ne per vos aut per veſtros ſeu aliū q̄q̄ dicto dn̄o veſtro electo: ſeu alijs quibuſcūq̄ in hac
cauſa aduerſarijs moueatis guerras: aut via facti contra ipſos quicq̄ attentare preſumatis: ſʒ vē
turū ad vos noſtri ex parte expectetis: ne ſanguinis effuſio (ſi quod abſit interuenerit) deū offen
dat ⁊ cauſam ipſam difficiliorē deſperatāq̄ redat. Datum rome apud ſanctum Petrum ſub anulo
piſcatoris die. ij. Januarij. Anno. M. cccclxij.

¶ Penitet olim cōpoſuiſſe tractatū de duobus amantibus. Epiſtola. cccc ix.

Tractatum de amore olim ſenſu pariterq̄ etate iuuenes cum nos ſcripſiſſe reco
limus karole fili dilectiſſime potentia immodica pudorq̄ ac meror animū noſtrū
vehementer excruciant: quippe qui ſciamus quiq̄ protelitati expreſſe ſuimus duo
contineri in eo libello: apertam videlicet: ſed heu laſciuam nimis prurientemq̄ a
moris hyſtoriam: ⁊ morale quod eam conſequitur edificans dogma. Quorum pri
mum fatuos atq̄ errantes video ſectari q̄ plurimos. Alterū (heu dolor) pene nul
los. Ita impraua tum eſt atq̄ offuſcatum infelix mortalium genus. De amore igit qua ſcripſimus
olim iuuenes cōtēnite: o mortales atq̄ reſpuite: ſequimini que nunc dicimus ⁊ ſeni magis q̄ iuue
ni credite. Nec priuatum hominem pluris facite q̄ pontificem. Eneam reijcite. Pium ſuſcipite
Illud gentile nomen parentes indidere naſcenti: hoc xpianum in apoſtolatu ſuſcepimus. Porro
ſi quem deſcripſimus Euriali Lucretieq̄ amorem deuoti vt accepimus. O miſeri. O inſipientes
perlegitis huc propenſius iāiam accedite. Quandoquidem non duorum modo: ſed omniū amoreꝝ
immo vt pote fingunt deum amoris cupidinem quanto valemus ingenio: quāto poſſumus articio
deſcribemus. Si artem queritis o ſcriptoꝝ noſtroꝝ curioſi lectores: plus artis profecto: hic q̄ ibi
reperietis. Si fructum: ſi compendiū: ſi ornatum hic totus eſt fructus compendium totum: de or
natu alioꝝ detur iudicium.

Vidimus effigiem laſciui nuper amoris
Que nimium mentem mouit ymago meam:
Nec barbam malis: nec corpore tegmen habebat
Nudus terga manus pectora crura pedes
At humeris ale ſuberant ⁊ flectilis arcus
Lumina ſub tenero ceca ſupercilio.

Cur puer imberbes nulla lanugine malas
Cur melius nulla corpora veſte regat.
Lumine cur careat pharetram cur geſtet ⁊ arcum:
Cur habeat pennas calliopea refer.
Sic ego: ſic retulit queſitas illico cauſas
Maxima pegaſei calliopea chori.
Qui ſapit euitat meleſana cupidinis arma
Et tantum pueros intrat ineptus amor
Siue ꝙ eſt puero ſimilis qui cepit amare
Et perit mente: pingitur inde puer
Pingitur ⁊ nudus: nullum ſeruare pudorem
Et meminit ſimplex ⁊ manifeſtus amans.
Vel quia que peccet credat ſecreta latere
Cuncta nec in ſeſe lumina verſa videt
Sic eſt omnis amans ſic ſe ſic omnia neſcit
Coſilium famam federa iura deos.
Aurea ꝙ curuo torquebat ſpicula cornu
Pungere corda ferus ſignificatur amor.
Quod leuibus volucris humeris ſuſpendeat alas
Cauſa eſt: huc illuc ꝙ leuis errat amans
Vel ꝙ amor curſum non ſemper ſeruat eundem
Nunc abit ⁊ paruas poſt redit inde moras.
Dixerat ⁊ preſſis ommiſuit oſſa labellis
Effudi tales protinus ore ſonos
Quam vidi effigiem pharetram geſtabat ⁊ arcum
Fax tamen in dextera non fuit vlla ſua
Sed quoniam veterum ſinxere poemata vatum
Quos ego quid temere cõmemoraſſe putem
Dic quare nam tedes fertur geſtare cupido
Dic precor armatas cur habet igne manus.
Queſitam verbis reſpondens muſa duobus
Sic leuiter cauſam reddidit. vrit amor
Accipe laſciui quenam ſit amoris imago
Carole cypriace gloria magna ſoli
Ut melius miſerum caueas dum noris amorem
Et redeas ad te dum mea metra leges.

NOn inſulſe igitur vt eſt apud Lactãtiũ quidã poeta triũphũ cupidinis deſcribẽs nõ modo potentiſſimũ deorũ cupidinem: ſed etiam victorẽ facit. Enumeratio eñ morbus ſingulorum quibus in poteſtatẽ cupidinis ditionemq̃ veniſſent: inſtruxit põpam in qua Jupiter cum ceteris diis añ currũ triumphantis ducitur cathenatus Elegãter id q̃dẽ a poeta figurã: ſed tamen nõ multũ diſtãs vero. Qui eñ virtutis eſt expers: qui cupiditate aut libidinibꝰ vincit̃ malis: non cupidini vt ille finxit: ſed morti ſubiectus eſt ſempiterne. Stultus autem Marcus tulius inquit Lactantius: qui Saiovetri adulteria obiecit: eadem enim Jupiter quem colebat admiſit. qui. P. Clodio ſororis inceſtum. At illi optimo maximo fuit ⁊ ſoror ⁊ coniunx. Quis eſt ergo tam excors qui hunc regnare in celo putet: qui nec in terra quidẽ debuit. Aſpice quoq̃ philoſophos vite magiſtros moreſq̃ eorum ⁊ vitã diligẽter inquire: ⁊ inuenies paucis exceptis iracundos: cupidos: libidinoſos: arrogantes: proteruos ⁊ ſub obtentu ſapientie ſua vicia palliantes cum domi faciãt ea que in ſcolis arguiſſent. Mẽtior fortaſſe accuſandi gratia. Nonne idipſum Tullius fatetur ⁊ querit in hec verba. Quotus quoq̃ philoſophorum inuenitur: qui ſit ita moratus: ita animo ⁊ vita cõſtitutꝰ vt ratio poſtulat: qui diſciplinam nõ oſtentationẽ ſcientie legẽ vite putet: qui obtemperet ipſe ſibi et decretis pareat ſuis Uidere licet alios pecunie cupidos alios glorie: multos libidinũ ſeruos: vt cũ eorum vita mirabiliter pugnet oratio. Hec Cicero. Qua de re coacti ſunt q̃plures. hi vero maxime qui ſequunt̃ in venerem: inq̃ libidinoſos ⁊ molles immo in brutales venereis mũdiq̃ amatores taliter exclamare.

Prudentius.

Ha venus ad nutum trahis omnia numina celi
Aſtra moues alioq̃ rotas errore planetas

Accendis gelidam ſub fratris lampade phebem
Tu fera:tu ceca:ceci tu ianua leti.
Corpora tu maculas:animas in tartara mergis
Abde caput triſti:iam feruida peſtis abyſſo
Occide poſtibulum:mancos pete:claudere auerno
Inqꝫ tenebroſum noctis detrudere fundum.

Architrenius

Combuſſit frigidum paſtorem pergama grecos
A veneris ſurgens faculis amor ignis ⁊ ira
Candiuit alchides veneris meſſiqꝫ fauilla
Hoc ſale ſal hominum ſalomon inſultos amari
Demeruit:morem qui amaro geſſit amori.

Iuuenalis

Sunt qui vicia herculis inuadunt ⁊ de virtute loquuti
Culmen agitant ego te ceuentem ſexte verebor
Infamis varillus ait:quo deterior te
Loripedem rectus derideat ethiopem albus.

Lactantius. Igitur qui docent tantum nec faciunt:ipſis preceptis ſuis detrahunt pondus. Quis enim optemperet cum ipſi preceptores doceant nō obtemperare. Bonum eſt recta ⁊ honeſta precipere:ſed niſi ⁊ facias mendatium eſt. Et eſt incongruens atqꝫ ineptum:nō pectore ſed in labijs habere bonitatem.

Seneca in epiſtolis. Pleriqꝫ philoſophorꝫ tales ſunt vt ſint deſerti in conuiciū ſuum. Quos ſi audias in libidinem:in auaritiam:in ambitionem perorantes:iudicium ſuum ꝓfeſſores putes adeo redundant ad ipſos maledicta in publicum miſſa. Quos non aliter intueri decet ꝙ medicos:quorum tituli remedia habent pixides venena. Quoſdam vero nec pudor tenet viciorum: ſed patrocinia turpitudinis ſue fingunt:vt etiam honeſte peccare videantur. Faciet enim ſapiens que non probabit: vt etiam ad maiora tranſitū inueniat:ſed relinquet mores bonos:ſed tempore aptabit ⁊ quibus alij vtuntur in gloriam aut voluptatē vtetur agende rei cauſa. Lactantius inſtitutionū libro tertio. Ariſtipo cirenaicarum magiſtro cum Thaide nobili ſcorto fuit conſuetudo. Quod flagicium grauis ille philoſophie doctor ſic defendebat vt diceret multum inter ſe ⁊ ceteros Thaidis amatores intereſſe ꝙ ipſe haberet Thaidem: alij a Thaide haberentur. O preclara ⁊ bonis imitanda ſapiētia. Huic viro liberos in diſciplinā dares:vt diſcerent habere meretricē. Aliquid inter ſe ⁊ perditos intereſſe dicebat:ꝙ illi ſua bona perderent ipſe gratis luxuriaret. In quo plane ſapientior meretrix fuit que ſic philoſophū habuit pro lenone:vt ad ſe omnis iuuentus doctoris exemplo ⁊ auctoritate corrupta ſine vllo pudore concurreret. Quid ergo interfuit quomodo philoſophus ad meretricem famoſiſſimā cōmearet:cum eum populus ⁊ riuales ſui viderent omnibus perditis nequiorē. Nec ſatis fuit ita viuere:ſed etiaꝫ docere libidines ceperis eſſe ſummū bonum. Que doctrina execrabilis ⁊ pudenda nō in corde phi:ſed in ſinu meretricis. eſt nata.

¶ Oratio pij pape ſcdo habita in cōuentu mātuano ſexto kalendas octobris. Anno domini. M.cccclix. Epiſtola.cccc.

CUm bellum hodie aduerſus impiam thurcorum gentem pro dei honore ac ſalute reipublice chriſtiane ſuaſuri ſimus Bene eſt venerabiles in chriſto fratres ac filij dilectiſſimi priuſꝙ vos verbis aggrediamur:diuinitatem ipſam cuius in primis auxiliū expetendū eſt:paucis in hunc moduꝫ affari. Protector noſter aſpice deus ⁊ reſpice in facieꝫ populi tui. Reſpice ſuper hanc familiā tuam ꝓ qua dñs noſter ieſus xp̄s non dubitauit manibus tradi nocentū:⁊ crucis ſubire tormētuꝫ Miſerere plebis tue:⁊ ne des hereditatē tuam in perditionē quam prope modo inſtare videmꝰ. Surrexerūt enim iniqui ⁊ impij qui te nō nouerunt. Venerūt gentes in hereditatē tuam:polluerunt templum ſanctū tuum:poſuerunt hieruſalem pomorū cuſtodiā. Vineam tuam exterminauit aper de ſilua:⁊ ſingularis ferus depaſtus eſt eaꝫ. Nos ꝗuis hoc in loco tuo vt arbitramur ad tuendam religionē tuam cōuenimus:nihil tamen poſſumus niſi ades ⁊ preſidiū affers:nihil ſine te valet humana fragilitas:tua eſt poteſtas:tuum imperiū:tua omnis virtus. Tu fundaſti celum ⁊ terram:mare ⁊ omnia que in eis ſunt. Idem eſt tibi velle quod poſſe. Nihil eſt quod tue valeat reſiſtere voluntati. Adiuua nos in te vno ſperantes ⁊ te ſolum deum pura mente colentes. Fac nobiſcum ſignū in bonum ⁊ mitte nobis auxiliū de loco ſancto tuo. Da nobis cor vt faciamus voluntatem tuam:⁊ in preceptis tuis ambulemus. Scimus ꝗ nō dees tu dñe deus opem tuam ſuppliciter implorātibus:ſed noſipſi deſumꝰ nobis. Frigent pectora noſtra:ingere calorē;ingere flāmas

vre corda ⁊ renes noſtros:vt tuo tantum igne ſuccenſi:que tibi ſunt placita meditemur:ac ſedam ⁊ peccatricē thurcoꝝ gentem(ſi tua voluntas eſt)de chriſtianoꝝ finibus eijciamus. Uos autem magnanimi ⁊ generoſi ꝓceres qui adeſtis:ne claudite precamur aures:ne diuertite mentē. Aperite deo interiora veſtra qui mox volētibus vobis in aias veſtras illabetur:⁊ vos ſibi templū atq; habitaculū faciet. Audite nos ſua vice loquētes. Uerba noſtra vba dei ſunt:qui filij ſui ieſu chriſti q̄uis indigni vices in terris gerimus:ipſe nos fari iubet:ipſe in ore noſtro verba poſuit:ipſe nos bellum ſuadere in thurcos imparāt. Non vos hodie cardinales:aut epiſcopos minoris ordinis ſacerdotes ſermone noſtro cōpellabimus quos conſtat armis inepto eſſe ⁊ piaculū ac ſacrificiū fuerit:niſi per ſeipſos in cauſa fidei que ſunt ab eis expetenda:hoc eſt aurum ⁊ orationes ſua ſponte obtulerint. Uos illuſtres duces:vos marchiones:vos comites:vos regum ac principū oratores:vos fortes ⁊ exercitatos in bellis viros verba noſtra cōmonifaciāt: vos tangent:;vos requirent quibus datum eſt:arma ſumere nō vt inter vos dimicetis:ſed vt eccleſiā: vt religionem:vt fidem chriſtianā a barbaroꝝ ⁊ infidelium incurſibus defendatis. Poteſtas enim vt inquit Paulus gladium portat ⁊ vindictam maloꝝ:laudem vero bonoꝝ. Uideris in quo ſtatu:in quo diſcrimine ſumus:⁊ q̄tum a thurcis vrgemur:premimur:infeſtamur:nō ignoratis niſi arma ſumentes eorum impetum retunditis haud dubium quin lex euangelica ⁊ omnis noſtra religio peſſundetur. Audite igitur viri fortes atq; attentas aures adhibete:bellum ſuaſuro quod hodie nobis nimis incumbit. Tria vt noſtra fert opinio principaliter explicanda ⁊ ſuadenda ſunt. Primum eſt vt cauſas iuſtas atq; vrgentes oſtendat propter quas pugnare oporteat. Secundū vt facultates adeſſe doceat belli gerendi ⁊ certam quodāmodo victorie ſpem faciat. Tertiū ac poſtremū vt magna ſecuturos premia victores patefaciat. In his hodie laborandū eſt:atq; in his tota noſtra cōſumetur oratio. De cauſis belli gerendi primū dicere oportet:que due ſunt precipue ⁊ maxime. Prima eſt vt ſuſceptas iniurias vlciſcentes res amiſſas recuperemus. Altera vt futura(que prope imminere videmus)pericula euitemus. Oſtendamus que nam ſunt illa:que amiſimus; quas nobis et deo noſtro iniurias intulerunt thurci. Inflicta chriſtianitati vulnera:illatas cōtumelias:iniuſtaſ notam facile cognoſceretis:ſi que fuit olim chriſtiana religio ⁊ que nunc ſit omnino eſtimabitis. Cognoſcite hoc rogamus ⁊ q̄tum gloriari poſſitis animaduertite. Sacroſanctū euangelium quod ablatis idolorum ſpurcitijs ſaluator noſter mundo inſeruit nō vnum duntaxat terre angulū aut vnam ꝓuinciam: ſed vniuerſum ferme orbem impleuit: quemadmodū regius propheta multis ante ſeculis de beatis apoſtolis futuris preuiderat dicens. In omnē terram exiuit ſonus eorum ⁊ in fines orbis terre verba eorum. Per hoc enim euangeliū mūdo intonuit quos ex piſcatoribus ſaluator ipſe predicatores effecerat dicens. Uenite poſt me faciam vos piſcatores hominū. Nec vana ꝓmiſſio fuit. Piſcati enim ſunt apoſtoli:nō ſibi ipſis:ſed chriſto dño vniuerſum fere orbem. Omnes reges omnes populi in eorum ſeu retia ſeu ſagenas inciderūt. Impletum eſt enim illud Danielis vaticiniū dicentis. Omnes reges:omnes tribus:omnes lingue ſeruient ei. Uerius illud chriſto q̄ Auguſto virgilianū iſtud attribui poteſt ſuper garamātos ⁊ indos proferet imperium. Iacet extra ſydera tellus:extra anni ſoliſq; vias vbi celifar altas:axem homero torquet ſtellis ardentibus aptum. Nam circa tempora Conſtantini magni:natum ex Maria puerū. Indi ſimul ⁊ hiſpani colebant. Nec ſeptētrio nec meridies chriſtū ignorabat. Uox romani preſulis tanq̄ ieſu chriſti vicarij Maria ⁊ terras penetrabat. Pax alta per omnes ⁊ trāquilla quies xp̄ianos ibat: iacebat pardus cum agno:⁊ leo cum vitulo accubabat. Gens ſancta:gens:electa:populus acquiſitionis:chriſtiani habebātur. Tributa ex gentibus accipiens ⁊ in capite populorum poſiti. Hec fuit olim o chriſtiani maiorū veſtroꝝ gloria:hoc imperiū:hec auctoritas. Nunc quo nos thurci ⁊ ſaraceni redigerunt paucis animaduertite docebimus. Indi q̄uis chriſtiani feruntur ⁊ armeni per Aſiam diſperſi ⁊ pariter ethiopes:in multis tamen verſantur erroribus ⁊ ignorātes quam noſſe debuerāt chriſti legem:ignorātur a dño. Quid reliquū eſt:aſie atq; affrice xp̄i nomen atq; legem in pacato ꝓſequitur odio. Cepit hec calamitas ſub Heracleo ceſare. Nam cum aperta eſſet:omnibus via ſalutis per xp̄m dei filiū:qui annis antea circiter ſexcentis mortē noſtrā moriēdo deſtruxerat:inuidens humano generi dyabolus ⁊ nimiū dolens xp̄m vbiq; regnare pſeudo ꝓphetā excitauit. In arabia Machometū nomine ſceleratū hoiem qui ſe dei nunciū ementitus contrariā euangelij legem condidit:de qua paulo ſuo loco dicemus. Degenerauerat iam apud grecos imperium ⁊ romana virtus ſub alio tranſlata celum clanguerat:que res xp̄ianos opes paulatim euertit. Manſerūt tamen in Aſia cōplures xp̄ani vſq; ad tempora Pipini francoꝝ regis:qui anno ad hinc circiter: de magno nomine apud germanos ⁊ gallos regnauit. Tunc vero digreſſi a ſcithia thurci:capadociā:ponthum:bithiniā:troadem:ciciliam:⁊ omnē minorē aſiam occuparūt:⁊ noſtra negligētia potentes facti nō ſolum veros xp̄ianos ex aſia pepulerunt:ſed traiecto manibus helleſponto macedoniā:traciam:atticam:beociam:phoadem:achaiam: acharnaniam: epirum:poſmam:et vtrānq; miſiam armis inuaſere:⁊ in egeo ac ionio mari ciclades ⁊ alias q̄plures inſulas

ſubijcientes hos xp̄ianis ad orientis terminos poſuere. Ad meridiem barbari ex affrica nõ ſo-
lum inferi maris inſulas: ſed ipſa quoqꝫ italie littora claſſibus infeſtant. In occidente magnã hiſ-
thice partem quã granatã vocãt mauri occupant: ⁊ hiſpanos agitant reges. Ad ſeptẽtrionẽ geli-
damqꝫ arcton lictaui: polonis cõtermini magna ex parte ritu gentiliũ viuunt. Ueteres hungari
ad ortum thanais iacentes: ⁊ tartari cũ quibus liuonij pugnant: chriſtum prorſus ignorant: ⁊ vlti-
mi noruegi populi cũ ſemiferis hominibus bellum gerunt. Hi ſunt termini veſtri o xp̄iani ſic circũ-
dati eſtis: ſic in angulum coartari potentiſſimi quondam domini ⁊ orbis poſſeſſores. En quantum im-
perium admiſiſtis. quot nobiles vrbes. quot ditiſſimas prouincias perdidiſtis. Inter quas etiam
iudeam neglexiſtis: terrã nobilem: terram ſanctam: terram lacte ⁊ melle fluentẽ: terram in qua
primi nr̄e fidei flores apparuere. Heu pudor: heu dolor: fons ⁊ origo nr̄e ſalutis. Syon ad hoſtes
defecit. Tẽplũ illud ſalomonis fama clarũ. In quo dñs totiens predicauit. Bethleem in natus eſt
Iordanem in qua baptizatus eſt. Thabor in qua transfiguratus. Caluariã in qua crucifixus ipſius
crucis poſſident inimici: ſepulchrum dñi glorioſum: lectumqꝫ illum purpureum crocos ſpirantem
⁊ ſuauiſſimis fragrãtem odoribus: in quo ꝓpter nos vita noſtra obdormiuit in domino: niſi hoſtes
velint inuiſere nõ poteſtis. At ſarraceni machometã habent in poteſtate: in qua ſi vera eſt fama
falſi ꝓphete cadauer in archa ferrea conditum: vt magnetis pendet in aere. Uos vero infelices
ac miſerrimi xp̄iani ſepulchro dei veſtri et vrbe clariſſima hieroſolyma priuati eſtis. Tacemꝰ ale-
xandriã: thebas: mẽphim: ac omnem egyptum. Tacemus antiochiam in qua primum xp̄ianorum
nomen eſt auditum. Tacemus epheſim ⁊ alias apoſtolica ſedes in aſia perditas. Tacemus ſeptẽ
eccleſias ad quas Iohannes ſcripſit apocalipſim. Hieroſolymam noui ac veteris teſtamenti ma-
trem in hoſtium eſſe poteſtate. Satis flere ⁊ dolere non poſſumus: ꝑ qua recuperanda nullus la-
bor euitari deberet: nullũ declinari bellum. Nam ſi pro repetendis rebus iuſtã belli cauſam vete-
res putauere: quis vnꝙ iuſtius induit arma ꝙ vos xp̄iani: quibus tot vrbes: tot prouincie ſunt ere-
pte: tot adempta regna: tantum ablatum imperium. Iudei cum federis archam amiſiſſent pro re-
cuperatione nullum belli periculum vitauere. Greci ob raptam Helenam decẽnale bellum geſſe-
re. Cartaginenſes propter fines paululum ampliandos cruentiſſima prelia cum cirenenſibus cõ-
miſere: pro quibus etiam phileni fratres interierunt. Romani ſepe ſocioꝝ cauſa ſumptis armis
in pugnam exire. Reuoluite hiſtorias nullum vnꝙ bellum tot cauſas habuit: quot vobis aduerſus
thurcos occurrunt. Sed quid ad nos vera dicat aliquis: tolerauerunt hanc infamiã proaui noſtri
cur nos illis meliores ſumus: cur tanta glorie cupiditas vt maiorum iniurias noſtro ſanguine vin-
dicemus. Eſto patres veſtri negligentes fuerint: honoremqꝫ ſuum paruifecerint. An propterea
veſtrũ negligẽtis ⁊ duplici notari turpitudine hereditaria. ſ. veſtra pati cõmuni: an potius magni-
ficis operibus deterſa ꝓgenitorum infamia glorioſum nomen habere conabimini. Sed negligā-
mus ſi ſic libet antiquam ignominiã: vetuſta damna: nec vos vrgeat quod non pupugit auos. Trã-
ſeat omnis aſia: omnis affrica. Europam ſaltem inſpiciamus et noſtri temporis rationem redda-
mus: an parum noſtra etate: noſtra culpa perditum eſt. Conſtantinopolim orientalis imperij ca-
put ⁊ totius grecie columen: non patres noſtri: ſed nos ipſi amiſimus. Qui dum torpentes in ocio
domi ſedemus vſqꝫ danubium ⁊ ſanum thurcoꝝ arma penetrare permiſimus. Capta eſt nobiliſſi-
ma vrbs regia culpa noſtra quam pauſanias prius condidit. Conſtantinus magnus inſtaurauit: ⁊
in emulationem antique rome ampliauit ⁊ magnificauit. In ea gentis imperator ⁊ ipſe conſtanti-
nus nomine interemptus eſt: turba ingens trucidata: templa dei manu polluta ſunt. Inter que
nobile opus Iuſtiniani ſancte Sophie vocatum: tetro machometis riſu fedatum eſt. Beate vir-
ginis matris dominn ⁊ aliorum ſanctorum imagines delete ſunt: altaria dirupta. reliquie martyꝝ
porcis obiecte: ſacerdotes occiſi: matrone ⁊ puelle ipſeqꝫ ſacre virgines ad libidinem rapte. No-
biles vrbis inter vina ⁊ epulas ipſius thurcorum ducis iugulatu. Saluatoris noſtri ſimulacrũ in
cruce pendentis in deriſionem atqꝫ contẽptũ precedentibus qui dicerẽt: hic eſt xp̄ianoꝝ deus in
caſtra delatũ: ſputo: luto: atqꝫ omi feditate iactatũ. Noua ſunt hec ⁊ ſub oculis nr̄is geſta. Hec ſiũt
⁊ tñ excitari nõ poſſumus: cũ vitulis marinis cum vrſo dormimus: letargum patimur: qui tot cõ-
tumelijs agitati e ſonno ſurgere non valemus. Heu furias: heu artes demonũ: pugnare potius
inter ſe xp̄iani volunt: ꝙ thurcos adoriri. Ciuilia bella magis cupiunt ꝙ externa: ⁊ ſepe paruis de
cauſis cruentiſſima cõmittunt prelia. Pulſatus: modo villicus: modo ſeruus: magnos traxit in ar-
ma reges. In thurcos qui deũ noſtrum blaſphemãt: eccl'ias noſtras diruũt: ⁊ omẽ xp̄ianũ nomẽ
pdere ſatagunt: nemo audet arma ſumere. Omnes in arcum prauum dati ſumus: declinauimus
omnes ſimul inutiles facti ſumus: non eſt qui faciat bonũ non eſt vſqꝫ ad vnũ. Sed cogitabitis me-
lius viri pendẽtes ⁊ fortem induentes animũ: recuperare que ſunt amiſſa: ⁊ acceptas iniurias vẽ-
dicare conabimini. Ac tantũ de priori belli gerendi cauſa ſit dictũ. Nunc alterã attingamꝰ: hoc ẽ
vt futura ꝓpe imminẽtia nr̄is ceruicibus mala euitemus. Poſſent fortaſſe aliquo modo tolera-
re preterea ſi finis maloꝝ eſſet: ⁊ non maiora impedirent diſcrimina. Sꝫ q̄ pacto ſperare quietẽ

ab ea gente poſſumus que ſanguinē noſtrū ſitit. Que occupata grecia in hungariā. i. in viſcera nr̄a
gladium adegit. Iuuenis eſt aduerſarius noſter etate florida: robuſto corpore: animo vaſto: timi-
do curſu victoriarum: quas ſibi noſtra negligentia peperit: vanus eſt: deceptus eſt ſi quis arbitra
tur adoleſcentem quieturum eſſe: auro abundantem: armis aſſuetū: ⁊ dominādi cupiditate inflā-
matū. Ponite hanc ſpem nunꝙ ille arma deponet: niſi aut victus aut oīum victor extiterit. Proxi
ma: illi queꝗ victoria: gradus erit alterius: donec ſubactis occidentalibus regibus deleto xp̄i euan
gelio: machometicam legē vbiꝗ gentiū inſerat. Neꝗ arbitremini longā morā priuſꝙ vos adeat.
Nam vicine ille gentes tot bellis attrite niſi opem fertur amplius carpere non audebunt. Soli fi
deles hungari perſeuerant: non tn̄ diu ſtabunt niſi adiuti. Et hi quidem muri loco vobis ad oriētem
remanſerunt: quo diruto neꝗ teutones neꝗ bohemi neꝗ poloni ſatis tuti erunt. Non aſperi mō
tes: non alta flumina iter impedient. Nihil erit victa hungaria thurcis inuium: nihil inſuperabi
le orbis imperium querentibus. Per caruos ⁊ forum Iulij terreſtrib⁹ copijs facilis in italiam pa
tebit tranſitus. Naualis exercitus ex vallana quā thurci poſſident: vnius noctis nauigatione bru
duſium patet: et in ſuperiori parte et in inferiori aperta eſt thurcis italia. Utinam mendaces et
falſi ꝓphete ſimus in hac parte. Sed credite nos ſolium recitare Sibille. Uenient veniēt thurci
niſi obuiā imus ⁊ auferēt nobis locum ⁊ gentem. Nō timent hec fortaſſe hiſpani ⁊ galli neꝗ theu-
tones q̇ rhenū accolūt: neꝗ anglici oceano circūfuſi. At prudentes reipublice gubernatores: bel
lum foris ꝙ domi malunt ⁊ remotiſſimā laudant militiā. Pernicioſa ⁊ funeſta ſunt que gerimus
in nr̄is laribus bella. Romani orbis domitoribus nulla ſuſcepta calamitas durior ꝙ in italia fuit.
Nec illi Hanibal felicius ꝙ in affrica vicerunt. Credite nobis ꝓceres credite nobis. Non eſt cur
diſſimuletis: nō eſt amplius differatis arma ſumere. Si agros veſtros: ſi focos: ſi liberos: ſi vxores
ſi libertatem: ſi fidem ipam in qua baptizati ⁊ renati eſtis retinere cupitis: bellum nobis credi-
re: bellum gratis oportet. Neꝗ eos bellum iniuſte ſuademus: qui eius locum tenemus de quo ſcri
ptū eſt iuſticiā ⁊ iudiciū ꝑparatio ſedis tue. Nec plura de primo ⁊ pncipali membro. Audiſtis viri
pſtantiſſimi ac nobiliſſimi quas ob cauſas in thurcos pugnare oporteat. Nam ⁊ ſuſcepte iniurie
id expoſcunt ⁊ in futurum xp̄ianorꝫ indemnitati cōſulendū eſt. Nunc quod erat ſm noſtri ordinis
mēbrū. i. an poſſitis hoc bellū gerere ⁊ an victoria ſperāda ſit animaduertite. Cum xp̄ianis nobis
ſermo eſt: q̇ diuitē italiā: nobilē galliā: fortē hiſpaniā: bellicoſam ac populoſam germaniā incolūt:
his arma: his equi: his homines: his pecunie abunde ſuppetunt. His vires lōge maiores ꝙ thur
cis adſunt. Audiuim⁹ tn̄ nōnullos eē q̇ ſupra modū extollūt: nec thurcos ſupabiles putāt tot ꝑliorꝫ
victores. Nos magnas eſſe thurcorꝫ opes fatemur: ſ; multo minores ꝙ fama ferat: neꝗ nr̄is quo
uis modo comparando. Illi eñ etſi omnes conatus adhibeant ſupra tamen ducenta milia homi
num non educent. Sed quos hoīes imbelles atꝗ inarmes ex aſianis ⁊ grecis mixtos noſtris
quanti faciat. Aſianos. Remus ille virgilianus cuius illa ſunt verba. O vere phrigie neꝗ enim
phriges ite per alta dindima vbi aſſuetis biforem dat tibia cantum. Timpana nos buxaꝗ iuuant
berecintea matris ide. Sinite arma viris ⁊ cedite ferro. Greci quoꝗ illuſtres quondam anime
haud quāꝙ vigorem antiquū retinent. Degenerauerunt ferme omnes qui thurcis parent neꝗ in
armis neꝗ in litteris priſtinū referunt ſpiritum. Ceciderunt oīa cum imperio. Nō ſtant ſimul for
tia pectora ⁊ ſeruitus qui fortes viri in caſtris thurcorꝫ militant ex xp̄ianis ſunt ad ſummam qua
draginta milia: nigre atꝗ infelices anime que vbi vos armatos viderint furijs agitate ſuorꝫ ſce-
lerum ⁊ vltorem deum ante ora cernantes ferrū ſtringere non audebūt. Reliqua turba in prelio
nulli eſt vſui: niſi cede ſua ſagittet hoſtes. Percurrite geſta maiorꝫ. Aſiana bella mulebria putaue
runt. Alexander magni Alexandri ꝓpinquus cum bellum gereret in italia. Frater meus inquit i
Aſia cū feminis pugnat. Mihi aūt cū viris certamen eſt. Iulius ceſar cū deporicas gētibus triū-
pharet que Aſiam incolunt: in curru ſuo hec verba iuſſit ſcribi. Ueni vidi: vici: ac ſi ſolo aſpectu ſpe
randos diceret aſianos. Gotfredus ⁊ alij qui ſecum in Aſia militarunt parua ſepe manu innume-
rabiles hoſtium copias deleuerunt ac ipſos thurcos tanꝙ pecudes mactauerūt. Sed arbitram-
ni fortaſſe meliores hodie thurcos eſſe: victa grecia ꝙ olim fuerint. At quales ſint pugna thauri
menſis oſtendit anno ab hinc tertio geſta. Thaurinū vocauere priſci oppidum ad confluentes ſa-
num et danubium ſitum. Hoc euo noſtro alij albam alij beldradum vocant ꝓpter ſitum: non ma-
gnimomenti caſtellum: id cunctis viribus ſuis thurci expugnare adniti ſunt. Pugnatum eſt inter
diu noctuꝗ ſumma contentione. Erant xp̄iani milites qui oppidū tuebant pauci cruceſignati: nō
nobiles aut diuites: nō bellis aſſueti: nō armis tecti: ſed rudes incōpoſiti agreſtes. Et hi tn̄ thur-
cos vicere: nō tam ferrū ꝙ fidem hoſtibus opponentes. Ab his tumidus ille thurcorꝫ imperator
inſuperabilis antea creditus ⁊ terror gentium appellatus in acie victus: ab obſidione deiectus:
caſtris exitus turpem arripere fugam cōpulſus eſt. Quid Iohannes de hunati victorias refe-
ramus. Quid Georgij albani triūphos cōmemorem⁹: cuius conſpectum nūꝙ ferre thurcorꝫ acies
potuere: vnus nobis exēplo ſat eſt. Iohannes vuitinlius qui cū trecentis militibus in epirū pro

fectus ſuppetias nepoti ferens ſupra decem milia hoſtium fudit:ſtrauit:deleuit. Hi ſunt hoſtes
veſtri o xp̄iani. Cum his nobis hominibus pugnandum eſt:qui neqꝫ ferire neqꝫ feriri niſi in ter-
ga nouerunt. Quanq̄ ⁊ ſi fortiſſimi eſſent ⁊ bellaciſſimi. In deo tamen ſperandū erat qui cauſe
ſue nequaq̄ deeſſet. An modo ſcriptum eſt:in deo faciemus virtutem: ⁊ ipſe ad nihilum deducet
inimicos noſtros. Orabat moyſes in monte ⁊ populos vincebat in acie. Sol retinuit curſum ſuū
ne victoris Joſue retineret curſum. Madianitarum pleniſſima ⁊ munitiſſima caſtra cum trecē-
tis viris diſſipauit Gedeon. Ammonitarum numeroſum exercitum cum paucis militibus ſupe-
rauit iepte. Superbiſſimos philiſteos ſolus humiliauit Samſon. Nec in manu femine cū deus
voluit victoria defuit. Potentes in armis cananeos exterminauit delbora:ſiſarā interfecit ihael
Et holofernem obtruncauit iudit. Multa ſunt huiuſcemodi in veteri lege. Nec noua magnificis
caret exemplis. Conſtantino magno pugnan timenti: ſignum crucis in celo monſtratū eſt: ⁊ vox
diuinitus audita que diceret. In hoc ꝯſtantine vince. De Theodoſio piiſſimo imperatore illi ſunt
verſus. O nimium dilecte deo cui militat ether. Et coniurati veniunt ad claſſica venti. In britan-
nia que nunc anglia nuncupatur vt autor eſt beda barbarorum ingentes copias pauci admodum
xp̄iani ⁊ inermes alta voce canentes alleluya deleuerunt.. Non eſt abbreuiata manus dn̄i: q̄uis
elongata eſt a nobis miſericordia ſua propter peccata noſtra:ſed ꝓpiciabilis eſt dominus deus
noſter ⁊ multus ad ignoſcendum:ſi redieremus ad eū: ⁊ ipſe ad nos redibit. Facile per obedien-
tiam placabimus quē per contumaciam irritauimus:qui vt primum nos viderit humiliatos cor-
de:mox odium in nos conceptum vertet in hoſtes ⁊ nobis victoriam mittet. Hanc deam eſſe ve-
teres putauere:quā iupiter mitteret. Illam vero tanq̄ regi deorum obtēperantē ad eos ire q̄s
iuſſerit: ⁊ in coꝝ parte conſideret. At hoc verum ⁊ ſicut ait Auguſtinus. Nō de illo Joue quē deo-
rum regē ꝓ ſua opinione finxerūt:ſed de illo vero rege ſeculoꝝ ꝙ mittat nō victoriā que nulla eſt
ſubſtantia:ſed angelū ſuū: ⁊ faciat vincere quē voluerit: ſicut in caſtris aſſyrioꝝ accidit Ezechiā
regem obſidentibus:in quibus angelus domini centum ⁊ octuagita quinqꝫ milia hominum vna
nocte interfecit. Hec victoria id eſt hic angelus: omnibus proculdubio de celo mittitur:qui pro
cauſa dei recto ⁊ magnanimo pugnant. Uerum cū in eo hoſte nobis pugnandum eſt qui deo no-
ſtro prorſus aduerſatur:libet hoc loco pauca de ſaracenorum lege referre quam thurci ſequunt
vt confidentius pugnam ineatis:quo fediores ac magis impios cognoueritis. Sceleratiſſima ē
machometea lex que nō ſolū xp̄i diuinitatem reſpuit:ſed innumerabilibus aliis ſcatet erroribꝰ.
Namqꝫ vt ꝑtereā deliramēta ⁊ ineptias illas:quibus angelos corporeos de flamma ignis crea-
tos intertinos affirmat: ⁊ origeni conſentiens demones aliq̄n ſaluandos trahit: ⁊ celū de fumo
factū ⁊ lunā eque ſplenduiſſe cū ſole:ſed volitantis angeli gabrielis ala tactā fulgorem amiſiſſe
Quis illud tolerare queat ꝙ mundum cum democrito ſentiens fortune:caſuiqꝫ ſubmittit ⁊ diui-
nam prouidentiam aufert. Quid hoc ſacroſanctam trinitatem reſpuit ⁊ impoſſibile ait deū ha-
bere filium. Et q̄uis xp̄m ex virgine natum conſentit:iuſtum ⁊ ſanctum hominū qui cunctas cura-
uerit egritudines:deum tamen eſſe cum arrio negat:nec pro nobis obiiſſe cenſet: ſed ſublatum
a deo in fine ſeculi moriturum: ⁊ tamē deniqꝫ ſurrecturum. Judeos aūt alium ſibi ſimilem crucifi-
xiſſe delirant:nec ſancti ſpiritus dignitati glorieqꝫ cōſentit quem creaturā cum neſtorio macedo-
nioqꝫ mentit. Et omne fidei meritū auferens. In ſua quēqꝫ ſecta ſaluari hominem ꝓhibet. Alio-
quin recte viuentē niſi a ſua lege abierit. Et q̄ nō cōſtant inter ſe mendacia. Alio loco neminem
ſaluari aſſerit extra legē a ſe traditā:in qua beato Paulo cōtradicēs. Circūciſionem ſeruari ꝑci-
pit. Et vini tn̄ ꝯſuetudinē ꝓhibens:ceteras voluptates indulget:ſtupra ⁊ adulteria cū captiuis
⁊ emptis mulieribꝰ admittit. Uxores plurimas ⁊ cū his diuortia paſſim ꝯcedit: nec ꝯcubitus na-
ture aduerſos inhibet. Poſtremo homo ⁊ beſtialis future vite beatitudinē ſola carnis voluptate
metit. En ſapientē hoīem qui ſe dei ꝓphetam audet nominare temerator antique legis:corru-
ptor noue: ꝯſtitutor animarū:verus ꝓcurator orci. Et primus ſathane ſatelles:cuius auditores
inferni mācipia ſunt:quales thurcos eſſe nō dubitamus:aduerſus quos armis ꝯtendere ſacrifi-
cium deo fuerit ⁊ acceptiſſimū ſpectaculū. Ceterum q̄ diuinitatem xp̄i vt diximus impia ſarace-
norum ⁊ thurcoꝝ ſecta prorſus excludit:nō ab re fuerit hoc in loco maieſtatē eius ⁊ glīam in me-
dium afferre cūctiſqꝫ palā facere xp̄m quē colimus ⁊ cuius cauſa bellū ſuademus verū deū eſſe ſi-
biqꝫ thura deberi ⁊ diuinos honores. Aggrediamur igit hunc articulū. Semp eni conandū eſt vt
veritas magis atqꝫ magis eluceſcat. Agemus aūt pingui minerua nō more ꝑhorum quos nix il-
luminatiſſime poſſunt intelligere mentes:vt quiſquis cū ꝓximo ſuo loquitur:ita ⁊ nos hodie vo-
biſcū loquemur. Cupimus eni etiā a piſcatoribꝰ intelligi ſi qui fidē a piſcatoribꝰ accepimus. In ꝑ-
mis aūt illud aſſumimus ꝙ omnes ferme concedunt deum ſcilicꝫ vnum eſſe a quo omnia condita
ſunt ⁊ gubernantur vniuerſa. Docent eni viri ſapientes mundi machinas: ⁊ tantum rerum ordinē
q̄tum in mundo cernimus ſtare nō poſſe:niſi ⁊ vnus eſſet rector oībus imperans. Recipimꝰ igi-
tur cōfeſſa maioꝝ qui mūdialis machine rectorē ⁊ quidē vnū eſſe fatentur; cumqꝫ deum vocant

quo nihil maius nihil melius:aut inueniri aut excogitari queat:hunc nos chriſtum eſſe luce clarius oſtendem⁹:ad qđ efficiendum tutiſſima ⁊ apertiſſima via et miraculoſis eius operibus patet Nam ⁊ ipſe interrogatus a iudeis an chriſtus eēt.Loquor vobis inquit ⁊ non creditis mihi:opera que ego facio in nomine patris mei ipſa teſtimonium perhibent de me.Faceſſant igitur dyaleticorum ſilogiſmi ⁊ oratorum inductones:ipſa nobis chriſti diuinitatem oſtendant:religioniſqꝫ noſtre fidem confirment facta non verba.Ponatur igitur ante oculos noſtre mentis homo:qui vocatur ad nuptias aquam in vinum conuertat:quocunqꝫ iter faciat egrotos ſolo verbo ſanitati reſtituat.Mutorum linguas in eloquium ſoluat.Claudis gradiendi facultatem tribuit.Cecis lumen:ſurdis auditum prebeat:paraliticorum membra conſolidet.Reſperſos elephantie maculis repurget:ac non ſolum vires imbecillis adijciat:ſed ipſos quoqꝫ mortuos in ſepulchro quatriduanos tanquam ſomno ſolutos ad vitam reuocat.Secreta ⁊ cogitationes hominum intelligat futura prenunciet:demonia eijciat:ſuper aquis ſiccis pedibus ambulet:ventis imperet atqꝫ mari.Poſtremo volens iuxta ſermonem ſuum prius habitum:captus a iudeis.Crucifigatur:interficiatur:ſepeliatur:⁊ tertia die reſurgens:tractandum:palpandumqꝫ corpus ſuum diſcipulis offerat:edat ⁊ bibat cum eis.Et tandem poſt quadraginta dies videntibus illis in celum aſcendat Quid hic poſt tot ſigna dicemus.An non interrogatus a diſcipulis Johannis.Tu es qui venturus es:an alium expectamus.Interrogatores ipſos ad miracula remiſit.Certiſſima quippe diuinitatis argumētatio eſt miraculorum oſtenſio.Quia ſi nōnulli philoſophorum naturam ipſam deam eſſe putauerunt.Cur non magis deus ille credendus eſt qui nature dominium ſe habuiſſe miraculis patefacit.Dicat fortaſſe aliquis Moyſen Helyam Elizeum:ceteroſqꝫ ꝓphetas ipſius chriſti diſcipulos:ſigna ⁊ portenta feciſſe ac nature curſum retinuiſſe.Non tamen fuiſſe deos Verum eſt id quidem:ſed neqꝫ illi deos ſeſe dixerunt.Mentiri enim ⁊ miracula facere ſupra naturam que chriſtus fecit nulli eſt datum:ſicut Johannem teſtatur cecus domino liberatus.Scimus inquiens quia peccatores hoc eſt mendaces deus nō audit.Et Nicodemus rabbi.Scimus inquit quia a deo veniſti.Nemo enim poteſt hec ſigna facere que tu facis:niſi eſſet cum eo deus Ad hec que retulimus ⁊ alia quamplurima de chriſto miracula ſacroſancta quattuor euangelia tradunt.Quattuor vberrimi teſtes affirmant.Accedunt epiſtole doctoris gentium Pauli et actus apoſtolorum.Ex quibus palam fit ea ſigna chriſtum feciſſe per que nature dominus oſtenderetur.Fuit igitur cum deus et ipſe verax.Neqꝫ enim mendacibus deus coniungitur.Si verax chriſtus igitur et deus:qui de ſeipſo dicit in euangelio.Ego ſum via veritas ⁊ vita.Et qui videt me videt ⁊ patrem.Et rurſus.Ego ⁊ pater vnum ſumus.Et alio loco.Pater clarifica me ea claritate quam habui apud te priuſquam mundus fieret.Quibus verbis ſe deum eſſe manifeſtiſſime teſtatus eſt.Quia ſi qui euangelio non credit:non videmus cur Moyſi credat et alijs antique legis ſcriptoribus.Credunt Greci Herodoto.Tucididi:Pollibeo:Xenophonti:Dyodoro.Credunt Romani Liuio:Saluſtio:Throgo:Cornelio:Suetonio.Credunt ⁊ alijs ſuis hyſtoricis Cur nos non credimus noſtris.Quanꝙ illi minime cum noſtris comparandi ſint.Illi enim nullius auctoritate recepti ſunt ſanctum euangelium multa patrum conſilia prius approbauerunt:quam legendum eccleſijs traderetur.Ad cuius robur etiam omnes martyres accedunt:qui pro teſtamento domini ſua corpora tradiderunt ⁊ lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni.Inter quos etiam virguncule magno miraculo non expauere ſupplicia.Accedunt ⁊ ſanctiſſimi doctores:qui cum eſſent perſpicaciſſimi nequaquam euangelio crediſſent:niſi veram eius hyſtoriam cognouiſſent.Sicut apud grecos Dionyſius ariopagita.Johannes criſoſtomus.Gregorius nazenzenus:Cirillus:Athanaſius:Mangnus Baſilius:⁊ omnes alij quamplures.Apud latinos quattuor doctores fama illuſtres.Gregorius:Ambroſius:Hieronymus:Auguſtinus:et vltra illos Cyprianus carthaginenſis.Iſidorus hyſpalenſis.Hylarius pictauienſis.Euſebius vercellenſis.et proximi euo noſtro.Thomas aquinas:⁊ Albertus magnus natione ſueuus:⁊ omnes alij pene innumerabiles qui fide chriſti diuinitate non more philoſophorum qui ſibiipſis aduerſantur.Sed omnes vno ore loquuntur:vt ſine deo putanda non ſit tanta vnitas atqꝫ concordia.Cōfert ⁊ multum romanoꝝ auctoritas qui cū eſſent ſapientiſſimi atqꝫ potentiſſimi quondam domini ⁊ orbis poſſeſſores collum euāgelio nunꝙ ſubmiſiſſent:niſi aut rōnibus victi:aut miraculis tracti.Quis ꝓpterea viros fortes eoſdēqꝫ prudentes hyſpanos:gallos:ac germanos euangelium ſuſcepiſſe crediderit.niſi magnis rōnibus perſuaſos.Sane cum lex gentium mollis eſſet xpianorum durior nemo hanc ſubire voluiſſet:niſi auctorem eius deum eſſe didiciſſet.Sed illud omnem ambiguitatem excludit:omnem tribulationem auertit:omnem credendi moram expellit quod multis ſeculi priuſꝙ chriſtus carnem indueret:natiuitas eius ex virgine ſanctimonia vite:miraculorum patratio:legis editio:captiuitas tormentum:perpeſſio:crucifixio:mors:reſurrectio:et in celum aſcenſio:et reliqua que de ipſo legimus:ita in prophetis ſcripta reperiebātur:ſicut poſtea geſta ſunt.Legite Yſayam.Hieremiam.Danielem.Ezechielem.Dauid.Salomonem:⁊ alios ꝓphetas

quecunq; de xp̄o iamfacta cōmemeморant:euāgeliſte eadē diuino afflati ſpiritu. Prophete futu
ra predixerunt deum ⁊ hominem in chriſto recognoſcentes. Nec ſibillarum contēnenda eſt aucto
ritas:que longo tempore ante natiuitatem dominicam vaticinate: vt firmianus ⁊ auguſtinus aſ
firmant:plura de chriſti deitate cecinerunt. His cōiungitur honeſtiſſima lex chriſti omni ex parte
venerabilis ac modeſta. Nam quid aliud epiſcopus docet ꝙ celeſtem agere mortales in terris vi
tam. Jubet enim nos deū colere:feſtos dies ſanctificaret: proximos quaſi noſipſos diligere:pau
perum miſereri:viduas ⁊ pupillos atq; omnes imbecilles protegere. Infirmos ⁊ in carcere clau
ſos viſitare:mortuos ſepelire:caſtis nedum manibus:ſed etiā oculis eſſe adulteria:ſtupra fornica
tiones:iurgia:lites:ebrietates fugere. Primos in cenis accubitus ⁊ omnes mūdi pompas: om̄es
blandicias deuitare. Reges ac parentes honorare:magiſtratibus ac ſacerdotibus obedire. Po
ſtremo theſauros veros ipſamq; felicitatem non in terra:ſed in celo querere. Hec lex xp̄i eſt:hoc
preceptum:hoc teſtamentum eius. Cōiungite nunc omnia ſimul.chriſtus ex virgine natus caſtiſſi
mam vitam ducit:ſigna ⁊ miracula facit:nature imperat:legem perfectiſſimam edit:que orbis cō
ſenſu recipitur deum ſe dicit ⁊ hominem:prophete martyres ⁊ doctores ſibi aſtipulantur. Quid
hec inferunt ſimul iuncta niſi verum eſſe teſtimonium chriſti de ſeipſo:⁊ ipſum verum atq; indubi
tatum eſſe deum. Machometem arabicum:falſum:mendacem:perditum:ac omnino reſpuendū
qui hec negauit. Uerus igitur chriſtus:deus verus:verus deus ⁊ homo chriſtus ieſus:qui cum pa
tre ⁊ ſpirituſancto in perſonarū trinitate colendus:miſertus humani generis primi parentis cul
pa vt iam primi damnati:vt nos redimeret:ex arce celeſti ⁊ altiſſimo dei throno ſplendo: eterne
glorie:figura ſubſtantie dei:moderator orbis:iudex futuri ſeculi ad nos deſcendit. Neq; rapinam
arbitratus eſt ſe eſſe equalem deo:ſed formam ſerui accipiens: exinaniuit ſeipſum factus obedi
ens vſq; ad mortem:mortem autem crucis. Neq; iſta ſine ſupplicijs atq; tormentis:ſed dorſum
ſuum vt inquit yſaias poſuit ad flagella. Maxillas ſuas ad palmas. Genas ſuas a feditate ſputo
rum non auertit. Speciosus forma pre filijs hominum: ſpeciem atq; decorem amiſit:ductus eſt
tanꝙ ouis ad vindictam et inter latrones deputatus eſt. Diuiſerunt ſibi veſtimenta eius ⁊ ſuper
veſtem ſuam miſerunt ſortem. In ſiti ſua potatus eſt aceto:⁊ ſpineam coronam poſuerunt ſuper
caput eius. Non fuit dolor ſicut dolor ſuus:a planta pedis vſq; ad verticem non erat in eo ſanitas
nec tamen eiulatus emiſit ſicut agnus coram tondente ſiluit. O homo: o chriſtiane: o qui fidelis
videri vis. Et cur iſta chriſtum tuliſſe exiſtimas. Juſtus erat ⁊ dolus inuentus non eſt in ore eius.
Cur tot ſupplicijs ſubijcitur innocens. Pro te doluit homo. Peccata tua ipſe portauit homo:et tu
ſuo liuore ſenatus es homo. Bonus paſtor animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis: ⁊ mortem tuam
morte ſua redemit. Et quas tu illi gratias reddis. Quid facis:quid cogitas vt gratus inueniaris.
Thurci nomen ſuum blaſphemant:altaria ſua diruunt: legem ſuam: hereditatem ſuam perdere
conantur:et tu domi iaces in ocio. O reges:o duces:o viri potentes ſurgite iam tandem et chriſti
dei veſtri religionem ac honorem defendite:quando nec opes nec vires vobis ꝙ thurcis minores
ſunt: ⁊ certiſſimi eſtis pugnaturis vobis pro lege domini diuinū auxiliū implorantes minime de
futurum. Nec plura de ſecundo ⁊ principali articulo. Tertium ⁊ vltimū modo ſi placet ꝙ breuiſſi
me abſoluamus:hoc eſt que premia conſecuturi ſint aduerſus hoſtes fidei pugnaturi. Audite ad
hibite aures fortiſſimi milites:magna ſunt ⁊ ineſtimabilia bona:que huius honeſtiſſimū belli vi
ctores adipiſcemini. In primis quecūq; in hoc bello acquiretis:arma:equos:veſtes:argentum: au
rum:ſeruos:ancillas:agros:vrbes:ꝓuincias:regna:iuſte ⁊ licite pro veſtra diſtributione poſſidebi
tis ⁊ vltra hoc clariſſimū nomen ⁊ famā eternam cum viris illuſtribus conſequimini. Sunt hec q̄
dem more gentiū expetenda. Nec maiora queſiuere romani greci barbari belligerentes. At vo
bis o proceres premia longe maiora promittūtur. Nam regni celeſtis poſſeſſio ⁊ xp̄i hereditas
vobis offertur:⁊ hec quidem non ſolum vincentibus verūetiam fortiter occūbentibus. Nam quid
predeceſſores noſtros vrbanos:eugenios:innocentios:alexandros atq; alios feciſſe conſtat:xp̄ia
nos omnes cruce ſignabimus in hanc expeditionem ituros ⁊ pugnaturis ꝓ lege dn̄i pleniſſimam
omniū peccatorū ſuorum veniam largiemur:⁊ apoſtolicis clauibus paradiſi portas aperiem⁹. Qui
bus inquit orator qui patriam iuuerint:auxerint:defenderint:certum eſt eſſe in celo diffinitum lo
cum in quo beati euo ſempiterno fruantur. Uerius ⁊ certius hoc illis ꝓmittitur q̄ religionē xp̄ia
nam et orthodoxam fidem tuebūtur:⁊ aduerſus impios thurcos inuictis animis bellum gerent.
Feſtinem⁹ igitur ad bellū in quo morientes veram inueniemus vitam. Non hec quā viuimus vita
eſt:ſed potius mors que fugit velut vmbra,⁊ nūꝙ in eodem ſtatu permanet. Sicut lilia ⁊ flores de
ficimus. Leuiſſima res eſt que hominem extinguit. Beſtiole minime nobis inſidiantur:⁊ paruule
ſerpentis morſu ⁊ aranee non nunꝙ ictu perimus. Anacreon poeta acino vue paſſe ⁊ Fabius ſe
nator in hauſtu iactis vno pilo ſtrangulatus eſt. Nihil fragilius humana vita que tum incerta tū
breuiſſima euū noſtrum vt quālongiſſimū ſit teſte dauid in ipſis ſeptuaginta vel octuaginta finit
annis. Quid amplius labor ⁊ dolor. Adeſto neſtores viuas annos ⁊ Matuſalem impleas etatem

Quid tibi poſtquã curſus peractus eſt. Breue eſt quicquid finitur ⁊ ſtulticia eſt in his ſpem pone/
re que pretereunt. O homo moriẽdum eſt quiſquis es: ⁊ hec relinquẽda que ſunt in terris clariſſi/
ma. Nemo natus non moritur. A morte mortales appellamur. Nemo noſtrum nouit an hora an vi
cturus ſit: ⁊ tamen hec terrena diligimus que mox relicturi ſumus: quin potius tranſitoria pro
perpetuis commutamus: et hoc thurcenſe bellum aggredimur per quod poſſumus immortales
fieri: et ad illam ciuitatem hieruſalem peruenire: quã ſummus rerum opifex mira pulchritudine
et artificio inenarrabili molitus eſt. In qua deum ipſum facie ad faciem videbimus ⁊ ipſius boni/
tate fruemur in qua ſanctos intuebimur angelos ⁊ omnium ſpirituũ beatorum ordines quaſi con
ciues et contubernales habebimus: in qua nihil nos latebit eorum que vbiqꝫ ſunt. Liberatꝰ eniꝫ
hac terrena compage animus: omnium rerum ſcientiam non vt ſenſit Plato recuperabit: ſed vt
Ariſtoteli ⁊ noſtris placet doctoribus conſequetur. Illic nihil timebimus: nec plane neqꝫ comete
nobis formidabiles erunt: quos perhorreſcunt reges: ſedebimus (vt propheta teſtatur) in pul/
chritudine pacis: in tabernaculi fiducie. In requie opulenta. Inueniemus ſabbatum ſine veſpe/
ro id eſt requiem ſine fine. Renouabitur vt aquila iuuẽtus noſtra: que nullo ſenio: nulla temporis
longitudine corrumpetur. Saciabimur apparente gloria ſaluatoris noſtri quem ſine fine videbi/
mus: ſine fine amabimus: ſine fatigatione laudabimus. O igitur nobile bellum. O felix premium.
O expectabilem pugnam et qua ſiue vincimus ſiue vincimur ſemper leges euadimus: et cuꝫ deo
noſtro triumphantes lucidas paradiſi ſedes querimus: pro quibus conſequendis. Stephanus ꝓ
thomartyr lapidibus ceſus eſt. Petrus ⁊ andreas in cruce ſuſpenſus: Paulus ſecuri percuſſus:
Bartholomeus viuens cute nudatus: Sebaſtianus ſagittis confoſſus: Laurentius flammis exu/
ſtus: ſed non hec ex vobis viri fortes ſupplicia requiruntur: minori precio celum promittitur: pu/
gnate tantum fortibus animis pro lege domini: ⁊ omnia conſequimini: de quibus ſcribit Paulus:
quia nec oculus vidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit que promiſit dominus diligen
tibus ſe. O ſtulti et tardi ad credendum in his que ſacre promittunt littere: digito dei reuelate
atqꝫ conſcripte. O ſi adeſſent non Gofredus: Balduinus: Euſtachius: Hugo magnus: Boemun/
dus tancredus et alij viri fortes: qui quondam hieroſolymam per medias thurcorum acies pene
trantes armis recuperauerunt: non ſinerent profecto tot nos verba facere: ſed aſſurgentes vt
olim coram Urbano ſecundo predeceſſore noſtro: deus vult alacri voce clamarent: vos taciti fi/
nem orationis expectatis: nec hortamentis noſtris moueri videmini: ⁊ fortaſſe ſunt inter vos qui
aiunt. Multa hic pontifex loquitur vt nos mittat in aciam ⁊ corpora noſtra hoſtibus obijciat gla
dijs: ſacerdotum hic mox eſt: alligant alijs onera grauiſſima que ipſi digito nollũt attingere. No
lite ita putare filij: nemo patrum veſtrorum memoria in hac ſede ſedit qui pro fide chriſti maiora
fecerit q̃ nos iuuantibus vobis: et domino fauente facturi ſumus. venimus huc vt videtis non pa
rum debiles: neqꝫ ſine periculo noſtri corporis: neqꝫ ſine damno terrarum eccleſie: plus defenſio/
nem fidei q̃ patrimonium beati Petri fecimus et q̃ valitudinem ⁊ quietem noſtram. Accreue/
runt expenſe mirũimmodum: redditus autem apprime diminuti ſunt: neqꝫ iſti gloriabundi refe
rimus: tedet puteqꝫ nos plura facere non potuiſſe. O ſi que fuerant iuuenili in corpore vires: he
nunc adeſſent: non iretis ſine nobis ad bellum: neqꝫ periculum ſine nobis ſubiretis: ipſi ante ſigna
procederemus: ipſi crucem domini portaremus: ipſi vexillum chriſti perfidis hoſtibus obijcere/
mus beatoſqꝫ noſipſos arbitraremur: quibus datum eſſet pro ieſu mori. Et nunc ſi cenſetis nõ re
cuſabimus egrotum corpus feſſamqꝫ animam in hanc felicem expeditionem chriſto deuouere.
Per caſtra: per acies: per medios hoſtes ſi ſuaderis lectica vehi generoſum putabimus: nec ma/
gnifica verba ignauo proſequemur animo: conſulite quid magis chriſtiane rei conducat: nihil ad/
uerſabimur de corpore noſtro: de perſona: de pecunia noſtra. Ueſtrum iudiciuꝫ amplectimur. Me
timini vires apoſtolicas: eſtimate quid temporalia: quid ſpiritualia ſimul conferant. Et quod no/
bis videtur humeriſ noſtris onus imponite: nihil recuſabimus: duos habet eccleſia theſauros: ſpi/
ritualem alterum: materialem alterum: vtrũqꝫ liberaliter erogabimus: ⁊ illum qui nunq̃ exhau/
riri ⁊ hunc qui nunq̃ impleri poteſt. Impreſentiarum tamen nihil aliud ex vobis petimus niſi vt
bellum contra thurcos gerendum decernatis: de pecunijs conquerendis: de ducibus eligendis:
de claſſibus inſtruendis: de ſede belli: de tempore expeditionis: poſtea differemus. Neqꝫ diffici/
lis conſultatio erit: quãdo nec arma nec equi nec naues nec pecunie nec fortiſſimi milites nec pe/
ritiſſimi duces chriſtianis deſunt. Adſit tantum cõmunis voluntas huius honeſtiſſimi belli gerẽ
di. Quam vt mẽtibus veſtris inferat ille rogamus: qui cum patre ⁊ ſpirituſancto ſine fine regnat
ieſus chriſtus. Amen.

¶ Bulla de profectione in thurcos. Et de prerogatiuis eiuſdem paſſagij. Epiſtola. ccccxi.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruoꝛum dei. Uniuerſi ⁊ ſingulis chriſtifidelibus. Sa
lutem ⁊ apoſtolicam benedictionem. Ezechielis prophete magni ſententia
eſt. Uenientem gladiū niſi annūciauerit ſpeculatoꝛ aiarum que perierint ſan
guinem de manu eius requirendum foꝛe. Quod veriti ſancte memoꝛie prede
ceſſoꝛes noſtri Nicolaus. v. Calixtus. iij. ab eo tp̄e quo thurcoꝛum effrenata
rabies cōſtantinopolim expugnauit: venturū ad interioꝛa xp̄ianitatis hoſtilē
gladium clamare nō ceſſauerunt: cōmouere xp̄ianos pꝛincipes ac pp̄los ꝙ̄
to in periculo eſſent noſtra religio niſi occurreret hoſtibus pꝛiuſꝙ̄ amplius
inualeſcerent: ſuaſere vt arma ſumerēt: defenſionē catholice fidei ſubirent: furentibus beſtijs ob
uiam irent: nec ſinerent immanē dꝛaconē machometē fideles deuoꝛare aias. Uidebant ferocem
illi⁹ animū occupata ꝯſtātinopoli minime q̄eturū: cuius inexplebilis eſſet dn̄andi cupiditas. Nec
dubiū quin oꝛientali ſubacto impio ad occidētale aſpiraret. Annunciata eſt in tp̄e futuro calami
tas: ſed nō fuit credita. Non fuerūt audite ſanctoꝝ paſtoꝛum voces: vtiles admonitiōes: ſurda p̄
tranſiuit aure xp̄ianus populus. Hungari tantum ſub Calixto vigilantes arma ſumpſerunt: qui
de tuendo regno ſoliciti dum ſuos fines obſeruāt cuſtodiūt noſtros. Ex ipſis hungaris ac theuto
nibus ⁊ alijs vicinis nō pauci ꝙ̄uis magna expte pauperes: ⁊ ſcd̄m ſeculū ignobiles inclıti ꝺo in
conſpectu dei crucem domini aſſumpſerunt: ⁊ magno in hoſtes ſpiritu perrexerunt: quoꝛum po
tiſſime auſibus apud albam grecam quam noſtri belgradum vocant. Thurchoꝛum ingentes co
pie profligate fuerunt: ⁊ machometes ille terribilis ac feroꝛ turpē arripuit fugam. Nationes a
lie tanꝙ̄ nihil ad eos thurcoꝛum facta pertinerent: in ſuis ſedibus quiete manſerūt. Nos deinde
(ſicut domino placuit) ꝙ̄uis indigni tanto muneri Calixto ſucceſſimus qui moꝛ in apoſtolatus
initio mantuanum conuentū indiximus: in quo de communi vtilitate: de communibus chriſtiano
rum conſilijs ageremus. Uenit in mentem quod per Iſayaꝫ ſcribitur. Super montem excelſum
aſcende tu qui euangelizas ſyon: exalta in foꝛtitudine vocem tuam qui euangelizas hieruſalem
exalta noli timere. Dictū id nobis putauimus: ſatiſfecimus (vt arbitramur) pꝛecepto. Affuimus
in tempoꝛe pꝛefinito non ſine ſumptu ⁊ laboꝛe graui. Oſtendimus fidelibus xp̄ianis vulnera ſua
⁊ que paſſi fuerant: ⁊ que paſſuri videbantur: niſi ſeipſos aduerſus thurcos defenderent. Clama
uimus: quaſi tuba exaltauimus vocē noſtrā. Audiuit omnis eccleſia: ſꝫ nō exaudiuit verba noſtra.
Non fuit plus ponderis noſtris ꝙ̄ p̄deceſſoꝛis vocib⁹. Fruſtra cōmoꝛati ſumus. Incaſſum abire
laboꝛes. Interea quātum creuerint thurcoꝛum vires difficile dictu eſt: auditu mi ſerum. Amari
pontico vſꝙ ad amnem ſauum: et ab egeo pelago vſꝙ ad danubium nobiliſſimas interiacentes
pꝛouincias ſue poſſeſſionis fecere. Traſiuerunt ⁊ ipſum danubium. Ualachieꝙ magnam partem
occupauerunt. Penetrauerunt ⁊ ſauum atꝙ agros hungarie longe lateꝙ vaſtauerunt. Hoc an
no boſnam inuaſerunt: vniuerſumꝙ regnum ſibi ſubiecerunt ⁊ inſulam leſbon. Quanta vero cru
delitate in ſubactis vꝛbibus ac pꝛincipibus vſi ſunt: hoꝛret animus dicere. In conſtantinopoli gre
coꝛum imperatoꝛ obtruncatus eſt: ⁊ caput eius haſta ſuffixum per caſtra delatum. Faſtianis pꝛin
cipibus eruti ſunt oculi. In leſbon multitudo puberū palo tranſfixa: in boſna regem qui ſalutem
pactus ſeſe dederat cum patruo ſuo machometes ipſe humano ſanguine inſatiabilis ſua manu
(vt fertur) iugulauit. Quis nobiles viros: quis ſacerdotes cōmemoꝛauerit ad cedem raptos ſe
nes ac iuuenes in plateis immaniſſime trucidatos: vbiꝙ cruoꝛ ceſoꝛū viſus vbiꝙ moꝛientiū ge
mitus auditus: nulla reuerentia matronaꝝ: nulla virginū. Fedum relatu eſt ꝙ̄tum hoc genus ho
minum in libidinē ſit immerſum: cui omnes abhominationes gentiū pſeudo ꝓpheta quem vene
rantur indulſit. Quid de ſacroſanctis eccleſijs dicemus. Templum illud ſancte ſophie iuſtiniani
opus toto oꝛbe memoꝛabile. Machometis ſpurcitijs reſeruatū eſt. Reliqua ſacraria aut diruta
ſunt aut polluta. Altaria diſiecta atꝙ pꝛotrita: imagines ſanctoꝛum delete: aut luto fedate: Nul
la ſaluatoꝛis xp̄i: aut glorioſiſſime matris eius ſtatua ſine ſingulari ꝓbꝛo dimiſſa. Simulacrū
crucifixi per deriſionem in caſtra delatum. Saxis ⁊ luto petitum: et tandem in ſceno relictum. O
domine deus venerunt gentes in hereditatem tuam: polluerunt templum ſanctum tuum: poſue
runt moꝛticina ſeruoꝛum tuoꝛum eſcas volatilibus celi. Carnes ſanctoꝛum tuoꝛum beſtijs ter
re. Effuderunt ſanguinem eoꝛum: et non erat qui ſepeliret. Quāuis non poteſt ledi tua maieſtas
nec tua gloꝛia minui. Decet tamen ſeruos tuos: decet nos miſeros xp̄ianos: que tuam velut in cō
tumeliam fiunt: totis conatibus auertere atꝙ vlciſci. Non tulit Phinees adulterantē Sambꝛi
Sed zelo incenſus domini madianite ſcoꝛtum et illum interfecit. Uidit Mathathias ſacrifican
tes ydolis hebꝛeum ⁊ doluit: ⁊ contremuerunt renes eius: ⁊ accenſus eſt furoꝛ eius ſecundum iu
dicium legis: et inſiliens trucidauit eum ſuper aram. Sed quis eſt zelus noſter: que cura religio
nis. Blaſphematur ſancta trinitas: conculcatur euangelium: ſacra noſtra pꝛoꝛſus abijciuntur.
Chꝛiſtianum nomen funditus eradicatur: et ſubticemus. Nemo eſt qui pro communi ſalute aſſur
gat. Stat mater eccleſia dolens ⁊ gemens: et non eſt qui conſoletur eam. Et quid dici de nobis

poteſt infelicibus chriſtianis niſi propheticum illud: facti ſumus obprobrium vicinis noſtris: ſubſannatio ⁊ illuſio his qui in circuitu noſtro ſunt. Maiores noſtri hieroſolymam perdidere et omnem aſiam ⁊ libyam. Noſtro tempore grecia eſt amiſſa ⁊ Europe maxima pars. In angulum orbis redacta chriſtianitas eſt. Dei ⁊ domini noſtri ieſu xp̄i ſepulchrum niſi ſarraceni velint videre nō poſſumus. Queſtus cauſa nobis illud oſtēdunt. Patriarchales ſedes veneratu digniſſime cōſtantinopolitana: anthiochena: alexādrina: ⁊ hieroſololymitana iugo ſeruitutis oppreſſe a ſarracenis occupantur: aut a thurcis. Non ſine dedecore ⁊ ignominia chriſtiani nominis romanam eccleſiam matrem omnium fidelium ac magiſtram quam beati apoſtoli Petrus ⁊ Paulus ſuo martyrio dedicarunt: nunc nobis eripere machometes interminatur: ⁊ faciet niſi tādem excitemur a ſomno ⁊ conatus eius ſtudem⁹ eludere. Ve nobis chriſtianis principibus: ve nobis vt quid nati ſumus videre contritionem populi noſtri ⁊ contritionem ſacre religionis. Videbimus fratres noſtros in manus inimicorum rapi: ⁊ diuerſis excarnificari ſupplicijs: ⁊ non mouemur. Videmus in dies xp̄ianorum prouincias ab infidelibus inuadi: ⁊ non angimur: ſed in domo quieſcimus. Quod iam regnam ab euangelio ſunt aliena: que gens iam non hereditauit terram domini: ⁊ non obtinuit ſpolia eius. Siue orientem reſpicimus: ſiue meridiem: ſiue in arctum vertimus oculos: omnis eccleſie compoſitio ablata eſt. Ancillam videmus que fuit libera ⁊ domina gētium. Ecce ſancta noſtra ⁊ pulchritudo noſtra charitas noſtra magna ex parte deſolata. Coinquinauerunt eam thurci ⁊ ſarraceni: ⁊ alie fediſſime gentes. Quid nobis adhuc viuere niſi cogitamus de tanta infamia inſurgere: ac priſtinum recuperare decorem. Commouemur vehementer dum talia mēte voluimus: angimur: cruciamur: nec animo poſſumus eſſe quieto: niſi principes xp̄ianos pro tutela ſacre religionis aduerſus impios thurcos arma ſumere videam⁹. Paſtoralis officij noſtri eſt. Quis neſcit dominici gregis curam gerere qui eius loco ſucceſſimus: cui dictum eſt a domino. Paſce oues meas. Oues xp̄ifideles populi ſunt: his conſulere nos oportet. Has protegere et totis conſeruare conatibus: ne luporum aut aliarum beſtiarum morſibus pereant. Sed quid agat infelix paſtor: vbi luporum innumerabiles turme gregem inuadunt: iuſſiq; canes inſurgere latrare ac defendere caulas obaudiunt ac diffugiunt. Hec impreſentiarum conditio noſtra eſt. Thurci tanq̄ lupi ⁊ immanes beſtie ouile dominicum: id eſt xp̄ianam plebam lacerare conantur ⁊ lacerant. Vocamus in auxiliuꝫ principes tanq̄ cuſtodes chriſtiane plebis. Aures claudunt: nolunt audire vocem paſtoris. Poſt ſua quiſq; deſideria pergit. Quid agemus ſoli ne lupos: hoc eſt thurcos aggrediemur. Non ſunt vires noſtre que tantam vim ferre queant. Nimium creuit thurcorum potentia. Nec poteſt eorum imperium deleri: niſi chriſtianorum magno conatu magniſq; claſſibus ⁊ exercitibus. Non habet apoſtolica ſedes vnde iſta conquirat: niſi chriſtiani reges chriſtianiq; populi opem offerant. At hoc eis hactenus ſuadere nō potuimus. Conuentum fecimus legatos miſimus. Omnia tentauimus que viſa fuerunt ad excitandos animos pro tempore neceſſaria: non profecimus. Quomodo nunc proficiemus. Quid ergo: negligemus ne fidei defenſionem. Minime quideꝫ. Paſtor bonus inquit in euangelio veritas aīam ſuam ponit ꝑ ouibus ſuis. Mercenarius autem: ⁊ qui nō eſt paſtor: cuius nō ſunt oues proprie: vidit lupum venientem ⁊ dimittit oues ⁊ fugit: ⁊ lupus rapit ⁊ diſpergit oues. Admonemur his verbis quidnam agere debeamus. Extrema omnia tentanda ſunt pro ſalute dominice gregis. In grauioribus morbis grauiora adhibent remedia medici. Idem ⁊ nos facere conuenit: nō decet paſtorem ſuas oues relinquere. Occurrere lupis oportet etiam ſi ſit anima pro grege ponenda. Paſtor bonus imitandus eſt dominus noſter ieſus: ⁊ optimi preceptoris veſtigijs inherendum: qui verbo quod docuit opere adimpleuit. Alios hactenus exhortati ſumus defenſionem fidei ſuſcipere: atq; in bellum ire: miſſuri legatos ⁊ alia facturi que noſtre facultates ſufferre poſſent: manſuri pro neceſſitatibus eccleſie apud ſepta ouium que reſtant nondum expugnare. Nunc maiora promittemus: ⁊ quando aliter excitare chriſtianorum torpentia corda non valemus: noſipſos periculis obiectabimus noſtrumq; caput aduerſus thurcos offeremus in bellum: ⁊ quantum nobis eccleſia Romana et patrimonium beati Petri miniſtrare poterit: tantum pro fide catholica protegēda exponemus et profundemus in hoc itinere. Nec ſoli proficiſcemur in hoſtes. Clariſſimo genere natus ⁊ amabilis deo princeps Philippus Burgundie dux in hanc expeditionem venturum ſe offert: non ſine delecta militum manu et exercitu valido. Potentis ⁊ clari venetorum ducis chriſtofori mauri ingens ⁊ formidanda claſſis ſuperioribus menſibus in greciam nauigauit: totamq; fere Pelopponnenſum vi atq; armis eripuit hoſti. Iſchumenq; peninſulo qui ſex milibus paſſuum inter duo Maria patet vndecim (vt aiunt) diebus excitatis: muris ac turribus clauſit: memorabile factum: et inter preclara veterum opera numerandum. Hec eadem claſſis (vt promiſſum eſt) nobis non deerit. Spondent quoq; et ceteri ytalie potentatus pro ſua religione ⁊ in commune bonum affectione ꝑcipua tam ſancto digna opere auxilia. Fauente nobis altiſſimo Maritimuꝫ bellum feliciter abſoluemus: quoniā non ſunt thurci pares in pelago venetis. Ex altera parte

in terra pugnabunt hungari genus hominū in bello ferox: ⁊ iam thurcos vincere didicerunt. In-
clytus rex gentis Mathias iam coronam ⁊ pacem in regno conſecutus: ingentes poterit deriua
re atq; in prelium ducere copias: hec nobis certiſſima ſunt belli preſidia. Cum his ibimus: cū his
dei prelium decertabimus. Erunt ⁊ albani nobiſcuꝫ ⁊ multi per greciam (vt ſperamus) ⁊ alias ho
ſti ſubactas prouincias a thurcis deficientes: caſtra noſtra ſequentur. Chriſtiani enim ſunt ode-
runtq; machometem. Hoſti parent coacti metu: qui non eſt diuturnus magiſter officij. Ut primū
ſpes libertatis affuerit aduerſus inſolentes dominos cornua erigent. Nec deerunt in aſia metus
vt ſunt in omni gente atq; in omni prouincia male pacati homines: ⁊ nouitatum cupidi qui tēpus
expectant. Non erit facile thurcis tot locis occurrere. Difficile defenditur quod vndiq; a multis
oppugnatur. Quod ſiquis innumerabiles hoſtiuꝫ copias eſſe dixerit: nec putauerit in caſtris fide
libus parem numerum cogi poſſe. Reſpondemus multum inter ſe diſtare homines ⁊ alios natu-
ra imbelles eſſe. Alios feroces. Uirtus ſpectanda eſt magis ꝙ numerus. Non eſt in multitudine
exercitus victoria belli. De celo fortitudo conceditur. Tam facile deo noſtro eſt in paucis vincere
ꝙ in multis. Noſtra cauſa dei eſt: pro lege dei pugnabimus: ipſe deus conteret hoſtes ante facieꝫ
noſtram. Audiuimus ſuſurrare aliquos. Non deſunt qui murmurantes aiunt. Quid ages in bello
ſenex egrotus ſacerdos. Non eſt bellare tuū nec potes nec debes ferire gladio: qui loco eius ſuffe
ctus es cui precepit dominus vt gladium in vaginam mitteret. Reges tuo iuſſu tenentur enſes
exercere: tuum eſt iuſta bella gerentibus benedicere. Fatemur non conuenit nobis effundere ſan
guinem: quando per alios poſſumus iuſticie fideiq; neceſſitati ſubuenire: ꝙ ſi religio in periculo
eſt ⁊ noſtro non poteſt ferro defendi: non eſt nobis vetitum quod Samueli et Helie legitur fuiſſe
permiſſum. Sed nec eſt hoc propoſitum noſtruꝫ vt gladio pugnemus in bello. Nā quo pacto ſtrin
xerimus enſem qui vix manum ad benedicendum populum poſſumus eleuare. Oratione pugnabi
mus non ferro: precibus adiuuabimus preliantes non brachijs. Erimus in alta puppi aut in ali-
quo monte propinquo dum preliabitur: ⁊ noſtris benedicemus: hoſtibus vero maledicemus: quē-
admodum de Moyſe legitur in bello amalechitarum quo orante vincebat iſrael: ceſſante orare
ſuccumbebat. Orabimus ⁊ nos ſine intermiſſione pro bellatoribus noſtris: hoc preſtare poteri-
mus: hoc ſedulo faciemus. Cor contritum ⁊ humiliatum non deſpicies dominus. Poſſemus ⁊ hoc
ipſum domi manentes facere nec minus valerent preces: ſed non eſt ſola orationis cauſa que pro
priam ſedem relinquere cogit ⁊ in bellum trahit. Ut alios excitemus pergimus. Exemplo noſtro
ꝙplurimos imitare ſtudemus. Sequentur ⁊ nos venerabiles fratres noſtri ſancte romane eccle
ſie cardinales: quēadmodum ad hoc ipſum qui validi ſunt ſponte ſe obtulerunt. Sequentur ⁊ epi-
ſcopi complures ⁊ alij minoris ordinis ſacerdotes ⁊ clerici: non oraturi tantuꝫ: verūetiam pugna
turi cum res ipſa poſtulauerit. Expertas quoq; bellorum ⁊ robuſtiſſimas militum cohortes et for
tia pectora iuuenum ex agris eccleſie ducemus ad preliuꝫ: qui nobis oraratione pugnantibus fer
ro pugnent. Ibimus extenſo dominice crucis vexillo. Sacratiſſimū chriſti corpus precedet ⁊ ſan
ctarum reliquiarum arcula. Saluatorem in bella vadentem ſequemur. Ipſi coherebimꝰ: ipſi pre
ces aſſiduas porrigemus: ab ipſo ſalutem implorabimus. Miſerebitur noſtri (vt arbitramur) piiſ
ſimus ieſus: nec populum ſuū in hoſtium manus venire permittet: cuius precioſiſſimus ſanguis
in ara crucis effuſus a maligno nos hoſte liberauit. Et quis erit chriſtianoꝝ tam feri: tam lapidei
tam ferrei pectoris: qui audiens romanuꝫ pontificem beati Petri ſucceſſorem domini noſtri ieſu
chriſti vicarium: eterne vite clauigerium: patrem ac magiſtrum vniuerſorum fidelium: cum ſacro
ſenatu cardinalium clericq; multitudine in bellum pro tuenda religione proficiſcentem: libens do
mi remaneat. Et que poterit excuſatio quēꝙ iuuare: ſenex: debilis: egrotus in expeditionem ꝑ
git: ⁊ tu iuuenis ſano ac robuſto corpore domini delitesces. Summus ſacerdos cardinales epiſco
pi prelium petunt: ⁊ tu miles: tu baro: tu comes: tu marchio: tu dux: tu rex: tu imperator in edibus
proprijs ociaberis. Siccine peruerti hominū officia patieris: vt que ſunt regum ſacerdotes agāt
⁊ que nobilitati conueniūt ſubire clerum oporteat. Neceſſitas ire nos vrget: quia non poſſumus
alio pacto pro diuine legis defenſione chriſtianorum animos commonere. Utinam ⁊ hoc modo cō
moneamus. Non pergimus in bello tanꝙ noſtri officij: ſed quoniam aliter conſulere fidei non va
lemus. Neſcimus an hoc ſufficiens remedium erit. Mandauit dominus beato Petro titubātes
fratres: ſua conuerſione confirmaret dicens. Ego rogaui pro te Petre vt non deficiat fides tua: ⁊
tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Quod petro dictum eſt: ⁊ nobis dictum intellig-
mus. Confirmare fratres qui titubant debemus. Confirmabimus vos fratres ⁊ filios (vt ſpera-
mus) hac profectione noſtra ⁊ ita non preualebunt porte inferi aduerſus eccleſiam dei nobis cō-
miſſam. An denegabitis nobis auxilia veſtra: ⁊ caput veſtrum: patrem ac magiſtrum in hoſtes ꝓ
ficiſcentem: fideles chriſtiani reliqueritis. En quāta gloria vobis erit crucem domini cum ſacratiſ
ſimo corpore ieſu: ipſumq; romanum preſulem ſine veſtris preſidijs in hoſteꝫ pergere. Noſcite re
ges ac p̄ncipes officium veſtrum. Idcirco gladium geritis vt eccleſiam fidēq; tueamini: atq; vt

malos ⁊ iniquos homines debita pena coerceatis. Et qui nam homines peioꝛes quã thurci repe
riuntur: qui fidem ſancte trinitatis abijcientes: ⁊ ſaluatoꝛem chꝛiſtum verum deum eſſe negan
tes: abominabilem machometis compleri legem in omnia ſcelera pꝛolabuntur: ⁊ iam maximam
oꝛbis partem ſuis nephandiſſimis abuſibus fedauerunt: ⁊ legem conantur euangelicam diſſipa
re. Aduerſus hos gladium dedit vobis diuina maieſtas. In hos illum exercere debetis ac diuinã
vlciſci contumeliam. An non pudet tam diu: tam fedam gentem: tam turpiter in chꝛiſtianos eſſe
graſſatam. An bellum non ſatis iuſtum: non ſatis neceſſarium eſſe putatis: aduerſus nationes q̃
conuenerunt diſperdere vos ⁊ ſancta veſtra. Accingamini iam tandem: ⁊ quoniam ſine nobis ire
non voluiſtis: ite nobiſcum: ſumite arma ⁊ ſcutum ⁊ venite in auxilium noſtrum: immo vero veſtrũ
et vniuerſe reipublice chꝛiſtiane. Exemplum de phillippo recipe quem nec domeſtice delicie (qui
bus pꝛouincie ſue plurimum abundant) nec ſuoꝛum preces: nec itineris longitudo aut dificultas:
aut ſenectus ipſa et pꝛopoſito ſuſcipiendi contra thurcos belli vſq̧ in hanc diem deijcere potue
runt neq̧ fauente domino in futurum deijcient. Imitabimini hunc nobiliſſimum pꝛincipem: me
mentote pꝛofeſſionis veſtre quam in baptiſmate ſubiſtis. Cogitate quãtum deo tenemini ⁊ quã
tum pꝛoximo. Reddite vicem pꝛo ſuſceptis beneficijs. Eſtote grati altiſſimo qui vos creauit et ni
hilo. Nec animalia bꝛuta aut lapides: ſed homines rationabiles eſſe voluit. Et cum pꝛimi paren
tis culpa damnati eſſetis ac mancipia facti demonum: miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis
peccati qui moꝛte ſua moꝛtem veſtram deleret. Stupenda ⁊ ineſtimabilis charitas vt ſeruũ re
dimeret: filio ſuo non pepercit. Dominus ieſus in cruce pꝛo nobis inter latrones pependit. Inno
cens agnus cum ſceleratis deputatus eſt. Specioſus foꝛma pꝛe filijs hominũ euerberatus: lace
ratus ab impijs: defoꝛmis apparuit. A planta pedis vſq̧ ad verticem non erat in eo ſanitas neq̧
ſpecies: neq̧ decoꝛ. Sic placitum patri qui pꝛopter peccata noſtra tradidit illum. Pꝛopiciatoꝛe͂
enim pꝛopoſuit eum per fidem in ſanguine ſuo. Iniquitates noſtras ipſe poꝛtauit: ⁊ liuoꝛe eius ſa
nati ſumus: qui cum inimici eſſemus reconciliati ſumus deo per moꝛte͂ filij eius. O crudelis chꝛi
ſtiane: o ingrate: o mentis inops: potes ne iſta audire ⁊ non animo cõmoueri: ⁊ non cupere pꝛo illo
moꝛi qui pꝛo te moꝛtuus eſt. De honoꝛe illius agitur qui te de diaboli ſeruitute pꝛecioſiſſimo ſan
guine ſuo redemit. De chꝛiſti nomine diſceptatur: de fide catholica: de baptiſmo: de ceteris eccle
ſie ſacramentis: de ſacroſancto euangelio. Aduerſus hec omnia thurci militant. Hec euertere ac
pꝛoꝛſus delere conantur: ⁊ tu nihil contra moliris. Quid agis iners: redde te gratum deo: ⁊ cogita
quoniam pacto creatoꝛi redemptoꝛiq̧ tuo aliqua ex parte ſatiſfacias. Et quoniam peccatoꝛes: re
dimere tuas iniquitates has tranſacta ⁊ ſalutifera pꝛofectione. An diuitias bonitatis domini: et
pacientie ⁊ longanimitatis eius contẽnis. An ignoras q̃m bonitas dei ad penitentia͂ te adducit.
Caue ne ſm̃ duritiam tuam ⁊ impenitens coꝛ iram tibi theſaurizes in die ire: ⁊ reuelationis iuſti
iudicij dei: qui reddet vnicuiq̧ ſm̃ opera eius. Conuertere ⁊ agito penitentiam ab omnibus iniq̃
tatibus tuis: ⁊ non erit tibi ruina. Pꝛopterea expectat dominus vt miſereatur tui pꝛoijce pꝛeua
ricationes antiquas: ⁊ fac tibi coꝛ nouũ: ⁊ ſpiritum nouu͂ ⁊ veni. Milita pꝛo domino ne moꝛte mo
riaris eterna. Cogita de pꝛoximis tuis ⁊ fratribus chꝛiſtianis: qui vel ſunt in captiuitate thurco
rum dura ſeruitute pꝛeſſi: vel captiuari indies atq̧ in ſeruitutem rapi verentur. Si homo es: hu
manitas te trahere debet: vt opem feras homini indigna ferenti. Si chꝛiſtianus: pietas euange
lica qua iubemur pꝛoximos tanq̃ noſmetipſos diligere. Conſidera pꝛoximoꝝ tuoꝛum chꝛiſti fides
lium erũnas: in quos thurci deſeuiũt. Filij e complexu parentes ⁊ infantes ab vberibus matrum
eripiuntur. Uiolantur vxoꝛes in conſpectu viroꝛum. Senes tanq̃ inutiles occiduntur. Iuuenes
tanq̃ boues aratro iunguntur ⁊ terram vomere vertunt. Miſerere fratrum tuoꝛum. Affer opem
tam dura ferentibus. Quod ſi nihil hoꝛum te trahit at ſaltem de tua ſalute cogita. Nec te tutum
idcirco exiſtimes: quia manſionem foꝛtaſſe pꝛocul a thurcꝫ ſoꝛtitus es. Nemo tam remotus eſt q̃n
reperiri queat. Si vicinum dimiſeris in periculo qui ante te pꝛoximus eſt igni: dimitteris et ipſe
ſimiliter a vicino qui retro te habitat. Tales opoꝛtet nos eſſe in alios: quales ergo nos illos cupi
mus inuenire. Nolite auxilia galloꝛum ſperare theutones: niſi ⁊ vos hungaris. Nec vos galli: hiſ
panoꝛum: niſi theutonicis opem fertis. Qua enim menſura metieritis eadem remetietur et vo
bis. Nec pꝛopterea ſibi quiſpiam blandiatur quoniam pꝛĩcipatu polleat aut regno. Conſtantinoꝰ
politanus imperatoꝛ ⁊ Trapezuncius ⁊ rex Boſne ⁊ Raſcie domini: ⁊ alij q̃plures pꝛincipes ca
pti ⁊ crudeliter occiſi: quid ſit expectandum edocent. Nihil tam contrarium Machometi q̃ no
men regiũ oꝛientis adeptus imperiũ ad occidentale feſtinant. Noua͂ erigere monarchiam cona
tur: vni thurcoꝛum imperio: ⁊ vni Machomete legi cũcta ſubmittere ſtudet. Si poteſtis talia fer
re pꝛincipes ac populi xp̃iani manete comi: nec iam de ſubuertenda foꝛmidabili thurcoꝛum potẽ
tia cogitare. At ſi ſeruile iugum hoꝛretis: ſi contumelia͂ dei ⁊ pꝛoximi tolerare nequitis: ſi pudet
ſemiuiros aſiaticos grecoꝛum gentem (quod nunq̃ antea fecerunt) ſubegiſſe coſq̧ ſuperbie pꝛo

rapiſſe:vt europam ſibi totam breui tempore pariturã ſperet. Si cor virile nobis eſt:cor nobile, cor altum:cor chriſtianũ:ſequimini veſtigia patris veſtri:ſequimini caſtra noſtra. Venite in auxilium fidei. Venite in auxilium fratrũ veſtrorũ. Opponite vos murũ pro domo dei. Cogitate de veſtra ſalute:de veſtra gloria:nolite permittere vt ſine veſtris auxilijs proficiſcamur in thurcos. Mittite ſubſidiarias acies:iuuate chriſtianũ exercitũ. Quanto fortiores ibimus:tam totius (auxiliante domino) cum victoria reuertemur. Nec puteris inſuperabiles thurcos eſſe. Vinci ⁊ poſſunt:ſepe victi fuerunt. Quantũ valerent arma thurcoꝝ belgradus oſtendit. Minor eſt thurcoꝝ potentia ꝙ̄ fama feratur. Imbellem atq; inermem multitudinẽ ad preliũ ducunt:quam tanꝙ̄ pecudum gregem diſſipare licebit. Nec ipſa thurcoꝝ agmina grauioris armature vſum didicere. Raras loricas:rariores toraces induunt. Nec galeas more noſtro lucentes oſtendunt. Raro teguntur corpora ferro. Acinace vtuntur ⁊ arcu. Parma ſe protegunt ⁊ galeis piloſa quadam materia duraq; contextis. Quod ſi latinas inciderint acies:rigentes calibe ferrataſq; haſtas ⁊ cathafractos equos ⁊ manu baliſtaꝝ ſagittas:intelligent cum mulieribꝰ ſe hactenus pugnaſſe:nunc cum viris eſſe certandum. Diximus que nobis hactenus promiſſa ſunt auxilia:⁊ quarta ſpe victorie ꝓcedamus. Quod ſi vos quoq; coniunxeritis arma ⁊ auxiliares addideritis turmas:multo alacriores ibimus. Nec dubium quin orientales ingreſſi ꝓuincias tanto maiorem ad nos ꝯcurſum inueniemus dedentiũ ſe populoꝝ quanto validior fuerit noſter exercitus. Si mouebimini vos chriſtiani occidẽtales:⁊ animarũ veſtrarum paſtorem ſecuti fueritis:mouebũtur ⁊ multi ex grecia atq; aſia chriſtiani:que verum eſſe chriſti vicarium romanũ põtificem nõ dubitant. Iãdudum nõ fuit in oriente romanus preſul. Vt primũ intonuerit aduentaſſe latinam claſſem:romanũ vehemẽter preſulem innumerabiles turme nõ dubitamus ad viſendum beati Petri ſucceſſorem cum fletu ⁊ lachrymis ſacros oſculaturi pedes accurrent: ſeq; ⁊ ſua ꝓmittent ei. Hac ſpe freti venerabiles fratres ac filij dilectiſſimi:his rationibus perſuaſi:his conſilijs moti:venerabilibus fratribus noſtris cardinalibus hoc ipſum ſuadẽtibus corpus noſtrũ caniciemq; noſtrã:⁊ ſeniles ac debiles artus huic ſancte expeditioni cõſecramus:dominoq; cõmendamus:ſtatuentes circa nonas iunias (que proxime inſtant) anchonam petere atq; in eius portu nauem conſcendere:⁊ cum ea claſſe ꝙ̄ interim noſtro ⁊ aliorum ſumptu poterimus inſtruere:adriaticum ingredi pelagus:⁊ vlterius retinere aduerſus hoſtes fidei proficiſci. Non dubitantes quin Philippus burgundie dux maritimis armatus copijs ad idem tempus preſto adſit. Venetiq; validem claſſem (de qua dictum eſt) expeditam in mari habeant:⁊ tam ille ꝙ̄ iſti ſeſe nobis coniungant:ſub vexillis eccleſie ac viuifici crucis ſigno aduerſus impios thurcos auctore domino feliciter pugnaturi. Cruceſignati autem qui ſuis aut mittentium ſumptibus in hac pia expeditione militaturi ſunt: nauigia equo precio ad traijciendum veneris habeant curabimus. Ea propter vos omnes ⁊ ſingulos cardinales:patriarchas:archiepiſcopos:epiſcopos:abbates et cuiuſcunq; conditionis viros eccleſiaſticos:religioſos ⁊ ſeculares qui de ſorte domini effecti eſtis. Vos quoq; imperatorem reges:duces:marchiones:comites:cõmunitates:barones: nobiles:milites:ciues ⁊ alios quoſcunq; fideles ſiue in vrbibus cõmemoremini ſiue in agris per viſcera miſericordie domini noſtri ieſu chriſti: per paſſionem eius qua nos redemit:per iudicium extremũ in quo ſtabitis ante tribunal eius accepturi vnuſquiſq; ſm̄ opera ſua. Per ſpem vite eterne quam repromiſit dominus diligẽtibus ſe obnixe monemus:requirimus ⁊ obſecramus:vt que commode poteſtis in hanc ſanctam expediditionem nobis auxilia prebere nõ differatis:ſed in tempore predicto ad nos mittatis. Veniat per ſeipſum qui validus eſt ⁊ commode poteſt. Qui vero non venit mittat olim aut alios iuxta vires ſuarum facultatum. Si neq; alium poteſt mittere:de bonis ſibi a deo collatis:quantum ſm̄ conſcientiam ſuam poteſt per fideles manus in hanc expeditionem contribuat:aut in ciſtis reponat que ad hoc opus in ſingulis dioceſibus conſtituentur. Nec dubitet quiſpiam magna premia conſecuturos a domino eos qui hoc ſanctum opus ⁊ tam neceſſarium pro ſuis viribus adiuuerint. Manifeſtum enim exploratumq; eſt omnibus:qui ſacroſanctam religionem fidemq; orthodoxam adiuuerint:auxerint:defenderint:certum eſſe in celo diffinitum locum in quo beati euo ſempiterno fruantur. Credendum eſt ſemper ſacris veteribuſq; ſermonibus:poſt hanc vitam migrandum eſſe in alteram aſſerentibus. Et qui pie in hoc ſeculo vixerunt legemq; domini ſeruauerunt in altero vitam beatam ſine ſine conſecuturos: alios vero miſeram. Infallibile propheticum illud eſt quod neq; oculus vidit:nec auris audiuit:nec in cor hominis aſcendit que promiſit dominus diligentibus ſe: et ꝙ̄ (paulo teſte) non ſunt condigne paſſiones huius ſeculi ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Iuſtiſſimus eſt retributor dominus:qui nec bona ſine premio nec mala ſine pena preterit. Confidite in deo ⁊ non confundebimini. Date de bonis veſtris ei qui dedit vobis: ⁊ centum accipietis pro vno: ⁊ vitam eternam poſſidebitis: quam vt certius conſequi valeant qui noſtris exhortationibus obedientes hoc ſanctum opus ⁊ neceſſarium iuxta poſſibilitatem ſuam adiuuerint. Nos de omnipotẽtis dei miſericordia:⁊ beatorum Petri ⁊ Pauli apoſtoloꝝ eius auctoritate

confiſi:de plenitudine poteſtatis celitus nobis conceſſe:omnibus vere penitẽtibus ⁊ cõfeſſis qui
in hanc expeditionẽ nobiſcum venerint:aut per hungariã aut aliam viam contra thurcos arma
pertulerint:⁊ per annum aut ad minus per ſex menſes ſi amplius non potuerit in bello perſeue-
rauerint:pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum remiſſionem ⁊ veniam elargimur:ita vt pro
ſatiſfactione delictorum ⁊ penarum que fuerant imponende:ſuccedat labor itineris atq; militie
Nec ſacerdos aliam penitentiam confitentibus iniungat qui venturi ſunt.Volentes eos qui(vt
premiſſum eſt)ad hoc ſanctum opus proficiſcentur:omnem gratiam ⁊ indulgentiam conſequi:
quam noſtri predeceſſores proficiſcentibus in ſubſidium terre ſancte ⁊ in anno iubileo romam pe
tentibus dare cõſueuerũt:non dubitantes quin anime illorũ quos ad hoc bellum proficiſci bona
mente contigerit:cum beatiſſimis ſanctorum patrum ⁊ angelorum dei ſpiritibus poſt hanc vitã
in celeſtibus ſedibus collocentur:⁊ conſortes imperpetuũ chriſti facte eterna felicitate fruãtur.
Quod ſi forſitan anno non exacto ipſorum aliquos poſt iter arreptum in proſecutione tanti ẽt
tam ſancti operis ex hac luce migrare contigerit: volumus ⁊ concedimus:vt tales nihilominus
prefatam indulgentiam integraliter conſequantur.Similiter ⁊ eos qui non venientes alium vel
alios ſuis expenſis ſm̃ ſuam virium facultatem tranſmiſerint vice ſua ad annũ aut ad minus ad
ſex menſes in hoc bello militaturos:ita vt non ſolum mittentes indulgentiã ⁊ gratiam huiuſmo
di conſequantur ſed etiam miſſi.Et vt omnis etas ⁊ ſexus ⁊ cuiuſcunq; profeſſionis homines hu
ius ſancte indulgentie participes eſſe poſſint: volumus vt perſone quorũcũq; monaſteriorũ ſeu
locorum religioſorum marium ſiue mulierũ cuiuſcunq; ordinis ſeu profeſſionis exiſtant: que pro
ſingulis decem ſuppoſitis clauſtri ſui vnum bellatorẽ deſtinauerint hac eadem indulgentia et
gratia plenarie gaudeant: ⁊ miſſus ipſe gaudeat. Idem concedimus ⁊ indulgemus vniuerſis fi-
delibus qui non volentes per ſe ſinguli alium mittere duo ſimul tres ve aut quattuor aut plures
vſq; ad decem vnum miſerint:qui vice eorum in bello pugnaturus aut aliud opus vtile facturus
interfuerit:volentes vt ⁊ ipſe pariter gratie particeps fiat ſi per annũ adminus per ſex menſes
continuauerit:aut per iter arreptum in via deceſſerit.Inſuper qui cõmode venire aut alium per
ſe vel cum alio aut aliis mittere non valens:q̃tum per hebdomadam cum familia ſua exponere
conſueuerit in archa in ſua ciuitate vel dioceſi ob hanc cauſam conſtituenda impoſuerit:indulgen
tias huiuſmodi pariter aſſequatur.Volumus autem ⁊ apoſtolica auctoritate mandamus vt qui-
cunq; huic operi tam ſancto ſe obligauerint:ſalutare ſignum viuifice crucis veſtibus imprimant:
⁊ in humeris ſuis illius memoriã portent:cuius paſſione ab eterna damnatione redempti ſunt
ipſum imitãtes cui ob noſtram redemptionẽ crux impoſita fuit:cum factus eſt principatus ſuper
humerum eius:⁊ qui nos admonens ad ſectanda veſtigia ſua. Qui vult inquit venire poſt me ab-
neget ſemetipſum ⁊ tollat crucem ſuam ⁊ ſequatur me. Ne vero hec noſtra profectio ⁊ ipſum pro
fectionis tempus fideles populos lateat mãdamus omnibus ⁊ ſingulis per totum orbem metro-
politanis in vim eius quam nobis debent obedientie:vt ipſi primum in eccleſiis eorum cantata
miſſa ſolenni ſpiritusſancti:⁊ conuocato populo has noſtras litteras publicent:⁊ in circuitu eccle
ſiarum proceſſiones faciant.Deinde copias earum autenticas ſuffraganeis ſuis q̃totius mittãt
illos monentes vt ⁊ hoc ipſum in ſuis eccleſiis cum deuotione ⁊ diligẽtia faciant.Ceterum in tan
to chriſtiane religionis diſcrimine q̃tum a thurcis impreſentiarũ cernitur imminere:nulli dubiũ
eſſe debet:quin chriſtiani omnes tam reges ⁊ principes q̃ alii potentatus ⁊ priuati homines ad
defenſionem catholice fidei ⁊ ſancte legis euangelice iuxta poſſibilitatem ſuam cum bonis ⁊ cor-
poribus ſuis de neceſſitate ſalutis viriliter aſſurgere ⁊ indeſinenter aſſiſtere teneãt.Capropter
fideles ipſos ieſu chriſti cultores:vniuerſos ⁊ ſingulos cuiuſcũq; ſtatus ⁊ conditionis fuerint:ſiue
pontificali ſiue imperatoria vel regali prefulgeant dignitate:harum ſerie monemus ac requiri-
mus:⁊ in vim promiſſionis facte in ſacri ſuſceptione baptiſmi:⁊ in vim iuramenti preſtiti cum di
gnitatum ſuarum infulas ſuſceperunt:⁊ per obedientiã nobis debitam:eis ⁊ eorum ſingulis man
damus:vt hanc ſanctam expeditionẽ ad quam profecturi ſumus:non ſine maximo corporis noſtri
diſpendio:modis quibus poſſunt q̃celerrime adiuuare ⁊ promouere feſtinent:ab illo cuius cauſa
agitur exuberantia ſuſcepturi premia:⁊ in preſenti vita ⁊ in futura. Negligentes autem negligẽ-
tur ⁊ in extremis iudicii die minime inter illos inuenientur quibus dicturus eſt dominus. Venite
benedicti patris mei percipite regnum. Nam quo pacto cum chriſto regnaturus eſt:qui tẽporale
regnum aut delicias aut voluptates pro xp̃o non vult relinquere:cum dicat ipſe xp̃s in euãgelio.
Qui diligit patrem ſuum ⁊ matrem ſuam:aut vxorem:aut filios plus q̃ me : non eſt me dignus.
Conſiderate iſta fideles xp̃iani:⁊ mente reuoluite diligenter:ne ignorãtes ignoremini:⁊ tandem
peniteat nõ adiuuiſſe in periculo cõſtitutam ieſu chriſti religionẽ ⁊ fidem.Caueant ſibi qui tales
extiterint. Tu vero quicũq; fueris xp̃iane fidelis : qui pro tuis facultatibus expeditionẽ contra
thurcos ſubeundam adiuueris. Benedictus eſto in ciuitate:⁊ benedictus in agro:benedictus fru-

ctus ventris tui:⁊ fructus terre tue fructuſq; iumētoꝝ tuoꝝ ⁊ armentoꝝ ⁊ gregum:benedicta hor
rea tua ⁊ benedicte reliquie tue:benedictus eſto ingrediens ⁊ egrediēs. Delet dñs inimicos tuos
qui conſurgunt aduerſus te corruētes in cōſpectu tuo:⁊ mittat dñs benedictionem ſup cellaria
tua ⁊ ſuper omnia opera manuū tuarū ⁊ abūdare te faciat omnibus bonis ⁊ cōſtituat te in caput
⁊ non in caudam. Tibi aūt qui nollens audire verba noſtra:non modo iuuare opus ſanctiſſimū ad
quod anhelamus negligis:verūetiam volentes adiuuare impedis aut deterres. Non ſolum no-
uiſſima illa tremendi ex animis dies corā redēptore tuo cui omnia dedit pater in manus:ad ſem-
piternum ſuppicium eſt expectanda:ſed miſera interim per oēm vitam timēda calamitas. Juſtū
eſt enī veri dei iudiciū. Juſte vltiones ſue. Cōſiderat ſemitas pedū tuoꝝ:nec falli in faciem poteſt
Paratā vero bonoꝝ ⁊ maloꝝ operū gerens mercedem nec irremuneratū quod bene:nec impuni
tum quod male geſſeris eſſe pmittit. Fidelis populi ſui ⁊ ſancte eccleſie ſue ⁊ legis ſue catholicā
fidem perturbans:vbicunq; eris inueneris ab eo ⁊ que diuine voces iniquis denunciant erūt tuo
capiti horis oībus trepidanda:ne videlicet maledictus in agro ⁊ ne mittat dñs ſuper te eſuriem
⁊ ſitim ⁊ increpationē in omnia tempora tua:ne egeſtate:febre:⁊ frigore te percutiat:ne ſis ſemp
calumniā ſuſtinens ⁊ oppreſſus cunctis diebus ⁊ ſtupes ad terrorem eoꝝ qui videbūt oculi tui:ne
det tibi dñs cor pauidum ⁊ deficientes oculos ⁊ animam errore conſumptam ⁊ ne ſit tibi vita tua
quaſi pendens ante:⁊ ne timeas nocte ac die ⁊ non credas vite tue. Aduerſus vero hanc irā dñi
dei tui poteſtas nulla tua:nomen nullum tuū:nec terrenū priuilegiū poterit preualere. Sagitte
eius ante penetrant ad intima cordis:⁊ carbones deſolatorij aīam noctem exurunt. Uos vero in
felices pirate ⁊ infelices latrones qui vel terra vel mari dyabolo militātes in xpīanos latrocinia
exercetis:ſi euntes ad hanc ſanctam expeditionē:ſi redeūtes ab ea impedire:carpere vel ſpolia-
re quicunq; pre textu eritis auſi. Uos inquam cum adiutoribus veſtris: cum fautorib9 ac recepto
ribus anathema eſtote:⁊ ab ecclia xpī penitus alieni. Uos quoq; qui ſcienter his venditis aliqd:
emitis ab his aliquid:portū aut loca eis cōceditis:cū eis publice vel occulte communicatis:pari
ter anathema eſtote. In vos aūt vniuerſitates locoꝝ ⁊ ciuitatum mandamus per eccleſiarū pre
latos introducti ſententiam ferri nolentes vllum priuilegium ſedis conciliorum ve quācunq; ver
borum vim habeat:vos ab hac pena defendat:etiam ſi de verbo ad verbū inſeri vel particulatim
illud exprimi ⁊ recenſeri oporteret. At tu dñe deus qui noſti corda hominum ⁊ renes illoꝝ ſcruta
ris:⁊ nihil ignoras eorū que fiunt:ſi bene agūt xpiani principes priuatiq; homines:ſi de tuo hono
re ſollicitiſunt:ſi expeditioni quam pro tuendo euangelio preparamus que preſtare poſſunt auxi
lia non denegant. Adiuua eos:dirige greſſus eoꝝ dieſq; multiplica:retribue mercedem p benefa
ctis:conſerua eis regna ⁊ pncipatus:patrimonia ⁊ poſſeſſiōes auge:⁊ tandem ad pinguia paſcua
tua ⁊ diuites menſas accerſito. Quod ſi corde indurato ſua potius q̄ tua querentes:priuatas cās
magis q̄ publicas curant:auaritie ſtudent:voluptatibus ac delitijs indulgent: ⁊ nos ad tua bella
vadentes nolunt aſſociare aut auxilio iuuare cum poſſunt:quin potius opem ferre volētes impe
diunt:aut conuerte illos dñe ⁊ ſana quod infirmū eſt:aut quod nocium eſt ne noceat cohibeto. An
guſtias noſtras aſpicis pie deus de excelſo ſancto tuo:⁊ noſti quia preter gloriam nois tui et pre
ter ſalutem gregis dñici nil aliud querit vox noſtra. Memento dñe ieſu xpe:quoniam beato Pe
tro ⁊ ſucceſſoribus eius claues regni celorum tradidiſti:volens quecunq; ligarentur ab eis in ter
ris ligata eſſe in celis:que ſoluerentur ſoluta. Ecce aſſum beati Petri ſucceſſor. Impar meritis
auctoritate non minor:indignus vicarius tuus. Reſpice ad preces noſtras et exaudi nos de alto
ſolio tuo. Benedicito quibus ipſi benedicimus:⁊ quibus maledixerimus maledicito. Ne memine-
ris iniquitatum noſtrarum antiquarum cito anticipent nos miſericordie tue. Adiuua nos deus
ſalutaris noſter:⁊ ppter gloriam nois tui dñe libera nos et propitius eſto peccatis noſtris ppter
nomen tuū. Da felicem curſum ceptis noſtris. Ultio ſanguinis ſeruorū tuoꝝ qui effuſus eſt a thur
cis introeat in cōſpectu tuo. Aut gemitus compeditorum: ⁊ redde inimicis noſtris ſeptuplum in
ſinu eorum improperium quod exprobrauerunt tibi. Reſpice ſuper populum tuum benignis, ocu-
lis. Fac nos ire cum proſperitate ad bellum tuum ac reuerti felices. Da nobis victoriam de tuis
hoſtibus:vt tandem recuperata grecia per totam europam dignas tibi cantemus laudes:tibiq;
perpetuo ſeruiamus:⁊ omnis terra ad te adoret ⁊ nomini tuo pſallat in ſecula ſeculorum. Datum
rome apud ſanctum Petrum. anno incarnationis dominice. M.cccclxiij. xi. kal. nouembris. Ponti
ficatus noſtri anno ſexto.

¶ Oratio Enee ſiluij ad Calixtum papam offerendo obedientiam
imperatoris. Epiſtola. ccccxij.

SOlent plerīq; omnes beatiſſime pater maxime pontifex ad tradēdam obedientiā huic
ſacroſancte romane ſedi mittuntur nō ſolum pſone ſedēri in ea:ſed eius etiā q̄ ſe mittit
ampliſſimis verbis exponere laudes. Idē nūc ⁊ mihi faciendū eſſet qui cū collega meo

p:eſtanti ⁊ optimo iuris interp:ete. Johanne binderbach ceſario nomine obedientiam ad te de
fero. At cum ſim certus in hac tui ſummi p:eſulatus adeptione: quam diuinitus inſpiratam cun
cti fatentur: confluxiſſe ad te huc q̃plurimos tum p:incipum: tum ciuitatum legatos: tui conſcios
⁊ dicendi peritos non ſum neſcius illos tamen tibi ⁊ romane eccleſie congratulantur ⁊ apoſtolicū
ſacrum ſenatum qui delegit: ⁊ pietatem tuam: que demandatū munus accepit magnifice atq̧ o2
natiſſime commendaſſe. Per hoſce vt arbitro2 homines: ⁊ veteres p2oſapie tua alta nobilitas: et
maio:um tuo:um illuſtria facta: ac omnis vite tue curſus: ita in lucem p2odiere: vt nemo in hoc au
dito:io ſit qui neſciat q̃ p:eclare ſis natus: q̃ ſcholaris acutus fueris: q̃ diſputato: ſubtilis ⁊ vehe
mens: q̃ doctus docto: ⁊ eminens: q̃ p2ouidus apud reges conſiliarius: q̃ iuſtus in magiſtratibus
iudex: q̃ caſtus in eccleſia p:eſbyter: q̃ ſanctus ⁊ amabilis epiſcopus: q̃ fuerat ⁊ inco:ruptus cardi
nalis. Non eſt igitur cur tempus in exponendis feram tuis laudibus. Nametſi vita tua in hanc vſ
q̧ diem hmōi fuerit: vt vel miles dictitata delectet nō ſum tñ ego qui tuas eximias ac pene diui
nas virtutes eq̃ p:econio celeb:are poſſū. Neq̧ tu is es q̃ ramuſculos queres ⁊ inanes aures po
puli captes: ſufficit tibi cōſcientia tua que non ab homine ſed ab ipſo rege ſeculo:um iuſto iudice
qui non fallitur coronam expectat merito:u3. Nos igitur de tua beatitudine nihil aliud dicemus
niſi quia tu veluti ſydus quoddam clariſſimum ⁊ ſaluberrimum e celo miſſum credimus: ſub quo
beati Petri nauicula que miſere mergitur feliciter emergeretur. Cōſueuit enim terra hyſpanie
nobiliſſima vnde tibi o:igo eſt: induſtrios ſemper ⁊ fortiſſimos viros apoſtolice ſedi atq̧ ipſis da
re: quemadmodū Damaſi ⁊ Theodoſi manifeſtant: quibus te nullo pacto ↄcēſemus mino:em ⁊ nūc
potiſſime: cum ex v:bis illius imperialis. Senarum matris mee: litterarum cultricis ⁊ ocij: tama
crem deſenſionem: ⁊ certiſſimam conſeruationem animaduertimus. De ceſare vero a quo ſumus
miſſi dicere non nihil eo:um temeritas vrget: quo neſciunt verbis extollere ſuos dominos: niſi de
p:imant alienos. Sed ho:remus ingredi cum paruo nauigio magnu3 mare: neq̧ enim noſtra o:a
tio eſt: que maieſtatem tanti p:incipis: ꝓ ſua dignitate valeat explicare: cum non vno tantum: ſed
quattuo: ex fontibus noſtri Frederici laus abunde manat. Ex romano imperio cui p:eeſt. Ex na
tione germanica: que ſibi p:e ceteris obſequitur. Ex domo auſtrie que ſe genuit: ⁊ demum ex per
ſona ꝓp:ia que co:po:is ⁊ animi dotibus egregie pollet. Si quis igitur Fredericum noſtrum vt
par eſt: commendare voluerit. Huic p:imo vetuſtas imperij ⁊ amplitudo ⁊ aucto:itas: ⁊ poteſtas:
⁊ magnificentia: ⁊ glo:ia in medium deducenda erit: deinde quod ſibi velut ingens Danielis ſtatu
ta ꝓpter ferreas tibias q̃uis imperia contererentes. Quid grandis Ezechielis impo:tet aquila.
cur aſſy:io:um regna mutetur ab italia Ballaam enarrandus omnis aquile volatus: vt crederēt
illum Jouem ſtulte creditum deum. Et Thoem vt troianos reliquos: vt potiſſime pium Eneam
in bellis adiuuaret. vt regibus albanis aliquando fauerit: vt romanos rerum dominos: gentemq̧
togatam: vt grecos impera to:es: vt germanos ceſares victo:es hoſtium: ⁊ mundi deuicto:es eē
fecerit. Quecunq̧ enim de romano imperio p:eclare dicuntur ad recto:em eius proculdubio
cum laude redundant. Nam ſicut apoſtoli Petri ⁊ Silueſtri ⁊ Leonis ⁊ alio:um pontificum
laudabile nomen: te qui loco eo:um ſedes agit ſublimē: ⁊ Auguſti p:imi ⁊ Cōſtantini magni: ⁊ Ka
roli victo:is: ⁊ alio:um ceſarum excellens glo:ia: Fredericum noſtrum qui eis ſucceſſit in altum
tollit. Secundo exponendum erit q̃ longa et lata ſit germanica natio: q̃ religioſa: q̃ fuerat: q̃ iuſta:
q̃ p:omiſſi tenax: q̃ populoſa: q̃ diues: quanta illic nobilitas: q̃ fo:tis ⁊ experta militia: quantus ec
cleſiarum o:natus: quanta glo:ia cleri: quanta p:incipum magnificentia: quantus ſplendo: v:biū
que celi facies: que terre vbertas: cum p:ouinciarum ⁊ populi decus cum p:incipe ſit commu
ne. Tertio deſcribenda ſuccurrit inclyta domus auſtrie ex qua hic Fredericus p2ognatus eſt. Ma
ter et ipſa regum et impera to:um: que ſepe Hungarie: ſepe bohemie: et aliquando polonie re
ges dedit demonſtranda ⁊ quantus fuerit magnus ille Rodulphus imperato:: qui et bononiam
Romane eccleſie dono dedit. Et otto Karolu3 potentiſſimum bohemie regem qui auſtriam ⁊ ſty
riam romano imperio ſurripuerat ancipiti bello victum interemit. Tum duo Alberti occurrerēt:
duo martis filij: duo fulmina belli: quo:um Alphōſum de neſau: veſtes imperij vſurpantem: apud
rhenum magno p:elio vicit ⁊ occidit. Alter impios huſſitas eccleſie noſtre ſeua bella mouentes
quaſi malleus contriuit. De patre Ladiſlai loquo: inclyti regis Hungarie ac bohemie Ceſaris
noſtri patruo: deniq̧ admiranda p2obata te nihil ſatis dici poſſet. Ponendi ante oculos eſſent.
Erneſti leopardi Frederici ⁊ alij q̃plures anime condidiſſime huius excelſe familie: quarum vir
tutem admirari magis q̃ recenſere valemus. Poſtremo quia non imitāti maio:es dedecus eſt pa
terna laus filio: ad Fredericum ipm conuertenda erit o:atio. De manſuetudine ſua: de religione
de iuſticia: de p:udentia faciendum verbum: exponendum eius iter in terram ſanctā: declarādus
felix reditus: enarranda pacis conſilia: cōmendanda pietatis opera: dicendū quo pacto ad impe
rium vocatus fuerit. Ad co:onā regni germano apud ciuitatē aquēſem. Imperialem in hac v:be
ſummo cum hono:e ſuſcepit vt coniugem nobiliſſimam ex domo po:tugalie duxerit. Alphonſi p:e

clariſſimi regis nepotem. Unde ſibi oẽs hyſpanie potẽtiſſimos reges affinitate cõiunxit: vt neutralitatẽ eccleſie romane nocentiſſimã ex natione ſua ſuſtulerit: vt obedientiã germanici populi magno labore maiori ſumptu atq; induſtria: tuis ꝓdeceſſoribus Eugenio ⁊ Nicolao reſtituerit Unde ſecuta eſt que nunc fruimur ⁊ quam tantopere cõmẽdamus eccleſiaſtice ſocietatis vnitas q̃uis eius rei gloriã plerique in alios detinent: quorum opera ea fuit: que ſolet illorum eſſe qui fugatim ab aliis ſeſſumq; termini intercipiunt. De his ergo ⁊ aliis q̃plurimis rebus cumulatiſſime putandũ illi erit: qui Fredericũ noſtrum digne ꝓ meritis laudare decreuit. Sed nõ ſunt hec onera que noſtris humeris cõmitti debeant. Satius eſt tacere q̃ maieſtatẽ tanti principis reum vt noſtra eſt oratione percurrere. Preteremittim9 igit̃ morẽ ab aliis ſeruatũ ⁊ obmiſſis de hoc loco tuis ac Ceſaris noſtris laudibus: ad ea veniemus que coram te dicere ac agere iuſſi ſumus. Munuſq; noſtrũ q̃breuiter abſoluem9. Sane cum accepiſſet Fredericus imperator ſanctiſſime atq; indelibilis memorie Nicolaũ papam quintũ predeceſſorẽ tuum ex hac mortali luce migraſſe: cõplens illum dies luxit. Non q̃dem cuius cauſa quez ꝓ ſuis glorioſis operibus ⁊ animi rectitudine in conſilio beatiſſimorum ſpirituũ ⁊ in regno dei cum Petro ⁊ Paulo iam receptũ nõ dubitabat: ſed ꝓpter rempublicã xp̃ianam: cui mortem. N. hoc tempore funeſtiſſimã exiſtimabat: timens ne ꝓ ſucceſſoris electione ſacri ſenatus opiniones in diuerſa tendẽtes: inconſutilẽ chriſti tunicam ſcinderent: ⁊ imminẽti ceruicibus noſtris poſtili gladio vires addicerent quod licet de tanto lumine non eſſet credibile: quia tamen acciderant aliq̃n peiora: nõ fuit obſonũ formidare ſimilia: ſed quẽadmodum ex primatura ⁊ infauſta migratione tui predeceſſoris merorem accepit ceſar ingentez ita ex tempeſtiua ⁊ felici vocatione tua: ſummũ gaudium maximamq; leticiam adeptus eſt. Nouit enim te ceſar cum adhuc in minoribus geres: ⁊ cum ſe viſitatũ in hac vrbe ſue coronationis adiſſes q̃tum intellectu ⁊ doctrina: ⁊ preſertim ciuili ſapientia que mundi gubernatrix exiſtit: q̃tum cum magnitudine ⁊ vite ſanctimonia valeres diligẽter expendit: te vnum eſſe iudicauit: qui. b. p. locuz iuris meriti aliquãdo teneres: quod nunc ex concordi volũtate ſacri ſenatus impletũ cognoſcit ⁊ gaudet. Ac cum sereniſſima conthorali ſua Leonora prudẽtiſſima ⁊ ſanctiſſima femina que de tuo pontificatu maximo incredibiliter exultet feſtos dies agit illos: quia ſecum ſerio triũphat q̃ tu ſolus eſt: qui poſt Gregoriũ. xi. per annos. lxxx. ⁊ amplius ſine competitore certus ⁊ indubitatus. b. p. ſucceſſor inueniaris. Eapropter letus de nuncio tue aſſumptionis ceſar: ſolicitus ꝓ debito recognotionis: nos duabus de cauſis ad te miſit. Prima eſt vt ꝓ vetuſto more ſanctitate tuam recenter aſſumptã: ſuo nomine veneremur. Secunda vt defendendã contra thurcos catholicam eccleſiã tue beatitudini cõmẽdemus. In primo negocio nõ eſt cur immoremur: faciat imperator quod ſe decet: accipiat tua pietas quod tibi debetur. Nos igit̃ iuſſione parentes eius nomine qui ſacro romano imperio preſidet: ſanctitatẽ tuam dñi noſtri ieſu chriſti locum recentẽ in terris ac in gratiam ⁊ ducem vniuerſalis eccleſie: recognoſcimus te certum ⁊ indubitatũ. b. p. ſucceſſorez ⁊ paſtorem dominice gregis. Te ſanctorũ euãgeliorum verum interpretem. Te doctorem ſalutatẽ. Te clauigerũ eterni regni celeſtis ꝓfitemur. Tibiq; omnẽ reuerentiã ⁊ obedientiã exhibemus: quas romanorũ imperatores predeceſſoribus tuis canonice intrãtibus preſtare cõperti ſunt ſiue iure ſiue cõſuetudine ſuadentes: quod q̃tum nobis ꝓmiſſum ſit preſenti ſacra littera docebitur. Nunc de ſecunda noſtre cõmiſſionis cauſa tranſigere oportet: hoc eſt de tuendo nomine chriſtiano contra thurcos: non dico teucros. Nunq̃ ergo hic erroris prolabor: vt genti barbare atq; immũdiſſimo nomini eorum attribuam qui romani populi partes habentur. Theucri enim idem ⁊ troyani fuerunt: a quibus exortum genus meandrum ⁊ gens iulia profecta romanum fuderat imperium. Thurci autem ⁊ ſi nunc occupant loca in quibus fuit ylion ⁊ neptuni troya: ſcite tamen ab origine ſunt qui regnante apud francos Pipino in Aſiam migrauere. Eamq; pedetentim ꝓuinciam ſui iuris fecere. Gens ſpurciſſima ⁊ ignominioſa: fornicaria: in cunctis ſtuprorũ generibus: tunc q̃dez ydolorum cultrix: nunc impii Machometi ſectatrix. Hec hoſtis peſſima noſtre religionis. Quomodo autem debachati ſunt temporibus noſtris thurci in grecia: ⁊ quo impetu cõſtantinopolim expugnauerunt: galathas deleuerint. Raſtiam que ſuperior olim miſia dicebatur oppreſſerint. In peloponeſum. In euboeam cum exercitu venerunt cunctiſq; per circuitum chriſtiano vincula: verbera: neces: cõminati ſunt nõ eſt ꝓpoſiti noſtri nunc cõmemorare. Satis enim ⁊ in ratiſpana ⁊ in franckfordia ⁊ in noua ciuitate: ⁊ apoſtolici ⁊ ceſarei ⁊ aliorum principũ legati ruinam grecie eccleſie noſtre vulnera defleuerunt. In hoc etiam adiutori nõ me fugit ſepe de his rebus oratores habitas eſſe: ⁊ ab illis quidem diſſertiſſimis viris: quibus ſi velim equari dicendo manifeſte de ſapientia. Nunc vero nõ verbis nec lachrymis: ſed armis regum ⁊ populorũ eſt opus. Que aũt hactenus aduerſus hanc thurcorũ inſolentiam pro tutela fidelis populi tentauerit imperator optime nouit tua beatitudo. Nec te latet ꝓmiſſa fuiſſe hungaris ſubſidia que preterierunt. Sed qua iam ratione perturbata ſunt eius conſilia: ⁊ quibus artibus impedita ſit hoc anno in thurcos expeditio malo tecũ cogites q̃ extra me publice audies. Illud tñ non recitabo que franckfordẽſi.

conſilium facienda decreuit: duabus cõditionibus ſubnixa fuiſſe: altera vt certitudo claſſis italici
que cum terreſtri exercitu cõcurreret ſuo tempore haberetur: altera germanoꝝ cõtrouerſie que
poſſent impedire pactum de medio tollerẽtur. Primam cõditionem irritam fecit tui predeceſſo
ris obitus. Secũda ne poſſet impleri ab eis ꝓcuratum eſt: qui ex publico malo ꝓprium cõmoduꝫ
querunt. Atqꝫ ita dum chriſtiani cunctantur thurciqꝫ ꝓperant religionẽ noſtraꝫ funditus delere
nituntur: qui nõ contenti viciſſe greciam Hungarie nobili regno imminẽt. Hungari vero magna
nimi ⁊ fideles populi iannis ſupra .lx. hunc hoſtem perpeſſi nunc victi nunc victores ſuum ſan
guinem tutati ſunt: qui cum nos ſeruant: optimates ſuos cũ regibus ⁊ põtificibus miſerũt. Nulla
domus in hungaria eſt digno nomine qui duobus nouiſſimis bellis contra thurcos habitis egre
gium ⁊ fortem aliquẽ virum nõ deplorauerit: hodie vero nõ eſt hoc regnũ quod thurcorũ imperiũ
ſuſtinere poſſit. Attenuatũ atqꝫ externa indiget ope. legati eius ⁊ in franckfordia ⁊ innoua ciui
tate cum ceſare ſuperos atqꝫ homines teſtati ſunt: ſi reliquorum chriſtianoꝝ preſidia ſentiunt ſe
iterum atqꝫ iterũ belli ſubituros. Sin relinquantur a nobis leges accepturos: quos thurci dede
rint. Neqꝫ enim cõſilium eorum: eſt ſine ſpe victorie: vrbes ⁊ agros igni: vxores ⁊ filias lupanari:
ſua ⁊ liberorũ capita hoſtili ferro cõmittere: quocũqꝫ tandem modo ad hoſtes hungaria defeciet
ſiue italiam: ſiue germaniã percurrere ac predari voluerit in vtrãqꝫ terrã patenti porta aditum
habet. Murus vero hũgaria eſt ⁊ antemurale fortiſſimuꝫ: ſiue clipeus noſtre religionis: ſub quo
longe iam enim ꝓtecti ſumus. Ad hic nunc clipeus nobis ſubtrahitur. Murus vero bombardis
arietibus ⁊ quatitur ⁊ nos de remedio anima nulla remordet. O ingratitudinẽ noſtrã quam nunc
vicem defenſoribꝰ noſtris reddimus hungaris. O ſtulticiã populi chriſtiani. O cecitatẽ atqꝫ amẽ
tiam ab externis inuadimur hoſtibus: ⁊ nos in ciues arma cõuertimus. Sed digne patimur pro
noſtris iniq̃tatibus. Nulla inter nos concordia: nulla obedientia eſt: neqꝫ ſpirituali: neqꝫ tempo
rali parẽtꝰ capiti. Iacet ſpreta religio iuſticie. Nullus honos: fides pene incognita: ſed rex quiſ
qꝫ ſibi aut pontifex eſſe videtur: quot capita tot ſententie. Scinditur in certum ſtudia incõtraria
vulgus. Illic germaniã mille cõturbant lites: inter galliaꝫ ⁊ angliã vetus odium viret. Hiſpanie
reges immutat ambitio. Italiã magno labore pacatam. Nouus iam turbo cõcutit. Noua exurũt
apud ſenas incendia: quid ſperemus his moribus: ꝓcuratores machometi ſumus: nam ipſi pate
facimus hoſti: ⁊ terga nudamus que feriat. quid tanta inter nos eſt inuidia: ⁊ maliuolentie peſtis:
tantum venenũ: tanta rabies: vt videre videar complures noſtre religionis hoĩes ſeruire thurcꝫ
male: q̃ xp̃ianum ferre aliquẽ principem. tot demũ ſunt in chriſtiano populo vectigalia: tot pecu
niarum extorſiones: tot rapine: tot principũ: ne dicaꝫ tyrannoꝝ noſtroꝝ in ſubditos cõtumelie: vt
magnopere verear: ne veniẽte thurco ⁊ onera relaxanti: plebes noſtre libẽti animo colla ſubmit
tant: maxime vero ſi vt eſt callidus hoſtis libertatẽ de fide fecit. Sed o chriſtianũ populũ: o plebẽ
electam: o vineam dñi ſabaoth: o chriſti hereditatẽ: o teſtamentũ: o regnum dei quo nunc redacta
es chriſtiana ſocietas: ex quattuor patriarchalibus eccleſijs xp̃iana ſubnixa fides in orbem vni
uerſum palmites extendit: maiores noſtri duas per ignauiã ⁊ ſecordiã cum hieroſolymitana ſe
de turpiter perdiderũt: nos tertiam: ⁊ illam q̃dem: que poſt romam ſecunda fuit: in qua tot nobi
liſſimi imperatores: tot ſancti pontifices claruerunt: tot generalia concilia celebrata: tot ſacri ca
nones editi: tot ſacratiſſime leges ꝓmulgate ſunt non minori damno: maiori tamen deſidia pror
ſus amiſimꝰ. Euangeliũ ſaluatoris quod in omnẽ terrã intonuit: ſola iam audit. Europa: nec ipſa
q̃dem omnis. In occidenti ſaracenis premimur. Septentrionis magnã partem ceca gentilitas
inuaſit: ex oriente qua grecia ꝓtenditur thurci nos pepulere: prope eſt niſi vigilamus: niſi cõſur
gimus: niſi deus adiuuat: niſi tua ſanctitas vt temperet animoſe occurrat vt ⁊ hunc tuũ thronum
⁊ quicquid reſtat chriſtiani noĩs machometus occupat: qui iam ſine reſiſtẽtia terre dñs ac maris
eſſe videtur. Aduerſus hanc peſtiferã beſtiam ⁊ aduerſus hec mala conatus eſt imperator vt no
ſtri remedia cõquirere: ſunt precepta: ſunt eius vt ante dixi conſilia non ꝓpoſito cadit: neqꝫ animo
deficit: deceptus eſt nõ defatigatus. Hac vero ſucceſſit alia aggredietur via: que dumqꝫ ſibi vt im
peratori romanorũ: vt aduocato eccleſie: vt protectori fidei orthodoxe: vt auſtrie duci: vt religioſo
principi: vt homini chriſtiano incumbere videntur: ꝓcurãda religione minime poſtergabit. Sed
qm̃ propulſare thurcos: ⁊ illatã chriſtiane plebi contumeliã vlciſci omnino opus eſt omniũ fide
lium magnoqꝫ ſumptu ⁊ magnis viribus indiget. Supplex orat tuam beatitudinẽ ceſar que chri
ſti vicariũ gerit: vt anteq̃ hoſtis appropinquet magis vna ſecum ad ea intendas animũ: per que
chriſtiane potentatus inter ſe pacem tenentes: aduerſus infideles arma cõuertant: ⁊ communem
hoſtem ex Europa deturbent. Quod licet difficile videatur hac infelici tempeſtate noſtra in qua
tantopere diuiſi ſumus: nihil eſt tamen quo diligentis hoĩs ſtudiũ nõ perficiat. Vigilãti: inſtanti:
vrgenti pro voto cuncta ſuccedũt: labor improbus omnia vincit. Incidiſti beatiſſime pater in hec
luctuoſa ⁊ vt ita dixerim faſtidioſa tempora: que fidem catholicã pene cõcuſſam: ⁊ vndiqꝫ laniatã
xp̃ianaꝫ plebem oſtendũt. Tu ne cede malis: ſed cõtra audentior ito: quo difficilius eo preclarius

ageo.nō eſt impoſſibile ſi mihi credis cōſtātinopolim:totā𝐪ꝫ greciā de manibus thurcoꝝ eripere ſi modo his itineribus incedamus:que ſunt aptiſſima:ne𝐪ꝫ mare:ne𝐪ꝫ terra xp̄iane potētie thurci ſunt pares ⁊ hominibus ⁊ equis ⁊ nauibus ⁊ curribus ⁊ quibuſlibet armis et rei militaris peritia ſuperiores ſumus ⁊ auro.Quod ſi armetur xp̄ianū robur fugient hoſtes ſicut ſtipula a facie vēti.Sarmacia𝐪ꝫ noſtris relinquent ſpolia ſine vulnere ⁊ ſanguine.Mira res ne𝐪ꝫ facultas nobis deeſt:que poſſumus thurcos exterminare:ne𝐪ꝫ voluntas.Nam viribus multo ꝙ̄ illi preſtamus:⁊ nemo eſt xp̄iano noīe inſignitus qui nolit perire thurcos.Quid igit̄ obſtat:cur ſtamꝰ.cur nō exurgimus:cur non defendimus plebem noſtram.cur nō propulſemꝰ iniuriam.Sed vnū nobis de iſtis vnum inquirendum eſt:quo habitio terrebimus ⁊ conſternemus hoſtem.Hoc vnum eſt:ordo ſine quo nihil eſt quod valeat rite explicare.Ordine caremus beatiſſime pater ⁊ modo:at nunc tua intereſt:⁊ noſtri ceſaris:⁊ adherere rebus agēdis.Niſi eñi vos duo luminaria magna.Vos primi orbis capita:vos ſal terre ⁊ mundi preſules:ordinē ponitis quo xp̄iane vires in hoc opus vniantur:non eſt ꝙ vel nos speremus vel thurci timeant xp̄ianū conflari exercitum.Age igitur ſumme pōtifex:fortem ſume animū:erige nobiliſſimam mentē laudatiſſimū illud in omī gente vulgatum:qd̄ in aſſumptione tua votum emiſiſti ante oculos ſemp habeto.Intelligis ꝙ Ceſar ꝓmittit clariſſimū illū aragonie regē potentia ⁊ ſapia incōparabilē in hoc opus valentiſſimū:hēs Philippo duci burgundie nobiliſſimo ⁊ piſſimo maximis rebus cōparando:nihil magis cordi eſt ꝙ̄ pugnare in thurcos.Hungari auxilia expectant:belli fortunam ſub tuo vexillo iterum experiri in germania multi ſunt principes qui corpora ſua aduerſus hos hoſtes deuouere.Karolus rex francorum ⁊ re ⁊ nomine xp̄ianiſſimus:ſuorum ꝓgenitoꝝ veſtigia non deſeret:quorum fortia facta omnis decantat eccleſia:nec que𝐪ꝫ fortes vt opinor anglorꝫ manus deerunt.Caſtellanis ⁊ portigalenſibus rerum geſtarum gloria clariſſimis innatum eſt pro fide certare.Voluntarij ſunt ⁊ prompti omnes populi pro fide arma ſuſcipere:ſed omnes in te oculos direxere.omnes ex te modum at𝐪ꝫ ordinē expectant.Exurge igitur aperi eccleſie theſaurum:aperi celi portas:promitte dignā labore mercedem.Effunde largiter ſpiritualia dona in xp̄i milites:mitte operarios in meſſem dño gratiſſimam metent.Hoc tuū eſt opus:hoc eſt in quo deo poſſis ⁊ hominibus complacere.Scio multos tibi deberi titulos poſtꝙ̄ celum potieris:ſed nullius illuſtrior ſarcofago tuo inſcribi poterit ꝙ̄ ſi perdite ſub predeceſſore tuo conſtantinopolis recuperatoꝝ ⁊ vltor communis iniurie vociteris.At𝐪ꝫ vt aperte dicam quod ſentio.Hec certiſſima via eſt per quam xp̄iani reges ⁊ fideles cuncte nationes:tibi vt xp̄i vicario ceruices ſuas libenter inflectant ſi defenſionē fidei noſtre fortiter et magnifice ſuſcipias:⁊ quēadmodum fouendo italiā pacem iuuando ⁊ ſapientiſſimos legatos deſignando ſpem dediſti exterminandum thurcoꝝ ſedem ⁊ impiā gētē totis conatibus erectus at𝐪ꝫ intentus eſſe videare.Plera𝐪ꝫ alia ad rem hanc ydonea ſemotis arbitris:cum tue pietati videbitur latius exponemus.

¶ Oratio Enee coram ſanctiſſimo ⁊ ſenatu cardinalium imperatorē coronato preſēte ⁊ eiꝰ nomine ad paſſagiū inducendum. Epiſtola.ccccxiij.

Moyſes vir dei beatiſſime pater maxime pontifex cum ſibi ſucceſſorem ordinaret Joſue filium.Num diuinam vocem ad ſe dicentem audiuit:per hoc ſi quid agendū erit.Eleazar ſacerdos conſulet dominum:ad verbum eius egreditur ⁊ ingreditur ipſe et omnes filij Iſrael cum eo ⁊ cetera multitudo:quibus verbis non populi ſoluz ſed reges ⁊ principes mouentur:magnis in rebus ſummi ſacerdotis conſilium querere ⁊ imperium ſequi.Quod poſtmodum ⁊ in nouo teſtamento ac in tempore gratie multis exemplis ⁊ auctoritatibus eſt firmatum.Sicut ⁊ conſtantini magni ⁊ Theodoſij et Juſtiniani ⁊ aliorum chriſtianorum ceſarum geſta teſtantur.Eam ob cauſam cupidus at𝐪ꝫ auidiſſimus ceſar diuinus Fredericus romanus imperator auguſtus filius tuus obſequentiſſimus ſuo tēpore aduerſus impios Machometi cultores generale paſſagium fieret:at𝐪ꝫ in illud ſuum ſtudium ſuaſ𝐪ꝫ curas omnes conuertere:te prius magni dei vicarium:chriſtiane plebis ſacratum religionis magnum caput:perfectum ducem:optimum rectorem:veracem magiſtrum:conſulendum:audiendum ⁊ ſequendum cenſuit.Cuius prouidentiam noſtre auctoritas mouere poteſtas implere poteſt:quid ſit agendum.Venit igitur hodie ad te tuum𝐪ꝫ ſacratiſſimum ſenatum Ceſar ſuper vniuerſali paſſagio:cum tua beatitudine locuturus.Coronatus enim iam triplici corona:eiuſ𝐪ꝫ regni tua beneficentia rex confirmatus cuius potentiam Daniel ferro comparauit:cuius limites ſolus claudit occeanus:cuius fundator Romulus:confirmator Julius:amplificator Auguſtus Approbator dominus ieſus fuit:cuius auctoritas in terris niſi tue cedit nulli.Cuius officium eſt parcere ſubiectis:et debellare ſuperbos.Quid aliud cogit ꝙ̄ paſſagium:per quod et chriſtiani fortiores:et inimici chriſti nominis creduntur imbeciliores.Princeps inquam ſapiēs que ſunt digna principi cogitabit.Reges apud modos vt Herodotus inquit apud omnes vt Cicero ſenſit

Iuſticie fruende cauſa creati ſunt:velut iniuriarum propulſores: qui ſi prelatum auſcultare volunt
ceteriſqꝫ philoſophis recta mouētibus obedire. Procuratione reiſpubli. non ad ſuam:ſed ad eoꝝ
que ſibi commiſſi ſunt vtilitatem gerere dicuntur:atqꝫ hoc eſt ꝙ de paſſagio ceſarem ⁊ ſollicitum
⁊ auxilium fecit.Super qua re dicturus eo que mihi ſua maieſtas imperat orationē meam in tres
partes diuidam. In prima dicens quid ſit paſſagiuꝫ quod queritur. In ſecunda cur petaſ. In ter
tia facile ne paſſagium fructuoſum ſit futurum:quibus in rebus ſi longior fuerim cū rerum magni
tudini verba comparantur ſic forraſſe breuior videbitur:ero tamē reuera breuis:quoniam Empe
docle teſte ſola breuitas cōmendat indoctos:ſed iam primū abſoluamus: paſſagij vocabulo nihil
aliud deſignamus quoniam expeditionem militarem numeroſiſſimam aduerſus infideles ꝑ chri-
ſtianos indictam:quam ſi conſequuntur cruce ſignati: plenariam peccatorum omnium remiſſio-
nem merentur. Appellaturqꝫ paſſagium ſermone italico quaſi tranſitus. Nam ſicut aues quedā
gregatim certis anni temporibus de regione in regionem tranſeunt: dicuntur quoqꝫ paſſagium
facere:⁊ chriſtiani nonnunꝙ̄ ſumptis armis turmatim incedentes:atqꝫ in hoſtes fidei et apoſto-
lice ſedis iuſſu proſilientes:⁊ viſi ⁊ dei dicti ſunt paſſagiū habuiſſe. Neqꝫ verū paſſagium videri pōt
niſi multorum ſunt populorum: qui migrare magis nouas ſedes queſituri ꝙ̄ bellaturi videantur.
Sicut cymberorum in italia inundatio ac gothorum ⁊ hunorum excurſio:habemus quid ſit paſſa
gium. Nunc cur petatur exponamus. Tria ſunt que ceſarem paſſagij cupidum reddant. Commi-
ſeratio: vtilitas: atqꝫ honeſtas rei. Unde vero commiſeratio prodeat: paucis(aduerte) docebo.
Quis infirmatur inquit apoſtolus ⁊ ego non infirmor. Qui vidit afflictos ⁊ nō affligitur:cuius pe
ctus a deo durum eſt:vt dolentibus non condoleat:gementibus non congemat. Triſtantibus non
contriſtetur. Ceſar quidem poſtꝙ̄ diſcretionis attigit annos: cepitqꝫ noſcere noſtre fidei ſacram
mox religionis induit zelum cepitqꝫ rebus omnibus diuini cultus augmentum preponere:quod ſi
bi ⁊ ſue nature bonitas ⁊ nobilitas ſanguinis ſuadebat. Nam domus auſtrie principes inter quos
plures ac reges ac imperatores floruerunt : tunc ſibi proſpere ſuccedere ſperauerunt: cum diui-
no nomini bene ⁊ conſtanter famulati fuiſſent. Quorum veſtigia Fredericus ſecutus defunctis pa
rentibus ꝙ̄primum tutelam exiuit:vt locum videret in quo noſtra redemptio celebrata eſt adhuc
adoleſcens tranſmare nauigauit:contritqꝫ pelagus digitis aſperit locū vbi natus ſaluator no-
ſter xp̄s. Ubi poſitus in preſepio:vbi preſentatus in templo:vbi baptizatus:vbi tentatus:vbi predi
cauit:vbi lazarū ſuſcitauit:vbi cenauit:vbi captꝰ:vbi deriſus:vbi iudicatꝰ vbi crucifixus:vbi ſepultꝰ
eſt:⁊ vnde aſcendit in celum. Quid multa dicam oſculatus eſt ceſar terram vbi fuerunt pedes eiꝰ
qui nos redemit:ſed quo tunc animo fuiſſe:arbitraris cum ſpurcidos illic ſarracenos immundos
horridoſqꝫ dominari videret:ſanctiſſima loca poſſidentes:quid aliud dicere poterat niſi ꝓpheticum
illud. Deus venerunt gentes in hereditatem tuam. Polluerunt templum ſanctum tuum po-
ſuerunt hieruſalem in pomorum cuſtodiam. Et iterum. Quomodo ſedet ſola ciuitas plena popu-
lo facta eſt vidua domina gentium:princeps prouinciarum eſt ſub tributo. proh ꝙ̄tum vrgebat an
gebatqꝫ ceſarem ciuitatis huius oppreſſio:⁊ illorum qui ſunt tranſmare xp̄ianorum conculcatio.
Sed quid grecia litterarum mater. Inuentrix legum:cultrix morum:⁊ oīm artium bonorum ma-
giſtra:quem nō miſeret gentis illius afflicte oppreſſe peſſundate:cuius imperium non ſub alexā
dro macedone ſolum ſuiſqꝫ ſucceſſoribus:ſed ſub athenienſibus thebanis ac lacedemonienſibus
olim florentiſſimum:⁊ potentiſſimū fuit. Nunc vbilibet effeminatis thurcis ſeruire coacta eſt. Qd
regnum illud Hungarie nobiliſſimum:terra antiqua:potens armis:atqꝫ vbera plebe. Heu quan-
ta paſſi ſunt Hungari diebus noſtris: qui dum noſtrum ſeruant ſanguinem:fundunt ſuum quorum
pectora noſtri ſunt muri obligamur recte omnes xp̄iani hungarie genti qui ꝓ nobis mortificant
tota die:⁊ facti ſunt ſicut ouis occiſionis. Et cum patrem illorum regem oucrum pupillum: orpha-
num Ladiſlaum nobiliſſimum:⁊ regum ⁊ imperatorum prolem:qui ſuo regno ſuiſqꝫ ſubditis: auxi
lium nunc tam ſanctitatem tuam ꝙ̄ ceſaream:ſue preces ſue lachryme moueant:nam illi gēti po-
ſtulat auxilium:que toto xp̄iano populo affert preſidium:accidit vt aliarum calamitas ꝓuinciarū
maſſageta ⁊ ſcitarum ꝙ̄plures populi iinioniam vexant. Mauri vero partum hyſpanorum occu-
pant regnum:ſiliciam iamiarius in ſiluas cyprum rethnum chretum:ſiciliam quare et ipſi italie
littora barbarorum ſepe claſſes inuadunt aſpernantqꝫ xp̄ianos. O noſtram maximam negligen-
tiam.o tp̄a.o mores. Dū gētiles fuerūt ceſares ydoloꝝ cultores augebaſ indies credentiū nume-
rus. Nunc cū xp̄iani ſunt reges imꝑatores duces minuitur cultus xp̄i:qui totū fere orbē cōpleue-
rat:in aurū europe deductus eſt. Affricā ⁊ aſiā amiſimus. Europa quoqꝫ cōculcauit.cur hoc refri
guit ardor:tepuit charitas. Prochdolor maior eſt ſarracenorū ardor in ſua preſidia ꝙ̄ noſter in fi
de zelus. Cernimus chriſtianorum iniurias ⁊ tacemus. Opprimitur iugulatur noſtra religio: ⁊ a-
uertimus oculos:ſed alius eſt ceſaris animus:aliamqꝫ arbitratur tuam eſſe mentem:nam qui nō
defendit oppreſſos:aut amicos:aut patriam deſeret quod ne tibi neue ſibi quiſpiam imputet paſ
ſagium expedit in quo magnam vtilitatem eſſe intelligit ſubuenireqꝫ laboribus. Hūgaros liberare

grecos a ſeruitute propagare:diuinum cultum ſanctam terram:et manibus impurorum vendi-
care. Monſtrumq; illud ⁊ abhominabile ydolum machometi exterminare. Unde placentes im-
marceſſibilem celeſtis regni coronaꝫ adipiſcantur. En magnā vtilitatem:ſed nō eſt vera vtilitas
honeſtatis. Maiores noſtri iuſtum bellum gerere honeſtam rem cenſebant. Erat autem belli e-
quitas ſanctiſſimi ſenatus ꝑ iure deſcripta denunciata que bella indicta iuſta putabant. In qui-
bus qui viriliter pugnaſſent:nō viuentes ſolum:ſed occumbētes que honore dignos glorioſqꝫ iu-
dicabant. Quid de hoc bello dicemus quod non terrenus homo:ſed diuinus imperator indicat.
In quo non impij:ſed diuini cultus propagatio queritur. In quo fides catholica defenditur ⁊ ho-
nor ſaluatoris noſtri:qui cū in forma dei eſſet nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe equalem deo: ſꝫ
formā ſerui accipiens:ſeipſum exinaniuit factus obediens vſqꝫ ad mortem:mortē aūt crucis: vt
nos de dyabolica ſeruitute redimeret:⁊ tumet aduerſus eos machomet inflat:cornua erigit: et
nos queſcimus. An non arma pro xp̄o ſumemus:qui pro nobis ſumpſit humanitatem. Maxima
eſſet ingratitudo noſtra:ſi non ad incertam mortem pro xp̄o iremus qui certam pro nobis tulit:
ſi non illi vitam offeremus a quo ſuſcepimus. En bellum honeſtiſſimum in quo patris in quo do-
mini:in quo te magni dei cauſam tuemur. In quo qui vitam temporalem amittit aquirit eternā
⁊ famam clari nominis adipiſcitur ſempiternā. Quid plura tantū obeſtis:vt nō ſit glorioſum pu-
gnare pro fide vt infame fedūqꝫ ſit non pugnare: qn̄ neceſſitas vrget ſicut iam craſſantibus vndi-
qꝫ in fratres noſtros ſarracenos:⁊ nomen chriſti magna credulitate atqꝫ immanitate perſequen-
tibus. Et tantū de ſecunda parte dictū in qua cur paſſagium peteretur monſtandū fuit. Superit
nunc de poſſibilitate cōgregandi paſſagium deqꝫ ſpe fructus dicere plurimi ſunt beatiſſime pa-
ter:qui cum nominari paſſagiū audiunt. Ecce vetus ſomnium inquiunt:vetus deliramentū: ina-
nes fabulas. Verū Urbanus antec eſſor tuus cū vexaretur a paganis orientalis eccleſia. Sarra-
ceni qui thilum conculcarent:motus alexij qui cōſtantinopolim tenebat:⁊ aliorū xp̄ianorum qui
ſub tributo thurcorū vitam agebat precibus igni ⁊ laborioſo itinere in galliam profectus maxi-
mum exercitum congregauit: atqꝫ hominum tricenta milia vt octo friſingen. ſcribit non ſutilis
auctor in greciam aſiam ſyriamqꝫ tranſmiſit:quibus mille ſaracenorum vires obſiſtere valuerūt
quando ⁊ anthiochiam expugnauerunt:⁊ hieroſolymam obtinuerunt. Unde adhuc Urbanus qui
conuocauit paſſagium ⁊ Gotfridi qui induxit illuſtre nomen habetur. Sed penſemus hodie ſpes
bona poſſit haberi paſſagij:qn̄ nemo ſciens impoſſibilia temptat. Neqꝫ aggreditur quiſq̄ quod
aſſequi deſperat. Magnum facimus ſpes nutrit. Quid hic reſpondemus:duo conſideranda ſunt
vnum an xp̄iam facile poſſint in paſſagium trahi. Alterum an inchoato paſſagio ſpes ſit magna
vincendi. Nam q̄uis omnium bellorum dubius ſit exitus. Nunq̄ tamen cōmittendum eſt belluꝫ
ſine ſpe quadam ⁊ argumento victorie. Ne(ſicut Octauianus ceſar prouerbium habuit) aureo
piſcari hamo videamur:in quo maior damni q̄ lucri ratio poſſit haberi. Difficile ergo primum vi-
detur xp̄ianos qui inter ſe ſunt diſcordes:apertiſqꝫ fragrant odijs in vnam paſſagij ſummam du-
cere. Sed quid multi obſtare putant paſſagio ſapientia ceſaris conducere indicat. Omninoqꝫ ſi
par xp̄ianos haberet incaſſum quietos principes atqꝫ torpētes populos excitaremus. Neqꝫ viri-
les bello manus inuenirentur timerent mortes ferrum:neqꝫ ſignum:neqꝫ tubam ferre poſſent.
Nunc vero citata bellis populo vltro ſeſe offerrent. Facilius ex bello vocatur bellum q̄ ex ocio
miles. Bonum eſt viro ſicut propheta teſtatur cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Quis
xp̄ianorum eſt poſtq̄ pugnare oportet qui nō potius in thurcos q̄ in xp̄ianos ſtringere gladiū ve-
lit. Placebit oībus arma in ſarracenos vertere patriā vt quietam relinquant. Et fortaſſe vnica
parandi xp̄ianos via eſt cōuocatio paſſagij. Martiales enī ⁊ feroces europe populi neſcientes
quieſcere:niſi aduerſus exteros prelientur:in ſe manus vertunt. Qua ratione doctus olim La-
cho cridi carthaginem diſſuadebat ne pacem habentes in circuitu romani in ſeſe ruerent: ſicut
⁊ reges iſrael victis hoſtibus mutuis recidere vulneribus. Iam pacem ergo vt habeant xp̄iani
bellū in exteros eſt transferendū. Ad quam rem neqꝫ germanorum illuſtris anim⁹:nec cor nobile
gallice gentis:neqꝫ mens ſublimis hyſpanor:neqꝫ honeſti cupidus italoruꝫ deerit ſp̄us. Oēs q̄
tua iubet ſanctitas:cōſtanti aīo exequentur. Quis dubitat fieri paſſagium qd̄ romani pontificis
auctoritate decretū ⁊ imparatoris mādato fuerit cōuocatum:videor videre rez pfectam:nec me du-
bium habet vllum. Si tu verbum apponis:ceſar adijcit manum. Nam ſi quis obedire neglexerit
vel tuis iuſſinus vel ceſaris imperio compelletur. Sed dicit fortaſſe quiſpiam q̄ brachius q̄uis
hoſtis eccleſie aliquando tamen vir ſenſatus frequenti ſermone vſurbare ſolebat:tribus poten-
tiſſime rebus bellum indigere. Et horum trium vnum eſſe pecuniam. Ubi ergo corrademus au-
rum ad tam longum ⁊ tam longinquū bellum neceſſarium ſunt:⁊ modi in prompto huius inueme-
mus argendum quos vulgare non expedit. Illud dicere poſſum. Ciuitates que ob eam cauſam
bellum ſuſcipiunt:vt ſine minis in pace viuunt:libenter paſſagij contribuant curas vt pacem ni-
hil inſidiarum habentem conſequi poſſunt:non erit difficile conuocare paſſagium. Nec rurſus

ſpes magna victorie deerit. Nouit maieſtas imperatoria thurcorum Aſſyriorum: egyptiorum
q; gentem: imbecilles inermes effeminati ſunt. Neq; animo: neq; conſilio marciales ſaumacida
erunt ſpolia ſine ſudore ⁊ ſanguine. Quis truncatos micratoſq; thurcos: aut brachatos timeat
egyptiacos quos rabſaces ad Ezechiā regem loquens baculo arundineo cōfracto comparauit.
Quod ſi aliquando noſtri exercitus victi ab eis ſunt: neq; viribus: neq; re militaris peritie: ſed in
numeroſitati hoſtium aſcribendum eſt. Quoniam ſi xpianorum copie tot fuerunt: vt opprimi tot
ſaracenorum multitudinem nequeant: ⁊ quod paſſagij nomen expoſcit: certa nihilominus in ma
nibus erit victoria ſicut priſca exempla nos inſtruunt. Iuuabunt ⁊ diuiſiones eorum et odia que
in tartaris habent aſſidua certamina. Iuuabit ⁊ gentis illius deſperatio. Nam et machometū
cui maxime credunt ſectam ſuam in octingentos vſq; annos augendam. Exinde diminuendam
aſſerūt prophetaſſe qui ſub Eraclio ceſare malignari accepit: poſtꝙ ſupputantur anni .xl. ⁊ octin
genti. ⁊ thurchos admodum territat: chriſtianos eleuat. Nam etſi falſus propheta machometus
eſt. Non eſt tū falſum vaticinium eſtimandum: quod Hieremie ſacris ſermonibus conſonum eſſe
videmus: dum quinquageſimum cap. libri ſui quaſi tuam ſanctitatem ac ceſarem hortatus. Noli
te tacere ſuper iniquitates eius quoniam tempus vltionis eſt: dummodo viciſſitudinem ipſe re
tribuet ei. Poſſem ad hanc tamen plura deducere: ſed neq; docriſſimis tuis auribus: neq; reue
rendiſſimis ſapientiſſimiſq; patribus qui aſſident danda ſunt verba: ſatis eſt nobis abſoluiſſe ea
que ꝓmiſimus: ea que Ceſarea dignitas dicturum me voluit. Intelligis chriſti deſiderium ſuū
integrum ꝓpoſitum Ceſaris mentem intueris. Totum tamen ⁊ conſilio ⁊ iudicio tuo relinquit.
Ceſar cum eſſet hac vice apud tuam beatitudinem noluit hanc rem intactam relinquere: que ſi
bi ab ineunte adoleſcentia ſemper cordi fuit. Alias autem concilium generale petiuiſſet aut in
formationem decreta aut aliud quiſpiam ceſari ſuſcepta et tua ſacra manu imperiali corona: nihil
antiquius viſum eſt ꝙ de paſſagio tecum agere. Quod ſi fortaſſe ꝑma fronte arduum videatur.
Nihil tamen eſt tam difficile quod querendo non fiat facile: virtus circa difficile operatur. Aſpe
ris in rebus ⁊ vir noſcitur ⁊ gloria queritur: que magno animo ⁊ fortiter ⁊ excellenterq; geruntur
Neſcio quomodo pleniori bucca laudare ſolemus: clari ⁊ illuſtres ſunt tituli tui beatiſſime preſul
qui minorem feceris. Iubileum indulſeris ceſarem coronaueris. Paſſagij tamen titulus ⁊ digni
or ⁊ diuturnior omnibus erit: quem ne ſucceſſori relinquas ⁊ ceſarea ſublimitas ſuadet: ⁊ omnis
chriſtianitas orat: ⁊ tibi coronato ceſare ꝗuis multa incumbant: nihil tamen eſt de quo vł vtilius
agere: vel glorioſius ꝙ paſſagio.

¶ Gregorius heymbur denunciatur excōicatus. Epiſtola. cccc.xiiij.

Pius papa .ij. Dilectis filijs burgimagiſtris ⁊ conſolatui oppidi nuremberg.
S. ⁊ a. b. Saluator humani generis in hunc veniēs mundū vt ex mortalibus
genitus dei filios ⁊ ſibiipſi in ſummi pris ſui regno coheredes efficeret. Unū
ex oībus fidelibus in eū credentibus regnū conſtituit: idq; vnam ipſius eccle
ſiam nuncupauit: cuius ipſe caput eſſet ⁊ regnator ſempiternus. Uiſibilē ve
ro humanis oculis ꝑſentiam ſui per admirabilem ad patrem oīpotentem a
ſcenſum: mundo ſubtracturus Petrum apłorum principem: eiuſq; legitimos
ſucceſſores vicarios ſibi cū plenitudine poteſtatis ad ꝓprie gubernationem
eccłie ſubſtituit tribuens oīmodam p temporalem ſucceſſionē vicarijs ipſis in terris ac in celis
omnia ligandi ſoluendiq;. Precipiēſq; diſtricte ipſos audiri: ⁊ in eoꝝ iuſſionibus ꝑmonſtrari. Qđ
ſi qui tranſgreſſores nemo imbuti eos nō audirent: huiuſmodi omnes ꝓ excluſis a ſuo regno eie
ctiſq; a ſancta eccłia inter ethnicos ⁊ publicanos cum ꝑditionis ⁊ mortis filijs voluit computari
Cum eñ nullū regnum vt ipſius dñi noſtri verbis didicimus in ſe diuiſum ſtare poſſit: quonam
modo ſacroſanctū ſtabit eccleſie regnum: ſi illi qui xpi ſupremi regis vicario parere contemnūt:
de regno non valeant forte depelli. Aduerſus hoc incaſſabile fundamentum ⁊ eccleſie firmam
petram hereſis quedam a paruo tempore citra ſenſum viſa ſuboriri pullulauit: que ſub ouiūq; ve
ſtibus lupos rapaces intrinſecus celans ſub appellationis ſpem eccleſie ſatagit dignitatē con
uellere. Nam ſi qua chriſti vnicus vicarius canonibus ſacri etiam ⁊ iuriſcripto inherendo decre
uit ſtatuitq; ⁊ ſeruari vt dignum eſt: precepit calumniatores maliuoli ⁊ peruerſi ſubterfugere iu
ſticiam preſumentes per ludibria friuolarum appellationum ad futurum conſilium: ſeu ad id ꝙ
niſꝙ eſt: ac ſupra chriſti vicarium eſſe aut reperiri nequit: obedientiam que eſt de neceſſitate ec
cleſie ⁊ ſalutis vniuerſorum improbe declinant ac temere. Hanc igitur dyabolico ſpiritu et inſtru
ctu nouitatem exortam conſiderantes: in totius eccleſie catholice non tantum eneruationem.
Sed euerſionem in mantuano conuentu ſepe et multumue diſcuſſam de venerabilium fratrum
noſtrorum ſancte romane eccleſie cardinalium pluriumq; aliorum preſulum ⁊ peritorum qui ad
erant: maturo conſilio: ⁊ conſenſu illiuſmodi appellationes damnauimus. Atq; ita appellantes

notarioſq; ac teſtes ⁊ adherentes omnes excōmunicauimus:legeſq; maieſtatis hereſis crimina ⁊ penas eo ipſo illos diffinim⁹ incidiſſe: prout in apoſtolicis litteris ſuperinde confectis plenius continetur. Ceterum his omnibus non obſtantibus quidem ex parte dyabolo mendacioꝝ artifice natus Gregorius de heymbur noīe:auaritie contaminatus illuuie ⁊ ſuperatus ardoribus q̄ eſt ſeruitus idoloꝝ. De menſe auguſti proxime preterito a noſtra ſolēni declaratoria ſententia qua ſe nis exiſtentes:impium Sigiſmūdum ex principibus auſtrie obnotoriū ſacrilegium ꝑpter hoſtilem pſecutionem in perſonam dilecti filij noſtri nicolai tituli. S. pe. ad vincula ſancte romane eccleſie preſbyteri cardinalis ⁊ epiſcopi brixineſi. ⁊ rapinam bonoꝝ eccleſie illius perpetratum: iuriſcripti penas declarauimus incurriſſe a nobis ad futurum concilium improbam nefariam temerariam ſeditioſam deniq; appellationem dictauit. Et illius interpoſitionis per dictum ſigiſmūdum facte:ipſe dictator in originali inſtrumento florentie ad valuas eccleſie affixo teſtis inſcribitur. Quod quia loquar ille preſumptuoſus ⁊ p̄ceps mendax atq; turbulētus temerarius ob iſtud facinus excōmunicatus exiſtit:criminaq; ⁊ penas incidit leſe maieſtatis atq; hereſis adeo vt vltra execrationem honore omni ⁊ bonis iure ſit priuatus. Deuotiones veſtras in domino requirētes admonemus:huiuſmodi peſtiferum hominem pro tali excōmunicato habeatis ⁊ priuato a veſtriſq; ciuibus omnibus haberi mandetis. Ipſumq; non ſolum vitetis:ſed procul eijciatis ab oppido ⁊ dominio veſtro ⁊ bona quecūq; habet apud vos tam mobilia q̄ immobilia fiſco veſtro applicetis ⁊ alia omnia faciatis que contra hereticos de iure canonico fieri mādantur. In quo vos nobis oſtenderitis exhibebitiſq; catholicos ſicut plene confidimus ⁊ deo gratos ciues in talem perniciosum eccleſie chriſti perſecutorem vos fideles ⁊ ſancte romane eccleſiie obedientes oſtendendo. Nobiſq; in hoc eo magis deuotiones complacebunt:quāto ſcimus plurimum eſſe deo charū: ⁊ eccleſie ſue parentele ac in primis neceſſarium q̄ profugus iſte peſtiferq; ſacrorum contēptor ab omni expellatur conuerſatione ⁊ conſortio chriſtianorum:facite nobis quid egeritis per litteras veſtras reſcribatur. Datum rome apud ſanctum petrū ſub anulo piſcatoris. die. xviij. octobris M. cccclx. pontificatus noſtri anno tertio.

¶ Abſoluit vratiſlauienſem ⁊ nanſlauienſem a iuramento homagij Georio bodibrat regni bohemie noīe p̄ſtito. Epiſtola. cccc xv.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruoꝝ dei venerabilibus fratribus cretenſis ad regnū bohemie terraſq; ſleſie ac pruſſie nūcio ⁊ oratoris ſedis apoſtolice ⁊ gneſneſi. archiepiſcopis. S. ⁊ a. b. Hodie motu ꝓprio ex iuſtis ac fidē catholicā ꝯcernentibus cauſis. Dilectos filios clerū capitaneos cōſules cōmunitatem Uradiſlauieſi. ⁊ vniuerſitatē oppidi Nāpſlai ab homagio p̄ſtando Georgio depodibrat ad noſtrū ⁊ ſedis apoſtolice beneplacitū abſolutos fore declaramus ac eos in noſtrā ⁊ apoſtolice ſedis protectionē ſuſcepimus: mandantes ſingulis xp̄i fidelibus cuiuſcūq; ſtatus ſeu gradus exiſtant ſub penis ⁊ cenſuris eccleſiaſticis:ne p̄fato Georgio ꝯtra Uradiſla. ⁊ nampſla. vigore dicti homagij auxilium fauorem ⁊ ꝯſilium preſtant:q̄nimmo eis tanq̄ catholicis et ſancte matri romane eccleſie obedientiſſimis omni conſilio fauore ac potentia aſſiſtant prout in noſtris litteris deſuꝑ confectis plenius continetur:quocirca fraternitati veſtre ꝑ apoſtolica ſcripta mandamus:quatenus:vos vel alter veſtrū ⁊ ſi poſtq̄ preſentes lr̄e vobis p̄ſentate fuerint ꝑ vos vel alium ſeu alios ipſas litteras ac oīa ⁊ ſingula in illis contenta in dicti regni ac aliarū partium vicinarū eccleſijs: Dominicis ⁊ feſtiuis ceteriſq; diebus quādo ⁊ quotiens vobis videbitur ſolēniter publicetis:⁊ exponatis ſeu publicari ⁊ exponi faciatis:vt melius ⁊ clarius intelligatur etiā in vulgari. Et nihilominus quaſlibet ꝑſonas quas excōicationis ſententiā occaſione contrauenienti p̄dictis litteris nobis incurriſſe conſtiterit quotiens vobis oportunū eſſe videbitur. Tandiu dominicis feſtiuiſq; diebus in eccleſijs cū maior inibi populi multitudo contrauenerit ad diuina excōicatos publice nūcietis:faciatiſq; ab alijs nunciari ⁊ ab oibus artius euitari donec a cōtrauemendo deſtiterint ⁊ litteris p̄dictis obedierint. Ipſeq; ꝑſone excōmunicate ab hmōi excōicationis ſententia: abſolutionis beneficijs meruerint obtinere:non obſtantibus oibus illis que in p̄dictis litteris volum⁹ nō obſtare. Aut ſi dictis ꝑſonis vel quibuſuis alijs cōmuniter vel diuiſim a dicta ſit ſede indultū q̄ interdici ſuſpendi vel excōicari nō poſſunt ꝑ litteras apoſtolicas nō facientes plenā ⁊ expꝛeſſam ac de verbo ad verbū de indulto huiuſmodi mentionē. Contradictores ꝑ cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datū rome apud ſanctū petrum. Anno. M. cccclxiij. quarto kalendas Aprilis pontificatus noſtri anno quinto.

¶ Refert grates de munere oblato ⁊ poeſim p̄conizatū reddit cōferetq; de Uladiſlao quo iure regnū hūgarie repugnauerit. Epiſtola. cccc xvi.

REuerendiſſimo in chriſto patri domino Zbigneo ſacroſancte romane eccleſie titu li ſancte Priſce preſbytero cardinali ac pontifici cracouienſi domino ſuo colendiſſimo Eneas epiſcopus ſenenſis. S.p.d.ſeqꝫ cōmendatum facit. Heraldus alfonſi regis portugalie nicolaus chizaſtruſtrij tuas mihi expectatiſſimas litteras cumqꝫ his aduerſus hiemis ⁊ aquilonis ferocem ſpiritum armaturam egregiam reddidit veſtem pelliceam mardurinam. In hac regione non ſolum vtilem verūetiam neceſſariam. Confiteoꝛ magnū munus non tam recipiente ꝙ mittente dignū. Referrem tue liberalitati gratias:niſi ſcirem male reddi beneficium verbis quod factis acceptum eſt. Sed cū ſim ego ex his epiſcopis quos noſtra italia nutrit:quibꝰ eccleſie fraudoſe magis ꝙ fructifere ſunt: cogoꝛ tecum id agere quod pꝛiuati homines erga reges factitant. Nam cum nec equos nec tabulas pictas nec theuromata remittere poſſunt:animū illis offerunt. Summe igitur ⁊ tu animū meum ꝙuis hunc tibi iam diu dicauerim neqꝫ rem modo nouam afferam. Sed quid moroꝛ partem beneficij magnam reddidit qui libenter accepit:ego non modo libenter:ſed cupide donū tuum admiſi: non tam quod pꝛecioſum eſt ꝙ quod a te miſſum claro ⁊ pꝛeſtantiſſimo patre qui me nunꝙ vidiſti ⁊ tamen amare dignatus es. Sed hoc miſſo ad litteras tranſeo earum: quia plurime partes ſūt pꝛo captu meo ad ſingulas ex oꝛdine reſpondebo. In capite epiſtole tue quoniam diu ad me non ſcripſeris veritum te ais:ne tarditatem ſcribendi tuam ſiniſtroꝛſum acciperem. Rationēqꝫ reddis cur tādiu ſuper epiſtolis meis ad te olim miſſis reſcribere diſtuleris. Ego etſi mille annos tacuiſſes:nihil tamen de te ſiniſtri concepiſſem:neqꝫ te mihi mutatum crediddiſſem. Taciturnitatis aliam ꝙuis cauſam ꝙ mutationē animi reputaſſem. Scio enim te virum conſtantem ⁊ in amicitia ſolidum:q neqꝫ moꝛe adoleſcentuloꝛum modo amas modo odis:neqꝫ contra theofraſtri pꝛecepta poſtꝙ amaueris de amico iudicas. Expendis hominem diu anteꝙ recipias:receptum toto admittis pectoꝛe ⁊ quaſi te alterum colis:neqꝫ ſi deceptus ſis ſtatim abs te hominē repellis:diſſuere inutilem amicitiam ꝙ rumpere ſoles. Quāuis ergo conſcius mihi ſim:non eſſe in me virtutez que tuam ſuſtinere amicitiam poſſit:eſt in te tamen moderatio que illam facile ruere non ſinit. Huc accedit quoniā litterarum cauſa inter nos beniuolentia nata eſt:que licet in me tenues ſint: poſtꝙ tamen amare cepimus nihil illis detractum eſt:aute magis ſunt quando neqꝫ me ſenez diſcere pudet. Itaqꝫ perſuadeo mihi me tibi eſſe:qui ab initio fuerim ſiue ſcribas ſiue taces. Cum ſilere te video tuas occupationes accuſo:cum ſcripta tua recipio dilectionez tuam cōmendo. Cur ego deniqꝫ te tacentem arguerim qui ſum ipſe nimiū erga te tacitus:accipio libens tuam purgationem vt excuſationem meam tu quoqꝫ admittas. Scio ꝙmulte ſunt dignationi tue pōtificales cure:que ſunt tibi cum tuo rege negocia:noui te cardinalem eſſe:⁊ in polonia poſt regem pꝛimuz hominem:nulla ſine te placita fieri:grauia queqꝫ iudicia tuam ſententiā expetere:neqꝫ belli neqꝫ pacis conſilia ſine te diſcuti:pono ante oculos tuos ꝙtum inter nos fluminū ac terraruz eſt:ꝙpericuloſa itinera ⁊ obſeſſa latronibus:ꝙpauci ex te ad nos veniāt quibus cōmitti tuto littere queant. Ago meam cauſam dum tuam defendo:da mihi ⁊ tu veniam tacenti obſecro:non inuenio facile homines qui ad te recte pꝛoficiſcantur:nec audeo cuicunqꝫ ſcripta credere:nec ſum ocioſus vt ſcriberem ꝙfrequentiſſime poſſim:nunc ceſaris concilium nūc apoſtolice ſedis mandata me detinent:non ſunt tamen tot mea neqꝫ tamardua negocia ꝙ tua. Neceſſe eſt ſilentio tuo me parcere:ne ſi te ſcribendi tardum arguerim:me pigrum oſtendam ⁊ deſidem. Condonemus igit̃ ⁊ tuaz negligentiam compenſemus:ſi tamen aliquid eſt quod tibi ad inertiam valeat imputari: ſit tn̄ ex pꝛeterito tibi mihiqꝫ venia:neqꝫ in futurum licentiam per tue taciturnitatis cauſam accipiamꝰ: fac quod modo feciſti:furare te regi ⁊ regno:⁊ reipublice ſubtrahe manus. Enee aliquādo te pꝛebe itidem faciam ego:neqꝫ Ceſar neqꝫ romanus pꝛeſul:neqꝫ ſi reuixerit genitoꝛ meus ſilius: in me tantum imperium poſſidebit:vt tibi nō aliquādo ſubſeruiam:ſcribam: ⁊ qua poſſum arte litteratoꝛia obſentē me tibi pꝛeſentem reddā. Plurima mihi de cōmoditate litterarum ⁊ ſcite ⁊ pꝛudentiſſime cōmemoꝛas:⁊ docte ſcribis: ⁊ vere vnicū eſt hoc inter abſentis amicos ſolatiuz:cōiungit epiſtola quos terra mariaqꝫ diſiungit. Nuſquā tam pꝛocul amicus abijt vt litterarum beneficio adiri non poſſit. O maximū ⁊ diuinū litterarum donū:quod non modo longe recedentes amicos: ſed quos aut nunꝙ vidimus homines ſeu viuentes ſiue moꝛtuos in noſtrum reducit alloquium:et quos carne intueri non poſſumus:mentibus offert conſpiciendos. O ſanctos illos ac memoꝛabiles viros ſiue ſenices ſiue alij fuerunt huiꝰ muneris inuentoꝛes quo pꝛiſce viros etatis et intueri poſſumꝰ ⁊ affari. Licet mihi ſi velim nūc Alexandrū nūc dariū cernere poſſum:Hānibalem Scipionē Ceſarem Auguſtū videre:illos mihi Curtius aut Arrianꝰ oſtendet: hos Liuiꝰ Suetoniuſqꝫ monſtrabit:datur cuiuis docto Platonē: Ariſtotelē: Ciceronē: Senecā: Tertulianū: Cypꝛianū Lactantiū: Hieronymū: Gregoꝛiū: Auguſtinū: Ambꝛoſiū ⁊ infinitam qui poſteritati ſcripſerunt turbam audire loquētem. En quāta moꝛtuoꝛum turba nōdum moꝛtua eſt:non vidi ego te vnꝙ coꝛpoꝛeis oculis:ex amicoꝛum tamen litteris ſcio que ſtatua:quibus oculis;quibus manibus quo pe-

de quo capillo es. Ex tuis aūt epiſtolis ad interiora ꝓgredior: ⁊ que nihil pingi neqꝫ fingi poſſunt
inſpicio tue mentis impetus: oēs animi tui motus annotato. Quid ſperes itelligo: quid metuas
video: quacꝫ cōgaudeas quocꝫ triſteris aduerto. Totum te mihi tue littere exprimūt: nec minus
apud te mearū virium eſſe cōſidiero: dum mea ſcripta reuoluis: me intus ⁊ in cute noſcis. Demo-
critus actionis vmbram dixit oratonē eſſe: nec aliud epiſtola eſt: ꝗuis eñ raro viuant homines
vt ſcribunt. Sentiūt tñ ita viuendū eſſe: nec poteſt quin animū ſuum ꝓdat is qui plurima ſcribit
⁊ ſic ſepe virtutis ꝑconia commemorat qui vitia ſectatur. Vtamur igitur hac viciſſitudine ſcribē-
di: ⁊ ꝗtum negocia ſinunt inuicem ſuauibus epiſtolis colloquimur. Id ergo tibi de me ſpondeo: ⁊
tenebo ſi redi vicem cognouero. Tranſio nunc ad volumen epl'arum mearum ꝙ tua dignatio mul-
tis verbis ⁊ ꝓbat et magnifacit: minime ego mihi tantum arrogo ꝗtum tribuis. Longe ego ab
illis abſum: quibus me comparas: paremꝗ facis ſentio ꝗtenuis eſt mihi vena dicendi: ꝗ breuis
⁊ inornata verborum ſuppellex: nulli de me magis ꝗ mihi credo: fateor tñ ꝙ nudus ſum ⁊ aperte
loquor: nō vtor phaleris: veſtem ocīm reiſcio: nec laboro cum ſcribo: qm̄ nō attingo res altiores: ⁊
mihi nō cognitas: trado que didici: facile ſe ceteris intelligendum prebet: qui ſeipſum tenet: pre-
bere alteri lucem nequit qui ſibi tenebroſus eſt: fugio nodoſitatem ⁊ longas ſententiarum perio-
dos. Si aſſunt elegantia verba non refugio illa contexere: ſi minus non quero remotius: preſen-
tibus vtor: vt intelligas: id ſoluꝫ mihi ſtudium eſt. Percipito tamē rudem ⁊ incōptum ſermonem
meum eſſe: neqꝫ dignum qui doctas aures pulſet. Eapropter cum meas epiſtolas ad te mitti pe-
tiuiſſes ſubſtiti: diucꝫ dubitaui an tibi probato ⁊ doctiſſimo viro meas ineptias aperirem: vide-
batur leue pondus quod tuas manus incideret: pudebat me multorum errorum: neqꝫ adhuc cui-
piam feceram copiam. Et ꝗuis alique epiſtole mee vulgo legerentur: non ego illas in lucem de-
deram: ſed qui mecum conuiuunt familiares: nunc has: nunc illas furati ex manibus librariorum
in volumen redegerant: ediderantꝗ: ſolidalibus exiſtimantes aliquid eſſe quod nihil erat. Nam
qui preter commentarios in Alexandrum grammaticum: ⁊ Brunelli poete fabulas: ⁊ Buridani
vulgarium dyalecticorum ſophiſmata: ⁊ Troianam quandam hyſtoriam nihil vnꝗ legiſſent: lu-
cem eſſe in tenebris putauerunt. Atqꝫ vt ceci ducatum monoculo prebent: ſic rudes iſti ꝑmas elo-
quentie partes mihi tradiderunt: qui nondum merui inter proficiſcentes diſcipulos numerari.
Tuli hunc honorem ⁊ ꝗuis ſciebam non poſſe durare manem gloriam. Nolui tamen ipm̄ me con-
fundere. Impartiebar his qui ad me veniebāt ꝗtum poteram luminis: ⁊ ſi lacus aperire fontes
nō poteram. Amicorum tñ ſitim pura limpha ſedebam: nō magna dabam: mala nō miniſtrabam
nō erant ꝓcioſa ꝗ tradebā: at neqꝫ dānoſa. Cūqꝫ ingenia inueniſſem ſublimia que hauſtus cape-
re nobiliſſimos apta viderent: his vnde biberēt ſcaturigines viuas oſtendi. Quintiliani Cicero-
nis ⁊ alioꝝ quos talia ſequit̄ veſtigāda flumina docēs. Patiebar igitur apud nouos audientie au-
ditores equo aīo ſcripta mea reuolui: quibus contēptui eſſe nō poterā. At cuꝫ tu ea petiuiſti qui
oīm poetarum ⁊ oratorum opera rimatus es: qui omnimē ſecularem atqꝫ eccleſiaſticā ſapientiaꝫ
calles: cui nota ſunt quecunqꝫ: latina lingua maxime admiratur: non videbam quo pacto meas
tibi nugas traderem: que rara eſſe confidunt negociatores ea in nundinas ferunt. Horatium ve-
tuit tali cum voce Quirinus poſt mediam noctem viſus eum ſomnia vera in ſiluam nō ligna fe-
ras inſanius. Intelligebam non ſine mei nominis iactura lecturum te opus quod flagitabas. Ve-
rum cum illud ſemel atqꝫ iterum peteres: elegi etiam cum damno fame mee tue voluntati pare
re: miſi ad te librum non vt iudicares qui a meipſo cenſebat̄ inſulſus. Minus vero vt laudares qđ
meo iudicio vituperandus erat: ſed amico: ſed patri: ſed domino nolui quicꝗ negare. Exiſtimaui
autem cum primam libri legiſſes paginem. Statim te ſatietas caperet: dixiꝗ libro cū manumi-
ſi. Perge audacter: ſed ſcito te non ſine magno diſcrimine tuo doctas cardinalis aures aditu-
rum. Aut ille igni te dabit: aut ad formocopola mitteris. Quid enim aliud meis ſcriptis augu-
rer ꝗ ille ſuis qui ait: ſunt tectura piper cynamatura crocum. Sed accidit mihi quod nuper in
Vienna cuipiam cennenſi monacho ordinem diui Franciſci profeſſo. Is parau ſtudens cum ac-
cepiſſet egregios in auſtria magiſtros qui oratoriam docerent: cupidus eius artis ad ſummum
edīſcende: cuius prima elementa teneret inſalutis amicis feſtinus in auſtriam migrauit: nō mi-
nus auidus peregrinas hauriendi doctrinas: ꝗ ille qui ethyopiam adiit: vt gymnoſophiſtas et
famoſiſſimā ſolis menſam videret in ſabulo. Ac cum Viennam ingreſſus gymnaſia philoſopho-
rum percurriſſet: tanti eam ſcolam fecit: vt qui venerat auditurus mox cathedram aſcēderet au-
diendus: et quos queritabat magiſtros hos diſcipulos informaret: ſimile mihi euenit. Expecta-
ui contēptum: exiſtimationem ſum conſecutus. Credebam vituperari ⁊ accipio laudes: timui odi-
um: amorem reporto. Quid dicam. Lene ingenii tardioris: imperitumꝗ iudicem predicem: qui
lippis oculis album pro nigro recipias: dicaſꝗ malum bonum: ⁊ bonum malum. Stat cōtra epi-
ſtola ſumma eruditione plena: cuius an ſententias graues: an ſummam exornationem magis de-
mirer heſito. Vniuerſas quas libro meo laudes accumulas: vnica epiſtola tua complexa eſt tue

ſant peculiares quas mihi virtutes aſcribis. Quid ergo eſt quod meam exerit in laudem: nolui
ſti me contriſtari. Inueniſti epiſtolas quibus me poetam vocitent quāplures dixiſti intra teipſm
Grande hic homo de ſe iudicium facit: qui grande ſibi nomen vſurpat. Meminiſti eorū que Flac
cus de poetis ait. Ingenium cui ſit: cui mens diuinior: atq̧ hos magna ſonaturum des nominis
huius honorem. Sciebas Ciceronis verba que in oratione ꝓ Licinio archia ponuntur: dum ait.
At qui ſic a ſummis hominibus eruditiſſimiſq̧ accepimus ceterarum rerū ſtudia e doctrina et
preceptis ⁊ arte conſtare poetam natura ipſa valere: et mentis viribus excitari: et quaſi diuino
quodam ſpiritu afflari: quare ſuo iure noſter ille Ennius ſanctos appellabat poetas quaſi deo-
rum aliquo dono aut munere commendati nobis eſſe videantur. Cogitaſti ergo ſi mea ſcripta ꝓ
merito reprehenderes: grandem me moleſtiam habiturum: qui cum ſanctis aſcribi poetis cupe
rem: ⁊ inter vetuſtiſſimum edoctis genus meipſum collocarum: tua ſentētia nedum poete titulis
ſed neq̧ mediocris ſcriptoris noīe: dignum me reperirem: niſi opiniom mee faueres. Putaſti me
animo cadere: ſpem ponere: ſtilū deinceps ſcripturamq̧ omnem negligere. Noluiſti me vulnere
tali cōfodere: ꝓuidiſti que amico vtilia crediduſti: voluiſti me ſcribere: ingeniū exercere: coronari
iudices magis: vt ſi non eſſem modo quod vellem: ſierem aliqñ qui poſſem. Noluiſti deinde meis
epiſtolis que iam currere ꝑ germaniaꝫ ceperant opinionē demere. Ago gratias humanitati tue
que de ſuo iudicio ꝙ de mea fama maluit heſitari. Nomini meo vel cū tuo detrimento conſulere
voluiſti. Video videre cōmendatione tua ingentem meis epl'is fauoreꝫ accedere. Quis em̄ poſt
hac illas carpere audeat: quas nouerit tuo teſtimonio cōprobatas. Ego equidē ꝙ a te modo ſcri
ptum eſt in capite voluminis collocabo: ne quis mea prius legat ſcripta ꝙ tua nouerit auctorita
te legēda. Et ſi em̄ Apollinis illud reſpōſum memorie teneo: quo ſe quēq̧ noſcere iubet. Gaudeo
tñ nomen meum quocunq̧ pacto illuſtrari. Cur nō laudari falſo malim ꝙ vero vituperari: potis
eſt tua cōmendatio facere vt me ceteri tuo cōmendent. Non oīa nomē ad verum hñt: multa ere-
cta ſunt: ⁊ habenꝰ inꝑcio que rectius vilipenſa iacerent. Multū in omni re fortuna dominatur.
Hec ꝓ libidine ſua nō obſcurat mortalia: nunc celebrat. Neq̧ in poetis ac ceteris ſcriptoribꝰ vim
perdidit. Plurimi eius beneficio magis ꝙ ꝓpria virtute claruerunt. Nonnulli cum eſſent digni
memoria noīs ſempiterna: fortune malignitate depreſſi nequaꝗ̄ emergere potuerunt. Quid ſi
meis ſcriptis nō bñficio: non fortuna (que nihil eſt niſi diuina vl' ꝓuidentia vl' ꝑmiſſio) ſed deus
ipſe ſubriſerit: numq̄d letabor: numquid gloriabor: ⁊ tuo nomini fatebor me oia debere q̄ me reddi-
deris imortalē: vt Emeneus qm̄ in epl'is incidit Epicuri. Atticus ciceronis. Lucillus ſenece eter
nam memoriam cōſecuti ſunt. Tu q̧ medius inter ſcripta mea veniſti: mihi mortalitatem eripis:
⁊ quod illi ex alienis acceperunt: hoc tu meis epiſtolis preſtas. Quidni igitur te amem: te obſer-
uem: tibi omni officio ſeruire ſtudeam. Sed dixi me tuum ab initio: nō muto ſniam. Illud me diſ-
cutere amplius cōuenit qd̓ ſupra de poetis eſt tactum. Neq̧ em̄ idcirco poetā prius ꝙ ſacris or-
dinibus initiatus eſſem me appellaui: qm̄ vel mantuano vl' peligno vellem videri ſimilis aut par
alteri cuipiam veterū: quos vates ⁊ claros ⁊ ſanctos vocant: mentis diuine ꝑcipes: ſed ita hoc
nomen mihi aſcripſi: quemadmodum in vna epl'arum Seneca ſuſcipit: qui oibus verſus facienti
bus hoc nomē cōmune dicit: ꝙuis abſolute ꝓnunciatuꝫ apud grecos Homerū: apud latinos Vir
gilium denotet. Edidimus ⁊ nos aliqñ verſus: ſcripſimus elegias eglogas ſatyram quoq̧ dicta-
uimus: nō tamē poete nomē ꝓpria temeritate ſuſcepimus: nec prius hoc titulo ſumus vſi ꝙ nos
Fredericus ceſar apud franci: fordiaꝫ viſis quibuſdam epl'is noſtris laurea nos donauit. Quēad
modum aūt qui iuri aut canonico aut ciuili operā dederūt: poſtꝙ magiſteriū acceperunt cū litte-
ras ad amicos miſſitant: aut decretoꝝ: aut legum doctores ſe inſcribunt: ita ⁊ nobis poete nomē
aſſumere licitū arbitrati ſumus: ne vel cōceſſum honorem vel concedentem ꝯtēnere videremur
Et nos em̄ manū ferule ſubduximus ⁊ lucū nouimus martis: ⁊ quas torqueat vmbras eacus: ⁊ ꝙ
tas iaculetur monichus ornos: videbamur noſtro vti iure ſi eius articulos aſſumeremus in qua
nō paruam etatis partem conſumpſiſſemus. Sed fuit alia non minor ratio que me hoc nomine
frequentius vti cogit. Etenim cum veniſſem in auſtriam: in ſecretariū ceſaris aſſumptus: offen
di omnes qui periti apud viennenſes habebantur poeticam veluti rem pernitioſaꝫ ⁊ abhomina
bilem deteſtari. Cepi ergo eos arguere: diſputare ſepe cū eis: oſtendere poeticā qui recte vterē
tur. His frugiferam eſſe: nomenq̧ talis doctrine habendum ⁊ honorabile et ſanctum. Tumq̧ ne
quis me nomen horrere crederet quod laudarem poetam me ſcribere cepi. Neq̧ dimiſi titulum
illum donec ad eccleſiam veniens ſacros ordines ſubiui: et ad ſacerdotium promotus que ſeculi
pompam ſaperent poſtergaui. Habes cur me poetā dixerim: et quid de meipſo ſub tali titulo ſen
ſerim. Nunc quoniam de poetica admodum perite non nihil diſputaſti: non erit ab re quid mihi
de poetica tenendum videatur in medium proferre: cuius in defenſionem ſepe ſcripſi. Sepius
aduerſus contentioſos ſermones ſerui: quos in hac epiſtola ſuccincte repetam. Omnes qui poe
tice ſunt infeſti ſi modo aliqua ſunt imbuti doctrina. His argumentationibus in eam vtuntur.

Plato(qui fuit omnium philoſophorum proculdubio excellentiſſimus)ex ea ciuitate quam finxit
cum mores optimos et optimum reipublice ſtatum exquireret poetas eduxit quod minime feciſ
ſet ſi vtiles fuiſſent.non ſunt igitur admittendi poete. Cicero in tuſculanis cum de dolore diſpu
tat.Uides ne inquit poete quid mali afferant:lamentantis inducunt fortiſſimos viros: molliunt
animos noſtros:ita ſunt deinde dulces vt non legantur modo:ſed etiam ediſcantur.Sed ad ma
lam domeſticam diſciplinam vitamqꝫ vmbratilem ⁊ delicatam cum acceſſerunt: etiã poete ner
uos omnis virtutis elidunt.Totũ hic comprehenditur quod dici contra poetas poteſt. Pergunt
tamen qui verboſiores ſunt atqꝫ amplius aut manſuetiorem muſam inſectantur. Boetius inquit
vir ſane peritiſſimus ⁊ vite ſanctioris philoſophiam inducit ſibi loquentem: que ſcenicas mere
triculas ⁊ poeticam ⁊ oratoriam videtur appellare:que dolores egrote mentis non modo vllis re
medijs non fouent:ſed dulcibus inſuper alunt venenis:hominũqꝫ mentes aſſuefaciunt:morbo nõ
liberant.Catho qui fuit romanorum ſeueriſſimus Marco nobiliori velut probum obiecit: quoni
am poetas in prouinciam duxiſſet.duxerat enim ille in etholiam enniũ. Hieronymus clarum iu
bar eccleſie verberibus ſeſe ceſum ab angelo ſcribit:quoniam ciceronianus magis ꝙ chriſtianus
eſſe videretur. quid ſi virgilianum aut terentianum illum angelus inueniſſet. Carpuntur ab eo
nonnulli epiſcopi qui codices euangelicos poſtponentes lectione poetica ſe oblectant. Quo pa
cto inſuper poetas amplectemur:quorum ſcripta non ſolum hominũ ſed deorum quoqꝫ ⁊ ſtupra:⁊
adulteria commemorant potare:amare:ſcortari:adoleſcentes inſtruunt. quis maior ad imitan
dum ꝙ deus inueniri poteſt:aut quis eum coarguat qui ſe dei ſecutum exempla demonſtrat. Io
uis exemplo teneram corrupiſſe virginem.Terentianus ſe chereas iactitat. Multum eſt cũ de
autor habetur.Pictura inquit ille hec merat.Iouem quopacto danaes miſiſſe aiunt quondam in
gremium imbrem aureum.Egomet quoqꝫ id ſpectare cepi:⁊ quia conſimilem luſerat iam olim il
le ludum impendio magis animus gaudebat mihi deum ſeſe in hominem conuertiſſe atqꝫ in alie
nas tegulas veniſſe clanculum per impluuiũ fucũ factũ mulieri. At quẽ deum qui templa ſumma
ſonitu concutit.Ego hoc homũcio non facerem. Ego illud vero feci ac lubens.Faceſſant ergo poe
te qui talia de dijs referunt:que ſibi turpes indigno lenones ducerent.Quid agat cum ea legerit
imberbis iuuenis:cereus in vicium flecti ſic natura iubet velocius:⁊ citius nos corrũpunt exem
pla magnis cum ſubeant animos autoribus. Hoc erit igitur bene inſtituta ciuitas: que poetis nõ
occluſerit ianuas.Sic mecũ ſepe contendiſſe aliquo memini.Quibus ego in hunc modum reſpõ
dere conſueui.Quid vos mihi ciuitatem Platonis obijcitis:que nulla nunꝙ in prouincia ſedem re
perit:quod caret ex ea ſe ciuitate poetarum choros exulare:que neqꝫ in celo:neqꝫ in terra viſa eſt
vnꝙ.At cum poetarum fictiones bicipitis plerũqꝫ paruaſi ſomnia referant: non poſſum non ad
mirari:cur ſomniatores ex ciuitate ſomniata plato deduxerit.Cur ego non exulare et ea ciuitate
voluerim quã conditor eius inhabitare non poſſit.Aut equitem ſuam ciuitatem neceſſe fuiſſet pla
tonem relinquere:aut ſecum introducere poetas:cum fuerit ipſe poeta. Cuius apud Macrobiũ
verſus nonnulli referuntur:magis petuli ꝙ tanti viri grauitati conueniant. Nec cicero illã ingre
di ciuitatem permitteretur: que poetas repelleret:cum et ipſe tres libros de temporibus ſuis
carmine conſcripſerit. Sed licet laudet ipſe Platonem de ſua ciuitate poetas excludentem:
non tamen ipſe de roma cui ſe omnia debere fatetur poetas excludit .Archiam poetam egre
gium domini cum Grachus negaret in ciuitate retinendum: quis illum defendit niſi Cicero. Ex
tat eius oratio de qua ſupra memini in qua hec verba ponuntur.Sic igitur ſanctum apud nos hu
maniſſimos homines hoc poete nomen: quod nulla vnꝙ barbaries violauit: ſaxa et ſolicitudi
nes voci reſpondent: beſtie ſepe immanes cantu flectuntur atqꝫ conſiſtunt: nos inſtituti rebus
optimis non poetarum voce moueamur. Ecce cum ad ſerium: cum ad verum ventum eſt: non
abigit ex ſua ciuitate poetas Cicero:ſed retinendos et admittendos: et honoribus cumulandos
ſuadet.Quid de Boetio dicam.Quis riſum teneat cum damnari a poeta poeticam audiat.An nõ
ipſe eſt Boetius tãmaxime poeta:cum poeticas capit muſas: qui philoſophiam ſecum verſibus
agentem ⁊ vtentem fictionibus introduxit.Quod apud eum fabule ſunt.Quot metrorum genera
Dum poeticam damnat. Boetius ſimilis illi videtur qui iurabat non eſſe iurandum. Sed altior
boetio mens fuit ꝙ vel poetarum hoſtes apprehendãt:vel hac epiſtolari diſputatiõe poſſit expo
ni. Quippe aut legendi ſunt poetarum libri:aut ipſe toto fugiendus orbe: cum ſua conſolatione
Boetius apud quem philoſophia(cum de prouidentia diſſerit) magni dei familiarem ſuum ap
pellare Lucanum non veretur: et illius inſerere mortui ſententiam victrix cauſa deis placuit:
ſed victa cathoni. Nec me cathonis auctoritas frangit:cui nec nobilior auſcultauit: nec ſenatus
ceſſit apud quem maximo honore poete ſunt habiti.Habeo clariſſimorum virorum copiam quos
Cathoni valeam obiectare:de quibus poſterius dicam.Ad hieronymũ tranſeo:cuius optare qui
viuunt omnes fieri perſimiles.ſic enim ⁊ ſanctimonia vite et eloquentie copia omnes valeremꝰ.
Scatet hic vndiqꝫ poetarum dictis neqꝫ vel tractatum eius refero vel epiſtolam vbi nõ tullia

na redoleat eloquentia. Sic de ceteris eccleſie doctoꝛibus licet inuenire: quoꝛum facundiam que
muta fuiſſet alioquin illuſtrauere poete. Sane hieronymus cum ſecularibus plenus litteris ear:
gentileſqꝫ diſciplinas quaſuis ebibiſſet: tum ſe verberibus affectum dixit: permitto id officꝫ agāt
cum poetas omnes viderint: legerint: didicerint: tum ſecularum ſtudia litterarum abiurent nil
obſtoꝛ: nil aduerſoꝛ: neqꝫ ego is ſum qui pontifices maximos relictis euangelioꝛum codicibus aut
titire: tu patule: aut arma virūqꝫ canentes laudauerim. Sint non ſolum etati: verumetiam digni
tati ſua cuiqꝫ ſtudia. Sicut enim grāmaticam atqꝫ dyalecticam epiſcopum didiciſſe non diſcerero
lucrim: ſic poetas illi notos optauerim: noſcēdos iam minime ſuaſerim. Sed hieronymi quid ſit
iudicium inferius exponemus. Ultimū quod iſti grauius putant illud afferunt: quia poetas pluri
ma tradere demonſtrant: quibus non ſolide mentes capte delebuntur: ſiue cum deoꝛum mentio
nem efficiunt: ſiue cum voluptates commēdant. De dijs autem non eſſet cur poetis ſit iraſcendū
tempoꝛis illud non perſonarum eſt vicium. Etas eoꝛum dei vnius aut plenam noticiam habuit.
Gentiles fuerunt qui Jouem: Junonem: Saturnū: Martē pꝛo dijs habuere: neqꝫ id erroꝛis poe
tas magis ꝙ philoſophos inuaſit. Socrates Plato Ariſtoteles Zeno Eleander Dyogenes Ari
ſtippus: dijs litt'auere. Quid mirum ſi poete hos deos collaudant: quos ſua credidit etas: celū in
colere publicus erroꝛ excuſationi eſt: ſi non licet poetas legere: quia deoꝛum faciunt mentionem:
neqꝫ philoſophos intueri licet quoꝛum ſcripta deoꝛum nominibus ſunt referta. ſed quis hodie tā
ebetis eſt ingenij: qui pꝛopterea Joui ſacrificet aut thurificet Herculi: quoniam deos illos poeta
rum carmina vocitant: omnes pueri etiam qui nondū ere lauantur: homines illos fuiſſe impuros
atqꝫ nepharios didicere: de quibus ſane rectius poete ꝙ philoſophi ſcribunt. Referentes enim
turpia illoꝛum facta: manifeſte nobis oſtendunt diuinitatem longe ab his fuiſſe deliraſſeqꝫ omes
veteres qui eis aras dicauere. Quod autem voluptates appꝛobant: doloꝛēqꝫ ſummū eſſe malum
ſentire videntur: amoꝛes referunt: compotationes cōmendant ⁊ laute fercula menſe magnis ex
tollunt vocibus: non eſt quod mouere nos debeat. Induunt poete diuerſas perſonas tenentqꝫ
legem artis: cauent ne foꝛte ſeniles mandentur. Iuuenſ partes pueroqꝫ viriles. Alius Sardana
palli ſermo. Alius Arbatis erat: interit Dauus ne loquatur. An audax Pithias Carboni ſeueri
tas Gayo ceſari clementia tribuetur. Alius bonis ſauebit litteratos reget: amica conſilia pꝛebe
bit: peccare timentes amabit: bꝛeuioꝛis menſe laudabit dapes ſalutem iuſticiam commendabit.
Alius virtutis inimicus: cedis auidus: nulli fidus: ventri atqꝫ veneri deditus: cōſentanea ſuis mo
ribus verba pꝛofundet. Opoꝛtet enim poetam eoꝛum exemplar intueri quoꝛum perſonas in me
dium pꝛofert: atqꝫ illuc viuas deducere voces. Cum vero ex perſona ſua poeta loquitur: tum quid
patrie debeamus: qui amicis edocet: quo ſit amoꝛe parens: quo frater amandus ⁊ hoſpes: quod
ſit officium ſenatoꝛis: quod iudicis: quod ducis in bella vadentis monſtrat: qua laus ⁊ quāta bonis
ſit viuere paruo: quo virtus quo ferat erroꝛ indicat: omnes ad ſummū bonum viam parare contē
dunt: ſiquis autem callem non rectum aperit: ⁊ aut in voluptate aut in honoꝛibus aut in potentia
felicitatem aſſerit veſtigandam. Non eſt quod miremur quando ⁊ philoſophoꝛum in hac ipſa re
multas hereſes eſſe conſtat. Eapꝛopter cum vehemēti quodam impetu commotus in tuſculanis
Cicero poetas acrius momoꝛdiſſet: qui foꝛtes viros muliebꝛiter ferre doloꝛem traderent: mox
tamen ſeſe coꝛrexit: ⁊ quaſi durius eſſet inuectus penitus ait. Sed quid poetis iraſcimur: virtu
tis magiſtri philoſophi inuenti ſunt: qui ſummum malum doloꝛem dicerēt. At ſi vitare poetas
idcirco volumus: quia aut eiulantem Herculem aut querentem ſuas penas Promethū ſiue pꝛia
mū filioꝛum necem aut Andromathei viri obitum deploꝛantem referunt. Vereoꝛ ne ſacre dero
gemus hyſtoꝛie: que dauid ſanctum virū ⁊ acceptum deo: moꝛtem filij impatienter tuliſſe cōme
moꝛat: fili mi abſalon inquit ille Abſalon fili mi quis mihi tribuat vt ego moꝛiar ꝓ te. Abſalon fili
mi fili mi abſalon. Nihil eſt qđ apud poetas neges eſſe legendum: cuius non ſimile ſacra volumia
ꝯtineant. Mundi pꝛincipium paricidio contaminatur. Pꝛeuaricantes filij dei diluuio cauſas pꝛe
bent. Sodomam ⁊ Gomoꝛram turpiſſima libido ſubuertit. Ebꝛietatem ⁊ inceſtam venerem loth
ſomnolent⁹ oſtendit. Iſaac ab vxoꝛe decipiť. a fratre ſupplātatur eſau. Rachelis nuptias bis ſe
ptē annis venať iacob: videbāturqꝫ illi pauci dies pꝛe magnitudine amoꝛis. Vendiť a fratrib⁹ io
ſeph: iudas ex nuri filios accepit. Sāſon in ſinu meretricꝫ obdoꝛmiuit. Filiā iepte ſacrificauit. In
noxiū effūdit ſanguinē athalia. Trāſi iudiciū facta: inſpice regū. Inuent⁹ iuxta coꝛ dei dd̄ tradimē
tū adulteriū homicidiūqꝫ cōmittit. Soꝛoꝛem viciat Amon fratrē interficit. Abſalon regno patrē
deijcit: ad cōcubinas eius ingreditur. Inter cōcubinas ⁊ vxoꝛes coꝛrumpitur Salomon. Lapidi
bus ruitur Naboth iniquis dum regꝫ regit Jeſabel. nō eſt quod epiſtole cōmitti poſſit ꝙtum ſce
leris ſacra nobis hyſtoꝛia manifeſtat. Legimus tamen hanc fructūqꝫ de his ſugimus cum malaꝫ
vitam male finitā: ⁊ bonos boꝛoꝝ reperimus exitus: nec ſecus in alijs gentiū hyſtoꝛijs aut in nar
rationib⁹ accidit poetarū. Ob quam rem credo abunde ꝓbatū eſſe: nō idcirco vitari poetas opoꝛ
tere quoniā turpe ſepe cōmemoꝛent: quādo ⁊ honeſta frequētius inculcāt. Supererat nūc ad ex

empla deſcendere viroꝛum illuſtrium:qui poetas ardenter amarunt ac eoꝛum operibus ſunt de-
lectati.Quippe nõ ſingulariũ modo viroꝛum ſed publico ciuitarum conſenſu cõmendatos poetas
accepimus.Oꝛpheum qui fuit ex vetuſtiſſimis Oeagrij filius: tracem poetam adeo vetuſtas co-
luit:vt imaginẽ eius in templo pieridũ collocauerit.Que ſicut Arrianus auctoꝛ eſt vſq; in Alexã-
dri tempus perſeuerãs. Cum viciſſet illos ille triuallos:ſubieciſſet illirios: thebas diruiſſet:
athenis pacem dediſſet cõtinue ſudaſſe viſa eſt:ſignificãs vt Ariſtander diuinatoꝛ ait:ingentem
inſtare laboꝛem poetis qui alexandrini eſſent:⁊ Alexandri res geſtas verſibus cõmiſſuri.Home-
rum vt cicero tradit colophonij ciuem ſuum eſſe dicunt:hi ſuum vendicãt. Smirnij ſuum eſſe con
firmant:itaq; etiam delubꝛum eius in oppido dedicauerũt. Athenienſes ſacratiſſimis Solonis
legibus inſtituti:adeo poetas in honoꝛe habuerũt:vt nõ ſenatu ſolum:verũetiam belli curam cre
derent.Bello enim quo cum ſpartanis acerrime dimicatũ eſt:duos duces delegerũt Periclẽ ſpe-
ctate virtutis virum ⁊ Sophoclen ſcriptoꝛẽ tragediarũ:qui diuiſo inter ſe exercitu:⁊ ſpartanoꝝ
agros vaſtrunt ⁊ multas aſie ciuitates athenienſiũ imperio adiecerunt.Quid de ſpartanis eiſdẽ
dicam:qui ꝙuis eſſent duris Lygurgi foꝛmati legibus ⁊ moꝛibus aſperi:bello tamen contra meſ-
ſenios occupati:cum iuberẽtur ducere militie ab athenienſibus petere:hiq; Tirteum poetã clau-
dum pede meſiſſe parem poete nõ recuſarunt:ſub quo victi duobus pꝛelijs:victoꝛiã hoſtibus pꝛo-
culdubio reliqſſent:niſi compoſita Thirteus carmina exercitui ꝓ concione recitaſſet in qbus hoꝛ
tamenta de vtis diuinoꝝ ſolatia:belli conſilia ſcripſerat:itaq; tantum ardoꝛem militibus iniecit
vt non a ſalute:ſed de ſepultura ſoliciti teſſeras inſculptas ſuis ⁊ patrum noĩbus dextro bꝛachio
illigarent:vt ſi omnes aduerſum pꝛelium conſumpſiſſet:⁊ tempoꝛum ſpacio confuſa coꝛpoꝛum li-
neamenta eſſent:ex iudicio tituloꝛum tradi ſepulture poſſent.Atq; ſic animatis militibus cõmiſ-
ſa pugna victoꝛes tandem lacedemones euaſerint.Vides vt grecie ciuitates apud ſe natos gau-
dent eſſe poetas.Nec latine minus letantur ſuis vatibus.Notum eſt illud carmen.Mantua vir-
gilio gaudet verona Catulo Coꝛduba Lucano et Seneca gloꝛiatur Oꝛato Venuſum Pacuuio
Brundiſium Statio burdegalis.Peligni naſonem memoꝛant.Aquinates Juuenalẽ biblis Mar
cialem floꝛentini:ꝙuis materna voce locutum:tamen apud ſenatum dantem inter maxima ciui-
tatis pꝛeconia ducunt. Quippe veteres etiam dijs ſuis quos celum colere putabant: cure fuiſſe
poetas affirmant.Cum Liſander lacedemonius obſideret athenas a libero patre per quietem
monitus perhibetur:vt delicias ſuas ſepeliri fineret. Jacebat tunc inhumatum coꝛpus Sopho-
clis tragici : de quo ſupꝛa mentionem fecimus. Quo comperto Liſander inducias dedit:vt claro
poete congrue fierent exequie.Simonides apud hoſpitẽ ſuum in theſalia cenans caſtoꝛis ac pol
lucis monitu triclinij ruinã euaſit.Sed pergite regum ac ducum exempla referamus Solon qui
leges(vt tactum eſt)athenienſibus dedit:vt ſalaminã inſulam quam megarenſes ſue ciuitati ſur
ripuerant vendicaret:pꝛogreſſus in publicum etiam contra naturã ſuam poetam ſe ſimulans:in-
ſolitis ſibi verſibus contra megarenſes:vt arma ſumeret ſuis ciuibus perſuaſit.Themiſtoclem il-
lum ſummũ athenis virum:cum ex eo quereretur:cuius vocem libentiſſime audiret:reſpondiſſe
aiunt eius:a quo ſua virtus optime pꝛedicaretur:excellentem pꝛofecto poetam ſignificans in cu-
ius verbis indita virtus ſicut in auro gemma perlucet.Alexander aminte filius diuus habitus:cui
ante omnes Joui delfico ſtatuas aureas miſit Pindarum Liricum poetã apꝛime dilexit Arche
laus qui ab eo regnum macedonie accepit.Euripidi tragico conſilioꝝ ſummã credidit:cui ſupꝛe-
ma non cõtentus pꝛoſequi ſumptu funeris:⁊ crines tonſus eſt:⁊ meroꝛẽ quem animo conceperat
vultu publicauit.Cum tranſiret in aſiam magnus Alexãder ꝙuis multos rerum ſuarum ſcripto-
res ſecum haberet:cum tñ in ſigno tumulũ inſpexiſſet Achillis.O foꝛtunate inquit adoleſcẽs qui
tue virtutis pꝛeconem Homerũ inueneris. Et vere vt ait Cicero nam niſi illi ars illa extitiſſet:
idem tumulus qui coꝛpus eius contexerat:nomen etiam obꝛuiſſet. Jdem quoq; Alexander cum
thebas dirueret.Pindari de quo ſupꝛa meminim⁹:⁊ domũ ⁊ ſtirpem teſte Arriano ob reuerẽtiã
poetici nominis cõſeruauit.Liſimachus ex ſucceſſoꝛibus Alexandri Philippide poetica comico
familiariter vſus eſt.Cernitis vt greci pꝛoceres poeticam venerãtur:accipite modo latinos afri
canus pꝛioꝛ quinti ennij ſtatuam imponi ſuo ſepulchꝛo iuſſit. Alter Scipio Terentiũ Comicum
ex carthaginenſi captiuitate redemptũ:in triumpho ſuo quem rome egit:pileatũ duxit tanq̃ li-
bertate donatũ Lucullus Archiã poetam ingẽtibus honoꝛibus cumulauit.Dictatoꝛ galla gallos
atq; hyſpanos poetas:donis q̃pluribus cõſecutus eſt:nec ſedulitatẽ mali poete indignã pꝛemio
duxit.Metellus pius etiam coꝛdube natis poetis ac pingue ac peregrinũ ſonantibus aures ac-
comodauit.Pompeius magnus Theophanẽ mitilleneũ rerum ſuarum ſcriptoꝛẽ in concione mili-
tum ciuitate donau͛t.Nemo eſt vt Cicero teſtatur:tam muſis auerſus qui non mandari verſibus
eternum ſuoꝛum laboꝛum pꝛeconiũ facile patiatur. Jtaq; ille Gayus marius ꝙuis maximus im-
peratoꝛ: natura tamen ferox ⁊ inurbanis moꝛibus eximie Lucium plocium dilexit cuius ingenio
putabat ea que geſſerat poſſe celebꝛari.Julius autem ceſar non modo poetas dilexit:ſed in co-

legio poetarum aſcribi voluit. Nec actio poete ſuccenſuit: ꝗuis ſibi collegium intranti non aſſur
geret: cum a latronib⁹ captus donec pecunias cogeret obſeruaretur: orationes ac poemata que
ſcribebat teſte Plutarcho eis legebat. Et qui minus ea vehementer laudaſſent: fatuos ac barba
ros appellabat. Auguſt⁹ Octouianus ꝙ benignus ꝙ liberalis in Varrū Virgiliū Flaccumq̧ fue
rit nemo qui vel primas didicerat litteras neſcit. Fuitq̧ ipſe vt Tranſquillus perhibet poemati
non imperitus: delectabaturq̧ comedia veteri: ⁊ ſepe eā exhibuit publicis ſpectaculis. Ingenia
nāq̧ ſeculi ſui oībus modis fouit recitantes: ⁊ benigne ⁊ pacienter audiuit. Nec tātum carmina ⁊
hyſtorias: ſed etiā orationes ⁊ dyalogos. Cōponi tñ aliquid de ſe niſi ⁊ ſerio ⁊ a preſtātiſſimis of
fendebatur. Veſpaſianus qui dirū in ſaluatore noſtro cōmiſſum piaculū expiauit: ingena ⁊ artes
vel maxime fouit. primus e fiſco latinis grecisq̧ rethoribus annua centena constituit: preſtantes
poetas necnon ⁊ artifices coemit. Titus quē generis humani delicias vocauerūt: latine ⁊ grece
lingue peritiſſimus: vel morando vel infingendis poematibus promptus ⁊ facilis fuit. Seuerus
ceſar: Appianum poetā qui genera ac naturas ⁊ captionē piſcium verſu deſcripſerat: per ſingula
metra aureo nummo donauit: vnde aurea poſt appiam nūcupata ſunt. Gratianus litteris haud me
diocriter inſtitutus carmē facere: ornate loqui: explicare controuerſias rhethorū ſolitus erat.
Quid nobis tot tantiq̧ viri greciq̧ latini: ydonei ne videntur quos Cathoni. Platoniq̧ oppona
mus. Sed dicitis fortaſſe, ethnicos iſtos eſſe nec vocem habere que apud ecclesiam audiatur.
Tranſeo ad noſtros quos reuellere nemo poſſit. Dauid quem tota canit eccleſia: nunquid poete
officio fungitur: metro apud hebreos canens. Salomon quoq̧ ⁊ aliqui prophetarum verſum mē
ſuris vtentes: poetarum locum ⁊ nomen obtinēt. Quid chriſtiani autem doctor exercitus ⁊ orator
inuictus appoſtolus Paulus: nunquid ad grecū ſcibens epymenidis verſiculum reddit. Creten
ſes ſemper mendaces male beſtie: ventris pigri. In alia quoq̧ epiſtola mandri ſenarium ponit.
Corrumpunt mores bonos confabulationes male. Et apud athenienſes in Martis curia diſpu
tans Aratum vt Hieronimus ſcribit teſtem vocat. Quid Tertulianus: quid Cyprianus: Lactan
tius: Firmianus: Ambroſius: Auguſtinus: Gregorius: ⁊ ipſe de quo ſepe locuti ſumus. Hiero
nymus. nulla iſtorum opuſcula leges in quibus nihil poeticum redoleat: quāuis Cyprianum. Fir
miano narrante nonnulli momorderint ꝙ aduerſus Demetrianum ſcribens: teſtimoniis vſus ſit
prophetarum ⁊ appoſtolorum: que illi ficta ⁊ cōmentic’a eſſe dicebant: ⁊ non potius philoſopho
rum: ⁊ poetarum quorum auctoritati vt ethnicus contraire non poterat. Nempe Auguſtinus de
Virgilio grauiſſimum teſtimonium prebet: dum in primo de ciuitate libro propterea inquit eum
paruuli legunt: vt videlicet poeta magnus omniumq̧ preclariſſimus atq̧ optimus teneris ebibi
tus annis: non facile obliuione poſſit aboleri: ſm id Horatii. quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit
odorem teſta diu. Negat clariſſimus eccleſie doctor: obliuioni eſſe dandū Virgilium. nunquid er
go ⁊ legendum ſuadet: Nec Hieronymus ab hoc eſt ſenſu alienis: qui neceſſitatis in pueris eſſe
aſſerit Virgilium tenere in manibus: quāuis id crimē in epiſcopis dixerit eſſe voluptatis. Quis
preterea centenas damnare preſumpſerit: quarum ex altera Homeri verſibus apud grecos: alte
ra ex Virgilii carminibus apud latinos incarnationem ſaluatoris: predicationem: ſigna: mortem
reſurrectionem: ⁊ in celum aſcenſionem poetico more ſcripſit. An non dignus laude legēdus cun
ctorum ore dicetur. Iuuencus preſbiter qui ſub Conſtantino ceſare hyſtoriam domini ſaluatoris
verſibus explicauit: nec timuit euangelii maieſtatem ſub metri mittere leges. Quid de Apollina
ri ſyro dicam: qui heroicis verſibus hebraicam ſcripſit antiquitatem: vt Sozomeni placet: ⁊ imita
tus Meandri comedias Euripidisq̧ tragedias ⁊ lyram Pindari euangelicas lectiones poetico
more ſcemate concluſit. Quid ni legatur ſi ſit in manibus aduerſatus chriſtiane religioni Julia
nus apoſtata: cum peruaſiſſet imperium tunc ſe plurimum nocere putauit: cum lectionē Homeri
ceteraq̧ grecorum ſtudia criſtiano populo prohibuiſſet. Cui ⁊ noſtri hoſtes concordare videtur.
En quam rudis inepta ne dicam fer aliis vox illorum eſt qui poetas omnes aſſerunt eliminandos
Ereant ipſi potius ⁊ qui litteras humanitatis abhorrent: fugiant homines ſibiq̧ ſimilibus bru
tis aſſocientur. En quid ais dicet quiſpiam diuo Hieronymo maledicis ſanctiſſimum obiurgare
audes virum: ſpeculū chriſtiane religionis ob nubilare cōtendis. Hieronymus ſi neſcis quo nemo
durius in poetas inuehitur. Demonū cibus eſt inquit carmina poetarum: ſecularis ſapientia: re
thoricorum pompa verborū: hec ſua omnes ſuauitate delectant: ⁊ dum aures dulci modulatiōe cur
rentibus capiunt: animā quoq̧ penetrāt ⁊ pectoris interna deuincit. Verum vbi cum ſummo ſtu
dio fuerint ac labore perlecta: nihil aliud niſi inanū ſonum ⁊ ſermonū ſtrepitū ſuis lectoribus tri
buunt nulla ibi ſecuritas veritatis: nulla iuſticie refectio reperitur. Studioſi earū in fame ⁊ veri
⁊ virtutū penuria perſeuerāt. Non me latet ad damaſum de filio ꝓdigo talia ſcribere Hieronym⁹
ſed lege totam epiſtolam: non ſubſidio in prohemio: nihil iudicio niſi tota lege perſpecta profe
quor magni verba doctoris. Inuenio illum his verbis non poeticam ſolum ſed rhethoricam phi

loſophiam ⁊ omnem ſeculárem ſapientiam deteſtari:quia plus floꝛis ꝙ fructus habeat:nec viam
vite in veritate docet:fallatq;ſepe legentem. Nec ego inficias eo ſi de gentibus tantum poetis
ac philoſophis verba fiant:quos ignoraſſe xp̄m ⁊ crucis premium palam eſt. Sunt tamen in illis
compluríma vite documenta: que nobis turpia diſſuadent: ⁊ honeſta demonſtrant : vtq; aliquid
in medium proferamus. Quid illis, Iuuenalis verſibus ad virtutem ſuadendam deduci poterit
efficatiꝰ. Orandum eſt vt ſit mens ſana in coꝛpoꝛe ſano. Foꝛtem poſce animum moꝛtis terroꝛe ca
rentem. Neſciat iraſci cupiat nihil ⁊ potieris. Herculis erumnas credat ſeuoſq; laboꝛes. Et vene
re ⁊ cenis ⁊ pluuia ſardanapali. Et alibi. Eſto miles bonꝰ tutoꝛ bonꝰ arbiter idē. Integer ambigue
ſi quando citabere teſtis. Incerteq; rei falleris: licet imperet vt ſit Falſus: & admoto dictet per
iuria thauro. Summum credo nephas animam preferre pudoꝛi. Et propter vitam viuendi perde
re cauſas. et paulopoſt. Pone ire frena modumq; pone ⁊ auaricie miſer inopum ſocioꝛum integer
vite ſceleriſq; purus inquit Hoꝛatius: non eget in auris iaculis nec arcu venenatis grauida ſagit
tis fuſce pharetra. Quoſcunq; ferant tutum eſſe bonis viris iter oſtendit: quis iuſtum illo melius
cōſcribit. Iuſtum ait ⁊ tenacem ꝓpoſiti virum: non ciuium ardoꝛ praua iubentum: nō vultus inſtan
tis tyranni mente quatit ſolida. Quid Virgilius ſibi vult: dum inferna loca deſcribit ⁊ eliſios cam
pos: niſi virtutis amoꝛem odium ſuadere vicioꝛum. Hic inquit apud inferos quibus inuiſi fratres
dum vita manebat: pulſatuſue parens ⁊ fraus innexa clienti: aut qui diuitiis ſoli incubuere rep
tis: nec partem poſuere ſuis ꝙ maxima turba eſt quiq; ob adulterium ceſi: quiq; arma ſecuti impia
nec veriti dominoꝛum fallere dextras ac beatoꝛum ſedes. Audi quibus aſſignet hic manus ait ob
patriam pugnando vulnera paſſi quiq; ſacerdotes caſti dum vita manebat: quiq; pii vates ⁊ phe
bo digna locuti. Inuentam aut qui vitam excoluere per artes. Quiq; ſui memoꝛes alios fecere
merendo. Quid Theſeus ille apud tragedum Senecam: nonne ſoꝛoꝛis his de inferno refert: quod
quiſq; inquit ille fecit patitur auctoꝛem ſcelus repetit: ſuoq; premitur exemplo nocens. Statius
quoq; malefactis inſtare ſupplicium aſſerit: ſed videt hec ait videt ille deum regnatoꝛ ⁊ auſis ſe
ra quidem manet iratum. Deq; inferis inquit ſtridoꝛ ibi ⁊ gemitus penarum atroq; tumultu feruet
aget tanꝙ legiſſet euangelium: vocemq; ſaluatoꝛis audiſſet: mittite illum in tenebras exterioꝛes:
ibi erit fletus ⁊ ſtridoꝛ dentium. Quid poſtremo ſibi Lucanus querit dum Cathonem hammonis
reſponſa contemnentem inducit: verſuſq; in eos illum fudit. Ipſe manu ſua pila gerens precedit
Haneli militis oꝛa pedes monſtrat tolerare laboꝛem nō iubet: nulla vehitur ceruice ſupinis. Car
pente ſedens ſomni parciſſimus ipſe vltimus hauſtoꝛ aque. Cum tandem fonte reperto in diga
cogatur laticis potare iuuentus: ſtat dum lita bibat. ⁊ paulopoſt. hunc ego per ſirtes libieſq; ex
trema triumphum ducere maluerim ꝙ ter capitolia curru ſcandere: pompeii ꝙ frangere colla.
Iugurte nomine aperte ⁊ magna voce. O homines inquit ſit vobis cura virtutis. Alacres ſubite
laboꝛem: vincite ſitim: famem: ſomnum: ſic itur ad aſtra. Quid dicimus noſcere iſta bonum an ma
lum putamus. Hec ne magnus ille Hieronymus fugiēda ſuadet. Preterea philoſophoꝛum libꝛos
doctrina ſalutari plenos quos auide legimus: quis nōnulla veneni ſemina in ſe habeant: nec Hie
ronymus omni lectione ſecularis ſapientie abſtinendum precipit: ſed docet ille vt ante dictum eſt
Damaſum quo pacto ſint ſeculares philoſophi ac poete legendi. Lipus inquit ſecularis ſapien
tie in deutronomio ſub mulieris captiue figura deſcribitur: de qua diuina vox precipit vt iſrachi
tes ſi eam habere voluerit vxoꝛem: caluicium ei faciet: vngues preſecet: pilos auferat: et cum mū
da fuerit effecta: tunc tranſeat in victoꝛis amplexus: hec ſi ſecundum litteras intelligimus nonne
ridicula ſunt. Itaq; hec nos facere ſolemus quando et philoſophos legimus: quando in manus
noſtras libꝛi veniunt ſecularis ſapientie. Si quid in eis inutile reperimus ad noſtrum dogma con
uertimus: ſi quid vero ſuperfluum de ydolis: de amoꝛe: de cura ſecularium rerum: hec radimus:
his caluicium inducimus. Ponit et hanc ſimilitudinem alio loco Hieronymus ad magnum oꝛa
toꝛem verbis rome ſcribens. Et adiicit. Quid ergo mirum ſi et ego ſecularem ſapientiā propter
eloquii venuſtatem et membroꝛum pulchꝛitudinem de ancilla atq; captiua iſraelitem facere cu
pio: et quicquid in ea moꝛtuum eſt ydolatrie voluptatis erroꝛis libidinum vel precido vel radoꝛ et
mixtus puriſſimi coꝛdis coꝛpoꝛi vernaculos ex ea generoſo domino ſabaoth: et laboꝛ meus in fa
milia chꝛiſti proficit: hec eſt libera vox et ex propoſitio diuini Hieronymi ſentētia. Interrogatus
ille philoſophos ne chꝛiſtiani poetaſue queant ſalua conſcientia legere non omnibus legere ne
gat: ſed illis negat quibus animus eſt in eoꝛum lectionibus quieſcere. Sequimurq; et nos hoc iu
dicium damuſq; ſancto doctoꝛi manus. Nam cum varii multiformes ſunt poete: non omnibus que
ab ipſis dicuntur adhibendam mentem ſentimus: ſed cum excellentium viroꝛum dicta aut facta
commemoꝛant: tota mente moueri atq; inflammari debemus: vt tales ipſi ſimus quales ipſi fue
re. Cum vero improboꝛum hominum mentionem incidūt fugienda eſt illoꝛū imitatio: aureſq; clau
dende: non ſecus atq; ipſi ferunt ad ſyrenarum cantus clauſiſſe. Accommodatiſſimꝰ eſt ad hoc ꝓ
poſitū quē greci mirenſ magnus Baſilius ſic ille (vt aretinus tranſfert) de poetis iudicium tulit.

Nos igiẛ inquit laudamus poetas: nõ cũ ſcurras: aut amantes: aut ebrios: aut dicaces imitantur
neqꝫ cum diuite menſa cantuqꝫ diſſoluto felicitatem diffiniunt. minime vero cum de diis aliquod
dicunt mentionem. Deinde apum introducens. vt enim ex floribus ceteri quidam nihil ſu
munt inquit preter odorem et colorem: apes etiam mella ſciunt inde excerpere. Ita qui nõ ſolum
feſtiuitatem ſequuntur verborum: fructum aliquem et poetis percipere poſſunt: ⁊ ſubiungit. ille
enim nec pariter omnes flores adeunt eos totos aſſumit. ⁊ nos quoqꝫ ſi ſapimus cum id excepe-
rimꝰ quod veritati amicum conſentaneumqꝫ ſit: cetera omnia trãſgredimur. Neqꝫ his contentus
proſequens adiicit. Et quoniam ad hanc noſtram vitam per virtutem aſcenditur: virtus autem
ipſa multũ a poetis: multum ab hyſtoricis: multo etiam a philoſophis laudatur: eorum verbis eſt
maxime inherendum. At quoqꝫ Baſilius ex quodam viro ſe qui ad veſtigandas poetarum men-
tes acutiſſimus habebatur audiuiſſe cum diceret totam Homeri poeſim laudẽ eſſe virtutis: om
niaqꝫ illius poete hũc tendere: niſi ſi quod interdũ incidens ſit. Sic de poetis ſecularibus magni
⁊ ſancti viri diffinierunt. Eccleſiaſticos autem quos plures eſſe magnifeſtum eſt: q̃uis heſitatio-
ne legendos approbant: venerandumqꝫ nomen eorum ⁊ dogma ſuſcipiunt: qualis fuit. Hilarius
Hieronymi coetaneus: ⁊ qui dulces hymnos in eccleſia conſcripſerunt. Nonnulli autem noſtri tẽ
poris qui vt docti videantur: queciqꝫ non didicerunt damnant: ⁊ digni ſunt quibus cum Hierony
mo dicamus ne veſcentium dentibus inuideant: edentuli ⁊ oculos caprarum talpe contemnent.
Traxit me dulces ad diſputandum materia: ⁊ dum epiſtolã credo ſcribere tractatum edo: ſed clau
do ſermonem de poetis: cetera contra garrulos ſapientie tue non deerunt: ſi quis contentus his
eſſe noluerit. Nunc ad vltimam tranſeo partem in qua pro rege Ladiſlao facis apologeticum:
multa in laudem tanti principis ſcribis que dicta ſunt aduerſus eum: non minus ornate q̃ caute
reuellens. Cogitaui ⁊ ego futurum hoc cum librum epiſtolarum ad te direxi. Neqꝫ inutile reputa
ui aduerſus ſcripta mea te dicere: que ipſe non tanq̃ viſa: ſed tanq̃ audita retuliſſem. Sic enim
faciliꝰ inueniẛ. Tu ergo mõ q̃uis ⁊ ponderiſſime fundatiſſime regis cauſam tuearis: das tamen mi
hi cauſam nonnulla vt rememorem: tecumqꝫ pauliſper contendam: non quia te velim impugna-
re: ſed quia magis inſtrui cupiam. Nametſi magni viri fuerunt quibus aures prebui: ⁊ quorum di-
ctis hyſtoriam ſtruxi: meam plus tamen tuo nomini tribuo. Tum quia rebus de quibus locutus
ſum interfuiſti. Tum quia et nature et dignitate et etati tue mentiri alienum eſt. Sed audis pau-
ca que obſiſtere tuis dictis impellunt. dixi prioribus meis epiſtolis nobiliſſimum adoleſcentem
Uladiſlaum polonie regem ſuorũ conſilio victum: regnum hungarie occupaſſe: hoc durum ⁊ a ve
ro remotum tua dignatio eſſe contendit: affertqꝫ rationes que iuſtum illum hungarie regem poſ
ſint oſtendere: quarum maxima illa eſt quia defuncto Alberto: regina ⁊ vniuerſi regni accole Ula
diſlaum regem accerſiuerint: cuius ope ⁊ auſpicio catholica fides ⁊ regni populus ab infeſtatione
thurcorum defendi poſſit: qui tunc hungarie vicini clades q̃plurimas inferebant. Addis ⁊ orato-
ribus qui ob eam cauſam miſſi fuerant apertum dictum aperte extitiſſe: quia regina pregnans
et Alberto remanſiſſet: non licere regem externinium regnum tranſire: illoſqꝫ confutaſſe: quic
quid petitionibus rerum obiiceretur: victis inſuper ⁊ decreti copiã quo regni prelati ⁊ proceres
quecumqꝫ aduerſus coronationem Uladiſlai dici poſſet inania eſſe diffiniunt: fateor omnia iſta ita
geſta eſſe vt ſcribis: neqꝫ de tuis dictis adimo quicq̃. Sed audi quid me moueat: dicis Albertum
hungarie regem fuiſſe: mortemqꝫ relicta vxore obiiſſe: natumqꝫ Ladiſlaum eius filium: addo ego
⁊ coronatum regem priuſq̃ q̃ Uladiſlaus eius hungariam ingrederetur. Quid hic dicemus. Nun
quid regum filii ſolium paternum tenere debent. Quis excluſo regis filio regnum poſſidens non
dicitur occupator. Aut ſucceſſioni locus eſt apud hungaros aut electioni: cum rege mortuo filius
in promptu eſt. Si patri ſuccedit filius: non video quid iuris in Ladiſlaum popularis electio trã
ſtulerit. Si regem electio facit: attribuo tuo patri victoriam. Mihi tamen qui regni ſe mores af-
firmant ſuccedere patribus apud hungaros in regno filios in iuſſu populi dicunt. Idemqꝫ roma
num pontificem diffiniuiſſe apoſtolicis demonſtratur apicibus. Neqꝫ menti mee ſatiſfacit quod
de thurcis in medium proponit: tanq̃ neceſſe fuerit pro regni ſalute: pro chriſti i noe tuendo: re-
gem habere qui regeret. Namqꝫ ſi hec permittunꝰ: rarus patri ſuccedet in dominatu filius. Po-
terat Uladiſlaus rex polonie ſi celo fidei ſuccenſus erat: ſi vicinorum ſaluti conſulere volebat: ſi
tanta eum charitas mouebat: ⁊ hungaris ſuccurrere et pupillo infanti regnum conſeruare: ac
veluti tutor vicini regis regnum adminiſtrare. Sed veteris tu mecum ea purgatione qua Tro-
gus Philippum macedonem defendit: cum regnum nepotis vſurpauiſſet. Itaqꝫ inquit ille Phi-
lippus diu non ſe regem ſed tutorem pupilli egit. Ac vbi grauiora bella imminebant: ſeruumqꝫ au
xilium in expectatione infantis erat compulſus a populo regnum ſuſcepit. Melius tamen Li-
gurgus qui cum fratre ſuo Polibiti ſpartanorum regi ſucceſſit: regnumqꝫ ſibi vẽdicare potuiſſet.
Karolo filio eius qui natus poſthumus fuit cum ad etatem adultam veniſſet: regnum ſum-
ma fide reſtituit. Sed pauci ſunt quos dominandi non frangit cupiditas: placet cunctis pro

verbium ceſaris.Si violandū ius eſt regendi cauſa violēdū eſt mihi. Non videtur aut mater aut populus aut inſtans belli metus ius infanti auferre atq; alteri cōcedere potuiſſe:niſi tua ſapientia nouis me rationibus inſtruxerit. Scio illud quod dicis regnū polonie longe lateq; florentiſſimum eſſe neq; vires illi:neq; opes deeſſe.Conſtat inter omnes qui terram circuierūt polonos ⁊ fortes hoīes eſſe:qui dominātur inter chriſtianos ⁊ clariſſimū nomen habet:abundat diuitijs potentiſſimis : creditur ſatis illi ſuperq; ſatis honoris eſt:ſi quicq̄ mortale pectus ſatis exiſtimat. Ac diues aſia Xerſi non ſufficit:greciam imperio cupit adiungere.Alexāder victo Dario babylonia capta:egypto ſubacta ſuperatis indis eſtuat infelix anguſto limite mūdi:vt gyare clauſus ſcapulis paruaq; ſcapha.Hanibalem nō capitis affrica:addit imperio hyſpaniā:pirenum tranſſilit ſuperat alpes:ingreditur italiam nihilq; actum a ſe putat niſi vexillum in capitolio ponat.Atila rex hunorum totius ſcithice gentis ſolus imperium tenens inuaſor germanie:galliarū populator:vaſtator italie:inopem miſerūq; ſe iudicat : niſi primas mundi gentes romanos veſogatasq; ſibi ſubijciat.Sed quid miramur viros. Conditrix babylonie Semiramis nō contenta queſitos a marito regni terminos tueri ethiopiam imperio adiecit:indiſq; bellum intulit.Quod preter illam Dionyſium Herculem et Alexandrū armatus intrauit nemo. Inſatiabilis eſt dominādi cupiditas. Nulli ſatis ampla ſua poteſtas videtur.Semper in alieno melior ſeges agro:vicini formoſior coniunx:pinguius apud alienos pecus apparet. Nimirū ſi Uladiſlaus adoleſcēs alto ſanguine natus:ſpiritu fretus:nobili glorie cupidus:hungarie regnum affectauit. Humanus eſt hic morbus adeoq; cōmunis vt iam vicio detur. Animus paterna hereditate cōtentus ſiquis eſt cui ſua placent:inter principes ocioſus:paci deditus:nulli moleſtus:belli execrato. En inquiūt deſes homo eſt meticuloſus:puſillanimi:ventris ſemiq; ſeruus monachū eſſe regem nō oportuit : mulieri nō viro ſeruimus. Huiuſcemodi ſepe voces regum atria implent:inde cōmoti quibus ſeruet animus iuuenes iniuſta bella ſuſcipiunt.Quod ſi Uladiſlaus hac reductus in hungariā venit:ſecutus eſt vt philoſophi volunt erroneam viam:vt populi ſentiunt laudabilē ⁊ glorioſam:dignus qui fortibus vmbris animū meretur. Hec placuit ad tua ſcripta referre:non quia impugnare illa velim:ſed vt ſolutionē eorum ad te ſuſcipiam que mihi dubia ſuperant. Nam ⁊ ſi multe ſint ⁊ maxime laudes que Uladiſlao regi ſuiſq; prelatis vel proceribus attribui poſſint : cupio ⁊ hoc illis aſcribere preconiū ſine controuerſia poſſe q̄ hungariā non humano ſolum:ſed etiam diuino iure ſibi ſubegerint. Quod vero preſente rege victos ⁊ etiam proſtratos a polonis thurcos aſtruis: ſequor teſtimoniū tuum:q̄uis Iulianus cardinalis ſancti Angeli qui tunc in hungariā legatum apoſtolicū agebat:ſuis litteris omnē belli victoriam in Iohānē tranſtulerit:quem ego ad pontificem patauienſem ſcribens habui teſtem.Ceteraq; de Uladiſlao refero:nullo apud me dubio ſunt.Cognoui ex oībus qui eum nouere fuiſſe illo in adoleſcente vaſtum animū:ſingularē prudentiam:ſummā liberalitatē:ingeniū perſpicax:adminiſtrande iuſticie grandem curam:nullam in eo deſideratā ex his que regie virtutes appellātur:ob quā rem optarem ſi fas eſſet:cum tua dignatione in hanc vſq; diem vixiſſe illum:melius vt arbitror regno hungarie melius chriſtiano ſanguini ſucceſſiſſet. Neq; fortaſſe memorabilis illa ciuitas biſantina orientalis eccleſie caput:grecie columen:in poteſtatē thurci redacta:cum tammagna xp̄ianorū clade fuiſſet que per conſtantinum primū inſtar romane vrbis amplificata fatali quodā ſolebat dicere decreto ſub vltimo conſtantino deuicta ⁊ ſpurcitie ſaracenorū tradita eſt quam viuo Uladiſlao nec intueri imperator audebat.Sed obijt ille vt ais rex clariſſimus cum maiori q̄tum credimus nō polonie ſolum:ſed hūgarie ⁊ totiꝰ eccleſie damno.Uerūq; illud oſtēdit quod ad ſororē ſcribere methodorū Amicus Seneca tradit:mortale eſt mortaliū omne bonum.Uale ⁊ iam nō epiſtolam:ſed librū cum vacauerit legito.Ex noua ciuitate auſtrie ſexto kal.nouembris.M.cccclij.

¶ Mittit litteras ſummo pontifici preſentandas. Epiſtola.ccccxvij.

Eneas epiſcopus ſenenſis Iohāni capiſtrano ordinis minorum pfeſſori.S.p.d. Nicolaus capellanus meus litteras tibi reſtituet quas Ceſar romano pōtifici:ac duobus cardinalibus ⁊ magiſtro Henrico ſenftleben pcuratori ſuo in romana curia ſcribit. Ego quoq; eiſdē cardinalibus litteras dedo quēadmodū frater Philippus expoſtulauit : quarum exemplaria ſimul recipies. Intelligeſq; ⁊ quomodo ab imperatore:⁊ quomodo a meipſo ſcriptum ſit:tuum erit ſcripta hec q̄totius ad romanam curiam dirigere ac curare vt magiſtro Henrico ſignentur : qui ea apoſtolice ſedi offerat ac reſponſum exigat:ſi qua deinceps vel pro dignatione tua vel pro fratribus curare me volueris:quoad facultas fuerit non deerit voluntas.Uale in chriſto optime in orationibus tuis mei memor.Ex noua ciuitate.

¶ Significat bohemos rochezanā in archiepm̄ petere. Epiſtola.ccccxviij.

Iohannes capiſtranus ordinis minorum profeſſor Enee epiſcopo ſenenſi. S.p.d.
Quando capellanus tuus me cõuenit tandem a me ſumme rogatus abijt:vt meis
precibus ꝛ ſupplicationib⁹ id ageret:vt tu de die ꝛ tempore receſſus hinc ad nos
mei me certiorem faceres:expectam ſitiens ꝛ magis preſtolor. Fertur enim hic
conuentũ ipſum huc ad nos. Viennã tranſlatũ iri:cum nõ videatur in ciuitate no
ua oẽs principes cum oratoribus hoſpitari poſſe pro cõmodo ſuo. Ea de re iterum
te exoratum velim:vt dubium me clarefacias ꝛ quid acturus ſim certiorez reddas de principibus
qui huc cõuenerunt. Etſi mihi perſuadeã te non latere:hoc tamen dicam. Cum sereniſſimo rege
Ladiſlao intrauerũt gubernator bohemie ꝛ plures barones de hungaris epiſcopus varidienſis
tantũ expectãtur ceteri:ſed adhuc incertus eſt corũ aduẽtus. Erit nõ alienũ vt ſignificẽ tibi rem
deteſtabilẽ:ac cuiqꝫ bono viro ſolo aduentu abhorrendã. Queritant nonnulli bohemorũ ſummas
preces diuo Ceſari porrigere:quibus fauorem ꝛ gratiam ſuam impetrẽt:vt ad. S.d.n. litteteras
ſuo ſtudio petentes confirmationẽ nephandi hereſiarche rochezane in archiepiſcopũ pragẽſi. di
rigat ꝛ hoc pacto fieri poterit vnio eccleſie:quam iuſte bene recte ꝛ ſancte ꝓcedere intendãt. Tu
mi pater ꝓ tua ſingulari equitate ꝛ prudentia iudica. Quid aũt ad hanc rem facturũ velit catho
lica fides cogita:ego indignitatem tacitam nõ equo animo fero. Poſtremũ vt me de his que actu
rus ſim admoneas te oro vehementer. Vale longiſſimo euo cui me vnice cõmendo.

¶ Determinat congruum tempus veniendi ad dietam in noua ciuitate cele
brandam. Refertqꝫ poſt nouitates italie obſtacula ne contra thurcum condu
dant. Epiſtola. cccc.xix.

Cariſſimo verbi dei predicatori fratri Iohanni de capiſtrano ordinis minorũ pro
feſſori Eneas epiſcopus ſenenſis ꝛ apoſtolice ſedis legatus indignus. S.p.dicit.
Dabis mihi veniam pater optime ſi tue reſponſurus epiſtole non plurali quẽad
modum vſus modernorũ habet:ſed ſingulari te numero compellauerim. Sic enĩ
et Hieronymi ꝛ Auguſtini ꝛ omniũ veterum obſeruantia fuit:meo iudicio ꝙ noſtri
temporis conſuetudo multomelior atqꝫ conuenientior. Quid enim abſurdius aut
ineptius eſſe poteſt:ꝙ ſi vnus allocuturus hominem audire inquam. Maiores certe noſti hoc vi
cium inter barbariſmi ſpecies numeraſſent:ſed mitto hec que te minime fugiũt:ꝛ ad ea venio que
tuis in litteris cõtinentur. Scripta tua iocũdiſſima ꝛ acceptiſſima mihi fuerunt que te ſoſpitem
ac ſuo more letum in auſtriã remeaſſe nunciarunt atqꝫ in vrbem veniſſe tibi deditiſſimã flauiam
quam nunc Viennam dicimus. Scio te illic magno exceptum gaudio:multumqꝫ illa in plebe pro
ficere. Eſt enim Vienna aptiſſimus ager cui ꝛ cõmittere ſemen domini ꝛ multiplicatum ſperare
non fruſtra poſſis. Quod queris de tuo ad ceſarem tranſitu paucis abſoluam:videbit te libenti
animo quouis tempore maieſtatis imperatoria:ac velut apoſtolum chriſti veneranter amplexa
bitur. Erit quoqꝫ preſentia tua diue Auguſte ad ſingularem leticiam:que qũ multa de proceleri
doctrina:viteqꝫ tue ſanctitate ex auditu didicit:magnopere cupit tuis aliquando ſermonibus in
tereſſe:videre ac audire te predicantẽ ad dulcedinem celeſtis eloquij deguſtare. quacunqꝫ igitur
die huc te contuleris:ꝛ honorifice ꝛ iocunde ac ſtudioſiſſime ꝓ beniuolentia ceſaris ꝛ auguſte de
ſiderio recipieris. Non tñ vt mea fert ꝗdem ſententia ſemper eque frugifer tuus aduentus erit.
Multum eſt in tempore poſitum tempus ſeminãdi ꝛ tempus colligẽdi. Veniſti in tempore quod
eſt omniũ primũ inquit ille. Et apud alium ſcriptum eſt. Fati plus etenim valet hora benigni ꝙ
ſi te venerit cõmendet epiſtola marti. Fateor ego tuam pñtiam in hac ciuitate ꝛ in hoc populo
ſemper futurã vtilem:ſed multomagis eccleſie dei conſules:ſi ꝯgregato cõſilio huc venias. Nam
quẽadmodũ franckfordie mentes hominũ ad tuendam religionẽ tuis ſermonibus erexiſti ita et
in loco ſi qua tepido ꝛ ſomnolentia fuerit:te vrgente atqꝫ increpãte pelletur. Ego vt animi mei ſe
cretum aperiam ꝛ aliquãdo dicam manifeſte quid ſentio:nõ ſum ſine magno metu:ne ruant edifi
cia noſtra que apud franckfordiam ereximus. Titubant vt video mentes principũ:torpent reges
languent populi:nauicula piſcatoris grandioribus eliſa procellis in medio mari pene demergit.
Flant hinc atqꝫ illinc cõtrarij venti:ſcindũtur vela:frãgitur malus:carina dehiſci: nulla regibus
cura:neqꝫ magiſtro ſpes ſalutis eſſe videtur. Omnes.q. attoniti tempeſtati cedimus. Opus erit
igitur ſermone tuo:calcari tuo:igne tuo excitandi:vrgendi:incendendi ſumus:niſi cõpellimur de
ſiſacere noſtrapte ingenio nihil eſt quod de republica cogitemus:atqꝫ vtinam vel cõpulſi aliquã
do vigilemus. Aderunt hic niſi fallor ex alemania ex bohemia et hungaria multi proceres. Et ita
lia quoqꝫ atqꝫ ex ipſa gallia nõnulli aduentabunt:agetur tuende religionis noſtre negocium:que
mediata ſunt que concluſa ſunt franckfordie in manus recipientur. Cum que meos principes no
ſtros habeat intelligemus ſi feruere videbimus animos: agemus deo noſtro gratias: qui ſuam

nolit eccleſiaꝫ noſtris diebus exterminari. Laudabit oratio tua fortes ac magnanimos proceres
plenoſq ſpei reddet ac bene vadentes in curſum prouocabit. At ſi vel timidos vel diſcordes po/
puli noſtri duces inueneris: tunc tuo fungeris officio: tunc ſine ceſſatione clamabis. at. q. tuba ex/
altabis vocem tuam: accuſabis ignauiam: ſuperbiam criminaberis: auariciam deteſtaberis. Be
ſunt enim tres pernicioſiſſime peſtes que religionem noſtram thurcorum gladio pene ſubijciunt
ꝙ ſi humiles: ſi ſolertes: ſi liberales eſſemus: exercitum facile congeremus: qui nedum thurcoꝝ
ſed omnium infidelium potius eſſet audaciam proterere: ſed alios retinet ambitio ne cuiuſq im/
perio ſubeſſe velint. Omnes Jaſonis morbo laboramus: quo vt eſt apud Ariſtotelem in politicis
grauiter ferebat ſi non regnaret. q. neſciret priuatus eſſe. Sed ille fortaſſe gnarus imperãdi fuit.
Nos q̃uis domui noſtre vtiliter preeſſe neſciamus: in alios tamẽ magiſtratum affectamuſ: alios
in delicijs natos in plumis enutritos: in voluptatibus merſos: vecordia domi proſtratos habet.
hi neq famem neq ſitim neq labores vllos pferre poſſunt: rempublicam perire malint ꝙ ether/
re turbido dorum exeant: neq ſi generis humani impedire ruinã poſſint: id agent ſi vnius diei
propterea fuerit voluptate carendum. Alijs nihil ſatis eſt quod habent. vnicum ſtudium eſt rape
re: et ad ſe cuncta trahere que mari ac terra vehuntur: nihil magnifice nihil ſplẽdide agitant quic/
quid agunt tardi ac moroſi ſunt: ſemper conſiderantes in eo quem nummum expendant: atq hoc
ipſum cũ querelis agunt et cuncta maiora ꝙ oportet ſe facere exiſtimãt. Triſtius haud illis mon
ſtrum (vt nobiliſſimi poete verbis vtamur) nec ſeuior vlla peſtis et ira deum ſtigis ſeſe extulit vn
dis: virginei volucrum vultus fediſſima ventris proluuies vnceq manus et pallida ſemper ora
fame. Sic ille ſub arpiarum forma deſcripſit auaros: difficile eſt cum his hominum monſtris im/
mo certe impoſſibile rem chriſtianorum ſoſpitem eſſe. Ruimus atq in precipitium labimur: ni
ſi has beſtias aut occidimus aut noſtris ex finibus propulſamus: aut perire oportet: aut mutare
praue: aut peruerſe introductum morem. Tua erit igitur hec prouincia tuum erit cum hiſce be/
ſtijs congredi ſi quas noſtrum conſilium huc aduexerit: ego quidem non ambigo aducturas ꝙplu
rimas. Theatrum hoc in loco futurum eſt. ludos circenſes habebimus aiunt ediles noſtri ſpecta/
cula magnificẽtiſſima ſe edituros: qualia neq Julij ceſaris neq Gnei pompei: neq poſteriorũ
ceſarum fuiſſe traduntur: neſcio cuiuſmodi erunt hic: neſcio an producentur heſterni orbis mon/
ſtra: an ſolummodo que apud nos habẽtur fere. Nam et iſte horribiles ac teterrime ſunt: poſſunt
iam exaudiri gemitus ireq leonum vincula recuſantium: et ſera ſub nocte rudentum. Setigeriq
ſues. Atq in preſepibus vrſi ſeuire ac forme magnorum vlulare luporum: quos hominum ex fa/
cie dea ſeua potentibus herbis induerat arte in vultus ac terga ferarꝫ. Lytus quoq archadum
deus neſcio quomodo ad nos conuolauit qui ſui cultores conuertit in lupos: fortaſſis et bohemia
nobis aliquam ex apocalipſi beſtiaꝫ mittet: que arcum bicornis ambiat. Si fuerit venatio noſtra
vel mediocris multa in caſſes noſtros dabitur preda: implebitur arcus feris diuerſis: niſi acutus
oris tui gladius dimicauerit. Nemo eſt qui talibus beſtijs obuiam eat: neq tu hanc pugnam iuſſa
mem duces: quia inteſtabiles velint leges qui cum beſtijs pugnant. iam ſupra triginta annos hu/
iuſcemodi bellum geris: nunc italie: nunc gallie: nunc germanie beſtias inſectaris: et alias quidem
occidis alias in humanam redigis formam. Nam quas circe quaſue litus ex hominibus veneno
ſuo feras effecit: has tuus ſermo ancipiti gladio penetrabilior ex feris iterum homines reddit: quod
ſi victrix tua virtus theatruꝫ exierit: ſpes certiſſima maioris victorie dabitur: tunc enim exercitũ
aduerſus hoſtes externos parare poterimus: cum domeſtici fuerint ſeparati. abſit auaritia: face
ſcat ignauia: eiſciatur ſuperbia: nihil eſt quod thurcorum potentiam formidemus: vincat ſe quiſq
neceſſe eſt vt ſui potens ſuiq dominus ſit qui ſuperare alios contendit. Eſt igitur mea ſententia ſi
voci mee placet auſcultare. Huc te demum conferas cum principes ad diem conſtitutam compa/
rauerint. Eadem quoq maieſtati ceſaree quam de re hac conſultam habui mens eſt: medio tẽpo/
re pulcerrimam et coles Uiẽne vineã: vbi iam torcular exexiſti quod vina in cellam dñi puriſſima
exprimit. Hec ad queſitũ tuũ q̃uis tua prudentia per ſeſe omnia melius noſcat. Nũc de nouitati
bus pauca ſubijciam italia nr̃a excepta etruria vniuerſa quieſcat: ſed angulus ille patrie mee tur
bulentus eſt. dñi de pitigliano qui ex familia vrſinoꝝ dicunt rupto federe contra ius faſq ſenen/
ſem agrum populati ſunt. Comes euerſus eius fidei cuius nominis illis auxilio eſt: neq tñ ſimul
iuncti pares ſenenſibus eſſe poſſent: ſed hñt occulta ſubſidia. Sunt qui clanculũ pecuniã ſummi/
niſtrant. Ueneti mille equites miſere: qui ſeneñ. partes adiuuant. His Karolus gonzaga prefe/
ctus eſt. Sigiſmũdus dux exercitus ſenenſis habetur. pugnatũ eſt vtrinq ſumma vi: patria mea
et igne delef: vicini q̃ſi ludũ reſpiciũt. Solus romanus põtifex eius litis arbitratorem ſe fecit: ſed
hic ꝓpter aduerſam valitudinem parum hactenus profecit. Spero tamen eius ſapientiam hoc
incendium prius extincturam ꝙ vltra ſerpat. Januenſes quaſi clariſſimus ille rex arogonum et
ſicilie ſibi fuerit iniuriatus: cum grandi et admirando claſſe in portum vſq neapolitanum naui/
gauere: ac veluti incuſſuri metum: tum regi tum regno ſe oſtenderunt. Et quoniam parum dile/

tros in terra cathelanos crediderūt metus aliquos procerum ſpernauere. Rex autē Alphonſus quem neq; ſecūda extollere neq; aduerſa deprimere conſueuerunt: forti animo contra reſtitit vrbē ac portū magnifice cōmunit: bōbardis ac alijs machinis hoſtes appropiquare prohibuit regni proceres nūc terrēdo nūc cohortādo i fide retinuit. Adeoq; prudēter ⁊ accurate cūcta diſpoſuit: vt vel minus toto regno tumultus exortus fuerit. Eiecti igitur e ſpe ſua. Ianuenſes: reiecto rege: gilium paruam inſulam in etruſco mari telamoni oppoſitā que regi parebat occupauere. Burgū caſtri leonis quod ⁊ in tuſcia euſdē regis predati ſunt. Rex interea ipſe claſſem nō paruam armauit: qua ianuenſium triremes inſecutus: ex his ſeptem apprehendit atq; excuſſit. Veneti ⁊ qui nūc ducatu mediolanenſi potitur Franciſcus Sfortia vicecomes. Florentinorū q; reſpublica inter ſe fedus iniere quod omnibus italie cōmunitatibus volunt eſſe commune. Borſius dux mutine: vnus etiam ex confederatis habetur. Aiunt ⁊ ianuenſes inſcriptos eſſe. Sunt qui dicunt ⁊ romanū pōtificē cofederationi conſentire atq; accedere rogatum reſpōdiſſe: qui pater ſit omniū cōmunis eum nō debere filiorū vinculis alligari. Landaſſe tñ italiam eſſe vnanimē q eo modo thurcorū conatus facile poſſit eludere. Alphōſus rex de quo ante locuti ſumus q̄uis pacem italie complexus fuerit: de federe tñ nihil adhuc recepit: neq; puto magnanimū illum regem ſapientia ⁊ auctoritate p̄ditum: equo aio ferre: nūc pacem nunc colligationes ſe neſcio fieri: ſibiq; demum quas neq̄at immutare leges offerri. Cognoſcit ⁊ ipſe ſtatum ſuum: ⁊ que ſue dignitati cōueniāt mēte reuoluit. Miſſi ſunt ad eum legati trium potentiarum: cumq; his profectus eſt cardinalis ſancte crucis apoſtolice ſedis legatus: quem firmanū appellant. Illius prudentia auctoritate ac vite munditia memorabilis: qui medius inter regem ⁊ oratores eo miſſos arbitrum concordie gerat. Rex ob eam cauſam caietam ſe contulit atq; ibi legationes audit: neſcio quid inde ſperent: quia tñ inclyto illo regi res alte ac magnifice ſemper cordi fuerunt: fortaſſe vt aduerſus thurcos bellū gerere poſſit quod eſt vnicum eius propoſitum: vnionem italie complectetur. Veneti pacem cum thurcis habēt quā coacti fecerūt: ne ciuitates oriētis amitterent. Id manifeſtāt leges vtrinq; dicte: q̄tū ad chriſtianos pertinet parum honorifice: nequeo meditari quid actura ſit illa reſpu. ſi de bello gerendo contra thurcos agamus: neq; de rauennenſibus quid dicam ſcio. Omnes de dño retinendo q̄ de fide ſeruanda ſolicitiores exiſtūt. Cedit fides honori nimis honor. quid enī ſaluis infamia nummis inquit ille emitur italia. Tota xp̄ianitas ſe reperiatur emptorem parebunt omnia thurcorū ſi dabit aurum venalis eſt noſtra religio. Caramannus per hos dies ad ceſarem noſtrum litteras dedit: quarum exemplar tue paternitati cum preſentibus edo: videtur ille aduerſus thurcos inflammatiſſimus ſi xp̄ianorū arma concurrere ſentiat: vetuſte littere ſunt ⁊ auguſto mēſe ſignate. multa interea interuenire potuerunt que principis eius ablienarunt animū: nihil ille faciet niſi ex cōmodo ſuo. Nam quo pacto ſaracenus cum damno ſuo xp̄ianorū ſigna ſequatur: quādo ne chriſtianus cum periculo chriſtianis aſſiſtit. Iohannes comes biſtincenſis: qui nunc gubernat Hungariam vnicus thurcorum metus fortiſſimus noſtre religionis gladius. xxxij. milia thurcorū ſuperioribus diebus apud ſenderolum confixit. Erizbegum ducem exercitus vinctum abduxit: cedez magnam fecit: agros hoſtium vſq; ad ipſam zophiam ferro ⁊ igne vaſtauit. Machometus autem thurcorum imperator hoc accepto vulnere magnum conflauit exercitum: iamq; intra bulgariam in campo ſedet: hinc biduum inde pyrotham reſpiciens eo propoſito: vt proximo vere regnum Hungarie populetur. Nihil ſibi dubius quia terram ac gentem ſibi ſubijciat. Idem quoq; ⁊ hungari timent niſi ceterorum chriſtianorum manibus adiuuentur. Hec nouiſſime ſcripſit Iohānes iſte caſaree maieſtati: tantum eſt quod de nouitatibus ſcribere poſſum. Cupio te cum fratribus bene valere: et in orationibus quas diuine pietati dies noctesq; porrigis mei memorem eſſe. M. cccclxv.

¶ Corrigit dyalogum confectum in quibuſdam punctis. Epiſtola. ccccxx.

ENeas epiſcopus ſenenſis. Iohāni troſter. S. p. d. Legimus tuas litteras Iohanni amantiſſime: percurrimus dyalogū tuū: oblectati ſumus vehemēter: q te peritū diſertū factūq; cernimus: non tamen tñ nobis arrogam⁹ q̄tum tribuis. Neq; enī quā in te cernimus dicēdi vena ex noſtro fonte deriuata eſt: aliunde tibi copia venit: quod ſi fateri volum⁹ aliquod in te noſtrū fuiſſe magiſteriū illud quoq; concedere oportebit q̄ñ ſupati a diſcipulo ſumus. Eſt dyalogus tuus ⁊ terſus ⁊ limatus: aptis cōpoſitus verbis: ſententijſq; grauibus refertus: cuius lectores neceſſe eſt de te grande iudicium faciat: creuiſti admodū breui tp̄e: creſceſq; ſi pgis virū te clarū reddes ornabis tuā patriā nomēq; tibi efficies: quod nō theutones ſolū: ſz galli quoq; atq; itali celebrēt. At ne putes q nō viderimus a nobis adulātiū more digna atq; indigna laudari. annotauim⁹ q̄dā pau

ea que noſtro iudicio viſa ſunt emendationis egentia:ſcis q2 facilius aliena q̄ noſtra vitia cerni-
mus:nihil errare ſapiētis ⁊ pfecti eſt hoīs:errata cognoſcere vl' rudes queunt. Audi ergo que no
bis nō deteſtāda:ſed nobis meliorāda in tuis dictis viſa ſunt. In ep̄l'a que dyalogū antecedit:hic
annectis verba:de amore q̄d ſentirē ſcriberē:dixiſſes elegātius:q̄d ſentirē de amore ⁊ ſcriberē:
habēt eīn ſentirē ⁊ ſcriberē cōcentū:dum ſil' exeunt venuſtū ⁊ incontinuū:ſimileq3 illud eſt qđ ais
ex vulcano venereq3 natū. Nam ⁊ cicero in eo verſu calūniam tulit cū de tēpibus ſuis ſcribēs illō
expreſſit verbū. O fortunatā natā me cōſule romā antoni gladios potuit ꝯtēnere ſi ſic. O ia dixiſ
ſet:inquit Iuuenalis ⁊ Saluſtius. O fortunatā natā repetās atq3 irridēs. Nā inquit cicero:fugiē
de ſunt huiuſcemodi voces q̄ apud eruditos inſulſe ac ridicule ſonant. Cū de porta cornea efficis
mentionē ſi futile ſomniū tuū nihil veri habere intelligis:nō recte locutus es:veris eīn hac por
ta facilis datur exitus vmbris vt maroni placet:ſed vera ſomnia extiſtimari maius nihil imitādū
eſt. Algores niſi fallimur apud veteres legimus:nō tu ais hybernalia algora. Archiregū humoꝝ
archihimoꝝ potius dictū videri poterat. Hungaros p̄terea nunc nō humos appellare debemus
q̄ño eā incolunt terrā que olim pānonia dicta eſt:etſi nos aliqñ aliter diximus in errore cōmuni
fuimus. Huni eīn aliqñ pānoniam tenuere:ſed illis eliminatis ſubintrarūt hungari ab extremis
ſythie partibus venientes:quēadmodū in iordano licet intelligere. Sunt ⁊ hodie vltra tanaim
ad paludes meothidas ppl'i qui hungari dicunt̄:eamq3 linguā loquunt̄ quā noſtri circa budam et
hyſtrum:nec teucros vero vocabulo noīamus q̄ anno ꝓxime decurſo ꝯſtantinopolim expugnaue
re:q̄uis eam regionē occupent que quondā theucrorum fuit:thurco noīe appellandi ſunt:⁊ hi ſci
tharum ſoboles habent̄:vt ethicus ph̄s in coſmographia ſua cōfirmat ꝓpe eam accerſam accur
ram. Timacius dicendū fuit ꝓpius eam accurrā accerſam:niſi bene auſpicar multa nimis inter-
ponis,priuſq̄ adijcias verbū illud qđ potiſſimū eſt:captaui quo facto ⁊ que ſequunt̄. Subnectēs
amoris cām ꝑmitiuam antecedentē cōiunctamq3 cōmemoras:dyalecticoꝝ hi termini ſunt. Haud
quaq̄ oratoꝝ ſiue hyſtoricoꝝ infuriatum ⁊ inamoratū q̄uis latinē dici poſſe fatemur. Melius tñ
furioſumamoroſumq3 dixeris:neq3 nos latet Virgiliū furiata mēte cerberū poſuiſſe. Ex demone
niſi ex muliere niſi nō belle dictuz videt̄:nō bene ſubiungis inſeſtiuū:qđ minus importat oōnem
augeri nō diminui oportet. Si nos ergo thorum cū dixeris prius amatam fugiendā: neceſſarum
erat anteq̄ huc ꝓlabereris ꝑmittere neceſſitatem:q2 ſi forte compellaris apud amicam iacere
lucē admitti:⁊ reliqua que nō inſulſe conſulis:ſuffulteos parū latine videris dicere quas ꝓcul cir
ca poſuiſſe poteris extimari. Suadeo vt ad alias pluresq3 animū adi ngas remediū hoc:⁊ ſi na
ſonis eſt:parum tñ honeſte apponit̄:⁊ a te p̄ſertim ſacerdote:cuius eſt nihil ſuadere qđ crimini
ꝓximum ſit:extra de clericis cōiugatis p̄mo capitulo:oratori ſatis erat omiſſo capl'o: Calixtum
atq3 Gregoriū aſtipulatores inſeruiſſe:unde clericis nō belle dicit orator prepoſitiōes:niſi cogat
metri neceſſitas vel inuitet ornatus a ſuis caſibus non diſiungimus. Hoc habuimus qđ ad tuum
dyalogum diceremus:tu perge atq3 vt facis caſtalidas amato ſorores. Et vale optime. Ex noua
ciuitate.vij.ydus iulias. M.cccclitij.

¶ Excuſat ſe q2 Paulum vergerium aliter miſit q̄ prius ſtatuiſſet. Epiſtola.cccclxxj.

Eneas ep̄s ſeneñ. Antonio panormite. S.p.d. Paulum vergerium qui arrianum
tranſtulit inſignis atq3 elegātiſſime vates cū ſupioribus diebus ad inclitum Al
phonſum ſicilie ⁊ aragonie regem:vt tuipſe olim rogaſti mitterē:niſi cū in tuas
manus dari ac per ſe reddi maieſtati regie:tibi quoq3 ad eas rem litteras miſi:
cognoui poſtea recta via librū in ptātem regiā inueniſſe:neq3 te illū vidiſſe: que
res vt accepi egre te habuit:cū inter amicos diceres. Eneas inv:io filio duos cō
patres queſiuit. Equidē Anthoni nimiruz ſi ⁊ tibi ⁊ regi ꝓ tanto munere feciſſe
rem gratā putaui:neq3 eīn alius p̄ter me fuit:qui Arrianū hoc tēpe latinum haberet illius manu
cōſcriptum qui tranſtulit. At nunc cū meus ordo p̄termiſſus ſit:nec regis ſentio gratiā:⁊ te mihi
ſuccēſere intelligo. Sed quid ego ad hec:q̄uiſ magnifacio tñ regem nō tamē fame peream arbi
tror:ſi eius erga me beneficentiam nō experior:ſcio quia me odio nō habet:ſi non amor:non ſum
ſolus eius expers beniuolētie. Tu vero etſi nunc ſubiratus es:cum oīa plene cognoſcis:dices me
nihil erraſſe:⁊ in tuā me rurſus amicitiam ſuſcipies:eius noticie memor que inter nos ſenis fuit:
verum q2 nō reſpōdiſſe mihi regez queſtus eſt mercator meo noīe apud te:neſcio quis id fecerit
ſcito imprudēter actū eſſe. Neq3 eīn ego nihil reſpōderi optaui:q̄ ſcio q̄ta ineſt ſupbia regib9: ſ3
ad imperatricis litteras nō nihil mea cauſa reſpōſum petentis exquirebaz. Nihil tñ exinde mo
ueor. Ego quecūq3 accidunt in meliorem recipio partē:ſi ſit quod querito:deo gratias ago: ſi miti
us:extimo me nō recte opinauiſſe:neq3 placuiſſe ſuperis qđ nolebam qui ꝓ iocundis optima p̄
bent. Ego quocunq3 in me animo fuerit rex ille magnificentiſſimus:ac noſtri ſeculi clariſſimū iu

bar:ſemper eius nomen in celum tollam ⁊ cõmendabo geſta eius que priſcos duces fama claros nõ modo equare:ſed ſuperare intellige:neq; mirabor nunq̃ ſi mei memor neq; cultor eſt: qd ego ⁊ ſtatui regio anus eſt parua contẽnere:⁊ mihi ipſi aſcribo cõſcius mee ⁊ vtilitatis ⁊ ignorantie. Sed vale tu etſi quid eſt erga me rubiginis in tua mente depoſito:mea erga te ſinceritas mini me immunita eſt. Cum his mitto tibi ſniam eius oblationis quã dux burgundie apud ratiſpanã fecit. Ex noua ciuitate die.xxix.iunij.

¶ Non vult ſe in orthographia quenq̃ ſequi. Epiſtola.cccclxxi.

ENeas e͞pus ſenenſis. Nicolao volterrano ꝓtonotario regio. S.p.d. Nimiũ mihi credis Nicolae amantiſſime:ſi meis ex litteris quas raptim ⁊ inconſulte ſcribo ſequendã orthographiã putas:minime ego is ſum qui ſine menda ſcribaz:labor ⁊ error maxime circa iuncturã litterarũ. Nolim auctore me decipiaris:etiam ſi ex ꝓpoſito dixerim hoc atq; illud ita ſcribendũ eſt:querito meliores ⁊ qui certio ra tradant. De ꝓtonotariatu certũ eſt:q2 nõ debet aſpirari:nõ dico nunc rõnem q2 ex tractatu Gaſparini quẽ nunc trãſcribi facio vt ad te mittam:plenius rem intelliges. Vale ex noua ciuitate.iij.kal’.maias.M.cccclij.

¶ Cur captus fuerit pedagogus regis hungarie. Epiſtola.cccclxxij.

ENeas epiſcopus ſenenſis. Dominico cardinali firmano. S.p.d. ceterorum lit tere quibus dietim viſitor: ad reſpodẽdum me quidẽ inuitant:tue aũt quas nu per accepi vehementer vrgent atq; compellunt que ꝓpter captiuitatem Ga ſparis qui pridẽ illuſtriſſimi regis hungarie pedagogus extitit: eſtimationez meã in diſcrimine adductã eſſe demõſtrant. Niſi eñi quo pacto ſeſe res habe aut meis ſcriptis oſtendero:vereor ne de me ſiniſtra que concepta eſt opinio notiũ edat patrũ qui me ſine culpa ⁊ tibi ⁊ ceteris ſancte romane eccl’ie cardi nalibus dñis meis efficiat odioſum. Accipe igiť rez geſtã:⁊ an ſim culpabilis tu iudica. Gaſpar de quo ſermo eſt humili loco natus:admodũ pauper litteras apud Viennã di dicit:vt eſt mos patrius mẽdicando ſe nutriens:emerſit nõ ſine labore:vicit fortunã virtus:voca tus eſt in cancellariã auſtrie. Deinde ſibi in aulã ſumpto credita eſt Ladiſlai regis pueritia: cum iuſiurandũ preſtitiſſet nihil ſe contra ceſaris aut honorẽ aut vtilitatem facturũ:⁊ qd ceteri fami liares iurant auertere quoad poſſit:queuis incõmoda ceſareo culmini imminentia ꝓmiſiſſet ſu ſcepta pedagogia fuit circa puerũ diligens:litteris ⁊ moribus illũ ꝓ captu inſtituit. Factus igiť ceſari ⁊ omni curie charus:Intrauit conſilium:ſedit cum principibus:in menſa regia cibum ſuſce pit. Cumq; vacaſſet in auſtria eccl’ia vna ex maioribus iuriſpatronatus:multiq; illã barones ma gniq; nobiles peterent:p̃latus oĩbus Gaſpar eccl’iam munere ceſaris cõſecutus eſt: q̃uis ⁊ alia prius bñficia nõ modici valoris obtinuiſſet. Erat igiť in curia potens Gaſpar:nomenq; paruum nõ habebat ⁊ bonitatis ⁊ doctrine. Nec dubium putabatur quin breui ad epiſcopalez aſcenderet apicem:laudabilis hucuſq; hominis vita dignaq; diligi. Sed neſcio quõ poſt hac mutatus eſt:q̃d ue homini in mentem venerit vt maiora cupere ⁊ indigna ſe negocia agitare ceperit. Intelliges eñi auſtrales nouandarũ rerum cupidos:occulta cum eytzingero colloquia iniuit qui Ceſari ca pitalis inimicus habebatur. Cumq; veniſſet ex hungaria e͞pus argenſis noie Paulus multa cũ eo apud grecum de abducendo rege Ladiſlao clanculum ꝑtractauit. In noua inſuper ciuitate cum barone quodam de alto mõte conſilium habuit emittendi ad porta pueri:vbi pati eſſent qui eum equites adducerẽt:cumq; nihil hoꝝ ꝓceſſiſſet litteras puero dictauit quas ſcriberet auſtralibus mandans eis vt ceptum ꝓpoſitum contra Ceſarem retinerent:inuitũq; ſeſe italiã petere ſcirẽt In roma quoq; nõ nihil tentaſſe confeſſus eſt:ſed oĩa ſuperat ꝙ florentie aggreſſus eſt facinus. Cum ceſar ex vrbe rediẽs illac tranſitum faceret:expectabant ibi ceſarem hungaroꝝ ⁊ auſtraliũ oratores inter quos Augu. e͞pus taurineñ. hmõi cum gaſpare apud eccl’iam ſancte crucis colloqui um habuit. O inquit locus eſt in quo noſtrum regem libertati reddere poſſumus. Fides publica data eſt nõ ceſari tñ:verũetiam Ladiſlao. Suade igitur puero cum ceſar abire voluerit vſq; ad portã eum ſequatur:eo cum venerit velle ſe diebus aliquot florentie immorari dicat equumq; re trouertat:qd ſi ceſar ad exitũ voluerit eum cõpellere:preſto erimus:vim regi fieri indignum eſſe dicemus. Eidẽ ciuitatis implorabimus:puer ipſe coactuz ſeſe vociferans ad miſericordiã ꝑplos cõmouebit:prius tamẽ apud ſenatum vrbis dabimus operam:preſto ad portaz armatos habeat quibus cohiberi ceſaris violẽtia poſſit. Cuius hic eſt quem bude negociantẽ nouimus is ſe operã ſenatus impetraturũ polliceť. Tu regis animũ prepara:nos hanc ꝓuinciam cũ magiſtratibus ci uitatis ſuſcipiemus. Annuit gaſpar atq; ad regẽ ꝓfectus:⁊ ex condicto cuncta diſpoſuit:fuiſſetq; peractum facinus:niſi apud florentinos plus quieta concilia q̃ ſeditioſa valuiſſet. Nam ciuis ille

dē quo pontifex iaurinēſi.fecerat mentionē cū de tali negocio magiſtrū alloqueretur grauib9 ver
bis reprehenſus atq̧ correptus:ad epm̄ rediens impeditas cogitationes expoſuit: nō tñ cōquie
uit gaſpar:ſed regem cum bononiā perueniſſet in hanc ſententiā ſummo pontifici propria manu
perſuaſit ſcribere accipi.S.pater aduerſus fideles noſtros qui pro mea in auſtria liberatione li
berauit:ſanctitatem tuam nōnullos proceſſus decreuiſſe:que res mihi aduerſa eſt.Precor igitur
quicquid contra me actum eſt reuoces.Id erit officiū officij tui:cum ſcriptum ſit pupillo ⁊ orpha
no aſtabilis.ad niſi feceris:compelles me maiores iudices appellare: alia fuerunt epiſtole verba
effectus autem quē refero.Clauſa epiſtola eſt ⁊ ſignata:miſſa eſt Auguſtino epo ad vero beatiſſi
mo pape Nicolao reddita ſit ſua ſanctitas nouit:me quidem latet.Hec oīa ſuſpicāte non tamen
ſciente ceſare hactenus geſta ſunt.Cum eſſemus ferrarie:velletq̧ ceſar nauigio venetias pete
re:conſcius errator gaſpar eum adit:marinas aquas nauſeam ſibi mouere:ac nocentiſſimas eē
iturūq̧ terreſtri itinere teruiſium ſi placet ceſareo culmini dicit:obtenta licentia ⁊ cum patauiū
veniſſet receptis vniuerſis que ſecum attulerat: ⁊ que in italia coemerat bonis:veronam verſus
iter feſtinus direxerit:vt qui per tridentum ⁊ vallem atheſis ad ynum tranſire decreuerat: vnde
conſcenſa naui in danubium nauigans viennam denuq̧ perueniret.Tenuiſſet proculdubio propo
ſitum niſi tabellarius quidam ceſaris ex verona veniens:hunc ſe obuiū habuiſſe dixiſſet:tunc enī
duo poſt eum equites cum familia miſſi ſunt:qui nō longe a tridento ipſum comprehenderūt vin
ctūq̧ duxerunt Venetias:vbi omnia que ſupra memorata ſunt ſponte cōfeſſus eſt: ſuaq̧ manu cō
ſcripſit.Ibi primū caſus hominis ad meam noticiam venit:nam ceſar me vocans cuncta mihi ex
poſuit voluitq̧ meas in manus hominem dare quia ſedis apoſtolice legationē in auſtria me noſ
ſet habere.Indolui certe aduerſam amici fortunam.Gaſpare multis iam annis amiciſſime vſus
eram rabarq̧ virum bonum eſſe et omni beniuolentia dignum:exhorrui ergo cū intellexi que de
ipſo narrabantur multumq̧ mecum ipſe accuſaui conditionis humane defluxum: que nihil certe
nihil fixi habet:caduca ⁊ fluxa omnia ſunt: hodie leti ſumus cras meſti erimus: modo ſublimes:
modo infimi reperimur.Ceſari autem reſpondi auctoritatem mihi nullam apud ytalos eſſe:vtq̧
miſericorditer ageret cum presbytero porrexi preces.Ductus eſt deinde ad nouam ciuitatem.
Gaſpar hoc rurſus requiſitus ſum hominem ad me recipere:iudiciūq̧ ſuper huiuſcemodi crimi
nibus agitare.Grauis res mihi viſa eſt. At cum legati auctoritate fungere:non videbam quo pa
cto:ceſaris petitionem recuſare poſſem. Habita vero deliberatione: iudicem me dixi futurum: ſi
rite et iuxta canonicas ſanctiones procederetur.Perſonam autem rei nolui cuſtodiēdam aſſume
re:qui nō haberem locum in quo eum oportune recluderem. Placuit ceſari reſponſio mea q̄ neq̧
ſe plus velle ait:q̄ ſacri canones ordinarent. Adductus eſt autem ſemel ad preſentiā meam.Gaſ
par preſente notario mareſchallo ⁊ procopio equite bohemie q̄ vltro ſeſe peccaſſe confeſſus vni
uerſa que ſupra de ipſo ſcripta ſunt et ordine confirmauit:⁊ acceptans me ſibi iudicem deputatū
vt ſui miſererer:ſeq̧ ceſari cōmendarem cū multis lachrymis flagitauit:iuſſi cū boni eſſe animi:
quia q̄tum honeſtas pateretur ſaluti ſue conſulerem.Poſt hec recluſus eſt in carcere:non ſquali
do aut tetro:ſed lucido ⁊ ſpacioſo:q̄uis ſecuro ⁊ optime munito. Ibi ⁊ locum ſeceſſus habet ⁊ plu
mas in quibus iacet ⁊ breuiarium per quod oret.Cibus ad eum bis in die defertur: ex bis bibit et
comedit que familie ceſaris apponūtur.Fateor miſera vita eſt ſed hanc frequenter ſuis delictis
homines aſciſcunt.Iudicis in eum non p̄ncipis habeo poteſtatem:legem me ſcriptā non meū ſe
qui arbitrium conuenit .Quia ſi libera mihi poteſtas eſſet: cum ſim ego peccator in conſpectu
dei:dignuſq̧ graui fulmine:preſtarem me gaſpari qualem mihi vellem deum eſſe. Nec difficilis
venie reperiretur:cuius dies noctesq̧ indigentem me non ſcio.At modo iudex ligatas habeo ad le
ges manus:neq̧ ſeuire in Gaſparem debeo:neq̧ illum per indulgentiam impunitū remittere:
dum pars eſt que iudiciū petit.Facio igitur niſi fallor quod mihi incūbit. Eapropter vellent aliq̄
qui ceſari primiores ſunt ⁊ in conſilio primi Gaſparem torquere vt plura confiteretur. Idq̧ per
me ſibi licere depoſcunt:negaui me quicq̄ permiſſurū niſi quod iudiciarius ordo requireret. Sic
homo vſq̧ in hanc diem intactus eſt: quāuis ſua culpa cuſtos eius capite plexus ſit:quem ipſe ad
relaxandum ſeſe induxerat . Inter hec habiti ſunt q̄plurimi tractatus pacis cum auſtralibus.
Modo ex Ladiſlaus: modo hungari: modo bohemi liberationem eius afflagitarunt: quibus ho
mo neq̧ negatus eſt neq̧ conceſſus: mihi dum talia pendet : non eſt viſum expedire aut officij
mei eſſe ſolicitare proceſſum.Taceo igitur neq̧ plus quero q̄ queror.Ceſari tamen ſepe vt capti
ui miſereatur verbum feci:quē libenter extra miſeriam viderem:tum ſiti cui exceptis criminibus
faueo:tū p̄pter me vt onus hoc nō leue deponerē.Sic res in hanc vſq̧ diē deducte ſunt:ſi ſuā cul
pa dignus acre tuū iudicium excutiat.Male vt arbitror mecū agunt qui mihi in hoc negocio qui
tuis vel modicū imputant redduntq̧ pro bono malū dicentes lucem tenebras ⁊ tenebras lucem.
Veritas tamen enatabit:nec me reor falſa calumnia opprimet.Sum mihi conſcius:⁊ quicquid re
liqui ſentiant. Gaudeo cōſcientia mea.hec volui ad ſcripta tua dixiſſe; quibus me nōnullorū voci

bus male notatū ſcribis. Siquis dignationi tue deinceps incuſauerit: habebis que poſſis pro de
fenſione mea obijcere. ſpero aūt ꝙ nō cuiq̄ mihi detrahenti credas. Quātum vero ad litteras ſa
cri collegij attinet ego illas diuo ceſari reddidi: ⁊ que viſa ſunt ad rem reddenda verba bis terq̄
ſubiunxi: maieſtas ſua deliberaturam ſe ait ⁊ ſacro ſancto ſenatui q̄ meliora cogitauerit reſponſu
ram. Ago tibi ingentes gratias ꝙ negocia bohemica me rogante. S. dn̄o noſtro expoſuiſti. Uale
ex noua ciuitate die. xiij. menſis nouembris. Anno. M. cccclij.

❡ Pogius de ſchola Epicure factionis que regnat in theutonia. ſ. balneo natura
li dominorū de baden. Epiſtola. cccc.xxiiij.

POgius florentinus ad Leonardum aretinū. S. p. d. Si vales ego quoq̄ va
leo. Per quēdam contribulum meū ad te ſcripſi ex conſtantia. x. kalenda
rum marcias vt opinor: epiſtolam quādam: quā ſi recepiſti profecto ad ri
ſum te debuit promouere. Erat eñ longiuſcula iocis referta ⁊ ſalibus: di
cebam multa de litteris hebraicis quibus operā dabam. Plura iocabar in
doctorem ipſum vt captus eoꝝ eſt: qui ex iudeis xp̄iani efficiūtur. Utrum
leuē inſulſum atq̄ inconſtantē. Litteras vero ad doctrinā vt rudem incul
tam atq̄ agreſtem facetijs quibuſdā leniter perſtringebam: verum ſuſpi
cor eam epiſtolā ⁊ item alteram quā Leonardo aretino dabam vobis red
ditas nō eſſe. Nam mediusfidius q̄ tua eſt diligentia in officio litterarū: reſcripſiſſes poſtmoduꝫ
aliquid ⁊ vel ſaltem mecū congratulatus eſſes: hanc nouā noue doctrine diſciplinam ad quā per
diſcendam me ſepius es hortatus: quā etſi vſus nullius eſſe conſpiciā ad ſapientie facultates: con
fert tñ aliquid ad noſtra ſtudia humanitatis: vel ex hoc maxime ꝙ morē Hieronymi in transferen
do cognoui: has vero litteras ex his balneis ad te ꝯſcripſi ad q̄ cū me contuliſſem: incerta re ma
nus curaui de cauſa rem dignam putaui vt eoꝝ ſitum atq̄ amenitatē ſimul ⁊ mores harū gentiuꝫ
tibi deſcriberem ⁊ ꝯſuetudinem balneandi. Multa q̄ dicūtur ab antiquis rerum ſcriptoribus de
balneis puteolanis ad q̄ vniuerſus populus romanus cauſa voluptatis confluebat. Sed nequaq̄
arbitror: illa ad horū iocūditatem accedere potuiſſe: aut cum his noſtris fuiſſe comparanda. Nam
voluptatem puteolanā magis aſſerebat locoꝝ amenitas ⁊ villarū magnificentia ꝙ feſtiuitas ho
minū aut balneoꝝ vſus. hec vero loca cū nullā vel admodum paruā p̄ſtent animi relaxationem. re
liqua oīa immēſam tribuūt iocūditatem vt p̄ſepe exiſtimē ⁊ venerem ex cipro ⁊ quicq̄d eſt vbiq̄
deliciarū: ad hec balnea cōmigraſſe: ita diligenter illius inſtituta ſeruātur. Ad vnguem eius mo
res ad laſciuiam repreſentant: vt ꝙꝙ nō legerint heliogabali contionē: tamē ipſa natura ſatis docti
ſatis inſtituti eſſe videantur. Sed qm̄ balnea hec tibi ſum deſcripturus: nolui pretermittere viā
qua huc itur ex ꝯſtantia: vt coniecturare poſſis qua parte gallie ſunt ſituata. Prima die nauicula
ꝑ rhenū venieꝰ ad oppidū ſchaffhuſen milibus paſſuū quattuor ⁊ viginti. Cum deinde ꝓpter in
gentem fluminis deſcenſum ꝑ abruptos montes ⁊ confragoſa ſaxa iter eſſet pedibus conficiēdū:
ſuper rhenū noie keyſerſtul hoc eſt eoꝝ lingua ceſaris ſedes hunc locū opinor ex eius noie ꝓpter
ipſius oportunitatem. Eſt enim colle excelſo imminens flumine: qui dum paruo ponte galliam cō
iungit germanie: quōdam romanoꝝ caſtra fuiſſe: hoc itinere rem vidimus caſuꝫ ex alto monte ſco
pulis interruptum magno fragore ac ſonitu ⁊ ipſemet caſum ſuū queri ac lamentari poſſis exiſt i
mare. Cum mihi venit in mentem illud eoꝝ que feruntur de nili deſcenſu tam p̄cipiti nec miror
accolas circum vicinos ꝓpter admirabilem ipſius ſtrepitum ⁊ fragorem ſurdos putari: cū huius
fluminis terrores ex eo loco exiſtimari poſſit inſtar nili: tribus vero ſtadijs rumor exauditur. Op
pidum eſt deinde Baden ſatis opulentum: qd̄ eſt balneum alemanorum lingua: ſitum in conualle
montibus circum imminentibus penes quoddam flumen ingens rapidiſſimi curſus: qd̄ in rhenū
fluit longe ab oppido milibus paſſuū ſex. Prope oppidum ſtadijs quattuor eſt villa ſuper flumen
pulcerrima in vſum balneorum fabricata. Area perampla eſt media parte ville ⁊ circum hoſpitia
magnifica: multarum receptacula gentium. Singule domus ſua habent balnea interius: in q̄bus
abluuntur hi ſoli qui ad eas diuertere: balnea enim publica tum priuata ſunt numero. xxx. publica
tantum duo extitunt palam ab vtraq̄ parte aree: lauacra plebis ⁊ ignobilis vulgi ad que matres
atq̄ viri pueri innupteq̄ puelle: ⁊ omniū circunfluentium fex deſcendit. In his vallis quidem in
terarijs vtpote inter pacificos conſtructa viros a feminis ſeiungit. Ridiculum eſt videre vetu
las decrepitas ſimul ⁊ adoleſcentes nudas in oculos omniū egras ingredi: verenda ⁊ nates om
nibus oſtentantes hominibus. Riſi ſepius hoc tam preclarum ſpectaculi genus: mentem reuo
cans ad florales ludos: et mecummet iſtorum ſimplicitatem admiratus ſum: qui neq̄ ad hoc ocu
los aduertunt: neq̄ quicquam ſuſpicantur aut loquuntur mali. At vero balnea que in domibus
ſunt priuatorum perpolita ſunt et ipſis viris feminiſq̄ communia. tabulata quedam eos ſecer
nūt ⁊ in his feneſtrelle perplures demiſſe quibus ⁊ vna potare ſimul colloqui ⁊ vtriq̄ videre atq̄

attrectare queant: vt eorum frequens eſt conſuetudo. Nec deſuper cingunt deambulatoria: in
quibus conſpiciendi conſabulandiq; cauſa homines conſiſtunt. Nam cuiuſlibet viſendi: colloquē
di: iocandi ac laxandi animum gratia aliorum balnea adire ⁊ preſtare: adeo vt cum exeunt: ⁊ in
grediuntur aquas femine maiori parte corporis nude conſpiciantur nulle aditus cuſtodie ſeruant
nulla oſtia prohibent. Nulla ſuſpicio inhoneſti pluribus in locis: idem qui viris ⁊ mulieribus quo
q; ad balnea ingreſſus eſt: vt ſepiſſime accedat: ⁊ virū feminude femine: ⁊ feminas viro nudo ob
uiam ire. Maſculi capeſtribus tantum vtuntur. At vero femine lintheis induuntur veſtibus cru
rum pertetenus ab altero latere sciſſis: ita vt neq; collum: nec pectus: nec brachia: aut lacertos
tegant: in ipſis aquis ſepe de ſymbolis edunt compoſita menſa deſuper aquam natante quibus
viros aſſiſtere conſueuerunt. Nos quidē ea in domo quibus lauabamur ſemel vocati ſumus ad
eam conſuetudinem. Equidem ſymbolum contuli: intereſſe nolui: licet ſepe rogatus non permo
tus pudore qui pro ignauia habetur ac ruſticitate: ſed inſcicia ſermonis ſatuum quidem mihi vi
debatur ⁊ hominem italum adeſſe. Preter has multiplices iocunditates eſt talia nō mediocris
pratum eſt ingens poſt villam: ſecus flumen multis arboribus cōtractum. Eo poſt cenam conue
niunt vndiq; omnes tāuarij ludū faciant: quedā choreis gaudēt: cantāt quidā: plurimi pila ludūt
nō quidē more noſtro: ſʒ viri ac mulieres pilā tintinabulis plenā: alter ad alterā dilectiorē ꝓiici
unt: tum concurritur vndiq; ad illam excipiendā: qui illam accipit potior habet. Iſq; eam iterum
proijcit ad perſonam ſibi acceptiorem. Cum illam multi expectant porrectis manibus atq; ipſe
modo ad illam ſimulet ſe iacturū. Multi preter hos ioci ſiunt: quos longuʒ eſſet recenſere. Hos
aūt retuli vt ex paucis cōprehendas q̄ta hec ſit ſcola epycure factionis. Ac q̄ ego hūc locū illum
eſſe credo in quo primum hoiem creatū ferunt: quē gaudem hebrei vocant: hoc eſt ortū volupta
tis. Nam ſi voluptas vitam beatā efficere poſſit: nō video quid huic loco deſit: at pfectaʒ ⁊ omni
parte conſumatā voluptatē. Quod ſi que virtus aquaꝝ ſit queris: tum varia eſt ⁊ multiplex: tum
vero illa eſt admirabilis: eaꝝ virtus ⁊ pene diuina. Nego vlla etiam in orbe terrarū balnea ad fe
cunditatē mulierū magis accōmodata. Itaq; cū plures ſterilitatis cauſa acceſſerint mira illaꝝ
virtute experiunt. Seruaʒ em̄ diligēter ꝑcepta quibus adhibent remedia ad eas que cōcipere
nequeunt. Inter cetera illud eſt memoria dignum innumerabilis multitudo nobilium pariter ⁊
ignobilium ducēta mille paſſuum huc venientium: nō tā valitudinis cauſa q̄ voluptatis. Omnes
amatores: omnes proci: oēs q̄bus in delicijs vita eſt poſita: huc cōcurrunt vt fruantur rebus con
cupitis. Multe corporū ſimulent egritudines cuʒ animo laborant: ita videbis innumeras forma
preſtantes ſine viris: ſine cognatis: duabus ancillis ⁊ ſeruo. Aut aliqua affini anicula quā leuius
ſit fallere q̄ nutrire. Singule aūt quoad poſſunt: veſtibus auro ⁊ argento gēmiſq; veniunt orna
te: vt nō ad balnea: ſed ad celeberrimas nuptias eas diceres acceſſiſſe. Hic quoq; virginales vl
vt rectius loquar florales. Hic abbates monachi fratres ſacerdotes: maioriq; licentia ceteri ve
niunt: ⁊ ſimul quandoq; cū mulieribus lauantes: ⁊ sertis quoq; comas ornantes: omni religioni
abiecta: oibus vna mens eſt triſticiam fugere: querere hilaritatē: nihil querere niſi quēadmodū
leti viuant: gaudijs fruant: nō de cōmuni diuidendo agitur: ſed de cōmunicando diuiſa. Mirabili
dictu eſt in tanta multitudine. Eſt em̄ fere hoim mille in tāuarijs moribus turba tam ebria nul
lam diſcordiā oriri: nullam ſeditionē: nullum diſſidium: nullum murmur maledictū. Cernunt viri
vxores tractari: cernunt cū alienioribus loqui: ⁊ quidem ſolam cum ſolo: nihil his ꝓmouent: nihil
admirant. Omnia bona ac domeſtica mente fieri cogitant. Itaq; nomē zelotipi q̄ quaſi omnes
maritos noſtros oppreſſit: apud iſtos locum nō habet. Incognitū eſt id verbum inauditū. Neſci
unt hoc genus morbi: nomen quo hec paſſio appellet nō habent: nec minor eius rei nomen apud
iſtos nō eſſe: cuius rei cauſa nō ſubſit. Neq; em̄ quiſquā eſt in iſtis inuentus qui zelotipus eēt. O
mores diſſimiles noſtris qui ſemꝑ oīa accipimus in deteriores partes: qui vſq; adeo calūnijs de
lectamur ⁊ obtrectationibus: vt ſi quid ꝑ vllam videmus coniecturam ſtatim ꝓ manifeſto crimi
ne atteſtamur. Inuideo perſepe iſtorum quieti ⁊ noſtras exequor animi peruerſitates qui ſemper
querimus: ſemꝑ appetimus: qui celū terram maria peruertimus ad pecuniam eruendā: nullo con
tenti queſtu: nullo lucro ſatiati: dum futuras expaueſcimus calamitates cōtinui calamitatibꝰ: an
xietatibuſq; iactamur. Et ne miſeri fiamus nunq̄ miſeri eſſe deſiſtimus: ſemꝑ inhiantes opibus
nunq̄ animo: nunq̄ corpori indulgemus. At iſti paruo contēti in diem viuūt: quoſlibet dies feſtos
agunt nō appetentes diuitias: minime futuras opibus: gaudent ſuis: nō pauent futuris. Si quid
aduerſi euenit bono aīo ferunt: ita hac ſola dictante ſententia vixit dum vixit bene: ſed hec omit
tamus. Nec em̄ ꝓpoſituʒ eſt meū vel hos collaudare vel nos reprehendere. Volo epl'am totam io
cunditate plenam eſſe: vt eius voluptatis quam preſens in balneis percepi. Tu quoq; abunde ⁊
litteris meis portiunculam aliquam cōſequaris. Vale mi Leonarde iocundiſſime ⁊ carū littera
rum Leonardo Aretino cum amicorum inter ſe communia omnia ſint participem facito: verbis
meis omnes ſalutate.

¶ De condemnatione Hieronymi heretici in concilio
conſtantien͞. Epiſtola.ccccxxv.

POgius.S.p.d.Leonardo aretino.Cum pluribus diebus ad balnea fuiſſez ſcripſi ad
Nicolaū noſtrū ex ipſis balneis epl'am quā exiſtimo te lecturum.Deinde cū cōſtan
tiam reuertiſſem paucis poſt diebus cepta eſt cauſa Hieronymi quem hereticum
ferunt quidē publice.Hanc vo tibi recenſere inſtitui:tum ꝓpter rei grauitatē:tum
maxime ꝓpter eloquentiā hoīs ⁊ doctrinam.Fateoꝛ me neminē vidiſſe vnquā:qui
in cauſa dicēdi ꝑſertim capitali magis accederet ad facundiā priſcoꝝ quos tantope admiramur.
Mirum eſt vidiſſe q̇bus verbis:qua facūdia:quibus argumētis:quo vultu:quo oꝛe:qua fiducia re
ſponderit aduerſarijs.Ac demū cām peroꝛarit vt dolendū ſit tam nobile ingeniū: tamqȝ excellēs
ad illa hereſi diuertiſſe ſtudia:ſi tn͞ vera ſunt que ſibi obijciunt.Non em͞ mea intereſt tantā cām
dijudicare acquieſco eoꝝ ſentētijs qui ſapiētioꝛes habent:neqȝ tn͞ exiſtimato me in oꝛatoꝛijs mo
re ſingulatim cām referre longū id eſſet ⁊ multoꝝ dierum opus:ptingam quoſdaz locos illuſtrio
res:quibus viri doctrinam poſſis pſpicere.Cum multa in hunc Hieronymū geſta eſſent quib' ar
gumenta hereticus atqȝ ea teſtibus firmata:tandē placuit vt publice ſingulis que ſibi obijciebā
tur reſponderet.Ita contionem deductus cum iuberetur ad illa reſpondere:diutius recuſauerit
Aſſerens ſe prius cauſam ſuam agere q̄ reſpondere maledictis aduerſarioꝛum.Ita ſe prius pro
ſe dicentem audiendum eſſe aſſeuerabat:tum ad emuloꝛum ſuoꝛum probꝛa in eum congeſta deue
mendum:ſed cū hec conditio ſibi denegaretur:tum ſtans in medio cōtionis.Que nā eſt hec iniqui
tas inquit:vt cum.ccc.xl.diebus quibus in duriſſimis carceribus fui:in ſoꝛdibus:in ſqualoꝛe:in ſter
coꝛe:in compedibus:in rerum omnium inopia aduerſarios atqȝ obtrectatoꝛes meos: ſemꝑ au
dieritis:me vnam hoꝛam audire nolitis.Hinc eſt vt dum illis ſinguloꝛum aures paterent:atqȝ in
tam longo tempoꝛe vobis perſuaſerint me hereticum hoſtem fidei eccleſiaſticoꝛum perſecuto
rem.Mihi autem me defendendi nulla detur facultas:vos me prius impꝛobum hominem iudica
ueritis in mentibus veſtris q̄ qui ſoꝛem potueritis cognoſcere:atqȝ inquit homines nō dij eſtis
nō perpetui:ſed moꝛtales:labi:errare:falli:decipi:ſeduci poteſtis. Hic mundi lumina: hic oꝛbis
terrarum ſapientioꝛes eſſe dicuntur.Maxime vos decet elaboꝛare:ne quod temere: ne quod
inconſulte:neue quod preter iuſticiam faciatis.Equidem ego homuncio ſum:cuius de capite a
gitur:nec pro me hoc loquoꝛ:qui moꝛtalis exiſto. Uerum indignum mihi videtur: ſapientia ali
quod tot viros aduerſum me ſtatuere preter equitatem:non tam re q̄ exemplo nociturum.Hec
⁊ multa preterea oꝛnate diſſerens ſtrepitu ⁊ murmure plurimoꝛum ſermonem eius interpellan
te.Tandem decretum eſt vt pꝛimum ad erroꝛes qui in eum conferebantur reſponderet. Deinde
loquendi que vellet daretur facultas.Legebantur igitur ex pulpito ſingula capitula accuſatio
nis.Deinde teſtimonijs confirmabantur:tum rogabatur:an quid vellet obijcere incredibile di
ctu q̄ callide reſponderat:quibus ſe tueretur argumentis nihil vnq̄ ꝓtulit indignum bono viro
vt ſi id in fide ſentiebat:quod verbis profitebatur.Nulla in eum nedum moꝛtis cauſa inueniri iu
ſta poſſit:ſed nec quidem leuiſſime offenſionis omnia eſſe falſa dicebat: omnia crimina conficta
ab emulis ſuis.Inter cetera cum recitaretur illum ſedis apoſtolice detractoꝛem:oppugnatoꝛez
romani pontificis. Cardinalium hoſtem: perſecutoꝛem pꝛelatoꝛum:⁊ cleri chꝛiſtiane religionis
inimicum.Tum ſurgens querebunda voce ⁊ manibus poꝛrectis.Quo nunc me vertam inquit pa
tres conſcripti.Quoꝛum auxilium imploꝛem:quos depꝛecer:quos obteſter:vos ne. At iſti perſe
cutoꝛes mei:veſtras mentes a mea ſalute abalienauerunt:cum vniuerſoꝛum hoſtem me eſſe di
xerunt:eoꝛum qui me ſunt iudicaturi.Nempe arbitrati ſunt ſi etiam que in me finxerunt:leuia vi
derentur tamen vos veſtris ſententijs oppreſſuros cōem oīm hoſtem atqȝ oppugnatoꝛem: qua
lem me iſti falſiſſime mentiri ſunt:ita ſi eoꝛum verbis fidē dabitis:nihil eſt quo de mea ſalute ſpe
randum ſit.Multos ſalibus pſtrinxit:multos lepoꝛijs:multos pſepe in re meſta ridere coegit io
cando in illoꝛum obiurgationes.Cum rogaret quid ſentiret de ſacramento.Inquit antea panez
in cōſecratione:⁊ poſtea verum xp̄i coꝛpus:⁊ reliqua ſm fidem. Tum quidem aiunt te dixiſſe poſt
conſecrationē remanere panē.Tum ille apud piſtoꝛē inquit panis remanet.Alius quidem ex oꝛ
dine p̄dicatoꝛum acrius inuehente.Tace inquit ypocrita:alteri ꝑ cōſcientiam ſuam contra ſe iu
ranti.Hec inquit tutiſſima eſt ad fallendū via:quendē pꝛecipuum aduerſariū nunq̄:niſi canē aut
aſinum appellauit.Cum vero ꝓpter criminū multitudinē ac pōdus:res ea die tranſigi nequiret.
in diem tertium dilata eſt:qua die cum ſinguloꝛū criminum argumēta recitata eſſent:ac ſubinde
plurimis teſtibus affirmarentur.Tum ſurgens ille quoniā inquit aduerſarios meos tam diligē
ter audiſtis:conueniens eſt:vt me quoqȝ dicentem equis animis audiatis.Data tamē licet mul
tis perſtrepentibus facultas dicendi.Hic pꝛimum adeo exoꝛſus deꝓcatus eſt eam ſibi mentē dari
eam ſibi dicendi facultatē q̄ in cōmodum ac ſalutē anime ſue verteretur. Deinde ſcio inq̄t.P.d.

plures fuiſſe excellentiſſimos viros indigna ſuis virtutibus perpeſſos: falſis oppreſſos teſtibus
iniquiſſimis iudicijs condēnatos. Incipiens autem a ſocrate quem iniuſte a ſuis condemnatum
retulit: nec cum poſſet euadere voluiſſe: vt duorum que aſperrima hominibus viderentur: metū
demeret carceris. ſ. ⁊ mortis. Tum platonis captiuitatem: Anaxagore fugam: ac Zenonis tor-
menta: multorꝝ preterea gentilium iniquas dānationes: Rupilij exilium: Boetij ſimul ⁊ aliorum
quas ipſe Boetius refert: indignam mortem cōmemorauit. Deinde ad hebreorum exempla tran-
ſijt. Et primū moyſen illum liberatorem populi: legūlatorem ſepiſſime a ſuis calūniatum eſſe di-
xit tanq̄ seductor eſſet aut contemptor populi. Joſeph inſuꝑ a fratribus venditum ob inuidiā poſt
ob ſtupri ſuſpitionem in vincula comectum recenſuit. Preter hos yſaiam Danielem ⁊ ferme pro-
phetas omnes tanq̄ contemptores dei tanq̄ ſeditioſos iniquis circumuentos ſententijs. Hinc
etiam ſuſanne iudiciū: multorum preterea qui cum viri ſanctiſſimi extitiſſent: iniuſtis tamen ſen-
tentijs perierunt. Poſtea ad iohānem baptiſtam. Deinde ad ſaluatorem noſtrum deſcendēs: fal-
ſis teſtibus: falſis iudicibus condēnatos inquit omnibus conſtare. Deinde ſtephanū a ſacerdotū
collegio interfectum. Apoſtolos aūt omnes morti dānatos: non tanq̄ bonos: ſed ſeditioſos popu-
lorꝝ concitatores: contēptores deorꝝ: ⁊ malorum operum effectores. Iniquū eſſe condēnari iniu-
ſte ſacerdotem a ſacerdote: ⁊ id factum fuiſſe docuit iniquiſſime a ſacerdotuꝫ collegio. Atq̄ id ex-
emplo probauit. Iniquiſſimū vero a ſacerdotum concilio id etiam accidiſſe monſtrauit. Hec diſer-
te: ⁊ magna cum omniū expectatione diſſeruit. Atq̄ cū omne pondus cauſe in teſtibus ſitum eēt:
multis rationibus docuit nullam his teſtibꝰ fidem adhibendam: ꝑſertim cum nō ex veritate: ſed
ex odio ac maliuolentia ⁊ inuidia dixiſſent. Tum odij cauſas ita explicuit: vt haud procul fuerit a
perſuadendo. Ita eñ veriſimile: vt excepta fidei cauſa: parua illis teſtimonijs fides adhibita eēt.
Cōmote erant omniū mentes: ⁊ ad miſericordiā flectebantur: addiderat eñ ſe ſponte ad ꝯciliuꝫ
veniſſe ad ſe purgandum: vitam ſuam ⁊ ſtudia expoſuerat: officij plena ac virtutum: dixerat hunc
morem priſcis doctiſſimis viris ac ſanctiſſimis fuiſſe: vt in rebus fidei inuicem ſententijs diſſe-
ptarent: nō ad peſſundandam fidē: ſed ad veritatem reperiendā. Ita auguſtinū ⁊ hieronymū diſ-
ſenſiſſe: nec solū diuerſa ſenſiſſe: ſed etiam ꝯtraria: nulla hereſis ſuſpitione. Expectabant autem
omnes vt vel ſe purgaret retractando obiecta: vl' erratorꝝ veniā poſtularet. At ille nec ſe erraſſe
aſſeuerans: nec ſe retractare aliorꝝ falſa crimina velle oſtendens. Tandem deſcendens in lauda-
tionem iohānis huſſi dudum ad ignem dānati. Virum illum bonū: iuſtū: ſanctum appellans: et il-
la morte indignū: ſe quoq̄ paratum quis ſupplicium adire forti animo ac ꝯſtanti ſeq̄ inimicis ce-
dere: ⁊ teſtibus illis impudenter mentientibꝰ: qui tñ aliqñ coram deo: quē fallere nō poterant cē
rōnem corꝝ que dixiſſent redditurī. Magnus erat circūſtantiū animi dolor. Cupiebat enim viruꝫ
tam egregium ſaluari: ſi bona mens affuiſſet. Ille aūt in ſententia ſua pſeuerans: vltro mortem
appetere videbatur: laudans iohānem huſſi. ait eñ nihil illum aduerſus eccliam dei ſtatum ſen-
ſiſſe: ſed aduerſus abuſus clericorꝝ aduerſus ſuꝑbiam: faſtum ac pompam prelatorꝝ. Nam cum ec-
cleſiarū patrimonia ꝑmo deberent pauperibus cū hoſpitibus: deinde eccleſiarū fabricis indignū
illi bono viro videri diſperdi illa meretricibus cōuiuijs equorꝝ ac canū ſagine: cultui veſtimentorꝝ
⁊ alijs rebus indignis religioni xp̄i. Hic aūt maximi ingenij fuit: cū interrūperetur ſepiꝰ oratio ſua
varijs rumoribus laceſſereturq̄ a nōnullis eius ſententias carpentibus neminē corꝝ intactū re-
liquit: ariterq̄ omnes vlciſcens vel erubeſcere coegit vel tacere. Surgente murmure ſilebat: tur-
bam quandoq̄ increpans poſtea orationem proſequebatur. Orans atq̄ obteſtans vt eum loqui
paterētur: cū non ampliꝰ ſe eſſent audituri. Nunq̄ ad hos rumores expauit mente firma atq̄ in-
trepida. Illud vero admirabile memorie argumētum. cccxl. diebus fuerat in fundo turris fetide
atq̄ obſcure cuiꝰ aſperitatem ipſemet queſtus eſt: aſſerens ſe vt bonū ⁊ fortē virum decet: nō pro-
pterea ingemiſcere ꝙ indigno ꝓpeſſus eſt: ſed mirari aduerſus ſe inhumanitatē: quo in loco nedū
legendi ſed ne videndi quidem habuit facultatē. Mitto anxietatē mentꝭ: qua oportuit illū quotidie
agitari q̄ oēm memoriā excutere debuiſſet. Cū tot doctiſſimos ac ſapientiſſimos viros in teſtes
ſuarū opinionū allegauerat: tot doctores eccl'iaſticos in mediū ꝓtulit in ſententiā ſuā vt ſatis ſu-
perq̄ ſatis fuiſſet: ſi toto hoc tempore ſummo in ocio ſumma quiete ſapientie ſtudijs operam de-
diſſet. Vox eius ſuauis apta reſonans erat. Quadā cū dignitate geſtus oratorius: vel ad indigna-
tionē exprimendam vel ad cōmouendā cōmiſerationē: quā tñ nec poſtulabat nec ꝯſequi cupiebat.
Stabat impauidus: intrepidus: mortē nō ꝯtēnens solū ſed appetens vt alterū cathonē dixiſſes.
O virū dignū memoria hominū ſempiterna: nō laudo ſi quid aduerſus inſtituta eccleſie ſentiebat
doctrinā admiror: plurimarū rerū ſcientiā eloquētiam dicendi ſuauitatem ⁊ argutiā responden-
di. Sed vereor ne hec omnia in peſtem ſuam ſibi fuerint a natura conceſſa. Datum deinde ſpaciū
penitendi biduo. Multi ad illū acceſſere viri eruditiſſimi vt ipſum a ſua ſententia dimouerent.
Inter quos cardinalis florentinus eum adijt vt illū flecteret ad viā rectā. Sed cū pertinacius in
erroribus pſeuerabat ꝑ concilium hereſi dānatus ⁊ igni combuſtus iocunda fronte ⁊ alacri vultu

ad exitum ſuũ acceſſit:nõ ignẽ expauit:nõ tormenti genus:non mortis:nullus vnꝙ̃ ſtoycorum fuit
tam ↄſtanti aĩo:tam forti mortẽ perpeſſus:ꝙ̃ iſte appetiſſime videt̃. Cum veniſſet ad locum mor
tis ſeipſum exuit veſtimẽtis. Cum procũbens flexis genibus venerat⁹ eſt palum: ad quẽ ligatus
fuit. Primũ fumb⁹ madentibus cũ cathena nudus ad palũ ↄſtrictus fuit ligna deinde circũpoſita
pectus tenus nõ minuſcula:ſed groſſa paleis interiectꝫ. Cum flãma adhibita canere cepit ymnũ
quẽdam quẽ fumus ⁊ ignis vix interrupit. Hoc modo vir(preter fidẽ)egregius ↄſumptus eſt. Ui
di hunc exitum:ſingulos actus perſperi:ſiue prefidia ſiue pertinatia hoc egerit: certe ex philoſo
phie ſchola interitũ viri deſcripſiſſes. Longã tibi cantilenã narraui ociȷ̃ cã. Nihil eñ agens aliq̃d
agere volui ⁊ res tibi narrare parũ diſſimiles hyſtoriȷ̃s priſcoꝝ. Nam neqꝫ Mutius ille tam fidẽ
ti animo paſſus eſt membrũ vnũ:ꝙ̃ iſte vniuerſum corpus. Neqꝫ ſocrates tam ſponte venenum bi
bit:ꝙ̃ iſte ignem ſuſcepit. Sed hec ſatis parce verbis meis:ſi longior fui:res tamen maiorẽ narra
tionẽ poſcebat:ſed nolui nimis eſſe loquax. Uale mi iocũdiſſime Leon. Conſtan. iij. kalendas Iu
niȷ̃ qua die hic Hieronymus hereſis penas luit. Uale meqꝫ dilige.

¶ De crudeli amoris exitu Guiſcardi ⁊ Sigiſmunde Tancredi ſalernitanorũ prin
cipis filie. Epiſtola. ccccxxvi.

Leonardus aretinus Bindactio Ricaſſolano viro ꝓſtantiſſimo ſalutẽ. Cũ ſepius
mecũ egiſſes vt fabulam illam Boccaciȷ̃ de Tancredo principe ſalertano:eiuſqꝫ
filia ſigiſmũda vulgari ſermone ſcriptã in latinũ cõuerterem:recepi me tandem
eſſe facturũ:ea maxima ſuaſione induct⁹ ꝙ franciſcũ Petrarchã virũ clariſſimũ
aliã eiuſdẽ libri fabula marchionis vicecomitis ferrari in latinũ vertiſſe agnoue
rã. Recepta igitur ea re tẽpora quedam occupatiſſima interuenerũt: ꝑ que diſ
ferre q̃ ꝓmiſeram ↄtigit. Itaqꝫ nũc tandem eam fabulam vt voluiſti:latinũ ꝑ me
factũ ad te mitto. Et ne mora. Hec dilatioqꝫ interpoſita ſine vſuris tranſiret aliã de meo adiũxi
fabulam:Salaici ⁊ Anthiociȷ̃ filiȷ̃ contrario penitus exitu euentuqꝫ ↄcluſam eam vulgari ſermo
ne ſcripſi:vt vnã de vulgo ſumerẽ:aliãqꝫ pro eo redderẽ nõ minus amenã. Tu igitur eas leges ce
teriſqꝫ legendi copias facies ſi in eo digni videbimur:q̃ in manus exeant alioꝝ. Uale.

Tancredus fuit ꝓnceps ſalernitanus:vir mitis quidem ac benigni ingeniȷ̃:ſi modo
in ſenecta man⁹ ſuas amantiũ ſanguine nõ fedaſſet. Hic toto vite ſpacio ſobolem
nõ ſuſcepit ꝓter filiam vnicã longeqꝫ melius ſecũ actum eẽt ſi ipſam quoqꝫ non ſu
ſcepiſſet. Filias vero hanc vt vnica erat ſic vnice dilexit eaqꝫ eximia charitate aſ
fectus. Et ſi multi puelle eius cõiugiũ affectabãt:tñqꝫ egre diuelli a ſe patiebatur
vltra legitimos annos illã domi retinuit. Tandẽ vero filio Campani ducis in ma
trimonio collocata:nõ multos poſt annos marito defuncto:vidua eſt ad patrẽ reuerſa. Erat hec
formoſiſſima corpe atqꝫ pulcherrima vultu plenaqꝫ nature venuſtatꝫ. Ingenio aũt ⁊ intelligentia
maiore ꝙ̃ fortaſſe mulieri cõueniret. Moram igitur trahens apud prẽm:⁊ vtpote magna mulier
multis deliciȷ̃s affluens:quãdoquidem animauertebat:patrẽ propter eximiã ſui dilectionẽ de al
tero ſibi tradendo cõiuge minime cogitantẽ:⁊ contra pudorem erat hoc ab eo poſtulari. Secũ ip
ſa ſtatuit vt ſi fieri poſſet occulte amantem aliquẽ generoſi animi ſibiȷ̃pſi conquirere. Erat pater
na domus plena nobiliũ ignobiliũqꝫ:vt aule magnoꝝ principũ eſſe conſueuerũt: quoꝝ multorum
penſatis moribus vitaqꝫ ⁊ forma:demũ ad iuuenẽ quedam noie Guiſcardũ humili natum genere
ſed moribus egregiũ nobilem:ſuꝑ omnes alios mentem deflexit:eũqꝫ frequẽter intuens:⁊ indies
magis ac magis illum probans:ardenter amare iuuenem cepit. Ipſe quoqꝫ nequaꝙ̃ ingenio tar
dus:deprehenſa mulieris mente:ita illius amore incenſus eſt:vt cunctis aliȷ̃s prehabitis curis:
de illa ſola noteſqꝫ dieſqꝫ cogitaret. Per hũc imodum:ſeſe mutuo amantibus cũ nihil magis opta
ret mulier ꝙ̃ in vnũ cõueniri:nec cuiꝙ̃ alteri mentem ſuam aperire de ea re vellet talem demũ
viã excogitauit. Iuuem ſcribit ⁊ q̃d facere illum velit ꝑ lr̃as monet. Eas vero litteras vano arun
dinis baculo includit eamqꝫ arũdinem quaſi iocans iuueni dat iubens vt eam ancille ſue tradat ꝑ
cõmodum inſtrumentum ignis ſuſcitandi. Guiſcardus autẽ arundine ſuſcepta cogitans nõ ab rẽ
ſibi traditam fuiſſe domũ abiȷ̃t arundine quoqꝫ patefacta: Litteras reperit: quibus lectis: ⁊ quid
illa fieri vellet edoctus incredibili leticia profuſus eſt. Confeſtimqꝫ dare opera cepit:quo ad illã
quẽadmodum ipſa oſtenderet proficiſceretur. Erat iuxta principis edes antiquũ antrum: deſuꝑ
foramen. Etenim iãdiu ipſo antro nullus vtebatur vepres arbuſtaqꝫ veſtierant. Ex antro aditus
erat ſecretus ad cubiculum:in quo tunc temporis mulier degebat:licet magno robore poſtis clau
ſus ⁊ obſeratus. Et quia penitus in deſuetudine venerat nemo eius aditus tenebat memoriam.
Sed amor(cuius oculis nihil abſconſum eſt)reduxerat hũc in mentem amantis mulieris:que ſa
gaci conſilio anxia affixa: ne quẽ conſcium facti haberet ipſa(licet per ſe)longo conatu aperien
di oſtiȷ̃ inuenerat facultatẽ. Inde ipſa ſola antrũ deſcendens ac foramen illud vnde lumen infun

debatur ſpeculabatur per eum locum vt ad ſe veniret Guiſcardus ſcripſerat. Altitudinis etiam
menſura litteris denotata quo ille parato inſtrumento deſcendere poſſet. Guiſcardus igitur his
oībus per mulieris litteras cognitis: qua cauſa exequeret: funē nodis capiſtriſqꝫ impigre prepa-
rauerat: per quem deſcendere ⁊ aſcendere valeret: corioqꝫ indutus: quo a vepribus tutioꝛ fieret:
nullo penitus comitāte vel conſcio nocte inſequēti ad foramē peruenit: ligatoqꝫ funis altero capi
te ad arbuſtum quoddā in oꝛe foraminis natum: per funem ſeſe dimiſit in vtroqꝫ vt optabat conſi
ſtens mulierē preſtolabat: mulier vero vbi dies alluxit: neqꝫ prius arciſcendi facultas aderat fin
xerat ſe requietis ſoni indigere: ac eo pretextu comitibꝰ ancilliſqꝫ dimiſſis. Ipſa intus ſola oſtiū
aperuit repertūqꝫ in antro iuuenē cupiētiſſime in complexū recepit. Ingreſſiqꝫ ſubinde mulierꝫ
cubiculū inenarrabiles dictu ceperūt voluptates ſumptaqꝫ inſecuturū tempus: quo amoꝛes eoꝛ
ſecretius foꝛet ingenioſa foꝛma Guiſcardus in antrū reuerſus eſt. Mulier aūt obſerato oſtio ad
ancillas iam ſuas: comiteſqꝫ regreditur. Facta deinde nocte Guiſcardus per funē aſcendēs fora-
men ipſum vnde deſcēderat egreſſus: nemine penitus ſentiēte domū ſuam repetijt. Cūqꝫ id iter
didiciſſet frequēter eo reuerſus cum amāte muliere: ipſe nō minus amans cōgrediebātur. Sed
foꝛtune tamlonge voluptatis inuidia triſtiſſimū tandem euentū duoꝛū amantiū in luctū amariſ
ſimuꝫ acerbiſſimūqꝫ cōuertit. Cōſueuerat eñ Tancredus ſine vllo comite in cubiculū filie deſcē-
dere: ibiqꝫ ſermone aliquo inſtituto: cum ea aliquādo moꝛari ac poſtmodū abire. Et hac igitur cō
ſuetudine: cum foꝛte die quadā per meridiē in cubiculū filie Tancredus deſcēdiſſet nemine ibi re
perto. Propterea Sigiſmunda (ſic enim filia vocabat) vt ancille in oꝛtis erat nolens eam ex ſuis
delectationibus auocare cum feneſtre cubiculi clauſe: ac periſtomata lecti dimiſſa eſſent: iuxta le
ctum ipſum in poſtrema parte ſuper puluino quodā ſepit reclinatoqꝫ ad lectum capite ac peri-
ſtromate ante ſe tracto ſopoꝛari cepit. Cum ita doꝛmiret Sigiſmūda ⁊ infauſta per eum diem ſa
cto. Guiſcardum ad ſe venire fecerat: relictis in oꝛto ancillis: pedetentim in cubiculū ſe recepit.
Clauſoqꝫ cubiculo (nec viſo patre) oſtium antri reſerat. Guiſcardoqꝫ intromiſſo ſuper lectum vt
conſueti erant: ludentes plaudēteſqꝫ conſiſtere. His excitatus Tancredus: cum vigil factus eſſet
ſenſit ⁊ vidit omnia que fiebant. Sūmoqꝫ doloꝛe concitus primū exclamare voluit: poſtea melius
illi viſum eſt ſilentio latere: quo cautius ac magis tecto dedecoꝛe ſuo: vt iam ceperat animo ſup-
plicium ſumeret. At duo amantes ſecuri protinus: ac nullius inſidie gnari cum ſatis diu volupta-
tibus perfuncti eſſent. Tandemqꝫ ſurgentes: Guiſcardus quidem in antrum Sigiſmūda obſerato
poſtea oſtio ad ancillas reuerſa eſt. Tancredus tandē qua venerat ſolitudine: cubiculo filie, egreſ
ſus: incredibili doloꝛe ſuffuſus in ſuum cubiculū abijt. Miſſiſqꝫ per noctem famulis: qui foramen
illud cuſtodirent: per quod Guiſcardus exitus erat coꝛio indutus qua comprehēſo principi preſen
tatus lachꝛymans Tancredus: ſic eum allocutus eſt. Benignitas mea Guiſcarde quam erga te
habui: nequaquam hoc dedecus ⁊ iniuriam in meis fieri rebus a te merebatur: vt ego ſum hodie
meis oculis conſpicatus. Ad hec Guiſcardus nil aliud reſpondit: ꝙ hec. Princeps inquit: multo
maioꝛ eſt amoꝛis poteſtas ꝙ tua aut mea. Imperauit igitur Tancredus vt ſecreto cuſtodiretur.
Sequenti moꝛ die: ignara omniū Sigiſmunda: cum varia ac diuerſa Tancredus cogitaſſet in cu-
biculum filie quēadmodū conſueuerat poſt prandium deſcendit. Remotiſqꝫ arbitris lachꝛymās.
ita cum illa locutus eſt. Cum viderem mihi ita Sigiſmunda ⁊ honeſtatem ⁊ virtuteꝫ tuam ſatis
perſpectam habere ⁊ cognitā perſuadere animo meo nullus potuiſſet vnꝙ iam modo cōſuaſiſſe
ſed ne cogitaſſe quidem de pudicitia tua alieno viro proſtituendo niſi hoc ipſum proprijs oculis
proſperiſſem. Itaqꝫ breuiſſimuꝫ hoc vite ſpacium: quod ſenectuti ſupereſt mee in luctu ſemper
ac meroꝛe dego: refricante memoꝛiam animo flagitij per te commiſſi. Atqꝫ vtinam poſtꝙ ad tan-
tum ſcelus deſcenſura eras: virum ſaltem delegiſſes talem qualis nobilitati tue cōgruebat. Sed
ex tanta multitudine eoꝛum qui aulam frequentant noſtram. Guiſcardum tibi delegiſti humili
ac ſoꝛdido genere procreatum: ⁊ a nobis ob inopiam parentem ſuoꝛum ab ipſa adoleſcētia (quaſi
quadam cōmiſeratione) nutritum. Quamobꝛem quo me vertam neſcio: vt quid conſilij ſumam.
Nam de Guiſcardo quidem: qui hac nocte meo iuſſu captus apud me cuſtoditur: quid faciendum
ſit ipſe mecum ſtatui: de te autem incertus ſum conſilij nec ſtatuere adhuc potui: quid agere de-
beam: cum ex altera parte dilectio quam ego maioꝛem ꝙ vllus vnꝙ parens erga te habui me re-
trahat: altera vero ex parte. Iuſta indignatio tua: culpa flagitiumqꝫ impellat quoꝛum alterum
vt ignoſcam alterum vt ſoluam adhoꝛtantur. Sed priuſꝙ certum aliquid ſuper te ſtatuam quid
de hoc reſpondeas audire cupio. His dictis vultum dimiſit. Inſtar pueri lachꝛymans vapulan-
tis. Sigiſmunda vero poſtqꝫ Guiſcardum captum et amoꝛes ſuos patefactos intellexit: incre-
dibili doloꝛe perculſa vix a feminili ploꝛatu ac vociferatione ſeſe potuit continere. Magnitudi-
ne tamen animi femineam vincens fragilitatem. Conſtanti vultu fronteqꝫ clara reſpondit: ſe-
cum ipſa ſtatuens e vita decedere velle: quandoquidem eius amans Guiſcardus vel deceſſiſſet:
vel certe deceſſurus eſſet. Ita nec veniaꝫ petere nec placare patris iram perrexit: ſed foꝛti inui-

erocꝫ animo:vitam deſpiciens ad hunc modum locuta eſt. Tancrede necꝫ negatura equidem:ne
cꝫ deprecatura ſum:quoniam alterum mihi prodeſſe nõ poteſt:alterum nolo vt proſit. Preterea
nulla penitus in re captare beniuolentiã:aut inclinare manſuetudinẽ tuam conſtitui:ſed factum
plane cõfitendo:verbis efficacibus:veriſſimis rationibus purgare famam meam primo:deinde
pari magnitudine animi:facta verbis conſentanea oſtendere. Fateor igitur amaſſe Guiſcardũ
et donec vita ſuppetet(quod erit perbreue)nunq̃ amare illum deſiſtam quinetiã ſi poſt mortẽ
ſenſus aliquid remanet:nunc quocꝫ illum amabo: ſed in eius amorem non tam cupiditas mulie
bris me impulit: q̃ negligentia tua. Cogitare profecto debuiſti Tancrede:cum tu e carne ſis:fi
liam quocꝫ tuam e carne genuiſſe: non autem lapideam aut ferream meminiſſe etiam debuiſti
q̃uis in ſenecta tu nunc ſis:quales ⁊ q̃uiolenti ſint in iuuenta nature feruores ⁊ impetus. Et li
cet melioribus annis magnam vite partem in armis militiacꝫ fueris. Conſiderare nihilominus
debebas q̃tum ocia deliciecꝫ non in iuuenibus modo: ſed etiam in ſenibus poſſint. Sum igitur
femina vtpote a te genita ⁊ etate iuuenis ⁊ vtracꝫ de cauſa concupiſcibilis deſiderij plena. Cui
quidem cupiditati innumerabiles inſuper flammas addiderunt:ea parte quadã nupta dum eſ
ſent huiuſmodi cupiditatis explende voluptates. His ego ſtimulis noctes dieſcꝫ vrentibus:cum
reſiſtere nequirem tandem ſuccubui. Adhibita nihilominus diligentia q̃tum fieri humano conſi
lio potuit ne infamiam res iſta tibi mihicꝫ afferret. Cui nempe voto pius amor ⁊ fortuna beni
gne annuerat occultamcꝫ viam mihi oſtenderat:per quam latenter ⁊ a carne nullo alio conſilio
ad optatum deſiderium peruenirem. Hoc autem vndecuncꝫ tibi indicatum ſit: vel vndecuncꝫ co
gnoris equidem non inficior verum eſſe. Guiſcardum verum non fato vt ſolent mulieres:ſed cogi
tate deliberatecꝫ quem amare delegi:ſagacicꝫ conſilio introduxi: ⁊ conſtanti perſeuerantia fru
ctum amoris mei longo tempore ſummo cũ gaudio ſuſcepi:quod a te mihi de ignobilitate illius
obiſcitur quod minus peccatum a me foret:ſi nobilem aliquem delegiſſem. In hoc falſam opinio
nem vulgi conſecutus es:nec vides te non Guiſcardum:ſed fortunam accuſare que frequẽter in
dignos ad alta leuat. Dignoſcꝫ humi deprimit atcꝫ peſſundat. Verũ vt omittamus hoc ⁊ princi
pia rerum contemplemur. Certum eſt nos omnes homines ab vno homine originem habuiſſe:
virtus ſola equaliter nos natos diſtinguit:⁊ quorum opera extollunt:eos nobiles ⁊ claros reddit
⁊ q̃uis vulgi opinio ignara quidem atcꝫ indocta aliter ſentiat: veritas tamen ſuo demoueri loco
haud quoq̃ poteſt. Itacꝫ his eſt vere nobilis exiſtimandus cuius opera virtuoſa conſpiciunt:et
qui aliter eum appellant non illi detrahit quem appellat:ſed ipſum ignorãtie ſtulticiecꝫ condem
nat. Intueare igitur Tancrede nobiles tuos:vitamcꝫ vniuſcuiuſcꝫ mores examina:aliacꝫ ex par
te Guiſcardi mores vitamcꝫ recenſe. Certe ſi iudicare volueris non dubito quin eum nobiliſſimũ
fatearis:contra vero nobiles iſtos duos longe abeſt a nobilitate. Equidem de Guiſcardi virtute
atcꝫ preſtantia:nullius vlterius magis q̃ tuis aſſentionibus ⁊ predicationibus credidi. quis vnq̃
vſcꝫ adeo laudatus eſt a te vt ille in cunctis operibus qui ad exercitationem pertinent virtutis:
nec ſane immerito. Nam niſi meum fallabatur iudicium nulla laus illi tributa eſt:quam non miri
ficentius etiam quam a te dictum eſſet adimpleret. Dices ergo me mihi hominem ignobilem de
legiſſe. Certe falſum dices. Atcꝫ ſi inopem dicis concedo eidem id cum dedecore tuo:qui virum
preſtantem:familiarem tuum nullis afficere premijs ſtuduiſti. Veruntñ inopia generoſitatẽ non
tollit q̃ꝑ opera impediat. Multi denicꝫ reges principeſcꝫ fuere:nati ſunt ab initio tenues atcꝫ
inopes. Multi etiam nunc inopes atcꝫ ꝓprijs manibus opus facientes:vel paſtoritiam exercen
tes. Iam ipſi ⁊ ſui diuitijs abundarunt. Quod autem extremo loco dixiſti ambiguã tibi de me eſſe
ſententiã:nec ſtatuere adhuc potuiſſe quid ſit agendum. Pone queſo hanc ambiguitatẽ. Sed in
Guiſcardum ſeuire conſtituiſti:verte in me crudelitatem tuam:que delinquendi cauſa atcꝫ prin
cipium fui:equidem nec penam deprecor nec formido:addo ⁊ illud in Guiſcardũ quicquid a te fa
ctum erit etiam ſi in me idem non feceris mea tamen manus ipſa efficiet: nunc muliebri more la
chrymas ſparge etiam vno eodẽcꝫ ictu:illum ⁊ me(ſi ita, meriti videmus)interfice. Senſit ma
gnitudinem animi Tancredus in filia concitari non tamen eſtimauit ad extremũ vt verba ſignifi
cabant eſſe facturam. itacꝫ ab illa digreſſus:cum ſecum ipſe ſtatuiſſet nullo modo in filiam ſeuire
alieno ſanguine cogitauit amoris incendiũ in illa reſtringere. Precepit ergo cuſtodibus qui Guiſ
cardum obſeruabãt vt per ſilentiũ noctis ſine vllo tumultu iuuenem ſtrangularẽt:corcꝫ illius de
tractũ ad ſe deferrẽt. id cum feciſſent Tancredus patera aurea cor illud impoſitũ deferri ad filiã
iuſſit cũ his verbis. Pater tuus hoc tibi dono mittit:vt cõſoleris te de ea re:quã tu plurimũ amas
quẽadmodum ⁊ tu cum ea re quam ipſe plurimũ amabat conſolata es. At Sigiſmundã firmo pa
renti ꝓpoſito poſt patris a ſe digreſſum herbas:radiceſcꝫ venenoſas diſtillauerat eamcꝫ diſtilla
tionem ſeruauerat ad mortis viã ſi quid(vt formidabat)de Guiſcardo cõtigiſſet. Ad quam poſt
q̃ patera eſt delata ⁊ verba deſuper dicta intento vultu:recepto dono:patera deſuper aperta cor

aſpexit:⁊ verba ſecum ipſa revoluit ſtatim haud ambigua fuit: coꝛ illud eſſe Guiſcardi. Itaqꝫ ad
famulum;qui donum detulerat conuerſa inquit. Non aliud pꝛofecto ſepulchꝛum ꝙ aureum tali cō
ueniebat coꝛdi:⁊ in hoc quidem decēter factum eſt a patre. his dictis ad motum coꝛ ad labia oſcu
lata eſt:deinde ſubiunxit. Cunctis rebus ſemper vſqꝫ ad hoc extremum vite mee:reperi erga me
teneram admodum patris mei charitatem. Ueruntamen nunc multomagis ꝙ vnꝙ alias:ideo ad
extremas gratias quas pꝛo tanto munere ſibi debeo pꝛo mei patre illi referes:conuerſa poſt hec
ad pateram quam ſtrictis tenebat manibus coꝛ ipſum intuens ſic locuta eſt. O iocūdiſſimum ac
ſuauiſſimum hoſpitium voluptatum mearum. Pereat illius crudelitas qui vt te oculis conſpiciā
facit. Nam ſatis erat mente ⁊ animo intueri.peregiſti curſum tuum et quem tibi foꝛtuna dedit es
functus es fine. Et ab inimico tuo id ſepulchꝛum habuiſti:quod tua merebať pꝛeſtantia. Nec ꝙcꝙ
deerat funeri tuo pꝛeter lachꝛymas eius:quam tu tamardenter(dum viueres) dilexiſti: quas vt
aſſequere deus parenti meo pꝛofuit in animo:vt te ad me mitteret ⁊ ego perſoluam eas: licet ſic
cis oculis ſtatuiſſet moꝛi. His vero ſolutis vt anima mea coniungatur efficiar. quo enim comite
mihi iocundius eſſe poſſet iter aut tutius.perſuadeo enim mihi animum tuum hic adeſſe ⁊ circū
hic volitare:loca ſue voluptatis contemplantem. Cumqꝫ adhuc amoꝛe mei teneatur ne mihi pꝛe-
ſtolatur: ac ſine me abire non vult. His dictis non aliter ꝙ ſi fons quidem in oculis affuiſſet
nullo clamoꝛe edito vt femine ſolent:ſed tacite in patera inclinata maximam vim lachꝛymarum
perfudit. Innumerabilia ſimul oſcula moꝛtuo coꝛdi infigens. Que aderant ancille quid coꝛdis id
eſſet:aut quid ſibi vellent verba illius ignoꝛabant. Commiſerationem tamen affecte lachꝛyma-
bant omnes:cauſam ab ea ſciſcitantes tam vehementis doloꝛis conſolabantur certatim vt ꝙꝙ
maxime. Ipſa vero cum ſatis ſibi deploꝛaſſe viſa foꝛet:ſublato vultu ac ſiccatis oculis ait. O amā
tiſſimum mihi coꝛ perſolui equidem tibi officium meum:nec aliud reſtat iam niſi vt te comitem ſe
quar:ſubindeqꝫ acceptum poculum illud moꝛtiferum impauida hauſit. Cumvero potaſſet lectum
ſuperaſcendit:pateram cum coꝛde manibus tenens: amantiſqꝫ coꝛ coꝛdi ſuo appꝛopinquantem
moꝛtem iam tacite pꝛeſtolabatur:ſed que illam circunſtabant mulieres atqꝫ ancille ꝙꝙ neſcirēt
quid poculi eſſet: quod biberat:tamen ex actu ipſo lamentoqꝫ ſuſpicantes rem omnem pꝛopere
ad Tancredum detulerunt. Qui et ipſe foꝛmidans:nequid durius in ſeipſam filia moliretur:confe
ſtim in cubiculum eius deſcendit:ſed tarde quidem ⁊ ſero ferre auxilium ⁊ conſolari afflictam co-
natus intellecta moꝛtis neceſſitate miſerabiliter ſeipſum ac filiam deploꝛabat. Cui Sigiſmūda
loquens:conſerua inquit Tancrede lachꝛymas tuas:ad caſus illos qui per te optati non ſint:nec
mihi eas impende:quia nec deſidero illas neqꝫ volo:⁊ quis vnꝙ pꝛeter te ploꝛauit: idipſum quod
fieri coꝛrupit. Sed tamen quicquid etiam nunc ſupereſt eius charitatis quam erga me habuiſti
extremum hoc munus oꝛo:pꝛecoꝛqꝫ coꝛpus:vt meum cum Guiſcardi coꝛpoꝛe: vno atqꝫ eodem ſe-
pulchꝛo collocetur: vt poſtꝙ tacite ac abſcōdite cum eo me viuere noluiſti:moꝛtuam ſaltem palā
atqꝫ aperte cum illo(vbicunqꝫ cum pꝛoieceris)reponas. Magnitudo doloꝛis atqꝫ gemitus: pꝛe-
cluſerat Tancredi fauces nec reſpondere poterat. Sigiſmunda vero ſentiens finem vite ſuper-
uenire ſtringens ad ſe Guiſcardi coꝛ velatis oculis omnes valere iubens expirauit. Hunc acerbū
habuerit Guiſcardi et Sigiſmunde amoꝛes. Tancredus vero poſt multos ac miſerabiles gemi-
tus:ductus ſera penitentia:publico et doloꝛoſo ſalertinoꝛum funere in eodem ſepulchꝛo ambos
ſepeliri fecit.

¶ Uindicta illacte violentie:quam de ſe extoꝛſit Lucretia
romana ſpeculum pudicitie. Epiſtola.ccccxxvij.

Lucretia Spurij lucretij filia ⁊ Collatini latini vxoꝛ a ſexto Tarquinio regis
Tarquini filio per vim cognita ipſa conſentiēte:ſolum infamie metu:ne Tar-
quinius ſicut minabať ſibi occiſe iugulatū ſeruū ei ſociaret. Uocatis ad ſe pꝛe
⁊ viro eis rem narrat:vltionē pꝛomitti facit:⁊ demum ſeuult occidere:verant
pater ⁊ coniunx eiuſmodi verbis. Noli te affligare Lucretia: ſatis magnum
argumentū dediſti te adultero cōſenſiſſe:tibiqꝫ vim illatā quā penā ,ei⁹ expe-
ctas:ꝗ vltro quod celare poteras accuſas. Hoc adiuuat vita pcedēs tua ꝗ nō
ſolum in hominū culis:ſed etiam in ſecretis domus penetrabilibus:⁊ frugali-
tatem pudicitiam coluiſti. an recolis mea Lucretia;cū paucis ante diebus vna cum impꝛobo illo
adultero pma facie huc aduenim⁹tu inter ſeruas lamificio es reperta:interea impꝛouiſa:incauta
nec virum nec hoſpitem tunc expectans:ea dies illa depꝛehenſio caſtitatis tibi victoꝛiam dedit.
Regis nurus:⁊ filias cōmeſſationis occupatas inuenimus:tu illis pꝛelata es:tibi incoꝛruptibilis
gloꝛia pudicitia parata eſt. Nos iniuriā vlciſcemur:ꝗ meſta violētos cōpꝛeſſus impꝛobi iuuenis
ptuliſti:dum ille mala gaudia et inuita capiebat:videbis leta interitū regia de ple ſuppliciū. Cur
coacta pꝛebuiſti ſibi de libidine nephanda ſolacium;tua moꝛte:tuoqꝫ cruoꝛe vis ferocem animum

eius ſaciare. An tibi non ſatis non credulitas patris immanitas filiorum ille corruptor tui corpo-
ris: quot cedes expleuit in gabios: quot ibi interierunt innocentes: ſi ipſum odis: ſi ſibi ex animo
ſupplicium exoptas: fac viuas: fac vt te videat in ſuis penis exultare: fac ꝙ cum ſe viderit in viſuꝫ
ꝛ infamē periturū: te cuius corpus attigit videat integro fame lumine ſupereſſe. Noli Lucretia
viduare coniugem: orbare parentem: ꝛ filijs matrem auferre. Opta vitam vt aſpicias aliq̄n vin-
dictam non habes vnde mori velle debeas: pollutum eſt corpus: ſed integer animus: nulla ſine cō
ſenſu culpa contrahitur. Quis neſcit te non potuiſſe reſiſtere: nudam: dormientem: incautam: et
nihil tale verentem: armato iuuem ad homicidium vel adulterium preparato: potuit ille etate flo
rida: et auctoritate regia: quālibet aliam permulcere: ꝛ ſecum in illecebras trahere: rigidum ve-
ro pectus tuum molire non potuit. Solus ille cum duo tantum eſſetis violentiam tulit: ꝛ i corpus
tuum adulteriū patrauit atqꝫ perfecit. Tu quod muliebris fragilitatis eſt: iniuriam ptuliſti. men-
tem intra cōcubitus violentiā pudiciſſimā conſeruaſti: ſi gloriā q̄ris: nihil hinc glorie potes adij-
cere: que iuueni amanti ꝛ auide libidinem ſuā explēti: te non mulierem carneam: ſed ſtatuā mar-
moream prebuiſti. Adde chara Lucretia ꝙ tu non mortem vllo violento conſenſu: ſed infamiam
effugere voluiſti. Tunc em̄ demum pacientiam prebuiſti tyranno: cum ſe tibi iugulande ſeruū nu-
dum occiſurū iuxta corpus tuū minatus eſt: te pater te vir culpa abſoluunt: noli ſola teipſam illa
quam vocas culpa damnare: infamiam morte fugemus: tu famam corrumpis triſticiā vite nobis
morte illata finimus. Tu vindicte gaudia mortē preparans: non expectas denigꝫ ſcelus aliquod
dum manus nobis inijcim⁹ expiamus: tu innocētiā occupata: morte corruptura es. Vir pater bru-
tus ꝛ alij coniuncti qui te culpa abſoluunt: ne te occidas vetant. Cur te occidendo iudicium ipoꝝ
damnas: ſi te occidis culpā tibi qua cares: quāue fugis incurris. Nunq̄ imputabit innocēs: qui ſe
nocentem ſupplicio afficit. Reſponſio Lucretie anteq̄ ſe enſe perfodiat. Nolite me pater ſcriſſi-
me: tu quoqꝫ luce quondā mihi charior cōiunx: morti ꝓhibere niſi me occidero: nunq̄ fides erit me
potius infamiam q̄ mortem vitare maluiſſe. quis vnq̄ credat ꝙ ille me ſeruicidio terruerit: neqꝫ
magis conſociandi ſerui ignominiā ſuſpicioſam timuiſſe q̄ mortē: niſi moriendi fortitudine auda-
ciaqꝫ ꝓbauero. Reſtabit me miſeram turpiſſima labes infamie Lucretiā poti⁹ adulterā voluiſſe
viuere q̄ pudicā mori. nōne videtis: ꝙ me nō vite vultis: ſed infamie cōſeruare: conſulitis qd̄ pni-
ſiſtis iniurie. Sanctitate matronales thoros facite ꝙ vltro tanti flagitij ſecuros reddat aliaruꝫ
ſomnos: ſi negligentius hoc egeritis vagabit̄ effrenis libido: ꝛ nedum viris abūtib⁹: ſed etiā in ma
ritoꝝ cōplexibus romane mulieris ꝓteruoꝝ iniuria iuuenū cōprimen̄t. Et em̄ q̄ mulier erit tuta:
violata Lucretia. tu aūt chariſſime coniunx: qūo poteris ire in meos amplexus qui te nō tenere
vxorē tuā: ſed ſcortū tarquinij recordaris: ꝛ tu pr̄ ſanctiſſime: qūo me tuā filiā appellabis: q̄ pudi-
citiā quā ſub optima tua diſciplina ab infantia didici: tam infeliciter amici tanq̄ iniurioſe corrupi.
me miſeram videbo ne natos intueri: quoꝝ ventrem adulter oppreſſit. quid ſi ſemen infelix infau-
ſtum viſceribus inheſit meis: an expectabo donec et adulterio mater fiam. Noli mihi ſplendorem
exacte vite añ oculos ponere: q̄ ſi quicq̄ ſincerū tot āns imaculatūqꝫ ſeruaui infeliciſſima vna no
cte dum accipio nō hoſpitē: ſed hoſtem amiſi. nō eſt alteri⁹ mea vita iocūda. ſentio ꝙ pudicitie ſtu
diū oportunū me fecit iniurie: nō formā: ſed caſtitatē meaꝫ expugnare voluit nephādus adulter ſi
hūc fructū cōtinētie tuli qd̄ pollutū ſtuprū ꝛ adulterū manet: niſi ꝙ nō meretrix lupanarib⁹ inclu-
dar: ſed paſſim vbiqꝫ diuolās ſeda ꝓſtituor. Heu mihi poterit ne iſte anim⁹ inſōs ꝛ ſine culpa flagi
tij vlterius cum iſto corpore corrupto ꝑmanere. Nō putatis vllā eſſe corpis corrupti voluptatē: fa
tebor occultū nephas: ꝑce parens: ꝑceqꝫ marite ꝛ vos dij caſtarū mentiū indulgere. Nō potui fa-
teor: tantā aīo cōcipere triſticiā: nec ab illo cōplexu mentē adeo reuocare: quin ſuberit male obe-
dientiū membroꝝ illecebre: quin agnouerim veſtigia maritalis flāme: illa triſtis ꝛ ingrata: licet
qualiſcūqꝫ tñ voluptas ferro vlciſcenda eſt: veſtrū aūt erit: ſi quid in vobis romani ſpūs et ſcelus
iſtud vlciſci: extinguatur quicq̄ habuit aliquod voluptatis. Nimie ſunt vires veneris: nolo ꝙ vnq̄
tanti facinoris ymago ante oculos veſtre mentis agatur: nihil muliere mobilius egritudinem ani
miqꝫ motus nedū mollit: ſed nedū extinguit tēpus ſi diſtulero: forſitan incipiēt flagitioſa placere.
Diminute ferro trāſfigam hoc pectus quod ille violentus amauit: in quo primū excitamentum libi
dinis infixis mamillis digitis cōtrectauerit ſuis. Nolite me ad mei miſericordiam excitare. ſi vite
parco: iam adultere parcam: ſi parcam adultere: iam parcam adulterio: ſi parcam adulterio: iam
placebit adulterium: iāqꝫ placebit adulter. Inceptum eſt in me flagicium ſi vite morte ꝓhibeam:
ne aliquando viuet inceptum explere: nunq̄ ſcelus remanebit vbi incepit. Credant oēs mei infa
miam timuiſſe non mortem: quod teſtibus ꝓbare non poſſum: ſanguine meo ratum efficiam. I.
mi anime incorrupte immaculate teſtibus innocentie mee: apud Minoys ꝛ Acherontis tribu-
nal ibiqꝫ ꝓlem regiam violate pudicitie ꝛ polluti corporis accuſabis. Tuqꝫ terreſtre corpus: quia
tibi cauſam adulterij peperiſti: effunde aīam: effunde cruorem hoc omen: vt habere incipiat ſup-
bi regis et infauſte prolis excidium. Tuqꝫ vir quondam chariſſime: tuqꝫ pater ſanctiſſime quo

rum conſpectum pudoꝛe ⁊ in felicitate libenter mea effugio voſqꝫ amici valete:nulli romane mu-
lieri detur in exemplum Lucretia vt ſibi perſuadeāt impudicis licitam foꝛe vitam.

¶ Commendat fratres beati franciſci de obſeruantia. Epiſtola.cccc.xxviij.

ENeas epiſcopus ſenēſis Dominico cardinali firmano.S.p.d.Quāuis ſcri-
bente ceſare ad negocia fratrū beati Franciſci de obſeruantia cōmendan-
te modeſtius fuerit me ſilere:quia tamen ob memoriā diui Bernardini con
terranei mei huic familie ſingulariter afficioꝛ:nequeo me cōpꝛimere:cogoꝛ
aſſiſtere ſancte familie:neqꝫ mea patrocinia his negare poſſuꝫ:que nō me
ſolum ſed omnes chꝛiſti fideles ſuis oꝛationibus ac pijs operibus adiuuant
vtinam eſſet in me auxilij copia ⁊ aliquid poſſet patrociniū meum:ꝓfecto
nihil his dei ſeruis denegarem.Nametſi ſum ipſe peccatoꝛ ⁊ iniqtate cir-
cundatus:diligo tamen eos quoꝝ vitam caſtam mundāqꝫ video:quia quanto minus eſt in me vir-
tutis:tanto eos iuuare attentius debeo:quoꝛum ꝓbitas in aperto eſt.Et ſi nequeā meis actibus
deo placere:boꝝū ſaltem cōmendationibus reddar acceptus:ſicut eñ pauidi ac puſillanimes in
pꝛelio ſeculari milites foꝛtiū viroꝝū virtute ſaluantur:ita ⁊ in beati Petri nauicula pꝛudentes et
animoſi naute:vecoꝛdes atqꝫ ignauos ſeruant remiges:facit hoc religio beati Franciſci q̄ apud
obſeruātes habetur.Hec eñ veluti lectiſſima militū manus vndiqꝫ Chꝛiſtianoꝝ luſtrat exercitū
nunc iſtam nunc illam partem tuetur:arcet inſidias:impetū frangit hoſtiū:ſemper armata:ſem-
per in vigilia:ſemp in negocio nobis vt ocium pariat.Scimus q̄tum ſub Bernardino ſenenſi iam
ſuperne hieruſalē curie hec religio eccleſie catholice ꝓfuerit:q̄tumqꝫ moto ſub fratre Johanne
capiſtrano vtilitatis attulerit:⁊ quid hec religio aliud agit:quam que iubere nouimus euangeliū
ſentes ac tribulos et agro dominico diuelli:ſemen bonū ſemināt: zizaniam ⁊ lolium ſarculo veri-
tatis pꝛecidit:exterminat auariciā:pellit libidines:fulminat illecebꝛas voluptates:ſtrāgulat am-
bitiones ⁊ odia fugat:ignauie ac ſecoꝛdie ſtimulū adigit:⁊ aperiens in eccleſia diebus ſingulis os
ſuum penitentiā ſuadet:⁊ viam dñi in veritate docet.Hec ſunt opera fratrum qui de obſeruātia
nuncupātur.Neſcio cui hec nō placeant.Credo que nō ſunt omnino pꝛeciſa ab eccleſia membꝛa
oībus hoꝛum gratam eſſe cōuerſationē:nec me dubiū habet quin ſancta ſedes apoſtolica his xp̄i
militibus afficiatur.Nam ⁊ romani pꝛeſules q̄plurima huic familie pꝛiuilegia cōtulerūt:quibus
ab infeſtationibus hoſtiū perſeueraret illeſa.Sed audio nouiſſimis diebus nōnihil ſuggeſtū bea-
tiſſimo patri noſtro Nicolao quinto aduerſus hm̄oi ſanctā ſacramqꝫ cōgregationē.Fertur enim
ſanctitatē ſuam litteras Eugenij pꝛedeceſſoꝛis ſui:que in fauoꝛem hoꝛum de obſeruātia fratrum
emanauerāt:ſeu reuocaſſe ſeu ſuſpendiſſe:quod minime feciſſet niſi vt aiunt ſiniſtre de cōuerſa-
tionibus hoꝛum fratrū fuiſſet inſtructus.Pernicioſa res eſt lingua fallax ⁊ ſubdola:multūqꝫ dam-
ni ſepe in cōmuni affert: ſed magna veritatis que contra omniū inſidias facile ipſam emergit.
Uitam hoꝛum fratrū in aperto eſt.Non poteſt abſcondi ciuitas ſupꝛa montē poſita.Eſt hec fami-
lia quaſi lucerna ardens ſupꝛa candelabꝛū que domū dñi hoc eſt eccleſiā miro ſplendoꝛe irradiat
Uenit aduerſus eam pꝛinceps huius mundi:⁊ nihil habet in illa.Fundata eſt domus ſupꝛa firmā
petram.Nihil eſt quod in eam valeant aquilones.At q̄uis creditur hec celeſtis imperatoꝛis ſu-
ſtentata manu:neqꝫ timeat verſutias ſerpētinas:cupit tamen eius conſilio cōfoueri:qui locū ma-
gni dei tenet in terris.Nametſi domus ipſa dirui ſiue demergi beati franciſci nauicula nequeat
poſſunt tamen ex inquilinis ſiue ex nautis nōnulli periclitari:neqꝫ omnino tuta eſt niſi apoſtolice
ſedis pꝛeſidio muniatur.Meum nihil eſt de alto iudicio ſacri ſenatus cenſere:aut de pꝛima ſede
quicq̄ dicere:cuius opera iudicare in terris moꝛtaliū nemo poteſt:nō tamen errare me putaue-
rim:ſi apud dignationē tuaꝫ animi mei ſecreta aperuerim:⁊ quod ex vſu crediderim:ſapiētie tue
palam fecerim.Nam ⁊ hoc iuraſſe memini me facturū: cum ſacris pontificalibus initiarer.Ego
vt aperte loquar tua dignitate vehemēter timeo:ne nouitas hec ſcandalū pariat:ſi fratres de ob-
ſeruantia ad couētuales migrare permittātur.Hoc enim in pꝛimis nō intelligo licitum eſſe.Uo-
uere ⁊ reddite ſcriptū ſcimus:ſeruanda ſunt que ſane mentis ꝓmittunt puberes.Claudenda eſt
poꝛta que ducit ad interitum:aperienda que mōſtrat vitam.Sunt preterea (vt fama eſt) ſupꝛa vi-
ginti milia fratrum qui de obſeruātia dicuntur.Tota xp̄ianitas is plena eſt:nō eſt leue tantaꝫ of-
fendere multitudinē:incautum eſt cum his contendere.Quod ſi dicatur multo plures eſſe cōuen-
tuales:doctrināqꝫ hoꝛum perſpicacioꝛē videri:pꝛedicatōes quoqꝫ in oībus vꝛbibus audiri. Nihil
moueoꝛ.Parum poteſt ſermo cui vita contraria eſt.Neqꝫ ſcientia ſine ſapientia pꝛoficit.Mona-
ſteria cōuentualiū cōmuni ac ruere cernimus.Obſeruantiū augentur ⁊ floꝛent:his pꝛincipū au-
res patent:neqꝫ pontifices alij aut alij pꝛelati his aduerſantur. Nihil enim ab his parrochialiū
iura ledūtur:ſubſidio plebanis non oneri ſunt.Conuentuales aūt nunc offertoꝛia recipiunt:nunc
de iure ſepulcrali cōtendunt:ob quas res acceptioꝛes omni populo ſunt obſeruātes q̄ cōuentua-

les.Taceo de vita diſpari que ipſo nomine deſignatur:mihi profecto nõ videtur expediens roma
num pontificẽ hanc familiã contriſtari debere.Et quoniã tua dignatio veritati fauere ac diuerte
re ſcandala ꝓ ſua virili cõſueuit:preſumpſi hoc tibi ſcribere.Intelliges ex litteris ceſaris animũ
eius:vtile cenſeo prouideri.Frater iohãnes homo dei eſt:populi germanie quaſi prophetã eum
habent:poſſet cum vellet eleuato digito magnã turbam facere:ſentio ex his qui penes eum ſunt
egre ſibi eſſe quod de bulla Eugenij fertur : ſed homo ſapiens ſpem vultu ſimulat:premit altum
corde dolorem:q̃uis ſcio conſtantiã eius immobilẽ neq̃ timendum eſſe qui ſemper apoſtolice ſe-
dis dignitatẽ ac eminentiã predicauit retrocedere linguam.Decet tamen ſummi pontificis pro-
uidentiam his bene facere : coſq̃ conſolari qui de romana eccleſia ſunt benemeriti:qualem eſſe
hunc Iohannẽ cum ſuis fratribus nemo qui ſapiat inficias ibit.Hec bona venia dixiſſe voluerim
tua dignatio que libera voce dico in partem recipiat meliorẽ:meq̃ ſuo more cõmendatũ habeat
Ex noua ciuitate die.xi.Ianuarij.

¶ Reprehendit ſcribentem inſolito latino. Epiſtola.cccclxix.

ENeas epiſcopus ſenenſis Ambroſio ſpãnochie.S.p.d.Lincurellus pape tabel
larius tuas litteras ad me detulit : quas rectius dixerim lituras.Neſcio grece
an hebraice ſcripſiſti.Latine q̃dem minime nõ intellexi vnicũ verbũ:nec penes
me quiſq̃ fuit q̃ tuos caracteres cognoſceret:perinde eſt igitur ac ſi nihil ad me
ſcripſiſſes:reſeruo penes me ſcripturã tuam:vt cum Rome veniã:tibi reddam
⁊ a te petam expoſitionẽ.Interim nõ eſt quod poſſim reſpõdere niſi mihi gloſu
las miſeris.Uale vt ſcias me deinceps latinas litteras nõ vncinos mercatorios
didiciſſe.Ex ratiſpona die.iij.Maij.Anno ſalutis dñice.M.ccccliiij.

¶ Tractatulus de educatione liberorũ per Eneam ſiluium editus:ad Ladiſlaum nobiliſſimũ Hungarie ⁊ Bohemie regem. Epiſtola.cccclxx.

REuerendiſſimo principi dño Ladiſlao pãnoniorũ ac bohemie Regi ⁊ potentis au
ſtrie duci dño ſuo.Eneas epiſcopus tergeſtinus. Si quem virtuti operã dare:to
tumq̃ ſe bonis prebere actibus oportet:hunc eſſe te Ladiſlae rex inclyte nemo
qui ſapiat inficias ibit. Maximis nãq̃ regnis ⁊ ampliſſimis ꝑncipatibus poſtq̃
tutele finieris annos expectaris imperaturus : q̃bus niſi cõſummate prudentie
fueris diu dñari non poteris.Regna virtuti parent ⁊ reſiſtunt vicijs.Sicut olim
imperatoris ignauiam Roma nõ tulit:ſic hodie regis deſidiã Hungaria deteſtat.Nulli magis q̃
regnanti opus eſt ſapiẽtia quo pacto recte gubernauerit alios.Et quem ꝓprius ſubuertit error
rex inſipiens ſe perdit ⁊ populũ.Sapiẽti in melius oĩa cedunt.Per me inquit ſapiẽtia reges re-
gnant ⁊ legum cõditores iuſta decernũt.Tu ergo dum puerũ agis:⁊ cum natu grãdis fueris:opti-
mis te preceptis imbui ſines.Ad quas res ꝓuocare te quoq̃ maiorũ tuorum exempla debebunt
qui romano imperio cũ maxima laude prefuerũt paterni atq̃ materni ꝓgenitores.Et qui te ge-
nuit diue atq̃ indelẽde memorie pater Albertus:q̃bus dedignare ſediſſimũ fuerit.Maiorum q̃
regna ſuſcepit:⁊ virtutes quoq̃ ſuſcipiat cõcentaneũ eſt. Succedis in nobilitate:cura vt morũ ſi-
mili modo ſucceſſor fias.Nobilitas ſanctis veſtita moribus laudi datur.Nihil eſt nobile qđ vicio-
ſum.Quis enĩ generoſum dixerit hunc qui indignus genere eſt:⁊ preclaro noĩe tantum inſignis.
Sane vt aĩalia muta q̃uis laudatis orta parentibus nemo generoſa optat niſi fortia.Sic hoĩes
appellari nobiles iure nequeũt:niſi virtute propria cõmẽdati.Miſerũ eſt vt Iuuenalis ait:alie-
ne incũbere fame:ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.Ad virtutem aũt capeſcendã litte-
rarum ſtudia plurimũ adiumẽti prebent.Nec cuiq̃ magna q̃ regi doctrina congruit.Quod intel
ligens romanus imperator francorũ regi cui tunc amicitia iunctus erat:per epiſtolã magnopere
ſtudebas liberos vti ſuos litteris erudiri curaret.Illitteratũq̃ regem nil aliud q̃ coronatũ aſinũ
eſſe dicebat.Nec ego romanorũ principes dum reſpublica floruit illiteratos eſſe comperi:ſed do-
mi atq̃ milite:⁊ in ſenatu ⁊ in exercitu dominatã eſſe doctrinam:manifeſtũq̃ omnibus eſt poſtq̃
excluſe ſunt littere omnes elanguiſſe virtutes.Nam ⁊ armate quoq̃ militie infirmata eſt manus
⁊ ipſius principatus quaſi precisa radix.Socrates quidem(vt eſt a Boetio relatum)fortunatas
eſſe reſpublicas opinabatur:ſi rectores earum ſtudere ſapientie contigiſſet.Soli nãq̃ perfecti
ſunt hoĩes qui ciuiles cum philoſophia partes querunt immiſcere:ſibi gemina vendicant bona.
Nam ⁊ eorum vitam qui cõmuni ſeruit vtilitati : ⁊ ſumma cum tranq̃llitate nullis obiecta flucti-
bus:per ſapientie ſtudia verſatur.Principibus igitur ⁊ qui regnaturi ſunt experiendum eſt totis
viribus:vt ⁊ publica conficiãtur negocia ⁊ pbia vendicetur:queadmodũ pro temporibus attinere
videbitur.Sic enim Pericles ciuilia tractauit officia : ſic Archita tarẽtinus : ſic Dyon ſyracuſa-
nus:ſic Thebanus epaminũdas quorum duos(teſte Plutarcho)Platonis conſtat fuiſſe diſcipu-

los. Preterea noſtros Scipiones: Fabios: Cathones: Marcellos ceſares: quibus ſumma laus ſumma eruditio fuit. Ad horum ergo te modū cum tp̄s aderit cupimus regnaturū: vt fatigata magnis calamitatibus hungaria: ac ſeuis erroribus cōculcata bohemia: te duce reſpirent: ſplēdoriq́ꝫ priſtino reſtituantur. Quod proculdubio conſequemur: ſi ſpem quā de te prebes ſecuta res fuerit. Odorem nāq́ꝫ bonum de te hauſimus ſicut odor agri pleni cui dn̄s benedixit. Magnum eſt future probitatis indiciū: quia nec videre nec audire turpia potes. Nemo tibi non modeſtus ſodalis placet. Morales hiſtorias totis hauris auribus indieſq́ꝫ fieri melior preceptoris tuo monitu niteris. Sic mihi qui te inſtruit teq́ꝫ obſeruat ⁊ amat maxime: vir tum doctus tum probus de te locutus eſt Gaſpar: cuius hortatu libellum hunc de te ſcribere ſumus aggreſſi. Precatur enim ſummo ſtudio nos fuit: vt aliquid ſcriberemus ad eruditionē inſtitutionemq́ꝫ tuam: aptum ⁊ compendioſum. Optauiſſemus hoc oneris alteri fuiſſe mandatū qui ⁊ pulchriora ⁊ meliora ꝙ̄ nos tradere potuiſſet. Neq́ꝫ em̄ tu es quem mediocria deceant: neq́ꝫ nos ſumus qui ſublimia preſtare valeam⁹. Sed neq́ꝫ obſequium tibi neq́ꝫ preceptori tuo voluntatem negare debuimus: ne vel maieſtati tue vel dilectioni ſue videremur aduerſi: nunc preſertim quando ſaluatoris noſtri natalia celebramus: in quibus mos eſt fidelibus xp̄ianis inuicem munera miſitare donandū quidem tibi aliquid hoc tp̄e fuerit. Sed quid eſt quod elargiri tibi noſtra paupertas queat. Non poſſumus cum piſcatore dicere: ſurge ⁊ ambula: quia nec huius meriti ſumus: nec tu deo fauēte hoc indiges auxilio. Sed aurū ⁊ argentum non eſt mihi experiri licet ⁊ dicere. Quid ergo tibi donare aliud poſſum⁹: ꝙ̄ tui quod magiſtri precibus flagitamur: preſtant auro atq́ꝫ argento virtutum precepta quibus ſi quis eſto veſtimenta lapilloſq́ꝫ pertulerit: is equo aut lapilli quam ſapiēti viro ſimilior eſt. Ex his ergo ſuccinctum opuſculum tue ſerenitati deuoueram quod tibi naſcente dn̄o iuxta repreſentationē eccleſie tot annis inſtitutum dona daremus. Neſcio quo pacto in manibus creuit opus: obſcuritatem dum fugimus: breues eſſe deſinimus. Eſt tamen operi modus: nec faſtidiēdi pluritati nec tenebroſe obnoxius breuitati. Tu paruum munus ex paupere domo benignus ſuſcipe boniq́ꝫ cōſule: paruiq́ꝫ precio non vtilitate penſabis. Hoc enim libello quem in partes quattuor diuiſimus: que regis pueri: que iuuenis: que viri queq́ꝫ ſenis eſſe ſtudia dicantur: vt ex claris auctoribus accepimus tue ſublimitati monſtramus. Speramus enim has omnes etates nō ingreſſurum te modo verum etiam ad quos beate beneq́ꝫ dirigendas: quod defuerit ſcriptis noſtris (non quippe id paucum erit) ex aliorum fontibus hauries. Vale.

❡ De puerorum ingenio naturali. Et quomodo natura ipſa ceca eſt ſine diſciplina. Rubrica prima.

Omnibus que ad virtutis culmen ducendi ſunt pueris: naturam in primis bonā ⁊ diſcipline capacem eſſe oportet. Sed hanc preſtare neq́ꝫ tuum eſt neq́ꝫ humani ſtudij: ſolius dei munus eſt celeſteq́ꝫ bonum. Pauci reperiuntur quibus natura indocilis ſit. Sicut enim aues ad volatum Quintilianus ait: equi ad curſum ad feuiciam gignūtur: ſic hois eſt ꝓpria agitatio mentis atq́ꝫ ſolertia. Hebetes vero atq́ꝫ indocibiles nō magis ſm naturā ꝙ̄ ꝓdigioſa corpora ⁊ inſignia mōſtris edūtur. Et q̄uis alius alium preſtet ingenio: nemo tamē reperitur qui nihil ſit ſtudio conſecutus. Sz accipimus noſtrā tibi eſſe rectam ⁊ docilem: ſupereſt igitur vt diſciplinā ⁊ exercitationē ſuſcipias. Sicut em̄ ceca eſt ſine diſciplina natura: ſic ſine natura macerata eſt diſciplina. in vtraq́ꝫ parum momenti fuerit ſi ſubtraxeris exercitium: ſed hiſce tribus abſolutio comperatur. Accede igitur fauente numine ⁊ acceptis diſcipline regulis exercitationē virtutis amplectere.

❡ Quia in duobus precipue pueris ſunt erudiendi.

Duo ſunt in pueris erudienda: corpus et anima. de cura corporis prius. Nā in matris vtero quidem formari corpuſculum prius: deinde animam infundi dicemus. Et eruditionem deinde mentis annectemus: interdum mixtim agemus. Quidā fieri vtrinq́ꝫ ſimul cenſent ab infantia: ⁊ primis vt aiunt vnguiculis incipere debere inſtitionem pueri. Sed preterite ſunt hec tempora tibi (vtinā nō ignaue) ad etatē tuā feſtinādū eſt: ad hec te puerū habemus: audi ꝑcepta q̄ damus puerorum te alloquor: teq́ꝫ cōmoneo: preceptores tuos q̄ tuā curā gerunt deo alloquor. Meminiſſe nāq́ꝫ illos oportet eoꝝ q̄ ad troianū ceſarē Plutarchus ſcribit: q̄ publico ſermone diſcipuloꝝ delicta in preceptores refundi cōmemorat. deprauatū em̄ Neronis ingeniū non defuerūt q̄ Senece aſcriberēt. Socrates cū malo inductū bone indolis puerū aſperiſſet pedagogū eius percuſſiſſe traditur. Relatū eſt a babylonio dyogene Leonidē alexandri preceptorem q̄buſdā illū vicijs inbuiſſe: q̄ robuſtū quoq́ꝫ ⁊ iā maximū regem ab inſtitutione queri ſunt ꝓſecuta. Inſulſi ergo atq́ꝫ aio deliri ſunt: q̄ filioꝝ ſuoꝝ curā q̄buſq́ꝫ ⁊ ſine vllo delectu cōmittunt. Ego illos aut eru

ditos eſſe voluerim quod primū eſt: aut ſe non eruditos ſcire. Nil eñi peius eſt his qui paululū aliquid vltra primas litteras ꝓgreſſi: falſam ſibi (vt Quintiliani verbis vtamur) ſcie pſuaſionem induerunt. Recte igiť Philippus macedo Alexandro filio ſuo prima litterarum elementa ab Ariſtotile tradi voluit: ſummo illiꝰ etatis philoſopho. Neſcio qs error leonide locū fecit. Recte etiā peleus achillis cure phenicē prefecit vt ei dicendi pariter ⁊ agendi ductor foret ⁊ magiſter. Oportet aūt ꝑceptoꝝ vitā nullis obnoxiā eſſe criminibꝰ: irreprehenſos mores optimū experimentum vt nec habeant vicia que vetant. Non ſint auſteritate triſtes: nec cōmunitate nimia diſſoluti: qs nec odire nec contemnere iure poſſis: quoꝝ ſermo plurimū de honeſto ſit: ne ab his vicia diſcas q̄ poſtmodū ſit opus dediſcere: in quibus exuendis magna difficultas eſt: ⁊ onus dedocendi grauius eſt q̄ docendi: ꝓpter quod Timotheum clarū in arte tibiarū duplices ferunt ab his quos alius inſtituiſſet ſolitū exigere mercedes q̄ ſi rudes diſcipulos accepiſſet. Tecū certe actū eſt optime: q̄ tales ſortitus es magiſtros: quoꝝ ſi precepta tenueris: ⁊ optimi viri poſſis ⁊ clariſſimi regis aſſequi famam. Hoꝝ officiū eſt vt ſicut coloni ſuis arbuſculis circūponūt ſepes: ſic tibi cōſona laudabilis vite inſtituta admonitioneſq̄ circūferant: vñ rectiſſima moꝝ germina pullulant: honeſtatis eñi fons atq̄ radix eſt legitima diſciplina. Tecū tñ monitis nō plagis agant: q̄uis eñi cedi diſcipulos ſit receptū: ⁊ Criſippus nō improbet. Iuuenaliſq̄ verba ferantur. Metuens virge iam grandis achilles cantabat patrijs in montibus. Maius tñ apud me pondus habent. Quintilianus atq̄ Plutarchus qui ad honeſta pueros ſtudia nō plagis aut verberibus: ſ; monitis ⁊ rōnibus ducēdos aiunt: verbera ſeruos decent non liberos. Nobilibus pueris ⁊ maxime regū maioꝝum laudes ac vituperia q̄ verbera cōmoditatem afferunt. Illa ad honeſta concitant: hec a turpitudine cohibent. In vtriſq̄ tamen adhibendus eſt modus ne quid nimis ſit. Pueri nāq̄ in modicis celebrati laudationibus intumeſcunt: nimis aūt affecti iniurijs frāguntur animoq̄ deficiunt: at ex plagis odia ſurgunt que ad vtilem etatem vſq̄ perdurant. Addiſcenti autē nihil magis aduerſum eſt q̄ preceptores odiſſe: quos tu ſi recte facere volueris non minus amabis q̄ ipſa ſtudia: ⁊ parentes eſſe non quidē corporis: ſed mentis tue iudicabis: multum hoc ⁊ pietas ſtudio cōfert. Audi rurſus Iuuenalem. Dij maioꝝ vmbris tenuem inquit ⁊ ſine pondere terrā. Spiranteſq̄ crocos ⁊ in vrna perpetuum ver. Qui preceptorem ſancti voluere parentis. Eſſe loco.

¶ De cura corporum ⁊ qualiter nutriendi ſunt pueri.

DE preceptoribus ſatis dictum eſt. Nunc videndum arbitramur quomodo illi corpori tuo curam prebere debent. Quam conſuetudinē puerile corpus accepit: eandem ſeruare ſuccedente tempore cupio. Cauendum eſt igitur ne nimis molliter enutriaris ne ſomno plus q̄ ſatis eſt: aut quieti indulgeas. Mollis educatio quā vocamus indulgentiā: neruos oēs ⁊ mentis ⁊ corporis frangit. Vitanda eſt plumarū mollicies: herere ſericum carni nolim: interdū groſſo lino vtendum eſt: ſic ſiūt mēbra ſolidiora: ⁊ laboris magis pacientia. Cūq̄ ſis natura pulcerrimus ⁊ digna ſceptro ſoboles: ſtudendū eſt vt geſtus forme reſpondeāt: vt recta ſit facies: ne labia detorqueas ne linguam ſugas: ne vicium ebrietatis effingas: ne ſeruilem imiteris vernalitatē: ne ſupinus ſit vultus: ne deiecti in terram oculi: ne inclinata vtralibus ceruix: ne inducte ruſtice manꝰ: ne ſtatus indecorus: ne ſeſſio irridenda. Ciuioꝝ motus apte retinendus: recta ſint brachia: neq̄ in ꝓferendis pedibus ruſticia. Nihil pōt placere quod nō decet. Nouit hoc Philippus alexandri pater: qui cum multos quos bello ceperat venundans: ſublata impeditaq̄ tunica ſederet nequaq̄ decore ⁊ vnꝰ ex his q̄ venūdabanť clamaret. Ignoſce mihi philippe: nā a patre mihi amicitia tecū eſt. Vnde ſibi amicus eſſet homo interrogat. Et ille propius accedente atq̄ ſubmiſſa voce dicente: parū per inferius clamidem demitte: ita enim ineptus ſedes iſtum ait Philippus dimittite. Nam qui beniuolus atq̄ amicus eſſet latebat. Seruādus ē igitur in motu omniq̄ ſtatu decor. In qua re tā curioſi greci fuerunt: vt geſtus legem conſcripſerunt: quam cironomica vocauerunt. eam ſocrates probauit. Plato in parte ciuilium actionum poſuit. Criſippus in preceptis de educatione liberoꝝ non omiſit. Sunt etiā corporis quedam certamina que minime contemni debent: ſed eius rei preceptores audiendi ſunt: vt quantum ſatis erit in his elabores: quo ⁊ apta quedam membroꝝ compoſitio ſimul ⁊ robuſtitas acquiritur. Bone eñi in pueris corporis habitudo bona quoq̄ ſenectutis fundamenta iacit. Cumq̄ regem ineſſe prelijs ſepius oporteat: militaribus certaminibus exercere pueros conuenit: quem regni gubernacula manent. Bellum enim educatum in vmbra corporis habitudinem repudiat. Macilentus aūt miles ⁊ bellis aſſuetus in certaminibus: pugiles feroces ⁊ ſtructas prelio propulſat acies. Non ergo ab re fuerit te quē ſepe contra thurcos pugnare neceſſarium erit: arcum in pueritia tendere: fundam iactare: rotare: ſagittam dirigere. Haſtā iacere: equos aſcendere: curſitare: ſaltare: intereſſe venationibus: nāciſci nandi periciam. Nil eſt turpe diſcere quod licet honeſte facere. Audi Virgilium de pueris ytaloꝝ que referat. Natos ad flu

mina primum deſerimus:ſeuoqȝ gelu duramus ⁊ vndis:venatu inuigilant pueri ſiluaſqȝ fatigant flectere equos ludo ⁊ ſpicula tendere cornu. Ceterū nec puero ludos interdixerim qui nō ſunt obſceni: ludere cū equalibus pila: queadmodū tibi Johes hinderbach vir doctus pcepta pſcripſit: ⁊ laudo ⁊ pbo. Eſt trocus ſunt ⁊ alij pueriles ludi: qui nihil turpitudinis habēt: quos tibi nōnunq̄ pceptores pmittere debent: vt ſic laboris remiſſio fiat ⁊ alacritas excitef. Non eſt ſemp litteris serioſiſqȝ rebus incūbendū: nec immēſi labores ſunt pueris adijciēdi ſub quibus defeſſi corruant ⁊ alioquin pondere moleſtiqȝ preſſi doctrinā minus manſuete pcipiant: plante nāqȝ cū modicis aluntur aquis: multis ſuffocanf. Noſſe oportet vitam noſtrā in duas ptes eſſe diuiſam: in ſtudiū ac remiſſionem. Sic vigilie ſomnus pax bellū eſtas hyems operioſi feſtiqȝ dies laboris cōdimētum eſt ocium. Itaqȝ nec laborem ſumere nimiū: nec ocio nimie indulgere oportet. Hoſtes enī diſciplinarum: vt a Platone dictum eſt labores ⁊ ſomni.

¶ Quali cibo ⁊ potu pueris vti conuenit.

Orporalia puerorum exercitia qui regnum expectant qualia debent eſſe: qualeſqȝ ludi iam tenes. Nunc de cibo potuqȝ dicamus. Modicus ac temperatus cibus vt Hieronymus ad Ruſticum ſcribit: ⁊ carni ⁊ aie vtilis eſt. Aſſit igitur rō vt tales ⁊ tantas aſſumas eſcas: qbus nec corpus oneretur: nec libertas aie pgrauetur. Et qͣuis cibi refutandi ſint qui difficulter digeri poſſunt: puidendū tñ eſt ne delicatis aſſuetus cibarijs cōmunia demum faſtidias. Non ſemper eſt in vrbibus degendum. Eris nōnunq̄ in caſtris: in ſiluis: in deſertis locis vbi neceſſariū erit groſſioribus vti cibis. Sic nutriēdus eſt puer: ne cum rēs expoſtulet: bouinas carnes abhorreat. Adde q bellatori huiuſmodi futuro cōuenit porrigere dapes: nō que delicatū: ſed que robuſtum corpus efficiant. Si quis pterea paſſulis: amigdalis: confectis: ex ſuccaro cibis: paruis auiculis: hedulis: agniculis lemoribuſqȝ ſemp menſis vtatur: quibus demū mēſis releuari reſtaurariqȝ poterit ſi ceperit egrotare.

¶ De ſuperfluitate in eſu quarundam patriarum.

Xtingam nunc aliquid quod multi ex tuis ſubditis reprobant. Quis enim vel auſtralis eſt vel hungarus vel bohemus: qui de frugalitate mēſarum libenter audiat diſputantem. Quid enī eſt quod in his regionibus maioribus offeraf pconijs cibariorum luxurie ⁊ laute gloria menſe. Quid eſt q familia magis pbet: magiſqȝ predicet: q̄ diuitis cene numeroſa fercula. Ille magnificus inquiunt: ille celebrandus: illi voluppe ſeruierim: cuius culina ſemper fumat: ſemp vncta eſt: cuius gule nulla obſtant precia: qui ſplendide cenat: ⁊ raris ⁊ longe queſitis vtitur ferculis: cuius cellaria redundant ferculis patentqȝ omnibus. Sic hyſtriones loqui: ſic paraſiti ſcurreqȝ ſolent: quibus viuendi cura in ſolo palato cōſiſtit. Et qui Sardanapali ſequētes ingluuiem: grauis collū malent habere q̄ ſuū. Sed nihil eſt optime puer indolis: qd eque fugere ſapientem oporteat q̄ viuere ad oſtentationē: populares aures ſequi: nō aūt veram rōnem viſqȝ adea viuendi ducē habere ſpernendi ſunt inanes rumuſculi: fugiendi aſſentatores. Non eſt appetenda laus que ore ab inſani manat. Clariſſimus patruelis tuus Fredericus ceſar: qui nunc monarchiā tenet imperij: tanq̄ ſapiens tam ſobrium ſe oſtēdit: nō vino: non cibo ſe implet: caſtigata prandia caſtigatas agit cenas: non curat hoc quid de ſe bibuli ferant. Sapientū namqȝ non ebrioſum precon ia venatur: ſed ne longius euagemur. Quid ſibi vult tanta ferculorum numeroſitas que diuerſitate carnium atqȝ ſaporum delectatione conuiuas quaſi captiuos tenet. Nonne morbi ex nimia ſaturitate cōcitantur. Quot ſunt qui poſtq̄ gule voluptatem expleuerint: vomitus cogūtur ſuſtinere moleſtiam: vt quod turpiter ingeſſerūt turpius egerāt. Afferent miniſtri tui ſi ſapient coram te nō plurimas epulas: noli pfinire numerum qui te regunt ⁊ ſanitatis ⁊ virtutis ⁊ maieſtatis ⁊ tēporis ⁊ loci conſiderationem habeant. Imperatoriā domū Julius ceſar niſi ſolēne conuiuium fuiſſet tribus voluit ferculis contentari. Ceſar auguſtus in ſummo faſtigij culmine ſecundario pane ⁊ piſciculis ꝯtentus iubilus erat. Dicet aliquis qd vero: quid caligula: quid vitellius Nunquid cōmeſſationes immodice frequētamus: haud inficiamur: ſed imitari optimos nō peſſimos ⁊ glorioſos nō illaudatos docet. Rurſus adijciaf aliter in italia vbi famē calor extinguit aliter in germania vbi frigus comedendi puocat appetitū regulanda eſt mēſa. Neqȝ hoc negamꝰ At nō multū comedere cuius ardet ſtomachi rabies: ſed varia illū ſumere pcioſaqȝ phibemus. Meminiſſeqȝ te volumus dicti cōuiuiū vocabuli. Non enī vt greci: ſic ⁊ maiores noſtri compotationes cōmeſſationeſqȝ voluerunt: quaſi vini cibiqȝ gratia cōueniatur: ſed conuiuia vt ſimul viuerent. Socrates multos pterea velle viuere dicebat vt ederent ⁊ biberent: ſe aūt ppterea ⁊ edere ⁊ bibere vt viuerent. Ad quē modū quicunqȝ ſe limitauerit is pfecto nō magnos ſumptus in

cenis habebit:paucis namqꝫ ⁊ minimis rebus natura contenta eſt. Ariſtoteles vir clarus ⁊ inclitus cū de voluptate guſtus atqꝫ tactus.i.cibi ⁊ veneris diſputaret: ab his ꝓficiſcerent̃ ſenſibus delectationes ſuas hoibus cōes eſſe.cū beſtijs aſſerebat. Atqꝫ idcirco in pecuduꝫ haberi ferarū qꝫ numero quiſquis eſſet his voluptatibus impeditus. Cetere ex rebus alijs ꝓdeuntes hoī tm̄ ꝓpꝛie ſunt ſicut apud Macrobiū in ſaturnalibus Euſtachius affirmat. Quis igit̃ habens aliq̄d humani pudoꝛis voluptatibus his duabus coeundi atqꝫ comedendi gratulet̃:que cōes ſunt cum aſino ⁊ ſue. Sed de venere adoleſcentē magis ꝙ̄ puerum cōe facere opoꝛtebit. Interim cū cenarum ſumptus r epꝛehēdimus. Catonis ſermo venit in mentē qui cū apud romanum pplm̄ in ꝓdigalitatem:⁊ in modicos ſumptus inueheret̃. Quā inquit difficile eſt adventrē oꝛationem habere qui aures nullas habet ⁊c̄.

Ne pueri immoderati ſint in bibendo:⁊ ꝙ turbe eſt eis vinum appetere.

Verum cum delectatio guſtus pleroſqꝫ nō minus in potu ꝙ̄ in cibo detineat. Cauēdum eſt tibi ne vel multibibus vl̄ optimibibus fias:omnēqꝫ inebꝛiem vitabis. Sit moderata habitio.nō que mentē grauet:ſꝫ que ſitim auferat. Multū ſucci in pueris ē:lacte ſunt ⁊ ſanguine pleni:raroqꝫ ſitim ſentiūt. Appetitoꝛe vini puero nihil turpius eſt. Uſus vini ſicut Ualerius ait. Romanis olim feminis ignotus fuit: q̄d pueris feremus ne pueroꝝ bachari mētes aut vini ſurgentē ingenij iugulabimꝰ mero:q̄uis theutonico moꝛe in vas vino miſcere aquā. Mihi tñ nulla rōne pſuaſum fuerit fumoſum vinū niſi aqua caſtigatuꝫ pueroꝝ menſis opponi debere. Relatū eſt mihi ex bohemis ꝓceribus quēdam fuiſſe qui liberos ab infantia ſuos atqꝫ ab ipſis in cunabulis ſolitos maluiatici aut reuolij magnis ⁊ crebꝛis hauſtibus aſſuefaceret:ſic eñ aiebat. Poſtꝙ̄ viri fuerint multūqꝫ biberint nullius vini potentia mentē amittūt. Sic foꝛtaſſe nutritꝰ fuerat Cirus iunioꝛ q̄ cū lacedemonios vt ſecum ſocietatē inirent hoꝛtaret̃. Coꝛ ſibi dicebat longe grauius eſſe ꝙ̄ fratri. Nam ⁊ plus meri ꝙ̄ ille biberet ⁊ melius ferret. Stulta ⁊ inanis cautio ne ſis aliquādo ebꝛius ſemꝑ ebrium eſſe nō ꝑdunt que ſic nutriti ſunt mentē cum maxime bibunt:ſed ſtultā adherentēqꝫ ſemꝑ ebꝛietateꝫ continuāt. Non ibi memoꝛie eſt:nō viuoꝛum ingeniū:nō bonaꝝ cupido artuum:nō gloꝛie: nō boneſtatis ſtudiū. Uerum ne cū iſtiuſmodi beluis conflictari videamur:quibus inter homines locū dare ſcelus arbitramur:ad Platonē tranſeamus ⁊ quā ille diuinus vir de vini potu ſententiam tulerit audiamus. Hic eñ nō paſſim haurienda vina:ſed modicis ⁊ honeſtis inter bibendum remiſſionibus refici integrariqꝫ aīos ad inſtruenda ſobꝛietatis officia ſapienter exiſtimauit:nec diffugiendas eſſe oīno vini potationes:qꝛ nullus continens pꝛoꝛſus aut temperatus ſatis fideliter videri poteſt:cuius vita nō inter pericula vitioꝛum ⁊ in medijs voluptatū illecebꝛis exploꝛata ſint. Nam cui libērie gratieqꝫ oēs cōuiuioꝛū incognite ſunt: quiqꝫ illoꝝ oīno expers ſit:ſi eū foꝛte ad ꝑcipiendas has voluptates aut volūtas tulerit:aut caſus induxerit:aut neceſſitas impulerit:moꝛ deliniri ⁊ capi:neqꝫ mentem eius animumqꝫ conſiſtere neceſſe eſt. Muniēdus eſt ergo.puer aduerſus vini maliciam:nō fuga ſicut egyptij faciunt:neqꝫ ingurgitatione ſicut bohemis placuit:ſꝫ animi vigoꝛe ⁊ cōſtanti pñtia:⁊ vſus moderatione tpatus fiat ⁊ continens. Utimur aūt vino non nobis vti dominet̃:ſed vt calefacto ſimul refectoqꝫ animo ſi qđ in eo vl̄ frigide triſticie vl̄ toꝛpentis verecundie fuerit diluamus:qđ tunc faciamus cum modicuꝫ ⁊ tolerabile vinum ſuminꝰ. Sint ergo cōuiuia que te pſente fiunt ⁊ in cibo ⁊ potu caſtigata:ſuiſqꝫ regulis limitata:ſobꝛia ſine luxuria ne vel anime vel coꝛpis officia ꝓpediant. Non ſic illic triſticia nec vultus nubilꝰ:aſſit ⁊ aliquādo riſus. Non laudo Craſſum quem ſemel in vita riſiſſe Cicero ſcribit. Nam ſaluatoꝛem noſtruꝫ riſiſſe nunq̄:alterius ꝙ̄ hominis officium fuit. Adſit in conuiuio.grauitas:ſed leticiam non excludat. Adſint voluptates:ſed laſciuiam non inducant. Aſſit muſica oblectamenta: ſed nihil turpitudinis afferant.

¶ De coꝛpoꝛalibus delitijs compeſcendis.

Ceterum qꝛ coꝛpus adhuc tractamus cultum: ſuccincta Platonis ſentēcia referēda eſt. His tantū indulgeri coꝛpoꝛi vult:vt philoſophie miniſterium pꝛeſtare poſſit. Quod dictum pꝛudenter putamus:ſi reipublice curam ſub philoſophie ſtudio volumus contineri. Nam qui coꝛpus optime curant:aiam vero que eius ſeruitio vti debet negligunt:nihil ab his differunt:qui vt oꝛgana pfectiſſima poſſint habere omni ſtudio conquirunt:artem vero cuius gratia comparāt oꝛgana omnino deſpiciunt. Contra ſeruandū eſt. Nam caſtigare ⁊ cōpeſcere eius impetus velut immanem quandaꝫ beluam opoꝛteret:⁊ eius aduerſus animā temerarios motus rationis habena cohibere. Pithagoꝛas cū intellexiſſet ex familiaribus ſuis quendā exquiſitis vt pinguis fieret in

dulgere cibarijs. Hic inquit nō ceſſat moleſtiorem ſibi carcerem ſtruere. Gneus vero pompeius
cui magno cognomen fuit: cū aduerſa valitudine laboraret: iuſſit medicus vt turdo veſceref. Illū
ſui fruſtra queſiuere. Erat enī preter anni tempus. Cūqꝫ ex familiaribus quidam dixiſſet fore vt
apud Lucullū turdi: quē penes annū integrū nutrirenf inueniri poſſent. Tum ille ꝙuis egrotus:
ergo inquit niſi Lucullus ſtuderet delitijs: viuere pompeius nō poſſet: ac dimiſſo medico paratu
facilimis ac vilibus vſus eſt. Illud ſolū cibo curandū eſt: vt neceſſitas corpori tribuatur: vt poſſit
eſſe laboris patiens. Itaqꝫ ventri nō ad voluptatem: ſed ad ſuſtentationē porrigere oportet. Nā
qui cenas ſemꝑ atqꝫ coquos mente agitant epularūqꝫ gratia terras mariaqꝫ ꝑſcrutantur: miſe-
rabili admodū ſeruitute ꝑmuntur: ⁊ grauiſſima domino tributa pendūt: nihil leuius pacientes: ꝙ
qui apud inferos penas dant veluti ignē diuidentes ⁊ cribro aquā ferentes: ac ꝑfoſſum vias iple-
re anhelantes ſicut Baſilius ait. Queris tn̄ quod de veſtitu ceteriſqꝫ corporis cultibus ſentiam?:
abſoluam paucis quid arbitrer faciendum. Tonderi aut animari vltra ꝙ neceſſitas ſit aut miſero-
rum eſt (teſtimonio dyogenis) aut iniuriarū. itaqꝫ occupatum eſſe in corporis ornatu aut leuis eſt
hominis aut oīno vani: aut illius qui probarū inſidiatur virginū matronarūqꝫ caſtitati. Obſeruā-
dum eſt ſuperuacue moliaris ne corpori tribuas ꝙ aīe cōmodum ſit: turpeqꝫ regi fuerit ꝑpter ni-
miam corporis curā effeminatum videri. Eſt autem adhibenda in omni cultu mundicia: nō odioſa
nec exquiſita nimis: ſed agreſtemqꝫ fugias ⁊ inhumanam negligentiam. Nam demoſteni ⁊ hortē-
ſio probro datum eſt: quia veſtitu ⁊ cetero cultu corporis nitido venuſto nimiſqꝫ accurato fuiſſe tra-
duntur. Puero tamen ⁊ viro regi dignitas habenda eſt. Nedum iactantie rumorem fugit in aua-
ricie labatur infamiam: qua nihil eſt in principante deteſtabilius.

¶ Quod nihil eſt in terra precioſius nihil preſtantius illuminato intellectu.

Abſolutis breuiter his que de corporis cura dicenda cenſuimus: ad inſtitutionē mē-
tis feſtinat oratio. In qua re perſuadere volumus nihil eſſe quod homines in ter-
ra poſſideant precioſius intellectu. Cetera quidem humane vite bona puſilla ſunt
atqꝫ indigna: que multis laboribus inſectemur. Pulchra nobilitas ſed alienū bonū.
Precioſe diuitie: ſed fortune poſſeſſio. venuſta gloria: ſed inconſtans. Forma decēs
ſed caduca paruoqꝫ durans tempore. Optanda ſanitas ſed permutationi prorſus
obnoxia: concupite vires ſed egritudine aut ſenectute facile contabeſcunt. Nihil preſtantius in-
tellectu ⁊ ratione. Hoc nullus fortune tollet incurſus: nulla calūnia diſtrahet. Cūqꝫ reliqua oīa
tempore minuantur: ſcientiam et rationem ſenectus auget. Bellum ſingula trahens atqꝫ omnia
ferens: ſolam doctrinam nequit eripere. Megaram cum demetrius captam ſolo equaſſet Stil-
phonem philoſophum illico omnū nudum interrogauit: an ſuorum quicꝙ amiſiſſet. Cui ſtilphon
haud equidem inquit: bellum enim nulla ex virtute ſpolia ducit. At ſocrates cum Gorgias percō-
taretur: an perſarum regem felicem eſſe putaret. Neſcio inquit ꝙtum virtutis habeat ⁊ diſcipli-
ne. Perinde ac hiſce non autem fortune bonis perſiſtat beatitudo. Acci hoc dictum eſt et memo-
rie commendato Ladiſlae rex olim ditiſſime ꝙuis regna tibi maxima debentur: non tamen felix
dici poteris: niſi virtute preditus et anime magis ꝙ fortune bonis abundaueris. Regna nāqꝫ et
opes non magis poſſidentium ſunt ꝙ cuiuſcūqꝫ: ſed vt in ſeculari ludo nunc huc tranſeunt nūc re-
feruntur illuc. Sola virtutis ⁊ viuenti ⁊ mortuo ſtabilis eſt ⁊ firma poſſeſſio. Iure diuitibus ſola-
tio inquit. Et nos non permutabimus cum virtute diuitias. Tibi ergo cum diuitie affluant: curan-
dum eſt ne virtutes deſinit ſine quibus nedū regis: ſed nec viri nomen quiſqꝫ meretur. Sicut hye-
mi neceſſaria per ſerenitatem parare conſueuit: ita ⁊ boni ⁊ optimi ad ſenectutem virtutis via-
ticum in puericia vendicare debent. Quis nouit humane vite variabiles caſus. Nihil eſt ſub luna
firum: nunc diuites homines ſunt: nunc pauperes: nunc regnant: nunc ſeruiūt: nunc ſanitate gau-
dent: nunc egrotant. Nemo ſcit mane quid veſper vehat. Nemo tamdiuinos habuit fauentes cra-
ſtinum ſibi vt polliceri poſſit. Ob quam rem Theſeus vt ſcriptū apud Euripedem Cicero refert:
ſic dicere ſolitus erat. Nam qui audita a docto meminiſſem viro futuras mecum commentabar
miſerias: aut mortem acerbam aut exilij meſtam fugam: aut ſemper aliquam molem meditabar
mali: vt ſique iniecta duritas caſu foret ne me imperatū cura laceraret repens. Sed nulla res
eſt que aduerſus nouercantis fortune impetus certias ꝙ philoſophia ſolamen prebeat. Hinc iu-
nior dionyſius cum eiectus tyrannide ⁊ in exilium actus interrogaretur quid ſibi Plato et philo-
ſophia profuiſſent: vt equo reſpondit animo facileqꝫ ferrem fortune mutabilitatem. Siue igitur
aduerſe nobis ſiue ſecunde res fuerint: ad philoſophiam quod eſt virtutis ſtudium recurrere de-
bemus: cuius potiſſime reges conuenit amatores exiſtere. Pluria ſunt neceſſaria regi: qui ſicut
Ariſtoteli placet lex eſt quedam animata. Magnum eſt regni pondus: quia non tantum ſui cu-
ram rex habere debet vt ſaluus ſiat: ſed populi quoqꝫ vt creditam ſibi multitudinem recte di-
rigat per iuſticiam in viam ſalutis ⁊ pacis. Scriptum eſt enim: rex inſipiens diſſipabit populum

ſapiens aūt ciuitates ditat. Uere quoqꝫ vegetius inquit. Nullus eſt quē oportearvel plura vel meliora ſcire ꝙ pncipem: cuius prudentia debet oibus prodeſſe ſubiectis. Ideoqꝫ ſalomen cum tanti ponderis grauitatē in ſe ſentiret: optionēqꝫ habuiſſet: vt q̄ vellet a dn̄o poſtularet. Dabis inquit ſeruo tuo cor docile vt iudicare poſſit populū tuū: ⁊ diſcernere inter bonū ⁊ malū. Philippus autē macedo cum alexandrū filium ſuū cōmoueret: iubebat eum vt ⁊ Ariſtotelem obſeruaret ⁊ philoſophie ſtuderet. ⁊ adiecit. Ne multa huiuſcemodi agas que me peniteat egiſſe.

¶ Quod philoſophie ſtudiū ſicut oībus ſic ⁊ regibus vtile eſſe dinoſcitur.

Quemadmodū tibi iam pſuaſum eſſe putamus puero qui regnaturus ſit neceſſarium eſt philoſophandi ſtudium. Philoſophia vero omniū mater artiū quā plato donū: cicero inuentum vocat abſqꝫ litteris haud facile percipi poteſt. Hec te primū ad diuinū cultum: deinde ad ius hominū qḋ ſitum eſt in generis humani ſocietate tuum ad modeſtiam animū erudiet: ⁊ ab animo tanꝙ ab oculis caliginem remouebit: vt omnia ſupera prima media ⁊ vltima videas. Quis igitur litteris inſudare noluerit quāto tantus ex his fructus percipitur in quibus eſt boni ac mali noticia: que vobis preterita referant: preſentia moderentur: futura indicant. Sine litteris omnis etas ceca eſt. Nec alieno carere ducatu poteſt litteratus pnceps. Cumqꝫ adulatoribus plene ſint regum aule: quis verum pncipi dixerit. An non conducibile eſt regem litteras noſſe: vt in philoſophoꝝ libris ipſe veritatem ſibi vendicet. Demetrius quippe valerius ptolomeū regem monebat: vt libros de regno imperioqꝫ ſibi compararet atqꝫ perlegeret. Que enī amici nō audēt monere reges. Hec in libris ſcripta reperiuntur.:

¶ Quo tempore pueri litteris tradi debent.

Danda eſt igitur ſummo ſtudio litteris opera: ſed queſitum olim fuit. quo tempore tradi litteris pueros opꝫ. Ante ſeptimū annū non placebat theodoſio: quoniā illa pueri etas ⁊ diſciplinē capax ⁊ laboris patiens videretur. Idem quoqꝫ precepit heresthotenes: ſed ariſtophanes atqꝫ criſippus ⁊ q̄ntilianꝰ aſſentitur: nullum tempus cura vacare voluerunt. Fuiſſet igitur ab ipſis cunabulis incipiendū vt nutrices etiam non nihil tibi contuliſſent quas ſi fieri poſſet ſapientes Criſippus optauit: ne quid ab illis contagionis contrahi poſſet deteriora namqꝫ pertinacius herent: ⁊ bona facile mutantur in penis. Maternus ſermo ſapientia conditus ⁊ elegātia ſepe filijs profuit: vt de cornelia graccoꝝ matre pleriqꝫ ſcribunt: cuius eloquentia in filijs redundabat. Multum intereſt facunde ſint an rudes: prudentes an ſtulte que pueros nutriūt: ſiue matres ſint ſiue alie queuis. Sed tu nutricis iam euaſiſti iugum: matrem clariſſimam ⁊ vltra modū eloquētiſſimam prius amicis iam amiſiſti ꝙ noueꝛ potuiſti: ſed omittamus preterita que magis culpari ꝙ reformari poſſunt: ad tempus in quo nūc es veniamus.

¶ Qualibus precipue inſtrui debent pueri chriſtiani.

Credimus te inſtructū eſſe vt xp̄ianū decet: orationē ſcire dn̄icam. Salutationē beate marie virginis: iohānis euāgeliū: ſimbolum fidei: collectas quoqꝫ plures. Que ſint mortis peccata: qui ſpiritusſancti dona: que magna p̄cepta dei: q̄ opera miſericordie: que deniqꝫ ſaluande aie ⁊ in celum referende ſit via: pſuaſum tibi nō ambigimus poſt hanc vitā reperiri aliam: q̄ bonis leta dulciſqꝫ: malis amara ſit ⁊ moleſta. Hoc enī nō ſacri ſolū codices: ſed ipſe gentiles quoqꝫ oſtendunt lr̄e. Socrates enī vt apud Ciceronē legimus duplices eſſe vias duobuſqꝫ curſus animarum a corpore excedentiū differebat. Nam qui humanis vicijs atqꝫ flagitijs inquinauiſſent ⁊ totis ſe libidinibus dediſſent: vel in republica violanda fraudes incepiſſent: his deniū quoddā iter eē ſecluſum a conſilio deorum. qui autem integros ſe caſtoſqꝫ ſeruaſſent: eſſentqꝫ in corporibus humanis vitā imitari deoꝝ: his ad illos q̄bus eſſent profecti reditū facile patere. Quid nos dicemus q̄bus euāgelia p̄dicata ſunt. Et qui ſaluatoris incarnationē tot miraculis ꝯfirmatam ſcire magis ꝙ credere videri poſſumus. Nos quidē ſi recte ſapimus: hanc humanē vitā nihil eſſe arbitramur: nec bonū quicꝙ exiſtimandū eſſe cenſebimus qḋ ad vitam alterā nō ſuppeditat vtilitatē. Nō itaqꝫ dignitatem: nō amplitudinē maioꝝ: nō corporis vires: nō formā: nō magnitudinē: nō a cunctis hoibus habitos honores: nō ipſum imperiū: nō quicquid dici pōt in hac vita excellens: ſed vltra ꝓcedere ſpes noſtre debebūt: ⁊ ad alterius vite preparationē cuncta molliri. que autem illa ſit vita aut q̄ pacto illa viuat: plus negocij eē oſtendere ꝙ nos in preſentia ſuſcepimus. Maiores etiā auditores ꝙ ipſe ſis ad percipiēdum res ipſa requirit. Sed hoc ſolum dixiſſe ſufficiat: ſi quis oēm poſt creatos hoies felicitatē mente ꝯcipiat: ſimulqꝫ in vnū congerat vniuerſum: paruā q̄dem partem

illorum bonoꝝ adequare cõperiet: ſed illius vite bona oīa humana ſimul collecta: magis abeſſe q̄ vmbrã ⁊ ſomniũ a veris rebus. Ad hãc porro vitã ſacri ducũt ſermones ꝑ occulta nos erudientes: ad quoꝝ ꝓfundum ſenſum dum tibi ꝑ etatẽ venire nõ licet: nõ eſt ab re vt in aliis doctorũ tũ viroꝝ libris erudiaris. Eſt eñ ⁊ poetis ſicut Baſilius ait actoribus ⁊ ſcriptoribus ceteris ⁊ oībus hoībus inherendũ: vñ nobis ad ingenii exercitationẽ aliqua ſit vtilitas acceſſura. Sic deum ꝑce teris oēs colendum lr̃e clamitant. Huic te primuz dabis cõmendabiſq;: hic cuius eſt auctor tuus ꝓtuus dñs: huic oīa debes. Cumq; oēs hoīes deo referre gr̃as debeãt: tu illi maxime regratiari ⁊ ſeruare teneris: cuius munere factũ eſt vt rex naſcereris: poteras vnus ex plebe: aut vi⁹ ex ſure naſci: ſed inſcrutabile dei iudiciũ in ſublimi te ſolio collocauit. Non efferri debes: non tumeſcere: nõ ſupbire: qḋ tibi datũ eſt: alteri dari potuit. Quãto maior es natu: tanto debes te humilius gerere: ſubiicere collũ regi vni: intereſſe diuinis officiis. Nã cui diuinus cultus eſt cordi: facile reliqua famulanẗ. Primũ querite regnũ dei ſcriptura dicit: ⁊ poſt hec oīa adiicienẗ vobis. Romani q̄uis gentiles erãt oīa poſt religionẽ ponenda duxerũt: etiã in quibus ſumme maieſtatis cõſpici decus voluerunt: nec dubitauerũt ſacris imperia ſeruire: ita ſe humanaꝝ reruz futura regimina exiſtentia: ſi diuina ſubeſſent bene atq; cõſtanter fuiſſent famulata. Quid nos veri dei noticiam habẽtes facere debemus. Caue ne tibi religionẽ putes eſſe ſubiectã q̄uis maximi ꝑncipi nomie gaudes. Non dñs ſed filius eccl'ie: ſacerdotis imꝑio in his que dicta ſunt dei ſubiect⁹ es. Theodoſius ceſar q̄uis potẽtiſſimus eſſet: ⁊ romanũ gubernaret impiuz. Ambroſio tñ Mediolañ. eccl'ie ꝓſulatum tenenti collũ ſubiecit: imperatãq; penitentiã ꝑegit humiliter. Conſtantinus aũt maximam ſacerdotio reuerentiã exhibuit. Iudicium ſuꝑ epīs in concilio Niceno ferre nõ voluit aſſerens deos ad hoībus nõ eſſe iudicãdos: nec mirum. Ait eñ in epl'a ſua Clemẽs: qui beato Petro in apoſtolatu ſucceſſit: oēs principes terre ⁊ cunctos hoīes ſacerdotibus obedire: aut capita ſub mittere debere. Eos aũt a ſolo dño iudicãdos: q: ſui ſunt ⁊ nõ alterius. Et q̇s eſt qui alterius iudicet ſeruũ. Nam ſi iſta nõ patiunẗ hoīes: nec deus deoꝝ ⁊ dñs dominantiũ hec vllatenus patieẗ Sic ſanctiſſimus ille preſul beatũ Petrum eterne vite clauigerũ ꝑdicaſſe cõmemorat. Tu ergo ꝑſbyteros qui dei miniſtri ſunt honorabis: nõ ſines opprimi: nõ grauari: nõ affici quibuſuis iniuriis. Nec dices ineptus ſacerdos eſt: indignus: immũdus: nihil ad te iudicẽ habet: nõ erit inultũ qḋ cõmiſerit ſcelus. Tu dignitatez ⁊ ſacr̃m veneraberis: nec audies diſcolos enormeſq; iuuenes qui tibi per adulationem: ſecus nituntur perſuadere.

¶ Cum quibus expedit pueros conuerſari.

R[E]quirit hic locus vt quales tibi iuuenes cõuiuere miniſtrareq; pueros iuſta rõne velimus palã fiat. Et hinc eñ põt vtilitas dñiumq; redundare. Sint ergo qui tibi aſſiſtunt moribus inſtituti: nullũ ſit in eis viciuz: nõ vtanẗ vocibus deprauatis. Facile eñ imitãdis turpibus ac prauis oēs ſumus. Et in ꝓuerbio dicit. Si claudo vicinus habitaueris: ⁊ ipſe nonnunq̄ claudicabis. Multum eſt in teneris conſueſcere: ſicut Uirgilius ait. Caueant autem preceptores tui: ne quis tibi adoleſcens aſſenſator adhereat. Eſt enim peſtiferum genus hominum qui laudant quecunq; audiunt laudari: ⁊ rurſus cum vituperante vituperant: negant ſi quis negat: ⁊ affirmant niſi audiunt affirmantez atq; vt Polipus ad ſpeciem ſubiecti ſoli colorem mutat: ita ⁊ iſti ad voluntatem audientium ſententiam variant: parati ⁊ aduerſus iuſticiam ⁊ aduerſus deum teſtificari: ſi placitum eſſe putarint audienti. Abigatur ex tuis edibus hec peſtis. Sint veraces tecum pueri verecundi: pudici: modeſti: cultores ⁊ ſanitatis: nõ ficti: non fallaces: nõ pertinaces: nõ vinolenti: non crapuloſi: non iniurii. Ex his quidam hungaricum. quidam patrium: quidam bohemicum: omnes autem latinũ ſermonem norint: viciſſimq; obloquanẗ: ſic abſq; labore ⁊ quaſi ꝑ ludũ hec omnia perdiſces ydiomata: ⁊ alloqui tuos ſubditos per teipſum poteris. Nihil eſt quod ſuo principi fauorem ppl'i conciliet q̄ gratia ſermonis. Et indignus quodãmodo regno videtur: qui conquerentes aut aliquid expoſtulantes regnicolas nõ intelligit. Auo tuo materno maxim cordis regi tantum profuit linguas noſſe complures: q̄tum patri tuo nocuit ignoraſſe.. Mitridatem qui regnauit in põto quis non commendabit qui viginti duabus gentibus quibus imperauit abſq; interprete loquebaẗ: nec ego te plus auſtralibus populis affectum q̄ bohemis hungariſq; voluerim. Tui ſunt omnes equali ſtudio dirigendi: indignam rem agit teſte Platone: qui vnam partem reipublice ſic curat vt alteram deſerat. Que res maxime ſepe calamitatis cauſa principibus fuit. Atq; rõ hec potiſſima eſt que nobiliſſimam italie ꝓuinciam ſubtraxit imperio: q: contenti patrio ſolo reges theutonici nimiſq; ſuis affecti laribus italie regimen neglexerunt. Regna non minus amor q̄ ferrum tuetur: ſed amari qui nõ amat impoſſibile fuerit: amoris aũt conciator lingue commercium. Tibi ergo cum ꝑ etatem licet intentum eſt vt audire ꝑ te ſubditos intelligere ⁊ affari poſſis. Cõtingunt ſepius aliqua que tibi ſoli referre ſubditi velint: nec interpti confidunt. Princeps inſuꝑ qui ꝑ aliũ

ſapiens aūt ciuitates ditat. Uere quoqꝫ vegetius inquit. Nullus eſt quē oportcat vel plura vel meliora ſcire ꝙ pncipem: cuius prudentia debet oībus prodeſſe ſubiectis. Ideoqꝫ ſalomon cum tanti ponderis grauitatē in ſe ſentiret: optionēqꝫ habuiſſet: vt ꝗ vellet a dño poſtularet. Dabis inquit ſeruo tuo cor docile vt iudicare poſſit populū tuū: ⁊ diſcernere inter bonū ⁊ malū. Philippus autē macedo cum alexandrū filium ſuū cōmoneret: iubebat eum vt ⁊ Ariſtotelem obſeruaret ⁊ philoſophie ſtuderet. ⁊ adiecit. Ne multa huiuſcemodi agas que me penitet egiſſe.

¶ Quod philoſophie ſtudiū ſicut oībus ſic ⁊ regibus vtile eſſe dinoſcitur.

Quemadmodū tibi iam pſuaſum eſſe putamus puero qui regnaturus ſit neceſſarium eſt philoſophandi ſtudium. Philoſophia vero omniū mater artiū quā plato donū: cicero inuentum vocat abſqꝫ litteris haud facile percipi poteſt. Hec te primū ad diuinū cultum: deinde ad ius hominū qḋ ſitum eſt in generis humani ſocietate tuum ad modeſtiam animū erudiet: ⁊ ab animo tanꝙ ab oculis caliginem remouebit: vt omnia ſupera prima media ⁊ vltima videas. Quis igitur litteris inſudare noluerit quāto tantus ex his fructus percipitur in quibus eſt boni ac mali noticia: que vobis preterita referant: preſentia moderentur: futura indicant. Sine litteris omnis etas ceca eſt. Nec alieno carere ducatu poteſt litteratus pnceps. Cumqꝫ adulatoribus plene ſint regum aule: quis verum pncipi dixerit. An non conducibile eſt regem litteras noſſe: vt in philoſophoꝝ libris ipſe veritatem ſibi vendicet. Demetrius quippe valerius ptolomeū regem monebat: vt libros de regno imperioqꝫ ſibi compararet atqꝫ perlegeret. Que eñi amici nō audēt monere reges. Hec in libris ſcripta reperiuntur.

¶ Quo tempore pueri litteris tradi debent.

Danda eſt igitur ſummo ſtudio litteris opera: ſed queſitum olim fuit. quo tempore tradi litteris pueros opꝫ. Ante ſeptimū annū non placebat theodoſio: quomā illa pueri etas ⁊ diſcipline capax ⁊ laboris patiens videretur. Idem quoqꝫ precepit heresthotenes: ſed ariſtophanes atqꝫ criſippus ⁊ ꝗntilian⁹ aſſentitur: nullum tempus cura vacare voluerunt. Fuiſſet igitur ab ipſis cunabulis incipiendū vt nutrices etiam non nihil tibi contuliſſent quas ſi fieri poſſet ſapientes Criſippus optauit: ne quid ab illis contagionis contrahi poſſet deteriora namqꝫ pertinacius herent: ⁊ bona facile mutantur in penis. Maternus ſermo ſapientia conditus ⁊ elegātia ſepe filijs profuit: vt de cornelia graccoꝝ matre pleriqꝫ ſcribunt: cuius eloquentia in filijs redundabat. Multum intereſt facunde ſint an rudes: prudentes an ſtulte que pueros nutriūt: ſiue matres ſint ſiue alie queuis. Sed tu nutricis iam euaſiſti iugum: matrem clariſſimam ⁊ vltra modū eloquētiſſimam prius amicis iam amiſiſti ꝙ noueꝛ potuiſti: ſed omittamus preterita que magis culpari ꝙ reformari poſſunt: ad tempus in quo nūc es veniamus.

¶ Qualibus precipue inſtrui debent pueri chriſtiani.

Credimus te inſtructū eſſe vt xpianū decet: orationē ſcire dñicam. Salutationē beate marie virginis: iohānis euāgeliū: ſimbolum fidei: collectas quoqꝫ plures. Que ſint mortis peccata: qui ſpiritusſancti dona: que magna ꝑcepta dei: ꝗ opera miſericordie: que deniqꝫ ſaluande aīe ⁊ in celum referende ſit via: pſuaſum tibi nō ambigimus poſt hanc vitā reperiri aliam: ꝗ bonis leta dulciſqꝫ: malis amara ſit ⁊ moleſta. Hoc eñi nō ſacri ſolū codices: ſed ipſe gentiles quoqꝫ oſtendunt lr̄e. Socrates eñi vt apud Ciceronē legimus duplices eſſe vias duobuſqꝫ curſus animarum a corpore excedentiū differebat. Nam qui humanis vicijs atqꝫ flagitijs inqnauiſſent ⁊ totis ſe libidinibus dediſſent: vel in republica violanda fraudes incepiſſent: his deuiū quoddā iter eē ſecluſum a conſilio deorum. qui autem integros ſe caſtoſqꝫ ſeruaſſent: eſſentqꝫ in corporibus humanis vitā imitari deoꝝ: his ad illos ꝗbus eſſent profecti reditū facile patere. Quid nos dicemus ꝗbus euāgelia ꝑdicata ſunt. Et qui ſaluatoris incarnationē tot miraculis ꝯfirmatam ſcire magis ꝙ credere videri poſſumus. Nos quidē ſi recte ſapimus: hanc humanā vitā nihil eſſe arbitramur: nec bonū quicꝙ exiſtimandū eſſe cenſebimus qḋ ad vitam alterā nō ſuppeditat vtilitatē. Nō itaqꝫ dignitatem: nō amplitudinē maioꝝ: nō corporis vires: nō formā: nō magnitudinē: nō a cunctis hoībus habitos honores: nō ipſum imperiū: nō quicquid dici pōt in hac vita excellens: ſed vltra ꝓcedere ſpes noſtre debebūt: ⁊ ad alterius vite preparationē cuncta molliri. que autem illa ſit vita aut ꝗ pacto illa viuat: plus negocij eē oſtendere ꝙ nos in preſentia ſuſcepimus. Maiores etiā audit ores ꝙ ipſe ſis ad percipiēdum res ipſa requirit. Sed hoc ſolum dixiſſe ſufficiat: ſi quis oēm poſt creatos hoīes felicitatē mente ꝯcipiat: ſimulqꝫ in vnū congerat vniuerſum: paruā ꝗdem partem

Morum bonoꝝ adequare cõperiet: ſed illius vite bona oia humana ſimul collecta: magis abeſſe ꝙ vmbrã ⁊ ſomniũ a veris rebus. Ad hãc porro vitã ſacri ducũt ſermones ꝑ occulta nos erudientes: ad quoꝝ ꝓfundum ſenſum dum tibi ꝑ etatẽ venire nõ licet: nõ eſt ab re vt in alijs doctorũ tñ viroꝝ libris erudiaris. Eſt eñi ⁊ poetis ſicut Baſilius ait actoribus ⁊ ſcriptoribus ceteris ⁊ oĩbus hoĩbus inherendũ: vñ nobis ad ingenij exercitationẽ aliqua ſit vtilitas acceſſura. Sic deum ꝑceteris oẽs colendum lr̃e clamitant. Huic te primuꝫ dabis cõmendabiſq;: hic cuius eſt auctor tuus pr̃ tuus dñs: huic oia debes. Cumq; oẽs hoies deo referre grãs debeãt: tu illi maxime regratiari ⁊ ſeruare teneris: cuius munere factũ eſt vt rex naſcereris: poteras vnus ex plebe: aut vir⁹ ex iure naſci: ſed inſcrutabile dei iudiciũ in ſublimi te ſolio collocauit. Non efferri debes: non tumeſcere: nõ ſupbire: qḋ tibi datũ eſt: alteri dari potuit. Quãto maior es natu: tanto debes te humilius gerere: ſubijcere collũ regi vni: intereſſe diuinis officijs. Nã cũ diuinus cultus eſt cordi: facile reliqua famulanť. Primũ querite regnũ dei ſcriptura dicit: ⁊ poſt hec oia adijcienť vobis. Romani ꝗuis gentiles erãt oia poſt religionẽ ponenda duxerũt: etiã in quibus ſumme maieſtatis cõſpici decus voluerunt: nec dubitauerũt ſacris imperia ſeruire: ita ſe humanaꝝ reruꝫ futura regimina exiſtentia: ſi diuina ſubeſſent bene atq; cõſtanter fuiſſent famulata. Quid nos veri dei noticiam habẽtes facere debemus. Caue ne tibi religionẽ putes eſſe ſubiectã ꝗuis maximi ꝑncipi nomie gaudes. Non dñs ſed filius eccl'ie: ſacerdotis imꝑio in his que dicta ſunt dei ſubiect⁹ es. Theodoſius ceſar ꝗuis potẽtiſſimus eſſet: ⁊ romanũ gubernaret impiuꝫ. Ambroſio tñ Mediolañ. eccl'ie ꝑſulatum tenenti collũ ſubiecit: imperatãq; penitentiã ꝑegit humiliter. Conſtantinus aũt maximam ſacerdotio reuerentiã exhibuit. Judicium ſuꝑ ep̄is in concilio Niceno ferre nõ voluit aſſerens deos ab hoibus nõ eſſe iudicãdos: nec mirum. Ait eñi in ep'la ſua Clemẽs: qui beato Petro in apoſtolatu ſucceſſit: oẽs principes terre ⁊ cunctos hoies ſacerdotibus obedire: aut capita ſubmittere debere. Eos aũt a ſolo dño iudicãdos: q: ſui ſunt ⁊ nõ alterius. Et ꝗs eſt qui alterius iudicet ſeruũ. Nam ſi iſta nõ patiunť hoies: nec deus deoꝝ ⁊ dñs dominantiũ hec vllatenus patieť. Sic ſanctiſſimus ille preſul beatũ Petrum eterne vite clauigerũ ꝑdicaſſe cõmemorat. Tu ergo ꝑſbyteros qui dei miniſtri ſunt honorabis: nõ ſines opprimi: nõ grauari: nõ affici quibuſuis iniurijs. Nec dices ineptus ſacerdos eſt: indignus: immũdus: nihil ad te iudicẽ habet: nõ erit inultũ qḋ cõmiſerit ſcelus. Tu dignitateꝫ ⁊ ſacrm̃ veneraberis: nec audies diſcolos enormeſq; iuuenes qui tibi per adulationem: ſecus nituntur perſuadere.

¶ Cum quibus expedit pueros conuerſari.

Requirit hic locus vt quales tibi iuuenes cõuiuere miniſtrareq; pueros iuſta rõne velimus palã fiat. Et hinc eñi põt vtilitas dñiumq; redundare. Sint ergo qui tibi aſſiſtunt moribus inſtituti: nullũ ſit in eis viciuꝫ: nõ vtanť vocibus deprauatis. Facile eñi imitãdis turpibus ac prauis oẽs ſumus. Et in ꝓuerbio dicit. Si claudo vicinus habitaueris: ⁊ ipſe nonnunꝗ claudicabis. Multum eſt in teneris conſueſcere: ſicut Uirgilius ait. Caueant autem preceptores tui: ne quis tibi ado ſceno aſſenſator adhereat. Eſt enim peſtiferum genus hominum qui laudant quecunq; audiunt laudari: ⁊ rurſus cum vituperante vituperant: negant ſi quis negat: ⁊ affirmant niſi audiunt affirmanteꝫ atq; vt Polipus ad ſpeciem ſubiecti ſoli colorem mutat: ita ⁊ iſti ad voluntatem audientium ſententiam variant: parati ⁊ aduerſus iuſticiam ⁊ aduerſus deum teſtificari: ſi placitum eſſe putarint audienti. Abigatur ex tuis edibus hec peſtis. Sint veraces tecum pueri verecundi: pudici: modeſti: cultores ⁊ ſanitatis: nõ ficti: non fallaces: nõ pertinaces: nõ vinolenti: non crapuloſi: non iniurij. Ex his quidam hungaricum. quidam patrium: quidam bohemicum: omnes autem latinũ ſermonem norint: viciſſimq; obloquanť: ſic abſq; labore ⁊ quaſi ꝑ ludũ hec omnia perdiſces ydiomata: ⁊ alloqui tuos ſubditos per teipſum poteris. Nihil eſt quod ſuo principi fauorem ppl'i conciliet ꝙ gratia ſermonis. Et indignus quodãmodo regno videtur: qui conquerentes aut aliquid expoſtulantes regnicolas nõ intelligit. Auo tuo materno maxim cordis regi tantum profuit linguas noſſe complures: ꝗtum patri tuo nocuit ignoraſſe. Mitridatem qui regnauit in põto quis non commendabit qui vigintiduabus gentibus quibus imperauit abſq; interprete loquebať: nec ego te plus auſtralibus populis affectum ꝙ bohemis hungariſq; voluerim. Tui ſunt omnes equali ſtudio dirigendi: indignam rem agit teſte Platone qui vnam partem reipublice ſic curat vt alteram deſerat. Que res maxime ſepe calamitatis cauſa principibus fuit. Atq; rõ hec potiſſima eſt que nobiliſſimam italie ꝓuinciam ſubtraxit imperio: q: contenti patrio ſolo reges theutonici nimiſq; ſuis affecti laribus italie regimen neglexerunt. Regna non minus amor ꝙ ferrum tuetur: ſed amari qui nõ amat impoſſibile fuerit: amoris aũt conciator lingue commercium. Tibi ergo cum ꝑ etatem licet intentum eſt vt audire ꝑ te ſubditos intelligere ⁊ affari poſſis. Contingunt ſepius aliqua que tibi ſoli referre ſubditi velint: nec interꝑti confidunt. Princeps inſuꝑ qui ꝑ aliũ

ſemper loquitur nihil recti magis q̃ regis nomē meretur. Mulieri vt Homerus inquit taciturnitas decus affert: at non item viro.

¶ Quibus modis ſermonis vſus in pueris formari debeat.

Nunc quia de ſermone incidit ſermo Quibus modis in puero ſermonis vſus formari debeat dicendum exiſtimamus: vt cum virilem togam induerit: non ſolum loqui: ſed ornate loqui: prudenterq̃ valeat: qđ regi negligendū nemo putauit: maxima namq̃ preconia ſibi comparant: qui loquendo ceteros ſuperant: atq̃ hec vna res fuit que Vlixem eſt q̃uis imbellē pugnaci pfecit Aiaci. Achilles namq̃ poſtq̃ interemptus eſt arma nō forte brachium: ſed florida lingua tulit. Haud igit̃ recte Ciceronis illud nōnulli carpunt. Cedant arma toge. Concedāt laurea lingue. Nā vt idem cicero dicit. Cum idcirco hoīes a beſtijs differant q̃ aliqui poſſunt: qua demum laude dignus eſt: qui in ea re ceteros ſuperant: in qua hoīes beſtias antecellunt. At vos lingue q̃uis erudite ſermonē magꝫ q̃ taciturnī pncipis morē pbamus: nō tñ impremeditatū puerū loqui cōmendamus. Quod eñ incōſulto ac temerarie dictū factum ve fuerit id pulchrum eſſe nequit. Semper cogitati ſermones nedum puerorū: ſed virorum quoq̃ plurima leuitare atq̃ in curia reuerti ſunt. Cōſiderata vero pmeditatio orationē vagari nō ſinit. Quid dicā de pueris: qñ illuſtres oratores Pericles ⁊ Demoſthenes ſe alloqui ppl'in recuſarūt: q̃ impatos ſe eſſe dicebāt. Si quis vero ex tpe ſinat dicere: extreme cām garrulitatis inſtituit. Nolo tibi nimiā puero ſermonis patere licētiam. Magne ſapientie tēpeſtiuum ſilentiū eſt. Nōnunq̃ ſermone pſtantius plures dixiſſe q̃ tacuiſſe penituit: qđ ſilentio retentuꝫ eſt effertur facile: quod ſemel ediderīs: reuocari nullo modo poteſt. Nam ſemel emiſſuꝫ teſte Flacco volat irreuocabile verbū. Quid ergo dicemus cū ⁊ ſilētij ⁊ orationis magna vtilitas ſit: tenere te mediū volumus: neq̃ tacere ſemp: neq̃ loqui ſemp. Nō exigimus Pithagorīū id quinquēnale ſilentiū: neq̃ Terſitis loquacitatē: linguā dicebāt veteres debere nō eſſe liberē nec vagā: ſed vinculis de pectore immo ⁊ de corde aptis moueri. ⁊ quaſi gubernari: nam qui ſunt faciles: leues: ⁊ importuni locutores horū orationē bene exiſtimatum eſt in ore naſci non in pectore. Vlixem contra Homorus ſapienti facundia preditum vocē mittere ait nō ex ore: ſed ex pectore. Nempe verborū coercende petulantie vallum poſitū eſt dentium ait loquendi temeritas nō cordis tm̄ cuſtodia cohibeaſ: ſꝫ ⁊ quibuſdā quaſi excubijs in ore poſitis ſepiatur. Cauendū eſt ne obijci poſſit id Epichamij: cū loq neſciret tacere nō potuit: aut Saluſtianum. Loquax inq̄t magis q̃ facūdus. Opus eſt vt loquendi vires radices agant: tum cum tps advocarit fandi libertas detur. Nimia taciturnitas loquendi facultatem ademit. Sicut eñ qui longo tpe coniecti in vinculis fuerint: ſi poſterius ſoluantur: ob vinculorum cōſuetudinem nequeūt ambulare: ita qui ſermonem diutius aſtrinxerunt: ſi quādo loquendū ex improuiſo fuerit cōmuteſcunt: vt aūt recte formare ſermonē poſſis: qđ attinet puero nō nihil dicendū eſt. Formāda eſt in pmis vox ne feminea exilitate frangaſ: neue ſimiliter tremat: aut nimium boet: expſſa ſint verba ſuiſq̃ litteris totis enuncienſ: nō excitant extreme ſyllabe nō audiaſ vox in faucibus: atq̃ expedita ſit lingua: ⁊ os abſolutius expreſſiorq̃ ſermo. Nomina quedā preceptores tui verſuſq̃ offerent tibi affectare difficultatis ex pluribus ⁊ aſperrime coeuntibus inter ſe ſyllabis cōcathenatos: ⁊ veluti cōfragoſos q̃ citiſſime vt vuluas atq̃ pnincias. Nam ⁊ demoſthenes cū lingue tardioris eſſet: acceptis in ore lapillis ſolus ſibi pnunciabat orationes: quibus emiſſis facillime ac expolite demum in cenatu concionabatur.

¶ Quales orationes quos ornatus pueri ſcire debent et q̃ turpiloquia caueant que ſolent bonos corrumpere mores.

TVo poſtq̃ preceptis inſtructus fueris equales tuos orōnis ornatu grauitateq̃ ſuperare cōtendas: victor euadas tum in hoc: tum in oī laudabili exercitio: dolebis vinci: vincere gaudebis. Licet eñ ipſa viciū ſit ambitio. Frequēter tñ cauſa virtutū fuit: ⁊ ille nimirū cōmendandus eſt puer quē laus excitat: qui victus flet quē gloria iuuat. Abſit autēꝫ in oī ſermone turpitudo: qm̄ actionis vmbra: vt ait Democritus extat orō. Corrūpunt atq̃ bonos mores teſtante apl'o cōfabulationes male. Quod ex Mandro receptū Hieronym⁹ aſſerit. Et qm̄ plerūq̃ ſermones q̄ feſtiuitatē habēt: latēter aliq̄d admittūt mali: vt venena melle pmixta bibanſ in oī turpiloqui imitandus eſt Vlixes q̄ ſeras affixit auribus: ne ſirenarum cantus exaudiret. Abſit in colloquendo facilitas: in obuios cōpellendo ſuauitas in rn̄dendo benignitas. Nam graues in collocutionibus mores digna in ſe odia ꝯhunt. Abſit in cōtentionibus ptinacia: vincat prudētia: obtineant rōnes: nō ſolū vincere: ſed forte vinci ſpecioſum eſt. Tenenda eſt Euripedis ſnia: q̄ duob⁹ colloquētibus cū alter fuerit: cū longe ſapientiorē affirmat q̄ verba frenat. Abſit in oībus verbis inia

ria. Nam mentiri ſeruile viciū eſt: ⁊ a cunctis mortalibus odio inſectandū. Quātoqꝫ dignior eſt q̃
mentitur: tanto ſcelus eſt deteſtabilius. Omne enī viciū Iuuenalis inquit tanto conſpectius in
ſe crimen hꝫ: q̃to maior q̃ peccat habetur. Sit inſup ſermo tuus neqꝫ humilis neqꝫ depreſſus ni/
mis neqꝫ tumidus aut arrogans. Que timet oratio iiiciuilis eſt: que tenuis eſt nuſq̃ mouet quēad
modum corpus nō ſolū incolume: verūetiam bone habitudinis eſſe opꝫ. Ita ⁊ orationē nō modo
nō egram: ſed etiaꝫ robuſtam eſſe cōuenit. Maiora ſunt hec q̃ poſſis capere: patebit tū his ſuum
tempus. Atqꝫ hanc ſermonis materiam quā natura miniſtrat grammatica dirigit: acuet dyalecti
ca: rhethorica illuſtrabit: philoſophia cōdet atqꝫ pſiciet: q̃bus de rebus ſuo loco dicetur.

¶ Ut memoriam puer exerceat.

Et cū loquēdi facultas cuius v̄ba ⁊ ſnie laudenł abſqꝫ ope memorie eē nō poſſit:
opus eſt vt memoriā puer exerceat: hoc ingenij ſignū eſt i puerꝫ tripliceqꝫ virtu
te hꝫ: ſine labore pcipit: feliciter retinet: ⁊ facile imitatur. Huic diebꝰ ſingulis eſt
cōmittēdū ſiue ſint v̄ſus ſiue ſnie graues et illuſtribꝰ auctoribꝰ. Memoria nāqꝫ
penu ſcie ē: ac diſcipline ⁊ in fabulis muſarū mater appellaſ: q: gignit ⁊ nutrit:
hanc in vtraqꝫ parte iuuabis ſiue natura memor ſiue obliuioſus fueris. Aut enī
roborabis abundantiā aut ſupplebit defectū ac verſibꝰ pedis Heſiodi. Sic enim
ait paruula ſi tentes ſupradixiſſe puſillis. Idqꝫ frequēs peragas grādis cumulatur aceruus.

¶ Hic commendat exercicium grammatice artis.

Quia vero grāmatica doctrine cuiuſuis oſtiū eē dnoſciſ: ac plus in receſſu hꝫ q̃
in frōte: pmittit deſpataqꝫ videri pōt niſi ab ephebis puerisqꝫ pcipiatur. admo/
nere te paucꝫ volumꝰ ne hāc ꝯtēnas artem: q̃ſi regio culmine minus dignā. Nihil
enī ex grāmatica nocet: niſi qđ ſupuacuū eſt. Cuiꝰ maximos viros ꝯſtat fuiſſe ſtu
dioſiſſimos. Oſtēdit h̄ in epl̄is ad filiū ſcriptꝫ. Marcus tulliꝰ orator. Idēqꝫ ꝯſul
⁊ pr̄ie tutor: iulius ceſar ſummꝰ imperator: adeo diligēs huiꝰ artis fuit vt emenda/
tiſſimos ſcripſerit de analogia libros. Auguſtꝰ q̃ꝫ octauianꝰ q̃peritus grāmati/
ce fuerit in epl̄is ad ipm ceſarē ſcriptꝫ manifeſtat: q̄ teſte Quintiliano emēdatius dici calidum q̃
caldū mauult: nō q: id nō ſit latinū: ſꝫ q: ſit odioſuꝫ. Nō ergo pudeat te dicere qđ maximi orbis pn
cipes magno nanciſci ſtudio curauerūt. Dixeramꝰ ſupra doctrinā regibꝰ neceſſariā eſſe: q̃ ſi parū
mihi habes fidei: regius ꝓpheta te cōmoneat. Et nūc reges intelligite. Pcipit ille: erudimini q̄ iu
dicatis terrā. Quomodo erudiri ⁊ diſciplinā diſcere poteris: niſi totius eruditionis initiū ⁊ funda
mentū acceperis qđ eſt grāmatica. Sed dediſti tu hactenꝰ huic operā arti: nec inuitus pceptoris
tui monitꝫ auſcultaſti: nō tū adhuc pfectus grāmaticus euaſiſti. pergis enī adhuc diſcere pfectius
q̃bus ex rebus decreuimꝰ tibi nōnulla de grāmatica ſcribere: nō q: velimꝰ ipſe te grāmaticā do/
cere: ſed breuiter ipſos fontes oſtendemꝰ: ex quor potu veri grāmatici fiunt: ad quos vt tui precep/
tores te ducant: tantomagis optamus: quāto id magis conducibilius arbitramur.

¶ Quod grammatica habet tres partes principales.

Grammatica ſicut Quintilianus ait in latinū tranſlata litteraturā deſignat: ha/
betqꝫ partes tres recte loquēdi ſcientiam: poeticam ⁊ aliorum auctorum enarra
tionem: ſcribendiqꝫ rationē. Detingamus ex his aliquid quod tibi audire ſit vtile
⁊ nobis dicere non indelectabile. Prima pars eſt recte loquendi ſcientia. Rectā
locutionem hoc ideo accipimus loco: que verbis aptis ⁊ rite cōiunctis enūciatur
q̃uis alias viciosa ⁊ procax minuſqꝫ iuſta fuerit. Si ergo grammatice recteqꝫ lo
qui volumus: noſcendus eſt verborum vſus. Aliqua noſtra ſunt: aliqua peregrina
aliqua ſimplicia: aliqua compoſita: aliqua ꝓpria: aliqua tranſlata: aliqua vſitata: aliqua ficta: atqꝫ
in his tota vis recte loquendi conſiſtit: vt his apte compoſiteqꝫ vtamur. Noſtra dicuntur omnia
que ab italicis inuenta ſunt: vt amor: lectio ſcriptio. peregrina ex omnibus ꝓpegentibus recepta
reperiuntur: vt a gallis. Reda ab hyſpanis gurdi qui vulgo ſtolidi reputantur. Ex theutonicis:
marchio. Infinita vero ex grecis: vnde romanus ſermo: vt plurimum verſus eſt. Et in verbis qui
dem grecis vtendū eſt declinatione latina quouſqꝫ patitur decor: vt Plato palemo: nō platio pa/
lomōqꝫ dicaſ: q: rectus in on latinis exire nō cōſueuit. Non tū admodū abſurde greca quoqꝫ de
clinatio nonnunq̃ recipitur ⁊ preſertim in carmine: vt apud Uirgilium. Audiat hoc tantum vel
qui venit ecce Palemon. Et nobis idem Alchimedon duo pocula fecit. Et Orphea quem in me
dio poſuit ⁊ Phyllida amo ante alias: ⁊ Aulay in medio libabant pocula bachi. Nec patiebantur
antiqui in as greca nomina maſculina finiri per rectum: ideoqꝫ apud pleroſqꝫ reperitur enea pe/
lea Anchiſa Hermogora: aut modo viciū eſſet niſi Peleas Anchiſes Hermogoras diceretur: vt

iam latinū declinatio greca vſum obtinuerit. Simplicia verba ſunt amo lego: probus territus: et his ſimilia compoſita vero vt adamo perlego. improbus perterritus. ſunt quoqꝫ compoſitiones aliquando ex duobus: vt perterritus ex ꝛ per territus: aliquando ex tribus vt imperterritus ab imper ꝛ territus. Putat quoqꝫ cicero capreſis ex eo fieri quod eſt cape ſi vis. Et ſunt qui luperca lia interpretentur. Lucre per caprum. Iungūtur autem verba ex duobus latinis integris vt ſuper ſui ꝛ ſubterſui: quis ex integris an compoſita ſint queri poſſit: aut ex integro ꝛ corrupto vt maliuo lus. Aut ex corrupto ꝛ integro vt nocti vagus. Aut ex duobus corruptis: vt pediſſequus. Aut ex no ſtro ꝛ peregrino vt biduum. Aut econtra vt anticbato. Aut ex duobus peregrinis vt epiredia et antirps. Epi greca prepoſitio eſt. Redde gallicum vehiculum neqꝫ grecus inde: neqꝫ gallicus di xit epiredium. Romani ſuum ex alieno vtroqꝫ fecerunt. propria vero verba illa dicuntur: que illud ſeruant ad quod primū denominata ſunt: vt flumen quod aquarum multitudine fluit ſemper. Tor rens quod inundatione tumeſcit: ſiccitate deficit. Atqꝫ in his cognoſcendis recteqꝫ locandis non parua diligentia opus eſt: vt edem pro templo dei pro dono magni viri: non ecōtra dicamus. Aut laborem pro dolore: aut dolorem pro labore ponamus. Tranſlata vero dicuntur que alium natura intellectum: alium loco prebent: veluti gemma: ſm naturam precioſum lapillum ſignificat: ex lo co tranſlata in locum ſignificare guttam poteſt: quam vitis putata mittere ſolet: ſeu pullulantes primo veris tempore ramuſculum. Transfertur autem verbum ex loco in quo primū fuit: in alium in quo aut proprium deeſt: aut tranſlatum pro proprio melius eſſe videtur. Compellitqꝫ nos ver ba transferre: aut neceſſitas: aut vtilitas. Neceſſitas vt iam de gemma diximus. Nec enim nomē aliud habuit ruſticus: quo ſe monſtrantem primo ramuſculum ſiue guttam liquoris exinde manā tem appellaret. Neceſſitate quoqꝫ durum hominem dicimus atqꝫ aſperum: quia non habemus proprium quod demus his effectibus vocabulū. vtilitas bifariam diuiditur: quia vel ſignificantius vel ornatius ꝙ proprijs tranſlatis vtimur. Significantius dum dicimus hominem incenſum ira: aut inflamatum cupiditate: aut errore lapſum. Iratum enim ꝛ cupidum ꝛ errantem proprie licuit ſed minus ſignificanter. Ornatus cauſa multa interponi tranſlata ſolent: vt lumen orationis: ge neris claritatem: contionum procellas: eloquentie fulgura. Modicus tamen atqꝫ oportunus trā ſlationis vſus illuſtrat orationē. Frequens autem ꝛ nimius obſcurat ꝛ tedio complet. Continuus vero in alegoriam erit atqꝫ enigmata. Nec parum iudicij neceſſarium eſt vt que continua que vel deformis tranſlatio ſic de omnibus cognoſcatur. Honeſta profecto mihi atqꝫ iocunda diui Augu ſtini tranſlatio videtur: dum in ſermone innocentum inquit. Qui vero dicuntur martyrum flores: quos in medio frigore infidelitatis exortos: velut primas erumpentis eccleſie gemmas quedam perſecutionis pruina decoxit. Cicero caſtratam morte. Africani rempublicam inepte dici exiſti mauit. Quid ſi illum audiſſet qui pſitacum ait monetare verba: quia voces emulari noſtras cona tur. Uſitata ſunt verba que cōmuni teruntur vſu: et his tutius vti poſſumus. Cicero dicit que pri mo dura fuerunt vſu molliri: nec tempore ſuo ſatis audacter vrbanum dicebant: nec viuo Quinti liano practicam at hic hodie trita ſunt quis antiquorum vel ſcandalum vel gehennam dixiſſet: ſꝫ iſta nobis lectio euangelica tradidit. Hinc id horatij verum redditur. Multa renaſcuntur que iā cecidere: cadentqꝫ que nunc ſunt in honore vocabula ſi volet vſus. Quē penes arbitrium eſt ꝛ ius ꝛ norma loquendi. Ficta vocabula ſunt que ſibi quiſqꝫ nouiter fingit: vt apud Horatium. inimicat vrbes hoc eſt inimicas facit. Idem quoqꝫ verbuꝫ fingere videtur alio loco. volucriſqꝫ fati tardauit alias hoc eſt diſtulit. Seruius ait quibuſdam herbis olim ſacerdotes amaſculari fuiſſe moris vt amplius coire non poſſent: verbum eſt ex maſculo fictum: ſed non licet omnibus verba fingere: ver ba noua. Quod enim ait Flaccus licuit ſemperqꝫ licebit ſignatum. preſente nota producere no men: vt ſilue folijs proprios mutantur in annos: prima cadunt. ita verboruꝫ vetus interit vſus. Et iuuenū ritu florent modo nata vigentqꝫ. ad eos referendum eſt: qui iam orando atqꝫ ſcribendo ma gnum ſibi nomen fecerunt. Sicut Terentius qui primū dixit obſequiū. ꝛ beatus inuentor. Meſſa lla atqꝫ mirabilium excogitator. Auguſtinus qui mediocri ſunt ingenio non inuenire vocabula ſed inuentis vti debebunt. In omnibus autem verbis ſiue noua ſint ſiue antiqua ſiue noſtra ſiue alie na ſiue propria ſiue tranſlata: nullus honor fuerit nulla laus niſi bene rebus accommodetur. Tūqꝫ duo ſunt tantundem ſignificantia eo vti preſtat quod melius ſonat vt facilius intelligatur vt bea titudinem ꝙ potius dicas.

¶ De variatione dictionū ꝛ declinatione temporū ꝛ caſuum.

Cognita vero natura verborum diminutiones declinationeſqꝫ prenoſcere opor tebit. Memineris ſcabellum et ſcamno: vnum et vllo: ex paruo puſillum. Ex pri ma quod eſt acutum bipennem que ſecuris eſt vtrinqꝫ habēs aciem. At ex recto ꝙ bos vel fieri bouē ꝛ a lauando fieri lotum atqꝫ illotum. variantur nāqꝫ plurimū dictiones ꝛ in caſibus ꝛ temporibus ꝛ in numeris ꝛ in modis: vt hec tradita ſunt

apud grãmaticos admodũ diffuſe. Nec ꝓpoſitio cõiuncta verbis ſemper eundem remanere patitur ſonum vt cadat excidit: calcat exculcat teſtimonio ſunt: fuerunt qui pepegi ex verbo paciſcor deſcendere putauerunt quod minime verũ eſt. Paciſcor namq̄ preterito tempore pactus ſum ex ſe format: nõ pepigi quod Quintilianus ab eo affirmat ꝓficiſci quod eſt paco. Inuentũ eſt enim in duodecim tabulis pacunt: cuius eſt ſimile cadunt: at hoc ex cado ſumitur: ſic ergo ⁊ pacunt dixeris et paco. Cado cecidi preteritũ habet: paco pepegi. Ad hec adiiciẽda ſunt genera ne maſculinum dixeris quod femininũ ſit aut neutrũ aut cõmune. Poſt hec quod maius eſt cõnexiones verborum ⁊ nominũ quopacto fieri debeant. Sciendũ eſt vt apte ꝓnomina participiaq̄ locẽtur: nec aduerbia prepoſitiones interiectionesq̄ negligantur. Cauendũq̄ totis animi viribus erit: vt in omni verboꝝ ꝓnunciatione barbariſmi feditas abſit.

Barbariſmus cõmittitur in cõmixtione idiomatum.

Barbariſmus quidem et multiplici manat fonte. Ex gente vt ſi latina in oratione vocabulum afrum vel hyſpanum vel theutonicũ miſceas: quod non fit vſu latinum. Ex natura: vt ſi inſolẽter minaciter ac crudeliter loquaris barbare namq̄ dixiſſe videberis ex alteratione dictionum vt ſi detrahas: vel addas vel varias ſyllabas vel litteras aut de loco ſuo tranſeuntes: vt Tinga placentinus qui percula ꝓ pergula dicebat: duplicis ab Hortenſio barbariſmi notãs vicio. Hoc tamen apud ſcriptores carminũ aut veniam ſepius aut laudem meretur: vt Virgilius. Nec ſpes libertatis erat nec cura peculi pro peculii. Et alibi. Cingite fronte comas ⁊ pocula porgite dextris. porgite dixit pro porrigite. Et Iuuenalis adiiciẽs ſyllabam de Nerone ſic ait. Quales ſunt epulas ipſum glutiſſe putamus induperatorẽ: pro imperatore metri menſura depoſcit. Quedam ſunt verba que ſi proferantur ſingula vicioſa ſunt: iuncta vero ſine reprehẽſione dicuntur. Nam ⁊ dua ⁊ tre ⁊ pondo barbariem ſapiunt. Et duapondo ⁊ trepundo recte dici Quintilianus affirmat. Nec barbariſmꝰ abfuerit ſi que longa eſt ſyllaba breuiter ꝓnunciaueris: aut correptam produxeris quod poetis aliquando permiſſum eſt: vt italiam fato profugus lauinaq̄ venit. Virgilius enim italie primã ſyllabam que breuis eſt vbiq̄ productam facit.

¶ Qualiter ⁊ quando cõmittitur vicium ſolecciſmi.

Solecciſmi quoq̄ vicium multifariã cõmittimus: vt cum ſuum rei nõ redditur genus: vt ſi hunc arborem dixeris quod femininũ eſt. Corticem tamen ⁊ amarũ poſſimus ⁊ amaram dicere cum ſit vtriuſq̄. Virgilius auctor: ſi verbo vel participio vel prepoſitioni nõ redditur ſuus caſus ſolecciſmus adeſt: ſi vnum ad te vocans venite dicas: aut ſi plures a te dimittẽs ita loquaris abi: aut ſi dicẽti quem video ita accurris: aut reus eris ſolecciſmi ſi magnũ peculiolum aut grãdem te dixeris peculiolum poſſidere q̄uis improprie loqueris nõ tamen cõmittis ſolecciſmũ. an ⁊ aut cõiunctiones ſunt: ſi tamen requiras: hic aut ille fuerit in vicium cadis. Nec minus peccabis ſi pro illud ne feceris nõ feceris dicas. Quia licet ne ⁊ nõ aduerbia ſint: alterum tamen negandi alterũ vocãdi eſt. In ſacra tamen ſcriptura repertũ eſt. Non furtum feceris cum furtum fieri ꝓhibetur: ſed ibi quoq̄ vt in poetis multa licenter q̄ ſignata magis dicuntur. Quedam ſunt que ſingulariter dũtaxat efferuntur: quedam pluraliter tantum. Quedaꝫ perpaucos caſus dici volunt: cõmutata vero ſolecciſmũ habent. Nec enim nec mihi inſtant dicere licet neq̄ mortes imminent q̄uis ⁊ hoc aliquando permittantur ſi referatur ad plures. Nam vnus vnam tantum mori mortem poteſt. Nec paterno mani ſacra factio dicenduꝫ eſt: ſed paternis manibus. Habent autem nõnulla ſolecciſmi faciem: nec tamen vicioſa ſunt: vt tragedia thieſtes. Ludi floralia ⁊ megalentia ſtemata: hec nominantur frequẽtiora quidem apud poetas: ſed oratoribus quoq̄ permiſſa ſunt ⁊ nomina feminina quibus mares vtũtur: ⁊ neutra quibus femine: vt Silla: Catilina: Iugurta: Meſſalla: Galba: Dolobella: Agrippa: Glicerium: Hortium: Philortium: Euſtochium. Nec vicium habent. In quibus oĩbus ſi quis vicio carere vult: quattuor eum noſcere oportebit. Rationem: vetuſtatem: auctoritatem: conſuetudinẽ. de ratione primũ eſt tranſigendum ⁊c.

¶ De analogia ⁊ ethimologia.

Rationem que de grãmatica põt analogia preſtat aut ethimologia. Et his tamen non tantũ ratio q̄ exemplũ valet: quia cõſuetudini ſeruiunt: ob quam rem inepti ſunt qui pertinaciter deriuationibus aut ſimilitudinibus magis herent q̄ conſuetudini: vt qui audaciter dicere volunt: non audacter: ⁊ conire non coire: ⁊ frugalis non frugi: licet omnes oratores aliud ſequãtur. Analogia ex latini greco in latinũ tranſlata proportio nuncupatur: poteſtq̄ dici ſimiliũ ratio. Huius vis eſt vt illud

quod dubium eſt: ad aliquod ſimile referamus de quo non queritur: vt incerta certis probemus: vt ſi queramus: finis femininũ ſit: an maſculinum: ſimile illi ſit panis: ſi dubium eſt domu dicendũ ſit an hac domo: ſimilia ſint anus manus. Si ſcire cupias an feruco eo. ſit media ſyllaba longa vel breui. Erunt illi ſimilia prandeo ſpondeo pendeo: que ſpondere prandere pendere faciunt: mediã ꝙ ꝓductam retinent. Sed multa eſt in his deceptio. Repertum eſt apud Lucillum feruit aqua ⁊ feruet nũc ad omnia: vt ſit feruio feris feruit. Uirgilius quoq; feruere litora late: media correpta dixit. Nos etiam in domo ſiuimus: non in domu dicere ſolemus. Lupus ⁊ lepos non minus conformia ſunt ꝙ panis ⁊ funis: lepus tamen epichenum: lupus maſculinũ eſt: ꝗuis Barro lupum femineam dixerit. Ennium ſecutus ⁊ Fabium pictorem.

¶ De ethimologia que verborum requirit originem.

Ethimologia que verborum exquirit originem multã habet eruditionẽ. Hanc alij notionem appellauerũt: alij veriloquium: ſed qui vim potius intuiti ſunt originationẽs vocitaret. Eius exinde Marcus tulius in ſe poſuit tamen ſe eſſe hominẽ frugi probare voluit: non quia eſſet abſtinens. Nam id quidem mentiri non poterat: ſed quia vtilis multis id eſt fructuoſus vnde ſit dicta frugalitas. Huius ethimologie quidam nimis ſtudioſi verba paululũ declinata varie et multipliciter aut correptis: aut productis: aut abiectis: aut detractis: aut mutatis de loco litteris vel ſyllabis ad ſuum vſum reducere conantur. Ita vt in paruis ingenijs a fediſſima vſq; ad ludibria dilabantur: vt ſunt qui hoiem ꝓpterea appellari putant: quia ſi homo natus: tanq̃ primi mortales ante nomen impoſuerint terre ꝙ ſibi. Licet enim geneſis teſtimonio aride nomen deus indiderit: non tñ humũ appellauit ſed humi vocabulum poſtea natum eſt. Alij verba quaſi ab aere verberato ⁊ ſtellam quaſi luminis ſtillam. Et celibes veluti celites: quia grauiſſimo vacent onere: ⁊ Uiennam quaſi biannam dici ſtultiſſima ratione iudicant: quia duobus annis iulij ceſaris obſidionẽ pertulerit. Cum viuente Julio nondũ condita fuerit: ⁊ in eius initio nõ Uienna: ſed flamanũ appellaretur. Sed cui non venia dabitur quãdo teſte Quintiliano magnus Uarro deceptus eſt. Is enĩ vero agrum ꝓpterea dictum putat: quia in eo aliquid agatur. Et graculos quia gradatim volant. Quintilianus autẽ alterũ ex greco duci: alterum ex vocibus denoiari cõfirmant. Nec deſunt qui propterea merulam dici cenſeant: quia ſola volat quaſi mera volans. Sed nõ eſt in oibus originationibus auſcultandũ: niſi fuerint ab illuſtribus oratoribus approbate: vel manifeſtã deriuationem preſe tulerint: vt conſula conſulẽdo vel ad iudicando. Nam ⁊ hoc conſulere veteres vocauerũt. Unde eſt illud rogas vt boni conſulas idem bonum iudices. Nec te lateat ethimologiã vt predictũ eſt ſeruire conſuetudini. Hinc triquartam ſiciliam nõ triquadriã. Et meridiem nõ medidiem dicimus: vetuſta verba maieſtas quedã vt ita dixerim religioſe cõmẽdat. Nam que ſunt a vetuſtate repetita: nõ ſolum magnos aſſertores habent ſed etiam afferunt grauitatẽ orationi nõ ſine delectatione: cum ⁊ auctoritatẽ antiquitatis habeant: ⁊ quia intermiſſa ſunt gratiam nouitati ſimiliter pariunt: ſed opus eſt que crebra ſint nec manifeſta: nihil odioſius affectione nec vtiq; ab vltimis ⁊ oblitteratis repetita temporibus. Meminiſſe oportet Fauorini philoſophi: qui vt eſt dictum apud Ageliũ de noctibus adoleſcenti verborũ cupidiſſimo pleraſq; voces nimis preſtas ⁊ ignotiſſimas in quotidianis cõmunibuſq; ſermonibus exprimenti. Ennius inquit et Fabricius ⁊ Cõmentanus antiquiſſimi noſtri ⁊ his antiquiores: Horatius: Trigemera ⁊ plane ⁊ dilucide cum ſuis fabulati ſunt. Neq; aruncorũ aut ſicanorum qui primi coiuiſſe italiam dicũtur quicq̃ dictaſſe peregrini reperimus: ſed etatis ſue verbis locuti ſunt. Tu autem perinde ac cum matre Euandri nunc loquere ſermone adhuc multis annis iam deſito veteris: quia ſcire atq; intelligere neminẽ vis que dicas. Nonne homo inepte vt quod vis cõſequaris abunde taceres. Sed antiquitatẽ tibi placere ais ꝙ honeſta ⁊ pulchra et ſobria ⁊ caſta ſit. Uiue ergo moribus preteritis. Loquere verbis preſentibus. Ad id quoq; a. C. ceſare excellentis ingenij ac prudentie viro in primo de analogia libro ſcriptũ eſt. Habe ſemper in memoria atq; in pectore vt tanq̃ ſcopulũ ſic fugias inauditũ atq; inſolens verbũ. Adhibenda eſt igitur moderatio ne vel nimia ſint vel nimis obſcura vel omnino refutata que a vetuſtate verba reperiũtur. Quis enim nunc nox ꝓ nocte: aut ym pro eum diceret: at hec habẽt duodecim tabule ſic enim illic ſcriptũ fuit. Si nox factum furtũ ſuit. ſi ym ſiue occiderit iure ceſus eſto.

¶ Quos auctores imitari licet ⁊ a quibus eſt auctoritas requirenda.

Auctoritas ab oratoribus vel hyſtoricis peti ſolet. Nec minus a poetis quãdo non magis hoc ꝙ illud modulatio metri depoſcit. Qualia ſunt immo de ſtirpe reciſum ⁊ aere quo cõgreſſere palũbes. Et ſilice in nuda ex ꝗbus ſcimus ſtirpem maſculini generis. Et palumbẽ ⁊ ſilicem feminini generis eſſe: cũ metrũ in mutatõe generis nil requiſi

uerit. Summoꝝ aũt in eloquentia virorum iudicium pro ratione ⁊ velut errẽtur honeſtus eſt magnos duces ſequentibus. Sed hoc quoq; videndum eſt ne nimium antiquos imitemur aut nimis obſcuros. Nam etſi poteſt videri nihil peccare qui vtit his verbis q̃ ſummi auctores tradiderũt: multum tñ refert non ſolum quid dixerint animaduertere: ſed etiã quid perſuaſerint. Oratio pterea cuius ſumma vis eſt perſpicuitas q̃ꝙ̃ vicioſa fuerit ſi egeat interprete. Quis modo nocte conubia dixerit ⁊ hac noctu filio pendebit cutruria tota q̃uis vtriuſq; ſit Ennius auctor. Quis lucrum ⁊ abundũ vt Catho. Quis gladiola ſicut Meſſala pnunciauerit.

¶ De vſu loquendi ⁊ deriuationibus terminorum.

Superat igitur conſuetudo certiſſima loquendi magiſtra. Cui ⁊ rationes cedunt ⁊ vetuſtas ⁊ auctoritas omnis parere cogitur. Utẽdum eſt ſermone vt numero cui publica forma eſt. Nam pene ridiculum fuerit: malle ſermonẽ quo locuti ſunt homines quam quo loquimur. Expoſcebat ratio vt inuidere te ſicut videre te diceremus: quod Accius in menalippo dixit. Quis non florem liberum inuidet meũ. Cicero tamẽ dicit hoc conſuetudine phiberi iduare. vnde idus dicte ſunt: vetuſti etruſcorum populi idem eſſe aiebãt quod diuidere: vnde vidua quaſi valde idua: ideſt diuiſa: aut a viro diuiſa. Hodie nemo dixerit iduare q̃uis nobis idus ſit iduſq; cõſuetudo dimiſerit. Nec diequinte vel diequinti copulate pro aduerbio quiſq̃ ſcribere auſus ſuit: q̃uis pompeianis verſus ſuffraget auctoritas: qui eſt ex attilana q̃ mathia inſcribitur dies hic ſextus cum nil egi die quarte: moriar fame die priſtine. Eodẽ mõ auctoritate nõ indoctoꝝ veterũ reperit dictum ꝙ ſignificabat die priſtino idem priore quod nũc pridie dicit: cõſuetudine magis hoc ꝙ illa pbante. Sed eſt hic quoq; iudicium neceſſarium: ne paſſim vulgus imitetur. Conſtituẽdum eſt in primis quid ſit ipm quod conſuetudinem appellamus. Nam ſi ex eo ꝙ plures faciunt nomẽ accipiat: periculoſum dabit preceptũ: vt Quintilianus ait: non orationi modo: ſed quod maius eſt vite. Unde em̃ tantũ boni in pluribꝰ que recta ſunt placeãt. Nõ in multitudine: ſed in paucitate ſapiẽtia reperit. Nec eloquentia populi: ſed ⁊ paucorum. Maximus eſt eorum numerus qui comas nutriunt ⁊ in gradus frangunt. Et qui perpotant in balneis: qui ſummo ſtudio cenas inſectantur: qui lucris illicitis: q̃ libidini ſeruiunt. Pauci qui ab his abſtinẽt: abſit vt illos imitemur: iſtos fugiamꝰ: q̃ multi ſunt qui verba latina depravant. Pro eo quod eſt amare atq; inſequi veneris cupiditate: feminas houiſare huius terre populus dicit. Sumptus qui ſiunt ab itinerantibus celaria vocant. Qñ venturũ queq̃ ſignificat vult ipſe inquit nõ veniet: ſed erit cito venire. Quid igitur ſequemur ne iſtos q2 plurimi ſunt: ⁊ loquendi conſuetudinem ex multitudine recipiemus: ſa ceſſat hic error. Nõ em̃ qd vicioſe q̃uis multis inſiderit p regula ſermonis accipiendũ erit: quia nõ vicia: ſed mores boni conſuetudinem faciunt. Sicut ergo viuendi concenſum bonoꝝ: ſic ⁊ loquendi cõſonantiã eruditorum apellari ⁊ imitari conſuetudinẽ oportebit. Succincte tibi ⁊ admodũ breuiter que ſunt fontes prime partis grãmatice: non expreſſimus: ſed indicauimus quibus potare te tui poterunt debebuntq; preceptores Priſciani ⁊ alioꝝ qui ſignate locuti ſunt libros aperientes. Nos interea ſecunde partis intentio: que ſit in medium afferamus.

¶ Quod peritiam loquendi nullus aſſequitur: niſi poetas hyſtoricos et oratores perlegerit diligenter.

Concathene ſunt inter ſe diſcipline: nec vnã quiſq̃ adipiſci poteſt: niſi lumen alterius conſequatur. Quis enim recte loquendi peritiam habet: niſi poetas viderit hyſtoricos ⁊ oratores perlegerit. Quo rationis eſt: quod auctoritatis eſt ac cõſuetudinis in grammatica vnde niſi ab his ſumitur. vult ergo ſecunda huius diſcipline particula non ſolum prefatos auctores legi atq; intelligi: ſed omne ſcriptorum qui diſerti fuerint ⁊ probati diſcuti genus. Non propter hyſtorias modo: verũetiaꝫ propter verba que frequenter ab autoribus ſumuntur: ideo conducibile ⁊ neceſſarium eſt: ad colligendos preceptores tui non parum diligentes ſint. veteres inſtituant vt ab Homero atq; Uirgilio lectio incipiet: q̃uis ad intelligendum eorum virtutes opus eſſet firmiori iudicio. Sed huic rei ſupereſt tempus. Neq; enim ſemel legentur. Interea vero et ſubtilitate Heroici carminis animus puerilis aſſurget: et ex magnitudine rerum ſpiritum ducet ⁊ optimis imbuetur: quod Auguſtinus quoq; probat in primo qui de ciuitate dei inſcribitur libro. Sed tibi non video: quomodo greca tradi poſſit: cuius rei preceptor abeſt. Dicerem autẽ etiã illa tibi adiſcẽda ſi facultas adeſſet. Nam ⁊ ad regnum hungarie melius dirigendum cui greci complures ſubſunt non parum conduceret: ⁊ ad latinam orationem multum tibi luminis afferrent littere grece: quas non pauci latinorum imperatores maximi didicerunt. Plus enim apud me valet magni Cathonis auctoritas q̃

vel ſenex grecis litteris operã dedit: ꝙ Baymarũ qui eas litteras turpe putauit diſcere quaruꝫ
magiſtri ſeruient: ſed nobis voluntas adeſt: facultas abeſt: ideo de latinis dicamus: quoꝝ nõ tãta
inopia eſt: vt cũ his efficerere latinã orationẽ nõ poſſumꝰ ⁊ plenioꝛẽ ⁊ oꝛnatioꝛem.

Quomodo germanie partes poetas deſpiciunt ⁊ theologiam colunt.

Locuturo mihi de poetis eorumqꝫ lectiones ſuaſuro mihi turba illorum inſulta-
bit qui videri magiſqꝫ eſſe theologi volunt. Quid tu nobis ex italia poetas abdu-
cis inquiunt: ſanctoſqꝫ germanie mores eneruata poetarum laſciuia corrumpe-
re properas. Nunquid obiectum eſt vt probrum a romanis tuis Marcho nobilio-
ri ꝙ in etholiam conſul poetam Ennium duxit. Nunquit tuus Cicero quem ſe-
queris quem imitaris in tuſculanis queſtionibus recte poetas edoctos a Plato-
ne cõmemoꝛat ex ea ciuitate quã finxit: cum optimos moꝛes ⁊ optimũ reipubli-
ce ſtatum exquireret. Quid boetius: nunquid poetarũ muſas ſcenicas meretriculas appellauit.
Quid diuus Hieronymus inquit ꝓpterea ſe verberatũ ab angelo dicit: quia litteris incũberet ſe-
cularibus. Abi tu ꝓcul a nobis atqꝫ poetas tecum reſerto. Neqꝫ ab his iuriſte quidã diſcrepabãt:
quorum doctrina nõ in teſtibus: ſed in gloſis heret: quiqꝫ nihil oꝛnatius in iure ciuili reperiri cen-
ſent. Autenticoꝝ libris ꝗbus pauca reſpõdentes dicimus. Si omnes qui ſunt homines in germa-
nia idem ſentient: libentius migrabimus: ꝙ cum tanta ignoꝛantia aut cecitate moꝛabimur. Sed
ſunt etiam his in regionibus viri docti qui poetas ⁊ oꝛatoꝛes magnopere colunt: nec argumentis
mouentur aduerſarioꝛum. Licꝫ enim detractoꝛes nobilioꝛ tulerit non tamen detrahenti multitu-
dini ceſſit: imitatuſqꝫ ipſum eſt Affricanus maioꝛ: qui non contentus poetam dilexiſſe ſtatuam
eiuſdem Ennij ſuo ⁊ maioꝛum ſuoꝛum ſepulchꝛo imponi iuſſit: vt ſi decertatum de auctoꝛitate fue-
rit plus põderis in Affricano nobilioꝛeqꝫ dixerim ꝙ reliqua populi multitudo poſſit habere. Nec
difficulter auertit̃ Platonis auctoꝛitas que a Cicerone refertur. Audi que Cicero ſubiunxit: hec
eius verba ſunt. Sed quid poetis iraſcimur virtutis magiſtri philoſophi inuẽti ſunt: qui ſummum
malũ doloꝛem dicerent. Atqꝫ ſubinde refert exempla philoſophoꝝ ꝙ multa: qui doctrinam intro-
duxerunt pernicioſam. Qua ergo ratione poetas excludit Plato: eadem philoſophos opoꝛtuiſſet
expellere. Quid de thelogis dixerim. Quis erroꝛ in fide nõ a theologis ꝓfectus. Quis arrianam
induxit veſaniaꝫ. Quis grecos ab eccleſia ſeparauit. Quis bohemos ſeduxit niſi theologi. Roma-
ni quondã omne medicoꝝ genus ex vꝛbe pepulerunt: quia multa in his facinoꝛa ſunt reperta: poſt-
modum vero caſtigatis ſontibus innocentes receperunt. Quid oꝛatoꝛes. Nonne ait Cicero ciuita-
tes complurimas propter facũdiam maloꝛum hominum funditus fuiſſe deletas. At ſicut nec oꝛa-
toꝛes: nec medici: nec theologi: nec philoſophi: omnes propter aliquos malos reſpui debent: ſimi-
liter nec vniuerſi poete propter nõnulloꝛum vicia ſunt abhoꝛrendi. Alioquin ⁊ ipſe Plato fuiſſet
ex ciuitate quam foꝛmauit eijciendus. Cum ⁊ tragedie deditus fuerit ⁊ carmina eius apud Ma-
crobium ferantur: ex quibus conſtat ipſum fuiſſe poetam: nec Cicero in ea ciuitate manſiſſet qui
non ſolum poetarum maximus cultoꝛ fuit: ſed libꝛos quoqꝫ tres de ſuis tempoꝛibus poetico moꝛe
carminibuſqꝫ deſcripſit. Quod ex Boetio videtur obiectum: non tam ſolutionem ꝙ riſum meret̃.
Quis enim cachinum retineat: cum damnari poetam a poeta referatur. An non eſt ipſe Boetius
vir poeticus. Nam ipſa pholoſophia que cum eo loquitur: vt plurimũ verſibus agit ⁊ fictionibus
Quot ſunt ibi fabule: quot metroꝛum genera. Similis illi videtur Boetius qui iurabat non eſſe iu-
randum. Sed non hoc Boecio imputamꝰ: magno tum pħo tum poete: iſti ſentiũt: ſed aliã illi fuiſſe
mentem exiſtimamus: de qua nunc dicere longum eſſet. Ad Hieronymũ venio cuius optarẽ qui
viuũt omnnes ſequi veſtigia. Sic enim eloquentia vite ſanctimonia cunctu eſſemus prediti. Qđ
opus eſt illum obijcere qui poſtꝙ gentilia ſtudia perluſtratus eſt omnia: tamen demũ verberibus
affectum ſe dicit: feci me iudice hoc in negocio ſicut in re familiari ꝓuerbium eſt floꝛentinoꝛum.
Sic illi aiunt Cũ domum vndiqꝫ oppleueris: tunc vt recte viuas memento. Si caret hic vndiqꝫ
poetarum dictis: nec verſus eſt vſqꝫ eius: qui nõ tullianum redoleat eloquẽtiã: ꝙuis ⁊ Ciceronẽ ⁊
ſeculares quoſuis codices abnegauerit. Sic de ceteris ecclefie doctoꝛibus dixerim quorum facũ-
diam que inuita fuiſſet alioquin illuſtrauere poete. Nec mirum cuꝫ doctoꝛ xpiani exercitus ⁊ oꝛa-
toꝛ inuictus apoſtolus Paulus poetarum volumina perlegerit: quoꝛum verſus in epiſtolis eius
inſerti reperiuntur. Nam quod ad Titum ſcribit Hieronymo teſte. Cretenſes ſemper mendaces
male beſtie ventri pigri: verſiculus eſt Epimenidis poete. alibi quoqꝫ Menandri ſenarium po-
ſuit. Coꝛrumpunt moꝛes bonos confabulationes male. Ne mirum ſi apud latinum metrum nõ ſer-
uat ad verbum expꝛeſſa tranſlatio. Cũ homericus eadem lingua verſus in pꝛoſa vix coherẽat. La-
tus ad diſputandum campus et materia diues. Poſſent infiniti pene adduci: qui litteras ſecula-
res ⁊ pꝛeſertim poetas confirmant legendos. Nempe Cypꝛianus vir eloquentia clarus: ⁊ marty-
rio Firmiano narrãte moꝛdet̃ ꝙ aduerſus Demetrianũ ſcribens teſtimonijs vſus ꝓpħaꝝ ⁊ apo-

ſtolorum que ille ficta ⁊ cōmentaria eſſe dicebat. Et non potius philoſophoꝝ ⁊ poetarū: quorum auctoritati ⁊ ethnicus contrarie non poterat. Sed quid opus eſt alios poſt paulum citare teſtes aut cui fidem prebebit: qui Paulo nō credit. Sequatur quiſqꝫ ſi vult errorem ſuum: nos cum Paulo ceteriſqꝫ ſanctis ⁊ eruditiſſimis viris poetarum lectionum nedum non vitabimus: ſed amplectendam ceteris modis legibuſqꝫ ſuademus.

¶ Quod non omnibus poetis dictis adhibenda eſt mens.

Non enim poſſim quoſqꝫ poetas legi: atqꝫ his herere totos puerorū principibus animos. Nam cum pleraqꝫ in his amatoria vicioſaqꝫ ſint nō oībus que ab ipſis dicuntur adhibenda eſt mens. Sicut nec theologi nec philoſophi omnes audiendi ſunt. Sed cum excellentiū viroꝝ dicta aut facta cōmemorant tunc tota mente moueri ⁊ inflāmari lector debet: maximeqꝫ conari vt ipſe talis ſit quales illi fuerunt. Cum vero improboꝝ hoim mentio incidit: fugiēda eſt illoꝝ imitatio. Audi Baſiliū ſanctiſſimū atqꝫ peritiſſimū viruꝫ. Nos inquit ille laudamus poetas: cum nō iurgiā referūt neqꝫ cum ſcurras aut amātes aut ebrioſos aut dicaces imitātur: neqꝫ cum diuite menſa cantuqꝫ diſſoluto felicitatē diffiniūt. Minime vero cum de diis aliq̄d dicunt ⁊ maxime cum de illis ita narrāt quaſi plures ſint atqꝫ diſcordes: ⁊ paulo plus eadem hec dicenda ſunt ait de ceteris ſcriptoribus: ⁊ tunc maxime cum ad voluptatē legūtur. Et iterum: ſed nunc potiſſimū oratores amplectimur: dum aut virtutē extollunt aut vicia effulmināt. In lectionibus igitur poetarū ⁊ aliorum ſcriptoꝝ imitari apes decebat. Ut enī ex floribus ceteri nihil ſumūt preter odorem ⁊ colorem. Apes vero etiam mella ſciunt inde excerpere. Ita qui nō ſolum ſeſtiuitatē ſequūtur: verboꝝ aliquem fructū percipere poſſunt. Nec inſuper apes oēs pariter flores adeunt: nec ſi quos adeunt eos totos abſoluunt: ſed eo ablato quod operi ſuo apertū ſit: reliquū omne valere ſinunt. Non poſſum⁹ facere qui diui Hieronymi rurſus vtamur teſtimonio vt inde remediū prebere doceamus vnde vulnus ſuit inflictū. Hic cum in epiſtola ad oratorē vrbis ſcripta nō ignoraſſe Paulū gentiles litteras et vſum poetarū carminibus oſtendiſſe: mox ita ſubiungit. Legant enī in deutronomio dn̄i voce preceptuꝫ mulieris captiue: radendū caput ſupercilia omneſqꝫ pilos ⁊ vngues corporis amputādos eſſe: ſicqꝫ eam habendā in coniugio. Mox de ſeipſo ſubiicit. Quid ergo mirū ſi ⁊ ego ſapiētiā ſecularem ꝓpter eloqꝫ venuſtatē ⁊ membroꝝ pulchritudinē de ancilla atqꝫ captiua iſrahelitā facere cupio: ⁊ quicq̄d in ea mortuū eſt idolatrie: voluptatis: erroris: libidinis: vel preſcindo vel rado. Habes iam formā legendi poetas ⁊ auctores alios. Cum enī id ex his excceperis quod veritati conſentaneū ſit: cetera oīa tranſgredieris: ⁊ velut in roſis legēdis ſentes vitabis: ita q̄ntum vtiliter ſcriptū eſt accipiēs: reliqua que nocere poſſunt declinabis. principio nāqꝫ cuiuſuis diſcipline que nam illa ſit: deſiderare oportet ⁊ ad finem dirigere. Et qm̄ ex hac vita per virtutē ad meliorē perducimur: virtus aūt q̄multum a poetis multū ab hyſtoricis multo etiam magis a phīs laudatur: eorum verbis maxime inherendū eſt. Nec enī parum habet vtilitatis cōſuetudo quedā ⁊ familiaritas virtutū mētibus pueroꝝ ⁊ animis infuſa recētibus: cum valde inherere ſoleāt ⁊ pene indelibiliter q̄ in tenera etate diſcuntur. vnde Horatius. Quo ſemel imbuta recens ſeruabit odorem, Teſta diu. Sic ex lectione veterū ⁊ nouoꝝ qui ſcribunt prudēter autoꝝ duplex te autoritas comitatur. Nam ⁊ vitam ſtudio virtutū efficies meliorem: ⁊ grāmaticā peritiamqꝫ ſermonis optimoꝝ ⁊ ornatiſſimoꝝ verboꝝ ⁊ ſententiarū magnam ſuppellectilē tibi comparabis.

¶ Qui autores quiue poete pueris ſunt legendi.

Sed accipe rurſus a nobis aliaꝫ regulā: ⁊ qui ſunt autores tibi legēdi dum puer es noſcito. Sunt poete: ſunt hyſtorii: ſunt philoſophi: ſunt oratores. Naꝫ theologos in aliud tempus reſeruamus. Quāuis ⁊ horuꝫ multi ſine periculo vt poſt dicem⁹ tradi puero poſſunt qui tamen ⁊ ipſi philoſophoꝝ noīe cōtinētur. Nihil enim eſt quod ignoratū philoſophie pretereat. In poetis legendum qui tibi credendi ſit preceptoris iudicium aſſit. Inter heroicos virgiliū cunctis preferant: cuius tanta eloquētia tantaqꝫ eſt gloria: vt nullius laudibus creſcere: nullius vituperatiōe minui poſſit. Apud quē dicendi ſingula genera que quattuor eſſe putātur breue: copioſum: ſiccum ⁊ floriduꝫ ſtudioſus lector inueniet. Lucanus grandis autor hyſtorie: ⁊ ſtatius admodū limitatus preteritū iri debent. Ouidius vbiqꝫ triſtis vbiqꝫ dulcis eſt: in pleriſqꝫ tamen locis nimiū laſciuus preclariſſimū tn̄ opus eius: cui methamorphoſeos nomē indidit ꝓpter fabularū peritiam quas noſcere nō potui fructus etiam nullo pacto poſtergandū eſt. Ceteri qui carmine ſcribūt heroico remotiſſimi ab his ſunt: verſificatoriqꝫ magis q̄ poetarum noīe ſunt appellendi claudianū ⁊ qui argonauticū ſcripſit minime cōtendēdos iudicauerim. Sathyri apud nos hodie tm̄ tres inueniūtur: horatius: iuuenalis: perſius pōt ⁊ marcialis coquus ſatyrus videri: ſed carmen ſatyre legem

preterijt. Horatius vir fuit multe eloquentie: doctrine virgilio parum minor: vtilis eſt vbiqꝫ ſiue odas ſiue poetriā ſiue ſermones ſiue epiſtolas legeris. Sunt tamē in eo quedā que tibi nec legere voluerim nec interpretari. Iuuenalis alt oratis ingenio pleraqꝫ nimis licenter locutus eſt. In aliquibus autem ſatyris tam religioſum ſe prebuit vt noſtre fidei doctoribus in nullo cedere iudicatur. Perſius nimis obſcurus eſt: vtilis tamen. Marcialis pernicioſus quāuis floridus ⁊ ornatus: ita tm̄ ſpinis denſus eſt vt legi roſas abſqꝫ punctione nō ſinat. Elegiā qui ſcribūt oēs puero negari debēt: nimiū em̄ ſunt molles. Tibullus ꝓpertius catullus ⁊ que trāſlata eſt apud nos ſapho. raro nāqꝫ non amatoria ſcribūt: deſertoſqꝫ cōquerūtur amores. Amoueātur igitꝰ aut ad firmius etatis robur reſeruētur. Comodi plurimū cōferre ad eloquentiā poſſunt cum per oēs perſonas ⁊ affectus eſſent. Ex iſto genere tm̄ duos habemus plautū atqꝫ terentiū. Tragedie quoqꝫ ꝓutiles ſunt ſed latinū hodie preter ſenecā (qui fuit magni ſenece nepos) nullum habemus niſi gregoriū corario venetū qui memneterei fabulā que apud ouidiū habetꝰ in tragediā vertit. Cūqꝫ in oratione grauitas ⁊ elegantia requiratur: illam in tragedijs hanc in comedijs reperies. Aiaduertere tm̄ preceptorez oportet: dum tibi comedos tragedoſqꝫ legit: ne quid vicij perſuadere videatur. Sed perſonas que loquūtur ⁊ affectus qui ſequūtur cōſiderari ponderariqꝫ iubeat.

¶ Qui oratores legi debent ⁊ ꝙ Cicero pre omnibus.

Oratorum qui legi poſſunt maxima turba eſt: ſed omniū candidiſſimꝰ eſt Cicero qui iocūdus incipiētibus ⁊ apertus eſt ſatis. Nec ꝓdeſſe tm̄ ſed etiā amari pōt. Cuiuſqꝫ de officijs libus tibi nedum vtiles verū neceſſarios arbitror. Scripſit ⁊ Ambroſius ad eius imitationē de officijs nō deſpiciendū opus: quod cum illo legendum aptiſſime putauerim vt que fidei noſtre ex Cicerone non cōſonant ex ambroſio moderamē accipiāt. Sunt opera Lactantij limatiſſima. Nihil Hieronymi nō expolitū. Auguſtini ſunt emēdatiſſimi libri. Gregorio vti nō inutiliter potes. Noſtri tpis Leonardi aretini: Guarini veroneſi. Pogij florētini: Ambroſij monachi camalduēſi. volumia terſa ſunt: legentibuſqꝫ fructifera. Sunt ⁊ hyſtorici legēdi pueris. Liuius atqꝫ Saluſtiꝰ quāuis ad eoꝝ intelligentiā ꝓfectu ſit opus. Iuſtinus ⁊ Quintus curtius ⁊ quem Petrus Paulus trāſtulit arrianus: in quibus vt nō fabuloſa ſunt. Alexandri geſta percurri debebūt: quibus adiūgi Ualerius hyſtoricus ⁊ philoſophus ſimul nō indignus. Suetonius puero nō eſt cōmittēdus. Ex geneſi quoqꝫ ex regū libris: ex machabeis: ex iudith: eſdra: heſter: ex euangelijs: ex actibus apoſtoloꝝ hyſtorie nō ſine magno fructu recipiūtur. Hyſtoria namqꝫ vt dicit Cicero eſt teſtis tempoꝝ: lux veritatis: magiſtra vite: nuncia vetuſtatis: vtiliſſimū ergo eſt hyſtoricos cōplures noſſe: atqꝫ in his ſe exercere: vt alioꝝ exemplo vel vtilia ſequi vel noxia vitare ſcias. Non tamen vſqꝫ ad ſuperuacuū laborem te volumus occupari: ſed receptas aut a claris autoribus memoratas: ſatis eſt hyſtorias didiciſſe. Nullo aūt pacto vel bohemoꝝ hyſtorias vel hungarorū atqꝫ his ſimiles ſi me penes autoritas fuerit tradi puero permiſerim. Sunt em̄ ab indoctis ſcripte: multas ineptias continent: multa mēdacia: nullas ſentētias: nullos ornatus. Nam quod ait Plinius nullus liber eſt tam malus: ex quo nō poſſit aliqd vtilitatis excerpi: ac ꝓpterea ſcriptoꝝ genera quāuis lectioni cōmittere videātur: nō ad pueros referri: ſꝫ ad viros iam doctos dꝫ. Pueri nāqꝫ niſi ab initio rebus optimis imbuātur: ingenia deprauāt. Nec poſſūt verū adipiſci iudiciū. Tamqꝫ de ſcd̄a parte grāmatice ſatis dictū eſſe putato. Sꝫ tm̄ puerꝫ hos autores nō ingeri ſimul: neqꝫ oēs tibi de neceſſitate audiēdos nos arbitrari ⁊ omni curādū ſtudio duxerimꝰ ne cumulatio laboris nimiū odioſas tibi lr̄as reddat.

Quod reges ⁊ principes erudiri debent in ſcribendo.

Tertiam grāmatice partem ſuperius in orthographia dictum eſt cōtineri doctrina bene ſcribendi. leuiuſcula res fortaſſe videbitur: ſi tibi de hac quoqꝫ parte precepta tradiderim quaſi ridiculū ſit. Regem ſcribēdis ſe litteris occupare: beneqꝫ ſcribere ac velociter ac honeſtius vero negligi ſoleat. Sed nō eſt aliū hanc etiam regi puero tradi partem: que ad cognitionē ⁊ intelligentiā autorum nō parum luminis prebet. Ueteres quidem ceſares relatum eſt complures ſcribendi apertiſſimos extitiſſe. Maximus pontifex qui nunc romane preſidet eccleſie. Nicolaus quintus ornatiſſime ſcribit. Et anteceſſoris ſui ſimilis virtus fuit Eugenij quarti. Nec patruelis tui glorioſiſſimi principis ceſaris Frederici ſcriptionē quiſꝙ reprehenderit. Quāuis enim raro principem ſcribere oporteat: cauendū tamen eſt dum ſcribit: ne muſcarū lituras ſed margaritas potius pingere videatur. Que res alphonſi maximi ⁊ aliquādo excellētiſſimi reges laudes non nihil obnubilat: dum litteris que de curia ſcribuntur ſuum ꝓprium nomen adijciens ſerpentes figuret an litteras ignoratur. Quod vicium vt tibi deſit: aſpice que circa orthographiā monemus. In tenui labor eſt Uirgilius ait non gloria.

¶ De forma litterarum ſeruanda in ſcribendo.

Orthographiam in duas diuidimus partes: altera eſt vt nitide: altera vt recte ſcribas. In primo videndum eſt vt elementa in ſuis caracteribus affingãtur vt neq macra ſint neq corpulenta: vt q̃ rotunda q̃ quadrata q̃ oblõga: que retorta ſunt: ſuam formam cuſtodiant. Et hic quoq duplex modus eſt: alter modernus: alter antiquus: vetuſtatum forma litterarũ legibilior: eſt mundior: caſtior ac greci͛o a quibus originẽ duxit ꝓpinquior. Quẽcunq modũ ſequi puer voluerit in co neceſſariũ eſt exemplũ dari ſibi pulcerrimũ atq emendatiſſimũ. Optima nãq ſemper ad imitandum debent. Que ſi non poſſumus attingere: huc tñ preſtãt ne cũ vltimis deſpiciamur. Prouidendũ quoq nõ inutiliter fuerit: vt verſus ad ſcribendũ aſſumpti ſnias habeãt nõ ocioſas: nec noia barbara cõtineãt: ſed honeſtum aliquid moneant: ex claris electa poetis et autoribus fama celebribus vt ſic puer quaſi per ludum philoſophari diſcat ⁊ ſcribere. In ſecunda parte q̃ rectã ſcripturã intuetur plures traduntur regule: noſcende ſunt vocales: conſonantes: mute: liquide ⁊ duplices littere. Conſideranda ſunt verba ſimplicia quibus ſignentur elementis: vt cõpoſitorum ſimul obſeruatio fiat. Sed hoc quoq multam patitur exceptionem: pluresq ſunt ⁊ in declinationibus ⁊ in compoſitionibus nedum litterarum: verũetiam ſyllabarum mutatiões. Verba vero ſimplicia quibus ſcribenda ſint litteris: vſu magis q̃ regula diſcimus. In qua re magnum prebet adiuuamen lectio poetarum. In quibus menſurari verſus breues aut longas ſyllabas demonſtrantes: aut duplicari litteras aut detrahi iubent. Hac ratione perdoctum eſt oppida. p. littera duplicata ſcribi oportere: quia poete longam eius primam ſyllabam ponunt: vt eſt illud Virgilij. Tot congeſta manu preruptis oppida ſaxa. Breuis enĩ prior ſyllaba fuiſſet ſi vnum tantũ. p. ſibi retinuiſſet: vt eſt oportet. Opportunus autem q̃uis ab eo deſcẽdat duplicare. p. voluit: ſicut vſus doctorum manifeſtat. Regule vero que de mutatione litterarum tradi ſolet: compoſitionem plerumq reſpiciunt: que cum prepoſitionibus fieri ſolet. Expedit ergo noſſe quomodo ad prepoſitio cum diuerſis dictionibus componatur: ⁊ aliquando. d. mutat in ſequentem litteram a qua dictio incipit cui iũgitur: vt curro accurro: fero affero: gero aggero: ludo alludo: nuncio annuncio: porto apporto: rideo arrideo: ſurgo aſſurgo: tollo attollo. De ceteris compoſitionibus que cum dictionibus ſiunt ab his litteris incipientibus. ſ. cum ad propoſitione componantur: autem perdit vt aperio ex ad ⁊ perio: agnitus: aſpectus: aſcendo: aſto: aſcribo: aſtruo quod vbiq ſeruandum eſt quando dictioni iungitur ad que. a. g. n. ſ. p. ſ. t. ſiue qua conſonante incipit. In ceteris vero immutata. d. manebit: vt adbibeo: adhereo: aduoco: aquiro non vt pleriq volunt acquiro. In quo forſitan hodie conſuetudo rationem vicerit. Ad ⁊ ſum quando ſimul componuntur: ſunt q̃ adſum ⁊ qui aſſum ſcribunt: ⁊ tamdocti hinc atq inde ſunt: vt in vtranq partem videri poſſit valere conſuetudinem. Abſum ⁊ apſum: obtimus ⁊ optimꝰ: vt Quintiliano placet ſcribi poteſt: q. b. ⁊. p. ſonũ cognatum habent. Preteritum vero verbi abſum ⁊ affui reperitur ſcriptum ⁊ abfui: ſed hoc ratio ni magis congruit. Ab aũt prepoſitio nõ cõſueuit. b. perdere cum quacũq dictione ſocieẽ: vt abdo abitio: abero: abſpio. Quod ſi. b. mutatur in conſonantẽ ſequentem ex ad potius q̃ ex ab facta copulatio videtur. Amitto tamen non abmitto ſcribere conſuetum eſt: ⁊ abſporto. ſ. interpoſito figuratur cum ſit ex ab ⁊ porto.

¶ Quomodo conſonantes geminari poſſunt: ⁊ littere mutari.

Noſſe aũt oportet ſcriptorẽ nullã conſonantem geminari poſſe ſi ſequaẽ aut precedat cõſona: niſi. l. fuerit ante. r. que ſequitur aut precedit: vt affluo affringo: ſuffragor: non dicimus tranſſummo q̃uis ex trans ⁊ ſummo compoſitum ſit. Poſſunt tñ tres conſonãtes inuicem cõcurrere ſi nulla geminatur: vt obſcenus ſtrutio ſextus Nam. x. duarum conſonantium vim tenet. c. s. ſimul. g. s. Ex prepoſitio qñ dictionibus adiungitur ab. ſ. incipientibus: nõ patitur. s. ſimul cõcurrere: ſed abijcit illam: vt exurgo: exigo: exangis: extinctus. At ſi cum dictione cõponaẽ ab. ſ. incipiente. x. mutabitꝰ in. ſ. vt effugio: effero: effrigo. In cetis nec mutaẽ nec mutaẽ: vt excurro: exq̃ro: expello: extẽdo: exlex. Nec alia reperitur ab. l. dictio inchoans que cum ex componatur. E vero prepoſitio pleriſq dictionibus adiungitur: ad quas ex componi non poteſt: vt ſi dictiõis prior littera. d. fuerit: vt educo: vel cõſona vt euoca: euacuo: euebo: vel. l. vt eluo: vel. n. vt enitor: vel. m. vt emineo: vel. r. vt eruo: nec geminatur quouiſmodo tales conſonantes: q̃uis eijcio per duplex. ij. ſcribatur: quia ſcdm̃ i vocalis eſt nõ cõſona: ſeruatq verbũ eijcio ꝑ totã declinationẽ i duplex vnũ ſcꝫ cõſonans ⁊ aliud vocale: niſi cum. e. littera ſequitur: vt eieci. In proſa quoq verba queuis a iacio venientia per duplex. ij. ſcribi debent: vt eijcio: obijcio: reijcio: abijcio. In carmine vero aduertendum eſt: an longa ſit an breuis prior ſyllaba: ſi longa eſt duplicatur: ſi breuis ſimplex erit. Quiſq enim horum verborum vſus.

apud Uirgiliū reperit. Litire paſcētes a flumie reijce capellas. Nec eſt in qnto pede pceleumati cus vt qbuſdā viſum eſt. Ouidi⁹. Quid mihi liuor edax ignauos: obijcis annos. Apud ſtatiū. Pectora〈q〉 inuerſis obijcit fumātia muris. Et iterū. Fōtib⁹ inſertos abicit mōſtrat〈q〉 cruorē. At〈q〉 alibi. Abicit rectorē culmine ſummo. Cōijcio 〈q〉 p duplex ij ſcribi Quintiliano placet. m ⁊ cō qñ cōponū tur cū dictionibus ab L vel M incipientib⁹ N in ſequētē mutat litterā ⁊ gemināt. vt ludo: illudo colludo: ruo corruo: imuto cōmuto. imuto eſt aūt con prepoſitio. inſeparabilis q̄ nō inuenit niſi in cōpoſitione: ⁊ qñ dictioni ſociat que vocalē vel aſpirationē hꝫ in principio ammittit n: vt cohereo cohcerceo: cohortor. fallit in hoc verbo comedo: cōpoſito ex con ⁊ edo: vbi ppter cōſonantiā melio rem non abijcit n: ſed cōmutat in m.

¶ Qomodo varientur littere ⁊ detineantur dictiones a ſupinis ⁊ prepoſitionibus.

Sub, ⁊ ob ſi dictiōib⁹ iūcte fuerint ab. r. p. c. g. f. vel. m. incipiētibuſ i ſequētē cōſonātē. b. mutari cōſueuerūt: gemiationē〈q〉 facere: vt ſuccurro: occurro occido: ſuccido: ſuccūbo: occūbo: ſuccino: occino: ſufficio: officio: ſuggero: ſummitto: ommuteſco: ſuppono: oppono: ſurripio. Ab his tñ excipiende ſunt auſero: auſugio: in quibus. b. mutat in. v. Itē abrogo: ab: ado: abrodo: in qbus manet integra. Sub ſi verbo quatio adiūgat. b. mutat in. c. fit〈q〉 ſucquatio. Itē omitto nō ommitto vl' obmitto ſcribēdū ē. Opo ⁊ ei⁹ paſſi uū opior ſimplicis. p. ſcriptōe cōtētat. Oppio: deponēs. pp. duplex reqrit Opinor: opinio: opitulor: opulētus vnū. p. depoſint. Ob quo〈q〉 nōnunq̄. r. ſe quentē nō mutatur euphonie cauſa: vt obruo: obrepo: obripio. Obſcur⁹ ex ob ⁊ cura cōfectuꝫ nō mu tat. b. ſꝫ ppter cōſonātiā acceſſit. ſ. Sic ⁊ in obſceno fit ex ob ⁊ ceno cōpoſito. Si vero ob ⁊ ſub cuꝫ alijs q̄ vt premiſſum eſt dictionibus cōponūtur: in cōmulſam. b. reſeruant litterā: vt ſubdo ⁊ obdo dis. quo〈q〉 ⁊ di prepoſitiones inſeparobiles in ſolis compoſitionibus reperiūtur: dis quidem cum dictionbus. a. b. c. p. ſ. t. l. cōſonante: vel. ſ. compom poteſt: vt diſcerno: ex dis ⁊ cerno: diſpono: diſtra ho: diſiungo: diſſuo: ſeruatur〈q〉 ſententie mutatione. ſ. verbo diffindo mutat in. f. ⁊ geminat: ſicut ⁊ in differo ⁊ diffido: diminuo quo〈q〉 ex dis ⁊ minuo: ſed variatur. ſ. in. m. que duplicatur. Ne〈q〉 poteſt cum hiſce verbis ſic incipientibus di componi niſi cum minuo: ⁊ tunc ſimplici. m. ſcribitur diminuo Cū ceteris di ſepius q̄ dis copulatur: vt diduco: diluo: dinumero: digradio: diripio. Trans ꝓpoſitio compoſita cum dictionbus. a. b. d. m. vel. l. cōſonante principiū habētibus. n. ⁊. s. amittit: vt traduco trano: traijcio. Inuenitur tñ ⁊ integra: vt tranſmigro ⁊ tranſduco: q̄ videri poſſunt nō eſſe compo ſita. n. littera ne〈q〉 ante. b. ne〈q〉 ante. m. ne〈q〉 ante. p. locari poteſt: ſiue compoſita dictio fuerit ſiue ſimplex: vt ſumma per dupex. m. Rombus: Pompeius: communis: immunis: combibo: computo: imputo. In cōpoſitis quo〈q〉 per figuram themeſim diuiſis vt enīq̄ prudens nunq̄ potens viſus doctorum habet vt. m. ponatur loco. n. quis videri poſſet ad ſuam naturam in prepoſitione reuer ſam que dum ſeparata eſt q̄q̄ ſequens dictio ſupradictas in principio litteras habeat non mutā tur: vt in binis in pontificio in magiſtratu. Contra vero fit vt. f. c. d. q. s. t. in ſimplicibus ac compo ſitis dictionibus iuxta ſe perire non ſinant. m. vt tonſus: linquo; cācer: mendax: centum: anfract⁹ quēcun〈q〉: quicun〈q〉: tantumdem idemtidem. In grecis quo〈q〉 dictionibus q̄. p. ph. figurantur idē ſeruandum eſt. Sed ſcribi. m. pronunciari. n. peritiores volūt pomphilus nimpha. Circum prepo ſitio quando coponitur cum dictione a vocali incipiente: integram ſeruat. m. vt circūeo ſcribatur pronuncietur circueo. Cum prepoſitio per. c. n. m. ſcribi debet. Atſi aduerbium temporis fuit per. q. v. o. m. vt Quintiliano viſum eſt. Uerum et quondam non condam ſcribi. Gaium gneum figura re. Gaium gneum pronunciate vetuſti moris fuit. Et ſunt qui hoc etiam ſeruant docti viri ⁊ vetu ſtatis amatores. Ex quo fit vt non ſemper vocis verum depoſitum reddant littere: ſed alterius altera ſonum nonnunq̄ exhibet: vt amantium ⁊ amentium per. t. ſcribamus: q̄ ſonum. c. proferā mus Litium tamen et vicium qui ſunt litis et vitis gentiui plurales non mutant vocem: ne licium ſ. vicium vicij putentur. Econuerſo ſecundum Quintilianū Gaium mulierem ſignificat: ſꝫ. c. virū. Idem Quintilianus quicquid ſcribendum cenſuit: Uictorinus quicquid quaſi diuiſum ſit et repe titum quid: quod Caſparino pergamenſi magis placuit. Idcirco non icirco docti ſcribunt quaſi nil aliud ſit q̄ circa id. Quic〈q〉 tamen ſcribitur homo quic〈q〉 ⁊ inde nequic〈q〉. Sepe etiam cōtinge re ſolet q̄. c. in. g. mutetur: vt in dictionibus numerorum ſi precceſſerint. n. vt quadringenti ac ſi pre cedit. n. perſeuerat immobilis. c. vt trecenti ducenti. Interponuntur ⁊ aliquando littere vt ſonus melior fiat. c. vt ſic vbi ex ſi ⁊ vbi. t. vt idemtidē ex idem. p. vt emptū quod ab emi venit. b. vt ambio ex particula. m. imperfecta ⁊ eo. ſ. vt obſcurus ab ob ⁊ cura. l. vt obliquus ex ob ⁊ equus. r. vt dirimo ex di ⁊ emo. v. conſonans vt bonis ex bos nominatiuo. k. littera inutilis eſt Quintiliano teſte cum in omnibus loco ſui. c. ſit. Uſus tamen habet vt Karolus: karole per k. nō. c. ſcribant. Et quoniam orthographia multum conſuetudini ſeruit, non eſt ab illa recedendum; cum non ſcribendi ſolum

ſed loquendi quoq; atq; viuendi modum: q̄ boni doctiq; viri conſtituant: magiſtram habere conſuetudinem deceat. Aduerbium interrogandi cur p c p̄ot ꝛ q ſcribi: ſed cum q duplex v deſiderat vt quur. Grece dictiones que ab r. principium ſumunt aſpirari debēt: vt rhetor rhodus rhadamācus. aſpirant quoq; rhenus rhodanus. Priſcis namq; tpibus tam germani q̄ galli greci litteris vtebant: ꝛ a grecis hec flumina nomina habent.

❡ De aſpiratione.

Quia vero de aſpiratione mentio interceſſit: pſequemur latius hanc partem. Omnia que ab ypſo deſcendunt aſpiranda ſunt in pncipio ꝛ p y. ꝛ vnum p ſcribenda: vt hyperbole hyperboreus: hypoteca. Similiter que ab ypos veniunt aſpirationē habent: ſed p latinum i ꝛ p duplex ſcribūtur: vt hippocentaurus: hippomanes: hippodamia: hippolites. At ſi hippus in finem cōpoſitionis cadit aſpirationē amittit: cetera ſeruant: vt philippus qđ eſt a philos ꝛ amor: ꝛ hippus equus quaſi amator equorum. Hipo vero greca ppoſitio eſt que apud nos ſub ſignificat. Apud latinos nulla conſona aſpirat. Seruius tamen excipit pulcher. Antiqui quoq; ſepulchrū aſpirabant. Inchoa et inchoo aſpiratum inuenit: q2 papias ex greco deriuatum putat. Seruius latinum eſſe contendit. Mihi ꝛ michi. Nihil ꝛ non nihil ſcribendum rō ſuadet cum c nuſq̄ aſpiretur q̄ in pulchro: ꝛ vt quidam volunt in inchoo ꝛ ſepulchro. Quattuor preterea ſunt conſonantes que noſtro more in grecis vocabulis aſpirant. c. p. r. t. vt chremes philoſophꝰ rhetor thraſo. Que ab archos veniunt omnia aſpirant: vt archidyaconus: archipreſbyter: architriclinus: archiepiſcopus: patriarcha: monarcha. Similiter que a cyros veniunt: vt chiromācia: chiromanticus: chiroteca: chirologia: que deriuant ad nos ex grecis dictionibus in quibus f ſonare videt p ph. ſcribēde ſunt: vt phebus pheton pharus orpheus. Excipitur filius ꝛ fama que licet a grecis dilapſe ſunt p f tamen ſcribūtur. Dicitur eñ filius a philos. i. amator: vel a philos quod eſt amor: ꝛ fere grecum eſt ꝛ in prima ſyllaba nihil a greco differt: ac prima pſona dicunt filli fero is it. Et fama ex phim greco verbo qđ eſt dico: q2 ex multorum dictis ſiue ſermonibus oritur fama. Quecunq; veniunt ab ether ꝛ ethra ꝛ ethereus: aut ab ethus: vt ethica ꝛ ethicus: aut ab orthos vt orthographi orthographus: aut a theca vt biblioteca cyrotheca: aut a theos vt theologus theologia: aut a thesis vt ſinthesis hippothesis p t ſcribi ꝛ aſpirari debent.

❡ Contra vero que a protos anticato metaq; veniunt prothomartyr protonotarius antithoeſis anticato catologos methamorphoſeos methaplaſmus.

Vgreca nunq̄ tranſit in conſonantē atq; idcirco decipiūt q iesus hieruſalē hieremiaq; ſcribunt. Quāuis eñ aliena ſunt verba nr̄o tñ i nō alienū volūt. Inter m ꝛ n nulla ratio patit locari p maleq; a mētis ſcribit colūna: tyrānus: cōtено: authūnus. Autūnus vero ſcribendū eſt p nō indiget. Sic ſomnū ſomnus amnis ois ſolēnes ſummū. Mneſteus apud Virgiliū m ante n in principio ſeruat. At cōtēpſi cōtēptū: prompſi promptū: dēpſi dēptū. Carpſi carptū: emi emptū: cōpſi cōptū. p retinēt. Peſſimꝰ p duplex ſſ nō p x ſcribi debet: cū ſuplatiua in ximus nulla niſi maximus ꝛ pxi mꝰ terminent. Moralia ſiue imitātia verba tā p ſſ duplicatū vt patriſſo matriſſo fratriſſo: q̄ p z ſcribi poſſunt. Patrizo matrizo fratrizo. Nitor niteris verbū qñ ad conatū corpis refert per x nixus. Ad aiam vero relatū niſus p vnicum ſ preteritū format. At iſta tibi de generalioribus orthographie regulis ſcripſiſſe ſufficiat. Quod reliquū eſt de ſingulis vocabulorū ſcriptionibus ex autoribus frequenti lectione ipſe tibi vſus miniſtrabit.

❡ Quod pueri docendi ſunt in rhetorica ꝛ dyalectica.

Inter grāmatice ſtudia ſolent ꝛ rhetorice precepta monſtrari. Nam ꝛ dum legūtur oratores ꝛ poete: ipſius vis rhetorice panditur. Sunt ibi ſcolares ſunt ornatꝰ ſunt ſententie: vituperantur: laudanturq; homines. Inſunt iudicia ſuaſiones. Nulla rhetorice pars eſt i poetis atq; hyſtoricis non exculta. S; in his vſus eſt. Regule apud oratores traduntur Ciceronem potiſſimū atq; Quintilianū. eſt ꝛ Ariſtotelis rhetorica hoc noſtro ſeculo in latinum tranſlata admodum vtilis. In his te exercebis. ceteros fugito: q ſeducere magis q̄ docere videri poſſunt. Sicut is qui nuper apud Viennam nouam rhetoricam edidit in qua tametſi plurima ex Cicerone que ſunt vera atq; vtilia commiſcuit: deprauatis tamen exemplis ꝛ verbis fecit: vt nec vtilia ſint nec vera que docet. fugiendus eſt hic: ꝛ abhorrendi ſiqui ſunt ei ſimiles. Et in fonte fuerit potius q̄ in riuo potandum. Erunt ergo tibi nonnulla artis rhetorice tradenda precepta: ex probatis ꝛ fama cultis autoribus recepta vt ſcias oratoris offi

ciū m qđ ſit: ⁊ orationis partes inuenire diſponere eloqui memorari ꝓnunciareq̄ rite poſſis. Ne q: te nō tam bonū oratorē ꝙ pſectum regem deſideramus: nō exigimus a te ciceronis: aut demo ſtenis eloquentiā: optaremus tñ te illa fore ornatū: plurimū nāq̄ tibi ⁊ ſplendoris ⁊ vtilitatis aſ ferrent. Sed qm̄ multa ſunt que neceſſario imminēt regibus ediſcenda: ne alterum obſit alteri: ſatis erit regi facundia mediocris. Uerū cum inter ꝑcepta rethorice ſilere dyaletica non conſue uerit. Sunt em̄ quodāmodo inter ſe cōuertibiles. Nam ⁊ ambe tum q̄rere: tum rōnem reddere ⁊ defendere ⁊ accuſare conant̄. Non ab re fuerit regem puerum dyaleticis initiari preceptionibus atq̄ ita doceri vt logice quā diſſerendi diligentē rōnem. Cicero diffinit cognitis partibus ⁊ diffi nire ⁊ partiri ⁊ colligere ſciat. Colligendiq̄ facultatē triplici diuerſitate tractari nō ignorat: q: vel veris ac neceſſarijs vel tm̄ ꝓbabilibus aut apertiſſime falſis argumētationibus diſputatio decurrit. Non tñ in hac re quoſdam recentiores magiſtros imitatione dignos dixerim. Nimis enim multum tp̄is in ſophiſticis ⁊ cauilloſis exponunt argumentis: vt apud eos logice ſtudium nō vti litate: ſed more terminetur. Ob quam rem nō probat inofficioſi heremum ſuppliciū neq̄ ſextū Pompeium Cicero qui nimis magnā nimiſq̄ multā operationem in geometria poſuerunt. Neq̄ qui ſe totos dyaleticis ac iure ciuili dederunt. Quāuis em̄ artes huiuſmodi in veri inueſtigatiōe verſantur: earum tñ ſtudio a rebus gerendis abduci cōtra officium eſt: q: virtutis oīs laus vt ille dicit in actione conſiſtit: fugienda eſt oīs artis ſuperuacua imitatione: que licet nihil mali videatur habere vacuū tñ laborem depoſcit: ⁊ ab vtili negocio detrahit. Qualis fuit illius qui teſte Quin tiliano grana ciceris ex ſpacio diſtante miſſa in agrum cōtinuo ⁊ ſine fruſtratione inſerebat quē cum ſpectaſſet Alexander donaſſe cum dicitur eiuſdem leguminis modio: ꝙ quidem premiū fuit illo tempore digniſſimum.

❡ An puero regi muſica ſcientia ſit committenda.

Queri poteſt an muſice regi puero ſit doctrina tradenda: cū vel parū vl̄ nihil ad rē publicam gubernandam videatur afferre. Neroni probro dictum eſt ⁊ Auguſto: q: muſicam nimis ſtudio ſe ſectentur. Et auguſtus quidem correptus abſtinuit. Ne ro ꝑamplius inſecutus eſt artem. Cum pſaltem quendam Philippus macedo in ter cenandum vellet emendare: ac depulſandis cordis cum eo diſſerere: ait pſal tes. Superi id abs te mali res auertant: vt hec ꝙ ego melius teneas ipſe. Contra Themiſtocles dux grecie: dum in conuiuio recuſaſſet lyram: habit⁹ eſt indoctior. Socrates phōrum fons inſtrui lyra non verebatur in ſenio nāq̄ indoctus a muſis atq̄ a grecis abeſſe verbū fuit. Exercitus lace demoniorū muſicis inſtructus modulationibus victoriaꝫ reportauit. Graccus ſuoꝝ tēpoꝝ orator precipuus cōſonantē ſibi muſicā cōſonare volebat. Quid dauid: nōne huius artis peritus fuit. con centuq̄ lyre laboranti Sauli ſubuenire ſolebat. Hanc certe doctrinam ligurgus quoq̄ commen dauit: quis leges lacedemonijs duriſſimas dederit. Hinc apud veteres moris fuit in conuiuijs vt laudes herorum atq̄ deoꝝ ad citharā cantarentur. Quid ioppas ille virgilianus: nōne canit errā tem lunam ſoliſq̄ labores. Et Cicero quibus cōfirmat autor eminētiſſimus muſicū eſſe: cū diuina rum rerum cognitionem cunctam. Quid nos in tanta rerum varietate dicemus: cum alij ſuadeat hanc diſciplinā: alij diſſuadeat. Sed certe nō ars deſpicitur: neq̄ illius reprehenditur vſus: ſed ni mius vſus excludendus eſt. Non eſſet huius diſcipline mediocris fugiēda cognitio: ſi preceptores nō vicioſi reperirētur. Plurimū nāq̄ ſpiritus reficit ⁊ ad tolerantiā laboris: exhilarat mentes nō immoderat̄ neq̄ laſciuus muſicoꝝ contētus. Hinc pitagoricis mos fuit: ⁊ cū irent cubatū ⁊ cū ma ne ſurgerent ſiquid triſticie foret: vt lyra ſuauiter concrepante diluerent. Artis autem huius rep torem alij Pitagoram: alij Moyſen: alij Tubal predicant. Sed miror ego de Pitagora fuiſſe gen tilium opinionem: cum nemo poetarum non Orpheum muſice peritiſſimū referat: qui Pitagorā non annis ſed ſeculis anteceſſit.

❡ An iuuenibus tradenda ſit geometria ⁊ ariſmetica.

Eſt ⁊ geometria teneris etātibus oſtendenda. Nam ⁊ ingenium acuit ⁊ animum ad percipiendum celerem reddit. Hec ⁊ ariſmeticam ſecum trahit cum ſit in nu meros ⁊ formas diuiſa. Et numerorum quidem noticiam etiam regibus neceſſa riam nemo negauerit. Itaq̄ ſimul geometriam ⁊ ariſmeticā puerum inſectari re gē nō dedecet. Quod ſi quis geometriā duxerit contēnendā: ſyracuſanoꝝ vocibus obrui pōt q̄ cōtra Marcellū vrbi machinas admouētē vnius Archimendis inge nio ⁊ geometrie viribus obſidionē protrahere lōgius potuerūt. Eſt preterea ī ea multū eruditionis: multūq̄ cautionis affert: cum ſep ius ea q̄ dyaletice concedenda videntur: ars hec minime concedat. Nam quis ita proponenti non credat: quoꝝ locoꝝ extreme linee eandem menſurā colligūt: eorum ſpacium quoq̄ quod his lineis continetur par ſit neceſſe eſt. At id falſum eſt. Nam primum refert cuius ſit forme illius circuitus. Reprehenſi quoq̄ ſunt a geometricis

vt refert Quintiliani hyſtoria:qui magnitudinē inſularum ſatis magnificari nauigationis ambi-
tu crediderūt. Nam vt queq; forma pfectiſſima eſt:ita ꝛ capaciſſima eſt. Ideoq; illa circūcurrens
linea ſi efficit orbem:amplius ſpaciū cōplectetur ꝙ ſi quadratum paribus horis reddat. Rurſus
quadrata triangulis:ꝛ triangula plus ſpacij equis lateribus ꝙ inequalibus continebūt. In colli
bus aūt ꝛ vallibus etiam imperito pꝫ plus eſſe ſoli ꝙ ſoli celi ingeri menſurā ducentos ꝛ quadra
ginta longitudinis pedes eſſe dimidio ꝙ in latitudinem patere notiſſimū eſt: ꝛ quis ſit circuitus
ꝛ ꝙtum campi claudet expeditum colligere. Sed centeni ꝛ actoceni in quāq; partem pedes idē
ſpaciū terminant:ſed multo amplius claudunt. Quelibꝫ vtilia captu ſint atq; delectabilia: nimiū
tamen impendi temporis hiſce artibus non ſuaſerim:quia etſi ſunt per illas tranſeūtibus vtiles
diutius tamen circa eas noxie fieri poſſunt.

¶ An puer in aſtronomia ſit inſtituendus ꝛ rex precipue.

NEc aſtronomie moderata lectio regi puero negari debet:que celos oſtendit et ar
chana superū mortalibus pandit. Huius noticia magnis ſepe ducibus adiumēto
decoriq; fuit Pericles athenienſis cum ſolis obſcurationem territi milites eſ-
ſent:meditarenturq; fugā:redditis eius rei cauſis exercitum retinuit ꝛ victor eua
ſit. Gayus quoq; Sulpicius cū in exercitu Lucij pauli ꝓpter lune defectionē mili
tum animi:velut ꝓdigio diuinitus facto terrerentur:naturali ratione monſtrata
ſecuros reddidit aīos. Nec dyron ſyracuſanus cū ad delendā dionyſij tyrānidem veniſſet:q: pla-
tonis diſcipulus fuerat ꝛ aſtronomie peritus tali caſu territus eſt. Quod ſi Niceas in ſiciliam ve
niens nō eodem confiſus metu pulcherrimū atheniēſium exercitum perdidiſſet. Imbuendus eſt
igitur ꝛ hac doctrina puer ſine qua neq; poete plenius intelligi poſſunt. Semꝑ autem cauendum
eſt:ne ſic vni iungamur arti vt reliquas deſeramus. Neue naturalibus inherentes ſtudijs ac con-
templationibus eorum que moralia ſunt poſtponamus ꝛ rebus abducamur agendis. Queret ali-
quis forſitan quo pacto diſcenda ſint hec:ꝛ an tradi ꝛ percipi ſimul poſſint. Negabunt aliqui: q:
confundatur animꝰ ꝛ fatigetur tot diſciplinis in diuerſum tendentibus. At hi non ſatis pſpiciunt
ꝙtum natura valeat humani ingenij:que ita eſt agilis ꝛ velox:vt in omnē (vt ita dixerim) partem
ſpectat:vt ne quidē poſſit agere aliquid vnū tantū:ſed vti plura:nō eodem die modo: quin ꝛ eodē
temporis momento:vim ſuā impēdit:reficit:ac etiā reparat aīos varietas ipſa. Quis vo nō obtū
datur ſi per totam diē vnius artis vnū magiſtrū ferat:ſed in mutatione recreabit̄ ſpūs:ſicut in va
rietate moderata ciboꝝ reficit̄ ſtomachus. Agricole ſimul arua vineta oleas arbuſta colunt:pra-
tis:pecoribꝰ:auibus:ꝛ aīalibꝰ curā accōmodāt. Cur nō pueri diuerſas eodē tempore nō momēto
dixerim diſciplinas ediſcāt:quoꝝ ingenia multo dociliora ſunt ꝙ iuuenū. Curabunt igitur qui te
puerū regunt:per diem diuerſos vti magiſtros audies. Et nunc grāmatice:nunc dyalectice:nunc
alteri diſcipline incūbas:nec ſuum locis ſuumq; corporis exercitijs tempus negabunt.

¶ Quid eligendum ſit ꝛ quid fugiendum puero. Capitulum vltimū.

CEterum diſcipulis hmōi ꝙuis plurimū intellectus illuminat̄:nō tamen quod ho-
neſtum:ꝗd turpe:quid iuſtū:ꝗd iniuſtū:ꝗd eligendū:ꝗdue fugiendū ſit ꝓſus oſten
ditur. Obumbrata ſunt in poetis ꝛ oratoribus atq; hyſtoricis nō penitus expreſſa
ſigna virtutū. Quibus ex rebus altius volandū ꝛ ad philoſophiā ipſam tot affecti
bus tranſmigrandū eſt:de qua fecimus tibi in principio mentionē. At hic dicit for-
ſitan ex cōtubernalibus tuis quiſpiam. Quid tu agis Enea:dum puer artibus in-
ſudat:quarū ſeptem ſuperius meminiſti. Quid rurſus huc remittamur:ſed neſciet hic quod phi-
loſophi nomen impoſuerit:cuius cōſtat inuētorē fuiſſe pitagoras. Namq; vt antea viri boni ꝛ docti
ſapientes appellarentur:fugit hic arrogantiā philoſophumq; ſe dici hoc eſt amatorē ſapientie non
ſapientē voluit. Hinc amor ſapientie interꝑtata eſt philoſophia. Sapientia vero nō ſolum artes
ſeptem cōplectitur ſupra memoratas:ſed omniū diuinarū humanarūq; rerum ac cauſarum:qui-
bus he tres cōtinentur ſcientiā ꝓfitetur. Ob quam rem nō qui ſeptem artes liberales percurrit
aliquis philoſophus appellabit̄:philoſophie tn̄ partē adeptus erit. Philoſophi ab initio ſolis na
turalibus cauſis intēdebant. Taletēq; mileſiū ſequebātur:qui primus de illis traditur diſputaſſe
Succeſſit deinde ſocrates qui moralē phiam euocauit de celo. Ex quo factū eſt vt bifariā phiam
diuideret:ꝛ altera ꝗdem naturalis: altera moralis appellaret̄. Superueniēte vero diui Plato-
nis ingenio:tertiū adijcere mēbrū placuit:ꝛ rationale nuncupat̄. At nos hucuſq; de moribus qui
ſunt ex phia recipiēdi parū diximus. Eapropter calce libri nō autem in calce ſtudij:puerū rurſus
ad moralē phiam remittimus. Hec eñ quis ſit erga diuinā maieſtatē cultus:quo parentibus quo
natu grādioribus : quo peregrinis magiſtratibꝰ:militibus:amicis:vxoribus:ciuibus:ruſticis ſer-
uis vtendū ſit:certa ratione mōſtrabit. Hec te rex inclite docebit auariciam contēnere:que pecu-

nie ſtudium haber: quã teſte Saluſtio nemo ſapiens cõcupiuit unq̃: admonebit in mulieribus ſer
uare modeſtiam. Caros habere liberos ⁊ ꝓpinquos minime ſeruire: venerari ſeniores: legibus
obtemperare: iracũdiam compeſcere: contẽnere voluptates: miſereri oppreſſis inopibus: confer
re dignis premia: ius ſuũ vnicuiq; reddere: punire nocentes: ⁊ qḋ maximũ eſt in proſperis fortunẽ
ſucceſſibus re leticia nõ ſinet effundi. Nec in aduerſis caſibus triſticia deprimi: vtraq; preſtabit q̃
tibi recte viuere poſſis ⁊ ſubditis vtiliter imperare. Nec etiã ſunt hec puero claudenda: ſed modo
librorũ dilectus fiat ⁊ dulces ⁊ aperti facũdi limatiq; ſibi tradantur: vt ſupra de pleriſq; diximus:
quibus adijci poſſunt tuſculane queſtiones: Tullij de ſenectute: de amicitia: ⁊ quicquid eſt illiꝰ de
moribus ſcriptum. Utilis ſeneca capiendus in epiſtolis plurimis ⁊ in conſolatione Boetius. Nec
negauerim abſq; his q̃plura doctorum virorum reperiri volumina que tuto pueris exhiberi poſ
ſint: ſed iudicium preceptoris exigo vt limatos certoſq; norit libros: ⁊ in auctoritate receptos.
Sed quoniam hec philoſophie portio quam vocant ethicam: nullum humane vite tempus dimit
tit intactum: ſed viuens ipſa gubernat viros ⁊ ſenes q̃ta puero tradenda: quibus ex locis recipi
enda ſint ſatis pro parte credimus eſſe monſtratum. In ceteris libris ſicut etates eſſe requiſiue
rint: ſi longius fabricator maximus orbis ⁊ anime conditor deus vitam produxerit: loquẽdum ner
uoſiue erit: niſi poſt tot inſignes quos tibi legendos diximus auctores: tacere potius q̃ dicere
quicq̃ amplius exiſtimauerimus. Tu tamen interim quod tibi puero conducere doctum eſt: ſic te
exercere ac diſcere ſtudere: vt aliarum huius opuſculi partium cupidiſſimus videare. Uale ex no
ua ciuitate. Menſe februarij. M.cccci.

¶ Refert grates promoto ꝛ ſingularis amici ſui. Epiſtola. ccccxxxi.

Eneas epiſcopus ſenenſis alto ⁊ potenti viro Petro de noxeto comiti palatino.
S.p.d. In eo loco ad quem te tua virtus euexit vt primus romani pontificis la
tus ſtiparis multa abs te acta ſunt que me tibi maximopere deuincũt. Nullum
tamen ⁊ ex omnibus tuis operibus quod mihi vel iocũdius vel acceptius fuerit:
q̃ Johãnis noſtri campiſij ſubleuatio: quem diu iacentem humi calcatum fortu
ne pedibus: inopia preſſum tua opere tuoq; ſtudio ⁊ ingenti conatu iam erectũ
⁊ inter principes eccleſie collocatum ſuis litteris accepi. Feciſti probe qḋ bonũ
virum quod amicum quod te decuit. Nam philoſophie diſcipline imbutus: in omni genere doctri
narum apprime peritus: ingenio perſpicaci: facundia triti: moribus menſuetus: amicitie tenax (ſi
verum fateri velimus) nimis diu inter infirmos habitus eſt: nam ſiue hominis virtutes penſitas
ſiue obſequia que romane curie nunc apud hungaros: nunc apud theutonicos pluresq; gentes pre
buit mente reuoluas non eſt cur ei quiſq̃ preferri debuit: ſed habet iam tandem virtutis iam be
ne mihi ſerum videri debet quod non ſit. Quo longior miſeria fuit: eo dulcior felicitas aduentat.
Pauci ſunt qui vitam omnem feliciter agant. Alios prima: alios poſtrema tempora fortunata re
cipiunt. Recte cum his agitur quibus pars vite poſterior leta eſt. Eos fortuna hoſtes habꝫ quos
ex felicitate in erumnas precipitat: quibus miſerrimũ eſt fuiſſe felices. Ac noſter campiſius dum
iuuenis fuit: dum ferre labores potuit: ſuadere: algere acriter pugnauit. Nunc victor factus ſeniũ
leuius feret. Iam ſecurus eſt: iam tutus eſt a tegete ⁊ baculo. Gaudeo illi mihiq;: tibiq; gratias
ago cuius ⁊ conſilio ⁊ ope res geſta eſt. Nihil eſt qḋ tibi non debeam. Tuus ſum q̃uis ſim. Multa
ſunt in me tua beneficia qui ſepe me iuuiſti extuliſti maxime. Ac prius mediam mei partem foue
bas. Alteram que in campiſio viuebat incultam reliquebas. Nunc agrum totum excoluiſti. Inte
ger totus gaudeo: diuina tibi pietas benigna ſit: teq; cum maximo preſule diu beatũq; nunq̃ te de
ſerat: terrã tibi viuẽti ſubſternat: morienti celũ aperiat. Uale ⁊ me maximo pontifici facito cõmen
datum. ex noua ciuitate pridie ydus maias. M.cccclij.

¶ Concluſio epiſtolarum metrico carmine de laudibus beate Marie virginis Jeſu chriſti gerule. ¶ cccccxxxij.

Virgo theutonicꝫ multuꝫ celebrata ſacellis
Mater et ipſa dei mater ꝛ ipſa hoīs.
Virgo latinoꝝ ſpes ꝛ tutela meorum:
Virgo ꝙ multo gallia thure colit.
Virgo nec hyſpanas paulū laudata p̄ vrbes
Cui patet ꝛ celum totaq; terra patet.
Virgo que magnum potes exorare tonantem:
Et potes irati celeſtis ſiſtere dei.

Ipſe ego peccati ſeruus ſceleriſq; miniſter:
Et mandatorum fractor vbiq; decem.
Ad te confugio:fateor mortalia ſeptem.
Sepius admiſi crimina:nunc penitet.
Ille licet nulli veniam negat autor olimpi:
Et reduci ſemper brachia tendat amans.
Quis tamen offenſi vultum quis iudicis audet
Interceſſoris nudus adire ſui
Ergo meos genitrix ſemper miſerata labores
Nunc etiam noſtris caſibus affert opem.
Ipſe mihi de te natus ſine crimine culpas:
Condonet veteres:prohibeatq; nouas.

¶ Pij.ij.pontificis maximi:cui ante ſummū epiſcopatuꝫ primū quidem imperiali ſecretario:tandem epiſcopo:deinde cardinali ſeneñ. Eneas ſiluius nomen erat:familiares epiſtole ad diuerſos in quadruplici vite eius ſtatu tranſmiſſe. Impreſſe Lugd.per Johānem de vingle, Anno dñi, M.ccccc.quinto, Die, viij, Nouēbris.

Christianissima Regia maiestas cum te[...]
diligentissime et prospiciat et provideat [illegible]
[illegible] suos quam prudentissimum. Huic provid[...]
fidelissimos homines fidelissimo principi [illegible]
ut gubernandorum conditio gubernatoris cond[...]
et nature similitudinis proportione responde[...]
Nec nos latere potest tantum huic prudi[...]
fidem habere ut non solum hec invictissima
Regni pars sed etiam omnis Respublica Galli[...]
et citra et ultra montes suo moderamini su[...]
fidei commissa fuerit. Verum Regia ipsa vos disp[...]
ut tanquam bonus pastor suas oves per consili[...]
Regere optat. Nec vero omnino est virtutum Reg[...]
maiestatis mee recta et [illegible] et doctrin[...]
familiaritatem nec imperium esse tanto [illegible]
Sed considerant humanitatis moderatione nec fa[...]
dominos Justicie et ob id rursus cum eod[...]
principe familiaritatem esse consuetudine [illegible]
conflatam. Itaque cum bona venia sua et [illegible]
vestrae compendia potestatis breviter premonere
dominis vestris [illegible] delegatissimis cum propositum
pro ingenii modulo et studii captu responde[...]
Imprimis nolim vos ignorare [illegible]
[illegible] vero cum [illegible] et [illegible]
[illegible] potius de utriusque [illegible] distribuuntur
et commutatur. (Curiarum ut aiunt) statuum
augustissima et justissima administratione [illegible]
[illegible] amplissima verba.

11

Digitized by Google